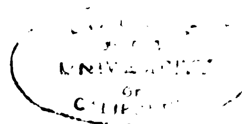

EXCHANGE
SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

STARINE

16 – 18

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI.

KNJIGA XVI.

U ZAGREBU 1884.

U KNJIŽARNICI JUG. AKADEMIJE L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH).

TISAK DIONIČKE TISKARE.

STARINE

NA SVIJET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

KNJIGA XVI.

U ZAGREBU 1884.

U KNJIŽARNICI JUG. AKADEMIJE L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH).

Dionička tiskara u Zagrebu.

SADRŽAJ.

Izviešće Šimuna Jude Sidića o turskoj obsadi grada Beča g. 1683.

PRIOBĆIO IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 12. prosinca 1883.

Bijaše g. 1683. proteklo dvanaest godina, odkad padoše u bečkom Novomjestu glave slavnih hrvatskih knezova Petra Zrinskoga i Franje Krsta Frankopana.

Iz osvete prema Beču i njegovim vlastodržcem doprati višerečene godine Stjepan grof Tököly, suprug Jelene, biedne kćeri Petra Zrinskoga, ogromnu tursku vojsku pod zidine bečke. Od Hrvata bijaše u tajnoj svezi sa Tökölijem i njegov šurjak Nikola grof Drašković, i mladi sin Petra Zrinskoga Ivan Baltazar.

Prestolnica omražene Austrije imala bi bila nositi jednaku sudbinu sa prestolnicom ugarskom, koja jur do blizu 200 godina stojaše pod gospodstvom turskim.

Obsada i oslobodjenje grada Beča g. 1683 pripadaju najvažnijim momentom povjesti kršćanske i monarkije habsburžke.

Sa izbavom Beča odpočima padanje i razsulo turskoga carstva. Austrijska monarkija preporodi se od tada i ojača znatno.

Kao kod svih zgoda i nezgoda naše monarkije, igrahu i kod oslobodjenja Beča grada Slovjeni znamenitu i odlučujuću ulogu.

U obsjednutih zidinah bečkih odlikovahu se medju slavnimi branitelji mnogi Slovjeni. Poznata su nam imena sliedeća: od Čeha: general grof Gašpar Zdenko Kapliř Sulevicki, tri baruna Kotulinska, major Orecki, kapetani: barun Kokorševic, Moracki, Jariš i Vaidlinger, od Srbalja: Gjorgje Kolšicki, kojega njeki drže za Rusina, ili Poljaka i njegov hrabri drug Mihaelović. Od Hrvata: mnogo proslavljeni biskup i potlašnji kardinal Lav Kolonić Kologradski i poručnik Heisterove regimente Gregorović.

Pri oslobodjenju Beča sudjelovaše ponajviše glavni junak Jan Sobieski, kralj poljski, sa svojih 30,000 Poljaka. Od Hrvata umnožiše carevu vojsku tri hrvatske regimente pod vodjenjem grofa Lodrona, grofa Kérija i Petra Rikardića Dubrovčanina. Drugi Dubrovčanin general Franjo Gundulić vodio je regimentu hrabrih oklopnika. Od hrvatskih častnika nadjosmo pobilježene: majore Martina Pritilu i

baruna Hušina, kapetane: baruna Kusa, Mihačevića, Malovića, Molina, Romana i Sabelića, a u pratnji carevoj Krsta Erdöda, rodjaka tadašnjega bana, grofa Nikole Erdöda, koji je vodio 100 Hrvata.[1] Medju ostalimi bijaše pod Bečom mladi grof Adam Zrinski, sin Nikole brata Petrova, kao generalwachmeister na čelu jedne čete Hrvata.

Odmah iza oslobodjenja Beča grada opjevaše slavni čin kralja Sobijeskog i kršćanske vojske dva hrvatska pjesnika, na ime: umni Petar Kanavelić Korčulanin i Petar Bogašinović Dubrovčanin. Suvremeni pisac i pjesnik Pavao Vitezović Senjanin opisa obsadu bečku u njekoliko redaka u svojoj kronici hrvatskoj, te izpjeva dva latinska anagramma u slavu kralja Sobjeskog. Poslie ovih opjeva i Andrija Kačić dugačkom narodnom pjesmom istu obsadu bečku i kralja poljskog Ivana Sobjeskog.

K ovim hrvatskim piscem i pjesnikom možemo pribrojiti i našega Šimuna Judu Sidića.

O Sidićevom životu malo nam je poznato. Posvetiv se svećeničkomu stališu, bijaše do god. 1682 župnikom u Vukovini pri Savi. Iste godine bude po smrti Gašpara Sandića, naddjakona vaškog († 25 veljače 1682), imenovan kanonikom zagrebačkim, i nastupi svoju čast 23 travnja 1682.

Kao najmladji kanonik bude Sidić od kaptola još iste godine poslan u Beč, da primi ravnateljstvo hrvatskog tamošnjeg sjemeništa (Collegium croaticum.) U njemu odgojivahu se mladići svjetskog i svećeničkog stališa.

Sidić bijaše za čitavo vrieme obsade u Beču. Nakon svršene obsade opisa on u kratkom ali jezgrovito pisanom izviešću na zagr. kapto čitavu obsadu.

Latinski slog njegova pisma nije uprav klasičan, ali je sadržaj na toliko znamenit, što u svom opisu spominje njeke momente manje poznate, a druge suvremene opise popunjuje.

Zanimivo je što govori o magjarskih izdajicah, i palikućah, koji su braniteljem bečkim zadavali mnogo jada. Poučno je za Hrvate, da jur prije dvie stotine godina pitomci ugarskoga Pazmaneja pokazivahu svoju mržnju prema Hrvatom i njihovom sjemeništu, koje ugarske oblasti kasnije dokinuše.

Sidić spominje medju bečkimi tvrdjicami i kulu Zrinskoga, „propugnaculum Zrinianum", koju Vitezović nazivlje „Zrinskoga postajnom". Nadalje govori i o njekih pitomcih svoga sjemeništa, zatiem o stanju zavoda i o brigi što ju polagaše u sačuvanje istoga itd. Spominje i biskupa Kolonića kao svoga dobra poznanca, a valjda i zaštitnika.

---

[1] Ban Erdödi bijaše obreko, da će dovesti 5000 Hrvata, ali neodrža rieči, jer Hrvati moradoše pod generalom Herberšteinom braniti na Muri, Dravi i Uni granice proti Turkom i priečiti ih, da od dolnjih krajeva nepošalju pomoćne čete veziru Kara-Mustafi.

Izviešće Sidićevo pisano je tri dana iza oslobodjenja bečkog. Vlastoručno njegovo pismo našao sam medju zaostavšimi pismi moga otca, te se sad nalazi u mojoj zbirci rukopisa i listina.

Kada se Sidić iz Beča vrati u svoju domovinu, bude imenovan predstavnikom čazmanskim i opatom od Bielestene. Godine 1685 nalazimo ga u Bolonji kao ravnatelja sjemeništa ugarsko-ilirskog (Collegii ungaro-illyrici). Njegov bolonjski pitomac Gjuro Patačić, kasniji kanonik zagrebački i biskup bosanski, proslavi ga u svojoj knjižici: „Gloria collegii ungaro-illyrici Bononiae fundati". On ga hvali radi osobite pobožnosti i darežljivosti.

Godine 1701 uzvišen bijaše Sidić na čast naddjakona katedralnog crkve zagr., kojom prilikom opjeva ga narodni naš pjesnik Pavao Vitezović u dvih latinskih anagrammih. U jednom od ovih kaže medju ostalim:

Bonus es, bene adsis; sit tibi dia salus.
Cum virtute probus, tum fatis rite beatus,
Majora Ecclesiae munera Sidich adis.
Es bonus; hoc virtutis opus praestabile cense:
Quo vita melius nil in utraque datur etc.

Sidić umre 28 studen. g. 1710 kao opat Bielostenski i kanonik čuvar prvostolne crkve zagrebačke. U ovoj časti nasliedio ga naš revni historik Franjo Kovačević, a Sidićevu kanoničiju dobi barun Sigmund Sinersperg, župnik vidovečki.

Antonii Judae Sidić, canonici zagrabiensis et rectoris collegii Croatici Viennae, de obsidione Viennensi per Turcas A. 1683. relatio.

Reuerendissimi et Admondum Reuerendi Domini, Domini Patroni Gratiosissimi. Humillimam precum obsequiorumque meorum in gratiam Reuerendissimarum et admodum Reuerendarum Dominationum Vestrarum commendationem. Quod a longo tempore nullas dederim ac (ad) Reuerendissimas et admodum Reuerendas Dominationes Vestras, nota Turcarum obsidio causauit. Tandem Deo propitio laqueus contritus est, et nos liberati sumus; diu desideratus succursus 12. currentis ex monte a monasterio Camadulensium aduenit, ac fortissime in hostem irruit, et primo tormenta eiusdem, quae ad monticulum unum contra nostros superraduxerat (sic), occupauit, ac ita inde hostis ad aliam suam batariam reddire coactus fuit, indeque fortiter longo tempore sese defendit. Nostri cum magna ui sturmam fecerunt, perditis sine dubio nostris plurimis, hostem tamen etiam inde pepulerunt, captis similiter torrmentis, ad tertiam suam batariam iterum hostis recessit. Ibidem longissimo tempore fortiter resistebat; pulsus tamen etiam inde. Haec a mane usque ad horam mediam secundam circiter durabant, postea circa horam mediam secundam pomeridianam cum hoste, extra batarias,

*

non per longum tempus confligerunt; paulo post enim hostis terga dedit, relictis omnibus suis tentoriis, tormentis, munitione, ac rebus uniuersis, quas habuit. Interim dum nostri diutius tentoria pretiosiora [uiliora enim etiam post tres (dies) qui habere uoluit, potuit] colligerent, ac reculas alias in praedam diriperent, hostis uiros, mulieres ac infantes, quorum multas centurias, si non millia, pro captiuis habuit, occidebat, ac ita eosdem miseros homines, alios absolute occisos, alios parum uiuentes, omnes scissos, sequenti die maximo cum dolore cernere debuimus. Plurimi tales captiui laesi ad ciuitatem uenerunt, multi etiam sine omni uulnere. Circa horam quintam pomeridianam, dum nostri hostem insequerentur, et euaginatis et sanguinolentis gladiis ciuitatem praetercurrerent, ex propugnaculis Ciuitatis iucundum ac laetissimum uidere fuit (sic); iucundius milites inclamantes audire: uiuat Leopoldus. Tandem nostri ex omnibus quatuor partibus ad fossata Turcarum, [quae directe ad aulam Suae Maiestatis habuerunt, et per tales fossas iam plane sub propugnaculis ac maeniis ciuitatis fuerunt] ac batarias eorundem, in quibus plurima maiora ac minora tormenta habuerunt, ex quibus ciuitatem iaculabant, ac propugnacula et muros ciuitatis frangebant, fortissime irruerunt et feliciter occuparunt. In fossis, [mirabile fuit, uidi meis oculis] Janichari, quorum multi in fossis manserunt, uix aliquo arma leuante, uelut pulli aut ouiculae, permiserunt se capere ac mactare. Alii interim, dum hi in Fossis Janicharos iugularent ac caperent, fugientem hostem audacissime insequebantur; multos equos, copiosum argentum, aurum, stanum, butyrum, orizam, boues plurimos, camelos etiam multos, denique res eiusdem uniuersas, quia relictis omnibus fugit, nostri pro praeda habuerunt. Studiosi, ciues, alii omnes ex ciuitate, etiam hodie copiosum butyrum, farinam, orizam, Tentoria, ad ciuitatem important, et multis adhuc diebus habebunt, quod importent. Serenissimus Rex Poloniae [habeo ex ore Illustrissimi Domini Comitis Christophori Erdödi] ipse pro sua parte habet plus quam quatuor milliones. Idem Serenissimus Rex Poloniae ipse in persona in prandio adfuit, una cum filio suo et 36 millibus Polonorum, ac decima tertia currentis, lustratis prius omnibus batariis, fossis ac tormentis Turcicis, ita etiam periculis ac propugnaculis nostris per hostem dirutis, intrauit ciuitatem, ac in aulico templo in sacello Mariano, prouolutus ad terram, ipse Te Deum Laudamus clarissima uoce orauit. Peractis diuinis, apud Generalem Ciuitatis Illustrissimum D. Comitem a Storimberg prandium accepit; eodem accepto immediate ad castra sese recepit, ac inde amplius non rediit. Sacratissima Maiestas interim in Tullio mansit quatuor milliaribus abhinc. Eadem Sacratissima Maiestas decima quarta praesentis cum Duce Saxoniae ac Duce Bauariae Viennam aduenit, ac similiter omnibus batariis turcicis, fossatis item et tormentis ac dirutis propugnaculis et periculis nostris prius lustratis, omnium primo intrauit ecclesiam S. Stephani, hora secunda pomeridiana. Ibidem habuit Sacrum et Te Deum Laudamus. (Dominus Kollonich, qui toto tempore obsidionis nobiscum Viennae

mansit, pontificauit) comitante suam Sacratissimam Maiestatem Duce Bauariae et Duce Saxoniae, licet Lutherano. Decima uero quinta currentis sua sacratissima Maiestas, cum Ducibus praetactis, summo mane ad castra processit, ibidemque per totam diem mansit, ac primo ad vesperum ad ciuitatem rediit, heri deinde Lincium abiuit. Caeterum, Reuerendissimi ac admodum Reuerendi Domini, nisi succursum habuissemus, post tres dies actum de nobis fuisset, omnes filii mortis fuissemus. Duodecim propugnacula, unum ad aulam Suae Maiestatis, aliud Zrinianum propugnaculum dictum, partim per minas, partim Tormentis Hostis destruxerat, ac facillimum sibi ad Ciuitatem accessum parauerat, ita, quod plane facillime in equo ascendere potuisset. Aula suae Maiestatis ac Viduae Imperatricis tota tormentis destructa. Similiter etiam aliae domus ibidem propugnaculis viciniores dirutae ac destructae. Turris S. Stephani plurimos ictus globorum sustinere debuit. Frequenter enim ad eandem hostis iaculatus fuit. Multas cifras in eadem Turri destruxit, plurimos plane decussit. Tectum etiam Ecclesiae multis in Locis perfregit, in fenestris Ecclesiae etiam lapideas Cifras decussit ac destruxit, non tamen adeo multas. Turris P. Minoritarum proxima est ruinae. Monialium ad S. Laurentium ex ciuitate Leopoldinae tectum quasi totum destruxit. Ita etiam magnam partem muri monasterii, caminos plurimos decussit. Ecclesiae uero tecto parum nocuit, muro nihil, miserae Moniales in cellario habitare debuerunt. Conuictorio ad S. Barbaram etiam maiori ex parte tectum destruxit. Ita etiam Collegii Pazmani. Denique nullum monasterium, nulla domus Viennae datur, ubi hostis sui non reliquisset memoriam. In multis domibus plurimi homines occisi, partim a globis, partim a bolidibus. Collegii nostri muris nihil nocuit, praeterquam quod tectum in aliquibus locis maioribus globis perfregerit. Exiguis expensis reparabitur. Caeterum ad Aream nostram, ac ad ambitum, plurimi autem ad tectum ex ciuitate Leopoldina minores globi ueniebant, nihil tamen nocuerunt. Bolydes, quas hostis ad ciuitatem projiciebat, nullum prorsus effectum habuerunt. Diu enim noctuque omni momento uigilare debuimus, aquam continuo supra tectum trahere, et ad extinguendas bolides manere paratissimi continuo. Unicum stabulum Hispanicum dictum, alias statim propugnaculo Zriniano contiguum, ex operatione bolidum conbustum, praeterea plane nihil. 13 Julij hostis ciuitatem obsidere incepit, et summo mane, adhuc in aurora aduenire, sequenti die, uidelicet 14 Julij iam habuit Batarias, et superinductis tormentis ad muros [Suburbia enim omnia per nostros adhuc antea incinerata fuere] statim post duodecimam ad ciuitatem ac propugnacula cepit iaculari fortissime. Eadem die decima quarta Julij circa horam tertiam pomeridianam apud Scotenses incendium exortum fuit. Monasterium, Ecclesia, maximo cum damno ac circumvicinae domus omnes incineratae. Illa die eadem, et tempore eodem, ignoratur utrum per nostros aut uero Tartaros, crederem citius per Tartaros, etiam Leopoldina Ciuitas accensa fuit. In Ciuitate omnes fuimus in maxima confusione et consternatione, ex omnibus enim

partibus timebamus; credo plurimos fuisse, qui prae timore nec nomen suum dicere potuissent. Mansimus enim intra ignem, ac si in inferno mansissemus. Hostis interim fortissime et incessanter iaculabat et bolides etiam projiciebat, sed cum bolidibus nihil nocuit. Ecclesia Scotistarum ab incendiariis per Tekelium (recte enim ibidem praeces fuerunt, et consequenter maximus concursus populi) subordinatis et bene solutis accensa fuit. Tales incendiarios, alios Hungaros, alios Germanos, plurimos deprehenderunt, uestitu muliebri uestitos, alios in uestibus Germanicis. Tales incendiarios eadem die in foro S. Petri excoriarunt, excarnificarunt alios uiuos, suspenderunt alios in nostra platea, in vicinia apud arcularium. Eadem die de nocte etiam unum talem incendiarium caeperunt, qui eam domum ascenderat ac accendere uoluerat, deprehenso apud eundem igne pulueribus et sulfure. Eum sine omni questione excoriarunt. Per multos dies nullus in uestitu hungarico in publico comparere ausus fuit. Tres etiam Germani tempore istius obsidionis suspensi sunt, aliquot autem decapitati, qui literas a quibus ex ciuitate ad Turcas deportabant. Principales necdum sunt publicati, sine dubio debent esse ex maioribus, credo paucos post dies ad questionem capientur. Porro qualis fuerit in hac ciuitate miseria, qualis fetor ac nausea, uel in mentem reuocare dificile est. Miseri milites in propugnaculis ad meos oculos catos assos comedebant, ac eosdem per domos pro pretio querebant, ad nos etiam saepius uenerant et tales bestias rogarunt. Carnem asineam ac equinam etiam comedebant, et libram talis (sic) carnis duobus grossis uendebant; imane dictu, adipe ac pinguedine Turcica, caules, quos foris in hortis rapiebant, comediebant (sic), unum ouum quinque grossis uendebatur (sic), sub finem etiam decem quindecim grossis pro infirmis uendebatur. Una galina duobus grossis, capo tribus, pullus floreno Hungarico; bubula una libra, ad initium quasi per tres septimanas, quousque omnes illam habere potuimus quatuor grossis, post tres Septimanas amplius nec bolum habere potuimus, nisi quod aliquando milites in excursione aliquot boues aquisiuissent. Talem carnem qui habere potuit, octodecim grossis libram soluere debuit. Tempore istius obsidionis plurimi homines mortui, et quasi omnes in disenteria, ita quod doctores et pharmacopolae non magno numero plures tempore pestis mortuos fuisse adstruant. Erat enim una ingens copia ac multitudo populi, ita, quod pro habitando domus non suffecerint, uerum plateae omnes plenae erant. Multi ita in plateis iacentes, ac per easdem obambulantes, iam a globis, iam a bolidibus occisi. Copiam hanc causauit ingressus eorum, qui prius suburbia ac circumuicinos Pagos et oppida inhabitabant, ex ciuitate autem praeter maiores uix aliqui exiuerant, sed de repente omnes occlusi ac obsessi. Ego etiam multis diebus dissenteria laboraui, deinde febribus calidis, certe dificulter euasi, uix etiam non solui. Iam Dei ope perfecte pristinae sanitati restitutus sum. Alumnus Spoliarich etiam nonnullam alterationem habuit, euasit tamen et iam bene habet. Alumnus uero Funtek, iam ab aliquod (sic) septimanis pessime constitutus est, laborat enim

phtisi, qui medicis suadentibus et praescribentibus repatriare debet. Super eo Reuerendissimarum et admodum Reuerendarum Dominationum Vestrarum ordinationem expectabo, siquidem uix citius, antequam resolutio ueniat, comoditatem habere poterit. Znika, cocus et ephebus, diu infirmabantur. Znika quidem grauius, ita, quod desperatum fuisset. Omnes tamen iam sani facti. Omnia tria Collegia Jesuitarum laesis ac infirmis plena fuerunt. In collegio Pazmaniano centum et uiginti, subinde plures, subinde pauciores, alii enim moriebantur, alii item recenter importabantur. Conuictus etiam plenus talium militum fuit. Refectorium, dormitorium et ambitus pleni erant miseris laesis militibus. Scholae etiam omnes plenae, ac omnia per totam ciuitatem omnium religiosorum monasteria nemine excepto. Qualis ibi fuerit fetor, qualis nausea, uel cogitare dificile est. Multi Jesuitae mortui, ita etiam Regens Pazmaniani Collegii. Ego tales milites laesos per Dei gratiam non habui, quamuis maleuoli Hungari, de Collegio Pazmaniano alumni, ut ego etiam tales milites habuissem, non scio quo instigante, laborabant; et unum laesum totum in sanguine natantem ad me direxerant, ac per milites, qui eundem laesum apportauerant, ante portam Collegii deponi curauerant. Per longum tempus ante portam miser laesus miles iacuit. Vrgebat maleuolus Hungarus saepius ad Collegii portam ueniens, ut inferatur intro miles. Descendi post aliquod tempus solus ad portam et maleuolum Hungarum cum bono capitulo a porta Collegii expediui. Paulo post ad illorum Collegium laesus deportatus fuit. Sequenti die uenit ad me Collegii Pazmaniani subregens Pater Chakany et excusare incepit se et Patrem Regentem, ut Patribus hoc non adscribam neque imponam, sed quod uel solus puer suo proprio genio hoc fecisset, ac nobis tales laesos intrudere uoluisset, et quod propter hunc actum statim officio priuatus fuisset, ac supra bonum capitulum habuisset. Occasio istius excusationis fuit, quia dum maleuolum Hungarum ego durius excepissem, allocutus fuit me: „Dicam Patri Regenti“. Respondi: „Dicas Prouinciali, nec tuus Prouincialis, nec tuus Regens est meus superior, neque mei Collegii superintendens“. Sopito hoc tumultu (nullam enim illi milites schaedam, nullum mandatum, de suscipiendis talibus militibus ad Collegium nostrum habuerunt, uerum ad Pazmanianum), paucos post dies habui Commissarios duos comites, qui comoditatem et locum pro talibus laesis militibus quaerebant. Eos, qua potui humanitate excipere, excepi, ac rationes meas, quod tales ad Collegium meum suscipere non possim, dedi. Primo, quod locus esset ualde angustus, neque sufragaretur talibus infirmis. Secundo, quod hic nullum solatium spirituale, propter quod forte uel plurimum ad religiosorum domus importarentur, sed neque in agone absolutionem habere possent; siquidem ego solus et unicus presbyter essem, et linguam germanicam non calerem. Tertio, occasione uictus (haec fuit maxima ratio, quod ad religiosos domus tales laesi fuerint portati, quia illos alere debuerunt) absolute protestatus sum, quod et si mihi tales intruserint, me eisdem ne in minimo iusculo subuenire posse, siquidem

ipsemet pisa et lentes comedere deberem. Monstraui illis meam prouisionem (aliqua meliora absconderam), et quod maiorem, et meliorem non procurauerim, conquestus fui contra Domus Prouincialis deputatos, quod ab illis interesse non potuerim habere, et quod praeter hoc in Austria amplius nihil haberet hoc Collegium. Ita liberatus et absolutus fui a talibus laesis ac infirmis militibus. Quid tandem? Inceperunt mihi intrudere milites suos studiosos, ut illis dem quarterium, praeterea nihil. Ab illis etiam ut liberatus fuissem, omnem conatum adhibui; accesseram eo in passu Dominum Kolonich, sed gratis, ipso etiam annuente debui studiosos suscipere, una cum uno illorum Vice Capitaneo. Subinde illorum manserunt hic 20, subinde quindecim, aliquando nec quinque. Unicam domum refectionis alumnorum occupabant, aliam illorum vice capitaneus, praeterea nihil. Vice Capetaneus semper mecum comedit et bibit, militibus autem quantum ad uictum nunquam aliquid dedi, sed haustum vini eisdem dare debui. Fateor, non erant mihi multum molesti, aliquantum in fetore, caeterum nihil, praeter saccos cum stramine, qui sub dictis militibus fuerunt. Matracz nullum nec linteamen sub illis fuit tantum pura stramacz. Stramen illud, una cum tela extra ciuitatem euehi debebit, ne alumni futuris temporibus aliquem morbum contrahant. De supellectili Collegii nihil est deperditum. De renouatione scholarum adhuc nihil scitur. Ubi aliqua certitudo fuerit, perscribere non intermittam. Pretium rerum omnium maximum est, et quemadmodum adhuc ante obsidionem Reuerendissimis et admodum Reuerendis Dominationibus vestris, nos cum ordinario diario nostro subsistere non posse, insinuaueram: ad praesens eandem insinuationem renouare cogor et demisse supplico Reuerendissimis et Adm. Reuerendis D. Vestris, dignentur moderna tempora in considerationem accipere, ac unam paternam clementiam nobiscum facere. Circa circum Viennam ad multa milliaria nec radix petrosilini mansit, omnia ex longiquis partibus portabuntur, sed certe etiam charissimo pretio uendentur. Expensae etiam deficiunt, si ad festum S. Michaelis Archangeli a senatu debitum interesse non accepero. Pro eisdem apud Reuerendissimas et Adm. Reuerendas D. Vestras instantiam facere cogar. Quando Alumnos expediui, multum exposui, qui, utrum in patriam aduenerint, simul cum Domyanich et Beriszlauich, nihil scio. Ego illos expediui octaua Julij. Caeterum me gratiae et fauori Reuerendissimarum et Adm. Rdarum D. Vestrarum demisse commendando, maneo Earundem Reuerendissimarum et Adm. Reuerendarum D. Vestrarum. 16. Septembris 1683. Seruus et Capellanus minimus Simon Judas Sidich c. z. m. p.

Nota a parte. Dicitur, quod 300 Turcarum tormenta nostri aquisiverint. Ego non uidi nisi septuaginta, maiora per hostem omnia destructa ne nostris seruiant. Viginti currus pleni miseris infantibus ad suae Maiestatis Sacratissimae hospitale ex castris Turcicis adduxerunt. Ibidem prouisionem habebunt. Comes Palatinus cum Balassa et Kohary fuit in conflictu. Comes Christophorus Erdeodi cum sua Maiestate aduenit.

Teodosija mniha Hilandarca djelo o Petru Koriškom.

OD DOPISNOGA ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 26. siečnja 1884.

Пишући у „Starinama XI“ о једном делу Теодосија мниха Хиландарца, које је написао у похвалу светоме Симеуну (Ст. Немањи) и св. Сави, ми смо поменули и остала дела тога старога писца, без сумње једнога од најзнатнијих из старе наше књижевности, и старали смо се да поменемо све оно што се њему као писцу може приписати, или што му се већ приписује.

Тако је у том реду (стр. 163 у „Starinama XI“) најпре под 1 и 2 поменуто дело о Петру Коришкоме, о коме од Теодосија имамо животопис и службу, или похвалне песме које му се на служби, кад је његов помен, певају. Мало напред у петој књиви „Starina“ (стр. 160) споменути су рукописи и издања у којима је помен чињен, или у којима су извадци штампани из тога дела Теодосијева. Ту је спомињат и рукопис писан 1668 руком Христофора јеромонаха Рачанина у манастиру Јовањи у Србији, по заповести Рувима, митрополита архиљскога. Овде смо ради, по томе рукопису, који је врло добар, допунити оно, што је до сад издано од дела Теодосијева о свецу Петру Коришкоме. Тако ћемо пре свега описати рукопис, који нам за овај посао има да послужи.

Рукопис тај својина је поштованога г. В. Богишића. Бавећи се у Црној Гори он га је за своју збирку добавио, и нека му је топла хвала што се тим рукописом овде можемо послужити.

Рукопис је на малој четвртини (0·21 м. висок, 0 15 м. широк), и у њему сад има са свим целих и потпуних првих седам кватерниона (а, в, г, д, є, ѕ, з). На тих седам кватерниона сад се налази овај садржај:

1. **Мѣсеца Іѹніа .кѳ. прѣподобнаго отьца нашего Петра Коришкаго на малѣи вечерии на Господи възвахь поставимь стихь .д. и поемь стихиры глась .а.** Лист 1—3а.

2. **На великѣи вечерии стїхологисѹемь** итд. Лист 3а—19а. Овде су песме о светоме, а на листу 14а—15а има кратак синаксарски живот свечев.

3. **Житіе и жизнь светаго и прѣподобнаго отца нашего Петра иже вь Коришкои горѣ постившаго се.** Л. 19б—43.

4. **Мѣсеца Октωврна вь .а. дьнь празднѹемь покровь пречистыѥ владычице нашеа Богородице и прыснодѣвы Маріе. На малѣи вечерии на Господи възвахь. Стихіры на .д. глась .а.** Л. 44—45а. По том: **На великѣи вечерии: Блажень мѹжь .а. антифонь на Господи възвахь поставимь стихωвь .и. и поемь стихіры глась .а.** Лист 45б до краја, где се овај чланак и прекида.

К досадашњој историји тога рукописа могу послужити ови записи. Тако на првој корици читамо: *Сіа книжица мнѣ иереа Рада Симоновића от Никшића. Подгоричанин Лаиновичь лѣто гднѣ* **҂аѱон.** (1778) *роди* . . . . На писму 48б па дну записано је: *Сиа писмо Илие Попова попа Петра Ћуку месеца писа Марта 31 дана 1855.* А на листу 37б и 38а записано је истом руком ово: *Високосиателнешему господину и государу протоиереу Димитриу Поповићу Ћуку у Никшићь поздравь. — Од нас Илие Попова мили поздравь високопреузвишеному господину князу цетинскому.* Ови записи сведоче, да се књига до последњих времена находила у Никшићу.

На листу 43б сачуван је запис који сведочи и кад је и где писан рукопис. Запис тај гласи: **Сіа слѹжбѹ**[1] **и житіе светаго и прѣподобнаго отьца нашего Петра прѣписа се повелѣніемь владики и господина божіею милостію митрополита архильскаго кѵр Рѹвима, рѹкою же мнωгω грѣшнаго и неискѹснаго писца Христофора ъицѵлєѳѹѳ** (тајном азбуком: **нермонаха**) **Раѵанина. Вь лѣто ҂ӡрѳ. сьмотреніа владичнаго ҂ахѯи** (1668) **мѣсеца Іюліа .ла. хжѳєв** (тајном азбуком: **ѹ ωлии**).

Рукопис, ма да је тако позна века, писан је руком вештом и сигурном, правописом познатим из XV века с акцентима, с избегавањем јотованих самогласника особито иза самогласника и употреблавањем ъ онаким као што је у „Radu LIV“ речено за оне рукописе српске који су у томе најдаље терали. Али

---

[1] Погрешка пера м. **слѹжба.**

у овоме није то само ради правописних начела створених у Бугарској XIV и раширених у Србији XV века, него је очевидно још и упливом руских црквених књига с којима је писац извесно познат био. У служби Петру Коришкоме стара реч **дврь** долази један пут у облику **дверь**, а други пут у облику **двєрми** по руском изговору. С овим су слични облици **любовію**, **невештєствьвина**, **сѹщєствьвинаа** (овај последњи 2 пут). Томе приписујем и што **рь** и **ль** као самогласници увек с **ь** долазе, и што је, у опште, употреба тога слова тако јака. Али писац је добро знао разлику српскога и рускога читања; и ма да се види да су њему и руске књиге биле познате, нема трага да би се тада мислило на увођење рускога на место српскога читања, као што се на скоро по том радило. Иначе рукопис показује да је преписалац разумевао свој посао. Тако је и текст живота Петра Коришкога правилнији од онога што сам га ја у Гласнику XXIX по старијем рукопису наштампао.

Где је још што рађено о овоме делу Теодосијеву, може се видети из чланка у „Starinama IX“. Овде ћемо још нешто додати о писцу Теодосију и о ономе који га је потакао да ради дело о Петру Коришком. Почетак легенде, који ја нисам имао пред собом, кад сам у „Гласнику XXX“ издавао живот Петра Коришкога, у овом је рукопису цео Из њега се види и ко је то био што је Теодосија на писање потицао: **Благо и кь благомѹ оумилєнію, себе оубо и слышештимь оуспѣшно пооучєніє Петра Прѣподобнаго въспоминаніємь житіє єго ıавьствьно съставити бѫдиль еси, отчє и братє Григоріє, мнѡго же ѡ семь, ıакоже вѣсть твоє прѣподобіє** итд. Види се, дакле, да је онај, који је Теодосија на рад подстицао, био и сам калуђер и да му је било име *Григорије.* Али који *Григорије?* Није ли *Григорије Цамблак?* Он би врло лако могао бити, и кад би био он, више би се заметених литерарно-историјских питања расправило, па би се одмах више и сигурније знало и о времену живљења Теодосија мниха Хиландарца и о Петру Коришком, итд. Али ово тек као напомена на случај да време помогне изнаћи још који податак који би литерарној историји нашој помогао да ово питање реши.

Да би се пак допунило оно што је о Теодосију саопштено у „Starinama XI“, као и да би се попунило издање дела његова о Петру Коришком у „Гласнику XXX“, овде се:

I. Издаје цела служба Петру Коришком, један споменик старе црквене реторике и поезије наше;

II. Попуња се почетак легенде, којега тамо нема; и

III. Саопштавају се варијанти овде описанога рукописа од издања у „Гласнику XXX“.

I.

Мѣсеца Іȣніа .кѳ. прѣподобнаго отьца нашего Петра Коришкаго на малѣи вечерни на Господа въззвахь поставимь стихь .д. и поемь стихиры глась .а. подь: Небеснымь чиномь.

α.

Наста, богоносе, сльнца свѣтлѣиши память твоꙗ; ѡзараеть приходештеѥ к тебѣ вѣрою, и бесъмрътіѥмь ѡблагоȣхаеть, и доȣшамь истачаеть исцѣлѥниꙗ, Петре, молит'вниче ѡ доȣшахь нашихь. .в.-ждь.

Чювствьныѥ страсти телесныѥ побѣдиль еси вьздрьжаніа бръздами, чюдодѣиствьниче Петре, и ревности бесплътныхъ на земли показа; вьсе желаніа плътскіе доȣхови покориль еси; тѣмь нынѣ вь небесныхь селѥніахь въдварае се, моли ѡ дȣшахь нашихь.

Блажение Петре, ѡснованіе положивь добродѣтелѥи древнꙗго чловѣка съвлече се съ похотьми и въ Христа облѣче се въ истиниȣ; тѣмь и обличиль ѥси, прѣподобне, мнѡгаа вражіа оплъченіа, наставникь інокѡмь бывь; моли спасти се дȣшамь нашимь.

Слава, глась .ѕ.

Прѣподобне отче, въ всȣ землю изыиде вѣштаніе исправлѥніи твоихь; тѣмже на небесехь ѡбрѣте мъздȣ троȣдовь своихь, бѣсовскіе раздрȣшиль ѥси плъки и аггелскіе достигль ѥси чины, ихже житію непорочно поревноваль ѥси, дръзновеніе имѣѥ къ Христоу Богоу въ памети твоеи, мирь испроси доȣшамь нашимь. І нынѣ.

Никтоже притѣкаеи к тебѣ, посрамлѥнь оть тебе исходить, прѣчистаꙗ владичице, нъ просить благодѣть и пріемлѥть дарованіе къ полъзномȣ прошенію.

На стіховно. Стіхиры глась .д. подь: Даль ѥси знамеи....

Блаженства иже выше оума желае въмѣниль ѥси божьствьние, сладкȣю пиштȣ въздръжаніе; ништетоу же богатство; нестежаніе

многгеонынѣи истиниое; и благославие смѣрение; тѣмже и желаниа юже въ разумѣ получиль юси, въ скиніахь въдварае се светыхь, Петре!

Стихь. Уьстна прѣдь Господемь съмрьть...

Теченіе постинуьства невъзвратнѣ съвръшиль юси и вѣру съблюль юси, ють туду же и вѣнъць пріель юси, отче правды, югоже ти оуготова. Христось, иже по достоюнию подаю възмъздіа и поуъсти дарую и въздааніе ю троудѣхь, югоже и нась нынѣ избавити ють бѣдь, моли!

Стих: Блажень моужь боеи се Господа.

Въсакое сладострастіе оукроштаю тѣла ютрекль се юси, богомудре, югоручаю чувство въздрьжаниа труды и жестокими прѣбыванін, тръпеніемь же искоушенін и стоюніемь крѣпкимь въ юбстоюніахь, въ нихже мѣсто безконъчное въспріель юси наслажденіе и пиштоу неконуаемую и радость неизглаголанную.

Слава. Гласъ тъжде.

Ништету Христову възлюбиль юси благоуьстно; богатство юставиль юси тлѣнное и жизнь текуштую, мудре, крьсть же на рамо възмь, тѣсною стъзею радоуе се шъствовавь, попирае сласти плътскіе въздрьжаніемь, свете, въсаuьски, и зло страданіемь достигль юси къ широтѣ божьствънѣи раисцѣи, Петре, прѣподобне отче нашь!

I нынѣ; богородиuьнь.

Нмуште те, Богородице, оупованіе и прѣдстателницу, вражінхь навѣтъ не оубоимь се, юко ты покрываешн и спасаешн оть бѣды доуше наше.

Троп. гласъ .а.

Пустынныи житель и въ плъти аггель и чюдотворць показа се, богоносе оче нашь Петре, поштенін ради н бдѣнін и молитьвь небесныю дары пріемь исцѣлюешн недужныхь и доуше приходештихь ти съ вѣрою.

Слава давшому ти крѣпость; слава вѣнчавшему те; слава дѣиствуюштему тобою въсѣмь исцѣлениа. Богородиuьнь.

Гавріилу провѣштавшу ти, дѣво, радоуи се, съ гласом вънлъшташе се въсѣхь владика въ тебѣ, светѣмь ківютѣ, юкоже рече праведныи Давидь, явила се юси пространѣиша небесь, носившаа зиждитела своего. Слава въселшему се въ те: слава прошъдшему ис тебе; слава свободившому нась рождьствомь твоимь.

β.

Na velicѣi večerni stihologisuemь: Blažen moužь. Slavu ·a·-ю. Na gospodi vъzvahь, postavimь stihь ·i· Stihiry glasь ·i· podь: Ѡ prѣslavnoe čudo . . . .

Otče bogomudre, Petre, mirskie sebe ѡtlučilь ѥsi mlъvy kъ prѣmirnomu vъzyide sъvrъšen'stvu, toi vъždelѣvъ blagymь istočnika tu istinnuю ljubovь dostiglь ѥsi, ѥeže silii, blaženie, ѡsvѣštaemь, grѣhovnago mraka molitvami si nas ishiti.

Otče bogomudre Petre, mrazь noštiy i dnevnyi varь nadeždeю, prѣpodobie, buduštiihь prѣtrъpѣlь ѥsi, iže na zemli tvoe oudy oumrъtvivь, blaženuю žiznь polučilь ѥsi, vъnutrь byvь črъtoga, svete, radostiѡ, dobrotu bezmѣrnuю zre zižditelja svoego.

Otče bogomudre Petre, vъ pustyni me nynja strasteи vъdkaraюšta se na poutь pravyi dobrodѣtelien rukovodstvue me; vъ pokaania stъzѣ molitvami tvoimi; vъ isplъnieniю božьstъvnyhь hotѣnii, vъ neistъštimomou blagihь vъsprietiю, ѩko da tvoю, radouie se, sъvrъšaю pametь, vъsehvalie.

Otče bogomoudre Petre, likomь postiničьskyimь pričъte se, bestrastiemь oukrašь se, i vъselilь se ѥsi vъ ѡbitѣlѥhь prѣpodobnyihь, idѣže svѣtь nezahodimii, idѣže ѥstь drѣvo životnoѥ, i nynja moli se Hristu Bogu spasti se dušamь našimь.

Slava, glasь .a.

Iže vъ pustyni tvoja stradania kto ispovѣstь, blaženie otьče, ili kto podvigi tvoe izglagoljetь, korenia vѣsѡvь i žestoko prѣbyvanie, slъzi že i oumilienia, pošteniie že i nagotu tѣlesnuю, mrazomь i vѣtry oudroučaemь, slъnce že opaljaюšte te, poslušь tvoego stradania stѣna groba tvoego, na nѥi že ѩko na stlъpu stoѩlь ѥsi tvoѥgo trъpѣnia ѩvѣ skazuetь, ѩko besplъtnь oubo vъ plъti požilь ѥsi; oudivilь ѥsi aggeli, bѣsi že posramilь ѥsi, i nynja vъse vѣrnie pametiю si veselimii, ѡ ihže Hristovi moli se izbaviti se ѡtь iskušenii lukavago, Petre prѣpodobie, molitvami ti.

I nynja: Bogorodičьnь.

Vъsemirnuю slavou ѡtь človѣkь prozebšuю i vladyku roždšuю, nebesnuю dverь vъspoimь Mariю dѣvicu bezplъtnymь pѣsnь i vѣrnymь oudobrenie, ta bo ѩvi se nebo i hramь božьstva; ta prѣgraždenie vraždy razdrušivšii, mirь vъvede i carstvie ѡtvrъze, siю oubo imušte vѣry outvrъždenie, pobornika imamy, izь nѥѥ roždь-

шаго се Господа; дрьзаите оѹбо, дрьзаите, людіе божіи, ибо тъи побѣдить врагы ꙗко въсесиль

Въходь. Прок. Дию и чтениа .г. ѡть Прѣмоѹдрости Соломѡна.

Праведныхь дꙋше въ роѹцѣ божіи, и не прикоснеть се ихь моѹка, непштевани быше въ очію безꙋмныхь оѹмрѣти, и вьмѣни се ѡзлоблѥніе исходь ихь, и ѥже ѡть нась шьствіе, съкрꙋшеніе, ѡни же соѹть въ мирѣ, ибо прѣдь лицемь чловѣчьскимь, аште и мꙋкꙋ пріимꙋть, оѹпованіе ихь бесъмрьтіа испльнѥно, и малѣми наказани бывше, великими благодѣтелствовани боѹдꙋть, ꙗко Богь искꙋси ихь, и ѡбрѣте ихь достоины себѣ, ꙗко ѕлато въ грьнилѣ искꙋси ихь, и ꙗко въсе плодіе жрьтьвино пріеть ихь, и въ врѣме посѣштениа ихь въѕсїають, и ꙗко искры по стьблію потекꙋть сꙋдити имꙋть ѥѕыки и ѡбладають людми, и царствовати имать Господь ними въ вѣки, надѣюштеи се на нь, разꙋмѣють истинꙋ и вѣрныи въ любви прѣбоѹдꙋть ѡ нѥмь, ꙗко благодѣть и милость на прѣподобныхь ѥго и посѣштеніе въ избранныхь ѥго.

Ѡть прѣмоѹдрости Соломѡновы чтеніѥ.

Праведници въ вѣки живꙋть и ѡть Господа мьзда ихь и попеченіе ихъ ѡть вышнꙗго; сего ради пріимꙋть царствіе благолѣпиа и вѣнць доброты ѡть рꙋки господнѥ, ꙗко десницею покрыеть ихь, и мишцею заштитить ихь, пріиметь въсе ѡрꙋжіе рвеніе ѥго и въ ѡрꙋжении ихь съткорить тварь въ мьсть врагѡмь, облечеть се въ брьнѥ правды и ѡбложить себѣ шлѥмь сꙋдь нелицемѣрнь, пріиметь штить непобѣднмь прѣподобіе, поѡстрить же напрась гнѣвь въ ѡрꙋжіи; съподвигнеть брани съ нимь мірь на безꙋмныѥ, поидꙋть правоначныи стрѣлы мльніины и ꙗко ѡть доброкрꙋжна лꙋка облакь на намѣреніе иерꙋть, и ѡть камени пралште ꙗрости испльнь падꙋт градове, възнегодꙋеть на нихь вода морскаа, рѣки же потопомь потекꙋть напрасно; съпротивь нимь станеть дꙋхь силы, и ꙗко вихрь раждеиеть ихь, и пꙋстꙋ съткорить въсꙋ землю, беззаконіе и злодѣаніе прѣвратить прѣстолы силныхь. Ѹслышите оѹбо, царіе, и разоѹмѣите, навыкнѣте, сꙋдіи, конецемь земле, вьнꙋшите дрьжеште мнѡжьства и грьдештеи се ѡ народѣхь ѥзыкь, ꙗко дана бысть ѡть Господа дрьжава вамь и сила ѡть вышнꙗго.

Оть прѣмꙋдрости Соломѡновы чтеніе.

Праведникь аште постигнеть скончати се, въ покои бꙋдеть, старость бо чьстна, немноголѣтна, ниже въ числѣ лѣть исчитаеть се; сѣдина же ѥсть мꙋдрость чловѣкѡмь и възрасть старости, житіе нескврьно,

благоȣгодинь Богови бывь, вьзлюблѥнь бысть, и живыи по срѣдѣ грѣшникь, прѣставлѥнь бысть, вьсхиштень бысть, да не злоба измѣнить разȣма ѥго, или лъсть прѣлъстить дȣшȣ ѥго, раченіе бо злобы помрачаеть добраа и пареніе похоти прѣмѣнꙗеть оүмь незлобивь. скончавь се вь малѣ, испльни лѣта дльги, оүгодна бо бѣ Господеви дȣша ѥго; сего ради потшта се ѡть срѣды лȣкавствіа; людіе же видѣвше и не разȣмѣвше ниже положше вь помышленіи таковое, ꙗко благодѣть и милость на прѣподобныхь ѥго и посѣштеніе вь избранныхь ѥго.

На лїтіи стихиры глась .д.

Домь и полатȣ ѡставль вь пȣстынное безхрамїе вьселивь се, прѣблаженние, ѡ хльмѣхь и дьбрехь радоуе се любьзно, вь врьтпѣхь и пештерахь весело прѣбыль ѥси, и вь непроходимыхь прохождаше непобѣдимь, вь стȣдени и ѕнои прѣтрьпѣваѥ не стоужи се, нь присно оүбо ѥдиного зиждителꙗ ѡбрѣсти потшталь се ѥси.

Сь выше силою оукрѣплꙗемь, Петре, неꙗденіемь и нȣждною ништетою божьствьнаа позналь ѥси и на молитвѣ стоꙗніемь источники божьст'вныѥ, сльзнаа теченіа ꙗко раискіе источники вьзлюбиль ѥси, ѡть соудоу ѡбогатиль се ѥси вь смыслѣ неподвижимое вь дȣши равноаггелное и кь пльти стежаль нескврьное.

Свѣтлостію чюдесь твоихь ꙗко сльнце сіаѥ, земльніе просвѣштаеши конце, слѣпымь свѣть даѥ и хромымь хожденіе и вьсѣмь болештимь оудовомь разслабленіе оутврьждаеши, оче Петре, молитвами своими, Христось бо видѣ те чюдотворца дивна, мірови дароваль ѥси, ѥгоже не прѣстаи моле, ѡ вьсѣхь нась.

Слава, глась в.

Иже на земли аггела и на небесехь чловѣка божіа, мірови благооукрашеніе, наслажденіе благихь и добродѣтелиѥи, постникѡмь похвалȣ, Петра почтемь, насаждень бо вь домȣ божіи процвѣте праведнѣ, и ꙗко кедрь вь пȣстыни оумноживь стадо Христово словесныхь ѡвець прѣподобіемь и правдою.

І нынѣ, Бѡгородичень.

Нѣо прибѣжиште чловѣцы кь творцȣ не стежахомь мы развѣ тебѣ, богоневѣсто, не ѡтврьзи нась ѡть твоего застȣпленіа, ниже посрами любовїю прибѣгаюштихь прѣдстателствȣ твоемȣ, мати Бога вышнꙗго; сего ради потшти се на помошть, и ѡть страстеи нась спаси.

На стиховно стихиры, глась .е. подь: Радоуи се постникѡмь....

Радоуи се, прѣподобне ѡтче, богомȣдре, и вьсеблаженние, мльвы жителскыѥ смыслено избѣгь, горȣ же свѣтонарицаемȣю постигль

ѥси, иже поштенiемь и молитвами, бѣсωмь борениа ту соуштаго змiа побѣдиль ѥси трьпѣнiемь; аггелы житiемь оудивиль ѥси; Бога вьседрьжителя вьзвеселиль ѥси, ѥмоуже ныни прѣдстоиши, моли се ω поюштихь вѣрою светую ти памет.

Стихь; уьстна прѣдь Господомь сьмрьть прѣподов.....

Высоко гнѣздештiа се птица вь стѣнной пештери, отче, вьсели се, студенiю помрьзаемь и ʒноемь жегомь, амалика тѣло низложиль ѥси и безстрастiа свѣтомь, отче, ωблистаемь ѣко мльнiами огньными молитвами си бѣсовское сьбранiе попалиль ѥси, стѣна гроба твоего на нѥи же ѣко на стльпу стоѣль ѥси и ту соуштаго ʒмiа прогналь, свете, молитвами си достоблажение Петре, Христа Бога моли ω душахь нашихь.

Стихь: Блажень мужь, боеи се Господа.

Лѣта многа на земли бѣгае оудали се вь пустини, отче, крiемь вьдвори се, давидьскiи уае Бога спасаюштаго те, наньже вьсу надежду вьзложиль ѥси, тѣмже и по оуспѣнiи твоемь, прѣподобне, исцѣлѥнiемь туче изливаеши и уюдеси дивными паметь твою вѣрнiи достодльжно вьзвеличимь; отче, молитвами си вьсѣхь нась помилуи.

Слава глась .s.

Иже по образу сьблюдь неврѣдныма оума владыку на страсти пагоубныѥ постинуьски наставль вь ѥже по подобiю, ѣкоже вьзможно вьзьшьль ѥси, мужьски бо ѥстьство понудивь потшталь се ѥси хуждьшеѥ покорити лучшему и пльть поработити духу, тѣмже нискуюштимь ѣви се врьхь, гражданинь пустынныи, благотекуштимь оумаститель, правило добродѣтели ωпасивншее, и ныни на небесехь зрьцають раздрѣшившимь се, блажение, уистѣназираеши светую троицу, проповѣдуѥ неходотаинстьвниѣ ω иже вѣрою и любовiю утуштихь те.

I ныня. Богородице, ты ѥси лоза ист.

На благословенiе хлѣбωвь тропарь светому .в.-ждь и Богородице дѣво, радоуи се .а.-шть.

На оутрьни по .а. стiхолог. сѣд. глась .а. подь: Гробь твои....

Древнѥмоу Авраамu подобе се отче, оудаливь себе оужикь пльтскихь покину се, Петре, глаголюшту Богу нашему, тѣмже постивь се и душу свѣтлѣишу ѣвиль ѥси сльньуныхь лучь, богомоудре, прѣбогате! .в.-ждь.

Слава и нынꙗ. Богородичьнь.

Без сѣмене родила юси Бога юдина, чюдо паче оума дѣвам мати, тѣмь ꙗко Богородицꙋ те покланꙗюште се славимь, ты бо родила юси цара славы, югоже моли оумирити міра и спасти доуше наше.

По .в. стіхолог. сѣд. гласъ .д. подь: Оудиви се . . .

Оудалиль се юси, прѣподобие, ѡть міра, и въ пꙋстынꙗхь ꙗвѣ въдвори се Господа избавлꙗюштаго те ѡть лютыхь присно чаю, тѣмже благооугодивь владыцѣ, въсеблаженне, пріель юси нестарѣюштее се небесное царство, въ июмже нынꙗ въдворае се поминаи чтꙋштихь те. .в.-ждь.

Слава и нинꙗ, Богородичьнь.

Обновила юси, прѣчистаа божьстъвнымь рождьством си истлѣвшее страстми земльнородныхь съмрътное сꙋштьство и въздвигла юси въсѣхь ѡть съмръти къ животꙋ нетлѣніа, тѣмже те по дльгꙋ оублажаемь ьъси, дѣво прѣпрославлюнаа, ꙗкоже пророкла юси.

По полѵелеѡмь. Сѣд. гласъ .и. подь: Прѣмꙋдрости . . .

Антѡніа божьстъвнаго дꙋховнѣ добродѣтелномꙋ житію поревновавь на рамѣ свои възель юси крьсть Господа своего, оставивь житіа печаль и страсть, оумрьштвлюніемь и дꙋхомь пожиль юси, тѣмь и тварь прѣславныхь чюдесь испльниль юси, прѣподобие, дꙋха благодѣтію, Петре отьче нашь, моли Христа Бога, грѣхомь ѡставлюніе даровати, чтꙋштимь любовію светꙋю память твою.

Инь сѣд. тоиже подь . . . .

Ѕемльнаа въса ѡставль и въ мірѣ сый тѣлеснѣ дꙋхомь быль юси ѕемльныи аггель, пріходештіе бо страсти оумрьтвивь пльти троици ꙗви се оугодникь, блажение, тѣмже недꙋгꙋюштимь исцѣлꙗеши страсти и словомь дꙋхи ѡтгонꙗеши благодѣтію, Петре прѣблаженне, моли Христа Бога съгрѣшеніемь ѡставлюніе подати, праздꙋюштимь съ любовію светꙋю память твою.

Слава и нынꙗ, Богородичьнь.

Небеснꙋю дверь и ковчегь, въсесветꙋю горꙋ, свѣтозарныи ѡблакь, въспоемь не ѡпалимꙋю кꙋпинꙋ, словесный раи, Евино възваніе, въселюннѣи въсеи нарелное скровиште, ꙗко спасеніе въ нюи сьдѣа се мірови, ѡставлюніе древнихь прѣгрѣшеніи, тѣмже и въпіемь къ нюи: моли се Христꙋ Богꙋ, грѣхомь ѡставлюніе даровати, благочьстно покланꙗюштимь се рождьствꙋ твоемꙋ.

Антіф. .д.-го гласа. Прок. глас .д. Чьстна прѣдь Господемь съмрьть прпдб . . . Стихь: Что въздам' Господеви ѡ въсѣхь . . . Въсако дых. Еүгеліе Маѳ. зач. .мг. По .н.-мь ѱалмѣ Стіхера глась .е.

Прѣподобне отьче, не даль іеси сна своима оүнима, ниже вѣждьма твоима дрѣманію дондеже дүшү и тѣло ѿть страстеи свободиль іеси и себе оүготова дүховни ѡбителнште; пришьдь бо Христось съ отцемь обитѣль оү тебе сътвори и іединосүштныіе тронце слүжитель быль іеси, великопроповѣдниче Петре, моли се ѡ дүшахь нашихь.

Канѡнь Богородици на .ѕ. и светомү на .и. пѣснь .а., глась .в. ірмось.

Нетренү и неѡбычнү немокрьно морскүю шьствовавь стъзү, избраныи въпіаше Ісраиль, Господеви поимь, славно бо прослави се.

Невештестьвнная древліе лѣствица истранно ѡслѣдевшін поүть мора, твоіе сказахү рождьство, чистаа, іюже въспоемь вьси, ꙗко прослави се.

Сила вышнꙗго съставь съвръшень, божіа мүдрость въплъшт'ши се ис-тебе, чистаа, съ чловѣки поживе, ꙗко прослави се.

Пүть шьствовавь двермн непроходными, затворенными твоеіе оүтробы праведное слънце, чистаа, и мирови въсіа, ꙗко прослави се.

Канѡнь прѣподобномү Петрү, глась .д. ірмось: Мора чрьмнаго поүч . . . .

Памет твою пѣти начинаюштү дүха благодѣть оү Христа молитвами си, прѣподобне отче, испроси молю се, ꙗко вь неи свѣтло свѣтло похвалити житіе твое, Петре свете, инокимь похвало.

Ѿть млада възраста, прѣподобне, безмлъвіемь и кротостію и смѣреніемь оүкрашаемь раүчитель божьстьвныіе ꙁаповѣди ꙗви се, зачело прѣмүдрости прѣвеіе страхь іего възлюби.

Христова любы дүшү твою раждегши неѡбратно мира избѣжавь пүстыню, отче, постигль іеси, ндеже поштеніемь и молитвами дүха светаго пріетилиште, Петре, оүдостои се.

Богородичьнь.

Родила іеси иже прѣжде тебе рождьшаго се иꙁь отца, и прѣбысть нетлѣнная, тѣмже Богородицү те въ истинү испокѣдаемь, прѣпѣтаа владычице.

Катав. Ѿтвръзү оүста моꙗ, Пѣснь .г. ірмос.

Лоүкь съкроүши се сильныхь дрьжавою твоею, Христе, и силою немоштніи прѣпоꙗсаше се.

Иже врѣмень прѣвышшін въсѣхь, ꙗко врѣменемь творць, истебе, дѣво, волеіеіу младѣньць съꙁда се.

*

Чрѣво шырше небесъ въспоимь, югоже ради Адамь на небесехь радоуе се въсели се.

Матерь те Бога нашего именуеть, дѣво, тобою просвѣштше се, и рождьство ти славимь свѧтаго съ отцемь же и духомь.

Инъ ірмось: Твое пѣсн'ословце, Богородице.

Въздрьжаниа огнюмь страсти, отче, попаливь свѣшта свѣтла чистотою яви се просвѣти душе наше, прѣподобне, память твою любовію, Петре, поюштихь.

Дрѣво въ оудоли въздръжаніа, Петре блаженне, насади се духа благодѣтію напаюемо, нынѣ плоди добродѣтелни исцѣлениа прѣдлагаеши поюштимь память твою.

Бѣсовь борении по остромь влачимь камению плъть свою инде растръзаемь, и яко вѣрніи рабъ Христа владыки своего, Петре блаженне, радуе се прѣтръпѣль юси.

Богородичьнь.

Жены оубо раждають мати, дѣво чистаа, нъ не нь томь дѣвы якоже ты прѣбывають, ниже юдина отъ сихь Бога роди, тъкмо ты, Богородице чистаа.

Сѣд. гласъ .и. подь: Прѣмудрость.

Желаніемь и любовію Господа своего чловѣчьскаго съжительства оудаливь се и непроходимаго мѣста достигль юси, въ пештерахь же и разседалинхь камени въселивь се, идеже юдинь яко птица пожиль юси, нь Господу възираe, того испълние повелѣніа, отъ негоже и благодѣть пріемь, прѣподобне, исцѣляти болѣзни и духи отгонити, тѣмь и нынѣ въпіемь ти, отче прѣблаженне Петре, моли Христа Бога грѣхомь оставленіе подати, чтуштимь съ любовію светую память твою.

.в.-ждь Слава и нынѣ, Богородичьнь.

Въ напасти многоплетенные впадъ отъ врагь видимыхь и невидимыхь бурею одръжимь безчисльныхь съгрѣшеніи моихь, и яко нъ теплому заступленію и покрову моему, чистаа, къ пристаништу притѣкаю твоее благости, тѣмже, прѣчистаа, иже ис-тебе въплъштенному без сѣмени моли се прилежно о всѣхь рабѣхь своихь непрѣстанно поюштихь же, Богородице, прѣчиста, молешти юго присно съгрѣшеніемь оставленіе даровати, въспѣвающтимь достоино славу твою.

Пѣснь .д. ірмось.

Оуслышахь, Господи, славное твое съмотреніе и прославихь, чловѣколюбче, непостижимую твою силу.

Се прѣвъꙁнесе се божьстъвнаа гора, храмь господинь прѣвышнихь силь богомати ѭвстъвинѣнше.

Ꙁаконωвь ѥстьстъвныхъ, дѣво, кромѣ, ѥдина рождьши владѹштаго тварїю, сподоби се божьстъвнаго ꙁванїа.

Дѣво, мати прѣчистаа, иже Бога без сѣмене зачела ѥси, того моли спасти се рабωмь ти.

Инь ирмось: Неислѣдномѹ божїю съвѣ ....

Безнинштань ѭко бесплътинь дивнымы билїи снѣдїю паче тоѹчныхь трапеꙁь оѹкрѣпльѥмь, благаго Бога похвальѥмь ѭви се, паче Їсраилю ѭдшаго маннοѹ въ пѹстыни.

Въсенοштними молитвами си не оѹсивль ѥси въ съмрьти, и ныны въ свѣте господии свѣть видиши нераздѣлиїе троице сїанїемь озараемь, ωтнѹдѹ же просвѣти, дѹше, поюштихь те.

Аггелское житїе иже въса виден видѣвь, молитвы твое послѹшавь прьваго аггелωмь на прогнанїе стрьптиваго ꙁмїа посилаеть ти Михаила архїстратига.

Ωть въсѣхь родωвь ѭко сѹшти избранна красиаго добротою породила ѥси Господа, того моли, дѣво, мати чистаа, огрѹбленыхь бѣсωвь шатїемь, оѹдобри молитвами си.

Пѣснь .є. ирмось.

Оѹгль Їсаїи проѭвлѥн се слъице ωть оѹтробы дѣвы въсїа, иже въ тмѣ заблѹждьшимь благоразоѹмїа просвѣштенїе подавае.

Облаци веселїе и сладость кропите сѹштимь на ꙁемли, ѭко отроче дасть се, сын прѣжде вѣкь, ωть дѣвы въплъшть се Богь нашь.

Житїю и плъти моеи свѣть въсїа и сѣтованїе грѣха раꙁдрѣши, въ послѣдиѭа ωть дѣвы без сѣмене въплъшть се вышнїи.

Радоѹи се, полато цара и Бога, владычице, обожившїа чловѣкы божьстъвнимь рождьствомь ти, чистаа; радоѹи се, Богородице, дѣво нескврьнаа.

Инъ ирмось: Оѹдивиш ...

Мира ѭко лъстца възненавидѣвь въ пѹстыни же въ каменнѣи пештере обитавь и въ нѥи ничесоже имѣѥ оѹтврьди се и чюврстъвныхь татїи, отче, не оѹбоѭ се, ни мысльними же плѣни се разбоинникы.

Вранωвь множьство и ꙁвѣрен ꙁїаи'ми иже на те бѣсωвь, отче, нападенїа дѣтїи игранїа въмѣниль ѥси, ѭко каменїемь же молитвами си ωть стѣни своеѥ сихь, Петре, ωтгналь ѥси.

Ꙁѣльнымь поштенїемь грьтань свои ωгорчаваѥ тѣсны пѹть и прискрьбны на земли отче, шьствоваль ѥси, и въ широти небесныѥ достигль ѥси, неизреченныѥ доброти, Петре, наслаждаеши се.

Богородичьнь.

Истинно славлю те божію матерь прѣчистую, радуи се, тебе зову ꙗко аггель, благословенная, обрадованая, слышаніе и глаголаніе страшно и странно пріемлюште, владычице, въсеѥ твари.

Пѣснь .ѕ. ірмось.

Гласъ глаголъ молбы изъ болѣзньнины, владыко, душе послушавь ѿть люту ме избави, ѥдинь бо ѥси нашему спасенію виновнь.

Ѥстьство уловѣчьское работаюштеѥ грѣху владычице чистая, тобою свободу оулучи, твои бо сынь ꙗко агньць за въсѣхь закалаєть се.

Възываємь вьси к тебѣ, истиннѣи матери божіи, прогнѣвавшеѥ рабы избавы, ѥдина бо къ сыну своему дрьзновеніє имаши.

Да избавимь се въсакого навѣта и скрьби благорадованная, иже подь кровь твои притѣкаюштіи и любовію те прысно благоуьстно славештіи ꙗко матерь божію, прѣнепороуная.

Инъ ірмось: Божьствьное се и . . . .

Богатьство, прѣподобне, ѥже ничтоже имѣти вьмѣнивь, Христа же за въсѣхь стежавь, и паче богатыхь радуе се вь пустыни, того любовію възвишаємь, Петре, пожиль ѥси.

Не свеза се оузами любоплътіа ни любосластіа грътана оумрътви се, и живуштихь въ гробѣхь страсти оубѣжаль ѥси, и нась поюштихь твою паметь ѿть рова страстеи изведи молитвами си.

Зимою, отче, ѿтегуаемь, духовною теплотою съгреваше се, и нынѣ зимою недуга ѡдръжимихь молитвами ти, Петре, исцѣлꙗєши, тѣмь твою паметь съшьдше се празднуємь.

Богородичьнь.

Свештенними гласи те, доброту Іакѡвлю поємь, плътскіє рождьшую мірови свѣть, иже ѿть свѣта просвѣштаюштаго душе празднуюштихь паметь светыхь ѥго.

Конд. глась .в. Подь: Тврьдіє . . . .

Тврьдимь трьпѣніем' кромѣ мира поживь аггелѡмь ѥдиножителꙗнь, Петре, ꙗви се, и възвеселиль ѥси иже надь въсѣми Бога и зиждителꙗ, и нынꙗ прѣмирная селеніꙗ тебе дароваль ѥсть, прославлꙗеи те Христось уловѣколюбць, ѥдинь съвѣдыи срьдьчная.

Ікѡсь.

Ходатаꙗ тебе прѣдлагаю, спасе мои, иже нововъсіавшаго Петра прѣподобнаго твоего молитвами ѥго озари ми оумь и оумысли срьдце мое, иже къ поустыни подвигы ѥго пѣти мы достоино, иже тебе

ради въ поштении и наготѣ, слове, пострадавь, и вражіа коварьства тобою оукрѣплıаемь низложи, и тѣмь достоино ѡть тебе прослави се, Христе уловѣколюбуе, ıеднимь съвѣдыи срьдьунаа.

ϒ·

Мѣсеца того ·кѳ· паметь прѣподобнаго отца нашего Петра новаго пѹстыни жителıа.

Прѣподобны и светы ѡтьць нашь Петрь бысть ѡть страны хвостьньскіе ѡть села ıетера Оүнıеширь нарицаемаго, благовѣрнѹ же родителıю и богобоıазнивѹ христіаниинѹ сынь, иже и вѣдаше и оүуити се светымь книгамь, благонравнь же и благоговеннь по въсемѹ, кроткь же и безлобивь бысть, изь млада же ниоуъское желае житіе, постно въ юности прѣбывати изволивь, възбранıаемь же ıако и поносимь ѡть таковыхь, своима родителıема ıего въсе ıеже въ уести ıемѹ оставише раздасть ништимь, самь же ослабѹ полѹуивь и желаемии ıемѹ ниоуъскіи и аггелскіи образь въспріемь и ѡть въсѣхь свободь бывь, въздръжаніемь и молитвами къ Богѹ оүпражнıаше се, болшиими же подвиги желае въ пѹстыни искѹсити се и ıеднѹ ѡть призренскыхь гѡрь, свѣтоиарицаемѹю дошъдь, стѣнѹ же высокѹ видѣвь, на нюже бѣдно възъшъдь, ıако се ѡть Бога съготованиѹ, на нıеи же пештерѹ обрѣте, и въ нıеи жити въсели се, боүковии же желѹдь и дивіа биліа събырае и сими себе пиштѹ съготовлıаше, даıеи же пиштѹ въсакои плъти Богъ, и сіа ıемѹ оүслади и къ мании мѣсто прѣложи и тръпѣти оүкрѣпи, въздръжаніемь же и въсенощтнымь стоıаніемь, молитвами же и слъзами, Богѹ исповѣдае се и пауе силы уловѣуьскыıе подвизае се, аггельско богоподобно поживе житіе, и ни мразь же оүдрѹуае, ни слъньце пожизаеи ни нагота длъгыхь лѣтъ прѣѡдолѣ тръпѣніа ıего, миѡгы же браны ѡть бѣсѡвь и біеніа пріеть въ мѣсте томь, и въсѣхь помоштію Христовою и тръпѣніемь побѣдивь и прогнавь и въ глъбоцѣй старости проводивь житіе и въ тоижде пештере на стѣне гробь себе изсѣкь, и свое прѣдоувѣдевь прѣставлıеніе светыхь и страшныхь и животворештихь христовѣхь таинь приуестивь се Богѹ въ роүцѣ, ıегоже изь млада възлюби, дѹхь свои прѣдасть; светіе же ıего мошти въ пештере лежеште исцѣлıеніа разлиуними недѹги болѣштимь и вѣрою приходештимь подаıють и до сего дне, пріеть бо власть на бѣсы въ животѣ и по съмръти изгонити сихь. Тако бо прославлıаеть Богъ славештихь ıего.

Пѣснь .ꙁ. ірмось.

Вѣтіи ꙗвише се отроци прѣмꙋдріи древлѥ богопріимци дꙋшею, благословесными оуcты поѭхꙋ, прѣбожьствьныи ѡтьцъ нашихь Боже, благословень ѥси.

Ꙁрѣше въ нощти Ꙗковь оубо, ꙗко въ гаданіи Бога, въплъщенна же ис-тебе въ блистаніи ꙗви се поющтимь прѣбожьствьныи ѡтцемь Богъ и прѣпрославлѥнь.

Съѡбразна иже въ тебѣ неизреченнаго провъзвѣщтае сьнитіа, съ Ꙗкокомь борити се имь же волѥю съвъкꙋпи се чловѣкомь чистаа прѣбожьствьнныи ѡтцемь Богъ и прѣпрославлѥн҆.

Мрьзькь бꙋди, иже не проповѣдꙋеть ѥдиного дѣвы ѥ сына ѡть прѣпѣтыѥ троице и несꙋмнѥнною мыслію и ѥзыкомь въпіе: прѣбожьствьны ѡтцемь Богъ и прѣпрославлѥнь.

Инъ ирмось: Не послоужише твари . . .

Въ горахь ꙗко къ градехь, въ дьбрехь ꙗко въ домѡхь прѣбываѥ сладкꙋю вечерꙋ и питіе пость съ слъзами себе прѣдлагаше и ныннꙗ съ аггелы, оче, на небесѣхь, вѣчныѥ пиште достоино, Петре, наслаштаеши се.

Наготою, отче, оудрꙋчаемь ѡ одежди тѣла не попече се, поꙋченіемь Христа своего радꙋе се на крꙋны ꙋмомь възыраe, боудоуштихь доброть одежде чаaль ѥси иже нынꙗ пріемлѥши веселе се.

Хвалы ꙗко тьштети оубѣгае въ дьбрехь пꙋстынѥ тае се, таинымь испитателю и съкрьвеннымь вѣдьцꙋ, твое житіе Богꙋ показаше, и нынꙗ ꙗвьствьно чюдесь благодѣть творити, отче, тебе даровaль ѥси.

Ꙁастꙋпницꙋ те и стѣнꙋ неѡборнꙋ, богомати чистаа, нꙋште, рабы твои вѣрою въпіемь ти въсегда радꙋи се мостѣ къ Богꙋ прѣводеи вѣрныe, радꙋи се, покрове, дꙋшамь нашимь.

Пѣснь .и. ірмось.

Тѣло ꙁлатое ѡплювавше тріѕогатніи ѡтроци непрѣменныи живыи образь видѣвшіи, по срѣдѣ огнꙗ поѭхꙋ, ѡ сꙋштествьннаа, да поеть Господа въса тварь и прѣвъзносить въ все вѣкы.

Ꙗви се на ꙁемли тебе ради и съ чловѣки поживе иже благостію неизреченнъ и силою ѥмꙋже поемь въси вѣрніи, зовꙋште, ѡ сꙋштествьннаа да поеть Господа въса тварь и прѣвъзносить въ все вѣкы.

Въ истинꙋ те, чистаа, проповѣдаюште славимь Богородицꙋ, ты бо ѥдиного родила ѥси ѡть троице въплъштенна, ѥгоже съ ѡтцемь и дꙋхомь поемь въси, да поеть Господа въса тварь и прѣвъзносить ѥго въ вѣкь.

Богоневѣсто владычице, спасеніе намь ꙁемлѣнымь ѿть вьсакыхь напастеи и бѣдъ, не прѣꙁри мене ꙁовꙋштаго: прѣчистаа, да те славлю, юдина благословеннꙋю.

Нижъ ірмось: Ѿтроки благоуьст.

На стѣнѣ быкь ꙃалѡмскіи, ꙗко птица особештіа се на ꙁьдѣ, вьсь дьнь поносимь врагы и боримь трьпѣ потрьпѣл юси Христа ради и грьдꙋю ихь на те хоулꙋ и оуничиженіе помоштію того низложиль юси.

Сътворшаго медовнꙋю сладость и жлъчи нась ради на крьстѣ вькоусившаго, любовію, отче, оукрѣпльемь, горкаа ꙗды не стꙋжи си, доидеже того благодѣтію вь маны мѣсто прѣложише ти се.

Пештера твоꙗ, прѣподобне отче, бѣсѡмь прьвѣе жилиште бывшіи, нынѣ чьстнаа и светаа юсть црькви божьстьвнаа, вь ніеи оутврьди се, вь ніеи же память твою почитаюште болѣꙁнемь исцѣленіе пріемлюмь.

Орꙋжіе иже древле ѡбраштаемь, пламени, дѣво, нынѣ дасть ꙗко слово родила юси плътію обложено, вь двою юстьствꙋ раꙁꙋмѣваемо, югоже трепештꙋть аггелсціи чины, и славословимь вь все вѣкы.

Пѣснь .ф. ірмось.

Вьсь юси желаніе, вьсь сладость, слове божіи, дѣвы ю сыне, Боже Богомь Господи, и светыхь прѣсвете, тѣмь же те вьси, сь рождшею, величаемь.

Жьꙁль крѣпости дасть се юстьствꙋ тлѣнномꙋ слово божіе вь ложеснахь ти, чистаа, и сіе вьꙁстави до ада поплъꙁшее се, тѣмь же те, всечистаа, ꙗко Богородицꙋ величаемь.

Юже иꙁволи, владико, пріими милостивнѣ молбꙋ матере твоее ѡ нась и твоею благости испльни вьсачьскаа, да те вьси ꙗко благодѣтеля величаемь.

Родь чловѣчьскіи славить те, прѣнепорочнаа и аггелскаа множьства чтꙋть те, творца бо родила юси, неискꙋсобрачнаа невѣсто, благословеннаа владычице, тѣмь же те Богородицꙋ величаемь.

Нижъ ірмось: Вьсакь ꙁемльно . . .

Христа на крьстѣ вьспоминаю, распетое житіе имѣль юси, и коичинꙋ блаженнꙋю пріемь причестникь божьстьвныю славы ꙗви се, ꙗко сь аггелы томꙋ прѣдстою ѡ поюштихь любовію твою память, моли се.

Юлика ѿть иштаго оума достижно похваленіа пѣснь пріими, прѣподобне, и милость ѿть Христа испроси молештꙋ се покаанїемь достигнꙋти, и тамо кь себе ѿтьчьскіи пріемлюши, аште и велико юсть просимо.

Въ дьнь благонароучитiи съ божьствьнимы светыми и връховными оучeникы память твою славити оутврьди се, съ иними же те, отче, вѣрою праздноующе, ѡнѣхь въѕвеличившаго и тебе прославльшаго Христа въси въѕвеличимь.

Богородичьнь.

Ꙗко въсѣхь цара Христа рождьши, прѣвышшиа въсѣхь сꙋштихь и чьстиѣишiа аггелскыхь силъ съ прѣдтечею и съ апостоли же и пророки и моученикы въсе светые прiемши сына своего ꙗко мати оумоли мирнiи животь и спасенiе даровати величающимь те, божiю матеръ.

Свѣтилна.

Миромь поустыню измѣнивь, богатство ништетꙋ стежавь, плачь веселiе на ѕемли имѣвь, поштенiемь плъть оуведнвь, молитвами дꙋшꙋ просвѣтивь си, сего ради славою веселiа небеснаго ѡбогати те Христось, великiи дародатель, тѣмь же те чтемь, отче Петре, врьховномꙋ тъѕоименитiи.

Богородичьнь.

Съвѣта великаго аггела ѡть чловѣка родила ѥси Христа, въсепѣтаа отроковице, цара славы, ѥгоже кръсть апостолы проповѣдаше и просвѣтише ѥѕыкы и прѣподобны того въѕьмше постничьскы сынꙋ твоемꙋ послѣдоваше, и въси наꙋчише Богородицꙋ славити те и поклоннти се твоемꙋ рождьствꙋ.

На Хвалите стихиры глась .и.

На небо текꙋштꙋю въсѣдь колесницꙋ чюдне добродѣтелиѥн достиглъ ѥси краеградiа постничьствомь ис-пѫстынѥ съматраѥ вышнꙗго Iерꙋсалима прѣмiрнаа, и ꙗже ѡть трꙋдѡвь и подвигѡвь достоиныѥ почьсти въспрiемь съ небесними радꙋеши се чиноначелiи, прѣблаженне, вѣчиыхь благъ наслѣдникъ и царствiа житель бывь, нъ моли се богоносе Петре, спасꙋ въсѣхь, оумирити мiрь и спасти дꙋше наше.

Подвига нелъстио твръдостiю, блаженне, заштитивь се, и благодѣтiю дꙋховиою въорꙋживь се Амалика побѣдиль ѥси и въсако мрачное тмы ѡплъченiе, и помысль ѡчистивь иже на высотꙋ блаѕнитела облнчиль ѥси и побѣдѡносць ꙗви се на дꙋхи, прѣблаженне, и сънаслѣдникъ Христовь ꙗви се, бесплътныхь подражатель бывь, нъ моли се, богоносе Петре, спасꙋ въсѣхь оумирити мiра и спасти дꙋше наше.

Врѣменныхь прѣдзре идолныхь, богомꙋдре, высокаа и прѣбывающтаа въѕлюбиль ѥси, божьствьнимымь раченiемь, кръсть бо свои понесе на рамѣ ѥваггелски и Бога въѕлюбиль ѥси поштенiемь мꙋжьски побѣдивь бѣсовскiе плъки и съ небесными веселиши се лики, ꙗкоже непобѣдимь, и прѣчистыи храмь желае бесконъчныѥ жиѕни сподоби се, нъ моли

се, богоносе Петре, спасꙋ въсѣхь, оумирити мїра и спасти дꙋше наше.

Слава глась .д.

Кръсть свои, отче, въспрїемь, вь непроходимыхь же горахь и пештерахь и пропастехь ꙗко къ небеси вьдвори се билїи дневнии питѣе се, свирепеюштеѥ страсти плъти оумрътвиль ѥси, непорабоштенꙋ же дꙋшꙋ ѿть сихь съблюль ѥси; четиридесетодьневно ꙗко Мѡѵси і Илїа постивь се ꙁмїа молитвами прогналь ѥси, и бѣсѡмь боренїа тръпѣвїемь побѣдиль ѥси, аггели житїемь оудивиль ѥси, Бога въседръжителꙗ възвеселиль ѥси, ѥмꙋже нынꙗ прѣдстое моли се ѡ въспѣвающтихь вѣрою светꙋю ти паметь.

І нынꙗ Богогородичьнь.

Избави нась ѿть бѣдь нашихь, мати Христа Бога, рождьшиа въсѣхь творца, да въси вьпїемь ти: радꙋи се, ѥдина, спасенїе дꙋшамь нашимь.

Славословїе великое и ѿпꙋсть.

II.

Почетак легенде о Петру Коришком.

(Гласник XXIX, 320).

Житїе и жиꙁнь светаго и прѣподобнаго отца нашего Петра иже вь Коришкои горѣ постившаго се.
Благослови, отче!

Благо и къ благомоу оумилѥнию себе оубо и слышештимь оуспѣшно поучение Петра прѣподобнаго въспоминанїемь житїе его ꙗвьстъвно съставити бѣдиль еси, отче и брате Григорїе, мнѡго же о семь, ꙗко вѣсть твое прѣподобїе, не лѣностїю оубо скоудствомь же паче благоразоумїа начети вьстеꙁахь се; прѣподобны бо аште и вь послѣдние роды нѣ не хоуждьше древнїихь изредныхь подвиꙁавь се и ꙗко бесплътнымь поштенїемь, молитвами же и слъзами, да сице рекоу, аггелскы вь Коришкои поустыни достоино Богови поживь ꙗви се. И како оубо азь гроубїи и недостоинии, иже вь грѣсехь прѣпогано и скврьно же и нечисто свое изжꙋрнвь житїе, срьдце же помрачено и оумь страстимь и помысль мꙋдрости опоустевши оттоудоу притежавь нынѣ, и еже къ похвалѣ житїа его оудостоити слово или оукрасити подвигль се быхь, обаче да не ꙗко не радештихь о твоеи любви помышлꙗеши нась . . . .

III.

Исправке к тексту легенде о Петру Коришком, штампане у Гласнику XXIX.

У ређању ових исправака, које се све бележе по горе поменутом рукопису г. В. Богишића, ја ћу се држати текста штампаног у Гласнику XXIX, бројећи врсте увек с врха на ниже.

Стр. 320, вр. 12 после **Бога** још додати **же**. Место **благосьмислию**: **благаго съмысла**. Вр. 13 м. **подателю**: **подателю**; Вр. 18 м. **божьстьвноую любовь юже**: **божьствьноую же юго любовь, юже**. Вр. 21 м. **посльдиым**: **послѣдиымь**. Вр. 24 м. **вѣшьиынхь**: **вѣштиынхь**. Вр. 27 м. **поучитають**: **проучитають**. Вр. 30 речи **моужь** нема. Вр. 31 м. **пишеште**; **пишоуште**.

Стр. 321, вр. 1 друге речи **и** нема. Вр. 4 м. **ѡ корнсти иже**: **ѡ корнсти же**. Вр. 5 м. **бо**: **же**. Вр. 7 четврте речи **и** нема. Вр. 9 м. **тьштимь се**: **потьштимь се**. Вр. 12 м. **ѿть соудоу сию ыынѣ не желають**: **ѿтьноудь сию ыынѣ желають**. Вр. 18 м. **иколи**: **когда**. Вр. 22 м. **остиомь подвигы . . . . имамы**: **о постиомь подвыгоу . . . и мали**. Вр. 26 м. **ютера**: **иѣкоюго**, и м. **Ѹиюмира**: чисто **Оуиюмирь**.

Стр. 322, вр. 1 другога **и** нема, а м. **оустрабывшу**: **оустравльшоу**. Вр. 4 трећега **и** нема. Вр. 6 **прошваше** нема, и м. **желаньио**: **желаемо**. Вр. 9 м. **любодружию**: **любодружиу**. Вр. 16 м. **носе**: **носиши и**. Вр. 17 м. **безлобиюмь**: **иезлобиюмь**. Вр. 19 м. **прилеже и множаю**: **прилѣжаше и многашти же**. Вр. 20 м. првога **ии**: **ие**. Вр. 23 м. **вькоусь**: **въ искоусь**. Вр. 29 после речи **ѿтьць** дометнути: **юго коньць житіа прию мь кь**. Вр. 30 м. **помышляють ѡштутивьшін**: **хоштеть**.

Стр. 323, вр. 1 треће речи **се** нема. Вр. 2 м. **сестре**: **сестри**. Вр. 5 м. **оубо мене**: **мене оубо**. Вр. 6 м. **имаши дати**: **дати имаши**. Вр. 7 м. **месь**: **меса** и м. **причетати се**: **прпучитати се**. Вр. 11 м. **пріемь и о сѣмь**: **иръемь и о въсѣхь**. Вр. 13 после **же** дометнути **паче**, а м. **ѡблажь**: **ѡбложь**. Вр. 15 речце **и** нема. Вр. 17 заменице **юго** нема. Вр. 20 нема речи: **и дьштерь свою томоу ѡставльши**. Вр. 22 м. **поучь ть**: **поучьте**. Вр. 23 после **ѡслабоу** дометнути **же** а после **пріемь** — **и** изоставити. Вр. 24 **ѿть** и **вѣ** изоставити. Вр. 25 м. **юнотьствомь**: **юностію**, а м. **имоуштоу**: **имы**. Вр. 27 изоставити речи **за моужа**. Вр. 28 изоставити на крају **и**. Вр. 30 м. **иинѣхь**: **иныхь**, а м. **вѣдиши**: **иоудиши**. Вр. 31 изоставити **того**, а после **сьтворихь** додати **се**.

Стр. 324, вр. 1 после **вьселити** **се** додати: **идеши**. Вр. 7 м. **светааго**: **светого**. Вр. 8 и 9 м. **живоуштаго тоу**: **тоу живоуштаго**.

Вр. 10 м. **тоужде же: тоу же**. Вр. 12 м. **прѣбыста: прѣбываста**. Вр. 13 м. **Ближнимін: ближним же**. Вр. 15 м. **оудивльше: оудивише**, а м. **потрѣбка: потрѣбила**. Вр. 19 м. **ни скрьби ихь: ихь ни скрьбь**, а м. **рекши: рекь**. Вр. 21 м. **Вьалтинь: въ Алтинь**. По другом споменику ја сам окушао, да и местимице обележим положај Алтина у „Radu“ jugosl. akad. XXXVII, 9. У истој врсти м. **отіидоста: отидоше**, а **паки**, претпоследња реч врсте изостављена је. Вр. 30 последње речи **си** нема.

Стр. 325, вр. 1 **приключи: присѫлоучи**, а м. **стоужь же: стоужнвь** Вр. 3 м. **етеры: нѣкіе**. Вр. 6 речи **же** нема. Вр. 7 м. **вь: на**. Вр. 8 м. **обрѣштеть: обрѣть**. Вр. 12 м. **кь: къ**, а м. **лоучше: лоуче**. Вр. 16 речи **господи** нема; м. **еже: и еже**. Вр. 16 и 17 м. **срдца моего желаніе: желаніе срьдца моего**. Вр. 19 м. **отноудоу: отноудь**, а **моемѹ** нема. Вр. 21 м. **истиньною: истиньно**. Вр. 22 м. **оубо изволеніе и: вольніе**. Вр. 25 м. **изволи, вь аггеломь: изволивь аггеломь**. Вр. 27 после **чистотою** дометнути **и**. Вр. 28 м. **Покрыю: Покріи**, а м. **твою: твоею**. Вр. 29 после **видимыихь** дометнути **врагь**, а м. **сѣти: сѣтеи**. Вр. 31 после **образомь** дометнути: **чьстнаго**.

Стр. 326, вр. 1 м. **рѫкою: рѫкоу**. Вр. 2 после **разлоученыи** дометнути **ю**, а м. **потаи: постави**. Вр. 6 **яко оть** изоставити, а м. **отбѣжавша: и отбѣжаша** (али сигурно преписачком погрешком м. **отбѣжавша**). Вр. 8 **свою** нема. Вр. 10 **к спасенію** још додати **моемоу**. Вр. 13 м. **на: вь**. Вр. 14 м. **что оусьпши: оуснооувши что**. Вр. 15 м. **добыхь: выхь**. Вр. 17 м. **сіе бѫди: бѫди сіе**. Вр. 18 м. **вьсехь: вьсе**. Вр. 19 м. **деждоу: дѫноу**. Вр. 20 м. **вьсприюти: приюти**. Вр. 21 првога **и** нема, а м. **далю бо: да любо**. Вр. 22 м. **сьтвори: сьтворнши ме**, а м. **бо: оубо**. Вр. 24 м **бидѫштін: бѫдештін**. Вр. 25 првога **и** нема. Вр. 27 м. **ошьдьши: отшьдьши**. Вр. 29 првога **и** нема. Вр. 30 м. **оуговьши: оугодивьши**. Вр. 31 м. **благо; и благо**.

Стр. 327, вр. 3 нема **иже**. Вр. 4 м. **ошьствы: отшьствы**. Вр. 7 м. **овьстонмь: ограждень**. Вр. 8 м. **вь них же и: и вь нихь**. Вр. 9 м. **нокьтьми: ногьтьми**. Вр. 10—11 м. **сьготованьноу: сьготованноую**. Вр. 11 речи **вышьшоу на ніеи пештероу** сигурно су погрешком изостале из рукописа Богишићева. Вр. 13 крајњега **же** нема. Вр. 14 м. **мрьзаюмь; помрзаюмь**, а м. **пожизаюмь: опаляюмь**. Вр. 16 м. **колѣнопреклоненіа: колѣнопрѣклоненіа**. Вр. 20 м. **бѣаше: бѣше**. Вр. 21 м. **ноужднынхь: хоудыхь**. Вр. 23 м. **прѣ оца: прѣотьца**, а м. **бесништь: бесништь**. Вр. 24 м. **беспльтнынмь: беспльтнь**. Вр. 25 м. **бо: же**. Вр. 26 м. **желоудь: желоудь**, али без

сумње погрешком преписаочевом. Вр. 28 м. горь: гори, а предпоследње речи и нема. Вр. 29 нема речи и не многомь сномь порaботештн, сигурно погрешком преписаочевом. Вр. 30 же нема, а м. коли: когда. Вр. 31 м. покланише се приниаше: покланишен се принемаше.

Стр. 328, вр. 1 м. молеше: молаше. Вр. 1—2 м. иже комоу ѡ нѥмь: ни ѡ нѥмь комоу. Вр. 4 м. присланию: приклаише. Вр. 6 м. възыраѥ: зре, а м. Соломоноу славоу: Соломоновоу. Вр. 9 м. немилостивиѣ какь: немилостивь нѣкако. Вр. 10 м непоштедьнь: нештедьнь. Вр. 13 вьшьдьше нема. Вр. 16 м. нмѣшхоу: нмѣхоу. Вр. 18 м. ненавистоулювѣчна: ненавистоулювѣча. Вр. 19 м. исконн: испрьва. Вр. 20 м. сьдѣшвьше: сьдѣаше. Вр. 21 м. обоженіемь прѣльстившеѥ се: обоженіа прѣльстише н. Вр. 22—23 м. отгнана н: нзгнана н. Вр. 23 м. на прѣподобнаго завнсть: завнсть н на прѣподобнааго. Вр. 24 м. вьздвыгьше: вьздвыгоше; м. обьштн. обьштно; и м. ʒміномь: ʒміемь. Вр. 25 м. сьвѣштавьше: сьвѣштавьше се, а ѥко нема. Вр. 26 м. подвыгоше се: подвыгьше се. Вр. 27 м. дрьʒнѣаше: смѣаше. Вр. 28 прве речи же нема. Вр. 29 м. творе: твораахе. Вр. 30 после мьучаньми дометнути н. Вр. 31 м. творeште: твораахоу.

Стр. 329, вр. 2 м. обьʒѣвающта н: обьʒѣвающте, а его изостављено. Вр. 3 м. пождрѣтн его: пожрѣтн. Вр. 5 м. глаголахь: глаголахв. Вр. 6 после господи дометнути: брате, изиди и пріими ме вь пештероу. Вр. 7 м. вьсѣхь ѡставившін: вьса ѡставль. Вр. 9 м. заблюждаю: заблоуждаю. Вр. 10 м. ѡть: ѡ. Вр. 11 м. мнѣ: мене. Вр. 15 м. постьиню: поустиниоую. Вр. 16 м. соуште: соуштаа. Вр. 18 м. янутоже: инуесоже. Вр. 21 после ты додати: зде окааине, или ти. Вр. 23 м. на: вь; м. ѡставиль еси: ѡставивь. Вр. 24 после поискати дометнути ѥ, а после оувѣдн се дометнути н. Вр. 25 нема Богь, а м. кінмь: н снмь. Вр. 26 м. вештьшнмь: вѣштьшнмь. Вр. 27 м. ѡбрѣте: ѡбрѣштешн. Вр. 28 м. севѣ оумириішін: оумолншн. Вр. 29 после инуесоже дометнути светомоу.

Стр. 330, вр. 1 нема прѣподобномоу. Вр. 1—2 м. растрьʒающтн: растрьʒающте. Вр. 3 м. рекохомь: рѣхомь. Вр. 4 м. ни моштн во: немоштно. Вр. 5 м. бѣаше: бываше; м. уистн: уьстн н; а шоума н изостављено. Вр. 6 м. стоужи се: стоужи же се. Вр. 8 другога и нема. Вр. 9 живѣтн нема. Вр. 15 м. оубо: ибо. Вр. 16 междоу нема, а место другога н: ин. Вр. 17 м. мирь с тобою: с тобою мирь. Вр. 18 м. слыша: слыше. Вр. 19 м. лютѣѥ: лютѣ. Вр. 20 м. исхождаше: отхождаше. Вр. 21 м. припадаѥ: припадае н. Вр. 24 м. иʒгонить: отгонить. Вр. 30 лоукаваго нема.

Стр. 331, вр. 1 ѡть нема. Вр. 2 м. молитвы оупованиемь: молитвами и постомь, оупованиеи; а м. обложе: обложь. Вр. 6 м. нмѣю: ниы. Вр. 7 м. оужась: оужасе. Вр. 8 м. пойди же, и ѡнь: подюмь же и онь глагола. Вр. 9 м. силь: сыли. Вр. 10 м. господьнь: господьнюе. Вр. 12 м. же: иже ти; а м. дѣюштаго ти: дѣюшта. Вр. 13 м. славоу: силоу. Вр. 15 м. старьца: и старьца. Вр. 20 и нема. Вр. 21 после имать дометнути зде. Вр. 23 м. имаши приети: приети имаши. Вр. 26 м. ѡ: ѡть, али погрешно. Вр. 29 после сьгиньши дометнути и.

Стр. 332, вр. 2 нема юго. Вр. 7 м. ӡмиювѣмь вештшинмь: ӡмиевѣ вѣштьшинмь. Вр. 8 м. крѣпльшими: крѣпчаншими. Вр. 10 м. оупражнаемь бывааше: оупражниааше се. Вр. 13 м. и: сь. Вр. 14 м. и молитвы: молитвыи. Вр. 14—15 изостављено: его искаше разорити, вьсѣми же кьзньстви, сигурно погрешком преписаочевом. Вр. 15 после мьчтаими дометнути једно и. Вр. 17 м. ѡтгнали: ѡтгналь. Вр. 18 м. оубо: бо, а дьнемь изостављено. Вр. 20 нема и и се. Вр. 20—21 м. ѕвѣрыи: ѕвѣрие. Вр. 21 после пожрѣти дометни и оубо, а м. вранови: вракове. Вр. 23—24 м. крьста образно: крѣстообразно. Вр. 24 м. роуцѣ свои оуподобивь: оуподобивь роуцѣ свои.

Вр. 26 м. подвыӡаюте се: подвыгоше се и. Вр. 28 м. исповѣдаюштиихь ти се: исповѣдаюштиихь се тебѣ. Вр. 29 м. ни да рекоуть пождрѣхомь: и да не рекоуть пожрѣхомь

Стр. 333, вр. 1 м. напѣка: нападениа. Вр. 2 м. Давидь: Давидовѣхь; а м. Саоула доухь: доухь Саоула. Вр. 3 м. оучюште: оучюше. Вр. 5 м. чьвьствьныи: чювьствьныи. Вр. 6 м. клевре: клевреть; а м. и вештьствьныи змии: змии и вештестѣвии. Вр. 8 другога и нема. Вр. 9—10 м. Бога похвалаю: похвалаю Бога. Вр. 11 нема првога и. Вр. 15 нема првога и. Вр. 17 м. вѣньчати трьпѣниемь хотѣ: трьпѣниемь вѣнчати юго хотѣ; а м. бѣсомь на него: на него бѣсомь. Вр. 18. крајњега и нема. Вр. 19 м. разбывахѹ, тьи: разьбывахѹть и. Вр. 20 м. подимаше: подюмаше. Вр. 21 м. приимаше: приемаше. Вр. 23 м. сего: юго. Вр. 24 пред ако додати: оусрьдиѣ бываше бранемь; а м. кь: вь. Вр. 25 м. страдании ихь: страданиихь. Вр. 27 после оубити дометнути и, а м. се: и. Вр. 28 м. стѣною: стѣною же. Вр. 31 -шимь се: -шии се; а м. бывьше: быше.

Стр. 334, вр. 2 м. подюмьше: поемьше. Вр. 6—7 изостављено: нь ныиѣ врѣме тьштивомь быти, сигурно погрешком преписаочевом. Вр. 7 после показати дометнути вьси. Вр. 9 м. довлекьше: влекше и. Вр. 10 м. тьи: того, а после бьюште дометнути и. Вр. 13 м. неправедно: неправедне. Вр. 16 м. зле: злѣ, а м. мала: мало.

Вр. 19 после пріидемь дометнути и. Вр. 21 м. пріимаѥ: пріемаѥ. Вр. 22 нема претпоследње речи и. Вр. 24 нема но. Вр. 27 м. тогда ꙗко ошьдьше: ꙗко тогда отшьдьше. Вр. 29 м. сьбраше се: сьбравше се. Вр. 30 – 31 м. шлѥмове же: и шлѥмовѣхь и.

Стр. 335, вр. 4 нема же. Вр. 8 после поиѣ дометнути ныиꙗ. Вр. 12 после твоѥ дометнути таковоѥ. Вр. 13 м. и ꙗкоже: ꙗкоже и. Вр. 18 после се дометнути и. Вр. 19 м. и иштоуште: ништоуштеи. Вр. 20 м. имѣте и: и имѣте и. Вр. 21 м. избавлѥи: избавителю, а после Боже мои дометнути: не оудали се оть мене; Боже мои. Вр. 22 м. нѵезноуть: ништезноуть. Вр. 24 м. вьсакꙋ моѭ: вьсакꙋю. Вр. 26 м. икоужьство нема. Вр. 27 м. ѡпльчет се: ѡпльчите се. а м. моѥ: мое. Вр. 28 м. вьстанете: вьстанѣте; а азь нема. Вр. 29 м. великомь: многомь. Вр. 30 другога и нема.

Стр. 336, вр. 1 м. прѣдставь: ставь. Вр. 2 ѡкрьсть нема. Вр. 3 м. обьтичаахꙋ: обьтицаахꙋ; а м. прононꙋюште: прокопавающе. Вр. 5 м. ꙁаклати его: его ꙁаклати. Вр. 6 м. виштоуште и: вичоуштеи. Вр. 10 м. помилоуи ме, господи: и помилоуи ме, а после тачке дометнути: И доуша моꙗ смоути се ѕѣло. Вр. 12 м. дасть: дадеть. Вр. 13 м. Господь: Богь. Вр. 17—18 нема: и ѡть пештеры ѡтстоупивше сташе. Вр. 20 пред прѣте додати и. Вр. 21 м. оумислысте: оумислите. Вр. 22. м. оуничижите: оуничижити. Вр. 23 м. многыштіи: многаштіи. Вр. 24 нема речи: ли силоу и. Вр. 25 м. бы: бысть. Вр. 26 нема речи ꙗкоже и. Вр. 29—30 м. трьтреште: рѫпреште.

Стр. 337, вр. 2 м. би: бо. Вр. 4 нема речи силоу. Вр. 8 нема речи бѡ и врагын. Вр. 10 м. посрамете: посрамите. Вр. 11 м. начелиыи: начелникь, а после бѣсомь има још рече. Вр. 12 м. радоуѥ се: радоуѥши се. Вр. 13 м. или: и, а м. извѣжати: избѣгноути. Вр. 18 м. всако: всакоѥ, а м. ноуждиѣѥ: ноуждиѣние. Вр. 19 м. благоприꙗтьнѣиши: -ша. Вр. 23 м. оупалюѥмь: оуво опалюѥмь; а м. дьждьмь: дьжди. Вр. 24 м. и истаѣвшꙋ: исташвшемоу. Вр. 25 же нема, а м. землнобразно: земли образно. Вр. 27 м. безоума: безь оума. Вр. 28 м. изноураѥши: изноурива.

Стр. 338, вр. 3 м. приложите: прилежите. Вр. 5 м. господомь: Богомь. Вр. 6 м. днит се: диет се. Вр. 7 нема погоубити сигурно преписаочевом погрешком. Вр. 8 м. своѥи: своѥ; а м. божіе: божіи. Вр. 9. м. грешнеи: грешнеиши. Вр. 11 после иже дометнути: Богоу. Вр. 13 м. ѥже: иже, а м. ть: тьи. Вр. 14 м. и ꙁастоупны: ꙁастоупникь. Вр. 15 м. истлѣло: и свѣтло, што ће сигурно бити погрешка преписаочева. Вр. 19 м. истаѣвьномоу:

тѣльномоу. Вр. 20 м. **безистлѣніе: нетлѣніе**; а м. **мрьтномоу: мрьтьномоу**. Вр. 20—21 м. **немрьтность: бесъмрътіе**. Вр 22—23 м. **поуштенію: пооученію**. Вр. 23 м. **поработити: поработати**. Вр. 27 нема **же**. Вр. 28 м. **поносештіи ми: поносеште ми глаголюте**. Вр. 31 после **се** дометнути **Ісоусе**

Стр. 339, вр. 2 нема **и**. Вр. 6 нема **же**. Вр. 8 м. **ѡ те: ѿт тебе**. Вр. 11 нема **тѣмь же**. Вр. 15 нема **же**. Вр. 16 нема првога **и**; а м. **побѣдѣ: побѣжденію**; и м. **по ошьствію: ѿтшьствію**. Вр. 17 пред запету додати: **пръси свое оударае и**; а м. **землю: земли**. Вр. 18 нема речи: **прьси свою бые и**, јер су мало више уметнуте. Вр. 19—20 м. **не сихь: нѣси**. Вр. 21 **подвизасте: подвизаста**. Вр. 22 м. **господи: господь**, а м. **мала: мало**. Вр. 24 нема **господи, и и**. Вр. 27 нема **и**. Вр. 29 м. **ѡшьдшу: ѿтшьдшу**. Вр. 30—31 м. **ѡ нюмь: ѡнѣхь**.

Стр. 340, вр. 2 м. **помыслившу: помышлѣюштоу**. Вр. 3 м. **благоволѣштоу: благоволившоу**. Вр. 5 м. **кьждеда: вьжежда**, а после **кь** дометнути **Богоу**. Вр. 7 нема **и**; а м. **радосніе: и радости**. Вр. 9 м. **ѿттоли: оутоли и**. Вр. 10 м. **Богоу ꙗко: юмоу ꙗко и**. Вр. 13 м. **коли и о притежании бо села: когда и ни о притежании села же**. Вр. 14 м. **во печерахь: пештерахь**. Вр. 17—18 м. **ѡ вьсѣхь земльныхь винноу: ѿт вьсѣхь винноу земльныхь**. Вр. 20 после **оубо** дометнути **не**; а м. **не ѡбрати се сь инимь: брати се**. Вр. 22 нема **ихь**. Вр. 24 м. **на: вь**. Вр. 25 м. **и ть, и: что и ть**.

Стр. 341, вр. 3 м **реченія: реченна**. Вр. 3 нема речи: **вь мирь**. Вр. 7 пред прву запету уметнути: **юсмы**; а м. **бѣхомь: быхомь**. Вр. 8 м. **вьзноси: вьзносен**; а м. **вьзносит: вьзнесет**. Вр. 9 м. **вьси: вьса**. Вр. 11 м. **бес пакости: беспакостно**; после **бѣсовь** дометнути **сьблюсти**, а у вр. 12 исто **сьблюсти** избрисати. Вр. 12—13 м. **трьпеливое; трьпеливное**. Вр 15 м. **молише и, прииєти се: пріети молише се**. Вр. 17 нема речи **вь скорѣ**. Вр. 18 м. **приюмь же: нь приюмь и**. Вр. 21 м. **има повелѣ: повелѣ има**. Вр. 22 нема **и**. Вр 23 м. **оумолі: оумоливь**. Вр. 24 м. **оуготовани: оуготованни**. Вр. 25 м. **трьпѣти наоучаше: прѣбыванію наоучивь**. Вр. 26 нема речи: **ꙗко немоштніих**. Вр. 28 м. **пламенемь: недоугомь**. Вр. 29 м **чловѣка: чловѣчьскаа**. Вр. 30 м. **Христовь: Христовѣхь**. Вр. 31 м. **миѡгѡ: много же**.

Стр. 342, вр. 1 м. **доуши свою: доуше своее**; а после **Братию** додати: **много**. Вр. 2 м. **мирь: мирѣ**. Вр. 4 после запете дометнути **и**. Вр. 5 м. **пособьствоуюмь: пособьствоуи ми**, а м. **вьзбраниюмь; вьзбранию ме**. Вр. 7—8 м. **ти милости: милости**

твоеи. Вр· 10 м. имы: имь. Вр. 11 нема и. Вр. 13 нема о Бозѣ. Вр. 14 м. ѡть: ѡ; а м. похвалиа: похвалиаа. Вр. 15 м. слава: слова; а м. оубѣгаю отьца сего: отьца сего оубѣгае. Вр. 18 м. ликьствию: ликоую. Вр. 24 нема же. Вр. 26 м. ветьхымь: древнимь. Вр. 27 м. прѣходе: прѣвъзыде.

Стр. 343, вр. 4 после бытн додати: изволи. Вр. 6—7 м. самоноуждьнь: самоноуждьно. Вр. 9 после првога и дометнути вь. Вр. 15 м. желаюште: желають и. Вр. 16 м. еже и: еже юсть, а другога и нема. Вр. 21 м. реченноу: реченноую. Вр. 26 иошть нема. Вр. 27 после ииь дометнути и. Вр. 28 м. неизреченьиыихь: неизреченьныю; а м. иже: ихьже. Вр. 29 пред доушоу дометнути и. Вр. 31 м. сладкою: сладко; а слышимою нема.

Стр. 344, вр. 4 единого и прѣжде нема Вр. 5 после его дометнути прѣжде. Вр. 8 м. нь что странно: нь и тое страное. Вр. 11 м. ȥаповѣдню же: и ȥаповѣдню. Вр. 15 после конуаньнѣмь дометнути же. Вр. 16—17 м. ѡсвѣтшоу: ѡсвитшоу. Вр. 18—19 м. кого иного вь нюи: вь нюи иного. Вр. 20 м. вьȥлежешта: вьȥлежештаго; а м. прьти: роуби. Вр. 21 м. ѡшьдьша: ѡтшьдьша, а и пред цѣло нема. Вр. 22 м. сіаюштѣ: сіаюшта. Вр. 23 м. своеи: своею. Вр. 28 м. светости: свѣтлости. Вр. 29 м. тако Бога: Бога тако; а м. негодовахоу: негодоваше. Вр. 31 м. пріети хоте: хоте пріети.

Стр. 345, вр. 1 м. ȥанюже: же. Вр. 4 его нема. Вр. 6 м. аггели опѣтаго: опѣтаго аггели. Вр. 7 м. страхомь: сь страхомь. Вр. 8 м. покрнвьше гробь: гробь покрнвьше. Вр. 9 м. плакахоу: плакахоу се. Вр. 12 м. троудовь поты иже: троуда въ поты юже. Вр. 18 нема ѡть. Вр. 21 м. ии: инже; а вр. 21—22 ѡтходеште нема. Вр. 24 м. вь: и вь. Вр. 25 м. прославиають: прославлають. Вр. 28 м. юже: юко; а м. и исцѣлениии: исцѣлюими.

Стр. 346, вр. 12 м. иного: многою. Вр. 14 м. разграбише: разграбивше. Вр. 16 м. ѡ: ѡть. Вр. 19 пред юже дометнути многихь. Вр. 22 м. рѡдь: рѡдомь. Вр. 23 м. прѣдрьжати: прѣдаше дрьжати; а м. сіа: тѣмь. Вр. 25 м. се ииии: съніа; а м. скаȥают: сказоють. Вр. 26 м. иже польȥе: польȥе и. Вр. 27 м и иамь вьсѣмь: вьсѣмь иамь· Вр. 28—29 м. ѡставльше: избавити се. Вр. 29 пред благаа дометнути вь Вр 30 м. бытіе: быти. Вр. 32 сь ѡтцемь нема, него су те речи премештене у вр. 33 после речи покланианию; а после коупьно: коупьно и.

Život srpskoga patrijarha Jefrema.

OD DOPISNOGA ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 26. siečnja 1884.

U „Životima kraļeva i arhiepiskopa srpskih (izd. Daničića u Zagrebu 1866)“ str. 386 zabiļeženo je da je na dan 3 Oktobra 1375 bio u Peći sabor, na kom je za patrijarha srpskoga izabran Jefrem, koji je negdje u planini kao pustińik u ćeliji živio. On se, kako zapis kaže, sam začudio toj časti, pošto se teško može pretpostaviti da je u pustińi mogla ńime vladati ambicija za visokim dostojanstvima, i pošto je i poslije kao patrijarah ostavļao prijesto da se vraća u pustińu i da tamo nastavļa pustińički život kojemu je bio odan. Interesantno je da je ovaj patrijarah bio prvi poslije pomireńa srpske crkve sa grčkom. U svome članku „O katalozima pećskih patrijaraha“ (Glasnik XXIII, 240) I. Ruvarac je napomenuo da je ovaj patrijarah bio posļedńi koji je svoga biografa našao, i tijem upućuje na biografiju u Srbļaku (zborniku službaba i žitija srpskih svetaca) koji je 1861 u Biogradu štampan.

U mene ima jedan skorašńi prijepis života ovoga patrijarha Jefrema koji prema onome u Srbļaku od 1861 na koji I. Ruvarac upućuje, stoji kao pravi tekst napram skraćenoga. To skraćeńe kao da je izvršio sam izdavalac Srbļaka, i kako se on i pri izdańu i pri skraćivańu rukovodio samo crkvenom potrebom po svome razumijevańu, te je malo ukusa imao i za historijske i za literarne potrebe, to je u ńegovom skraćeńu propalo i ono malo što je bilo od interesa u originalu, koji je bio pred ńim. Za to sam našao, da je vrijedno izdati život patrijarha Jefrema takav kakav je, ma da mi nije pri ruci nikakav stariji ili boļi rukopis

Rukopis iz koga ja vadim ovaj tekst prijepis je ili prijevod pola srpski, pola rusko-slovenski skorašńega vremena, s nekim tragovima srpsko-slovenskoga originala. Ima ѕ ѡ ѱ, a skoro redovno ѣ ы ѵ. Ja sam mjesto ѕ ѡ i ѱ metao у о і шт (prema riječima ка'ѱо i

щo си u rukopisu koje se ne mogu čitati drukčije nego ка'што i што си), a mjesto ѣ gdje je mjesto ѵ vraćao sam uvijek ѵ. Ostalo sam sve o tavio, osim što sam uveo potrebnu interpunkciju.

Pred krajem ima bilješka o godinama života i službovańa patrijarha Jefrema. Gore je naveden izvor, iz koga znamo godinu koje je Jefrem za patrijarha izabran, to je 1375. Prema toj poznatoj godini kad se ostalo proračuna, izlazi da je Jefrem rođen 1311, zakaluđeren 1334, izabran za patrijarha 1375, a umr'o 1399.

Poslije pobrajańa naprіed navedenih godina patrijarhovih dolazi u rukopisu zapis: 1442, кругъ солунцу 20, луне же 11 koji sa tekstom nikakve sveze nema, a u rukopisu je stavļen kao pripis. Otkud to? Držim da je taj pripis bio kao pripis na onome rukopisu, iz kojega je naš prijepis rađen, pa je pisac, prepisujući ostalo, i to prepisao. To bi u ostalom dalo zakļučivati na priličnu starinu onoga rukopisa iz kojega je naš prijepis vađen.

Мѣсеца Іуниа 15 денъ.

Иже во светихъ оца нашего Ефрема третиаго патриарха и светаго великомученика иже въ царѣхъ Лазара, данашни празникъ коего свѹда православна црква празнуе веħъ за святога Княза и царя Лазара, кои е царствомъ прекрасно у тишини провео и дѹхомъ святимъ огражденъ біо, и манастире и цркве подигао и много школа и болнице оградио, милостину странимъ и сиротамъ поделио и всякимъ добродетелямъ и честию обдржавао; но судбина вишнѣга тако изволила, те проли кровь за веру православну и пречисту кровь Христову и часни крстъ и за отечество, и тако до днесъ почивау свете мошти его целокупно и благоухано у знатном кивоту у манастиръ Раваницу одъ нѣга создани у Фрушкои Гори. Он се данасъ увеселява у небесномъ царству и земалскомъ и моли Господа Бога за насъ небесно царство не изгубити и земалско на скоро добити молитвами его.

А святи и велики отацъ нашъ Ефремъ трети патриаръ светаго престола сего біо отъ области царства болгарскаго отъ страни тирские, рода свяштеническа. Родио се у цярство цара греческаго киръ Андроника, болгарскаго же Михаила а при србскаго же цара Милутина, и отъ одъ младости желание имаше у монашеско житие преити и ангелскимъ стопамъ по-

следовати, но му сродници строго возбраняху. И видоше га родители тако благораштение тѣлесе и духомъ святимъ ограждена его, но небрежаху и хотѣвши га браку сочетати. Нъ вседержителя недремлуће око види отроча да ће му бити сосудъ изbранъ, и яви се юноше у сну во видѣніи. Види цара на престоле седећи со великою свѣтлостию у царску диадиму, и вѣнацъ на главѣ его. И приће к нѣму юноша, и возлия воду на руцѣ его, и со умилениемъ и тихостию говори: Господине цару, даи свободу своему рабу од оне кои ми бранꙋ во чистоту иноческу прећи у Господу Богу моему Исусу Христу послужити. Цар же милостиво узрѣ на юношу, и рече: Благодать моя с тобою, и никтоже можетъ възбранити работати Господѣви. То царъ изрече, и скине круну с главе свое, и тури на главу юноше. И тако юноша устане иза сна, и благодари Богу на такоме сновидѣнию и ослобождению родителя. И тако се разжеже ревностию духа святаго и стане путоватъ. И божимъ мановениемъ срете еднога старца кои живяше у пустину, именемъ Василия и отъ нѣга поставленъ бистъ ангелскимъ образомъ, и с нимъ пребистъ в постѣ и молитва[1] во единои пештери. Но га прочую ту сродници, и он се удали у Святу Гору, и приде у монастиръ Хилиндаръ, и ту се братио(мъ) со всакимъ благоговѣиниемъ и кротостию препроводивъ и по неколико времена целу атонску гору обходи и ко святому верху Аѳона достиваетъ поклонити се са сокрушеннимъ сердцемъ и благоговѣиниемъ. И ту доволно пребистъ в постѣ и молитва. Но судбина тако, и настꙋпе агаряни на Святу Гору, и многа зла опровергну. И одатле поће с некимъ одъ ученика нѣгови, и близъ Псипова града у нѣки Иброевски островъ исели се, и тамо га поставе у нѣки манастиръ настоятелемъ. Но колико се безмолвиа укланяше, имаше желание у србскои землі укрити се. И к соборнои великои церкви доће, и ту святима моштемь поклони се, и горећемъ серцемъ целива и од патриарха кир Иоаникиа свяштенолепно благословляется, па отідне к дечанскому манастиру и у едну пустину пребидне в постѣ и молитва, и добро просія во иноческо житие.

А Стефанъ царъ умре, востану смуштенія земи србскои, стари злодѣи и ратникъ дияво, и воста лукави человѣкы и разбоиници као звери люти, и нападоше на келию святаго, мисляхꙋ

[1] Mjesto molitvah po narodnom izgovoru. Ovoga ima još.

да те наћи неко богатство, но онъ нахоћаше се у псалмопѣніи и богодухновени молитви. Виде святи них, и не устраши се о-таке дерзости; хоћаху га мачевима разнести, вичући: даи богатство. Ведећи святи таке зверове силнѣише него бесловесне, диже руке к небу умним сердечнимъ очима рече: сотвориви всачская, приври и виждъ. И тако всесилна владична десница избави га од онаке зле зверове ка што избави три отрока одъ пешти и святога Данила одъ лафова и святога Петра апостола одъ железне вериге у темницꙋ. Чувши то блажени патриаръ киръ Сава со великомъ молбомъ и честию призива га к себи, и запрети областию дꙋховнꙋю да више тамо в тои пꙋстини нико не седи. И пређе святи к блаженому патриархꙋ киръ Савѣ, и созда мꙋ келию во место рекомо Ждрело у пештеру камену близо Средния Гори. И ту вселии се свети, и проводивъ лета многа, и често прехождаше к преосвяштеному Савѣ патриарху, и много его поучивъ о душеполезни словесех из други окрестни манастира прихождаху к светому и ползоваху се.

После нѣко време престави се блажени патриархъ Сава. Та пꙋтъ царствоваше вели князъ Лазаръ у великои тишини, и божественимъ духомъ огражденъ биваше. И по нѣкои неслоге беше расколничество прежднии царева между цркве велике цариграцке и србске. Господин же князъ Лазаръ не трпе то гледатъ такова раздирания као благочестивъ, но совѣтъ сотвори со своимъ соборомъ и свѣтлимъ властелемъ. Живуштимъ(мъ) у Святои Гори святие мужи избираютъ нѣкоего велика старца именемъ Исаию, и помотника и лубомудрена мужа попа Никодима, и пошле и у Цариградъ к преосвяштеномъ патриарху Филоѳеєю и свештенимъ сѵнодомъ. И соединяютъ цркве. И тако дођоше послати из Цариграда благословениемъ и радостию великою. И возвесели дꙋше господъ србски архиеревъ и велможъ и всѣхъ прочи христианъ, и собираютъ соборъ и ишту мужа достоина таковомъ благословению и соединению духомъ святимъ, и обрѣтаютъ сего смиренаго богомудраго и богомданаго достоина житиемъ, дланиемъ, видѣниемъ, призиваю га на соборъ и поставе на велики престолъ патриархомъ, и вруче му божие цркве свяштенаа правила. И велику молбу святоме собору да га оставе у свои пустини бити; но воли божиеи нико не сме противити се, ни примати се кормила божіе цркве и достоино свяштенолепно словесно стадо

пасти токмо сей свети. Отверзаетъ своего языка медоточную струю и всѣх напаяетъ, као благоутробни отацъ утѣшаетъ своимъ поучениемъ; сиримъ, ништимъ податель, вдовамъ и обѣднимъ заступникъ и свакоме спасеное пристаниште: врагомъ, еретикомъ сопротивоборецъ.

Био еданъ еретикъ именемъ Влах, кога молитвою поразн. Вере масалианске много свирѣпо нападаша на црковъ божие, и православни народъ оскорбяше; святи же воздвигну руцѣ и умния очи к Богу; из глубини сердца рече: Господи Исусе Христе, што си своею кровию православну црковъ одъкупио, микни од насъ еретика сего. И у скоро нападне га неисцѣлна недугъ, и тако зле душу свою изверже. Святи же благодари Богу на мновѣ яко не презрѣ моления его.

По времени па святи моли духовна своя чада и опште господу србску да га оставе во тишинѣ и безъмолви провести старостъ свою. Христолюбиви же князъ Лазаръ отложну старостъ его увидѣ, и состави соборъ, и вручають кормило Спиридону и патриархомъ святаго престола сего. Святи же па оде у манастиръ цара Стефана, у святаго архистратига Михаила, и тамо бистъ 9 лѣтъ безъ молви.

Мину неко време, явля святи покои Князу Лазару и христолюбивому зету его Волку, промишленѣмъ Князу приђе и проповедуе ему попуштениемъ божимъ грехъ ради нашихъ неизчетно множество седамъ царства на србску землю воздвижут се агарянъ. И ту Князъ Лазаръ мученическою кровию венчается. Спиридонъ патриаръ престави се у вѣчностъ, а велика црковъ оста вдова, а Турци еднако ратую и не може совокупити се соборъ. Паки шилю молбу святому да и у таковои нужди не остави. Видѣвши таковую нужду святи, не мога се одређи своимъ чадомъ, и тако дође на престолъ и к своему стаду. Добри пастиръ добри подвигъ о цркви и душу о стаду своему полагаше. Помоштию божиею паку млади Стефанъ, синъ князя Лазара, совокуплаетъ соборъ и поставе Данила патриарха. Святи же с радостию великою Богу благодаривъ о такоме дару. Он же врати се у свою перво создану пештеру близо Средния Гори.

По маломе времену конецъ житию нѣговоме приближи се. Блажени патриаръ киръ Сава по обичаю своимъ клиросомъ приходитъ. Святи благослови(хъ) и со слезами облобиза(хъ) и

поученіемъ к страху божему потверди(хъ), и преда(хъ[1]) душу честну его в руцѣ божи. Патриаръ са своимъ клиросомъ всеноштно сотвори бдѣние, па у ютру со многимъ народомъ и пустиникомъ, отци со крести, иконима, кадили и свѣштама честно его тѣло во великои цркви принеше, с радостию духовну полагаютъ у честнои рацѣ мѣсеца Іуния 15. Всѣх лѣта нѣгове 88; прежде монашества 23, а у ангелскомъ образу 41; во архиереиствѣ 24 . . . 1442, кругъ солунцу 20, луне же 11.

Седмо лето после преставления поче(х) се являть блаженому патриарху киръ Савѣ и епископу Марку нѣкадъ у виду окровени гроба, нѣкадъ у божественои литургіи у славу велику с нѣкима прекраснимъ юношамъ ангеловидними, паки на трапезѣ седяшта со свѣтлимъ и небосолнечнимъ народомъ по трећимъ видѣниемъ. Блажени патриаръ совокупивъ святи соборъ совѣшта да одриютъ святаго гробъ. И тако совершу свеноштно бдѣние и божествену летургию, и с литиомъ изиħу на гробъ святаго, и створше молитву и наипервѣиши патриаръ нача(х) гробъ отверзти. И паки нача(х) святи являти се страшно и светлѣише паче перваго, и говореħи: по что на сие дерзнеши? Иже паки дерзнетъ раку или моштемъ моимъ коснути се, слово да иматъ со мною на страшномъ второмъ пришестви. Паки нача святи говорети: поштите ся[2], елима ви сила бити дѣлателемъ заповѣди Христови, и мое учение соблюди, и болша узриши; буди свободъ одъ ужаса сего; к тому не дерзнеши. Блажени патриаръ благодари Богу на таковомъ слишанию и поучению, и остави дѣло сіе. И сотворше празновати торжествено, и украсише раку его многоцѣнимъ каменомъ, различними шарами и завѣсомъ златимъ, кадиломъ, и благодаривше Богу яко сподобише се своего винограда гроздъ зрели, своему роду бисеръ многоцѣни и исцелителни, своеи обители драги каменъ светлуħи свемъ србскомъ роду, егоже молитвами, Господи Исусе Христе, Боже нашъ, помилуи насъ, аминъ.

---

[1] Što je u zagradi, izlišno je u rukopisu. Pisac nije izgovarao *h*, pa se ńime u pisańu samo zbuńivao.
[2] Iz потьштите се.

Odlomci sredńevjekovne kosmografije i geografije.

OD DOPISNOGA ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 26. siečnja 1884.

U „Starinama X“, 44—61, u prilogu Članci hronografa trojadika o Srbima i Bugarima opisan je zbornik jedan koji je svojina moga poštovanog prijateļa g. V. Bogišića. U tome je zborniku Zonara (u nekakom izvodu), po tome pomenuti članci hronografa trojadika koji su u pomenutoj kńizi „Starina“ i štampani, Život despota Stefana od Konstantina filosofa, i među ostalim i članci iz kosmografije i geografije. Ti članci po tome rukopisu ovdje se u cjelini iznose, da bi se i ta strana stare naše kńiževnosti mogla iz bliže poznati.

(U početku, prije ovoga stoji ono što se vidi na slici I Krug na ńoj kao da predstavļa zmiju koja je sebe uhvatila za rep. Za tijem počińe tekst kao što slijedi).

Потрѣба ѥсть вѣдѣти, ѩко вѣдомое населѥніє ȥемлѥ по въстокоу оубо скончавають се въ градѣ глаголѥмѣмь Сирасинь, ибо ѩкоже глаголють обонь сыхь, ѩко пиχ'тіа ѥсть и тръстіє и непроходно и бездънно Оть тоуде въстоучѣнше Синін же соуть образь ѥл'лінскыи, обаче праведнѣншін.

По ȥападоу же скончавають се въселѥніє обонь Испаніє, къ западномоу океаноу, въ нѥгоже въходить се иже по нась море. Оть Испаніѥ даже до блажень острова ҂а миліи растоаніє.

По севѣрион же странѣ оть Өѵлс'каго острова, ибо обонь сего ненасел'но ѥсть стоудн ради; въ сихь оубо въ жетвоу незаходно сльнце симь ѥсть на дьнін .м. и ноштін подобно, ȥиме же пакы неѩвлѥнно ѥсть на дьни и ношт; и .м.

На полоу дьне же живоуть Алисіни члов ѣци даже и тоу сімерс'тін обонь поль живоуштен варвари ѥȥици и чрънообраȥнін.

Начело сь Богомь о ꙁемли съписанiи о клоубномь видѣнии образа ѥѥ.

Слово .а. О клоубномь видѣнии образа ꙁемлѥ многаа ꙗвлѥнiа соуть, паче же ꙗко осiаваеть сльнце въсточные страни прѣжде неже нихь же въ западе, и сего ради прѣдвараеть присно дьнь иже о Синеехь и иже въ Пер'сидѣ и иже обонь ѥꙁыкомь. Ѥгда бо ѥсть полоу дьне въ Синеехь, есть въ сыхь оутро, и егда въ Персидѣ чась .д. ѥсть зде прьвии, и кромѣ въсакого прѣкословiа западнаа растоеть въсточныихь. Аште ли же кто речеть и оть коудоу ꙗвѣ ꙗко ѥсть се снце и ꙗко бъ снцево растають се часы, ꙗко въ нѣкоемь оубо мѣстѣ дьневи быти, въ дроугомь же ношть, часове да въспрiиметь, и се обрѣштеть, ꙗко ꙗвлѥнно се бысть оть сльньчнаго и лоуновнаго оскоудениа. Съблюди оубо егда боудеть оскоудекiа сльнцоу въ Персiдѣ въ чась дьнь,[1] и обрештеть се зде вь .а. чьсь, се въ зрештiихь лоуноу и въ лоунесное оскоуденiе, ибо стрьмниныи клоубкаго видениа землѥ прилагають се и застоупають западные страны дои'деже въꙁвысить се и къ здешнымь сльнце, ибо аште не би ꙁемлꙗ клоубовидиаа[2] нъ оуравнѥка и прострьта въ ширинноу въсоую би просвѣштало. Ꙗкоже клоубовидно ѥсть сее виденiе ꙗвѣ и оть сего. Ѥгда бо плаваеть въ поучинѣ мор'сцѣи, прѣжде намь краѥ горь ꙗвлꙗють се. Приближ'ши же се ꙁемли видеть се и нижнꙗишаа, и море бо ꙁемли съносить се. И оть ѕвѣздъ же клоубовидль быти ꙁемлѥ образь ꙗвлꙗеть се. Аште бо не би снцевь образь ꙁемлѥ, въсе оубо ѕвѣзды намь видѣти се хотѣхоу нынꙗ, понѥже къ сѣвероу быти дьневи, оубо ѕвѣзды севѣрные многыи ꙁримь южнꙗишее же не зримь. Се бо канокь, великаа звѣзда соушти (vidi sliku II) оубо въ Єгуп'тѣ видить се, и прочiимь южнꙗишiимь странамь, зде же не видить се, и не тъчiю сiа, нъ и прочее южнѣишее ѕвѣзды.

Слово .в., ꙗко по срѣдѣ лежить ꙁемлꙗ въсехь ꙗвлѥнiе.

Ꙗкоже по срѣдѣ лежати земли въсѣхь ꙗвѣ ѥсть. Аште бо не бы по срѣдѣ была, нъ отстоала къ въстокомь прѣклонꙗюштоу се сльнцоу, инообразно были быше просвѣштаемые сѣни, могоуштомоу же лоучьшемоу искрьнь сльнца бо соушти просвѣштаюштаго мали бывають сѣны, ѥгда просвѣштаен лоуч'шiи ѥсть просвѣштаемаго, оть далече же лоуч'ше, нъ оубо осiаваемаа въса лоуч'шаа ꙗвлꙗла се би въсточныихь, ꙗко блыжаншiимь симь нашимь соуште, западнаа же оуди-

---

[1] Nije jasno.

[2] Rukopis клобовидиаа ali bez sumńe griješkom.

шена, ꙗко отстоєштінмь западомь намь соуште. Ѧште ли же къ ʒападоу отстоꙗла би сицебынимь съпротивнꙗа была бише, и аште оубо къ северoу лежала би, къ сеи оубо чести протеʒали се би прысно просвѣштаемые сѣны, и аште оубо къ полоу дьне подобно. Ныни же въсıавшоу сльнцоу, къ ʒападоу оукланѣють се сѣни; ʒаходештоу же къ въстокомь.

Слово .г. О величъствь земли отꙗвлюніе.

Оть величъствıи ʒемлю многаа быше мнѣніа, изрекоше же послѣжде въси, ꙗко стадіи ѥсть .ке. миріадь въса мѣра єю отꙗвише сице се поутемь ʒемлюмѣрнынимь ѥже длъгота єю оть въстока до запада, ширина же ѥсть ѥю оть севера даже до полоу дьне стадіи миріадь .ві.

Слово .д. Мнѣніа нѣкыихь о ʒемли.

Нѣціи рѣше, ꙗко ʒемлꙗ на .ʒ. стльповь одръжимаа дръжить се. Се глаголюште Соломона въспріємлюште иже прѣмоудрость създа себе домь, и оутврьдивь и, ѥмь стлъповь .ʒ. и твор’це глаголати иже на водахь ʒемлю повѣшен, неправо раʒмишлꙗюште сіа, ибо Соломоново решти протлъкованіє ꙗко многораʒличко пророчьство о седмыихь вѣковь о седмыихь книмать ʒемлю, о седмихь дарованіи доуха, иже достоиниынимь дароують се. Ѧште ли же на седмыихь стлъповь дрьжала се би ʒемлꙗ, стлъпи на коемь мѣстѣ стоєть оутврьждени, тетотоу ʒемлѣноую дръжеште, понѥже водѣ рѣше быти подь ʒемлєю, юже и безднoу нарнчють, и пакы ꙗко дръжить се на водахь въспріємлюште твор’ць глагола, ѥже и выше положихомь, аште бо на водахь оутвраждена би ʒемлꙗ, множае была би вода и множае бык’шінмь снмь неисходити хотехоу .д. стіхіє, нъ нѣціи рѣше несъмисльніи, понѥже разоумѣти подобаєть сіа како ʒемлꙗ лоуч’шіи ꙗвлꙗєть се водь, нъ инмь же мы глаголюмь неправо размишлꙗєте, ибо океꙗнь вешт’ше сихь покриваєть паче ꙗвлꙗемые ʒемлю съ инмь же и проуаа мора. Се сіа въспріими истынно же се быти ѥже иже въ светыихь Іоаннь Дамаскинь рече: въдроуѕивыи ни на чесомь же землю повелѣніємь си, ибо въдроуѕи, оутвръди, тѣмь же ни на чесомь оутвръди се ʒемлꙗ.

Слово .є. О водахь и пѣскоу.

Подобаєть вѣдѣти, ꙗко пѣскь и вода съсложено сьстоаніє стѣжаше къ дроугоу дроугоу, ꙗкоже и желѣʒо съ магнитомь, ибо желѣʒо идеже магнить видить, тамо и се идеть. Сице и о водѣ и пѣскоу, идеже ѥсть пѣскь, тамо и вода гредеть, обоꙗ же соуть долоу влѣкоуштаа, ꙗкоже и огнь и въздоухь, сирѣчь пара горѣ.

Слово .ѕ. О окюаноу юко окроужаеть ҙемлю въсоу.

Окроугь ҙемлю юсть рѣка, глаголюмаа океань. Съ оубо връхь..... въстокы, поюса же два протежеть оть въстока..... ды окроужаюште ҙемлю въсоу, пакы съвькоупаюють се на западнѣмь океанѣ, юже многоточнь паче въсѣхь водныихь събраніи, юсть же и непрѣходнь, по въсточнои же странѣ межда быти соуха, осечена, юко и раздѣлити того, кои'ць же межди юдинои раи, тѣмь же и глаголють се дверь раю, ибо двоимь поюсомь проливаюштіимь се, десныи и лѣвыи, бываеть поредь токь обоимь источникомь, оуско юко въсе оускынѣише, ради же тѣсноты и нарицаеть се и дверь раю. Юсть же дльгота миліи .к.

Слово .ҙ. О бесмрьтнѣмь источницѣ.

Подобаеть вѣдѣти, юко изь срѣды раю дръжить жила и съходить глъбиною ҙемлю и исходить къ настоештои ҙемли и течеть по въстокохь вода сладчаиши и нетлѣнила, нетлѣнила же и бесъмрътнаа.

Слово .и. О седмыихь климать ҙемли.

Размери же се въселюннаа оть древлю прѣмоудрыихь въ .ҙ. климать сицевѣмь образомь. Видѣше бо сіи юко юлико страни соуть северинѣише, имоуть великчаише дьни вешт'ше южинниіихь, и отдѣлише въ прѣдниюе чести съмотрише възраштати юдинь час, наҙваше сицевлаа отстоаніе отстоеште къ себе страны прьвлаа климата и именоваше се Померрон; юсть же Меррон гради юѳіопистіи, въ нихь же юсть дьнь час .гі. Таже пакы видѣвше идеже юсть дьнь .гі. и поль, наҙваше сыхь Θосниеехь; Сиині же юсть градь вь области юѳіоп'скои и югупт ьскыхь странахь. Сице же и сътворише и о .г.-и климатѣ, и о юже инжиюе страны Югуп'тоу глаголюмыю, имоуштіихь час .ді. и о .д.- и подобно же иже о шип'коу именоуемоу, имоуштомоу дьнь час .ді. и поль. И о петои подобно въ нюи же живемь, имоуштои час .еі. и о шестои подобно, къ нюе же дьнь час .еі. и поль, и именоваше се Юліопол..... .ҙ.-а же по североу, имоуштии дьнь час .ѕі. Юсть же и къ севѣрѣ страна нѣкаа въселюнные обонь .ҙ.хь климать имоуштіа дьнь великь, лоуч'шии юклюнныихь час.

(Слово .ѳ. О морихь[1]).

Мора оубо соуть великаа .д., и прьвое начинаеть оть Псоглавіе, досежеть же Югупта и Едема, и раздѣлаеть Ни'дію, простираеть се

[1] Ovaj naslov nije naznačen u rukopisu, sigurno za to što je to pisac slučajno propustio. Prema ostalima mi smo ga na ńegovo mjesto stavili.

въ Океаноу преко Блаженнынхь островь, нбо океань въ ꙁападныхь странахь нмать островы многнн, нже н нарнцають се блаженнынхь островы, глаголѥмн же н пѣснные ради внны сицевн. Нѣкын корабинкь оуꙁрѣвь н въсхотѣ понтн тамо ꙗко да ꙗже тамо оуꙁрить. Корабниць маль по въсоудоу оусъсоудн н оутвръдивь отплоу вь странн онн. Слыша пѣсны поемы н оужасе се оть пѣснен онѣхь, ѥлико полѣтевь въсхышть се оть ныхь, н оть толѣ оубо островы нменоваше блажен'нынхь н пѣснынхь. Сего же Ѥусевиа ꙁападна плов'ца нарекоше за ѥже сътворити сицево плаванїе въ ꙁападныхь странахь — .в. море чрьмное. — Чрьмное глаголѥть се ꙁа еже быти ꙁемли его чрьмнѣ н оть съпротивлѥнїа сеѥ ꙗвлꙗеть се чрьмно. — Дроуѕин глаголють. Дрѹѕїн же рѣше сего чрьмно, за еже жити тамо чловѣкь соуштїнхь ꙁовомынхь чрьмныхь н оть чловѣкь наречениа море чрьмно нарицають. Чрьмно глаголѥть се оть еже тоцн быстрн соуть оноуде мноѕїн текоуште бывають, се бо море нѣдро нмоуштн.

Слово .і. О третїнмь морн. Третїе же море простираеть се къ Калам'врїн на Аламант'скые горн, отноудоу же н Аламанн нарнцають се, възвраштаеть же се, вънѣдрѣеть се вьноутрь горь гадир'скынхь, н сице простираеть се, съединꙗеть се океаноу, сланꙗнше же ѥсть се море паче ннынхь, понѥже гадир'скые горы сланы соуть, н ꙗко выходить се тамо, слано бываѥть.

Слово .аі. О .д.-мь морн.

Четвртое море гредеть оть Сураноусь по сѣверю н поуть . . . по Асин н Аланїн н простираеть се по сѣверныхь странахь, съходить къ Виꙁантїн, поѥже оубо тештн тамо множьство рыбь обрѣтають се.

Слово .ві. О облакохь.

Облацн же състоеть се оть ꙁемлѥ н мора пнрѣ възводнмѣ оть слъньчные топлоты н въ горнѣ мѣстѣ прѣкоснмын радн тамошнѥе стоудѣнн н въ водоу прѣлагаемын, нбо слъньце само собою нѣсть топлѣнше ꙗкоже нѣцїн мнѣть, нъ топлота въ сыхь отꙗвлꙗеть се радн лоучен его къ ꙁемлн прострътынхь, н се ꙗвѣ оть крае велнкынхь горь; блнжанше бо соуть къ слъньцоу, стоудѣнѣнши же соуть паче лн нижнынхь. Снѣгь же не вода ѥст оутворомь нъ облакь мокрь, прѣжде съвръшенно въ водоу прѣлагатн се съсыраемоу н съходнмоу, н сего радн слабь н ред'кь соуштьствомь.

О въздоухоу н огню.

Ꙁемлѥ выше ѥсть н водн н въздоухь къ съставлѥнїю животннмь потребнѣншїн; сего же выше ѥсть огнь, несоушть, ꙗкоже потрѣ-

боуѥмыи оть нась, сь бо тлъстотию и жегоущъ и съставнаа огнꙗ прѣвъсходе, ꙗкоже и голоть паче стоудени водь, оно же тънкостраино и благоудръжанноу ниѣѥ топлотоу и не жежькь ꙗкоже иже въ нась въсажденнаа топлота.

О градоу.

Градь же бываеть, ѥгда дъждь прѣжде на ꙁемлю съинти помръзноути, и аште далече съмръꙁноутіѥ боудеть съходить клоубчасто образь ради многаго отстоаніа иже по срѣдѣ растаюштіимь се сего вънꙗшнꙗ, ближніи же помръзь ꙁемлѥ съходить дроугообразно и многыи имоуштн вънꙗшниѥе и оубо въ въздоухь бывають сіа: облакь, дъждь, снѣгь, градь, подобнаа же снмь бывають и къ ꙁемли, ибо облакь ꙗко мъгла, дъждь же роса, снѣгь же, слана, въ мѣсто же града голоть.

О млъніи и громохь.

Млъніѥ же и громы и не съвръшають се бываюштіимь се облакомь дроугь дроуга, нъ ѥгда сыхь топль доухь съдръже облаки оутѣскиѣе и стоуденꙗвае ради съпротивлѥніа разгрѣаніа, одръжештомоу бо съпротивномоу съпротивное избѣгаеть, ибо аште и вышниѥе страны ѥсть огньнаа въꙁнось, нъ оубо поноуждаемо оть вышнꙗншее стоудени и облакь постиженіа истрѣсаеть се къ долнымь и аште оубо мало ѥсть и мало топлотно творить тъчію млънію и громь. Аште ли же ѥсть много топлое, бываеть и съжигател'наа сіа млъніа, юже глаголють Керавнось, прѣдвараеть же млъніа грома ради вида скораго ꙁрить ꙁримое, слоухь же въ ть абіе не слышнть.

О троусоу.

Вѣдомо ꙗко оть ꙁемлѥ раждизаемые въꙁемлѥть се пара и одыханіе, ѥсть же оубо пара мокротно и по срѣдѣ води и въздоуха, одыханіе же топло и соухо и брьꙁодвижно, оть ниѥгоже и въꙁдвижеть се въꙁдоухь, и съвръшають се вѣтры, ѥгда оубо се одыханіе ꙁаключить се ꙁемлѥю и въсходешти соушти, иштеть поуть иꙁыти, подвижеть въсоу належештоую ѥмоу ꙁемлю повелѣніѥмь божіимь и оустроеніѥмь. Тишинѣ бо соушти, множаишіи и велици бывають троусы и по троусоу ꙗко по многоу дыхаеть вѣтрь ꙁѣлиь ради раз'сѣдши се ꙁемли оть ноуждиаго доуха подвиꙁаніа и ноштію вешт'шеи бывають нежели дьне, и по что ꙁа ѥже въ ношти стоудени бывати и състеꙁати се ꙁемли лице и ꙁаключаеть се вънoутрь одыханіе, прѣдварають же троусь ꙁѣлиіи дъжди, и по сихь варь, соуть же по чести и не по въсеи ꙁемли. Ѥдиною же въса ꙁемлꙗ подвиже се на спасноую страсть спаса нашего Іу. Христа. Самомоу желоу потресшоу се ꙁемли бываеть же троусь идеже ѥсть ꙁемлꙗ стегноута и осоушена, и въ нѣкыихь оубо

бываеть често, въ нѣкынхь же оскоудно и лѣтѣ и ѥсени паче, нежели ѕимѣ и весни, нъ аште и ѥстьственынимь обычаемь съдѣвають се сіа, нъ божіемь съмотреніемь и оустроѥніемь.

О вѣтрь съставлѥніи.

Соугоубоу соуштоу одыханію ꙗкоже рѣхомь, и сіа оубо мокра, ова же соуха; оть мокрые оубо бывають облаци и вода, оть соухые же вѣтры, соуть же числомь .ві, ꙗко вь дол'нѣмь желѣ зриши, идеже соуть въмѣштени.

(Ovdje je ono što se vidi na slici III.)

О небесехь и что ѥсть семоу соуштъство.

Оубо Арістотель петоро рече тѣл'но небо и дроугго .д. стіхіи; Платонь же оть доухь съставь съвькоуплꙗти се небесное тѣло отрече, свѣдѣтел'ствоуеть же семоу Проклъ глаголѥ оть .д.-хь цвѣтовь семоу съставити се съставомь, и великыи Василіе семоу съставы многовидно се рече. Соуть же семоу и поаси .ꙁ. по подобію, седмынхь вѣкь, въ сихь же поасехь соуть и .ꙁ. ѕвѣздь, ѥже и планиты нарицють, имоуть же иꙁобилно дѣланіе, въспріем'ше оть Бога дѣиствіе, се бо зреште ꙗко Боги мнѣхоу, имоуть же и свѣдѣтелѥ ѥдиниа кааждо ихь, иже соуть сіа ϕ кронь, Ʒ- ꙁеус, θ арис, ϑ аполонь, ϙ афродить ⁺Ʒ ѥрмис, ϕ̆ . . ар'теми.

О иже въ небесехь кроугоу.

Въ небесехь ꙗко клоубоу соуштоу кроуѕи мнеть се обил'ны, велици оубо тріи: и сиимерии'скыи, полоудьньны и оѡриꙁонь, ѥсть же и сиимерии'скыи ꙗвлꙗе се зримь на небоу оть въстокь даже до ꙁапада, полоудьньныи же ꙗвлꙗе се зре сего оть севера даже до юга, орискыи же зримь иже оть ꙁемли окроугло оть ꙁемлъныхь, ꙗвлꙗють же се по ꙁимномоу образоу и жет'вномоу два кроуга ꙁаповелѣвающте слъньчьнымь зарамь, о сихь же дроуѕіи два кроуга ѥгда сѣверныи и оть сѣверныи, соуть же пакы си въ ѥже повелѣвати благоодрьжнаго побѣждениа оть ꙁимнаго некаселные.

О ѕвѣздномь соуштъствѣ.

Ѕвѣздиое соуштьство огньно оубо ѥсть и въздоушно, вешт'ше имоуштн огнькаго соуштъства нежели въздоушкаго, ибо небесны окроуѕи вешт'ше обладати въздоушнаго соуштьства неже огньнаго, ѕвѣзди же съпротивь.

О въображеніи ѕвѣздь.

Въображениа ѕвѣздемь соуть клоубовидни. Сіе образы Богъ съвръшениѣнше създаніи оукраси оть иже въ доухь стихїи и самого не-

весе, и юже въ юемь въса. Съвръшеннѣише во, юкоже рѣхомь, синцево въображеніе проуіихь въображенихь юесть, въса во многооугльна въображенія раздѣлюема дроуго съвръшають въображеніе, кроугь же раздѣлюющь не дроуго съвръшаеть, коупно же и простръть юесть, юкоже оть юединого писмене одръжимо, и сего ради юедино носить, въображають се въ дроугь дроуга юесть образь. ○ Сиводь ✡ шестооугльно, □ уетворооугльно, Δ тріоугльно, ○͞○ и двомѣрно, иво животнаго кроуга въ .ві. уестін раздѣлюемын югда прилоууаеть се, иво юедина ѕвѣзда въ науелѣ нѣкое уести, дроугын же въ изь науела иже оть сего третіаго шестооуглити се глаголють се, а иже науело сего .д.-го уетврьтооуглъствоуеть въ науелѣ же петомоу тріоуглъствоуеть, въ науелѣ же .ӡ.-маго размѣрати, въ сен же уести въси съпоутьшьствоують.

О ѕвѣздномь видѣніи.

Видѣніе ѕвѣздное юесть оть запада въ въстокь нъ оуво седмынхь планить скорѣише, отстоеть же лоунѣ дьнен .кѳ. и поль; юермись же ӡа мѣсець .аі.; афродить же ӡа мѣсець .ѕі.; слънце же за лѣто юедино и за дьнь юедииь; Арись же за лѣтѣ двѣ и поль; Ӡеус же ӡа .ві. лѣть; кронь же за .л. лѣть.[1] А непрѣлъстные планити же въ горнѣишінмь клоувѣ соуште подвижоуть юединоу уесть за .ӡѕ. лѣть, твореть же подвиженіе свое по слъньуномоу шъствію.

Оть коудоу просвѣштають се ӡвѣзди.

О семъ много невѣріе древлю прѣмоудрінмь высть; нѣціи во зреште лоуноу оть слънца пріемлюштоу свѣть неп'штевахоу о въсѣхь ѕвѣздь, юко и сіе оть слънца просвѣштають се; дроуѕін же зреште Афродить и Ер'мію подь слънцемь соуштінхь и не далеуе сыхь отстоештінхь, юко просвѣштати се оть сего, мнѣхоу нмѣти снхь же и дроугынхь свои свѣть.

О како вывають уетиры врѣмена.

Въса оуво юелика божьствиною сьдѣла прѣмоудростію весуислъною и достоина уюдеси, науе же иже слъньунаго шъствіа заре, ин во по срѣдѣ невесь дьне шъствоуеть, нъ оукланюеть се оуво къ сѣвероу уестн .кд., къ югю же подовно, югда оуво въсходно оть юга по дьневномь вываеть въздоушиын же творить образь; югда же пакы къ сѣвероу прѣкланюеть се жътьвиын сьдѣлаваеть образь; югда же пакы къ полоудьньнынмь прѣклонить се юесенниын съдѣвает образь;

[1] Ovdje u štampanom tekstu znaci su izostavljeni; za to dolazi u prilogu na slici IV cio odsjek ovaj u vjernom facsimile.

ѥгда же пакы кь югоу, ꙁимнын творить образь. Сее ради вины .д. врѣмена бывають.

(Ovdje se u tekstu vidi ono što je u prilogu na slici V.)

О дьнехь.

Соуть же решти и въ дьнехь не ꙗкоже дьне творити, нъ ꙗкоже, начел'ствовати дьнемь; дьнь бо и ношть старѣиши свѣтилникь бытіа, се бо ꙗвлꙗеть намь и псаломь глаголѥ: положи сльнце въ область дьни, лоуноу и ꙁвѣꙁды въ область ношти. Како бо имать область дьне и сльнце, ꙗко свѣть въ себе обиосе, ѥгда же по нась ꙁаповелѣвающтаа прѣвъздоушныи въздоухь, дьнь подаваеть, раздрѣшь тьмоу, ꙗкоже не съгрѣшати ни кто решти дьневи повелѣноу быти подь сльньчнымь просвѣштеноу быти въздоухоу.

О величьстви сльнца.

И сътвори Богь двѣ свѣтилѣ велицѣ; не понеже вешт'ша малѣнішихь ѕвѣꙁдь сего ради велицѣ нъ понеже толико соуште описаніе, ꙗко испльнꙗти юже оть сихь просыпающтоу се ꙁароу, и небо осіавати и въздоухь и коупно въсоу ꙁемлю и море протеꙁати, ибо по вышнꙗхь странахь бывше и въсіавающте и ꙁаходеште . . . срѣды отстоеште, ѥлико чловѣкомь въсоудоу проꙗвлꙗють се иже ꙗвленіе имать свѣтло величьствіе осоуштьствованіа инединого сихь наꙁнаменати ширииоу ꙁемлѥ къ вештости мнѣти или оуменшениѣхь быти, ибо оть далече отстоештаа малѣншаа ꙁреть се; ѥгда же приближшимь се пакы сыхь вешт'ша ꙗвлꙗемаго обрѣтаемь, сльнца бо никтоже близь, и никтоже далее, нъ равнѣ обстоаніемь по въсеи соуштімь ꙁемли чести осіаваеть, ꙁнаменіе же ꙗко и Ин'діи и Вретаніи равно ꙁреть, ни бо иже въ въстокоу живоуштїимь заходештоу великомоу ѥстьствоу, ниже къ ꙁападомь живоуштімь въсіавающтоу оуменшно, ниже пакы въ срѣдоу небесь бывшоу, ни на ѥдиноу страноу оуменшаеть огрѣаніа, да не въꙁнеп'штеваеть те ꙗвлꙗемое, ниже ꙗко лакътное ꙁрештімь мнить се. толико се помыслити, погоубльꙗеть бо къ великыихь отстоаніи величьство ꙁрештімь ꙁрештаго силоу невъсходештоу иже тамо съмотрити, нъ въсемь силою его въꙁопештаваеть се и по малоу сее чести въспріемлюште ꙁреніа, малоу бо нашемоу ꙁракоу бывшоу мала сътвори ꙁримыхь въмѣнꙗти, своеи страстіи ꙁреніе приносешти, ꙗко льгати ꙁренію.

Показаніе колико ѥсть сльнце.

Великаа оубо ꙁвѣꙁда по писанномоу свѣдѣтел'ствоу и беꙁчисльнаго ꙗвлꙗемомоу, и се оубо тебе боуди ꙁнаменіе величьства беꙁчисльно

соуште множьство иже по небесехь ѕвѣздь, иже оть сихь вьсиаваемыи свѣть недовольствоуеть тьмоу ношти раздрѣшати, се же юдино авль се вь поуть свои паче еште и чаемо прѣжде и вьсиати вьсеи ʒемли, погоуби тьмоу, покры же и ѕвѣзди, и сьмрькноути и сьтегноутыи вьздоухь исоуши и расыпа отноудоу и вѣтры ʒорен и рас . . . ʒемли истѣкають, толицѣ же соуштн ʒемлю како вьзможе вь юдиномь врѣмени чась вьсоу осиати, тькмо оть великаа кроуга зароу отрастити вь сихь ми прѣмоудрость хоудожника оувѣждь, како вь растоании семоу оумѣреноу дасть топлотоу. Снце толикоу томоу топлотоу, нко ниже паче потрѣби опалити ʒемлю, ниже за оскоудѣние осоушеноу и неродноу оставити.

О лоунѣ.

Равно же реченнымь и о лоунѣ помышлаи, велико бо и сеи тѣло и авлюннѣише по сльнцоу, непрысно же зрѣние сее прѣбываеть величьство, нь когда оубо сьврьшень кроугь, овогда же оскоудѣв'ши и малѣиши авлаеть се оть коеждe страни проавлаюшти оскоудение, дроугаа бо страна покрываеть се вьзраштаюшти, дроугаа же страны сеи вь врѣме оскоудѣниа сьврнвает се.

О оскоудѣнии сльнца.

Испѣстно оскоудѣние сльнцоу глаголють се не во оскоудѣваеть, когда сльньчныи свѣть, нь о отьмнѣнии отьмнѣваеть, югда вь тьи'цехь сьоузехь подсвѣсти семоу боудеть лоуна, подь сею бо живоуштемь намь осѣнаеть очи наши сльньчныи свѣть, обаче .ві. прьсть тѣло лоунѣ размѣрають ѕвѣздоучьт'ци, юже оубо вьсе югда лоуиное тѣло сльньчнаа осиаиа ʒастоупаеть, юсть же и оучншение семоу, югда оубо выш'ши краи лоунѣ носить се и приближаеть се сльнцоу малою честию мнить се се осѣнити югда же иниж'шаа боудеть понюже вь велицѣ вь очи наши оударлеть, вьсе ʒастоупаеть сльнце.

О оскоудѣнии лоунѣ.

Оскоудѣваеть лоуна вьнюгда вь ʒемльное вьпасти осѣнюние, просвѣштаюма бо оть сльнца ʒемлиа сѣнь творить нь не окроуглоу, иже дльгости юсть образь, нь . . . . видно, нкоже оть равнаго вьстоупаниа малити се вь остро; сицева же сѣнь бывает ʒемлю, понюже югда троуць оть веш'шаго просвѣштаеть се троупа, окроугла бываеть сѣнь, югда же оть веш'шишаго врьтѣшкообразно веш'ше оубо сльнце соуште и просвѣштае сию, крьтѣшковидноу творить сѣнь, югда оубо вь еже ʒемли осѣнюние вьпасти лоунѣ оурьнаеть, и нко погыб'ши авлает' се намь и югда оубо вь корени вьпадеть сѣни сьврьшенно

погыбаеть, югда же въ връхь малѣиши, понюже врътѣшковиднаа сѣнь, нбо дѣлѣ ширѣе връхь же малѣишін.

О огни.

Платонь оубо топлое огньно тѣло въсе оть огнꙗ и ѕемлю и дроугыихь двоихь съставѣ оудомиише се решти топлотоу слъньчноую. Аристотель же дроуго о съставохь снцево тѣло положи; иже топло, глаголють, слъице иже дроугыи оутворь нмоуште. Югда оубо въпрашаемь, како нетопло соуште съгрѣваеть, ꙗко об'ште подвижно жежение и оть ѕемлѣныихь въздоухь, оть сего топлотѣ подлежешти оустраает се виновно, а юже ожежению и юстьствѣ и имени самъ пръво обрѣте я именова, ожежение бо глаголють възсилаемомоу оть ѕемлю одыханию, възносимоу оубо даже до полоуны лъкости ради, таже подвижимаа къ странѣ юдиной въспаляеть се, и ꙗко огнь ꙗвлꙗеть се я топлить належештаго юстьства соуштъство.

О звѣздахь.

Оубо неблаѕиъные звѣзды въсе оутвръжденны соуште ꙗкоже Аристотель глаголють и небо непрѣложно съподвижин, понюже оубо снце оть въстока къ ѕападоу обраштаеть се семоу и сін небесномоу съподвижиици прѣлъстные же ради съпротивнаго съпротивлениꙗ и равно . . . . тел'но оть прѣмоудрые ѕаповѣди да не съвръжени оть снхь неута и обраштение боудеть по своемоу ихь юстьственаго подвига оть ѕапада къ въстокомь носеть се подвижоуть же се оть въстока вь ѕападь иъ небоу съносимыи, отноудоу же слъице по своемоу подвигоу .д. врѣмена исплъниеть вь лѣто свое, овогда оубо североу, овогда же южноподвижно, ꙗкоже съподвижеть се небо оть въстокь вь ѕападь дьни и ношти творить.

О комнть текоуштінхь.

Комнте же бываюгь одыханиꙗ мокроти възнесь се къ прѣожежение, и тамо притиснoувь чесгь нѣкою тамошнꙗго огнꙗ, и ꙗко пишта и съиѣдь семоу бык'шн. Бываюгь же комнтомь образн снцеви, ꙗково оулоучнть одыхание образно, соугь же и множае речениыихь, ꙗко ѕнамение лоукаво.

О доуѕѣ.

Глаголюмаа доуга свое юстьство не нмать нъ видение нѣкое юсть, нбо облакь малыи кропнце ништоу и оть съпротивнаго подвижимоу слъицоу прѣсецаеть наше зрѣние къ слъицоу и минить се нѣкои кроугь отсѣчень въ небесехь быти, ꙗкоже Аристотель показоуеть ѕемлѣныимь

*

водствіемь мѣры ӕко иже кроугь бываеть иже лоуѵ'ше нь кроуга оусѣѵ'ць.

О югда зреть се две слъица.

О лоунѣ и слъици многажди и о свѣтлыихь ѕвѣздь състоить се, бываеть же оть клоннааго зрѣніа оть въсоудоу подь оуклоньемоу и о слъици и лоуни, и ӕкоже оть ʒемлѥмѣр'ствіи образь показоуеть.

О образоу небесномоу.

Небо же юсть окроугло, и се ӕкѣ оть прѣлъстиыихь ѕвѣздь зрѣніа оть своихь мѣсть въсілвающтіихь и ʒаходештіихь и сѣверное небо недвижно прысно зрети се оть нась, южныи же крыти се, ӕкоже аште не бы было окроугло небо, въсаио бо клоубо подвиже се, три имать знаменіа подвижила, жело и два кроуга, юсть же образь сь иже равномѣрномь семоу образоу множае пространнѣе и дроуѕѣмь образомь съвршеннѣише.

О .кі.-хь животиыихь иже соуть выше .ʒ.-мыихь планить.

Више же .ʒ.-го небесе юсть иже непрѣлъстиыихь ѕвѣздь ношеніе, соуть же оубо къ сѣверномь небоу .ѕ. имь же соуть имениа сіа: овиь; юнць; близньци; ракь; лъвь; дѣвица. Шесть же пакы въ южиѣи странѣ, и имь же имена соуть сіа: ӕрмь; скор'піе; стрѣльць; кози рогь; росопроливьць; рыба.[1]

кі. животиыихь.

(Ovdje dolazi ono što se vidi na slici VI.)

Сіе нелъстные .кі. ѕвѣздь глаголють се и не прѣлъштающтее и животныи, и окоупиа; нелъстиыи оубо глаголють се за еже не прѣлъштати наше зреніе, ӕкоже .ʒ. ѕвѣздь, нъ паче ʒнаменоуема оть инхь нелъстно бывають вь мирѣ; животна же живота ради иже въси ʒнаменати или творити, окоупиа же ʒа юже въходити и исходити слъице въ сіихь. Соуть же оутвръждениы кроуговидно въ небеси.

(Ovdje je nacrtano ono što se vidi na slici VII).

О помръкноути слъицоу.

Мѣсеца Марта аште помръкнеть слъице, бываеть троусь великь, и началници скон'чають се.

Мѣсеца Априла — страхь великь въ въсоу въселюнноую, ӕко и чеда своихь родителіи отврешти се.

Мѣсеца Маіа — инедино благо ʒнаменаеть чловѣкомь.

---

[1] Znaci su izostavljeni, pošto je radi slike koja slijedi i ova strana u cjelini uzeta u facsimile; vidi sliku VI.

Мѣсеца Іоуніа — царь североу плѣнить Скуѳы.

Мѣсеца Іоуліа — царь гръуьскын понде́ть къ странамь пер'скынмь, аште и побѣдить съмрьть.

Мѣсеца Аугоуста — звѣзды свѣть не послють и имоуштее къ урѣвѣ жены метноуть уеда.

Мѣсеца Сеп. — царь гръуьскын бран'ствоуеть Єгуп'ть и съмрьть.

Мѣсеца Октомвріа — възоухь нѣсть, и проуѕи пріндоуть много къ странѣ сеи.

Мѣсеца Ноемвріа — соуть въ лѣтѣ ономь благаа многа и болѣстн уловѣкомь.

Мѣсеца Декемвріа — ѥсть гладь и градь и жетка соуха въ Арменін, и въ ȥападе бои велнкь.

Мѣсеца Иноуаріа — врѣме добро назнаменоуе и жеткоу доброу вь всемь мирѣ и многа уеда грѣу'ска.

Мѣсеца Фер. — гладь велнкь ѥсть въ всеи въселюннѣи.

Уасовиннкь.

Мѣсеца Сеп. уась .а. ногь .кѕ.; уась .кѳ., ногь .зі.; уась .г., ногь .ві.; уась .д., ногь .ѳ.; уась . . ., ногь .ȥ.; уась .ѕ., ногь .є.; уась .ȥ., ногь .ȥ.; уась .и., ногь .ѳ., уась .ѳ., ногь .ві.; уась .і., ногь .ѕі.; уась .аі., ногь .кѕ.; уась .кі. заходь.

Мѣсеца Ок. уась .а., ногь .ки., уась .к., ногь .иі., уась .г., ногь .ді., уась .д. ногь .аі. уась .є., ногь .ѳ., уась .ѕ., ногь .и.; уась .ȥ., ногь .ѳ.; уась .и., ногь .аі.; уась .ѳ., ногь .ді.; уась .і., ногь .иі.; уась .а., ногь .ки.; уась .ві., заходь.

Мѣсеца Ноем. уась .а., ногь .л.; уась .к. ногь .кк.; уась .г., ногь .ѕі.; уась .д., ногь .гі.; уась .є.. ногь .аі.; уась .ѕ., ногь .і., уась .ȥ., ногь .аі.; уась .и., ногь .гі.; уась .ѳ., ногь .ѕі.; уась .і., ногь .кв.; уась .аі., ногь .л. ȥаходь.

Мѣсеца Дек. уась .а., ногь .лг.; уась .к., ногь .кг.; уась .б., ногь .ѳі.; уась .д., ногь .ѕі.; уась .є., ногь .иі.; уась .ѕ., ногь .аі.; уась .ȥ., ногь .гі.; уась .и., ногь .ѕі.; уась .ѳ., ногь .ѳі.; уась . . . . ногь . . . . ȥаходь.

Мѣсеца Іаноуаріа. уась .а.. ногь .л.; уась .в., ногь .кв.; уась .г., ногь .ѕі.; уась .д., ногь .гі., уась .є., ногь .аі,; уась .ѕ., ногь .і.; уась .ȥ., ногь .аі.; уась .и., ногь .гі.; уась .ѳ., ногь .ѕі.; уась .і., ȥаходь.

Мѣсеца Фер. уась .а., ногь .ки.; уась .в., ногь .иі.; уась .г., ногь .ді.; уась .д., ногь .аі.; уась .є., ногь .ѳ.; уась .ѕ., ногь .и., уась .ȥ., ногь .ѳ.; уась .и., ногь .аі.; уась .ѳ., ногь .ді.; уась .і. ногь .иі.; уась .аі., ногь .ки.; уась .ві., ȥаходь.

Мѣсеца Мар. часъ .а., ногъ .кз.; часъ .в., ногъ .ꙅі.; часъ .г., ногъ .ві.; часъ .д., ногъ .ѳ.; часъ .є., ногъ .ꙁ.; часъ .ꙅ., ногъ .є.; часъ .ꙁ., ногъ .ꙁ.; часъ .и., ногъ .ѳ.; часъ .ѳ., ногъ .ві.; часъ .і., ногъ .ꙅі.; часъ .аі., ногъ . . . .; часъ .ві. ꙁаходъ.

Мѣсеца Април. часъ .а., ногъ .кд.; часъ .в., ногъ .ді.; часъ .г., ногъ .і.; часъ .д., ногъ .ꙁ.; часъ .є., ногъ .є.; часъ .ꙅ., ногъ .д.; часъ .ꙁ., ногъ .є.; часъ ,и-, ногъ .ꙁ.; часъ .ѳ., ногъ .і.; часъ .і., ногъ .ді.; часъ .аі., ногъ .кд.; часъ .ві. ꙁаходъ.

Мѣсеца Маіа, часъ .а., ногъ .кд.; часъ .в., ногъ .гі.; часъ .г., ногъ .ѳ.; часъ .д., ногъ .ꙅ.; часъ .є., ногъ .д.: часъ .ꙅ., ногъ .г.; часъ .ꙁ. ногъ .д.; часъ .и., ногъ .ꙅ.; часъ .ѳ., ногъ .ѳ.; часъ .і., ногъ .гі.; часъ .аі., ногъ .кг.; часъ .ві. ꙁаходъ.

Мѣсеца Іоуна, часъ .а., ногъ .кв,; часъ .в., ногъ .ві.; часъ .г., ногъ .и.; часъ .д., ногъ .є.; часъ .є., ногъ .г.; часъ .ꙅ., ногъ .в.; часъ ,ꙁ.; ногъ .г.; часъ .и., ногъ .є.; часъ .ѳ., ногъ .і.; часъ .аі., ногъ .кв,; часъ .ві., ꙁаходъ.

Мѣсеца Іоула, часъ .а., ногъ .кд.; часъ .ві., ногъ ,гі.; часъ .г., ногъ .ѳ.; часъ .д., ногъ .ꙅ.; часъ .є., ногъ .д.; часъ .ꙅ., ногъ .г.; часъ .ꙁ., ногъ .д.; часъ .и., ногъ .ꙅ.; часъ .ѳ., ногъ .ѳ.; часъ .і., ногъ .гі.; часъ .аі., ногъ .кг.; часъ .ві. ꙁаходъ.

Мѣсеца Аугоус., часъ .а., ногъ .кд.; часъ .в., ногъ .ді.; часъ .г., ногъ .і.: часъ .д., ногъ .ꙁ.; часъ .є.; ногъ .є.; часъ .ꙅ., ногъ .д.: часъ .ꙁ., ногъ .є.; часъ .и., ногъ .ꙁ.; часъ .ѳ., ногъ .і.; часъ .і., ногъ .ді.; часъ .аі., ногъ .кд.; часъ .ві., ꙁаходъ.

Съмотреніє въселюниыє.

От Єдема до Драхмы монъ .а.; поутъ рѣкою Фисонъ; и отъ Драхмы до Єулата .о. монъ, тамо оубо чловѣци и сѣютъ и жиютъ и въса обшта имоутъ, обонъ христіанє; отъ Єунлата въ Юрминъ монъ .мє.: отъ Чнека въ Дисмаміє монъ .в., даже до здє юстъ нераздѣлано чловѣкомъ, начел'ствоуєтъ жє ꙁємлꙗ сіа отъ Фісона рѣкы, соутъ же и живоуштеи въ сихъ богоуѣт'ци, юже отъ Дисіманъ, єзыкъ глаголюмыи Хонє, юꙁыкъ же съ велико имать растоаніє, мѣсецъ .и., имать же и мѣста безводна монъ .кѳ., прѣходъ прѣплоути великоую Ин'дію ꙁа мѣсецъ .ꙁ.; отъ Индіє въ Аксномєнъ прѣплоути мѣсецъ .ꙁ.: отъ Аксіомєнъ прѣплоути чрънмемъ моремъ и приходити въ Индію малоую ꙁа мѣсецъ .є.; отъ Индіє плавати Пер'сію мѣсецє .г., отъ Пер'сіє въ Саракины монъ .в., отъ Саракинъ отплоути въ Єунлатъ чрьмнѣмъ морємъ въ пристанниште пер'снд'скоє и Їндінско и отъ Югуп'та монъ .ѳ.; отъ Єламіє до Антіохіє монъ , . .: отъ Антіохіє до Костантина града

монь .лв.; оть Костантина града вь Римь монь .пѕ.; оть Рима до Халіє монь .кꙁ., коупно монь ҂аркс. Монь имать милин .ꙁ҃., стадионь же сежани .р., милін сежань .҂ꙑп., ꙗко быти къ милін стадін .ꙁ. и поль.

О Єдемоу.

Єдемь и макаріни црькви единоу имоуть, ѥсть же оть анѳраꙁа ѥдины камѣнна; дльгота милін ꙁ. и ширинноу .г., имать жрът'вннкь .ꙁ., въсходь жрътвиникомь .ꙁк. степень. Подь нимь исходить рѣка, гредоуштіа изь раа, раздѣлѣѥть же се въ д. чести, и оубо Геон и Фісонь, иже и Ниль гредоуть къ полоу дьне, Тигрь же и Єфрать по сѣвероу, и оубо Геонь къ Ѥгуптѣ быкь, ѥдинь оубо источникь идеть въ Ливію, два же въ вышнюю Єѳіопію, иже и състає се кода и множить се, и напаѥть Єгупть Аугоуста мѣсеца глаголѥть же се съ Ѥгуптѣны истапіє, ѥже сказоуеть се: оть тьмы кода.

Сицево и о Тигроу и Єфратоу бываєть, оть плода бо раискаа имоуште рожденіє, таже подходеште подь ꙁемлю ꙗвлꙗють се пакы по Таврє горѣ

И оубо Єфрать свѣтло теченіє имать, съходе оубо оть сѣверьнихь страмь къ южнымь порєждаєсе пер'скомоу океаноу глиби творе и трьстнаа єзера и въ сихь беꙁь вѣсти ꙗвлꙗє се

Тигрь же оть нѣкоего ѥзера въстоучнаго безь вѣсти исходе, истичеть къ южнымь странамь и прѣсецаѥть трикон'скоу гороу о Масагетѣхь съединѣѥть се Ѥфратоу, и раздѣлꙗє Вавилонь и съходе приближаѥть се Перидоноу, въходить въ пер'ско нѣдро, прѣжде же съвкоупити се Ѥфратоу, оба дроугь дроуга раздѣл'ни текоуште, творе междоурѣчіє, имоуште мирь оть Ѥфраѳа до Тигра .х. .ки.

Фисонь же, иже Исть глаголѥть се и Гаꙁь и Истрь и Доунавь оть Тракь, и съ оть раꙗ исходе и ꙁашъдь подь глъбины ꙁемлѥ къ ꙁападѣ исходить къ Пеонистѣи горѣ, соуштеи оть Сікел'скаго морꙗ до Германь, къ секерномоу океаноу, и оть тоудоу гредѣть къ въстокоу и проливаєть се въ аксінскоу поучинноу петіими оусты.

По сіихь же рѣкы .лѕ., иже ѥсть Іордань, Нифь, Танаи, Данапрись, Мининсь, Ѥрнман'ѳь, Ались, Асопь, Єрмось, Праснмь, Рнось, Варись, Ал'фіе, Таврось, Єурошь, Меандрь, Принось, Аксиось, Пилорь. Пирамь, Меонь, Єурось, Саггарь, Афеи, Пинеи, Инер'ган, Калисъ, Салиє, Панд'рь, Стровось, Охіаль, Кирь, Хионь, Ѥрисъ, Строс, Продань

Соуть же и горы .ві.: Хивань, Кавкасіа, Аклись, Олимвь, Арарать, Ѳаворь, Синаа, Пиринiнмь, Кідеи, Ѳер'моніє, Ѥрмоніонь, Ѥраснмь.

Что наꙁнаменоуеть се Адамь? .а. Анатоли, еже ѥсть въстокь; .д днснсь, ѥже ѥсть ꙁападь; а. арістось, ѥже ѥсть сѣверь; .м. месимврія, ѥже ѥсть полоу дьне.

О поучинѣ.

Въспріемлють брѣгь пучинѣ Єлиспон'ть, оумаляѥ въ Авинь и Систонь, та же поучина оумалѣєть се вь Халкидонѣ и Византін, идеже ѥсть тѣсино оть нѧдоу же поучина начинаєть, таже Имеот'ско езеро, пакы же начело Ѥвропіє и Ливіє и кирит'ско въ пирин'скоу гороу, оумаленоу же даже до тирин'скааго прѣхода. Врдин'ско же ѥже о Сар'донѣ гредеть долѣ вь Ливін, тир'ско же даже до Сикеліє оумалиє, начел'ствоує оть логистінкынихь краи, таже крит'скыхь и сикел'скыхь и ионскынихь и аигелскынихь прогиває же се оть сикел'скынихь поучинь, ѥже нарнчють корин'тьско нѣдро, иже алкион'ско море соунінско же и сикиленско прѣемлюшти поучинѣ саронит'скои, таже мир'тоонь и карин'скоє, въ нихь же кикладе, и карпат'ско и Пам'филіонь и Ѥгуп'ско, ѥже ѥсть облиꙃь Європь оть таи'скыє рѣкы исходе даже до иракліискынихь стлъповь стадін миріадь ѕҁѳ. .ѱꙃ., ливінско же оть гаꙃ'скынихь оусть канокит'скынихь стадін миріадь .в. .ѳ, .сив. А Сиие же оть Канока до Таиа рѣкы миріадь .д. .роа. коупно окроуженоую же о нась въселюнноую стадін миріадь .гі. .ѳ. .ов.

Apokrifi iz štampanih zbornika Božidara Vukovića.

OD DOPISNOGA ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 26. siečnja 1884.

Od svega što se u nas u staro vrijeme štampom izdavalo, najviše su štampani, najviše traženi, po tome najrašireniji po narodu, a razumije se i po svome uticaju na masu narodnu za literarnog historika najznatniji su zbornici koje je u malom formatu Božidar Vuković za putnike štampao. S toga se tim djelima stare kńiževnosti ne može previdjeti ogromno značeńe, niti se može dovoļno velikom cijenom izmjeriti ogroman uticaj, koji su ti zbornici, toliko puta preštampavani, izvršili na narodu u ta vremena. Sva potrebna data o toj vrsti štampanja ja sam prikupio i iznio u članku „Božidara Vukovića zbornici za putnike, izdańa poznata i nepoznata", koji je štampan u Glasniku srp. uč. dr. XLI. U toj kńizi Glasnika može se vidjeti cijela sadržina toga zbornika, i po onome se može prosuditi čime je on publiku interesovao, kao i šta je publika onoga vremena tražila, kakav joj je, to jest, bio ukus, čime li su joj imali da ugode redaktori zbornika. Uz taj posao rađeni su i drugi. Jedan od glavnih dijelova sadržine toga zbornika, Život svete Petke, djelo bugarskoga patrijarha Jevtimija, ja sam s potrebnim komentarima naštampao u Starinama IX, 48—60; drugi od ne mańe znatnih i primamļivih dijelova sadržine toga zbornika, legenda o svetom Đurđu, takođe sam izdao s potrebnim komentarima u članku Legenda o svetom Đurđu u staroj srpsko-slovenskoj i u narodnoj usmenoj kńiževnosti u Starinama XII, 119—165. Oba ta komentara potvrdiće što je malo čas rečeno o znatnosti toga starinskoga tako da kažem almanaha u našoj staroj kńižev-

nosti, i moći će dovoļno poduprijeti moje mńeńe, da je on bio jedna od najpopularnijih i najvećma raširenih kńiga stare kńiževnosti.

Ovdje se pušta na svijet i završetna publikacija o tome zborniku, koja može prema gore navedenim publikacijama, što su u Starinama izašle, smatrati se kao treći članak, a s ńima i s onijem što je u Glasniku XLV (gdje je tačan bibliografijski opis) čini jednu cjelinu. Apokrifi koji su ušli u sastav toga zbornika morali su po svemu što mi sad znamo, biti takođe jedan od privlačnih dijelova ńegove sadržine.

Pokazano je već u Starinama XII, 143 i u Glasniku XLV, 147 kako je godine 1520 Božidar Vuković, poznati osnovalac srpskoslovenskoga štampańa u Mlecima izdao dvije kńige zbornika za putnike. Poznije su ta dva zbornika sastavļena u jedno, i tako su štampana 1527, 1536, 1537, 1560, a može biti i koji put više. Osim kalendara, časlovca i katavasije, u prvu su zbirku redaktori metnuli nekolike apokrife. Druga pak imala je paraklise i žitija svete Petke i svetoga Đurđa. Kad su poznije obje zbirke sklopljene u jednu kńigu, onda je sve to zajedno došlo u jedan zbornik. Ali ne izgleda li, da su zabavni dio prve kńige bili apokrifi, a zabavni dio druge kńige žitija svetaca?

Apokrifi o kojima je riječ ovo su:

α. Єпистолїа Ав'гара цара послана Ананїемь бьрзоход'цемь кь Господꙋ Богꙋ нашемоу Іу. Христоу.

β. Ѡтписанїе Господа нашегѡ Іу. Христа послан'на Ананїемь брьзоходцемь кь Ав'гарꙋ царꙋ вь градь едескы.

γ. Чюдо ѡ светѣмъ оуброусѣ господнїи и ѡ кєрамиди и ѡ чюдесемъ быв'шимь ѡ немь.

δ. А се имена господнѧ, čislom .ов. да еже ихь имать и носить съ собою чьстно ѡть въсакогѡ зла избавлєнъ боудеть.

ε. А се имена прѣсветыє Богородице, числомь .ов.

ζ. Слово светаго Павла апостола ѡ исходѣ доушевнѣмь.

O pošļedńem ima da se progovore dvije tri riječi. On dolazi samo u prvoj kńizi zbornika u izdańu od 1520. Ali u sklopļenom izdańu zbornika ńega nema (pa držim da ga neće biti ni u izdańu od 1527), nego su na ńegovo mjesto došle da popune prostor crkvene pjesme grčkim jezikom a ćirilovskim slovima. Redaktor sklopļenoga izdańa izostavio je apokrifno Слово светаго Павла апостола ѡ исходѣ доушевнѣмь ili sam po svom nahođeńu ili može biti po savjetu većih crkvenih i kanoničnih autoriteta toga vremena.

То **слово светаго Павла апостола** ja sam po istom tekstu prve kńige Božidareva zbornika naštampao u kńizi Примери књижевности и језика старога и српско-словенскога, Београд 1877, 437—440. Ostali gore navedeni apokrifi α—ε štampani su u svima ostalim izdańima. Nih i mi ovdje iznosimo na svijet kao apokrife koji su jedini od svih slovenskih apokrifa u staro vrijeme tako mnogo puta štampani, i koji su zbog toga za cijelo i čitani i više nego ikoji drugi apokrif. Sad ćemo još koju vrstu napisati o tekstu i o dosadašńim izdańima ńihovim.

U Tihonravova Памятники отреченной русской литературы, т. II, 11—17 nalazi se naštampan jedan ruski tekst poslanice Avgara cara k Isusu Hristu. Taj rusko-slovenski tekst niti je tako potpun niti dobar kao ovaj Božidareva zbornika. U ńemu je materijal prilično ispremetan; pod gore navedenim imenom dolazi najprije samo priča o ubrusu, a pismo Hristovo dolazi tek poslije priče. Među tim iza priče dolazi jedan dodatak o vrijednosti ńenoj, iz koga se vidi koliko se u ńu vjerovalo. Među Srbima se, bez sumńe, tako isto u priču vjerovalo, i u tom vjerovańu i treba tražiti uzrok, po kome je taj apokrif došao u štampariju Božidarevu i zauzeo mjesto u zborniku. Naš tekst, na priliku, poslije priče o ubrusu završuje se ovako: **Сіа ѕнаменіа егда видиши и сіа имена егда прочитаеши, непобѣждень боудеши вь ратн и ѡть вьсѣхь врагь избавлень боудеши, и оть напрасніе сьмрьти и ѡть страха ноштнаго и ѡть дѣиства сотонина, и ѡть въсакое напасти ѕнаменіемь чьстнаго и животворештаго крьста ѡграждаемь и вьсѣми имени господними .ов. и вьсѣми чюдними и неисльдимими ѕнамении прѣславніе и чьстные матере Господа нашего Ісоуса Христа, емоу же слава вь вѣкы аминь.** Taj isti dio u ruskom se rukopisu ne nalazi tu, nego pred člankom o imenima kao što će se niže naznačiti, a na završetku priče o ubrusu od čega spasava i čuva ta priča ili hartija na kojoj se po svoj prilici nalazila uvijek i slika Hristova na ubrusu kao što se vidi u pomenutom Božidarevom zborniku. Očevidno se hartija s pričom i sa slikom Hristovom na ubrusu morala nositi kao amajlija Ruski tekst, na priliku, kazuje kako se o Hristu Isusu gospodu našem razrješava svaka muka i nevoļa gdje se samo zateče poslanica Hristova, bilo to na putu ili na moru, na ratu ili na parnici, u napasti, u ogńu ili u tresavici. Ko je još s nekim formulama i držeći poslanicu na sebi u ime Hristovo, ili je davši onome koga hoće da oprosti nevoļe ili bolesti, u ime Hristovo oprostio ga, tome je bilo oprošteno, i on se nevoļe opraštao. Tu

su još neka imena pomińana, i cijela je stvar nešto zbrkana i ne sa svijem razumļiva.

Kako je po netačnim rukopisima poznijega vremena radio, tako je Tihonravov odvojio od ove stvari članke o imenima Boga i Bogorodice koji su u jednoj cjelini s ovijem. U ńega pak je poslanica Avgara cara u početku, a imena su Boga i Bogorodice na kraju kńige, i kako je vaļda u ruskom rukopisu koji je pred ńim bio oboje smiješano u jedno, tako je on i u svoju kńigu metnuo oboje zajedno pod naslov Семьдесятъ именъ Богу. Uz ostalo, dakle, što se publikacijom ovih Božidarevih izdańa dobija za poznańe stare literature, oni nas obavještavaju i o potpunosti teksta i o međusobnoj vezi koju su ove sitne stvari imale u kńiževnosti i u životu sredńega vijeka.

Na pošļetku cijela stvar još nije potpuno predana sredńem vijeku. U Rusiji se još i danas štampa slika Hristova na ubrusu, i razumije se prodaje i raznosi po narodu. Preda mnom je kńižica Сказаніе о нерукотворенномъ образѣ Христа Спасителя. Съ приложеніемъ хромолитографированнаго изображенія Нерукотвореннаго образа. Санктпетербургъ. Изданіе Редакціи журнала: „Мірской Вѣстникъ" 1865. Na 8-ni 7 str. Napried je slika Hristova, samo glava s malom bradom i dugačkom kosom na ubrusu koji drže dva anđela. Apokrif je štampan sadašńim načinom i slogom, nešto očišćen od sujevjerica, ali s dodatkom priče o daļoj čudesnoj historiji nerukotvorenoga obraza. Struja, dakle, literature sredńega vijeka ne zamire u Rusiji ni poslije tolikih literarnih veličina. Nije u tome boļe ni u nas. Ja imam jedan apokrif štampan u Biogradu 1881 troškom jednog trgovca, o kome ću govoriti kad mi se za to ugodna prilika ukaže, ako mu, to jest, stari original nađem. Ove sitnice pokazuju onu istinu, da se duhovni život narodni razvija po vrlo čudnim i zapletenim zakonima. Vremena dugo žive i sporo umiru!

α.

Єпистолїа Ав'гара цара послана Ананїемь брьзоход'цемь кь Господꙋ Богꙋ нашемоу Іу. Христоу.

Благослови, ѡче!

Ав'гарь царь, мѣстны кнезь едескаго града, оупокаеть видѣти те, и не ѿстоупаюеть Господꙋ Іу. Христоу жельшоу се къ Ієросалимѣ радовати се, рекь: слышахомь ѿть тебе, Господи Боже мои, и ѡ

твоихь чѣ'бахь бывшыхь тобою, ꙗко ты безь вльхвованиꙗ и безь быліа исцѣлѣниꙗ словомь единѣмь твориши, слѣпимь прозрѣніе, глꙋхимь слышаніе и хромимь хожденіе подаеши, и слоукіе исправлꙗѥши и прокаженіе оучиштаеши, и дльго моучимие болѣзны исцѣлꙗѥши, и нечистіе доухы словомь ѿгониши и женоу крьвоточивоую прикосновеніѥмь ризь твоихь исцѣлиль ѥси и мрьтвыѥ вьскрѣшаѥши. Таковаа слышахомь ѡ тебе, Господи, и съмислихь въ срьдци своѥмь, ꙗко ты ѥси знаѥмь Богь вь Іоудеи, ты единь ѿ двою сынь божіи сьшьдіи сь небесе, и твориши таковаа чюдеса. Да того ради писахъ, молю ти се, Господи, и мили се дѣю, да до мене пріити не ѿречеши се, да не недоугы еже имамь исцѣлиши ми. Ибо слышахь ѡ тебе, Господи боже мои, ꙗко жидове рьп'штоуть на те, и хотеть оубыти те; ѥсть оу мене градь маль, нарицаѥмы Єдесь, и ть довлѣѥтъ тебѣ и ѡбѣма на десете. Исцѣлити ми се повели, Господи, еже ѿ Іеросалима надѣюштаго се на те.

β.

Ѿписаниѥ Господа нашегѡ Іу. Христа послан'на Ананіѥмь брьзоходцемь кь Ав'гарꙋ царꙋ вь градь едескы.

Блажень еси, Ав'гарꙋ царꙋ, и градь твои Єдес; блажень ѥси, Ав'гароу царꙋ, ꙗко не видѣв' ме вѣрова вь ме и вь ѿца моего. Того ради оуготоваѥть ти се здравіе тѣлоу твоѥмꙋ и спасеніе доуши твоѥи. Єже въсписал' ми ѥси пріити кь тебѣ, вѣдомо боуди ти, ꙗко послань есьмь ѿ послав'шаго ме ѿца да прѣстоуп'ноѥ изьгнаніе ѥже въ раи потрѣблю; прѣклонь небеса сьнидохь и родих' се ѿ Маріе дѣвице; сам' се смѣрихь, да ви вьзнесꙋ; заоушень быти хоштꙋ, да ви свобѡждоу; ѡцта и жльчи напоень быти хоштоу, да ви напою чаше бесьмрьтныѥ; и трьновь вѣн'ць хоштоу понести, да ви раздрѣшоу; и на крьсть хоштоу вьзыти, да ви на небеса вьзведоу.

И запечатли Господь Богь епистолію .ζ. печатми, еже вьѡбражен'ніи соуть сице, сказаніе .ζ. печатіи въ трехь лицехь Богь знаѥмь есть, и наречеть се ѿ двою единь.

γ.

Чюдо ѡ светѣмъ оуброусѣ господни и ѡ кѥраминди и ѡ чюдесемъ быв'шіимь ѡ ниѥмъ.

Приѥмь Ав'гарь царь епистолію господню вьзрадова се радостію великою. Жидове же рьп'тахоу на Ісоуса хотеште оубыти его. Призвав' же Ав'гаръ царь скорописца иконамъ, и заповѣда ѥмоу ити

скоро въ Ӏеросалимь видѣти Ӏсоуса, и написати ѡбразь его на оубροусѣ. И пришьд'шоу емоу вь Ӏеросалимь, и срѣте его Ӏсоусь вь ѡбразѣ чловѣчьсцѣмь, и рече юмоу: что тако скоро течеши, чловѣче? Ѡн' же рече: ѡть Ав'гара цара послань есьмъ видѣти Ӏсоуса Назаранина и написати ѡбразь юго на оуброусѣ. И ѡтвѣштавь рече юмоу Ӏсоусь: въ сьборнштн ѡбрѣштеши того вь цр'квы. И абие вълшьдь Ӏсоусь вь сьборнштн, оучаше народи въ цр'квы. Скорописьць же вълшьдь сѣдеше на вратехь, хотѣше писати ѡбразь лица его на оуброусѣ; трепетнь бывь, и не можаше вьзрѣти на лице юго, и недооумѣкаше се въ себѣ. Видѣвь же Ӏсоусь и възва ѡть събора и рече юмоу: вънидн, и даждь ми еже носиши ѡть Ав'гара цара. И вълшьдь дасть юмоу оуброусь. И вьзьмь ѡть нюго Ӏсоусь оуброусь въ роуцѣ свои, и положи на лици своюмь, и въобрази се ѡбразь лица его на оуброусѣ, юко дивити се вьсѣмь зрештимь вь сьборѣ. И дасть апостолу Ѳадею лев'гитьскомоу и посла юго въ Едесь градь, идѣже лежаше Ав'гарь царь зѣло лѣть на ѡдрѣ. Ѳаден же скоропослан'никь поиде сь Ананиею, възьм'ша ѡбразь господьнь. Носештиша же има приидоста вь града нарицаюмаго Ераполисоу въ гостиници, и оубоюв'ша се ськриста ѡбразь господьнь междоу двѣма кюрамидама. И абие въ ть чась показа се стльпъ ѡг'нь ѡть земле до небесь. Видѣв'ша же стражие града таковою чюдо вьзоупише велиемь гласомь, и вьставь вь ть чась апостоль Ѳаден, вьзьмь ѡбразь господьнь, и иде вь пѫть свои. Народи же людьсции изыдоше из' града и приидоше на мѣсто идѣже стоюше стльпь ѡгньны и ѡть страха того оубоюше се ѕѣло, и падоше ниць. Видѣв'ше же вьѡбражень ѡбразь господьнь на кюрамидѣ и вьзьм'ше вьнесоше вь градь, и прославише Бога о быв'шемь чюдѣ, и ѡть страха оумльчаше. Ѳаден же, скоропослан'никь, пришьдь кь вратомь града едескаго, и затвореноу соуштоу ѡтврьзе се нимь, ѡбрѣтоста вьнѣ врать чловѣка нѣкоего хрома пльзешта, на колѣнѣхь. Видѣв'же апостоль носешта ѡбразь господьнь и вьзоупи кь нюмоу: апостоле господнь, помилоуи ме. И прикосну се емоу ѡбразомь господнымь и вьнезапоу исцѣлѣ хромн, и тече вь градь кь матери своеи. Видѣв'ше же граждане таковою чюдо дивлюхоу се, глаголюште: не сь ли бѣ сынь вьдовичь пльзен на колѣноу. Инн глаголахоу: подобнь юмоу ест. Ѡн' же глагола: азь есьмь. И вьзвѣстише ѡ нюмь Ав'гароу цароу. И призва его вьпрашаше: како исцѣле? Ѡн' же рече къ нюмоу: сѣдештоу ми за вратию града едескаго, и просештоу ми милостиню, нѣкто прикосну се мнѣ и исцѣлѣхь юкоже нынѣ видиши. Царь же помисли вь себѣ, юко Ӏисоусь есть. И посла ѡтрокы свое вь срѣтение емѹ. Изьшьд'ше срѣтоста апостола носешта ѡбразь господнь.

И пришьдь вь полатоу, идѣже лежаше Ав'гарь царь и пріеть бысть царемь сь учстію великою зѣло. И положи Өадеи апостоль ѡбразь господинь на Ав'гара цара, идѣже лежаше на ѡдрѣ .s. лѣть. И абіе вь ть чась исцѣлѣ, и хождаше славѣ Бога. Тогда глагола апостолоу Өадею лев'гитьскомоу: что ми подобаіеть творити, да спасу се. Апостоль же рече іемоу: крьсти се, въ име ѡца и сына и светаго доуха, и даждь милостиню, и спасеши се. И шьдь вь Кюсарію, и крьсти іего и вьсь домь его. Видѣв'ше же народи Ав'гара цара крьстив'ша се вѣроваше вь Господа нашего Ісоуса Христа, и крьстише се вь име ѡца и сина и светаго доуха.

Сіа ζнаменіа егда видиши и сіа имена егда проучитаіеши, непобѣждень боудеши вь рати и ѡть вьсѣхь врагь избавлієнь боудеши, и ѡть напрасніе сьмрьти и ѡть страха ноштнаго, и ѡть дѣиства сотонина, и ѡть вѣсакое напасти ζнаменіемъ чьстнаго и животворештаго крьста, ѡграждаемь и вьсѣми имени господиными .ов. и вьсѣми чюдними и неислѣдними ζнаменіи прѣславніе и чьстные матере Господа нашего Ісоуса Христа, ємоу же слава вь вѣкы аминь.

δ.

А се имена господніа, числомъ .ов. да еже ихь имать и носить съ собою чьстно ѡть вѣсакогѡ зла избавлієнъ боудеть.

Власть. — Сила. — Слово. — Животь. — Милость. — Люби. — Моудрость. — Ѡ сотирь. — Пан'дократорь. — Параклить. — Свѣть. — Трапеза. — Пастирь. — Ѡв'че. — Камень. — Поуть. — Домь. — Риза. — Цвѣть. — Ѡснованіе. — Глава. — Чисть. — Женихь. — Владыка. — Истина. — Сынь чловѣчьскы. — Ем'манукль. — Начетькь. — Прьворѡжден'ны. — Месіа. — Царь вышніи. — Ісусь. — Хлѣбь небесны. — Ѡтць. — Твор'ць. — Саваѡѳь. — Куріѡсь. — Светы доухь. — Милосрьдіи. — ζастоупникь. — Вождь. — Сльнце. — Христось. — Исцѣлитель. — Благооутробны. — Милостивы. — Прѣвѣчны. — Аѳанатось. — Създатель. — Агньць. — Львь. — Тел'ць. — Ѡбразь. — Слава. — Азь есьмь. — Іеже есьмь. — Правда. — Источникь. — Оуста истин'на. — Радость. — Начел'никь. — Елеонь. — Іереи. — Пророкь. — Дверь. — Вѣчны. — Ѡправданіе. — Богь. — Троица нераздѣлныа. — Царь надь вьсѣми цари. —

По что нарече се слово? ико ѡть ѡца роди се, ико слово ѡть душе раждаіеть се, тако и сынь ѡть ѡца роди се.

По что нарицаѥть се животь? Ꙗко мрьтвыхь соуштіихь нась вьскрѣси.

По что нарече се свѣть? Ꙗко оть тьми нась прѣмѣни.

По что нарече се трапеза? Ꙗко мы его вьсприѥмлѥ таинь.

По что нарече се пастырь? Ꙗко нась пасеть.

По что нарече се ѡвче? Ꙗко ѡ нась пожреть се, и ѡцѣштеніе быстъ.

По что нарече се камень? Да навикнеши тврьдоѥ и непоколѣбимое вѣри.

По что нарече се поуть? Ꙗко тѣмь кь ѡцоу пріидохомь.

По что нарече се домь? Ꙗко живоу вь нѥмь.

По что нарече се риза? Ꙗко ѡблачю се вь нь крьстив' се.

По что нарече се цвѣть? Ꙗко вь нѥмь цвьтемь.

По что нарече се основаніе? Да навикнеши ꙗко вьса носить.

По что нарицаеть се глава? Ꙗко оудь ѥго быхь.

По что нарече се чисть? Ꙗко дѣвоу ме сьтвори, и ꙗко храмь его бываю.

По что нарече се женихь? Ꙗко невѣстѫ ме оукраси.

По что нарицаѥть се владыка? Да навикнеши, ꙗко рабы егѡ ѥсми, не довлѣѥть єдино име прѣдставити вьса Тыми имени нарицаѥть се, да навикнѣмь что ѡ Бозѣ поимѣ мало, понѥже соуштьство божіе нетлѣн'но ѥсть, ты же чловекь ѥси тѣлоу сьприплетень; величьствію его нѣсть кон'ца. Прѣмоудрость его числа не имать. Соуд'бы его не ислѣдован'ныи и поути его истин'ны, славештеѥ ме прославлю рече Господь; не оубѡ глаголи, нь и вешт'ми прославлꙗимь Христа, ꙗко томоу слава и дрьжава, чьсть и поклананіе сь ѡтьцемь и светымь доухѡмь и нынѣ и присно, и вь вѣкы вѣкомь, аминь.

ε.

А се имена прѣсветые Богородице, числѡмь ·ов·

Коупина. — Жьзль. — Корѣнь. — Ꙅемлꙗ Светаа. — Ѭгь. — Камень. — Маслина. — Кивоть. — Прѣстоль. — Двeрь. — Сіѡнь. — Мати. — Носило. — Ѡдрь. — Свитькь. — Книга. — Клеште. — Дѣва. — Пророчица. — Царица. — Искрьнꙗꙗ. — Невѣста. — Сестра. — Врьтоградь. — Дьшти. — Ѡброучен'на. — Ѡблакь. — Ꙅреніе. — Илек'тро. — Небо. — Вьстокь. — Ꙅападь. — Сльнце. — Градь. — Плин'ѳось. — Мѣсто. — Роуно. — Жена. — Блажена. — Маріа. — Пан'данаса. — Влахер'нашѳиса. — Кар'діѡѳиса. — Єпискепси. — Кар'діѡвастаꙅуса. — Гора господнꙗ. — Свѣшта неоу-

гасима. — Ꙁлата кадил'ница. — Прѣчистаа без'моужнаа. — Истин'на Богородица. — Ꙗблько Благовон'на. — Цвѣть неоувѣдаеми. — Светаа светыхь. — Скрижаль ꙁакѣта. — Раи. — Тѵміамь. — Кринь. — Из'мир'на. — Хорѹгви царствіа. — Прѣстоль хероувим'ски. — Трапеꙁа светаа. — Богопріемница. — Истин'ны чрьтогь. — Сѣнь в'тора. Домь божіи. — Жрьтьв'никь. — Роучка. — Рогь вь немь помаꙁаниа мѵро. — Свештен'ничь жьꙁль. — Багреница царева. — Тебе ради сь нами Богь. —

И подобна симь еликыми сию славии пророци доухомь вьобразиних таини зреніихь прозор'ливѣ именоують сіирѣчь коупинѹ ꙗкоже глаголеть Моѵси: прѣшьдь виждѹ видѣніе се великое что ꙗко горить коупина и не сьгараеть жьꙁль, ꙗкоже рече Исаіа. Изыдеть жьꙁль изь корѣне іессеова и цвѣть оть корѣне проидеть. Корень. И боудеть корень Іессеовь и вьстае обладае людми на нь ꙗзыци оупокають ꙁемлю светаа Моѵси, Моѵси раздрѣши сапогь ногоу твоею. Ꙁемлꙗ бо, на неи же ты стоиши, ꙁемлꙗ света есть. Югь. Богь оть юга пріидеть и светые оть горы присѣн'ные чести. Камене. Отсѣче се камень оть горы кромѣ роукь. Маслина. Азь же ꙗко маслина плодовитаа вь домѹ божіи кѵвоть вьскрьсны, Господи, вь покои твои; ты и кѵвоть светыне твоее прѣстоль. Видѣхь Господа Саваоѳа сѣдешта на прѣстолѣ высоцѣ и прѣвьꙁнесен'нѣ и испльнь храмь славы его. Двере. И рече Господь кь мнѣ: врата сіи ꙁатворена боудѹть и не отврьꙁоуть се, и никтоже проидеть скроꙁѣ ныхь. И Господь Богь Ісраилевь вьнидеть и изыдеть ими, и боудѹть ꙁатворена. Сіонь. Пріидеть оть Сіона вьꙁывае и отвратить нечьстіе оть Іакова. Мати. И откоудѹ мнѣ се да пріиде мати Господа моего кь мнѣ. Носило. Носило сьтвори себѣ царь Соломонь оть дрѣвесь ливановѣхь. Одрь. Се одрь соломонь шесдесеть сил'ныхь окрьсть его, оть сил'ныихь Ісраилевь Свитькь. И се роука прострьта къ мнѣ, и вь неи свитькь книжьнь и бѣ вь немь написано прѣдниꙗ и задниꙗ. Книга. И боудеть по глаголѣхь сіихъ глаголеть Господь, ꙗко словеса книгы сее ꙁапечатлѣнные емоу же аште дадеть се чловѣкѹ вѣдоуштоу писаниа глаголюште: прочти сию, и речеть не могоу прочисти ꙁапечатлѣн'на бо есть книга. Клеште. И послань бысть кь мнѣ едниь оть серафімь и вь роуцѣ своеи имѣꙗше оугль горешть, егоже клештами вьꙁеть оть ол'тара, и косноу се оустомь моимь. Дѣваа. Се дѣваа вь чрѣвѣ пріиметь и родить сына, и нарекѹть име емѹ Ем'маноуиль. Пророчица. И пристоупихь кь пророчици и вь чрѣвѣ пріеть и роди сына, и рече Господь кь мнѣ: нар'ци име емоу скоро испроврьꙁи напрасно плѣни. Царица. Прѣдста царица о десноую тебе вь риꙁахь

позлаштенахь ѡдѣѭн'на прѣиспьштрена. Искрьнѩа. Въса ѥси добра и порока нѣсть вь тебе, вьиньди, прiиди, искрьнѩа моѩ! Невѣста. Греди ѡть Ливана, невѣсто, греди, прiидешн и проидешн ѡть начела вѣры сьть испадаѭть оустнѣ твои, невѣсто, медь и млѣко, подь ѥꙁыкомь твоимь, и вонѩ рнꙁь твоихь ѩко вонѩ ливанова. Сестра. Что оукрасиста се ѡчи твои, сестро моѩ. Врьтоградь. Врьтоградь ꙁаклюучень. Дьшти. Слыши, дьшти, и виждь, и приклонн оухо твоѥ и ꙁабоудн люди твоѥ, и домь ѡца твоего и вьжделѣѥть царь добротѣ твоѥи. Ѡброучени'наа. Послань бысть аггель Гаврiиль ѡть Бога вь градь галилеискы, емоуже име Назареѳь, кь дѣвѣ и ѡброученѣи моужеви емоуже име Iѡсiфь. Ѡблакь. Се Господь сѣдить на ѡблацѣ льг'цѣ и прiидеть вь Егуп'ть и потресоуть се роукотворениа егупьтьскаа. Ꙁрѣнiе. Ꙁрѣхь видѣнiе ѡгьн'но и свѣть его ѡкрьсть видѣниа доугы егда боудеть на ѡблацѣхь вь дьнь дьжда. Илек'тро. И видѣхь ѩко видѣнiе илек'тра видѣнiе ѡгньно вьноутрь его видѣнiе ѡть поѩса даже до долоу. Небо. Съ небесе призрѣ Господь видѣти вьсе сыни чловѣчьскыѥ. Въстокь. Царствиа ꙁемльнаа поите Богу, вьспоите Господеви вьшьд'шомꙋ на небо небесное на въстокы. Ꙁападь. Поуть сътворите въꙁ'шьд'шомоу на ꙁапады, Господь име ѥмоу. Сльньце. Въ сльньци положи селенiе своѥ, и ть ѩко женихь исходе ѡть чрьтога своего. Градь. Прѣславнаа глаголаше се ѡ тебѣ, граде божiи. Пли'ѳось. Сыне чловѣчь, вьꙁ'ми себѣ плин'тось и положи ѥго прѣмо себе, и напиши вь ниемь градь и сьтвориши ѡ ниемь ѡграждениe. Мѣсто. Ѩко страшно мѣсто се нѣсть се, нь домь божiи и сiи врата небеснаа. Роуно. Сьнидеть ѩко дьждь на рꙋно, ѩко каплѩ каплюштiа на ꙁемлю. Жена. Благословенаа, ты, вь женахь, и благословень плодь чрѣва твоего. Блажена. И блажена вѣровав'шiа ѩко боудеть сьврьшенiе глаголан'нымь еи ѡть Господа. Марiа. Не бои се, Марiе, ѡбрѣте бо благодѣть прѣдь Господомь, и се ꙁачнеши вь чрѣвѣ и родиши сына, и наречеши име ѥмоу Iисоусь, и проч. И кто оубо по достоѩнию иꙁречеть аште и тьмами имень прѣдставиши тоѥ благородиѥ иже на толикоу высотоу вьꙁвышеноую ѩко и матерь быти божiю. Сiа есть Богородица Марiа, ѡбщее вьсѣхь христiань прибѣжиште прькаго падениа вьꙁведенiе херꙋвiмскы прѣстоль прѣвышьшiа небесныхь двереи. Весели се ѡ ниеи небо, ликьствꙋи тое ради, ꙁемлѥ! И мы недостоиными оустнами радѡстноѥ Гаврiилово приглашениѥ р'цѣмь, радꙋи се, благодѣтнаа, Господь сь тобою, благословенаа, ты вь женахь, и благословень плодь чрѣва твоего, Христось Богь нашь, емоуже слава и дрьжава съ ѡцемь и светымь дꙋхѡмь вь непрѣходимiе вѣкы вѣкѡмь, аминь.

Apokrif o Enohu.

OD DOPISNOG ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 26. siečnja 1884.

Ruski pisac I. Porfirjev u svojoj kńizi Исторія русской словесности, часть I, Казань 1876, pobrajajući najglavnija apokrifska djela koja su ušla u kńiževnost jugoistočnih Slovena ovo govori o pričama o Enohu: „U crkvenih pisaca prvih vijekova veoma se često spomińe apokrifska Kńiga Enoha, u kojoj se navodi basnoslovna legenda o grijehu anđela sa ćerima čovječanskim, koja je bila početak i izvor svakoga zla i razvrata na zemļi; pa se za tijem izlažu izmišļena otkrića ili proroštva Enohova o budućem sudu nad svijetom, o nagradama koje su u budućem životu spremļene za pravednike i o kaznama koje očekuju grješnike. Kńiga o Enohu u slovenskom je prijevodu sa svijem nepoznata; ali se u starim rukopisima nalazi nekoliko odlomaka koji pokazuju sadržinu nekih dijelova te kńige. U jednom se odlomku kazuje, kako je Enoh, kad mu je bilo 360 godina, peo se na nebo s anđelima, koji su mu pokazali svu neizrečenu i nedoglednu premudrost božiju, prijesto gospodńi, anđelsko pjevańe i svijeh sedam nebesa. Što je god Enoh vidio, on je sve to zapisao u kńigama koje se zovu tajne kńige Enohove. Kad je on sišao s neba, sakupila su se kod ńega sva djeca ńegova i svi ļudi, i on je počeo k ńima govoriti općekorisne riječi, zapovjedivši svojim sinovima da te kńige u vijek čuvaju. Dokle je Enoh to govorio s ļudima, Bog prostre mrak po zemļi i nastane tama, koja pokrije sve ļude što su stajali okolo Enoha; anđeli se jave i dignu Enoha na nebo višńe, gdje ga je Bog postavio pred svoje lice za na vijek. U drugom odlomku pod naslovom Iz kńiga Enoha pravednoga Enoh pripovijeda kako je Gospod prije svega postavio vijek tvarni, kako je po tom sazdao sve i na pošļetku čovjeka, kako je radi čovjeka

razdijelio vijek na vremena i godine, mjesece, dane i časove i kako je za svršetak vijeka on već odredio sud koji će čovjeku po djelima ńegovim suditi. Tada će vremenâ i godinâ nestati, dani se i časovi neće brojati, i biće samo jedan vijek. Osim tijeh odlomaka po hronografima se još nalaze tri odlomka s imenom Enohovim: 1. О хождении солнечномъ и прехождении его; 2. о лунномъ хождении, i 3. о создании Божии и глаголехъ его. Ali svi ti odlomci nemaju neposrednoga srodstva sa etiopskim tekstom priče koji je sada poznat, i u ńima je samo kratak izvod iz glave 71—73 toga etiopskog teksta, gdje se govori o okretańu sunca, mjeseca i drugih svjetila nebeskih. Jasno je, da su pisci gore pokazanih odlomaka s imenom Enohovim znali o kńizi Enohovoj, ali ne izgleda da su oni čitali samu kńigu. Sadržaj svojih članaka vadili su oni iz drugih kńiga, u kojima se govorilo o Enohu i kńizi ńegovoj. Sam tekst kńige Enohove nalazi se i u crkvenih pisaca u odlomcima, ali se sama kńiga nije sačuvala ni na jevrejskom ni na grčkom jeziku. Tek godine 1773 nađu je u Abisiniji na etiopskom jeziku. Po toj etiopskoj redakciji ona je bila naštampana u latinskom prijevodu u Gfrerevom zborniku Prophetae veteres pseudepigrafi. Stuttgard 1840, pag 169—266. Odatle je prevedena na ńemački, i izašao je prijevod Hofmanov u Jeni 1833—38 i Dillmanov u Lajpcigu 1852. Francuski prijevod izdao je Migne u svom Dictionaire des apocryphes, tom. I, pag. 298—388" (str. 237—238).

Učeni istraživalac apocrifa Fabricije, kupeći s raznih strana tekstove, izvode ili spomene o apokrifima u ńegovom Codex pseudepigraphicus veteris testamenti I. 208 i d. (Editio Hamburgi et Lipsiae 1713) najviše je takođe nailazio na tragove toga etiopskoga teksta kńige o Enohu. Taj se etiopski tekst odlikuje pričom o grijehu anđela sa kćerima čovječanskim. Osim toga on navodi spomen kńige o Enohu u jevrejskom djelu Zoharu, koje kao da se ne tiče onoga istoga djela koje je danas poznato po etiopskom tekstu, ma da su se učeni izdavaoci tekstova trudili da dokažu da su oba ta djela u stvari jedno isto. Migne u svome Dictionaire (gdje je koje tekstu koje razpravi o ovoj stvari posvećeno dosta strana, 393—514) polazi s istoga gledišta i za stupa isto mišļeńe o jedinstvu tako zvanoga etiopskoga teksta.

Ne upuštajući se daļe u razlagańe stvari koje mi možemo sa svijem spokojno ostaviti nauc' jevropskoj, mi iznosimo ovdje jedan potpun tekst apokrifa o Enohu. Sporedivši ovaj tekst sa etiopskim

tekstom, koji se sad smatra kao jedini izvor svega što je u apokrifskoj literaturi poznato o Enohu, mi smo došli do mišļeńa, da je ovo zaseban i samostalan apokrif o Enohu, srodan s onim što je po etiopskom tekstu poznat, ali od ńega kraći, i po planu te sklopu svome različan. Dvije su glavne razlike. U našem tekstu nema nikakva ni najmańeg spomena o grijehu anđela s kćerima čovječanskim i u ńemu se priča, kako su dva naročito od Boga poslana anđela ponijela Enoha sa zemļe i nosila ga s jednoga na drugo redom na sedam nebesa, dovedavši ga tada pred Boga, i kako se Enoh približio i predstavio Bogu koji je odmah naredio da se s ńega svuče zemaļsko i da se obuče nebesko tijelo. O tome svemu u etiopskom tekstu ništa nema Te su dvije razlike, među tijem, glavne, i ńih radi se ovaj apokrif mora smatrati kao potpuno zasebno djelo, jer od ńih zavisi i sav ostali raspored i stilistička kompozicija. Opisańe onoga svijeta i pouka sinovima imaju u oba, ali različito i na drugi način. Prvi tekst koji pominje I. Porfirjev kao da je isti s ovijem našim. Može biti da je s ńim jednak i onaj što je o ńemu spomen sačuvan u Zoharu. A kao što grčkoga teksta nema za onaj širi apokrif o Enohu koji je sačuvan u etiopskom tekstu, tako ga po svoj prilici, nema ni za apokrifski sklop priče o Enohu koji mi ovdje priopćujemo. Ono što su iz priče o Enohu u svojim zbornicima izdali A. N. Pipin i N. Tihonravov, samo su odlomci ili izvodi, i po ńima je jedva moguće taj apokrif i površno poznati.

Rukopis iz koga smo mi izvadili tekst što se ovdje štampa sad je svojina Narodne Biblioteke u Biogradu i čuva se pod brojem 151. Bio je nekad, kako zapisi na koricama svjedoče, svojina manastira Dobrilovine u Hercegovini. Narodnoj Biblioteci poklonio ga je Božo Bošković trgovac iz Dubrovnika. Ali apokrif o Enohu nije dio toga rukopisa, nego su kvaternioni ili listovi na kojima je on iz nekog drugog rukopisa izvađeni i sa sadašńim rukopisom u jedno povezani. Ti listovi su u početku, i po novoj paginaciji obiļeženi su brojevima 1—24. Na listu 25 počińe pravi rukopis br. 151, i na dnu toga lista zabiļežen je kvaternion a. U ńemu su besjede svetih otaca, i na kraju opširan i znatan apokrif o Vasiliju Novom, koji, po mom znańu, još nigdje nije izdan, i koji se ja spremam da izdam po jednom drugom starijem rukopisu. Prva 24 lista na kojima je apokrif o Enohu pisana su drukčijom i starijom rukom nego ostalo. U sadašńem povezu oni su još ispremetani, jer sam ih morao čitati ovako: najprije prvih 8, pa po tom 24, onda

18 i daļe redom do kraja 23, a tada tek 17, pa po ovom 9, 10 i 11, gdje se apokrif o Enohu svršava. Na drugoj strani toga lista počińe drugi članak **Въпрось что ѥсть съврьшенно христіан'ство. Ѡтвѣть иже въ светыхь ѡтьца нашего Аѳанасіа.** Taj se članak svršava na prvoj strani lista 15, a tu počińe nov člavak **Ѡ мин-сѣхь заповѣдь прѣподобныихь ѡтьць**, koji se na drugoj strani istoga lista prekida. To je sve u odlomku rukopisa koji je od nekakva drugog zbornika pred rukopis br. 151 metnut i s ńim zajedno povezan.

Što se jezika ovoga odlomka tiče, imam da obratim pažńu na **нс'сохнѹти, оѵпадокь, привєдє а** (mjesto **привєдє ѥ**) **ѡглѹші а** (mjesto **ѡглѹшн ѥ**), **всажень**. Iz tih se primjera vidi ili da je piscu poznata bila ruska redakcija, ili može biti da je pred sobom imao ruski original. Inače po svima znacima rukopis ne može biti stariji od XVI vijeka.

А се книгы тайны божіє, ꙗвлѥніа Єнохѡвы.

Въ врѣме ѡно егда испльни ми се .тꙁє. лѣть мѣсеца в'тораагo въ нароѵчити дьнь прѣбыхь вь домѹ моемь ѥдинь; ѡскрьблꙗхь се плача ѹчима моима, и поѹчихахь на ѡдрѣ моемь спе, и ꙗвиста ми се два мѹже прѣвелика ѕѣло — такою же николиже не видѣхь на ꙁемли; лице ѥю ꙗко сльнце свьте се, ѹчи ѥю ꙗко свѣшти горешти; изь оѵсть ѥю ѡгнь исходен, ѡдѣаніє ѥю пѣніє различ'но; а роѵцѣ ѥю ꙗко крылѣ злати — оѵ главы ѡдра моего, и вьꙁваста ме именемь моимь. Азь вьзьбиѹвь ѡть сьна своего, и ѹ ꙗдрыихь вьставь по-клонихь се има, и ѡбліахѡмь лице мое ѡть страха. И рекоста кь мнѣ мѹжа: дрьꙁаи, Єноше, не бои се, Господь прѣвѣч'ныи посла ни кь тебѣ, се ты дьньсь сь нами вьсходиши на небеса, глаголы ты сыномь своимь, домачед'цемь своимь вьса ѥлика сьтвореть вь домѹ твоемь, и никтоже тебѣ да не иштеть, дои'дѣже вьзвратить те Господь кь ниимь. И послѹшахь и изыдохь, вьꙁвахь сыны свое Мефѹсаилома и Регима, и повѣдахь има ѥлика глаголаста кь нимѣ мѹжа. И се чедѣ мои, не вѣмь камо гредѹ, или что ме срѣштеть, и нынꙗ, чеда моꙗ, не ѡтстѹпаите ѡть Бога, прѣдь лицемь господнымь ходите, и сѹд'бы ѥго храните, и не поклоните се богѡмь пѹстошнымь, богомь иже не сьтворише ни небо ни ꙁемлю, ти погибнѹть, ѹвѣрѣте срьдце ваше вь страхь божіи, и нынꙗ, чеда моꙗ, никтоже мене не вьꙁыскаи, дои'дѣ вьꙁвратить ме Господь кь вамь.

Вьсхождение Юнохово на прьвое небо.

И бысть югда глаголахь сыномь своимь, и вьзваста ме мужа, и вьзеста ме на крилѣ свои, и вьзнесоста ме на прьвое небо, и постависта ме тамо, и приведоста ме прѣдь лице старѣншинѣ владикы ѕвѣздныихь чиновь, и показаше ми шьствиа ихь, и прѣхождениа ихь ѡть года до года, и показаше ми .с. аггель, и показаше ми ту море прѣвелико, болю мѡра земльнаго, и аггелы лѣтаху крилы своими; показа ми хранил'ницу ѡблака ѡткуду же вьсходеть и исходеть, и показаше ми скрѡвишта снѣж'наа и голот'наа, и аггели грозные хранештихь скрѡвишта, и показаше ми скрѡвишта росы, ꙗко масть масличиу, и аггелы хранеште скрѡвишта ихь, и одѣание ихь ꙗко вьсакь цвѣть земльниын.

Вьсхождение второе Юнохово небо.

И поставише ме мужа и вьзнесоста ме на второе небо, и показаста ми тоу оужникы сьблюдеми суда безмѣр'наа, и видѣхь осоуждеиын плачеште, и глаголахь мужемь соуштемь сь мною: что ради сии мучими соуть, и рекоста ми моужа: сии ѡтстоупиници господни, не послушаюштии гласа господнꙗ, нь своюю волюю сьвѣштьша. И жаль мы ихь бысть ѕѣло. И поклонише ми се аггелы и рекоше ми: мужу божии, да бы ты помолиль се о нась кь Богу! И ѡтвѣштахь кь нимь: кто юсмь азь, чловѣкь сьмрьтнь и да молю се о аггелѣхь, кто же вѣсть камо иду или что срештеть ме или помолить се?!

Вьсхождение на .г. небо.

И постависта ме ѡть тоудоу мужа, и вьзнесоста ме на третие небо, и посадиста ме по срѣдѣ порѡды, и мѣсто несвѣдомо добротою видѣниа. И вьсе дрѣво благосвѣт'но, и вьсе плѡдь зрель, вьсе брашно присно кипеи вседыханио, и четиры рѣкы мимотекуштии тихыимь шьствиемь, и вьсакь рѡдь добрь, раждаюштии на пишту и дрѣво жизньное на мѣстѣ тѡмь, на немь же почиваеть Богь югда вьсходить вь раи, и дрѣво то нескажемо добротою благовон'ства, и друroe дрѣво вьскраи масльино точаше всегда масло плѡда, и нѣсть тоу дрѣва бес'плѡд'наа, и вьсе дрѣво благословенно и аггелы хранеште, и по рѡду свѣтлы ѕѣлѡ и непрѣстаныимь гласѡмь и благымь пѣниемь служеть господеви по вьсе дьни. И рекохь: коль благо мѣсто се ѕѣло! И ѡтвѣштаста кь мнѣ моужа: мѣсто се, Юноше, праведныкѡмь оуготовано юсть, иже прѣтрьпеть напасти вь животѣ своемь, и ѡзлобеть душе ихь, и ѡтвратеть очи ѡть неправ'ды, и сьтвореть соудь праведныи дати хлѣбь ал'чуюштиимь, и нагые одѣати и покрити ризою, и вьздвигнути пад'шаа, и помошти обидимимь иже прѣдь лицемь

божіимь ходити, томꙋ ѥдиномꙋ слꙋжити; тѣмь бо ѥсть оуготованное мѣсто си вь наслѣдіе вѣч'ное.

И вьздвигнꙋста ме ѡть тꙋдꙋ мꙋжа, и вьȥнесоста ме на сѣвѣрь небеса,. и покаȥаста ми мѣсто тоу страш'но ѕѣло, вьсе мꙋка и мꙋченіе; на мѣстѣ томь т'ма и мьгла, и нѣсть тꙋ свѣта нь ѡгнь и пламень, и мракь находить на мѣстѣ томь стꙋдѣнь и ледь и тьмници, и аггелыи люти напрасини, носеште орꙋжіе и мꙋчеште безь милости. И рекохь: коль страшно мѣсто се ѕѣло. И ѡтвѣштаста кь мнѣ мꙋжа: мѣсто сіе, Ѥноше, оуготованно ѥсть нечьстивымь, творештіимь беȥ'-бож'наа на земли, иже дѣлають чародѣаніа и обааніа и хвалеть се дѣлы своими, иже крадꙋть дꙋше человѣче ѡтаи, иже рѣшеть иго веȥаште, иже богатѣють изобыдою ѡть имѣніа чюждааго, иже могꙋште накрьмити гладѡмь мореть ал'чюштее, и могꙋштеи одѣати нагые, и сьвлѣкоше, иже не поȥнаше твор'ца своего, нь поклониише се богомь пꙋстошнымь; сіимь вьсемь оуготованое ѥсть мѣсто се вь достоꙗніе вѣч'ное.

Вьсхожденіе Ѥнохово на .д. небо.

И вьздвигнꙋста ме ѡть тоудоу мꙋжа, и вьȥнесоста ме на четврьтое небо, и показаста ми вса шьствіа и хожденіа и вьсꙋ лꙋчю свѣта и сльнца и мѣсеца и размѣры ихь, шьствіе ѥю; и видѣхь шьствіа ѥю; сед'могꙋб'нь имать свѣть сльнце паче мѣсеца и крꙋгь ѥю колѣсница, на ниенжде ѥздыть коѥждо ѥю ꙗко вѣтрь ходить; нѣсть има покоꙗ и ношть и дьнь ходештима и вьȥвраштаюштима се; четиры же ѕвѣзды великые, сꙋшти о деснꙋю колѣсници сльнца, и четиры о шꙋю ходеште сь сльнцемь вьсегда; аггелы ходештеи прѣдь колѣсницею сльньчною; дꙋсы летештеи .ві., а .ві. крылѣ коѥмꙋждо аггелꙋ иже мичеть колѣсницꙋ, носеште росꙋ и ȥнои, ѥгда повелить Господь сьнити на ȥемлю сь лꙋчами сльньч'ными И несоста ме мꙋжа кь вьстокꙋ сь небесе, и покаȥа ми врата имы же вьсходить сльнце и поставлѥнымь врѣменѡмь и пооб'хожденіемь мѣсеца вьсего и по ꙋмалѥнію кь ꙋдльженію дьневы и нѡштеи шесть врать великыихь, ѡть врать и величьство ихь размѣрныихь. и не могохь разꙋмѣти величьства ихь, и тѣми имы же вьсходить сльнце и идеть на западь прьвыими врати исходить дьни .мв., вторими врати .ле., четврьтими врати дьнеи .ле., петими врати .ле., шестыими врати по ѡтшьствꙋ врѣменнѡмꙋ скон'чають се лѣта по вьз'вратѡмь врѣменыимь. И вьȥнесоста ме мꙋжа на западь небесѣ и покаȥаста ми врата шестора великаа ѡтврьста по вьхѡдꙋ вьстоуч'номꙋ и противꙋ имыже ȥаходить тꙋ сльнце вьсхѡдꙋ вьстоучныихь врать и по числꙋ дьневномꙋ, тако заходить западными враты; ѥгда изыдеть ѡть западныихь врать, и вьȥмꙋть четыри аггели

вѣн'ць и вьзносеть Господеви, а сльнце обратыть колѣсницу свою и изыдеть без' свѣта, и вьзложеть на нь пакы вѣнць вьстоучныихь врать. Се раз'умиюеніе показаста ми аггела врать имы же вьсхωдить и исхωдить; се врата сьтвори господь, часωберіе и лѣтное сказаніе сльнцу, а лун'ное друго раз'умиюеніе показаста ми вьса шьствіа юго, и всѣхь обьхожденіи ю укаȥаста ми мужа, и врата ю указаста ми, двоюнадесете врата кь вьстоку вѣчнаа, имыже вьходить луна по обычныихь врѣмень, тако и западныими врати по ωбьходь и по числу вьстоучныихь врать. Тако захωдить и запад'ныими врати, и сьврьшаеть лѣто дьньми .тѯд.-ми изештенними ходить вь лѣто сего дѣлю, и за ты се речеть кромѣ небесе и лѣта вь число дьни не причетають се, заню прѣмѣнюють се врѣмена лѣтнаа, и югда скончають запад'наа врата вьзврашτають и идеть на вьстоучные свѣтωмь своимь. Такω ходить кругь ю ωколь пωдωбно небеси, и колѣсница ею, на нюже вьзлазить вѣтрь ходеи влекуште, и колѣсницу ею дусы летеште, шесть криль коемуждо аггелу. Се ю раз'умиюеніе лун'ное и по срѣдѣ небесы видѣхь вьоруженіе вое служеште Господевы вь тумпанѣхь и ωр'ганѣхь непрѣстаныимь гласωмь, и насладихь се послушае.

Вьсхожденіе Юнохово на .е. небо.

И вьȥнесоста ме мужа на петое небо, и видѣхь ту многые вое, и горы видѣніе ихь юко видѣніе чловѣче и величьство же ихь паче чюдесь великыихь. И вьȥеста ме ωть туду мужа, вьȥнесоста ме на .ѕ. небо, и видѣхь ту седмь чинь аггель свѣтлыихь и славныихь ѕѣлω, лица ихь юко сльнце бльстештіихь се, и нѣсть различіа лицу или обьдрьжанию, или сьпрѣложению одежде. Сіи строеть изьучають мир'ское благоучиніе и звѣздное хожденіе и сльньчное и лун'ное аггелы, аггелы, аггелы небесныи сіи вьсежитіе сьмирають небесное, строеть же ȥаповѣдеи учениа и сладогласіе и пѣніе и вьсаку хвалу славну; ты же аггелы надь врѣмены и лѣты, и аггелы иже на рѣкахь и на мωры, и аггелы иже надь плωд и травою и кипештнми всеми, аггелы и людеи вьсѣхь и вьсе житіе строеть и пишуть прѣдь лицемь господнымь, по срѣдѣ ихь .ȥ. фінниковь, .ȥ. херувимь и .ȥ. шестокрыльць, юдиному гласуюшту кь себѣ и поюште кь себѣ, и нѣсть моштн исподати пѣніа ихь, и веселить се Господь пωдножіемь своимь.

Вьсхожденіе Юнохово на .ȥ. небо.

И вьздвигнуста ме мужа ωть тоудоу и вьȥнесоста ме на .ȥ. небо. И видѣхь тоу свѣть великь и вьсе ωгньные вое бес'пльтниихь ар'хаггель и свѣтлое стоюніе ωстаним'ское и убоюхь се и вьстрѣпетахь. И постависта ме мужа по срѣдѣ ихь, и глаголюшта кь мнѣ: дрьȥаи, Юноше, не бои се. Показаста ми изь далече Господа сѣдешта на

прѣстолѣ своемь, и вьси кои небесныи четы на степѣнь вьстꙋпающте, и покланіахꙋ се Господеви, и пакы ѡтхождаахꙋ и идѣхꙋ на мѣста своіа вь радости и веселіи и вь свѣтѣ безмѣр'нѣ, а славніи слꙋжеште юмꙋ не ѡтстꙋпають и вь нѡшти ни ѡтходеть дьнію стоеште прѣдь лицемь Господнымь, и твореште волю его, и вьси кои херꙋвїмсціи и серафімсціи окрьсть прѣстола юго не отстꙋпающте, а шестокрилиици покриваю прѣстоль юго, и поюште прѣдь лицемь господнымь, и вьнегда видѣхь вьса, ѡтидоста ѡть мене мꙋжа, и ктомꙋ не видѣхь ею. И оставише ме юдиного на кон'ци небꙋ, и вьзбоіахь се и падохь на лици моемь. И посла Господь юдиного ѡть славныихь своихь кь мнѣ Гавріила, и рече ми: дрьзаи, Юноше, не бои се вонинь, поиди мною, и стани прѣдь лицемь Господнымь вь вѣкы. И рекохь кь нюмꙋ: оувы мнѣ, Господи мои, ѡтстꙋпи дꙋша моіа из' мене ѡть страха, вьзовы кь мнѣ мꙋжа привед'ша ме до мѣста сего, заню тѣма оуповахь и сь тема идꙋ прѣдь лице господнію И вьсхыти ме Гавріиль, іакоже вьсхыштаемь листь вѣтрѡмь, и вьзеть ме, и постави ме прѣдь лицемь господнынмь, и падѡхь ниць, и не могохь видѣти Господа Бога, и поклонихь се Господеви, и глагола Господь Богь Михаилови: поимы Юноха, и сьвлѣци юго и сь землныіихь, и помажи юго ма-слѡмь благынмь, и ѡблѣци вь ризы славныи. И сьвлѣче ме Михаиль сь ризь моихь, и помаза ме юлеѡмь благымь. И видѣніе масла того паче свѣта великаго, и масть юго іако роса благаа, и вонꙗ юго іако измир'на, и іако лꙋча сльньчнаа блистающти се. И сьгледахь сьматрае се самь, и быхь и іако юдинь слав'ныихь, и не бѣше разлиіча. И ѡтиде страхь и трепеть ѡть мене, и господь оусты своими вьзва ме, и рече: дрьзаи, Юноше, не бои се, стани прѣдь лицемь моимь вь вѣкы. И приведе ме Михаиль архістратигь господьнь прѣдь лице божіе. Искꙋси Господь слоугы свое, и рече кь нымь: да вьстꙋпить Юнѡхь стоіати прѣдь лицемь моимь вь вѣкы. И поклонише се славныи господни, и рекоше да вьстꙋпить. И вьзва Господь Вретила, юдіногѡ ѡть ар'хаггель своихь, иже мꙋдрь написꙋе вьса дѣла господнꙗ. И рече Господь Вретилови: вьзмы книгь ѡть хранильниць, и вьдаждь трьсть Юнѡховы, и поглаголы емоу книгы. И оускоры Врѣтиль и при-несе кь мнѣ книгы изѡштренны измꙋр'ніемь, и вьдасть ми трьсть из рꙋкы свое. И бѣ глаголю ми вьса дѣла. И бысть и земліа и мѡре и всѣхь стихы шьствіа и житіа и врѣмена лѣть и дьнь шьствіа и измѣнюніа и заповѣден повьꙋченіе. И повѣда ми Врѣтиль .л. дьніи и .л. ноштїи, и не прѣмлькоше оуста юго глаголюште. И азь не по-чыхь .л. дьни и .л. ноштн пише вса знаменіа. И іако кончахь, и на-писахь .тѯ. книгь. И вьзва ме господь, и постави ме ѡ шꙋю себе

близь Гавріила. И поклонихь се Господевы. И глагола кь мнѣ: ѥлико же видѣ, Ѥноше, стоѥшта и ходешта и сьврьшеннаа мною, азь вьзвѣштꙋ тебѣ прѣжде даже стасте. Испрьва ѥлика же сьтворихь ѡть небытіа вь бытіе и ѡть невидимыхь вь видѣніе ни аггелѡмь моимь не повѣдахь таиные мое, ни вьꙁвѣстихь имь таины, ни ꙋставлѥніа ихь, ни мое без'коньчные и неразоумные раз'мышлꙗе твары. И ѡтврьꙁѡхь свѣть. Азь же посрѣдь свѣта ꙗко ѥдинь невидимыихь прохаждахь, ꙗкоже ѥздыть сльнце ѡть вьстока на запады; помыслих же поставити основаніа и сьтворити тварь видимꙋ. Повелехь вь преисподнихь да изыдеть Идоиль прѣвеликь, злѣ имы вь чрѣвѣ камыка прѣвеликааго. И рекохь кь нѥмꙋ: раздрꙋши се, Идоиль, и бꙋди видимо раждаемо ис-тебѣ. И раздроушн се. Изыде из нѥго каминь великыи и тамо носешта вьсꙋ тварь, юже азь вьсхѡтехь сьтворити, и видѣхь ꙗко благо. И поставыхь и прѣстоль себе, и сѣдь на нѥмь. Свѣтовы глаголахь: вьзыдиты выше, и оутврьди се и боуди основаніа вышнимь. И нѣсть прѣвышшіи свѣта, ино ничтоже. И видѣхь вьсклонивь се ѡть прѣстола моего. Вьзвахь вь прѣиспод'ныихь второе. И рекѡхь да изыдеть ѡть невыдимыихь вь тврьды ѥдыно видимо. И изиде Архꙋхась тврьдо и теж'ко и чьр'но ѕѣлѡ. И видѣхь ꙗко лѣпо. И рекохь кь нѥмꙋ: сьниди ты долꙋ, и ꙋтврди се. И бысть основаніе нижнимь. И нѣсть пѡдь тьмою ничтоже. Ѡбывь же ѥтера свѣтѡмь, оутльстихь и прострѣхь врьхꙋ т'мы пꙋть воды. И оутврьдыихь каменіе велико, волнаа же безьднимь повелѣхь ис'сохнꙋти на соуши; на рекахь же оупадокь бездьнь и мѡрь сьбравь на ѥдиномь мѣстѣ, свеꙁае игѡмь, и дахь по срѣдѣ ꙁемлю и море прѣдѣль вѣчнь, и не прѣтрьгнеть се ѡть воды, тврьдь же вьдроуꙁыихь и ѡсновахь водꙋ врьхꙋ; кь всѣмь же коемь небесныихь образовахь сльнце ѡть свѣта великааго, поставыихь на небесѣхь да свѣтить по ꙁемли; ѡть каменіа оусѣкихꙋхь ѡгнь великыи, и ѡть каменіа сьтворыихь вое беспльтныихь, и вьсе вое ꙁвѣѕные и херꙋвіми и серафіми и ѡфаниимь вьсекѡхь ѡть ѡгнꙗ. Ꙁемли же повелѣхь вьзрасти дрѣва вьсакаа и горы висѡкые, и вьсакꙋ травꙋ и вьсако сѣме сѣемо прѣжде даже не сьтворихь дꙋшь живꙋштіихь и пиштꙋ имь ꙋготовыихь: мѡрꙋ же повелѣхь вьзрастити и породити свое рыбы, вьсакь гадь лаꙁешти по ꙁемли и ѕвѣры и скоти, и вьсакꙋ птицꙋ перꙋштꙋ. И ѥгда скончахь вьсе, поведахь моеи мꙋдрости сьтворити ми чловѣка. Ныиꙗ же, Ѥноше, ѥлика ти сказахь и ѥлика видѣ на земли и ѥлика написа вь книгахь сихь прѣмоудростію моею оухытрыихь все сьтворити сьтворивь ѡть вышныхь и до нижныихь. Нѣсть тꙋ свѣтилника; азь самь вѣчнь и нерꙋкотвор'нь, и мисль моꙗ свѣтилникь ѥсть, и слѡвѡ мое дѣло ѥсть, и очи мои

сьгледають вьсє. Аштє призыраю на вьсє, то стоить, аштє ли же ѡтвраштоу сє, то все потребыть сє. Положи умь свои, Єноше, и познаи глаголюштаго тебѣ, и вьꙁми книгы ꙗже написа. И даю ти Семиила аггела и Расуила и вьзведшаго кь мнѣ. И сьниди на ꙁемлю, и скажи сынѡмь своимь єлика глаголахь кь тебѣ и єлика видѣ ѡть нижнꙗго небеси и до прѣстола моего. Вьса воиньства азь сьтворихь; нѣсть противлꙗен се мнѣ, или не покараен се. Вьси покарають се моєму єдиновластїю, работають моеи власти. Даи же имь книгы рукописаніа твоего, чедѡмь чеда и оужикѡмь оужикы и рѡдь вь рѡдь ꙗко ходатаи, Єноше, моєго воеводы Михаила, заниє рукописаніє твое и роукописаніє ѡтьць твоихь, Адама и Сита не потребить се до вѣка послѣдниꙗго, ꙗко азь ꙁаповѣдахь аггелѡмь моимь Ѡрыѡху и Маріѡху, ꙗкоже поставьихь на ꙁемли хар'тію, и повелѣвати врѣменѡмь да сьнаб'деть и рукописаніє ѡтьць твоихь да сьбдеть,[1] да не погыбнеть вь потомь иже азь сьтвору вь рѡдѣ твоємь. Азь бо сьвѣмь ꙁлобу чловѣчую, ꙗко не понесуть ꙗр'ма иже вьздвигѡхь имь, ни сѣють сѣмень, ꙗже дахь имь, нь ѡтврьгоше ꙗрьмь мои, и ꙗрьмь инь вьспріимуть, и вьсѣють сѣмена пустош'наа, и поклонеть се богѡмь сuетнымь и ѡтрьнуть мое єдіньствіе, и вьса ꙁемлꙗ сьгроꙁить се неправдама ѡбыдами и прѣлюбодѣиствыи и идолослуженіи. Тогда и азь наведу потѡпь на ꙁемлю, и ꙁемлꙗ ськрушить се вь тиміеніе велико. И ѡставлю мужа праведнаа сь вьсемь домѡмь єго, иже сьтворить по волы моеи. И ѡть сѣмене ихь вьстанеть рѡдь инь послѣды многь и несить ѕѣлѡ. Тогда вьꙁводе рѡда тѡгѡ ꙗветь се книгы рукописаніа твоего и ѡтьць твоихь, имь же стражіє ꙁемли, и покажуть е мужемь вѣр'нымь, и скажуть рѡду тому и прославеть вь послѣд'кь паче иже прьвіе. Нынꙗ же, Єнѡше, даю ти рѡкь прѣжданію .л. дьни сьтворити вь дому твоємь, глаголи сынѡмь своимь, вьсє иже єсть хранеи срьдце свое; да проучуть и разоумѣють, ꙗко нѣсть Бога развѣ мене и по .л. дьніи, азь послю аггелы мое по тебѣ, и вьꙁмуть те ѡть ꙁемлє и ѡть сынѡвь твоихь, єлико по волы моеи.

Поученіє Єнохѡво кь сынѡмь своимь.

Азь бо пуштень єсмь ѡть усть господнь дьньхь кь вамь глаголати вамь єлико єсть и єлико боудеть до дьне соуд'нꙗго, и нынꙗ, чеда моꙗ, не ѡть оусть своихь вѣштаю вамь дьньсь, нь ѡть оусть господнь, вы же оубо слышасте глаголы мое изь оусть моихь, азь же слышахь глаголы господниє ꙗко грѡмь великь непрѣстанынимь мете-

[1] Ovo je bez sumńe pogrješka mjesto сьнабдеть.

ніємь ѡблакь, азь же видѣхь обѣти господиѥ без'мѣр'но и без'при-
клад'но, ѥмоу же нѣсть кон'ца. Нынѧ словеса моѩ слышите бесѣдꙋ
ѡ цари ѕемльнимѡмь боѩзнинно и бѣдно стати и прѣдь лицемь цара
земльнаго страшно и бѣдно ѥсть, заиѥ волѩ царева сьмрьть, и волѩ
ѥсть царева животь или ѕнои великы. Нь вьѕва Господь ѥдиного
ѡть аггель старѣишаго грозѣ, и постави оу мене, и видѣніє аггела
тѡго снѣгь, а рꙋцѣ емꙋ ледь, и хстꙋди лице мое, заиѥ не трьпѣхь
ѕноѩ великаго и страха ѡного. И такѡ глагола Господь кь мнѣ оубо,
чеда моѩ, азь вса вѣмь ѡть оусть господиѩ. Око оуи мои видѣста
ѡть ѕачела и до кон'ца и ѡблачнаа жилишта и тꙋченосиы и громиыи.
И оуказаше ми аггелы ключь хранителе и ихь. Азь видѣхь скрѡвишта
снѣж'наа и голотнаа, и вьсхѡдь ѥдꙋже вьсходеть вь мѣрꙋ, оузою
вьѕносеть се и оузою и спꙋштають се, да не тешкою ѩрѡстію сьдрь-
гнꙋть ѡблакы и погꙋбеть ѥже на ѕемли и вьздоухь и стꙋдѣнь. Азь
сьгледахь на врѣме како ключь южинци ихь напльнѩють ѡблакы и
не истьштавають се скрѡвишта, азь видѣхь вѣтрьные ложинце, како
ключары ихь носеть прѣвеси и мѣры, прьвое же вьлагаю вь прѣвесы,
второе же вь мѣрꙋ, и мѣрою испꙋштають на вьсꙋ ѕемлю, да не
тежкынмь дыханіемь ѕемлю вьсколѣблють. Ѿть тоудоу сведень быхь
на мѣсто соудное, и видѣхь адь ѡтврьсть и оужинци и соудь без-
мѣр'нь, и видѣхь ключные страже адовные, стоеште оу прѣкы врать
ѩко аспыди великыи; лица ихь ѩко свѣшта потьхла, ѩко племе по-
мрачениое, очеса ихь и зоубы ихь обнаженны и до прьсеи ихь. И
видѣвь вьздьхноухь и плакахь се о погыбелы нечьстивыихь, и рекѡхь
вь срьдци моемь: блажень иже не родиль се, и родиви се не сьгрѣши
прѣдь Богѡмь, да бы не пришьль на мѣсто се, не бы понесль ѩр'ма
сего. И глаголаахь вь лицехь: леп'ше да быхь не виделъ вась и да
племени моего да не приидꙋть кь вамь.

Вьсхожденіе вь раи Ѥнохово праведныихь.

И видѣхь тоу мѣсто благословенно, и вьса тварь благословеннаа, и
вьси живоуштеи тоу вь радости и вь веселіи безмѣр'нѣ вь жизныи
вѣчнои. Тогда глаголаа: Чеда моѩ, и нынѩ глаголю вамь: блажень
иже боить се Бога прислꙋживыи. И вы, чеда моѩ, ꙋчите се дары
приносити Господеви, да жизнию поживете; блажень иже соудить
праведно соудь и сиротѣ и вьдовици и вьсакомꙋ ѡбыдномꙋ поможеть,
нага ѡдѣати ризею, ал'чномꙋ даите хлѣбь; блажень иже вьзвратить
се ѡть пꙋти прѣмѣннаа и ходить пꙋтемь правыимь; блажень сѣавы
сѣмена правед'наа, ѩко пожнеть е седморицею; блажень вь нем'же
ѥсть истиннаа, да глаголеть истинꙋ ближнемꙋ; блажень ѥмоуже ѥсть
милость вь оустехь его и кротость; блажень иже разоумѣеть дѣла

господинꙗ и прославить Господа Бога. Се, чеда моꙗ, корыствоуемаа на ѕемли и промѣтаемаа азь написахь ѡть Господа Бога зимѹ и лѣто. Вьсе складѡхь, и ѡ лѣтѣхь раз’ч’тохь чась, и часы размѣрынхь и исписахь, и вьсе обрѣте разиьство. Лѣто лѣта чьстиен ѥсть, а дьнь дьнен, а чась часа чьстиѣн ѥсть; такожде и чловѣкь чловѣка чьстиѣи ѥсть, ѡвы имѣниꙗ ради многаа, ово милости ради срьдьчиые, ѡко же разоума дѣла и хытрости и мльчаниꙗ езыка и оустиѹ. Нѣсть бо никтоже болїи боештаго се Бога; слав’ны боудоуть вь вѣкы. Господь роукама своима сьтвори чловѣка, и оуподобы лицѹ своемѹ. Мала и велика сьтвориль ѥсть Господь Богь; оукараен лице чловѣкоу, оукараеть лице господие; гнѣвь господнь и соудь великь иже плюеть на лице чловѣкоу. Блажень иже оставить срьдце свое на такѡваго чловѣка, ꙗко помошти сѹдимѹ и подети ськрѹшеннаа; иже множить свѣтил’никь прѣдь лицемь господнымь, то умножить господь хранил’нице ихь. Не трѣбоуеть Господь Богь хлѣба ни свѣшть, или брашна или говеда, нь тѣмь искоушаеть срьдце чловѣкоу. Азь бо кльнѹ се вамь, чеда моꙗ, ꙗко прѣжде даже не бысть чловѣкь, мѣсто соудное оуготова се емѹ, и мѣрило и ставило, вь ниеже искѹшень бѹдеть чловѣкь, и тамо прѣжде оуготованно ѥсть. Азь же дѣло всакого чловѣка вь спасеніе полажѹ. Нынꙗ оубо, чеда моꙗ, вь трьпѣны и вь кротости прѣбѹдете число дьни вашихь, да бесконьчныи вѣкь наслѣдѹете боудоуштіи; вьсака рана и вьсака ѥза и зиои, или словѡ ѕло наидеть на вы; Господа Бога ради трьпѣте е, а могѹшти вьзданіꙗ вьздати не вьздаите искрьнюмѹ, ѕанѥ Господь вьздае ѥсть вамь ѥже боудеть мьстинкь вь дьнь соуда великаго, злато или сребро погѹбити брата дѣла да пріиме скрѡвиште иеѡскѹдно вь дьнь соудиы. Сиротѣ и вьдовици прострыте рѹкы ваше и противѹ силѣ помозите вѣд’номѹ, и тако срѣштете мьздѹ вашѹ вь дьнь сѹд’ныи. Ѕа оутра и полѹдьие и вечерь и дьне добро ѥсть ходити вь домь божіи и славити твор’ца всѣхь. Блажень иже ѡтврьзаеть срьдце свое и оуста на хвалѹ господню. Проклет иже ѡтврьзаеть оуста своꙗ на ѹкорѣніе искрьнюмѹ своемѹ; блажень иже славен вса дѣла господиꙗ. Прокльть иже оукараеть тварь господню. Блажень иже сьгледае троудь рѹкѹ своею. Прокльть иже гледае потрѣбити трѹды тѹждые. Блажень хранен основаніꙗ ѡтьць своихь. Прокльть иже раскаѕаеть оуставь и прѣдѣлы ѡтьць своихь. Блажень сьходен и своден вь мирь. Прокльть разараен мирѹюштее. Блажень глаголюен мирь, и ѥсть ѥмѹ мирь. Вьсе сіе вь мѣрилѣхь и вь книгахь изьѡбличеть се вь дьнь соуда великаго. И нынꙗ, оубѡ чеда, сьхраните срьдца ваша ѡть всакого неправдіꙗ, да ставило свѣта наслѣдѹете вь вѣкы. Не р’цните, чеда моꙗ, ꙗко ѡтьць

нашь сь Богомь ѥсть, и оумолить за ны ѡть грѣхь. Видите, ꙗко азь вьса дѣла написȣю вьсакого чловѣка. Никтоже можеть расказити моего роукописаниꙗ, занѥже Господь все видить. И нынꙗ, оубо, чеда моꙗ, вьнȣшите вьсе глаголы оусть ѡтьца вашего, да бȣдеть вь вамь вь достоꙗниѥ покоꙗ, и книгы ꙗже дахь вамь ѡть Бога, не по-таите ихь вьсемь хотештіимь скажите а, не глаголы оувѣдають дѣла божиꙗ. Се бо, чеда моꙗ, приближи се дьнь рока моего, врѣме идить нареченое ѡть Господа Бога аггелы идȣшти, и сь мною стоеть на лици ми. И азь на небо вышнѥе оутрѣ вьзыдȣ вь вѣчное мое дѡ-стоꙗниѥ. Сего ради ꙁаповѣдаю вамь, чеда моꙗ, да сьтворите благо-словенїе прѣдь лицемь господнымь.

Отвѣшта Мефȣсаиломь ѡтьцȣ своемȣ Ѥнохȣ; что годѣ очима твоима, отьче, да сьтворимь брашна прѣдь лице твое, да благословиши храми наше и сыны свое, и вьса домачед'ца твоꙗ, и прославиши люди твоѥ, и тако по тѡмь ѡтидеши. Рече Ѥнохь сынови своѥмȣ: слыши, чедо моѥ, ѡть дьне тѡгѡ ѥгда помаза ме Господь маслѡмь славы своее, ѡть толѣ не бысть брашно вь мнѣ, ни хоштеть ми се ꙁемльнаго брашна; нь ꙁовы братїю свою и вса домачед'ца наша, и стар'це людскые, да глаголю сь ними, и ѡтидȣ.

И оускоры Мефȣсаилѡмь, вьꙁва братїю свою Регїима и Рима и Азȣ-хана и Хер'миѡна, и стар'це людскые, и вьсе приведе прѣдь лице ѡтца своего Ѥноха. И благослови ихь, и рече кь нимь: послȣ-шаите, чеда, вь дьни ѡтьца нашего Адама, и сьниде Господь Богь, посѣти ѥю и вьсоу тварь свою, ꙗже сьтвори самь, и призва Господь Богь въсе скоти ꙁемльные, и вьсе ѕвѣры и вса четвороногa, и вьсакь годь ꙁемльныи, и все птицы парештее, и приведе а прѣдь лице ѡтьца нашего Адама, и нарече имена вьсемь движȣштимь се по ꙁемли, и покоры Богь Адамȣ вьсе сȣштее вь мьньшьство в'торое, и ѡглȣші а на вьсе повинованіе и на послȣшаніе чловѣкȣ вьсе. Господь бѡ сьтвори чловѣка властела вьсемȣ стежанїю своѥмȣ; ѡ семь не бȣдеть сȣда вьсакои дȣши живе, нь чловѣчеи ѥдинои, а дȣшамь ско-тіамь вь вѣцѣ великѣмь ѥдино мѣсто ѥсть и кошарь ѥдинь, не ꙁа-твори бо се вьсака дȣша животнаа, юже сьтвори Господь до сȣда великаго, вьсе же дȣше ѡклевѣтають чловѣка, иже ꙁлѣ пасеть дȣшȣ скѳтію безаконить свою дȣшȣ а приведи трѣбȣють чистихь скѡть, исцѣлꙗеть свою дȣшȣ, и приносеи жрьтвȣ ѡть чистыхь птиць, исцѣ-лꙗѥть свою доушоу; дѣеи пакосты дȣши чловѣчи, пакостить своеи дȣши, и нѣсть ѥмȣ исцѣлѥніа вь вѣкы, кь раи чловѣка вьсады, не ѡскȣдееть сȣдь ѥго вь вѣкы. Нынꙗ, чеда моꙗ, храните се ѡть вьса кого неправед'наго ѥгоже вьзненавиде Господь, паче же ѡть вьсакые

дꙋши живы, ꙗкоже просить чловѣкь дꙋши своеи ѡть Господа, тако да сьтворить вьсакои дꙋши живеи, да не вь вѣцѣ велицѣмь. Многаа хранилишта оуготока, храмы ѕѣло добры и храмины злы безь числа. Блажень иже вь благые домы ѡтходить; блажень иже вь трьпѣнии своемь принесеть дарь прѣдь лице господнѥ, ꙗко обрѣштеть ѡданіе грѣховь чловѣкь, ѥгда дасть врѣмена рока ѡть оусть своихь принести дары прѣдь лице господнѥ, такѡ сьтворіе то ѡбрѣштеть покааніе ѡдааниѥ; аште ли же минеть врѣме нареченное, кьзвратить глаголь свои, покааніе вьспріиметь ѥгда покрнеть нага и алч'номꙋ дасть хлѣбь, обрѣштеть оданіе; аште ли порьп'штеть срьдце ѥго, то погꙋбленіе сьтворы оданию милостины; аште ли ѥгда насилить се и прѣзор'ствить, тогда погꙋбити вьсе благодѣаніе свое и не ѡбрѣштеть, занѥ мрьзить Господеви вьсакь мꙋжь прѣзор'ливь.

И бысть ѥгда глаголаше Ѥнѡхь сынѡмь своимь и кнеѕѣмь людскынимь, и слышаше вьси людіе и вьси ближнии ѥго ꙗко зоветь Господь Богь Ѥнѡха. Сьвѣшташе вьси глаголюште: идѣмь, цѣлꙋимь Ѥнѡха. И сьниде до четиры тисꙋште мꙋжіи, и приидоше до мѣста Азꙋхана, идѣже бѣше Ѥнѡхь и сынѡве ѥго. И старци людсціи цѣловаше Ѥноха, глаголюште: Благословень ты Господеви царꙋ прѣвѣч'номꙋ, и нынѣ благослови людіи своѥ, и прослави ны прѣдь лицемь господнимь, ꙗко избра те Господь, и постави ѡтетелꙗ грѣховь нашихь, и рече Ѥнѡхь кь всѣмь людемь: слышите, чеда моꙗ, прѣжде даже не ста вьса тварь, Господь постави вѣкь твар'ного, по тѡмь сьтвори вьсꙋ тварь свою видимꙋю и невидимꙋю, и по тѡмь сьзда чловѣка вь образь своеи, и вьложи ѥмꙋ оуи видѣти и оуши слышати, и срьдце сьмышлꙗти, и оумь сьвѣтовати. Тогда раздрѣши Господь вѣкь чловѣка ради, и раздѣлии ина врѣмена и лѣта и мѣсеце и часы, да раз'мышлꙗеть чловѣкь врѣмень прѣмены и кон'ца, и начело лѣть и кон'ца и дьны и часы, да ч'теть своее жизны сьмрьть. Ѥгда же скон'чаеть се тварь, юже сьтвори Господь и вьсакь чловѣкь идеть на соудь велики господнь, тогда врѣмена погыбнꙋть, и лѣть кь томꙋ не бꙋдеть, ни мѣсеца, ни дьни, и часы кь томꙋ не боудоуть ни поуч'тꙋть се, нь станеть вѣкь ѥдінь бесконьч'нии. И вьси праведници прикоупеть се вѣцѣ велицѣмь, и вѣкь и вѣкь прикоупить се праведницехь, и боудоуть вѣчнии нетлѣнии, и кь томꙋ не боудеть трꙋда вь нихь ни болѣзнии ни скрьбы, ни чааніꙗ нꙋжда ни нѡшти ни т'мы, нь свѣть великь бесконьчнии и неразорimы, и раи великыи боудеть имь покрѡвь и жилиште вѣчное, а безаконии быв'шихь на земли не понесꙋть; изспоустить Господь погꙋбленіе великое на землю, и погыбнеть вьсе сьставленіе земльное. Вѣмь бо азь, ꙗко

сь вь метежи скончаеть се и погыбнеть, нио и брать мои сьхранить се вь дьнь ѡнь ксажень и ѡть племеныи юго и сльнце. И нынѣ, чеда моꙗ, сьхраните дѹше ваше ѡть вьсакое неправды, юлика вьзненавидѣ Господь.

Вьнюгда беседоваше Юнѡхь людемь, пѹсти Господь мракь на землю, и бысть т'ма, покры вьсе мѹжи стоеште сь Юнѡхѡмь.

И оускорнше аггелы и вьзьм'ше Юнѡха, и вьзнесоше юго на небо вышнюе. И прiеть его, и постави прѣдь лицемь своимь вь вѣкы. И ѡтстѹпи т'ма ѡть земли, и бысть свѣть, и видѣше вьси людiе, и не разоумѣше како вьзеть Юнѡхь, и прославише Бога; прiидоше вь храмы свое иже видѣше таковаа, Богѹ нашемѹ слава вь вѣкы аминь.

Priča o Antihristu.

OD DOPISNOGA ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 26. siečnja 1884.

U „Starinama IX“, str. 62 pod 2 opisan je rukopis Narodne Biblioteke u Biogradu br. 273 i iz ńega je tamo štampan ļetopisac, koji se nalazi na listovima 143—160 sadašńe paginacije ńegove. Imajući namjeru da u ovoj kńizi „Starina“ predamo javnosti druga dva dijela istoga rukopisa, i predavši na drugom mjestu ranije javnosti druge neke članke istoga rukopisa, kazaćemo ovdje cijelu sadržinu toga zanimļivoga zbornika, što pri prvom pomenu i opisu u „Starinama IX“ nije bilo učińeno.

Sad je u početku (jer pravoga početka nema) Katavasija, razne crkvene pjesme i molitve. To traje na listu 1—78. Od toga lista u naprijed nalaze se ovi članci:

1. L. 79a **ѡ десетехь аггелехь** (štampano u mojoj kńizi „Примери књижевности и језика старога и српско-словенскога, Београд 1877, str. 518);
2. L. 81a. **Се вѣждь како се лѹна менѹе**;
3. L. 82a. **Сказанию вь мѣсецехь како подобаюеть празднovати светiю изабранiю**;
4. L. 89b. **Слово за помысль члоовекѡмь** (Pouka monasima da ne griješe; nesvršeno);

5. L. 92. Коледа .ꙁ.-иимь дьиемь (štampano u mojoj gore pomenutoj kńizi „Primjerima“, str. 519);

6. L. 96a. Громокиыкь ѡть скои'чаниꙗ въ въторемь оучатании ѡть книгии оучатаниѥ имꙋть извѣдѣиии ѡть Иракліа цара и ѡть ѕвѣздоучьтьць, ѥсть бо тако ѡть Апріліа до Марѳіа (pomenuto i po drugom rukopisu štampano u gore pomenutoj mojoj kńizi „Primjerima“, str. 524);

7. L. 112a. Слово ѡ послѣдиѥмь вѣцѣ, како родить се Аи'тихристь;

8. L. 137b. Сказаниѥ слово ѡ прѣпрѣиіє діаволь сь господемь иашнимь Ісоусь-Христомь;

9. L. 143a, Иачело лѣтописьць вь крат'це (štampano u „Starinama IX“, 77—82);

10. L. 164a. А се числа кажеть (Brojevi);

11. L. 165b. А се колико ѥсть лѣть ѡть сьзданіа вѣка до скоичаніа;

12. L. 168a. Повѣждь ми како соуть чести ѥзыкомь: фроуть львь, itd.

13. L. 171a. Сказаниѥ ѡть бытіа. Глаголы Христовы. Poznata pitańa i odgovori.

Tijem se na listu 195 svršuje ovaj članak i rukopis.

Ovdje se najprije priopćuje priča o Antihristu, koja je pomenuta pod 7. U zbornicima gdje su do sad izdavane ovake stvari ja je nijesam našao, a ne sumńam da će i stil i sklop ńen interesovati prijateļe ovakih stvari u staroj našoj kńiževnosti. Ona ide u dobro poznat i mnogim varijantima bogat literarni krug sredńevjekovnih priča o pošļedńem vijeku, koje su toliko zanimale sredńevjekovnu publiku.

Слово о послѣдиѥмь вѣцѣ како родить се Аи'тихристь.

Царьствꙋють царіє .є. лѣть.

Ѥдииь царьствꙋѥть .є. лѣть.

И дрꙋгы царьствꙋѥть .ѳ. лѣть.

И трети царьствꙋѥть .ꙁі. лѣть.

А четврьты .ꙁ. лѣть царьствꙋѥть.

И пети царьствꙋѥть .ѳ. лѣть, и таи царь ꙋмрѣть.

И царица емꙋ бꙋдеть иосешти въ чрѣвѣ.

И тогда прі идꙋть исполиии и испѣрꙋть дѣтишта ис чрѣва матере ѥго, и жико бꙋдеть, и иачеть царьствовати ꙁемли .є. лѣть.

И вь того лѣта ꙁемлꙗ плода не сьтворить, нь тьчію ієч'микь. И тьи царь чмрѣть.

И девица начинѣть царствовати .є. лѣть по ꙁемли. И тогда приідѣть п'тица красна, ꙗко ичтоже бчдеть краснѣише ѥ на свѣте сємь. И начинѣть пѣти вьсакыими ѥзыки, гласи скотьскыими и чловѣчьскыими.

И тогда речеть девица: нѣсть ни добра чловѣка хитра иже бы оухитиль п'тицч сію красичю, дала быхь ѥмч великь дарь

И тогда многы чловѣкь сьблазинти имать, и не могчть ю чхватити.

И тогда птица лѣтить на врата града, и начинѣть пѣти пѣсни красніє, и потѣкчть пѣніи изь оусть ѥго птичихь. И речеть дѣвица: принесете ми блюдо ꙁлато. И накапавшимь пѣнамь, и начичть цьв'тети пѣніи ꙗко и цвѣт'ци.

И рече девица: принесете ми блюдо злато, да ѡбьвоимю цвѣт'ци и цѣлчю.

Да егда же приклонить се девица целивати ѥго, и абіє вьселить се вь нѣи Ан'тихрість. И носить ѥго .г. лѣта вь чтробѣ своѥи.

И разсѣдеть се девица, и изыдѣть из ниѥ Аньтихрість, и бчдеть ꙗко седмолѣтнь юноша.

И многа чюдеса начинѣть творити: мрьтвые вьскрѣшати, привѣдѣніємь хромиѥ исцѣлѥвати, слѣпіє просвѣштати, и многими мысльми начинѣть блазинти родь чловѣчьскыи.

Тогда Іѡаннь богословь сьнидѣть сь небесь и речеть ѥмч: ѡ діаволе, толика ли ти бысть власть на ꙁемли дан'на да блаꙁ'нишн рѡдь христіаньскы.

И речеть ѥмч діаволь: тои несамь ли ꙗ Богь, тои не сьтворч ли чюдеса ꙗкоже хоштч?

И речеть Іѡаннь діаволч: аште сьтворишь да каменіє живо бчдеть, то и азь вѣрчю вь тѣ.

И тогда не можеть сьтворити.

И тогда речеть ѥмч Аньтихристь: Іѡаннѣ, а тыи можешь ли сьтворити, ѥже ми тыи велиши, ѡбаче азь вѣдех, понеже ті ѥ даль Богь сьтворити и сьврьшити.

И рече Іѡан'нь: не могч азь сьтворити, нь гласъ господинь призовч, и тьи сьтворить.

Тогда речеть Іѡаннь: Господи Іѵсоусе Христе, пошли глась глась своихь, да врагь видить ꙗко ты ѥси Богь ѥдинь вьседрьжитель.

И тогда аггелы вьзчпіють: слава тебѣ, Господи, и тогда каменіє живо бчдеть, и потечеть вьсе каменіє.

Богословь же ѡбратить се горѣ на небеса, и видѣвь тои тогда Ан'тихрість, поидеть вьслѣдь ѥго.

И рече Іѡан'нь богословь къ Богꙋ: владыко, како можеши трьпѣти, ꙗко хоштеть діаволь възлѣсти к тебѣ.

И рече Богь: не брѣзи ѥго, да възлѣзеть толикои, и пакы на землю спадеть.

И иде дꙋхь діаволовь до врать небесныихь. И срѣштꙋть аггелы і, и съврьгꙋть ѥго на землю, и слѣтить, и падѣ прѣдь сльньчьнымь градомь. Градь же тьи вьсь злать, иже ѥсть градь тьи испльнѥнь вьсего гада ѕміина. И ѕміи ѥдинь ѡблѣжить вьсь градь, и ѡпашь же дрьжить вь оустѣхь оу вратѣхь града. Ѥже и ѕміи тьи вьсталь то тꙋи, и лѣжить противь изьбрало ти, а градь тьи ѥсть вь ширинꙋ .зі. пьпришть дльжинѣ и ширинѣ толико.

Тогда Іліа грѡмь поустить на нь, и поразить ѥго на два плат'ца; ѥдинь платьць оумрѣть, а дроугы жить.

И тогда ѥдинь платаць скочить ѥты Илію.

Иліа же погибиѣть, и бѣжить вь Іѥросалимь, и имѣти ѥго вь Іѥросалимѣ, и вѣдѣть ѥго, где Адамова глава погребена бысть, и тꙋ ѥго заколѣть, ꙗко крьвь ѥго истече на землю. Тако земля раз'горить се на вьсе странѣ; тогда изь града ѡгнь брьзо пріидѣть, и мꙋжіе ѡрꙋштеѥ оузрѣть вь далече ѡгнь ꙗко петь дьни. Тогда потекоуть испрѣшти волови, и тѡмь чась прѣлѣтить ѡгнь, и изгорить вса землꙗ и вса тварь. И горить ѡгнь до вечера. И простинеть землꙗ вьса.

Пріити бо хоштеть Господь и сѣсти на прѣстолѣ вь Іѥрусалимѣ.

Тогда аггель вьстрꙋбить вь рѡгь иже прін Аврамѣ Іѡаннь. Тогда же вьсе силы небесніе вьстрѣпештꙋть, и вьса тварь ꙋжасиѣть се, и звѣзди спадиꙋть, и сльн'це помрькнѣть.

По тѡмь вьсе кости чловѣчьскіе потѣкꙋть ѡть земли. Ѥлико ихь ѥсть оумрьло, или море потопило, или звѣрь изьꙗль, или когождо ѥсть сьмрьть ꙋлꙋчила, вьсе имать стати прѣдь сꙋдиштемь Христовѣмь.

И рѣка ѡгньна потечеть ѡть подножіа, и поженꙋть вьсѣхь прѣзь рѣкꙋ тоу, и поидꙋть прѣдь Бога.

И ѡтвѣштавь Господь иже ѡ дѣсною ѥмꙋ праведнымь речеть: пріидѣте, благословенныи ѡтца моего, наслѣдꙋите оуготованное вамь царство небесное; възал'кахь бо се, и дасте ми ꙗсти, и проча.

И пакы шоуимь ѡтвратить, речеть: ѡть коудоу ѥсте, не вѣдехь вась, проклѣти ѥсте, не дасте ми ни ꙗсти ни пити, ни ѡдѣꙗсте ме, ни ѥдиного ми блага не сьтвористе.

Ѡни же ѡтвѣштають ѥмꙋ: владыко Господи, когда те вѣдѣхомь и не ѡдеꙗхомь, ныне питахомь, ныне поихомь.

И тогда извѣдѣть слѣпіе, хроміе, оубогїе и страніе и бол'ніе и прокаженніе, и речеть: несте ли видели: се азь тоу ѥсомь биль, а

вы, проклѣти, не бихь лы даль вамь власть на ѕемли и вьса ѥже хотѣсте, по что діаволу слоужисте, а мене ѡстависте? Ѿтидете ѡть мене и ѡть лица моѥго вь ѡгнь вѣчны, оуготоваинии діаволоу и аггеломь ѥго.

Тогда разлучеть праведникь ѡть грѣшникь, и тогда поженеть діаволь грѣшныки вь мѫкѫ вѣчнѫю и Богь Господь разгнѣваѥть се, иже николиже гнѣва не имѫть, поньеже видѣвь дѣла сьзданиꙗ ѥмоу кѫдѫшта вь мѫкѫ.

И речеть Господь кь Іѡаннѫ Крьстителю: что стоиши, Іѡан'нѣ, чиниль, по что не проситі прошеніа ѡть мене, и дамь ти како дахь апостоломь и пророкомь, а ты не хоштешь прошеніа просити ѡть мене?

Тогда пріеть дрьзновѣніе Іѡаннъ, речеть: Господе, ѥгоже прошѫ оу тебѣ, даждь ми, рабѫ твоѥмѫ.

И Господь речеть: вь истинѫ, ѥгоже просиши, дамь ти.

И оумилѥнимомь гласомь речеть: Господи, хоштѫ дѣла рѫкѫ твоѥю да ми дашь, и ихь же ѥси діаволѫ прѣдаль грѣшныхь.

Тогда повѣлить Господь Іѡан'нѫ да поиметь грѣшне ѡть діавола.

И рече светаа Богородица Іѡан'нѫ: радоуи се, крьстителю господнь, ꙗко Господь сь тобою.

Тогда же светаа Богородица подь крилы своѥмь тькмо ѥретикь и блѫдникь и иныхь прѣбывалѥ вь блѫдѣ, не подместити ихь света Богородица.

Тогда привѣдеть ихь Господь вь свѣте праведныихь, идѣже не мрькнѣть николиже.

Тѣмь же, братіе моꙗ, и юныи и стари, молите Бога и светаго Іѡан'на Крьстителꙗ да изведеть ны ѡть напасти, да избавить ны ѡть мѫке, ꙗко нѣсть бити тамо никое нечалы.

Нь аште кто покаѥть се зде нынѣ .л. лѣть, боудеть на ѡномь свете ꙗко аггель.

Аште ли .н. лѣть, боудеть ꙗко апостоль.

Или кто каѥть се на старость, боудеть ꙗко праведникь.

Аште ли кто не покаѥть се, нь сьстаревь се оумрѣть вь грѣсѣхь, не имать прошенія; вьнити имать широкыми врати, а покаꙗвшимь се вьнидоуть тѣсними врати кь Богѫ къ радость вѣчнѫю, имь же и намь получити, о Христе, Ісоусѣ Христѣ, Господи нашемъ, ѥмоу же слава вь вѣкь вѣкомь, аминь.

Apokrif o prepiranju Isusa Hrista sa djavolom.

OD DOPISNOGA ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 26. siečnja 1884.

Iz rukopisa Narodne Biblioteke u Biogradu br. 273, o kom je u članku naprijed što treba napomenuto, predajemo ovdje javnosti apokrif koji slijedi. U oba ruska zbornika, u Tihonravova „Памятники отреченной русской литературы, II. Ст. Петербургъ 1863“ i u A. N. Pipina „Ложныя и отреченныя книги русской старины. Ст. Петербургъ 1862“ izdani su tekstovi sačuvani u Rusiji. Tihonravov se poslužio jednim tekstom od 1602 i jednim rukopisom prošloga vijeka; A. N. Pipin po svoj prilici istim rukopisom od 1602 i drugim jednim iz XVII vijeka Imperatorske Publične Biblioteke u St. Peterburgu. I ako je tekst isti, ima dosta razlika između našega i od ruskih naučnika priopćenoga teksta, te pošto su ruski tekstovi više prerađeni, a naš je bolje sačuvao tip starine, to ga mi ovdje predajemo javnosti.

Сказаніе слово и прѣпрѣніе діаволь сь Господемь нашимь Іу. Христомь. Благослови ѡтьче!

Възышьдь Господь на гору ѥлеѡньскую, и рече оученикомь своимь: ал'чемь .м. дьны и .м. ношти да прѣпримо се сь діаволѡмь. И ал'ка Іусоусь и оученици ѥго .м. дьни и .м. ношти. И чювь діаволь ꙗко ал'ка Іусоусь и ученици ѥго, и разгнѥва се вел'ми гнѣвомь своимь. И ѡпльчи се, и стаа прѣдь Ісоусомь, и рече ѥмоу: заклинаю те Богомь живымь, да ми повѣси ѡть коудоу ѥси ты. Ісоусь же рече ѥму: ѡть вышнꙗго свѣта ѥсомь азь. И рече ѥму діаволь: да сынь ли ѥси прѣвишнѥму? Ісоусь же рече ѥму: ꙗкоже ты рече, діаволе. И воиньства небеснаа зрѣти не можаху гласа божіа вь ныхь. И рече ѥму діаволь: поиди, сѣди на небесѣхь, твоꙗ бо суть небеса, а моꙗ

юесть ȥемлꙗ, понеже бо ме ѡтьць твои сьврьже сь небесь на землю. И реүе юемꙋ Ісоүсь: сь горе тебѣ, діаволе, иже те юесть ѡтврьгль, и тьи те имать погꙋбити ѡть лице землѥ. И реүе юемꙋ діаволь: поиди сѣди на небесѣхь, и сѣди на прѣстолѣ своюемь, твоꙗ бо сꙋть небеса, а моꙗ юесть ȥемлꙗ, юере аште те ѡбрѣштꙋть вои мои, ꙗрежливи сꙋть и погꙋблꙗють те ꙗко үловѣка. И реүе юемꙋ Ісоүсь: ѡ горе тебѣ, діаволе, и аггеломь твоимь и сьвѣтникомь твоимь; пришьль бо юесомь погꙋбити те. И реүе юемꙋ діаволь: кто сꙋть сьвѣтници мои? И реүе юемꙋ: кто твореште дѣла твоꙗ? И реүе юемꙋ діаволь: үто сꙋть дѣла моꙗ? И реүе юемꙋ Іүсоүсь: твоꙗ сꙋть дѣла вьса лꙋкава, татіе, разбоиници, клѣвѣтници, блоүдны ихь вѣсь, градь, слана, и вьса ȥемлꙗ үловѣкомь. И реүе юемꙋ діаволь: право реүе, то соүть дѣла моꙗ, нь паүе тебѣ сүліемь, и аггель мои паүе аггель твоихь. И реүе юемꙋ господь: ѡ горе тебѣ, діаволе, ꙗко страшань юеси, паүе вьсѣхь үловѣкь, и прѣльстника те имають. И реүе юемꙋ діаволь: ты прѣльстникь юеси, ꙗко ѡть жене родиль се юеси. И реүе юемꙋ Ісоүсь: право расꙋдиль юеси, ꙗко ѡть жене родиль се юесмь, да скоиүають се ими, понеже рꙋка моꙗ сьтвори үловѣка по ѡбразꙋ своюемꙋ, и не имать ѡтстꙋпити ѡть него вь вѣкы аминь. И реүе юемꙋ діаволь: аште үловѣкь ѡставить славꙋ твою, а мою пріимѣть, үто сьтворимь юемꙋ? И реүе Господь: слыши, діаволе, аште үловекь ѡставить славꙋ мою и живеть .м. лѣть или .и., и на коньць покаѥть се, таковомꙋ подамь благоүю сьмрьть; аште ли живеть .м. лѣть или .и. и на коньць ѡставить славꙋ мою и үьсть, ть поимѣть бесүьстіе твое, таковаго ꙋморꙋ лютомь сьмртію; и лютомоү аггелꙋ, юемꙋже лице горить ꙗко плами ѡгньныи вѣдꙋть га вь тмꙋ кромѣшнꙋю мꙋүити се и с тобомь, діаволе, и сь аггелы твоими. И то глаголавь Ісоүсь, ѡбрати се діаволь на горꙋ Юелеѡньскꙋю, и тꙋ діаволь сьбра вьсꙋ силꙋ свою, и ѡрꙋжи се сь ними на Господа. И реүе имь діаволь: дѣца моꙗ, направите и наѡрꙋжите се на ны, и идѣте вы прѣдь мною а аȥь по вась; Христось бо великь сьпостать пришьль юесть на нась; аште га погꙋбимо, наша слава и үьсть; поидѣте прѣдь мною, а азь по вась, да идемо на Господа. И вьздвиже се прахь ѡть силь діаволихь, и видѣше апостолы господины, и прѣпадоше се, и горы вьстрѣпѣташе, и воды сьмꙋтише се. И рѣкоше кь Богꙋ: видѣхомь троүсь діаволи, и гласъ юего слышахомь, и трѣпѣтни бихомь. И проидоше .ві. пьпришть. И видѣвь же Петрь вьп'ль ѡнь, и ѡтбѣже ѡть Господа пьпринте. И реүе юемꙋ Ісоүсь: Петре, по үто тако твориши? Покаꙗвь же се Петрь, и вьзврати се и ста за Ісоүсомь, зре иза рамѣна юего. И видѣ ихь Господь, силы діаволыхь, и реүе ꙋченикомь своимь: кто сьврьже діавола сь небесь.

И рѣкоше ѥмȣ оученици: ты, Господи, и ѡтьць твои и светыи дȣхь. И повѣле Господь ѡблакȣ, и вьсхити дıавола, и ѡбеси га стрьмоглавь ꙁа нозѣ, а силы ѥго побѣгоше ѡть лица господнꙗ, ꙗко дымъ ѡть вѣтра, а вои ѥго бѣжахȣ вь пѣштере, глаголюште: камо бѣжимо не-боꙁи, господинь нашь ѡбѣшень ѥсть на вьѕдȣсѣ Іс҇оусь-Христомь. И кто видѣвь дıаволь, ꙗко сьврьши се ѥже рече Іс҇оусь. И вьзȣпи дıаволь гласомь велıемь: помилȣи ме, Господи, и не погȣби мене, и спȣсти ме на ꙁемлю, да иже име твое призовѣть и творить пакости, да вьси обратеть се кь тебѣ. И то рѣкшȣ дıаволȣ, и смилова се Іс҇оусь дıа-волȣ, и повелѣ облакȣ раздроушити дıавола. И спȣсти га на ꙁемлю, и ськри се вь пештерȣ, и напльнии оуста своꙗ храпинь, и помыслы да вьзврьже на Господа, и прıиде кь нѥмȣ Іс҇оусь, и рече ѥмȣ: пакы ли тожде слово мыслышн, дıаволе? И рече ѥмȣ дıаволь[1]: ни плюнȣ на те, ни дȣнȣ на те: аште быхь и плюнȣль, слина моꙗ света ѥсть, и вьсь трȣсь мои свеꙗть ѥсть. И пакы рече ѥмȣ дıаволь: аште не борȣ се сь тобомь, не бȣдȣ подобань вышнѥмȣ, ни имамь вьнити доколѣ да те прѣдамь разбоиникȣ жидовьскомȣ, да те распнȣть, а людıе да те продаеть. И рече ѥмȣ Іс҇оусь: Право расȣдиль ѥси, по-добаѥть бо ми се распети, и дрѣвȣ, на нѥмь же распнȣ азь, томȣ дрѣвоу покланꙗють се людıе, а тебѣ тераюꙗть. И рече ѥмȣ дıаволь: азь вьнидохь вь срьдце и Іродоу царȣ да Іѡан'на заколѥть. И рече ѥмȣ Іс҇оусь: Іѡаннь же мене ѥсть. И рече ѥмȣ дıаволь: аште бихь зналь, где се ѥсть родиль, шьдь бихь, тоꙁи мѣсто раскопаль бихь, и сьмрьти бихь положиль, и тебѣ бихь прѣдаль. И рече ѥмȣ Іс҇оусь: кто можеть пшеницȣ на каменıю сьтворити и на трьнıю вино, тоꙁи би могль то сьтворити. И не ѡтвѣшта ѥмȣ дıаволь ничесоже. И по-веле Іс҇оусь ꙁемлѥ ꙁинȣти .т. сежань вь ширинȣ стране, и рече ѥмȣ Іс҇оусь: виждь, дıаволе, вѣлика ѥсть пропасть, идеже имаши ты прѣ-бивати, и призиваюшти име твоѥ. И то видѣвь дıаволь, и оубоꙗ се ꙁѣлѡ. И рече дıаволь: колика ѥсть гльбина сıа, Господи? И рече ѥмȣ Господь: колико можеть юноша .г.-лѣтьнь вьꙁети камень и мѣтнȣти вь пропасть сıю, и грѣдеть .г. лѣта, и не можеть доити до дна, толика ѥсть пропасть сıа, где имаши ты прѣбивати свѣꙁань ȣꙁами нерѣшимыми, и прѣбȣдеши тȣ до скон'чанıа вѣка сего. И рече ѥмȣ дıа-воль: а по тѡмь что бȣдеть Господи? И рече ѥмȣ Богь: подобаѥть бо царство ти .г. лѣте на коньць вѣка сего. И пакы рече ѥмȣ дıаволь: а по томь что бȣдеть Господы? Глагола ѥмȣ Іс҇оусь: въ прьвоѥ лѣто

[1] Po ruskom tekstu Tihonravova II, 284 ovo И рече ѥмȣ дıаволь treba da izpadne. Tako je i po tekstu koji je Pipin priobćio.

сьтворѹ въ та врѣмена, да не ѡбрѣштеть се ни кабаль жита, ни мѣра вина, по вьсѣи ѕемли тебѣ ради, діаволе. И пакы ти сьтворѹ .г. лѣта ꙗко .г. мѣсеци, а тры мѣсеци ꙗко .г. недели, а тры недели ꙗко тры дьни, а тры дьни ꙗко .г. ҹрьтице, а тры ҹрьт҆це ꙗко .г. мьгновѣнiи ока. И рече ѥмѹ діаволь: а по томь что бѹдеть, Господи? И рече ѥмѹ Господь: по томь раждегѹ ѕемлю ꙗко ѡгнь, и свію небеса ꙗко кожѹ, повелю морѹ да сьхнеть ꙗко камень. И тогда имать сьинти мати моꙗ на ѕемлю, Іѡань богословь и Іліа и Ѥнохь, иже несѹть сьмрьти вькѹсили, и тогда свѧжѹть тебе ѹѕами прѣждними, діаволе, Богоу нашемѹ слава вь вѣкь, аминь.

Apokrifi kijevskoga rukopisa.

OD DOPISNOGA ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 26. siečnja 1884.

Baveći se Avgusta mjeseca 1874 godine u Kijevu na arheoložkoj izložbi, koja je tada tamo držana, nađoh u biblioteci kijevske Duhovne Akademije jedan srpski rukopis XVI vijeka pod biļegom O. 8. 30, u kome se među ostalijem stvarima nađoše i četiri niže navedena članćića, koji mi obratiše pažńu svojom apokrifskom sadržinom. Kako mi ovaki članci ne dođoše nikad od to doba pod ruku, niti nađoh da ih je ko do sad štampao (osim pošļedńega), to ih evo ovdje štampam. Pošļedńi, molitvu svetog apostola Pavla od zmije, ja sam štampao u „Примерима књижевности и језика старога и српско-словенскога" Београд 1877, стр. 515, ali se ovaj prijepis početkom toliko razlikuje, da ga štampam, koliko da se vidi kako su prepisaoci ovakijeh stvari malo se obzirali na tačno prepisivańe, nego su uvijek gotovi bili stvar slobodno preraditi. U prvom i drugom članku teme su, oko kojih se sad samo iz naše stare kńiževnosti može već nakupiti priličan krug apokrifa. Take vrste člancima u raznim oblicima vidi se da je kiptjela sredńevjekovna kńiževnost. Treći članak pripada krugu pričâ ili apokrifâ o ličnosti Isusa Hrista, takođe ne malome.

---

x.

Слово ѡ показании Господа нашего Іс. Христа како ѡтвештати на суде, ѡче благослови!

Єгда хоштеть богь прити на землю царь небесны, сь светыми аггели, сьнідеть чєстнии крьсть на землю, тогда рече на соудишти страшнімь: Пріступите кьждо своими дели. И рече господь: Ѡ горѣ смѣюштимь се вь црькви или шептештимь и ликоую дроугь сь дроугѡмь! Рече Господь: Где соуть свирци или глоумци? Стоıахоу виили, плачюшти се. И ѡбрати іхь Господь вь ѡгнь вечии. Рече пакы: Где соуть потикоували сироти или стара, ıако ты соуть свезани за пету стрьмоглавь. Рече Господь: Где соуть, иже се роугахоу слепимь или добро глаголештимь или криво вештали, тѣмь оуготовлıено ıесть смола крѣшта. Где соуть любодеици, где ли піıаници, иже оупивахоу се, а сирѡти и вииливи не вьзирахоу; где ли магесници, иже іхь седмоусти кладенець ѡждаеть. Рече Господь: Где соуть татіе, где лі клеветници, ти ѥсоу ѡгию вечномоу пѡдѡбни; где соу прѣлюбодеици и житовабци, где ли кривоѡбраздници, где ли иже доми попалѣють, или неподавающтимь црькамь и поповехь не срамлѣюштихь се и рѡдителемь не говеють; где ли соу металници на вчекіе діаволию гледаюшти и вь звездахь ıако на техь належить ѡблакь ѡгиеии. И паки рече Господь: Где соуть ѡпоганеюшти се добыткомь и богатешти се, где ли власти чоужден именіе изедлıюшти бесь правди, тие подобии соуть адоу; где ли царие немилостиви; где ли епископи златолюбци, где ли кнези, иже послоушають книгы светие и пакы криво соудеть по миту изедающтихь оубогыхь; тѣмь оуготовани соу зміе крилатѣ и вси гади нечистие, ти же ихь ѡчима блюсти. Рече Господь: Где соу коумове и побратими, иже се крьстоу чєстнѡму ѡбештавахоу, и пакы попирахоу его; где ли иже не четоуть ѡца и матерь, где ли иже не крьстеть се вь име ѡца и сына и светаго доуха, нь вѣ рѡваше діаволу; где калоугери блоудиіци, ѡпоıасани соу клетвою; и прочи людіе, кь светоую неделю блудь творешті, темь место оуготовано ıесть .к. стльпа ѡгиена, изь иихь же пламень исходи двема ѡконьцема и попалѣю ихь. Рече пакы Господь: Где соу епископи и калоугери и попове и діаци иже оучеть людие, а сами не творєть волю божію; где су людие, иже ихь попове оучеть а тіе ихь не послоушають, где ли иже неподобнаıа предь попови глаголють и страха божи не боють се, темь оуготовано ıесть ѥзерѡ ѡгиенѡе, и тоу ıесть вьсемь злодеицамь вьити. Рече Господь: Где соуть ленивци, иже не вьстають на оутрьиию вь светую неделю и на светие празники и вь средоу и вь петѡкь, нь ленехоу се ıако и мрьтви, а

на делѡ идехоу и вь жрьвнахь мелехоу вь неделю; помигливи соу се домь по мирѥ сноуюште се, и тие не имають проштениꙗ вь вѣкы. Рече Господь: Где соуть иже плениени же не искоупише, ни црькви сьздаше, нь глаголють: ꙗдемо и пиемо, дондеже не ѹмремь и бѹдемь идеже и вьсь мирь вь малѣ радоують се а вь дьлзе моучеть се сь вьсеми грѣшници, идеже люти звериє снедають ихь. Рече Господь: Где соу доушегоубци и каматиници и попове второженци и прости третиѡженици и четврьто, идоуть вь моукоу вечноую, а еже дасть ѡть своего дома милостиню и покаеть се сь страхомь божиємь и сь верою за свое сьгрѣшениє, тыє ꙗветь на страшинимь соудоу ѡть десноую сь праведиными. И рече Господь кь праведнимь: Приступите и станете ѡть десноую мене, и просвѣтить се, понеже оугодна мнѣ сьтвористе, алчюштихь накрьмисте, жеждоуштихь напоисте, нагыхь ѡдеꙗсте ништие и оубогыхь помиловасте, и темь оуготовани ѥсть раи. Сиє же безоумни ништихь и оубогых забише, алчюштихь и жеждоуштихь не накрьмисте, ѡбидна не ѡправдисте, и скрьбнаго не оутешисте, не имате наследовати царьство небесное, ты же сьтворише дела божиꙗ и закониѡмь ходише вь светоую троицоу, вѣрѡваше ѡца и сына и светаго доуха и ныиꙗ и прысно и вь вѣки вѣкѡмь.

β.

Слово о .з. грѣсѣхь непростенихь, оче благослови!
(Rukopisa list 11a).

Ѡтреши оуста своꙗ светаꙗ Богородица, и прѣклони колене на лонѡ Христовѡ владичне молеше се: Помилоуи ме, Господи, проштениꙗ дажди чловѣкомь грѣшнимь! И рече Iсоусь: Мати моꙗ, за многые сльзи твои и вьздиханиꙗ ти ѡтпѹстеть се грѣси чловѣкѡмь; нь .з. грехь, еже соуть не ѡтпоуштени: иже сьтворить блоудь вь неделю за оутра, не имы проштениꙗ вь вѣкы. Тогда светаꙗ Богородица припаде кь ногама Господа Бога нашега Iсоуса Христа, молѣшти се, и рече: Помилоуи мѣ, Господи, и покажи ми, кои грѣси соуть непроштени чловѣкомь. Iсоусь же рече: а. грѣхь, еже Бога ѡтмєтаєть се, свѣзани боудоуть ѡпако прѣдь Богомь; .в. грѣхь, иже соуседѡмь не живеть и зла моу мисли и клевети, то не проклеть; .г. грѣхь, иже не вѣроуе светое вьскрьсениє и светомоу доухоу и вели „неште быть вьскрьсениє“. Ѡ горе темь, боле имь би било не рѡдити се, и како не исьхоше та оуста што тако глаголаше, или како ѥзыкь не оукрати се тои, или како не зинѹ землꙗ и пожре его жива. .д. грѣхь, иже ѡсоуждае заповедеи црквние. :є. грѣхь иже сьгрѣши сь рѡдителми своими, или сь коумомь блоудь сьтворити. .ѕ. грѣхь иже вь своимь

богатстке кь соүе жикств и не пωдавае иништнимь, ни робие искоүпише, ни црькви създаше, ни светымь паметь не сьтворіше, и доүшегоүбци тие не имають ωть Бога милость вь вѣкы. .ꙁ. грѣхь иже по неволи ходен вь црькков и не плаүеть се грѣхы своихь и не слышить пѣнія црькквьныя, нь плѣшти, роүкою, и ногама клеплѣ и глоүмъ творить вь цркви. Ти несоү свезани веригами ωгненними. Тогда светая Богородица, кладнүицоү нашоү, прiпаде кь ногама Господа Бога нашего Іс. Христа, и реүе: Помилѹи ме, Господи, и покажи ми, ωть коего аггела градь падае и избивае жита үловѣкомь. Реүе Ісоүсь: Слыши, прѣүистая, азь ти повемь: Ѿть архаггела Михаила градь падаеть, идеже соүть зли үловѣци, блоүдници, и потворници, крькомесници, магыстици, крьстонерьци, доүшегоүбци, житовавци, и на техь падаеть слана и градь. И светая Богородица реүе: Господи, покежди ми, што юсть црькввь? И реүе Ісоүсь: домь божи, реүе, оүтврьждение небоү и земли — — — — — — . . — — — — — — — — — —

Za tijem se na listu 17 isti članak nastavļa ovako:

Реүе Ісоүсь: Мати моя, тамо юсть медиаля трапеза и сребрьни блюди, темь соүде Тыте подобни, а матере ихь стоють свезани роүками ωпако и ногамиі и носеть на плештахь своихь безьмерное камение, и не спадаеть с нихь вь вѣкы. Да молите се кь Господоү, братіе, ωстанете се поүти неправедниихь и примите поүть божихь, да приложеть се вамь лета животоү вашемоү, подвизаите се на благая и боүдете вь покаяніе ωцоү и сынъ и светомоү доүхоү.

Слово Ѹпрось ω ωтүе нашь . . . . .

(Rukopisa list 17b).

Вьнегда ходѣше Господь нашь Ісоүсь Христось сь оүүеникы своими, вьзведе ихь на гороү високоү, и сѣде тоү, и прѣсташе вси оүүеници, ωнь же вьзведе оүи свои на нь, и ωтврьзе ѹста своя и наоүүиꙿнхь глаголе: Блажени юсте прѣдь ωцемь моимь небеснымь и прѣдь аггелы его, аште сьхраніте елико заповѣдаю вамь. Се оүбо посилаю ви: яко овци по срѣдѣ вькы пропокѣдаите слово божіе вь всемь мире и наоүүити всакого үловека елико запокѣдаю вамь крьштаюшти вь име ωца и сына и светаго . . . . бдите и молите се, да не внидете вь напасть, и егда молите се, сице глаголыте: ωүе нашь, иже юси на небеси. То же слышавше ѹүеници вьпросише дроүгь дроүга кь себѣ глаголюште ω молитвѣ сеи и не могоүть разоүмети вьпроса того. И ниедниь не смѣя ѹпросити его. Дрьзивь Петрь и прiпаде кь ногама его, глаголе: Помилоүи ме, Господи, разрѣши ми, иже реүе: Ѿүе нашь, иже юси на небеси? Реүе Господь: Слыши, Петрѣ, зато сии-

дохь на землю, да наоучаю елико ми отьць запокѣда, да ксакы оученіе мое услышить и вѣроуеть вь пославшаго ме і хранить запокѣди мои и поутеть се у оца моего вь дьнь зканиꙗ моеего, Господь же ты дасть оца пльтнаго, ꙗко да работаеши ему, ꙗко да веселить се о тебѣ отьць небесны; аште ли оца опечалиши, то отьць небесни опечалить се о тебѣ, ꙗкоже ѥсть писано: Чты оца и матерь, не прогнѣвайте родители, да не кльноуть вась и лишить се раꙗ. Ширшаго мора ѥсть вьздиханіе родителѣ и отьць небесни осоудить его на соуть, сего ради реко ти, Петре: оче нашь, иже ѥси на небеси. Пакы Петрь рече ѥму: Господи, что ѥсть иже рече, да се светы име твое? Господь рече: Слыши, Петре, сьтворихь светоую неделю молеште се владицѣ и Богоу за грѣшніе оть .ʒ. дни о дѣлѣ, да елико не почитають светоую неделю, не поутоуть се вь дьнь соудни, нь огню вѣчноме прѣдадуть се. Нь братіꙗ моа вьзлюбленниꙗ, аште работаите всѣхь срьдьце Богоу, хоштете видети царство божіе. Не вьдаваите се снoy да не вьнидете вь глоубыноу соноую, ноу егда чюѥте проповѣдныкы црквниѥ, вьстаіте сь тьштаніемь и ходите вь црькевь божію и вьспоминаите Бога и молите се ѥмоу, тѣмь же, братіа моꙗ благословена, сьтворихь божію слоужбоу да глаголете: Благо ѥсть исповѣдаті се Господеви и пѣти имени твоему вышнему, ꙗко Господь благи ѥсть, Господь вьцари се и вь лѣпотоу се облѣче, ꙗко господне ѥсть царство и слава, глаголи . . . Придите вьзрадуѥмо се Господеви, вьскликнѣмь Богоу спасоу нашему, за то сьтворихь аллилоуіа за (и)стіноу и правдоу, елико рече, на земли сьтворихь еvагеліе, да оуши срьдьць вашихь отврьзоуть се по глаголоу еваньгельскомоу, за то сьтворихь діакы, да вьпиють и глаголють: елико оглашени пріходеть на утро вь црькви, елико не приходеть или вь зачело литоургии и не стоють сь страхомь до конца, да вьзмуть светоую анафороу, то ѥсть дарь Христовь. Зо то рехь ти, Петре, да се светы име твое. Пакы Петрь рече: Господи, что ѥсть да пріидеть царстко твое? Рече Господь: Слыши, Петре, азь ѥсмь царь всѣмь, сьзыдаю всѣ вѣрою. Тако сьтворихь цара на земли, да еже цара земного не боить се, то ни вышнѣго не боить се, за то рѣхь: да приде царство твое. Пакы Петрь: Господи, что ѥсть, иже рече: да боуде волѣ твоꙗ? Рече Господь: Слыши Петре, волѣ божіꙗ ѥсть на небеси и на земли, да вси твореште волю божію ты наслѣдеть царство божіе. Петрь же пакы на ногоу его паде, глаголе: Помилоуи ны, Господи, и повѣждь намь, что ѥсть волѣ твоꙗ, да творимь? Рече Господь: Слыши, Петре, вьзлюбыши Господа Бога своего всѣмь срдцемь своимь и всею доушею и мыслыю своею искрьнѣго, и сьхрани се оть блоуда, ꙗко за-

чело грѣхоу сь женою бысть, сего ради прѣдахомь се сьмрьти, Разоумѣи, ꙗко азь за грѣхы потопихь Содомь и Гоморь, поне оубо мы оумоудримь се, да не боудемо ѡсоуждени. Рече оубо пророкь: Прѣлюбодѣи, аште прѣжде не покаеть се, не внидеть вь царство божіе, что иже глаголеть се блоудникѹ и прѣлюбодѣю соудіть Богь. Рече Богь, ꙗкоже рече Соломонь прѣмѹдры, не зри на ли(ц)а женска, ме(дь) бо капеть изь ѹсть его. Что скоро не глаголю, братіе, всакь грѣхь протівь блоудь, мнози бо ѡть нѥю имѣнѹють се, ноу прѣжде соуда прѣдадоуть се ѡгнию, рече бо пророкь и не ѡдьжди се ѡдеждею доброю, нѥнді вь прѣгоудникы и гоусли, ꙗко тоу ѥсть зборниште діаволомь. Идеже велико сьбраніе, тоу стоить по срѣдѣ ихь діаволь, тоу радость юношамь и дѣвицамь и діаволѹ празникь, а идеже пѣніе неоусіплемо светыхь, тоу прѣдстоють аггели, радоуюште се, тоу вьспѣвають прѣстоли божи. Єлици Бога любеть, скоро пріходеть вь црьквь, то ѥсть, Петре, волѣ божіꙗ. Пакы Петрь рече: Рьци намь, что ѥсть, иже рече намь, ꙗко на небеси и на земли? Рече Господь: Слыши Петре, азь сьтворихь небеса и вса на земли, и црькви божіе иже токми небесемь, да весь прѣстаніа Бога славеть, ноу паче, вьзлюблена моа братіе, аште творите паметь светымь, хоштете наслѣдовати царство божіе. Послоухь имаите, много гладніе накрьмите, мнози бо творѣть паметь, не скрьбеть о гладнихь, нь глаголють вь срдци своихь: кто нась призва, да і ми того призовемо, не нарѣцѣте тѣхь, ꙗко творѣть паметь светымь и оувлокеть се милость творѣште дрѹгь дрѹгоу, на небеса жрьтва ихь не вьзносіть се. Сего ради рѣхь ти, Петрѣ, ꙗко на небеси и на земли. Пакы Петрь рече емѹ: Господи, что ѥсть иже рече Господь .... Слыши Петрѣ, хлѣбь ѥсть нескоудны христиꙗнѡмь вѣра, сьшьди хлѣбь сь небеси, и животь дароую мірои сынь слово божіе, єлико страхь божи имають вь срдци си и вьзиграють на заповѣдие его, тыѥ имають хлѣбь, соушти вь срдци своимь. Сего ради рѣхь ті, Петрѣ, хлѣбь нась насити даждь намь дньсь. Пакы Петрь рече: Господи, что ѥсть иже рече: ѡстави намь дльги наше? Господь рече: слыши, Петрѣ, азь ѡставлѥніе грѣхомь вь светѹю месопѹсть, да се посте .м. дни, да раздроушеть се грѣхы наши вьсегда. Єлици не постеть дьнию тие, то пламень ожидаѥ ихь. Нъ сице глаголю вамь, вѣрѹите и постете се вь петокь светы, ꙗко вь тои дьнь насади Богь раи и сьтвори чловѣка по ѡбразоу своемѹ, вь тои дьнь посѣче се дрѣво, на немь же прѣчистѣи си роуцѣ прострѣ, и вь тои дьнь бысть ѡсѣченіе главѣ Иѡана крьстителѣ. Вь тои дьнь прѣтрьпѣхь распетіе, и копіемь ребра моꙗ прободоше, вь тои дьнь сіли не-

бесиѥ въсколѣбаше се ѡдь страха владычиа, видеште ѥго распинаѥма, въ тои дьнь нѣсть достоино нио — — — — — — — — — — — —

Nedostaje nešto, list ili dva. U ostalom vidi se, kako je ovdje upleteno poznato apokrifno vjerovańe o petcima. Čega nema, sve je o tome.

изети можь на месо развѣ беди, или паметь светыхь господскіхь празиикь еі., ѩко азь въсіахь изь мрьтвыхь волею ѡчею, ѩко азь родихь се ѡдь дѣвы Маріе, а проуи ні є дьны проклѣть тьи грьтань и езыкь, ѩди месо или сирь вь петькь или вь средѹ, за то рѣхь ти, Петрѣ, ѡстави намь дльги наше. Пакы Петрь рече ѥмоу: Господи, что ѥсть, иже рече ѩко и ніе ѡставихѡмь своимь дльжникомь? И рече Господь: Слыши, Петрѣ, аште ѡставиші искрьнемѹ своемѹ грѣхы и покріеши иже ѥсть сьтвориль, ѡтьць вашь небесии ѡставить вамь прѣгрѣшеніа, ꙁа то пішеть: ѡставите и ѡставить се вамь; аште помілоуете, помиловани боудете, за то рѣхь ті, Петрѣ, еліко ѡставіхѡмь дльжнікѡмь нашимь. Пакы Петрь рече: Господи, что ѥсть иже рече не вьведи нась вь напасть, нь избави нась ѡть непріязиі? Господь рече: Слыши, Петрѣ, иже не видиши что, нікомѹ не повѣдѹи, и вь напасть не виндеши. Господь рече: не ѡсѹждаіте, да не осѹждені бѹдете, ѩкоже соудіте, соудіть се вамь, всакь иже ѩмѹ копаеть, вьпадаеть се вь ню, иже мерѹ мѣріте, вьзмѣріть се вамь. И се глаголю вамь, братіе, идеже ходіте, скріваіте си роукоу деснѹ ѡть лѣвѹю, извратіте прогоненіе вражне, десною рѹкою знаменаи все тѣло свое вь ѡбразь крьста, образь бо крьстни сіла Христова ѥсть, радоують се аггели вьслѣдь тебѣ. Сего ради рѣхь ти: Петре, не вьведи нась вь напасть, ноу избави нась ѡть непріязні, Богоу же нашемѹ слава, вь вѣки аминь.

Молитва светаго апостола Павла ѡть зміе.

(Rukopisa list 94.)

Вь име ѡца и сына и светаго доуха азь Павль рабь божіи иже иногда гонитель светыимь црькьвамь и каменіе метахь на светые сьсоуды и ниа сьтворихь не вѣдоуштоу ми спасеніа божіа, пловештемь по морѹ, пришьдшемь вь ѡстровь мелетінскы и сьбрахь рождіа множьство на вьзгнѣштеніе ѡгню. Єхідна же изьшьдши, еть ми се за десноую роукоу. Азь же доухѡмь светыимь и истинаго Христа отресохь сію на вьсходештіи пламень. и ничтоже пострадахь, ѡть оугрізеніа се на сьнь ѡбратихь се. И пришьдь архістратигь великы Михаиль, и вьзгласи ме, глаголе: Савле, Павле, вьстани и вьспрінми сію книгѹ, и ѡбрѣштеши слово написано сіце глаголюшти: заклинаю вась вык

шінхь царе и половиноу родовь звѣрні пльзлюштынхь по земли вь Бога сьтворшаго небо и землю, море и вь непоколѣбимн прѣстоль змıа пакостнаго; заклинаю те вь рѣкоу ѡгньниоую, ıаже исходыть ѡть подножıа и ногоу господню, и Богоу и спасоу нашемꙋ Іу Христоу и вь неговехь беспльтныихь аггель змıа василіскаа, змıа тетрахалына, змıа додекахалина, ꙁмıа лагодрома, змıа ехіднꙋ, иже има вь десиои стране ıадь, што любо аште оуıасть, немоштно есть емꙋ ожити, еште же .кд. родства, идеже постнігнеть вѣрнаго и светаго апостола молитва и запрѣштеніе сіе, вь кои абіе часъ ꙋхапівши, змıа ꙋмрѣть, чловѣкь же оуıазвлıенныи ѡть нее живь боудеть. Вь славꙋ ѡцꙋ и сынꙋ и светомꙋ дꙋхꙋ и нына и прысно и вь вѣкы вѣкѡвь аминь.

Trebińe, Tvrdoš i Savina.
Pisma iz hranionice manastira Savine s nekolikim primedbama.

OD DOPISNOGA ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 26. siečnja 1884.

Пре него што почнем говорити о ових неколико писама, што их овде у свет пуштам, навешћу цитат из описа манастира Дужи и Тврдоша, који изради арх. Н. Дучић, а у преводу га је руском најпре наштампао г. А. Хиљфердинг у његову зборнику Боснія, Герцеговина и Ст. Сербія. 2 изд. Ст. Петербургъ 1873, стр. 469—481.

„Манастир Дужи — читамо у том спису — положајем је у средини пониске шуме, која је израсла у кршу, сахат и по западно од града Требиња. Око њега су са три стране стене и густа гора, а с истока се испред њега пружа прекрасна пољана, покривена густом дубравом. Он није основан у време српских владалаца, али је знатан по својој свези с манастиром Тврдошем, који се налази од Дужи на запад $^3/_4$ сахата на реци Требишњици, и сад је у развалинама. Ево како је Тврдош допао развалина. Кад је дужд млетачки изагнао Турке из Боке Которске, они се преселе у Требиње, и ту поотимљу хришћанима куће и земље. Том су приликом од многих цркава начинили џамије. Али манастиром Тврдошем на један пут обладати не могаху, једно због његова склоњенога положаја, а друго због тога, што је у њему било више од 80 калуђера осим искушеника и слугу. Ван тога у њему је вазда становао митрополит. За то Турци Требињци начине под самим манастиром кулу, и настанивши се у њој, стану чинити манастиру неописане увреде и пакости, еда би га како растурили. Седам година су калуђери у Тврдошу трпели свакојака насиља и досаде, докле

их, на послетку, очајање не натера, те заједно са митрополитом Саватијем оставе стари манастир и утеку у Нови. Тамо им влада млетачка допусти, те обнове цркву и манастир Савину год. 1695. Неколико стараца не могну поћи с њима, него године 1708 пређу из Тврдоша у Дужи, где су живели као чобани. Кад су се и они уклонили, Турци заузму Тврдош. Али још те исте године Млечићи стану нападати Турке Требињце, и Требињци, видећи да се у Тврдошу неће моћи одржати, распрсну цркву прахом пушчаним".

С овим догађајима у вези су писма, која даље приопћујем.

У бр. 1. и 2. сачувана су словенским језиком писана писма влашких војвода, којима су манастиру Требињу (о том имену говорићу после) давати прилози.

Бр. 2. је окружница обновљеног манастира Савине, одмах после досељења Требињаца из Тврдоша **„по разорени и прегнании ѿть проклетнхь чадь агаранскнхь изь стараго манастира требинскаго, ѡбретаемо се зде ка сим приморские теснота ѡбновлеюште више речени свети монастирь и келие изь нову правеште, такожде и странопріемница и вода и прочие потреби монастирские"**. На овом акту летописа нема, а по овим речима биће, да писмо пада у годину 1695, као годину изласка калуђера из Тврдоша, или у неку од година, на скоро после те, пошто је допуштење за обнављање манастира од Млечића извађено.

Бр. 3. је писмо, које херцеговачком митрополиту Нектарију Зотовићу год. 1701, на дан 31 Октобра, даде пакрачки владика Стефан Љубибратић у граду Пакарцу, и којим замоли православне хришћане свога подручја, да прилажу у руке митрополита Нектарија, који бејаше пошао да купи прилоге за обновљење манастира Требиња. То показује, да је године 1701 већ био разорен ман. Требиње. У томе путу је он с хрисовуљем манастира Требиња, који манастиру даде влашки војвода Јон Матеј Басараб 15 Јуна 1646, већ 8 Јануара 1702 био у Букурешту код војводе Јона Константина Басараба, те узео новце, који су манастиру по старијем хрисовуљу припадали и примио нов хрисовуљ и нове прилоге од Јона Константина Басараба. По белешци г. арх. Н. Дучића пак то би било позније. У осталом писмо владике Стеф. Љубибратића не одликује се јасношћу, те може бити, да се прошња Нектаријева, за којега он сам изреком говори да је **„ѿть предель Далматіє и ѿть**

владаи'иа исиеишега Дужда киетаукога", тиче опет Савине, која се са Требињем (Тврдошем) у братству налазила.

Бр. 4 је врло знатно писмо по томе, што је издато од стране руског великог пуковника Михаила Милорадовића. На њему је и автограф и печат с грбом тога знатног Херцеговца. Оно је данас за то знатно, што је споменик од мисије Милорадовића у Црну Гору и Херцеговину, а та је мисија данас знатна за то, што се њоме почиње руска акција на балканском полуострву.

Бр. 5 је окружница Павлова манастира из Свете Горе. Она се, не знам по каквом случају, иашла међу овим писмима, ма да не припада ниједном херцеговачком ни приморском манастиру. Нашавши је ту, ја сам и њу преписивао једно да послужи као паралела окружници ман. Савине, друго да се боље позна и та врста средњевековних писмених радова наших монаха, а није без историјског интереса оно опширно побрајање разних редова народа, на које су се калуђери поради милостиње обраћали.

Још је знатно, што се у свима овим савинским писмима помиње Т р е б и њ е као манастир и храм Успенија Богородичина. Међу тим зна се да је Т в р д о ш, садашња развалина, био извор и повод и С а в и н и украј Новога и Дужима мало даље од Т в р д о ш а. У старом рукописном зборнику, за који г. арх. Н. Дучић (Боснія etc. 470) изреком тврди, да је у Дужи пренесен из Тврдоша, не зове се тај манастир Т в р д о ш е м него опет Т р е б и њ е м, као што се чита у запису који је из тога рукописа г. арх. Н. Дучић у горе поменутом свом чланку у целини приопћио. У истоме рукопису има списак митрополита требињских (који су продужење стонске јепископије коју је св Сава основао), и врх њега је натпис: **Ꙁдѣ митрополити монастира Требиниꙗ**. Исто тако ма да се врло добро зна, да је Савина основана од монаха из Т в р д о ш а, у спомецницима архиве њене, за које не може бити сумње, да су пренесени у Савину из Тврдоша, тај се манастир не зове садашњим именом, него Т р е б и њ е м, а иначе се и у овим савинским писмима помиње исто онако не само храм цркве, него и прича о цару Костантину као основаоцу, за коју и испис г. арх. Н. Дучића из старога тврдошког рукописа зна. Т в р д о ш је, дакле, новије име, настало или за време борбе око ман. Требиња пред што ће опустети, или му после, у течају времена поводом успомена

на ту борбу дато — пошто га ни у споменима старијим ни у онима из почетка прошлога века не видимо, и пошто се у свима помиње само ман. Требиње, иначе у улови и на месту садањег манастира Требиња Тако бисмо у овоме добили и један прилог за историју промене имена наших места.

Што се тиче језика, у свима је овим споменицима, па и у Милорадовићеву писму којим се почиње руска акција међу Југословенима, чист српско-словенски језик, с неколико само речи из руско-словенског уметнутих, што није тешко објаснити, пошто се у то доба по црквама нашим налазило већ доста књига из руских штампарија. Светогорско писмо одликује се правилношћу и особеним ученим правописом, у коме се налази још и ы, нешто поводом тежње, да се правопис, колико је могућно, с руским једначи, нешто пак и према старијим традицијама из XV века из времена Константина Философа, који је у нас први старао се, да и ъ, давно пре тога истиснуто, на ново у службу поврати.

1.

Изводи из два писма о даровима угро-влашких војвода манастиру Требињу.

а.

Прво је оригинал писма Јона Матеја Басараба, господара земље угровлахијске, дана у Трговишту месеца Јуна 15 дан, **вь лѣто ҂ӡрнд** (7154—1646) којим он даје манастиру **глаголими Требние храмь Ўспеніе прѣстѣи владичице нашеи Богородице, приснодѣви Маріа ѿ срб'скою ӡемле**, сваке године **по тысаща ѡсми сътъ аспри и приходещи братіеи спензе двѣ стѣ аспри.**

На писму се још види висућа печат, али је сва изломљена.

б.

Друго је писмо на пергамену, с великим висућим печатом у црвеном воску заоквиреном кутијом воска жутога. Оно је од угро-влахијског војводе Јона Костандина Басараба, дано је у Букурешту 8 Јануара 1702, и у њему зе пише како је к Јону Костандину Басараби дошао херцеговачки митрополит Нектарије, донесавши хрисовуљ дат манастиру **имениемъ Требнию ѿ сербскиа ӡемли идеже есть храмь оуспеніе пресвятыѧ владичица**

нашеа Богородица и присноде̑вы Маріа. За тим се каже, како је тим хрисовуљем уписана манастиру милостиња, коју манастир због даљине места није могао редовно дизати, те Јон Костандин Басараб потврђује хрисовуљ и наређује, да се манастиру сваке треће године издаје по ҂ѕ пенеза или по .ме. талира за душу Јонову и његових родитеља, а одреди монасима, који су тим послом дошли, ҂аѿ пѣнеза или .гі. талира.

Од тога писма, којему су слова већ изблеледела, има и један познији, рукописом прошлог века писан препис на хартији.

2.

Окружница ман. Савине за обнављање тога манастира.

(1695 године.)

Иже по васьду в' благодети пресветаго доуха ѡбретаюштим се васемъ православиимъ христиꙗномь, васе- светенншим и блаженеиншим патриꙗрьхѡмъ, преѡсвештенеиншим митрополитом и епискꙋпом, пречастиенншим архимандритом, протосингелом и ѥ̆зархом, преподобънеишим ігꙋменом, проигꙋменом и дꙋховником, частнеишим ѥромонахом и монахом, благоговенеишим протопрезвит(ер)ом, презвитером же и дияконом и васемꙋ чинꙋ црковиомꙋ; мирскаго же достоин'ства военачелником, градоначелником и сꙋдиꙗм, пресветлим и превꙋзвишеним господам генералом, благородиим господам графом, обр'стером ѡберс'т'лантматом, манором, капитаном, лантмантом, ѕаставником, стражмансторомь, десетником, ѡберькнезовѡм, кнезовом, кметоком, боларом, воꙗком, трговцем, ѕанатлиꙗм, ѕемледелцем и васаким рꙋкоделцем и частиим домостроителницам, госпождам женам. и васем ѡбште православиим христиꙗном иа многа лета радовати се ва Господе Бозѣ вашим христолюбиꙗм великием же и малим, аминь.

Ми смиреини слꙋжителие близь града Ерцег-Новога монастира светие и свештениe ѡбители светоꙋспенские пресветие владичици нашеа Богородици и присноде̑ви Марие, тогоже светаго монастире смиреиниї Ігꙋмень Арсениї ѕ' братиꙗми смереное поклоньение сатвораемь вашим благочьстиꙗм и молимь Господа Бога и пречистꙋю его матер, светие србские просветители, кꙋпно же и васехь светихь ѡ вашемь многолетиом и благополꙋчиом здрави и дꙋшевиом спасении. Кь томꙋ же, христолюбиви и нам милостиви роде Христиꙗнски, известꙋемо вашим благочестиꙗм како по разорени и прегнаниї ѡть проклетихь чадь агарянскихь изь стараго монастире требинскаго ѡбретаемо се зде ва

сиѩ приморски теснота[1] ѡбновлеюште више реченн свети монастирь и келие из нову правеште, такожде и странопрнемница и вода и прочие потреби монастирскне, помошти же ни ѡть куду кроме милостиваго Бога и вась православнихь христиіань нмамо.

Того ради потрудиѡмь[2] до вашего христолюбиѩ васечастнаго ва Христе брата нашего протосингила Нектариѩ милостиии ради и споможениѩ нашемь монастиру умилено и милостивно пред вами пролиевающте наше молениe, да странопрнемио и милостиво его пьримите Христа ради и ѡть вашего богоданаго вамь имениѩ милостиню подарунте, елико вась духь свети наставить и преблаги владика Христось учить, самь бо ва светомь еvaггелiи рече: Блажени милостиви, ꙗко ти помиловани будуть, и: Милостиниꙗми греси ѡчиштають се чловекомь, милостиниѥ многажди ѡть сьрти избавлеѣть и врата небеснаꙗ ѡтверзаеть и к' Богу приводить и оу престола божиѩ са дрзновениемь поставлꙗеть, понеже милостиви чловѣкь другь божи нарицаеть се. Ради того будите нашего светаго монастира титори и црковини красители, да и ваши души украсет се по реченому ѡть апостола: Красен црковь божию свою душу красеть.

Темь же аште кто благоволить писати се ва парусию или саландарь или ѡбшти лист или проскумидию и проча, или любо кою кешть послати за украшение цркви, а себе в' прилозе вечное поминание и родителен свои, васе сие да пошлете по брату старнешнии нашемь више реченомь, ми же васе исправити оштемь по чину црковпому и по оуставу светихь апостоль и предании светихь и богоносинхь ѡтьць. Прочее милость божиѩ и покровь пречистне богоматере и светихь србскихь просветителен Симеѡна и светителе Савви и Арсениѩ и помошть васехь светихь да пребудеть са васеми вами и доми и чади вашими православиними всегда, аминь.

Потпис црвеним испреплетаним 0·051 м. високим словима **Смерени игумен' Арсенн со братiамі.**

Печат међу другом и трећом речју потписа 0·041 м. у пречнику с потписом колико се да прочитати: **Печать монастира Требниѩ . . . . храмь успениꙗ прѣсветие Богородице.**

[1] М. ва сiaхь приморскиехь теснотахь.

[2] Вез х као и горе чисто по народном говору.

3.

Писмо славонског владике Стефана Љубибратића од 31 Октобра 1701, дато митрополиту херцеговачком Нектарију Зотовићу, да може просити за обновљење ман. Требиња.

На средини се налази крст, и њему је у угловима написано Іс. Хс. Ника. Све је то бојом црвеном. По том почиње право писмо као што следује:

Пресвѣто сил'енишемь и непобѣдними и благородиниль и благоучастнвимь и самодржавненшимь ѡбладетелнимь христонменнтаго народа ѡбласти ѡсобиюи ва присиеи вере красештимь се, градоначелнымь юсиеншимь и вѣлеможнымь кнезокомь и стратилатомь, превисокимь и пресвіетлымь воинаучелныкомь и црквиныль правителюмь, свѣтеншемѹ архіпастиремь, прѣѡсвештенным мітрополитомь, блажененшымь архіепископомь, боголюбазимымь іепискономь, црквинаго исплъниѥніа начелинкомь, духовинаго и мирскаго ѡбоимь, тисуштоначелникомь и стоначелникомь и педесетоначелникомь и десетоначелникомь и судіамь и заповедникомь христоименнти люди, прѣчастненшимь архиман'дритомь и преподобиюеншимь ігоумеиомь и частинимь протопопамь, поповомь же и вьсемѹ чиниѹ црькквиномь и ѡбоимь кѹпно. Ведомо даемь овиемь нашимь понизиимымь и ѹмилиатнимь писмомь, како пріиде до нась преѡсвештен'ны мітрополить херцеговачкы кѵр Нектаріе Зотовичь ѡт предель Далматіе и ѡт владен'на юсиеншега Дѹха бистаучкога с многимь ѹмиленіемь и трѹдомь и писаніемь, како сѹ га произволюла братіа ѡбштежителнаго монастира и престола више реченеи митрополіе на име Требиню, храмь вьсехь силинаго Ѹспеніа прѣсветіе и прѣчистіее владичице наше Богородице и присиодѣвіи Маріе, которѹ сказѹю да е ѡбитель воздвигао прьви вь христіане велики царь Константинь, юште сѹшти емѹ вь Риме, ныию же грехь ради нашихь попѹштеніемь божіемь ѡчьвідн'ни непріатель крьстаа Христова повеленіемь богоборинаго сѹлтаиь Амета ѡбнаженна и плениѥна юсть и ва запѹштеніе предата, того ради речен'ны господинь мітрополить просін ѡть нась како ѡть прьве краие[1] кралества шлавоинскаго іеписконa листь с коиемь би могаѡ преити и помошти просити по више реченны слав'иныхь сьмодржцевь. И господо начелины властель црквины и светскын и не такмо за ѡбнаженіе светіе ѡбители нь иште за ѡскѹденіе и ѹмалюеніе вьс'маа божестакны книгь и светіи іконь и чьстины ѡдеждь и са дрзновенніемь достоинно можемь рештіи да смо свінх на ѡвын краиина нагіи и алчины и жеждины

[1] ? крание.

не ѡвимь тленинмь ѡдеждами нліи хлебомь нліи вінн'номь него нашего ѥзикаа светыхь н божьствины книгь. Того ради ръце наше предлагаю на прьсн н колѥне преклашаю н лицемь біемь ѕем'лю н ськръшенными срьдцемь ѵмилѥнно молю, где год би се приказаѡ ѡвін господнинь мітрополить с овінмь нашимь ѵбогимь листомь, пръжите[1] вьше милостиве н податливе ръке н прнмите га господа радін н вьша слаткоглаголива ѵста препоръчите по богодаиен вашен власты н вьшимь мілоср'диніимь оѵима вьзрите на страннаго тъждозем'ца н прнснаго вь вѣре, ѥда би се вьшимы прѣмилостывыми самопоможеніемь н вѣликимь милосрьдіемь н ѡв'ва наша ѵбога стран'на люѵьзарніе свѣтлости вашен ѡснати, а мы недостоинны бъдемо молитав'ци вьсег'даш'ниы н слъге по ниие, с коіѡмь поннѕномь моіѡмь слъжбомь ѡстаемь ѵ градъ Пакарцъ ѵ држава кралевства Шлавоніе мѣсеца ѡктоміа .ла. лѣто рож. Христова ͵аѱа-го.

Смѣрений православ'ны іепископь донѥ Шлавоніе н Срієма н архимандрить бѣлеградскы грѵаскаго правословіа Стефань Любибратыѵь.

На средини печат утиснут црнкастим воском, у ком се испод владичанске митре налази грб. Поље грба подељено је на горњу и доњу половину. У горњој је с десна орао с преда с раширеним крилима, а с лева нека усправљена животиња; међу њима је крст. У доњој је међу две звезде у горњем левом и у доњем десном углу попречке неки знак, који се на воску сад већ не да распознати. Грб је покрај самог потписа имена, а титула је на десној трећини табака. Писмо је писано попречке по хартији.

4.

Писмо Михаила Милорадовића од 1711 год. као изасланика цара руског Петра Великог, којим позива на борбу с Турцима.

Божіею милостію благоѵастивеншаго, съмодрьжавиеншаго вѣликаго господара нашего цара н прьвеншаго христіанскаго им'ператора н монарха вьсероссіискаго н проѵим н проѵим повелителѧ н вѣликаго кнеза Петра Алексѣевнѵа.

Пресветлаго его царскаго вѣлиѵаст'віа ѡслъгователи посланикь азь Михаиль Милорадовиѵь, вѣлики пльковникь ѡть его царскаго пресветлаго велиѵаствіа христіанскихь воискь.

Понеже ва знаніе т'воръ ва иинѣшнаа н позденшаа времена касакомъ благоѵастивомъ господаръ н ѡбладателю н проѵимь въсемь иже

---

[1] У крају: прострите.

бꙋдꙋть владати и господствовати въ земли срьбьсцеи и босан'скои и въ захлминскихь странахь, къко ѡть пресветлаго его царскаго величаствіа ми послани есми въ здеш'ніе страни захлминскіе и въ васꙋ Херцеговинꙋ и Арбанію къ благоꙋчастивимь Христіаномь еже явити имь царскаго величаствіа благоизволеніе и намереніе и еже възбꙋдити ихь къ ѡплъченію противь врага креста Христова. Тем же аште прештедри Господь дасть, и победимо враги наше и ꙋпостате и въ свободꙋ приндꙋть племена христіанская ꙋ сь касакимь ꙋтврьжденіемь и своерꙋчнимь и печатнимь подписѡмь пажалꙋю и дарꙋемо преѡсвештенномꙋ митрополитꙋ захлминскомꙋ котори есть ѡть монастира Требиня, христолюбиваго кꙋр Саватію и еже таиникꙋ и съветникꙋ іеҳархꙋ Стефанꙋ іеромонахꙋ, такожде постриженикꙋ и жителю монастира на рѣце требинскои, иже есть Ꙋспеніе пресветіе Богородице кадаемо и ꙋтврьждꙋемо имь яко црковнимь пастиремь въ градꙋ ꙋ Требиню кꙋће и дꙋћане Тꙋрчина Мꙋстафаге Ћатовића такоће и въ селꙋ Придворцима кꙋће истога реченаго Тꙋрчина Ћатовића и млине и баштине и виноградє све и ливаде и сва его добра што є имаѡ и дрьжаѡ ꙋ Требиню и ꙋ прочихь странахь въсе даемо митрѡпѡлитꙋ і его іеҳархꙋ Стефанꙋ іеромонахꙋ, котори есть достоинь и болшаго помилованія понеже велїю верꙋ и слꙋжбꙋ кь его царскомꙋ пресветломꙋ имени приказаль есть. Паки же глаголемь, аште ѡцꙋ митрополитꙋ скоро сьмрть доидеть, ѡть сего вьсего его іеҳархь Хажи Стефань іеромонахь да бꙋдеть владатель. Аште же іемꙋ скоро доидеть съмрьть, речене кꙋће и ҳемле вьсе да бꙋдꙋть подь монастирь Ꙋспенски, нарицаеми Требиње за часть ѡцꙋ архимандритꙋ. Темь же молю и глаголю, яко да никтоже не имать прекословити сихь нашихь граматахь ни въ сіе ни въ последне време. Писахмо сію граматꙋ въ всакое ꙋтврьжденіе и кадаемо є Стефанꙋ іеромонахꙋ Любибратичꙋ лѣта Христа Бога нашего ҂аѱаі., мѣсеца Іюніа въ .г.

Потпис другим рукописом, по свој прилици самога Милорадовића руком: **Слꙋга его царскаго величаства и Михаиль Милорадовић велики полковникь.** Потпис је тај крупним словима у три врсте. Напрема њему је потпис црним утиснут на ком су на четири угла слова М И—М Л. Иначе је простор печата испуњен нацртом грба, извесно старога грба породице Милорадовића. Главни део грба подељен је прекрштеним дијагоналама на четири троуглаона поља; и, колико се по доста нејасном нацрту разабрати да, на горњем је лав усправљен; па доњем нека птица с уздигнутим крилима у профилу, на левој су страни три звезде, а на десној неки неразговетан знак. На врху

се испод три укрштена цвета, који наличе на круну, налазе неки неразговетни знаци.

5.

Окружница Павлова манастира у Светој Гори за милостињу ради одужења дугова.

(XVII век.)

Иже по въсоудꙋ въ благо . . . . ымь христіанѡм, въсесвѣтѣишемꙋ архіепископꙋ . . . . . въсечьстнымь архімандритѡмь, прѣподобнымь игоумѥ . . . . . . свештен'ноинокѡмь и инокѡмь, богопочтеннымь протопопамь, поповѡмь . . . . . . господамь генаралѡмь, обрънштерѡмъ, коумендатѡмь, тисоуштникѡмь, капетанѡмь, вин'цикапетанѡмь, хадиаћѡмь, барьак'тарѡмь, капларѡмь, тизедꙋшимь, катанамь, хандꙋкѡмь', стражамь, кнезовѡмь и кметовѡмь, и кмет'скымь синовѡмь, ѡрачемь и копачемь, тръговцемь, абаџіамь, терзіамь и кюр'чіамь, такиѥџіамь, златарѡмь, папꙋчіамь, дꙋиъгерѡмь, маисторѡмь, кѥхаѥмь же и чобаномь и ковачемь и инымь землюдѣльцѣмь и роукодѣл'цемь, въсѣмь христоименитымь людемь, великымь же и малымь о господи радовати се.

Иже въ светѣи горѣ Аѳона царска, света и свештенаа обитѣль монастырь светы Павль, храмь светаго и славнаго великомоученика и побѣдоносца Георгіꙗ, тое жде обитѣли смѣренны игоумень Михаиль іеромонахь и въса о Христѣ братіа мнѡго въ смѣреніи до лица ꙁемли метаніе сътвараемь вашемꙋ благочьстію и прилежно молимь иже въ троици славимаго Бога и прѣчистꙋю Богородицꙋ и светаго великомоученика Гєѡргіа и въсѣхь светыихь о многолѣтиѡмь вашемь животꙋ и здравію и спасенію.

По сихь да знате, благословены христіане, како ноуждно и ѕѣло прискръб'но прѣбываніе имамы ѡть мнѡгыихь и напастеи и бѣдь ѡть въсоудꙋ често приходештіихь ѡть мора же и по сꙋхо на светꙋю горꙋ и даны тежкы и не оудобъ носиміе по въсе дни на нась налагаютъ, и кто можеть словѡмь изрешти, тъчію ѥдинь богь вѣсть. И чьстны нашъ монастырь задлъжи се ҂аф. гроша, и въ теснотѣ великыеи ѡбрѣтаемь се, помоштіи же не имамы ни ѡть коудꙋ, тъчію надеждꙋ нашꙋ и оупованіе на прѣмилостиваго Бога въꙁлагаемь и на ваше христолюбіе, вѣмы бо ваше въ милости и штедротахь богоподражателиое и милостыв'ное подобіе, еже быти вамъ милостивымь ꙗкоже и отьцъ нашь небесны. Сего ради послахѡмь кь вашеи любви о Христѣ братію нашꙋ, Исаію іеромонаха съ дрꙋжиною милостыне ради къ поможенію светомꙋ монастырꙋ. Вы же, ѡ христолюбивы и милостивіи роде светы и царское избраніе, Христово нареченное стадо,

прімѣте ихь съ любовію и оусрьдіемь Христа ради, молимь вы, и ѿть богодан'наго вамъ именіа подадите милостиню противѹ силѣ и топлаго вашего оусрьдіа, елико вась наоучить прѣблагы владика Христось. Самь бо рече вь светѣмь еѵаггеліи: Блажени милостивїи, ꙗко тіи помиловани боудѹть, милостынꙗ бо оуништаеть грѣхы и ѿть съмрьти мнѡгажди избавлꙗеть и оудобь на небо вьзводить и врата небеснаа ѿтврьзаеть и кь Богѹ приводить и оу прѣстола божіа сь дрьзновеніемь поставлꙗеть, милостивы бо чловѣкь дрѹгь божіи наричеть се. Того ради, милостивіи христіане, потьштите се милостынꙗми Богѹ оугодити да наслѣдѹете царство небесьное сь вьсеми светыми, и помозите намь вь сіа тежка посльдьна врѣмена, не можемь бо съдрьжати светы монастырь ни откоупити ѿть тежкаго дльга безь вашеꙗ помошти православныихь, и вы да имате благословеніе и молитвѹ и вѣчнїи помѣнь сь прьвимы и блажен'ними ктитори, доиндеже стоить светаа сіа чюдна и прѣкрас'на обитѣль. Тѣмь же, аште кто благоизволить писати се вь паросію или вь об'штіи листь или вь проскомидію или вь помѣникь, или пѣти светые божьствьные літоургіе или кое любо подоушіе, то да послють по братіахь нашихь сіихь выше речен'ныихь, мы же да исправимь по чинѹ црьков'номѹ и по ѹставѹ светыихь апостоль и по прѣданію светыхь богоносныихь ѿтьць. И прочее милость божіа и покровь прѣсветые Богородице и помошть светаго великомоученика и побѣдоносца Геѡргіа и молитвы прѣподобнаго ѿтьца нашего Павла Аѳѡнскаго, прьваго ктитора светомѹ монастырѹ нашемѹ и вьсѣхь же коуп'но светыихь молитвы и благословеніе да прѣбывають на вьсѣхь вась благословен'ныихь и православ'ныхь Христіанехь и на благословен'ныихь домѡхь и чедь вашихь вьсегда, аминь.

Потпис лепим 0·052 м. високим испреплетаним црвеном бојом уставом **Смѣренны игѹмень Михаил' іеромонахь.**

Између друге и треће речи потписа црним је на средини утиснут 0·050 м. у пречнику печат манастира с натписом у округ око ивице, у крајњем, ширем реду, грчки, а у унутрашњем ужем до њега словенски. Грчки натпис гласи: Βȣλα τȣ αγιȣ Γεωργηȣ και του αγιου Παβλου εις αγιων ορος, ετως ͵αχλβ. απο Χρυστου γενησεω. Словенски: **Сиа печать стаго Геѡргиꙗ, монастир свети Павель, иже вь стои гори Атона.** У средини је на печату исцртан свети Ђурађ на коњу, где копље забада у уста аждаси; с неба сија сунце, а пред аждахом и свецем види се у малом попрсје женско под круном, које, без сумње, представља цареву кћер, која је по легенди, као жртва пред аждаху изведена, и коју свети Ђурађ од смрти избавља.

„Carostavnik“ Narodne Biblioteke u Biogradu i Camblakov život Stefana Dečanskoga.

OD DOPISNOGA ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 26. siečnja 1884.

У последње време добављен је збирци рукописа Нар. Библиотеке рукопис на хартији који је дошао на место под бр. 264, и који су стари читаоци сами обележили именом „цароставника“ у записима, који се на рукопису налазе.

Тако на првом листу до корице, који у садашњу, мојом руком извршену пагинацију, ни увет није, стоји на другој страни позним брзописом написани запис, који гласи: **Сиа книга цароставникъ Іероѳеа** итд. (презиме и још једна реч не даду се прочитати). -- На првој страни првога листа пише: **Цароставникъ монастира Ꙗзка** (и још неколика неразумљива слова). — На првој страни л. 34 има оваки запис: **Приидохъ азь грѣшны въ монастирь Ꙗзакъ лѣта 1735 ѡбаче не волею.** — На првој страни листа 241 има овакав запис: **Сиа книга рекоми цароставникъ ієродиакона кир-Викентие Ꙗзчанина, служавника светаго и великаго моученика иже ва царехъ Ўроша, изда се мѣсеца юниа .еі. дань.** Летопис је био, али га је неко (може бити ради продаје у наше дане) побрљао, те изгонио **҂зѕ** (7006—1498). Међу тим **з** више личи на **ѯ**, а испод **ѕ** мал' те није било **е**. И рукопис записа, и помињање цара Уроша у Јаску и међу свецима[1] ставља изван сумње, да је запис писан у прошлом веку, на сву прилику 1765 (.**ѯе**.) године. Разуме се, да је рукопис старији, али му то није година постања. На дну друге стране листа 248 стоји црвеним руком

[1] Троношац, Гласник V, 76, бележи, да је Урош у Јазак донесен тек 1716.

самога писца написано: **И мастило обыдохь ѥ ли добро, али не би коинда оу нѣмоу.** На дну друге стране последњега 390 листа стоји запис: **Троудомь и подвигомь чаcнеишаго проигумена кир-Ананиа** . . . (једна нечитка реч) . . . **лѣта господна ҂аѱѳ** (1709). — Шта значи реч **цароставники** као литерарни назив у староме нашем језику, ја сам растумачио једним чланчићем у Гласнику XLV, 313—434, којему су и ове белешке само нова потврда.

Рукопис у садашњем повезу има свега 390 листа малога формата, али је, судећи по старој пагинацији, састављен из две половине. У првој половини нема ништа друго него **живот светога Саве** до Теодосија по Доментијану прерађени. У њу иду по садашњој пагинацији 242 листа. У та 242 листа отишло је старих 30 (л.) свежњића, обележених по старом обичају старословенским бројевима као цифрама на дну прве стране првога и на дну друге стране осмога листа. Само ваља запамтити, да свежњић девети нема свих осам, већ има само седам листа, и то од почетка. Ваљда је још преписалац, погрешивши у чему, истргао један лист из тога кватерниона. Последњи је **.ла.** кватернион, у који је било метнуто само четири листа. Писаним текстом заузет је први лист (240) цео, и половина прве стране другога листа (241); трећи је остао са свим празан (242), те су по њему после којешта писали; а четвртога сад и нема. Наслов Теодосијева дела гласи у овоме рукопису овако: **Житіе и подвизаніѥ иже вь поустины сь своимь отьцемь и особь хождениа и оть чести чюдесь споведаніѥ иже вь светыхь отьца нашего Савы, прьваго архіепископа и оучитела срьб'скаго, сказан'но прѣподоб'нымь Домен'тіаномь, инокомь и прѣзвитеромь монастира Хилин'дарь нарицаѥмаго, сьписано же Өеодосіемь минхомь тогожде монастира, отьче благослови!**

Друга половина се познаје по томе, што има засебиту стару пагинацију (по свежњићима) и што има мешовиту, праву зборничку садржину. Та друга половина заузима по садашњој пагинацији листове 243—390, а стари бројеви по свежњићима ређају се од **.а.** до **.кг.** Међу тим сад нема ниједног листа од свежњића **.гі.**, **.ді.** **.еі.**, а од свежњића **.ѕі.** ту је још само последњи лист; све те листове, 31 на броју, неко је из књиге исекао, пошто је повезана била. Последњи **.кг.** свежњић има сад само 3 листа. Не види се, да је још што више у књизи било.

Садржина је друге половине ова:

а. л. 243 а: **Чюдо светаго Николи, како продасть ѥмоу нѣкто вѣн'ць жени своѥ, отьче благослови;**

б. л. 249. а.: **Мѣсеца Ноемвріа .аі. житіе и жител'ство светаго великомоученика въ царѣхь Стефана срьб'скаго, иже вь Деуанѣхь, сьписан'но Грігоріемь мнихомь и прѣзвитеромь, игоуменомь быв'шимь тоежде обытѣли;**

в. л. 255 б: **Уинь параклиса пѣваемааго вь светомоу великомоуеникоу иже вь царихь Стефана .г.-го, ктитора .а.-го светаго храма, его иже вь Дѣуахь;**

г. л. 303 а: **Мѣсеца Нюніа .еі. дьнь о блажен'нѣмь и приснопоминаемемь кнѣзѣ Лазарѣ, и иже сь нимь избиен'ныихь православ'ныихь оть неуьстывиихь Агарѣнь, и оть уести житіа его вьспоменутіе и о страданіи его и моштеи прѣнесеніи слово, благослови отьуе!**

д. л. 314 б: **Мѣсеца Априліа .а. дьни житіе светіе Марины Егуп'тѣн'ны, отьуе благослови!**

ђ. л. 339 а: **Уюдо о светомь Николы за сына Агріфова како избави изь роуки страцин'сціи, оуе благослови!**

е. л. 344. б. Кратка причица без наслова о мниху, који је ишао к врачару.

ж. л. 345 б: **Житіе и жизнь и повесть и уюдеса и сказаніе прѣподобнаго отьца нашегр Василіа новаго, съписан'но Грігоріемь мнихомь и оууеникомь его.**

з. л. 373 б: **Мѣсеца Октев'ріа .кв. дьнь житіе и проповѣданіе и оуспѣніе отрокь, иже вь Ефесе.**

Историјски чланци ове друге половине, Цамблаков живот Стеф. Дечанског и кратак Живот кнеза Лазара штампани су у Гласнику XI. Од остале садржине ја сам извабрао и преписао чланке под а, ђ, и ж. Први су интересне легендарне приче, а трећи је апокриф. Овде ћу само још да додам варијанте, које овај рукопис показује за онај текст Цамблакова „Живота Стефана Дечанскога“, који је у Гласнику XI наштампан. У показивању варијаната држаћу се бројања врста озго. Разлике, које су постале погрешком, нисам бележио.

Стр. 43. вр. 15 м. **съписани: писаниихь.**

Стр. 44. вр. 4 м. **слоужителие: слоужителы**, а вр. 21. м. **онѣмь: овѣмь.**

Стр. 45 вр. 12 м. **таковоу: таковомоу**; вр. 17 м. **неωбыуиь: необлиуень**; вр. 22 м. **невѣдѣаше: вѣдѣаше**; вр. 24 м. **таино оууимь: таи илоууимь.**

Стр. 46 вр. 3 м. **уловѣколюбіе: уловѣколюбіемь**; вр. 19 м. **вьсполѣвшіи: вьпославшіи.**

Стр. 47 вр. 4 м. **нѣкаковь: нѣкако**; вр. 10 м. **иже: ѥже**; вр. 14 м. **моудрость: тврьдость**; а м. **оугасе: оугаси се**; вр. 18 м. **не нѣкто: нѣ нто**; вр. 19 м. **ме: се**;

Стр. 48 вр. 9 м. **и тако ѥ: таковiѥ**; вр. 25 м. **прикрившоу: покрившоу**.

Стр. 49 вр. 6 м. **и еже: иже**; вр. 15 м. **архiерархоу: архiерею**; вр. 19 м. **бываеть: бывь**; вр. 27 **ꙗко** изостављено;

Стр. 50 вр. 2 нема **рече**; вр. 3 м. **мирiликынскынхь: мирiли-кынскы**; вр. 8 нема **тако**; вр. 9 м. **младиньствоу: младѣньчьствоу**; вр. 4 нема другога **и**;

Стр. 51 вр. 17 после **бесѣдовати**ваља додати: **и сь нимь обѣ-довати**; вр. 20 нема **иже**; вр. 27 после **безьмѣстныихь** има још: **ѥго и растлѣныхь**;

Стр. 52 вр. 5 нема **своѥю**; вр. 28 м. **оумльча: оумьча**.

Стр. 53 вр. 7. м. **слоужьшимь: слоужештiимь**; вр. 16 м. **быти: бывь**;

Стр. 54 вр. 14 м. **градѣ: стадѣ**.

Стр. 55 вр. 7 **вь** нема; вр. 8 м. **овь: онь**.

Стр. 56 вр. 8 м. **глаголюти: глаголати**; вр. 15 м. **прiетнаго: прiемшаго**; вр. 26 м. **то: того**; вр. 27 м. **словесе: словеса**; вр. 28 м. **много: многаа**.

Стр. 57 вр. 29 м **сьтвараше се: сьтворше**.

Стр. 58 вр. 21 м. **подаваше: повѣдаше**; вр. 26 м. **овь: онь**.

Стр. 59 вр. 27 м. **блаженнаго: божьствнаго**;

Стр. 61 вр. 22 м. **царствоующтоу: царствоующiи**; вр. 26 м. **пол-ѕѣваль: ползоваль**.

Стр. 62 вр. 8 м. **оуготовль: оуготоваль**; вр. 11 м. **обьемлꙗше: обьемаше**; вр 27 м. **оутѣшенiа: оутѣшителнаа**.

Стр. 63 вр. 3 м. **твораше онѣмь; твораше о ономь**; вр. 5 м. **преподобно: подобно**: вр. 7 м. **хотѣаше: хотѣше**.

Стр. 64 вр. 4 м. **нелико: неколико**; вр. 8 м. **оудобиь: оугодиь**; вр. 16 м. **немала: не все**: вр. 17 м. **сановиiи: сановници**.

Стр. 66 вр. 4 м. **мнѣ: мене**; вр. 7 м. **провѣштаю: провѣшта-ваю**; вр. 8 м. **не бои се: небоите се**; вр. 9 м. **съвѣштасте; съвѣ-штаете**.

Стр. 69 вр. 10 м. **коупно и злачно: коупко и злачно**; вр. 27 м. **прѣвелiи: прѣвеликь**.

Стр. 70 вр. 12 м. **мраморонзва . . .: мраморомь изв . . .**; вр. 24 м. **изланшиѣ: изличиѣ**: вр. 28 м. **съписовати: списати**.

Стр. 71 вр. 1 м. аггельинааго: аггельскааго; вр. 7 м. хроусоволѣмь: хрисоволюмь; вр. 16 м. день же дроугыи: дьнь жь дроугь; вр. 18 м. лечченыи: лоучиныи; вр. 21 м. множаише же: множаишею же юсть; вр. 22 м. онои: об онь.

Стр. 74 вр. 3 м. нахирнмь: сенахерьмь; вр. 6 м. .рое.: рпе.; вр. 24 нема се.

Стр. 75 вр. 14 м. оучиштенио: оучештенио.

Стр. 76 вр. 2 м. клюуимаа: клюуаемаа.

Стр. 77 вр. 12 м. прѣдьвьспоменоутааго: прѣжде вьспоменоутааго; вр. 24 после речи царьства ваља додати још једно и.

Стр. 78 вр. 15 м. свонствиое: вонньствиое.

Стр. 81 вр. 10 после речи еклусіархоу додати: второе; вр. 26 после ронхами има још изиосить се.

Стр. 82 вр. 7 м. проситель: проситьльнь; вр. 11 м. привлауимо: привлауаюмо.

Стр. 83 вр. 14 м. благоуьстивѣ: благоуьстивѣмь; вр. 19 м. честими: уистими; вр. 21 м. сьвьинти: вьинти.

Стр. 84 вр. 12 м. съсоудь: въсоудь; вр. 14 м. посрамлюнь; прославлюнь.

Стр. 85 вр. 5 м. вьсходѣ: прѣвьсходѣ; вр. 8 м. вѣсѣмь: вьсѣмь; вр. 28 м. юко: юкѣ.

Стр. 87 вр. 8 м. юже: же; вр. 11 м. иже: юже; вр. 13 м. любьзднн: любьзии.

Стр. 90 вр. 4 м. нъ аште: аште ли же не отлоучить се, нь; вр. 19 м. виждь: виждь, виждь.

Стр. 92 вр. 20 м. поволѣиіа: новолѣиіа.

Стр. 93 вр. 9 после се додати још: и рад' сихь богови прискати се; вр. 18 м. истъ: исти.

Стр. 94 вр. 6 м. недасть: не даюсть, а м. клюуимы: клюуимѣ; вр. 8 изостављена речца да, а пред далече има оть; вр. 11 пред вѣдоуштимь треба додати још твою; вр. 12 м. любезно: любьзно; вр 13—14 м божьственін: божьствьныи; вр. 15 ваља изоставити нашихь; вр. 15—16 м. ѿвраштаа: ѿвраштаю; вр. 17 м. ѿгони: ѿгоне; вр 19 м окресть: окрьсть; а м твоеа: твоюю; вр. 23 м прѣсветымь: прѣсветлымь; вр 24 м конець: коньць, а речи вѣкомь нема.

Najstarija hrvatska grbovnica (litterae armales).

PRIOBĆIO DR. IVAN BOJNIČIĆ KNINSKI.

(Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 14. veljače 1884.)

Zadaća heraldika nije samo poznavati pojedine grbove, već je najvažnija zadaća modernih heraldikâ opažati promjene heraldičkih oblika, kao i heraldički stil tečajem raznih vjekova. Poznavanje heraldičkoga stila nije samo važno za diplomatičku kritiku, nego ono igra veoma važnu ulogu i u poviesti umjetnosti.

Najstariji i vrlo često dolazeći izvori za označivanje heraldičkoga stila jesu bez dvojbe pečati. Nu ovi oskudjevaju s jedne strane, baš u najstarijoj i najboljoj dobi heraldike, na oznaci bojâ (Schraffirung), koja je jedna od najbitnijih sastavina grbova; a s druge strane nemogu oni, zbog svog malenog prostora, niti sve vanjske oznake grba podpuno predočiti.

U tom pogledu su službene grbovne knjige (Wappenbücher, Wappenrollen), rodoslovja, a osobito kraljevske darovnice grbova (litterae armales, Wappenbriefe, grbovnice) od mnogo veće važnosti, nego li pečati; jer osim toga, što su bile njihove slike grbova sgotavljane obično pod neposrednim nadzorom državnog herolda, nalazimo mi u njih grbove u njihovom podpunom nakitu.

Grbove podjeljivali su doduše kraljevi već u najstarije doba, ali ovo podjeljivanje grbova nije sačinjavalo još nikakva predmeta za listine.

Diplomatički sbornici (codices diplomatici) dokazuju nam, da su se doduše već u XII—XIII. vieku podjeljivali grbovi. Tako nalazimo n. pr. kod Fejéra listinu kralja Emerika od god. 1197, kojom se obitelji Ursini-Blagaj potvrdjuje tobože od Bele III. podieljeni grb[1]; nadalje jednu grbovnicu Bele IV. od godine 1263. za Filipa i Bartola Skalića de Lika[2]; ali obe ove listine jesu patvorene.

Prve prave grbovnice u Ugarskoj polaze iz dobe kraljeva iz kuće anžuvinske. Izmedju ovih podieljenih listina najstarije do sada poznate jesu one od kralja Karla Roberta od godine 1326. za Nikolu

---

[1] Fejér, Cod. Dipl. tom. II. pag. 504—508.
[2] Fejér, op. cit. tom. IV. 3. pag. 130.

sina Emerikova[1], i ona od godine 1327. za Danča, velikoga župana od Zoljoma[2]. Pak niti ove dvie grbovnice nisu podpune, buduć da ona od godine 1326. govori samo o zlatnoj boji grba, a ona od god. 1327. samo o nakitu kacige (Helmkleinod, cimier). Nu da je ipak ugarsko-hrvatski kralj Ljudevit I. podieljivao već i podpune grbovnice, dokazuje nam grbovnica grada Košicâ (Kaschau) od godine 1369.

Ove najstarije grbovnice sadržaju doduše točan opis podieljenih grbova, ali nepredočuju jošte risanu ili slikanu sliku istih; one su dakle bez vriednosti za oznaku heraldičkoga stila kao i za poviest umjetnosti.

Kada i kod kojega naroda upotriebljavale su se najprije ilustrovane grbovnice? neda se točno označiti po dosadanjih iztraživanjih heraldika. Mnogi misle, da najstarije ilustrovane grbovnice potiču iz posliednjih godina XIV. vieka.

Najstarije ilustrovane grbovnice u Njemačkoj pripisuju se kralju Ruprechtu (1401—1410). Ali da su u istinu grbovnice iz prve četvrti XV. vieka u Njemačkoj veoma velike riedkosti, dokazuju nam to ponajbolje epokalne heraldičke izložbe u Beču (1878.) i u Berlinu (1882.). Izmedju onih 141 na bečkoj heraldičkoj izložbi izloženih ilustrovanih plemičkih grbovnica bilo jih je samo devet iz XV. stoleća, a najstarija od svijuh bila je grbovnica kralja Sigismunda od god. 1434.; a za ovom dolazi kao najstarija grbovnica ugarsko-hrvatskoga kralja Ladislava V. od godine 1456.[3] — Izmedju 160 ilustrovanih grbovnica na berlinskoj heraldičkoj izložbi bila je najstarija ugarsko-hrvatskoga kralja Ladislava V. od godine 1456. za obitelj Zenthei.[4]

U arkivu grofova Keglevića Bužimskih, koji se sada u knjižnici jugoslavenske akademije čuva, imade jedna grbovnica, izdana god. 1434. po kralju Sigismundu u Ratisboni (Regensburg), kojom on podieljuje Hrvatu Pavlu, sinu Mikčeca od Crkvene i njegovomu bratu Nikoli plemstvo i grb.

Tekst listine, koja je na pergameni pisana i veoma dobro sačuvana, jest sliedeći:

Commissio propria domini Imperatoris. Sigismundus dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Rex. Tibi fideli nostro Paulo filio Mykchecz de Czyrkuena, Salutem graciamque nostram et omne bonum. A claro lumine throni Cesaree et Regie maiestatis velut e sole radii Nobilitates legittimo Iure procedunt, et omnium Nobilitatum in-

---

[1] Fejér, Cod. dipl. VIII. 3. pag. 63.

[2] Anjoukori Okmánytár. Kiadja u m. tud. akadémia. Budapest 1881. II. sv. str. 337.

[3] Jahrbuch des heraldisch-genealogischen Vereines Adler. VI—VII. Jahrgang. Wien 1881. str. 118—122.

[4] „Der Deutsche Herold". Organ des Vereines „Herold" in Berlin. 1882. str. 48.

signia ab Imperatoria seu Regia sic dependent Serenitate, ut non sit dare alicuius generositatis insigne, quod a gremio non proueniat Cesaree et Regie claritatis. Sane attentis tuis fidelitatibus et fideliorum séruiciorum meritis, quibus tu in nonnullis et Regni nostri agendis, iuxta tue possibilitatis exigenciam maiestati nostre studuisti, eoque feruencius et diligencius inantea studebis complacere, quo te et tuos singularibus honorum graciis a nostra maiestate conspexeris fore insignitos, tibi et per te Nicolao fratri tuo carnali, vestrisque heredibus et posteritatibus vniuersis hec arma seu Nobilitatis insignia, que in principio seu capite presencium literarum nostrorum suis apropriatis coloribus arte pictoria figurata sunt, depictaque et distinccius expressata, animo deliberato et ex certa nostre maiestatis sciencia dedimus, donauimus et contulimus, ymo ex habundanciori plenitudine nostre specialis gracie concedimus et presentibus elargimur, ut vos vestrique heredes et posteritates vniuerse predicta Arma seu Nobilitatis insignia, more aliorum Armis utencium, a modo inantea vbique in preliis, hastiludiis, duellis, torneamentis et aliis omnibus exerciciis, Nobilibus scilicet et Militaribus, necnon Sigillis, Anulis, velis, papilionibus et generaliter in quorumlibet rerum et expedicionum generibus sub mere et sincere nobilitatis titulo, quali vos ab vniuersis et singulis cuiuscumque condicionis preeminencie status, gradus vel dignitatis existant, harum noticiam euo habituris; insignitos dici, nominari et teneri volumus, ac etiam reputari, gestare, ac omnibus et singulis graciis, honoribus et libertatibus, quibus ceteri proceres, Nobilesque et Clientes Regni nostri, Armis utentes, quomodolibet consuetudine vel de Iure freti sunt et gauisi, frui et gaudere possitis et valeatis, de talique singularis et specialis gracie antidoto merito exultetis, ac tanto ampliori studio ad honorem Cesaree et Regie maiestatis vestra inantea solidetur intencio, quanto vos largiori fauore Cesareo aut Regio preuentos conspicitis et munere graciarum. In cuius rei memoriam perpetuam presentes literas nostras Sigillo nostro secreto, quo ut Rex Hungarie utimur in pendenti comunitas vobis duximus concedendas. Datum Ratispone, nostra Imperiali Ciuitate, secundo die festi decollacionis beati Johannis Baptiste, Anno domini Millesimo quadringentesimo tricesimo quarto. Regnorum nostrorum Anno Hungarie etc. quadragesimo octauo, Romanorum vigesimoquarto, Bohemie quintodecimo, Imperii vero secundo.

Na listini visio je na crveno-plavoj svilenoj vrpci pečat, koji sada manjka.

Na desnoj strani listine nalazi se na zelenoj ploči slika grba[1]. Na lievo (t. j. prama textu listine) okrenuti ozdô zaokruženi štit razdieljen je u dva pòlja. U gornjem crvenom polju vide se dva uzpinjuća se (wachsend) zlatna lava, jedan drugom okrenuta, izmedju njih cviet naravne boje. U dolnjem plavom polju vidi se srebreni polumjesec i zlatna zviezda. Na isto tako na lievo okre-

[1] Vidi snimku na priloženoj tabli.

*

nutoj kacigi vidi se kao nakit (cimier) zatvoren kreljut (geschlossener Flug) sa slikom grba. Gotički nazubljeni plašt (Helmdecke) je crven i plav.

Visina cieloga grba od dna štita do najviše točke ukrasa kacige je 9.2 centimetra, od kojih 3.7 centim. na štit, 1.9 centim. na kacigu i 3.6 centim. na ukras kacige odpadaju. Širina štita je 3 cent.

Kao što vidimo iz oblika i razmjera opisanog grba, spada on u kasniju gotičku prelaznu dobu stila, koji karakteriše bojadisane i risane grbove za vrieme Sigismunda, dočim pečati onoga vremena zastupaju još staro-gotički stil.

Na slikah grbova spomenutoga kasno-gotičkoga prelaznoga stila nalazimo mi doduše još uviek jednostavne, kriepke poteze i silhouettno bojadisanje starogotskoga stila; ali s druge strane zamienjeni su šiljasti štitovi sa ozdô podpuno okruglimi, a čabraste kacige (Kübelhelm) sa nizkimi kljunastimi kacigami (Stechhelm), dočim se ures kacige uzdiže, a plašt dobiva ornamentalni karakter.

Tko nije heraldik, nametnut će mu se možebit pitanje, zašto ovdje ne resi kacigu kruna. U srednjem vieku podieljivala se je od kraljeva kruna na kacigi kao osobita milost, a nesmije se zamieniti sa današnjom krunom, kao oznakom striša (Rang- und Titelkronen). Tako je podielio n. pr. francezki kralj Karlo VI. ugarskomu palatinu Nikoli Gorjanskomu krunu na kacigu, koju mu je ugarsko-hrvatski kralj Sigismund 1416. potvrdio s riečmi: „ad maiorem eminentioris nobilitatis gloriam".

Promatramo li sve sastavine grba Pavla Mikčeca od god. 1434., to nam on predstavlja tako pravilan primjerak heraldičkoga kasno-gotičkoga prelaznoga stila, koji može u graditeljstvu i slikarstvu služiti kao savršen uzorak one dobe.

Ovaj je grb ne samo svojim stilom, nego i svojom starinom veoma važan, jer, kao što spomenusmo, i iste epokalne heraldičke izložbe u Beču i Berlinu mogle su samo jednu jedinu tako staru grbovnicu pokazati.

Prilog za povjest zagrebačkih sinoda u XV. i XVI. vieku.

PRIOBĆIO PRAVI ČLAN IVAN TKALČIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 15. ožujka 1884.

U koliko je dioecezanskim sinodam omjeren djelokrug u vjerskih stvarih spram ustanovam cielokupne crkve, u toliko im je opet dozvoljen obsežan rad u onih pitanjih, koja se tiču ustroja same dioeceze, kao n. pr. o podignuću i razdiobi župa, o školstvu, o naobrazbi puka, o izkorjenjenju sujevjerstva itd., a tim zavriede one, da se ubroje u spomenike za povjest kulture. Iz toga indi gledišta doprinosim evo nešto o trih sinodah zagrebačkih iz XV. i XVI. vieka.

Da je i prije ovih sinoda bilo u biskupiji mnogo starijih, bez svake je sumnje, za biskupa Kazota bar (1303—1322) veli suvremena bilježka, da je držao sinodu u Zagrebu „sequentes autem festivitates festari sunt precepte in synodo per felicem et beatum patrem dominum Augustinum quondam zagrabiensem, novissimis temporibus videlicet episcopum"; ali zaključci ove sinode propali su.

Prema tomu najstarije poznata bi nam bila ona sinoda, koju je u XV. vieku, ili g. 1471, sazvao biskup zagrebački Osvaldo, i o kojoj viesti na prvom mjestu priobćujem. Već je g. 1467 pozvao taj biskup svoje svećenstvo na sinodu, no preprriečen, kako veli: „pluribus et arduis negotiis nunc occurrentibus disponendis apud maiestatem regiam"; dok ju napokon sazvao g. 1471 na nedjelu poslie svetkovine Stjepana kralja.

Članci ove sinode nisu se sačuvali, ali nam ti spisi predočuju ipak u kako se je nevoljnom stanju nalazila biskupija zagrebačka u ono doba. U prosvjedu stvorenom na toj sinodi i upravljenom rimskoj stolici, tuži se sakupljeno svećenstvo i na svoga biskupa, da nije hotio osobno prisustvovati ovoj sinodi, a osobito pako gorko jadikuje na biskupove ljude i to na Petra Gudavca, upravitelja biskupskih dobara i podbana Ladislava Grebenskoga, koji su za vrieme same sinode svećenike plienjali, dà treći dan, kada se je sinoda svršila, provalili su buzdovanî i oružjem u stolnu crkvu, te su mnoge od njih do smrti izranili.

Viesti ob ovoj sinodi, koje su upisane u latinskom glossariju, koj se nekoč nalazio u arkivu prebendarskom, a sada nalazi se u arkivu jugoslavenske akademije. prvi put sada iznose se na svjetlo, a služiti će kao prilog k razjašnjenju onodobne povjesti.

Drugi prinos, koj se nalazi u kaptolskom arkivu, sadržava samo red, kakovim se na 19 i sljedećih dana mjeseca veljače g. 1570, za biskupovanja Draškovićeva, držala sinoda u Zagrebu. U tom redu to je važno za nas, da se je po odredbi biskupovoj za vremena same sinode morala pjevati u stolnoj crkvi misa hrvatskim jezikom.

Napokon treći prinos, koj se nalazi u nadbiskupskom arkivu, donosi imenik onih osoba i župnika, koji su mjeseca ožujka g. 1574 prisustvovali sinodi, koju je sazvao opet biskup Drašković.

I ovaj imenik osoba i župa važan je za domaću povjest, jer tu se spominju i popi glagoljaši, kao domaći svećenici; a drugo, kada bi se taj imenik župa prispodobio s onim od god. 1501 (Starine IV) razabralo bi se u koliko su turskom provalom u našu domovinu postradale župe ove dioeceze.

I.

Insinuacio synodalis.

(18 martii 1467).

Osvaldus dei et apostolice sedis gracia episcopus ecclesie zagrabiensis. Universis et singulis religiosis, venerabilibus, honorabilibus ac discretis et circumspectis viris, dominis abbatibus, prioribus, prepositis tam regularibus quam secularibus, lectoribus, cantoribus, custodibus, necnon archidiaconis ceterisque canonicis, tam dicte kathedralis zagrabiensis quam collegiate chasmensis ecclesiarum nostrarum, vicearchidiaconis, aliisque beneficiatis sed et presbiteris, gracianis quibuscumque in et sub diocesi nostra zagrabiensi ubilibet constitutis et commorantibus presencium noticiam habituris salutem in domino benediccione cum paterna. Quum sanctorum patrum canonica sanxit auctoritas antistites synodalem clero sue dyocesis celebrare congregacionem, ut per salubres exhortaciones, constituciones synodales et canonicas moniciones vicia extirpentur, virtutes inserantur, reprimantur actus noxii et discipline equitatis norma dirigatur, status ecclesiasticus et persone ecclesiastice reformentur. Ne igitur de manibus nostris, qui in partem sollicitudinis divina miseracione vocati sumus, subditorum nostrorum sanguis in districti iudicii examine requiratur, habita superinde unacum venerabilibus et circumspectis viris dominis de capitulo prefate ecclesie zagrabiensis, que a multo tempore legitimo fuit orbata pastore, salubri et matura deliberacione induximus et tenore presencium inducimus promulgandi sanctam synodalem congregacionem anno in presenti in ipsa ecclesia nostra zagrabiensi die dominico proximo post festum beati Georgii martiris proxime venturo videlicet vicesima sexta die mensis aprilis et aliis diebus ad id aptis et sufficientibus annuente

domino per nos, aut si arduis regni Maiestatis fuerimus prepediti negociis per ydoneos viros quos illac deputare et transmittere curabimus celebrandam. Universitatem itaque vestram requirimus, hortamur et per hec scripta monemus primo, secundo, tercio, perhemptorieque et canonice, nichilominusque vobis et cuilibet vestrum in solidum in virtute salutaris obediencie et sub penis et censuris ecclesiasticis in sinodo, more alias solito, in dicta nostra ecclesia zagrabiensi celebrata in absentes et contumaces infligi et promulgari consvetis, districte precipiendo mandamus, quatenus ad veniendum et ad representandum vos personaliter ad eandam sanctam synodum preparetis et in prefato die dominico post festum beati Georgii martiris et aliis diebus ad id aptis et sufficientibus et immediate sequendis; quemquidem terminum vobis omnibus et singulis supradictis viris ecclesiasticis et vestrum cuilibet cuiuscumque gradus, ordinis, condicionis, dignitatis et preeminencie existant pro primo, secundo, tercio et peremptorie tercio canonicaque monicione in hiis scriptis assignamus celebracionem eiusdem sancte sinodis interesse in propriis personis vos representare studeatis, statuta synodalia pia monicione ac exhortaciones salutiferas ibidem proponendas audituros et diligenter attenturos, et tandem domino cooperante et sermonem confirmante effectualiter adimpleturos; et ne aliquis vestrum ignoranciam de premissis quoquo modo allegare valeat, presentes litteras nostras valvis dicte ecclesie nostre zagrabiensis publice affligi mandavimus, ut ad cunctorum noticiam contenta in eisdem possint patulo pervenire. Preterea mandamus, ut horam et singula archidiaconi dicte ecclesie nostre per se vel per alios vicearchidiaconos prout expediens fuerit plebanorum suorum et aliorum, quorum supra, faciant noticiam pervenire. Datum Bude decima octava die mensis marcii. Anno domini MCCCCLXVII. Albertus de Nagywath, notarius in premissis.

Prorogacio sinodalis ex causis racionabilibus.

Oswaldus etc. Universis et singulis dominis abbatibus, prepositis, lectoribus, archidiaconis, canonicis kathedralium et collegiatarum ecclesiarum, aliisque plebanis et ecclesiarum parochialium rectoribus in et sub tota dyocesi nostra zagrabiensi ubivis constitutis et existentibus salutem et paternam in domino benediccionem. Quamvis nuper debita sollicitudine officii pastoralis moti ad laudem et divini nominis honorem ac status ecclesie nostre zagrabiensis, pariterque tocius dominici gregis ex alto nobis crediti reformacionem, celebracionem sancte sinodi in dicta nostra ecclesia zagrabiensi fiende decrevimus certum ad hoc et determinatum tempus, scilicet dominicam proximam post festum beati Georgii martiris deputaverimus, vobisque et vestrum cuilibet devocioni in virtute salutaris obediencie et sub excommunicacionis pena, premissa canonica monicione, mandamus aliis litteris nostris patentibus in valvis pretacte ecclesie nostre publice affixis mandaverimus, et die et loco supradicte sancte

sinodi et cuius celebracioni interesse deberetis et personaliter teneremini; tamen pluribus et arduis negociis nunc occurrentibus disponendis apud mayestatem regiam de suo mandato longiori quam sperabamus tempore necesse habuimus occupari, ut per hoc tam rebus regni publicis, quam sue Maiestatis honori ad beneplacita obsequeremur, ac postremo ecclesie nostre pariter et nostrorum subditorum comodo consulere et statum pacificum parare possemus. Hiis et aliis iustis et racionalibus causis, nos hic detinentibus cum in termino supradictarum litterarum nostrarum expressato predicte sinodo et eius celebracioni personaliter interesse nequerimns, ad tercium diem ascensionis Domini proxime venturum, qui erit nonus dies mensis Maii deliberavimus differendum et defferimus per presentes, quo die et termino favente Domino, dictam celebracionem sancte sinodi disposuimus perficiendi. Vobis igitur dominis supradictis in virtute sancte obediencie et sub excommunicacionis pena, monicione canonica premissa, firmiter precipiendo mandamus quatenus ipso die tercio predicti festi Ascensionis dominice in ecclesia nostra zagrabiensi in huiusmodi sancte sinodo et eius celebracioni iuxta continenciam aliarum litterarum nostrarum, vobis, ut premisimus, publicatarum, comparere et interesse debeatis. Vos vero domini archidiaconi supratacti hanc nostram prorogacionem omnibus plebanis in vestris archidiaconatibus constitutis citissime publicare et notificare teneamini, aliud non facturi. Datum Bude, feria secunda proxima ante festum beatorum Tiburcii et Vale(riani); etc.

Alia insynuacio erat facta per dominum episcopum Oswaldum ad celebrandam synodum, videlicet post festum beati Stephani regis, die dominico; sed ipse dominus episcopus eatenus occupatus negociis regis etc. fuit ista prorogacio facta, ut supra, anno domini MCCCCLXXI; sed intimacio fuit facta circa festum Georgii martiris, eodem anno.

Item. 3a insynuacio synodalis facta est in die Mathie apostoli, anno domini MCCCCLXXIII ad celebrandum sanctam synodum dominica qua canitur in ecclesia „Misericordias domini", eodem anno.

Appellacio pro parte universitatis plebanorum dyocesis zagrabiensis.

Cum appellacionis remedium in relevamen oppressorum vel verisimiliter opprimi formidancium a sanctis patribus et utriusque iuris doctoribus, sumpmorum pontificum auctoritate fulcitum et alias canonice sit institutum, ut ea, que commune ius fierent, ipsius auxilio reformentur et in statum debitum instituantur. Proinde coram vobis venerabilibus et honorabilibus et discretis viris hic presentibus et astantibus et tam notario publico, tamquam autentica persona legali et fideli, nos universi et singuli vicearchidiaconi, plebani, hospitalium et altarium rectores per totam dyocesim zagrabiensem ubilibet existentes et constituti, animo et intencione provocandi et appellandi annuimus et apponimus et allegamus, appellamus et appelando deducimus et hiis quibus interest et interesse

poterit quemlibet in futurum, gravi proponimus cum querela: quod, quamvis reverendus in Christo pater et dominus, dominus Oswaldus, dei et apostolice sedis gracia episcopus zagrabiensis, prelatus noster, iuxta sanctorum patrum instituta hiis diebus sanctam indixerit toti clero sue diocesis, et signanter nobis plebanis, sinodum celebrandam. Nosque eidem obedire cupientes, tamquam domino et prelato nostro ipsi sinodali celebracioni interfuissemus et ut teneamur cum gaudio expectabamus presenciam ipsius prelati nostri, nondum congregati sive visi, quod videlicet huiusmodi sinodali celebracioni personaliter interesset, defectusque nostros attendisset et ipsis, uti pater noster, graciose occurrisset, vel saltem aliquos speciales viros doctores et magistros pro informacione et reformacione tocius status clericalis sue dyocesis distinasset. Tamen ipse reverendus pater, dominus et prelatus noster predictus, assumpta quadam occasione se a prefata sancta sinodo absentandi, per ipsum modo predicto instuta, non doctores sed seductores, non tirones sed tyranos in villipendium ac oppressionem tocius cleri in medium nostri destinavit, egregios videlicet et nobiles viros, si dici merentur, Petrum de Gwdowcz, vicarium temporalem; Ladislaum de Greben, vicebanum; Gregorium de Fodorowcz, Anthonium Kopyncz, Petrum de Bykzhad, Janko de Miketyncz, Georgium Briga, Hermannum de Chawa et Georgium Susicza cum ipsorum complicibus, familiaribus videlicet suis. Cumque nos universi et signanter plebani et alii beneficiati predicti pro audiendis sermonibus et aliis erudicionibus salubribus accipiendis, in ecclesia kathedrali sancti regis Stephani reclusi fuissemus, ne laycalis severitas in contemptum cleri nos modo premisso congregatos invasisset, et quidam satellites nepharii familiares videlicet predictorum nobilium ipsorumque conservi iussu atque mandato ad hospicia nostra propria temeritate irruissent, et ibidem in domibus hospitum nostrorum, seris confractis, res et bona nostra recepissent et receperunt et quo ipsorum perniciose voluntati placuisset convertissent et converterunt in preiudicium et dampnum nostrum et dedecus gravissimum; sacerdotes propterea, qui se ab huiusmodi sinodali congregacione absentassent querentes, et cum non invenissent, duos saltem, unum ecclesie parochialis zagrabiensis cappellanum pro audiendis confessionibus ad infirmum communicandum cum sacramento exivisset, divini sacramenti irreveriti, sacerdotalisque dignitatis immemores, ipsum ad villissimam tunicam, libro breviarii, pecuniis et aliis rebus circa ipsum repertis spoliarunt; secundum vero sacerdotem, qui tunc magnam missam celebravit, dum pro necessitate naturali, peracta missa exivisset, similiter captivaverunt et spoliarunt, resque ab eis ablatas retinent adhuc de presenti. Et cum iuxta consvetudinem diucius in huiusmodi celebracione sinodali observatam ad accusationem testium sinodalium sacerdotes et alii clerici iuxta eorum merita, ut repremiarentur, et demerita ut corrigerentur, pronunciarentur, iam fati laici cum suis complicibus, qui de consvetudine eciam ac iurisdiccione crimina clericalia ipsis patefierent non debuissent interesse eciam contra prohibicionem reve-

rendi in Christo patris et domini Stephani dei et apostolice sedis gracia episcopi geurensis et gubernatoris abbacie in Kapornak, prefati domini Osualdi episcopi in pontificalibus vicarii generalis, ac in persona ipsius domini Osvaldi episcopi eiusdem sacre synodalis congregacionis residentis, tociusque venerabilis capituli zagrabiensis prohibicione de mandato doctorum, clericorum et plebanorum congregacionis videlicet nostre exire nolentes, videntesque et audientes certorum sacerdotum propter crimina detentatos, risus et caphinos elevantes, sacerdotes omnes et singulos deridebant, dumque nos plebani prescripti ultra communem diuturnam et approbatam consvetudinem in ipsa sacra sinodali diucius tenemur, volentesque in eo mandatis prefati domini Stephani episcopi presidentis, ut finem videremus obtemperare, dum ultimo die videlicet die Martis post diem Ascensionis domini proxima, ad locum ecclesie prenotate so litum, ad sonum magne campane..... quod erat nobis mandatum, statim facto prandio convenissemus, foresque ecclesie, ne dicti sacerdotum inimici, laici videlicet et persecutores intrarent, claudere voluissemus, ac quosdam certi ex nobis racione premissorum spoliorum ipsos laicos arguissent ut res huiusmodi ab ipsis ablatas benevole restitui requisissent, prefati laici cum complicibus suis prenotatis, gladiis evaginatis, balistis apprehensis, clavis ferreis arreptis, alii vero lapides in manu tenentes tamquam insensati cursu veloci nos pauperes et oppressos plebanos ymmo et dominos capitulares in dicta ecclesia inclusos, nullis nostris nec ipsorum demeritis exigentibus, sed pocius animo inimicandi et malignandi invaserunt et cum supradictis ingeniis dire percusserunt et verberaverunt sic, quod quibusdam manus, quibus pedes, quibus latera, quibusdam dorsa immanissime verberaverunt eciam fere usque ad mortem; alios autem wlneraverunt, quosdam in facie, quosdam in platis, quosdam in brachiis, sanguinem Christi sacerdotum crudelissime per totam effundentes ecclesiam, de quorum numero unus mortuus est, multi vero languentes mortem de die in diem prestolantur. Et dum hec reverendus pater, prefatus videlicet dominus Stephanus episcopus et presidens, pontificalibus indutus apparamentis, premissa sedare voluisset et ipsi sinodo finem cum benediccione imponere, sepefati satellites non solum ipsi domino ipiscopo neque altero clero dignissimo sed et corporis dominici in ipsorum aspectu existentis irreveriti, alios insultus peiores prioribus facere non erubuerunt; et nisi ipse dominus Stephanus episcopus presidens in locum sacristie unacum certis dominis capitularibus reversus fuisset, non absque periculo sue dignitatis exivisset. Ex quibus omnibus sic nequiter patratis infinita scandala in clero exorta sunt et ecclesie sancte iniuria gravissima. Hiisque maleficiis prescriptis non contenti prefati Petrus de Gudowcz, vicarius temporalis, Ladislaus de Greben, vicebanus, Gregorius de Fodorowcz et Petrus de Byksaad in Christi sacerdotes et eorum sanguinem sevientes quodam caritativum subsidium quod pocius odiosissimum subsidium et proprie spolium dici debet, invenientes, quosdam ad decem florenos, qui vix duos; quosdam

ad viginti, qui vix sex; quosdam triginta, qui vix decem; quosdam ad quadraginta, qui vix quindecim dumtaxat sine lesione caritatis censeri debetur, dicaverunt, huiusmodi subsidium mandatum cum minis et machinacionibus per nos pauperes solvere constituerunt; et cum ipsam summam exsolverimus, minas carceris et mortis imponere non cessaverunt. Decimas insuper colonorum et inquilinorum nostrorum nobis de iure et approbata consvetudine provenientes, abstrahentes, mense ipsius domini Oswaldi episcopi occupantes appropriaverunt, aliasque novitates, proprie tamen abusiones, invenientes, nos et universos clericos gravant et turbant, et in accepcionibus teloniorum, quod nunquam alias auditum fuerat in eundo et redeundo molestant, quibus si non obviabitur, timendum est, ne secte heresium latitantes in destruccionem status clericalis et vilipendium sancte et universalis matris ecclesie orientur. Unde nos plebani totaque universitas clericalis prefati . . . . . . et oppressi . . . . exinde fore gravatos, timentesque in posterum plus posse generari cum ex preteritis verisimiliter presumitur de futuris, ad sanctissimum in Christo patrem et dominum, dominum Paulum, divina providencia papam secundum, eiusque sacrosanctam sedem apostolicam in hiis scriptis provocamus et appellamus, appellantesque primo instanter, secundo instancius et tercio instantissime nobis dare petimus, si quis sit eas nobis dare velit et possit, vel saltem a te notario publico, litteras testimoniales sew publica instrumenta, subicientes nos et omnia bona nostra mobilia et inmobilia unacum nobis adherere volentibus, tuicioni, proteccioni et obediencie sancte sedis apostolice antedicte; protestamurque quod hanc appellacionem nostram et gravamina in ipsa constituta prosequi volumus et prosequemur in termino nobis a iure concesso et limitato, quodque eam hiis et huic intimavimus, notificavimus, interponimus et publicabimus si et in quantum nobis publicus patebit accessus, alia que de iure facienda fuerint faciemus et protestamur eciam prout est emanatum iuris, ordinis atque stili, salvo iure addendi, minuendi, imitandi, corrigendi, alia que huic incumbunt et de iure sunt necessaria faciendi. — Stephanus de Marchus notarius in premissis.

II.

Ordo servandus in synodo, quae dominica Reminiscere proxima in hac alma ecclesia habebitur, an. 1570.

Sabbato ante dictam Dominicam circa horam completorii, singuli archidiaconi vicearchidiaconos et plebanos suos, qui tunc convenerint, eos vero, qui ipso sabbato non venerint, sequenti die, reverendissimo domino praesentare debebunt. Ibi reverendissimus dominus eos de quibusdam necessariis monebit.

Primo die agenda.

Die dominico Reminiscere in ipsa aurora ad matutinam missam pulsabitur, qua finita, *croatica lingua* ad summum altare de sanc-

tissima Trinitate missa decantabitur. Qua finita, statim summa missa de die cantabitur; post cuius finem (nam horae canonicae eo die et sequentibus duobus in sacrario per praebendarios dicentur) ad sanctam synodum pulsabitur et caeremoniae synodales in sanctuario scamnis et tapetis adornato peragentur. Reverendissimus dominus suum faldistorium habebit ante sumnum altare, a dextris dominus electus quinqueclesiensis sedebit, a sinistris dominus prepositus Galgocensis. Post hos procurator abbatis Toplicensis. Mei domini capitulares a dextris et a sinistris iuxta suum ordinem ac senium sedebunt. Post capitulum sedebunt vicearchidiaconi secundum ordinem ac praecedens suorum archidiaconorum ita, ut vicearchidiaconi domini praepositi primum locum teneant, domini cathedralis, secundum; et sic deinceps. Postea sedebunt plebani secundum eum ordinem, quem a suis vicearchidiaconis servari viderint.

Tandem sedebunt Praebendarii et alii sacellani, qui aderunt. Regularibus autem separatus locus dabitur.

Praeterea erunt assistentes more solito, et duo, qui letaniam decantabunt, universo clero respondente.

Omnibus igitur sic rite dispositis, incipient synodales caeremoniae prout in pontificali continetur.

Quibus finitis, sublector orationem latinam habebit; qua finita reverendissimus dominus praecipua illa capita in sinodo denuo publicanda, latine, *sclavonice et croatice* scripta distribuet et ex suggesto in ipso sanctuario sito, explicare incipiet.

Quibus pro aliqua parte finitis et benedictione data, primae diei actus absolvetur.

Secundo die.

Summo mane, ut die precedenti, ad matutinam missam pulsabitur, qua finita, missa de pàtrono huius ecclesiae *croatica lingua* cantabitur. Postea summum sacrum cantabitur, quo finito, omnes sedebunt ut priori die et caeremoniae similiter peragentur. Quibus finitis reverendissimus dominus dictorum capitum explicationem continuabit lingua *vernacula;* quaequidem capita sive articulos plebani a suis vicearchidiaconis *sclavonica et croatica lingua* describere et perpetuo prae oculis habere tenebuntur.

His absolutis et benedictione data, secundae diei auctus finietur.

Tertio die.

In templum convenietur, sacra celebrabuntur ut prius, nisi quod *lingua croatica* missa non cantabitur. Sedebunt ut priori die, et si quid capitum residui fuerit, reverendissimus dominus explicabit; postea fiet processio ad aliquod vicinum templum.

Ac ubi processio reversa fuerit, caeremoniae incipient.

Quibus finitis, per dominum lectorem huius ecclesiae omnes ex regestro vocabuntur, et singuli archidiaconi suos vicearchidiaconos et plebanos in medium adducere tenebuntur.

Ibi, exclusis omnibus secularibus, ad reformacionem morum necessaria exhortatio proponetur.

Deinde benedictione data in pace dimittentur.

Die Dominico praedicto populus in catherali templo sacra, concionem vero in monasterio sancti Francisci audire poterit.

Sciendum etiam, quod judices synodales singulis illis tribus diebus post prandium convenient, si quae causae emerserint, eas revidebunt.

Judices sinodales.

Reverendissimus dominus Quinqueecclesiensis, dominus vicarius in spiritualibus; dominus lector; archidiaconi: cathedralis, Bexin, warasdinensis (L. S.).

Georgius Heresinczy vicarius ecclesiae zagrabiensis de mandato reverendissimi domini episcopi et bani (m. p.).

Act. Cap. Ant. fasc. 95. nr. 16.

III.

Ordo et series Cleri dioecesis Zagrabiensis 8. Martii 1574.

Dominus Abbas de Topuzka. Dominus Abbas de Bela, vacat. Dominus Praepositus Galgocensis. Dominus Praepositus Vaska, vacat.

Capitulum zagrabiense secundum dignitates.

Dominus Praepositus zagrabensis. Dominus Lector. Dominus Cantor. Praepositus Chasmensis. Archidiaconus Cathedralis. Archidiaconus Dubicensis. Archidiaconus Camarcensis. Archidiaconus Goricensis. Archidiaconus Kemlek. Archidiaconus Vaska. Archidiaconus Chasmensis. Archidiaconus Bexin. Archidiaconus Varasdinensis. Archidiaconus Vrbowcz. Dominus Custos.

Magistri:

Mathias Dombrensis. Christophorus Grania. Paulus Kralioczi. Dominus Petiniensis. Mathianus Varasdinensis. Caspar Ztankouachky. Michael Brumanus. Georgius Frulia est in studio. Ambrosius Pupchich. Philippus Zedinich. Michael Grabantich. Joannes Dombrensis. Nicolaus Mikaczius studet. Michael Jagussich.

Praebendarii:

Mathias de Filarkis. Paulus de Kudowcz. Nicolaus Rudnay. Blasius de Chasma. Bartholomaeus Huostarich. Georgius Fianchich. Georgius Zlobochini. Vincentius Persich. Georgius Jansechich. Georgius Zlivarich. Georgius Hoziak.

Nomina plebanorum

sub archidiaconatu D. Praepositi maioris.

Gora:

Plebanatus eccl. s. Crucis in Hwtyna, vicearchidiaconus, vacat. Plebanus Hraztovicensis. Plebanus in Zizek. Plebanus in Martonffalva.

Plebani abbatiae de Topozka:

Ecclesia parochialis in Topuzka, vacat. Plebanus in Bovych. Plebanus in Pokupia. Plebanus in Dobrava pokupzki. Plebanatus in Berkussevina, vacat. Plebanus in Oztrosyn.

Plebani in prioratu Auranae in eodem arch. Gora existentes:

Plebanus in Gora. Plebanatus in Sasyn, vacat. Plebanus in Miholya.

Visitatio archidiaconatus Zagoria:

Plebanus ecclesiae s. Nicolai episc. in Krapina. Plebanus ecclesiae ss. Trinitatis in Radoboya. Plebanus in Bednya. Plebanus in Kamenicza. Plebanus ecclesiae sub Lobor. Plebanus sub Oztercz. Plebanus ecclesiae sub Belecz. Ecclesia parochialis in Zaiezda vacat. Plebanus ecclesiae in Konzka. Plebanus ecclesiae in Macchye. Plebanus ecclesiae sub Komor. Plebanus ecclesiae in Zachretya. Plebanus ecclesiae in termis Crapinensibus. Plebanus ecclesiae in Desinych. Plebanus ecclesiae in Pregrada. Plebanus ecclesiae sub Koztel. Plebanus ecclesiae in Konoba.

Ecclesiae parochiales in et sub archidiaconatu Zagrabiensi existentes visitatae per Georgium Petrovinai Arch. et Can. Zagrab.

Domini plebani citrazavani et ecclesiae ipsorum parochiales:

Ecclesia B. Virginis in area capitulari zagrabiensi, plebanus R. D. Nicolaus Don, suffraganeus eius. Ecclesia b. Marci evangelistae in monte graecensi, plebanus D. Antonius archidiaconus Varasdinensis. Ecclesia s. Johannis baptistae in Nova villa, plebanus Bartholomaeus. Plebanus ecclesiae s. Emerici sub Medvewar. Lucas presbyter. Plebanus ecclesiae s. Crucis in Wrapcha Joannes presbyter. Plebanatus in Ztanocz vacat. Plebanus in Berdowcz. Plebanus ecclesiae in Puschia, Johannes presbiter. Plebanus ecclesiae s. Nicholai in Jablanowcz, Stephanus Atynai. Plebanus s. Trinitatis in also Ztubicza, Johannes presbiter. Plebanus s. Georgii in felsé Ztubicza Michael presbyter. Plebanus ecclesiae s. Petri in

Byztricza Antonius presbyter. Plebanus in Marochia Stephanus presbyter. Plebanus ecclesiae in Zelyna Vinczek glagolita. Plebanus in Cassina Marcus presbyter. Plebanus Vgrensis Petrus vicearchidiaconus. Plebanus in Chywcher. Plebanus ecclesiae s. Simonis et Judae sub montibus Michael Jagodich. Plebanus in Granosina Joannes glagolita. Plebanus ecclesiae omnium sanctorum Petrus presbyter. Plebanus in Cerye Thomas presbyter. Plebanus ecclesiae Omnium sanctorum in Oborovo Joannes Lectorych Capellae b. virginis in Nart administrator Joannes glagolita. Plebanus in Reznik Blasius presbyter. Administrator ecclesiae S. Petri in vico latino Blasius Gyurak.

Ultra Zavini.

Plebanns in Odra Gregorius presbyter. Plebanus ecclesiae s. Petri in Petrovy(na) Mathias presbyter glagolita. Plebanus ecclesiae s. Marci in spinis Mathias dalmata. Plebanus in Schitarie Marcus presbyter. Plebanus in Goricza Joannes glagolita. Plebanus in nova Chyche Mathias presbyter. Plebanus in veteri Chyche Vincentius dalmata. Plebanus in Vokovina Georgius dalmata. Plebanus in Peschenycza Georgius Ziziensis. Plebanus in Kravarzka Nicolaus Radinovich. Plebanus in Dobravacz Georgius presbyter. Plebanus in Iwanich Nicolaus presbyter. Plebanus in Kupchyna Lucas presbyter. Plebanus in Kupinacz Marcus presbyter. Plebanus sub Okich Joannes dalmata Plebanus ecclesiae sancti Martini sub Okich Marcus presbyter. Plebanus in Zamobor Nicolaus presbyter. Plebanus in zent-nedelya Gregorius presbyter. Plebanus ecclesiae s. Georgii in Thuropolya Georgius presbyter. Plebanus in Brezouicza Michael Zegedinus. Plebanus s. Clarae ad Zavum Gregorius glagolita.

Sub prioratu Auranae.

Plebanus in Bosyak Gregorius presbyter.

Visitatio archidiaconatus Kemlek per Thomam Vereczei.

Plebanus ecclesiae s. Georgii in Rokonak Marcus vicearchidiaconus. Plebanus ad s. Joannem in Morawcha Bartholomaeus. Plebanus in Bizagh Mathias Plebanus ad omnes sanctos na Bednicha Martinus. Plebanus s. Nicolai in Hraschina Gazparus Fodoroczy. Plebanus in Vizoka Gregorius. Plebanus sub kis Kemlek Georgius. Plebanus sub nagy Kemlek Georgius. Plebanus in Miholcz Joannes. Plebanus Crisiensis Lucas. Plebanus in Dobowcz Paulus. Plebanus in Prezeka Michael. Ad sanctum Petrum vacat. Ad Kuscherowcz vacat. Ad Rawen vacat. Ad Kaliez vacat. Ad sanctum Lerincz vacat. Ad sanctum Dionisium vacat. Ad novo mezto vacat.

Nomina plebanorum in archidiaconatu Bexin existentium.

Inter Dravam et Muram plebani:

Michael Bychich. Plebanus s. Michaelis archangeli prope Chaktornia Paulus Zekel. Plebanus ecclesiae s. Georgii in Lopaticza Andreas Banych. Plebanus s. Magdalenae in Strigo Joannes Kuakan. Plebanus ecclesiae s. Martini conf. Nicolaus Vamus. Plebanus s. Marci in Zelnycza Marcus Maiurich. Plebanus s. Martini in Zerdahel, Georgius presbyter. Plebanatus in Turnischae vacat. Plebanus s. Georgii in spinis Michael Vochych. Plebanus s. Viti mart. Franciscus Czikonia. Plebanus ecclesiae s. Jacobi ap. in Prilok Georgius Brumanus. Plebanus ecclesiae b. virginis in Zlobotica Georgius Polczki aliter sutor. Plebanatus in Belicza vacat. Plebanus in oppido Nedelz Jacobus Hais.

Cis Muram plebani:

Plebanus in also Lyndva Caspar Dragachych. Plebanus in Zumbatel Benedictus presbyter. Plebanus s. Michaelis archangeli Joannes presbyter. Plebanus apud s. Georgium in Zentgerwolghi Benedictus. Plebanus in Kereztwr Blasius. Plebanatus de Kabalazentmarton vacat. Plebanatus s. Ladislai de zent Lazlo vacat. Plebanus in Bagonia. Plebanatus de Turnischa, vacat. Plebanus apud ecclesiam Dobrownik Ambrosius. Plebanus ecclesiae s. Nicolai de zent Miklos Franciscus presbyter. Plebanatus s. Joannis bapt. de Tormafelse vacat. Plebanatus s. Martini de Totfalu vacat. Plebanatus s. Marci evangelistae in montibus vacat. Plebanatus s. Georgii de Paka vacat. Plebanatus s. Nicolai de Gwterfelde vacat. Ecclesia s. Georgii in Zentgerg non habet plebanum. Ecclesia s. Venceslai non habet plebanum. Ecclesia s. Martini in Zerdahel vacat. Plebanatus s. Georgii in Oltarcz vacat. Ecclesia s. Joannis bapt. in Greche vacat. Ecclesia s. Martini de zent Marton vacat. Ecclesia omnium sanctorum in Pola vacat. Ecclesia s. Georgii de Letenie vacat. Plebanatus s. Petri in Tholmach vacat. Ecclesia omnium sanctorum in Zaik vacat. Ecclesia s. Martini de Magariat vacat. Ecclesia s. Martini de Prezencze vacat. Plebanatus s. Emerici de Gozthela vacat. Plebanus s. Georgii de Nemethi Stephanus Keczkes vicearchidiaconus.

Nomina plebanorum in archidiaconatu Varasdiensi existentium.

Plebanus Varasdiensis Mathias Supanich vicearchidiaconus. Plebanus s. Marci evangelistae in Vinnica Georgius. Plebanus s. Crucis in Krisowlan Joannes. Plebanus s. Georgii in Marusowz glagolita Plebanus in Vidowcz s. Viti Gregorius. Plebanus s. Eliae in Obres Franciscus. Plebanus ecclesiae s. Martini in Biskupowcz, Mathias. Plebanus s. Bartholomaei Laurentius. Plebanus in Sonowcz Petrus. Plebanus in Toplicza Thomas. Plebanus ecclesiae s. Margarethae sub Bela Vincentius. Plebanus s. Georgii in spinis Petrus Haiduch. Plebanus in Lwdbregh Georgius. Plebanus in Iwancz.

Visitatio archidiaconatus Goriczensis.

Nomina plebanorum:

Plebanus s. Nicolai in Jazka Bernardinus. Plebanus ecclesiae s. Georgii in Prigorie Vitus. Plebanus s. Annae in Podgorie Joannes. Plebanus ecclesiae s. Petri in Petrovina Petrus. Plebanus s. Georgii in Sypak Georgius. Plebanus ecclesiae Omnium sanctorum Mathias. Plebanus s. Viti sub Ozaly Petrus. Plebanus ecclesiae s. Crucis in Zauersye Nicolaus. Plebanus s. Heliae in Ribnik Nicolaus. Plebanus sub Nowigrad Lucas. Plebanus Radich in Bozilievo. Georgius plebanus in Lyppa. Plebanus in Lesche Antonius. Plebanus s. Petri in Mlaka Gregorius. Plebanus s. Martini in Goricza Nicolaus. Plebanus b. virginis in Velemerich Joannes. Plebanus in Tribinia. Plebanus in Ztrilche. Plebanus trium ecclesiarum Mathias. Plebanus s. Jacobi in Gaz Paulus. Plebanus ecclesiae s. Nicolai in Lwka Joannes. Plebanatus Dwbowcz vacat. Plebanus de Kerztinia Joannes. Plebanus de Zmerchkovich Petrus. Plebanus de Koranicza Michael. Plebanus de Budachki. Plebanus de Ztoimerich. Plebanus de Klokoch. Plebanus de Radonia. Plebanus de Hwtyna Martinus. Plebanus de Gradacz. Plebanus de Verchkovich. Plebanus de Czetyn. Plebanus de Ladihovich. Plebanus de Turan. Plebanus de Zkrad. Plebanus de Koranyany.

Archidiaconatus Vrbowcz.

Ambrosius vicearchidiaconus plebanus s. Mariae in Tuhel. Thomas plebanus s. Georgii in Jezero. Mathias plebanus s. Annae in Ruzko. Georgius plebanus s. Catherinae sub nagy Thabor. Georgius plebanus s. Viti sub kis Tabor.

Nomina plebanorum sub archidioconatu Kamarcensi:

Plebanus civitatis Kapronczensis. Plebanus in Zentgergwara. Plebanus in quadam insula prope Drawum. Plebanus in Czerovicza czent Miklos.

Plebaniae sub archidiaconatu Chasmensi:

Plebanus Iwanichensis. Plebanus s. Petri in Gradecz. S. Margarethae in Dombro.

(Anno 1574 fuerunt in toto parochiae 206).

Izvodi za jugoslavensku poviest iz dnevnika Marina ml. Sanuda za g. 1526—1533.

Uredio dr. Fr. Rački.

(Nastavak. Vidi Starine XV, 180—240).

1529. **A dì 6 Agosto 1529.** Da Ciuidal di Friul di S. Gregorio Pizamano, proveditore, vene lettere di 3 Auosto. Scriue, due soldati, che uengono di Polana, acompagnati poi a Buda con uno altro di Friul stato con uno merchadante im Buda, referisseno, che partirno da Buda a li 13 di Luio, ove stauasi con gran spauento de Turchi; et che quelli signori et persone di conditiom si reduceuano per li castelli, pensando maior securta; che in Buda vi sono 1200 lanzinech, pagati dalli cittadini, et che ogni giorno di quelli ne fugono, et vano a Belgrado a tor soldo da Turchi; che molte fiate uengono messi bolettini per la terra, che dicono et exortano Buda alla deuotion del S. vayvoda, da chi serano charezati, et ben acolti, altrimenti sarano straziati et malmenati dalo exercito del S. Turcho; che l antiguardia del S. Turcho era gionta a Belgrado, et erra fama, che era di 40 milia caualli; che essi relatori veneno poi a Viena, da dove partirono ali 22 di Luio, et li stauasi con grandissimo sospetto di le cose turchesche, et non vi e pur un homo da guerra; che il principe Ferdinando, gia sono giorni 32, era in Boemia a loro partire in una terra chiamata Belz, lontana da Viena duo longe giornate, doue morise l imperador Maximiano, apresso a Lintz verso noi; che il re di Polana non fa moto alcuno per la guerra, ma judicauasi, starà a uedere quello fara l Ongaria; chel signor vayvoda era in Transylvania ad uno luoco chiamato Lippa alli confini de Turchi.

Da Udene di S. Marco Antonio Contarini, luogotenente dila patria, di 3 auosto: come per relation di alcuni venuti di sopra ha, che Nicolo dala Torre, capitano di Gradischa, era asediato in uno loco ouero in Xagabria da Turchi. Lib. LI, pag. 164.

A dì 10 Agosto 1529. Da Ciuidal de Friul di S. Gregorio Pizamano, proveditor, di 7. manda questo auiso: Uno nostro di Cividal, persona experta, mandato a questi contorni per intender li andamenti di quelle gente, riporta, che essendo alla Trevisa mercore preterito 4 dello instante intese da persone diuerse, che partirno da Lubiana alli 2, siccome il uescovo di Xagabria alli 30 di luio, essendosi domino Nicolo dala Torre con le gente alargato di Xaga-

bria, entro a socorso dil castello con 2500 fanti et alquanti caualli 1529.
del paese, et 300 fanti usati, et hauea tosati ben 1000 del paese alla guisa turschescha, per fa credere che fussero Turchi; et leuo di esso castello tutto il suo, che ui hauea, et tutti li canonici; et meseui vituaria al bisogno et presidio, et se ne era ussito; il che presentito da domino Nicollo dalla Torre, con tutte le sue gente lo ando ad asaltar, et combatterne; assai in fine essendo morti di l una e l altra parte, il uescovo hebbe il peggio, e de soi morirno più di 600, delli inimici da 300 in zercha; dimostraua et cussi judicauasi, che con il resto sen andava verso Belgrad a ritrouar lo exercito turchesco, che dicono l antiguarda di 40 m. caualli era in quel luoco, et aspectauasi il resto dello exercito. Il principe Ferdinando era a Belz insino alli xx di Luio, et con poca gente. Sua moier erra a Linz, lontana dal Principe una picola giornata, che a Viena stauasi con grandissima timidità del Turcho, che li castellani del stato della Carintia haueno ordine de star preparati si che ad ogni voler dil Principe posino cavalchar oue piu gli bisognera, qualli se haueano offerto; pero insino a mo non ue altro motto, ma che molto si teme del venire de' Turchi, et li comesarij del Principe atendeno a scodere li resti di certa impositione, già imposta dal Principe. LI, 181.

A dì **12 detto.** Copia di vna lettera de Udene di S. Marco Antonio Contarini, luogotenente, di XI Auosto 1529.

In questa hora e gionto uno de li exploratori, mandati per auanti in Ungaria, qual parte da Cinque Chiesie alli 2 del presente, et che riporta, che al partir suo, quanto si affirmava, il Signor Turcho erra zonto a Belgrado xv zorni avanti con zercha 40 mille cavalli, bona parte de quali era passata la Sava, et alozati nella Sermia, et che la persona del Signor erra affermata a Belgrado, aspettando il resto di lo exercito, qual era numerosissimo et andaseva zonzendo di man in mano. Si diceva aspettar il Vayvoda in quel luogo, qual erra pur ancora a Lippay, et che la intention dil S. Turcho erra lassar esso Vayvoda con parte dile sue zente a Buda, qual erra come abbandonata, et andar di longo a la imipresa di Viena. Et afferma, che dal giorno, si partise de qui, che fu alli 18 di Luio, fino al suo ritorno quasi sempre havea piovuto tal che quelli fiumi, che molti ne ha passati, sono tutti grossissimi, et per tutti quelli luochi dicono il Danubio innondar più di do mia di largezza, et il simile la Sava, et il Dravo, le qual innondatione sono state causa a la tardità di esso exercito, qual per quanto si diceva de' lì havea patito grandissimamente per tal inundatiom. In Cinque Chiesie non vi era altro presidio salvo cavalli 150, delli quali e capo uno Ongaro, et 200 fanti Todeschi et Boemi con il forzo de' paesani fugiti per paura de' Turchi. Et che al primo di de Agosto fu un gran tumulto in ditta cità, essendo venuta vose, che Turchi erano non molto lontani. Et il seguente zorno si partite impressa, penso per paura. Nel ritorno suo et pasato per

1529. Petovia et Marpurch, nei qual luochi ha inteso, come il uescovo di Xagabria hauea auto certo sinistro sotto Xagabria, et che si erra retirato ad uno suo loco paludoso et molto forte ditto Juanich, lontano tre miglia di Xagabria. Ben afferma, che l castello si teniua ancora per il vescovo; questo istesso si ha per diuerse vie, da Gorizia et Gradischa. Et heri passò de qui uno capitano Spagnolo, qual tornava da Linz per andar a Gorizia, et disnò qui in Udene, dal qual per via de alcuni Boemi suo conoscenti si ha inteso, il Principe esser tornato di Boemia a Linz, dove le gente promesse dal regno di Boemia comenzavano a zonzer; et che le tere Franche li danno fanti x milia; ma questo non si vedeva ancora; ma ben al suo partir erra zonto zercha 6000 persone, qual se imbarchavano nel Danubio, et andavano giuso verso Viena; aspectava etiam le gente comandate di l' Austria, Stiria, et altri sui terrtorij a la summa de fanti xv m. qualli tutta via caminano verso Viena, et per quello hanno potuto sotrazer pare chel Principe non se curi de diffender se non l' Austria, che è suo patrimonio, per esser cussi mente delli principi Alemani. LI, 192.

Copia di una lettera di S. Gregorio Pizamano prov. di Cividal di Friul data adi X. Auosto 1529. Uno di questa terra, stato al soldo dil Principe già sono mesi 8 in Ungaria, e gionto hozi refferisse, che essendo già passati mesi x, che le zente dil Principe in quel regno non hanno hauto danari ala giornata s' erano rissolute in fine, restano 2000 persone in circha; et s' erano cossi mal contente redute a Terenzino, luoco distante da Viena per tre giornate de camino; oue senza danari se ne morivano da fame; et per disperatiom si levorno in arme, et volsero amazar il loro Governator, ch 'è il cap. Cocianer, che con parole gli havea menati insino alhora; et a gran faticha se ne era fugito; costui è grande homo nella guerra, onde tutte le gente predette s' erano sbandate; che lui, relator, vene a Viena, di onde partì all' ultimo di Luio, et ivi si expectava il Principe, dicessi alli 8. dell' instante; et che in quella città non v' era alcuna provvisione ne pur uno homo da guerra, ma facevasi provisione di molte barche; et erra fama, che sarebbono in nro di 500, tra le quali x le magiori porterebbero 100 huomini per cadauna, qual dicevasi li metterebbeno nel Danubio con gente etc per divedar, che Turchi non possino passar quel fiume; che erano in Viena venute diverse persone, che erano state prese da Turchi, et affirmavano, che a Belgrado erano più di 100 mille Turchi, onde che stavano in Viena con gran paura; che lui relator ha parlato con uno di Goritia, che è persona riputata et consier in Viena, et allo sentito ragionar di voler mandar la moier et famiglia a Goritia, dubitando di gran male dilla guerra; dimandato, se nel camino di Viena insino a questi confini ha veduto alcuna provisione, o altra cossa per la guerra, dice, non vi esser alcuna cosa. I, 192.

Die X dicto. Per aviso di Gradisca di heri, che auanti heri ariuaron in quel luoco XVI Todeschi, homeni da guerra, et hanno

ordinato, che li homeni deli territorij di Cremons, Goritia, Gradischa 1529.
et Marano, che doueano leuarsi per caminar verso Sagabria, non si mouino, ma stagino preparati; et come sentino un colpo d' artellaria a Goritia o Gradisca, si mettino insieme, et aldito il secondo poi tutti con le arme vadino a Gradisca et Goritia; questo perche intendevasi, come dicevano, che venirano duo gran bande di Turchi, l una per socorer Sagabria, l altra per corer in Friul a danni loro. Et in Gradisca, gia sono 3 notte, stanno in vigilie, et buone guarde, et che delli Todeschi anteditti ogni notte ne vano sei al squaragurito. LI, 193.

A dì 12 Avosto 1529. Uno, qual ozi e venuto da Clanfurth cità dela Carintia, partito adi 2 de Avosto, reporta, che Ferandino si atrovava a Lintz per andar verso l Ongaria, et aspetava XX m. lanzinech dalle bande dile terre Franche, et inviava 2000 cavalli contra il vescovo di Xagabria et el conte Piero, et che la mazor parte dela Croatia haveva rebellato a esso arziducha, et perho mandava ditti cavalli. Item chel vescovo de Zagabria insieme con il conte Piero havevano da X in XII m. persone al servitio dil vayvoda. LI, 237.

Die 16 dicto. Da Vdene di S. Marco Ant. Contarini, luogotenente, di 13. Come a ricevuto lettere hozi di XI, che debba far la monstra deli 3000 archibusieri, e far la rasegna, et elezerne de essi 1500 li piu apti et megliori, vnda subito ha expedito li cavalari con mandati particulari a villa per villa, siche dominica adi 15 siino in ordine al loco solito, doue andara, et exequira; et poi a di 17. fara vn altra monstra, la qual ordinanza per il longo tempo par sia sminuita. Da novo si ha inteso per certo: il Principe esser ritornato dì Boemia a Lintz, dove le zente promesse per ditto regno si comenzava a sunar, et ancorchè li fanti X mille promessi per le terre franche non apparassero, tamen molti zentilhomeni Alemani, quali voluntariamente venivano alla expeditione contra Turchi, comenzavano a zonzer, et già ne erano zonti alla summa di 1500, per li quali inexpectato soccorso esso Principe havea preso gran conforto, et pareva come mezo resuscitato. Hozi per uno merchadante Todescho, habita in questa terra, zonto di qui parti 8 zorni fa da Norinberga, se afferma, che fortificavano a tutto suo forzo la terra, quali penso siano piu prudenti di li altri, che non pensano quello può occorrer. Et per vno altro, etiam venuto dale bande qui vicine, mi e affirmato, che quelle zente, che doueano andar ala expugnation de Xagabria, erano sta reuocate, et se leuauano per andar ala volta de Ongaria; che e segno certissimo, le cose turchesche comenzava strenzer piu di quello faceuano per auanti. LI, 206.

Die 16 detto. Di campo dil Turcho da Marouich fo lettere di domino Aluise Griti, fiol del Serenissimo, venute per la via de Sebenico. Scriue dil zonzer li di dno Zorzi Gritti con le lettere de la Signoria nostra con li avisi che li ha mandato di le pratiche di

1529. la pace etc. et come ha parlato con il mco Ibraim bassa, qual ringratia et prega, si perseveri in auisarsli il tutto. Scriue, come hanno auto assaissime aque per aver inondate le fiumare, ne haueano potuto passar piu presto. Lo exercito dil gran Signor e potentissimo, zoe 4 sanzachi auanti con xv m. corradori per depredar il paese, poi Imbraim bylarbei dila Grecia e governator dil campo con 40 m. cauali, poi il Signor con altri 40 m. et il bilarbei di la Natolia con 80 m. cavali, in tutto 175 m. Et come haueano passa Belgrado, e vna terra in vno paludo, si teniua per l Archiducha, si mando a render al re Zuanne, et il Signor Turcho la acetada. Etiam 4 provintie in la Croatia, nominate ut in litteris, hanno mandato a rendersi, et il Signor ha vestiti li noncij, et aceptati. Scriue, che douea il Gran Signor essere a parlamento con il re Zuanne, et poi terminar quello si habbi a far. Et la terra presa chiamasi Marouich. Scriue, che il Vayuoda erra in Transylvania, hauia dato vna rota di piu di x m. di quelli dil Archiducha etc. Scriue colloquij auti con Imbraim bassa. LI, 207.

A dì **18 Avosto.** Da Sibenico di S. Nicolo Marzello, conte et capitano, di 12 Avosto: come havendo mandato in Bossina uno suo explorator per intender qual cossa, riporta, che a dì 7 il Signor era di qua da Buda (Belgrado), e andava verso Ongaria; et che Amarath bassa dila Bossina havia dà certa rotta contro Ungari, che teniva con archiducha, dice, XVIII m. persone, et altre particularità, come in le letera si contiene, la copia potendola aver scrivero qui avanti . . LI, 213.

Da Sibinico di S. Nicolo Marzello, conte e capitano, di 19 di questo vene letere a Nona (a nina), qual manda alcune letere aute di Maximo Leopardi, secretario, va in campo dil Turcho, et etiam lui scrive la nova dila rota auta per Amorat sanzacho alle zente dil archiduca, sicome Maximo scrive, ale qual letere mi riporto . . Di Maximo di Leopardi, secretario di Sibenico et di Scardona, scrive il suo viazo, et come fo poi a Cliua di 17 di questo. Scrive, come emin li dete una guida, stento aver cavalli, pur li trovo; et avisa de li, si dice, che Amorat sanzacho havia da una rota ale zente dil archiduca, et preso uno capitano chiamato . . . el qual con 300 altri . . Iho aveano a presenta al Signor Turcho, el qual signor lo hauia acharezado e datoli presente. LI, 240.[1]

A dì **27 detto.** Da Vdene di S. Marco Antonio Contarini, luogotenente, di 25: come a Gorizia et Gradischa si diceua, Turchi

---

[1] Sub 19 Augusti (pag. 216) adsunt litterae Joannis Zapolja ddto quarto die post festum s. Joannis B. editae in civitate Lippa, directae nobilibus, universitati et comiti Castri ferrei, quibus notum facit, se „cum potentissimo caesare Turcorum pacem perpetuam, ut hoc regnum nostrum Ungariae cum partibus sibi subiectis ab eo periculo, in quod praecipitatum erat, preservare possimus, absque nostro gravamine (et) omnium subditorum nostrorum, pepigisse et firmasse.“

hauer hauto Buda, et che l Archiducha è contento si meni animali su quel di la Signoria pagando di capo il doppio che si pagava. LI, 265. 1529.

A dì 29 detto. Da Ciuidal di Friul di Gregorio Pizamano, proveditor, di 26, come e venuti in questa terra doi preti dil territorio di Goritia, persone assai accomodate di faculta, et secretamente cerchano hauer case ad affitto per condurvi le robbe et sue fameglie, dubitando, come dicono, di Turchi; et cussi ha zerchato un cittadino di Cremons con animo anchor lui di venir cum la sua fameia e star qui, et veniranо di altri, però scrive ali Cai di x li ordeni quanto habbia a far. LI, 276.

A dì 30 detto. Da Udene dil locotenente di 28: come risona de li intorno, che Turchi sono di quà da Buda, sichè quelle parte sono in gran paura. LI, 276.

A dì 2 Settembre 1529. Da Ciuidal di Austria di S. Gregorio Pizamano di 30 Auosto. Manda questo auiso: Refferisse vno, sicome e stato nel Cragno ad vna terra dimandata Loch, distante da Lubiana miglia 15, donde parti alli 27 dil instante, et ha inteso, sicome Nicolo dala Torre pur continuava la obsidiom alla forteza di Sagabria, et era con persone 6 in 7000, et tuttavia gli andauano gente dil paese; che la forteza era ben munita di gente et vitaria, et era vno capitanio Boemo, che si ritrovo in Rodi al tempo che si perse quella cita, homo famoso nella guerra. Che il uescouo di Sagabria era lontano miglia x con 5 in 6000 persone, tra quale erano 2000 e piu caualli, et expectaua, come si affirmaua, socorso de Turchi; che era corso nel paese dil archiducha et hauea abrusato molte ville et fatto danni assai: vnde Nicolo dala Torre per vendeta hauea fatto brusar alcune ville del uescouo. Che in tutto il territorio del Cragno in gran diligentia si atende a bater le biaue, et cosi le cauano della paglia, cosi le conducono alle forteze, et e cosa insolita, perchè differiscono sempre il bater insino a presso a Nadal; ma dicono dubitar dil uenire de Turchi, e dicono assai di cio. Che quelli dela forteza de Sagabria hanno ferito con vno archibuso Bisternoch, capitano delle zernede, et passatoli ambe le cose, e dubitauasi della sua vita molto. LI, 290.

A dì 5 Settembre. Copia de vna lettera di S. Marco Antonio Contarini, luogotenente dila patria di Friul, data in Udene a di 2. Septembrio 1529.

E ritornato vno delli messi, mandati li preteriti giorni alle parte superiore. Parti da Viena alli 17 del passato, e stato longamente in camino per hauersi acompagnato per sua segurta con alcune gentildone, veniuano de li, fra le quale e una moglie d vno consenglier regio, gentildona de Goritia. Riporta: al partir suo Turchi erano grossissimi per tutta l Ongaria, et erano corsi fino a Prespurch, cita distante circha miglia 40 italiane da Viena, nel qual loco era retirato il capitano Coccianer con le artellarie et tutte le zente da guerra, quale se dice esser da 8 in 9000 persone fra piedi et

1529. cauallo, tutta gente allemana et boema, perche il Principe puocho si fida di Ongari, anzi gli ha per inimici, perchè dicti Ongari quasi piu desiderano la signoria de Turchi che di esso Signor, parendoli esser più sicuri sotto il dicto Signor Turcho. Si affermava da li ditti, lo exercito del Signor aver preso Cinque Chiesie, et Alba regal, nè esser andato a Buda, perchè in quella non era presidio, come scrissi. In Viena al partir suo non era rimaso soldato alcuno, ne a pie ne a caualo, perche tutti, puochi dì auanti, erano andati verso Prespurg; ben e vero, che in l arsenal de Viena se lauoraua con diligentia, et haueano facto da 23 nauilij longi in forma de fuste, sule qual meterano da 100 persone per vna, et poi barche alla todescha da far ponti, portar monition et altre cose da guerra, le altre erano ben per compite, ma non in aqua; et che i capitani de Trieste et Fiume doueuano menar marinareza dai suoi lochi per armarle; che in Viena non li erra alcun altro che il populo, ma è terra populosissima, et chi ha paura dil Turcho, et chi no, come è usanza di populi; ma molti primarij occultamente mandano via le sue donne. Il re se ritrouaua a Linz, et si aspetaua di giorno in giorno a Viena con grande exercito, per quanto si diceua; et che quel istesso giorno, che lui parti da Viena, il capitanio Cocianer era passato de li, lassato altri capi con le gente a Prespurg, et andaua im posta a Linz, per conferrir col principe, quid agendum. Questo è quanto si ha da questo nostro exploratore, qual è persona fide digna, et li avisi suoi sono conformi a molti altri, che si hanno da diverse altre vie. Hozi etiam è ritornato un nostro Gentilhomo de quì, qual heri fu a Goritia, et è persona molto intima de li commessarij regii, refferisse in conformità lo exercito Turchesco potentissimo esser per tutta l' Ongaria, ancorche particularmente non habbia inteso cosa alcuna, solum quello che per avanti loro capitanij sempre hanno tenuto occulto, t che fin hora tengono, talchè li populi pocho o nulla intendono, li hanno comunicato in segreto: tutta l' Ongaria esser abbandonata, et chel Principe non havea animo de deffendere se non l' Austria, et il suo patrimonio. Di piu riporta, et è persona veridica, et della qual molto si può fidare, che essi commissarij hanno hauto lettere dal re, che li mandino la nota di tuti li luoghi nominati nella capitulatiom di Varmatia, et se di quelli gli è difficultà alcuna con la loro opiniione circa questo, et il tutto in scrittura, et che in esse lettere regie gli era una parola, qual dicea così, come sel dovesse esser pace con noi, ma p.r esser scripta in todescho lui non la scia precise, se non quanto loro gel hanno refferita. LI, 305.

A dì **6 ditto.** Sumario di vno reporto, mandato per S. Gregorio Pizamano, proveditor di Ciuidal di Friul, di 2. Settembrio hore 24.

Vna dona, moier di persona di gran condition, gionta in questa terra referisse: prima che e partita da Viena a 17 del passato, et che anche fugiuano tutte le altre donne da Viena, et per simel gli altri tutti, che haueano il modo con tutte le robe che poteano, et

si riduceuano alli monti, et alcuni andauano a Neustot (Neustadt) 1529
loco di quà da Viena circha miglia 20; che in Viena non v' era gente da guerra, nè si faceva alcuna provisione di repararla, di sorte che si teniva per perduta da tutti; et che diceasi expectarsi in quella cità il Signor Archiducha, et che venirebbe in breve; et gli commissarij faceano butare nel Danubio molte barche con fama, che venuto il Principe imbarcherebbero fanti per diffenderse; che il Principe era a Linz insino al suo partire con puocha gente, et puochissimi danari; che gli commessarij preditti de ordine del Principe faceano tuor tutti gli cavalli, erano in Vienna de fatiom, con malissima contentezia di tutta la cità, et dicevasi che venirebbeno gente da Alemania. Che il giorno, che essa relatrice parti da Viena, era gionto in casa sua il Cozzianer, capitanio general dila fantaria dil Principe, che era fugito con il uicere cum le puoche gente, che haueano, verso Buda, qual erano alogiate ivi fuori di Viena; che il capitanio antedito diceua, creder insino al hora esser perduta Buda; che lo exercito del Signor Turcho era fato in tre parte, et nella prima eraui il Signor Vayuoda con tutti gli fora ussiti, inimici al Principe, et che poteva esser lontano da Viena puocho più di due giornate. Dimandata in che numero erano Turchi, rispose è cosa senza conto, et che tutto quel paese è in extrema fuga et disperatione, et che suo marito Mr. Raymondo stava in procinto di levarse per fugire a Goritia.

Nota: la moier preditta è di domino Raymundo Thodumberg, consier dil Principe in Viena, et è fugita da Viena cum una fiola, che ha sola, con una careta snodata, et ha seco tre servitori a cavallo; ha una sua sorella maritata quì in uno cittadino di questa terra, qual ha facto examinar da suo cognato, persona accorta et da bene, et halli ditto tutte le cose soprascritte. LI, 308.

A dì **8 ditto.** Da Udene di S. M. A. Contarini, luogotenente, di 5. Da nouo per vno exploratore, tornato hozi dale bande di sopra, parti a 26 dil passato vna giornata apresso Viena, che piu ultra non ha potuto andar, perchè non lassano andar forestiere alcuno atorno, se non hanno la sua fede dal luoco a luoco con li contrasegni, come si usa a tempi di peste, riporta haver certamente Turchi occupà tutta l' Ongaria, et Buda, et esser cossi fin vicino 40 miglia a Viena, e fatto danni grandissimi, et in certo luoco, dil quale lui non sa il nome, verso Prespurch; et che per tutti quelli paesi stanno con grandissima paura, et haueano mandato a Trieste il suo capitanio per leuar zente de armar le fuste fate in Viena; et anche mandato a tuor zente, come sono in Xagabria con Nicolo dala Torre; ma che li Spagnoli, sono in quel campo, non si uolleuano leuar senza danari. Il Principe era ancora a Linz in gran travaio, perchè le terre franche non gli attendeno la X-ma parte de quello gli haueano promesso. Questo istesso si ha da più bande, il paese tutto esser in gran fuga, et quelli ponno mandar via le donne et robbe lo fanno, ma non lassano partir alcuno fuori di Vienna. LI, 317.

1529. A dì **8 Settembre.** Da Ciuidal di Friul di S. Gregorio Pizamano, proveditor, di 4 Setembrio 1529. Come mando vno suo messo a Lubiana, qual ariuo alli primo da matina a Sagabria, et parti alli 2 da sera, et manda la sua depositione. Scrive, quelli di Goritia ha mandato uno suo con lettere a far l' exatione preditta, perhò aspetta risposta de quanto ha da far (et questa è la depositione). Referisce, che era nova certa in Lubiana per diverse lettere venute da molti luochi, chel Turcho havea auta Buda, che glera resa, et adi ultimo di questo 60 mille di soi cavalli passorno la Sava (che dicono quello exercito esser tutto di 260 mille persone, et alcuni di 300/m), che volesseno andar alla expeditione d' una terra chiamata Duna. Che Nicolo dala Torre et il uescouo di Lubiana erano leuati di Sagabria con tutte quelle gente, et diceasi, andarano a ritrouar lo exercito dil Principe, et haueano lassate a quella guarda 1000 persone. Che l uescouo di Sagabria era in vna terra xx mia lontano da Sagabria, molto forte, chiamata Castrouich, con 4000 persone, et ha fato vestir alla turchescha. Che haueano leuato di Lubiana dui canoni grossi da bater, da Gorizia et Gradisca tre altri pezi de artellaria de campo, et erano in camino per condurle a Sagabria; et inteso il passar de Turchi la Saua haueano fatti ritornar adrieto. Che in Lubiana et tutte le altre terre del Principe et lochi si fanno processioni et temesi molto di Turchi. Che nel Vipao, territorio di Gorizia, battono in diligentia le biade et le conducono alle forteze. LI, 319—320.

A dì **10 Septembris.** Da Sibenicho di Maximo Leopardi, secretario, andava al campo dil Turcho di 2 .... come hessendo andato fin al Seraio di la Bossina per passar, e trouo lo emin dil locho, qual he homo da ben, e li disse, non passeria mai tutte le stradi e rotte tutti e fuora non andaria uno oxello, e lo consegio a tornar indriedo. Etiam trouo Piero da Liesna con letere, qual etiam lui a convenuto tornar; et ancora li a Sibinico a troua do altri con letere de la Signoria nostra, siche non potendo passar sicuro niun, era tornato li a Sibinico et vedera di andar per via di ..... sil potra. Scrive e noua: il Signor feua do campi. LI, 332.

A dì **10 septembre.** Summario di una letera da Sibinico di 2 Septembre 1529, scritta per pre Piero ... primocierio de li, a S. Hieronimo Querini da S. Marina. Magnifice domine mi honorande, salutem. In zorni 8 zonsi quì a Sibinico. El secretario Mr. Maximo jera partido de qui alla volta de Ungaria per trovar el magnifico messer Aluise Gritti in campo del S. Turcho. Par, chel è sta fin Verbosana. Disè, che non ha podesto passar a tanto, chel paese non è siguro per li Morlachi del Signor. Et che quando il Signor passò Drava cum tutto il suo campo, che fo a di 8 Augusto, diseno, che buto el ponte via et ando alla volta di Vienna. Siche ditto Meser Maximo le tornado cum uno Piero da Lesina, ch' e pur corier dilla illustrissima Signoria, et sta qui questa sera. L' è ben vero, che questa sera hanno mandato meser pre Zorzi fin a Obrouaz,

fradelo de Murath aga a quel suo logo . . . dete le letere, che lo mandasse in campo. Atento, che ozi vene la nuova da quel logo . . del Murat, come el Signor Turcho habuto Vienna, che impossibele a nui a creder, et che a lasa li in Vienna el magnifico meser Aluise Gritti per governador. Siche meser Maximo stara aspettar qui, finche meser pre Zorzi vegnera da Obrovaz a veder si lavera potuto mandar suso le letere in campo. Etiam el Piero Bonaza, che parti avanti el secretario, non ne tornato; e poi drio de lui sono andate due man de letere, siche fati che meser pre Zorzi sia remunera (per) le sue fatige e diseti a qualche Signor di colegio. El nostro magnifico conte se porta da cesare in queste ocorentie; non reposa ne dì ne note, finche non spaza le cose, che val in verità meser Nicolo Marzello sopra tutto solicito. LI, 334. 1529.

A dì **10 Settembre.** Da Vdene di S. Marco Antonio Contarini, Luogotenente, di 8. Da noua per diuerse persone, che vengono de la volta di Viena, ditta da tutti conformamente: il campo grosso del Signor Turcho andarsi tirando in suso verso Viena, ma esser così numeroso, et caminar cusì sempre in forteza, che fanno puocho camino, ne si lassano da poi le spalle terrà ne' castello alcuno; perhò non ponno andare se non tardi et lenti; et chel Vayvoda ovvero re Zuanne era a Pest per mezo Buda, et che una parte dei Turchi, zoè lo exercito grosso, andava verso Viena, et una altra parte vegniva verso il Cragno et Carentano. Il Principe era pure a Linz, et havea mandato il Salamancho in Angusta a sollicitar le terre franche per li ajuti promessi, hora che erano certificate le cose andar da seno, et che il Turcho se indrizzava a' danni dell' Alemagna; quello che prima non haveano mai voluto credere. Et adesso ditte terre franche dicevano voler far il debito suo, et che haverebbono tempo, perchè avanti che i Turchi zonzano a Viena se haverebbe qualche zorno, et questa era la sua speranza. In Vienna si fortificavano, et buttavano zoso i borgi, et haveano ruinato una bella giesia de fuora de san Teobaldo di frati di zocoli. Ben è vero, che puochi soldati li erano drento, perchè, come scrisse, lo exercito dil Re Ferdinando era a Prespurgh con tutte le artellarie et zente da guerra, qual zente non arrivano a fanti 12/m et manco de cavalli 2000 per quello se intende; le nove, porta d. Antonio di Zuanne dalla Seda, per esser vecchie, non scrive la conclusion vera; et che tutto il paese è in fuga; et fin hora in questa terra sono sta tolte qualche case in affitto per homeni da ben da Villacho, quali non si tengono seguri in queste bande. Sono ritornati doi exploratori mandati li giorni passati verso Viena, et non hanno possuto andar avanti per non haver la lingua; riportano lo medemo; ne ho expediti doi altri, quali spero andarano fino a la corte dil re Ferdinando sotto pretesto di negotiar per questa patria; et non si mancherà in conto alcum per intender tutti li andamenti de ditti exerciti, anchor che sia cosa dificillima, et le strade sono rotte, et talmente che non se puol senza evidentissimo periculo della vita andar attorno. LI, 338.

1529 Da Ciuidal di Friul dil proueditor Pizamano di 8. E uenuto vno mercante di questa terra, qual e stato a li confini de Allemagna per comprar caualli, et li conduce a Sazil al Monte di Navere, et manda la sua relatione. Refferisse, esser stato a Cil, luocho di la de Lubiana, donde parti gia sono 6 giorni, et che in camino parlò cum uno corrier, che era mandato da Vienna con lettere in diligentia a Goritia, qual li disse: esser partito di quella città ali 26 dil passato, et che ognuno se ne era fugito con le donne et robe, perchè lo exercito dil S. Turcho anderà a quella expeditione; et già era levato da Buda et caminava ver là. Che a Cil ha inteso, il Signor archiduca hauea mandati diuersi messi a domino Nicolo dala Torre con ordine et grande instantia, douesse subito andar a congiongersi con lo exercito suo con le gente se atrouaua a Sagabria, et cussi soera leuato et caminaua, ma che credeuasi, non potrebbe conjongersi, imperhoche x m. caualli de Turchi erano uenuti a Cozeuia, il che ha messo tutti questi confini in extremo timor; et dice esso relator, che venendo per il territorio del Cragno ha veduti tutti fugire le robbe con quanto hano a le tere; che si affirmaua, lo exervito del Archiducha non esser piu di persone xx m.

Dil ditto di 9 sono capitati de qui dui, uno m. e l' altro soldato, vengono mandati da Vienna, l' uno partì ali 30. l' altro a ultimo dil passato, quali referiscono in conformità, come adi 28 dil passato una banda di gente del S. Vayvoda, mescolata con Turchi, potevano insieme esser persone 60, havea hauto a patti Alba regal, cità come dicono fortissima, ove erano 500 fanti dil principe. Dimandati, doue era il Principe al suo partir, dissero, era con pocha gente a Linz, et che molto si tendia, che si perderebbe Viena, non essendosi alcuna provisione.

Del ditto alli x. son auisato heri da Gorizia, che sono ritornate tutte le cernide de questi territorij, che furono mandate neli zorni passati a domino Nicolo da la Torre a Sagabria, e lui con le gente pagate, che dicono da 5 m. in 6 m. persone esser, se n andaua per conjongersi con il Principe, qual erra pure a Linz con pocha gente. LI, 339—340

Copia di lettere di Vdene di S. Marco Antonio Contarini, luogotenente, date a di x Septembrio 1529. Per alguni partiti dal campo di re Ferdinando, qual erra soto Xagabria, se ha inteso, il ditto campo alli doi dil presente esser leuato per comandamento del Principe in gram pressa, lassando l' impresa della forteza imperfetta, qual hanno batutto longamente, et vi e morto sotto molta gente, et ferrito il Rauber, capitanio de Trieste, et vno altro capitanio, del qual non sciano il nome. Et tutti vanno alla volta di Viena, et Nicolo dalla Torre, capitanio generale, era partito auanti in posta con x cavalli, et il resto dil campo li andaua driedo. Alla custodia de Xagabria hauea lassato 300 lanzinech et 200 cernede dil contado de Goritia et Gradischa. Et in Lubiana si faceuano fanti a cinque raynes per paga per andar a Viena; a Trieste etiam et Doyno haueano fatto fanti et pagati, et anche mandauano ho-

meni per le fuste; e ditto campo e di numero di 6000 persone in 1529
circha. LI, 351.

A dì 15 Settembrio 1529. Da Vdene di S. Marco Antonio Contarini, luogotenente dila patria, dì 12. Ancor che per altre mie habbi scritto il leuarsi dil campo dil re Ferdinando di Xagabria, non restero pero di scriuer quello che riferiscono alguni fanti, erano in quel campo, hozi gionti in questa terra, qualli dicono et affermano certamente, il detto campo essersi leuato di Xagabria alli 2 del presente in grandissima pressa per lettere dil suo re, et andati alla volta de Viena per guardia et diffensione di essa terra, li qualli fanti sono andati con ditto campo fino apresso Lubiana, et poi voltate alle nostre bande, non li piacendo quelle guerre, perche dicono, le factioni esser extreme, il pericolo grandissimo, et li pagamenti strettissimi; dicono, il ditto campo esser da 6000 persone di bona gente, fra Alemani et Spagnoli, et che caminauano cum gran presteza, perche se diceva per certo, Turchi avicinarsi molto a Viena; la qual terra fortificauano in gran pressa; et da ogni parte il re gli mandaua pressidio di ogni sorte di gente et soldati et comandati ad uno per casa dell' Austria et Carantano, et la persona dil re erra a Linz, et faceva tutte le provvision possibile per diffender quella cità; et dicono ancora questi fanti, che m. Nicolo da la Torre hauea lasato in Xagabria fanti 400 Todeschi a quella custodia, li qualli, per quello haueano inteso, erano fugiti per la magior parte, perche se diceua, il uescouo di essa terra veniua a quella volta con grandissimo exercito, si delli soi, come de Turchi. LI, 356.

A dì 16 detto. Di Ciuidal di Friul di S. Gregorio Pizamano, proueditor, di XI. scriue, come duo, che vengono da Viena, refferiscono in conformita: si come ali 18 dil passato una banda di gente del l' Vayvoda mescolata con Turchi, potevano essere insieme persone 60 m. havea auto a patti la cità de Alba regal, come dicono fortissima, dove erano 500 fanti dil Principe. Dimandati dove era il Principe al loro partire, dicono, era con poca gente a Linz; et che molto si temea, che si perderebbe Viena, non vi essendo alcuna provisione. Item scriue: e auisato da Gorizia, che tutte le zente delli teritorij, che furono mandati a Xagabria a domino Nicolo da la Torre, sono ritornate a casa, et lui con le gente pagate, che sono 5. in 6000 persone, sono andate per conjungersi con il Principe, qual era a Linz con pocha gente. Questi confini tremono tutti. LI, 358.

A dì 20 Septembris. Di Sibinicho fo letere di Maximo de Leompardi, secretario nostro, andava al Turcho, di 6. come è li con 6 man di letere, non sa che far; l andar suo non e seguro, le strade e rote, et per la via di Segna non li par. Dimanda non essendo le letere in zifra, siche non sa come governarsi. LI, 370.

A dì 26 Settembre 1529. Da Vdene dil lochotenente di 23. Come si parti per andar in la patria alla zercha, et montando a cauallo

1529. mi sono zonte queste noue, venute da Goritia: dicono msr. Nicolo da la Torre esser sta roto et malmenato da Turchi con tutte le sue zente, qual erra vna bella banda de fanti piu de 6000 et qualche numero de caualli; et il conflito dicono esser stato nel contado di Cil sopra le riue del Drauo, et danno color a questo fatto, dicendo chel ditto mr. Nicolo stete intertenuto tre giorni per camino, sperando a zonzer ala improuisa il uescouo di Xagabria, qual ueniua per recuperar la sua terra, ma per il conto, faciamo noi dil tempo, quando ditto m. Nicolo si parti de Xagabria, et atrouarsi sopra Lubiana ali 3. ouer 4 dil presente, come certamente fu, non par possi esser uero, tuttauia li homeni si mutano di oppinione spesse fiate nel camino et accadeno infiniti impedimenti in le cose di la guerra, come e notissimo, perho non si dia tenir dil tutto imposibile. Io li apresento quanto io ho. LI, 390.

A dì **6 Ottobre.** Da Vdene di S. Marco Antonio Contarini, luogotenente di la patria di Friul, di 3 Octubrio 1529; manda reporto de vno explorator, persona de intelletto, parte da Neustoth alli 22 Setembrio. Refferisse, che in ditto luogo de Neustoth ouer Cita nuoua, qual e distante da Viena miglia 40 taliane, se attrouaua oltra la guardia ordinaria, qual e de fanti 700 bon numero de zente da guera, capitata li per ueder de andar in Viena; et si erano firmati in quel luogo, non li parendo sicuro lo andar auanti, perche pocho lontano la notte si vedeano fuogi grandissimi, e tutto il paese abandonato, et ognun in fuga, perche si affirmaua, lo exercito del Signor Turcho esser a Pruchanderleita; e per tal causa lui non hebbe ardir de procieder piu auanti, uedendo il manifestissimo periculo, stete li firmado zorni doi, nel qual tempo, zoe il dì de san Mathio, hauendossi vista de cauali da lontano tutta la terra detta al arme, e si corse alle mure ogni uno, furono desserate artellarie alla volta de dicte zente, e fu morto il Banderal et doi altri; poi conoscetero esser gente amicha, zoe Crouati, quali a suo judicio erano circha 500, anchor che si dicesse da quelli della terra che fusseno 800. Qual Crouati diceuano, hauer scharamuzato con Turchi e presso 4 ouer 5 de loro, ne si fermorono altramente in ditta terra, ma andorono de longo alla volta di Viena. Il qual nostro, visto non poter andar più avanti, se accompagnò con doi homini e una donna mogier di uno di loro partidi da Viena giorni doi avanti, et con quelli venne fino alla Trevisa, nel qual loco se separò, et è gionto qui una giornata avanti, nè li volendo io dar piena fede son soprastato fin hozi, et tenuto tante spie fuori, che sono sta condutti qui da me, vno de li quali e Borgognone soldato da Marano, l' altro è Venetiano nominato Domenego Gusto Squeraruol. . . . In camino hano scontrato da 500 tolti a queste marine de Trieste et Fiume, de quali era capo vn Hironimo da Zara, banditto da Venetia. LII, 26.

Da Sibinico fo letere di Maximo Leopardi, secretario di . . . venuta per una barcha a posta, e zorni tre mancha di Sibinico. Scrive, che Amorat Vayvoda ha mandato una letera. LII, 29.

Da Sibinicho di pre Piero . . primocierio de li, vidi letere, drizate a S. Hieronimo Querini quondam S. Piero da Santa Marina, di 2 octubrio. Scriue, come e venuta noua, che el Turcho a preso tutta la Ungaria et Viena et Xagabria; e diseno, che l vayvoda Transylvano se a fatto Turcho, e chel Signor ha lassato lui sanzacho de Buda. Queste sono male nove per la Cristianità, e dubito, che se non sara el diuino aiuto, che tutti saremo Turchi . . . Par, che di la da Viena sono sta ale man lo exercito dil archiducha cum li Turchi et sono sta conflitti. E diseno, chel Signor torna a Belgrado; et a Scardona hanno fato festa et per tutta Turchia. Il secretario Msr. Maximo l e sta sempre qui, et luni partira per Ungaria. Se dise, che la piu bella Todescha se podeva hauer per aspri cinquanta. 1529.

Da Ragusi vene una barcha con letere di Constantinopoli di S. Piero Zen, orator et vice-baylo di 2 septembrio. Come erra letere di primo auosto dil campo dil Signor Turcho, che hauia passato la Draua, scrive comandamenti obtenuti de li, nulla da conto. LII, 36.

A dì **18 Ottobre 1529.** Da Vdene di S. Marco Antonio Contarini, luogotenente, di 16; manda il reporto de Iuan Coruato, quale alli passati giorni fu mandato alla volta de Viena; hozi ritornato refferisse: ali 5 dil presente esser gionto a Pruch, loco de qua da Viena due giornate, dove ivi dimorò dui giorni, et intese lo exercito Turcheschо haver da ogni banda circonda Viena, che non può intrar soccorso da parte alcuna, et che fanno bastioni grandissimi de legnami et terra per soperchiar la cità, et fin alhora si diceva haver dato tre battaglie, et haverfi tolto tutte le barche, che dicti de Viena havea nel Danubio dentro. Se afferma, attrovassi da 40 m. persone da fatti, et soldati, et della terra, li quali hanno mandato fuori tutte le donne et persone inutile, quale sono state prese da Turchi, et tagliati a pezi; hanno corso sino a Linz da quella banda, et de qua fino a Neustot, abrusando tutto il paese et amazando tutti da anni 12 in suso, et de anni 12 in zoso li conducono al campo. Si ha per certo, lo archiducha esser andato in Boemia, a Pruch se atrovo il cap. Rauber de Trieste, el qual ali passati giorni volendo per certi stretti sentieri intrar in Viena con certi marinari et altri soldati, quali havea da diversi assunati, fu assaltato da Turchi, che appena con alcuni pochi si salvò. Et in Pruch ha etiam inteso, che quando Turchi corsero ala volta de Linz, se incontrorno in zercha 8000 fanti et cavalli Todeschi mandati dalle Terre franche, et de quelli ne tagliorono a pezi da 6000. In quelle parte tutti stanno come persi con paura grande, et confusione. Li nobili de Carantano et altri loci vicini adunano il suo haver per redursi a qualche locho, che parà a loro securo. LII, 61.

A dì **19 detto.** Di Buda vene lettere de S. Aluise Griti, fiol del Serenissimo, di 29 Septembrio, portate vno messo nominato . . . . . qual per li cai di x fo mandato con lettere et parti de qui a di . . . . Septembrio. Scriue, come a dì 17 parti suo fradello de qui, dal qual

1529. si haueva inteso ogni successo. El campo e soto Belgrado et la persona dil Signor; et che li e rimasto il re Zuanne et lui. LII, 61.

A dì **26 detto.** Et e da saper, che in questa note gionse Zorzi Griti, fiol natural dil Serenissimo, viene da Buda, parti a di 17 Settembrio, e zonto a Ragusi, e de li e uenuto in questa terra. Fo in collegio questa matina con li cai di x. Referse et disse, che se intese, come uenendo la carauana da Constantinopoli justa il solito con 4 nostri zenthilomeni merchadanti, et erano da 60 caualli, zornate 4 sopra Ragussi fo asaltada da 150 martelossi, et fo morto S. Zuam di S. Pollo, feritto S. Pollo Capello e S. Siluam dal Bancho, S. Zuam Mocenigo e S. Thomà do S. Lunardo p. S. Zuam Zane di S. Hironimo, morti alcuni altri, in la qual carauana erano merchadanti Fiorentini, Zenoesì et altri, et che questo l intese poi il suo zonzer a Ragusi, che vene vna lettera di S. Zuam Mocenigo sopraditto, dicendo, che li restati feriti et mal conditionati erano a . . . . . sotto il sanzacha di Carzego; et voria quelli di Ragusi li mandaseno vno ceroycho a medicarli; et nota, che la cosa, come intese fu di notte, asaltati in vna caxa, doue li principal erano reduti, li qualli . . . . feno testo alla porta, e loro martillossi voleano cauar per ruinarla, et parte andono sul tetto, siche li preseno et sualisono, non si sa ben la quantita. LII, 82.

A dì **26 Ottobre 1529.** Item fo leto vna lettera, scriue il re Ferdinando con gran titoli, che si da al Signor Turcho, et un altra a Imbraim basa, per le qual scriue come hauto una soa lettera, et non la saputa lezer etc. . . .

Item fo letto vna savia lettera latina dil re Zuane di Ongaria, scritta ala Signoria nostra, data in Buda a di 15 Settembrio, per la qual ringratia la Signoria di quello l ha fatto per lui, et auisa, hauer recuperato il suo regno mediante il Signor Turcho, con altre parole, et si offerisse come bon amico, et lauda grandemente le operatiom di M. Aluise Gritti. LII, 90.

A dì **detto.** Da poi disnar fo Pregadi, et leto le lettere fu posto per li Sauij vna lettera a Buda a Aluise Griti in rispota di soe, et si congratuli col serenissimo re Zuane di aver aquista et recupera il regno; et come sia aperti li passi li scriueremo. Item col Signor Turcho et magnifico Imbraim, che hauemo inteso per via di Bologna, essersi leuato dil impresa di Viena. Nui de qui hauemo mantenuto la guerra, inimici e sul Brexan, l imperator va a Bologna, doue e zonto il Papa. LII, 111.

A dì **8 Nov.** *Di Sibinico* vene letere di S. Nicolo Marzello, conte e capitano, di 27 (ottobre). Manda letere di Maximo Leopardi, secretario, va al Signor Turcho.

Di Maximo Leopardi, secretario, zornate 6 apresso Belgrado, de 14 octubrio, come cavalchando scontro uno, che li portava ducati 250 et braza 24 raso et scarlato per do veste, con il qual si acompagnoe et tolse li danari, et va seguendo il suo viazo. LII, 138.

A dì 9 Nov. Da Vdene di S. Marco Antonio Contarini, luogotenente di la patria di Friul, di 7: come scrisse del ritirar di lo exercito Turchescho da Viena; dapoi etiam per diverse vie è rifrescata tal nova, ma per non esser stà con fondamento non ho altramente replicato; heri zonsero lettere a Gorizia di Mr. Raimondo Dorimbergo, consiliario regio in Viena, lete per vn nostro de qui, che allora si trovava in Goritia, per le quale il dito, che in Viena aferma, Turchi esser levati dall' assedio et andati alla volta de Ongaria, et che il Signor con le fantarie, artellarie, et altri impedimenti parti doi zorni avanti la cavalleria, non è restato presidio alcuno, salvo che si dice haver posto cavalli I m. in Prespurg. Scriue ditto Raymondo, che la salute di Viena e stata; Nicolo da la Torre intrato valorosamente ali XXI di Septembrio, a tempo, che tutto intorno a Vienna ardea, qual hauea con se fra li altri che condusse da Sagabria fanti 2500 tra Spagnoli et Italiani, qualli contraminauano alle mine et faceano tutte le fazioni, di modo che messeno tanto animo a quelli erano denntro, che paria che piu non temessero niente, et che in Viena se trovava 20 m. soldati, e da 16 m. da fatti di quelli di la terra, et che non haueano monition che li fosse appena per un mese: la causa di partir di lo exercito dice esser stata per il soccorso grande veniva dalla Boemia, Moravia, Slesia, et altri diversi lochi; affirma etiam in ditte lettere, esser sta brusato piu di XX miglia todesche intorno a Viena di paese, che sono 100 italiane, et fato danni extremissimi; et questo è quanto in esse lettere si contien, di le qual non sa dir il giorno che le furon date. LII, 147. 1529.

Lo asedio dela cita de Vienna del 1529, fatto per lo Signor Turcho. Adi 21 Setembre scorseno una grande quantità di Turchi atorno Viena per vederla, et messeno certi bollettini in uno loco chiamato S. Marco

A dì 22 ditto forono abbandonati li borgi, et brusati.

Adi 23 ditto veneno da 400 barche sul Danubio e tolseno lo talier del ponte longo, et quello brusorno, e butorono zoso el ponte, et destruseno tutti gli ornamenti pertinenti al ponte.

Adi 24 ditto azonseno nel borgo carneo apresso la porta fin al mure da 10 m. Ianizari tutti schiopettieri, li quali da questo zorno fin adi 15 Octubrio mai hanno cessato, nè zorno nè nocte, de cavar et trazer con falconeti et artellaria grossa et anchora con martelli et romper el muro; per la qual cosa se stima chadauno de loro esser rivato a tre botte per homo a trazer per zorno; hanno anchora in assai logi lo muro dela cità et la torre Carneo sottocavato, et impito di polvere, et quello buttato a terra.

Adi 26 ditto. Comenzò il Turcho circondar la cità de santo Marco via per longeza per fino a uno locho chiamato cecha, per tanto veder se han posuto, et per largeza attorno da 16 campi de zente armata de santo Marco fino al ponte de Viena, et da li a santo

1529. Oderico, et da santo Oderico fino al Danubio; et li naviganti se hano acampato a uno loco chiamato Numstrorsf (Nussdorf) sotto sotto el Caliemperg, ita che per modo era tutta la città obsidiata, et cinta e per aqua et per terra; et secondo el dicto de li captivi Turchi era la potentia dil Turcho a piedi et cavallo al suo soldo 139 m. persone senza quelli, che sono stati sforzati, et quelli che sono andati voluntariamente.

Adi 27 ditto. Preseno li Turchi 4 soldati di la città, et quelli menorono nel campo loro, quali furno per loro liberati et mandati ne la città, detteno a cadauno di loro ducati 3. Ongari et commission de refferir alli capitanei, che render se dovesseno, perchè ben veder possono la gran potentia, alla qual resister non potrano, et per caso che lor non vorano, lui li fa intender voler el zorno di santo Michiel disnar in la città; et cussi il Turcho fin adi 9 Octubrio cum grande impeto et senza dimora zorno e notte concavato rotto, e tratto ne la città vexata.

Adi x Octubrio fece el Turcho el muro de la città difora di la torre carnea verso santa Chiara in do logi con polvere buttar a terra, ita che in ordinanza 24 homeni in schiera entrar potevano; et ivi hanno dato la battaglia, tamen cum lo adiuto de Dio sono stati ogni volta rebattuti; alla custodia di quel loco era conte Nicolo di Solm et il nostro Zuane Cocioner, et assai altri homeni valorosi con 4 bandiere di lancinechi, et erano ancora a cavallo quelli della Stiria et Carintia; durò la battaglia circha un hora, tamen sono stati sempre in ordinanza dì et notte fin a di xi. hanno habuto poco riposo.

Adi xi. ditto la mattina el Turcho la seconda volta al muro sotto la porta carnea in uno altro locho buttato a terra, et ivi fatta una grande intrata, et per tre volte data la battaglia, in qual loco, tamen per la gratia di Dio sempre è stato rebuttato, ne la qual battaglia sono remasti alcuni Spagnuoli et uno conte zovene de Ethong, el qual morise per sua causa per voler butar foco; a la qual custodia de questo loco era dno Guglielmo de Rogandorf, et dno Nech de Rais et alcuni de la nobiltà cum 4 bandiere de lanzinechi, et alcuni homeni d' arme.

Adi 12 ditto el Turcho a la mattina infra le 13 e 14 hore a usanza Taliana el muro sotto lo porta Carnea nela custodia de Mr. Nec de Rais buttato a terra cosi un poco appresso al primo, dapoi un altra volta data la battaglia, tamen nulla obtene, tuttavia sempre sono stati in ordenanza fin la sera. Un altra volta et Turco fece infra quelle do buse in quel medemo loco butar el muro a terra, ita che pensorono li capetanij et coherenti pur assai di loro per tal ruina del muro esser morti, como in effetto morti sono alcuni, tra li altri 4 fanti cascharono cum el muro, deli qualli morite uno, li tre ritornorono; in quel loco fo comenzata la battaglia cum grande impeto, et retorno de grande artellaria in la città. Tamen Dio ha voltata la opinion dell' inimico, et per forza rebattuto, et cusi sono tutti li capitanei et stipendiarij rimasi in ordinanza su la piaza.

Adi 13 ditto. El Turcho fece con sabli et mazole con grande impeto de botte el suo popolo andar a la battaglia, dove erano de loro colonelli neli borgi brusati driedo li muri, li tirorono di grandi botte de artillaria, ita che ogni homo pensava assai muri anchora caschar dovesse, per la qual cosa per grande dubitatione stessimo in ordinanza, et li nemici forono rebattuti, et si partirono zoe dalla battaglia. 1529.

Adi 14 ditto come fo zorno, atorno a la città da chadauna banda s' ha visto assai zente del Turco, zente uscir de la sua, aprozimarse, et se accampomo nel borgo et se preparorno a la battaglia, ita che ognuno pensava dovesse proseguir una battaglia grandissima; per la qual cosa stessimo noi dentro provisti et per la gratia de Dio aspettar volevimo, tuttavia Idio non ha voluto cusi, li inimici se partirono; verso sera un' altra parte del muro appresso de la torre carneo nel quartier de Mr. Nech de Rais è stato buttato a terra, et ivi dato la battaglia, tamen sono sta rebuttati; in questa nocte avanti mezza notte li Ianizeri meseno foco nelle lor stantie, et se partirono.

Adi 16 ditto. El campo del Gran Turcho insieme cum Abraim Bassà cum tutti li altri levato et partito; deinde brusate tutte le loro stanzie hanno menato cum loro grande numero de Cristiani, li quali a Dio si hanno raccomandato, e de loro habbia misericordia, al qual sia gloria et honore in sempiterno.

Ancora cosa miracolosa de dir, chel trazer tanto securo et a mira, come fatto hanno i gianizeri, ita che nessuno ha osato di mostrarse sul muro, et per tal causa habbiamo perso zente assai.

Adi 17 ditto veneno tre fanti de li nostri, li quali furono presi da Turchi, quelli mando Abraim Bassà in la città, et a lor dati danari, et commission in più lochi focho metter dovesseno, cussi promesseno de far; et quando el foco fosse da lui veduto, voleva lui venir a dar un' altra volta la battaglia, li quali per voluntà de Dio immediate furono presi sul fatto, et ozi tutti tre squastati in pezi. LII, 158.

Data in Viena alli 18 (28) Octubrio 1529. Et per mi Euangelista Cala da Gemona, fata translatar da Todesco in Taliam adi 7 Nouembrio 1529 a hore 4. di notte in Gemona. Anchora che habbia da V. S. prohibitione, et credo piu presso l habia inteso, tamen non restaro de scriuer questa cristianissima noua. Il nostro magnifico capitano hozi per sue lettere de 28 del presente per vno suo ragazo a posta ha scritto, chel Turcho a 25 ditto se leuo del assedio de Viena, et continuo tal suo leuar ziorni 5; et scriue tutto lo succesto principio, mezo, et fine de la obsidione di Viena, la qual continue di e notte ha durato giorni 24, che mai ha cessato di trazer far mine, et dar asalti. Lo campo dil Turcho a giorni 22 de Settembrio ando sotto Viena et e stato fina a 25 de Octobrio. Lo nostro capitanio el giorno auanti che il campo

1529. venisse, intro in Viena con quelle gente haueva a la impresa de Xagabria. In Viena se hano ritrovato solum 22 millia fanti soldati a pè et cavallo; et tra li altri capitanej è stato lo conte Nicolò de Solm generale, et domente è stata la obsidione mai hanno possuto mandar fora avviso alcuno, et manco hanno havuto de fora dentro. Hanno fatte molto ruine, ma tutte le hanno fallate, perche ne fevano all' incontro. Gente assaie morta de fora, alcuni etiam dentro, e lo paese tutto ruinato et brusato. Scrive, lo campo del Turcho passar 250 millia persone. Hanno presi molti Turchi da conto; hanno lassati molti cariazi, cavalli, et gambelli molto grandissimo numero sotto Viena. La fame et lo gran fredo ha fatto leuar el Turcho, aliter era grandissimo periculo per tanta multitudine che era, che quando davano la battaglia, scurivano l' aere de freze, et per la schiopetteria sonava ruinasse il mondo; li cavalli legieri li vanno seguitando a longe. Iddio sia laudato. LII, 160.

Date Gradisca a di 30 Octobrio 1529. Adi 15 ditto. De Viena si aue auiso per vno todescho venuto, parti adi 4 dil istante da Viena: dice, esser leuato il Turcho da Viena per il gran fredo a di 25, et è venuto a Buda con l artellarie, e fato tirar l armata in terra, siche vol inuernar in Hongaria, et altre particularità, ut in relatiom. LII, 162.

Da Ciuidal di Friul di S. Gregorio Pizamano, proueditor, di . . . come vno auviso dile cose di Viena per vno parti adi 27. La copia sara qui auanti. LII, 163.

A dì 16 ditto. L asedio del Gran Turco posto alla cita de Viena in Austria. Che fu alli XXI. Septembrio, il qual Turcho fece fare in quello giorno le corrarie per tutto el paese cum grandi fuogi et jacture de tutte le zente, che attrovono per li viagi, posto al fil de spada, et tutti li villaggi brusorno, et in quel giorno piantorono li paviglioni soi in uno locho chiamato san Marcho.

Alli 22 del ditto le gente, che erano in Viena, abbandonorono li borgi, et quelli brusadi se retiroreno nella terra.

Adi 23 ditto venne su per el Danubio 400 barche chiamata Nassade, et questa assaltorono el gran ponte et quello brusorono, et in tutto ruinorono.

Adi 24 ditto li gianizeri da 10 m. tutti schiopettieri s' accamporono dentro del borgo, et appresso il fosso, et la torre nominata Charveturn, li quali cum fuogo artificiali cum schiopetti et falconetti et altri instrumenti da fuogo, cum artellaria grossa mai hanno cessato di e notte di batter la terra dal sopraditto giorno fin alli quindese Octubrio, et in più loci facte le ruine a la sopraditta torre et mure, et quelle impite di polvere spaventosamente accese.

Adi 26 ditto principiò ditto Turcho ad fare li suoi stechati, et metter il campo in forteza, principiando a s. Marco, et per longo fino a uno loco chiamato Sorcha tanto longo, quanto se poteva

veder per largheza . . . de fatti da 16 grossi squadroni da s. Marcho 1529.
finalmente de la terra Iustitia, et de li sino a s. Dorigo, et de li fino al Purch et la torre chiamata Sotentrum (Schottenthurm), et da s. Dorigo per la banda de sopra sino al Danubio li homeni dela armata delle nasade se acamparono a Nusdor sotto il monte Colemper sopra vna colina. Et con questo modo fo circondata la terra per acqua et per terra, et havendo quelli della terra preso alcuni Turchi. dinotorono, chel Turcho ha genti pagate et soldate a pe et a cavallo 120 m. persone, 7000 gianizeri cum schiopetti, 400 barche nassade, sopra le qualle sono da 12 m. persone senza altre gente, quale erano cum ditto Turcho a sue spese, et per compagnia del Turcho erano venuti.

A di **27 ditto**, havendo il Turcho preso 4 auspaniger, homeni che pertieneno al regimento come corrieri del regimento, quali liberò, et a ciaschun 3. ducati ongari, alli qualli comandò, che tornasseno ne la terra, et che dicesseno alli capitanei che sono dentro, che li rendesseno la terra, vedendo le gran moltitudine de gente, et potentia, ala qual niuno po resister, et se non, che lui voleva far el prandio nela terra el di de s. Michiel, et cussi el Turcho strinse la terra fino ai 9 di Octubrio cum fulmine artellaria, fochi et battaglie giorno et notte, che mai cessorono.

A di **9 Ottubrio.** Fece el Turcho sopra la torre del Carner verso el monasterio de S. Chiara doe grosse mine, et impite di polvere accese, dove rovinò talmente, che 24. fanti hariano potuto intrar in ordinanza per ditti busi, et lì comenzarono la battaglia fortissimamente per modo che li nostri li ribateno in drieto cum l'aiuto di Dio, nel qual loco erra in ordenanza el conte Nicolo de Saalmo supremo lochotenente del Austria, et cum epso m. Joanne Cocianer, et altri homeni de conditione, cum 4 bandiere de fanti in ordinanza, et cum loro li cavalli austriani et de Carintia, qual battaglia durò una grossa hora, et strettamente l'ordinanza soprascritta (et strettamente l'ordinanza) cum la battaglia dil Turcho de dì et notte fino alli XI Octubrio, che mai ebbeno possa alcuna.

Alli **11** ditto fece il Turcho un altra ruina alle mure della terra sotto la torre del Carner, e li attaccò il foco, et fece uno gran buso, et per quello apizzò la terza battaglia et furono rebattuti, nella qual battaglia furono morti alquanti Spagnoli et uno giovine conte de Orenges fu da certi fuogi ferito et malmenato; avanti il buso stava m. Gulielmo de Rogumdorf et m. Crich de Rays et alcuni nobeli con 4 bandiere de fanti et cavalli armati insieme cum li Spagnoli.

A di **12 ditto.** Fra le 8. et 9 hore assaltò il Turcho lo muro sotto la porta del quartier de quelle de Rays cum una asprissima battaglia, ma per il medessimo fo rebattuto, et essendo quelli de la terra de continuo stati in ordenanza fino la sera tarda, il Turcho fece un altra ruina sopra la torre del Carner fra le due prime ruine

1529. sopranominate, et quelle cum polvere accese per modo che tutti li capitanei et regenti, che erano a la custodia di ditto locho, credeteno d'esser affocati et summersi; furono alcuni fanti feriti et 4. insieme cum le mure cascorono, uno de' quali morite, li altri tornorono nella terra; alhora in questo loco cominciò un' asprissima battaglia, et li Turchi furono rebattuti et cazati, nè pur restarono de tirar grandissima artellaria in la terra, con l' aiuto de Dio fo rebattuto e caziato el Turcho; et cussi li capitanei et stipendiati stetteno in ordinanza tutta quella notte, come havevano fatto le altre.

A di **13 ditto.** Il Turcho fece cazar tutta la sua zente cum le scimitare et bosdocani alla battaglia, quali stavano in squadroni drieto le mure delle case brusade in li borgi, longamente tirando l' artellaria grossa, et schiopettaria in la terra, per modo che ogni homo credeva, che più muri dovesse caschar, et quelli de la terra dentro via havevano le ordinanze loro preparate aspectando l' inimico a faccia a faccia; infine se retirorono senza altro strepito.

Ali **14 del ditto** nel far del di se vedea, che tutto el campo del Turcho se mosse verso la terra, e fra lo giorno nè borgi, et se misse in ordinanza a la battaglia de modo che ogni homo stimava, chel volesse far un' extrema battaglia, et havendone noi della terra posti in ordinanza expectandoli loro non veneno; alla sera seguente fo facto un' altra ruina nel quartier di quel di Rays et data una battaglia forono rebattuti in quella notte, era hora avanti meza notte, li gianizeri, li quali alloggiavano li borghi, cominciorono a romper li loro alloggiamenti, et portorono via le cose sue, et lo resto brusorono et se partirono.

Alli **15 ditto** li Turchi feceno gran cavalchata attorno la terra, et tutti li lhoro allogiamenti, quali erano verso il monte, cum impeto ruinarono le barche nassade, et se partirono.

Alli **16 ditto** el campo del Turcho assieme cum Abraim bassa et tutto lo resto se partì, et brusorno tutti li lhoro allogiamenti, et gran numero de gente Christiana menorono via cum lhoro. Li Ianizeri hanno fatto terribilissima destrutione cum la lor schioppettaria, che niuno poteva apparer sora le mura, che de subito non fosse levato, per il qual son morti assai.

Alli **17 ditto.** Fo preso tre fanti et menati avanti Abraim bassa, qual li liberò, et donolli assai danari con questa conditione, che come fosseno nella terra dovesseno accender il focho in più lochi della terra, et che lui subito forneria in drio cum tutto el campo, et quelli subito forono presi, et squartati da essi della terra. LII, 165.

A dì **21 ditto.** Di Maximo Leopardi, va secretario al Turcho, fo lettere, date al ponte de la Saua di vltimo Octobrio et primo Nouembrio, portate per vno Turcho. Scriue il zonzer suo lì, ha-

uendo passato grandissimo pericolo di la vita, et come era noua 1529.
del leuar del campo di Viena, et il Signor era col campo per uenir a Petrovaradin, doue lui anderia ad aspetarlo. Et scriue: lì al ponte trouo vno sanzacho con 1000 caualli in guardia dil ponte, qual li disse, spetaua il di sequente Imbraim bassa li con 1000 caualli; et perho el feua riconzar il ponte, azio potesse passar securamente; et par il Signor sia per tornar a Constantinopoli, ma lassar grosso pressidio in Hongaria. Scrive longamente il suo viazo, che è di dò sfoglj di carta, e di pericoli ha scapolato, et in fine solum quanto ho scritto di sopra. LII, 197.

A dì 29 Nouembre. Di Cividal di Friul di Gregorio Pizamano, proueditor, di 27. Son auisato hoggi da Gorizia da persona fide digna, come se intendea per lettere di Viena de 13. che per diuerse vie haueano noua, et poi acertati da alcuni prigioni fugiti da Turchi, che a Belgrado si facea provisioni di un gran numero di barche da metter nel Danubio, et altre cose al bisogno de la guerra, et che ogni giorno soragiungeano molte uictualie; che tra tutti era fama, che a tempo nuovo el Signor Turcho ritornerà a danni di Alemagna; che il re Ferdinando mandaua tutti quelli fanti Spagnoli, auti neli mesi pasati a soi stipendij a Sagabria, per expugnar quel castello, che si mantiene per il uescouo suo signor, qual e fama esser ben munito al bisogno; che li agenti di Sua Maestà hanno questi giorni chiamati due fiate gli deputati di queste terre et territorij a Goritia al parlamento, et gli hanno dimandata vna x-ma. di tutte le intrate, si clerici come laici, per le cose turchesche, et par che tutti se ressentano molto et sono risoluti uoler mandar loro oratori al re per dolersi. LII, 218.

Ad 12 Dicembre. Noto: Questa note morise S. Andrea Capelo, quondam Domenego, electo proveditor zeneral in Dalmazia, et auto la sovention et dovea andar; ma vene ydropico et e morto et ita volente fato. Etiam S. Zuam Bat. da Molini, erra proueditor zeneral in Dalmatia, a Zara morise, siche do proueditori morti: uno che erra, l altro che andaua. LII, 236.

Ad 15 Dicembre. Di Sibinico di S. Nicolo Marzello, conte e capitanio, di 26 (Nov.): come era venuto li quel pre Zorzi, fradello de Amorat vayvoda, per comprar alcune cose; dice: il Turcho a di 8 octubrio parti di Belgrado, et ha lassato pocho presidio in Hongaria etc. LII, 245.

Ad 17 ditto. Di Maximo Leopardi, secretario, data a Belgrado a di XI nov. Scrive, le ultime sue fo dal ponte dela Saua de . . . Da poi ando a Belgrado, et li zonse il campo dil Signor per tornar a Constantinopoli; et parte di sanzachi andar a loro sanzachato. Et arivo il Signor et magnifico Imbraim bassa, aloiato soto pavioni; et li fece intender, come erra uno messo dila Signoria nostra zonto, qual desideraua far riuerentia esso magn. Imbraim. Et li fo ditto, uenisse la mattina. Unde lui hauando molti brieui dila Signoria

1529. drizati a dno Aluise Griti, vedendo non erra li, li aperse et tolse li sumarij di tutte le lettere scriuendo dil tempo, et ando la mattina di . . . al pauion. Ussito esso Imbraim fuora, li baso la man, facendoli reuerentia, et presentatoli la lettera credential; qual posto esso bassa a sentar, prima vene molti sanzachi a farli reverentia, li qualli erano vestiti di vna vesta, el alcuni abrazati da esso bassa, et datoli licentia, che con le sue zente tornaseno ali lhoro sanzachadi. Dopo esso secretario aue audientia, al qual narrò il suo viazo e il tempo del partir di Scardona, e li pericoli grandi auti, demum le lettere. che di tempo in tempo la illustrissima Signoria auisaua di progressi; le qual le haueua in man, e non erano uenute piu presto, narando l acordo fato a Cambrai dil imperator e re de Franza senza la Signoria nostra, et questo perche la non hauia voluto esser contra la Maestà dil Gran Signor; al che Imbraim disse: è vno ambasator dil re di Franza qui, che aporta ducati 40 m. al re Zuane; item poi esso Signor disse dil partir dil imperator di Spagna per Italia, poi del suo zonzer a Zenoa, et venir a Piasenza, dil calar di lanzinech xm. sul nostro stado im Brexana danizando etc. dicendo, la Signoria hessendo desiderosa di saper li progressi del Gran Signor, etiam tenir auisato esso Signor dile cose de Italia lo hauea distinato, etc. poi richiese socorso di caualli o altro, dicendo . . . al che Imbraim non rispose, et disse, come il Signor e lui si partiria il zorno driedo per Constantinopoli, et hauia termina far 26 alozamenti. Item a inteso, lasaua 2000 caualli in Hongaria, et con ordine, che li sanzachi circumvicini, che sariano da 25 m. caualli in ogni bisogno di esso re douesseno caualchar in suo ajuto. Scriue, esser sta ruina la caualeria del Signor, maxime li aganzi che cauali coradori, et come haueano brusa e depreda 100 mia in Alemagna, et fato preda grandissima de anime, le qual tutti erano pieni, oltre altre anime mandate la via; et come non hauia mai da battaja a Viena, et che erano sta morti da 80 m. persone di esso Signor in questa impresa, et morti da fredo et neue assa gabelli et caualli; e questa e sta la causa di hauersi leuato dil impresa, et lassa xx pezi de artellaria . . . . Scriue, che essendo sotto Viena prese do capi todeschi, volendo saper si l archiducha erra dentro, perche si l fosse sta, al tutto l aria voluto aver nele man; i qual disseno, le a Linz, et non hessendo uero questo, feno morir, si che inteso il Signor questa verita li vestiteno et li licentiono. Scriue, Imbraim auerli ditto, che il gran Signor expedira vno ambasator a la Signoria ad alegrarsi dil aquisto di l regno di Hongaria, et auer messo il re in sedia, et sano tornaua a Constantinopoli. Item scriue, come hauia ditto al magnifico Imbraim, che la causa di la pace fata per il re di Franza e sta per reauer so fioli, et che la Signoria mai in niun caxo e per romper la bona paxe, ha con il gran Signor. Item come il Signor uol far corer . . . Turchi in . . . . . LII, 247.

Ad 17 Decembris 1529. Di Liesna di S. Marcho Manolisso conte et proveditor, di 6. dil instante: auisa il zonzer li di do brigantini da Ragusi con uno orator dil serenissimo Signor Turcho, vien alla Signoria nostra; l ha honorato et acharezato etc. etc. LII, 247. 1529.

A di 18 ditto. *Copia dila lettera dil Signor Turcho ala Signoria nostra, tradutta di . . . . . . in volgar.* Suleymansach fiolo de Selim Sach, imperador sempre victorioso. Suleymansach, per gratia de Dio re grandissimo de Constantinopoli, et imperador de le de terre ferme del Asia et Europa, dè Persi et Arabbi, de la Siria, Mecha, et Jerusalem et de tutta la region di Egypto, et de tutta la region littorale, Signor et imperador etc alla illustrissima et honoranda Signoria de Venetia de domino Andrea Gritti duce la degna et condecente salutatiom. Sappiano V. S. illustrissime, che con lo aiuto de lo onnipotente Dio se levò la mia grande Maestà con tutti li exerciti suoi, et andassemo contro il re d' Ongaria, et incontratisi cum il re de ditto loco combattesemo et cum l' aiuto de Dio lo superassemo, et lo amazassemo, et prendessemo tutto el suo paese. Poi venne Joanne del paese de Erdel, et sentò nel loco del prefato re mandando sui ambassadori alla porta de la mia molto grande Maestà per causa del regno; et mia molto grande Maestà confirmò ditto Joanne. Poi Ferdinando, fratello del re di Spagna, qual era re in Boemia et archiduca in Alemagna, s' è eletto con alquante sue zente, et vene sopra el prefato re Zuanne, e li tolse Buda sua sedia, e la sua corona, de la quale incoronò la sua testa, e li tolse tutto il reame d' Ongaria sotto il suo potere. Poi havendo inteso mia Maestà le predítte cose subito comandato a Ibraym bassà mio primo visir, degno et valente, che andasse una giornata avanti con tutte le gente della Romania et alquanti pedoni et a cavallo schiavi de mia Maestà grande; et mia grande Maestà andava subseguenter drio de lui cum agios basa et Cassim bassà miei Visiri, et con tutta la mia porta, et driedo veniva Behram bassa, begliarbei della Anatolia, con tutto lo exercito della Anatolia. E venuti a Belgrado fesemo far uno ponte sopra la fiume della Sava; et passato detto ponte venisemo in la Serimia; et tutte le terre, che erano in esso loco, se reseno; et fatto el ponte passassimo portade le chiave sue. Venuti poi sul fiume de Drava, et da quel loco venissemo nel loco ditto Mochaz, dove combattesemo con il re, dove ditto re Zuanne vene ala porta de mia grande Maestà, da la qual li concessi l' Ongaria. Et levati da li el ditto re ve' andò una giornata avanti cum el suo exercito, et alli 29. della luna de Zachise, che è ali 2. Settembre, giongessimo a Buda; et li etiam gionse tutta la mia armada per el fiume del Danubio. Et ciò inteso el prefato Ferdinando fugiendo se ne andò in Allemagna; dentro in Buda lasciò quattro capetanei cum molti fanti in custodia et defension de la cità, quali comenzorno combatter cum el mio exercito; la mia grande Maestà comandò, che la ditta cità fusse circumsesa et le mie artellarie dal mio exercito, et cusì comenzorno a expugnarlo, et tre giorni fu oppugnado, et al quatro giorno prendessemo la terra de Facij, et li

1529 homeni fugiteno, et andorno in la forteza, dove cum li schioppi et artellarie li circumdessemo; et vedendo che i non potevano scapolar, dimandorno misericordia, prendesemo la fortezza, e tutto il resto de Ongaria, et tutte le sue terre, et ho donato el regno de Ongaria al prefato Joanni secondo il costume de mia grande Maestà, cum tutti li logi e terre sue, aziò el daga corazo a la porta de la Majestà mia; havemo habuto etiam con lo aiuto de Dio la corona vecchia de Ongaria, che niuno poteva esser re senza haver messo in capo ditta corona. Ma el proposito veramente mio era de non zerchar queste cose, ma de trovar el re Ferdinando, quale venne ad occupar per forza el regno de Ongaria; et levatosi de ditto loco se ne andò in Allemagna Et mia Maestà molto grando levatosi di lì cum tuto el mio exercito andò seguitandolo, et per el camino trovò alcune terre, videlicet Strigonia, Comara, et Fatavor, et Obar, et molte altre terre, de le qual alcune si resero, forno derelicte da li soi habitatori, che fugitero; qual prefatte tutte terre prendessemo con tutti li confini de Ongaria; et de li levatone intrasemo ne li confini di la Allemagna; e sopra i confini una terra, che si chiama Pruch, et un'altra, che la chiamano Citarosa; et molte altre terre vennero a rendersi ala mia molto grande Maestà. Et levatone de quelli lochi a li XXII della luna di Micharea, zoe XXV di Septembrio, venissemo a la cità detta Viena; et ciò inteso el prefato re si levò, et fugendo sene andò al regno de Bohemia, et in la cità nominata Praga; et li se ascose, del qual più non intendessemo se erra morto, o vivo. Et custi per comandamento della mia molto grande Maestà furono mandate alcune gente a brusar et distruger tutto il suo paese; et la mia armata etiam andò per il Danubio destrugendo molti lochi, la qual armata et la mia Maestà etiam stette li sotto ditta Vienna XX giorni. Voltossi de li mia Maestà molto grande venne a Buda, et il prefato re Joanne venne, e basò la man de mia Maestà, quale comandò, che fusse data la antedetta corona ne le man di esso re. Et da quel loco cum l' ajuto de Dio me inviai verso la mia sedia in Costantinopoli; per tanto sia noto a Vostra Illustreza, che per la bona pace et amicitia, interciede fra nui, mandemo il nostro schiavo Jonas interprete della mia porta del molto grande mia Maestà per ambassator, aziò vi porta le bone nove et congratulationi. Sappiate vostra Illustreza, che havemo commesso al prefato schiavo nostro, che habbia a dirvi alcune parole, et li darete fede a quanto vi dirà. Non altro per hora. Data a Belgrado 13. Novembrio 1529. LII, 255.

A di 23 xmbre 1529. Di Ciuidal di Friul di S. Gregorio Pizamano, proueditor, di 19, scrive: Noi de qui habbiamo, sicome scrissi per le altre, gli agenti dil re Ferdinando chiamati li deputatti deli comuni di questi territorij per il giorno di santa Lucia al parlamento a Goritia. Gli hanno domandati per nome di loro re certa quantita de danari et cernede per le cose turchesche, come dissero, ne per quel giorno hauendo fatta alcuna resolutione non fu fatto altro, et l hanno differita al giorno de oggi. Tuttavia essendo

grandissima fortuna de aqua et venti istimo non se ridurano, credesi queste prouisioni siano per andar a Sagabria, doue ancora si tiene la forteza per il uescouo di quel loco. Dil seguito auisero. LII, 263. 1529.

Ad 29 Decembris. Vene 1 orator dil Signor Turcho, qual fo mandato a levar da 5 zentilhomini, tra li qual S. Toma Contarini et S. Piero Bragadin, stati Bayli a Constantinopoli, et tre altri in scarlato; et venuto in colegio fo manda tutti fuora; et erra li cai di x. et li fo ditto di la paxe conclusa, e bisogna publichar e far festa. Tamen per questo non semo per manchar di la bona paxe, hauemo con il suo Signor, et li manderemo vno orator al suo Signor con altre parole, el qual orator resto satisfato etc. LII, 271.

L asedio dela citta de Viena, seguito sotto breuità del anno 1529.

A dì 2 Settembrio el gran Turcho fece fare gran scorrarie intorno la citta de Viena con molta gente, et apresso san Marcho ano messo alguni pauioni.

A dì 22 ditto quelli di Viena ano abbandonato i borgi et brusati et retirati nela citta.

A dì 23 ditto zonse 400. nauilij de nazareni con molta zente in nel Danubio, quali hanno brusato el Teber al ponte longo, et ruinato ditto ponte longo con tutti li soi albergi ruinati e brusati.

A dì 24 ditto circa 10.000 Ianizari tutti schioppettieri se hanno accampato in lo borgo appresso la porta de Charner sotto le mure, li quali dal ditto zorno fino a dì 15 de Octobrio mai hanno fatto altro ne di dì, ne di nocte, che trar con falconadi, archibusi et artellarie grosse, talmente che noi cumcludemo, che non sia stado homo de loro, che non abia tratto per lo manco 3 colpi al zorno per vno, et hanno fatto mine sotto terra a la dita porta de Charner, et a muraie in diversi luogi per ruinar ditto locho.

A dì 26 ditto el Turco ha assediato la terra intorno intorno, principiando da san Marcho con 16 campi, da san Marcho fino al monte de Viena, de la fino a s. Arigo in fora el ponte satore de Satten, et da s. Arigo fino al Danubio, et li naseren se hanno accampato sotto lo monte de Chalen, et cussi la citta era assidiata per terra et per aqua, et li Turchi, che noi auemo pialto ghanno ditto, nel campo del Turcho erano 120 m. caualli pagati, et 400 navalij, sopra li quali erano 12000 nasereni et 10000 gianizari, et assaissime zente, che erano a soe spese.

A dì 27 ditto el Turcho mando 4 Spagnoli in la terra, li quali per avanti erano stati presi, et dito a quelli de la terra, chel Turcho voleva dar a chadauno tre ducati ungari et che se rendesseno, et che loro dovesse dire ali capetanij, che se douessero render, perche i vede ben davanti li ochi el grandenissimo exercito, contro el qual

1529. no se pol contrastare; et si no, i lo vol far, chel di de s. Michel vol disnare in la terra, et cossi anno fino a dì 9 Octobrio mai fatto altro che trar et far mine de di et de nocte.

A dì **10 Octobrio** el Turcho ha ruinato le mure della porta de Charner verso santa Chiara in doi luogi con le ditte mine, et fatto due busi de sorte, che 24 homeni anderiano dentro a par a par in cadauno di detti busi, et cussi detteno vna crudelissima battaja, ma con lo aiuto de Dio sono stati rebattudi, in el qual locho eranno in ordenanza el conte Nicolo de Salben, come capetanio de la terra principal per nome della bassa Austria, et signor Joanne Zanzion (Cacianer), et assai degni capetanij con le soe bandiere de fanti et quelli del conta de Tirol, et diero ditta battaja circha un hora, et cussi sempre stagar de dì et notte in ordinanza et mai aver riposso.

A dì **11 ditto**. La mattina a bonora a la porta de Charner ruino vn altro pezo de muro, et fatto vno gran buco, et dagandoge vna altra crudelissima battaja ma per la Dio gratia sempre rebattudi in drio, et ne la ditta battaja è morto alcuni Spagnoli, et vno conte Decting iovene vi ando butar fogo fora se ha danizato molto, et per mezo de ditto buso ge era in ordenanza el signor Vielmo da Rogendorf, et signor el c. da Rais et alcuni zentilhomeni con 4 bandiere de fanti, et alguni caualli et Spagniolli.

A dì **12 ditto** el Turcho in fra le otto ore ovver 9 ha ruinato vn pezzo de muro a la porta de Charner in la guarda del signor co. da Raiss, et vna altra volta datoge battaia crudelissima, ma niente pote fare, et stagando in ordenanza de Rechao ruino uno pezo de muro, in quale era infra li busi ruinati pur a la porta de Charner, che veramente li capetani et gouernadori, che li se trovorono, non credeano altramente che d esser circondadi da muri ruinati, et insieme caschare neli fossi vno mori e 3 altri ge erano caschati corseno dentro sopra li ruinati, et da nouo datoge vn crudelissimo assalto et specialmente li Turchi, li quali erano caschati a la battaja per forza et assai copli de artellaria tirato nella terra, ma Dio a reparato, che con la possanza li hauemo rebattuti in drio, et cussi la notte stetteno li capetani e fanti in piaza, come havevano fatto le altre notte.

A dì **13 Octobrio** el Turcho cazaua la sua zente a la battaja con mazoche et bastoni, et sono uenuti in li borgi brusadi et steteno assai, et crudelissimamente tratto le artellarie, che ueramente niuno chredea altramente che douesse ruinare altri pezi de muro, et noi stevamo suspesi sempre in ordenanza, et spettavemo li inimici; senza dar battaja sono levati, et andete via.

A dì **15 ditto**. Molti squadroni di Turchi sono venuti appresso alla terra caualchando in qua in la, et sgombrado li lozamenti et erano verso la montagna da Chalemperg et li nasereni sono spartitti via.

A dì 16 Octobrio la zente Turchescha in compagnia con Abraim 1529.
bassa et altri se partiteno et bruciarono li lor lozamenti et menati con loro gran numero de christiani. Dio li abia in governo, et abia de loro misericordia, ueramente cossa compassionevole era a veder li ianizari a trazer con le loro boche de fogo, che niuno de noi podeva comparere a le mure, che subito erano morti, et avemo perso assai persone con ditte boche da fogo.

A dì 17 ditto. 3 fanti, che per avanti erano stati presi, erano venuti nella terra, li quali erano stati mandati da Abraim bassa, et a loro datoge danari, a ciò che loro fichasseno fogo nella terra in piu lochi, a la qual cossa loro se hanno obligati da fare, et si li fochi fosseno reusciti, voleva de Rechao tornare in driedo et darci battaia, ma subito foreno presi, et in questo a dì 17 Octobrio a ore 10 tutti 3 sono stati squartadi, e li quarti loro sono sta posti su la piaza de Charner; quello che seguirà, ve daro presto aviso.

A. 1530.

A dì 4 Gennaio 1529 (1530). Copia di vna lettera di Ciuidal 1530
di Friul de signor Gregorio Pizamano, proueditor, data a di vltimo dezembrio 1529. Noi abbiamo per avvisi da Viena di xv dil istante, sicome da diverse vie e poi eramo acertati da alcuni prigioni fugiti da Turchi, che a Belgrado si facevano di molte barche per metter nel Danubio, et che tutta via giongeva grossa provigione di vitualia, et che in tutti era fama che a tempo nouo il signor Turcho con validissime forze verrà a danni de Alemagna. Il re Ferdinando manda tutti quelli fanti Spagnoli, che ha avuti tutti questi mesi a soi stipendij, come e fama, per expugnar il castello de Xagabria, qual ancor si mantiene per il uescouo suo signor; et dicesi esser ben munito di gente et vitualie al bisogno. Questi agenti del re Ferdinando a questi confini hanno chiamato li deputati di queste terre, e di tutte le ville di territorij per due fiate al parlamento a Gorizia, e gli hanno adimandato vna decima di tutte le loro entrate si de ecclesiastici come de laici per le cose Turchesche, dil che par che tutti molto si rissenteno, e sono rissoluti di mandar loro oratori per veder si potesseno fugir questo carico. LII, 312.

A dì 6 Gennaio 1529. Gionseno etiam vn orator del re Zuane di Vngaria, qual el dotor Stefano . . . . . episcopo sermiense gran canzelier del regno, con persone et caualli; item insieme vno ambasador del re di Franza, nominato Antonio Rico', qual e statto a ditto re Zuane a portarli ducati 30 m. per nome del suo re et Ms. torna in driedo. Questi montono in vn . . . . a . . . . , et zonti qui ozi ariuono in caxa di Francesco Cherca per mezo il palazo in cha Duodo. LII, 317.

1530. **A dì 10** la matina vene in collegio l orator del vayuoda re di Hongaria, qual nome Stefano . . . doctor, episcopo Serimiense, vestito damaschin negro, acompagnato da x zentilhomeni, tra li qual S. Santo Moro el dotor, et altri dotori e di Pregadi. Qual intrato et presentato la lettera di credenza fo mandato tutti fuora, et lui fece vna oration latina, dicendo, il suo serenissimo re Zuane lo hauea mandato qui, hauendo recupera il suo regno cou lo ajuto et fauor del serenissimo signor Turcho, qual Ferdinando re di Bohemia lo hauia ocupato, et per la bona amicitia, l ha con questo illustrissimo dominio, l a mandato de qui a star, con altre parole etc. Il serenissimo li rispose verba pro verbis, et stete assa in collegio. LII, 327.

A dì 21 ditto. Da Ciuidal di Friul di signor Gasparo Pizamano, proueditor, di 17 feurer 1529 hora prima noctis. Sono alcuni giorni, che in Goritia et altri luochi qui nostri uicini dil re Ferdinando stassi in gran sospetto, essendo auisati quelli commessarij che Turchi faceano gran massa di gente per venir a danni loro. Et questa mattina nell aprir del giorno tirorno in Goritia alcuni colpi di artellarie, per aduertir li contadini soi delli territorij che si saluassero con le robbe et animali alle forteze, vnde per intender quel era, spazai vno messo a Cremons, qual e ritornato. Hora riferisse, hauer inteso con certeza, iui trouar, che Turchi grossissimi erano nella campagna di Gromnich, et che si doueano partir in tre parte per correr nelli territorij dil Cragno, dilla Piucha et qui in Friul; et percio tutti questi confini sono in extrema fuga, et fugono alle forteze e hassi anche questa sera uditi molti colpi d artellaria pur in Goritia, et stimasi, habbiano hauuta ancho più certa la nova. Ho spazato vn altro messo a Goritia et il riporto auisero. LII, 343.

A di 27 Zener. Di domino Aluixe Griti, episcopo di Agria, fiol natural dil Serenissimo, date sulla campagna di Xagabria a di 27 nouembrio, drizate al conseio di x, riceuute a dì 3 dil instante. Come a riceuuto a man di letere dila Signoria nostra, et inteso tutto quanto al socorso zonto sarà el Signor e il magnifico bassa Imbraim a Constantinopoli, et lui spera ne dara quel socorso si uora e da terra e da mar. Scrive, lui haver dil suo vescovado facendo residentia ducati 36 m d intrada al anno, et 6000 li da il re Zuane di Hongaria, et a il governo dile sue intrade. Scrive, il re Ferando di Boemia farra una dieta a . . . dove si seguiranno tutti li signori, et quelli dile terre franche, per tratar, sil dia tratar paxe col Signor Turcho, overo far guera et invader l Ongaria. Scrive, che in l Austria Turchi hanno tanto penetra, che non vi canta ni gallo ni gallina, ni coxa integra, ne piu uno arbero si trova. Item scrive, come hauendoge dona Segna il serenissimo re Zuane di Hongaria ad auer il dominio, voria aiuto dila Signoria, per esser quela in man di Ferandim, per tanto scrive, che l voria l aiuto nostro. LII, 348.

A dì 27 zener 1529. Da Ciuidal di Friul di signor Gregorio 1530.
Pizamano, proueditor, di 20 feurer 1529: vno merchadante di rame, habita in questa terra, e uenuto di Lubiana, doue si parti alli 17 di questo di notte, ch e persona di fede, referisse, lo exercito de Turchi era tra Cozeuia et Lubiana, al suo partire mia xx lontano di quella cita, et che si afirmaua, esser di persone 40 m., fra quali ui erano 16 bandiere da fanti a piedi dil uescouo di Sagabria, et haueano alcuni pezi de artellaria; et credeasi, come se hauea da tutti i lhoro exploratori, che uenirebono alla expugnatione di quella cita, et percio si staua con grandissimo timore et faceuasi ogni prouisione di fortificarsi; che li commessarij haueano comandato a tutti li territorij, mandassero nela terra vii homo per caxa, tuttauia che tutti fugiuano; et che esso exercito, come se acertaua, attendeua il gionger di la persona dil uescouo preditto, qual aspetauano ogni hora, et gionto si acostarebbe a Lubiana. Io ho mandato questa note passata vno mio messo, che arivara potendo insino la, e al suo ritorno spero intender il tutto con verita, et auisero. LII, 353.

Dil ditto di 24: hore 19 e ritornato in questa hora il messo, mandai a Lubiana, et manda il riporto. Mathia de Cladrezis, mandato a Lubiana a sopraueder di le cose turchesche, ritornato hoggi refferisse, che gionse a Lubiana a 22 di questo auanti mezo zorno, et parti il di medesimo da sera, et hauer inteso, che Turchi haueano ruinati tutti li territorij di Cozeuia et Rhibniza, et abrugiate tutte case et fatto grandissime prede de animali et prigioni 1300; et hanno il tutto condutto ad Vduin, locho et dition loro, oue si rinforzarano, tuttauia per ritornar, come se diceua, a Lubiana. Et il uescouo di Sagabria hauea mandato a dire a quel capetanio, che lo aspetasse a far carneual con lui. Et con esso uescouo erano Carlo ban et Pietro Ordei, famosi capitani de Crouati, et che haueano gran numero di gente. Che a Lubiana faceano le spianate atorno la terra, et si fortificauano quanto piu pono, introducendo quanto magior numero pono piu dil gente et deli territorij, et hanno fato fugire li animali et le robe di contadini alle forteze et stanno in grandissimo timor; et tutti ad vna voce dicono, Turchi far tutto cio a requisition della Signoria nostra. LII, 353.

Ad 30—31 Januarii. Fu fato capitanio a Zara S. Vicenzo Zantani, fo di x savi . . .

Fu poste per li ditti et li savii ai ordeni atento si soleva tenir in Dalmatia da 400 cauali di stratioti, una parte di qual e in Lombardia et una in Puia, per tanto sia preso, che siano mandati deli diti in Dalmatia al numero de zircha 180, li pagamenti deli quali . . . ozi si pagavano ale camere di terra ferma, cusi si pagino de cetero; et il proveditor zeneral di Dalmatia li fazi le monstre, non siano homeni dil paese ma solum Levantini. Item perche al presente ala custodia di Sibinicho e il sign. Julio da Parma con fanti 40, a Spalato Michiel da Venetia con altri fanti 40, questi

1530. do siano pagati di danari dila limitation; item in Cataro sono do compagnie di fanti, 40 una, perho siano cambiate et preso che Gasparo da Frezo fazi al presente una compagnia di fanti 50, et sia manda a Cataro, e quell do, sonno li con le lhoro compagnie, siano licentiati. LII, 356. 359.

A dì **17 Febrajo.** Da Ciuidal di Friul di S. Gregorio Pizamano, proueditor, di 13 vidi lettere particular. Scriue, habbiamo qui, che vna granda banda de Turchi, alcuni dicono 8000, altri affirmano che furno 14 m. caualli sotto tre sanzachi, veneno a Uduin, loco et dition turchescha, et sono corsi sino alle porte di Cozeuia, terra dil re Ferdinando; et hanno sualisato quelli territorij tutti, fatti piu che 2000 prigioni, et rubborono vn gran numero de animali, vnde che tutti questi territorij a questi confini sono in grandissimo spauento, et li commessarij del re hanno fatto proclamar nel territorio del Cragno, che ciascun si riducha con gli animali et biaue alle forteze, et dubitano non vengino a Lubiana. Sono cose spiaceuole, essendo il male de Cristiani, quantunque questa canaglia todescha sia puocho cristiana, anzi tengono se non il nome con queste lor pazie e maleditioni lutherane, et dubito, che l ira de Iddio venga sopra loro, ch io odo et intendo di lor certe cose molto istrane. LII, 395.

A dì **20 Febrajo 1529.** Copia di vna lettera da Monfalcone di Vicenzo de Nouara, scritta al luogotenente di la patria di Friul. Magnifico et clarissimo Signor mio! Auiso a vostra Signoria, come heri sera tratte artellarie a Goricia colpi tre, dinotando al suo territorio de saluatione. Nui pensamo, douesse seguir altri colpi in segno de dimostration di la pace, ma e stato per conto de Turchi Pur in questa mattina ancor hanno tratto a Goritia colpi tre, et similiter a Doin. Io voleua mandar intender e veder, ma in quel zonze vno messo di vna villa qui propinqua, nominata de Brodo, a rechiederme luoco de saluation per tutti; il qual disse, lori medemo esser stato Marti a Senouch, luoco luntan de qui miglia trenta numeri; affirma per lettere venute li in quel luoco, Turchi in quel zorno erano in campagna di Grobenich, et che molte lettere forono inviade a molti lochi, loro dando tali auisi. Poi dice, heri erano in Piucha, el numero de ditti Turchi, dice, le lettere affirmauano essere tra a piedi et a cauallo 14 m. Altro sin hora non so dinotar a vostra Signoria; accadendo che procedesseno auanti, quella sara auisata di subito, ne altro per hora; a vostra Signoria per sempre mi raccomando. In Monfalcom a dì 17 Febr. 1530. LII, 398.

A dì **23 ditto.** Di Ciuidal di Friul di S. Gregorio Pizamano, proueditor, di 18, venute eri sera. Scriue: cussi hassi de Aranzan, loco distante da Goritia miglia 6 verso Lubiana, si come vna parte delo exercito turchesco erra corsa nelli territorij della Piuca, et fatto grandissimi butini et danni, et sera ritornato al resto dello exercito, qual erra firmato ad vn loco distante da Pustonia miglia x, dimandato Corchinza, distante da Lubiana miglia 30, lo exercito

esser di persone 30 m. et piu, et esserui il uescouo di Xagabria 1530.
con gente a piedi, et molti guastadori, et diceasi, veniuano a l impresa de Lubiana. LII, 406.

A dì 27 ditto. Di Ciuidal di Friul di S. Gregorio Pizamano, proueditor, di 20. Hassi da persona fide degna, venuta da Lubiana, donde si parti deli 17. del instante di note, sicome lo exercito de Turchi era tra Cozeuia et Lubiana al suo partire miglia XX lontano da quella cita, et che si affirmava, esser da persone 40 m., tra quali ui erano 16. bandiere de fantaria a piedi del uescovo di Xagabria, et naueuano alcuni pezi di artelleria; et credesi, come si haveva da tutti gli loro exploratori, che venirebbe alla expugnatione di quella cita et perciò si stava con grandissimo terrore, et facevano ogni prouisione di fortificarsi; che li commessarij haveano comandato a tutti gli territorij, che venissero nella terra un homo per caxa; tuttavia che tutti erano fuggiti, et che esso exercito, come si affirmaua, attendeva il gionger dilla persona del uescovo preditto, qual aspectauano ad ogni hora, et gionto che fusse, si accostarebbe lo exercito a Lubiana.

Del detto dì 23. Sono capitati qui alcuni mercadanti di diverse natione, quali vengono da Viena et riferiscono il sign. vayvoda esser in Buda, et haver seco bon numero di zente non manco Turchi che Ongari; et dapoi levato lo assedio da Vienna più volte haver corso neli confini dell' Austria et haverli fatto molti danni; in Vienna non vi esser più de fanti 1000 a quella guardia et che quattro bandiere de fanti Spagnoli e Italiani insieme, per non haver danari, già e molto, sono andati a Buda, et il sr vayvoda gli ha ben ricevuti e datoli soldo ; che il re Ferandino al presente si ritrova in Boemia e si aspetta la seconda settimana di quadragesima a Linz, dove si ha a fare una dieta; che Norimberg città potente fra le altre terre franche si fortificava in grandissima diligenza, perchè quelli signori temeno molto la venuta di la cesarea Maestà nella Alemagna rispetto all' heresia lutheriana, et che insino ad hora hanno in quella città gran presidio di gente per questa causa. Scrive, aver mandato soi messi a Lubiana, dal ritorno de chi spera haver tutte cose con uerita et avvisera. LII, 407.

A dì 1 Marzo 1530. Da Ciuidal di Friul di S. Gregorio Pizamano, proveditore, di 24. avi lettere con questo aüiso. Hassi da Lubiana alli 22. de l'instante, sicome Turchi haueuano ruinati li territorij di Cozzeuia e Ribaniza, et brusate tutte case de quelli, et fatovi grandissime prede de animali et prigioni 1300; et hanno condotto il tutto a Uduuin, loco et ditione loro, oue si riforzauano tuttavia per ritornar, come si diceua, a Lubiana; et il uescouo di Sagabria haueua mandato a dir a quel capitanio, che lo aspettasse a far carneual, et con esso erano Carlo ban et Pietro Frondei, famosi capitanij de Coruati, et che haueano gran numero di gente: che a Lubiana fanno spianate attorno la terra, et fortificano quanto più ponno, introducendo, quanto major numero ponno, de le gente

1530. delli territtorij, et hanno fatto fugir gli animali e le robbe de contadini alle forteze; e stanno in grandissimo timore. LIII, 1.

Ad **3. Martii 1530.** Da Constantinopoli di S. Piero Zen orator e vice-baylo di 28. et 29. zener et di domino Aluise Griti, fiol natural dil serenissimo, episcopo Agriense, orator dil re di Hongaria, di primo et 2. feurer. Scriveno in conclusiom, come il Signor feva conzar la sua armada e vol auer 140 galie; e come erano stati do volte dal magnifico Imbraim bassa, il qual prima intese la paxe fata col l impèrator per via di Ragusi; e che li havia ditto, che si questo fusse, era seguito per il suo leuarsi di Buda, e la fede de christiani era scrita in neue, quella del signor in marmoro; et bisogna sia uno solo monarcha al mondo, o l Imperator ol suo signor Item scrivono, avera 400 m. homini da terra e di piu 200 m. et concludeno, non sara altro questo anno ma ben del 1531. LIII, 2.

Ad **17. Martii.** Da Zara di S. Marco Antonio Contarini, conte, et S. Zuam Aluise Venier, capitanio, di ... con avisi di adunation di Turchi, tre sanzachi, si dice per venir a tuor Segna.

Di Sibinico di S. Nicolo Marzello, conte e capitanio, di ... Scrive, aver esser ritornato quel Amorath vayvoda, qual corse su quel di Todeschi con gran preda de anime et animali. LIII, 26.

Ad **17. detto.** Di Vdine di S. Marco Ant. Contarini, luogotenente di la patria, di 16. come hauto lettere dil proveditor di Monfalcon, qual manda, ut supra, et lettere da Duin di 13 et 16 in consonantia zercha Turchi, che venuti a corer e danizar. LIII, 26.

Ad **18. detto.** Copia di vna lettera da Ciuidal di Friul de S. Gregorio Pizamano proveditor, di 15. Marzo 1530. Sono auisato da Goritia, sicome per loro exploratori, et in conformità da alcuni, che erano stati allo exercito turchesco a riscoder prigioni, presi nel ultime corrarie de questi giorni, intendeano per certo, che a Uduin loco et dition turchesca insino a loro partite erano adunati insieme cavalli 6000 et pedoni 6000 di Turchi con alcuni pezi di artigliaria per venir a danno dil re Ferdinando a queste parte, et che tuttauia si rinforzauano. A Lubiana si facea fanti, et davasi vn raynes per ciaschaduno et al governo di quella città andava el capitano Grassaner mandato dal re, homo famoso nella guerra. Dno Nicolò de la Torre capitano di Gradischa ha commissione di far 1000 fanti taliani; et per ben intender il progresso di qneste gente turchesche avanti heri mandai uno savio messo assà accorto et pratico a Lubiana, del ritorno del quale spero haver molte particularità et avviserò. È venuto a Goritia questi giorni con dui altri commissarij regij D. Nicolò de la Torre predetto, et hanno ivi convocato la dieta, ove intervennero tutti li cittadini et merchanti di le terre qui vicine et degani di tutte le vile, sono stati insieme tutto il zorno de luni primo Marzo et heri, a quelli esso Dno. Nicolò havendo prima fatto leggere alcune lettere del re

narrò le insuportabili spese, havea fatte S. Maestà, et conveniano far di presenti per la guerra contra Turchi, et essere impossibile prevalerli, se non erra gagliardamente azutato da soi subditi, et perciò voleva da ciascuuo de ogni conditione dovesse darli la mità delle intrate sue di uno anno, et li merchadanti dovessero etiam loro subito exborsar quella portione de danari, che li era imposta per li deputati sopra ciò; vnde tutti indiferenter sono di mala anzi malissima voglia. LIII, 28. 1530.

A di 19 detto. Di Ciuidal di Friul di Gregorio Pizamano, proveditor, di 16. Scrive, hassi da Goritia per exploratori venuti dalli confini de Turchi, sicome al suo partir erano insieme a Uduim 6000 cavalli et 6000 pedoni de Turchi con alcuni pezi de artilleria, et tuttavia si riforzavano per venir a danni dil re Ferdinando a queste parte, per il che tutti delli territorij se ne fugano alle forteze . . . A Lubiana se fa fanti, e dassi vn raynes per vno; et e andato a quel governo, mandato dal re Ferdinando, il capitano Ciassaner, homo famoso nella guerra, con cavalli 200. LIII, 30.

Ad 23 Martii. Da Sibinicho di S. Nicolo Marzello, conte e capitanio, dato a di 12 di questo. Scrive, come a inteso, che a Dobrouaz si preparava legnami per far galie et navilii per l impresa di Segna, et che Amorat vayvoda dià vegnir a quella impresa incognito.

Da Trau di S. (Aluise Calbo) conte di 8, come Turchi voleno venir a far una forteza sula fiumara per auer Clissa, et dila preparation, si fa per l'impresa di Segna etc.

Da Spalato di S. Alvixe Calbo (Andrea Marzollo), conte, di . . . Scrive, come l emi de . . . li ha mandato a dir, voler mandar uno suo li a scoder certi datii di soi subditi, il che e cosa nova et inussitada. Unde li ha scritto, che questa e cosa nova. ne vol admeterlo senza ordine dila Signoria. LIII, 37.

A dì 25 detto. Da Ciuidal de Friul di S. Gregorio Pizamano, proveditor, di 22. Hassi da Lubiana de 18. de l'instante, sicome per quelli commissarij regii furono comandati tutti quelli territorij, che mandassero un omo per casa; et cosi erano redutti in quella cità cernede XV m. per juditio del relator, tra quali erano 7000 schioppettieri, perhò la maggior parte era trista gente. Erano da castellani secondo il loro obbligo cavalli 300 in zercha. De questa gente tutta e capitano Federico Fedraiser de Trinsiz castellano del Cragno, con il quale erano doi frati, che haveano seguito da questa gente, l' uno dell' ordine Eremitano, l' altro di S. Domenigo; et che vide esso relator partir tutta questa gente insieme ali 17 de l' instante dapò disnare, qual andava a Cerchniza (Cirknica), loco distante da Postoina miglia 15, con fama di voler andar affrontarse con le gente turchesche, che su la campagna de Grunich erano 12 mille fanti Turchi; et ivi si faceva la massa, et che aspetavasi, come era fama pubblica, cavalli XX mille, che a Uduin, loco loro, era agionti alcuni pezi de artelleria, tra quali erano doi grossi cannoni,

*

1530. ciascuno di loro era condotto da 30 para di buoi. Et per li avvisi, che havevano li commissarij regij, queste gente turchesche dovevano parte andar all' impresa di Segna, il resto venir verso Lubiana. Che se intendeva, che il re Ferdinando era in Boemia a Praga, cità principale, et doveva partirse ali 10 dell' istante per andar a Inspruch a incontrar la Maestà Cesarea. LIII, 46.

Ad 26 Martii. Di Trau di S. Aluise Calbo, conte e capitano, fo lettere di 12 Marzo. Come hauia ricevute letere zercha far la monstra al capo di stratioti e de li nominato . . . e cassar li paesani. Scrive, ditto capo non esser dali et aver pochi altri cavalli in la soa compagnia che paesani. Item scrive di quel Turcho, vol mandar l emi de . . . a scoder li dacii in la terra, cosa inusitada, et aspeta ordine. Item si dice, il Turcho arma cento galie per l impresa de Segna et Fiume; et che ha mandato 4 some de aspri per far una forteza sul fiume di Salona, la qual e fra questa cità et Spalato. Et questo l ha di bon loco. LIII, 41.

A dì 29 detto. Di Monfalcon di S. Francesco Salamon proveditor di . . . . . Scrive zercha ditti Turchi, dieno correr nel Cragno, et il capitan di Duin li ha scritto rechiedendo poter assicurarsi su quel di Monfalcon ; perho la Signoria comandi quanto l'habbia a far. LIII, 47.

Ad 6 Aprilis 1530. Da Udene di S. Antonio Contarini luogotenente di . . . . come domino Nicolo de la Torre et . . . . capitani dil archiducha e stati partiti per Goricia, li ha mandati a visitar et oferirsi, hanno dì nouo: Turchi correr da tre bande a danni dil archiduca: una di Segna, l altra di Cragno, et l altra di Pexim; et sono in ordine et altre particularita, sicome in ditte lettere si contien. LIII, 70.

Ad 10 Aprilis 1530. Da Constantinopoli aduncha (lettere) di Domino Alvise Griti, episcopo di Agria et orator di serenissimo re di Hongaria, di 7. marzo, drizate a li cai di x. scrive: come vene noua per via di Ragusi de la paxe fata con l'Imperator, et questi Bassa l ave a mal, ma inteso poi non erra contra questo signor, si aquietono; et za si feva l'armada et Imbraim erra sta do volte al arsenal a veder conzar li galie; mai e sta sopressa, pur si va conzando; et che per questo anno non fara armada ma ben un altro anno. Imbraim li ha dito voler per mar et per terra morzar la superbia a questo Imperador, et vol la Signoria li dagi li porti per la sua armada. Et come hanno fatto comandamento ali sanzachi, confina con Todeschi, debbano corer et ruinar le vituarie, azio non possano accorer. Scriue di la rota, dete il re vayuoda di Ungaria a 35 barche dil archiducha re Ferando nel Danubio, e zente per terra, chel voleva venir a tuor Buda, di le qual barche 8 solo fuzite. Scriue, quel re li ha scritto, vadi in Hongaria; Imbraim non li ha voluto dar licentia, si parta. Scriue, come aspettano l orator nostro et hanno inteso la sua eletion. Et come il Signor

fa circoncidere tre suoi fioli questo mazo, che si fara feste grandissime. Item come lui pagara ducati .... milia per tre tributi di Cypri al Signor et si prepari de darli de qui a Zorzi suo fratello. Item scrive zercha Signor et ... che il Signor li ha deto, potria esser, mandasse qualche galie in Golfo per tuor ditti lochi, et voria aver la mente di la Signoria, qu llo el debbi far etc. LIII, 75. 1530.

Ad 22 Aprilis 1530. Di Raspo di S. Zuam Erizo capitano, date a Pinguente adi 16 di questo. Scrive, come hauendo mandàto uno suo dal Signor ... (Bernardin) Frangipani a ... qual e suo amico, per saper di Turchi. Li scrive, farsi adunation et il bassa di Bossina voler corer; ma che martelosi coreno da 60 in 70 cavalli al trato et fanno danni. Item come auisera dil tutto, et essendo sta richiesto a poter taiar di certo boscho alcuni legni da remi per la Signoria nostra risponde: e contento per esser bon servitor di la Signoria. LIII, 85.

Ad 26 Aprilis. Di Pago di S. Julio Marin, conte, di ... Come questi subditi dil Turcho tagliano legnami a furia a Dobrouazo, et sono venuti calafadi, marongoni et boscadori; et dicono, coler 4 fuste contra inimici dil Signor, zoe Segna et quelli lochi. Et ha mandato a esso conte quel capo a dir, non e per far danno alcun a subditi ni lochi dila Signoria, imo voler mantegnir la paxe con altre parole. LIII, 93.

Ad 18 Maii. Da Trau di S. Aluise Calbo, conte e capitano, di 28 april. Come de li si divulgava, che Turchi, quali haveano fato adunanza in guerra setimana santa et erano reduti ad vicino locho, lontani di questa terra mia 20, et voleuano far una forteza sopra il fiume di Salona. Hora si ha, che ad uno locho ditto Plane si feva grande poste di gente da pè et da cavallo; e che il bassa della Bossina caualchava in persona per andar al impresa di Segna, a Obrovazo fa far 12 fuste.

Dil ditto di 3 Marzo. Scrive, come le zente turchesche, scritto per le altre, erano auiate alla volta dil stato dil conte Bernardin Frangipani; et sono in tutto numero 8000, zoe cavalli 4000 et fanti 4000, et il bassa di Bossina in persona. Et scrive, e fama de qui, che al suo ritorno sono per andar al assedio di Clissa, locho dil regno di Hongaria; et par siano venute 3 barche mandate al conte Piero Crussichi, et che haueano messo in terra a Salona da fanti 40, li quali montati sono intrati in Clissa; et il capo ha confortato Clisani, dicendo, stiano di buon animo; perche venendo lo exercito al assedio, ditto conte Piero vol venir a darli aiuto; et Clisani atendono a metter vituarie nel castello. Scrive, venendo questi tali, come lui si habbi a portar; et desidera, li sia da qualche luce. LIII, 123.

1530. **Ad 23 Maggio 1530.** Qui si dice, chel gionto un bassa in Buda con cavalli 25 m., et vn altro con altrettanti cavalli per la via viene della Croazia. LIII, 138.

Ad 31 Maii. Da Trau di S. Alvise Calbo, conte e capitanio, di 24 del instante. Come ha spazato una barcha aposta per avisar, come Turchi vengono al assedio di Clissa; e gia parte dilo exercito e propinguo a ditto castello, cosa che gia piu mesi risona. Et ha inteso, che un Sibinzano renegato, el qual e omnipotente, col bassa dela Bosina, nominato Murath chiecagia, ha levato di Scardona tutti li schiopetieri, et li ha condutti a Obrovaz, nel qual luogo fu fabricato li mesi passati algune fuste; et si crede, che su ditte fuste sarano messi prefati schiopetieri per venir nel fiume Salona, azio che per via de mar non possi esser soccorso Clissa, come una altra volta fu fatto. Scrive: qui a Trau non e cavalli, ni fanti, et quelli, li tirano il soldo, sono terrori et gente inutile, per non haver se no 3 paghe al anno; et sono messi 14, che non hano auto danari, per tanto vora, se li provedesse di qual custodia; et fusse ordinado al capitano dil colfo, venisse de li rispetto ale fuste turchesche. LIII, 136.

Ad 2 Junii. Da Sibinico di S. Nicolo Marzello, conte e capitano, di . . . mazo. Come Turchi hanno auto uno castello, chiamato . . . LIII, 145.

Ad 3 Junii 1530. Vene poi l' orator dil Signor Turcho, qua dismonto a la riua di palazo, perche el pioveva, vestito doro di.. E bel homo, grando e persona monstra degna, con do soi, con la letera dil Signor in uno sacheto di . . . . et altro portaua . . . . . . hauea con lui 12 Turchi con sessa. Erra da 14 zentilhomeni in scarlato vene in mezo di S. Toma Contarini et S. Piero Bragadin, stati bayli a Constantinopoli. Et intrato in colegio il serenissimo si leuo, e li vene contra al pe dil mastabe, qual sentato interprete Hieronymo Ziuram secretario disse: come il gran Signor e li Bassa mandaua a saludar il Principe e questa Signoria, e il Signor di sua bocha l havia expedito et datoli la litera, qual apresentoe; et lo ha mandato de qui per invidar il Doxe ad andar a Constantinopoli per esser a queste feste di la circoncision di 4 soi fioli, che si fara questo Zugno, zoe Mustafa, Mahumeth, Selim et Baiasit; et per la bona amicitia, porta al Doxe e questa Signoria, lo manda a notifichar et invidar, sicome lo manda in molti altri luoghi con altre parole. Il Serenissimo li usoe grata ciera dicendo: Dio volesse, che possemo venir, ma non podemo caminar et semo tropo vechij, ridendo si che etiam l ambassator rise; sara il nostro orator per nostro nome. Et lui prego, fosse expedito presto. Et Serenissimo li disse: si faria. LIII, 146.

Ad 6 Junii. Da Pago di S. Jacomo Dolfin, conte . . . Come quelli di Obrouazo hano butado tre fuste in aqua, et un altra si lavorava. Et che quel Amorath vayvoda ha mandato a lui conte

a dimandar copi, vol far uno coverto a ditte fuste, sicome uno arsenal. Li ha risposto, non ne esser deli etc. LIII, 148. 1530.

Ad 7 **Junii 1530.** L' orator dil Sig. Turcho questa matina fo a veder le zoje di San Marcho, qual ge le monstroe S. Antonio Capello procurator, et li piaque molto. LIII, 152.

Ad 8 **Junii 1530.** Vene l orator dil Sig. Turcho, vestito di la vesta sua doro di .... solita, acompagnato da quelli zentilhomini di Pregadi, erri chiamati a conseio, el qual disse, come il Bassa di Bossina si hauea dolesto, erano alcuni corsari in colfo, et si douesse proueder dicendo, il Bassa, zoe Imbraim, vol ben a questa Signoria, fe prouision. Item che voleua esser expedito presto per poter tornar a Constantinopoli, et sia mandato sicuro. LIII, 152.

Ad 14 Junii. Fù posto per li consieri cai de XL c. savii, che a Nicolo Brovaro, datiaro di Veia, li sia concesso di pagar zorni XV, poi zonto averà duc. L a conto di duc. CCCCLXXX, over quello sara; et dil restante pagi duc. IV al anno; et con questo li piezi restano in camera, ut imparte. Fu presa.

Da poi disnar fo pregadi; et leto le letere soprascrite, et di piu do letere di S. Andrea Marzello, conte di Spalato, come 300 cavalli di Turchi con alcuni pedoni andono sotto Clissa; nulla feno e rimasero dacordo, di non li dar fastidio possendo passar de li via etc. Scrive: e venuti L cavalli di Turchi li a Spalato a tuor refreschamenti. Li ha fato bona ciera et datoli ogni comodita. Et scrive coloquii avuti insieme.

Fu posto per li diti et etiam li savii ai ordeni: hessendo morto conte a Pago S. Jacomo Dolfin, fo di S. Galeazo, da poi intrato di do mesi nel rezimento, et lassato X fioli, perho sia preso, che li sia da a detti fioli il salario di uno anno, metendo a conto quello havesse auto, et si paga dove si pagava il salario, zoe di quelli istessi danari . . .

Fu posto per li savii del conseio terra ferma et ordeni constit. che S. Francesco et zovene Tievopolo, quondam S. Hieronymi, habbino fatto far una nave a Curzola, et perche voleua trazer alcune robe di questa terra per compir la ditta nave, per tanto li sia concesso, che se possino trasser le ditte senza pagar datio. LIII, 156.

A dì **30 Giugno.** Copia di vna lettera di Ciuidal di Friul di S. Gregorio Pizamano, proveditor, di 24 di Zugno 1530. Son auisato di Goritia, sicome per lettere da Lubiana, drizate a quelli commessarij se intendera, che haueano da loro exploratori noua, alli confini di Crouatia Turchi faceano massa grossa, et che sarebeno insieme non meno li caualli XX m., di qualli parte doueano andar alla expeditione di certo castello, et il resto, che non sarebbe meno di caualli 10 m., doueano venir a danni di queste parte; onde questi stanno con grandissimo sospetto, et hanno fatto le proclame a Gradischa, che ogni uno debba subito condur le biave in la terra cum pene grandissime. Etiam voleno essi commessarij far provi-

1530. sione alli passi, se potranno, con quelle gente delli territorij, et dimandano al Cragno la mità di tutti gli homeni, che ponno portar arme; et quelli che non vorranno andar alla fazione pagino ogni giorno 5 carantani per ciascuno. Del contado di Gorizia dimandano 500 cernede, et non volendo darli pagino pur 5 carantani ut supra; questi si escusano con la impotentia et povertà, offerendoli 100 fanti, ma non potranno fugir di darli almeno ovvero il danaro, come e preditto, si come si crede. LIII, 175.

Ad 3 Julii. Dapoi disnar fo gran conseio, non fu il serenissimo. Fatto conte e capitano di Sibinico S. Bernardo Balbi, fo proveditor e capitano a Feltre, quondam S. Beneto, qual a procurato assai soto S. Bernardin Venier.

Da Zara di S. Marco A. Contarini, conte, e S. Zuam Aluise Venier, capitano, de 29 zugno. Come quelli di Segna e Fiume con 12 barche erano andati a Obrouaz, loco dil Turcho alla marina, et brusato 4 fuste et il borgo; et quelli dil castello ussirono fuora, et ne amazono da numero . . . . et L si anego; i qual capi presi li tagliorono la testa. Et questo e il successo, ut in litteris.

Fu posto per li ditti, che trouandosi creditrice Samaritana relicta Bertoldo di Medula di S. Vicenzo suo fratello olim contestabile alla tera ferma di Zara, di duc. DXVIII, et per S. Zacaria Vallaresso olim capitano di Zara fu fata certa sententia contra di lei . . . LIII, 193.

A di 7 Luglio 1530. Di Ciuidal di Friul di S. Gregorio Pizamano, proveditor, di 3 luio. Scriue in conformità questo auiso di Obrouaz, videlicet hassi per riporto de vno mercante, habita qui, partito da Fiume all 27 del passato a hora di vespero, si come quel giorno era venute lettere a quel capitano dil capitano di Segna, che li naraua, neli giorni passati hauer mandato 300 homeni eletti da Fiume, Segna, Pesim et quelli altri lochi vicini con vna fusta, fatta nouamente a Segna, et alcune altre barche ad asaltar il loco di Obrouazo, qual asaltorono di notte, et intrati in quel borgo, li Turchi, che errano a quella guarda dubitando, questi fussero in magior numero che non erano, se ne fugirono in castello et essi senza contrasto abrusorono le fuste, che erano iui fatte nouamente da Turchi, et sachegiorono et malmenorono il borgo, et ritornando con la vitoria se incontrarono in esso capitano di Segna, qual li fece ritornar et di nouo andar in terra, hauendo lassata certa pocha guarda alla fusta et barche. Turchi presero animo et usirno dil castello, et combatendo li mesero in fuga et ne amazarono ben 130, li altri a gran faticha si soluaron a la fusta et barche, et se ne erano ritornati a Segna. Et quel capitanio haueua spazato sue lettere a Fiume dimandando ajuto di gente, dubitandose esser asaltade dali Turchi, perche tra li morti ad Obrouazo vi erano 80 di quelli in Segna, et li miglior che hauesse a quella guarda et a Fiume si facea quelle poche prouisione, che si potea per mandarli ajuti. LIII, 195.

Ad 2 Augusti. Da Trau di S. Aluise Calbo, conte e capitano, 1530.
di x Luio. Come essendo sta brusato per quelli di Segna le fuste dil S. Turcho a Obrouaz, et alli confini di Turchi erra ragionato, a questo effetto essersi trovati molti subditi dila Signoria nostra. Et e vero, che quelli di Segna retenivano tutte le barche, capitavano de li avanti facesino lo effetto, per servirse di quelle per tal impresa. Di che tutto a scritto per una barcha a Ragusi con lettere ali oratori nostri a Constantinopoli e al baylo, azio essendone fatto querella alla Porta, possi excusar la cosa, per esser li nostri subditi sforzati et banditi etc. Item avisa uno caso seguito su questo territorio: za 6 giorni per via dil territorio di Spalato diseseno in questo territorio sei Turchi, sottoposti al sanzacho del ducato, per menar via anime, et preseno una dona, la qual cridando la feriteno sopra la testa adeo, in poche hore la morise. Del che etiam o scritto a Constantinopoli doy di questo. Scrive: con solicitudine ha zercato scuoder el sexto dele biave; et li Murlachi turcheschi, che hanno semenato alli confini dil territorio sopra le ville dila Signoria nostra, pur con gran fatticha ha scosso parte; e sara un principio che per lo avenir sara di augmento a questa camera. Scrive: la Signoria termina far un presente al bassa, vien a metter i confini, di duc. 80, qual e molto tenue e saria di augmentar, perche potria molto zovar. LIII, 236.

Ad 12 Augusti. Da Spalato di S. Andrea Marzello, conte e capitano, di . . . Scrive, come li e sta porta uno mandato dil S. Turcho, che si contien, come atento si fa molti contrabandi de sali et lui non pol aver la sua parte di dacii; perho vol meter uno emin a star li a Spalato et veder . . . perho aspeta ordine, quanto abbia a far. LIII, 262.

Ad 19 Augusti. Da Trau di S. Aluise Calbo, conte, di 13. Avosto: come spazava una barcha a posta per avisar, come Turchi sono venuti sotto Clissa; et e piu zorni, che risonava, come scrisse, che Turchi si preparavano per venir sotto Clissa; ma fin heri non si credeva i dovesseno venir; et era fama i volesseno andar in Poliza, perche li Polizani non li hanno dato il suo tributo, solito a dar, gia fa tre anni. Ma ben al presente ditti Turchi sono passadi per quel di Poliza et non hanno fato danno alcuno, per quanto intendo; et sono venuti su quel di Clissa et corsi fin a Salona. Ozi sono sta tratte molte artellerie a Clissa. Aspeto qualche aviso, et subito spazera la barcha. Son etiam avisato, che eri essendo in Salona alquanti nostri stratiotti in compagnia de Clissani, e li sopragionse Turchi, et scaramazano li, et li Clissani fugiteno in Clissa, et fu amazato uno Turcho. Cosa pericolosa di far seguir qualche incomodo a questi luogi nostri. Il proveditor zeneral Diedo fu el di s. Lorenzo in questa terra; et eri il se parti per Sibinico, et con lui e andato li capi de stratiotti cosi di Spalato come di Traù.

1530. Da Sibinico di S. Nicolo Marzello, conte, di 13. Come Turchi pedoni 6000 et cavalli 4000, capo il sanzacho dil ducato, erra venuti sotto Clissa, et si aspetava il sanzacho di . . . et altre particolarità.

Da Spalato di S. Andrea Marzello, conte di . . Scrive in consonantia, e come voleno far una forteza a Salona, et hanno fatto condur le piere; et chel sanzacho dil ducato li ha scritto una lettera dicendo, come non e per far danno ai confini de la Signoria, perho si mandi uno a monstrar li confini, perche il suo Signor e bon amico della Signoria, con altre parole; et manda la copia. Item scrive: la scaramuza fatta con li nostri et Clissani a Scardona, et esser sta morti 3 di nostri et uno Turcho, ut in litteris. LIII, 289.

Ad **25 Augusti.** Da Spalato di S. Andrea Marzello, conte, et da Trau di S. Aluise Calbo, conte, et poi disnar vene di Sibinico di S. Nicolo Marzello conte, di . . . Avosto. In conformita scriveno li successi di Turchi, quali hanno depreda Poliza etc.

Di S. Zuam Diedo, proveditor zeneral in Dalmatia, da Sibinico, di esser venuto li con li stratioti, et altre ocorentie de li etc LIII, 292.

Ad **26 Augusti.** Fu posto per li savii tutti a S. Francesco Bernardo, baylo a Constantinopoli, con avisarli dil sucesso di Dalmazia e dile lettere scritte per il sanzacho dil ducato al castello di Clissa, che in le terre dila Signoria si da recato a Polizani e altri rebelli dil Signor, et chel scrivera ala Porta. Per tanto li dicemo, di aver scritto con instantia a ditti rectori, non i acetti etc. LIII, 306.

Ad **31 Augusti.** Da Trau di S. Aluise Calbo, conte, di 17 vidi lettere: Come spaza il portador dila presente a Porta, per avisar, come lo exercito turchesco e levato questa matina et e mandato ala volta di Poliza, dicesi, per disarmar il paese. Et in questa matina ha retenuto 300 Polizani, che erano venuti con presenti a bassa dil ducato capitano di ditta oste; et dicesi, chel ditto bassa e per ruinar Poliza, la Craina, che gli e contigua, et Radobiglia; et come havera ruinato ditti lochi, ritornera da novo sotto Clissa. LIII, 316.

Ad **1 Septembris.** Di Trau di S. Aluise Calbo, conte, di 22 Auosto: come le gente turchesche hanno ruinato dil tutto Poliza et Radobiglia, et con grandissima preda si de anime come de animali et roba si tornano a casa, minazando asai Spalatini et soi castelli, incolpandoli di haver dato recapito a Polizani, rechiedendo che tal lhoro subditi li siano restituiti.

Da Spalato di S. Andrea Marzello, conte, di . . . Auosto. Scrive in consonantia ut supra, e come Turchi erano 14 m. persone in tutto, et uno Turcho hessendo venuto sul nostro a tuor uva, il sanzacho dil ducato l a fato apichar, perche non vol sia fato danno alcuno alli subditi e lochi dila Signoria nostra.

Fu posto per li savii dil conseio e terra ferma, che essendo venuti in questa terra li Pastrovichii a dolersi di una sententia, fatta per S. Hieronimo Celsi, proveditor di Budua, a di I. sett. 1530, che quelli, hanno venduto vin forestier im Pastrovichii, debbino pagar il dazio senza pena, e de cetero non possi alcum di Pastrovichii (condur) vin forestier; dila qual sententia si apellono al retor di Cataro, e da lui e sta remesi alla Signoria et al dito in contraditorio con li Buduani. Per tanto sià preso, che non obstante la dita sententia, la qual se intendi nulla, li ditti Pastrovichii possino condur vin forestier nel Pastrovichio per uso suo senza pagar dazio, non possendo perho li vini vender ad alcuni, che li habbino ad extraer de li, ut in parte.... LIII, 317. 1530

A di **6 Septembris.** Da Spalato di S. Andrea Marzello, conte, de ... con avisi: Turchi e torna ali soi alozamenti e il bassa nel ducato, et hanno ruina Poliza, bruxade caxe 200, et a Radobiglia, et manda la deposition di uno Polizan, venuto li, ut in ea. Narra la strage e ruina di Poliza.

Da Trau di S. Aluise Calbo, conte. Scrive in conformita, Turchi esser partiti de quelli confini, ne siegue altro di la forteza, voleano far. LIII, 320.

Ad **11 Septembris.** Da Spalato di S. Andrea Marzello, conte, fo lettere di 1. et 2. come erano venuti alcuni Polizani, stati a Constantinopoli, et li hanno detto, haver stenta ad haver audientia per causa dile feste fate; pur hano parlato con li bassa, li quali li hanno expediti con dar al Signor la 7 parte di beni et tanto per caxa, ma e zonti tardi, perche Turchi ha ruina Poliza. Dicono esser venuto uno Hongaro li a tuor salvi condutti per do oratori, uno dil uayvoda, l altro dil re Ferando di Boemia, che voleno venir dal Signor, alli quali subito e stati fati et expediti in driedo. LIII, 325.

A di **12 Settembre 1530.** Da Ciuidal di Friul di S. Gregorio Pizamano proveditor, di 3: come si ha noua in Lubiana prepararsi exercito dil re Ferandim per andar alla expugnation de la rocha di Samandria, qual ancora si tiem per il uescovo, et che aspetavano de Italia 2000 Spagnoli. LIII, 326.

A di **27 detto.** Da Ciuidal di Friul di S. Gregorio Pizamano, proveditor, di 20 Auosto. Heri sera vene in questa terra vn mercante Todesco, qual pratica in questa patria con sue mercantie di ferramenta, persona degna di fede, et hammi referito, esser partito di Lubiana, oue alli 9 dil instante ero ariuato vno orator de la Maestà di cesare et re Ferdinando con cavalli 40 benissimo in ordine, chiamauasi domino Joseph Lamberger, va a Constantinopoli al Signor Turcho; et parti il giorno di san Lorenzo, che fu alli x di questo, fu acompagnato fuori de la terra per vn buono spatio da quel uescouo con molti altri caualli per honorarlo, apresso che per auanti era ancho passato d. Sigismundo Dietryschchayner, ora-

1530. tor di le Maestà preditte, va al re di Polana, ove si dicea sarebbe vno orator dil Signor Vayvoda, per tratar pace et acordo con il re Ferdinando. LIII, 343.

Ad 5. octobris. Noto: morisse il vescovo Poli di Vegia; et li rmi. car. Grimani et Corner per vigor dile soe expetative tolseno in lhoro ditto vescovado, qual val duc. DO. E il papa l a confirmato, uno avera il posesso con la mita; et l altro la mita del intrada; ma bisogna darlo per il conseio di Pregadi. LIV, 5.

Ad 7. octobris 1530. Adi 7. pur piouete la mattina assai. Vene in colegio l orator dil re di Polana, Domino Lodouico Alysio dotor da Bari, acompagnato da solum 6. zentihomini in scarlato, S. Marco Antonio Venier el dotor, S. Gasparo Bembo el dotor et 4 altri et con una bella fameia, il qual apresento do letere, una dil re di 29. auosto, et l altra di la reina: la prima era di credenza, la seconda pregava la Signoria, che mandando il prefato nuntio al gouerno di Bari, in quello, questo stado lo potesse zouar, lo zouasse offerrendosi etc., poi disse di la bona amicitia dil suo serenissimo re con questo stado, et come erano venuti 4. oratori dil re Ferandim di Boemia et 4. dil re Zuane vayuoda di Hongaria in una cita chiamata . . . . . . doue il suo serenissimo re hauia mandato 8 oratori, 4 eclesiastici et 4 layci, per veder di pacificharli insieme, et haueano liberta di leuar le armi, ma crede che nulla sara zoe per 40 zorni, et questo perche il re Zuane a solum caualli 4000 Turchi, li qual li paga ogni 29. zorni, et 200 fanti; e il re Ferandim a caualli . . . . . et 6000 fanti, li qualli e intrati in Hongaria et fanno danno assai. Disse, come nel suo venir erra passato per Vienna, doue ha visto grandissimi incendij et crudelta fatto per li Turchi, siche e gran comiseration a veder quel paese. Poi disse, chil suo re el reina lo mandava al governo di la sua terra di Bari. LIV, 6.

Ad 13. octobris. Di Sibinico fo lettere di pre Zorzi . . . Scrive alla Signoria, come suo fradello dil paese di Charzego era andato contra oratori dil imperador e di re Ferando, che vanno al Signor Turcho, quali erano con 60 cavalli et li hanno donato do poli d oro, et li accompagna sino in Verbosa (Verhbosna). Si dice, vanno per dimandar al Turcho la restitutiom dil reame di Hongaria, et tutti li parlamenti fati et ogni cosa li sera avisato, et avisera etc. Scrive poi de benefici, li dette la Signoria, non ha auto niente, et si dilata su questa materia. LIV, 20.

Dil sanzacho di . . . fo leto una letera, scritta al doxe, dil qual vol esser so minor fiol, et avisa, come la paxe e fatta fra Polizani et quelli soi subditi per mezenita di messer Zuam B. Donado di messer Vetor, zentilhomo grande, et come vol esser fiol, volendo cussi il doxe, il qual si ha maridato in una sorella dil Signor; et vuol andar a Constantinopol a tuorla. Perho prega il doxe, si mandi . . . cavezi di pani, brochadello, seda et altro ut in Poliza,

azio possi andar honoratamente; et mandera uno homo per questo a tuorli, il che facendo se li fara cosa gratissima. LIV, 10.

A dì **15 ottobre.** Di Cividal di Friul di S. Gregorio Pizamano, proveditor .... Vidi lettere, come heri sera ave da persona fide degna, partita da Viena ali 2. dil intrante, riporta, come de lì si staria in molto sospetto di le cose turchesche essendo a la fin arrivati in Buda x in xv mille caualli de' Turchi con alcuni pezi de artigliaria; et nel passato mese di Septembre haveano in diverse fiate corso nelli territorij d' Austria, e fatto gran danno; et dice, che le gente, che erano con domino Nicolò da la Torre in numero 7. in 8. mille persone, non potendo più usare alla campagna, erano quasi tutte sbandate, et la sua persona veniva alla guarda di Gradischa; et par che sua moglier, che questi giorni era avviata assai per posta per andar a ritrovar el marito, in camino havea havuta nova et ordine da ditto suo marito di ritornar a caxa; et che si judica al fermo a tempo nuovo, se non avanti, in quelle parte haver molta guerra; che la pace, che si sperava, dovesse seguire, quantunque il re di Polonia in questo si faticasse molto, et questo si tiem per certo, et nel giorno di S. Michel si dovea in tutto dar fine a questa praticha. Item scrive: heri sera a hora 3. aponto qui fu terremoto assai grande, cose tutte prodigiose più che naturale. LIV, 25.

Ad **17. octobris.** Fu posto per tutto collegio: ha servito la Signoria nostra Hieronimo Bagna (Begna) da Zara con fradelli 4 in questa guerra et in Dalmatia et hessendo in campo per S Thoma Moro, provedador zeneral, li fo cresuto duc. 1 provisio per paga, siche havia duc. 8; per tanto sia preso, habbi duc. 5 ala camera di Zara a page 8 al anno. Fu presa.

Di Sr. Zuam Diedo, provedador zeneral in Dalmatia, data a ... come quelli Polizani con le sue barche fanno assa danni a quelle rive de Turchi, et e capitanio uno chiamato Versaicho Dalmatin ... Scrive S. Marco Manolesso, conte e proveditor a Liesna, di danni, el fa a nostri subditi dil Turcho. LIV, 29.

A dì **9 Novembrio.** De Augusta de 24. Ottobrio 1530. al Signor duca di Mantoa ...... Di verso Hongaria non si intende altro, salvo chel Turcho faccia grandissimi preparamenti. Questi di è sta preso qui in la corte del re uno, che si chiama il Sbardelato, il quale negociava le cose di alcuni Signori Corvati; non si dice il perche, ma per essere stato altre volte alli servitii dil arcivescovo di Strigonia, il quale nemico di la Maestà dil re Ferdinando, si dubita di qualche suspicione per questa causa. LIV, 57.

A di **6 Decembre.** Fo letto vne deposition di vno Domenego Filacanouo, vien da Buda, mandato da domino Aluise Griti, parti adi 17 Novembrio. Scrive dil zonzer dil ditto Griti li con molti dil Signor Turcho, di vituarie e altro, e far preparation per la soa venuta li questo altro anno; et come il re Zuanne havia con lui

1530. 1000 cavalli in ordene, et che venendo per Serim ha visto zente Turchescha si metteano sull' arme per dar ajuto contra il re Ferrandim. LIV, 82.

A dì 8 Decembre. Da Cividal di Friul di S. Gregorio Pizamano, provedador, di ultimo Novembrio. Ho questa mattina da Gradischa, che erano venute lettere de Alemagna a quel capetanio domino Nicolò da la Torre, che riportano, siccome il capitanio Gujelmo Rotindulf con le gente del S. re Ferdinando, che ponno essere, come dicono, da 8000 persone, era intrato in Buda senza alcun contrasto; e che il re Zuanne era ridotto nel castello; et essendo esso capetanio con le gente preditte nela terra per expugnar el castello, erano sopravenuti da Belgrado ben 40 m. Turchi, come dicono, et haveano circondato la terra di sorte, che non poteva intrar ni uscir alcuno; il medesimo se intende etiamdio da persone, vengono dal Charso, do ho mandato in diversi luochi a questi confini per intender la verita et avisero. Il tempo è molto alla pioggia già alcuni giorni, et impedisse lo andar per il crescer dele aque, che percio sono grandissime. LIV, 83.

A di 12 ditto. Da Cividal di Friul dil Pizamano, provedador, di 7. Come mando uno fidelissimo a Villaco, dove e stato alquanti giorni, e ritornato a Venzom, e lo tengo a questo effetto, hammi scritto tre man di lettere, le qual le mando incluse, et mandarà uno fedel in Possonia et ne lo exercito a Buda, sono venuti hora alcuni di questa terra, furno nel Cragno, dicono haver udito tirar artellarie a Lubiana, diceasi per allegrezza della captura di Buda LIV, 184.

Ad 22 Decembris 1530. Da Constantinopoli di S. Francesco Bernardo baylo di 8. Novembrio, venute per via di Ragusi. Scriue, come adi . . . octubrio zonseno li do oratori dil re Ferando di Boemia con 26 caualli et introno vestiti doro con gran pompa, sono messi in una caxa iusta il solito con guardie. et steteno 8 zorni auanti andaseno dal magnifico Imbraim, al qual apresento 4. cope darzento dorade et x alto un brazo, porta al Signor; et rechieseno, chel Signor li facesse dar il regno de Hongaria a lui, al qual perueniua, offerendoli dar ogni anno de tributo, quello li deua il vayvoda; al qual Imbraim ripose: bisognava parlar prima al Signor, poi li risponderia; et chel Signor non e manchador di fede come el suo re. Con altre parole, ut in literis. LIV, 94.

A dì 31 Decembre. Dapoi conseio resto Pregadi et letto le lettere de Liom di oratori vanno in Franza, et di Zara di S. Marco Antonio Contarini, conte, et S. Vicenzo Zantani, capitanio, di xx Decembrio, come hessendo zonto de li vno, parti questa mattina da Fiume, auisa de li esser sta fatto feste con trar de artellarie, e si dicea per esser sta preso il castello di Buda. LIV, 100.

A. 1531.

A dì 6 ditto. (Gennaro). Da Ciuidal di Friul di S. Gregorio 1531.
Pizamano, proueditor, di 2 et 3 Zener. Dil dito, drizate alli cai di x di 3 ditto hora 6. Questa sera e ritornato il messo mio, che mandai verso l Ongaria, qual non ha passato Viena; perche ritrovano iui, come dice con certeza, lo exercito alemano esser leuato dila obsidione di Buda alli 3 di Genaro . . . . Le cause dil leuar di essi exerciti si judicha fossero molte: primo per la paura de Turchi anteditti, che gli erano così vicini, poi gli manchauano in tutto li danari, apresso che le gente di Buda, che ussirono di la città di notte, li haueano leuate tutte le poluere, che haueano per le mine, et per li fredi extremi; et tandem per le gente, che morirno nelle battaglie sopraditte, che fu il fior di lo exercito. Et che per questa noua tutta Viena stava di malavoglia, dubitando de sinistri processi; che si judicha, che esso exercito savia levato tanto piu presto, quando non fussero stati li Ungari foraussiti nemici al re Zuanne, capi de qual e Paulo Bochiza, capitano di cavalli leggieri, Bathur Andreas, fratello del quondam conte palatino, Ignati Ferenz, Bochiani Ferenz, Mori Lascho, le gente di Alexio Turso ma non la sua persona, et Turcho Valente, che fu castellano in Belgrado et lo rese al Signor Turcho, quali faceano ogni proua de intertenirlo; che in Buda e il Signor Zuanne, il domino Aluise Griti, qual par che Todeschi non haveseno minor desiderio di hauer nelle mane, che esso Signor re proprio, come a sentito dir in ogni canto. LIV, 110.

A dì 10 Gennaro 1531. Da Constantinopoli fo lettere di Signor Francesco Bernardo, baylo, di 18 Nouembrio, come li oratori di re Ferando forno vesti d oro et donatoli 40 m. aspri, i quali portoe vna lettera al magnifico Imbraim, scrita di man di esso re Ferandim, per la qual scriuea, si uoleua remeter in lui di le cose di Hongaria, purche li restasse Buda come terra capo dil regno. Poi gionse lettere da Buda di 13 Xbrio, per le qual auisava, le zente di ditto re, fanti 12 m., in qual numero caualli 1000, erano intrati in Strigonia et haueva rimesso il uescouo primo dentro, et come voleuano venir a tuor Buda, et il re Zuanne scriveua, non dubitaua etc. Vnde el Sign. hauia scritto, li mandasse soccorso, et il Signor hauia scrito a vno bassa li vicino, li desse ogni ajuto. Item come li oratori dil ditto re Ferandim, quali erano za quasi licenziati, e sta suspeso la soa licentia, et fati restar con guardia. Scriue, per questa anno, che vien, non si fara ni armada ni exercito. LIV, 174.

Ad 3 Febrearii 1531. Da Constantinopoli di S. Francesco Bernardo, baylo, vene letere di 23 decembrio. Scriue, come era nasuto un fiol al gran Signor da una fauorita et adi . . . si hauia fato festa con fuogi per la terra et tenir serate le botege. Li oratori dil re Ferdinando sono partiti et fati accompagnar fina a li confini

1531. con dirli, volendo il suo re li pati, che per le altre scrisse, mandino altri oratori, che si concludera l acordo. LIV, 140.

Fo leto una letera di Morat vayvoda dil Sanzacho dil ducato, fradello di pre Zorzi. Scrive al doxe, come aspeta ordine di cavalchar e correr tra la Sava e la Drava a danni di Todeschi, et che Imbraim bassa dia vegnir con exercito in Hongaria. Si offerisse a questa Signoria, e manda presenti alcuni e suo fradello, al qual se li dia fede. LIV, 146.

A di **14 ditto.** Sumario di vna lettera di S. Gregorio Pizamano, prouedador di Ciuidal di Friul, di 7 Feurer 1530. Come se intende da ogni canto, il Signor Turco venir in Hongaria con numeroso et potentissimo exercito, et sara, come al fermo se stima, a quelli confini a la fine di Marzo, vnde Viena e tutta l Austria e in tutta quella magior trepidatiom, che si puo considerare. Questi nostri vicini sono advertiti, che al fermo vna grossa banda de Turchi vera a danni loro; io dubito, questo habbi a essere vno anno pieno di molte tribulazioni. LIV. 153.

Lettera del ditto di XI feurer. Ho questa sera da persona fide digna, partita di Lubiana alli 9, qualmente in quello istesso giorno erano iui gionti li corieri deli oratori del re Ferdinando, che sono stati a Constantinopoli et faceano preparatione ai alogiamenti per essi oratori, quali aspetauano quella medesima sera a cena, ne si diceua di alcuna operatione loro altrimente. LIV, 153.

Ad **20 februarii.** Fo parlato in coleio di mandar uno provedador in Dalmazia con ducati 100 al mexe, a meter li confini con il Signor Turcho. Altri voria mandar S. Pollo Justiniaui, quondam S. Piero, qual ha la lingua turcha, et e praticho. Et cussi fo parlato assai sopra questa materia. LIV, 159.

A di **21 ditto.** Copia di vna lettera da Buda di 25 Zener 1531 per il reverendo domino Broderico, eletto sirmiense, consiliario regio, a domino Francesco di Nobili ditto Cherea. Magnifice domine et amice honorande salutem et seruiciorum comendationem. Ego post meum a Vestra dominatione discessum, licet fuerim in multis et diversis difficultatibus et periculis in mari et in terra, omnibus tamen Deo duce superatis perueni tandem huc ad Majestatem regiam, dominum meum clementissimum, quem reperi hic Bude optime sanum et incolumem. De statu vero sue Majestatis id possum Vestrae dominationi scribere, Majestati sue, Dei optimi nutu, omnia prospera succedunt, Dominationem Vestram intellexisse existimo, quantos et quam forti manu, tum terra quam Danubio, rex Bohemie Ferdinandus fuerit superioribus diebus agressus a Sua Majestatate; atque id eo tempore, cum ex altera parte pro concordia nobiscum ineunda ageret, et pro hoc tam apud Serenissimum Polonie regem, quam apud invictum ac potentissimum imperatorem Turcorum oratores suos haberet; et quamvis Majestas regia videret hostium vires et apparatum esse prepotentem, nec ciuitatem hanc

Budensem et castrum regium esse tale, quam videretur admodum 1531.
idoneum ad validiorem oppugnationem sustinendam, confisa tamen Majestas regia in Deo omnipotente et in virtute eorum, qui cum sua Majestate erant, obsidionem ipsam expectauit, et in hac ipsa civitate ac regia sua permanere statuerat. Cum itaque quinquaginta integris diebus fuisset sua Majestas fortissime oppugnata, quassatis pluribus in locis et dirutis magna ex parte muribus ciuitatis, cuniculis etiam aliquot sub terra actis, nihil tamen sue Majestati, a deo ita volente, nocere potuerunt, sed demum cum tali strage recedere et obsidionem relinquere sunt coacti, ut quantum ex his, qui ab hostibus ad suam Majestatem transfugerunt, intelligere potuimus, supra duo millia hominum in eorum exercitu sint desiderati, et in his non pauci primarij viri; octo autem sint naues suis militibus orbate, ex nostris pauci admodum pro tanto numero perierunt. Obsidebantur cum Majestate regia plerique primores et magnates regni Hungarie, tum vero illustris D. Aloisius Gritti, filius serenissimi principis Vestri, cuius prudentie et industrie non solum Majestas regia, sed omnes a minimo usque ad maximum, qui obsidebantur, pro salutis et victoriae tribuunt palmam. Majestas Regia predictum dominum Aloisium nouo donavit titulo, fecit eum gubernatorem regni, deinde comitem de Marmarosio relictis apud eum beneficiis ecclesiasticis, et thezaurariatu, que prius etiam a sua Majestate habuerat; modo ipse dominus Aloisius missus est a Majestate regia Constantinopolim ad imperatorem Turchorum in certis negotiis regni et regie Majestatis. Inducie tractantur nunc inter nostros et Germanos cum capitaneo Caroli imperatoris, Vilelmo videlicet Rogendorff, qui non solum capitaneus est regis Ferdinandi, sed et intimus consiliarius ipsius Caroli imperatoris. Hic erat dux et caput exercitus, qui Majestatem regiam obsidebat. Hoc etiam ea causa volui ad Vestram dominationem perscribere, ut serenissimo Principi et domino domino duci Venetiarum, domino nostro gratioso, Vestra dominatio ostendere velit, et etiam dominis meis observandissimis oratoribus regum Francie et Anglie. Dominationem vestram felicissime valere opto. Datum Bude xxv Jannuarij anno Domini 1531. Sottoscritta: E. V. magce. amicus et frater S. Brodericus, electus Sirmiensis, consiliarius regius. A tergo: Al nobile ms. Francesco di Nobili di Luca, ditto el Cherea, amico et come fratello honorando. LIV, 159

Ad 10 Martii. Fu ditto, che S. Zuam Lolin, quondam S. Anzolo, andava conte a Nona, verso Pyram dala fortuna stata esser anegato con la moier et fioli; tamen non fu vero.

Fu posto per tutto il coleio, essendo venuto mandato dala Porta al sanzacho di Bosina di cavalchar a meter li confini, sia preso, che siano balotadi S. Aluise Bon, va conte a Zara, S. Vicenzo Zantani, capitanio a Zara, S. Bernardo Balbi, conte e capitanio a Sibinico, S. Aluise Calbo, conte a Trau, et chi havera più balote pasando la mita, vadi a poner li ditti confini con cavalli 15, et il secretario et il suo servitor habbi per spexe ducati 5 al zorno, e

1531. porti presenti per ducati 1000 con lui, intendando essendo eletto il Balbi o Calbo il proveditor di Stratioti intri al governo di quella cità fin il suo ritorno; ave 180/.12/.2 rimase S. Vicenzo Zantani, capitanio a Zara, il secretario fo mandato Daniel di Lodovici et interprete Hieronimo Ziuram. LIV, 172.

A dì **28 ditto.** Di Ciuidal di Friul di S. Gregorio Pizamano, proveditor, di 21 Marzo 1531, date in Portogruer. Come essendo gionto li è sopragiunto il mio noncio, stato verso l'Ongaria, stato a Viena non hauendo possuto piu oltra, hessendo le strade rotte, di oue si parti ali 13 et manda la sua depositione. Refferisse, che gionse a Viena alli 8 dello instante et iui e stato in sino alli 13. Ha veduto, che quella città si fortificha di giorno et nocte con ogni possibile diligentia con gran numero de guastadori, et continuano in cauar le fosse, et fanno un cavalier di terra alla porta dil castello con le cannoniere, che batteranno per fianco da due parte delle fosse, et è di forte grande, che vi potranno stare, come da tutti e giudicato, homeni 1500; et perche vi sono nella città molte caneve et altri luochi subterranei vicini alle mura, tutti sono stati compiuti di terra et pietre per obstar alle mine, che potessero esser fatte dalli nemici; che in Viena non sono soldati, et mancho si spettano, ma solo vi sono 300 cavalli de diversi capitanii del Signor re Ferdinando, quali andorno alla corte, et sono allogiati alle hostarie, et mangiano a tessera; che domino Gujelmo Rchotumdulpher, capitanio generale, insieme con tutti li altri capitani Alemani, che erano in Vienna, Possonia et Strigonia, sono andati alla corte, et Hieronimo de Zara, capitanio dil armata nel Danubio, qual doppo el leuar dillo exercito dalla obsidiom di Buda resto in Strigonia con essa armata, era venuto con la mità a Vienna, il resto ha lassiato in Possonia con tutta l'artellaria, et se ne andato con li altri capitanii alla corte a dimandar danari; nè in Possonia vi è altra gente, che quella restata con la ditta armata; in Tirnavia vi è solum la guardia solita, et similmente in Strigonia con la persona di quel vescovo; in Neustadt sono circa cavalli 300 pur de li capitani preditti; che li reggenti di Viena hanno chiamati Hieronimo Decio da Trieste et Zorzi da Maran inzegneri, che vadim a Viena a conseiare quelle riparatiom, che si fanno, e il Spirito è ritornato a Neustoth, ove disegna alcuni repari, et ruina tutto il borgo; et esso relator ha veduto principiar la ruina . . . che Paulo Bochizca, capitanio delli leggieri, in sieme con tutti li altri capitani Ongari mandavano un lor commisso alla corte al S. re Ferdinando a domandargli danari, et molto si lamentavano di quella Maestà, che li trattasse così male nelli pagamenti. Che a Vienna si ha per cosa certa, che Turchi potentissimi venggono con exercito et armata nel Danubio alla impresa di quella città, il che anche era stato confirmato dalli oratori del Signor re, che furono a Costantinopoli, qual sono stati per alcuni giorni in Viena; et inter cetera diceano, che li fu monstrato in Costantinopoli un grandissimo, et incredibil numero de artellarie sopra le ruote destinate a quella

impresa, et che fu affirmato, et si havea per nuova certissima, il reverendo domino Aluize Gritti venir Governator dil regno de Ongaria per nome del Signor Turcho con lo exercito, et che dovea partir da Costantinopoli, come da alcuni si dicea, alli 14 dil passato; che in tutti quelli lochi di Alemagna, et in Vienna precipue, era extremo terrore, maxime videndo non si faccia provisione, come sarebbe bisogno, ma che è fama, Cesare ritornar a Cologna per provveder, et occorendo venirà in persona a soccorer, ove sarrà bisogno; il che tuttavia si credea da pochi dil vulgo; che il conte Pietro Herde (Erdödy), fratello che fu dil reverendissimo cardinale Strigonia, era in un suo castello dimandato Heberan, quale è stato sempre amicissimo al re Zuanne, et fu in Buda al tempo di la obsidione, diceasi essersi accordato con il re Ferdinando, et che tutti li baroni di Hongaria erano in molta confusione, non sapendo se habbino re Cristiano o Infedele; che il re Zuanne, che si parti nelli giorni superiori de Buda, et finse andar in Sermia, se ne è andato in Transilvania, et era in una terra, che è la prima della Transilvania, dimandata Colisvar, et si giudica questo haver fatto, non si fidando aspettar lo exercito Turchesco, non havendo voluto andar a Costantinopoli, siccome ne' mesi superiori fu richiesto dal gran Signore, et par che questo era creduto da tutti; che in Buda si ritrova Stefano Verbez, il Sterymbergher della Moravia, et uno altro barone chiamato Bamphianus, con circa 2000 persone a piedi et a cavallo a nome del re Zuanne; che il duca di Moldavia è in grandissima guerra con il re di Polana, a chi havea tolto, come era nuova al partir di lui relator, tre buone terre; che il re Ferdinando ha dimandato et vuole che tutto el stato de la Carintia et Styria pagi hora per la guerra presente contro Turchi un raynes per fuocho, et tutti li mechanici si paesani come forestieri 15 carantani per testa; alche par pure che quelli Signori contentano, excepto che non vorrebbono, che li artesani et forestieri pagasseno, allegando che sarebbe cagione di fare che la maggior parte se ne anderebbe. Et questo è quanto ha veduto, e potuto intender. LIV, 184. 1531.

Ad 5 Aprilis. Fu posto per tutto il coleio, atento le lettere dil conte di Trau dil incendio seguito in quella città in uno borgo di piu di caxe 40 et voleno refarle, voreano trazer legnami senza dazio per duc. 60, li sià concesso, ut supra. LIV, 191.

Fu posto per tutti li Savij, Sign Vicenzo Zantani, capitanio di Zara, va a meter li confini, possi procurar ducati 400 di arzento e duc. 30 per uno cavallo et duc. 20 per coperte.

Ad 15 Maii. Fu posto per li Savij dil conseio terra ferma et ordeni la comissione di S. Vicenzo Zantani, capitanio di Zara, electo ad andar a meter li confini al S. Turcho, dove vien il sanzacho di Bossina, et di qui si mandi Daniel di Lodovici, secretario, con Hieronimo Ziuram, e ala canzellaria per interprete.

*

1531. Se parti in questa note per Dalmatia Daniel de Lodovici, secretario nostro, con Hieronimo Ziuram, nodaro dila canzellaria, sa la lingua turcha, per interprete, vanno a trovar S. Vicenzo Zantani, capitanio di Zara, et con lui et cavalli 17 dieno andar ali confini di Sibinico per le cose di Scardona a meter li confini col S. Turcho, dove dia venir il sanzacho di Bossina, al qual Daniel di Lodovici e sta donna per parte di Pregadi duc. 50 et a Hieronimo Ziuram 25 per vestirsi.

Ad **25 Maii.** Copia di lettere di S. Francesco Pasqualigo, provedador dil armada, data apresso Liesna a di 16. Marzo 1531. In questa matina ritrovandomi in mar alla vella, potea esser sopra la Sesola, discopersi uno brigantino armato sopra vento, el qual attendeva a mi. Io lo fezi aspetar, et acostatosi li dimandai, dove veniva. Mi rispose, come per la depositione qui inclusa. Et havendo inteso, come a Ragusi armavano le galie et nave, ho deliberato andar de la quanto piu presto mi sara possibile. Et ho fatto vogar tutto ozi sora vento, per esser sirocco fresco, per venir di qui a Liesna. per expedir a posta una barcha al magnifico capitanio dile fuste domino Alexandro Bondier, el qual se atrova a Zara, che subito vista la presente el se lieva con la galia di dom. Piero Capelo e la sua, con dom Ambruoxo Contarini et li sui brigantini, potendoli aver, ma per questo non dimorar punto, et vegnir debano ala volta di Ragusi, dove i me troveranno, overo mio ordine. E questo ho fatto per oponermi alle ditte fuste, et uniro me con le forze a Ragusi, et ogni altro favor potro aver per oponersi et runiar le ditte fuste. Mi doglio, non mi trovai con un poco di piu forze. Item manda uno capitulo di lettere dil conte di Curzola. LIV, 229.

Ad **25 Maii 1531.** 1531 adi 16 Marzo apresso l ixola di Sesola in galia alla vella. Constituto de mandato del clarissimo domino Francesco Pasqualigo, per la illustrissima Signoria di Venetia proveditor dil armada, Biaxio di Ragusi, patron dil brigantino armato, e dimandato, dove el viene rispose: heri matina auanti giorno fui expedito da Ragusi a posta per andar in Ancona. Dimandato, che cosa vi hasi di nouo, respose: andamo in Ancona, per far aduisare le naue nostre, che de li si atrouano, che non si debbanno mouere, imperhoche zobia proxima preterita, che fu alli XI dil presente, 12 fuste di Barbaria vi sono venute fin sopra Malonta, le qual fuste hanno posto in terra a Lustiza, et hanno combatuto con quelli dil locho con ocision dil una et altra parte; ulterius le preditte fuste hanno preso in colfo nauilij 16 in 17 et una naue venetiana. Dimandato, sel sapeua, chel se hauese auta altra notitia, de che sorte e de chi fussero ditti nauilij presi, rispose: non saper altramente; et di altro di nouo rispose v. magnificentia sara aduisata, qualiter ditte fuste hauea conserua de 12 altre fuste quali erano al cauo de Santa Maria; dicendo poi, v. magn. sapia come e venute le sopraditte 12 fuste fino a Malonta e voleano venir fino al ixola de Mezo, nostro territorio, ma il tempo di una burascha

cattiva li fu incontra, et forzo li fu ritornar ancora a Malonta. Dimandato, quello si diceua a Ragusi hauendo hauuta questa noua, che li a Ràgusi voleano et preparauano di armar naue et galie et altro non saper. 1531.

Copia di una lettera dil magnifico conte di Curzola scritta al magnifico conte di Liesna di 16 dil instante, ut infra. . . . Vlterius dinoto a v. magnif. qualiter per lettere hozi havute dalla Signoria di Ragusi, per le qual mi significa de vera scientia, esser in Bocha di Cattaro fuste numero 18 moresche . . .

Copia di una altra letera dil anteditto provedador dil armada di Liesna di 16 marzo . . . Mando questa deposition. Constituito davanti il clarissimo domino Francesco Pasqualigo, per la illustrissima Signoria di Venetia provedador dil armada, a di 17 marzo 1531 in Liesna Mathio di Trau, patron de schierazo, dimandato: dove el vien, rispose: son 6 zorni, che io ho partito da Corphu. Domandato quello chel sapeva di nuovo, rispose: se partissemo in conserva schierazi nro. 15 et due galie, videlizet Zacaria Barbaro et mess. Andrea Duodo, sopracomiti, chil magn. provedador nostro fo accompagnar da Tarento fino sopra Ragusi; dapoi dice: essendo noi sopra Brandizo, discoperassemo due fuste, che seco conduceano un navilio, et le galie si meseno andarli la caza; et le fuste pigliorono la volta dil mar, et lassorno la preda sua ali scogli di Brandizi; le due galie preditte accompagnorono fino sopra Ragusi, chome ho ditto, poi sono ritornato a cerchar le fuste, et altro dize non saper. LIV, 229.

Ad 29 Maii. Copia di una lettera di S. Francesco Pasqualigo, provedador di armada, date a Ragusi a di 21 Mazo 1531. Serenissime princeps etc. A di 17 scrissi da Liesna; dapoi essendo il vento alquanto bonazato el sirocho me levai et havendo sorto per il tempo reforzato alla torchola mi sopragionse letera dil conte di Liesna, che mi avisava, il giorno avanti due fuste erano state ale ixole, zoe a Lisa e de Buso et preso alcuni homeni, et quelli insulani pusilanimi erano fugiti alla terra con grandissimo lhoro danno, per esser il tempo dila sua pescasone, pregandomi, volesi ritornar de li; et cussi deliberai ritornar. E nel ritorno da prima sera scontrai la galia, soracomito dom. Petro Capelo, et con lui me indrizai verso quela ixola. Et essendo gionto apresso Camissa, loco vicino a Buso, hebbi lingua da uno fugito di esse fuste, come a di 16 le haveano fato imboscada in Buso, et robato homeni 24, che tiravanno le tratte, et una barcha de Ragusi, quale dise esser fuste moresche, sforzate armate de cristiani, et stetero al ditto scoglio tutto quel zorno, poi fata la sera se partirono ala volta di Puglia. Hozi con tempo contrario sono venuto qui a Ragusi, dove non ho sentito altro de ditte fuste; ne manch da questi Ragusei vien fato alcuna provisione, preparation di galie ne fuste. Lassero di qui ordine al capitanio dile fuste, che subito zonto ritorni ala sua custodia, et me inviaro a Cataro per fornir de interzarmi; poi andaro a Corfu. Hora e

1531. gionto dom. Alexandro Bondinier, capitanio dile fuste, et si ha dimostrato prontissimo alla fazion, et lho licentiato, ritorni alla sua guardia. LIV, 232.

A di **30 Giugno 1531**. Da Praga alli 17 di zugno 1531 . . . Li Ungari si erano levati per far il consueto suo un racos, che è un adunarsi insieme in compagnia, dove soleno determinar le cose importantissime del regno; et quello che determinano li, si osserva senza intervenirgli la voluntà del re; et ciò voleano far per crearsi un re, non gli parendo di star con questi travagli di guerra; et ciò era suscitato da quelli, che erano fuorussiti per causa del Turco, vedendosi disperati per la tregua conclusa; dessignano intrar in casa o per accettar per re el vayvoda et senza guerra, o per forza d' arme elegendosi un altro re, che tenghi insieme con loro animo di diffendergli et aiutarli; ma a questo pare, che questa Maestà habbia proviso di maniera, che tal racos non si farà al presente; et qua si aspettano alcuni de li primi de Ongaria. Per quanto intendo non si stà senza suspicione, che Franza non tenghi mano in questi disturbi, perchè mal volentieri vede la quiete, et desidera il travaglio verso queste parte. LIV, 252.

A di **6 Luglio.** Da Spalato di S. Andrea Marzello, conte e capitanio, come Turchi hanno compito il castello fatto in 22 giorni apresso Clissa. Item di Daniel di Lodovici, secretario, e S. Vicenzo Zantani, capitanio di Zara, come erano stati sul loco con il sanzacho di (Bossina) per li confini, et monstra le raxoni nostre, il qual par sia ben chiaro vol andar alla Porta et referir alli bassa il tutto. LIV, 254.

Ad **15 Julii.** Da poi disnar fo coleio. Fo alditto Daniel di Lodovici, secretario, et Hieronimo Ziuram, statti in Dalmatia per metter li confini, et uno messo di quel bassa di Bossina, qual ha manda di qui con alcuni presenti; et si scusa voler referir prima ali bassa alla Porta, alli quali ha scrito. LIV, 260.

Ad **15 Julii 1531.** Copia di una lettera di 30 Zugno da Bruselles scripta per Mario Sovergnano al Signor Costantin suo fratello . . . Voi saperete ancora, che essendo stata inditta una Dieta di Ongari per il giorno della Ascensione in Vesprimio, la Maestà dil re di Romani interdisse et prohibise alli soi lo andarvi, si perchè vedeva, il primo intento di essi Hongari esser di revocare la tregua annuale, reputandola l' ultima ruina sua, dicendo di voler o tregua longa o nulla; si perchè intendeva pur certo barone nominato Piero Perini, et reputato di la fattione dil ditto re di Romani, che poi è comparso nella Dieta molto ben ad hordine, con farsi 1500 cavalli, per tendere, mediante il favore dil favore dil Turco in essa Dieta, di farsi re di Ongaria, essendo, come dicono, il Vayvoda escluso, et penitus fuor di speranza; et per altra via anche intendeva, il Gritti pensare di far tal tratto, in caso che si

congregava la Dieta universale: et per questi respetti adunque non essendosi redutti quelli del re di Romani alla Dieta, ma solo li seguaci del Vayvoda, da questi fu deliberato di differir alquanto tal Dieta, et si credeva, che faciano una proclama, che ognuno vi dovesse venire, altramente perdesse i beni suoi posti in Hongaria et fusse reputato rebelle della patria. Di quello succedera, sarete avvisato. Il serenissimo re di Romani leva li Spagnoli de Hongaria, che per non esser stadi a modo suo pagati non si hanno portato molto bene, nè sa quello che di loro si voglia fare. Sua Maestà anderà hora in Austria per far provisione de danari. LIV, 257. 1531.

Ad 22 Julii. Fu posto per tutto il colleio, che dil 1480 per li meriti soi fusse concesso al quondam Zuanne di Grisogoni da Zara un feudo al Aurana in vita, et poi la morte so fioli per anni 12, e tutti e morti perho sia preso, chel dito feudo sia concesso a Bernardin da Nona, solo fiol di Lugrecia, olim fiola dil prefato Zuanne, in vita, con questo, tegni do cavalli. LIV, 261.

Ad 29 Julii. Da Constantinopoli di S. Francesco Bernardo, baylo, do letere di . . . Zugno et primo Luio, scriue: come voleano far discargar 4 nostre naue di mercantie, erano de li per mandarle in Alexandria; parlo al magnifico Imbraim et fo licentiate. Il Signor manda 170 naue con legnami et altre cose in Alexandria per far l armada contra Portogalo per lo cosse de India. Scriue, esser venuto un orator di Dazia de li, qual li ha dito noue di la guerra, vol far Franza al imperator etc. unde Ibraim desidera saper da la Signoria nostra la verita. Scrive essero stato da domino Aluize, Griti a ringratiarlo dì le operation, fa a beneficio di la republica nostra, il qual disse, sempre faria ogni ben e come il Signor il mandaua in Hongaria per tratar acordo, perche le trieue erano sta acetade et aspetaua un zaus di Hongaria, qual zonto partiria. Il Signor con Ibraim andauano verso Andernopoli a la caza. LIV, 265.

Ad 4 Augusti. Fo leto una letera di S. Vicenzo Zantani capitanio di Zara e di Daniel di Lodovici secretario nostro dila gran spesa, l' a fato per andar a meter li confini con il sanzacho di Bossina, el qual sanzacho li donoe uno cavallo con la sella a brena, do tapedi usadi, uno buzdogam, una somacha di cuolo da tener aqua . . . LIV, 271.

Fu posto per li consieri cai di 40 et savij tutti, che havendo il sanzacho di Bossina, stato a meter li confini in Dalmatia, donato a S. Vicenzo Zantani, capitanio di Zara, uno cavalo, una brena, uno archo e freze, et uno tapedo etc. et havendo il dito S. Vicenzo speso assai piu di quello poteva spender, perho ditto presente, qual ha mandato in questa terra, li sia donato . . . LIV, 272.

Ad 5 Augusti. Fu messo per il serenissimo S. Nicolo Trevizam, S. Demenigo Capello, consieri, S. Piero Arimando, cao di XL, chel

1531 sopraditto Paulo de Ruberti sia derelegado et confinado in la cita di Cherso et Ossero per anni x, et habbi termine uno mese di apresentarse ale prexoni nostre, et andar debbi al suo bando, et andando sil rompara el bando, habbi chi lo prendera duc. 500 deli soi beni, se non di boni dila Signoria nostra; et stii uno anno ala prexom forte serado, et torni al suo bando, et hoc toties quoties, qual comensi alhora . . . LIV, 272.

Ad 8 **Augusti.** Item tajono certa sententia fata per S. Barbo, conte di Curzola, contra alcuni Curzolani, qual li bandite dicendo haver fato monopolio et mal di caxa di esso conte; hor fe taia la sententia et rimessa al conte e provedador di Liesna fornir processo, et spazi come si convien alla iustitia. LIV, 272.

Fu posto per i consieri cai di XL et savij iterum la parte di donar a S. Vicenzo Zantani, capitanio di Zara, il presente, li dono il bassa di Ducato, che un altra volta non have il numero dile balote, et balota do volte non fu preso.

Fu posto per li ditti, che S. Dona Dolfin, electo podesta a Budua, et 9000 mozeti di sali si mandava a Budua per pagar il rector e li fanti sia preso, che de cetero mandi 3000 mozete per rector, i quali non si vendi a subditi del Signor Turcho, e dil resto siano pagati a Cataro.

Ad 19 **Augusti.** Da Sibinico di S. Bernardo Balbi, conte e capitanio, di . . . Avisa, come Turchi e martelosi, pochi perho, sono corsi su quel territorio, et fatto preda di animali, et mena 2 anime via di preti.

Da Trau vene letere di S. Alvise Calbo, conte e capitanio, di . . . di certo caso, seguito de li, che venendo in uno . . . alcuni Turchi con merchadantie, partiti di Ragusi con cordovani, fo da alcuni Schiavoni presi et morti, toltoli danari et loga balle di cordovani 90 in uno monaster a una ixola di frati di S. Stefano. Fu posto per li consieri una taia a chi acusera li malefatori.

Fu posto per li consieri: attento le letere di S. Aluise Calbo, conte a Trau, come e sta trova fra Narenta e la ponta di Liesna da 6 fo morto uno Raguseo fradello di uno Vicenzo Momale, habita neli lochi dil Signor Turcho, et esser sta menado via le barche, sulla qual l'era, et toltoli danari e robe per valuta di duc. 2000; per tanto esso conte debbi chiamare Barichio da Vergodol e li altri, e quelli bandir di terre e lochi con taia l. 2000; item fazi conto a fra Paulo e fra Cristoforo converso dil monastero di S. Zorzi del isola di Budua, che subito venga.

Ad 20 **August 1531.** A' di xx domenega la matina vene in colegio S. Andrea Marzello quon. S. Zuane, stato per dananzi conte e capitano a Spalato, vestito di damaschin cremexin, in locho dil qual ando S. Lunardo Bolani, et referito di quelle ocorentie justa il solito et fo laudato dal serenissimo.

Da Zara di S. Alvise Bon conte et S. Vicenzo Zantani, capitano di . . . . come le fuste 3 di Turchi armate a Obrouazo e li

fatte erano andate verso Ancona e quella riviera et preso nauilij. 1531.
LIV, 287.

Da Bocha di Cataro di S. Piero Zen, va orator al S. Turcho, di 8, dil zonzer li, et a di 5 di Ragusi scrisse.

Da Dulcigno di S. Alvixe Cicogna, conte e capitanio di . . . Luio, come era venuto mandato dalla Porta al sanzacho di Scutari, et do altri nominati in le lettere, che dovessero far la descritione di tutti li homeni, che potessero portar arme.

Ad 30 **Augusti.** Di Pago di S. Julio Marini, conte, di 8: come erano queste tre fuste turchesche venute in uno porto, chiamato . . . li vicino, et aveno lingua con quelli di Pago, li qual li dimando, se a Pago si potera vender le robe, hanno vadagnato, che tra cordovani balle et altre cose per valuta diceano ducati 70 m. et molti presoni di taia. LIV, 290.

Settembre. Da poi disnar fo Pregadi, et lete le lettere venute in questi zorni; e di piu una lettera di S. Beneto Valier, rector e provedador di Cataro: Scrive, come il suo canzelier auto una lettera dil canzelier di Dulcigno, li scrive, aver nova, esser zonti cavalli con polvere alla Valona, e di 4 fuste etc.

Ad 9 **Septembris.** Da Zara di rector: Come le fuste di Obrouaz erano tornate con gran buttini, fatto noto a Zara, chi voleva comprar robe, andasse li aposto; 3 presoni di taia nel castello noviter fabricato, uno di qual si ha tolto taia duc. 1200; et etiam sono altri presoni, et voleno tornar a depredar una altra volta. LIV, 297.

Ad 13. **Septembris.** Dapoi disnar fo Pregadi; et lete le letere, notade di sopra, et di piu da Spalato di S. Lunardo Bollani, Sibinico di S. Beneto Balbi, Trau di S. Aloixe Calbo, rector. Scriveno in cosonantia, come quelli Turchi e nel castello di Salona et martolossi ogni giorno fanno danni sui nostri territorij, menor via anime, tuor uve ed fige et altri danni, ut in litteris. Item le fuste, erano a Obrouazo, par di nuovo siano armate per tornar un altra volta in corso verso le Puia et Marcha, et voleno far altre 4; et scriveno aver inteso, voleno venir a Scardona alogarsi questo inverno. LIV, 302.

Noto: Fo leta etiam letera di S. Zuam Diedo, proveditor zeneral in Dalmatia, date a . . . Scrive zercha li danni, fanno Turchi su quelli territorij, et lui non ha stratioti.

Ad 23 **Sept.** Dapoi disnar fo Pregadi, et leto letere . . . di Spalato di S. Lunardo Bolani e S. Zuam Diedo, provedador zeneral, di 7: come quelli e nel castello fato di novo a Salona escono fuora e fanno danni grandi su quel territorio adeo li popoli e in arme, dicendo esser ruinati; stratioti non e bastanti, et altre particularita. LIV, 308.

Da Zara di S. Aluise Bon, conte, e S. Vicenzo Zantani, capitanio. Scrive le fuste 3 di Obrovaz et uno brigantino erano ussite per

1531. passar soto vento ale ixole di Zara, aspetando tempo. Scriveno il zonzer a Obrovaz di Morath vayvoda, fratello di pre Zorzi da Sibinico, qual li ha scrito, voler 3 ville, che la Signoria tien, che di raxom di Obrovaz; et essi rectori li hanno risposto: questo apartien alla Porta, et esser sta scritto, et si aspettera risposta dil gran Signor; siche si acontentando etc. LIV, 308.

Fu posto per i Savij tutti, che a Marco Antonio da Pozo, al castellam di Dulcigno, qual havia 60 duc. di salarij al anno e creditor di danni, che siano pagati ala camera de Cataro, et de cetero si pagi ala camera di Vicenza.

Ad 9 Octobris. Da Zara fo letere di S. Aluise Bon, conte, et S. Vicenzo Zantani, capitanio di 3. Scrive il venir dil ditto messo, et come Morat vayvoda erra a Dobrouaz, e voleva far un' altra fortezza li appresso, per poter tenir secure le fuste. Et scrive coloquij avuti con uno nostro subdito, lo conforto, non la facesse; el qual disse, scriveria a la Porta per saper il voler dil Signor. LV, 14.

Ad 10 Octobris. Vene in coleio il nontio dil sanzacho di Bossina con do altri Turchi, e con lui Hieronimo Ziuram, secretario, interprete, el qual havea fato andar in corte dil palazo il cavalo turcho senza sella; perho el sentato apresso il serenissimo apresento una lettera; disse, era venuto per comprar 70 peze di carisee, et come Morat vayvoda mandato a donar questo cavalo al serenissimo. LV, 14.

Vene in coleio il nontio dil sanzacho di Bossina, vestito di scarlato, et tolse licentia, ritorna al suo Signor, al qual fo scrito verbo pro verbis et voler ben convicinar insieme.

Ad 24 Octobris. Da Zara di S. Aluise Bon, conte, e S. Vicenzo Zantani, capitanio, di 15 dil istante. Si ave ozi lettere, come avizano aver dal castellam di Novegradi et de Zuam Vlami capo di stratioti a quella custodia, che le 3 fuste di Obrovazo li a Obrovazo sono sta tirate in terra, ne per questo inuerno sono per ussir piu fuora, sicome per publica voce risona, perche Murat vayvoda si partite da Obrouaz a di primo, sicome scrisseno per la fusta patron S. Ambruoso Contarini, et e andato in Bosina, dil qual haveno una letera zercha quel suo amico bandito da Sibinico, dila qual mandano la copia, che dice cussi: Al magnifico et honorato capitanio di Zara carissimo salutatiom come fratello et amico. Adesso azio sapia la M. V. che il Signor bassa di Bosina prega per il nostro Antonio Jurgoevich da Sibinico; e adesso io prego la M. V. che mi voglia scriver tutto quello, che puol esser perciò, et la prego, che li vogli far ben e anche per amor mio, et date la risposta a dom pre Zorzi, mio fradello, abbate di Sibinico. Scrita a di 8 octubris. Sottoscritta: Murat chiechaja di Cliuno e Cetena, vostro fradello. LV, 35.

Da Ragusi dil arcivescovo vidi letere di 12 octobrio, scrite a Piero Caroldo portuchese consolo dila natiom. De novo hora noi non habbiamo altro, salvo de una certa apparitione, che stata in Samandria de uno homo desesso de una nebulla tutto peloso; et subito che fu in terra visto a desender a infinite persone de fede mai volse mangiar ne mancho responder a quelli, che lo interogarono de modo, che lo sanzacho de Samandra mando per lui, mancho li volse andar. Esso sanzacho ando con gran numero di gente da lui e comenzo a interogarlo de diverse cose, maxime donde veneva et a che veneva; mai li volse responder. Facendo ditto sanzacho impeto in lui per pigliarlo, spiravit. Da diversi mercanti e stato scritto, questo esser vero come lo evangelio. Et nota: ditto arziepiscopo e chiamato domino Filippo Triulzi, nepote dil S. Thalaro, homo degno. 1531.

Novembre. Fu posto per li consieri et cai di XL una parte, che atento S. Zuam Diedo, proveditor zeneral in Dalmatia, e passa do anni si trova deli per tanto sia preso, chel primo conseio di Pregadi elezer si debba per scrutinio un proveditor zeneral in Dalmatia, qual habbi duc. L da L. 6 per 4 per ducato al meze per speze, et debbi partir quando et con quella comissiom parera a questo conseio.

Fo fato rector e proveditor a Cataro S. Trifun Gradinigo, fo al luogo di procurator q. S. Lionello, et qual nassete a Cataro.

Ad **11 Novembris**. In questa mattina sono in coleio alditi 7 oratori di nobeli Catharini, dolendosi di una parte presa im Pregadi a di ... et balota in coleio per l autorità auta, per la qual e sta concesso, che una isola chiamata .... la qual sempre e stata in uso di zentilhomeni et non altri, e anche hanno alozato stratioti, e sta concessa etiam ali popolani, cosa contra li lhoro privilegij, concessoli quando Catharo vene sotto la Signoria nostra, che fo dil ... per il che rechiedeno la revochatiom di ditte lettere. Fo comesso alli Savij, li aldiseno .LV, 40.

Di Cataro di S. Beneto Valier retor e proveditor di ... Septembrio. Fo leto una lettera, come quel emin di Castelnovo li ha mandato do soi li a dirli, Modom esser sta preso dale galie di Rhodoani; havendo la guardia del mar la Signoria nostra, et ha inteso voleno venir a tuor quel locho, lui ha redopia le guarde e arecorda, bisognando li fazi il dover, come vol la paxe.

A dì **18 Novembre.** Da Ciuidal di Friul vidi lettere dil 14, scritte per Leonardo Marzeglio Galvano a S. Gregorio Pizamano, fo provedador de li; et tra le altre cose gli scrive, hassi, che in Cragno, una villa sotto Camanch, castello de li cusini di M. Nicolò de la Torre, che in questi zorni passati, zoe a doi o vero à tre dil mese, essendo questi Todeschi Luterani, facendo in dispretio della eucaristia, alzando il pane et vino, cantando in dispretio di la fede di Cristiani, è venuto il focho, et ha brusato tutta la villa, excetto

1531. una casa, che il paron di quello non volleva assentir a quelle lor tristitie. LV, 12.

Ad **22 Novembris 1531.** Da Sibinico di S. Bernardo Balbi conte e capitanio di 26 Octubrio, ricevuta adi 21 novembrio: come eri al tardo zonse di qui uno citadin Sibinizano, parti alli 12 dil instante di Bosina, riporta di nouo, che essendo per auanti fuziti molti morlachi dil Signor Turcho e andati a stantiar a una terra chiamata Bicach a li confini ungarici, sotto posta al arziduca Ferdinando, e hauendo ordine con altri morlachi di una valata chiamata Unaz, sopra Tenina per una zornata in zercha, veneno alli x ditto di notte con zercha caualli 200 Coruati et 200 pedoni, et leuorno di ditta valata da animali x m. in zercha con molte fameglie di morlachi, e li conduseno parte voluntariamente et parte per forza verso Bichach. Si judicha, se ne alienerano ancho di altri Morlachi, et questo perche hanno tanto la mala compagnia da Turchi, che non poteno vivere. Ulterius, che in Bossina et Chlatino e altri vilazi contorni sonno molto infetati di morbo, et che alli x fu uno grandissimo terramoto et maxime in Verbosana, doue stantia il sig. Bassa, per modo che cazetono tutti li soi meziti ouer chiesie, et precipue quella dil Bassa dubitandosi hora di esser sorbai da la terra, perche erano caschati etiam molti cascamenti, doue il prefato Signor Bassa con li soi subditi hauendo questo per molto mal signal steteno tutti sbigotiti. Insuper dice, che de li se diuulgaua per persone venute da Constantinopoli, il sig. Turcho trovarsi in Bursa nel mezo de la Natolia alquanto intrigato con il Soffi, e questo perche dice che uno fiol dil ditto sig. Turcho et molti Janizeri con il magnifico Bassa di la Caramania hauea ribelato et acostato al ditto Sophi. LV, 78.

Ad **23 Nouembris 1531.** Copia di la letera dil re Zuanne di Hongaria, scritta a domino Petro Zeno orator nostro in Constantinopoli. Joannes Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Magnifice amice carissime. Prius intellexeramus ex fideli nostro spectabili et magnifico Hieronymo de Lascho, palatino Syradiense vayuoda nostro Transylvano, quanto studio et servitute amplexa fuerit V. M. negotia nostra apud istam felicem Portam adhuc eo tempore, quo eundem Hieronymum Laschij primum istuc miseramus. Deinde hoc idem postea intellexeramus a reuerendo domino Stephano Broderico, electo episcopo Sirmiensi, qui anno superiori rediens ex Francia Venetijs cum Vestra Magnificentia sermonem habuit. Agimus igitur Vestrae Magnificentiae infinitas gratias, et quocumque jure poterimus unquam Eidem gratificari, id libentissime faciemus; rogamusque Vestram Magnificentiam, ut imposterum quoque vellet, eodem animo esse erga Nos, et negocia Nostra semper habere comendata; fortasse Dominus Deus dabit adhuc post tot labores et calamitates, quas passi sumus, talem rebus nostris exitum, ut similibus amicis, qualis est nobis V. M., posimus re ipsa animi nostri propensitatem et gratitudinem declarare; quod certo per omnes

occasiones prontissimo animo sumus facturi. Datum Albae Juliae 1531.
Transylvaniae die XXII. augusti anno Domini 1531. Subscripta: Joannes Rex manu propria. A tergo: Magnifico Domino Petro Zeno, primario Senatori ac Decemviro clarissimae Reipublicae Venetae, nunc apud invictissimam cesaream Majestatem Turcarum oratori amico nostro carissimo. LV, 83.

Ad 2 Decembris. Da Sibinico di S. Bernardo Balbi, conte e capitanio di 8. octubrio hore . . . E gionto uno mio explorator, qual partite eri di Cliuino, riporta, che ritrovandosi alli 2 del preterito li in Cliuino, dove si atrovava li la persona dil magnifico Murath vayvoda, sopragiunsero la note certe nove, che erano adunati a quelli confini di Lubiana da zercha 9000 fanti alemani con alcuni Coruati, per venir alli danni di subditi dil Signor Turcho; dove esso Murath inmediate feze trazer da 8 in 6 artellarie grosse per modo, chel giorno seguente si adunorono li in Cliuno et lochi contorni da cavalli turcheschi 1000, et feceli inmediate cavalchar parte verso Modrusa et parte verso Gathono, lochi de confini tra li subditi dil Signor Turcho et Coruatia over dil re Ferdinando, dove si diceva dover venir li ditti fanti, sperando investirli et alla improvisa taiarli a pezi. Et perche li pensieri et li homeni molte fiate vanno faliti, arivati che furono essi cavalli turcheschi a quelli lochi confinanti con Lubiana, li Coruati et certi archibusieri alemani, li quali stavano provisti posti in arguatto, lassorno passar una parte deli cavalli turchi, et tolti di mezo li hanno, come riporta esso explorator, molto malmenati et molti di loro feriti et amazati. LV, 98.

Ad 23 Decembris. A dì 23 la matina fo letere di S. Bernardo Balbi, conte di Sibinico, di 8 Decembris con certo aviso auto di pre Zorzi, qual ha da suo fradello Amorath vayvoda di quello, farà il S. Turcho non seguendo paxe tra il re di Romani e il re Zuane. LV, 135.

Ad 24 Decembris 1531. Da Sibinico di S. Bernardo Balbi, conte e capitanio, di 8 dil instante, ricevuta adi 13 ditto: Eri gionto fu il magnifico Murat chiechaia a Scardona, mandai il reuerendo pre Zorzi suo fratello a trovarlo, el qual ando volontieri per servir la Signoria nostra; et ozi ritornato riporta, che poi molte richieste fatte esso Murat di nouo proprio motu et si fece alquanto difficile, altandem li disse, che certo alla excelsa Porta si trataua acordo con il Sophi, et che expectauano di giorno in giorno l orator dil ditto Sophi per concluder, qual senza dubio harebbe a seguir affermando, che per il serenissimo Signor Turcho si faceva et per terra grandissima preparation, et che a tempo nouo passarebeno alla volta di Viena ouer im Puia; ma che esso Murath iudicaua piu presto si facesse tal preparation per la Puia; che altramente prometondoli, che quando fara il tempo et hara piu zerteza di tal negotio, che sempre li fara intendere il tutto, azio el mi possi dar notitia et io dinotar alla illustrissima Signoria. LV, 136.

A. 1532.

1532. **Ad 7 Jannuarii.** Da Sibinico di S. Bernardo Balbi, conte e capitanio, di 2 Decembrio ricevute al di 8 zener. Come per le altre sue scrisse il zonzer dil Murath chiechaia a questi confini; et gionto chel fu al castello de Ostroviza, locho sopra Scardona, do fioli et uno nopote di uno Damiano Clococich, Corvato, qual fu alias alli servicij dila Signoria nostra, con uno messo, mandato a posta dala excelsa Porta, li mando verso la Bossina, lassati padre et madre, tutti aflitti, ne si sa la causa; dicono, li ha fati levar per non fidarsi dil padre; altri dicono che ditto Damiano ha uno altro suo fiol grato apresso il gran Signor e molto amato; dal qual a inteso di questi altri et perho li ha mandati a tuor, e ordinato siano conduti a Constantinopoli. Gionto esso Amurath a uno locho qui sopra, ha mandato a chiamar uno Dragoi, vayvoda di tutti questi murlachi confinanti, qual apresentato inmediate lo fece apichar con do sui fioli, ne si sa la causa. E cusi va seguendo visitando quelli lochi contorni facendoli esser assai piu del solito advertiti. Et a di 6 si aspetta in Scardona. Zonto el sara, lo faro visitar per il reverendo pre Zorzi, suo fratello. Uno di questi di gionse a questi confini il magnifico cadi, mandato dalla excelsa Porta, persona di auctorità, il qual, si dice, vol venir in questa città per le cose dil emin, e venendo li faro bona ciera.

Dil ditto di 16, ricevato a di 5 zener. Come a di 13 zonse in questa cita hemini con uno schiavo dil gran Signor, deli primarij eadi, alozato dal suo emin. E il di seguente mi volse parlar e vene a trovarmi, a qual feci bona ciera. Disse: era sta mandato dala excelsa Porta per syndicar tutti questi lochi sottoposti al suo gran Signor; e che se io sapeva fosse sta fatto qualche torto alli subditi dila Signoria nostra, li dovessi manifestar e si vederia la iustitia e farebbe, dicendo haver comission di pener una gabella alle barche, vanno alli molini verso Scardona. Li risposi, molte ruine esser sta fatte su questo territorio a questi confini per Turchi, non cargando li capi; et quanto alla gabella, mi meravegliai di questa nova imposition, e che questa non erra la mente dil gran Signor. Tolse licentia e si parti, et solo mandai alcuni refreschamenti. Et ozi si e partito ben satisfato. Scrive, saria ben advisar al orator Zen a Constantinopoli, che ottenisse uno comandamento al dasdar di Scardona, non innovi cosa alcuna.

Dil dito di 18, recevute a di 5 zener. Mo terzo zorno zonze in bocha di . . . porto di questa città con do barche armate il conte Piero Crossich, capitanio dil castello di Clissa, et per il tempo contrario non potendo andar avanti lasso le barche in bocha dil porto, et incognito vene in questa città. Alozato per una notte in caxa di uno suo amico, citadino de qui, qual in secreto dice, voleva andar dal serenissimo re Ferdinando a dirli, fin hora a fato il dover e de cetero non poterlo far per questa forteza noviter

fabrichata de Turchi a Salona, et che non havendo soccorso li sara necessario abandonarla, per non esser possibile piu sustentarla ala longa. A dì xv il magnifico Murath chiechaia mandoe le stafette a tutti li castelli e lochi contorni, et ha fatto cavalchar tutti questi zorni molte cavalchature e pedoni alla volta de Trachino (Scradino) e Tenina, lochi distanti de qui per una bona giornata Et li fanno molte adunatione, dicono, perche hauto per spia, che Coruati erano adunati in Bichach per venir con molti cavalli alli lhor danni. Altri dicono, che esso Murath fa tal preparation per andar a depredar essi Coruati, overo andar alla volta di Fiume. LV, 154. 1532.

Ad **12 Januarii 1532.** Da Constantinopoli di S. Piero Zen, orator et vice-baylo, di 29. novembrio 1531, riceuute adi 12 zener. Scriue per questa carauana, vien con merchadanti, et manda letere replichate, auisa il comandamento per li confini, spazara la prima porta, hauto il comandamento di far tirar le fuste di Obrouaz in terra, et lo mandara al sanzacho per quello Emim, va a quelle scale di la Dalmatia, et fara al Castelnouo al ben vicinar con Cataro et poi a Spalato et Trau. Item scriue haver tratto il comandamento per la restitution di le ville di le monache di Zara.

Dil ditto di 3 dezembrio, riceuute adi 12 zener: come sta deliberato a questa excelsa Porta, che lo Emin di Macharscha e Narenta habbia il cargo di scuoder a Spalato e Trau per i salli, che se vendono a soi subditi, e a questo non si pol recusar. E questo suo amico nominato Memin da Risino, qual ho manizato hessendo a Cataro; e per lui manda il comandamento di le fuste di Obrouaz, che siano tirate in terra e disarmate; e digi a Nosubey sanzacho, quello l'ha sentito dir a mi, che mi ho laudato di lui; et qual poi dia venir a Venecia co lettere dil gran Signor. E homo zovene e di bonissima natura, va a drittura a Castelnouo, et auto ordine da Belibey Prothoiero, che a quelli di Castelnouo debbi farli una grandissima amonition per reprension per il cativo vicinar, che ha fatto con quelli di Catharo; et poi andara al viazo suo.

Dil ditto di 7 ditto, riceuute adi 12 zener: come adi 29 dil passato parti li nostri marchadanti et per loro mandai le replichate. Lo Emim parti poi adi 3 dil presente col mandato; e de li confini e sta deliberato, sicome richiesi, che tutti quelli tymari, erano sta dati dentro li nostri confini, e tutti li priuilegij e baratti fatti fussero taiati, et restituito a la illustrissima Signoria nostra tutto quello, erra tra li nostri confini. Questo comandamento l auero fra 4 e 5 zorni. Di la ruina dil castello non e sta delibera, ha qualche dificulta. El comandamento, di far restituir a quelle monache di Zara tuor Orsa, ho ottenuto et lo mandero. Adi 13 dil pasato fo deputa aldir la causa dil asasinata carauana e morte di nostri, ma non si pote, perche il Bassa entro al Signor, e non fu fato Porta. Poi adi 19 dominica al alba andai a la Porta et narai il caso con gran lamenti et lacrime, e fo introduto el cadi de la Prepoglia, el qual narro tutto lo exito con grandissima atten-

1532. tion di tutta la Porta. El Basa volse, che li cadi Lascheri intervenisseno, et mai niun el ruppe. Fu laudato di grande sufferentia et bonta, el qual narro tutto il successo senza rispetto. Fu poi introdutto quel tristo de Chiaus e il nostro comesso Andrea Libertopulo, qual parlo contra el Chiaus, e per do volte el Basa li promisse la forcha, e fu conossuto la tristizia dil Chadi di Samandria e di quel tristo di Achmath vayuoda de Corniza, qual azio la cossa non fosse intesa, zercho le lengue de malfatori non parlasseno, e il Bassa fece tuor in nota tuti questi catiui ministri, e far comandamento, tutti fusseno condutti de qui in catene et mando a far questo do valentissimi Chiausi, l'uno chiamato Chorcut, tutta mia cosa, e alhora priuo el Cadi di Samandria di mai poter hauer offitio, el qual hauea aspri 150 al zorno, et ad aldir la causa si trouo tutta la Porta. In ordine et io rechiesi, che la faculta sia resa et fo dato speranza. Li Chiausi e cavalchati e stato da poi con il Bassa, et lo ringratio dil tutto, desideraua hauer 2 altri comandamenti di confini, et il Bassa si moravelio, non li hauesse hauti. Dil castello apresso Spalato disse: se vedera. Item parlono sopra uno arze (sic), chel Cadi di santa Maura ha fatto acusando le nostre isole vicine, che le gente maltese li depredano et non lasseuano far certe fabriche, con brutta forma di parole dicendo: le isole se intendeuano con loro maltesi. Io al incontro con le ragion fezi conoscer il mal voler suo, iustifichando il tutto. Il Bassa mi disse: pregoue, scriue a quelli lochi, che certo per tutto ne sono piu de cativi che di boni; et cussi li promisse di far et scriueria; per tanto bon faria etiam la Signoria nostra li scriuesse. LV, 158.

Ad **14 Jannuarii.** Da Traù di S. Aluise Calbo, conte e capitanio, di 14 dezembrio, ricevute a dì 14 zener 1531. Come per persone veridiche se intende, sopra nel sanzachato dil ducato si fa adunation di bon numero di gente, chi dice per difesa sua, perche erano sta avisati, che Corvati doveano venir a loro danni; e chi dice per depredar Morlachi; altri dicono per venir a Salona a fabrichar stantie e alcuni revelini ala forteza novamente per essi Turchi construtta in ditto loco di Salona, nela quale questi zorni passati sono sta conducte artellarie, zoe cortaldi et archibusi, con polvere, archi et simil munitione in bona quantita. LV, 163.

A dì **16 ditto.** Vene in collegio vno orator di la comunità di Ragusi, vestito di veluto negro, nominato .... Georgio ..... qual intrato sento apresso il serenissimo et presentato le lettere di credenza expose di gran danni fati de li et a soi subditi per le nostre galie, pregando la Signoria e questo excellentissimo Stado, si uoi far provisiom etc. Il serenissimo li usò grate parole, dicendo, che si faria provisiom, non si facesse danno etc. LV, 164.

Ad **23 Jannuarii.** Da Spalato di S. Lunardo Bolani, conte e capitanio, di 14 decembrio, receute a di 22 zener. Avisa, come Mal-

choch capitanio di Salona, vicino a quella cità, qual gia molti giorni 1532
si asenti de li, hora e ritornato, et ha conduto con se mulli e cavalli nro. 48, carchi de munition, zoe archibusi, polvere, curaze, archi, freze, targe et lanze, et subito scaricate si e partito; ne se intende la causa di questo. Ben parole sono assai e si dice, il ditto haver portato gran quantita di aspri, et questo per ampliar Salona, et far li uno borgo. Scrive, come in porto di Zara la barcha, conduceva li a Spalato le munition, li mandava la Signoria nostra, insieme con molti navilii e rota, e la polvere, portava, tutta e andata di mal con alquanti archibusi e tavole; e resto e sta recupera. Scrive, si mandi dil altra polvere, per esser quella cità et castelli malissimo in ordine.

Da Sibinico di S. Bernardo Balbi, conte e capitanio di 30 decembrio, riceute a dì 21 zener. Avisa il comandamento fato in nome dil magnifico Murath a tutte le cavalchature turchesche, dovesseno cavalchar. E l adunation si faceva in Gracovo et Tenina. Unde mando soi exploratori in Grachovo, per saper la verita, i quali zonti eri riportano, tutte esse cavalchature el di di san Zuanne, a di 26 di questo, aversi risolto, et esser sopragionto neve sopra li monti, per dove doveano passar, e per questo e restati.

Dil dito di 8 zener, riceuta ut supra. Come hessendo sta per avanti interlassato certo castello de Corvati, chiamato Helno, per causa dile continue incursioni, Turchi faceano a quelli confini di Corvatia; hora avisa esser cavalchato il magnif. Amurath con molti cavalli e pedoni a ditta volta per meter li dentro custodia et munitiom di cose necessarie per esser pocho distante al castello di Bichach de Corvati, qual e locho fortissimo, per il qual molte fiate Corvati molestano Turchi a quelli confini, azio i non corino a danni lhoro. Avisa, a di primo di questo fu de qui uno vento di bura cussi grande, che in Scardona butto a terra più di passa 40 di muro, et di questo Turchi hanno per mal segnal.

Dil dito di x zener, riceute ut supra. Come ozi per via dil magnif. desdar de Scardona si ha, che tra il Signor Turcho e il re Ferdinando e seguito certo acordo, le conditiom non si sa. Etiam dil ditto si ha, che ali giorni passati erra gionto uno schiavo dil gran Signor, chiamato Curchut zaus in Szinatizo, loco dil Ducato, dove fo morti alcuni mobili merchadanti, venivano da Constantinopoli a Ragusi, e li ha fato presono li malfatori e li feze conduti verso la excelsa Porta, per il che li altri martelossi di esso Ducato et lochi circumvicini sono molto sbigotiti. LV, 182.

A dì 26 ditto. Da Ispruch di S. Ant. Contarini . . . . . . de qui è sta dato principio a un' altra Dieta, a la quale se reduseno in conseglio doe fiate al giorno, et vengino tanti baroni, prelati et altri, come si di terre et altri lochi, la qual Dieta è de li contadi d'Austria, Styria et Carniola, et si potesseno mandar la mità dei Stati saria assai. Si aspetta il reverendissimo cardinale di Salzpurch; uno mese innanzi il mio zonzer qui vene un salvo condutto

1532. domino Hieronimo Laschi, orator del re Zuanne Vayvoda, qual proponeva cose di grande importantia per proponere et assettar questa Maestà con il suo re; et expose, che questa Maestà, desse sua fiola per moglie al fio del serenissimo re di Polana con dote di le terre, teniva in Hongaria, et che il re di Polana desse una fiola primogenita della prima moglier al re Zuanne preditto con quella istessa dote, over propose etiam che questa Maestà lassi tutto il regno di Hongaria al re Zuanne in vita, qual prometteria non li mandar, et post mortem venisse al primogenito di questa Maestà, et voleva de presenti fusse incoronato; fu tolto tempo a consultar; et richiesto, mostrasse l'autorità over sindacato, par non havia, et fu licentiato, reputandolo piu presto explorator, che ambassator, el qual partite, ma prima fece publice bravate de voler condur de brevi Turchi a ruina de tutti questi paesi, et paso li termini di orator; l'archiepiscopo di Rosano orator pontificio parti il giorno avanti lo giongesse per andar in Hongaria al Rachos, zoè dieta, over consilio general, qual si farà il primo dil anno, di extrema importantia, perchè Hongari vedeno ruinar il paese, nè voler star sotto de re, e questi a ordine dal Pontefice di favorir le cose di questa Maestà; de qui è M. Zuam Victuri in bona existimation appresso questa Maestà, è stato in consulto con il re per certa armada vol far nel Danubio contra Turchi, sta in una abazia nel borgo, ove stava alozato oratori, ha mandato a scusarse non esser venuto a visitarmi per non nocere alle cose sue et per esser questi Alemani persone suspettose; ha 7. bellissimi cavalli, tra li qual 4 Turchi, et altrettanti servitori; esce rare fiate di caxa et è molto extimato. xv, 186.

A dì 29 ditto. Lettera del sanzacho di la Valona al regimento di Corfu. Magnifico bailo et capitanio et provedador di Colpho, amici carissimi. Per le presente demo notitie a V. S. come questa notte al porto nostro son venuti una fusta et uno bregantim armati et hanno piato uno schierazo dil nostro Mr. Cristoforo cargo di mercadantie, et haverlo menato via, pertanto ne havemo voluto dar avviso a queste Signorie, che quelle vogliono con ogni presteza essere in Brandizo le galie della illustrissima Signoria amici nostri a ricuperar schierazo con le robe, si come conviene per li capital dil nostro gran Signor et a noi, altramente lo daremo intender ala Porta, che ce mandeno galie in conserva di quelle nostre fuste per guardia di questa terra et ancora del Colpho a tal che mercadanti possino venir securamente, et che non si perdono le scale di questa terra, saperemo levar li corsari senza l' aiuto vostro. Vostre Signorie come prudenti vogliano far bene provvisione, che habbiamo ditto schierazo con le robe, et scazzar ditti corsari, che non ci molestano, aspettemo risposta. In la Vallona adi 2. Xbrio.

A la qual lettera il regimento di Corfù rispose in sustantia, dicendo: Magn. Signor! Per la invernata e li tempi fortunevoli le nostre galie deva dal . . . ma non si mancherà di far bona custo-

dia, et inteso tal caso la illustrissima Signoria meterà tal ordine 1532.
etc. pregando al S. Dio, che longi sia i suoi anni. Data a dì 14 Dicembrio 1531. LV, 196.

Copia di lettera del Flambularo di la Janina al sopra scripto regimento. Al magnifico et degno d'ogni honor M. lo bailo, e capitanio di la cità et insula di Corphu la degna salutatiom. Mandemo alla M. V. et alli S. conseieri lo Filambularo di la Vallona de qui sono venuti, et mi hanno ditto come sono venuti galioni, galie et fuste in le parte di Prevesa; et hanno fatto danno, e zerchano di far in li lochi dil mio Signor de molti anni, et è assai tempo che sono venuti, et vui el sapevi et non ne havete scritto, che sappiamo anche nui, et che vardemo li lochi del mio gran Signor de molti anni; ma non pensavemo, che voi el sapeste, et che non ne habbiate scritto, chel sappiamo anche nui; et vi pregemo per l'amor, che avete con el mio gran Signor de molti anni, et seti amici fidelli, et ben voluti. Scriveme precise azio che sapia de chi è quella armata, o de Spagnoli, o del gram maistro ladro, et non sa con che paura et tremor ha scapolato da le ville del mio Signor de molti anni, et ha comenzato andar ancor robando, come era uso, ne anche in quel locho, dove el sta, non potrà star, et per lui haveranno danno ancora altri; ma ve prego scriveme, che sappia bene dove se trova questa armata et dove se pensa d'andar che sappia. Scriveme preciso, che veda l'amicitia et amor che havete con el mio gran Signor de molti anni, et le vostre galie fino adesso fevano la guarda al Lasno et de li non mancavano, e dapoi che hanno sentito questa nova hanno mancato; et almanco scrivemi come non impedì li ladri, ma li lassò et fanno danno in li lochi dil mio gran Signor, et darò notitia al mio gran Signor de molti anni, perchè tale parte di Puglia sono insite fuste de ladri, per nome Nicola Greco et altri, et fanno danno in li Scalasie et homeni del mio gran Signor, et brutta cosa è che non habbiate a mente et vardar ma che se facia danno al mio gran Signor de molti anni in li suoi lochi, et male in la merchadantia et homeni, et io li darò notitia al mio gran Signor de molti anni, et non altro. LV, 106.

Ad 2 **Februarii.** Da Trau di S. Aluise Calbo, conte e capitanio, di 9 zener, riceute zeri. Li zorni passati sono venuti sopra questo territorio li pastori de Imbraim vayvoda et altri morlachi Turchi con gran summa di animali, e pascolano sopra le ville nostre, che differentia de confini, et vieneno fino neli campi seminati de questi citadini, et fanno molti danni. O zerchato farli retirar, ma perseverano a star. Item e venuti tre Turchi nel ditto territorio e astrengono li morlachi, che pascolano sopra tre ville di questa cita, fingendo voler scuoder per conto di soi subditi, ozi ditti morlachi si ha dolesto di questo. Ho scritto al S. Diedo, con desterita fazi, li Turchi si rimouvano. Questo di e capita qui uno Turcho solito a venir; e homo di bona fama dice: a Castel novo e gionto uno ambasador

*

1532. dil Signor Turco, qual se dia imbarchar per Venetia a exponer do cosse, una che li dica, chi e sta li derobatori di Modom, l altra che se li permetta far la gabella a Salona. LV, 207.

Ad 2 **Februarii.** Lamenti fati per me Piero Chrusich, capitanio di Clissa. Li e sta tolto uno suo nontio dal capitanio dil Colfo di uno so navilio, per il che auto danno di 5000 ducati, il qual e nominato Antonio Stipsich. Questo Luio me scampo di castello Lopoglau 6 presoni Turchi, venero a Pyram, mandai a torli, li fo dati ali mei homeni; il capitanio dil Colfo li tolse. De altri mi vien fato a piacer e honor, e non da questo capitanio. LV, 208.

Ad 3 **Februarii.** Fu posto per li ditti (scil. consieri, cai di XL et savij) dar restoro a Zuam di Nassi e compagni dacieri dil vin a spina di Zara, qual a perso dil datio tolto del 1530 per la peste stata 9 mexi de li, et perho li sia dato restoro lire 1285 ut in parte in la ultima paga. LV, 210.

Vicho Maglia dala Janina parte ozi (12) zorni, venuto per la via dela Bastia, referisce esser venuti 2000 Janizari alla Valona, mandati dalla Porta dil gran Signor, et se aspectava altri 5000 Janizari. Dice, aver inteso questa cosa dal amadar, zoe datier, dila Bastia, qual e venuto alargar castro et andava scrivendo tutti sfachi, et se diceva voler andar contra Albanesi, ma la opinion di quelli dil paese e, che vogliano andar in Puia.

Ad 16. **Februarii.** Fu posto per li ditti (consieri) dar il possesso al reverendo domino pre Zorzi baio (baro?) arziprete di Sibinico, fratello di Morath vayvoda, per la renontia fata in man dil Papa per d. Antonio Thebaldo dil mon(astero) di S. Nicolo dil porto di Sibinico; et il papa lo dete al prefato pre Zorzi. Item li sia paga la spexa dille bolle, che scudi 124 l. 4 . . . di danari dila Signoria, atento le bone operationi, lha fato. LV, 236.

Adi 22 **Febbrajo.** Da Vdene di S. Aluise Barbaro, lochotenente di la patria, di 21 Feurer, ricevute a di 22. Manda vna lettera auta di Venzom. Magnifice et clarissime, maior honorande. Heri sera zonse de qui vno fiorentino da Buda, et vno nostro di Venzom con lui, che vieneno da Viena; dito Fiorentin dice, esser zonte 18 fuste turchesche a Buda, et che iera capo vno Raguseo de le dite, auer vesudo ditto Raguseo a Fiorenza. Lo invido in la sua fusta a disnar, et andò con compagni 3. li fece gran honor et ziera e disse ditto Fiorentim: jera tutto suso el Danubio pieno di ditte fuste T. di man in man; dise, che se aspettava el magn. S. Alvise Gritti, el quale è molto desiderato in Ongaria; et diseva, chel T. ha fatto intender alla Maestà del re Ferandim, non vol altro, chel vayvoda sia re d'Ongaria; dice, che ditto Raguseo li disse aver inteso alla Porta dil T. che la Maestà dil re se habbi a relassar tutto quello el possiede dil regno d'Ongaria, altrimente è per venire possente alli danni dil Alemagna; et chel crede, chel re Zuane fin a hora

sia zonto a Buda, et che al presente si dice far venir dieta general a Buda di tutti li baroni di Ongaria, et voleno, che il re Zuam facia residentia in Buda. LV, 255. 1532.

Ad 24 **Februarii**. Da Trau di S. Aluise Calbo, conte e capitaneo di 27 zener. Come da alcuni zorni in qua risona a questi confini et tra capi de Turchi si ragiona per cosa certa, chel Signor Turcho fa far grandissima preparation di exercito da mar e da terra. Et io indagato per vie da altri mi vien afirmato li apparati di ditto exercito, e lo istesso me la ha referito uno Turcho, eri capitaeo de qui, homo veridico et degno di fede, mio domestico et conoscente. Poi questa matina da persone venute di Poliza mi e sta referito, come in quel locho erano gionte letere deli soi ambasadori, sono ala Porta a Constantinopoli, il gran Signor haver donato al magnif. domino Aluise Griti Poliza; e dicono, aver visto lhoro ditte letere. Questi zorni e venuto uno nuovo dasdaro al governo dil castello di Salona, mandato dala Porta, con letere dil clarissimo Zen, qual lo racomanda molto ali rectori di Spalato e Trau per esser suo stretissimo amico. Esso dasdaro promette di vicinar bene e star in amor con tutti. Li ho corrisposo con acoglientie etc. LV, 258.

Ad 26 **Februarii**. Da Sibinico di S. Bernardo Balbi, conte e capitanio, di 3 feurer, riceute a di 26 ditto. Hessendo zonto in questi zorni il magnifico Murath chiechaia a questi confini in uno locho nominato campo di Piero, mandoe il reverendo pre Zorzi, suo fratello, a sua visitatione con hordene subtrazere da lui qual cosa Et ritornato dice, non aver inteso altro salvo chel so magnifico bassa quelli giorni havea hauto una stafeta da Constantinopoli, la qual parti a di x zenaro passato con lettere, che la persona del Signor Turcho con tutto lo exercito havea deliberato venir in la Bosina per andar in Ongaria; e che fin quel hora havea butato galie 150 in aqua, et procedevano per giornata a preparatiom dile altre, dicendo chel mi facesse saper, che un giorno esso vayvoda voleva venir qui a trovarmi. Disse, che al primo di questo erano ritornate molte cavalchature turchesche, che haveano scorrizato verso la Corvatia, et pocho lontano da Fiume; non molto contente, perche erano sta mal menate et haveano lassato piu di cavalli 2000, et erano ritornate con pochissima presa.

Dil ditto di 12, riceute alli 26. Alli x di questo di Scardona per uno servidor dil magnifico Murath mi fo fato intender, voleva venir a trovarmi, et cussi heri a nona vene con il capitanio dile fuste di Obrouaz e altri soi servitori al nro. di cavalli 14. Erra di qui il mag. d. Zuam Diedo, proveditor zeneral di Dalmatia, et insieme li andorono contra, el qual non volse dismontar in palazo, ni da suo fratello, ma a caxa di uno suo parente. Et stato per meza hora, mutatosi di vestimenti di seta e scarlato vene con tutta la compagnia qui in palazo. Io era col dito proveditor, li andono contra, il qual disse, mai haver voluto di qui, ma hora e venuto per amor mio et per veder li soi parenti. Et li havemo

1532. fato uno presente di seda e scarlato e confetion et pessi in zeladia, da loro molto apreciati. Et lo hanno poi acompagna con cavalli 80 per uno miglio fuora dila terra. Et esso conte si scuso, si non era sta honorato come el meritava; ringratio assai dicendo, esser sta honorato piu chel non meritava Siche parti ben satisfatto. Affirma, il Signor Turcho in persona si aspetava in Bosina per andar a Viena; et che sil muteria pensier, con bel modo mi fara intender.

Di S. Zuam Diedo, proveditor zeneral in Dalmatia, da Sibinicho di 12 feurer. Scrive in conformità, et ut supra; et che li stratioti lo accompagnorono fino ali confini. LV, 260.

Fu posto per tutto il coleio, poi leto una suplicatiom di uno Zuam Rechenich da Zara, atento li meriti soi, el qual con formenti fo mandato per il zeneral Pezaro a Monopoli, et nel andar fo sfondrato per se il navilio a formenti per duc. 260, dimanda la expetativa dil priora di S. Marco di Zara ius patronatus dil dominio nostro; et messeno, li fosse concessa.

Vene l orator dila comunita di Ragusi, nominato domino Nicolao Georgio, qual va vestito di veludo negro, et dimando licentia di partirse con haver una letera dila Signoria, et alcuni soi legnami tolti sul suo, di qual parte e sta recuperadi et vol condurli a Ragusi.

A dì **29 Febbraro.** Da Roma dil orator nostro di 23. Referisse adi 28: come il segretario dil re Zuanne, volendo risposta dì quanto havea esposto al Pontefice, Soa Santità fe redur la congregatiom di reverendissimi cardinali et rispose, si mandasse uno homo di qui con commissiom di trattar la paxe; et che in dieta a Ratisbona sariano li oratori di tutti, et scriveria exortando la pace et accordo; over vedesseno di prolongar le trieve. Et questo el Pontefice ha da in scrittura al prefato secretario, il mostrò al Papa una lettera dil S. Turcho dil mese di Decembrio, scrivea al re Zuane; era contento facesse pace con Ferdinando con questo li restituisse tutto quello el teneva, aspettante al regno d' Ongaria; et che etiam lui voleva restituir il tutto dil regno, chel tien, eccetto Belgrado, LV, 266.

A di **2 Marzo 1531—32.** Copia di una lettera scritta per il mag. sanzaco di la Vallona adi 22 zener 1531. Altissimo di ogni honor et baylo et capitano di la cità et insula di Corfu la debita salutatiom Mandemo a la S. V. con li nostri consiglieri; ne havete scritto per do galie de corsari, che se retrovano alla Prevesa et in quelle bande; et nui havemo inteso come se aspettavano nave x, zoe 6 di Andrea Doria et 4 del gran Maistro; et vi ringratiemo di la bona pace et amicitia tra nui havete fato come amici fideli et amicissimi; adunque per 5 over x galie è nostro debito de salvar, che non debino far niun danno in el loco, et alli mercanti in quel locho. Scriveme per intender et scriver del gran Signor e se havete inteso ovver intenderete armata grande in quel loco; scri-

vetemi per intender et scriver di ciò che intenderete di quelle 1352
bande al mio Signor de molti anni come sete veri amici et dileti, et come salvate li sui loci, et li sui homeni, et le sue scalosie, che non habbino nissun danno; et molti sieno li anni vostri. LV, 269.

Ad 2 **Martii.** Fu posto per li savij expedir l orator dila magn. comunità di Ragusi, qual vol repatriar, videlicet darli una patente, sia resguardato a farli danno ale cose di quella cità, et tratarli come amici; et a lui sia donato duc. 50, poi fo azontò altri 50, perche i Pregadi fe remor, che erano pochi, et fo dito 100 in tanti panni di seda. Et fo leto la patente LV, 276.

Ad 7 **Martii.** Da Zara di S. Aluise Bom, conte, e S. Vicenzo Zantani, capitano, di 2 marzo, riceute a di 7 ditto. Come zonto de li d. Jacomo Darmer, sopracomito, vien a disarmar, li hanno fato intender, vadi in Histria e li aspetti ordine. Di novo si ha, come la Porta havea mandato ordine al sanzacho dila Bosina e a uno altro sanzacho, dovesseno far ponti sopra la Sava, per che il S. Turcho vol passar in Hongaria per queste bande basse, zoe dila Bosina; tamen questo si ha senza fondamento. LV, 282.

Ad 7 **Martii.** Da Sibinico di S. Bernardo Balbi, conte e capitano, di 21 feurer, riceuute adi 8 (sic) marzo. Scrissi per altre, esser stato qui il magnifico Murath chiechaia, hora auiso, che mo terzo zorno venuto il ditto in Salona li sopragionse uno nontio dil sanzacho con una letera, qual leta subito a stafeta ando in Bossina a trouarlo. La causa non si sa; se dize, il sanzacho auer auto mandato di la Porta di dover far preparar li ponti con quelli altri sanzachi sul fiume Saua et Draua per passar lo exercito dil ditto Signor, e che Murath caualchaua a quella volta per questo effecto di far far ditti ponti. LV, 283.

A dì 10 **Martii.** Da Constantinopoli di S. Piero Zen, orator et vice-baylo, date in Pera adi 30 zener. Il campo si fa presto, maximamente poi venuti questi auisi dil re Zuane, che l archiduca fa armada nel Danubio, et ale cose de le trieve non si vede resolutiom alcuna. E venuto noua, come corsari Rhodioti hano asaltato la Preuesa, fatto grandi danni, e questo ha spento li spironi a li fianchi di costoro, siche questo stimulo dil una et l altra banda li accelera et accende con lo aricordo di le cose di Modon, che non li va fora di la mente. Heri gionseno de qui auisi, come Bogdani hanno da una grande strage a Poloni, et dicessi esser morti di Poloni x m. et pr si 100 de li primi, et morto il capitano zeneral. Questo Signor, che era andato a la caza e dovea star fora ancora 4 giorni, era ritornato. Questo auiso tutto era in zifra. Item scrive, Aias bassa voria esser pagato di soi crediti da quel Firenza dal Zante. LV. 292.

Dil ditto (Piero Zen) di 30. Il rdo. Gritti mi ha mandato a dir, come il Signor li ha dona Segna, Clissa et Poliza; et ha scrito a

1582. quel sanzacho, non se impazi piu; et manda uno zaus ali sanzachi, li fazeno la consignatione; el qual andara a Spalato e Poliza, azio non dagino aiuto di vituarie, come hanno fato sin hora, ne se dagi socorso al conte Piero Crosouich (i. e. Crusich), et in la rocha di sora Clissa, perche la terra et il borgo chiama ditto rev. Gritti; et che auto avera Clissa, vol far ruinar quel castello, fato a Salona, qual el Signor lo tien in piedi, azio per quella via non vadi vittuarie in Clissa. L armada in l arsenal si lavora et lo exercito etc. LV, 294.

Ad **14 Martii**. In quarantia criminal, reduta a inquisitiom di syndici di Dalmatia, S. Andrea Barbarigo, stato syndico, non erra, il colega S. Angelo Malipiero introdusse il caso et messe di retenir S. Hironimo Celsi, quondam S. Stefano, fo proveditor a Budua, per sei capitoli: primo tolse una dona in caxa, li cavo duc. 150 dile man et altre robbe, prometendo tenirla in caxa et farli del ben, nel compir le tolse li soi denari disse: vi daro duc. 60 dil resto duc. x al anno; lei non volse et nulla li ha da. Item 5 pelegrini capito li, andavano al s. sepulcro, smontono con le arme, li condano duc. 25 per uno. Item spoio uno prete al altar. Item ali fanti li pagava di robe dile so regalie, et lui teniva li danari; et . . . et fo il 3. consier di sora, che vene S. Pandolfo Morexini in loco di S. Hieronimo Loredano, amalato. Ando la parte 11 di procieder, 9 di no, il resto non sincere; poi 9 di si, 9 di no, 18 non sincere. LV, 297.

Da Sibinico di S. Bernardo Balbi, conte e capitanio, di 26 feurer, riceute a di 14 marzo 1532. Come hauendo mandato uno suo explorator in Cli(u)no, el qual eri ritorno, dice: si divulgava de li, esser venuti do mani di consieri dala Porta a quel sanzacho, dovesse far far preparatiom di ponti sul fiume dila Sava per passar lo exercito. Et cussi exeguira. Et che il Signor con tutto lo exercito over la mazor parte veniria in Bossina, dove passarono l altra volta al castello di Sabaz apresso Belgrado, non voleno venir, ma questa fiata passerano oltra dito loco di Sabaz nel fiume di Sava, più basso assa dil primo, distante l uno dil altro zercha zornate 8, per passar in Slouigno, territorio hora possesso per il re di Romani, molto habitato et ubertoso respeto ale vituarie, per redur quello sotto il regno di Ungaria, sicome era prima, dove poteno passar alla volta di Viena, a venir qui, Deus avertat, in la patria di Friul. Si dice, etiam pèr mar fa una potentissima armata, chi dice per andar a Cicilia, altri per andar a Napoli over Roma. LV, 299.

Da Trau di S. Aluise Calbo, conte e capitanio, di 21 feurer, riceute a di 14 marzo. Ozi e venuto de qui il chadi, mandato dala excelsa Porta, qual ha el carico dilo emanato di Macharscha, Narenta, Spalato et Trau, il qual l orator Zen ne scrisse, lo ricomando alli rectori di Dalmatia, et e suo amicissimo. Et venuto a trovarmi mi apresento uno tapedo, et io li donai una bella taza d arzento et li fezi careze et acoglie ıtie e bona ciera. Questo ha narato, la vera amicitia ha con il clarissimo Zen, e li honori li fo fati dal gran Signor al suo zonzer a Constantinopoli, e da tutta

la corte; et il Signor li dono do belissime veste d oro, e fecelo 1532.
riposar alcuni zorni, poi li do uno pasto, che costo duc. 8000. Et dito Zen disse, chel staria uno anno a Constantinopoli. Il Signor disse: non seti per partirne fino areti la vita, et poi morto il corpo vestro faro meter in una cassa d arzento e mandarlo ala patria vostra. Dice, come era sta intertenuto do zorni per darli il comandamento de poner li confini a tutta la Dalmatia et letere scrive al bassa di Bossina; ma che erano venuti li oratori persiani a la Porta, che non li havea potuto expedir il comandamento, ma sara expedito. Et come havea letere e comandamenti dil gran Signor, che le fuste di Obrovaz siano tirate in terra, ne piu si armino. Et disse, l'andava con ditti comandamenti dal bassa e poi veniria a Venetia dicendo haver comission dala Porta di punir e castigar tutti quelli, facesseno danno ali confini nostri overo vicinasse male. Et se offerise molto promettendo, si stara pacifichi e tranquilli. Da poi in secreto mi disse, aver sentito dir di bocha dil Signor, che la forteza fabrichata a Salona vol sia distrutta et ruinata. Io li dimandai zercha la guera, rispose, che al suo partir a Constantinopoli si facea grandissima preparation di exercito per andar ala volta di Viena over Bohemia; et si teniva, che Signor andaria in persona con lo exercito fra la Sava et la Drava; et che si faceva armada da mar, et si diceva, andara ala volta di Cicilia over di Puia. Scrive, de qui e venuto una nova portata da Turchi, che cavalchando Amorath chiechaia da Sibinico per andar a Salona per la strada da uno corier di la Porta li fo portato uno comandamento dil gran Signor, nel qual si conteniva, esso Morath subito dovesse andar ala Porta, e li Turchi dubita, chel ditto Morath . . .
LV, 299.

Fu poi leto una suplication di uno Zuam Segenti da Cataro, saliner, et posto per li consieri cai di XL et tutti i savij, che atento el dito Zuam Segenti habbi servito per saliner nel locho di Risam con salario di L. 7. . . . al meze, per tanto a Nicolo suo fiol, al qual per S. Domenego Griti, olim rector, li fo concesso ditto officio dapoi la morte dil padre, per tanto li sia cresuto, siche l habbi ducati 2 al meze corenti con questo, che li sali, si vendino, debba si vender a sue speze . . .

La gratia di Agustim da Veia, vol una fontegaria, ut supra.

Da Zara di S. Francesco Dandolo, capitanio dil Colfo, di 17. Come hessendo zonto de li per interzar la sua galia non ha trovato solum do homeni, habbi voluto tochar danari, videlicet fusse dnga (?) tra lui e la galia Bemba, e questo e processo per la fama di armar il zeneral, et che si armera per ruodolo, hanno mandato officiali per le ville per veder di haver homeni etc.

Da Zara di S. Alvixe Bom, conte, e S. Vicenzo Zantani, capitanio, di 21. Come haveano ricevuto le nostra letere zercha far la descrition di homeni, si potrano haver de li, et dicono tutto do haver refudato et per venir instructi, haveano fatto far la descritiom dil paese per poter referir; et cussi hauta la manderanno.

1532. A dì 22 **Marzo.** Magnifice et clarissime domine, multum honorande. Io scrissi heri vna a V. S. di quelli Polani, io manchai di scrivere, che al suo partir di Cracovia era zonto un ambassator dil Turcho. Jeri sera zonse de qui certi frati zoccolanti, che vanno al capitolo in Cicilia, Ongari di uña terra si chiama Varidim, loco di Ferdinando, dimandati quello sente di quelle parte, in parlare et in segni di gran tristeza dicono mal, et che aspettano, che zà alli confini de Ongaria sono zonti et zonzevano di Turchi, et za hanno fatto ponti assai sul Danubio, che passano artellarie grosse et concludeno, che venivano alla volta di Vienna; in fine pronosticano mal assai; dimandato dil re Zuanne, dove el se attrova, dicono si è in Transilvania, e si aspettava alla volta di Cinque Chiesie; et che a Viena si fortifica in gran pressa; dimandati: si sono soldati in Viena, dicono di no. Altro non habbiamo. Da Venzom adi 21 Marzo 1532. Antonio Bideroso capitano. LV, 421.

Ad 31 **Martii 1532.** Copia di comandamento dil Signor Turcho ai sanzacho di Bosna et al cadi di Scardona, mandato a la Signoria in letere dil Zem di 20 feurer 1531 traduto di . . . . in vulgar latim. Allo excellente Principe et clemente, spectabile, magno et supremo, degno di offitio et de ogni honor, Signor sanzacho de Bosna, a cui in felicita prosperi, et allo excellente judice sententiarum, pien de doctrina et eloquente doctor cadi de Scardona, augmentando la sua doctrina. El ditto sigillo mio et excelso lustrato sara, noto vi sia, come per auanti el baylo veneto hauea exposto ala mia excelsa Porta et hauia notifichato, come che le fuste, che in quelli porti, che sono nel porto di Hobrouazo, a una fiera de Ancona corsezando haueano depredato 80 persone di homini et di molte altre robe et nauilij veneti, per disarmare et per far processo di tal causa fu concesso et mandato il mio excelso comandamento, che per tal causa tutti quelli malfactori, sia pur di che sorte, conditione si voglia, de trouarli et farli prender; et dicesi ritrouando li delicti lhoro, dapoi che dechiarito fosse, farli mettere in carcere con darne notitia a la mia sublime Porta, dicesi in la meliore forma sera lo tenore di lo excelso mio comandamento. De la qual cosa de la tal preda di homini captiuati, uno di quelli qui in la cita di Constantinopoli era ne le mani di una persona, si e ritrouato e toltolo et examinandolo se siamo certifichati di la verita dil tutto justificati. Et infra le altre cose ne ha narato, come de la cita di Ancona doi homini trouarsi captiuati, uno nominato Lunardo et lo altro Jacomo, li qual certo se atrouano schiavi li a Hobrouazo in mano di certi patroni, et a lhoro fu tolto spiciarie per ducati mille et di molte sue altre robe, barche, nauilij, homini veneti con alcune quantita di sede; et siando noi di questo chiariti esser la verita, dicesi, pertanto comando, che come el comandamento mio excelso sera lustrato, tutti quelli malfactori, che hanno comesso tali delicti e fato tali insulti, siano de che qualita et condition se voglia, farete mettere ad executione, quanto era el tenore de lo primo altro mio

comandamento excelso, de far ritrovar et far prender tutti li dicti 1532.
malfactori; e di poi tutte le preditte robe, faculta et persone di homini con tutta la summa di le robe fareteli ritrouar, et fareti venir a luce, et dapoi le consegnarete tutte a lo latore, venira, et di questo mio excelso comandamento vi presentera con lo sigillo imperial, prestandoli ogni optima fede, e dico vi sia noto di fare. Dato adi ultimo de guimadie lachur curente lo anno 938 in la residentia de Constantinopoli. LV, 326.

Ad 1 **Aprilis.** Da Sibinico di S. Bernardo Balbi, conte et capitanio, di 19 et 20. Il sumario diro qui avanti et fo sagramento il conseio dile tener dile letere, azio l orator dil imperator non lo intendi. Joannes rex m. p.* LVI, 1.

Da Sibinico di S. Bernardo Balbi, conte e capitanio, di 19 Marzo, riceute a di primo April. Come hora e gionto uno mio explorator, parti eri da Cli(u)no, referisse: za zorni 6 passo alla volta di Bossina uno orator dil seren. re di Romani con zercha cavalchatura 60, qual va alla excelsa Porta a Constantinopoli, e condusse seco uno bellissimo presente per donar a quel illustrissimo gran Signor. Et si tien per certo de li, che ditto Signor Turcho soprasederia a cavalchar et mandar lo ezercito verso l Hongaria, et questo l ha da persona, sta in Cli(u)no, el qual havuto da me qualche piacer, e non mancho merita fede di quello merita il rever. pre Zorzi abbate; et presto si aspetta ditto Zorzi, dal qual si sapera.

Dil ditto di 20. Come ozi per via di uno servidor del rev. pre Zorzi abbate, mandato heri di qui aposta, partito da Cli(u)no, ha inteso quello scrisse heri, et chel ditto orator era gionto a un castello apresso il Serajo, dove stanzia il bassa di Bossina, con cavalli 60. Il qual bassa a mandato a dir ala Porta di tal venuta, et mandato molte cavalcature per accompagnarlo; et a di 13 lo aspetavano nel Serajo. Pensa, sia etiam uno altro orator di re Zuane, qual porta il tributo over qualche honorato presente al gran Signor; e dice, si iudica de li, sia per seguir certo acordo tra il re Zuane e il re Ferdinando. Se divulgava etiam, che al stretto si trovava da galie 60 in 80, e se ne aspetava dile altre di giorno in giorno. LVI, 2.

A dì 6 **Aprilis.** Da Udene di S. Toma Contarini, luogotenente, di primo Marzo, ricevute adi 5 Aprile. Come havendo mandato uno Lucha Crovato ala volta di Ungaria, qual è habitante de qui, et hessendo ritornato sabato dice, essere stato in Lubiana, dove si faceva conseio per crear uno orator per nome del re Ferdinando al Signor Turcho, e questo fu alli x di Marzo. Poi ando in Petavia, dove intese; ando poi a Cinque Chiesie, parlò con uno parente suo, et era di nova, dice li pratichoe con molti Turchi, con diverse mercantie, et danno obbedientia al re Zuanne; poi andò a Pressburg,

---

* Epistola vayvodae ad statum Romani imperii, in qua iterum omnium aerumnarum Hungariae causam in Ferdinandum retundit.

1532. dove se incorono il re d' Ungaria, e li era il re Zuanne; dice haverlo visto, et con lui era un Turcho di reputatiom, qual pensa dover esser un sanzacho dil Turcho, et era stà insieme con un homo dil re di Zuanne a uno loco si chiama Radigona, dove attrovandosi alcuni noncij dil re di Romani per vedere di far qualche accordo; li due erano partiti senza conclusione; et che 17 over 18 zorni era che il re Zuanne parti de li per andar a Varadin, per andar poi in Transilvania. Dice, in quelle parti di la Sermia non farsi provisiom alcuna, excepto haveano fatto uno capitanio chiamato Cocianer per nome dil re Ferdinando; dice haver inteso in tutti li lochi dil Signor Turcho da Belgrado in suso la Sermia farsi grandissime provision di vittuarie; et che era sta fatto comandamento da parte dil re Zuanne, che tutti stagino in ordine, perchè se dice voler venir fino a Vienna, ma che quelli d' Vngaria mal volentieri si moveno. Dimandato, quel se diceva del rdo. Griti, dice, chel si dovea partir da Costantinopoli per Polonia. LVI, 8.

A dì **6 Aprile**. Da Trau di S. Alvixe Calbo, conte e capitanio, di 24 marzo, riceute a di 6 Aprile. Come per uno Turcho di bona fama, ozi capitato di qui per sue fazende, e altre bande si ha, il bassa dila Bossina e Murath cechaja, qual e li col bassa, fanno con solecitudine adunar gente a piedi et a cavallo un piu non poteno, per qual impresa, non sa. Item heri Malcochio capo dile gente turchesche a Salona ha ditto, haver aviso, che venendo per la Bossina do oratori dil re di Romani con presenti per andar alla Porta, et che per il Signor di quella provintia e sta intertenuti, et spazato uno vlacho alla Porta; et che si ragiona tra Turchi, che i non saranno admessi. Scrive, haver fato publichar la parte del imprestido dil clero, e niun fin hora e venuto a pagar. LVI, 8.

Ad **10 Aprilis**. Da Constantinopoli di S. Piero Zen, orator et vicebaylo, di 4 Marzo, riceuute adi 8 April. Come hessendo ala Porta con questi merchadanti mori damaschini venuti contra il Prioli e Veniero il magnifico Imbraim Bassa volse, i venisseno a caxa mia; e li aldise, che li saria fata raxom; et hessendo qualche difficoltà si tornasse a la Porta. Lhoro voleano, fusse li chadi Lascher; esso baylo non volse dicendo, non tocha a lhoro a judichar tal cose. Da poi venute a caxa vene da mi Janusbei, turziman di la nation, dicendo esser venute de qui uno Sultanin dil Signor, supra il qual in Cypro e sta fato una croxe, et e mal, sula testa dil Signor si fazi tal cose; et lo manda incluso, perho si scrivesse, non si facesse piu tal croxe.

Dil **ditto** dì **6**. Eri ricevute nostre di 5 et 13 zener con li auisi dil Papa e la risposta fatoli, ando dal magnifico Imbraim, e li comunico il tutto, e come la Signoria nostra voleva mantenir la pace con questo Signor; et era di candido animo etc., rispose: lo credeva, e quello la Signoria vora, da nui l avera dicendo, se la Signoria ha di bisogno di qual cosa, la comandi; et come erra sta

dal Signor commesso al capitano dil armada, non fazi alcun danno 1532
a nostri; e si la Signoria lo rechiedesse, vadi dove la vuol; e cusi darà ordine al campo da terra. E questo instesso e sta ordina, fazi a Franzesi et Anglisi Esso orator Zen ringratio sua Signoria dicendo: questo Signor e la toa Signoria mantien la fede, et e di sua parola; e cussi si dia far e li altri passadi non feva cussi. Rispose: non so quello feva li altri Signori, ma questo Signor vol mantenir la sua fede, e far cosi. Poi l orator lo prego, auisase il Signor de li auisi; promesse di farlo. Poi li parlo di Scardona, disse faria far il comandamento, et a fato restituir alcuni schiaui, erano de qui Scrive: poi vene da lui Janus Bei a dirli, ut in literis, ma e sta troppo; et scrive, l arma si sollicita a metter ad ordine, non ussira avanti mezzo april, et lo exercito per tutto april, e qualche dì di altro a la piu curta. LVI, 12.

A dì **10 Aprile 1532.** Da Zara di S. Alvixe Bon, conte, et S. Vicenzo Zantani, capitano, di 26 Marzo, riceute a di 6 Aprile. Come ozi e zonto qui uno navilio, patron santo da Trau, cargo de megj, parte dila Valona ozi 8 zorni, referisse, esser sta armate li a Valona fuste 4, una e come galiom, do altre picole, tutto interzato de Turchi, e doveano ussir, e alcuni Judei dicono sonno ussidi. Et che a di 24 in canal di Curzola fu viste le galie Justiniana e Grimana. Scriveno, manderanno la descriptiom de homeni di quel territorio, et come il capitano dil Colfo, e S. Davit Bembo sopracomito, e stati deli, a trovato pochissimi homini, il terzo sono forestieri, et e partiti. LVI, 12,

Ad **11 Aprilis 1532.** Da poi disnar fo Pregadi . . . Da poi fu letto una lettera del conte Piero (Crusich) data in Lupoglauo adi 25 April, latina, drizata ali cai di x et di credenza. Manda di qui domino Nicolo de Andreis, castelano suo in Lupoglauo, et si sotoscriue: Petrus Crosouich Clise et Lupoglauie Comes. LVI, 77.

Ad **13 Aprilis.** Da Trau di S. Alvixe Calbo, conte e capitano, di 4 Marzo, receute a di 13 April. Come havia hauto uno aviso da S. Hironimo Vituri, nobel di questa, come il rev. d. Alvise Griti erra zonto questa matina a Suigna, locho dil S. Turcho, lontano di qui zercha una zornata, con assa cavalli; et manda una letera inclusa Item e venuto qui uno stratioto, vien di Spalato, qual dice, che passando a Salona ha visto Turchi al nro. di 500 cavalli, che se ponevano a ordene per voler cavalchar contra ditto Griti.

La letera dil Vituri dice cussi: Magnifice et generose domine mi! Adesso che sono hore 17 me vene uno aviso, come le zonto il fiol dil serenissimo sta matina a Snanim, con lo qual sono venuti assai cavalli, ma non mi sape dir quanti sono; et con lui sono vegnuti alcuni Turchi dil so campo. Tal nova io la mando ala V. S., ala qual mi raccomando. Die 4 Martii. Servitor Hieron. Victuri.

Dil ditto di 4 hora di note. In questa hora per do venuti di Salona si ha inteso, non esser il Griti, ma dom. Zuam Griti, suo

1532. comesso, accompagna da belissima comitiva di cavalli; e afirmano, e venuto per tuor il possesso di Poliza per nome dil prefato Griti. LVI, 17.

A dì 15 Aprile 1532. Di S. Francesco Dandolo, capitanio dile galie bastarde, da Sibinico di 1; dil suo zonzer li, et non ha trovato pur un homo per la fama di armar cavodolò (sic) a Zara trovo homeni, siche li mancha aver il numero di homeni, ut in literis.

Di S. Bernardo Balbi, conte e capitanio a Sibinico, di 2. Scrive in conformita ut supra, e come dito capitanio di Colfo e partito per Spalato, et . . . scrive in quelle terre e teritorio e poche persone, niun vol andar in armada, cussi stenta haver homeni de li S. Francesco Pasqualigo, proveditor dil armada.

Di S. Alvixe Zigogna, conte e capitanio di Dulcigno, di 1, zercha avisi di Turchi li confinanti a Scutari e di progressi loro; il summario scrivero qui avanti. LVI, 31.

Ad 16 ditto. Da Ratisbona di 4 Aprile 1532 . . . Per le nove, che per li più freschi avvisi si sono hauti d'Italia, et maxime dil nostro armar venitiani, qui non si tien, che le cose Turchesche per mare debbano esser cosi grande, come prima era il rumore; ma per terra non si fa alcuna cosa in contrario deli primi avvisi; per onde si posse sperare, che la impresa non habbi a succedere, benchè al presente non se ne parli con quella efficatia che si faceva: ho però inteso questa mattina e per avvisi di la gionta di molti altri cavalli de T. in Buda, ma non si scia il vero. Le provision di munitioni e vittuarie a Belgrado perseuerano, e dal canto di qua non si manca al tutto le provvisioni necessarie, cercha le qual non c' è più di quello, che per altre mie ho scritto. Qua non è ancor venuto personaggio; pur di giorno in giorno giongevi gentilhomeni, et fino heri per certo, che la Dieta si gionterà almeno per le cose Turchesche. Si ha nova, che il duca di Sassonia electore sta alla morte di una horribile infirmità, che è il focho di sant' Antonio, qual l'ha impreso in un piede; i medici già gli hariano tagliato, perchè il mal non si irompese più inanzi: pur fin hora dicesi esser poca speranza di la sanità sua, avvantaggio però non serà di la sua morte, perchè il fiolo è assai più obstinato del padre, il quale è incorso in questa heresia più per il timore dil figliuolo, che per propria voluntà, hessendo in tutte le altre parte reputato homo da bene . . . Dapoi scritta ma non serrata la lettera si senteno novi avvisi, che confirmano la venuta dil Turco in Hongaria; e anche pare, che le cose da mare sieno più galarde di quello che per ultime nove venute da Italia sè intese. LVI, 20.

Ad 16 Aprilis. Da Dulcigno di S. Alvixe Zigogna, conte e capitanio, di 1 april, riceute a di 14 ditto. Come il sanzacho di Scutari, che in suo tempo non e stato piu in queste bande, e venuto a Scutari, e a voluto veder il paese, andando continuo cazando finalmente e venuto in una sua villa dita di Columpsi, lontana da

questa città cercha miglia v, al qual feci un presente di rinfreschamenti, pan, vin et biava secondo il poter di questa pocca cita, e li mand(a)i a dir essermi sta grata la sua venuta, offerendomi etc. Il qual levato ritorno a Scutari, dove coadunato uno exercito fra cavalli e pedoni, fra Turchi et christiani, soi subditi, da persone zercha x m. come se dice; et se avio in questi zorni ala volta di Montenegro, non facendo intender la intention soa. Et in questa hora per via di Scutari ho nova, chel fece uno assalto al improviso sopra do soe ville, nominate li Piperi et li Chuzi, per depredar quelle, le qual, si dice, sono assai habitate. In quel primo assalto amazono et feno schiavi assai, ma poi per le ville scoperti venero ale man con quelli, et li Turchi furono maltratati; et dicono, mai non esser stati a pegior partito ne piu vergognato sanzacho, di questo sia stato. Tutta la soa gente e sta amazata, tre vayvodi de li migliori, ch' avesse seco, e uno cechaja, che era suo canzelier de li primi, l havesse, e di poco lui ha scapulato, et tirato in Montenegro a Podgoriza, e ancor non compieno di zonzer le sue strapazate gente. LVI, 20. 1532.

Ad 18 Aprilis. Fu posto per li savij dil conseio terra ferma, et ordeni una parte zercha li oratori dila comunità di Cataro, nobeli et populani, quali havendo discordia fra lhoro et alditi dali savij, et persvaso ad acordarsi insieme hanno fato una compositiom, ut in ea, per viver tra lhoro in pace; perho la dita aprobatiom sia confirmata, la qual vol, che la isola sia di nobeli, come era per avanti, che fosse afitada, ma ben cadaun si possi redur suso et salvarsi in dita isola, come si feva per avanti. Item le appellatiom dile sententie fino a ducati 75 vadi al proveditor di Cataro, qual habbi do balote, il camerlengo una, li tre nobeli dil conseio secreto 3; et venendo le balote a paro si mandi il caso a uno dotor a Padoa, ut in capitulis, et uno altro capitulo, ut in eo. Sotoscrita per Pompeio di Pasquali, commendatario di S. Zorzi de Colfi et Zovo Bisanti, oratori di nobeli, et Trifon di Truscho et Andrea Murcho, oratori dil populo. LVI 23.

Da Trau di S. Alvixe Calbo, conte e capitanio, di 7 april, riceute a di 18 dito. Come a di 14 avisoe il zonzer dil nontio dil rev. Griti, al presente avisa, quello zonze in Poliza, e tolse il possesso. In questa note son avisato, eri a mezo zorno quelli Turchi, che sono a Salona, havendo aute letere portate da uno corrier a posta dil bassa dila Bosina, havendo fata imboschata ali Clisani e corso fino alle porte di Clissa; e fato prigioni 32 Clisani e fato butini di gran quantita di animali, tra li quali erano alcuni dil territorio di Spalato, et inteso questo volseno, fosseno restituiti essi subditi a Spalato.

Da Spalato di S. Lunardo Bolani di 6, riceute a di 18 dito. In questi giorni e venuto di qui Malcoch beg. capitanio di Janizari dil castello di Salona, et ha fato certa distributiom di terreni, nella quale ha passa oltra la fiumara, che divide li territorij; e si ha

1532. essteso sopra questo territorio per do balestrate in largheza, zercha do mia in longhezza, apprendendo molti terreni de questi subditi, scaziando li lavoratori; et li ricevemo il teratico di terreni sotto protesto, siano di Clisani, che cosa contra la verita di questo ho avisato con letere a Constantinopoli. Hozi li Turchi hanno fato zerta imboschata di qua e di la da li monti di Clisa, et hanno acolti Clisani al pascolo con li lhoro animali, deli quali ne hanno preso la maior parte et anime zercha xxx, e fra questi erano di nostri subditi, i qual e sta restituiti. Ho hauto per diverse vie, per Turchi venuti noviter da Constantinopoli, conformi parlano, el Signor Turcho ha fato grandissimo preparamento di ezercito da terra, quanto mai habbi fato, venir li artifici e janizari dile forteze e li spachi, chi con 5 chi con 6 homeni secondo il poter lhoro con celade brazali et panciere fatto pene stretissime; et il so partir sora Sava et Drava, dove per avanti passoe, et acostarsi verso Xagabria, per esser quel paese pieno di zente e vilazi, et non per dove passo l altra trata, per esser ruinato ogni cosa. Il Bassa dila Bosina e il sanzacho dil Ducato hanno auto hordine andar con le zente lhoro alla volta dila fiumara Cupa in Slovigna; et li aspeterano il Signor, poi tutti si transferirano ad uno ponte di piera sopra il Danubio, dove si afirmarano con animo havendo contrasto di far la zornata. Nel animo dil gran Signor (non) e di expugnar cita, ne condusse seco artellarie da questo efetto ma solo da campo, non havendo contrasto ha terminato ruinar tutti queli paesi. Eri arivo de qui uno frate minorita, venuto insieme con ms. Nicolo Querini, nontio e dragoman dil rev. Griti; mi ha dito, esso ms. Nicolo e rimasto in Poliza per haver il possesso di quel loco; et mi ha portato letere dil orator Zen da Constantinopoli, qual mi scrive, le cose dila conservation dila paxe andar benissimo, e la excelsa Porta hauto dispiacer dile operatiom di Turchi dil castello di Salona, come io lo avisai; e che haveano fato ruinar il castello; ma il Griti aspeta prima dommar Clisa, e dice stara finche si veda questa cosa, il qual nontio suo e venuto per questo, e ditto nontio doman dia venir in questa terra, avisaro etc. LVI, 28.

Ad 21 Aprilis. Gionse uno bragantin da Ragusi, e zorni 14 parte con uno predichator, a predichato deli questa quaresima, et alcuni Ragusei merchadanti, ne portano alcuna letera, che parse di novo, non fusse letere almen di Jacomo di Zuliam da Ragusi nostro corespondente. LVI, 29.

Novi izvori o L. Komuloviću.

Priobćeno u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 13. srpnja 1884.

SKUPIO O. PIRLING.

U XIV. knjizi ovoga zbornika bijaše tiskano više spomenika, tičućih se L. Komulovića uz uvod sastavljen predsjednikom dr. Fr. Račkim. Ovdje priobćujemo opet njekoliko izprava uz kratko razjasnjenje.

Pod br. I. i II. priobćujemo dva breve Grgura XIII. na Komulovića i suputnika njegova Isusovca Radia. Oni potvrdjuju slutnju dra. Fr. Račkoga (Starine XIV. 84) o dobi izaslanstva Komulovića, tada kanonika zadarskoga, u Tursku. Ove izprave je nuždno izdati na svjetlo, jer prieti pogibelj, da će matica do skora nečitljivom postati. Od spomenika pod br. IV. izdani su njeki odlomci profesorom Uspenskim (Русская историческая библіотека т. VIII.); ali držimo za potrebito, da se cjelovit priobći obzirom na važnost njegovu i da čitatelj odanle ocieni diplomatičku vještinu našega Komulovića. Šta se tiče dobe ovoga komada, mi ga odnosimo na 21. stud. 1593 a ne, kako prof. Uspenski scieni, na god. 1594; jer službenomu textu vatikanskomu ide svakako prednost pred onim u knjižnici Chigia, koji upotrebi Uspenskij, i jer je Komulović bio već u Beču koncem god. 1593., pošto je jedan dio svoga naputka izpunio bio (Starine XIV, 88). Više podrobnosti veoma znamenitih o značaju i umu Komulovićevu, o njegovu odaslanstvu u Poljsku i u Moskvu nalazi se u dopisih nuncija u Varšavi Germanika Malaspine, biskupa od sv. Severa, na stožernika San Giorgia, nećaka pape Klementa VIII. Ovi su dopisi veoma obsežni, te smo iz njih pocrpali što se na naš predmet odnosi (br. V—XI, XIV, XXI—XXIII), God 1596. bijaše stožernik H. Caetano poslan u Poljsku kano legat rimske stolice. I u njegovih pismih (br. XVI—XX) imade spomena o Komuloviću. Spomenici pod br. XXIV i XXV možebit su medju svimi najznamenitiji. Do sada se nije upravo ništa znalo o uspjehu Komulovićeva izaslanstva u Moskvu. Dva pisma cara Teodora na papu Klementa VIII. daju nam o tom podpuno razjasnjenje. Čast, što su ova dva pisma nadjena, ide mojemu drugu o. Budiniću.

Nalaze se pako na kraju jednoga omotka rukopisa, koji je njekada spadao kolegiju dubrovačkih Isusovaca a sada se čuva u tamošnjoj franjevačkoj knjižnici. Pisma su pisana rukom samoga Komulovića, kano što drži mons. Passarini, arkivar i paleograf u arkivu kneza Borghesia, gdje imade više vlastoručnih pisama Komulovićevih, a kojemu sam poslao jedan snimak dubrovačkoga rukopisa. Ovoj se okolnosti ne valja čuditi, jer je Komulović, vrativši se jedva u Rim, stupio dne 1. travnja 1599 u isusovačku družbu a dne 11. srpnja 1608 god. umro u Dubrovniku. Osim toga ova su dva pisma veoma slična listovom istoga cara Teodora na cara Rudolfa, koji su u isto doba pisani i izdani u „Памятники дипломатическихъ сношеній древней Россіи съ державами иностраними“ т. II. с. 555, 583. Pismo pod br. XXV jest skoro istovjetno s listom upravljenim na cara, razlika je samo u imenih i okolnostih osobnih.

Pomoći ovih izvora, koje ovdje iznosimo na svjetlo, mogu se izpuniti praznine i može se uzkrisiti liepa i plemenita osoba L. Komulovića. Nećemo propustiti a da to skoro učinimo.

U Parizu mjeseca srpnja 1884.

I. A. 1584, 10. Januarii, Romae. Papa Gregorius XIII. delegat A. Comuleum et Thomam Radium in Turcarum provincias.

Dilectis filiis Alexandro Cumuleo, canonico Jadrensi, et Thomae Radio, societatis Jesu professori, vel eorum alteri Gregorius pp. XIII.

Dilecti filij salutem et ap. ben. In apostolicae sedis specula disponente domino constituti pastoralis solicitudinis oculos ad omnes Christi fideles et praesertim ad eas orbis ecclesias, quae propter locorum distantiam opem et operam nostras magis implorare dignoscuntur, paterne dirigimus, atque per visitationis remedia alijsque, quibus possumus, rationibus in illis religionem Christianam conservare; ubi vero collapsa est, restituere, animi nostri indefessi vigilantia procuramus; quodque per nos ipsos praestare nequimus, id per personas ecclesiasticas, quae fide et integritate probatae sunt, adimplere studemus. Itaque motu proprio et ex certa nostra scientia, ac matura deliberatione, vos, de quorum prudentia ac Christianae religionis et orthodoxae fidei zelo plurimum in Domino confidimus, nostros et apostolicae sedis generales et speciales visitatores, reformatores et delegatos in provincia Albaniae et alijs civitatibus et locis adiacentibus, in quas et quae vos contigerit pervenire, Turcarum tamen tantum ditioni mediate vel immediate subiecta, per presentes in solidum creamus, constituimus et deputamus, ac vobis per apostolica scripta mandamus, et in virtute sanctae obedientiae iniungimus, ut etiam vobiscum, si opus fuerit, assumptis aliquibus sacerdotibus, viris idoneis et probatis, secularibus vel regularibus, etiam ordinis fratrum praedicatorum vel minorum de observantia, aut aliorum ordinum mendican-

tium, qui vobis videbuntur, quosque vobis in socios duxeritis eligendos, de suorum tamen scientia superiorum, ad omnes civitates, oppida, villas et dioeceses et loca quaecunque in eadem provincia vos conferatis, ibique et locis adiacentibus auctoritate nostra omnes et singulas, tam cathedrales et metropolitanas, quam collegiatas et parochiales et alias quascunque, cum cura et sine cura, ecclesias et capellanias et beneficia ecclesiastica, etiam ruralia et alia quaecunque quovis nomine nuncupata aut qualificata, etiam de iure patronatus laicorum cuiuscunque status, conditionis et dignitatis ij sint, hospitalia, oratoria, confraternitates, societates seu scholas etiam laicorum seu disciplinatorum, et alias quomodolibet appellatas, et alia pia loca, etiam per laicos gubernari solita etiam quomodolibet exemptas et exempta, ac nobis et eidem apostolicae sedi etiam immediate subiectas et subiecta, etiam si nullius dioecesis existunt, etiam s. Joannis Iherosolimitani, et aliarum militiarum loca, et ea quae proprios districtus habent, et caetera quaecunque etiam quomodolibet similiter exempta, nec non et quae ipsi locorum ordinarij tanquam eiusdem apostolicae sedis delegati de iure, vel ex decretis sacri generalis concilij Tridentini visitari, corrigi et reformari possunt, earumque capitula, archidiaconos, praepositos, archipresbyteros et alias dignitates etiam maiores post pontificalem, vel principales in ipsis collegiatis, ac personatus et officia obtinentes canonicos, rectores, portionarios, presbyteros, beneficiatos, clericos et personas cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis et conditionis existentes, aut quovis officij nomine et titulo praeditos, etiam si archiepiscopali aut episcopali dignitate praefulgeant, nec non et regularia monasteria cuiusvis ordinis et qualitatis existant, etiam commendata, illorumque ecclesias, capellas, membra, conventus atque personas etiam regulares, etiam capituli generalis visitationi subie(cta quorumlibet) sive ordinum, regulae, vel congregationum quomodolibet exemptorum, etiam minorum de observantia, et (reli)quorum fratrum mend(icanti)um, m(oniali)um et (locor)um, et insuper qualicumque alias personas etiam exemptas et nobis etiam immediate subiectas ac privilegiatas, tam extra monasteria sive loca regularia degentes, quam intra ordinum, militiarum et hospitalium praedictorum domos et septa manentes, et caeteras omnes quascunque auctoritate nostra visitare et in capite et in membris reformare, errata corrigere et deformata in melius reponere, et ad debitam normam restituere, errantes vel delinquentes repertos, inobedientesque, contumaces et rebelles quoscunque iuxta eorum excessus et secundum canonicas sanctiones carcerare, punire, castigare, coercere, debitisque poenis afficere, quoscunque etiam praelatos, presbyteros et clericos, qui ratione suarum ecclesiarum et beneficiorum ecclesiasticorum quorumcunque de iure vel de consuetudine in eis personaliter residere tenentur, ad inibi residendum hortari et monere, ac demum etiam per censuras ecclesiasticas et poenas tam a sacris canonibus et decretis concilij praefati, et ab apostolicis constitutionibus inflictas, quam alias vestro arbitrio imponendas

*

cogere et compellere, et in cunctis, quae ad animarum curam et morum reformationem spectant, iurisdictionem exercere, ordinationes et reformationes quascunque ad divini cultus augmentum et salubrem eorum directionem, laudabilemque personarum ipsarum institutionem, et disciplinam necessarias et opportunas facere, nec non illas et sacros canones, et memorati concilij decreta, ac quascunque apostolicas constitutiones observari et exequi mandare; in monialium quoque monasterijs etiam superioribus regularibus subiectis, et quomodolibet exemptis, debitam regulam et clausuram iuxta earum regularia instituta, et nostras et praedecessorum nostrorum constitutiones omnino servari procurare, atque alia omnia, quae ad eorum correctionem et reformationem videri expedire, statuere et ordinare, nec non in eisdem, tam locorum ordinarijs, quam alijs etiam regularibus superioribus subiectis monasterijs ipsarum monialium, seu sororum numerum, qui ex proprijs illorum redditibus et consuetis eleemosinis commode possit sustentari, ubi ex decreto eiusdem concilij Tridentini hactenus constitutus non est, aut constitutus sit nimium excessivus, vocatis ordinarijs seu superioribus partis, si ibi eos praesentes adesse contigerit, si autem per vos ipsos constituere et praefinire, contradictores vero quoslibet et rebelles et vobis non parentes, seu vos in officio visitationis huiusmodi impedientes vel impedire procurantes per poenas et censuras ecclesiasticas iuxta canonicas sanctiones, omni tamen appellatione postposita, compescere, illasque in eos et eorum quemlibet promulgare, ac etiam iteratis vicibus aggravare, interdictum ecclesiasticum, et ad id, si opus fuerit, auxilium brachii saecularis invocare, et eos, qui ad cor reversi fuerint, ab huiusmodi censuris et poenis absolvere et liberare. Praeterea parochiales et sine cura et alias quascunque ecclesias, monasteria tam virorum quam mulierum, hospitalia, et quaecunque pia loca praefata in eisdem partibus consistentia, ac illarum et illorum personas etiam per eosdem vestros socios vel alios idoneos et sufficientes viros, sacerdotes tamen saeculares vel regulares per vos deligendos et deputandos, visitare, et eorum necessitatibus providere, qui quidem magis ardua vobis referre debeant, nec non ut in quibuscunque casibus, et episcopis et locorum ordinarijs, etiam ut sedis apostolicae delegat(is quomodolibet reservatis), aut permissis respective tam in foro conscientiae, q(uam exter)iori quas(libe)t personas in(iuncta in)de eis pro modo culpae poenitentia salutari absolvere, ac super eis, prout occurrerit, dispensare, atque ut per vos vel socios vestros, aut alios presbyteros seculares vel regulares idoneos et vobis probatos poenitentium quorumlibet peccata et confessiones audire, illosque etiam quibusvis sententijs, censuris et poenis quomodolibet innodatos, ac tam in praedictis etiam eisdem episcopis, quam alijs etiam sedi apostolicae reservatis casibus, ac in Bulla in die coenae Domini legi consueta contentis, iniunctis poenitentijs salutaribus et alijs iniungendis in forma ecclesiae consueta pariter absolvere, verbum quoque Dei proponere, et publice predicare, indulgentias quoque et

peccatorum remissiones per nos in provincia et locis prefatis visitandis concessas et elargitas publicare et publicari mandare, nec non quascunque lites et differentias inter cathedralium et aliarum ecclesiarum et monasteriorum episcopos, praelatos et superiores et capitula, conventus et illarum personas hactenus exortas pro iustitia et appellatione remota per vos ipsos, coniunctim tamen terminare, seu amicabiliter componere, causas quoque matrimoniales quas in partibus illis ad audientiam vestram deferri contigerit, cognoscere et similiter fine debito terminare, ac discordantes inter se ad invicem, ut ad pacem et concordiam redeant, etiam per censuram ecclesiasticam compellere; ac iuxta decreta sacri generalis concilij Tridentini sine cura ecclesias vel etiam curatas alijs curatis pauperibus unire, nec non ecclesias directas, et quae propter inopiam vel alias separari non possunt, iuxta formam eiusdem concilij in alias viciniores transferre et profanare, cathedrales quoque et alias tam seculares etiam collegiatas, quam regulares ecclesias et domos et monasteria, hospitalia et loca pia et religiosa quaecunque reficere et restaurare seu refici et restaurari mandare, ac dictas ecclesias et earum coemeteria polluta seu violata per vos vel alios sacerdotes, cum aqua tamen prius ab aliquo catholico episcopo benedicta, benedicere et reconciliare, nec non parochiales et alias curatas ecclesias erigere et instituere, et illis de rectoribus idoneis providere, ac monasteria et domos regularium, et coemeteria, hospitalia et pia loca similiter instituere et deputare, ac illas seu illam quascunque alias ecclesias et pia loca visitantibus indulgentias trium aut pauciorum annorum et totidem quadragenarum ad tempus vel perpetuo duraturas arbitrio vestro gratis concedere et elargiri, ac ab ecclesijs cum cura et sine cura, et alijs beneficijs ecclesiasticis haereticos, schismaticos, vel alios illicitos detentores aut incorrigibiles criminosos eijcere et amovere, et alios loco ipsorum catholicos, et arbitrio vestro habiles vel idoneos rectores seu vicarios perpetuos vel ad tempus instituere et deputare; insuper etiam earundem ecclesiarum et beneficiorum curatorum rectoribus et beneficiatis, qui inabiles seu minus sufficientes fuerint, aut alio infirmitatis perpetuo vel ad tempus impedimento detenti alios utiliores, ac sufficientes coadiutores presbyteros similiter seculares vel regulares dare vel assignare, aut alias, prout magis opportunum fuerit, providere, proviso tamen, si id commode fieri potest, ne rectores amovendi egeant; atque si quod ecclesiasticum beneficium adeo pingue sit, ut pluribus ministris sustentandis sufficiat, illud etiam, prout vobis visum fuerit expedire, pro locorum necessitate in plures portiones, citra tamen praeiudicium obtinentis, dividere et dismembrare, ac illas totidem presbyteris vel clericis etiam in perpetuum assignare. Praeterea oratoria etiam privata et in aedibus privatorum, in loco tamen decenti et ab ordinarijs locorum visitanda, ad divinum tantum cultum constituere et deputare, et in eis missas et alia divina officia celebrandi licentiam concedere et impertiri. Ac omnia et singula, quae episcopi et ordinarij locorum, etiam tanquam de-

legati sedis apostolicae, tam vigore decretorum concilij Tridentini, quam aliarum generalium constitutionum facere possunt vel debent, atque alia, non tamen pontificalia, quae ad divini nominis incrementum et catholicae fidei propagationem et abusuum, haeresum et errorum reprobationem et exstirpationem spectant aut spectare possunt, caeteraque omnia et singula in praemissis et circa ea necessaria, seu quomodolibet opportuna, facere, gerere, mandare et exequi libere et licite possitis et valeatis, apostolica auctoritate tenore praesentium plenam et amplam, liberam et omnimodam facultatem concedimus et potestatem. Mandantes omnibus et singulis venerabilibus fratribus nostris episcopis, archiepiscopis et dilectis filijs abbatibus, capitulis, conventibus et collegijs, nec non eorum praepositis, quomodolibet nuncupatis prioribus, commendatarijs, canonicis, rectoribus, beneficiatis et personis ecclesiasticis et religiosis universis in virtute sanctae obedientiae, quatenus vos et quemlibet vestrum alacri, prompto et benigno suscipientes affectu tanquam nostros et sedis apostolicae visitatores, reformatores et delegatos generales et speciales recipiant et admittant, ac recipi et admitti facientes, vobisque in praemissis pareant et efficaciter obediant; gubernatoribns vero iudicibus, officialibus et magistratibus civitatum et locorum praefatorum quocunque honore praefulgeant vel nomine nuncupentur, ac universitatibus, communitatibus et alijs qnibuslibet ad quas spectat, christianis quidem in virtute eiusdem sanctae obedientiae praecipientes, alios vero non christianos hortantes per omnipotentem communem omnium Deum, quem eis propitium fore rogamus in agnitionem veritatis, et quoties a vobis fuerint requisiti, vobis circa praemissorum executionem assistant, omnemque favorem et opem et auxilium etiam brachij secularis prompte et efficaciter praestent et exhibeant. Ut autem uberior et certior salutis animarum fructus ex huiusmodi visitatione ad Dei gloriam provenire possit, vobis ut cum omnibus et quibuscunque clericis, presbyteris et praelatis, tam saecularibus quam regularibus, qui extra tempora a iure statuta, vel sine litteris dimissorijs vel a non habente potestatem obtentis vel ante legittimam aetatem, vel per saltum aut ab episcopo non suo, quive suspensi vel aliqua censura ligati, aut plures sacros eadem die conferre seu recipere ordines praesumpserunt, et alias quomodolibet male promotis, etiam si simoniace, super irregularitate per ipsos occasione praemissorum, vel etiam simoniae in ordinibus et beneficijs ecclesiasticis admissae, quod missas et alia divina celebrarunt officia sic ligati et alias quomodolibet contractas, nec non et cum alijs super quibuslibet irregularitatibus occultis vel non occultis seu manifestis, praeterquam ab homicidio voluntario provenientibus, ut ea non obstante, si tamen in ipsa ordinum collatione debita forma fuerit observata, per quam ipsi collatos ordines receperint in suis etiam sacris ordinibus et in altaris ministerio ministrare, ac beneficia ecclesiastica quaecunque, quodcunque et qualiacunque fuerint, etiam curata, hactenus obtenta retinere et in posterum canonice sibi conferenda recipere et obtinere

libere et licite possint et valeant, in foro conscientiae vel etiam in utroque gratis dispensare. Atque si quem ex praesbiteris vel clericis per vos visitandis de parochiali ecclesia, non servato concursu coram examinatoribus si dioecesana synodo post dictum concilium Tridentinum forsitan habita deputatis iuxta eiusdem concilj decretum et constitutionem apostolicam desuper emanatam, post idem concilium et constitutionem huiusmodi provisum inveneritis, ipsum in possessione dimittere, et provisionem huiusmodi ratam habere, dummodo provisus ipse per vestrum examen diligenter habendum ad curam animarum exercendam idoneus seu alias aptus vestro iudicio reperiatur, et eidem fructus, redditus et proventus parochialis ecclesiae predictae quemcunque annuum valorem ascendant male perceptos remittere. Atque cum ijs, quos infra tempus a iure statutum ratione parochialium ecclesiarum, quae obtinuerint, ad sacros ordines repereritis non fuisse promotos, etiam si tempus dilatae, seu omissae promotionis sit valde longum, ac propterea etiam ad nos et sedis apostolicae dispositionem sint devolutae, dummodo reipsa promoveantur de ordinarij collatoris, si praesens aderit, consensu, alioquin sine eo, ut illas retinere valeant, dispensare, ac eisdem fructus earumdem ecclesiarum occasione praemissa male perceptos remittere et condonare, nec non illis et alijs, qui forsan ex eo quod in earum ecclesijs et beneficijs ecclesiasticis personaliter non resederint, vel alias e causa minus iusta ab eis abfuerint, vel quod fidei catholicae professionem intra tempus ab eodem concilio Tridentino et alijs apostolicis constitutionibus statutum non emiserint, vel quod divinum officium seu horas canonicas debito seu aliquo tempore non persolverint, earum et eorum fructus indebite perceperunt, similiter fructus huiusmodi male perceptos, ad quamcunque etiam summam ascendentes, remittere et condonare libere et licite possitis et valeatis auctoritate et tenore praesentium pariter facultatem concedimus et potestatem. Volumus autem, si aliquas uniones, translationes, dismembrationes, suppressiones et erectiones aliquarum parochialium seu cum cura et sine cura ecclesiarum et beneficiorum ecclesiasticorum faciendas esse iudicaveritis, eas in casibus a iure et decretis prefati concilij Tridentini permissis de proborum virorum consilio ac etiam accedente episcopi seu ordinarij loci, si in eisdem partibus catholicus habeatur et resideat, consensu, alioquin sine eo faciatis seu fieri mandetis. Quaecunque vero graviora contra episcopos, archiepiscopos, primates et patriarchos inveneritis, recipiatis et in scriptis una cum comprobationibus redigatis, et ad nos vestro sub sigillo, quamprimum tuto et commode poteritis, transmittatis, ut quod iustitia suaserit, maturius decernere voleamus. Non obstantibus quibusvis apostolicis ac in provincialibus et synodalibus concilijs editis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus, ac ecclesiarum, monasteriorum regulariumque et aliorum locorum prefatorum et illorum ordinum quorumvis etiam minorum et aliorum mendicantium etiam iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia robo-

ratis, statutis et consuetudinibus, privilegijs quoque et indultis, et exemptionibus, libertatibus et litteris apostolicis, tam illis eorumque abbatibus, commendatarijs, quam quibusvis alijs superioribus et personis, etiam capitulis eorumque singularibus personis sub quibuscunque tenoribus et formis ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatorijs alijsque efficacioribus et insolitis clausulis, irritantibusque et alijs decretis in genere vel in specie etiam iteratis vicibus concessis et innovatis, quibus omnibus vel pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica et expressa non autem per clausulas generales idem importantes mentio seu quaevis alia expressio habenda aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret tenores huiusmodi ac . . . in illis adposita, perinde ac si de verbo ad verbum insererentur, praesentibus pro sufficienter expressis et insertis habentes illis alias in suo robore permansuris hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus contrarijs quibuscunque, aut si aliquibus communiter vel divisim ab eadem sede indultum quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam et de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum Romae apud s. Petrum sub annulo piscatoris die x Jannuarij 1584. Pontificatus nostri anno xII. Cae. Glerierius.

Bibliotheca Vaticana. Mso. latin. n. 8479 p. 164.

II. A. 1584. 10. Jannuarii. Romae. Idem papa A. Comuleo et socio eius facultates sacras elargitur.

Dilectis filijs Alexandro Comuleo, canonico Jadrensi, et Thomae Radio, societatis Jesu professori, vel eorum alteri Gregorius xII.

Dilecti filij salutem et apostolicam benedictionem. Cum vos in Albaniam et alias regiones, civitates, oppida et loca adiacentia, in quae vos pervenire contigerit, Turcarum tantum dominio mediate vel immediate subiecta, nostros et sedis apostolicae visitatores et delegatos de vestra pietate, prudentia, fide et integritate in domino confisi mittendos esse duxerimus, Nos, ut mandata nostra commodius exequi possitis, quo fueritis maiori facultate muniti atque ministerium vestrum honoretur, plenius et honorabilius impleatur, discretioni vestrae, ut sacerdotes viros idoneos et probatos, qui et quot vobis videbuntur seculares vel regulares tam de fratribus ordinis praedicatorum, quam fratrum minorum de observantia, vel alio ordine et religione etiam mendicantium de suorum tamen licentia superiorum in socios ad huiusmodi visitationis munus exequendum assumere et vobiscum adducere; ac ut vos et socij vestri sacerdotes prefati missas et alia divina officia etiam ante diem, cum vobis expedire visum fuerit, sub lucem tamen, ubique etiam in aedibus privatis, loco tamen decenti et honesto celebrare, quodque tam vos quam vestri socij sacerdotes in omnibus praedictis locis quoscunque fidelium natos infantes et filios, et alios quoscun-

que ad veritatem fidei venire cupientes recipere et baptizare possitis. Vos quoque et vestri socij sacerdotes in baptismo ministrando, sacro chrismate et oleo cathecumenorum veteribus seu eo anno non benedictis, si nova commode habere non poteritis, respective uti; insuper et vos universos utriusque sexus Christi fideles etiam presbyteros, episcopos et praelatos ab omnibus peccatis, criminibus, excessibus, casibus, sententijs et censuris non modo episcopis et locorum ordinarijs ac sedi apostolicae, nec non et in Bulla in die coenae Domini legi consueta, aut alias nobis et eidem sedi quomodolibet reservatis et reservandis huiusmodi visitatione durante, praeterquam homicidij et mutilationis membrorum personae episcopi vel alterius praelati, iniuncta inde eis pro modo culpae poenitentia salutari, et alijs quae de iure fuerint iniungenda absolvere, ac vota quaecunque per eos quomodolibet emissa, castitatis et religionis votis duntaxat exceptis, in alia pietatis opera commutare, huiusmodi etiam absolvendi et commutandi facultatem a nobis tenore praesentium concessam alijs presbyteris vestris socijs, ubi, quoties et quando vobis visum fuerit, communicare et impertiri, ipsique, prout vobis commissa fuerit, illa libere uti; quodque tam vos quam illi eisdem Christi fidelibus eucharistiae et alia sacramenta ecclesiae ministrare, quae sacerdotes parochi conferre possunt, et nuptijs per eos legitime contrahendis in locis, in quibus copia proprij et idonei parochi commode haberi non possit, tanquam proprij parochi interesse, ac illis sacerdotalem benedictionem impendere libere et licite valeatis; praeterea clericis etiam ex alijs causis, quam in alijs delegationis vestrae litteris continentur, atque etiam laicis, fructus, redditus et proventus ecclesiarum et beneficiorum ecclesiasticorum quorumcunque in predictis partibus existentium quomodolibet et ex quacunque causa male seu alias indebite, perceptos vel usurpatos in toto vel in parte, prout vobis videbitur expedire, remittere vel condonare, vel super eis in reparationem sive utilitatem ecclesiae et beneficiorum huiusmodi damnum seu iniuriam passorum aut Christi pauperum usum, et captivorum redemptionem componere, quin et quecunque male ablata incerta vel certa non existentibus dominis, quibus restitutio fieri debeat, in opus eiusdem redemptionis captivorum, vel in alia pia opera arbitrio vestro convertere et applicare, ita ut qui semel ea causa solverint, amplius eadem restituere non teneantur; nec non cum quibusvis personis in illis partibus commorantibus in tertio vel quarto consanguinitatis vel affinitatis gradibus invicem coniunctis sive super matrimonijs in eisdem gradibus invicem hactenus sine sedis apostolicae dispensatione scienter vel ignoranter contractis, carnali etiam inter eos copula subsecuta, ut in iam contractis remanere, aut si malnerint ea de integro contrahere libere et licite possint, cum opportuna a censuris, reatu incestus, et poenis, in quas sic contrahendo incurrerint, absolutione gratis dispensare, prolemque susceptam et suscipiendam ex inde legitimam decernere; ac quoscunque a fide catholica aberrantes et ad gremium sanctae matris ecclesiae humiliter redire volentes, postquam errores suos

publice vel secrete, prout vobis magis expedire visum fuerit, abiuraverint, ab erroribus suis in foro conscientiae, vel etiam in utroque, per quemlibet vestrum vel alium seu alios ex socijs vestris presbyteris idoneos ad id a vobis specialiter deputandos absolvere et liberare, ac eidem gremio et unitati fidelium reconciliare et aggregare iniuncta eis pro modo excesuum poenitentia salutari, ac alias iuxta formam litterarum facultates vobis de mandato nostro concessa per venerabiles fratres nostros s. r. e. cardinales inquisitores generales; porro quaecumque beneficia ecclesiastica canonicatus, prebendas et dignitates tam collegiaturam quam cathedralium ecclesiarum ac alias cum cura et sine cura ecclesias, quomodolibet vacantia, ubi non sunt episcopi vel alij ordinarij collatores catholici, ac nobis et dispositioni sedis apostolicae specialiter vel generaliter reservata vel affecta aut alias devoluta clericis idoneis et probatis gratis conferre et de illis eos providere, vel in eisdem vicarios et oeconomos et in curatis ad regimen animarum et presbyteros regulares instituere et deputare; ac cum quibusvis alijs regularibus personis super inhabilitate per eos ad vocem activam vel passivam officia, gradus, administrationes et dignitates suorum ordinum eo quod viri infra eorum septa, seu claustra monasteriorum foeminas aliquas, foeminae vero sanctimoniales sine legitima causa vel licentia infra suorum similiter septa monasteriorum viros contra nostros et sanctae mem. Pij P. V. praedecessoris nostri ordinationes admiserint respective forsan incursa dispensare, opportuna tamen praevia absolutione a censuris, quas propter praemissa incurrerint, ac etiam dispensatione quoad eos, qui clerici fuerint super irregularitate eadem forsan occasione contracta, atque eosdem personas ad predicta restituere et reintegrare; atque, ut aliquas ex approbatis a nobis et sede apostolica Christi fidelium utriusque sexus ss. sacramenti eucharistiae, sive nominis Dei, sive doctrinae Christianae aut charitatis aut alias ad opera pietatis exercenda institutas confraternitates seu societates in illis partibus cum eisdem gratijs, indulgentijs et peccatorum remissionibus eisdem confraternitatibus seu societatibus per nos vel alios romanos pontifices praedecessores nostros concessis erigere et instituere; nec non ut vos ac socij vestri sacerdotes omnia et quaecunque sacerdotalia indumenta et ornamenta ac alias sacras vestes, instrumenta et vasa ecclesiastica ac pallas et corporalia, non tamen calices et patenas, nec alia, in quibus sacra unctio adhibetur, pariter benedicere, libere et licite possitis, ac caetera officia omnia sacerdotalia non autem pontificalia exercere; ad haec viros idoneos et sufficientes ad instrumenta, contractus, rogitus et acta publica conscribenda publicos notarios et tabelliones, recepto prius ab eis solito fidelitatis iuramento, eadem auctoritate creare et deputare; praeterea personas vestras peramplius honorare et saluti fidelium illarum partium consulere volentes, ut omnibus et singulis Christi fidelibus in praedictis partibus per vos visitandis, seu in eis commorantibus vere poenitentibus, qui vobis vel socijs vestris aut alijs sacerdotibus secularibus vel regularibus ab eorum

ordinarijs seu superioribus vel a nobis approbatis, seu alias quomodolibet deputatis peccata sua fuerint confessi, ac sacram, si poterunt, eucharistiam susceperint, et iuxta ordinationem desuper per vos faciendam aliquod ieiunium aut pietatis opus fecerint, ac pro fidei catholicae exaltatione et populi christiani salute pias ad Deum preces effuderint, semel plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem auctoritate nostra concedere et impertiri; iis autem, qui missae solemni per vos in quocunque loco earundem partium celebrandae devote interfuerint et pias itidem ad Deum preces pro eiusdem fidei exaltatione et populi christiani salute effuderint, tres annos et totidem quadragenas de vera indulgentia in forma ecclesiae consueta eadem auctoritate similiter impertiri libere et licite possitis et valeatis, plenam et liberam apostolica auctoritate tenore praesentium facultatem concedimus et potestatem; et ad extremum ut vos socijque vestri per vos pro tempore assumendi ad huiusmodi visitationis munus fructum de vestris laboribus reportetis et sentiatis ex eis aeternae salutis vobis commoda uberius proventura, de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi vobis et cuilibet vestrum vere poenitentibus et confessis similem plenariam peccatorum vestrorum atque illam indulgentiam et remissionem, quam proficiscentibus in terrae sanctae subsidium sedes apostolica concedere consuevit, pariter tenore praesentium misericorditer in Domino concedimus et elargimur. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostololicis caeterisque contrarijs quibuscunque et praesertim regula nostra de non concedendis indulgentijs ad instar. Declaramus autem facultates tam praesentibus quam alijs nostris litteris concessas sive contentas intelligi coniunctim commissas, praeterquam in expressis et concernentibus forum conscientiae sive secretum et excepto casu mortis, infirmitatis aut alicuius legitimi impedimenti alterius vestrum, quibus quidem casibus volumus atque decernimus facultates huiusmodi in solitum vobis et cuilibet vestrum esse concessas. Datum Romae apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die x Jannuarij MDLXXXIIII. Pontificatus nostri anno duodecimo. Cae. Glorierius.

Ibidem n. 8479 p. 1660

III. A. 1584, 30. Novembris. Sophiae. Delegati A. Comuleus et Th. Radius, exhibent summo pontifici Gregorio XIII. brevem relationem de visitatis provinciis Macedonia, Servia et Bulgaria.

Gregorio XIII Alexander Comuleius et Thomas Radius.

Beatissime Pater! Absolvimus, divina favente gratia, provinciam nobis a Sanctitate Vestra demandatam; perlustravimus enim Macedoniam, Serviam et magnam Bulgariam, perquam diligenter Sanctitatis Vestrae nomine perscrutantes: quonam pacto hisce in locis ecclesiarum pastores et parochi se gerant, quam vigilanter suo munere fungentur, quam catholice et pie vivant latini populi, et quam

facile iis pareant, qui illorum spiritualem curam gerunt. Deo optimo maximo laus, quod et nobis magno gaudio fuit, nam non multa fuerunt apud illos corrigenda, si mores gentis, quacum assidue versantur, attendamus; quod et Sanctitati Vestrae pro suo in christianos populos paterno affectu periucundum fore procul dubio scimus. Contigit autem, ut huiusmodi legationis nostrae simul et pecuniarum, ad eam obeundam a Sanctissimo Domino elargitarum, fine(m vide)rimus. Quare ab eodem submisse petimus, ut iubeat tantumdem auri servis suis elargiri ad majora quoque, Deo favente, in his partibus explenda. Bene valeat interim Sanctissimus Dominus Noster, cui nos a Deo Nestoreos annos obnixe rogamus. Sophiae pridie Calendas Decembris anno MDLXXXIIII. Sanctitatis Vestrae inutiles et humiles servi Alexander Comuleius et Thomas Radius.

Archivio Borghese, Ser. III., n 5, p. 3.

IV. A. 1593, 21. Novembris. Romae. Instruttione a Don Alessandro de Comuli, arciprete di San Girolamo di Roma, mandato da Papa Clemente VIII. a diversi Prencipi et Potentati delle parti settentrionali.

Nostro Signore fa scelta della persona vostra per adoprarla in parte del più gran negotio che habbi hoggedì la repubblica christiana, mosso non solo dalla esperienza, che voi havete contratta in altre missioni con le genti, alle quali vi manda, et dalla lingua che havete per trattare con essi loro, ma più dalla conossenza, che ha del zelo vostro verso l' honore di Dio et della salute dell' anime et della fede, con che solete maneggiare le cose di questa Santa Sede.

Voi corrisponderete alla gratia grandissima, che vi fa la divina providenza nell' elegersi instrumento per opera sì grande, et alla confidenza che ripone Nostro Signore nella persona vostra, se raccommandando prima ogni giorno a sua Divina Maestà tutti i pensieri, et tutti le attioni vostre con orationi et con sacrifitii, come solete fare. acciò assista col suo santo lume a chi travaglia per la causa sua. Vi risolverete poi nel resto d' usare ogni possibile diligenza nei negotii che vi si commettono, et di procedere con le debite circonspettioni nel credere et nell' avvisare le cose, che occoreranno, non riferendo per vero, se non quello che saprete certissimo, et per dubio quello, che non potrete tenere per certo, allegando sempre gli autori et le cause della vostra credenza o non credenza, et mettendo ogni studio per ben conoscere le persone, prima che con loro si communichino i segreti importanti, perchè ben sapete voi quanto importi in simili negotii il silenzio et quanti mali potriano succedere in luogo dei beni, che procuramo, se si divulgassero i nostri consigli avanti il tempo.

Quì dunque userete cura, che nè anco gli huomini che verranno con voi, li quali non hanno da essere più di due, della medesima lingua schiavona, sappiano de vostri viaggi, se non quello che con-

vien loro far sapere, et che finchè non sete fuor d' Italia niuno intenda ove siate per andare. Uno de' compagni si desidereria che fosse capace di tutto il negotio per poterlo seco communicare quando sarà tempo a fine di potersene valere per mandarlo in qualche luogo, ove voi non potreste essere cosi in un tratto, et acciò anco, se a voi accadesse (che Dio benedetto non lo permetta) o infermità o altra siagura, possa egli continuare per servitio di Dio la tela cominciata al meglio che sia possibile.

Il primo volo vostro ha da essere verso *Venetia*, ove intenderete ciò che passi intorno alla prattica cominciata dagli Albanesi, et se seranno quivi huomini di quella natione, da quali si possa fidare, mostrate loro, che quando dicono da dovero, et mostrino fondamenti sodi de loro disegni, Nostro Signore et questa Santa Sede ne terra protettione, et ajuterà con ogni opera possibile la libertà et la salute di tante anime per cavarle dal giogo Turchesco et dalli pericoli dell' inferno, però li consigliarete a mandar quà huomini reali et intelligenti, dalli quali possiamo haver lume securo della possanza, delle voglie, delle commodità et delli bisogni di quelle genti. Al qual fine se a voi parerà anco di scrivere in quelle parti a qualche buon Christiano et amico vostro, si rimette al vostro giuditio, se giudicarete di poterlo fare securamente et con frutto, acciò cominciandosi una tale impresa, ella si possa esseguire con i debiti modi, perchè altrimente ne seguiria danno et biasimo della medesima natione Albanese, la quale in altro caso simile non ritrovarebbe chi le desse credito, nè chi l'aiutasse. Di questo, prima che partiate da Venetia, doverete scrivere minutamente consignando le lettere vostre al nuntio di Nostro Signore senza lasciar intendere ad huomo del mondo i fini nostri, nè parte alcuna di questo trattato, massime in quella città, la quale vorria farvi sopra mille commenti, et però sarà bene, che di là vi stringhiate (sic) quanto prima, mostrando anco alli più intimi amici et parenti vostri d' andare per vostre facende, o alla patria, o altrove.

Da Venetia il dritto viaggio vostro doveria essere verso *Transilvania* per la via di Trento, d' Ispruck et di Vienna pigliando poi lingua per poter tenere di là il camino più breve et più securo. Presso il Prencipe di Transilvania si procurerà che habbiate a ritrovar anco il Signor Cardinale Battori; et per quel che s' intende dell' ordine venuto là del Turco di mettere insieme le genti, per congiungerle col campo suo contra l' Ungheria, saranno le cose di raggione in molto movimento et in ventilatione de' partiti dubii, perchè parerà loro d' havere il lupo per l' orecchie, et di non potersi assicurare nè col tenerlo, nè col lasciarlo. Et veramente hanno per le mani un ardua risolutione et piena di pericoli per la gran potenza del Turco, et per soler egli con ingiustissima barbarie pigliare ogni minima occasione d' opprimere et soggiogare tutti li suoi vicini. Però è da sperare, che voi arrivarete in tempo di aiutare a pigliare il partito migliore, che consiste in eleggere de due mali et de due pericoli, il male et il pericolo minore et la più

apparente speranza di conseguire il bene. Nelle conventioni che sono fra il Transilvano et il Turco presupponemo, che sia quest' obbligo d'unire le forze di quella Provincia con quelle del Turco ogni volta che sia ricercato; sapemo ciò essere stato fatto altre volte, et massime nell' imprese di Zighet, ove si sa, che le genti Transilvane prestarono il meglio dell' opera in far sentire quel danno alla Republica Christiana.

Vedemo anche il pericolo, che può essere nell' irritare il Turco col denegargli al presente cosa donata per patto et per consuetudine. Ma non credemo, che nè patto, nè consuetudine, nè pericolo possa mai muovere un Prencipe Christiano ad aiutare con le forze sue lo nemico della fede di Christo, perchè chiara cosa è, che nè li patti, nè le consuetudine si ponno allegare per cosa volontaria, ma estorta da mera violenza. Non accede dunque considerare, a quanto valore possa essere o la promessa di mandare le genti sotto a stendardi Turcheschi, o l' esempio d' averle altre volte mandate, ma solo la necessità di farlo al presente, et il pericolo dell' ometterlo.

Bisognarà dunque mostrare al Transilvano quello che a lui medesimo deve esser notissimo, che egli ha da fare con gente barbara, infedele et sprezzatrice d' ogni giustitia et d' ogni equità, et che per legge stima honesto tutto quello che è utile all' imperio suo. Però spogliando egli la sua provintia d' ogni presidio, col mettere le genti, et forse anco la persona propria a discretione di chi non ha discretione, può dire di fare volontariamente altri padrone del suo stato. Nè deve fidarsi su quel che avvene doppo la presa di Zighet, che si lasciorono tornare alle case le genti di Transilvania, et si conservò la provintia nel suo stato di prima, perchè o la morte di Solimano, o qualche spirito di giustitia maggiore, che era in quel Prencipe, causò che per all' hora le cose passassero in quella maniera. Ma si sa, che Sinam Bassa, hora generale dell' essercito Turchesco, et all' hora et più volte da poi diede consiglio, che con un tale inganno si sopraprendesse la Transilvania, et da quella et dalla Moldavia s' assaltasse poi la Polonia; onde ben può conoscere quel Prencipe, che si espone a certissima ruina obedendo agli ordini del Turco, ma non ubedendo il pericolo non è tanto certo, perchè riserva in se il suo vigore et le sue forze per diffendersi, et può sperare, che altri diano tanto che fare a Turchi, che non habbiano tempo di voltarsi contro di lui, perchè o i Turchi vinceranno, o havendoli aiutati o no, può essere sicurissimo d' essere inghiottito da loro; se perderanno, non haverà offeso Dio, nè si sarà concitato contro l' odio di tutta la christianità et massimamente dei vicini.

Il migliore et più utile consiglio pare però che fosse per hora di mostrarsi volenteroso d' unire le sue forze, et darne segno col metterlo all' ordine. Ma con qualche pretesto andare scusando et differendo per potersi valere del benefitio del tempo, nè gli mancaranno occasioni aparenti di scuse, hora mostrando di temere qualche sol-

levazione degli heretici per haver fatto, già pochi mesi, decapitare il marescial Galfio et Paolo Gyulay, che cercavano d' opprimere la religione cattolica et erano huomini d' autorità principale, overo di non potersi fidare del Signor Baldassare, suo cuggino, per li dispareri, che sono prima corsi fra loro; et sono queste cose tutte note a' medesimi Turchi, che però le terranno più facilmente per vere, come forse la più presente notitia dello stato di quella provincia somministrerà altri non meno apparenti pretesti, et forse si potria anco addurre di non essere obligato a questo se non quando si trova in campo la propria persona del gran Signore, come può essere che s' interpretino le parole della investitura. Potria anco servire al medesimo fine qualche moto di forze vicine, che potesse rendere lo stato mal sicuro quando fossero allontanati quelli che l' hanno a difendere. Tirando in questo modo il tempo in lungo, quadagnaria il Prencipe almeno spatio d' osservare i progressi di Turchi, et dell' unione che nostro Signore procura di fare delle forze de Christiani contra di loro per risolversi poi a quello, che gli insegnasse la raggione del publico et delle sue proprie necessità, le quali in somma deve Sua Altezza misurare non solo secondo gli accidenti presentanei, ma anco secondo quello, che può accedere poco dapoi; perchè niuna cosa può essere nell' animo più certa di questa, che il Turco crescendo di potenza in Ungheria vorrà haver anco la Transilvania sottoposta, et tanto più facile gli sarà l' impresa, quanto più haverà debilitati li Prencipi d' Austria, et le misere reliquie del regno d' Ungheria; la qual causa perciò vien ad esser commune al Transilvano; ma più per lo rispetto della religione et della fede di Christo, che deve preponderare ad ogni altra cosa. Però s' ha da fare ogni sforzo non solo per non aiutare, ma anco per impedire gli accrescimenti della potenza Turchesca, con le raggioni allegate di sopra, o non dissimili da quelle; ma col medesimo fine di non lasciare agrandire il Turco, andò temporegiando Mehemet Cherei Prencipe de Tartari Precopensi in modo, che non diede nè denegò gli aiuti, che da lui si ricercavano contro il Persiano, et quaudo si trovò bene astretto dalle minaccie si mosse l' anno dell' LXXXIII con grosso numero di gente, ma arrivato al fiume Tanai confine del suo dominio insieme con li ministri mandati dal Turco per solercitarlo fece sopravenire chi l' avvisò, che lo stato suo per la sua assenza era sottosopra, et che si temeva, che Polacchi non entrassero a guastarlo. Con la qual fintione se ne tornò indietro con molta fretta, et così non ponno mancare d' altri varii modi di scusa o di dilatione.

In questo proposito s' è inteso, che il Prencipe, com' è di natura generoso et magnanimo, si è più volte doluto di vivere di questa maniera come vasallo del Turco, poiche da lui riceve lo stendardo et la investitura con queste parole: *concedimus regnum nostrum Transylvaniae etc.* la qual anco fin hora è stata gratia personale, ma col Prencipe presente ottenne il re Stefano, che si dicesse: *concedimus regnum nostrum Transilvaniae Sigismundo et successoribus*

eius, il che però non lo libera dalla soggetione et dall' homagio, per il quale paga 15/m scudi d'oro l'anno, et più di tre volte tanti per donativi alli Bassa et altri, dalla quale servitù suole discorrere Sua Altezza che si liberaria volontieri, se trovasse modo sicuro, et che pensava di farlo al tempo del re Stefano suo zio et che lo farebbe, se vedesse presentata qualche sicurèzza sotto l' ombra dell' imperatore o dell' imperio. Però bisognerà vedere, qual sia hora l' animo suo intorno a questo, et se con qualche patto di scambievole difesa, o con la casa d'Austria o con l'Imperio, pensasse Sua Altezza di poter vivere securo, col qual mezzo si potria anco procurare di darle moglie, et quando per questa ella si venisse dichiarando amica della casa d'Austria, Nostro Signore interporebbe poi anco l' autorità sua in farle ottenere una della figliole dell' arciduca Carlo (che sia in cielo), la quale lo farebbe cognato di due potentissimi re della Christianità, onde li deveria (sic) gloria grande. Del qual particolare quando s' intrasse in discorso, haverete a mostrare, che niun' altra ragione muove i Prencipi Christiani a non apparentarsi volontieri seco, se non perchè lo vegono troppo dependere per necessità del Turco, et temono che per un minimo capriccio non intervenisse di lui quel che si vede ogni giorno intervenire a Prencipi di Vallachia et di Moldavia; ma quando il mondo lo scorgesse meno sottoposto a giogo tale, et alto a defendere le cose sue, et anco con la gratia di Dio a sotrarsi affatto da quella soggettione, non è dubio, che i più nobili e più potenti bramariano l' amicitia et parentela sua. Nell' offerire però l' opera di Nostro Signore in questo fatto conviene astenersi da certe piu efficaci speranze, accio se non venissero poi ad effetto, non causassero disgusti et disperationi pericolose. Potrà essere che di questo o dall' Illmo Signor Cardinale Madruzzi o dal Nuntio di Corte cesarea venga scritto qualche particolare di più, su il quale fondamento possiate passare più oltre, et all' hora vi governarete secondo gli avvisi, che haverete di lì, ove si è ordinato, che vi si scriva verso Vienna, acciò trovate le lettere nel passagio. Con queste raggioni et altri che a voi insegnerà la presente notitia delle cose havete d' ingegnarvi di persuadere il Prencipe a quello che può importare al benefitio universale et al suo proprio.

Ma quando pure paresse a Sua Altezza di ritrovarsi cosi stretta, che ne anco gli fosse concesso il governarsi con simili dissimulationi, haverete a consigliarlo che conduca le genti in propria persona, o le mandi al meno sotto la carica del Signor Baldassare suo cuggino. Ma che o l' uno o l' altro si muova con animo et risolutione di essere come l' apparenza da quella parte, ma con assistenza per la parte di Christiani per governarsi nell' impresa conforme a quello che sentiranno essere maggiore servitio di Dio e della Republica Christiana, perchè Sua Santità procurerà, che anco nel campo siano avvisati segretissimamamente di quello che succederà dell' unione di Christiani et delle sollevationi, che si procureranno in altre parte contra Turchi. Per questo effetto haverete brevi per

il prencipe et per il cardinale, per il signor Baldassare Battori, et lettere per il padre Alfonso Cariglia della compagnia di Giesù, et confessore di Sua Altezza, che aiuterà la prattica col consiglio et con l' autorità. Con altri non doverà parlarsene, et a questi effetti stessi s' haverà da raccomandare il segreto quanto più si potrà. S' haverete anco breve per il signor Stefano, fratello del cardinale, con cui communicarete quela parte del negotio, che sarà giudicato dal principe, et dal cardinale, se sarà in corte; ma se sarà lontano, anco che lo trovaste per camino, bastarà salutarlo per parte di Nostro Signore et presentargli la benedittione di Sua Santità. Cosi dunque, il fine di tutti questi offitii sarà, che, o si deneghino gli aiuti dimandati dal Turco, o si ritardino, o non potendosi fare nè l' uno nè l' altro, si congiungano cautelosamente di maniera che siano in apparenza et non in esistenza.

Dal padre Alfonso Cariglia intenderete ciò, che sarà passato ne' comizii che si dovevano celebrare in fine di Settembre prossimo passato intorno alla revocatione de' padri del Giesù, et per quell' effetto farete gli offitii, ch' egli et voi insieme giudicarete necessarii.

Al cardinale direte, che conforme al suo desiderio si tengono quattro alunni, due di lingua Tedesca, et due d' Ungara, et che si sta aspettando, che mandi a farli condurre. Che similmente se gli è risposto in materia del vescovo, che desiderava dell' ordine di san Francesco, et che quando Sua Signoria illma si risolverà sul sogetto, Nostro Signore la consolerà volontieri, et voi stesso darete calore a quei pensieri d' havere il vescovo, se crederete (come già si giudica) che la religione cattòlica sia per coglierne molto frutto.

Da quei medesimi signori potrete cavare qualche lume degli animi, et delle forze di quelli, che regono di presente la Moldavia et la Vallachia per intendere qual offitio si potesse fare con essi loro, et che cosa se n' havesse ad aspettare. Et prima che partiate di là doverete dare minutissimo raguaglio di tutto il vostro negotiato con la cifra che vi si consegna a questo effetto, inviando le lettere a Vienna al rettore del Giesù con cui concertarete nel passare, acciò le faccia venire di lungo con buona diligenza, et per assicurare il ricapito sarà bene, che in casi simili mandiate sempre più di un duplicato.

Haverete medesimamente ad informarsi da quei signori intorno alle cose de' Cosacchi, et ciò ch' essi ne sperano, non lasciando però scoprire i disegni vostri finche non discoprete voi i loro, cioè se credono che delli Cosacchi possono fare diversione di momento, et si sentisse volontieri, che la facessero; forse anco i moti di coloro serviriano di scusa presso al Turco di non lasciare la patria vuota di difese, poiche sogliono scorrere, come aquila volante hora in questa, hora in quella parte. E vero che di questo pretesto non si potria voler tanto la Transilvania, che è più lontana, et munita di natura et d' arte, come potranno fare li Tartari Precopensi, li

Moldavi et li Vallachi, ch' habitano paesi più piani, et meno forti, anzi li primi hanno anco poche terre cinte o di muraglia o di fossa, et quando escono, sogliono lasciare a casa solo le femmine, li fanciuli et li vecchi. Però quando veggono in moto li Cosacchi, s' è osservato, che non ardiscono allontanarsi dalle proprie tane li Precopensi, nè dalle case loro parimente mal munite li Moldavi et li Vallachi.

Spedito che vi siete di Transilvania, doverete tenere il camino verso *Leopoli*, ove ritroverete l' arcivescovo, prelato di buon zelo et di calore per cui haverete Breve; seco anco s' haverà da usare gran circonspettione nel communicare il disegno intorno a' Cosacchi, perchè potria essere che l' amore della patria et il dubio di non irritare l' armi Turchesche contra la Polonia, lo facesse sentir mali quel che ad altri parerà bene per la republica Christiana, et per battere il nemico de più parti. Però mostrarete, che il fine principale del vostro viaggio verso di lui sia stato per informarsi dello stato della Moldavia et della Vallachia, et per vedere ciò che da quei prencipi et da popoli si potesse aspettare di frutti, o per la religione Cattolica o per la guerra Turchesca. Poi osservando le sua inclinationi, vi allargarete, o vi ristringerete nella materia de Cosacchi, come vederete esser convenevole, et se da ragionamenti, che passaranno seco et con altri verrete ad accorgervi, che potesse dispiacere a Poloni qualunque movimento de' Cosacchi, tanto più bisognerà dissimulare il disegno; et per fuggire gli impedimenti che si potessero attraversare, in tal caso saria necessario elegere il luoco della trattatione fuori del confine di Polonia; ma altrimente il più opportuno et più commodo par che sia per essere Camignez, o alcuni dei castelli posti più a dentro a' confini come sono Caniow, Korsum, Czerhazi. Il capitaneato di questi luoghi vacato nel fine del mese passato d' Agosto sarà forse dato al duca d' Ostroga, che lo pretendeva, et n' havera fatto supplicare al re nel punto che Sua Maestà partiva di Danzich verso Svetia, al quale duca vi si dà anco breve per questo rispetto, ricordandovi però le solite cautele di usare nel muovere simili materie con tutti i Polacchi, per quello che vi ponno havere di proprio interesse. Per altro il duca è benissime informato degli huomini, delle forze, et de' disegni de' Cosacchi, nè forse potrete da altri haverne miglior lume per sapere quali huomini sono d' autorità fra loro, et con quali mezzi s' habbiano a disporre.

A esso Duca per conciliare la benevolenza potrete dire, che Nostro Signore, conoscendo il valore et merito suo, ordinò al nuntio di corte Cesarea che favorisse la pretensione sua alli beni, che teneva il signore di Rosembergh, et che esso Nuntio avvisa di haver scritto a lui medesimo ciò che conveniva per continuare quell' attione, da quale saria aiutata da Sua Beatitudine in ogni miglior modo. Il padre del medesimo duca è Palatino di Volinia nel medesimo vicinato, del quale si parla, et da lui ancora potrete ricevere con-

sigli et aiuti buoni purchè v' informiate prima dell' inclinationi sue et procediate cautemente.

Nel medesimo tratto vi è anco il vescovo di Luceoria, che fù ambasciatore a Roma a tempo di Sisto Quinto di felice memoria, et è prelato di buon zelo et di valore. Per quel Palatino et per questo vescovo haverete brevi, et se ne valerete secondo le occasioni et il bisogno.

Tornando a Cosacchi, è verisimile che essi, tosto che siano avvisati dell' arrivo vostro, et del desiderio, che havete di trattar con essi loro, siano per mandare incontinenti ove vorrete voi huomini, che v' ascoltino, o forse desidereranno di condurvi nei suoi propri luoghi, intorno a che haverete a governarvi come più giudicarete convenire. Et perchè Dio sa, se mai più pervenne a quei recessi ministro alcuno di questa Santa Sede, doverete procedere di maniera, che habbiano di pigliare alto concetto della religione, et della potestà et autorità Pontificia. Da loro intenderete prima le commodità che haveriano d' assaltare i paësi del Turco, il numero delle genti che potriano condur seco, le speranze che havessero d' unir con loro i Circassi, o Vallachi, o Moldavi et per quel che si promettessero de' Precopensi, et de' Mengrelli, loro vicini, per farli sollevare contro il Turco, prima che l' insatiabil furia sua gli assorbisca tutti compitamente, et li persuaderete a fare risonnare una volta la fama loro per il mondo con qualche signalata attione, mostrando l' opportunità del tempo, horchè le forze Turchesche sono occupate nella guerra contra Christiani, onde resterà facile ogni impresa che si tenti con la ferocia et velocità loro solita.

Qui si considera che potessero assaltare d' improviso Mon Castro, o Cosigluf come lo chiamano i Polacchi, et per quella strada caminare innanzi per le rive del mare maggiore, che dariano materia di grossissima preda, ne potriano li Turchi rottarsi alla difesa delle cose proprie per le forze de' Christiani, che sperano siano per havere a fronte ben gagliarde.

La prima risposta de'Cosacchi è verisimile, che sarà de danari, et voi potrete andar loro promettendo che cominciata che habbiano quella notabile impresa, Sua Santità mostrarà verso di loro la sua cortesia, et proVederà di subito alcuno danaro, di che vedrete che in ogni modo si contentino, assicurandoli con le più efficaci parole che saprete, che per non sapersi bene lo stato delle cose, et la volontà loro, non si sia potuto risolvere in Roma di fare provisione alcuna di danari; ma quando pure negassero di muoversi senza qualche somma presente alla mano; certificato che vi sarete bene del numero et dell' invasione gagliarda che siano per fare, potrete lasciarvi intendere d' haver loro a sborsare di presente fin alla somma di dodici mila fiorini, con patto però che non si diano prima che essi siano entrati nel paese nemico, et cominciato a fargli sentire de' danni. Per quest' effetto haverete per via di Montelupi lettere di credito per la detta quantità, et brevi di credenza per il capitano generale di essi Cosacchi, et per la communità loro del governo, et potrete

poi portare qualche più certa notitia di quella che habbiamo sin hora. In Camignez se vi haverete a fermare per occasione di questo trattato, haverete a sapere, che non vi è vescovo al presente, et che il palatino è heretico, ma il castellano è cattolico buono, per il quale ancor vi si dà breve Fra canonici di quella chiesa ci è N. N., il quale fa anco offitio di vicario, che è huomo da bene, et di molta pietà, in casa del quale potrete forse havere albergo et a questo fine vi si darà anco per lui breve et lettera.

Mentre li Cosacchi si mettesero all' ordine per esseguire quanto si è detto, resterà a voi da pensare, se fosse occasione di fare qualche bene in *Moldavia,* e in *Vallachia,* che sono provincie contigue a Camignez divisendole solo il fiume. Di questi popoli, di prencipi loro, et di quello che si è trattato, et si tratta tuttavia per la nostra santa fede, haverete informatione da padri del Giesù, et dell' arcivescovo di Leopoli, che ne ha havuto sopraintendenza sin qui per breve di papa Sisto di felice memoria, et ha mostrato tenerne buona cura, et se sarà giudicato espediente di entrare in qualche trattatione ove loro bisognerà da principio pretendere il solo fine della religione Cattolica, perchè non è securo fidarsi de gente schismatica prima che si scuoprino benbene gli interessi, et le passioni che là predominano. E bene tanto infelice la conditione di quei popoli, et di quei prencipi, che pare impossibile non viva in loro con ardente desiderio di mutarla. Dependono li prencipi della sola volontà del Turco, che li essalta, et li depone, et secondo li doni, o secondo li capricci; per questo vedemo di continuo andare reminghi per il mondo prencipi deposti di Moldavia et di Vallachia, nè puo essere che quelli, che sono in stato, mirando la fortuna degli altri non temano della propria. In Moldavia regna di presente un Aaron di fede Ruthenica, ma non alieno da' Cattolici. Egli cacciò dello stato già tre anni o poco più, et uccise Bruto, suo predecessore, et fu poi cacciato egli da Pietro Polono, il quale fu chiamato alla Porta, et fatto morir rimettendo nel dominio detto Aaron, il quale (come si è detto) non si mostra alieno da Cattolici, ne' da padri del Giesù, et ha presso di sè un segretario francese buonissimo Cattolico et desiderato di propagere la fede in quella provintia. In Vallachia non si sa particolarmente, come stiano le facende, se non che pochi mesi sono si trovava prigione in Camignez uno, che pretendeva quello stato, et era cattolico, di dove s' udi ultimamente sia stato liberato, et che andava verso Constantinopoli con gran speranza d' esser messo nello stato. Ma sia come si voglia, non par convenevole di fidare a queste genti segreto di tanta importanza, se non precede qualche esquisita notitia degli animi loro, nè sarà facile il rimuoverli dalla necessità d' unire le genti sue sotto li stendardi Turcheschi, se non vedono prima qualche manifesta declinatione di quell' Imperio; si potrà però andar loro toccando il pericolo primo et la disconvenienza grande di militare a favore de nemici della fede di Christo, la quale essi professano, et d' accrescere le forze di chi li tiene sogetti con si dura tiran-

nide, inducendo loro anco a memoria che essi sono colonia d' Italiani et che non devono volontariamente entrare in guerra, ove possono spargere il sangue de' proprii parenti; ma tutte queste cose l' haveranno a discorrere senza scoprire che derivino d' ordine di Nostro Signore, nè mostrandosi tra di loro come ministro di questa Santa Sede, se non in quanto si tratasse il solo particolare della fede Cattolica, o quando scoprisse in alcuno pensieri et risolutioni tali, che si possa farlo con frutto, et andarete in spetie toccando l' animo di quel segretario francese, con gli argomenti che vi pareranno a proposito per potersene valere, conforme a quello che s' osserverà dalle inclinationi sue, con costoro il fine ha da essere di persuaderli o a non congiungere le forze loro con quelle del Turco, valendosi di quelle scuse, che insegnerà il tempo, et particolarmente de Cosacchi, a quali lasciariano in preda le case loro, se le abbandonassero per seguire militia lontana, o almeno differire di farlo quando sarà possibile, o finalmente, che ritrovandosi in dura necessità di ubbidire al Turco, lo facciano col proposito di valersi dell' occasione che il tempo mettesse loro innanzi per far servitio a Dio, alla Republica Christiana, et per procurare la propria libertà, et la salute loro; nel qual caso saria necessario informarsi bene de' capi, nè' quali rimanesse il segreto, acciò quando fosse tempo si potesse trattare con essi loro.

Li Rasciani, che sono popoli vicini a questi, ma sulle rive del Danubio, di più numero et più feroci degli altri, et i Bolgari finitimi a questi, ma più verso la Tracia, et meno stimati per valore, sono ridotti in provincie et governati da ministri Turchi, se bene mantengono la fede Christiana; però sarà forse più difficile il trattare con loro, se non abbatesse in alcuno, che vi desse lume di qualche huomo d' autorità fra quelle genti, mediante il quale si potesse ordire qualche cosa.

Se in tutte queste nationi si vedesse animo deliberato a tentare qualche grande impresa, per liberarsi dal giogo d' acerbissima servitù, bisognerà considerare et intendere anco da loro, chi pensassero di potersi far capo di sì honorata et sì nobile attione, forse il nome della casa Battori farebbe desiderare uno di quei Signori, ma non è verisimile, che alcuno di loro entrasse in ballo senza vedere fondamento sodo del negotio, però non sarà bene per hora pensare ad altro, che a notare qualche cosa dell' inclinatione di quei popoli et del valore di detti fratelli Battori. Il signor Baldassare è tenuto cavaliero di gran spirito et di buon consiglio, ha veduto il mondo et si è trovato nelle guerre di Fiandra. Il signor Stefano ha anco peregrinato molto, et reputato prudente et ardito. Il cardinale è più giovane di loro, et habituato sin da fanciullo alla chierica, onde si può credere, che sia meno militare, pure bisognaria osservare le inclinationi di tutti. Il gran cancielero di Polonia ha più esperienza, più fama et più autorità d' ogni altro, ma non è verisimile che gli si lasciara indurre ad imprendere negotio si arduo, massime tenendo carichi publichi, che non gli concedono occuparsi in altro, et go-

dendo fortuna splendida, mal volontieri suole hazardare, per questo si può anco dubitare che l' consiglio di movimento de' Cosachi non fosse per piacergli per dubio di causare qualche tumulto nel regno, mentre il re è assente. Però doverete procedere seco con molto avvedimento; s' intende che egli sia per mettere la stanza in Cracovia, per dove non sarà il vostro viaggio; vi si da però breve, quale potrete mandargli con una vostra lettera dicendogli, che andate a ritrovare il principe di Transilvania d' ordine di Nostro Signore per trattar seco di cosa di religione et della guerra Turchesca; ma se lo troverete nel camino darete seco segni d' ogni gran confidenza, commanicandogli tutto ciò che pretende per ovviare che non s' uniscono le forze di Transilvania con quelle de' Turchi, ricereandolo di consiglio et ajuto per l' autorità che egli tiene con quella Altezza. Poi gli conferirete anco il disegno che si ha di tentare gli animi de Moldavi et de Vallachi, ma de' Cosachi tenete pure la briglia in mano, fin tanto che per via di discorso penetrate qual sia il parer suo, et se egli medesimo lodasse, che si facessero muovere, havete ad ascoltare i modi che egli giudicasse opportuni, et mostrare poi d' attribuire moltissimo alla prudenza sua. Seco potrete poi venire discorrendo di haver uditi in Roma varii ragionamenti fra maggiori, intorno a' modi di reprimere l' insolenza Turchesca, et che molti giudicavano, che si dovesse procurare di sollevarle contro li popoli vicini Christiani con universale opinione, che niuno potesse poi essere più atto a giudicare l' impresa tutta che sua Signoria Illma., nel qual proposito, se s' allargarà egli in qualche consideratione di momento, lo ricercarete a scrivere da se stesso a Nostro Signore, assicurandolo che saranno sempre stimati molto li consegli suoi.

Tutte queste materie si hanno a portare in modo, che si tengano sempre le orechie tese a ciò che s' udira de' progressi de' Turchi, perchè se per sorte si vedesse che fosse seguita la pace con l' Imperatore, sarebbe necessario fermarsi senza passare più innanzi, ma sentendosi seguitare la guerra, esseguite che si sariano tutte le cose ordinate di sopra, et dato qua di mano in mano avvisi particolari di tutti i successi, doverete ritornarvi o in Leopoli, o in *Camignez,* o in *Lustzch*, ove possiate havere più commodità di ricevere lettere d' Italia, le quali si faranno consegnare in Cracovia a padri del Giesù, et con loro doverete concertare del modo di mandarle et di receverle.

Se accaderà cosa che posiate convenire, che venga a notitia della Maestà dell' Imperatore, scrivetene sempre al vescovo di Cremona, nuntio di Nostro Signore presso sua Maestà Cesarea, valendovi della cifra medesima, della quale si manda anco un riscontro in sua mano a questo effetto.

Haverete anco breve per la serenissima regina vedova, acciò occorendovi pervenire ov' è Sua Maestà possiate presentarlo insieme con la benedittione di Nostro Signore, et communicar seco così superficialmente le caggioni del vostro viaggio.

Così anco si scrive all' arcivescovo Gneznense in vostra credenza, con cui potrete conferire con termini di confidenza et di stima il pensiero in genere et la paterna cura, che tiene Sua Beatitudine de pericoli della republica Christiana per la presente guerra de' Turchi, mostrando desiderio d' udire intorno a ciò il consiglio suo. Poi gli direte ciò che havete à trattare col Transilvano lasciandovi però intendere che l' camino vostro sia stato più tosto a fine di restituire in quel regno la compagnia di Giesù, che per altro effetto. Delle cose de Cosacchi, meglio sarà tirarlo a dire da se ciò che egli pensi, che lasciargli pervenire ombra de' nostri disegni.

Non si può risolvere per ancora, se dopo tutte queste cose haverete anco a passare in Moscovia, perchè Nostro Signore vuol prima intendere la mente dell' Imperatore et s' ella giudicasse meglio che andaste voi solo, o in compagnia di qualche personaggio suo, di chè già si è scritto, et tosto che s' abbia risposta, vi si mandaranno ordini nuovi; nel qual caso il suddetto vescovo di Cremona vi scriverà di Praga ciò che convenga di fare, et a questo fine doverete voi tenerlo avvisato del vostro viaggio di mano in mano, perchè bisogna forse haver poi anco il passaporto de Polacchi per uscire de' confini. Di che tutto, se sarà bisogna, vi si darà all' hora più piena notitia, et si mandaranno dietro brevi necessarii.

Andate voi in tanto allegramente con la scorta dell' angelo santo, et con la benedittione di Nostro Signore, che noi altri accompagnaremo di qua il viaggio et le attioni vostre con continue orationi. In Roma, li XXI. di Novembre, MDLXXXXIII.

Archivio Vaticano: Istruttioni di Gregorio XIII. e Clemente VIII. t. III pag. 63.

V. A. 1594, 7. Octobris, Cracoviae. Malaspina cardinali S. Georgio de adventu A. Comulei.

Malaspina al cardinale Sant Giorgio, Cracovia, 7. ottobre 1594. Capitò poi quà il S. Comuleo, et mi ha detto la causa, perchè non potè dare così presto li denari al Giaslovisci, et parmi che ha havuto giusta occasione, et per quello che posso comprender, giudico ch' egli sodiffacci bene al suo offitio; partira presto per Moscovia. Dio Nostro Signore lo conservici, et conduca al salvamento; egli riferisce che il Giaslovisci è passato in Tartaria con 20 m. cavalli, ma qui dicono che a pena con mille, et quelli non bene ordinati; presto si saperà il vero.

Archivio Borghese III, 91.

VI. A. 1594. 15. octobris, Varsaviae. Malaspina cardinali S. Georgio de moliminibus cancellarii regni Poloniae contra Comuleum et eius legationem.

Malaspina al cardinale Saut Giorgio. Varsavia 15 ottobre 1594. . . . Le sopraditte conscepute sospetioni vennero confirmate grandemente da quello che meco con molta confidenza communicò il

padre Alessandro, cioè che il cancelliero haveva detto, che non se può sperare, che la Polonia si congionga con li Imperiali, se primo il Catolico pretermettendo di dare delle vessationi al Navarro non resta egli assoluto et quieto Signore della Francia; che quando si sia per concludere collegatione egli vuol essere Generale delli Polacchi, Transilvani et Ongari, et che il detto cancellario presentialmente non si cura, che li principi Christiani lo incolpino della passata delli Tartari, per che si serve di essa imputatione appresso il Turco, et Tartari, ma che il strepito che fa, è per il timore di non perdere il credito della Republica, del quale egli abusando se ne serve per detrimento et di essa et di tutta la Christianità; ch' egli tiene commertio con la regina d' Inghilterra, et si serve del mezzo di essa con il Turco; et che apresso lui ultimamente sono stati da sei settimane huomini della sopradetta regina, che con molti presenti erano destinati a quella Porta; che dice di non temer casa d' Austria havendo l' appoggio delli Tartari et Turco, il primo pronto per li accidenti, che ricercano celerità, l' altro per quei, che permettono più tempo; che per impedire la negotiatione de sopradetto padre Alessandro haveva pubblicato, ch' egli era esploratore del Turco, che il Moldavo havrebbe presto destinato huomini a questa Maestà per notificar le cose di molta qualità nel sopraditto genere; che il cancelliero odiava grandemente la mia persona, et come si suspica per haver io ridotto il re in questo regno, referisce similmente che il Transilvano haveva comunicato seco, come il Turco haveva mandato un Chiaus facendole sapere, che di Polonia era avisato, che il rè non sarebbe tornato, et che però designava di far esso Transilvano re, et che di già haveva ordinato a Polacchi che dovessero eleggerlo.

Ibidem.

VII. A. 1594, 28. octobris, Cracoviae. Malaspina eidem cardinali refert de litteris, quas A. Comuleus scripserat nuntio apostolico ad aulam caesaream.

Malaspina al cardinale San Giorgio, Cracovia 28. ottobre 1594. Si è informato il Magno di tutto quello, che s' è creduto essere a proposito che venghi a notitia dell' Imperatore; et il padre Alessandro di mia saputa ha scritto al nuntio Cesareo diffusamente tutti li punti, la risolution de quali dipende da quella corte. Del qual padre Alessandro pare per alcune lettere scritte dal cancelliere et pervenute in mano del cardinale Radziwil, che detto cancelliero non resta ben sodisfatto.

Ibidem.

VIII. A. 1594, 2. Novembris, Cracoviae. Malaspina cardinali S. Giorgio de legati caesarei tentaminibus circa foedus contra Turcam.

Malaspina al cardinale S. Giorgio. E comparso qua l' ambasciator Cesareo, che fù già destinato in Dania et in Svetia; et hoggi haverà audienza da Sua Maestà. M' ha portato la lettera, copia della quale darò con questa mia. Domandarà a Sua Maestà ajuto et da questa parte, et da quella di Svetia. La medesima petitione ha fatto al re di Dania, dal quale ha havuto per risposta, che come sarà coronato non mancarà di far ciò che potrà. Proporrà anco a questo Serenissimo come la Maesta dell' Imperatore desidera di rimovere tutti l' impedimenti, che possono rittardare li principi Christiani dall' impresa contra l' Turco; et che per ciò s' essibisce d' interprete la sua Imperial autorità per concludere la pace tra l' Mosco et il regno di Svetia, lasciandosi intendere, che come la sia stabilita, il Mosco non solamente entrarà in lega, ma moverà anco il Persiano a far guerra al sopradetto Turco. Ma la verità è, che congiunto con questo ottimo et santissimo fine non può sperar l' Imperatore di ottenere quelle mercantie, promesse da esso Mosco, se non precede la pace con Svedesi. Io se bene havessi desiderato, che in questa trattatione non si fosse pretermessa la Santità di Nostro Signore giudicando, che sarebbe stato conveniente, et di utilità per li fini, che habbiamo di stabilir bene la religione cattolica in quel regno, tuttavia non mancherò di promovere l' intento di Sua Maestà Cesarea. Nel che si haverà forse qualche difficoltà, presupponendo questo Serenissimo, che in una simile trattatione tra Dania et Svetia, la quale passò per mezzo dell' Imperatore Massimiliano, si fosse aggravato il regno di Svetia; et però hora difficilmente si fidaranno.

Li Cosacchi hanno eretto lo standardo cesareo et disegnano di fare qualche impresa notabile, et dicesi, che con essi si siano uniti 6 m. Moscoviti.

Ibidem.

IX. A., 1594 5. Novembris, Cracoviae. Malaspina cardinali S. Giorgio de consilio sibi per A. Comuleum dato quoad arces in limitibus Poloniae et Turciae.

Malaspina al cardinale San Giorgio, Cracovia, 5 novembre 1594. Di Moldavia et Vallachia non habbiamo cosa di più di quello che il padre Alessandro scrisse la sentimana passata, se non che quei nobili Polacchi parenti del Moldavo, i quali havea esso posti per capitanei et governatori delle fortezze, che sono nelli confini di questo regno, perseveranno in conservare le sopradette piazze a requisition di questa Maestà; et però quando il Turco pensasse di dare il governo di quelle provincie a huomo della sua asserta religione, o dependente totalmente da esso, non s' induranno questi

Signori a consentire cosi presto a la restitutione; et escusandosi che loro non hanno che fare con quei Nobili, come non dipendenti da essi, ma dal Palatino scacciato, non pretermetterano di somministrare sotto mano tutti quei sussidii, che saranno necessarii per difendere quelle fortezze almeno in tanto che si vedi ciò che nelli comitii si concluderà; et allhora si potrà continuare di procedere con la detta cautela, overo si risolveranno di trattare alla scoperta. Et il padre Alessandro me ha giovato con il consiglio et opera sua con suggerirmi il modo, che dovevo tenere in persuadere a questi Signori acciò pigliassero la detta risolutione.

Ibidem.

X. A. 1594, 2. Decembris, Cracoviae. A. Comuleus, iter in Russiam aggressus, mutuos accepit 500 fl.

Malaspina al cardinale San Giorgio, Cracovia, 2. Decembre 1594. Dovendo il padre Alessandro Comuleio per le cause scritte in altre mie partire quantoprima per Moscovia, et non havendo per la carestia grande, che è hora in queste parti, quella commodita di danari, che bisogna per andare et ritornare da un così lungo viaggio, si ha fatto accomodare dai Montelupi di cinque cento fiorini. Onde supplica Vostra Signoria Illma ad intercedere appresso Nostro Signore acciò se degni di commettere, che ne siano sodisfatti essi Montelupi. Et a Vostra Illma Signoria bacio humillissimamente le mani.

Ibidem.

XI. A. 1594, 2. Decembris, Cracoviae. Malaspina scribit cardinali s. Giorgio inter caetera, iter A. Comulei Moscoviam propter nonnulla illi a rege Poloniae commissa accelleratum, ipsumque in sui vicarium in episcopatu Vilnensi a se denominatum esse.

Malaspina al cardinale San Giorgio, Cracovia, li 2 di Decembre 1594, decifrata li 27. Si sono pur finalmente fatti tutti quei preparatorii, che si giudicarono necessarii per la direttione delli comitii essendosi intimata la dieta per li sei di Febraro, et stabilito, che il luogo dove si doverà celebrare sia questa città, et inviata l' instruttione per li conventi privati, con qnelle aggiunte che il cancelliero ha desiderato, et scritte lettere alli senatori, essortandoli etc. Et perchè la sopradetta instruttione, et lettere non solamente accenano ma esprimono quei concetti, che noi desideravamo, spero, che ciò, che di qua si e sin hora fatto, sarà di sodisfattione a Nostro Signore tanto più, che per haver il cancelliero approvata l' instruttione et il luogo delli comitii dovrà di raggione procurare, che li suoi adherenti non riprovino nelli conventi particolari quello, che lui ha commendato in scritto et in viva voce, et conducendo alli comitii la moglie, come scrive di voler fare, non si deve credere che sia per haver se non concetti utili per la republica. Et

dall' altra parte l' arcivescovo, che come Vostra Signoria illma. havrà veduto dall' instruttione conceputa da lui, si è dichiarato cosi ardente nella guerra Turchesca, non potrà persuader differentemente coloro, che dependono da lui; et però con qualche raggione si può aspettare qualche buon esito della presente negotiatione, tanto più che la Maestà Sua per indurre l' arcivescovo a venir alla dieta, le ha scritto una lettera di suo pugno, et si è contentata ch' io prometti la dignità senatoria al nobile, che l' arcivescovo hà mandato quà, pur che lo persuadi ad assistere alli comitii. Hora non resta altro, che raccommandare il negotio alla Divina Maestà come son certo, che Nostro Signore per sua clemenza farà nelli suoi santi et quotidiani sacrificii. Hanno voluto questi signori far mentione nella lettera del tumulto Gedanense, per mortificar la superbia di quei cittadini, et per toglier la speranza al Brandeburgense di poter per mezzo di danari ottener ciò che desidera, pensando esso, che la guerra Turchesca habbia da partorire quello che fece la Moscovitica, ma se inganna, non ostante che alcuni vogliano che come esso sia desperato di poter conseguir ciò che pretende, che all' hora instigato dalla regina d' Inghilterra, quale affermano che habbia assicurato il Turco, che lei non permetterà che segua collegatione tra principi Christiani, sia il sopradetto duca (vedendo i Polacchi esser implicati nella guerra Turchesca) per innovare qualche cosa nel ducato in pregiudicio di questo regno a fine di divertirlo da quell' impresa. Et Sua Maestà comincia a dubitare, che la regina tenghi per la medesima causa inteligenza con il duca Carlo. Per il che ha espedito l' Indormio suo cameriero, nobile svedese, per ambasciatore in Svetia, acciò attendi alli andamenti del duca, et inviti quella nobiltà alla guerra in queste parti, et anco procuri di caparrare insino a 2 m. fanti a fine di tener con quel regno in freno il duca. Et la gelosia della Maestà Sua era proceduta tant' oltre p r il sopradetto rispetto, che non le piaceva, che tra il Moscovita et quel regno seguisse pace, giudicando lei, che quella pace fosse per accrescer forza et temerità al duca, et forze al regno, et debilitare la sua autorità. Per il che io mi son trovato questi giorni a così duro partito, che non sapevo che risolutione pigliare, perchè o dovevo permettere, che questo Serenissimo impedisse la conclusione della pace con il Moscovita, et in tal caso commettevo attione di detrimento a tutta la Christianità, per ricusar esso d' entrar in lega, se non segue detta pace. O persuadendo io Sua Maestà a lasciarla seguire, sumministravo a un certo modo l' armi, col mezzo delle quali la Maestà Sua veniva a perdere quel regno, tanto più che Sua Maestà e avisata, che Carlo dice, che per lui fà che li Polachi movino guerra al Turco. Ma Dio benedetto per sua infinita misericordia mi suggerì un mezzo, che è stato sommamente comendato dalla Maestà Sua, et fù, che si trattasse col Moscovita, che nella conclusione della pace non includesse altri che questa Maestà et la sua posterità, escludendo Carlo sotto pretesto, ch' esso Carlo è poco fedele al suo legitimo et naturale signore et nepote,

che senza dubio sarebbe anco infedele ad esso, et che perciò non vole che sia incluso nella pace. Questa attione, quando seguisse, partorirebbe ottimi effetti, perchè si stabilirebbe il dominio di questo Serenissimo in quel regno in modo, che potressimo con l' animo riposato attendere ad altre imprese, poiche non è dubio, che come sapesse quella gente, che tanto dura la pace, quanto dura la loro obedienza con il lor rè, non innovarebbe cosa alcuna, et dall' altra parte Carlo perderebbe grandemente il credito. Hora ess ndo piaciuto grandemente (come ho detto di sopra) questo mio conseglio a Sua Maestà habbiamo preso risolutione di accellerare la partenza del padre Alessandro per la volta di Moscovia, a fine che egli con quel meglior modo che potrà, et che le sumministrarà la sua prudenza metti (come da se) in consideratione al Moscovita quello che desidera questa Maestà assicurando quel Principe, che farà cosa gratissima a questo Serenissimo; et speriamo che al Moscovita sia per piacer questo concetto, per non appetere la pace con il regno di Svetia, se non per rispetto di questo. Con questa occasione ho costituito mio luogotenente il sopradetto Padre nel vescovato di Vilna, acciò et nell' andare et nel ritorno giovi a quella desolata diocesi.

Ibidem.

XII. A. 1595, Varsaviae. Sigismundus rex Poloniae A. Comuleum imperatori Russiae Theodoro Ivanović commendat.

Theodoro, magno duci Moscoviae, Sigismundus III. rex Poloniae. A serenissimo potentissimoque Sigismundo tertio, Dei gratia rege Poloniae magnoque Lithuaniae duce, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kyoviae, Volhiniae, Podlachiae, Livoniae etc., nec non eadem Divina gratia Svecorum, Gottorum, Vandalorum haereditario rege etc. Monarchae maximo et magno duci Theodoro Iwanowicz, totius Russiae, Volodimiriae, Moscoviae, Novogrodensi, Kazanensi, Astrachanen., Psovien., Twerscen., Iuhorscen., Porinscen., Viatscen., Bolharscensi etc. Quum a Sanctissimo Patre Christi Domini nostri Vicario Romano Pontifice Clemente octavo rmus. Alexander Komuleus, abbas Nonensis, legatus ad te Monarcham potentissimum et magnum Moschoviae ducem certis in negotiis ac necessitatibus totius Christianitatis missus proficiscatur, spem indubitatam habemus ejus rei te summum Monarchum, magnumque Moschoviae Ducem Theodorum Iwanowicz juxta morem illius receptissimum et consuetudinem supra dictum rmum. Alexandrum Komuleum abbatem Nonensem summa cum gratitudine excepturum, et quamdiu apud te fuerit, inque tuis dominiis morabitur, illi reverentiam debitam exhibiturum et exhiberi facturum, uti convenit legato primarii Domini supremique pastoris totius Christianitatis, eumque deinceps te maxima cum gratia et benevolentia non remoratum benigne demissurum; quod quidem amice ab eo postulamus. Datae Varschaviae die . . .

men . . . Anno Domini 1595. Regnorum nostrorum Polonici nono, Svetici autem tertio.

Ibidem.

XIII. A. 1596, 27. Maii, Varsaviae. Montelupi cardinali S. Giorgio notum faciunt, A. Comuleo, Vilnae commoranti, mille florenos exsolutos esse.

Sebastiano e Valerio Montelupi al cardinale San Giorgio, Varsavia, 27. Maggio 1596. Mons. illmo. Malaspina nontio in Polonia, a nome di Sua Santità ci ha commesso di far pagare in Vilnna a Mons. Rmo. Comuleo, che la si trova, fiorini mille di questa moneta, che sono scudi $666^2/_3$ d'oro, il che si è fatto tanto prontamente quanto si conviene alla nostra devotione. Onde piacerà a V. S. Illma. farli pagare a SS. Vincentio Mazzinghi e compagni a nostro nome, et lui ne darà quitanza sufficiente, et se altro possiamo in servitio di Sua Santità o di V. S. Illma., saremo sempre tanto pronti e obbligati humili servitori, quanto si conviene alla devotione e obbligi che haviamo con santa chiesa. Nostro Signore Iddio conservi V. S. Illma. in sua santa gratia e di noi si degni havere memoria, che le siamo, e saremo sempre humilissimi et devotissimi servitori Sebastiano e Valerio Montelupi.

Archivio Borghese III. 96.

XIV. A. 1596, 27. Maji, Varsaviae. Malaspina notam reddit cardinali S. Giorgio instructionem A. Comuleo Moscoviam a se missam.

Malaspina al cardinale San Giorgio, Varsavia 27. Maggio 1596. Hieri inviai al Comuleo il passaporto et lettere di questa Maestà, diretto al Mosco; et le ho suggerito quattro punti. Il primo, che operi che quel principe o per trattatione o con la forza ritenghi realmente il Tartaro, avertendo di non lasciarsi nutrire di promesse vane, come seguì l'anno passato, alle quali, perche alcuni prestorno fede, ne seguirno inconvenienti di molta importanza. 2. Cercare di sottrare, se realmente è dispositione in esso Mosco di collegarsi con li prencipi Christiani o no. Et in evento che non l'abbia, procurare di penetrare il modo, come questo regno et la Svetia potrebbono restare sicuri di esso ogni volta che questo re, et regno fossero occupati nella guerra Turchesca; et caso che si vedesse ch'egli desideri di collegarsi farlo capace, che non è possibile, che tutti li prencipi Christiani mandino ambasciatori ad esso, et che la lega si tratti et si risolvi ne suoi dominii; perchè non il luogo è commodo, nè può esser un simil trattato, dove non si permette che li Ambasciatori esterni convenghino et trattino insieme et che però è più espediente, che esso faccia assistere alla futura deputatione un suo ambasciatore con facoltà di concorrere nella risolutione che pigliaranno gli altri prencipi, et quando questa legatione per l'angustia del tempo

non potesse seguire il suo effetto scrivere lettere del soprascritto tenore. 3. Revocarle a memoria, come l' anno passato egli promise, che non haverebbe conclusa la pace col regno di Svetia, se prima non havesse veduto che l' duca Carlo, et li senatori fossero stati obedienti a loro re, atteso che non poteva egli assicurarsi della fede di coloro, che non osservano al loro hereditario prencipe, et come non ostante questa sua soprascritta promessa ha et fatta la pace, et dato gelosia a questo regno con comparire armato alli confini di esso. Et però essortarlo a scrivere in Svetia, ch' egli non è per conservare la pece se non saranno obedienti a questa Maestà. Il che tanto più facilmente può seguire, quanto che per ancora la detta pace non è stata ratificata. 4. Tenere proposito seco della unione Ruthenica con la Sede Apostolica. Al detto Comuleo ho fatto pagare dal Montelupi mille fiorini conforme all' ordine datomi da V. S. I. et mi sono appigliatto all' ultima somma perchè dove è maggiormente riconosciuto il principato temporale, che il primato di Pietro devono farsi le missioni rari, ma con pompa et solemnità.

Archivio Borghese III. 91.

XV. A. 1596, 20. Julii. Cracoviae. Montelupi restitutam sibi summam 1000 fior. datam A. Comuleo confirmant.

Sebastiano et Valerio Montelupi al cardinale San Giorgio, Cracovia, 20. luglio 1596. In risposta della lettera di V. S. Illma. da 22 passati la ringratiamo infinitamente del ordine fatto dare per il rimborso de mille fiorini fatti pagare a Mons. Comuleo a SS. Mazzinghi, da quali con le prime ne doveremo intendere il pagamento; et se in qual cosa ci favorera d' impiegarsi per suo servitio, vedra che la serviremo con quella devotione, che siamo tenuti et con nostro obligo, et baciando a V. S. Illma. le mani preghiamo il Signor Dio che felicemente la conservi.

Archivio Borghese III. 65, d. p. 37.

XVI. A. 1596, 26. Julii, Cracoviae. Cardinalis Caetano respondit A. Comuleo ad ipsius de dato 8. et 9. e. m. in Vilna datas litteras, laudatque eius agendi solertiam et dexteritatem.

Cardinale Caetano al Comuleo, Cracovia, 26 luglio 1596. Illustre e molto reverendo Signore! Dal canonico Bulpato mi sono state date lettere de V. Signoria delli VIII e IX di questo scritte di Vilna, et oltre la buona nuova della sua salute mi hanno recato grandissimo gusto, intendendo del buon ordine dato da lei in quelle parti di Lituania circa il culto divino, quale piaccia a Dio, che riceva ogni dì nuovi incrementi a gloria della chiesa sua. La copia della visita si è ricevuta, e si rimanderà com' io l' habbia veduta, oltre ch' io reputo che per convalidarla meglio sia bene haverne il particolar consenso di Nostro Signore, alla Santità del quale io scriverò

di questo e d'altri particolari scrittimi da lei. Ringrazio intanto Vossignoria della diligenza, che vi ha usata assicurandola, che Dio rincompenserà molto bene questa sua fatica. L'applicazione dell' entrate pendenti di quella chiesa al Seminario, et alla Borsa è pur benissimo fatta per le cause, ch'ella adduce, e per il frutto che se ne può sperare, tuttavia io credo che per essere frutti spettanti a Nostro Signore, o al futuro vescovo, sia necessario averne il placet della Santità sua, e insieme che sia con sodisfazione di Sua Maestà, alla quale tocca la nominazione, et anco di questo procurerò la ratificazione, e dell' uno e dell' altro la spero. Veggo, che è necessario proveder di vescovo a quella chiesa e cavarla di così lunga viduità, e ne farò istanza gagliarda; e se potrà esser, che la provisione cada in persona Lituana, me ne ingegnerò con tener memoria dei due sogetti antepostimi da Vossignoria. Quello, che si potrà fare d'intorno alla nota dei Padri Giesuiti mandatami da lei, e lo farò volentieri, perchè so quanto sia grande il loro zelo, e quanto sia necessaria la loro coltivazione in quella vigna, e perciò meritevoli d'esser sempre aiutati. Scrivo al capitolo Vilnense, e prego a far godere delle solite distribuzioni, et in spezie di quello, ch ci faranno al prossimo Settembre, il sudetto canonico Bulpato, mentre che egli starà con Vossignoria in Moscovia; e mi prometto che se ne contenteranno tanto più, che questo è puro motivo mio, e non suo, non avendo egli dettomi di ciò cosa alcuna. S'io m' abbocherò con gli ambasciadori Cesarei, destinati con lei in Moscovia, io non mancherò di raccomandar loro la persona di Vossignoria e procurar, ch'ella sia trattata e rispettata, come conviene a un ministro del Sommo Pontefice. Vada poi Vossignoria in questo viaggio commessogli allegramente, e procuri di far quel frutto, che Nostro Signore desidera, e che si può sperare dalla destrezza di lei.

La cassetta de zibellini per Sua Santità è comparsa; e se mi capitarà buona commodità, l'invierò a Roma; se no, aspetterò di condurla meco al mio ritorno. Ringrazio Vossignoria del cavallo, della pelle d'orso bianco e del dente di pescio, cose belle e bone, ma superflue a me, col quale non occorreva che Vossignoria entrasse in questi complimenti, tutta via sicome io ne la ringrazio, cosi m' offero a farle servizio sempre di buon cuore, e prego Iddio che l'accompagni in tutto questo suo viaggio, le dia forza di fare il suo santo servizio.

Minerva X. VI. 13. T. I. p. 217 v.

XVII. A. 1596, 26 Julii. Cracoviae. Cardinalis Caetano de rebus per A. Comuleum Vilnae gestis eiusque proximo Moscoviam discessu.

Il cardinale Caetano al cardinale San Giorgio, Cracovia, 26 luglio 1596. L'Abbate Cumuleo mi scrive di Vilna de gl' otto di questo per conto della visita fatta da lui in quella Metropoli e Diocese, stata senza vescovo già cinque anni continui, e perciò bisognissima

di questo e di maggior rimedio, acciò mentre in quelle parti pulula e cresce l' heresia, non decresca e manchi del tutto la Religion Cattolica. Dice d' aver riparato alla rovina di quella chiesa, trovata senza tetto e quasi senza muraglie, fornitola di paramenti, de quali ella era spogliata del tutto, servendosi dell' entrade di quel vescovato vacante e raccolte fin oggi con l' applicazioni di più per la spesa del Seminario e della Borsa Valeriana; e benchè tali provisioni siano necessarie per convalidarle meglio, prima che far altro ho voluto farla sapere a Vossignoria Illustrissima per impetrarne il consenso et il placet della Santità di Nostro Signore, la cui ratificazione giudico necessaria; che in quanto al beneplacito e consenso regio, io me lo prometto senz' altro dal zelo serenissimo di Sua Maestà verso le cose et affari ecclesiastici, da lui favorite per ogni verso. È anco grandemente necessarie per conto della disciplina ecclesiastica, e culto divino, e per le funzioni, che non si possono esercitare senza Prelato, che si venga a proveder quella chiesa d' un buon vescovo; e perchè al re tocca la nominazione sollecitarò la Maestà Sua a dichiarare il soggetto, acciò possa poi sua Beatitudine confermarlo e cavar quella chiesa di così lunga vedovanza, dannosissima a una diocesi vastissima, come è quella. In questo proposito scrive il detto Cumuleo, che saria bene che il vescovo fosse Lituano, che verrebbe a esser più grato a quei provinciali e più fruttuoso, e poichè la sinagoga e chiesa dei malignanti è potente, così non fuss' ella in quelle parti, converrà premere nelle elezzioni di persona, che sia insieme letterata et esemplare. Di che m' ingegnerò di far ben persuasa la Maestà Sua, acciò nomini persona non pure idonea, ma idoneissima, e senza eccezzione, non essendo la cura di tal chiesa carica di spalle ordinarie. Il prefato Abate sta all' ordine per incaminarsi alla volta del Moscovita, subito che compariranno gli ambasciadori cesarei, destinati seco alla medesima ambasciata; io l' ho animato a mettersi virilmente all' impresa commessagli con tanta confidenza da Sua Beatitudine; e se potrò abboccarmi coi detti ambasciadori, con essi ancora ne farò gagliardissimo ufficio, e raccomanderò loro esso Abbate, acciò dall' esempio loro imparino gli altri a dargli l' honori dovuti a un ministro della sedia apostolica, massimamente in una missione tanto importante. Questo sia il fine della lettera senza finir mai di desiderare a Vossignoria Illustrissima ogni bene con il dovuto riverenziale affetto del bacia mano.

Ibidem t. II. Registro delle lettere miscellanee, scritte dal S. Card. Enrico Caëtano nella sua legatione di Polonia a diversi principi.

XVIII. A. 1596. 31 augusti. Cracoviae. Idem Cardinalis mittit cardinali de S. Giorgio relationem A. Comulei de visita canonica Vilnae peracta, et dona ab imperatore Russiae pontifici data.

Il cardinale Caëtano al cardinale San Giorgio, Cracovia, 31 agosto 1596. Ordinerò a Monsignor Nunzio Malaspina, che mandi a Vossi-

gnoria Illustrissima una copia della visita fatta dal Cumuleo nella Diocesi di Vilna; et in quanto alla confermazione, che egli desidera da Nostro Signore, Vossignoria Illustrissima potrà farla spedire a suo modo, che non sarà mai se non buono, essendo ottima la sua mente. Il Cumuleo mi mandò ottanta zibellini donati dal Gran Duca di Moscovia a Nostro Signore, consegnati da me a Monsignor di Caserta nel partirsi per Roma per fargli arrivare a tempo, che Sua Santità potesse servirsene nel prossimo inverno; ecco, che anco il Moscovita riverisce e riconosce con donativi il Monarca universale del Mondo.

Ibidem.

XIX. A. 1596, 24. sept. Varsaviae. Card. Caetano scribit A. Comuleo, se binas eiusdem litteras percepisse, ipsique in legatione moscovitica successum apprecatur.

Il cardinale Caetano al Comuleo, Varsavia, 24 settembre 1596. Ho ricevuto le due lettere di Vossignoria, l'una datami dal Colonnello Mora, il quale m'ha dato anco l'unghia della gran bestia, che m'è stata tanto più cara, quanto ch'io vengo assicurato da lei, ch'ella sia della buona; l'altra sua lettera mi è stata data quì in Varsovia, dove arrivai alli XXII di questo, ricevuto da questa Maestà con amore et honorevolezza grandissima. Circa l'ambasciatore cesareo, che dee esser al Moscovito, già io li scrissi, ch'io ero avvisato, ch'egli stava all'ordine per partire, dopo ne parlai con gli ambasciatori di sua Maestà Cesarea, che furono in Cracovia, e ne scrissi anco al vescovo di Cremona, perchè sollecitasse la sua partenza. Voglio sperare, che a questa ora si sarà unito con Vossignoria, e che proseguiranno il lor viaggio, quale prego che sia felicissimo, da Dio benedetto. Conosco e confesso anche io, che quest' uffizio è tardo, tuttavia non sarà fuori di tempo affatto, quando non si prolunghi più. Di Roma hebbi risposta, che Nostro Signore averebbe confermata la visita fatta da Vossignoria, ma volevano vedere il processo; e più è necessario mandarne una copia, già che monsignor nunzio Malaspina dice aver rimandata indietro quella, che gli fù mandata da Vossignoria; farò gagliardissima istanza, perchè si venga alla nominazione del futuro Vescovo di Vilna, et starò avvertito ne' particolari, ch'ella mi scrive; e se intanto le occorre dirmi o avvisarmi di cosa, nell' quale il mio uffizio possa esser di giovamento, o a cotesti o a questi negotij, scrivamelo pure liberamente. Quà si dice, che il Turco sia già entrato in Ungaria; e se è vero, siamo in manifestissimo pericolo. Iddio ci porga la sua santa mano; a lei so che non occorre ricordare il servizio di Nostro Signore, col quale io veggo ch'ella vigila e v'attende con prudenza e con zelo; al sudetto colonnello Mora farò servizio in quanto potrò, come farò anco a Vossignoria, alla quale ricordo di pregar per me, si come prego anche io a lei continua salute.

Ibidem, t. I, p. 365 v.

XX. A. 1597, 24 Januarii. Cracoviae.

Il cardinale Caëtano a Monsignor di Cremona, Cracovia, 24 gennaro 1597. Poichè il negotio della lega pare sciolto del tutto, almeno Vossignoria recordi la pratica da tentarsi col Moscovita, per la quale sta aspettando l' Abbate Comuleo in Vilna, con perdita di tempo con ispesa grande, e forse con perdita di qualche buona occasione.

Ibidem.

XXI. A. 1597, 25 Octobris. Varsaviae. Nuncius Malaspina commendat A. Comuleum, reducem de sua missione moscovitica, pro delegatione ad ducem Transylvaniae.

Malaspina al cardinale San Giorgio, Varsavia, 25 ottobre 1597. Ma si come io vedo, che per conservatione et de Polacchi et di quella Altezza è necessaria tale congiontione, così mi creppa il cuore di vedere che per cause leggieri si diferischi tanto cosi santa attione; onde acciò con pregiuditio pubblico non si tardasse più a ridurla al suo desiderato fine, sarei di parere, che Nostro Signore desse l' ordine all' Abbate Comuleo, che si transferisse alla Corte Cesarea et cercasse d' indurre l' Imperatore a mandare insieme con esso Abbate un ambasciatore in Transilvania, affine di persuadere quell' Altezza ad abbracciare ciò ch' è utile alla causa publica et sopra tutto conviene al suo servitio, perche altrimenti si perderà il regno di Svetia, si farà il giuoco al Turco, si scandelizarà tutto il mondo et si offenderà grandemente la Divina Maestà. Propongo poi il detto Abbate, perchè son informato, che ha servito con somma fede la Maesta dell' Imperatore in Moscovia, ha anco procurato di servire il Serenissimo di Transilvania, quando già alcuni anni fù mandato a quell' Altezza, e così . . . deve essere confidente all' uno e all' altro di quei Principi. È poi amato da questa Maestá per la sua pietà, prudenza e destrezza, per il che ritrovandosi qua può impiegarsi in opera cosi grata a Dio, in tempo che altri non possono farlo; et io ricorro tanto più prontamente al remedio di aprire trattatione, perchè per mezzo di essa di nuovo ci assicuriamo, che da questa parte non s' innovarà cosa alcuna, mentre essa trattatione durarà. Ma quando questo che propongo non venisse approvato dalla somma prudenza di Vostra Signoria Illustrissima, la supplico a impetrare dalla Santita di Nostro Signore l' ordine al detto Abbate, che si trattenghi meco sino alli comitii, acciò mi ajuti a dirigere così scabrosi particolari in modo che venghi a sodisfare pienamente alla Santità di Nostro Signore.

Archivio Borghese, III, 91.

XXII. A. 1597, 26 otobris. Varsaviae. Nuncius Malaspina cardinali s. Georgio de consiliis per A. Comuleum regi Poloniae datis.

Malaspina al cardinal San Georgio, Varsavia, 25 ottobre 1597. Con l' occasione di accusare la ricevuta della lettera di Vostra Signoria Illustrissima delli 20 del passato mi occorre di significarle humilissimamente, come in Finlandia le cose haviano pigliato buona piega, essendo stati tre volte rebutati li soldati del Duca Carlo con perdita di alcuna centinaia di essi. Era anco gionta una nave Dantiscana, che fù spedita da Sua Maestà con grano, vestiti et danari per contenere in fede li soldati. Ma sopragiunto che fù l' aviso esser il Mosco in procinto di movere il suo essercito verso quella provintia, furno necessitati li soldati a dividersi, rimanendo una parte di essi per impedire gl' iniqui conati di Carlo, et li altri transferendosi a guardare li confini della Moscovia; per il che essendosi per la detta divisione sminuito il numero, si sono anco debilitate le forze, onde il Mosco et il Duca haverano opportunità grande di far progresso. Non ha mancato l' Abbate Comuleo di sominiştrare buoni consigli alla Maestà Sua, et credo che saranno da lei abbrazzati. Il Mosco teme tanto più questo serenissimo dalli antecessori suoi, quanto che ha di più il regno di Svetia, et che vede se non esso, almeno il cognato propensa la nobiltà di Moscovia ad eleggerlo dopo la morte sua; et però si deve dubitare, che non sia per lasciarsi fuggire dalle mani occasione per la quale possa incomodare questa Maestà

Ibidem.

XXIII. A. 1597, 21 Decembris. Varsaviae. Nuncius Malaspina suadet cardinali s. Giorgio, ut etiam A. Comuleus diaetae polonicae qua delegatus sedis pontificiae assistat.

Malaspina al cardinale San Giorgio, Varsavia, 21 dicembre 1597. Però starò aspettendo, che la Santità Sua, considerato che haverá con la somma sua sapienza tutto questo fatto con le sue circostanze et conseguenze, si degni di farmi sapere per tempo, cioè quando si terranno li comitii, a quali si darà principio la Domenica Laetare, la mente sua, et di darmi ordini, come mi dovrò governare, caso che venghi questa attione approvata da Sua Santità et se Vostra Signoria Illustrissima se degnarà anco di ordinare all' Abbate Comuleo, che assisti anco, come Ministro di Nostro Signore, a detto Concilio, sarà a mio parere attione accertata.

Ibidem.

XXIV. A. 1597. Imperator Russiae papae Clementi VIII de liga contra Turcam in sequellam legationis A. Comulei.

Clementi Papae VIII Theodorus, magnus dux Moscoviae 1597. Trinitas sanctissima ac beatissima, veneranda omnibus veris christianis, qui credunt in eam, datque omnibus sapientiam invisibilem

*

de excelso suo, illa nos deducet in vias rectas docebitque nos voluntatem suam, predicemusque omni populo voluntatem eius, quod apud Deum misericordem in trinitate, voluntate eius, obtinuimus sceptrum Imperii Rossiae.

Nos, magnus Dominus Car, atque magnus dux Theodorus Iwanowicz, totius Russiae solus tenens, Wlodimiriae, Moscoviae, Novogardiae, Car Kazaniae, Car Astrachaniae, Dominus Plescoviae et magnus dux Smolentiae, Tweriae, Jugoriae, Permiae, Wiaciae, Bolgariae etc., Dominus atque magnus dux inferioris terrae Novogardiae, Czernigoviae, Rezaniae, Rostoviae, Albi Lacus, Jaroslawiae, Livoniae, Udoriae, Condiae totiusque regionis Sibiriae et Siviriae dominator, Dominusque regionis Iveriae et Caris Grusiniae, Cabardiaeque regionis, Circassiae superioris regionis et aliorum multorum *(sic)* regionum Dominator etc.

Clementi Octavo, suppremo Papae, pastori et rectori Romanae ecclesiae. Misisti ad nos, magnum ducem et Dominum Carum et maximum principem Theodorum Iwanowiczum, totius Russiae solus tenens, legatum tuum pientissimum Alexandrum Comuleum, abbatem Illyricum, cum tuis literis. Et nos, magnus Dominus Carus et magnus princeps Theodorus Iwanowicz, solus tenens, literas tuas suscipiendo audivimus et negotii in legatione tractata apud nos, Carum potentissimum a te suppremo Papa, Alexander Comuleus et scriptum seriem totius legationis in se continentem *(sic)*; et nos carus potentissimus legatum tuum benigne audivimus, et quod scripsisti ad nos Carum potentissimum per epistolam tuam, quod tu in hoc incumbis, ut omnes principes Christiani levarent contra inimicum Christianum Turcam Soltanum. Et id a Nostra Maiestate desideras et petis, ut ego magnus Dominus Carus et magnus princeps solustenens, pro defensione fidei christianae contra inimicum totius christianitatis curarem et contra eum pro parte nostra firmiter starem cum fratre nostro praeciosissimo et charissimo Rudolpho Caesare conjunctim.

Inter alia negotia legationis dixit Maiestati nostrae legatus tuus Alexander, quod tu suppremus Papa misisti ad omnes principes christianos pro unione et de liga, et ut omnes essent in liga, et ut omnes insurgerent contra Turcam, et haec nondum ad finem sunt perducta propter quosdam principes et reges, sed brevi tempore eos perduces in liga. Et tu, suppremus Papa, cum fratre nostro praeciosissimo et charissimo Rudolpho Caesare conclusisti cum Turca non facere pacem Et ideo a nostra serenitate iussisti rogare, ut nos, magnus dominus Carus, princeps Theodor Ivanovicz, totius Russiae solus tenens, fratri nostro Rodulpho Caesari contra Turcam auxilium mitterem ex nostro imperiali tezauro. Et nos magnus dominus Carus et magnus princeps Theodor Ivanowicz, totius Russiae solus tenens, et verissimus christianus dominus semper cogito et curo et magis volo curare et cum magnis dominis christianis, ut providentia nostra sanguis christianorum cessaret effundi ab infidelibus et videremus, ut christiani essent in pace tecum simul Cle-

mente octavo, suppremo pastore Romano, et fratre nostro praeciosissimo et charissimo Rudolpho Caesare et rege Hispaniae, et cum omnibus principibus christianis essent in charitate et liga, et contra inimicum totius christianitatis Turcam Soltanum stare fortiter volumus. Et propter amorem fraternum praeciosissimi et charissimi fratris nostri Rudolphi Caesaris prius superiori anno in auxilium contra inimicum totius christianitatis Turcam Soltanum ex nostro imperiali tezauro misimus cum legato nostro Michaele Iwanovics Wiselaminowym *(Veliaminov)* et cum eo secretarium Zefanassim Wlastyewym *(Athanasium Vlasiev)*. Et in futurum adhuc temporibusque futuris libenter fratri nostro praeciosissimo et charissimo Rudolpho Caesari in auxilium contra Turcam ex nostro imperiali tezauro mittemus; et frater noster praeciosus et charissimus Rudolphus Caesar mitteret ad nostram serenitatem legatos suos magnos, qui inter nos sempiternum foedus constituerent, qualiter nobis, magnis principibus, advenientibus temporibus esset manendum in fraterna charitate et liga. Et quemadmodum alias fuit apud nostram Cariam serenitatem a fratre nostro praeciosissimo et charissimo Rudolpho, Caesare Romanorum legatus Nicolaus Warkoch, et nos, magnus Dominus Carus et magnus princeps Theodor Iwanovicz, totius Russiae solustenens, ad fratrem nostrum Rudolphum significavimus de his rebus; ut frater noster Rudolphus Caesar mitteret ad nostram serenitatem de istis magnis negotiis, de coniunctione fraterna, de liga, ut posset perduci ad finem et concludi in perpetuum. Et nos, magnus dominus Carus et magnus princeps Theodor Iwanovicz, totius Russiae solustenens, contra Turcam ex nostro imperiali tezauro misimus. Et nunc venerunt ad nostram Cariam serenitatem a fratre nostro praecioso et charissimo Rudolpho Caesare legatus Abram Burgaf *(Burggraf)* pro amore fraterno et de maioribus negotiis, de concludenda liga multum mandatum habuit. Et quando ad nostram serenitatem frater noster Rudolphus Caesar mittet suos magnos legatos ad faciendam ligam, et nos magnus dominus Carus et magnus princeps Theodor Iwanovicz, totius Russiae solustenens, fratri nostro ex nostro imperiali tezauro mittemus in auxilium contra Turcam in liberationem totius christianitatis ab infidelibus.

Et quod ad nostram Cariam serenitatem scripsisti in tuis literis, et in legatione legatus tuus dixit Alexander Comuleus; et nos, magnus dominus Carus et magnus princeps Theodor Iwanovicz, totius Russiae solustenens, propter vestram orationem et rogationem mandavi regi Abbas-Szachu, ut Abbas-Szach, rex Persarum, post comissionem nostrae Cariae serenitatis esset in eadem liga tecum et cum fratre nostro praeciosissimo et charissimo Rudolpho Caesare, et ut staret cum exercitu suo contra Turcam, et ut cum illo nequaquam pacem iniret; et si rex Persarum vult esse in liga cum principibus christianis et quo modo vult, et si alii Principes christiani mitterent legatos suos per regionem nostram simul cum nostris legatis propter ligam contra Turcam. Et nos, magnus dominus et magnus princeps Theodor Iwanovicz, solustenens, de his tibi signi-

ficamus, quod rex Persarum Abbas-Szach cum nostra Caria serenitate manet in summa charitate et inter nos frequenter legatos mittimus de omnibus negotiis. Et quando fuit apud nostram Cariam serenitatem a fratre nostro Rodolpho secundo legatus Nicolaus Warkocz praeteritis annis, negotiaverunt et consultaverunt cum boiaris nostrae Cariae serenitatis de magnis negotiis, quod constitutum fuit ad nos, magnum dominum Carum et magnum principem Theodorum Iwanovicz, totius Russiae solustenens, mittere a fratre nostro Rodolpho Caesare legatos proprios pro vere, anno adhuc superiori, similiter et tui legati Clemente octavo suppremo Papa et a rege Hispaniae debebant simul cum Caesareis legatis venire simul, et ad regem Persarum opus fuit fratri nostro legatos suos mittere simul cum praedictis legatis Et post comissionem nostrae Cariae serenitatis et conclusionem legati Nicolai Warkocz cum nostris boiaris, rex Persarum Abbas-Szach ad Cariam nostram serenitatem ad constitutum tempus legatos suos misit Andibeha cum sociis. Et a fratre nostro Rodolpho Caesare (pro) de istis magnis negotiis legati non fuerunt. Et venerat a fratre nostro legatus Nicolaus Warkocz propter subsidium, et dixit de legatis, quod frater noster praeciosissimus et charissimus Rudolphus secundus, Caesar Romanorum, constituerat hoc, quod suppremus Papa et rex Hispaniae cum legatis Caesareis erunt pro isto anno qui *(sic)*, iam praeterito mense Maio, ut quam primum isti legati venient pro eodem tempore legati quoque regis Persarum adessent ab Abbas-Szach. Et nos magnus dominus Carus et magnus princeps Theodor Iwanovicz, totius Russiae solustenens, volens tam magna negotia omnesque actus ad finem perducere, significavi regi Persarum Abbas-Szach, ut ille mitteret suos magnos legatos sine mora, et committeret iterumque committeret, quemadmodum ipse foret cum nostra Caria serenitate et cum fratre nostro Rodolpho Caesare in fraternitate et firma liga in perpetuum. Et rex Persarum nostram Cariam serenitatem audivit Abbas-Szach et ad nostram Cariam serenitatem misit legatos suos, hominem sibi sonsanguineum Imakulu ducem cum sociis, et ad nostram Cariam serenitatem significavit, quod ille cum nostra Caria serenitate pariter et cum fratre nostro praeciosissimo et charissimo Rodolpho Caesare vult esse in liga fortiter. Modo vero hae res aut negotia non sunt sortita finem suum propterea, quod a fratre nostro Rudolpho Caesare per legatum eius Abraamum de liga nihil mandatum fuit. Et nostra Caria Serenitas longo tempore tenendo regis Persarum legatum Abbas Szach, expectando a Caesarea serenitate legatos, regis Persarum legatos iussimus abire. Sed ad regem Persarum misimus legatos nostros ducem Basilium Basilevium Thioffiakina *(Tiufiakin)*, et mandavi haec illi firmiter, ne ille propter nostram amicitiam ullo modo pacificaret; et pacem quam fecerat ad aliquot annos et ille terminus iam finit; et spero quod rex Persarum nostrum mandatum auscultabit et cum Turca foedus amplius non iniet. Et modo ad nostram cariam serenitatem nuncius alatus, quod rex Persarum contra Turcam incipit bellare; et dixit

nobis, Carie serenitati, a te suppremo Papa in legatione legatus tuus Alexander Comuleus, ut nos, magnus dominus Carus et magnus princeps Theodor Iwanowicz, totius Russiae solustenens, praecopenses Tartaros non permitteremus bellare apud fratrem nostrum Caesarem provinciam Ungariam. Et nos, magnus dominus Carus et magnus princeps Theodor Iwanowycz, totius Russiae solustenens, post primam missionem fratris nostri Rudolphi Caesaris misi ad Carum Precopensem, ad Kazigireia, per nuncios nostros non una vice, et mandavimus ipsi et in literis nostris ad eum scripsimus, ut Carus precopensis Kazigirei contra fratrem nostrum Rodolphum Caesarem non intraret bellare eius provinciam, aliter si faceret, amicus noster non esset. Et quando Turca soltanus intravit fratris nostri regnum et ad precopensem Cazagireia misit Ciausios quam plurimos propterea, ut ille una secum iret in fratris nostri regnum Ungariae, Cazigirei Carus auscultavit nos, hoc annos cum Turca in terra fratris nostri non ivit bellare, et bellavit Valachiam terram, et Ungariam terram non bellavit. Et propterea Turca Cazigireio Caro est iratus et iussit illum ex ducatu deponere, et dicunt jussit esse Carum in Precopia Kalgie Fietegireu ex linea Carorum, propterea quod Carus Precopensis Kazigirei post mandatum nostrum Ungariam terram non intravit, et bellavit terram Valachiam. Et modo nostra Caria serenitas non ita pridem misimus ad Precopensem Carum noviter vocatum Fietegireu per nuncium nostrum festinanter, ne ille fratris nostri terram bellaret.

Et cum imperatore Turcarum a multis annis fuimus in maxima gratia, invicem sibi amorem declarantes, et legatos unus ad alterum mittebamus et antecessores nostri ei admirabantur, bona memoria magnis dominis Gospodaris. Et nostra Caria serenitas veteri more cum Turca Magmeth soltano pro amicitia miserat eo tempore, quando fuit legatus apud nostram serenitatem fratris nostri Caesaris Rodolphi Nicolaus Warkocz.

Et nos, magnus dominus Carus et magnus princeps Theodor Iwanowycz, totius Russiae solus tenens, eo tempore misimus ad Turcam soltanum legatum nostrum Danilo Isleneva, haec ad Turcam soltanum iussimus audacter dicere, ut ille cum fratre nostro Rodolpho Caesare non belligeraret et hanc ob causam nos sibi inimicum non redderet.

Et quam primum legatus noster Danilo Islenev a nostra Caria serenitate Turce soltano haec retulit, et inducebat illum, ut soltanus contra fratrem nostrum Rodolphum Caesarem nequequam bellum moveret.

Et Turca soltanus cognoscens haec, quod nos, magnus dominus Carus et magnus princeps Theodor Iwanowicz solustenens, fratri nostro Rodolpho Caesari suppetias damus ex nostro imperiali tezauro. Et ob eam causam Turca Mahometus soltanus legatum nostrum apud se detinuit, ab hinc tribus annis, et ad nostram Cariam serenitatem non remisit.

Et nostrae Cariae serenitati imperator Turcarum factus est magnus inimicus propterea, quod nos magnus dominus Carus et magnus

princeps fratri nostro Rodolpho Caesari misimus in auxilium ex nostro imperiali tezauro.

Et ideo deberet frater noster Rodolphus Caesar mittere citius ad nostram Cariam serenitatem legatos suos, dando eis potestatem per omnia, qualiter hanc fraternam charitatem et inter se ligam firmare in perpetuum et finire haec. Sicut frater noster praeciosissimus et amantissimus Rodolphus secundus legatos suos magnos mittet, de his rebus omnibus committet et finis imponetur his omnibus negotiis.

Et nos magnus dominus Carus et magnus princeps Theodor Iwanowicz, totius Russiae solus tenens, propter fraternum amorem super his omnibus volumus fratri nostro praeciosissimo et amantissimo Rodolphum Caesarem adiuvare ex nostro imperiali tezauro contra inimicum totius christianitatis Turcam sultanum et successores eius.

In bibliotheca fratrum franciscanorum Ragusii. M.S.C. nro. 218, p. 82.

XXV. A. 1597. Car Russorum Theodorus Ivanović legato A. Comuleo de pace cum rege Sveciae.

Clementi Papae VIII Theodorus, magnus dux Moscoviae. 1597. A magno domino Caro et magno principe Theodoro Iwanowyczo, totius Russiae solustenens, et aliarum multarum provinciarum domino et gubernatore, responsum Clementis octavi suppremi Papae, pastoris et rectoris Romanae ecclesiae, legato Alexandro Komuleo, de regni Sveciae negotiis.

Antea cum fuisset apud nostram Cariam serenitatem a fratre nostro praeciosissimo et amantissimo Rodolpho Caesare legatus Nikolaus Warkocz, et dixit nostrae Cariae serenitati de Sveciae rege Sigismundo, quia frater noster Rodolphus Caesar propter christianorum paçem apud nostram Cariam serenitatem rogavit, ut propter illius fraternum amorem cum Sigismundo, rege Sveciae, facerem pacem et mitteremus ad fines vel conventum legatos nostros inter Iwan arcem et inter Narvam; et frater noster Rodolphus Caesar propter haec negotia misit ad fines vel conventum ad Iwan arcem ad nostros legatos legatum suum Erenfreta. Et nobis fuit magno domino Caro et magno principi Theodoro Iwanowycz, totius Russiae solus tenens, legatos nostros mittere ad fines vel conventum cum Sigismundi regis legatis, et id non est effectuatum propter hoc, quod Sveciae regis Sigismundi patris eius, Joannis regis, ante patrem nostrum bonae memoriae, ante magnum dominum Carum et magnum principem Iwanum Vasilevicum, totius Russiae, pari ratione et coram nostra Caria serenitate fuerunt ab illo magnae iniuriae et irrisiones, oprobria et mendacia, eo tempore quando pater noster bonae memoriae, magnus dominus Carus, magnus princeps Iwan Vasilewycz totius Russiae, cum Litwaniae rege Stephano bellum gerebat, et Sigismundi regis pater, Joannes, rex Sweciae, eo tempore frangendo iuramentum conspirando cum rege Poloniae Stephano multum sanguinis christiani effundebat innocenter, et arces nostrae haereditatis in provincia Livoniae et Nowogroczkie

(sic) fraudulenter eripuit. Et propter tam magnas iniurias et mendacia nobis Cariae serenitati, regi Sweciae Joanni non habebam animus pati et exercitus Russus et Tartarus fuerant praeparati. Et voluimus exercitus nostros mittere in terram Sveciae non cessando verno tempore, et aestate, autumno et hyeme, et implorando auxilium a Deo et arces invadere. Et nos id postposuimus propterea quod misit frater noster praeciosissimus et amantissimus Rodolphus secundus, Caesar Romanus, rogando ne bellaremus propter fraternum amorem eo tempore, cum veniret ad Narvam legatus Caesareus Erenfrid. Et nos propter amorem fratris nostri Rodolphi Caesaris dedimus comissionem legatis nostris ad conventum ad Iwan arcem, ducem Iwanum Samsonovicza, Turenina cum sociis. Et Sveciae rex misit legatos suos Stembanera cum sociis, et fratris nostri legatus Erenfrit ibidem fuit. Et illimet legati regis Sweciae post mandatum regis cum nostris legatis constituerunt, qualis deberet esse pax: quod rex Sigismundus nostrae Cariae serenitati restituat haereditatem terrae Nowogrozky cum districtu. Et super hoc nostrae Cariae serenitati legati regis Sigismundi iuraverunt; et super his omnibus annus tercius, a quo haec tractata et pax fuit facta, et nihilominus usque in hunc diem Sigismundus rex istud minime restituit nostram haereditatem Nowogroczky, arcem Korely et semper promittunt nostris Cariis palatinis. Et paulo ante scripserunt ad palatinos nostrae cariae serenitatis ex arcibus Wybor et ex Coreli capitanei ipsarum, quod arcem Corelam cito restituemus, et modo non reddunt. Et huiusmodi tractationem, quibus in partibus fuit auditum? ut ita fieret, quando comissarii inter se super aliqua re statuunt, confirmant iuramento et illud ita non efficiunt. Et modo palatinus noster ad nostram Cariam serenitatem scripsit ex arce nostra Oreska Dimitri Iwanowycz Wyelaminov *(Veliaminov)* cum sociis, quod ad ipsos scripserunt capitanei ex arcibus Wybor Mathias Larsow cum sociis, ut nostrae Cariae serenitati palatinus Dimitri Iwanowycz Wyelaminow cum sociis discessit ex Orzesska arce et nolunt illi arcem Korelam reddere. Et palatinus noster Dimitri Iwanowycz Wyelaminow cum sociis propter arcem Koreli discesserunt et ex Wyborskye arce capitanei Mathias Larsow cum sociis non cito Korely restituent. Et de hoc suppremus Papa Clemens iam pridem scit, qualis fuit inimicus patri nostro bonae memoriae magno domino Caro et magno principi Iwano Wassilewyczo totius Russiae et nostrae Cariae serenitati Sweciae rex Joannes. Et nos magnus dominus Carus et magnus princeps Theodor Iwanowycz, totius Russiae solustenens, verissimus dominus christianitatis, testor Deum omnipotentem et veritatem praedico coram suppremo Papa et coram fratre nostro Rodolpho Caesare et coram omnibus christianis principibus, inpetrando *(sic)* apud dominum Deum misericordiam, secundum nostram Cariam veritatem, volumus bellare nostris magnis exercitibus Russorum et Tartarorum contra Sveciae regem propter eorum mendacium. Et quae sanguinis effusio fiet in christianitate et postea christianus sanguis inceperit effundi, et ille sanguis cadet in illum

qui illius sanguinis christiani erit causa praetermittendo id, quod comissarii constituerant et frangendo iuramentum illud non restituendo, super eum hoc cadet adiuvante domino Deo.

Ibidem p. 88.

XXVI. A. 1598, 10 Januarii. Varsaviae. A. Comuleus cardinali s. Giorgio scribit de suo Romam redeundi proposito, de episcopatu in Moldavia et Valachia, de seminario Vilnensi.

Comuleo al cardinale San Giorgio, Varsavia, 10. genaro 1598. Illmo. Rmo. Sign. Sign. et Patron mio colendissimo. All' istesso tempo ho havuto lettera di V. S. Illma. di 29 Novembre et di 6 Decembre. Quanto nella prima V. S. Illma. mi scrive di fermarmi, sapia che mi fermaro presso il Mons. Malaspina per sino al fine di Comicii, conforme all' ordine suo; et se a quel tempo il detto Mons. se partirà per costà, mene vero con esso lui, che s' ha offerto condurme a Roma con seco; ma se la Santità di Nro Signore disporà altrimente d' esso Mons., supplio humilissimamente V. S. Illma come Signor et Patron mio singolarissimo, che all' hora si recorda di me, provedendomi con che me ne possi ritornare.

Nella seconda V. S. Illma mi responde al negotio del vescovato di Moldavia, dello quale mi sono poi meglio ricordato et le fo intendere, che il vescovo fatto per le provincie di Valachia, dello quale accenai nell' ultima mia a V. S. Illma nominando l' Illmo Sig. Cardinal di Santa Severina, fu fatto a instancia di Pietro principe di Moldavia, il quale questi ultimi anni se n' è morto in Tirol; lo quale io persuasi a ciò l' anno del 86, dopo la visita et la sinodo fatta in detta provincia, benche la detta promotione si diferì poi alcuni anni. Et se bene Bartholomeo Bruti, primo postelnico di detto principe, scrivendo da Moldavia, et l' arcivescovo de Napuli di qua, proponessero raccomandando al Papa per tal carico il' padre frate Hieronimo Arzengo da Scio, che all' hora si trovava in Moldavia, dello quale si compiaceva il detto principe, non fusse fatto vescovo per causa che l' Illmo Sig. Cardinal di Santa Severina non aprobò la persona, per essere stato frate Capucino, nondimeno a quel tempo fu fatto in loco di detto Arzengo il fra Bonaventura da Candia, se ben mi ricordo, d' ordine di S. Francesco d' osservanza; quando anco si cerconno con diligenzia nelli libri della cancelleria li vescovati di tutte due provincie sudette, e si trova solamente uno, lo quale fu dato a detto P. F. Bonaventura; di questo tutto è informatissimo il detto Sig. Cardinal. Per il che credo, che mai si è stato più d' uno vescovato in ambidue dette provincie, sendo che le dette provincie a quel tempo si nominavano sotto un nome di Valachia; di modo che non pare necessario far il vescovo di Moldavia, sendo già fatto; che credo si è vivo, et si trattiene in Candia; seria bono scriverli che sene vada alla residentia. Mi è parso cosi esplicare questo negotio a V. S. Illma, perche se qualche uno presumesse nominare al Nostro

Signore persona per vescovato di Moldavia volendo usurparsi tal autorità, ne sapia ciò V. S. Illma, sendo che senza punto di dubitare la santa Sede apostolica ha havuto sempre in tutte le due tutta quella autorità; et quando io le visitavo, trovavo diversi vestigii di summi Pontefici della paterna cura ch' haveano di esse provincie.

Inviai già a V. S. Illma la visita di Vilna per la confirmatione, non seria che d' utile quando confirmata si mandasse qui, et cio faccia che in questi paesi si cominciasse visitare dalli ministri di cotesta santa Sede, che la causa della vera religione tanquam suam ageret ipse Christus per essi. E così questi Signori vescovi pigliarebbono il vero modo et la forma di visitare et reformare le loro diocese; li quali per essere Senatori del regno possono promovere grandamente in tutti questi paesi il negotio della vera religione.

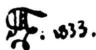
Il Padre Rettore Jesuita del Seminario Pontificio in Vilna mi scrive, che raccomandi a V. S. Illma il detto Seminario, per che non venga essere disfatto per mancamento del denario ordinario, che da costà li si manda; sendo alcuni mesi passati che non hanno havuto le loro page; cosa che seria di molto danno spirituale in questi paesi; pero V. S. Illma restarà servita di raccomandare la cosa alla Santità di Nostro Signore che ne haverà il suo merito da Dio. Con questo baccio humilissimamente le mani a V. S. Illma pregando la Divina Maesta che conserva longamente V. S. Illma con la Santita di Nostro Signore per la sua chiesa. Da Varsavia alli X di Genaro 1598. Di V. S. Illma et Rma humilissimo et obligatissimo servitore Alessandro Comuleo, abbate di Nona.

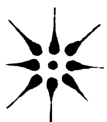
Archivio Borghese, III, 96, autografo.

Prilog k članku: „Odlomci srednjevjekovne kosmografije i geografije“.

Slika I.

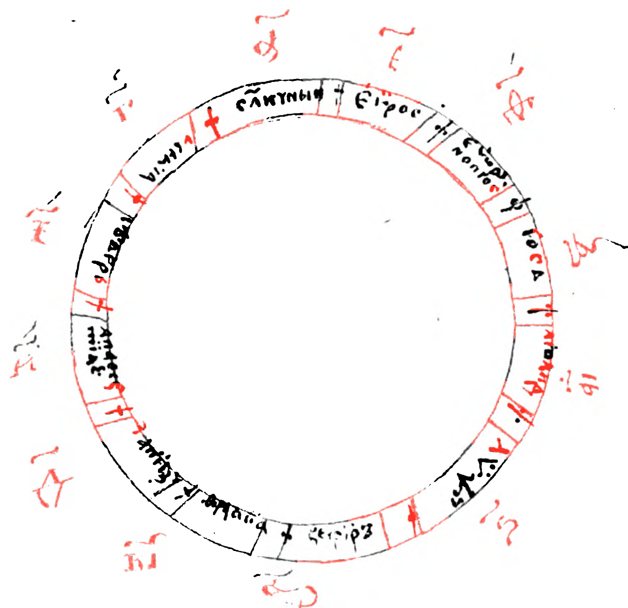
Slika II.

Prilog k članku: „Odlomci srednjevjekovne kosmografije i geografije".

Slika III.

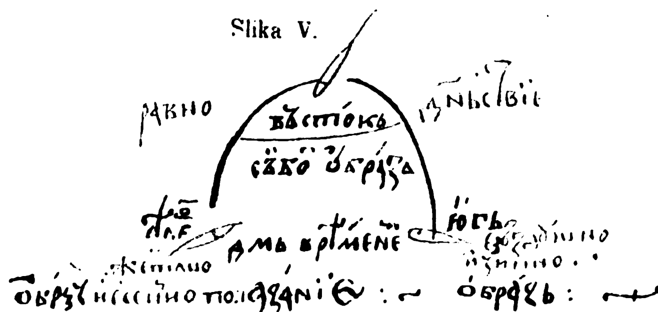

Slika IV

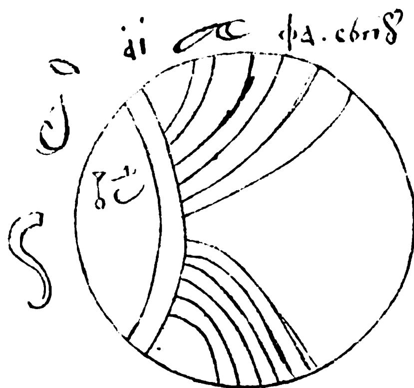
1883.

Prilog k članku: „Odlomci srednjevjekovne kosmografije i geografije“.

Slika V.

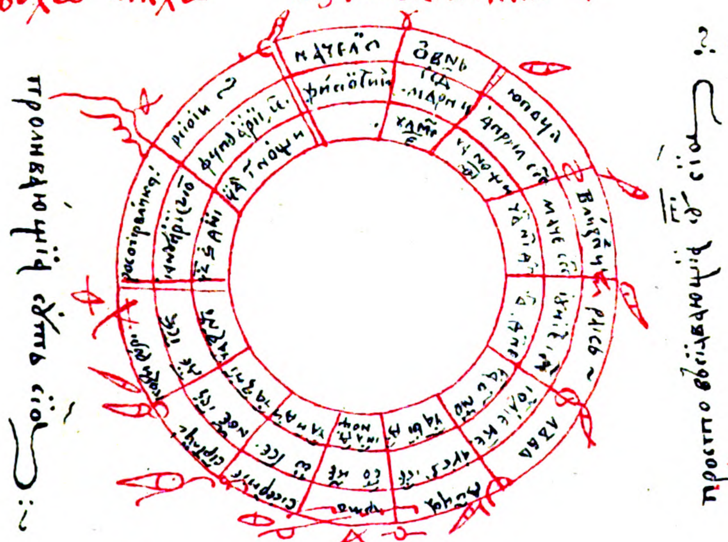

Slika VII.

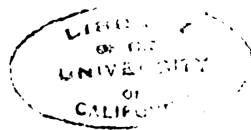
Prilog k članku: „Odlomci srednjevjekovne kosmografije i geografije“.

Slika VI.

Albrecht u Zagrebu.

STARINE

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI.

KNJIGA XVII.

U ZAGREBU 1885.

U KNJIŽARNICI JUG. AKADEMIJE L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH).

TISAK DIONIČKE TISKARE.

STARINE

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

KNJIGA XVII.

U ZAGREBU 1885.

U KNJIŽARNICI JUG. AKADEMIJE L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH).

Dionička tiskara u Zagrebu.

SADRŽAJ.

Pisma kalugjera srpskih manastira na Svetoj Gori knezu i vlasteli Dubrovačkoj (god. 1520 do 1792).

SAKUPIO PROF. A. VUČETIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 13. srpnja 1884.

Kad sam se god. 1882 i 1883 bavio rukopisima u dubrovačkomu arhivu, nagjoh u knjizi pod br. XIII. nekoliko namirnica kalugjera srpskih manastira na Atonskoj gori, od ovih namirnica objelodanio je Miklošić u Mon. Serb. god. 1858 (P. Karano-Tvrdković 1840) jednu i to ne najstariju od god. 1544, kako se vidi u rečenoj njegovoj knjizi na str. 556. Premećući nagjoh još u tri druge knjige preko četrdeset drugih pisama istih kalugjera, uvjerih se kasnije da ih više nema, jer sam ustrpljivo prelistao sve knjige, jednu iza druge, preko 300 ih, koja se nalaze u donjoj sobi arhiva. Nu ovim pismima mora se dodati još jedno, koje je Kukuljević objelodanio u VIII. knjizi „Arkiva za povjestnicu jugoslavensku" god. 1865 na str. 203. Ovo pismo mora se priložiti mojim prijepisima, te tako broj pisama, koj ja priopćujem, povećan je jednim.

Pošto sam uvidio u mnogim obzirima znamenitost rečenih pisama, odlučih da ih priopćim visokoj akademiji u Zagrebu, da ih objelodani.

Ta su pisma dokazi, da su Dubrovčani plaćali godišnji danak rečenim kalugjerima po prijašnjim obvezam. Za bolje razumijevanje historičke njihove znamenitosti treba svrnuti oko na Atonsku goru i na povijest stečenja Stona i Rata sa strane Dubrovčana i na posljedice ovog stečenja za odnošaje Dubrovčana sa pravoslavnim kalugjerima, koji tada življahu u onomu zemljištu.

Poznata je u historiji znamenitost atonske gore (Hagion Horos) ili svete gore.

Poznato je napose, da je sveta gora i za našu povijest i prosvjetu znamenita, jer na njoj su srednjega vijeka utemeljeni manastiri srpski, naime: Hilandarski i Svetopavaoski, prvi na sjeveroistočnom kraju, drugi na jugu; u njima se našlo mnogo blago za historiju. Dubrovačka republika imaše odnošaja sa ovim manastirima i to uslijed stečenja Stona i poluotoka Pelješca god. 1333, i uslijed kasnijeg opušćenja grčkog hrama svetoga Mihajla u Jerusolimu.

To izmed ostalih svjedoče Dubrovački spisatelji, kao Luccari,[1] Orbini[2] itd. i mnoge povelje u gorenavedenoj Mikl. knjizi.

U prvoj polovici XIV. stoljeća stekoše dakle Dubrovčani za godišnji danak poluotok Pelješac i Ston od bana bosanskog i od srpskog kralja. Tada bijaše na poluotoku i u Stonu jedan dio žitelja pravoslavne vjere, u Stonu pako pravoslavna crkva. God. 1333 Stjepan Uroš kralj srpski poveljom od 22. januara dade te zemlje Dubrovčanima pod uvjet, da mu plaćaju godišnji danak o uskrsu od 500 perpera. Te iste godine poveljom od 15. marta Stjepan ban bosanski potvrdi im posjed takogjer uz plaćanje na dan sv. Vasilija danka od 500 perpera. Nu dubrovačka vlada imaše načelo, da na dubrovačkom zemljištu ne bude žitelja druge vjere osim katoličke, i nastojaše da iskorijeni pravoslavje u Ratu i u Stonu. Pošto su se bili zavadili s tog i s drugih uzroka sa Stjepanom srpskijem, ovaj im napokon god. 1334 potvrdi prijašnju povelju, kada mu Dubrovčani pošalju poslanike, te se zakleše, da srpski pop još poje u crkvama u Stonu i u Ratu. Dubrovčanima pogje ipak za rukom istisnuti iz svoga zemljišta inovjernike, a Stjepan car srpski i grčki 15 godina poslije prve povelje, t. j. god. 1348, odredi poveljom izdatom u Prizrenu na 29. travnja, da Dubrovčani moraju plaćati 500 perpera svake godine o uskrsu i to grčkome manastiru svetoga Mihajla u Jerusolimu God. 1358 Stjepan Uroš odredi, da, ako opusti rečeni manastir, tada oni imadu plaćati isti danak srpskijem manastirima Hilandara i svetoga Pavla na Atonskoj gori, pošto u tu svrhu bijahu u njega došli kalugjer Jerusolimski Gjerasim, Hilandarac Arsenije i Svetopavlac Jovan. Nu tom poveljom bijaše odregjeno, da Dubrovčani plaćaju dva puta na godinu taj danak, to jest o uskrsenju i na Dmitrov dan, svaki put po 500 perpera dubrovačkih. Političke promjene, koje su se dogodile kasnije na Balkanskomu poluotoku, stegnuše taj danak na 500 perpera dubrovačkijeh, kako se vidi u povelji carice Mare od 1470 god. Drugom poveljom od god. 1497 carica Mara odredi tisuću perpera danka.

Prijenos toga danka na kalugjere Atonske gore bijaše sa strane srpskih vladalaca naregjen za to, da bude kao odšteta istim kalugjerima s toga što su ih Dubrovčani poslali iz Stona i Rata, a ovi su se bili zaklonili u gori rečene manastire.

U toliko o plaćanju ovoga danka manastiru Jerusolimskomu ima dokaza u knjigama dubrovačkog arhiva još god. 1465. Tada bi odlučeno u vijeću moljenih, da se plati danak kalugjeru Tomi, koji bijaše došao u Dubrovnik sa dva čovjeka carice Mare i sa pismom cara turskoga vrhovnoga gospodara Haleidičkog poluotoka;

„Tributi, quod tenemur monasterio sancti Michaeli de Hierusalem pro Stagno, juxta scripturas inter comunem nostrum et olim imperatorem Stephanum et Orosium filium suum“. (Con. Rog. a 1465 die 11. maji).

[1] str. 54 i sl.
[2] str. 260.

Sasvim da Toma nebijaše donio obične dokaze, t. j. možda pismo manastira Jerusolimskog, ili komad novca presječena u Dubrovniku, kako ćemo kasnije vidjeti, bi od vijeća moljenih odlučeno, da mu se plati danak ne samo za onu godinu, nego i za drugu, naime tisuću perpera; a knezu dubrovačkomu bi podijeljena oblast, da piše na dotična mjesta glede ovog danka. O plaćanju Jerusolimskim kalugjerima ima traga i u knjigama reformacija maloga vijeća, po kojim je dokazano, da bi kasnije obično: „thesaurarii et procuratores sanctae Mariae“ isplaćivali za republiku ovaj danak. Za nj se carica Mara starala i kasnije. Ona sama primi god. 1470 po vlasteli dubrovačkoj Joku Buniću i Paladinu Lukareviću 500 perpera za danak jerusolimski i namiri Dubrovčanima pismom od 4. novembra primljenje tog novca. Nedvojbeno je, da su Dubrovčani plaćali danak do svršetka 15. stoljeća, sasvim da su oni težili na to da ga se oslobode.

Nu već pri koncu istoga stoljeća dogodi se, da opusti od kuge manastir svetoga Mihajla u Jerusolimu. S toga po gore napomenutim ugovorima moradoše Dubrovčani početi plaćanje danka manastirima srpskijem na svetoj Gori, jer carica Mara tako odredi poveljom od 15. aprila god. 1497. U tu svrhu posla ona iz srpskih manastira na Atonskoj gori kalugjere Arsenija i Kirila, da utvrde s Dubrovčanima pismenu obvezu svakogodišnjeg plaćanja ovog danka u dukatima.

Nu oni po svojoj prijašnjoj težnji ne izplatiše danak za nekoliko godina. To prisili srpske kalugjere, da pogju u Carigrad na tužbu u cara na Dubrovčane. Ali Ahmet paša prijatelj Dubrovčana odvrati kalugjere od toga i pisa god. 1501 Dubrovčanima pozivljući ih na vršenje svoje dužnosti. Po pismima ovijeh kalugjera, koja priopćujemo, i po zaključcima vijeća Dubrovačkijeh jasno je dokazano, da su Dubrovčani i na dalje plaćali ovaj danak, i to od god. 1520 do god. 1792; od tada su Dubrovčani plaćali stanovitu svotu od 292 dukata mletačka u zlatu i 28 groša (dinara) u srebru, što je bilo jednako 1000 perpera, za svake dvije godine. To je nedvojbeno po namirnicama XVI. vijeka. To je izplaćivanje nekih godina zasvjedočeno i vlastoručnim vjerama notara i kandžilijera Dubrovačke republike Marka i Frana Silvana, Marina i Jerka de Sfrondratis, Lovra de Gig(antis), Ivana Krstitelja Amaltea i Aurelija Amaltea i Petra Frana Parisini-a. To isto svjedoče i zaključci maloga vieća, koje sam dodao nekim pismima.

Pošto smo u kratko nacrtali povijest odnošaja Dubrovčana sa pravoslavnim kalugjerima; zanimivo je znati potankosti i svečani način ovoga isplaćivanja. Ob ovoj stvari možemo se obavijestiti stranom čitajući ista pisma a stranom crpeći drugovdje iz arkiva i iz Farlati-a: „Illyricum sacrum“.

Po namirnicama tačno je opredijeljena svota plaćana kalugjerima. Namirnice i vjerovna pisma malo ne svegj su učinjena svake druge godine izuzam po dvije godine izasobice god. 1746—7, 1749—50, 1772—3. Dubrovčani su plaćali u mletačkim dukatima, jer je tako

*

odredio car Stefan gore naznačenom poveljom god. 1348: „Є. сьть перьпер бенетьукнхь“; jer Dubrovčani nijesu imali novca od zlata i jer u zemlji ovih kalugjera nije tekao drugi novac, kako oni sami kažu u svojemu vjerovnomu pismu od god. 1526, nego mletački dukati ili sultanije ili careva jaspra: „Ꙋ цлреșои ζемли ниа спенζа не проходи него или бнетаукы или сꙋлтаніа или царева аспра.“

Nu ponosu dubrovačke vlade nije prijalo, da se privatne osobe, kako su kalugjeri, diče primanjem danka sa strane jedne države: s toga kalugjeri nijesu nigda zvali pravim imenom taj danak, niti su spominjali Dubrovčanima postanak toga plaćanja, nego jedno i drugo pokrivali su načinom, koji nije mogao uvrijediti nikako ponos Dubrovčana. Danak zvali su „svijećom“ ili zadužbinom ili „lemozinom“: „пріимисмо . . . . свещю“ (1560) — „свекꙋ (1552) — свькꙋ (1548) — свѣкꙋ (1550) — свекю (1520) — свекю и ζадꙋшьбинꙋ (1526) — свѣщоу (br. 27) — свещꙋ (br. 23) — свїекꙋ (br. 26) — свїекю (br. 29) — свиеуꙋ (br. 32) — свиекꙋ и лемоζинꙋ“ (br. 33). Godine pako 1637 (br. 17) kalugjeri sv. Pavla kažu: „двїе свїеке и двїе лѣмоζни“. U pismima kalugjeri spominjahu, da im Dubrovčani davaju „svijeću“, jer oni mole boga u svojim hramovima pred njom za Dubrovačku republiku: „да сѣ при тои свиеки господь Богь моли и светла Госпа ζа господство и ζдравїе ваше“.

Po svemu ovomu se vidi, da se „svijeća“ neima uzeti u literalnomu smislu, kako je uzeo Kukuljević. Dapače plaćanje toga danka ovršilo bi se stoprv, pošto bi kalugjeri donijeli darove i pošto bi javno molili kneza i malo vijeće, da im udijeli zadužbinu i pošto bi zapjevali crkovnu pjesmu, kao za dokaz, da za molitve Dubrovačka vlada dava im milostinju, tako bijaše spašen ugled Dubrovačke vlade pred pukom; sami kalugjeri pako nazivlju se „molebnici božiji“ i Dubrovačke gospode: „Молебници (br. 27)“ — „молабници божи и вашего господства“ (15) — мольбници (23) — богомолци (32) — богомольци (36) — молабницы (36) — молабницы (36) — богомолцы (37) — молабнїцы (49). Svoje crkve zovu „ваша богомолꙗ“. Sebe pako kadgodj nazivlju „обитѣль србскаа“. (16).

Sasvim da ovo plaćanje može se smatrati kao neprekidno, ipak bi često prošlo više nego dvije godine, prije nego bi kalugjeri došli u Dubrovnik da dobiju „svijeću“, jer dalek put, kuga, ratno doba, hajduci, zapriječili bi im put: tako kaže Farlati, a baš nema pisama za nekoliko godina.

Plaćanje ove „svijeće“ ili zadužbine vršilo se svečano sa učešćem Dubrovačkoga puka i srpskog pravoslavnog naroda.

Kad bi nakon dvije godine pristupilo vrijeme isplaćenja „svijeće“, igumani ili njihovi zastupnici srpskih manastira na svetoj gori, obično sa dva ili više od najuglednijih kalugjera, nastupili bi put u Dubrovniku. Kad bi se obaznalo za njihov dolazak, nakupilo bi se mnoštvo gragjana i seljaka Dubrovačke okolice po glavnim ulicama od grada, da vide svečanost dolaska i da se nagledaju srpskih kalugjera Atonske gore, potomaka negdašnjih stanovnika Stonjskih

i Rćanskih, jer oni bijahu zaslužni ljudi pred bogoljubnim pukom, pošto u svojim hramovina moljahu boga i bogorodicu za Dubrovčane i njihovu Republiku. Rečeni kalugjeri ulažahu svečano u grad sa velikom pratnjom srpskog pravoslavnog puka i kroz glavnu ulicu „Placu"; došav pred dvor predstavljali bi se knezu i njegovoj pratnji u dvorani malog vijeća, i poklonivši se njegovoj vladi i pozdravivši ga zapjevali bi slovinskim jezikom: „Zdrava kraljice". Iza toga bi mu predali dar od četiri vrste voća suhoga t. j. trešanja, pinjula, lješnika itd. želeći svaku sreću vlasteli i puku Dubrovačkomu. Tada bi zamolili kneza, da bi im se dala obična zadužbina. Knez i malo vijeće bi im se najljepše zahvalili na pozdravu i otpustili bi ih milostivo šaljući ih k državnim blagajnicima i crkovinarima svete Marije, koje bi uoblastili u sjednici maloga vijeća, da im plate zadužbinu. Kalugjeri bi se tada ovim prikazali jednako kao i knezu poklonili bi im se, predali iste darove i zamolili ih za isto. Kad bi primili novce u prisustvu takogjer i dva notara i kančelijera republike, predali bi namirnicu, koju bi kadgod i oba notara potpisala kao svjedoci.

Tom prigodom blagajnici bi uzeli dukat ili koji srebrni novac pozlaćen i presjekli bi ga na dvoje, gornji komad ostavili bi za se, a donji presjekli bi opet na dvoje, te bi jedan komad dali Hilandarskim kalugjerima a drugi kalugjerima svetoga Pavla, da ga mogu, kad bi drugi put došli u Dubrovnik za zadužbinu, pokazati njima, kao dokaz svomu poslanstvu; i ta dva komada morala su odgovarati tačno komadu, koji bi ostao kod blagajnika. Napokon zahvalivši se, otišli bi veselo sa pratnjom iz Dubrovnika.

Ova pisma pokazuju, kako rekosmo, historičku neprekidnost plaćanja danka sa strane Dubrovčana od početka XVI. stoljeća pa sve do konca XVIII., te ako se njima prilože dokazi rjegji XIV. i XV. stoljeća, koji su već napomenuti, mal ne neprekidno nam je dokazano, da su Dubrovčani od XIV. stoljeća pa sve do konca republike plaćali rečeni danak. Ako pako promislimo na uzroke već dokazane ovog danka, uvjerićemo se, da je neistina ono što kaže Farlati, da Dubrovčane nijedan zakon nije podužívao na ovo plaćanje. Dokaz je ovim našim riječima još i to, što ovi kalugjeri zovu ovi danak mal ne u svim vjerovnim pismima „ѕрєѵєнѕю" „ѕрєѵєнѕ" svijeću. Još drugi dokaz, da je to plaćanje slijedilo uslijed obveza sa srpskijem vladarima od god. 1333 i od god. 1348, jest ovaj, da neka od ovih starijih pisama, i baš dva najstarija od god. 1520 i od g. 1526, navagjaju izričito rok toga plaćanja, kako je bio ustanovljen od tih srpskih vladara, to jest uskrs „сьврьшенєхь сада ѡ вьскрьсїю" (god. 1520) „сьврьшєнє ѡ вьскрьсєнию".

Ovijeh pisama ima lijepi broj od 59 t. j. iz knjige XIII. arkiva ima ih 15; iz knjige LX. jedno; iz knjige LXXIX. ima ih 17; iz knjige CLXXV. ima ih 26; a Kukuljević je izdao još jedno, u sve dakle 59.

Od tih pisama najstarijeh petnaest je od XVI. stoljeća; od ovih prvo je od god. 1520 a zadnje od god. 1560. U Miklošićevim

„Monumenta Serbica“, kako rekosmo, štampano je od tih pisama, nu ne najstarije, nego ono od god. 1544, koje je šesto po kronologičkomu redu. Četiri nose godine od XVII. vijeka; bez godine ih je sedam, koja se mogu držati da su stranom od XVII. a stranom od XVIII. v., ostala su od XVIII. stoljeća.

Sva ova pisma glede sadržaja mogu se razdijeliti na dvije vrste, t. j. na namirnice i na vjerovna pisma.

Sve najstarije od 1—14, izuzam 3, prave su namirnice kalugjera Atonske gore za danak primljen od Dubrovčana. Treće i sva ostala su vjerovna pisma, kojim starješine manastira Atonske gore šalju svoje zastupnike u Dubrovnik, da im vlastela isplate rečeni danak. Ova pisma, osim što imadu osobitu vrijednost za historiju dubrovačku, imadu, kako mi se čini, i vrijednost za historiju jezika. Ta se vrijednost može lako proučiti, jer toliko namirnice s jedne strane, koliko vjerovna pisma s druge pisana su mal ne u cijelini po jednomu kalupu. Ima ipak nekih, koja se više razlikuju od ostalih, a to bi bilo nada sve pismo 27.

U ovim pismima napomenuti su slijedeći igumeni hilandarski: Filip (1520), Makarije (1526), Jovan (1540, 1544), Jakov (1749), Gjenadije (1542), Isaija (1697), Filotej (1710), Parthenije (1730), Mihail (1744), Milentije (1747), Gavril (1750), Danil (1760, 1781, 1784, 1790), Jovan (1768, 1774, 1776), Jonakije (1773), Stefan (1772), Athanasije (1792), Mardarije (?), Silvestar, Sosima i Prohor. Napomenuti su pako svetopavaoski igumeni: Jovan (1520), Danil (1526), Gjenadije (1540, 1542, 1546) i Gavril Stefan (1627), Arsenije (1710), Kiril (1710), Antonije (1730), Partenije (1744), Timothej (1746), Joakim (1749), Filothej (1750), Vasilije (1760), Joanikije (1768, 1774), Grigorije (1772), Hristofor (1773), Petronije (1776), Makarije (1790), Gavril (1792) i Eustratije. Osim tih napomenut je vladika (metropolitos) Visarijon (1526), mnogi podigumeni, kalugjeri i popovi i arhimandrit Theodosij (1784); napominju se još „saborni starci“; jednom se spominju u pismu i „diakoni“, a kalugjeri sami sebe nazivlju „Sveti zbor“ „vas zbor“.

Važno je kazati i nešto o materijalu ovih pisama.

Prvih četrnaest pisama pisano je na maloj starinskoj debeloj hartiji, koja je prognjela tako, da je teško tam i amo razumivo pismo; neka su pisana na velikoj debeloj gladkoj hartiji, sličnoj kvijeru, kaligrafično s ornamentima i inicijalam; izmedju ovih odlikuje se ljepotom pisma kao da je tiskano kursivnim slovima br. 22, a ljepotom pisma i veličinom i uresima br. 30, 23, 25, 26; duljina je hartije broja 30 314 m/m a širina od 210 m/m, duljina ornamenta na lijevom uglu knjige je od 185 mm. a duljina inicijale od 88 mm. Azbuka rabljena je obična dubrovačka stara ćirilica; zadnja to jest ona konca XVIII. st. pako su pisana novom srbskom (predvukovom) ćirilicom.

Ova pisma kalugjera svete gore vrijedna su i s toga, što nose množinu raznijeh pečata; ima ih u sve 16, svi osim dva su za vosak, neki su pritisnuti, pošto su bili ocrnjeni na svijeći, na

sam papir; neki su pritisnuti na oblatki pokrivenoj papirom, a neki baš za zapečanje na pečatini. Svi su okrugli i dva su obla, dva su sama za ulje. Pisma od 1—14 imadu sve jednake pečate i to po dva, jedan je manastira hilandarskoga, drugi svetopavaoskog. Ovi su pečati pritisnuti na četverouglasti komad knjige poviše oblatke; jedan pored drugoga. 1. Ima u srijedi sliku sastojeću od sidra prekrižena bičem a naokolo napis: ✝ **ПЕЧАТЬ . ХИЛАНЬДАРСКА.** Veličina cijelog pećata $22^1/_2\,^m/_m$; unutrašnjeg kruga slike $10\,^m/_m$. 2. Drugi nema nego samo popriječno napis: **СТЫ . НАБЕЛЬ** a izpod toga nekoliko crta ornamentalnijeh; veličina mu je $21^1/_2\,^m/_m$. 3. Najviši je od svijeh pečata; premjer cijeloga pečata je od $52^1/_2\,^m/_m$ a premjer kruga u kojemu je slika od $42^1/_2\,^m/_m$; ima napis oko slike i u slici; napis je oko slike: ✝ **СЇ . ПЕЧАТЬ . ХИЛАНДАРСКЇИ . ХРАМЬ . КАВЕДЕНЇЕ : ПРЕСТНЕ . БЦЕ . И . ЖЕКАСТА : СТЪЬХЬ** . u slici: **Д КДВЕНИЕ БЦЕ.** Slika: sveti Šimun s bradom sjedi ispod svodova; pred njim blažena gospa; za njom majka joj i otac klečeći; za njima osoba koja drži palicu: u dno na desnu za njom crkvica. Ovaj je pečat jedan put samo rabljen i to na najljepšemu od pisama kalugjerskijeh. 4. Pečat hilandarski (za pečatinu) pocrnjen na svijeći i pritisnut na knjigu; ima sliku i napis; veličina mu je premjera od $38\,^m/_m$, a od slike $26^1/_2\,^m/_m$ napis: ✝ **СІА . ПЕЧАТЬ . МОНАСТІРА . ХИЛАНЬДАРА ПРЕТЇЕ . БЦЕ .** Slika: Blažena gospa klečeći prikazana od sv. Ane s drugim narodom pred hramom i sveti Šimun, koji je pred vratima objeručke dočekuje. 5. Pečat hilandarski: Slika i napis: veličina premjera cijeloga: $37\,^m/_m$, veličiua slike; $28\,^m/_m$. Napis: ✝ **С(ЇА) . ПЕЧАТЬ . ХЇЛАНДАРА . МОНАСТЇРА . КЬ . СТЇ . ПРУ . КЬВЕДЕНИЕ . БЦИ . (С . Г'ОРГ .)**? Zadnja se riječ ne razumije dobro. Slika: Sveti Šimun s bradom sjedi pruženih ruku; pred njim trojica manja nogama: prva pruža ruke sv. Šimunu; s traga četiri svoda u zraku naslonjena na tri cvijetka; ispod srednjega križić; njemu na desnu stablo. 6. Pečat hilandarski; crn (za pečatinu). Napis naokolo i napis u slici. Veličina premjera $34\,^m/_m$, slike $25\,^m/_m$ Napis naokolo: ✝ **СЇА . ПЕЧАТЬ . ХИЛАНДАРСКЇ . КЬВЕДЕНЇЕ . НСЫЕ . БЦЕ . КІ . СТЬ . СТЫХ.** Napis u slici: **БАВЕДЕНЇЕ.** Slika: sveti Šimun pruženih ruku; pred njim druga trojica; s traga pet lukova, koje presijecajući se sačinjavaju krunu a na njoj križ; ispod krune napis navedeni. 7. Pečat hilandarski za ulje. Slika i napis naokolo i unutra. Veličina premjera $37\,^m/_m$, slike $25\,^m/_m$; napis: ✝ **ПЕЧАТЬ . ХИЛАНДАР(А)Ь(?) . МОНАСТИРА . КЬВЕДЕНИЕ . ПЧСТ ЧІЕІ** . (sic!) **БЦЕ ТСЕ ТО** (!) **ОЧІЬ**(!) napis unutra nerazumiv. Slika: Tri sveca velika, izpod njih mali s rukama pruženim; na desnu njih jedan ili dva mala; poviše svetaca tri krune; oko cijele slike ures na kolač. 8. Pečat svetopavaoski Slika i napis: naokolo i unutra. Veličina premjera $34\,^m/_m$; slike $25\,^m/_m$ Napis naokolo: ✝ **СЇА . ПЕЧАТ . СТГО . ГЕ(р)ѠГЇА . МОНАСТИРЬ . СТО(ЬН) . ГОРИ.** Napis u nutra na li-

jevu: . СТЪЬ . na desnu ГНЄ^{р}ѠГНЄ. Slika: Sveti Georgije (poprsje) drži koplje. 9. Mali pečat: premjer mu 18$^{m}/_{m}$ na njemu grb; u grbu kalež a na njemu sveta pričest okružena zracima, na dnu kaleža s desne i lijeve po jedna zvjezdica, sa strane grba dva angjela, koji ga objeručke drže; poviše grba kruna 10. Pečat sa napisom i slikom. Veličina 18$^{1}/_{2}$ $^{m}/_{m}$, napis naokolo ne da se čitati. Slika: tri sveca stojeća. 11. Pečat obal na pečatini. Veličina 20 : 16$^{1}/_{2}$ $^{m}/_{m}$, grb a na njemu kruna; grb je razdijeljen na četiri polja: gornje desno nosi kalež sa svetom pričesti; donje pticu na nogama, noseću u kljunu nešto nerazumiva, a na hrptu je nešto nerazumivo; gornje lijevo nosi križ; donje lijevo: gori dvie kruglje ili jabuke, doli jedna. 12. Pečat hilandarski na pečatini. Veličina pečata 19$^{1}/_{2}$ $^{m}/_{m}$; slike 17$^{m}/_{m}$. Slika: Sveti Šimun i za njim svetac prima gospu s drugom dvojicom ili trojicom. Napis nerazumiv. 13. Pečat na pečatini. Veličina 20 i 19$^{m}/_{m}$. Bez natpisa: po srijedi kalež; iz kaleža izlazi Isukrst dijete s rukama u vis: po jedan angjeo s obe strane jednom rukom po više kaleža na ivici; poviše Isukrsta kruna i poviše lijevoga angjela slovo Г (glagol), a poviše desnoga G (ge). 14. Pečat za pečatinu bez napisa. Veličina 15$^{m}/_{m}$. Dva grba, jedan pored drugoga su dva angjela; po srijedi a poviše dva grba duh sveti ili ptica, glavom zapadu okrenutom, raskriljena a poviše nje kruna; angjeli s jednom rukom drže grb a s drugom krunu. Na grbovima malo se što pozna. Na desnomu grbu crkva su tri zvonika s križima na vrhu; najviši zvonik na lievoj, najmanji na desnoj Lijevi grb ne pozna se dobro; vidi se ptica i još nešto. 15. Pečat za pečatinu. Veličina 22$^{m}/_{m}$ po prilici; popriječno napisi ali se nerazumije nego najdonji redak Г И (Г О). 16. Ovaj je posve nerazumiv.

Evo sada pisama:

1. Namirnica god. 1520.

Милостию кожїєю ми старць Никодимь и старць Рафаиль ωдь монастира Хиландара игумена Филипа и монастира скетаго Пакла игумена Іωана и ксего братстка ωх'ѣ (!) ωбители Скетие гори дωшадь ωкде у Дуброкникь сь листомь ωдь керокаиїа примисмо ωдь господина кнеза и властела Дуброкачинехь за скекю монастирωмъ скетои гори за дке годиие, почимю ωть кьскрьсенїю лѣть Христокехь .,а. .з.и.і. а ськрьшенехь сада ω кьскрсенїю ,а.ф.к. лѣть ио .ф. перперь на годину у ске чини перперь .,а. кое чини на дукате злате .с.ç.к. и динара .и.к. кое речене дукате и динаре за дке године кише писанехь примисмо ске на пуно.

И за скѣдетелстко и кекю кѣрокаиїе ωкь нашь лист ωтьборени учинисмо и печатисмо нашими керокаиними дкема печатьми ωть манастира.

Писа се ȣ Дȣбровникȣ на . д . дни їюниꙗ мѣсеца лѣть Христовехь . ҂а . ф . к . прѣдь сведоци чюждеми (!) людимь кои се примернше.

(L. S.) (Locus sygilli)

Br. 1. Br. 2.

Ego Hieronimus de Sfondratis Cremonensis publicus impli. (imperiali) auctoritate curie notarius et juratus notarius et cancellarius comunis Ragusii predicte solutioni interfui et rogatus me in testem subscripsi die et millesimo suprascriptis.

Ego Franciscus Sylvanus de Mat. publicus apostolica auctoritate notarius et modo juratus cancellarius me in testem subscripsi die et millesimo suprascriptis.

Retro: 1520 adi 4 zugno. Expedition deli callogieri de Monte Santo de ipperperi mille val ducati 292 grossi 28.

2. Namirnica god. 1526.

Милостию божиею да се ведомо всемь и васакомȣ по семь нашиемь верованомȣ писанию ѡть светие горе ѡть монастира Хиландара игȣмень Макарие иеромонахь и оть светаго Павла игȣмень Гаврила ми посланници иихь сь листомь ѡть верованиа Вл(а)д(и)ка Висарионь и старць Генадие примисмо ѡба два ꙁаедно ѡвде ȣ Дȣбровникȣ ѡть господе кнеꙁа и властель дȣбровачцнехь ꙁа свекю реченнемь монастиромь ꙁа две годние почаньше ѡдь рождаства Хрьстова к васкрьсенна . ҂а . ф . к . д . лето сьврьшене ѡдь вьскрьсенню сада ꙁа две годние ҂а . ф . к . ѕ . лето по . ф . перьперь на всакȣ годинȣ тои чини . ҂А . перьпер динара Дȣбровачцнех кои речени динари чине . с . ҫ . в . дȣката и динарь . к . и . кое речене дȣкате и динаре сие на пȣно примисмо и ꙁаради сведетельства и верованїа ѡвьи нашь листь ѡтворени печатисмо верованиеми печатми светаго монастира Хиланьдара и манастира светаго Павла и писахь аꙁь Иѡанъ иеромонахь сь хотениемь и с виденнемь старца владике Висариѡна и Генадна лето ѡдь рождаства Хрьстова . ҂а . ф . к . ѕ . апрндїа мѣсеца . к . ꙁ . дьнь ȣ Дȣбровнїкȣ.

(L. S.) (L. S.)

Ego Hieronimus de Sfondratis Cremonensis publicus impli (imperiali) auctoritate curie notarius et juratus notarius et cancellarius comunis Ragusii predictis omnibus et singulis interfui et rogatus me subscripsi in fidem antescriptorum omnium et singulorum die et millesimo antescriptis.

Ego Franciscus Sylvanus de Matto. publicus apostolica auctoritate notarius ed modo juratus notarius et cancellarius comunis Ragusii predicte solutioni et quietationi nobis (?) literis sclavis facte

interfui et presens fui et rogatus a partibus in fidem me subscripsi die et millesimo antedicto.

Retro: 1526 adi 27 di april. Expeditoria di ducati 2(?)92(?) grossi 28 contadi alli monazi come dentro apar.

3. Vjerovno pismo uz 2. namirnicu.

Племенитїнмь и моүдрїнмь късакое үьсти и высокые хкали достоиньымь и богомь изабранньымь господинү кнеҙү Слакнаго града Дүброкиника и вьсѣмь властелѡмь. Иже кь скетѣигорѣ живүщаа братїа монастыра србскые ѡбитѣли Хиландара игүмень иермонахь Макарїе и үьстиые обитѣли скетагѡ Пакла игүмень иеромонахь Гакрїиль и късе охѣ (?) братьстко смѣрено поклонюенїе и поҙдраклюенїе да прїими каше господстко. Молимо господа бога и прѣүистүю богоматерь за ҙдракїе и сьмиренїе кашего господстка и ҙа кашь слакиїи градь. Пакы господо а то послаcмо до кашега господстка братїю нашү ѡть Хиландара митрополїтос Кисарїѡна и дүховиника Иѡанна сь братїами и ѡть скетаго Пакла старца Гюнадїа сь братїами сь ѡбыүнымь поклонюенїемь ҙа түи ҙадүшьбинү що приходи ѡдъ кашега града и ѡть кашега господстка скетымь црѣккамь да тои исправи каше Господстко. И каше господстко ҙна оү царекои ҙемли ина спенҙа не проходи него или бнетьүкы дүкать или сүлтанїа или царека аспра а каше господстко ҙна колика е ҙадүшьбина прѣдь Богомь пүтника оүпокоити и мирно ѡдпракити и смѣрно се молимо да ихь мнѡго недрьжите нѣка и мы оүсрьдно бога молимо ҙа каше господстко и ҙа кашь слакиїи градь и богь да ки сьхрани и покрие ѡдь иноплеменнихь и да оүмножи господстко ки мнѡголѣтно

И сьдрьжить вь сьмиренїи.

Retro: Господинү кнеҙү и кластелѡмь Славнаго града Дүбровника.

L. S.

4. Namirnica god. 1540.

Милѡстү божїѡмь да е кедомо вьсемъ и касакомү по семь нашемү керѡканѡмү писанию ѡдь скетне гори Хиландара манастира срьмѡнахь игүмень Иѡкань иермонахь Кенадие ѡдь скетога Пакьла ми посланици нихъ сь писаниемъ кероканиемь примисмѡ ми ѡбадка ҙаеднѡ ѡдь господина кнеҙа и кластела Дүброкаүкиехъ ү Дүбрѡкникү ҙа скекү реүенимъ манастирѡмъ ҙа дкие годиие . с . ҁ . к . дүката ҙлата и . к . и . динара сребрьниехь кѡе реүене дүкате и динаре примисмо напүнѡ а поүанъше ѡдь рождастка Христова . ҂а . . ф . м . лета сьврьшенѡ ѡдь кьрѡждения сьврьшене реүение дкие годиие летѡ ѡдь рѡждастка Хрьстока . ҂а . ф . м . и ҙа сведетелъстко̂мь и келикиемь кероканиемъ ѡки керокани нашъ листъ и пеүа-

тисмо нашиемъ керованиемъ печатми скетаго манастира Хиланьдара и манастира скетаго Пакла и писа игвменъ Нωкамъ еъ хотениемъ и киденниемъ старьца Кенадиа въ лето ωдь рождаства Хрьстова . ҂з . ф . м . мѣсеца юна дневи в петакъ ѕі дьнь мѣсеца реченωга.

Retro: 1540 adi 14 gugno. Expeditoria de d. 292 g. 28 contadi come apar.

5. Namirnica god. 1542.

Милости кожиею да ѥсть кедомо всемь и касакомꙋ по семь нашемв кѣрока(но)мв писанию ωть скетие гори Хиландара монастира Єрмонахь Малахиа двховни ωдь скетаго Пакла игвмень Генадиѥ ермонахь ми посланици сь писанїемь керованиемь примисмо и ми ωба дка ʒаедно ωдь господина киеʒа и властела Двброкачскихь ʒа скеко реченимь манастиромь ʒа дкие годиние . с . ҁ . к . двката ʒлата и . к . и . динара сребра кое речене двкате и динаре примисмо напвно а почнь ωдь рождаства Хрьстова . ҂з . ф . м . к . лѣто ськрьшено речене . к . годнни лѣто ωдь рождаства Хрьстова . ҂з . ф . м . к . и ʒа скедетелство и великиемь кѣрокаииемь ωкаи веро(ка)ни нашь лисгь и печатисмо нашими керованиы печатьми скетаго манастира Хиландара Игвмень Кенадие ермонахь вь лѣто ωдь рождаства Хрьстова . ҂з . . ф . м . к . мѣсеца їюниа . к . дань вь ткониk (sic) днемь

L. S. L. S.

Retro: Th. S. M. (Thesaurarii Sante Marie?) 1542 adi 20 jugno. Expeditoria de d. 292 G. 28 contadi come apar.

6. Namirnica god. 1544.

Милостию кожїею да есть кедомо кьсемь и късакомв по сѣмъ нашемв керьномв писанїю ωть скетие гωри Хиланьдара манастира иеромонахь проигвменъ Нωкань и ωть скетаго Пакла двховникь Сака їеромонахь ω ги посланици съ писаниемь керованимь примисмо и ми ωбадка ʒаедно одь господина киеʒа и кластель Двброкьника града ʒа скекю монастиромо ʒа дке годиие . с . ҁ . к . дукать ʒлатихь и . к . и . динари сребра речене двкате и динаре примисмо на пвно а почь(нь) ωть рожъства Христова тисвкв . ф . м . д . и съкрьшено лѣто . к . годнне минвтѣ мѣсеца Їюнїа на . к . а дьнь лѣтω хскω . . ҂з . ф . м . д . и за скѣдетелстко и велїкое керокапїе ωкаи керокание нашь листь и печатисмо нашими керокамиемь печатми скетаго манастира Хиландара и манастира скетаго Пакла и писа Нωкань ωть

Хиландара и Сава ѡть светаго Павла кь лѣто Хсво . ҂а . ф . м . д . на . к . а . дьнь мѣсеца їюнїа. Аминъ

L. S. L. S.

Retro: Th. S. Mariae 1544 adi 2 giugno. Espeditoria de d. 292—28 contadi como apar.

7. Namirnica god. 1546.

Милостїю божнею да естъ ведомо вьсемь и скакомȣ по семъ нашемȣ керьномȣ писанию ѡть скетое гори Хиланьдара монастира ерьмонахь Дакидъ и ѡть скетѡга Павла Игȣмень Генадие ѡ ги посланици с писанием керокаиним принисмо и ми оба два заедно ѡть господина кнеза и кластела Дȣбровника града за скекȣ манастиромъ за две годние . с . ҁ . к . дȣката златнехъ и . к . н . динара сребрънїехь. И речене дȣкате и динаре принисмо на пȣно а потомъ ѡть рожстка Христока . ҂а . ф . м . г . и крьшено лето . к . годние минȣте мѣсеца нȣниа на . к . ѕ . дни и за скедетельстко и веке керокание ѡви верокани машь листь печатнсмо нашиеми кероканеми печатьми светаго монастири Хиландара и монастира скетаго Пакла

✝ Назъ ерьмонахь Дакидь писахь.

✝ Назь игȣмень Генадїе иеромонахь подписахь сїе пи(с)анїе.

(L. S.) (L. S.)

Ego Laurentius de Gigantis publicus ac juratus cancellarius Ragusii suprascripte solutioni interfui rogatusque manu propria subscripsi in fidem omnium ac singulorum premissorum die et anno suprascriptis.

Die 26 junii 1546.

Ego Marcus Sylvanus publicus juratus notarius comunis Ragusii, qui prescripte solutioni et receptioni presens fui testis rogatus, ideo manu propria me subscripsi in fidem et testimonium.

8. Namirnica god. 1548.

Милостїю божнею да ѥсть ведомо въсемъ и късакомȣ по семъ нашемȣ вѣрномȣ писанїю ѡдь скетеи Гѡре Хиландара монастїра їеромонахь Теѡдора и ѡдь светаго Пакла Їокаиа иеромонахь ѡ ги посланиси съ писанїемъ верокаиимъ принисмо и ми ѡба два заедно одь господина кнеза и кластелъ Дȣброкьника града за скькȣ монастиромъ за две гѡдние . с . ҁ . к . дȣкать златехь и . к . н . динара сребрънихь и речене дȣкате и динаре принисмо напȣно а потѡм ѡть рожстка Христока . ҂а . ф . м'н' и съкръшено лето . К . годние минȣте мѣсеца нȣнна на . к . з . дни и за скедетелстко и кеке керокане

ѡви верований нашъ листъ печатнисмо нашиыи верованними печатьми Светаго монастира Хиландара и монастира Светаго Павла.

Азъ иеромонахь Иѡвань писахь моею рукою.

Азъ їеромонахь Өеѡдорь писахь моею рукою.

(L. S.) (L. S.)

Ego Marcus Sylvanus publicus notarius comunis Ragusii premissorum ducatorum ducentorum nonaginta duorum et grossorum octo receptioni solutioni et confessioni a dictis monachis facte presens fuit (!) et in testem manum propria me subscripsi.

Ego Marinus de Sfondratis juratus cancellarius comunis Rhagusii super solutioni interfui rogatus manu propria me subscripsi in testem die XXVII junii 1548.

Retro: Y. H. S. (Thesaurarii S. Marie?) 1548 adi 27 giugno. Expeditione delli monazi de d. 292 g. 28.

9. Namirnica god. 1550.

Милостїю божїею да есть вѣдомо вьсемь и всакому и по семь нашему вѣрному писанїю ѡдь светїе гѡри Хиланьдара монастира иермонахь Тома и ѡдь светаго Павла иермонахь Єпифанїне ѡ ги посланици съ писанїемь вѣрованнимь примисмо и мїи ѡба два заедно одь господина кнеза и властелъ Дубровника града за свѣку монастирѡмь за двѣ годиие . с . ҫ . к . дуката златихь и . к . и . динаръ срѣбрьнехь и речене дукате и динаре примисмо на пуно а потуму ѡдь рожьства Хрьстова . ҂а . ф . и . съврьшене лѣто . в . годиие минуте мѣсеца априлїа . л . дьнь и за свѣдетельствано и вѣкь вѣровано ѡви вѣровани нашъ листь печатисмо нашими вѣрованними печатьми светаго монастира Хиланьдара и монастира светаго Павла.

† Азь Иермонахь Тѡма моею рукою.

† Азь їерьмонахь Єпифанїе писахь моею рукѡю.

10. Namirnica god. 1552.

Милостию божиею да несть вѣдомо всемъ и вьсакому и (по) семь нашѣму верьному писанїю ѡдь светиє гѡри Хиландара монасти(ра) ермонахь Рафаилъ а ѡть светаго Павла проигумень Єуветратїє ѡги посланици съ писанием вѣрованнимь примисмо и ми ѡба два заједнѡ ѡдь господина кнеза и властель Дубровника града за свеку мо(настир)ѡмь за двѣ годї(не) . с . ҫ . в . дуката златихь и . к и . дина(ра) и рѣчене дукате и динаре примисмо на пунѡ а потѡмь ѡдь рождаства Христова ҂а . ф . и . в . съврьшене лѣто . в . годїнѣ минуте мѣсеца иуна .Ѳ. дьнь и за свѣдетелствовано и вѣкъ вѣровано ѡви верований нашь листъ пѣчатисмо нашимь вѣрова нимь пѣчатьми Светаго монастїра Хиландара и монастїра Светаго Павла.

Азь їрьмонахь Рафаиле ркою моею подьписахь.

Азь еромонахь Евстратїе ркою моею подьписахь.

(L. S.) (L. S.)

Retro: Espeditoria deli monazi de Monte Santo di 1552 a di 9 giugnio.

Opaska. Ovo je pismo jako oštećeno.

11. Namirnica god. 1554.

Милостїю божїею да юсть вѣдомо всемь и вьсакомꙋ и по семь нашемꙋ вѣрномꙋ писанїю ѡдь светие гори Хиландара монастира ермонахь Дїюнїсе а ѡдь светаго Павла Їепїфанїе їермонахь ѡ ги посланици сь писание(мь) вѣрованнимь примисмо и ми ѡба два ꙁаедно ѡдь господина кнеза и властель Дꙋбровника града (ꙁа) свѣкꙋ монастирехь ꙁа двѣ годинe . с . ҫ . к . дꙋката ꙁлатихь и . к . и . динарь сребрьнихь и рeчене дꙋкате и динаре примисмо на пꙋно и а потомь ѡдь рождства Христова ,а . ф(?) . н(?) . д . сьврьне лето двѣ годинe минꙋте мѣсеца маиа . ꙁ . і . дьнѣ и ꙁа сведетелствовано и вечь верованo ѡви верованни нашь листь печасмо (sic!) нашимь верованими печати светаго монастира Хиландара и монастира светаго Павла.

Азь їермонахь Дионисе ркоюю моюю подьписахь.

Азь Їермонах Епифание ркою моюю подьпїсахь.

(L. S.) (L. S.)

Retro: Espeditoria delli Monaci di Monte Santo del 1554 alli 17 maggio.

Die 17 maji 1554 Racusii. Ego Petrus Francescus Parisini publicus juratus notarius comunis Ragusii predictorum ducatorum ducentorum nonaginta duorum et grossorum octo receptioni solutioni et confessioni a dictis monachis facte interfui rogatusque manu propria subscripsi in fidem omnium ac singulorum premissorum die et anno suprascriptis.

Ego Marinus de Sfondratis juratus cancellarius comunis Rhagusii super solutioni interfui rogatus manu propria me subscripsi in testem die XVII maji 1554.

Opaska. Jako je oštećeno ovo pismo.

12. Namirnica god. 1556.

Милостию божиею да есть ведомо васемь и васакомь и по семь нашемꙋ верномꙋ писанїю ѡть светие гори Хиландара монастира Їеромонахь Гѣеннадїа(?) и светаго Павла игꙋмень Даниль їеромонах ѡ ги посланїси сь писаннемь верованнимь примисмо и ми ѡба два ꙁаедно ѡть господина кнеꙁа и господе властель Дꙋбровника града ꙁа свещꙋ монастирехь ꙁа две годинe . с . ҫ . в . дꙋката златих и . к . и . ди-

нара срѣбрьнихь и рѣчене дукате и динаре примисмо на пуно и (потωмь) ωть рождаства Христова . ҂а . ф . н . н . ѕ . сьвршн се летω двие годние миниуле мѣсаца иунна . ѕ . дьнь и за сведетелствовано и вечь верованно ωви верованн нашь лисгь печатесмо нашимь верованиемь печати светаго монастнра Хиланьдара и монастира светаго Павла.

Азь ієромонахь Генадїе рукою моею подписахь.

Азь ієромонахь Данаиель рукою моею подписахь.

(L. S.) (L. S.)

Азь Даниль ставихь печать Хиландарьску.

Retro: Espeditoria deli monaci di Monte Santo de 1556 adi 6 di giugo.

Iz knjige: Liber Reformationum Minoris Consilii an. 1555—7.

Die 6 junii 1556.

Captum fuit de faciendo apoletiam ducatorum ducentum nonaginta duorum et grossorum veginti octo D. Thesaurereriis ecclesie sancte Marie quos ipsi solverunt calogeris S. Sabe pro elemosina sibi debita pro annis duobus nuper decursis.

L. 1556.

Die 9 Julii 1558.

Captum fuit de faciendo D Thesaurariis et procuratoribus ecclesie Sante Marie apoletiam ducatorum duecentum nonaginta duorum et grossorum viginti octo quos solverunt calureris Sti. Sabe pro consueta elemosina duorum annorum nuper decurrentium de mense augusto proxime futuro.

13. Namirnica god. 1558.

Милостию вожню да не ведомω васамь и намь и по свем нашемь внериωму писанием ωть светихь Хиланьдара манастирь прегомень Новань и свети Пававь (sic!) прегомень Даниель у господи послани ζаписание внерованне примисмω и ми оба два господннь внеζь и племенитимь властелимь Доброваучнехь свещω манастиере ζа дви године . с . ς . в . дуката и динара . к . и . и речене довате и динара све подьпуиω примисмω потωмь розоцω Христове . ҂а . ѣ . н . ю . сакарши за дви годние мисеча (sic!) чонию на . к . ѕ . дань и ζа сведочанствω внерованω и внерований ови нашь лисгь печатисмω нашимь внерованомь печатомь светим манастирь Хиландарь и свети манастирь Павла.

† Азь проигумень Иωнь подьписахь

† Азь ерьмона (sic!) Даналь подьпись мое рукею.

(L. S.) (Locus Sygilli)

Retro: Espeditoria deli monaci di Monte Santo del 1558 adi 25 di juj (?)

Retro: Die 25 junii 1558 Ragusii. Ego Johannes Baptista Amaleh (Amaltheus!) publicus juratus notarius Ragusii praedictorum ducentorum nonaginta duum ducatorum et grossorum . . . (viginti) octo receptioni, solutioni a predictis monachis factae interfui et rogatus me subscripsi testem.

Die dicto Ego Aurelius Amaltheus publicus juratus comunis Rhagusii cancellarius quia interfui receptioni solutioni et confessioni a retroscriptis monacis factae ducatorum auri ducentorum nonaginta duorum grossorum viginti octo, ideo me in testem subscripsi.

14. Namirnica god. 1560.

Милостию божїєю да есть кедомо касемь и намь и поскемь нашемь керωканомь писаниемь ωть скетыхь Хиланьдара манастирь проигϒмень Генадїє и скетыи Пакель Проигϒмень Даниль ϒ Господе послани ꙁа писание и керованиє прїнмисмо и ми ωба два господинь кнеꙁь и племенїтїи властели Дϒброкечкїи свещю манастыре ꙁа две гωдины . с . ҁ . к . дϒката и динара . к . и . и реченьı дϒкати и динара ске пωдполно прїнмисмо потомь рωжьство Христωко . ҂а . ф . ѯ . ськерьши се ꙁа . в . годиии мисеца їюнїа І Дьньи ꙁа сведочанстко и керωкано ωкыи нашь листь печатесмо нашимь керωканомь печатемь скетым манастырωмь Хиланьдарϒ и скетыи Пакель.

Аꙁь Подїгϒменъ Генадїє подьписахь.

† Аꙁа подигϒмьнь Єрїмонахь Данїль подьписа.

(L. S.) (L. S.)

Retro: Exped. fogio deli monazi del Monte Santo de 1560 adi X giugnio.

Liber reformationum Minoris Consilii an. 1560—63.

Die 18 junii 1560.

Captum fuit de faciendo apoletiam calogeris Sti. Sabe ducatorum aureorum ducentum nonaginta duorum et grossum 28 eis solutorum per dominos thesaurarios.

15. Vjerovno pismo god. 1530.(?)

L. S. (4) L. S. (8)

Племенитим и мϒдрим и скаке чести достоиимь кисоко славнаго богохраннмаго града Дϒбробника обраномϒ кнеꙁϒ и всем властеломь смерено поклонениє. Иже ко скетеи горе аθона царскаїа и скещенаїа сеткка монастирь Хилендарь каша богомолю ϒ тои церькки молабинци божи и кашего господства молимо господа бога и блаженϒ госпϒ о кашемϒ многолетномϒ животе ꙁдравию и смиренню богохранима кашего града. Саде премилостива господо и властели що каше господстко посила скиекϒ скетои Госпи ϒ скетϒ горϒ да се пти тои скиеки госкодь богь и скета госпа ꙁа господство и ꙁдракле каше и

ꙁа вась остали градь що би богь и блажена госпа многа лета ȣ животȣ и ꙁдравлю мирно предержала и покрила ѡть ꙁли и лукави и богомерски еꙁик того ради послаом до вашего светлога господства братию нашȣ да се поклоне вашем племенитомȣ господствȣ а вась како е света госпа наставила и наȣчила да и примите и уреченою свиећȣ пошлете како сте и досадь а ми васако должни есмо бога молити и светȣ госпȣ ꙁа ваше ꙁдравле и ꙁа вас остали градь що би богь и блажена госпа мирно ȣчинила на многа лета вашего господства. Аминь.

мѣсеца априла 15Т0[1] го(дине) во светеи горе афонстеи.

Retro: Племенитим и мȣдрим и сваке чести достоиним високо славнаго богохраннмаго града обраномȣ кнеꙁȣ и васем властелам смирено поклонено даби се неуатко оу дȣбровник.

Retro: (L. S. 16).

16. Isto god. 1637.

(L. S. 4).

Плѣменитимь и моудрꙑимь и въсакъıє чьсти достоиꙑимь високо славнаго и богохраннмаго града Доубровьника ѡбранномȣ кнеꙁȣ и вьсѣм властелѡм смѣренно поконієніє Иже вь светѣи горѣ афона црьскаа светаа и всесвещеннаꙗ ѡбитѣль срьбскаа велика лавра монастꙑирь Хиландарь ваша богомолꙗ оу тои црькви молабници божїи и вашего господства молимо господа бога и блаженнȣ госпоу ѡ вашемь многолѣтиѡмь животе и ꙁдравию и сьмиренїю славьнаго и богохраннмаго града вашего Дȣбровника. Саде прѣмилостива господо и властели що ваше господство посила свиеќю светои госпи оу светоую горȣ да се при светои свиеки господь богь моли и света госпа ꙁа господство и ꙁдравїе ваше и ꙁа вась ѡстали градь що бꙑ богь и блаженна госпа много лѣта оу животȣ и оу ꙁдравїю мирьно прѣдржала и покрила ѡть врагъ видимихь и невидимихь а наипачеже ѡть ꙁлꙑих и лоукавꙑихь и богомрьскꙑихь еꙁꙑкь того ради послахѡмь до вашега свѣтлога господьства братїю нашȣ да се поклонеть вашемȣ велѣплѣменитомȣ господьствȣ а вась како е света госпа наставила и наоучила да ихь прїимѣте и оуреченнȣю свиекȣ пошлюете како сте и досаѣ посилали а ми по вьсѣмȣ дльжиꙑ есмꙑ бога молити и светȣ госпȣ ꙁа ваше ꙁдравїе и ꙁа вась ѡстали градь що бꙑ богь и блажена госпа мїрно оучинила на многа лѣта вашега господьства прѣпроводить оувѣкь. Аминь.

---

[1] Broj je ovako naznačen: 15T0; možda je treća brojka r (glagol), koja bi nekorektno stala za 30; dakle godina bi bila 1530.

И пакы молимо ваше прѣсвїетло господьство двїє свїеке и двїе лѣмȣꙁпнѣ тако садѣ нада да дате ако вась є богь наставїѡ и блаженна госпа да пошлють вамь помок ѿть небесь и да вьꙁвисеть ваше господьство прѣсвиетло напредь ѿть садь болıє до вїека.

Писано лѣто . ҂ꙁ . р . ѕ . ѳ . вь светѣи Горѣ.

Retro: Плѣменитнм властелѡмь и господам Дȣбровачькымь да се подать въ частьнїє нхь рȣце частьно.

17. Iste godine.

Племенитимь и мȣдримь и въсакїє части достоинимь високо слав наго и бого хранимаго града Доубровьника ѡбраномȣ кнеꙁȣ и въсемь властеломь смерѣнно поклонıєнїє.

Иже въ светѣи горѣ аѳона црьскаа светаа и въсесвещенаа ѡбитель монастирь свети Павъль въ неньже црьква светы Геѡргїє ваша богомолıа ȣ тои црьквы молавници божи и вашего господства молимо господа бога и блаженȣ госпȣ ѡ вашемȣ многолетнѡмь животе и ꙁдравию и сьмиренїю славнаго и богохранимаго града вашего Доубровника садє прѣмилостива господо и властели що ваше господство носила свиєкю светои госпи оу светȣю горȣ да се при светои свиєки господь богь моли и света госпа ꙁа господство и ꙁдравїє ваше и ꙁа вась ѡстали градь що би богь и блажена госпа многа лѣта ȣ животоу и ȣ ꙁдравїю мирно прѣдръжала и покрила ѿть врагь видимихь и невидимихь а наипачеже ѿть ꙁлихь и лювавихь и богомрьскихь єꙁикь того ради послахѡмь до вашега светлога господства братїю нашȣ да се поклонеть вашемȣ веле племенитомȣ господствȣ а вась како їє светаа госпа наставила и наȣчила да нхь примите и оуречениȣю свиекȣ пошьлете како сте и досле послаали а ми по васемȣ дльжни есми бога молити и светȣ госпȣ ꙁа ваше ꙁдравле и ꙁась ѡстали градь що би богь и блажена госпа мїрно оучинила на многа лета вашего господства прѣпроводить ȣвїекь. Аминь. И паки молимо ваше прѣсвиетло господство двїе свиеке и двие лѣмоꙁни тако саде нада да дате ако вась ıє богь наставїѡ и наоучиѡ и блаженна госпа да пошлють вамь помокь (sic!) ѿть небесь и да въꙁвисеть ваше господство прѣсвиетло напрїедь боле до виека. Аминь.

Писано лѣто ҂ꙁ . р . ѕ . ѳ . вь светѣї горѣ

(L. S. 8).

18. Godine 1697.

(L. S. 4).

Племѣнитнимь и моудримь и късакые чꙋсти достоиниинимь кисоко славнаго и богохраннимаго града Доубровника ѡбраномꙋ кнеꙁꙋ и късѣмь властелѡмь много и смѣрено поклонюеніе сьтвараемь кашемꙋ прѣсвѣтломꙋ господствꙋ. Иже кь светѣи горѣ аѳона црьски и свещении монастирь Хилендарь црькка блаженїе госпе каша богомолꙗ оѵ тои црькви молабиици божи и кашего господстка молимо господа бога и блаженꙋ госпꙋ о кашемꙋ мнѡголѣтиомꙋ животꙋ и ꙁдравїю и сьмирѣнїю славиаго и богохраннимаго кашего града. Саде прѣмилостивка господо и властели що каше господьство посила свиекꙋ светои госпи оѵ свѣтꙋ горꙋ да се при тои свеки господь богь и свѣта госпа ꙁа каше господьство и ꙁдракїе и ꙁа вась остали градь що би богь и блажена госпа многа лѣта оѵ животꙋ и ꙁдракию мирно прѣдрьжала и покрила ѡть врагь видимихь и невидимыхь наипачеже ѡть ꙁлыхь и лоукавыхь и богомрьꙁьскихь еꙁикь того ради послахѡмь до кашего свѣтлаго госпоства братїю нашꙋ да се поклоне кашемꙋ племѣнитомꙋ господьствꙋ и вась како е света госпа наставила и наоѵчила да ихь примѣте и оѵречениꙋ свиекꙋ пошлюете како сте и до саде а ми късако доѵжни есми бога молити и свѣтꙋ госпꙋ ꙁа каше здракїе и ꙁа вась ѡстали славни градь що би богь и блажена госпа мирно оѵчинила на многа лѣта кашего господстка. Амин.

Смѣрены игоѵмень Исаиа и вась съборь молабиици вашего господства.

на . ҂а . х . ҁ . ꙁ . мѣсеца иꙋлїа . к . дьнь.

19. Iste god. 1697. (L. S. 8).

Племѣнитимь и моудримь и касакие чꙋсти достоинимь кисоко славнаго и богохраннимаго града Доубровника ѡбраномꙋ кнеꙁꙋ и късѣмь властеломь много и смѣрено поклонюенїе сътвараемь кашемꙋ пресвѣтломꙋ господинꙋ. Иже къ светѣи горѣ аѳона црьскы и свещени монастирь светы Павель црькка светаго великомꙋченика Георгїа каша богомолꙗ оꙋ тои црькви молабиици божи и кашего господства молимо господа бога и блаженꙋ госпꙋ ѡ вашемꙋ многолѣтиомꙋ животꙋ и ꙁдравїю и самирѣнїю славнаго и богохраннимаго кашего града саде премилостивка господо и властели що каше господстко посила свиекꙋ светои госпи и светомꙋ Коукꙋ оѵ свѣтꙋ горꙋ да се при тои свѣкй господ богь и свѣта госпа ꙁа каше господство и ꙁдравие и ꙁа вась остали градь що би богь и блажена госпа многа лѣта оѵ животꙋ и

*

ѕдравїю мирно предрьжала и покрила ѡть врагь видныхь и невидимыхь наипаче же ѡть ѕлыхь и лоукавихь и богомрьскыхь езикь. Того ради послахѡмь до вашего свѣтлаго господства братїю нашу да се поклоне вашему племѣнитому господству и вась како є свѣта госпа наставила и наоучила да ихь примѣте и оурѣчену свиеку пошлюте како сте и досаде а ми васако доужни есми бога молити и свѣту госпу ѕа ваше ѕдравие и ѕа вась ѡстали славни градь що би богь и блажена госпа мирно оучинила на мнѡга лѣта вашего господства. Аминь.

Смѣрены игоумень Стефан и вась саборь молабинци вашего господства.

на ҂а . х . ҁ . ѕ . мѣсеца иулїа . к . дьнь.

20. XVII. vijeka.

Плѣменитнимь и мудримь и христолюбивимь и вьсакїе чьсти и хвалѣ ѡбадарсванимь (?) и велеумножинимь и много почьтенимь и велико славнои господе изб͏раниому господару господину кнезу и вьсемь властелѡмь богохранимаго и владущаго града Дубровника. Иже вь светѣи горѣ афона свещеннїе и црьскїе и великїе лаври монастира Хиландара игумень Силивестарь иеромонахь и ѡть свети Павль игумень Мардарїе иеромонахь и вьса ѡтъ ихъ братїа смѣренно метанїе сьтварамо вашеи свѣтлости и молимо господа бога и прѣчистую его матрь и вьсехь светихь ꙗкѡ да вашь свѣтлїи град сьхранить и покрїеть ѡть иноплѣменникь и ваше господство да прѣбиваеть вь многолѣтнемь ѕдравїю и сьмиренїю и вьсакои благодати и крѣпости ѡть бога паки давамо раѕумѣти вашему господству ере посласмо братїю нашу посланике светаго монастира Хиландара проигумена Иѡанна иеромонахь и ѡть свети Павль Данїела проигумена и сь братїами кь вашеи свѣтлости како да ваша свѣтлость ѡиу свѣщу що давате светои госпогїе исправите и по нихь допустите и молимо ваше господство ере ваша свѣтлость ѕна колика ѕадужбина прѣдь богомь путие чаке (чловеке) упокоити и мирно исправити и прѣмилостиви господь богь да приложить крѣпость и милость велико славному граду Дубровнику и умножить лѣта лѣтомь вашему господству вь благодѣиство.

† Смѣрении игумень хиландарски Силвестарь иеромонахь и вса оть ихь братїа.

Z dvora: Господину кнезу и племенитимь властелѡмь.

Opaska. Stavljeno megju spise 17. vijeka.

21. Bez godine.

✝ Плѣменитїнимь и моудрїнимъ и хрьстолюбпвынимь и всакое чьсты и хвале ѡдь бога дарованнїнимь и велѣумноженнїнимь и много почьтеннїнимь и вѣлико славнои господе иꙁабранномꙋ господарꙋ господинꙋ кнеꙁꙋ и всѣмь властеломь богохраннмаго и владꙋщаго града Дꙋбровника иже вь светѣи горѣ аѳонсцеи свещенние и црьскїе вѣликые лавры монастира Хиландара игꙋмень Прохорь иермонахь и свешенници и старьци и вьсъ свети съборъ мнѡго вьсмеренїи меѳенїе сътварамо вашои свѣтлостїи молимо господа бога и прѣчистꙋю его матеръ и всехь светїихь ꙗко давша свѣтлы градь сьхранить и покрїеть ѡть иноплѣменикь и ваше господство да прѣбиваеть въ мнѡголѣтьнѣмь ꙁдравїю и сьмиренїю и вьсакои благодаты и крѣпостїи ѡть бога пакь давамо раꙁꙋмѣти вашемꙋ господствꙋ ере посласмо братїю нашꙋ посланике светаго монастира дꙋховника Стефана и старца Серафїѡна съ братїами къ кашеи свѣтлости како да ваша свѣтлость ѡнꙋи свѣкю що давате скетои госпоге испраки и по инхь допꙋкти и молимо ваше господство ере каша светлость ꙁна колика ꙁадꙋжбина прѣдь богомь пꙋтие чоельке испокоите и мирио исправити и прѣмилостиви господь богь да приложить крѣпость и милост келикославномꙋ градꙋ Дꙋбровникꙋ и ꙋмножить лѣта лѣтомь вашемꙋ господствꙋ кь благоданьствїи. ✝

Retro: Сїа книга господинꙋ кнеꙁꙋ Дꙋбровачкомꙋ сь властели.

Opaska: Otpao je pečat.

22. Bez godine.

Нлеменитимъ и моудримъ и всакое части достоинимъ кисоко славнаго града Доуброкиика ѡбранномоу кнеꙁоу и въсемъ кластеломъ смеренио поклонненїе. Иже въ светеи горе аѳона црьскаа и скещенна ѡбитель ꙁовомъ монастиръ Хиландаръ ваша богомолıа тоежде ѡбытели молабьници божи и вашего господъства молимо господа бога и блаженноу госпоу ѡ вашемъ многолѣтьномъ животе и ꙁдравїю и самирѣнїю и богохранимаго града кашело саде прѣмилостива господо и властели що каше господьство пошїла скекоу скетои госпи оу скетꙋ гороу да се прѣ тои скеки господь богь и скетаа госпа моли ꙁа господьство и ꙁа ꙁдравъе наше и ꙁа васъ ѡстали градь що ки богь и скета госпа оу многа лѣта оу животоу и ꙁдракию и мирости прѣдржала и покрила ѡдь врагь видимихъ и некидимихь наипачеже ѡдь ꙁлыхь и лоукавихь и богомрьскыхь еꙁикь. Того ради послахѡмъ до вашего светьлаго господьства братїю нашоу да се поклонетъ вашемоу племенитомоу господьствоу а вась како е светаа госпаа наставила и

илоүчила да нхь примете и ѡбещанною свещоү пошлете како есте и досада а ми вьсако есмы длжни бога молити и светоү госпоү ӡа ваше ӡдравїе и ӡа вась ѡстали градь славни що би богь и света госпа мирьно оүчинила на многа лѣта вашегѡ господьска. Амннь.

(L. S. 6).

Retro: Да се има предати оү поутоване рѹке иӡабранномоү кнеӡѹ Дѹбровачкомѹ и въсои свїетлои и ѹӡвишенои кїеки вишеречеинаго града.

23. Bez godine

Плѣменитимь и мѹдрїнмь и въсакое чьсти достоииїнмь високо славнаго и богохранимаго града Дѹбровника ѡбрадованномѹ и ѡбранномѹ кнеӡѹ и въсемъ властелѡмь смѣренно поклоненїе. Иже въ светѣи горѣ Афона црьска и свещенная ѡбытѣль монастирь ӡовомь Хиландарь ваша светая богомолка то-ежде ѡбытѣлы мольбиници божїи и вашего господства молимо господа бога и блаженѹ госпѹ ѡ вашемь многолѣтномь животѣ и ӡдравїю и съмиренїю славнаго и богохранимаго вашего града саде прѣмилостивая господо и властели что ваше господство посила свѣкю светои госпи оү светѹ горѹ да се при тои свеки господь богь и свѣта госпа ӡа господство и ӡдравїе ваше и ӡа вась ѡстали градь что би богь и светая госпа оү многа лѣта оү животѹ и ӡдравїю и мирости прѣдрьжала и покрила ѡть врагь видиимыхь и невидиинхь напрасть(е) ѡть ӡлыхь и лѹкавыхь и богомрьскыхь еӡыкь. Того ради послахомь до вашего свѣтлаго господства братїю нашѹ да се поклонеть вашемѹ плѣменитомѹ господствѹ. А вась како е светая госпа наставила и илоүчила да ихь прїимите и ѡбѣщаннѹю свещѹ пошлете како сте и досада а мы въсако есмы дльжны бога молити и светѹ госпѹ ӡа ваше ӡдравие и ӡа вась ѡсталїи градь славныи что би богь и светая госпа мирио оүчинила на мнѡгая лѣта вашего господства амннь: писиь вь светѣи гѡрѣ Афонсѣ.

(L. S. 7).

Retro: Въ высоко славны и богохранимыи градь Дѹбровникь иӡбранномѹ кнеӡѹ и въсемъ влaстелѡмь смѣренно сь поклоненїемь чьсно врѹчити.

24. Bez godine.

Плѣменитымъ и моүдрымъ и свакe чьсты достоииымъ высоко славнаго и богохранимаго града Доүбровьника ѡбранномѹ кнеӡѹ и въсѣмъ властелѡмъ смѣренно поклоненїе. Иже въ светѣи горѣ Афона срьская светая и свещенная црькка молбиници божїи и вашего го-

сподства и молимо господа бога и блажену госпу ѡ вашему многолѣтному животе и ꙁдравїю и съмиренїю славнаго и богохраннмаго вашего града саде прѣмилостѣка господо и властели що ваше господъство посила скїеѣю светои госпи оу свету гору да се при тои свїеѣи господъ богъ и светаа госпа ꙁа господство и ꙁдравые ваше и ꙁа въсъ ѡстали градъ що бы богъ и блаженнаа госпа многаа лѣта оу животу и ꙁдравїю мирно прѣдрьжала и покрыла ѡть врагъ видимыихъ и невидимыихь наипауеже ѡть ꙁлыихъ и лоукавыихъ и богомрѣꙁскыихь еꙁыкъ того радї послахѡмъ вдо вашего свїетлаго господства братїю нашу да се поклоне вашему плѣменитому господъству а васъ како е светаа госпа наставила и наоуунла да ихь прїимѣте и оу реуенною свїеѣю пошлите како сте и досадъ а мы васако дльжнїи есмы бога молити и свѣту госпоу ꙁа ваше ꙁдравье и ꙁа въсъ ѡстали славнїи градь що бы богь и блаженнаа госпа мирно оуунила на многа лѣта вашего господства. Аминь.

Смѣрении Игумень Сосима иеромонахь.

(L. S. 3).

25. Bez godine.

Племѣнитнмъ и мудрнмъ и сваке уасты достоинопоутоканнмъ плѣменитимь господамъ високо славнаго и богохраннмаго града Дубровника ѡбраному кнеꙁу и ѡсталнмь властеломъ смѣрено поклоненїе. Иже къ светеи горы аѳона црьска и свѧщенна ѡбителъ ꙁовоми Хиландарь тоежде ѡбители молабници божи и вашего господства ѡ много летному живоτу и ꙁдравїю и съмирѣнїю славнаго и богохранїмаго града. Сада прѣмилостїка господо и властели уто ваше господство посила свѣщу светои госпоки и свету гору да се при тои свещи богь и светаа госпока ꙁа господства ви ꙁдравїе и ꙁа вась ѡсталн градь уто богь и светаа госпока у многа лета у животу и ꙁдравїю и у мирости прѣдрьжала и покрила ѡдь врагь видимихь и невидимихь наипауеже ѡть ꙁлихь и лукавихъ и богомрьскихъ агаренъ того ради послахомъ до вашего свиетлаго господства братїю нашу Исаию и Симеѡна сь братїами да се поклонетъ вашему племенитому господьству а вась како е богъ и светаа госпока научила тако да ихь примете и милуете и ѡбещану свещу ушлете како сте и до сада а ми смо ваꙁда дужни бога молити и свету госпоку ꙁа ваше ꙁдравїе и ꙁа вась ѡстали градь славни уто би богь и светаа госпока мирно учинила на многа лета вашего господства. Амин.

Retro: Град Дубровникь властелѡмь.

Otpao je pečat

26. Bez godine.

Плѣменитымь и моудрымь и сваке чьсти достоинимь высоко славнаго и богохраннмаго града Дꙋбровника ѡбранномꙋ кнеꙁꙋ и вьсѣмь властелѡмь смѣренно поклонѥнїе. Иже вь светѣи горѣ аѳона црьскаа и свещенна црькка монастирь Хиландарь ваша богомолѥ ꙋ тои црькви молабници божїи и вашего господства молимо господа бога и блажениꙋ госпꙋ ѡ вашемꙋ многолѣтномꙋ животе и ꙁдравїю и сьмиренїю славнаго и богохраннмаго вашего града. Саде прѣмилостива госпѡдо и властели що ваше господьство посила свїеќю светои госпи оу светꙋ горꙋ да се при тои свїеки господь богь и светаа госпа ꙁа господство и ꙁдравїе ваше и ꙁа вьсь ѡстали градь що би богь и блаженна госпа многа лѣта оу животꙋ и ꙋ ꙁдравыю мирьно прѣдрьжала и покрила ѡдь врагь видимыхь и невидимихь наипачеже ѡдь ꙁлыхь и лꙋкавыхь и богомрьскыхь еꙁыкь того ради послахѡмь до вашега свїетлога господства братїю нашꙋ да се поклоне вашемꙋ плѣменитомꙋ господствꙋ а вась како е светаа наставила и наꙋчила да ихь примете и оуречениꙋю свїеќю пошлите како сте и досадь а мы вьсако дльжни есми бога молити и светꙋ госпоу ꙁа ваше ꙁдравїе и ꙁа вась ѡстали славиыи градь що би богь и блаженна госпа мирьно оучинила на мнѡга лѣта вашего господства. Аминь.

(L. S. 5).

27. Bez godine.

Иже прѣжде вѣкь троица сїи богь нашь тьжде ѥсть ини ѡтьць и сынь и светы дьхь богь ѡть ба и сиь слово птль бы и дхь сты ѡца исходе и нас не поучавает бгь троица вь ѡбщьствѣ покланѥемаа вь бесконь чиыѥ вѣкы. Аминь

Плѣменитымь и мꙋдрынимь свѣтлыниимь вь властѣлствѣ прѣвысокымь народства славы и величїа мнѡго поучѣниынимь крьстьѧнскымь господарѡмь н(а)шнимь богѡхраннмаго и вѣлѣсловꙋщаго града Дꙋбровныка владꙋщнимь господарꙋ кнѣꙁоу и всѣмь господамь властѣломь иже вь светѣи горѣ аѳона срьбскые и свещенные великые лавры прѣсветыѥ госпожде все монастыра Хиландара и светаго Павла смѣренны игꙋмень Прохорь иерьмонахь и Еѵстратие игꙋмень вь вашеи милосты и господьствоу поклоненїе лицꙋ на ꙁемлю и ѡ ꙁдравїи сьвь прашаемь присевь многолѣтьство вашеи милости и господьствꙋ вь прѣдниѧ лѣтаа живѡть и ꙁдравїе аминь. И по сїх послахомь ѡ ги чьстиѣишꙋю братїю нашꙋ ѡца Кенадиа проигоумена и Данїила проигꙋмена сь брат'ами посланыкїи наше к вашемꙋ господствꙋ да поклонет се вь мѣсто

всѣхь нась а вь тѡмь молимо се вашеи милости како крстьꙗнской господе что сꙋть и еще ѡть старїинѣ господа кнѣзови и властѣли богохранимаго града Дꙋбровьнꙑка дакали ѡци наши свѣщоу светои госпожде вще . с . и . ҁ . и два дꙋката и . к . и . и . динарь и тѡго ради молимо се прѣклонь колѣне що бы ваша милость доброволно и ласкаво посланикꙑ наше прїимили и тꙋю свѣщꙋ светои госпожде послали ꙗкож юсте испрьва и нꙑхь мирно ѡтьпꙋстили. А мꙑ есмо м(о)л(е)бникꙑ ѡ вашеи милости кь щед(ь)ромоу богоу и прѣсветеи госпожде вь многолѣтномꙋ животꙋ и ꙁдравїю господства вашеи милости и по сїих ꙁдравьствоуите ѡ гн вседрьжителꙗ вь многаа лѣтаа аминь, аминь. писа се априлꙗ мѣсеца . к . дьнь вь светои гѡре аѳона.

Смѣренїи игꙋме(нь) Прохорь иеромонахь Хиландарскꙑи и Ектратїе игꙋмень светаго Павльскꙑи и вьсь сьборь.

Retro: Вь богохранимии и велѣ словꙋщїи градь Дꙋбровникь господарꙋ свѣтломꙋ кнѣꙁꙋ и всѣмь властелѡмь Дꙋбровчаномь ѡть бога мирь и милость.

28. Godine 1703.

Плѣменитимь и моудрїимь и свакѣ часты достоинимь высокаго славнаго и богохранимаго града Доубровника ѡбраномꙋ кнѣꙁꙋ и вьсѣмь властелѡмь смѣрено поклонюнїе. Иже кь светѣи горѣ аѳона црьскаа и свещенаа црькꙗ монастырь Хиландарь вьша богомольа оу тои црькꙑ молꙗбници божїи и вьшѣго господства молимо господа бога и блаженꙋ госпꙋ ѡ вьшемоу многолѣтномоу животꙋ и ꙁдравїю и сьмирѣнїю славнаго и богохранимаго вьшего града садѣ прѣмилостиваа господо и властели що вьшѣ господство посла свїекꙋ светои госпи оу светꙋ горꙋ да сѣ при тои свиєки господь богь моли и светаа госпа ꙁа господство и ꙁдравїе вьше и ꙁа вась ѡсталїи градь вьшь що бы богь и блаженна госпа многаа лѣта оу животꙋ и оу ꙁдравїю мирно прѣдрьжала и иꙁбавила и покрила ѡть врагь видимꙑихь и невид(ди)миже наипаче же ѡть ꙁлꙑи и ѡть лоукавꙑхь чакь и богомрьскꙑхь еꙁꙑкь. Того ради послахомь до вьшѣго свиетлаго господства бравꙋ нашꙋ пощованаго брата нашѣго проигꙋмена Гаврїила сь дроужиною да се поклонѣ свїетломоу вьшѣмоу и плѣменитомѣ господствꙋ и вьсь вакое благꙑи Исꙋкрьсть наставиѡ и блажена дѣвица Марїа вьраꙁоумила и наоучила да ихь прїимѣте и оумарѣчениꙋ свїекꙋ послѣте светои госпи како стѣ и до садѣ пошилꙗли и мїи вьсако дльжнꙑ есми бога молити и светоу госпꙋ ꙁа вьше ꙁдравїе и

ꙁъ въсь ѡсталїи славнїи градь вьшь що бы блажена госпа мирно оучинила на мнѡга лѣта вьшего свїетлаго господства. Аминь.

Лѣто ѡть рождьства Хрьстова . ,а . ѱ . г ,

(L. S. 4).

Retro: Обраномꙋ Кнеꙁꙋ и осталиемь кластеломь благохраннмаго града Дꙋбровника дати се ово писмо ꙋ пощовање нихь рꙋке частно.

29. Godine 1708.

Плѣменитимъ и моудримъ и свакѣ ч(а)сти достоинимъ високо славнаго и богохраннмаго града Дꙋбровника ѡбранномꙋ кнѣꙁꙋ и васѣмь кластеломь смѣрено поклонюнїе.

Иже въ светѣи горѣ афона цр́ска и свещенна цръква монастирь свети Иакаль ваша богомолци оу тои црькви молебници божїи и вашего господства молимо господа бога и блаженꙋ госпꙋ и светаго вѣлїко мꙋченика Геѡргїа ѡ вашемꙋ многолѣтномꙋ живоотѣ и ꙁдравию и съмиренїю славнаго и богохраннмаго вашего града. Садѣ прѣмилостива господо и властѣли що ваше господство послала свиекꙋ светои госпи и светомꙋ вѣлїкомꙋченикꙋ Геѡргїю оу светꙋ горꙋ да се при тои свиеки господь богь и света госпа ꙁа господство и ꙁдравїе ваше и ꙁа вась ѡстали градь що би богь и блаженна госпа многа лѣта оу живоотꙋ и ꙁдравїю мирьно прѣдръжала и покрила ѡть ꙁлихъ и лꙋкавихъ и богомрьскихъ еꙁыкѣ. Того ради послахомь до вьшего свїетлаго господства братїю нашꙋ да се поклонѣ вашемꙋ плѣменитомꙋ господствꙋ а васъ како е света госпа наставила и наоучила да ихъ примете ї оуречениою свїекꙋ пошлюете како стѣ и досадъ а ми вьсако длъжни есмьи бога молити и светꙋ госпꙋ ꙁа ваше ꙁдравїе и ꙁа васъ ѡстали градъ що би богь и блаженна госпа мирьно оучинила на многа лѣта вашего господства. Аминь.

(L. S. 8).

Лѣто ,ꙁ . с . ѕ . і а ѡть рождаства Христова ,а . ї . ѱ . и .

Retro: Прѣведромꙋ и прѣꙋꙁвишеномꙋ Кнѣꙁꙋ и господинꙋ и ꙁаповедникꙋ богохраннмаго града Дꙋбровника ї ѡсталимь преведримь ї оуꙁвишеними властеломь нарꙋчити ва господскѣ ихь рꙋцѣ.

30. Godine 1710.

Плѣменитымь и мꙋдримь и сваке чьсты достоиннмь високо славнаго и богохраннмаго града Дꙋбровника ѡбранномꙋ кнеꙁꙋ и въсемъ властеломь смѣренно поклонюнїе. Иже въ светѣи горѣ афѡна црьскаа светаа и свещенна црьква монастиръ Хиландаръ ваша богомолци

в тои црьквы молабинци божїи ѡ вашемв многолѣтномв животе и здравїю и съмиренїю славнаго и богохранимаго вашего града. Саде прѣмилостива господо и властели що ваше господство посила свїекю светои госпи в светв горв да се при тои свиеки господь богь моли и света госпа за господство и здравїе ваше и за вась осталїи град що бы богь и блажениа госпа многаа лѣта оу здравїю мирно прѣдрьжала и покрила ѡдь врагь выдимихь и невидимихь наипачеже ѡдь злихь и лвкавихь богомрьскыхь езикь того ради послахѡмь до вашего свїетлога господства братїю нашв Силвестра иеромонаха сь дрвжиною да се поклоне вашемв плѣменитомв господствв а вась како е светаа госпа наставила и навчила да ихь прїимете и вречениню свїекю пошлюете како сте и досада а мы васако дльжни емы бога молити и светв госпв за ваше здравье и за вась ѡстали славны градь що бы богь и блаженаа госпа мирно вчинила на мнѡга лѣта вашега господства. Аминь.

‚а. ѱ. і. мѣсеца ивла. к. дьнь смѣрныї Їгвмень Филоѳеи иеромонахь сь братїами.

Retro: Высоко славнаго и богохранимаго града Двбровника ѡбраномв господинв кнезв и васемь господамь властелѡмь да се подасть в них господске рвке с пощенюмь.

(L. S. 4).

Retro: (L. S. Br. 10).

31. Godine 1710.

Плѣменитымь и мвдримь и сваке ч(а)сты дѡстоинимь високо славнаго и богохранимаго града Двбровника ѡбраномв кнезв и вьсмы властелюмь смѣрено поклоненїе. Иже вь светѣи горе аѳѡна црьскаа светаа и свещениаа црьква монастирь свети Павалъ наша богомолца в тои црьквѣ молабинци божїи и вашего господства молимо господе бога и блаженв госпв ѡ вашемв многолѣтномв животе и здравїю и съмиренїю славнаго и богохранимаго вашего града. Саде прѣмилостива господо и властели що ваше господство посила свїекю светои госпи в светв горв да се при тои свїеки господъ богъ моли и света госпа за господство и здравїю ваше и за вась ѡстали градь що би богь и блажена госпа многа лѣта оу животв и оу здравїю мирно прѣдржала и покрила ѡть врагъ видимихь ї невидїмихь наипачеже ѡть злихь и лвкавих и богомрьскихь езикь. Того ради послахомь до вашего свїетлога господства братїю нашв Арсенїа иеромонах(а) сь дрвжиною да се поклоне вашемв плѣменїтомв господствв а вась како е светаа госпа наставила и навчила да ихь прїмите и вречению

свїекю пошлюете како сте и досадь а мы васако дльжни есмы бога молити и светв госпв ꙁа ваше ꙁдравье и ꙁа вась ѡстали славни градь що бы богъ и блаженнаа госпа мирно вчинила на многа лѣта вашего господства. Аминь.

҂а . ѱ . і . мѣсеца нвла . и . і, дьнь. Смѣренны игвменъ Кирилъ иеромонаха сь братїами.

(L. S. 8).

Високо славнаго и богохранимаго града Двбровника ѡбраномв господинв Кнеꙁв и васемь господамь властелѡмь да се послать в нихь господске рвке с пощенїемь.

(*Retro:* Pečat 10).

32. Godine 1721 (ili 1791.)

(L. S. 4.) (L. S 8.)

Племенитнимь и мвдрнмь и всакїе части достоинимь високѡ славнаго и богохраннмаго града Двбровника ѡбранномв кнеꙁв и васемь властелѡмь смеренно поклоненне. Иже ва светеи горе афона царьска и свещенна црьква монастирь Хиландарь ваша богомолія в тои цръкви молабинци божи и вашего господства молимѡ господа бога и блаженв госпв ѡ вашемв многолетномв животв и ꙁдравию и самиренїю славнаго и богохранимаго вашего града. Саде прѣмилостива господо и властели що ваше господство посила свїеки светои госпи в светв горв да се при тои свїеки господь богъ и света госпа ꙁа господство и ꙁдравлю ваше и ꙁа вась ѡстали град що би богь и блажена госпа многа лѣта в животв и ꙁдравлю мирно прѣдержала и покрила ѡть врагь виднмихь и невиднмих наипачеже ѡть ꙁлихь и лвкавнхь и богомерскихь еꙁикь. Того ради послахомь до вашега свїетлога господства братїю нашв да се поклоне вашемъ племенитомв господствв а вась како е света госпа наставила и навчила да ихь примите и врече нив свїекв пошлете како сте и досадь а ми всако длжни есми бога молить и светв госпв ꙁа ваше ꙁдравїе и ꙁа вась ѡстали славни градь що би богь и блажена госпа мирно вчинила на многа лета вашего господства. Аминь.

Мѣсеца октобрїа на . ка . в Хиландарв въ светеи горе (1721) на ҂а . ѱ . с(к)а.

Retro: Вьдати се сїа книга въ богохранимн градь Двбровникь ѡбраномв кнеꙁв и властеломь вь господске рвке с поклономъ.

(*Retro:* Pečat 11).

33. Godine 1728.

Племенитнимь и мудрнмь и свакe части достинимь високо славнаго и богохранимаго града Дубровника ѡбраному кнезу и васемь властеломь смерено поклонение. Иже ва светеи горе Хатона царска и свещена црькква монастирь светаго великомученика Георгиꙗ светаго Павла ваша богомола у то црькви молабници божи и вашего господства молимо господина бога и светаго великомученика Георгиꙗ ѡ вашему многолетниомь животе и здравию и самирсиию славнаго и богохранимаго вашего града.

Саде премилостива господо и властели, що ваше господство посила свиечу светому великомученику Георгию у свету гору да се при тои свиечи господь богь и свети Георгие за господство и здравле ваше моли и за вась ѡстали градъ що би богь и свети Георгїе много лета у животу и у здравлу мирно предрьжаю и покрно ѡть врагь видимихь и невидимихь наипачеже ѡть злихь и лукавихь и богомрьскихь езикь сахранию того ради послахомь до вашега свиетлога господства брата нашега духовника Антониꙗ да се поклони вашему племенитому господству а васъ како богъ и свети Георгїе настави и научи да га примите и уречену свиечу пошлете како сте и досадь а ми васяко длъжни есми бога молити и светаго Георгиꙗ за ваше здравле и за вась ѡстали славни градь що би богь и свети Георгие у живот мирно удръжаю на многа лета вашего господства. Аминь.

,а . ѱ . к . и . мѣсеца марта . к . ѕ . ва светеи горе у монастиру светому Павлу смерени Игумен Арьсение вашего господства богомолци.

Retro: Племенитнимь и мудримь и васаке части достоїнимь ѡбраному кнезу и свои господи и властеломь ва богохранними градь Дубровникъ да се вархчить сие писание у виечу са поклономь.

34. Godine 1730.

Високо сиятелиеншему Кнезу и свиемъ превзвишенимь господаромъ властеломъ ѡдь славнаго и богомъ покриваемаго града Дубровника смерено поклонение.

(L. S. 4)

Ѡви у светои гори афонскои сарьски и свещении монастирь и црква блажене госпе ваша богомолꙗ и у ѡвои светои цръкви и монастиру вашега свиетлога и превзвишенога господства богомолци молимо господина бога и блажену госпу за вашъ многолетни живот и здравле и мирь славнаго и богом покриваемаго вашего града. Саде

премилостива господо и властели що ваше превзвишено господство послала свиеку светои госпи юже у свету гору да се при тои свиеки господь богь и света госпа моли за превзвишено господство и здравле ваше и за вась вашь градь и народъ да би богь и блажена госпа много лета оу животу и здравлю мирно предржала и покрила юдъ враговъ видениxъ и невидениxъ а наивише ють злихь и лукавиxъ и богомрзскиxь езикь.

Того ради послахомь до вашега свиетлога господства брата нашего Керасима iеромонаха да се поклони вашему превзвишеному господству а васъ како е господинъ богь и света преблажена госпа наставила и научила да га примите и уречену свиеку и лемозину пошлете како сте и досадь а ми есмо истиномь дужни бога молити и блажену госпу за ваше здравле и за вась остали славни градь да би богь и блажена госпа мирно учинила у многа лета вашего превзвишенога господства. Аминь.

У светои гори у Монастиру Хиландару вашега превзвишенога господства богомолци Игумень Пареение са осталомь братиюмь свещеницима дiаконима и старцима.

,а. ѱ. л. месеца иуниа и.

35. Godine 1730.

(L. S. 8).

Племенитнимь и мудримь и сваке части достоиннимь високо славнаго и богохраннимаго града Дубровника юбраному Кнезу и свиемъ властеломь смерено поклонение.

Иже ва светеи горе аөона царска и свещена црква свети Георгие монастирь свети Павлъ наша богомолы у юнои црькви богомолци кожи и вашего господства молимо господина бога и блажену госпу и светога Геюргiа ю вашему многолетному здравию и животу и самирению славнаго и богохраннимаго вашего града. Саде премилостива господо и властели, що ваше господство послала свиеку светому Геюргию у свету гору да се при тои свиеки господин богь и блажена госпа и свети Геюргие моли за господство и здравие ваше и за вась юстали градь що би богь и блажена госпа и свети Геюргие многа лета оу животу и здравлю мирно предржала и покрила ють врагь видимихь и невидимихь наипаче же ють злихь и лукавихь богомрзскихь езикь. Того ради послахомь до вашего свиетлаго господства брата нашега Никанора да се поклони вашему племенитому господству а вась како е света госпа и свети Геюргiе наставили и на-

ѹчили да га примите и ѹреченѹ свиекѹ пошлете како сте и досадь силали. А ми васако длжни есми бога молити и светѹ госпѹ ꙁа ваше ꙁдравле и ꙁа вась ѡстали славни градь що би богь и блажена госпа мирно ѹчинила ѹ многа лета вашега господства. Аминь.

Оу светои гори ѹ монастирь свети Павааь ваши богомолци Игѹмань Антоние са братиами.

,а . ѱ . л . ѹнна . и .

36. Godine 1736.

Племенитимъ и мѹдримъ и сваке чести достоинимъ високо славнагѡ и богомъ хранимагѡ града Дѹбровника високо сїателнешемѹ ѡбраномѹ кнеꙁѹ и васемъ преѹꙁвишеннимъ господамъ властеломъ смирено поклоненїе.

Иже ва светеи горѣ афона црьска и свещена црьква монастирь Хиленадаръ храмь влажене госпе ваша богомолѧ и монастиръ свети Павалъ храмъ светагѡ великомѹченика Геѡргїа ѹ ѡвихъ црьквахъ молабници бѡжїи и вашего преѹꙁвишенагѡ господства молимо господа бога и блаженѹ госпѹ ѡ вашемѹ многолѣтномѹ животѹ и ꙁдравлю и самиренїю славнагѡ и богохранимагѡ вашего града. Саде преѹꙁвишена господо и властели що ваше преѹꙁвишенѡ господство посила свиекѹ Светои госпи ѹ светѹ горѹ да се при тои свиеки господь богь и блажена госпа молїи ꙁа ваше преѹꙁвишенѡ господство и ꙁа васъ вашь славнїи градь и державѹ, да би богъ и блажена госпа многа лѣта ѹ животѹ и ѹ ꙁдравлю мирно предржала и покрила ѡдь врагь видимихъ и невидимихъ а наипаче ѡть ꙁлихь и лѹкавихь и богомъ мерскихъ еꙁикъ. Того ради посилаемѡ до вашегѡ свїетлога господства братїѹ нашѹ дѹховника Исаию иеромонаха са дрѹжиною да се поклоне вашемѹ племенитомѹ и преѹꙁвишеномѹ господствѹ. А васъ како е света госпа наставила и наѹчила да ихъ примите и реченѹ свїекѹ пошлете како сте и досадъ а ми смо дѹжни бога молити и блаженѹ госпѹ ꙁа ваше ꙁдравле и све ваше державе, да би богь и блажена госпа мирнѡ вась предержала на много лѣта. Аминь.

Вашегѡ високосїателнагѡ и преѹꙁвишенагѡ господства нииꙁие слѹге и богомолцы монастира Хиленадара Игѹменъ Михаилъ ꙁ братїами и монастира Светопавалскога Игѹмень Стефань ꙁ братїами во светеи горѣ афона 1736 маиа 1.

37. Godine 1744.

Племенитымь и мѹдрымь и сваке чести достоинымь високо славнаго и богохранимаго града Дѹбровника ѡбранномѹ кнеꙁѹ и васемъ

властеломъ смѣренно поклонѣніе. Иже во светѣи горѣ Афона црскаа и свещенаа церква монастиръ Хиландаръ ваша богомолиа у той црѣквы молабницы божїи и вашего господства. Молимо господа бога и блаженну госпу ѡ вашему многолѣтному животѣ и здравїю и смиренію славнаго и богохранимаго вашего града. Саде премилостива господо и властели что ваше господство посила свїећю светой госпи у светѣ гору да се при той свїећи господъ богъ и света госпа за господъство и здравїе ваше и за васъ ѡстали градъ что би богъ и блажена госпа многа лѣта у животу и здравїю мирно предержала и покрила ѿтъ врагъ видимыхъ и невидимыхъ наипаче же ѿтъ злихь и лукавыхъ и богомерскихъ езыкъ. Того ради послахомъ до вашего свїетлаго господства брата нашего частнаго про-игумена племенитому господству, а васъ како е богъ и света госпа наставила и научила да га примите и вречении свїећю пошлете, како сте и досадъ; а мыи васако должни есмы бога молити и светѣ госпу ва ваше здравїе и за васъ ѡстали градъ славныи что би господъ богъ и блаженна госпа мирно учинила на многа лѣта вашего господства ми иже облигирани и завезаныи како за ваше господство тако и за васъ ѡстали славни вашъ градъ ѡстаемо до смерти непрестанныи богомолци

Дато у светои Горы Афѡнской у монастиру Хиландару Марта 15. 1744.

Смиренны Игумень Михаилъ Иеромонахъ с братїею.

(L. S. 4.)

38. Godine 1744.

Плѣменитымъ и мудрымъ и вьсаке части достоинымъ високо славнаго и богохранимагѡ града Дубровника ѡбраному кнезу и вьсемъ властеломъ смѣрено поклонѣніе. Иже въ светѣи горѣ Афона црьскайа и свещенаа црѣква монастиръ свети Павалъ ваша богомолйа у той црѣкви молабинци божїи и вашего господства молимо господа бога и светога мученика Геѡргїа и вьсѣхъ свети ѡ вашемъ многѡлѣтному животѣ и здравїю и смиренїю славнагѡ и богохранимаго вашего града. Саде премилостива господо и властели що ваше господство посила свиећу светому монастиру у свету гору, да се при той свиећи господъ богъ и свети угодници божїи моле и за господство здравїе ваше и за васъ остали градъ що би богъ и блажена госпа и ѡстали свети угодници божїи многа лѣта оу животу и у здравїю мирнѡ предержали и покрили ѿтъ врагъ видимыхъ и невидимыхъ наипаче ѿтъ злихъ и лукавыхъ и богомерски езикъ. Того ради послахомъ до вашего светлога господства брата нашего Софро-

нїа їеромонаха да се поклони вашемꙋ племенитомꙋ господствꙋ а васъ како є богъ и света госпа наставила и наꙋчила да га примите и ѹрєченною свїеѣꙋ пошлете како сте и досадъ а мы васако должни есмы бога молити и светꙋ госпꙋ и васе свети ꙁа ваше ꙁдравїе і ꙁа васъ ѡстали славны градъ що би господъ богъ и блажена госпа мирнѡ ꙋчинила на многа лѣта вашего господства. А ми вашего ꙋꙁвишенога господства ѡстаемо до смерти непрестани богомолцы.

Дато и вамъ препорꙋчено ꙋ Светои Аѳонскои Гори ꙋ монастирꙋ светомꙋ Павлꙋ марта 13[a] го 1744.

Смерѣнїи Игꙋменъ Партенїе иеромонахъ съ братїами.

(L. S. 8.)

39. Godine 1746.

(L. S. 8.)

Племенитимь и мꙋдрнмь и свакє части достоиннмь високославнаго и богохраннмаго града Дꙋбровника ѡбраномꙋ кнеꙁꙋ и вьсемь властеломь смѣрено поклоненїє. Иже въ светѣи гѡрѣ Аѳѡна црьскаа и свещенная црьква манастирь светыи Павель ваша богомолѧ ꙋ светои црькви молабинци божїи и вашего господства молимо господа бога и блаженꙋ госпꙋ ѡ вашемꙋ многолѣтномꙋ животе и ꙁдравїю и смиренїю славнаго и богохраннмаго вашего града саде премилостика господѡ и властели що ваше господство посила свѣкю светои госпи ꙋ светꙋ горꙋ да се при тои свѣки господь богь и света госпа ꙁа господство и ꙁдравїе ваше и ꙁа вась ѡстали градь що бы богь и блажена госпа многа лѣта оу животꙋ и ꙋ ꙁдравїю мирно предрьжала и покрила ѡть врагь виднмнхь и невиднмнхь а наипаче ѡдь ꙁлыхь и лꙋкавыхь богомерскихь єꙁикь. Того ради послахомъ до вашего свѣтлаго господства брата нашего калꙋгера Мартирїа да се поклони вашемꙋ племенитомꙋ господствꙋ а вась како є света госпа наставила и наꙋчила да га прїнмите и ѹречєнꙋю свѣкю пошлете како и досадь а мы васако дльжни есмо бога молити и светꙋ госпꙋ ꙁа ваше ꙁдравїе и ꙁа вась ѡстали градь що бы богь и блахена госпа мирно ꙋчинила на многа лѣта вашего господства аминь.

҂а. ѱ. м. ѕ. го мѣсеца ꙋнїа. ѕ. оу светои горы оу монастїрꙋ светаго Павла.

Смѣрены Игꙋменъ Тимоѳеи иеромонахъ сь братїамы.

Retro: Пресвѣтлои и премирнои господи господи нашои кнеꙁꙋ и ѡсталїемъ вечнинима свѣтле и преведре репꙋблике Дꙋбровачке оу Дꙋбровникъ.

(Retro: pečat 9.)

40. Godine 1747.

(L. S. 4.)

Племенитимъ и мȣдримъ и сваке части достоиннмъ високославнаго и богохраннмаго града Дȣбровника ѡбраномȣ кнеꙁȣ и вьсемъ властеломъ смѣрено метаніє и поклоненіє. Иже въ светѣи горы аѳѡна црьскаа и свещеннаа црьква манастиръ Хиландаръ ваша богомолѥ ȣ светои црькви молабиници божїи и вашего госпотьства молимо господа бога и блажениȣ госпȣ ѡ вашемȣ многолѣтномȣ живоτе и ꙁдравїю и смиренїю славнаго и богохраннмаго вашего града. Саде премилосливи господѡ и властели що ваше господство посилаа свїєвю светои госпи оу светȣ гѡрȣ да се при тои свѣви господъ богъ и света госпа ꙁа господство и ꙁдравїє ваше и ꙁа васъ ѡстали градъ що бы богъ и блажена госпа многа лѣта оу животȣ и оу ꙁдравїю мирно предержати и покрила ѡть врагъ видимихъ и невидимихъ а наипачеже ѡть ꙁлихь и лȣкавыхь и богомерскихь єꙁыкъ. Тогѡ ради послахомь до вашего свѣтлаго господства брата нашего проигȣмена Моусеѣ да се поклони вашемȣ племенитомȣ господствȣ а васъ како є света госпа наставила и начȣпла да га прїимите и ȣречениȣю свѣвю пошлете како сте и досадъ а ми васако длъжни єсмо бога молити и светȣ госпȣ ꙁа ваше ꙁдравїє и ꙁа васъ ѡстали градъ що бы богъ и блажена госпа мирно ȣчинила на многа лѣта вашего господства аминъ. ‚а . ѱ . м . ꙁ . го. мѣсеца иȣнїа . и . оу светои Госпы оу монастирю Хилаандарȣ смѣрены игȣмень Милентїа їеромонахь сь братїамы.

Retro: Пресвѣтлои и пресмирнои господи господи нашои кнеꙁȣ и ѡсталїємъ вевницима Свѣтле и преведре репȣблике дȣброваӵке оу Дȣбровникъ.

(Retro: pečat 11.)

41. Godine 1749.

(L. S. 4.)

Племенитымъ и мȣдрымъ и сваке части достоиныъ висѡкославнагѡ и богохраннмаго Града Дȣбровника ѡбраномȣ Кнеꙁȣ и всемъ властеломъ смиреннѡ поклоненїє.

Иже во светѣи горѣ Аѳона цръскаѣ и свещеннаѣ цръква монастиръ Хиландаръ ваша богомолѥ оу тои цръкви молабницы божїи и вашегѡ господства молимо Господа Бога и блажениȣ госпȣ ѡ вашемȣ многолѣтномȣ животȣ и ꙁдравїю и смиренїю славнаго и богохраннмаго вашегѡ града. Саде премилостивиѣ господо и властели що ваше господство посила свиећȣ светои госпи оу светȣ горȣ да се при тои свїєћи господъ богъ и светаѣ госпа ꙁа господство и ꙁдравїє ваше

и ꙁа васъ ѡстали градъ щѡ бы богъ и блаженна госпа многа лѣта оу животȣ и ꙁдравїю мирно предержала и покрила ѡтъ врагъ видимихъ и невидимихъ наипачеже ѡтъ ꙁлыхъ и лȣкавыхъ и богомерсꙁкихъ єꙁыкъ того ради послахомъ до вашего свїетлога господства братїю нашȣ честнаго проигȣмена Кѵръ Моѵсеа и Неофита монаха да се поклоне вашемъ племенитомȣ господствȣ а васъ како є светаа госпа наставила и наоѵчила да ихь прїимите и оѵреченњю свїећȣ пошлете како сте и до сад а мы васако должни єсмы бога молити и светȣ госпȣ ꙁа ваше ꙁдравїє и ꙁа васъ ѡстали славни градъ што бы богъ и блажена госпа мирнѡ оѵчинила на много лѣта вашего господства. Аминъ. Въ Манастирȣ Хиландарȣ Маїа 20 лѣта 1749ѡ.

Вашего Племенитородїа Богомолцы Иаковъ Игȣменъ съ братїєю.

Retro: Пресветлои и премирнои господи господи нашои Кнеꙁȣ и ѡсталимъ већинцима светле и преведре Репȣблике Дȣбровачке датиса оу Дȣбровникъ.

(Retro: pečat 11.)

42. Godine 1749.

(L. S. 8.)

Племенитимъ и високимъ и мȣдримъ и свакїе чести достоинимъ високославнаго и великонароучитаго и богохранимаго града Дȣбровника иꙁбранномȣ господинȣ кнеꙁȣ и въсемъ господамъ властеломъ смѣрено поклоненїє.

Иже въ светѣи горы Аѳона црьска и свещенна цръква монастиръ светаго Павла ваша богомола оу тои цръкви молебница божїа светаа госпа такоже и ми молимо господа бога и блаженнȣю госпȣ ѡ вашемъ многолѣтномъ животȣ и ꙁдравїю и смиренїю славнаго и богомъ хранимаго вашего града.

Саде премилостива господо и властели що ваше славно господство посила свиећȣ светои госпи оу светȣю горȣ, да се при тои свиећи господъ богъ и светаа госпа ꙁа господство и ꙁдравїє ваше и ꙁа васъ ѡстали градъ моли, и що би богъ и светаа божїа мати пречиста госпа многолѣтно оу животȣ и ꙁдравїю и мирномȣ състоянїю предржала и покрила вашъ високославни градъ и ѡтъ врагъ видимихъ и невидимихъ наипаче ѡтъ ꙁлыхъ и лȣкавихъ богомерскихъ єꙁикъ. Того ради послахомъ до нашегѡ свїетлаго господства братїю нашȣ честнаго проигȣмена Киръ Моисеа и Неѡфита монаха да се поклоне вашем племенитомъ господствȣ, а васъ како є светаа госпа наставила и наȣчила да ихъ прїимите и оѵреченнȣю свиећȣ пошлете како сте и досад а ми васако должни єсми бога молити и светȣю госпȣ ꙁа

*

ваше ӡдравїе и ӡа васъ ѡстали славни градъ що бы богъ и блажена госпа мирно оучинила на много лѣта вашего господства. Иже буди Аминъ въ монастїру Светопавлаіскому лѣта на 1749аго. мсца Маїа 25. Смѣрены Игуменъ Иѡакимъ їеромонахъ съ братиею.

Вашего Племенитовисокородїа васегдашны богомолци оусрдни

Retro: Пресветлои и премирнои господи господи нашои Кнеӡу и ѡсталимъ вѣћницима свѣтле и преведре Републике Дубровачке датисıа оу Дубровникъ.

(Retro: pečat 13.)

43. Godine 1750.

(L. S. 8,)

Племенитимъ и мудримъ и сваке часті достоиимъ високославнаго и богохранимаго града Дубровнїка ѡбраиному кнеӡу и всемъ властеломъ смерено поклоненїе.

Иже на светеи горе Аѳона цръскаıа и свещенниаıа цръква монастиръ светыи Павлъ ваша богомолца у тои цркви молебници божи и вашего господства шолимо господа бога и светаго Геѡргїа ѡ вашему многолѣтному животе и ӡдравїю и саміренїю славнаго и богохранимаго вашего града. Саде премїлостива господо и властели що ваше господство посила свїећю светому Геѡргїю у свету гору да се при тои свїећи господъ богъ и светыи Геѡргїе ӡа господство и ӡдравїе ваше и ӡа васъ ѡстали градъ що би богъ многа лѣта у животу и у ӡдравїю мирно предржалъ и покрилъ ѡтъ врагъ видимыхъ и невидимыхъ наипачеже ѡтъ ӡлихъ и лукавихъ богомръӡкихъ еӡикъ. Того ради послахомъ до вашего свїстлаго господства братїю нашу да се поклоне вашему племенитому господству а васъ како е богъ научиѡ и светы Геѡргїе поставїѡ да ихъ примите и урученую свиећю пошлѣте како сте и досадъ а ми всако длжни есми бога молити и светаго Геѡргїа ӡа ваше ӡдравїе и ӡа васъ ѡстали славни градъ що би богъ и светыи Геѡргїе мирно учїнїѡ на многа лѣта вашего господства. Аминъ.

Филоѳеи Игуменъ съ братїею на ,а . ѱ и мсца сектебрїскаго числа 1750.

Племенитимъ и мудримъ и сваке часті достоиимъ високославнаго и богѡхранимагѡ града Дубровника ѡбраиному кнеӡу и васемъ властеломъ у Дубровник.

44. Godine 1750.

(L. S. 4.)

Племенитимъ и мудримъ и сваке часті достоиимъ високо славнаго и богохранимаго града Дубровника ѡбраиному кнеӡу и всемъ властеломъ смерено поклоненїе.

Иже ва светеи горе Афона црьскаꙗ и свещенаа црква монастиръ Хиландаръ баша богомолꙗ ꙋ тои цркви молабниїци божи и вашего господства молимо господа вога и влажениꙋ госпꙋ ѡ вашемꙋ многолѣтиомꙋ животе и ʒдравїю и смиренїю славнаго и богохранимаго вашего града. Саде премилостива господо и властели що ваше господство посила свїеѣю светои госпи ꙋ светꙋ горꙋ да се при тои свїеѣи господъ богъ и светаꙗ госпа ʒа господство и ʒдравїе ваше и ʒа васъ ѡстали градъ що би богъ и блаженна госпа многа лѣта ꙋ жївотꙋ и ʒдравїю мирно предржала и покрїла ѡтъ враг видимихъ и невидимихъ наипаче же ѡтъ ʒлихъ и лꙋкавихъ богомрʒскихъ еʒикъ. Того ради послахомъ до вашего свїетлога господства братїю нашꙋ да се поклоне вашемꙋ племенитомꙋ господствꙋ а васъ како є светаꙗ госпа наставила и наꙋчїла да ихъ примите и ꙋреченꙋю свїеѣю пошлѣте како сте и досадъ а ми всако дажни есми бога молити и светꙋ госпꙋ и ʒа вас ѡстали славни градъ що би Богъ и блажена госпа мирно вашего господства. Аминъ.

Гаврїилъ Игꙋменъ мѣсеца сек. ке. го чїсла с братїею на а. ѱ. н. 1750.

Retro: Племенитимъ и мꙋдримъ и свакє части достоинимъ високоѡславнаго и богохранимагѡ града Дꙋбровника ѡбраномꙋ кнеʒꙋ и васемъ властеломъ и Дꙋбровник.

45. Godine 1745.

Племенитнимъ и мꙋдрїнимъ и сваке ч(а)сти достоинимъ высокославнаго и богохранимаго града Дꙋбровника ѡбраномꙋ кнеʒꙋ и васемъ властеломъ смѣренно поклоненїе.

Иже въ светеи горѣ Афѡна црьскаа светаа и свещенная обителъ монастиръ Хиланъдаръ ваша богомолꙗ ꙋ тои цръкви молабници божїи и вашего господства молимо господа бога и блаженнꙋ госпꙋ ѡ вашемꙋ многолѣтиомꙋ животе и ʒдравїю и смѣреннїѣ славнаго и богохранимаго вашего града саде прѣмилостива господѡ и властели що ваше господство посила свиеѣю светои госпи ꙋ светꙋю горꙋ да се при тои свїнеѣи господъ богъ и светаа госпа ʒа господство и ʒдравїе ваше и ʒа васъ ѡстали градъ що би богъ и блаженна госпа многа лѣта ꙋ животꙋ и ʒдравїю мирьно прѣдръжала и покрила ѡтъ врагъ видимїихъ и невимихъ наипаче же ѡтъ ʒлїихъ и лꙋкавїихъ богомрʒкыхъ еʒикъ. Того ради послахѡмъ до вашего свиетлъга господства братїю нашꙋ дꙋховника проигꙋмена киръ Гаврїила да се поклони вашемꙋ плъменитомꙋ господствꙋ а васъ како є светаа госпа наставила и наꙋчила да ихъ примете и ꙋреченною свїеѣю пошлете како

сте и до сада а ми̑и васако дльжии есми бога молити и свєтѹ госпѹ ʒа ваше ʒдравїе и ʒа васъ ѡстали славии градъ що би богъ и блаженна госпа мирьно ѹчинила на многа лѣта вашего господства. Аминъ.

(L. S. 4.)

Лѣто ҂ʒ . с . ѕ . і .] ѿтъ рождаства Хва ҂а . ѡ . и . и.

Retro: Прѣведромѹ и прѣѹʒвишеномѹ Кнеʒѹ и господинѹ и ʒаповеднинкѹ богохраннмаго града Дѹбровиника и ѡсталнмъ прѣведрнмъ и ѹʒвишенинимъ властеломъ варѹити въ господцке его рѹце.

46. Godine 1760.

(L. S. 8.)

Племенитнмъ и моѹдрнмъ и сваке части достонимымъ высокославнагѡ и богохраннмагѡ града Дѹбровника обраномѹ кнеʒѹ и всемъ властелѡмъ смѣренно поклоненїе

Иже въ светѣи горѣ Аѳѡна црскаꙗ и свещеннаꙗ црьква манастырь светыи Павелъ ваша богомолꙗ ѹ тои црькви молабинци божїи и вашего господства молимо господа бога и светаго Геѡргїа ѡ вашемѹ многолѣтномѹ животе и ʒдравїю и смиренїю славнагѡ и богохраннмагѡ вашегѡ града. Саде премилостива господо и властели що ваше господство посила свїећѹ светомѹ Геѡргию ѹ светѹ горѹ да се при тои свїећи господинъ богъ и светыи Геѡргїе ʒа господство и ʒдравїе ваше и ʒа васъ ѡстали градъ що би богъ и светыи Геѡргїе много лѣта ѹ животѹ и ѹ ʒдравїю мирно предержалѡ и покрнѡ ѿтъ врагъ виднмыхъ и невиднмыхъ а наипачеже ѿтъ ʒлыхъ и лѹкавыхъ и богомерскыхъ еʒыкъ. Того ради послахомъ до вашего свїетлога господства брата нашего Симеѡна їеромонаха да се поклоны вашемѹ племенитомѹ господствѹ, а васъ како е светыи Геѡргїе наставїѡ и наѹчїѡ да га се примите и ѹречешю свїећѹ пошлете како сте и досадъ а мы васако должны есмо бога молити и светаго Геѡргїа ʒа ваше ʒдравїе и ʒа васъ ѡстали градъ що би богъ и светыи Геѡргїе мирно ѹчинилѡ на многа лѣта вашего господства аминъ.

Въ светѣи горѣ Аѳѡнскои въ Монастирѹ светыи Павелъ. Мѣсеца Марта 30 денъ 1760гѡ лѣта. Игѹменъ Васнлїи їеромонах съ братїами.

Retro: Пресвѣтлои и премирнои господи господи нашой кнеʒѹ и ѡсталїем вецинцима светле и преведре репѹбликe Дѹбровачке ѹ Дѹбровникъ.

47. Godine 1760.

(L. S. 4.)

Племенитнымъ и мудрнымъ и сваке части достоиныымъ высокославнаго и богохраннмагѡ града Дубровника ѡбраномъ кнезу и вьсемъ властелωмъ смѣренно поклонѣніе иже къ светѣи горѣ Аѳона црьская и свещенаа црькка монастырь Хилендаръ ваша богомола у тои црьквн молабницы божїи и вашегω господства молимо господа бога и блажениу госпу ω вашему многолѣтному животе и здравїю и смиренїю славнаго и богохраннмагω вашего града. Саде премилостива господо и властели що ваше господство посилл свїећу светои госпи оу свету гору, да се при тои свїсћи господ богъ и света госпа за господства и здравїе ваше и за васъ ωстали славни градъ що би богъ и влажена госпа много лѣта оу животу и оу здравїю мирно предржала и покрила ωтъ врагъ видныхъ и невидимихъ а наипачеже отъ злыхъ и лукавыхъ и богомерскыхъ єзыкъ. Того ради послахомъ до вашего свїетлога господства брата нашего проигумена Исаїю да се поклони вашему племенитому господству а васъ како є света госпа наставила и научила да га примите и врсчевую свїсћу пошлете како сте и досадъ а мы всако должны есмо бога молити и свету госпу за ваше здравїе и за васъ ωстали градъ що би богъ и блажена госпа мирно оучинила на многа лѣта вашего господства. Аминъ.

Въ светѣи горѣ Аѳωнскои въ монастыру Хилендару. Мѣсеца апрїлїа 3 **денъ** 1760**го лѣта. Смиренїи игумен Хиландарьски Даніилъ.**

Retro: **Пресвѣтлои и премирнои господи господи нашои кнезу и ωсталїемъ већинцима свѣтле и преведре републике Дубровачке оу Дубровникъ.**

(*Retro:* Pečat 14.)

48. Godine 1768.

(L. S. 4.) (L. S. 8.)

Племенитнымъ и мудрнымъ и всакїе части достоинимъ високо славнаго и богохраннмаго града Дубровника ωбраному кнезу и всемъ властеломъ смиренно поклоненїе. Иже во светен гори Атона црьскаа и свещенаа црьква монастиръ Хилендаръ и свети Павьлъ ваша богомола молимо господа бога и блажену госпу ω вашему многолѣтному животу и здравїю и смиренїю славнаго и богохраннмаго вашего града сада премилостива господо и властели что ваше господство посилл свиећу светои госпи у светую гору да се при тои свиећи господъ богъ моли и света госпа за господство и здравїе ваше и

ʒа васъ остали градъ что би богъ и блажена госпа многа лѣта ꙋ животꙋ и ʒдравїю мирно садржали и покрили ѡтъ врагъ видними и невидими и наипаче ѡтъ ʒлих и лꙋкави іаʒикъ. Того ради послахомъ до вашего светлаго господства братїю нашꙋ попа Партениа и монаха Василиа да се поклоне вашемꙋ племенитомъ господствꙋ а васъ како е света госпа наставила и наꙋчила да и примите и ꙋречениꙋю свиећꙋ пошалете како сте и до сада а ми васако длжни есмо бога молити и светꙋ госпꙋ ʒа ваше ʒдравїе и ʒа вашъ ѡстали славии градъ што би богъ и блажена госпа мирно ꙋчинила многа лѣта вашего господства. Аминъ.

Смѣрени Игꙋменъ Иѡкимъ Слеꙋдарадъ. Смерени Игꙋмени Иоаникие Светопавалацъ.

Retro: Племенитнымъ и мꙋдримъ и свакие части достоиннымъ високославнаго града Дꙋбровника ѡбраномꙋ Кнеʒꙋ и всемъ преведримъ властеломъ смиромъ ʒдравствꙋюще и властвꙋюще да врꙋчитсе сїе писанїе въ богохраними и високопрестоли градъ Дꙋбровникъ с поклонением. 1768.

49. Godine 1772.

(L. S. 4.)

Племенїтнымъ и мꙋдримъ и свакe части достоиннымъ високославнагѡ и богохраннимагѡ града Дꙋбровника ѡбраномꙋ Кнеʒꙋ и всѣмъ властеломъ смеренно поклоненїе.

Иже въ светѣи горѣ Аѳона царскаꙗ и священнаꙗ церква монастиръ Хилендаръ ваша богомолꙗ оу тои цркви молбинцы божїи и вашегѡ господства молимо господина бога и блаженꙋ госпꙋ о вашемꙋ многолѣтномꙋ животе и ʒдравию и смиренїю славнагѡ и богохранїмагѡ вашегѡ града. Саде премилостивая господо и властели што ваше господство посила свиећꙋ светои госпи оу светꙋ горꙋ да се при тои свиећи господъ богъ и светаа госпа ʒа господство и ʒдравие ваше и ʒа васъ ѡстали градъ што би богъ и блаженна госпа много лѣта оу животꙋ и оу ʒдравїю мирно предржала и покрила ѡтъ врагъ видимихъ и невидимихъ, наипачеже ѡтъ ʒлихъ и лꙋкавихъ и богомерскихъ еʒикъ. Тогѡ ради послахомъ до вашегѡ свиетлагѡ господства брата нашегѡ Макарїа їеромонаха да се поклони вашемꙋ племенїтомꙋ господствꙋ а васъ како е светаꙗ госпа наставила и наꙋчила да его прїимите и оуреченнꙋю свїећꙋ пошлѣте како сте и досадъ а ми васакѡ должни есмꙋ бога молити и светꙋ госпꙋ ʒа ваше ʒдравие и ʒа васъ остали славиїи градъ што бы богъ и блаженна госпа мирно оучинила на многа лѣта вашего господства. Аминъ.

҂а . ѱ . о . а . го да(то) оу свето(н) гори Аѳона йанварїа . г . дне. Смирени ïгвменъ Хиленадрски Стефанъ са братиами.

Retro: Племенитнмъ и мвдрнмъ и въсакїє чести достоннїмъ високо и славнагѡ града Двбровника ѡбраномв кнезв и въсемъ пре·ведрїмъ властелѡшъ с миромъ здравстввюще и властввюще да кървчит се сие писанїе богохраннмї и висикопрестолни градъ Двбровникъ. С поклоненїемъ 1772.

50. Godine 1772

(L. S. 8.)

Племенитнмъ и мвдрнмъ и сваке части достоннмїмъ високославнагѡ и богохраннмагѡ града Двбровнїка ѡбраномв кнезв и всѣмъ властелѡмъ смерено поклоненне.

Иже въ светѣи горѣ Аѳона света и свещеннаа церква монастиръ светаго Павла ваша богомола оу тои церкви моллбнїцы божїи и вашегѡ господства молимо господа бога и блаженв госпв о вашемв многолѣтномв животе и здравїю и съмиренїю славнагѡ и богохраннмагѡ вашегѡ града. Сада премилостива господо и властели що ваше господство посила свиеѣв светои госпи и светомв мвченикв Геѡргию оу светв горв да се при тои свиеѣи господинъ богъ и светаа госпа за господство и здравїе ваше и за васъ остали градъ що бы богъ и блаженна госпа многа лѣта оу животв и оу здравню мирно предержала и покрїла ѡтъ врагъ видимнхъ и невидимнхъ наипачеже ѡтъ злїхъ и лвкавихъ и богомерскїхъ езикъ Тогѡ ради послахомъ до вашегѡ свиетлагѡ господства брата нашегѡ Аѳанасїа саборнога старца да се поклони вашемв племенїтомв господствв а васъ како е светаа госпа наставила и наоучила да ихъ прїимите и оурецению свиеѣв пошлѣте како сте и досадъ а ми васакѡ должни есмы бога молити и светв госпв за ваше здравїе и за васъ ѡстали славни градъ що бы богъ и блаженна госпа мирно оучинїла на многа лѣта вашего господства. Аминъ.

҂а . ѱ . о҃а . года оу светои гори Аѳона мѣсеца йанварїа . д . денъ. Смирени Игвменъ Светога Павла Григѡрїе са братами.

Retro: Племенитнмъ и мвдрнмъ и всакїе чести достоннмъ вїсокославнаго града Двбровника ѡбраномв кнезв и всемъ преведрїмъ властеломъ с миромъ здравстввюще и властввюще да кървчит се сїе писанїе къ богохранїми и високо престолни градъ Двбровник с поклоненїемъ. 1772.

51. Godine 1773.

(L. S. 4.)

Племенитнимъ и мудримъ и васакиеъ уести достоиинимъ високославнаго и богохраннмаго града Дубровника обраному Кнезу и васемъ властеломъ смирено поклоненне.

Иже во светеи гори Атона царская и свещенаа цръква монастиръ Илендаръ ваша богомола у тои цръкви молебницї божи и вашего господства молимо господа бога и блажену госпу ω вашему многолетному животе и здравию и смирению и славнаго и богохраннмаго вашего града саде премилостнка господо и властели што ваше господство посила свиеуу светої госпи у свету гору да се при тои свиеуи господъ богъ и светла госпа за господство и здравие ваше и за васъ остали градъ што би богъ и блажена госпа млога лета у животу и здравлу мирно предржила и покрила отъ врагъ видїмїнхъ и невидимихъ и наипаueже от зли и лукавихъ и богомрскихъ езикъ. Того ради послахомъ до вашего свиетлаго господства брата нашего попа Партениа да се поклони вашему племенитому господству а васъ како е светла госпа наставила и научила да га примите и uреueиу свиеuу пошлете како сте и досадъ а ми васако должии есми бога молити и свету госпу за ваше здравле и за васъ остали славии градъ що би богъ и блажена госпа мирно учинила на м(л)ога лѣта вашего господства. Аминъ.

Смирени игуменъ Иннкие Хелендарацъ 1773 месеца иулїа данъ 3.

Retro: Племенитнимъ и мудримъ и всакїа уасти достоинимъ високославнаго града Дубровиика обраному Кнезу и васемъ преведримъ властеломъ с миромъ здравствующе и властвующе да вручитса сие писание ва богохранними и високопрестолни градъ Дубровникъ с поклономъ.

52. Godine 1773.

(L. S. 8.)

Племенити и мудри и всакие уести достоини високославнаго и богохраннмаго града Дубровника обраному Кнезу и всѣмъ властеломъ смирено поклонѣние. Иже во светеи гори Афона царская и свещенаа црковъ у тои церкви молебници божи и вашего господства молимо господа бога и блажену госпу ω вашему многолѣтному животу и здравию смирению и славиаго богохраннмаго вашего града. Саде премилостива господо и властело що ваше господство посила свиећу светои госпи у светога Павла у свету гору да се при тои свиећи господъ богъ и

свети Павелъ ʒа господство и ʒдравие ваше и ʒа васъ ѡстали що би богъ и блажена госпа свети Павелъ многа лѣта ѹ животѹ и ʒдравию мирию предржала и покрила ѡтъ врага видимихъ и невидимихъ наипаче же ѡтъ ʒлихъ и лѹкавихъ богоморскихъ єʒикъ того ради послахомъ брата до вашего свиетлаго господства брата нашего їеромонаха Гаврила да се поклони вашемѹ племенитомѹ господствѹ а васъ како є света госпа наставила и наѹчила да га примите и ѹречениѹ свиећѹ пошлѣте како сте и досадъ а ми васако должние єсмо бога молити и светѹ госпѹ ʒа ваше ʒдравлѣ и ʒа васъ ѡстали славии градъ що би богъ и блажена госпа мирно чинила на многа лѣта вашего господства. Аминъ.

Смирени Игѹменъ Христофоръ Светопавалецъ 1773 мсца июлиа денъ 3.

Retro: Племенитимъ и мѹдримъ и всякия чести достоинимъ високославиаго града Дѹбровника ѡбраномѹ кнеʒѹ и всѣмъ преведримъ властеломъ с миромъ ʒдравствѹюще и властвѹюще да врѹчится сие писание в богохранимии и високопрестолии градъ Дѹбровник с поклономъ.

53. Godine 1774.

(L. S. 4.) (L. S. 8.)

na 1774.

Племенитнимъ и моѹдрїм и всякиа части достоинним високославнаго града Дѹбровника и богохраннмаго и богохраннмаго ѡбраномѹ кнеʒѹ и васемъ властелемъ смиреио поклоненїе. иже во светои горе Атона царская и свещенная црква Манастиръ Хиландаръ и свети Павелъ ваша богомола ѹ тие црквахъ молебиници божи и вашего господства молимо господа бога и блаженѹ госпѹ о вашемѹ многолетномъ животѵ и ʒдравлю смирено славнаго и богохраннмаго вашего града. Саде премилостивла господо и властели що ваше господство послла свиечѹ светои госпи и светомѹ Геѡргию ѹ светѹ горѹ да се прї тои свиећи господъ богъ моли и света госпа ʒа господство и ʒдравле ваше и ʒа васъ остали градъ що би богъ и блажена госпа много лета (ѹ) животѹ и здравїю мирио продржала и покрила ѡтъ врагъ видимихъ и богомерскихъ наипаче от ʒла и лѹкавихъ и богомерскихъ ıаʒикъ. Того ради послахомъ до вашего светлаго господства братию нашѹ иеромонах(а) Партениа иеромонах(а) Гаврїла да се поклоне вашемѹ племенитомѹ господствѹ а васъ како е света госпа на-

учила и наставила да примите и вреченю свјечу пошлете како сте и до сада а ми васако должни есмо бога молити ї свету госпу за ваше здравле и за васъ остали градъ славни що би богъ и блажена госпа мирно учинила много лета вашего господства. Аминъ,

Смирени ї́гуменъ Ιωванъ Хилендарски.

Смиренни игуменъ Ιωникие светопавелскїи.

Retro: Племенитнимъ и мудримъ и всакиа части достоинимъ вїсоко славнаго града Дубровника обраному кнезу ї васемъ преведримъ властеломъ смиромъ здравствующе и властвующе да вручитза сїе писание къ богохраннимы ї високопрестолни градъ Дубровникъ с поклономъ.

54. Godine 1776.

(L. S. 4.) (L. S. 8.)

Племенитнимъ и мудримъ и всакиа части достоинимъ високославнаго града Дубровника и богохраннимаго обраному кнезу и васемъ властеломъ смиренно поклонение. Иже во светои гори Атона царскаа и свещенаа црква манастиръ Хилендаръ и свети Павелъ ваша богомола и светие црквахъ молебници божи и вашего господства молимо господа бога и блаженну госпу о вашему многолетному животу и здравлю смирению славнаго и богохраннимаго вашего града. Саде премилостивая господо и властели что ваше господство посила свиечу светои госпи у свету гору да за господство да се при тои свиечи господъ богъ и света госпа моли и здравїе ваше и за васъ остали градъ что би богъ и блажена госпа много лѣта животу и здравию мирно продржала и покрила отъ врагъ видимихъ и невидимихъ наипаче отъ злих и лукавих и богомрскихъ изикъ того ради послахмъ до вашего светлаго господства братию нашу попа Партениа иеромонах(а) и Гаврилъ да се поклоне вашему племенитому го(с)подству а васъ како е света госпа наставила и научила да отпремите и вречению свиечу пошлете како сте и досада а ми васако должни есмо бога молити и свету госпу за ваше здравле и за васъ остали славни градъ що би богъ и блажена госпа мирно учинила многа лѣта вашего господства. Аминъ.

Иеромонахъ Игуменъ Иоанъ Хиландарску.

Иеромонахъ Игуменъ Иетронїе Свето Павелски.

Retro: Племенитнимъ и мудримъ и всакиа части достоинимъ високославнаго града Дубровника обраному кнезу и васемъ преведримъ

властеломъ с миром ѕдравствꙋюще и властвꙋюще да врꙋчит сѧ сие писание ко богохранними и високопрестолни градъ Дꙋбровник с поклономъ. 1776.

55. Godine 1781.

(L. S. 4.) (L. S 8.)

Племенитымъ и мꙋдрымъ и всѧкиѧ чести достоинымъ высокославнагѡ и богохраннимагѡ града Дꙋбровныка ѡбраномꙋ кнеѕꙋ и всѣмъ властелемъ смиренное поклоненїе.

Иже во светои горы Аѳонскои царске и свещение царкке и монастыра славеносербскагѡ именйемагѡ Хиландаръ и светы Павелъ Богомолцы вашега господства. Молимо се господꙋ Богꙋ и преблаженнои госпы ѡ вашемъ многолѣтномъ ѕдравїю и смиренїю славнагѡ и богохраннимагѡ васего града. Сада премилостива господо и властели що ваше господско поселлете свиещꙋ пресветои госпы ꙋ светꙋ горꙋ при коїѡи свѣщи да се ѕа ѕдравїе ваше и свега града богъ и блажена госпа моли да би васъ много лѣта ꙋ ѕдравїю и животꙋ предржали и покрыли ѡтъ врагъ видимыхъ и невидимыхъ. Ѕа то шасмо до вашего свѣтлога господства частивꙋю братїю нашꙋ Ѳеодосиѧ Хиландарца и Грꙋгорїа Светопавелца да се поклоне вашемꙋ господствꙋ. А васъ како богъ и блажена госпа ꙋчи доуекинте ихъ и ꙋреченꙋ свиещꙋ пошалите како сте и до садъ. Ѕа кое и мы имамо Богꙋ и блаженои госпы се молити ѕа ваше ѕдравїе и всемирное и благополꙋчное постоѧнїе да сохране васъ на многоѧ лѣта. Аминъ. Ꙋ светои горы Аѳонскои монастира Хиландара и светагѡ Павла 1781 марта 2.

Вашега господства смиреннїи богомолцы Свѣнофꙋлах Хиландарски Данїилъ иеромонахъ съ братїами Игꙋмен Светопавелскїи Стефанъ иеромонахъ съ братїами.

Retro: Племенитымъ и мꙋдрымъ и всѧкїа чести достоинымъ и всемъ преведрымъ властелемъ врꙋчити сѧ ꙋ Дꙋбровныкъ.

56. Godine 1784.

(L. S. 4.) (L. S. 8.)

Племенитымъ и мꙋдрымь и всѧкиѧ часты гостоинымъ высокославнадо и богохраннимагѡ града Дꙋбровныка иѕбраномꙋ кнеѕꙋ и всѣмъ властеломъ смиренное поклоненїе.

Иже во светои горы афонскои црьская и свещеная црькевь монастирь славенносербскіи именуемь Хилендарь и светіи Павель ваша богомоля у светои црькви молебныци божіи и вашего господства молимо господа бога и преблаженйю госпу ѡ вашемь многолѣтиемь здравлѣ и животь и о смирени славнаго и богохранимаго вашего града. Сйде премилостива господо и властели цто ваше господство посилаете свѣщу пресветои госпи у свету гору, да се при тои свѣщи господь богь и пресветая госпа за господство и здравіе ваше и за вась остали градь молимо(ть) уто би богь и блажена госпа многа лѣта у животу и у здравлѣнию мирно придржала и покрила ѡть врагь видимихь и невидимихь а наипаче ѡть злыхь и лукавыхь человѣковь и богомерскихь езыковь.

Того ради послахомь к вамь до вашегѡ свѣтлагѡ господства честнюю братію наши Ѳеодосія архимандріта Хилендарца и Григоріа светопавлца да се поклоне вашему племенитому господству а вась како е богь и преблаженая госпа наставила и научила да ихь пріимите и уречениу свѣщу да пошалете како сте и досада. И мы всякѡ должны есмо бога молити за ваше здравлѣ и за савь остали вашь градь что бы преблагіи богь мирно учиниль на много лѣта ваше господство, аминь. Ѹ светои Афонскои горы и монастиру Хилендару и у светому Павлу 1784 мѣсеца априлїа 24.

Вашегѡ господства смиренны богомолцы Смыренныи Игумень Хилендарскіи Даніиль Їеромонахь сь братіею. Смыренныи Їгумень светопавлскіи Стефань Иеромонахь с братіею.

Retro: Племенитымь и мудримь и всякія чести достоинымь высокославнагѡ Града Дубровника Обраному Кнезу и всѣмь превердимь властеломь смиренно да вручится сіе писаніе вь богохранимы градь Дубровникь

57. Godine 1790.

(L. S. 4). (L. S. 8.)

Племенитнымь и мудримь и всякїа чести достоинымь високославнаго и Богохранимаго града Дубровника ѡбраниому кнезу и всемь властеломь смиренное поклоненіе.

Иже во светои горы афона царская и свещенная светая церква Монастырь Хилендарь ваша богомоля и у тои церкви молебници божиои и вашего Господства Молимо Бога и блажену Госпу ѡ вашему многолѣтному животу и здравїю и смиренїю славнаго и Богохранимаго Вашего града. Сада премилостива Господо Властели што ваше Го-

сподство посила свїећѹ светои Госпи ѹ светѹ горѹ, да се при тои свиећи Господъ богъ и света Госпа ꙁа господство и ꙁдравлѣ ваше и ꙁа вашъ ѡстали градъ што би богъ и блажена Госпа многа лѣта ѹ животѹ и ꙁдравїю мирно (manjka redak) видими и невидими, наипачеже ѡтъ ꙁлихъ и лѹкавихъ и богомерскихъ ꙗꙁыкъ ѡбранила.}

Того ради посиласмо до вашего свїетлаго Господства а васъ како є света госпа наставила и наѹчила да и прїимите и ѹречени пошлъте свїећѹ како сте й до саде а мы васако должни єсмо бога и светѹ госпѹ ꙁа ваше ꙁдравїє и ꙁа васъ ѡстали славныи градъ што би богъ и блажена госпа мирно ѹчинила лѣта многа вашега господства аминъ. лѣта ҂а . ѱ . ч . ферьара . к .

Смиренныи игѹменъ Данїилъ Хиландарски съ братїсю Смиренны игѹменъ Макарїи Светагѡ Павла с братиею.

Retro: Племенитимъ и мѹдримъ и вьсакиꙗ чести достоинимъ високославнаго града Дѹбровника ѡбраномѹ Кнеꙁѹ и васемъ преведримъ са миромъ ꙁдравствѹюще и властвѹюще да врѹчитсꙗ сїе писанїє ка Богохранимїи и вїсокопрестолни градъ Дѹбровникъ с поклономъ.

58. Godine 1792.

(L. S. 4.) (L. S. 8.)

Племенитимъ и мѹдримъ и всꙗкїꙗ части достоиньмъ високо славнагѡ и богохранимагѡ града Дѹбровника ѡбранномѹ кнеꙁу и въсемъ властелѡмъ смиреное поклоненїє. Иже во светои горы Аѳона светаꙗ црьскаꙗ и свещеннаꙗ цръква манастиръ Хїландаръ ваша богомолꙗ и оу тои светои цръквы молебныци божи и вашего господства молимо бога и блаженѹ госпѹ ѡ вашемѹ многолѣтномѹ животѹ и ꙁдравїю и смиренїю вашегѡ славнагѡ и богохранимаго града

Саде премилостиваꙗ господо властели, що ваше господство посила свиећю светои госпи оу светѹю горѹ да се при тои свиећи господинъ богъ и светаꙗ госпа ꙁа господство и ꙁдравїє ваше и ꙁа васъ ѡстали градъ моли да бы богъ и блажена госпа много лѣта ѹ животѹ и ꙁдравїю мирнѡ предержала и покрила ѡтъ врагъ видимыхъ и невидимыхъ наипачеже ѡтъ ꙁлыхъ и лѹкавихъ богомерꙁких ꙗꙁыкъ.

Того ради послахомъ до вашегѡ свѣтлагѡ господства братїю нашу да се поклоне вашемѹ племенитомѹ господствѹ а васъ како є светаꙗ госпа наставила и наоучила да ихъ васпримите и оуречени

свїећȣ послѣте како сте и досад; а ми васако дȣлжни єсмо бога молити и светȣю госпȣ ʒа ваше ʒдравїе и ʒа васъ ѡстали градъ, що би богъ и блажена госпа мирно ȣчинила на многаѩ лѣта ваше господство. Аминъ. 1792 Авгȣста 15.

Смирени игȣмен Гаврилъ светаго Павла

Retro: Племенитимъ и мȣдримъ и всѩкїѩ части достоинымъ ви-сокославнагѡ и богохранимаго града Дȣбровника ѡбраномȣ Кнеʒȣ и всемъ преведримъ властеломъ смиромъ ʒдравствȣюще и. властвȣюще да вручитсѩ сїе писанїе въ богохраними градъ Дрбровникъ спо-клонѡмъ.

Retro: (pečat 15).

Popis patricijskih i gradjanskih porodica senjskih od godine 1758.

PRIOBĆIO PROF. MILE MAGDIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 12. srpnja 1884.

Pregledavajuć godine 1881 po naputku presvietloga gospodina dra. Franje Račkoga, predsjednika jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, spise gradskoga arkiva senjskoga, naidjoh u jednom sašitku od 116 listova pisanih in folio na dva spomenika. Oba su sastavljena godine 1758 po nalogu carice Marije Terezije posebnim za to odredjenim povjerenstvom, kojemu je predsjedao Franjo Dragutin baron Fin, savjetnik trgovačkoga nadzorničtva (intendenza) tršćanskoga i zapovjednik grada Senja. Prvi spomenik sadržaje popis patricijskih, drugi pako popis gradjanskih porodica grada Senja.

Po mojem mnienju zavriedili su ti spomenici, da se štampaju, ne s toga, što bi bili bog zna kako stari, jer u tom pogledu pripadaju oni upravo novijemu vremenu, nego s toga, što ćemo u njih naći imena onih starih i znamenitih porodica, od kojih su potekli muževi, koji su si što mačem što umnim svojim radom slavno ime pribaviti znali. Većina je tih dičnih porodica izumrla, a naša je rodoljubiva dužnost, da hranimo uspomenu njihovu, nam milu, nezaboravnu. U to ime prilažem i ja ove spomenike, koji se čuvaju u arkivu grada Senja pod br. XXXI.

I. Protocollo delle famiglie patrizie di Segna secondo l' anzianità delle loro patenti formata dalla cesarea reggia delegata commissione sotto il presidio dell' illustrissimo signore signore Francesco Carlo libero barone de Fin, delle loro sacre cesaree reali maestà attual cavagliere delle chiavi d' oro, consigliere dell' eccelsa suprema intendenza commerciale, luogotenente, e commandante di Segna l' anno 1758.

Prima. Famiglia *de Santis* sebbene non tiene patente del patriziato, tuttavia si rileva la sua anzianità si dalli protocolli vecchi, che dalla patente del patriziato Chiolich in cui e soscritto un de Santis come fù allora giudice cioè l' anno 1585.

Seconda. Mattio *Chiolich* fù fatto patrizio di questa communità in data 5. maggio 1585 come consta dalla patente prodotta.

Terza. La famiglia *Milanes*, sebbene non hà prodotto la patente per causa dell' assenza d' una della famiglia presso di cui si trova, non ostante la sua anzianità si rileva da più vecchi protocolli dell' anno 1645.

Quarta. Vitto *Chiudinovich* fù fatto patrizio in data 14. Ottobre l' anno 1646.

Quinta. La famiglia *Mattiassevich* non hà la patente del patriziato, però la sua anzianità si rilleva dal protocollo dell' anno 1651.

Sesta. La famiglia de *Vukasovich* priva della patente, si rileva però il suo patriziato dal protocollo dell' anno 1665.

Settima. Domenico *Milletich* fù fatto patrizio l' anno 1665 come si rilleva dal protocollo, per non aver la patente.

Ottava. La famiglia *Homolich* senza patente, et il suo patriziato si rileva dal protocollo dell' anno 1666.

Nona. Carlo *Portner de Höflein* fatto patrizio li 6. Aprile 1682 come dalla sua patente.

Decima. Volfango *Rucich* fatto patrizio li 23. Aprile 1698 come dalla patente.

Undecima. Luca de *Vragnanin* fatto patrizio li 23. Genajo 1699 come dalla patente.

Duodecima. Simone de *Kuhacevich* fatto patrizio li 8. Decembre 1720 come dalla patente della communità, confirmato per tale dal glorioso imperadore Carlo sesto li 21. Ottobre 1742.

Decima terza. Paolo *Lallich* fatto patrizio 13. Decembre 1720 come dalla patente.

Decima quarta. Paolo *Domazetovich* fatto patrizio li 9. Decembre 1720.

Decima quinta. L' arcidiacono Giorgio *Cognicovich* fatto patrizio li 10. Novembre 1742.

Decima sesta. Antonio *Cognicovich* fatto patrizio li 10. Novembre 1742 come dalla patente.

Decima settima. Pietro *Stipanovich* fatto patrizio li 10. Novembre 1742 comme dalla patente.

Decima ottava. Paolo de *Tomlanovich* fatto patrizio li 23. Ottobre 1742 come dalla patente

Decimanona. Giorgio *Cognicovich* fatto patrizio li 23. Febraro 1743 come dalla patente.

Ventesima. Antonio *Domazetovich* fatto patrizio li 23. Febraro 1743 come dalla patente.

Ventesima prima. Volfango *Kollakovich* fatto patrizio li 16. Maggio 1745 come dalla patente.

Ventesima seconda. Giovanni *Demelli* fatto patrizio li 16. Agosto 1751 come dalla patente.

Ventesima terza. Francesco *de Stauber* fatto patrizio li 16. Agosto 1751 come dalla patente.

Ventisima quarta. Matio *Danicich* fatto patrizio li 26. Agosto 1751 come dalla patente.

Ventesima quinta. Niccolò *Susan* fatto patrizio li 12. Marzo 1756 come dalla patente.

Ventesima sesta. Carlo *Lang,* il di cui patriziato si rileva da libri dell' esatorato, e per esser assente non ha prodotto la patente.

Ventisima settima. Giuseppe barone de *Benzoni* confirmato per patrizio da sua maestà felicimente regnante li 30. Agosto 1756.

Ventesima ottava. Giuseppe de *Marburg* confirmato per patrizio da sua maestà felicemente regnate li 30. Agosto 1756.

Ventesima nona. Niccolò de *Marotti* confirmato per patrizio da sua maestà felicemente regnante li 30. Agosto 1756.

Trentesima. Giuseppe *Minoli* confirmato per patrizio da sua maestà felicemente regnante li 30. Agosto 1756.

Trentesima prima. Benevenuto del S. R. I. conte de *Pettazzi* confirmato per patrizio da sua maestà felicemente regnante li 30. agosto 1756.

Trentesima seconda. Antonio de *Zandonati* confirmato per patrizio da sua maestà felicemente regnante li 30. Agosto 1756.

II. Protocollo delle famiglie cittadine di Segna secondo l' anzianità delle loro patenti formato dalla cesarea reggia delegata commissione sotto il presidio dell' illustrissimo signore signore Francesco Carlo libero barone de Fin, delle loro sacre cesaree reali maestà attual cavagliere delle chiavi d' oro, consigliere dell' eccelsa suprema intendenza commerciale, luogotenente, e commandante di Segna l' anno 1758.

Prima. Niccolo *Celovich* fatto cittadino li 10. Ottobre 1649 come dalla patente.

Seconda. Volfango *Stipanovich* fatto cittadino li 10. Ottobre 1652 come dalla patente.

Terza. Niccolò *Radojcevich* fatto cittadino li 29 Settembre 1660 come dalla patente.

Quarta. La famiglia *Battaglia*, è priva della patente, e la sua cittadinanza si rilleva dal protocollo dell' anno 1665.

Quinta. La famiglia *Domazetovich*, è priva della patente, e la sua cittadinanza si rilleva dal protocollo dell' anno 1665.

Sesta. La famiglia *Lukcinich*, non ha patente e la sua anzianità nella cittadinanza si rilleva dal protocollo dall' anno 1665.

Settima. La famiglia *Rucich*, non hà patente e la sua anzianità si rileva dal protocollo dell' anno 1665.

Ottava. La famiglia *Policanin*, non hà patente, e la sua anzianità si rileva dal protocollo dell' anno 1665.

Nona. La famiglia *Salapan*, non hà patente, e la sua anzianità si rileva dall protocollo dell' anno 1665.

Decima. La famiglia *Bogut*, non hà patente, e la sua anzianità si rilleva dal protocollo dell' anno 1666.

Undecima. La famiglia *Raffaelich*, non hà patente, e la sua anzianità si rilleva dal protocollo dell' anno 1666.

Duodecima. Giovanni *Demelli* fatto cittadino li 6. Aprile 1682 come dalla patente.

Decima terza. La famiglia *Kuhacevich*, non hà patente, e la sua anzianità si rileva dal protocollo dell' anno 1689.

Decima quarta. Giorgio *Buhovacz* fatto cittadino li 6. Luglio 1695 come dalla patente.

Decima quinta. Vicenzo, Pietro, Elia, e Niccolò fratelli *Vuksich* fatti cittadini li 12. Maggio 1695.

Decima sesta. Giovanni *Helmen* fatto cittadino l' anno 1698 come dalla patente stracciata, da cui non si poteva rilevare la data del giorno, ne del mese.

Decima settima. Pietro *Tomljanovich* fatto cittadino li 6. Maggio 1698 come dalla patente.

Decima ottava. Michele *Cognikovich* fatto cittadino li 25. Novembre 1720 come dalla patente.

Decima nona. Antonio, Mattio, Giovanni, Giacomo e Vito fratelli de *Dragancich* fatti cittadini li 26. Novembre 1720 come dalla patente.

Ventesima. Giorgio *Simich* fatto cittadino li 26. Novembre 1720 come dalla patente.

Ventesima prima. Giovanni, Vicenzo, e Giorgio Fratelli *Tintor* fatti cittadini li 6. Decembre 1720 come dalla patente.

Ventesima seconda. Giacomo *Carina* fatto cittadino li 7. Decembre l' anno 1720 come dalla patente.

Ventesima terza. La famiglia *Jurjevich* non ha patente, e la sua anzianità si rileva dal protocollo dell' anno 1724.

Ventesima quarta. Francesco *Rosanich* fatto cittadino li 20. Febraro 1742 come dalla patente.

Ventesima quinta. Francesco e Volfango fratelli *Pasquich* fatti cittadini li 25. Febraro 1742 come dalla patente.

Ventesima sesta. Francesco *Krivosich* fatto cittadino li 27. Febraro 1742 come dalla patente.

Ventesima settima. Stefano *Vudragovich* fatto cittadino li 5. Aprile 1751 come dalla patente.

Prilozi za poviest starih plemićkih porodica senjskih.

PRIOBĆIO PROF. MILE MAGDIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 12. srpnja 1884.

I. Plemićke povelje nekojih starih senjskih porodica.

1. Porodice Homolića (1623, 16. listopada).

Nos Ferdinandvs secvndvs, dei gratia electus Romanorum imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Sclauoniae, Ramae, Seruiae, Gallitiae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, uniuersis; Quod nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem nostrae propterea factam maiestati, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitijs fidelis nostri nobilis Wolffgangi aliter Wk Homolich, quae ipse sacrae primum regni nostri Hungariae coronae et deinde maiestati nostrae pro locorum et temporum diuersitate fideliter exhibuit et impendit ac deinceps quoque se exhibiturum et impensurum pollicetur; cum igitur ob id, tum vero ex gratia et munificentia nostra regia, qua quosque de nobis et republica christiana benemeritos ac virtutis colendae studiosos antecessorum nostrorum diuorum quondam Hungariae regum exemplo prosequi eisque certa virtutum suarum monimenta, quae ad maiora quaeque praestanda eos incitare possent, decernere consueuimus: eundem itaque Wolfgangum Homolich et per ipsum Mattiam Vladko, coniugem suam, ac Magdalenam et Margaretham, filias eiusdem, qui etiam alias nobilitatis praerogatiua gavisi esse perhibentur, denuo de regiae nostrae potestatis plenitudine et gratia speciali exemptos in coetum et numerum verorum atque indubitatorum regni nostri Hungariae partiumque ei subiectarum nobilium duximus cooptandos, annumerandos et adscribendos, annuentes et ex certa nostra scientia animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo imposterum futuris et perpetuis semper temporibus omnibus illis gratijs, honoribus, indultis, priuilegijs, libertatibus, iuribus, praerogatiuis et immuni-

tatibus, quibus caeteri veri, antiqui et indubitati regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum nobiles hactenus quomodolibet de iure vel consuetudine usi sunt et gauisi, utunturque et gaudent, uti, frui et gaudere possint et valeant, haeredesque et posteritates ipsorum utriusque sexus universae valeant atque possint. In cuius quidem nostrae erga ipsos exhibitae gratiae et clementiae ac liberalitatis testimonium veraeque et indubitatae nobilitatis signum haec arma seu nobilitatis insignia: Scvtvm videlicet militare erectum coelestini coloris, cuius fundum glauci coloris rupes occupare ac in eiusdem cacumine corona regia locata ex eaque aquila naturali colore utrique pedi insistere et expansis alis effigiata atque in dextram scuti partem conversa esse cernitur. In singulis autem eiusdem coerulei campi lateribus binae aureae stellae rutilantibus. Scuto incumbentem galeam militarem apertam regio diademate aureum leonem ore hianti lingua rubicunda exerta designatum atque anteriorum pedum sinistro ad rapiendum protenso, dextro vera hastam bifido vexillo rubri coloris tenentem mediotenus proferente ornatam. A summitate vero siue cono galeae lacinijs seu lemniscis, hinc rubris et candidis, illinc autem flauis et coeruleis in scuti extremitates mixtim dependentibus scutumque ipsum decenter exornantibus, quemadmodum haec omnia in principio seu capite praesentium literarum nostrarum pictoris manu et artificio proprijs ac genuinis suis coloribus clarius depicta et dilucidius ob oculos intuentium posita esse conspiciuntur, eidem Wolffgango Homolich et per ipsum superius nominatim specificatis personis eorundemque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus uniuersis gratiose danda duximus et conferenda, decernentes et ex certa nostra scientia animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo imposterum futuris et perpetuis semper temporibus eadem arma seu nobilitatis insignia more aliorum regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum nobilium sub ijsdem juribus, praerogatiuis, indultis, priuilegijs, libertatibus et immunitatibus, quibus ipsi vel natura vel antiqua consuetudine usi sunt et gauisi, utunturque et gaudent, ubique in proelijs, certaminibus, hastiludijs, torneamentis, duellis, monomachijs alijsque omnibus et singulis ac quibusuis exercitijs militaribus et nobilitaribus necnon sigillis, velis, cortinis, aulaeis, annulis, vexillis, clypeis, tentorijs, domibus et sepulchris, generaliter vero in quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub merae, vetustae ac syncerae nobilitatis titulo, quo eos ac haeredes ipsorum utriusque sexus uniuersos ab omnibus cuiuscunque status, dignitatis, conditionis et praeeminentiae homines existant insignitos et ornatos dici, nominari haberique et reputari volumus et mandamus ferre, gestare illisque uti, frui et gaudere possint ac valeant, haeredesque et posteritates ipsorum utriusque sexus uniuersae valeant atque possint, imo nobilitamus damusque et concedimus praesentium per vigorem. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungariae utimur, impendenti communitas eidem Wolffgango Homolich et per ipsum Mat-

thiae Vladko, coniugi suae et Magdalenae ac Margarethae, filiabus eiusdem, ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus uniuersis gratiose dandas duximus et concedendas. Datum per manus fidelis nostri dilecti reuerendi Stephani Senniey, electi episcopi Vaciensis, consiliarij, in ciuitate nostra Vienna de decima sexta Octobris, anno domini millesimo sexcentesimo vigesimo tertio, regnorum nostrorum Romani quinto, Hungariae et reliquorum sexto, Bohemiae vero anno septimo. Reuerendissimis ac venerabilibus in Christo patribus dominis: Petro Pazmany, metropolitanae Strigoniensis, et Joanne Thelegdy electo Colocensis et Bachiensis ecclesiarum canonice unitarum archiepiscopis; comite Joanne Erdödy de Moniorokerek electo Agriensis, Petro Domitrouith Zagrabiensis, Joanne Pyber electo Varadiensis, Stephano Szenth Andrassy electo Transylvaniensis, Thoma Balasffy electo Quinqueeclesiensis, Francisco Erghelio Vesprimiensis, antelato Stephano Senniey electo Vaciensis, Nicolao Dallos electo Jauriensis, ac praenominato Joanne Thelegdy administratore episcopatus Nittriensis, Emerico Lossy electo Sirmiensis, Paulo Dauid electo Tinniniensis, Joanne Posgay electo Boznensis, fratre Alphonso de Requesens Rosonensis, et altero fratre Joanne Baptista Agatich electo Segniensis et Modrusiensis ecclesiarum episcopis ecclesias dei feliciter gubernantibus; item spectabilibus ac magnificis comite Stanislao Thurzo de Betthlenffalua, dicti regni nostri Hungariae palatino, comite Nicolao Ezterhassy de Galantha, judice curiae nostrae regiae, comite Georgio a Zrinio, dictorum regnorum nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclauoniae bano, comite Thoma Erdödy de dicta Moniorokerek tavernicorum, Francisco de Batthian agazonum, Georgio Zeechy cubiculariorum, Christophoro Banffy pincernarum, Thoma Bosniak dapiferorum, Emerico Czobor de Czobor Szenth Mihaly curiae nostrae, et Melchiore Alaghy de Bekeny janitorum nostrorum regalium in Hungaria magistris ac Stephano Palffy de Erdeod, comite Posoniensi, caeterisque quam plurimis saepedicti regni nostri Hungariae comitatus tenentibus et honores.

Ferdinandus m. p. Stephanus Sennyey, electus episcopus Vaciensis manupropria. Laurentius Ferenczffy manupropria.

Sigillum pendens e filo sericeo rubri, flavi, caerulei et albi coloris. Autographum membraneum penes dominam Mariam Tkalec, natam Homolić, Segniae.

2. Porodice Miletića (1627, 19. srpnja).

Nos Ferdinandvs secvndvs, dei gratia electus Romanorum imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae, Ramae, Seruiae Bulgariaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, vniuersis. Quod nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humilimam supplicationem nostrae propterea factam maiestati, tum vero attentis et consideratis fidelium seruitiorum meritis fidelis nostri honorabilis

Dominici Miletich,[1] archidiaconi Segniensis, quae ipse sacrae primum regni nostri Hungariae coronae et deinde maiestati nostrae pro locorum et temporum varietate fideliter exhibuit et impendit ac imposterum quoque se exhibere et impendere velle pollicetur: cum igitur ob id, tum vero ex gratia et munificentia nostra regia, qua quosque de nobis et republica christiana benemeritos ac virtutis colendae studiosos antecessorum nostrorum diuorum qnondam Hungariae regum exemplo prosequi eisque certa virtutum suarum monimenta, quae ad maiora quaeque praestanda eos incitare possent, decernere consueuimus: eundem itaque Dominicvm Miletich ac per ipsum Vitvm, fratrem eiusdem, qui antea quoque nobilitatis praerogatiua gauisi esse perhibentur, de regiae nostrae potestatis plenitudine et gratia speciali denuo in coetum et numerum verorum atque indubitatorum regni nostri Hungariae partiumque eidem annexarum nobilium duximus cooptandos, adnumerandos et adscribendos annuentes et ex certa nostra scientia animoque deliberato concedentes, ut ipsi, sicuti antea, ita imposterum quoque futuris et perpetuis semper temporibus omnibus illis gratijs, honoribus, indultis, priuilegijs, libertatibus, iuribus, praerogatiuis et immunitatibus, quibus coeteri veri, antiqui et indubitati regni nostri Hungariae et partium ei adiectarum nobiles hactenus quomodolibet de iure vel consuetudine usi sunt et gauisi, utunturque et gaudent, uti, frui et gaudere possint et valeant, haeredesque et posteritates ipsorum utriusque sexus uniuersae valeant atque possint. In cuius quidem nostrae erga ipsos exhibitae gratiae et clementiae ac liberalitatis testimonium veraeque ac indubitatae nobilitatis signum haec arma seu nobilitatis insignia: Scvtvm videlicet militare erectum coerulei coloris viridi campo in fundo stratum, in quo integer vnicornis tota corporis mole erectus ore hianti caudaque eleuata anterioribus diuaricatis, posterioribus vero pedibus innixus oblique stare cornu in apice aurea stella rutilante ac ad dextram scuti partem conuersus esse cernitur. Scuto incumbentem galeam militarem craticulatam sive apertam regio diademate alterum vnicornem mediotenus eminentem inferiori per omnia similem proferente ornatam. A summitate vero siue cono galeae lacinijs seu lemniscis, hinc rubris et flauis, illinc vero itidem rubris et candidis in scuti extremitates sese diffundentibus scutumque ipsum decenter exornantibus, quemadmodum haec omnia in principio siue capite praesentium literarum nostrarum pictoris manu et artificio genuinis suis coloribus depicta esse conspiciuntur, eidem Dominico Miletich ac per ipsum supra nominatim specificatae personae ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus vniuersis gratiose danda duximus et conferenda, decernentes et ex nostra scientia animoque deliberato concedentes, ut ipsi, sicuti antea, ita imposterum quoque fu uris et perpetuis semper temporibus eadem arma seu nobilitatis

[1] Ovaj Dominik Miletić leži zakopan u crkvi sv. Franje. Na nagrobnom mu je kamenu izvajan grb, a pod ovim čita se sliedeći nadpis: DOMINICUS MILETICH ARCHIDIACONVS ET VICAR SEGNIEN SVM POSESOR HVIVS SEPVLTVRAE 1647.

insignia more aliorum regni nostri Hungariae et partium ei annexarum nobilium sub ijsdem iuribus, praerogatiuis, indultis, libertatibus et immunitatibus, quibus ipsi vel natura vel antiqua consuetudine usi sunt et gauisi, utunturque et gaudent, ubique in proelijs, certaminibus, pugnis, hastiludijs, torneamentis, duellis, monomachijsque omnibus et singulis ac quibusuis exercitijs militaribus et nobilitaribus nec non sigillis, velis, cortinis, aulaeis, annulis, vexillis, clypeis, tentorijs, domibus et sepulchris, generaliter vero in quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub merae, vetustae ac sincerae nobilitatis titulo, quo eos ac predicti Viti fratris eiusdem Dominici Miletich haeredes ac posteritates utriusque sexus vniuersas ab omnibus cuiuscunque status, dignitatis, conditionis et praeeminentiae homines existant insignitos et ornatos dici, nominari haberique et reputari volumus et mandamus ferre, gestare illisque in aevum uti, frui et gaudere possint atque valeant, memoratique Viti Miletich haeredes ac posteritates vtriusque sexus vniuersae valeant atque possint, imo nobilitamus, damus et denuo concedimus praesentium per vigorem. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungariae utimur, impendenti communitas eidem Dominico Miletich, archidiacono Segniensi, ac per ipsum supradicto fratri suo Vito eiusque haeredibus ac posteritatibus utriusque sexus uniuersis iam natis et deinceps nascituris gratiose dandas duximus et concedendas. Datvm per manus fidelis nostri nobis dilecti reuerendi Stephani Senniey de Kis Sennie, episcopi Vacziensis, consiliarij nostri et aulae nostrae per Hungariam cancellarij, in ciuitate nostra Vienna Austriae decima nona die mensis Julij, anno domini millesimo sexcentesimo vigesimo septimo, regnorum nostrorum Romani octauo, Hungariae et reliquorum decimo, Bohemiae vero anno undecimo. Reuerendisimis ac venerabilibus in Christo patribus dominis: Petro Pazmany, metropolitanae Strigoniensis, et Joanne Telegdy Colocensis et Bachiensis ecclesiarum canonice vnitarum archiepiscopis; Joanne Piber electo Agriensis, Petro Domittrouith Zagrabiensis, Emerico Lossy electo Varadiensis, Stephano Szentandrasy de Chikamadeffalua Transyluaniensis, Francisco Ergelio Vesprimiensis, Paulo David electo Quinqueecclesiensis, Nicolao Dallos electo Jauriensis, antelato Stephano Senniey Vacziensis, dicto Joanne Telegdy administratore Nittriensis, Gregorio Nagyfaluy electo Sirmiensis, Joanne Posgay electo Bosznensis, Joanne Juanczy electo Tininiensis, Georgio Dubouszky electo Chanadiensis, comite Vincentio Zuccony electo Rosonensis, fratre Joanne Baptista Agatich Segniensis et Modrusiensis eaclesiarum episcopis ecclesias dei feliciter gubernantibus, item spectabilibus ac magnificis comite Nicolao Eszterhassy de Galantha. praefati regni nostrj Hungariae palatino, comite Melchiore Allaghy de Bekeny, judice curiae nostrae regiae, comite Sigismundo Erdeody de Moniorokerek, dictorum regnorum nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclauoniae bano, comite Christophoro Banffy de Also Lindua tauernicorum, comite Paulo de Na-

dasd cubiculariorum, Thoma Bosniak de Magiarbeel dapiferorum, Paulo Palffi de Erdeod pincernarum, Emerico Czobor de Czobor Szenth Mihaly curiae nostrorum regalium magistris, officio magistri agazonum vacante, ac Stephano Palffi de memorata Erdeod, comite Posoniensi, coeterisque quam plurimis regni nostri Hvngariae comitatus tenentibus et honores.

Ferdinandus m, p. Laurentius Ferenczffy manu propria.

Anno domini millesimo sexcentesimo sexagesimo primo di secunda mensis Maij in generali dominorum statuum et ordinum regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclauoniae congregatione per excellentissimum dominum comitem Nicolaum, perpetuum a Zrinio etc., eorundem regnorum banum pro die trigesima mensis Aprilis eiusdem annj indicta, sed in praefatam diem secundam mensis Maij cum consensu dominorum regnicolarum certis ex rationibus dilata praesentes literae armales et nobilitares praesentatae, publicatae et acceptatae sunt nemine contradicente.

Magister Joannes Zakmardj de Diankoucz, protonotarius regnj manu propria.

Sigillum pendens e filo sericeo rubri, flavi, caerulei et albi coloris.

Autographum membraneum penes dominam Mariam Tkalec, natam Homolić, Segniae.

3. Porodice Moletića i Kuhačevića (1634, 25. ožujka).

Nos Ferdinandvs secvndvs, dei gratia electus Romanorum imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae, Ramae, Seruiae, Gallitiae, Lodomeriae, Cumaniae Bulgariaeque etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, vniuersis: Quod nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humilimam supplicationem nostrae propterea factam maiestati, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus seruitijs fidelis nostri honorabilis Michaelis Molletich, quae ipse sacrae primum regni nostri Hungariae coronae et deinde maestati nostrae pro locorum et temporum varietate fideliter exhibuit et impendit ac imposterum quoque se exhibere et impendere uelle pollicetur: cum igitur ob id, tum vero ex gratia et munificentia nostra regia, qua quosque de nobis et republica christiana benemeritos antecessorum nostrorum diuorum quondam Hungariae regum exemplo prosequi eisque certa virtutum suarum monimenta, quae ad maiora quaeque praestanda eos incitare possent, decernere consueuimus: eundem igitur Michaelem Molletich ac per ipsum Jacobum, fratrem carnalem et uterinum, necnon Georgium, Stephanum et Paulum Kuhachevich, itidem fratres uterinos suos, e statu et conditione libera et ignobili, in qua hactenus perstitisse dicuntur, de regiae nostrae potestatis plenitudine et gratia speciali eximentes in coetum et numerum regni nostri Hungariae partiumque ei subiectarum nobilium duximus cooptandos, annumerandos

et adscribendos annuentes et ex certa nostra scientia animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo imposterum futuris et perpetuis semper temporibus omnibus illis gratijs, honoribus, indultis, priuilegijs, libertatibus, iuribus, praerogatiuis et immunitatibus, quibus caeteri veri, antiqui et indubitati regni nostri Hungariae partiumque et prouinciarum adeoque regnorum eiusdem coronae subiectorum nobiles hactenus quomodolibet de jure vel consuetudine usi sunt et gauisi, vel vtunturque et gaudent, uti, frui et gaudere possint ac valeant, haeredesque et posteritates ipsorum utriusque sexus vniuersae valeant atque possint. In cuius quidem nostrae erga ipsos exhibitae gratiae et clementiae ac liberalitatis signum haec arma seu nobilitatis insignia: Scvtvm uidelicet militare erectum celestini coloris fundum illius viridi campo et mari occupante, in quo quidem campo integer fuluus seu aureus leo diuaricatis posterioribus pedibus ac sinistro super hemisphaerio lunae, dextro vero super campo et mari erecte stare ac cauda bifurcata ad dorsum reflexa et ore hianti linguaque rubicunda exerta effigiatus esse, anteriorum pedum sinistro tria candida lilia efflorescentia gestare, dextra vero aureum solem, circa quem quatuor flauae stellae rutilare, tenere ac in dextrum scuti latus conuersus esse cernitur. Scvto incumbentem galeam militarem craticulatam siue apertam regio diademate virum militarem rubra tunica siue veste indutum, capite quoque pileo hungarico nigro crista gruina ornato tecto, sinistra manu lumbis iniecta, dextra vero nudum gladium siue acynacem ac in medio eius galeam inhaerentem, in cuspide vero caput turcicum infixum ostentantem genibus tenus eminentem intuentique obuersum proferente ornatam. A summitate vero siue cono galeae lacinijs seu lemniscis, hinc flauis et caeruleis, illinc autem candidis et rubris in scuti extremitates sese diffundentibus, scutumque ipsum decenter exornantibus, quemadmodum haec omnia in principio seu capite praesentium literarum nostrarum pictoris manu et artificio proprijs suis coloribus depicta esse conspiciuntur, eidem Michaeli Moletich et per ipsum superius specificatis personis ipsarumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus uniuersis gratiose danda duximus et conferenda, decernentes et ex certa nostra scientia animoque deliberato concedentes, vt ipsi a modo imposterum futuris semper et perpetuis temporibus eadem arma seu nobilitatis insignia more aliorum regni nostri Hungariae partiumque et prouinciarum adeoque regnorum eiusdem coronae subiectornm nobilium sub ijsdem iuribus, praerogatiuis, indultis, libertatibus et immunitatibuus, quibus ipsi vel natura vel antiqua consuetudine usi sunt et gauisi, vtunturque et gaudent, vbique in praelijs, certaminibus, pugnis, hastiludijs, torneamentis, duellis, monomachijs alijsque omnibus et singulis ac quibusuis exercitijs militaribus et nobilitaribus necnon sigillis, velis, cortinis, aulaeis, annulis, vexillis, clypeis, tentorijs, domibus et sepulchris, generaliter vero in quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub verae, vetustae ac syncerae nobilitatis titulo, quo eos ac haeredes ipsorum vtriusque sexus vniuersos ab

omnibus cuiuscunque status, dignitatis, conditionis et praeeminentiae homines existant insignitos et ornatus dici, nominari haberique et reputari volumus et mandamus ferre, gestare illisque in aeuum vti, frui et gaudere possint ac valeant, haederesque et posteritates ipsorum vtriusque sexus vniuersae valeant atque possint, imo nobilitamus, damus et concedimus praesentium per vigorem. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras secreto sigillo nostro, quo vt rex Hungariae vtimur, impendenti communitas eidem Michaeli Moletich ac per ipsum fratri carnali et vterino necnon Georgio, Stephano et Paulo Kuhachevich fratribus itidem vterinis suis ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus vniuersis iam natis et deinceps nascituris gratiose dandas duximus et concedendas. Datum per manus fidelis nostri nobis delecti reuerendi Stephani Senniey de Kis Sennye, episcopi ecclesiae Jauriensis, locique eiusdem comitis perpetui, consiliarij nostri et anlae nostrae per regnum nostrum Hungariae cancellarij, in ciuitate nostra Vienna Austriae die vigesima quinta mensis Martij, anno domini millesimo sexcentesimo trigesimo quarto, regnorum nostrorum Romani decimo quinto, Hungariae et reliquorum decimo sexto, Bohemiae vero anno decimo septimo. Reuerendissimis ac venerabilibus in Christo patribus dominis: Petro sanctae romanae ecclesiae presbytero cardinale Pazman, metropolitanae Strigoniensis, Joanne Thelegdi Colocensis et Bachiensis ecclesiarum canonice vnitarum archiepiscopis; Emerico Lossi electo Agriensis, Francisco Ergello electo Zagrabiensis, praefato Stephano Sennyei Jauriensis, dicto Joanne Thelegdi administratore Nittriensis, Ladislao Kossutothy electo Varadiensis, Georgio Draskouith de Trakostyan Vaciensis, Benedicto Vinkouith Quinqueecclesiensis, Georgio Lippay electo Vesprimiensis, Gregorio Nagyffalui electo Sirmiensis, Joanne Juanczi electo Tininniensis, Georgio Duboczki electo Chanadiensis, Joanne Tomco Merniauchich Bosniensis , fratre Joanne Baptista Agatich Segniensis et Modrusiensls, comite Vincentio Zucconi Rosonensis, Stephano Simandi electo Transyluaniensis ecclesiarum episcopis ecclesias dei feliciter gubernantibus; item spectabilibus ac magnificis comite Nicolao Eszterhassi de Galantha, praefati regni nostri Hungariae palatino, comite Paulo Rakoczi de Felseo Wadasz, judice curiae nostrae regiae, comite Sigismundo Erdeodi de Moniorokerek, dictorum regnorum nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclauoniae bano, comite Christophoro Banffi de Alsolindua tauernicorum, comite Nicolao a Zrinio agazonum, Nicolao Forgach de Ghymes cubiculariorum, Thoma Bosnyak de Magiarbel dapiferorum, comite Paolo Palffi de Erdeod pincernarum, comite Stephano Nyari de Bedegh janitorum, Emerico Czobor de Czobor Szenth mihaly curiae nostrorum regalium magistris ac Stephano Palffi de dicta Erdeod, comite Posoniensi, caeterisque quam plurimis regni nostri Hungariae comitatus tenentibus et et honores.

Ferdinandus m. p. Stephanus Senniey, episcopus Jauriensis manu propria. Laurentius Ferenczffy manu propria.

Sigillum pendens e filo sericeo rubri, flavi, caerulei et albi coloris. Autographum membraneum penes familiam Kuhačević Tergesti.

4. Porodice Vukasovića

a. Povelja cara Leopolda I. od god. 1667.

Nos Leopoldvs dei gratia electus Romanorum imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slauoniae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, vniuersis: Quod nos ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem nostrae propterea factam maiestati, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitijs fidelis nostri nobilis Vincentij Wkassouith, vaiuodae praesidij nostri Segniensis, quae ipse sacrae primum regni nosri Hungariae coronae et deinde maiestati quoque nostrae pro locorum et temporum varietate occasionumque exigentia ab ineunte aetate sua maiorum et progenitorum suorum laudabilia vestigia imitando, virtuti et arti militari insistens, etiam cum effusione sanguinis sui ad hodiernum usque diem indefesse fideliterque exhibuit et impendit ac sese imposterum quoque pari fidelitatis constantia exhibere et impendere velle pollicetur: cum igitur ob id, tum uero ex gratia et munificentia nostra regia, qua quosque de nobis et republica christiana benemeritos virtutisque nostrorum divorum quondam Hungariae regvm exemplo prosequi eisqve certa virtutum suarum monumenta, quae ad maiora quaeque praestanda eos incitare possent, decernere consueuimus: evndem itaque Vincentium Wkassouith, qui alias nobilibus parentibus ortus libertateque nobilitari gauisus esse perhibetur, de regiae nostrae potestatis plenitudine et gratia speciali denuo in coetum et numerum verorum atque indubitatorum antelati regni nostri Hungariae et partium ei adnexarum nobilium duximus cooptandum, annumerandum et adscribendum annuentes et ex certa nostra scientia animoque deliberato concedentes, ut ipse, sicuti antea, ita imposterum futuris et perpetuis semper temporibus omnibus illis gratijs, honoribus, indultis, priuilegijs, libertatibus, juribus, praerogatiuis et immunitatibus, quibus caeteri veri, antiqui et indubitati praenotati regni nostri Hungariae et partium ei subiectarum nobiles hactenus quomodolibet de jure et consuetudine usi sunt et gauisi, utunturque et gaudent, uti, frui et gaudere possint ac valeant haeredesque et posteritates ipsorum vtriusque sexus vniuersae valeant atque possint. In cuius quidem nostrae erga ipsum exhibitae gratiae et clementiae ac liberalitatis testimonium veraequae indubitatae nobilitatis eiusdem signum haec maiorum suorum arma seu nobilitatis insignia: Scutum videlicet militare erectum linea pendulari, a summitate scuti per medium deorsum ducta, in rubram et luteam duas aequales divisum partes, in qua quidem sinistra flaui coloris scuti dimidietate media dissecta nigra

aquila sinistrorsum extensa capite aurea corona redimita visitur, in altero vero dextro rubri coloris dimidio e meditulio scuti manus seu medium brachium ad cubitum albo velo obductum eminere manubriotenusque strictum acynacem sursum vibrare uel ostentare cernitur. Scuto incumbentem galeam militarem craticulatam seu apertam regio diademate, ex eoque album monocerotem dispositis anterioribus pedibus mediotenus eminentem proferente ornatam A summitate uero siue cono galeae lacinijs seu lemniscis utrinque candidis et rubris in scuti extremitates sese effundentibus scutumque ipsum decenter exornantibus, quemadmodum haec omnia in principio seu capite praesentium litterarum nostrarum pictoris manu et artificio proprijs suis coloribus depicta esse conspiciuntur, eidemque Vincentio Wkaszouith ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus vniuersis denuo gratiose danda duximus et conferenda, decernentes et ex certa nostra scientia animoque deliberato concedentes, ut ipse, sicuti antea, ita imposterum futuris et perpetuis semper temporibus eadem antiqva maiorum suorum arma seu uerae nobilitatis insignia more aliorum verorum atque indubitatorum memorati regni nostri Hungariae et partium ei annexarum nobilium sub ijsdem juribus, praerogatiuis, indultis, libertatibus et immunitatibus, quibus ipsi uel natura vel antiqua consuetudine vsi sunt et gauisi, vtunturque et gaudent, vbique in praelijs, certaminibus, pugnis, hastiludijs, torneamentis, duellis, monomachijs alijsque omnibus et singulis ac quibusuis exercitijs militaribus et nobilitaribus nec non sigillis, velis, cortinis, aulaeis, annulis, vexillis, clipaeis, tentorijs, domibus et sepulchris, generaliter uero in quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub merae, vetustae ac sincerae nobilitatis titulo, quo eum ab omnibus cuiuscunque status, dignitatis, conditionis et praeeminentiae homines existant, insignitum et ornatum dici, nominari, haberiue et reputari volumus et mandamus ferre, gestare illisque in aeuum uti, frui et gaudere possint ac valeant haeredesque et posteritates ipsius vtriusque sexus vniuersae valeant atque possint, imo denuo nobilitamus, damus, conferimus atque confirmamus praesentium per vigorem. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes litteras nostras priuilegiales secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungariae vtimur, impendenti communitas eidem Vincentio Wkaszouith ipsiusque haeredibus et posteritatibus vtriusque sexus vniuersis iam natis et deinceps dei beneficio nascituris de recenti ac de nouo clementer dandas, renouandas atque confirmandas duximus concedendas. Datvm per manus nostri fidelis nobis dilecti reuerendi Francisci Szegedy, episcopi Vacziensis, consiliarij nostri et per dictum nostrum regnum Hrngariae aulae nostrae cancellarij, in civitate nostra Vienna Austriae die vigesima octaua mensis Januarij anno domini millesimo sexcentesimo sexagesimo septimo, regnorum nostrorum Romani nono, Hungariae et reliquorum duodecimo, Bohemiae vero anno vndecimo. Reverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus dominis: Georgio Szelepcheny, metropolitanae

Strigoniensis, et Petro Petretich Colocensis et Bachiensis ecclesiarum canonice vnitarum archiepiscopis; Thoma Palffy ab Erdöd electo Agriensis, eodem Petro Petretich administratore Zagrabiensis, praenominato Georgio Szelepcheny itidem administratore Nitriensis, Georgio Barsony electo Varadiensis, episcopatu Transyluaniae vacante, Georgio Szecheny electo Jauriensis, Stephano Sennyey de Kis Sennye electo Wesprimiensis, antelato Francisco Szegedy electo Vaciensis, Hyacinto Macripodari electo Chanadiensis, fratre Joanne Salix electo Quinqueecclesiensis, episcopatu Sirmiensi uacante, Francisco Gorup electo Nouiensis, fratre Christophoro de Roias electo Tininiensis, fratre Mathaeo Benlich electo Bosniensis, Joanne Szmolyanouich electo Segniensis et Modrusiensis et Georgio Berdoczy electo Rosonensis ecclesiarum episcopis ecclesias dei foeliciter gubernantibus; item spectabilibus ac magnificis comite Francisco Vesseleny de Hadad, dicti nostri regni Hungariae palatino, comite altero Francisco de Nadasd, judice curiae nostrae regiae, comite Petro de Zrinio, attactorum regnorum nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclauoniae bano, comite Adamo Forgach de Ghymes tauernicorum, comite aeque Adamo a Zrinio agazonum, comite Nicolao Palffy a praefata Erdeöd cubiculariorrm, comite itidem Nicolao Draskouich de Trakostyan janitorum, comite Georgio Illyeshazy dapiferorum, comite Paulo Esterhasi de Gallantha, curiae nostrorum regalium in Hungaria magistris ac memorato comite Nicolao Pallffy de praelibata Erdeöd, comite Posoniensi, coeterisque quam plurimis annotati regni nostri Hungariae comitatus tenentibus et honores.

Leopoldus m. p. Franciscus Szegedy, episcopus Vaciensis m. p Stephanus Orban manu propria.

Anno domini 1719 die quinta mensis Junij in generali congregatione dominorum statuum et ordinum regnorum Croatiae, Sclauoniae et Dalmatiae praesidente excellentissimo et illustrissmo domino comite Joanne Draskovich, perpetuo de Trakostyan, sacrae, caesareae regiaeque maiestatis consiliario, et per Hungariam cubiculariorum regiorum magistro, generali campi mareschallj et officij banalis locumtenente atque die sexta et sequentibus mensis junij anni 1719 in libera regia cvitate Zagrabiensi celebrata praesentes literae armales nobili olim Vincentio Vukassovich haeredibusque et posteritatibus ipsius utriusque sexus universis super confirmatione nobilitatis ipsorum per augustissimum olim imperatorem et regem Hungariae Leopoldum in anno domini 1667 clementer elargitae, hucusque in publicis congregationibus propter varia et signanter bellica in servitio regis et regni exhibita servitia et impedimenta per eundem acquisitorem, sed et per successores eorundem exhiberi intermissae, in hacce congregatione per generosum Antonium, filium suprascripti Vincentij Vukassovich, nomine quoque fratrum suorum caeterorumque ex eodem acquisitore descendentium adductae et per dominos status acceptatae sunt nemine contradicente.

Magister Joannes Braniugh, praefatornm regnorum prothonotarius manu propria.

Praemissas privilegiales litteras perlectas atque collationatas cum originali suo mihi in pergameno producto et exhibito omnimode convenire testor subscriptus. In cuius rei fidem indubiam me subscripsi consuetoque nobilis huius communitatis Segniensis maiori sigillo roborari curavi. Datum Segniae die vigesima secunda mensis Novembris anno 1742.

Georgius Cognicovich, Segniensis cancellarius manu propria.

Apographum penes dominum Rudolphum Fabiani, capitaneum civitatis Segniensis.

b. Povelja cara Karla VI. od god. 1714.

Nos Carolvs sextus diuina fauente clementia electus Romanorum imperator semper Augustus, ac rex Germaniae, Castellae, Arragoniae, Legionis, vtriusque Siciliae, Hierusalemae, Hungariae, Sclauoniae, Nauarae, Granattae, Toleti, Valentiae, Gallitiae, Maioricarum, Seviliae, Sardiniae, Cordubae, Corsicae, Murciae, Giennis, Algarbiae, Algezirae, Gibraltaris, insularum Canariae et. Indiarum ac terrae firmae maris Oceani, archidux Austriae, dux Burgundiae etc. Fidelibus nobis dilectis Petro, Georgio, Philippo et Antonio Wkassovich, fratribus germanis, et Vincentio, defuncti fratris Joannis Wkassovich filio, regnorum nostrorum Hungariae, Croatiae et Sclavoniae nobilibus nostris in praesidio et civitate nostra Segniensi officialibus, gratiam nostram caesaream, regiam et archiducalem ac omne bonum. Fuit a multis iam saeculis laudatissima atque semper observata diuorum antecessorum nostrorum consuetudo, ut quos vel eximijs in patriam et rempublicam meritis probatos aut alio quopiam virtutis genere praeditos animadverterent, eosdem singulari munificentia sua prae caeteris ornandos extollendosque susciperent, idque non solum eam ob causam, ut ipsi condignos virtutis suae honores se adeptos esse intelligerent, sed etiam ut et posteri illorum maiori domesticae laudis tuendae propagandaeque desiderio excitati ad virtutis et verae gloriae capessendae conamina totis viribus plenoque cursu alacriter contenderent, vnde et nos dei optimi maximi nutu ac providentia ad sacri romani imperij regnorumque et ditionum nostrarum haereditariarum gubernacula admoti nihil prius antiqviusque ducimus, qvam praeclara praedecessorum nostrorum instituta et vestigia cum in alijs, tum hac ipsa in parte firmiter seqvi ac bonos quosque viros praesertim eos, quos praeter honestorum natalium decus singularis vitae morumque probitas et assidua in nos, sacrum romanum imperium et inclytam domum nostram sincerae fidei et obseruantiae devotio commendatos et gratos reddit, fauore nostro iugiter complecti eorumque dignitati et ornamentis iuvandis et amplificandis qvauis occasione clementer adesse. Benigne itaque attendentes vos praenominatos Wkaszovich progenitos esse a praeclaro illo quondam praesidij Segniensis capite militari, comuniter voiuoda dicto, Vincentio Wkaszovich, qui contra Turcam, christiani nominis hostem, in subiectos tunc illi adhuc

comitatus Liccam et Corbauiam infestis armis non tantum cum subditis sibi militibus, sed non raro cum vniuersis copijs limitaneisqva constitutus earum praefectus freqventer excurrere patratisque egregijs facinoribus plerumqve cum insignibus praedis ac captivis in patriam gloriosus redire consueuerat, et propterea non minus diuulgata propriae fortitudinis fama, qvam ob malorum, qvi et ipsi in praecipuis officijs Segniensibus diu habiti fuerant, de augusta domo nostra comparata merita anno millesimo sexcentesimo sexagesimo septimo in regni nostri Hungariae partiumque ejdem annexarum nobilium coetum et numerum receptus fuit, clementer ulterius considerantes, quod uosmetipsi eximijs virtutibus, judicij maturitate, artis militaris peritia, animi valore ac in rebus agendis dexteritate alijsque dotibus praediti, multifarijs tum bellicis tum civilibus officijs laudabiliter hucusqve functi et tamqvam auitae paternaeqve gloriae aemulatores constantem vestrum erga nos ac domum nostram fidelitatis obseqvijqve zelum varijs occasionibus testati fueritis. Nullum enim pro feruida erga legitimum regem uestrum deuotione ac patriae amore terra mariqve periculum abhoruistis, sed cum limitaneis iuxta et aliorum nostrorum fidelium subditorum copijs tam publicas quam priuatas expeditiones excursionesqve bellicas terrestres et maritimas non tantum aduersus Turcam, verum etiam contra Gallum nuper in sinu adriatico portus austriacos igne ferroqve infestantem magno utriusqve hostis detrimento generose peregistis, donec tota provincia Licca serenissimae domus nostrae imperio reddita, classis autem gallica adriaticum mare relinquere coacta fuerit. Justam deniqve rationem habentes et damnorum atqve incommodorum, qvae nonunqam ob publicam causam pertulistis, praesertim uero tu Philippe, cum ex iussu generalis in finibus Croatiae tunc agentis qvendam scelestae factionis Rakoczianae asseclam insectatus in durissimam captivitatem incidisti, in eaque non absqve gravissimis molestijs multo tempore retentus fuisti. His et alijs pluribus de causis vos sane dignos judicauimus, quos specialibus caesareae regiaeque nostrae munificentiae donis atque praemijs, quae praestantibus virtutibus vestris et meritis conuenire videntur atqve vobis non minus perpetuo honori et ornamento, qvam alijs ad paria virtutum studia acri incitamento existerent, ornandos condecorandosqve susciperemus. Ac proinde ex certa nostra scientia animo bene deliberato et ex plenitudine potestatis nostrae imperialis, regiae et archiducalis uos fratres Petrum, Georgium, Philippum et Antonium Wkaszovich atque defuncti fratris vestri Joannis filium Vincentium omnesque et singulos liberos, posteros et descendentes vetros legitimos vtriusqve sexus, natos atque in infinitum nascituros, veros nobiles et sacri romani imperij equites facimus, creamus et in numerum, coetum et consortium, statum, gradum, ordinem atqve dignitatem nostrorum et sacri romani imperij regnorumque et dominiorum nostrorum haereditariorum uerorum nobilium et equitum assumimus, aggregamus et associamus ac iuxta sortis humanae qvalitatem vere nobiles et

sacri romani imperij eqvites dicimus, nominamus et declaramus, nec non ab omnibus et singulis cuiuscunque conditionis, dignitatis atque praeeminentiae existant, pro veris nobilibus et sacri romani imperij eqvitibus dici, nominari, haberi, reputari ac honorari volumus decernentes et edicto hoc nostro caesareo-regio et archiducali firmiter statuentes, quod vbique locorum et terrarum tam in judicio quam extra, item in rebus spiritualibus et temporalibus, ecclesiasticis et profanis, nec non in omnibus et singulis actibus possitis et valeatis quibuscunque honoribus, officijs, dignitatibus beneficijs, juribus, libertatibus, gratijs, exemptionibus et praerogativis vti, frui, potiri et gaudere, quibus alij nostri et sacri romani imperij equestris ordinis ac veri nobiles a quatuor avis paternis et maternis geniti et procreati vtuntur, fruuntur et gaudent, quomodolibet consuetudine uel de jure. Vt autem specialis nostrae in uos fratres Wkaszovich vestrumque praenominatum patruelem modo nostros et sacri romani imperij eqvites collatae benignitatis nostrae caesareo-regiae documentum aliquot extet et in oculos hominum clarius incurrat, praefata authoritate nostra caesarea, regia et archiducali vobis omnibusque antedictis liberis, posteris et descendentibus vestris legitimis vtriusque sexus in infinitum nascituris non modo antiqva, qvibus hactenus vsi fuistis, armorum insignia uestra benigne confirmamus, laudamus et approbamus, verum et locupleta et aucta posthac habenda, gestanda et deferenda clementer concedimus et elargimur: Scutum videlicet erectum qvadripartitum, in cuius area rubra superiore dextra monoceros albus errectus ac anterioribus ad saliendum dispositis pedibus medio tenus emineat, atque in parte inferiori sinistra eiusdem rubri coloris lupus albus dextrorsum versus ore patulo pedibus anterioribus in altum protensis inferioribusque distentis et cauda sursum tortuose proiecta erumpat, in area vero superiore sinistra sive aurea et inferiore flaua miles more croatico ac toga cerulea vitaque superius simili, inferius autem nigro colore tincta vestitus et acinace armatus, dextra vexillum media luna et stella ornatum tenens sinistramque lateri imponens appareat, ad haec medio scuti parmula deorsum perpendiculariter in duas partes aeqvales, rubram luteamqve, divisa inscribatur, in cuius dimidio sinistro flaui coloris media dissecta nigra aqvila sinistrorsvm extensa capite aurea corona redimita, in altera uero dextera rubri coloris dimidietate e memoratae parmulae meditulio manus seu medium brachium usque ad cubitum albo velo obductum manubrio tenusque strictum acinacem sursum vibrans vel ostendens prodeat. Scuto incumbant duae galeae militares apertae clatratae, torneariae wlgo dictae, phaleris seu lacinijs a dextro qvidem latere rubris candidisqve siue argenteis, sinistro autem ceruleis ac flauis aureisue mixtim circumfusis et sese diffundentibus moliterqve defluentibus. In summitate uero illarum utrinque regio diademate sive corona condecoratae, in qvarum dextro cono prius descriptus monoceros sinistroque ipse miles eo, quo antea, denotatus est, modo rursus prominentes cernantur, prout haec omnia pictoris industria

hic in medio huius diplomatis distinctis coloribus et signis illustravit. Volentes et expresse decernentes, quod uos praenomitati nostri et sacri romani imperij equites Wkaszovich omnesque liberi, posteri et descendentes vestri legitimi utriusque sexus in infinitum memorata armorum insignia confirmata et aucta in omnibus et singulis honestis ac decentibus actibus, exercitiis atque expeditionibus tam serio quam joco in hastiludijs seu hastatorum dimicationibus pedestribus uel eqvestribus, in bellis omnibusque certaminibus licitis, cominus eminus in scutis, banerijs, vexillis, tentorijs, coenotaphijs, sepulchris, monumentis, sigillis, edificijs, parietibus, fenestris, ostijs, lacunaribus, tapetibus ac suppellectilibus quibuscunque in rebus tam spiritualibus quam temporalibus et mixtis in locis denique omnibus pro rei necessitate et voluntatis uestrae arbitrio aliorum verorum nobilium et sacri romani imperij eqvitum more libero et absque vllo impedimento vel contradictione habere, gestare ac deferre ijsque uti qvouis modo possitis et valeatis aptique sitis et idonaei ad ineundum et recipiendum omnes gratias, libertates exemtiones, feuda, privilegia, vacationes a muneribus et oneribus quibuscunque realibus et personalibus siue mixtis citra uestram voluntatem ad vtendum, deniqve singulis juribus, qvibus caeteri nostri et sacri romani imperij regnorumque et ditionum nostrarum haereditariarvm veri nobiles et nostri sacri romani imperij eqvestris ordinis viri a qvatvor avis paternis et maternis geniti et procreati vtuntur, potiuntur, fruuntur et gaudent qvomodolibet consvetudine uel de jure. Poro vobis nobilibus fratribus Petro, Georgio, Philippo et Antonio nec non patrueli Vincentio Wkaszovich, nostris et sacri romani imperij eqvitibus qvoque eam gratiam et facultatem concessimus et ellargiti sumus ac vigore praesentium concedimus et elargimur, vt vos vna cum liberis, posteris et descendentibus uestris legitimis de hinc De Wkaszovich denominari possitis et valeatis, aeque denomirari tam erga nos, qvam omnes alios scripto et viua uoce intra et extra iudicivm vbiuis terrarum et gentium appellari, vocari et salutari debeatis. Quapropter vniuersis et singulis subditis nostris ac fidelibus, cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis vel praeeminentiae existant, mandamus et praecipimus, nec non a quibuscunque alijs nobis non subiectis has patentes nostras lecturis aut legi audituris benigne desideramus. ut vos nobiles atqve nostros et sacri romani imperij eqvites Petrum, Georgium, Philippum et Antonium nec non Vincentium De Wkaszovich omnesque et singulos vestros liberos et descendentes tam foeminas qvam masculos legitimo thoro ortos atqve orituros pro nostris et sacri romani imperij regnorumque et dominiorum nostrorum haereditariorum eqvitibus verisqve nobilibus tam in scriptis qvam viua uoce habeant, nominent. reputent, recognoscant atqve honorent ac insuper vos praescriptis verae nobilitatis insignium armorum praedicati et titulorum concessionibus, praerogativis, privilegijs et immunitatibus, exemptionibus, indultis, honoribus, dignitatibus et juribus vobis dictisqve vestris et legitimo thoro oriun-

dis posteris vigore huius nostri caesarei, regij et archiducalis diplomatis competentibus pacifice et qviete et sine omni prorsus impedimento aut contradictione uti, frui, potiri et gaudere sinant ac ab alijs pariter id fieri sedulo curent. Si quis autem subditorum nostrorum praesens edictum nostrum transgredi uel ausu quopiam temerario violare praesumpserit, is praeter indignationem nostram quadraginta marcarum auri puri mulctam, pro dimidia parte fisco seu aerario nostro et pro residua iniuriam passi seu passorum vsibus omni spe veniae sublata pendendam se noverit ipso facto incursurum. Harum testimonio litterarum manu nostra subscriptarum et sigilli nostri caesarei, regij et archiducalis appensione munitarum. Datum in civitate nostra Viennae die decima quarta mensis Aprilis anno reparatae salutis supra millesimum septingentesimo decimo quarto, regnorum nostrorum Romani tertio, Hispanicorum vndecimo, Hungarici vero et Bohemici quarto.

Carolus m. p. Joan. Frid. C. a Seilern manu propria.

Praemissas privilegiales litteras perlectas atque collationatas cum originali suo mihi producto et exhibito in pergameno omnimode convenire testor subscriptus. In cuius rei maiorem fidem et firmitatem me subscripsi ac maiori communitatis huius Segniensis sigillo roborari curavi. Datum Segniae die vigesima secunda mensis Novembris anno 1742 Georgius Cognicovich, Segniensis cancellarius manu propria.

Apographum penes dominum Rudolphum Fabiani, capitaneum civitatis Segniensis.

II. Darovnice trijuh starih plemićkih porodica senjskih.

1. Porodice Daničića god. 1583.

Nos Rudolphus secundus dei gratia Romanorum imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, marchio Moraviae, comes Tyrolis etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis: Quod nos cum ad nonnullorom fidelium nostrorum humillimam supplicationem nostrae propterea factam maiestati, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitijs fidelis nostri et egregij Georgij Danichych, wayvodae nostri Segniensis, quae idem sacrae primum regni nostri Hungariae coronae et deinde maiestati nostrae pro locorum et temporum diversitate fideliter et constanter exhibuit et impendit, exhibetque et impendit etiam de praesenti, totalem vallem Sernownycza vocatam prope castellum Ledenycze vocatum sitam in regno nostro Croatiae existentem habitam, quae olim spectabilis ac magnifici quondam comitis Francisci Zlwnij de Frangepanibus praefuisse, sed per mortem et defectum seminis eiusdem ad sacram primum dicti regni nostri Hungariae coronam consequenterque collationem nostram regiam juxta antiquam et approbatam eiusdem

regni nostri consuetudinem atque legem rite et legitime devoluta esse perhibetur et redacta; totum item et omne ius nostrum regium, si quod in dicta valle Sernownycza prope dictum castellum Ledenycze vocatum sita in annotato regno nostro Croatiae existente habita etiam aliter qualitercunque haberemus, aut eadem nostram ex quibuscunque causis, vijs, modis et rationibus concerneret maiestatem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentijs quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis vinearumque promonthorijs, acquis, fluvijs, piscinis, piscaturis acquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocatis, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus ad eandem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus praemissis sic, ut praefertur, stantibus et se habentibus, memorato Georgio Danichych ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendam, possidendam pariter et habendam salvo iure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum, quas in formam nostri privilegij redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatae. Datum in civitate nostra Vienna Austriae decima quarta die mensis Maij, anno domini millesimo quingentesimo octogesimo tertio, regnorum nostrorum Romani octavo, Hungariae et aliorum undecimo, Bohemiae vero anno similiter octavo. Rudolphus m. p. Georgius Draskowyth, archiepiscopus Colocensis manu propria.

Apographum in Msc.: „Privilegia, immunitates, ac statuta, a divis Hungariae regibus Segniensi civitati concessa", in archivo civitatis Segniensis sub nro. XXX.

2. Porodice Novakovića god. 1599.

Wir Ferdinand von Gottes gnaden Ertzhertzog zu Össterreich, Hertzog zue Burgundt, Steyr, Kärnden, Crain vnnd Württenberg, Graue zu Tyrol vnd Görtz etc. Bekhennen Für vnns, vnnsere Erben vnnd Nachkhommen, dass Wir vnnsern gethreuen Lieben Juan Nouakhouitschen, Waiuoden zu Zenng, seinem Irer Khay: Mayt: etc. vnnd vnns Wider den Erbfeindt vnnsers Cristlichen Namens den Türckhen in vill Weeg gerüembten erwisnen Redlichen Khriegsdiennst vnd Wollnerhaltens Willen, vnnd damit Er desto mehrer vrsach Haben solle in demselben zu continuiern, genadigist verwilligt vnd zuegelassen haben, Thuen es auch hiemit Wissentlich in Crafft dis brieffs, die Ihenige allte Mül oder Mülstatt, Welliche vngefahr bey annderhalben meylweegs von Zenng vnderhalb Sanct Georgen gelegen vnd verderbt Worden auch ain Lannge Zeit öd gestannden vnd sich darumben niemandt angenommen, yezt oder Khünfftig, da es mit disem Gränizwesten durch Gottes genedige Verleichung zu einem besseren Standt gelanngen

Wurde, widerumb zuerheben vnd zu Pauen dergestalt, dass Er Nouakhouitsch vnd seine Erben dieselb Mül mit Irer Zuegeherung, gewönlichan Zustännden vnd alten gerechtigkhaiten Innenhaben, nuzen vnd geniessen megön, Wie Sy Ihmmer verlust vnd Ire notturfft nach fürkheren Khünden ohne vnnser, vnnserer Erben vnd Menigelichs Ihrrung vnd Widersprachen; doch dass auch Er Nouakhouitsch beriertte seine Waiuodaschafft zue Zenng, sollanng Er bey derselben verbleiben werde, Wie bishero zu vnserm genedigisten bemegen beschechen, Aigner Persohn Härig vnnd Vleissig abwarte, seine vnndergebenen Weder auf solliche Mül noch auch annderstwohin transferire, Sonndern an Iren Stellen verbleiben lasse vnnd sich dises ortts halben in Übrige Feindtsgefahr nicht begebe. Vrkundt dis brieffs mit vnnserer fürsstlichen Signatur vnd Insigel geferttigt, der geben ist in vnnser Statt Gräz den Vier vnnd Zwainzigisten Nouembris, Im Neun vnnd Neunzigisten Jare.

Ferdinandt m. p.

Ad mandatum serenissimi domini archiducis proprium.

M. Schraug manu propria.

Izvana: Des Waiwoda zu Zeng Juan Nouakhouitsch brief über die allte Mül Zernounitscha.

Sigillum pendens e filo membraneo. Autographum membraneum penes dominam Mariam Tkalec, natam Homolić, Segniae.

3. **Porodice Homolića** god. 1660.

Nos Leopoldus dei gratia electus Romanorum imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae etc. rex archidux Austriae, dux Burgundiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis: Quod nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem nostrae propterea factam maiestati, tum vero attentis et consideratis fidelitate ac fidelium servitiorum meritis fidelium nostrorum egregiornm Joannis Homolich, praesidij nostri Segniensis vexilliferi, et Pauli similiter Homolich ex nobili olim domina Mathea, filia egregij quondam Joannis Nowakovich alias Wladkovich, progenitorum, quae ipsi sacrae imprimum dicti regni nostri Hungariae partiumque ei annexarum coronae et deinde maiestati nostrae pro locorum et temporum varietate atque occasionum exigentia fideliter exhibuerunt et impenderunt ac sese imposterum quoque pariter exhibere et impendere velle pollicentur, certa duo loca deserta in fluwio Zarnownicza ad Podgoriam definente nominata omnino in territorio Segniensi existentia habita, ubi duo molendina extructa eaque per dictum olim Joannem Novakovich alias Wladkovich a serenissimo quondam Ferdinando, archiduce Austriae piae memoriae pro fidelium servitiorum suorum meritis virtute literarum donationalium superinde in pergameno patenter sigilloque impendenti communitarum et emanatarum in cancellariaque hac nostra hungarica aulica in speeie reproductarum impe-

trata eidemque collata essent; totum item et omne jus nostrum regium, si quod in praetactis locis desertis antelatoque territorio Segniensi existentibus habitis etiam aliter qualitercunque haberemus, aut eadem nostram ex quibuscunque causis, vijs, modis et rationibus concerneret maiestatem, simul cum cunctis eorundem utilitatibus et pertinentijs quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, silvis, nemoribus, montibus, collibus, vallibus, vineis vinearumque promonthorijs, aquis, fluvijs, piscinis, piscaturis pisciumve clausuris et aquarum decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus ad praedeclarata loca de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus rebusque sic, ut praefertur, stantibus et se habentibus, praememoratis Joanni et Paulo Homolich ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis novae nostrae donationis titulo dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenenda, possidenda pariter et habenda salvo jure alieno, potissimum autem ecclesiarum dei. — Harum nostrarum vigore et testimonio literarum, quas in formam privilegij redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatae. Datum in civitate nostra Tergesti die vigesima octava mensis Septembris, anno domini millesimo sexcentesimo sexagesimo, regnorum nostrorum Romani tertio, Hungariae et reliquorum sexto, Bohemiae vero anno quinto. Leopoldus m. p. Georgius Szelepcheny, archiepiscopus Colocensis manu propria.

Apographum penes dominam Mariam Tkalec, natam Homolić, Segniae.

III. Patricijske povelje dvijuh starih plemićkih porodica senjskih.

1. **Porodice Homolića** god. 1625

In Christi nomine amen. Anno nativitatis eivsdem 1625, indicioni VIII, die vero 13. mensis Octobris, regnante sacratissimo domino domino Ferdinando secundo, gratia dei Romanorum imperatore Augusto, rege Hungarie, Bohemie, Dalmatie etc., domino domino clementissimo, tempore quidem illustrissimi et reuerendissimi in Christo patris et domini domini fratris Gio. Baptiste Agatich, dei et apostolice sedis gratia episcopi Segniensis et administratoris Modrusiensis, nec non illustrissimi domini domini Wolfangi Frangiapani, commitis Terxaci, Modruse, Segnie, Veglie, consigliarij et cubicularij sacratissimi imperatoris Ferdinandi et capitanej Segniensis. Vniuersis et singulis, quibus expedit, presens nostrum priuilegium publicum inspecturis pariter et lecturis nottum facimus

et memorie commendamus significantes: Quod nos Vincentius de Sanctis, Vincentius Cchiolich, judices ordinarij ciuitatis Segnie, una cum infrascriptis nobilibus Segnensibus in cancellaria communis ad sonum campane ecclesie sante Marie Mandallene, ut moris est, ad consiglium generale congregati, videlicet Geronimus Veronensis, Gasparus Stipanouich, Franciscus Stipsich, Georgius Desanctis, Andreas ueronensis, Giorgius blagaich, Matteus ueronensis et alijs pluribus ciuibus Segnensibus in cancellaria comunis existentibus, considerantes, quod solerti ac uigili cura intendere debeamus circa ea, que merito concernunt honorem et felicem statum emolumentumque sacratissimi domini domini imperatoris, quam etiam decus et ornamentum eius ciuitatis Segniensis: comparente igitur coram nobis prudente ac egregio domino Woglfango Homolich, signifero et milite sacratissimi imperatoris Ferdinandi in ciuitate Segnensi, petente et supplicante, ut dignaremur secundum jura et libertates ac consuetudines nostras cum suis descendentibus legitimis acceptare et assumere in confratrem nostrorum in numeroque ac consortio nobilium ciuitatis Segnie aggregare, congiungiere et computare, ut admodo inposterum ualeat et possit uti, potiri et frui atque gaudere omnibus et singulis franchisijs, illis perminentijs, prerogatiuis, libertatibus et gratijs, quibus utuntur et gaudent ac pociuntur nobiles eiusdem ciuitatis Segnie. Nos uero prehabita fide de laudabili uitta et optima condicione ipsum domino Woglfango ex quibus alicimur et inducimur, ut illum hoc nostro singulari nobilitatis priuilegio exornemus atque exstolamus, audita etiam humilli et honesta eius supplicatione attento, quod honor est et ornamentum, decus atque utille non solum sacre cesaree regieque maiestatis domini domini nostri clementisimi, uerum etiam pretacte ciuitatis talles habere homines pro nobilibus Segniensibus; iccirco nos ante dicti nobiles congregati, ut supra, cum nostro generali consiglio ex certa nostra scientia et libertate ellegimus, creauimus et fecimus, prout facimus et acceptamus prefatum dominum Woglfangvm Homolich cum posteribus suis legitimis in nostrum comfratrem et in numero ac consortio nobilium Segniensium aggregamus et computamus, uolentes et statuentes, quod ipse dominus Woglfangvs amodo inposterum perpetualiter cum suis legitimis descendentibus habeatur, teneatur et tractetur atque reputetur pro nobille Segnie et quod gaudeat, utatur et fruatur omnibus et singulis illis priuilegijs, honoribus et franchisijs atque gratijs, quibus gaudent, utuntur et fruuntur alij nobiles eiusdem ciuitatis Segnie, qui quidem domino Woglfango delato sibi juramento super imagine crucifixi jurauit ad sacra dei euangielia, quod semper erit sacratissime cesaree regieque maestatis Hungarie fidelis, nec non nobilibus et communitati eiusdem ciuitatis Segnie, statuta et consuetudines ac jura eiusdem obseruabit et deffendet et pro juribus ipsius ciuitatis semper et ubique stabit. In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium prefatti domini judices cum totto consiglio mandauerunt mihi Vincentio Desanctis, cancellario dicte ciuitatis

Segnie, has patentes in formam publici priuilegialis instrumenti scribi sibique dari ad perpetuam rei memoriam debere sigilli sancti Giorgij magiori communitatis Segnie inpressione munitas. Datum Segnie die et millesimo quibus supra.

Vincentius Desanctis, cancellarius Segnie de mandato magnifici totius consilij Segniensis manu propria.

Sigillum pendens e filo sericeo rubri coloris.

Autographum membranaum penes dominam Mariam Tkalec, natam Homolić, Segniae.

2. Porodice Daničića god. 1751.

Va Ime Boxye, i Blaxene Dive Marie prez istocnoga griha zacete. Letta od rojstva Isukarstova 1751. Indicioni Rimske 14. dan 26. Miseza Avgusta. Vladajuchi nyih Svitlost Maria Theresia, Cesariza i Kralyiza Ugerska i Bohemska, Dalmatinska, Hervacka, i Slovinska etc. etc., Archi Dukessa od Austrie etc. etc., i vrimena ovoga nyih Excellentia Prisvitli i Pricastni Gin. Biskup Senyski, i Modruški, aliti Corbavski, Gin. Juray Vuolfango Chiolich de Lewensperg etc. etc Svim i svakomu s ovim nassim Privilegiom znat dajemo, kako mi ordinarij Sudci ovoga Kralyevskoga i Slobodnoga Grada Segna, Sudac Pave Homolich, i Sudac Ive Chiolich v Lewensperg etc. Buduchise u Cancilleriu nassu skupno Gospodom Vlastelli, Vlastellsko Vichie polak zakona i obicaya sakupili, dojde pred nas, i pred yisto Vichie Gospodin Mathe de Danicich dokaxujuchi, kako on bi ucinyen Vlastellin Senyski svogim Ostankom zakonitim od Nyih Cessarove i Kralyeve Svitlosti, Slavnoga spomenutja Carla sestoga pod dnevom 18. Miseza Maya 1739 prosechi dabi mi u pogljedu Premilostivne zapovidi sada srichno Vladajuchie Cessarice, i Kralyce Nasse Marie Theresie nam intimane,[1] gistoga Gna. de Danicich u broy od Vlastell priyeli: zato mi spomenutoga Gna. Mathia de Danicich u broy od Vlastel priyimlyemo, i postavgliamo sa svim nyiegovim zakonitim Ostankom, i to prez naymanyega pregiudicia[2] Zbora Vlastellskoga za cinit u napridak slobodnoga; tako da On, i nyiegov zakoniti Ostanak gima, i more sve one Pravice, Jusse, Sloboschine, i Plemenstvo radovati i uxivati, kakossu radovali, y uxivali, raduju y uxivayu polak Zakona y Obicaya ostala Gda. Vlastella, aliti respective Patritij ovoga Kralyevskoga, i Slobodnoga Grada Segna, i svakoga drugoga Kralyievskoga, i Slobodnoga Grada svimi pristojechimi nacyni. Nato bi ucinien ovi Diploma, i nac bi spomenutomu Nassemu Udu, i Vlastellinu navadna prisega data, da hochie ove Plemenite Communitati Privilegie, Pravice, i Sloboschine verno nepristati braniti, i branechi stalno takove, s nami pravicno xiviti. Toga vechiega

---

[1] Intimati (talij. intimare): oglasiti, objaviti, dostaviti. Op. izdavatelja.
[2] Prejudicij (talij. pregiudizio): šteta, škoda. Op. izdavatelja.

verovanya, i tverdosti radi, polak nassega Vlaschiega podpisanja bi na ovi Priviley postavljen Veliki ove Plemenite Communitadi Grada Segna Pecat. Dano u Segnu u Cancilleriyi dan, i letto kako zgora. Paval Homolich Sudacz m. p. Give Chiolich de Lewensperg m. p.

Vincentius de Vukassovich, Cathedralis Ecclesiae Segniensis Canonicus, et substitutus Cancellarius Liberae ac Regiae Civitatis Segniensis manu propria.

Priepis u Daničićevu rukopisu: „Privilegie, immunitates, ac statuta, a divis Hungariae regibus Segniensi civitati concessa“, koji se čuva u arkivu grada Senja pod br. XXX.

IV. Descrizione della vita et memorabili azione del signor Nicolò Tintor da Clissa, fatto cavaglier per merito da sua reale maestà Sigismondo re del Ungaria, Dalmazia et Croazia etc.[1]

Essendo nato il cavaglier Nicolò Tintor figlio del harambasa Pietro Tintor in Clissa nella Dalmazia. Essendo questo giovine di sedeci anni principiò inclinare al maneggio dell' armi, e vedendolo il suo genitore applicato agli esercizii bellicosi lo rimesse per Alfiere nella sua compagnia. In questo tempo fece conoscer l' abilità sua, et le sue forze nella guerra in Bosna con Turchi, e sua reale maestà, de quali ne fece scempio, benchè con morte del suo genitore. Questo subito fù creato capitanio della compagnia del morto suo padre. Si vedeva in Nicolò la continua ansietà di sparger il suo sangue per gloria, et honore del suo principe, ed a tale oggetto espose la propria vita a molti pericoli, ma tra gli altri nella sudetta

[1] Ovaj oko polovice XVIII. vieka po kotorskom gradskom kancelaru Matiji Milosu sastavljeni, a po rektoru i providuru istoga grada Jerolimu Bragadinu ovjerovljeni priepis svojina je gimnazijalnoga profesora gosp. Ivana Radetića, koji mi ga je osobitom prijaznošću, za koju mu se ovim javno zahvaljujem, na porabu ustupio. Kada i radi čega je porodica Tintora svoje rodno mjesto Klis ostavila i u Senju se nastanila, nezna se, pošto nema u ostavših nam spisih senjskoga gradskoga arkiva ni jednoga spomena o njezinu dolazku u Senj. Po svoj prilici doselila se je ova porodica u Senj već godine 1537, kadno su Turci osvojili tvrdi gradić Klis Tada su naime mnoge porodice koje nisu htjele pod turskim silničtvom živjeti, ostavile strmu liticu klišku, te se većim dielom nastanile u Senju koji je u ono doba bio jedan od najznamenitijih gradova hrvatskoga Primorja. Sve što o toj porodici za stalno znamo, jest samo to, da joj je dne 6. prosinca 1720 podieljeno senjsko gradjansko pravo. Ovo nam svjedoči jedan popis senjskih gradjanskih porodica od godine 1758, koji je sastavljen po nalogu ces. kralj. trgovačkoga nadzorničtva (intendenza) tršćanskoga, te se čuva u arkivu grada Senja pod br. XXXI. Nije poznato, da bi tkogod od ove porodice bio još u životu. Tekst je ovdje štampan vjerno sa svimi osebinami ne samo jezika nego i pravopisa, samo sam velika pismena, gdje jim nije mjesta, zamienio malimi.

guerra in Bosna, andò il primo ad affrontare l' inimico col solito suo vigoroso ardire, nella qual zuffa rilevò due ferite, ma ruppe, e fugò con morte de molti l' inimico, et specialmente d' un comandante Turco, al quale tagliò la testa, et la presentò al generale del suo campo.

Essendosi portato cosi valorosamente Nicolò Tintor in questa battaglia, per tale sua buona condotta, e braura, fù fatto kauaglier da sua reale maestà Sigismondo rè dell' Vngaria etc., e collonello di caualleria. Fatto colonello per ordine del suo generale si portò nè confini di Cnin, e Sign oue li Turchi continuamente infestauano quelli luochi con spesse prede, con ordine, di procurar da collà fugare l' inimico. Impiegò il kauaglier, e colonello Tintor in questo affare tutto il suo studio, e spirito, ed al fina stesso colla propria uita, perchè presto si accuffò con l' inimico, mà fù fatto schiavo et condotto da Turchi in Bosna, oue fù messo in una priggione nella quale ueniua custoditȯ gelosamente, ne li Turchi uolevano darlo per qualunque summa d' oro, benchè grossa li veniua esibita.

Ma il cavaglier, e collonello Tintor si coltiuò l' animo, e la beneuolenza d' un Turco, dal quale vennè prouisto d' una sabla, ed in una notte fattosi coraggio scalò le mura della priggione per fuggire dè quelle miserie, come ueramente li riusci, mà con rischio della propria uita, perchè vennero le guardie per fermarlo, le quali rimasero estinte al suon de uibranti colpi della sua fulminante, et cosi salvò la uita, lasciando deluso l' inimico. Dopò qual fatto fornita la guerra, vennè ad habitare nel suo natiuo paese di Clissa, mà per molti meriti, che vantava fù fatto commandante di Clissa, oue visse puochi anni ancora, al fine de quali rese gloriosa l' anima al suo diuin creatore dell' anno 1418, lasciando doppò di se scolpite memorie delle sue generose, et gloriose accioni, ch' è un suo figlio nominato Pietro, il quale doppò la morte del suo genitore hà sostenuto la carica del comandante in Clissa con decoro, ed honore della sua famiglia, e suoi antenati.

Njekoliko priloga k bosanskoj crkvenoj poviesti.

SABRAO FRA M. N. BATINIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 20. prosinca 1884.

Počem je ciela (crkvena i politička) bosanska poviest od XVI. vieka ovamo posve pusta i neobradjena, i to radi neznatna gradiva, nastojat nam je svima, da ovog što više iz tmine na bio dan iznesemo, a tada istom nać će se ruka, koja će to uredit i podat nam opis ove zadnje za Bosnu dosta častne dobe, za koje, ako i jest bila tudja robkinja, ipak je pokazivala dosta plemenskog ponosa i težnje za samostalnošću. Ovoj svrsi služit će i ovo njekoliko priloga, koji ako se i tiču poglavito bosanskih franjevaca, crtaju nam vjerno i crkvene odnošaje, a manje više iz njih proviruje i tadanja politička situacija. Imenito: prilog br. 1 sadržaje Turkom častan, a kršćanskim koludrom veoma koristan spis arapskog proroka, koji je od ovih mnogu nepogodu odvratio. I dočim prilozi pod br. 3—5 odnose se na franjevce, oni pod br. 6—15 veoma su važni za crkvenu poviest, te dok rišu ljute progone, iznose na vidik i mnogu ranu na državnom tielu turske carevine, koju joj je zadavala narodnostna struja. Spisi br. 16—18 mogu služit ponajviše političkoj dogodovštini, jer se iz njih zrcali povod ustanku g. 1831 i posljedice osmanlijske tobožnje pobjede. Riečju za sve, koji budu pisat bosansku poviest za turske vladavine, pak bavili se oni političkom, crkvenom ili kulturnom poviešću, u ovih prilozih bit će zanimivih podataka.

Ovi prilozi donajposlje mogu nam služiti za uputu, gdje da po tražimo povjestno gradivo za posljednja četiri stoljeća. Ponajprije dakako pretražit nam je rimske arkive, buduć je Rim· odnosno sv. stolica, najviše se zanimao crkvenimi i poličkimi odnošaji u Bosni. Osobito trebalo bi pretitrat vjeroplodničin arhiv, jer je ovaj sbor najviše uticao u crkvene poslove, te sam primao sva izvješća i službene dopiske. Iza rimskih arhiva najpreči bi nam bili bečki, koji će sadržavat skoro sve, što bi nas moglo obaviestiti o političkoj situaciji ; a nebi smjeli zanemariti ni zagrebačkog, zadarskog i dubrovačkog, ako hoćemo dopuniti ogromnu prazninu. U Bosni, ako izvadimo franjevačke kronike, ne znamo gdje bi potražili što važna za poviest; ali nema sumnje, bit će kod privatnih obiteljih mnogo

koješta važna, ter vrieme, koje svačemu put utire, otvorit će put i k ovim skrovištem, koja nam do danas ne daju ni prozriet u svoje tajnosti

Pridajem jošte relaciju Atanazije Georgicea od g. 1626 caru Ferdinandu II.

U početku 17. vieka nastalo je gibanje medju kršćanskimi narodi na cielom balkanskom poluotoku. Zato je bio i Georgiceo poslan od cara Ferdinanda II., da izvidi odnošaje u Bosni i Hercegovini. Ovim putopisom pokazuje se, da se je ozbiljno počelo misliti na rat s Turci za oslobodjenje kršćanskih naroda. Razjašnjuje se, da je mogla biti ozbiljna nakana velikoga carskoga vojvode Wallensteina, da bude veliki vojvoda u ovom ratu, dočim do suda historici u obće uzimlju, da mu nije bila ozbiljna volja (sr. Mareš: Aufstandsversuche der christlichen Völker in der Türkei in den Jahren 1625 bis 1645 u časopisu: Mittheilungen des Inst. f. ö. Geschichtsforschung III. Bd. 246—300).

Ovaj putopis dopunjuje znamenito onaj priobćen od dra. F. Račkoga u Starinah XIV. 191.

I. Godine 1527. Sarajevski sud izdaje dokaznicu fojničkim katolikom, da smiju na novo podići crkvu po prvašnjoj osnovi.

Povod ovoga spisa je sliedeći. Stanovnici rudnika Fojnice, kotara Visoki, a sudbene oblasti sarajevske, izjaviše u skupštini učinjenoj sliedeću molbu: „Mi smo našu u gradu Fojnici ležeću staru crkvu, gdje smo se još za nevjerničkih vriemena Bogu molili, prije šest godina uzeli popravljati, te buduć se izkazalo, da je crkva od prvašnje gradnje veća sagradjena, to su ju porušili. Radi toga su se mlogi izmedju nas odrekli obćinske sveze s rudnikom Fojnice, te su iz odlazili u mjesta, gdje crkve postoje, a i još su mlogi na odlazak spremni. Mi smo svi bez crkve, pak ćemo se tiem načinom, bez opravka stare crkve po prvašnjoj osnovi, svi razići." Na te rieči pokazaše oni priepis previšje zapoviedi s podpisom predjašnjeg sudca grada Sarajeva Obeid efendije, kojom se naredjuje, da oni svoju staru crkvu po prvašnjoj osnovi oprave. Uslied toga smo pošli na lice mjesta, gdje budu sakupljeni musulmani starci i vještaci ondašnjega kotara, te pošto je učin izvidjen, izkazaše musulmani Ibrahim sin Abdullaha iz sela Orahova, Abdullah Kobac i Balaban sin Adullaha iz sela Milodraža, i Haman sin Abdullaha iz sela Gvoždjani, svi jednodušnom izrekom, istoglasnu i istoznačnu svjedočbu, rekav: mi smo u toj stvari svjedoci i izrično svjedočimo ovako: Kad je za vrieme umrloga sultana Mehmed Hana, blažene uspomene, ova krajina bila osvojena, postajala je još od dobe kraljeva na istom mjestu crkva od starina, koja je imala u duljini 50 lakata, a u širinu i dubljinu po 15 lakata, to je bila pleterom ogradjena, a šimlom pokrivena, gdje su stanovnici rečenog rudnika po svojoj izpraznoj vjeri dolazili i Bogu se molili, te s uzroka, što su tečajem vremena pleter digli, i zidom ju ogradili, pa još njeke pri-

grade podignuli, bje ona porušena. Nu njezina prvašnja osnova bila je onakova, kakvu gori opisasmo, a od kako je porušena, neima van šest oli sedam godina. Tako izkazaše ovi jednoglasno. — Buduć pako da su stanovnici rečenoga rudnika već od prije nevjernici bili i buduć je po šerijatskom pravu dozvoljeno, da se porušena crkva po prvašnjoj osnovi napravi: to se dozvoljava, da se ta crkva na istome mjestu, a po prvašnjoj osnovi i brez povećanja pleterom na novo opravi; radi čega je dokaznica (= udžet) po želji stanovnikâ rečenoga rudnika napisana i u ruke im dana, da im, ako uztreba, pravomoćnim dokazom služi. Pisano dne 10. Zilhidže 933 godine, pred svjedoci: Hasan sin Ismaila, Ali sin Alagiora, Oruč sin Jusufa, Hasan sin Abdullaha, Haman sin Abdullaha iz sela Otigošća, Merdum Emim, Demirhan sin Abdullaha iz sela Trnovci, Šedžaa sin Mehkema, Brakau Mekirevo i ostali prisutni.

Izvornik u fojničkom arkivu, prievod od Jos. Dragomanovića, podtajnika u dragomanskom uredu bosanske zem. vlade.

II. God. 1638. Ugovor Muhamedov sa kalugjeri Sinaja, protegnut i na ostale kršćanske koludre u Turskoj, kojim se podjeljuju mnoge slobošćine.

Originale hoc scripsit Mahumedes filius servi Dei, legatus Dei, supra quem sit benedictio et salus. Scripsit hoc ille pro omnibus Christianis et eorum sacerdotibus, ut ipsis in locum fidei datae inserviat. Haec ergo est illa epistola, quam scripsit Mahumedes filius servi Dei, qui omnium gentium protector et evangelista est, quem Deus depositi instar populis reliquit, ne post prophetas testimonium de Deo necessarium sit, qui est Deo gratus ac sapientia repletus. Sic itaque scripsit.

Cuncti fidei meae ac religioni addicti, in Oriente et Occidente, in Arabia et Persia, cuncti prope et procul habitantes, eruditi et rudes sciant epistola hac illis (Christianis) fidem datam esse. Quicunque his pactis ac fidei datae contrarium agit, mihi controversatur, vel quicunque sinit aut imperat, ut illis quaepiam injuria inferatur, promisso ac verbo Dei adversatur, ac ejus indignatione, excommunicationeque dignus effectus est sive Sultanus, sive alter aliquis fidelium, vel aliquis peregrinator ad ecclesias, loca, recessus eorum confugerit, ego illorum locorum custos et defensor sum, meae fidei et protectioni illa commissa sunt, ego inde omnes, qui injuriam aliquam inferre vellent repellam. Nec tributum (harač) ab illis exigatur, nec infestentur, nec illis quidpiam grave accidat. Et sicut judices suorum districtuum, ita parochi suarum parochiarum praefecti sunt. Cum ad coenobia sua secesserint, nemo se ingerat, nec peregrinatores ibi molestiam faciant, nec ecclesias nec domos ad illas spectantes destruant, nec utensilia et opes ecclesiarum ad construendas *džamias* convertant, nec ullus Musliman inde quidpiam ad domum suam accipiat. Et quicumque ex his commiserit, sit persuasus, eum certe verbum Dei offendisse, ac Prophetae ejus adversatum esse.

Cum illi precibus continuis dediti sint, nemo ab illis harač (= tributum) vel etiam leviores contributiones extorqueat. Ego debita illorum colligo. Ubicumque fuerint, sive in terra sive in mari, ego eos in meam fidem ac tutelam recipio. Et exosum illud *harač* ac decimas nemo ab illis extorqueat. Nemo cum illis sit *ortak* (= consors), nemo *harač* ab illis expetat, et plebs, quae eum solvere debet, ne solvat ultra 12 drachmas ab uno capite, nec omni anno gravibus contributionibus onerentur. Cum illis modo lenissimo ac suavissimo disputetur, ac potius illis commiserandum est. Si quis èos infestare voluerit, eum semper abigatis. Et si quis Turca aliquam Christianam duxerit (in uxorem), sit ei permissum penes maritum suum manere, et cum eo vivere, at in ecclesiam ad preces secundum religionem suam fundendas ire, nec ullus libertati religionariae ad versus sit. Quicunque contra hoc pactum Dei egerit, sciat se Deum et Prophetam ejus offendisse. Nemo illos in construendis et reparandis ecclesiis impediat, et usque ad diem extremi judicii nemo eos infestet.

Qui hoc scripsit ille fuit Mahumedes filius servi Dei, legatus Dei, supra quem sit benedictio et salus; ille nempe, qui etiam minimas res superiori testimonio comprobavit. Revera originale hoc per nobilissimum ac sanctissimum Sultanum (Mahumedem) concinnatum, ac ad mandatum ejus altissimum per principem Muslimanorum Aly filium Abu Talib, cui Deus gratificetur, descriptum, atque post complanationem omnium rixarum Monachis Nazarenis in monte Sina degentibus pacti nomine datum, ut non solum illis, sed cunctis etiam Monachis Nazarenis in locum fidei datae inserviat. Aly filius Abu Talib, Abubekir F. Abu Kahun, Omer f. Hatam, Osman f. Uffan, Abulsidredo, Abul Hesrira, Abdulah f. Mesud, Abbas f. Abdul Mutlib, Faisil f. Abbas, Zeber f. Huanni, Talhat f. Abdullah, Said f. Muar, Said f. Abadi, Zeid f Sabid, Muazim f. Kozaishi, Haris f. Sabiti, Abdulazim f. Hasan, Abdullah f. Omer, Omar f. Jaser. Quibus omnibus Deus opitulelur.

Descriptum ex originali mensis Rabuil-ahr die quarta, anno 1024 (= po Is. 1638) et velut originali conforme repertum.

Izvornik na Sinaju, priepis u sultanovoj pisari, prievod od dra. Dimitrija Atanackovića.

III. God. 1639. Papa Urban VIII. oproste dozvoljene crkvam franjevačkim proteže na bosanska molitvišta.

Urbanus Papa VIII. Ad perpetuam rei memoriam. Cum sicut accepimus a permultis Romanis Pontificibus Praedecessoribus Nostris diversae Indulgentiae piis Christi fidelibus visitaturis Ecclias. frum. Ordinis Minorum Scti. Francisci de Observantia, in Sancti Francisci, ac certis aliis Sctorum. eiusdem Ordinis festis diebus sub certis modo, tempore et forma tunc expressis concessae fuerint in locis vero impiae Turcarum tyrannidi subiectis, praesertim in Provincia Bosnae Argentinae nullae sint Frum. praedictorum for-

males Ecclesiae, sed simplicia dumtaxat Oratoria seu Sacella, quorum multa partim amouibilia partim occulta ob non liberum Religionis exercitium, et Christianae pietatis usum existunt. Nos ad augendam eorundem Christi fidelium locorum et partium huiusmodi religionem, et animarum salutem coelestibus Ecclesiae thesauris pia charitate intenti, Supplicationibus Fratrum Marini de Possega, et Andreae de Camengrad Ordinis huiusmodi dictae Provinciae, ut asseritur diffinitorum, Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, quod de coetero perpetuis futuris temporibus omnes, et singulae Indulgentiae, et peccatorum remissiones, ac poenitentiarum relaxationes predictis eorumdem Fratrum Ecclesiis quomodolibet, ut petitur, concessae, quae tamen non sunt reuocatae, necnon imposterum et per Nos, et quoscumque Romanos Pontifices Successores Nostros concedendae, censeantur, et censeri debeant, et concessae Oratoriis, et Sacellis predictis, et in locis et partibus huiusmodi, ubi Ecclesiae nullo modo extrui, possunt apostolica auctoritate tenore presentium volumus, concedimus declaramus. In contrarium facien. non obstantibus quibuscumque. Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die XIII. mensis Julii MDCXXXIX Pontificatus Nostri anno decimo sexto. Ab. A. Maraldus.

Izvornik u arkivu franj. bosanske države.

IV. God. 1656. Juraj Rakoczy, knez erdeljski i župan sikulski, uze u zaštitu bosanske franjevce, te im dosudi samostan u Mikhazu i prebivalište u Erd. Bjelogradu

Nos Georgius Rakoczy Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium Hungariae Dominus et Siculorum Comes, etc. Fidelibus nostris, universis, et singulis, cujuscumque status, conditionis, ordinis, honoris, dignitatis, praeeminentiae et functionis hominibus, in hoc regno et ditione nostra constitutis, et commorantibus, tam secularibus, quam Ecclesiasticis personis, ac religiosis cujuscumque ordinis praesentes nostras visuris, nobis dilectis Salutem cum favore. Expositum est nobis humili supplicatione, nominibus et in personis Reverendorum Patrum et Fratrum Bosznensium, Ordinis Sancti Francisci de observantia, in suo Monasterio Mikhaziensi commorantium data. Qualiter ipsi superioribus temporibus a nostris regnicolis Romano-Catholicis ob defectum Sacerdotum, ex ditione Turcarum, Regno scilicet, ac Provincia Bosznae Argentinae, advocati fuissent; et loco penes possessionem Mikhaza, in sede Siculicali Maros, legitime acquisito, Monasterium pro suo, et successorum suorum refugio ex novo aedificari curassent, quod etiam tunc temporis dum Constitutionibus Regni publicis Monasteria in hoc Regno existentia confirmarentur, inhabitassent; iidemque in pacifica ejusdem possessione a viginti octo annis, sub benigna Celsissimi Principis Praedecessoris et Genitoris nostri felicis memoriae protectione religiose, et sine ullius in eos querela perstitissent; modernis etiam temporibus eodem modo nominati Patres, et Fratres Bosznenses,

cum consensu nostro, et totius Regni, unam residentiam Albae Juliae, in platea Tövissiensi legitime acquisiverunt, pro suo hospitio, et successorum suorum ejusdem Ordinis, ac Provinciae refugio et cum publica introductione occupaverunt, nemine contradicente. Nihilominus tamen hisce temporibus quidam frater Casimirus Domokos invidiae ira commotus, cum aliis fratribus Ungaris, incoepit illos persequi, ac molestare, inquietare, atque damnificare, et ex suo Monasterio Mikhaziensi exturbare velle, imo etiam residentiam eorum Albae Juliae vendere invitis ipsis, et abalienare conatus est, in praejudicium et damnum ipsorum. Unde Nos quoque paternae clementiae, et aequae justitiae imitatores, supplicatione dictorum Patrum et Fratrum clementer exaudita et admissa, dictos Patres et Fratres Bosznenses eorumque successores universos in benignam protectionem nostram recipiendo, et in Monasterio suo Mikhaziensi confirmando, ac in residentia sua quoque Albae Juliae legitime acquisita confirmamus, et confirmatos esse volumus, cum suis successoribus universis ejusdem Ordinis, et Provinciae in perpetuum; quare etiam vobis praespecificatis universis, et singulis fidelibus nostris, tam Saecularibus regnicolis, quam Ecclesiasticis personis, ac Religiosis cujuscumque ordinis, serio committimus et mandamus, quatenus visis praesentibus, memoratos Patres et fratres Bosznenses, eorumque successores universos ejusdem Ordinis et Provinciae, neque in Monasterio suo Mikhaziensi, neque in residentia sua Albae Juliae, in comitatu ejusdem, neque alibi in suis bonis molestare et turbare, neque abalienare, nec per se, nec per alios praesumatis; sed eos, et suos successores universos in pace, et quiete sine damno illorum manere et residere, ac vivere sinatis; et arbitrio ipsorum libero permittatis, ut quemcumque de gente Hungarica, ac alia natione in Monasterium suum Mikhaziense, et residentiam suam Albae Juliae recipere voluerint, recipiant; quos autem pacis causa noluerint, non recipiant; quoniam qui prior tempore, potior et jure; ac ubique in Ditione nostra illis omnibus et singulis Patribus et fratribus Bosznensibus, eorumque successoribus universis liberum et pacificum ac securum passum permittatis. Secus sub amissione capitis et bonorum non facturi. Quos Patres et Fratres Bosznenses, eorumque successores universos ejusdem Ordinis et Provinciae, omnibus nostris successoribus commendamus, et commendatos esse volumus. Praesentibus perlectis, exhibentibus restitutis. Datum in Castro nostro Colos-Monostor, die vigesima nona Mensis Decembris, Anno Domini millesimo, sexcentesimo, quinquagesimo sexto.

Georgius Rakoczy. L. † S.

S dvora zlatnimi pismeni: Literae protectionales patrum et fratrum Bosznensium ordinis s Francisci super monasterio Mikhaziensi et domo Albae Juliae existen. etc. Frater Simon Di . . . . curavit cum aliis patribus.

Izvornik na koži u fojničkom arkivu.

V. God. 1664. Fojnica. Biskup Benlijić dosudjuje župe u Budimu i Tukulju bosanskim provincijalom, da ih oni ili Bošnjaci iznimno uživaju.

Fr. Matthaeus Benlijch a Bagnaluca, Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Belgradiensis, Administrator Samandriensis, nec non Vicarius Apostolicus in Hungaria inferiori Turcarum ditionis in ecclesiis episcopum residentem non habentibus cum plenitudine potestatis delegatus. Admodum Reverendis Patribus Provincialibus, coeterisque Patribus in regno Bosniae existentibus, salutem in Domino sempiternam.

Jam trigesimus annus currit, ex quo, Domino favente, eidem servio in variis officiis, non modo ad Religionem spectantibus, veluti Guardianatu et Provincialatu, verum etiam ad regimen animarum, maxime in Episcopatu jam anno decimo quarto, ex quibus perfectissimam notitiam adepti sumus Conventuum Fratrum, Christianorum et parochiarum, ita quod nihil horum nos lateat in Bosnia, Hercegovina, aliisque ducatibus et Comitatibus ejusdem Bosnensis Regni, imo et in Hungaria ipsa, maximeque in parochiis Budensi et Tuccugliensi, in quibus primum fundamentalem lapidem, post vastationem a Turcis factam, Bosnenses Fratres Minoritae cum catholicis ejusdem Bosniaci Regni mercatoribus iecerunt, hoc modo ab Ecclesia S. Joseph Pestae haereticos ejecerunt, et Patres Provinciales pro tempore solicitam curam mittendi Fratres semper habuerunt, ita quod illi Fratres in illis duobus locis sub nullius Guardiani cura umquam, sed immediate Provincialis erant. Qua propter consideratis considerandis, etiam deinceps hanc optimam dispositionem stabilimus, ut nil circa has duas parochias innovetur, et a Provincialibus imediate gubernentur, et non sit unicuique ad nutum licitum aliquid innovare; et si voluerit Provincialis sub aliquo monasterio praefatas parochias subdere, ad Fratres Bosnae, non vero Sclavoniae pertineant, cum ipsi hanc Domini vineam plantaverint, atque maximo studio et labore servaverint, ac pro futuris temporibus perpetuis, ne aliqua altercatio interveniat, et ut tollatur de medio quaelibet praetensio, nos tamquam Vicarius Apostolicus in possessu ham decisionem stabilimus, roboramus, et Provinciali ac Diffinitorio pro tempore in Bosnia existenti subdimus, aliter monasteriis Bosnae subdentur. In quorum etc. Datum Foinicae die 7. Martii 1664. L. S. Fr. Matthaeus Benlijch a Bagnaluca Episcopus Belgradiensis.

Izvornik u Sutjeskoj.

VI. God. 1676. Biskup Nikola Ogramić piše papi Inocentu XI. o žalostnom stanju 12 bosanskih samostana i moli novčanu podporu.

Santissimo Padre. Il Vescovo di Bosna alla Santità Vostra humilissimamente rappresenta, qualmente in quella sua Diocesi si ritrovino 12 Conventi dei Frati Minori Osservanti, li quali, sebbene tra quelli barbari da 200 anni in qua, hanno vigorosamente soste-

*

nuto, e sempre maggiormente propagato la s. fede cattolica, nondimeno in questi calamitosi tempi d' otto anni addietro, per diverse liti, havute con li Schismatici in causa della fede, e per molte tirranie di Turchi alcuni d' essi sono talmente coi grossi debiti oppressi, che non potendosi sdebitare, si sono serrati, et abbandonati, che in essi non s' habita più, sfugendo li loro Religiosi le continue molestie dei Creditori dai quali son ben spesso ligati, et incarcerati, e maltrattati in modo, che non possono più. In qual miseria, peggio che tutti gl' altri, si ritrovano li due Conventi di S. Maria di Gradovrh, e di S. Pietro Apostolo delle Saline, e precipuamente il primo. Donde procede, che una gran moltitudine dei Cattolici, che sono nella Cura dell' Anime, governati da tali Conventi, hora restano malamente proveduti, et administrati con li SS. Sacramenti, e li Cattolici per ciò mirabilmente consternati; li quali assieme col Vescovo Oratore e quelli Religiosi prostrati a piedi di V. Santità humilissimamente supplicano il sommo zelo della V. S. per soccorerli in una tal importante causa della loro salute, con quel provedimento, che gli restituirà la passata commodità di dette Chiese e dei loro Religiosi, stando altrimente in evidente pericolo, che li Turchi dalle Chiese, e massimamente di quella di Gradovrh, sicome minacciano, non faccino moschee, le quali da tanto tempo sono state mezzo unico di potersi tanto amplamente propagare la S. Fede tra tant' Infedeli, come per contrario sarebbero unica causa della diminuzione della S. Fede, se esse, che Iddio guardi, incorressero qualche ruina, la quale onninamente è certa, se quanto prima non saranno opportunamente soccorse, il che li supplicanti fermamente sperano dalla gran pietà di V. Santità. Quam Deus etc. Fr. Nicolaus Episcopus.

Izvornik u arkivu propagandinu u Rimu: Bosnia, Scritture riferite ne' Congressi dall' a 1669—1676. Vol II.

VII. God. 1701. Provincijal fra Franjo Travničanin javlja iz Osieka vjeroplodnici nevolje bosanskih katolika i franjevaca, te moli, da mu se ne oduzimaju župe u Hrvatskoj i Ugarskoj.

Emi. et Rmi. Signori! Hauendo con Diffinitorio notificato all' EE. VV. l' esito della Congregatione tenuta in quelle parti di Bosna, doue non si portò mai nisun Superiore sono uenti anni, e passa che erano totalmente abandonati religiosi, Christiani e Conuenti, il chè procurai la diploma della porta Ottomana con grandissima difficoltà e con qualche spesa, e mi portai per tutti gli Conuenti, che gemono tra gl' infedeli; e gli uidi che sono in positura di perdersi, per essere priui di ogni humano sollieuo, ne non hanno con che sostentarsi che veramente è cosa da piangere vedere ridotti nelle miserie, che non hanno con che coprirsi la nuda carne per hauer dato tutto alli perfidi Turchi, i quali tentarono più uolte di estirpare affatto la fede Cattolica con una proclama-

tione publica: chi non si farà fra tre giorni il Turco, che gli cade in fisco tutti li mobili et imobili, e loro in schiauitù; e per la miserabile Christianità acciò non perdessero la fede l' hanno impegnato li proposti Conuenti, delli quali non sono padroni, e se non si porgerà qualche remedio certo è che si perderà il Cattolicismo, e per essere state sempre l EE. VV. clementissime uerso le nostre calamità si assicurano di qualche prouedimento per sollieuo di poueri Religiosi, Conuenti e Christiani, altrimenti gli Religiosi lasciarano e si ritirarano da quel jugo insupportabile, per che giornalmente uenghono agrauati dalle solite auanie; e quelli Christiani che sono rimasti non hanno modo nê anco se stessi sustentare, perciò supplico riuerentemente, che quelle parochie, che sono fra Sauo e Drauo, fra Danubio e Tibisco restino per sustentamento, mentre là habbiamo per il corso di due secoli e mezo sostentate col mensa del martirio, fra barbari, con scriuere alli Diocesani, acciò non restiamo molestati, perche si possa andar liberando dal grosso debito, oltre poi l' urgente bisogno si tiene d' andar solleuando le miserie di quelli poueri Conuenti che stanno in procinto di essere fra breve annullati dalle caratteri. E con cio humilio a' Piedi dell' EE. VV. e faccio profondissimo inchino. Essek li 29. Settembre 1701. Dell' EE. VV. umilmo, devmo et obdmo servitore e figlio riuerente fra Francesco di Traunik Ministro Provinciale di Bosna Arg.

Izvornik kano pod br. VI. Bosnia a. 1692—1707 vol. IV.

VIII. God. 1701. Kreševo. Bosanski katolici mole Vjeroplodnicu, da domaći sin postane u Bosni biskupom.

Emi. e Rmi. Principi! Sono hora mai ariuate a segno tale le miserie di questo Regno di Bosnia, che maggiori non possono rappresentarsi, non tanto per l' insopportabili insolenczie de Turchi, che per la mancanza de Religiosi, come anco per la asenza del Prelato, pù de 23 anni poco o nulla zel nte del medemo; tutto ciò essendo ben noto a VV. EE. non le portiamo maggiori motivi di quelli che ne obbliga la necessità, perchè essendoci pervenuto a noticia la deputacione fatta dal Clementissimo Imperatore et Eminentissimo Cardinale Collonicz d' un soggetto Ungaro per Vescovo. senza che sapi nulla altra lingua che m terna e latina, e se ciò fusse vero queste parti per conseguenza sempre in maggiori disgratie saranno; supplichiamo perciò novamente l' EE. VV. con la presente acciò vogliono degnarsi come nostri Tutelari Superiori d' impedire tal promotione, dichiarare uno del proprio Regno e linguaggio, a ciò con mezo di esso fusse sostentato il Cattolichismo; le nostre Suppliche sono giuste, il Capo del Vescovato è questo Regno, il sostegno della fede e de' travagli a noi rimane, motivi che ci rendono sicuri della gratia, mentre si deve havere maggior riflessione a questa positura di cose, che allo stato e sodisfatione degl' altri non oppressi dalla nostra necessità. E se la Clemenza e

impareggiabile e Cattolichismo zelo di VV. EE. fu si grande nel imminente caduta di questo Regno, e che ha continuato per il corso di trecento e più anni per mantenimento del Christianesimo, a Cui fu sempre dato proprio Patriotto, non minore sarà hora l' opra già che si vede cadere. Noi Catholici, che siamo cotanto tenuti a cotesta Sagra Congregatione come nostra Madre pietosa, gl' attestiamo anchora le fervorose preghiere, che in ringratiamento ne porgiamo continuamente assieme con questi puochi Religiosi all' Altissimo e per l' esaltatione di S. Madre Chiesa e longa prosperità di salute dell' EE. VV. alle quali bacciamo profundissimamente le Sagre Porpore. Dalla Comunità di Cressevo li 20. Octobre 1701. Dell' EE. VV. Humilissimi, devmi et obligmi servi e figli: Mateo Pardusia, primario di Cressevo, Paulo Tomić, primario di Cressevo, Antun Babić, poglavar u Kreševu,[1] Luka Polić, poglavar u Kreševu, Elia Radich di Cressevo. — La Communità di Foojniza: Gregorio Lucich, primario del luogo, Andria Žaić-Ilić, Giacomo Medacich, Ivan Milić, Petar Alaupovik, Miho Kovač, prokaratur. — La Comunità de Sutiska: Pilip Targovcevich, primario del luogo, io Matteo Jurievich, ja Frano Tanjić, poglavar u Sutiski, Luca Kouaz. — La communità di Piumbo: io Paulo Gabrich primo del loco, ja Ivan Bokoć poglavar od mista, Laurentius Barissich confirmo, Stefano Bernich, Francesco Antunovich, Petar Radakovich. — La Communità della Piazza di Jaize: io Giovani Simich, primario del luogo, ja Petar Kulić, poglavar od mista, io Bernardino Agatich, io Abramo Vilenich, primario del luogo, ja Gabriel Novković, io Vito Kuzenovicz. — La Comunità di Traunik: io Paolo Andriević, io Francesco Matich, io Bartolomio Filiphovich, io Luca Bilich, ja Frano Spaich, io Nicolao Uladich. — La Comunità di Visoki: io Stefano Bosnich, io Natale Lozich, io Serafino Franich, io Gasparo Radolich. — La Comunità di Bagnaluca: io Filippo Jurassovich, ja Nikola Ustnević, Ambrogio Calafatovich, Filip Kobilić, Giovani Vidich, ja Nikola Logić, ja Ivo Brajnović, io Simone Jelicevich. E per esser io primo dissopra prego da tutti li Christiani di suddetto Regno, che a nome di essi attesto, e sottoscrivo implorando di medemi detta gratia etc

Izvornik kano pod br. VIII.

IX. God. 1708. Fra Ivan Krst. de Vietri, generalni komisar za bosansku provinciju, izvješćuje o stanju iste i o ponašanju braće.

Breve notizia dell' Osservante Provincia di Bosna Argentina fatta dal P. Gio. Batta di Vietri in occasione della visita dell' anno 1708 sotto il zelantissimo governo del P. Reverendisimo Celestino da Milano etc. Commissario Generale.

L' Osservante Provincia di Bosna Argentina s' estende sotto il dominio

---

[1] Hrvatski podpisani stavili su vlastoručno bosanicom svoje ime i prezime, a njeki i talijanski.

delli Sig. Imperatore, di Venetia, del Turco. — Sotto il dominio della Republica di Venetia tiene sette Conventi nell' infrascritti luoghi: Makarska S. Maria, Sivogosta S. Croce, Zaostroco S Maria, Sebenico S. Lorenzo, Visovac S. Maria, Sign S. Francesco, Clin S. Antonio. — Avanti dunque che discriva il primo Convento e sue Parochie, è da sapere che i sopradetti paesi si chiamano da Veneti Paesi di nuovi acquisti, ma avanti che fussero dalla Republica acquistati erano stati i poveri Religiosi molti anni prima nell' accennati Conventi, per conservare la s. fede in quei poveri Cattolici, che gemevano sotto il barbaro dominio del Turco aggravati d' insopportabili tributi e trapassati con continue ingiurie e villanie.

Non voglio io discrivere minutamente i patimenti, che in detto tempo soffrivano i Religiosi in servizio di Dio e della s Fede, poichè per l' afflizione non haverei lena di scrivere, ma bensi di piangere e lacrimare, dico però con verità di Sacerdote benchè indegno, che non vi è palmo di terra in detti paesi, che non sia stato bagnato col sangue di poveri Frati, questa verità la confessano non solo l' Anali della nominata Provincia, ma l' evidenza di quei antichi Vecchi, quali chi è zoppo per le bastonate, chi pieno di cecatrici da Turchi ricevute, e chi in fondo d' un letto stupeggiato; la dimostrano li stessi Conventi, che non una, ma più volte sono stati da Turchi bruggiati, e con essi molti Religiosi feriti.

Al presente nel Convento di S. Maria di *Makarska* vi sono 25 Religiosi, l' aplicatione de' quali non solo è l' orare e pausatamente salmeggiare di giorno e di notte, conforme lo può testificare la stessa città, ma l' assistere con gran spirito e deuozione alla predicazione de S. Vangelo, all' istruzione de' figliuoli, non meno nella dottrina cristiana, che nella grammatica, e buoni costumi, et all' amministratione de' Santi Sacramenti. — Prima che noto dove i Religiosi hanno la cura d' amministrare i Si. Sacramenti a Fedeli, è da sapere, che tutti i paesi nominati de' nuovi acquisti sono per montagne di sassi e di deserti, per il che molti curati bisognano caminare pedestri e fare quindeci e venti miglia il giorno continuamente per assistere all' Infermi della loro cura. — Per brevità di discorso, acciò non apporta tedio a chi legge, avanti la numerazione delle Parochie, che tengono i Religiosi, noto, che a tempo del Turco in tutti questi paesi di Primoria, o nuovi acquisti, non vi erano altre chiese, se non quelle de Conventi, perchè il Turco non permetteva tali s. edifizj, et hoggi i Religiosi in tutte la parochie hanno edificate non una, ma più Chiese, non meno sotto il dominio di Venetia, che sotto il dominio di S. M. Cesarea; sia tutto a gloria di Dio e decoro del Serafico Ordine.

Il *Convento di S. M. di Makarsca* tiene la cura spirituale di quattro Parochie sotto Mons. Vescovo di Makarsca e sono: 1. *Verdò*, villa con pochi villaggj intorno di pochissime famiglie, ne quali vi sono due chiese intitolate una S. Michele, e l' altra S. Giovani, et assiste per curato il P. Antonio Duceppe, quale amministra i S. Sa-

cramenti, predica il S. Vangelo, et insegna a figliuoli la dottrina christiana, e la Grammatica, sincome fanno tutti li Curati di questa Sta. Provincia , secondo la loro capacità. 2. *Brazza* villa grande, con Chiesa intitolata la Madonna, dove assistono due Sacerdoti chiamati uno P. Gio. di Spalatro, l' altro P. Marco di Makarsca, uno de' quali attende a dispensare i S. Sacramenti, et altro a predicare et insegnare a figliuoli. 3. *Ugliani* villa grandetta, con Chiesa proportionata al populo, et assiste per Curato il P. Antonio Poich. 4. *Makarsca* quale per benchè sia incorporata al Vescovato in ogni modo perchè Mons. Vescovo non ha compita la fabbrica della sua Chiesa, i Religiosi nella Chiesa del Convento esercitano tutte le funzioni parochiali, e predicano et istruiscono con gran devotione et esemplarità. — Inoltre tiene il nominato Convento la cura di quindici o venti villagj di 5. 10. e 15. case l' uno, ne' quali i Religiosi per benche habbiano edificato più Chiese in ogni modo per la povertà de' villaggj non possono in essi haver continova permanenza, con tutto ciò il P. Guardiano ogni festa ci manda Sacerdoti per confessare, istruire e predicare et ogni giorno aggirano per quei villaggj due Sacerdoti, per assistere all' Infermi, e ciò che può spiritualmente bisognare; nota, che le nominate Parochie rendono al Convento quel che la pietà de Fedeli liberamente li dona, in tal maniera, che i popoli dando a Religiosi quel che vogliano, quanto vogliano, e quando vogliano, e così costumano i Religiosi in tutta la Bosna e Sclavonia, dove hanno la cura.

Il *Convento di S. Croce di Sivogosta* è composto di sedici Religiosi di Famiglia, quali lodano Iddio di giorno e di notte, et assistono alle Cure con la predicatione del S. Evangelo, istrutione nella dottrina christiana, et assistenza in amministrare i S. Sacramenti. Tiene il nominato Convento tre Parochie sotto Mons. Vescovo di Makarsca, e sono: 1. *Zoria* villa grande con Chiesa intitolata la Madonna, et assiste per Curato il P. Antonio Mattosovich. 2. *Igrande* con Chiesa intitolata la Madonna et assiste per Curato il P. Andrea Rosich. 3. La Chiesa del Convento, intorno il quale vi sono alcuni villaggj, dove i Religiosi hanno edificate alcune chiesette, et assistono primo il P. Guardiano, e con esso tutti i suoi Religiosi. — Nota, che in tutte le Parochie i Parochi tengono scuola e con detti figliuoli dicono l' officio divino in Chiesa, quando hanno tempo, e cantano le litanie in Chiesa ogni sera.

Il *Convento di S. Maria di Zaostroco* è composto di 22 Religiosi, quali unitamente lodano Iddio di giorno e notte con gran devotione et esemplarità et assistono alla Cura dell' Anime con la continova predicatione del S. Evangelo, attentione in dispensare i S. Sacramenti e istrutione della dottrina christiana. Tiene questo Covento la Cura spirituale di cinque Parochie sotto Vescovo di Makarska, e sono: 1. *Neronta*, villa con villagj di poche famiglie, ne' quali hanno i Religiosi edificato quattro Chiese intitolate S. Stefano, S. Marco, S. Elia, e la Madonna, et assistono due Sacerdoti chiamati uno P. Bonaventura Balylovich, l' altro P. Stefano Ivanovich: uno

assistente ad insegnare i figliuoli e predicare, l' altro a dispensare i S. Sacramenti. 2. *Desne* villa piccola, con 4 villaggj intorno, di pochissime famiglie, ne' quali i Religiosi hanno edificata la Chiesa et assiste per il Curato il P. Francesco Stumich. 3. *Settigiero,* villa piccola con 9 villaggj intorno, di pochissime famiglie, ne' quali i Religiosi hanno edificata la Chiesa et assiste per Curato il P. Francesco di Makarsca. 4. *Valgoraz* borgo con 4 villaggj di poche famiglie, con Chiesa assai polita, intitolata S. Maria, et assiste per Curato P. Stefano Begliun. 5. *Bezzina e Leppciani*, ville, nelle quali sone tre Chiese intitolate S. Georgio, S. Michele e S. Michele et assistono Padri ad arbitrio del P. Guardiano. 6. La Chiesa del Convento, intorno la quale vi sono 3 villaggj, et assiste per Curato primo il P. Guardiano, e con esso tutti i Religiosi.

Il *Convento di S. Lorenzo di Sebenico* è composto di 28 Religiosi di famiglia, quali lodano tanto bene Iddio benedetto et assistono con tant' esattezza al beneficio dell' anime, che Mons. Vescovo di Sebenico non cessa lodarli, benedirli e ringraziarli. — Tiene il nominato Convento la cura spirituale di 4 parochie sotto Mons. Vescovo di Sebenico, e sono: 1. *Borgo li Terra ferma* con Chiesa bellissima intitolata la Madonna di Orta et assiste per Curato il P. Bonaventura Pavinovich. 2. *Borgo di Mare* con Chiesa non inferiore alla prima et assiste per Curato il P. Andrea Ripich. La Chiesa s' intitola S Croce. 3. *Borgo dentro Terra* con Chiesa intitolata la Madalena, Curato un Padre ad arbitrio del P. Guardiano, ma approvato da Mons. Vescovo. *Castel vignere*, *Livinizza e Stiringrad* ville tre, nelle quali sono tre Chiese, et assistono tre Sacerdoti, vestiti e messi spesati dal Convento per la povertà del paese.

Il *Convento di S. Maria di Visovaz* è composto di 28 Religiosi, quali più di ogni altro Convento assistono a lodare Iddio di giorno e di notte per essere il Convento quasi come retiro de' Religiosi ed isolato di mezz di un fiume. Tiene il nominato Convento la cura spirituale di 14 parochie sotto diversi vescovi; e sono sotto il Vescovo di Scardona tre, videlicet: 1. La Chiesa del Convento, intorno alla quale sono più villaggj di poche famiglie et assiste per Curato primo il P. Guardiano, e con esso tutti i suoi Religiosi. 2. *Dobraviz* villa con cinque villaggj, ne' quali sono due Chiese intitolate S. Catharina e S. Giorgi, et assiste per Curato il P. Lodovico Ansich. 3. *Vellim* con 15 villaggj intorno, ne' quali son cinque Chiese intitolate S. Michele, S. Giorgi, La Madonna, S. Catharina e S. Giorgi, et assistono due Sacerdoti chiamati uno P. Antonio Fabri, l' altro P. Simone Bagliavich, uno predica e istruisce i figliuoli, l' altro amministra Sacramenti. — Sotto Mons. Vescovo di Nona 4 e sono: 1. *Perusich* villa con 4 villaggi, ne' quali sono 4 Chiese intitolate S. Giorgi, San Martino, La Madonna e la Madonna et assiste per Curato il P. Antonio Pleticosich. 2. *Obraz* fortezza con 2 villaggi, ne' quali sono due Chiese intitolate la Madonna, e S. Giorgi et assiste il P. Giorgi Lania. 3. *Buonisza*

villa piccola con 6 villaggi di poche famiglie, ne' quali sono 2 Chiese intitolate S. Gio Batta e la Madonna, et assiste per Curato il P. Bonaventura Novich. 4. *Jassenizze* villa con un vilaggio grande con Chiesa polita assai et assiste il P. Bonaventura Vranasovich. — Sotto Mons. Vescovo di Sebenico vi sono 5 parochie, videlicet: 1. *Migliavizze* villa con 6 villaggi di pochissime famiglie, nel mezzo de' quali vi è la Chiesa intitolata S. Paolo Ap. et assiste per Curato un Sacerdote ad arbitrio del Superiore, approvato però dal Vescovo. 2. *Promi(n)a* villa con 10 villaggi, in mezzo de' quali sono due Chiese intitolate S. Michele e S. Martino et assiste un Padre ad arbitrio del Superiore, approvato dal Vescovo. 3. *Dernis* fortezza con pochi villaggi di pochissime famiglie, et assistono tre Religiosi, uno per insegnar la grammatica e predicare, e due per amministrar i s. Sacramenti in cinque Chiese, edificate in diversi villaggi per commodità de' fedeli. 4. *Mirilovich* villa con pochi villaggi intorno, ne' quali sono 3 Chiese intitolate S. Giorgi, S. Michele e la Madonna, et assiste per Curato il P. Michele Susliouich. — Sotto Mons. Arcivescovo di Spalatro vi sono due Parochie, videlicet: 1. *Verlica* villa con villagi 4, ne' quali sono due Chiese intitolate la Madonna e S. Pietro, et assiste per Curato il P. Ignatio Vukasovich. 2. *Chievo* villa con un altro villaggio ma senza Chiesa, per che sono dette ville sotto il dominio del Turco che non permette edificar Chiese, et assiste il P. Simone Pacusich. In tutte queste Parochie vi sono quantità di Scismatici, de' quali ogni anno ne vengono 10 e 15 alla S. Romana Chiesa mediante la predicatione de' Religiosi.

Il *Convento di S. Francesco di Sign* è composto di 30 Religiosi, quali per la loro modestia, religiosità e continova orazione e predicazione sono assai e non poco stimati e da tutto quel publico e da signori Veneti. — Tiene il nominato Convento la cura spirituale di 9 parochie sotto diversi Vescovi. Sotto Mons. Arcivescovo di Spalatro cinque, videlicet: 1. *Sign* fortezza con pochi villaggi intorno la Chiesa e quella del Convento, ed il Curato è il P. Guardiano con tutti i suoi Religiosi. — 2. *Turiace* con 3 villaggi, ne' quali sono 3 Chiese intitolate S. Antonio, S. Giorgi, e S. Michele, et assiste il P. Stefano Vucemilovich. — 3. *Dezzena* villa con 7 villaggi di poche famiglie, ne' quali sono 2 Chiese intitolate S. Giacomo e S. Giovanni Battista et assiste per Curato il P. Paolo di Rama. — 4. *Ottoch* villa con 4 villaggi, ne' quali non vi è nè Chiesa nè casa per il Curato, per esser sotto il dominio Ottomano, che ciò non permette, et assiste per Curato il P. Michele Bugliano. 5. *Prugovo* villa con 4 villaggi, ne' quali sono 2 Chiese intitolate S. Antonio e S. Giacomo, et assiste per Curato il P. Giorgi Chiovich. — Sotto Mons. Vescovo di Nona sono 4 parochie, videlicet: 1. *Berschiano* villa con 5 villaggi, ne' quali sono due Chiese ambe intitolate S. Giorgi, et assiste per Curato il P. Simone Filippovich. — 2. *Ogorich* con 3 villaggi con una Chiesa intitolata la Madonna, et assiste il P. Luca Vukasovich. 3. *N*(K.

St. ?),*euster* villa con 4 villaggi intorno ne' quali sono due Chiese intitolate S. Nicolò e S. Pietro, et assiste il P. Lorenzo Marcovich. — 4. *Suidolaz* villa con 8 villaggi di pochissime famiglie, ne' quali sono due Chiese et assiste un Padre ad arbitrio del Superiore, aprovato però da Mons. Vescovo.

Il *Convento di S. Antonio di Clin* (Knin) è composto di 4 Sacerdoti, due de' quali assistono a dispensare i Sacramenti, e due ad ammaestrare i figliuoli, e predicare alla fortezza di Clin et ad un villaggio vicino sotto Mons. Arcivescovo di Spalatro.

I benefizj che fanno i nostri Religiosi dell' Osservante Provincia di Bosna Arg. dimoranti in questa parte di Primoria o nuovi acquisti: 1. L' havere edificato per ogni parte le Chiese, e ne vanno edificando sincome si va crescendo il Populo. — 2. L' insegnare a figliuoli e la dottrina e la grammatica, con differenza, che ne' Conventi s' insegna la grammatica ex professo, e nelle Parochie quando si può rubare il tempo. — 3. Il portare all' obedienza della S. Romana Chiesa 10, 15 ecc. scismatici l' anno, sincome ogni Paroco ne porta notitia al Superiore; e 4 il mantenere quei Christiani contanto timore di Dio, modestia e carità, che da detti Christiani non si sentono biasteme, non mormorationi, non latrocinii e non sporcitie del senso; sono cosi bene avezzati, che non hanno amoreggiamenti, non giuochi, ne suoni, e se talvolta cantano, altre canzoni non dicono se no che o orazioni, o historie. E queste sono le dottrine che insegnano i Religiosi di S. Francesco in tali paesi, non parlo della venerazione che portano alle Chiese, et a Sacerdoti perchè forsi non sarò creduto, e pure dico molto meno di quel ch' è. Volesse Iddio che i Christiani in Italia facessero tanta stima delle pie reliquie insigni, quanto fanno quei popoli delle vesti sacerdotali, e stimassero tanto in Italia i Vescovi, quanto stimano in nominati paesi l' acqua, con la quale i Sacerdoti si lavano non dico le mani, ma i piedi.

Li Conventi della Provincia di Bosna Argentina che sono sotto il Dominio del Turco sono: Imotta S. Francesco, Sotisca S. Gio. Batta, Crescevo S. Catarina, Fojnica S. Spirito, e Saline S. Pietro. Prima che dia principio a discrivere i Conventi e parrochie, che sono dentro il Regno di Bosna, notifico la vita de' poveri Religiosi che dimorano in Convento, e quella de' Curati ch' assistono per i villaggi, quale è dolorosa per ogni capo e 1. I Conventi della Bosna soprascritti sono stati edificati dentro le più valli oscure e spaventose di quel Regno, a quali oscurità s' aggiunge la bassezza della fabrica, la strettezza delle finestre, con gelosie di ferro, e la ritiratezza de' Religiosi, che stanno sempre con porte serrate in maniera che i Religiosi sono sepolti vivi in quei Conventi. 2. Sono travagliati i poveri Religiosi dalle continove impertinenze de' Turchi, poichè corrono ogni giorno in Convento e battono spietatamente la porta, dicendo ingiurie e villanie, e minaciando di voler brugiare et uccidere, se non dano loro ciò che cercano, e vogliono chi da mangiare e bere, e chi denari, e quando non si vedono so-

disfati secondo il loro desiderio, bastonano i poveri Guardiani, e a questo fine han fatto i Religiosi bassissimo le porte della Chiesa e Convento, acciò i Turchi non potessero entrare con i cavalli, *et in hoc non mentior, Deus scit.* La vita de' poveri Curati è più dolorosa della vita che fanno i Religiosi in Convento, poiché essendo il Regno di Bosna montuoso, e boscoso, che appena finisse la calata d' un monte, che principia la salita d' altro, e li villaggi de Christiani distante l' uno dall' altro, i poveri Curati fanno 20 e 30 miglia il giorno, e molti restano assasinati da Turchi dentro quei boschi e deserti. Inoltre non hanno i poveri Curati in nessun luogo nè casa, nè Chiesa, perchè il Turcho ciò non permette, per il che mangiano sempre di freddo quasi fuggendo per assistere a tutti, e dormono sù la nuda terra dentro le povere pagliare de' Christiani, et a tal effetto portano dietro il cavallo una schiavina o coverta, et il SS. Sacramento et Oglio sempre in petto; hor cio supposto:

Il *Convento di S. Gio Batta di Sotisca* è composto di 12 Religiosi, quali unitamente con i giovani, a quali insegnano la grammatica, lodano Iddio di giorno e di notte, n a assai, assai bene, che innamorano chiunque li sente e vede. Tiene il nominato Convento la cura spirituale di 5 Parochie, tre delle quali sono sotto il Dominio di S. M. Cesarea e due sotto il Turco, tutte però sotto la giurisditione del Vescovo di Bosna, qual risiede in un luogo chiamato *Dacovo* nella Schiavonia. — La 1. Parochia è il Convento di *Sotisca*, intorno al quale vi sonno 6 villaggi, et il primo Curato è il P. Guardiano, e con esso tutti i suoi Religiosi. — 2. *Vares* borgo grande, ma senza Chiesa, perche il Turco non permette, et assiste per Curato il P. Antonio di Piombo. — *Dubocaz* villa grande sotto il Dominio dell' Imperatore, et in essa i Religiosi han fabricata una bellissima Chiesa„ et assistono due Sacerdoti, uno attende a predicare et insegnare i figliuoli, l' altro a dispensare i SS. Sacramenti. — 4. *Sibinj* anche sotto l' Imperatore, con Chiesa commoda et assiste per Curato il P. Gio. d' Amanska(?). Le nominate Parochie stanno appresso il Savo alla frontiera del Turco, e sono in arie pessime.

Il Convento die S. Catarina di *Cresevo* è composto di 15 Religiosi, che unitamente con i giovani ch' insegnano per farli Religiosi formano un paradiso in terra di santità, perche lodano il Signor Iddio di giorno e di notte con gran devotione. Nota: che in questo solo Convento per special privilegio del Turco si sona campana ogni festa, e si porta il Venerabile Sacramento all' Infermi pubblicamente et in processione formata conforme si fa in resto della Christianità, e cosi ancora si portano i defonti in Chiesa o Cimitero. Tiene il nominato Convento la cura spirituale di 5 Parochie, 4 sotto il Vescovo di Makarsca et una sotto il Vescovo di Bosna, tutte però soto il dominio del Turco. 1. La Chiesa del Convento, vicino al quale vi è un bellisimo borgo di Cattolici et intorno 10 villaggi di poche famiglie. Assiste il P. Guardiano e con esso tutti li suoi Religiosi sotto il Vescovo di Bosna. 2. *Mostar* villa di 90

case disperse, et in questa assiste il P. Antonio di Crescevo. — 3. *Brodgno* villa di cento famiglie ancor divise e disperse in più luoghi, et in essa assiste il P. Stefano di Jaiza. — 4. *Villa* di 70 famiglie pur disperse in più luoghi, et in essa assiste il P. Gio. di Desussa. 5. *Blatto* e *Mocro* ville di 100 famiglie in tutto ancor disperse, et assiste il P. Marco di Brod.

Il *Convento di S Spirito di Foiniza* è composto di 18 Religiosi, quali unitamente con i giovani a quali imparano la grammatica per farli Religiosi lodano tanto bene Iddio, che innamorano l' istessi Turchi a chiamarli per benedire i loro infermi, et il Sig. Iddio per maggior sua gloria, e confusione de' Saraceni li dona la salute, ma questi applicano la salute ricevuta non a grazia di Dio, ma alla bontà della mano, dicendo che li Papazi hanno buona mano a guarire l' Infermi e liberare ossessi. Tiene il nominato Convento la cura spirituale di 9 Parochie sotto il dominio ottomano e giurisditione del Vescovo di Bosna. 1. *Bagnaluca* città, ove risiede il Bassà, dove vi sono molti Cattolici, li 5 villaggi intorno di poche famiglie, et in detta città assistono due Sacerdoti, uno in città e l' altro per i villaggi. — 2. *Motiche* villa grande, con due villaggi et ancora assistono 2 Sacerdoti. — 3. *Jaiza* villa grande, con due villaggi ancor grandi et assistono due Sacerdoti, 4. *Travanich* con 5 villaggi di poche famiglie et assiste il P. Pietro di Lasua. — 5. (posve izpušćena). — 6. *Rama* città, ma vi sono poche famiglie di Cattolici disperse in diversi luoghi et (assiste) il P. Bartolomeo Ivanovich. — 7. *Duun* con 5 villaggi di poche famiglie, et assiste il P. Bernardino Dobretich. — 8. *Foiniza* borgo con pochi villaggi intorno, e questa sola cura gode la Chiesa del Convento et assiste per Curato il P. Guardiano etc — 9. *Liuno* villa grande con 7 villaggi dispersi, et assistono due Sacerdoti

Il *Convento di S. Pietro delle Saline* è composto di 5 Sacerdoti e patiscono molto, perche hanno per Convento un povero pagliaro, e per Chiesa una povera ma polita Capanna, non volendo il Turco che rifabrica il Convento antico già cascato, con futto ciò in quel povero tugurio lodano Iddio, et assistono alla cura spirituale di più villaggi convicini, che in tutto saranno da 100 famiglie disperse in più luoghi sotto la giurisditione del Vescovo di Bosna.

L' ultimo Convento di Bosna sotto il Dominio del Turco si chiama *S. Francesco d' Imotta*, quale è composto di 9 Religiosi, ma patiscono l' istessa pena, che patiscono li Frati di S. Pietro delle Saline, poiche essendo il Convento d' Imotta edificato nel angolo d' un lago, dentro l' oscure montagne, l' acqua ha consumata la fabrica sin dalle fondamenta, e non volendo il Turco che più si rifaccia, sono stati costretti i Religiosi formarsi un povero pagliaro con una povera Chiesa, e lì habitare, e lodare Iddio per non abbandonare quei poveri Christiani. Il nominato Convento tiene la cura spirituale di 5 Parochie sotto il dominio del Turco, e giurisditione del Vescovo di Makarsca e sono: 1. *Gorizza* villa con 15 villaggi di poche famiglie disperse et assiste il P. Agostino

Margarevich. — 2. *Drizzeni* con due villaggi et assiste il P. Simone Comerich. — 3. *Camenmost* villa con 10 villaggi di poche case disperse et assiste per Curato il P. Stefano Varich. — 4. *Podbila* con 8 villaggi de poche famiglie disperse et assiste il P. Martino Cranevich. — 5. *Imotta* con Chiesa del Convento . . . . con 5 villaggi . . . .

I beneficij che fanno i Religiosi dentro il Regno di Bosna Arg. sono: 1. L' avezzare quei Christiani in tanto timore di Dio, che innamorarebbero i cuori ostinati ad intenerirsi a vista della loro devotione, che dal principio sino alla elevatione stanno con le mani gionte, e con gl' occhi fissi all' altare, e dall' elevatione sino al fine con le mani in croce. In Chiesa l' huomini stano distinti dalle donne e li figliuoli distinti dalle donne e dagl' huomini. Non conoscono medici se non che i Sacerdoti, ne costumano altre medicine, se non che i Sacramenti, e le parole de' SS. Evangeli che con l' impositione delle mani del Sacerdote si fanno recitare sul capo. — Amici assai dell' ospitalità, e riverenti in sommo grado de' Sacerdoti, in maniera che a vista de' Sacerdoti non ardiscono sedere, e se talvolta vedono il Sacerdote venire alla loro strada, genuflessi aspettano la benedizione. — Non conoscono amoreggiamenti, non suoni, non canti, e ne biasteme, e se talvolto vogliano divertirsi a cantare, cantano Istorie spirituali insegnateli da Religiosi. — Fra questi buoni Christiani non si conosce divisione, poichè il Padre con figli e nipoti maritati, son tutti concordi et uniti nell' istessa casa guidata dal più vecchio degl' huomini e dal più vecchio delle donne, a qual l' inferiori stanno con obedienza più che religiosa. — 2. Per benchè siano aggravati da continovi tributi, e stimolati dal Turco a lasciar la s. legge evangelica con promesse di sgravarli d' ogni peso, pure sono sempre costanti e forti alla santa fede mediante l' assistenza de' Sacerdoti loro Curati. — 3. Santificano le Feste così bene, che non solo non faticano, ma tutt' il giorno stanno con la corona in mano ad orare. — 4. Con tutto che nel Regno di Bosna non si fa oglio, pure fanno la quaresima dell' Advento, e la Commune in pane, acqua e legumi conditi col sale. — 5. Sono assai devotti della B. Vergine e della passione di Christo, che stimano peccato mangiar di botiro il Venerdi e Sabato. — Quello poi che fanno i Religiosi nella loro Chiesa ne' Conventi è molto, ma dico solo per brevità che ogni festa predicano in ogni messa, exponono il Venerabile Sacramento e prima di dar la beneditione lo portano in processione intorno la Chiesa, sia tutto a gloria di Dio. — Inoltre nella Bosna vi sono gran Scismatici, de' quali mediante le continove esortazioni de' Religiosi ne vengono ogni anno all' obbedienza della s. Romana Chiesa. In fine mi dispiace non poter dire tutto per la brevità del tempo, dico solamente con verità di Sacerdote, che il Regno di Bosna è più bagnato di sudore e sangue de' Religiosi che d' acqua.

Conventi della Provincia di Bosna Argentina, che sono sotto il

dominio di Sua Maestà Cesarea: Gradisca S. Nicollò, Cernich S. Pietro, Possega S, Spirito, Vellica S. Agostino, Nassice S. Anton o, Brod la Sma. Trinità, Essech S. Croce, Vuccuar S. Maria, Sarengrad S. Pietro, Illok S. Maria, Moace S. Stefano, Pietro Varadino S. Francesco, Buda S. Francesco, Copanizza S. Elia. Nota: che questi paesi sono anche de' nuovi acquisti del defonto Leopoldo nell' ultima guerra havuto col Turco, ne' quali paesi i Religiosi erano stati molti anni prima per conservare la s. fede in quei poveri Christiani, che gemevano sotto il barbaro governero del Turco. Per non moltiplicar termini in ordine all' esser de Religiosi e costumi de' popoli mi rimetto in tutto cio, ch' ho detto de Religiosi e de popoli che dimorano ne' nuovi acquisti di Venetia, non esendo questi inferiori di spirito e devotione, che quelli. Sono però i Religiosi habitānti ne' soprascritti Conventi più travagliati di quelli che dimorano nella Dalmatia e nella Bosna: primo perche son tutti paesi d' arie pessime per esser l' habitationi tutte apresso agli fiumi Drauo, Sauo e Danubio, per il che ogni anno morono trenta e quaranta Sacerdoti, e secondo per essere in mezzo di Scismatici, Luterani e Calvinisti, per i quali bisogna fortemente assistere con la s. predicatione non meno per non perdere, che per acquistare anime a Dio, sincome ogni Parroco ne porta il numero de' Scismatici et heretici, che conducono alla s. fede.

Il *Convento di S. Nicolo di Gradisca* è composto di 6 Sacerdoti, quali hano la cura della piccole fortezza di *Gradisca* e di *Obriz* sotto il Vescovo di Zagabria. Nella prima parochia, qual è la Chiesa del Convento, assiste il P. Guardiano con suoi Religiosi, e nella seconda, Obriz villa, assiste per Curato il P. Ant. Oblacich.

Il *Convento di S. Pietro di Cernich* tiene la cura spirituale della villa di Cernich et altri 20 villaggi di poche famiglie, nella quale assistono 2 Sacerdoti, due a predicare et insegnare i figliuoli, e tre ad amministrare i ss. Sacramenti, et in tutti li villaggi hanno i Religiosi edificato chiese.

Il *Convento di S. Spirito di Possega* è composto di sette sacerdoti quali tengono la cura spirituale della piccola città di Possega e di 7 villaggi intorno, ne' hanno edificate in tutt' le Chiese, et assistono 4 alla città nella predicatione et instrutione de' figliuoli,e 3 per amministrare Sacramenti per i villaggi sotto il Vescovo di Zagabria.

Il *Convento di S. Agostino di Vellica* è composto di 40 Religiosi e tiene la cura spirituale di 13 parochie; 4 sotto il Vescovo di Bosna sono le seguenti: 1. *Orivaz* villa con 8 villagi di poche famiglie, ne' quali vi sono due Chiese et assiste per Curato il P. Giorgi di Possega. 2. *Orivaz* con 7 villaggi ne' quali sono 4 Chiese et assiste per Curato il P. Giuseppe di Vellica. 3. *Guercino* villa, con 9 villaggi ne' quale sono due Chiese et assiste per Curato il P. Bernardino delle Saline. 4. *Vrania* con 7 villaggi, ne' quali sono 3 Chiese et assiste per Curato il P. Ludovico di Capto. — Parochie, che sono sotto il Vescovo di Zagabria: 1. *Pranpolich* villa con 7 villaggi di poche famiglie, ne' quali sono 4 Chiese, et

assiste per Curato il P. Ant. di Castor. 2. *Vuccindo* con 8 villagi, ne' quali sono 3 Chiese, et assiste per Curato il P. Giuseppe di Vellica. 3. *Città regia* fortezza con 4 villaggi, ne' quali sono 2 Chiese et assiste per Curato il P. Giacomo di Possega. 4. *Insavich* con 4 villaggi, ne' quali sono 2 Chiese et assiste per Curato il P. Antonio di Gradisca. 5. *Pucraz* con 4 villaggi, in mezzo quali vi è una bellissima Chiesa et assiste il P. Francesco di Possega. 6. *Straseman* con 4 villagi, ne' quali vi è una Chiesa et assiste il P. Agostino Jokarich. 7. *Capto* con 3 villaggi, ne' quali vi è una Chiesa et assiste per Curato il P. Mariano di Vellica. 8. *Vellica* con pochi villaggi, in mezzo de quali vi è la Chiesa del Convento, et assiste per Curato il P. Guardiano e con esso tutti i suoi Religiosi. (Devetu župu posve preboravio.)

Il *Convento di S. Antonio di Nassice* è composto di 17 Religiosi, quali fanno la cura spirituale di 5 Parochie sotto il Vescovo di Zagabria e di 2 sotto il Vescovo di Bosna. Sotto il Vescovo di Bosna sono le seguenti: 1. *Obrizza* villa con pochi villaggi, ne' quali vi è una belissima Chiesa intitolata S. Bartolomeo et assiste il P. Biaggio di Brod. 2. Quattro villaggi vicino *Dacovo*, Residenza del Vescovo con Chiesa polita, et essiste Curato il P. Pietro delle Saline. — Sotto il Vescovo di Zagabria sono le seguenti: 1. *Nassice* con pochi villaggi, con Chiesa del Convento S. Antonio, et assiste per Curato il P. Guardiano e suoi Religiosi. 2. *Varoiz* con tre villaggi e Chiesa proportionata, nella cura di quali assiste il P. Ant. di Brod. 3. *Dregni* con un solo villaggio grande con Chiesa polita et assiste per Curato il P. Filippo Marinich. 4. *Vualpovo* con 5 villaggi, con Chiesa intitolata S. Francesco et assiste il P. Stefano di Cinque Chiese. 5. *Miolach* con 5 villaggi, con Chiesa intitolata S. Michele et assiste il P. Michele di Essech.

Il *Convento di S. Croce di Essech* è composto di 12 Sacerdoti, quali tengono la cura spirituale della fortezza sotto il Vescovo di Strigonia, se non erro, e la cura di un villaggio poco distante sotto il Vescovo di Bosna, dove vi è Chiesa, et assiste un Padre ad arbitrio del P. Guardiano.

Il *Convento della SS. Trinità di Brod* è composto di 13 Religiosi, quali hanno la cura spirituale della città piccola di Brod con pochi villaggi, in città vi è la Chiesa del Convento bellissima e ne' villaggi un altra intitolata S. Antonio dove assiste ad arbitrio del Superiore un Padre sotto il Vescovo di Zagabria.

Il *Convento di S. Maria di Vucuar* è composto di 10 Religiosi, quali hanno la cura spirituale di 4 parochie sòtto il Vescovo di Sirmio, e sono: 1. *Vucuar* con Chiesa del Convento assai bella et assiste per Curato il P. Guardiano e con esso i suoi Religiosi. 2. *Ottoch* villa con 4 villaggi e con Chiesa proportionata, et assiste per Curato il P. Nicolò Petrovich. 3. *Drenoviz* villa con 4 villaggi di poche famiglie, e Chiesa proportionata et assiste per Curato il P. Giorgi della Saline. 4. *Blatta* con 4 villaggi di poche

famiglie, e Chiesa proportionata et assiste per Curato il P. Giorgi Minisuaz.

Il *Convento di S. Maria di Illok* è composto di 10 Religiosi, la vita di quali è assai devota, et in questo Convento mori il glorioso S. Gio. Capistrano. Tiene detto Convento la cura spirituale di 3 parochie sotto il Vescovo di Sirmio, e sono: 1. *Morauich* con tre villaggi, con Chiesa intotolata la Madonna et assiste per Curato il P. Francesco di Illok. 2. *Cenuteni* villa con due villaggi intorno con Chiesa intitolata la Nuntiata et assiste alla cura il P. Mateo di Temisvar. 3. *Illok* con due villaggi, la Chiesa de' quali è quella del Convento, et assiste per Curato il P. Guardiano e con esso tutti li suoi Religiosi.

Il *Convento di S. Pietro di Sarengrad* è composto di 6 Religiosi, quali hanno la cura spirituale di 3 Parochie sotto il Vescovo di Sirmio e sono: 1. *Sarengrad* fortezza con Chiesa del Convento intitolata S. Pietro, et assiste il P. Guardiano con suoi Religiosi. 2. *Vincoz* con 2 villaggi, con Chiesa proportionata et assiste il P. Pietro di Serraglio. 3. *Cena* con 7 villaggi di poche famiglie, ne' quali son due Chiese, et assiste per Curato il P. Bernardino delle Saline.

Il *Convento di S. Stefano di Moace* è composto di 6 Religiosi, quali hanno la cura spirituale di 4 Parochie sotto il Vescovo di Sirmio, e sono: 1. *Moace* con 4 villaggi, la Chiesa de' quali è la Chiesa del Convento et assiste il P. Guardiano e suoi Religiosi. 2. *Tounich* villa con 4 villaggi, ne' quali vi è la Chiesa commoda et assiste il P. Gioseppe Silittovich. 3. *Sotino* villa con 2 villaggi e Chiesa proportionata, ne' quali assiste il P. Michele di Saline. 4. *Cattolich* villa con 2 villaggi, con Chiesa proportionata, et assiste un Padre ad libitum Superioris.

Il *Convento di Pietro Varadino* è composto di 7 Religiosi, quali hanno la cura spirituale della fortezza e di un villaggio poco distante sotto il Vescovo di Strigonia. Nella fortezza e città assiste il P. Guardiano e suoi Religiosi, e nel villaggio assiste un P. ad arbitrio del Superiore.

Il *Convento di S. Elia di Copanizza* è composto di 4 Religiosi, quali hanno la cura spirituale di due Parochie sotto il Vescovo di Bosna, e sono: 1. *Copanizza* villa grande, Chiesa S. Elia, et assiste il P. Guardiano. 2. Quattro villaggi distante il Convento con Chiesa proportionata, et assiste il P. Gregorio Passerich.

Il *Convento di S. Francesco di Buda* è composto di 20 Religiosi, quali hanno la cura di 3 borghi fuori della città, dove sono Chiese polite, et assistono 3 Sacerdoti ad arbitrio del Superiore sotto il Vescovo di Vespen o Strigonia, stante stanno in lite di chi devono essere.

Nota che i Religiosi in questi Conventi non solo attendono a predicare e convertire i Scismatici ed heretici alla via di Dio, ma inoltre tengono le scuole di grammatica in ogni Parochia e Con-

vento, che i giovani si ritrovano bene avezzati nelle virtù e timor di Dio. In fine confesso la verità, che in questa piccola relatione ho mancato assai della lode dovuta a Religiosi per non esser stimato appassionato. Dico volo, che solo Iddio e chi è stato in quelle parti sa i sudori che mandano dal loro fronte i Religiosi di S Francesco; sii tutto in servigio di Dio per omnia secula seculorum.

Izvornik kano pod br. VIII. Congressi a. 1708—1750 vol. V.

X. God. 1712. Požun Cesar Karlo VI. naredi upravi kameralnih dobara, da podari bosanskim samostanom 400 ranjskih forinti.

Decretum.

Carolus VI. divina favente Clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, Germaniae, Hispaniarum, Hungariae et Bohemiae Rex etc. Spectabiles ac magnifici et egregii, Fideles Nobis dilecti. Religiosus in Christo fr. Petrus Pastirovich, Provinciae Bosnensis Ordinis S. Francisci Minorum de Observantia Minister Provincialis, demisse Majestati Nostrae exposuit: nisi ejusdem confratres Argentinenses sub severo jugo Turcico constituti in eadem Provincia Bosnensi reperirentur, vix aliquis Catholicus superextaret, quam super extantiam dicti Franciscani, ipsi qua oppressi, non solum exoperarentur, verum etiam praeter annuales census ejusdem Provinciae Othomanico Gubernatori annue ducentos, aliquando quingentos, quandoque octingentos et ultra mille Talleros quilibet Conventus franciscanorum praestare vi compelleretur, et hoc ex mero in nomen Christianum habito odio. Quod odium praeterita hyeme testabatur in Monasterium S. Spiritus Foinicae, S. Joannis Baptae Curiae Bani, nec non S. Catharinae Cressevi, praetereundo aliorum Conventuum memoriam, quorum jam tantum rudera ob severitatem Turcorum reperiuntur; praeterea Fratres ejusdem Provinciae in carceribus detinentur ideo, quia dum quinque millia Tallerorum deponere ob paupertatem non potuissent, ab usurariis Turcis mutuum levando, a quolibet mille menstruatim centum Talleros interesse nomine solvere obligantur, hanc summam nullo modo solvere possunt, adeoque derelicto christiano populo inde profugere coguntur, qua intercedente fuga singula monasteria funditus diruerentur. Ne exinde christianis populis tam grave malum eveniat, hinc idem Provincialis pro quopiam subsidio sibi annuatim concedendo Majestati Nostrae demisse institit, cujus supplicantis instantiae, praememoratae dictorum Patrum oppressionis consideratione, praesertim vero fervore et zelo, quo ad conservandam et propagandam Catholicam Religionem ducimur, illico (ad) Nostram Caesaream Aulicam Cameram factam eatenus repraesentati nem benigne resolvimus, quo ad sublevandos dictae Provinciae Conventus et conservandos Christianos et Catholicos sub iugo turcico afflictos populos, titulo eleemosynae, non autem postulati annui subsidii fundamento, memo-

rato Provinciali quadringenti floreni Rhenenses ex Regiis Nostris directioni vestrae concreditis proventibus, postquam moderna diaeta peracta fuerit, persolvantur. Pro eo Vobis clementer committimus ac demandamus, quatenus acceptis praesentibus, et intellecta praevia benigna voluntate Nostra eidem accommodare, dictoque P. Provinciali praemissam quadringentorum florenorum Rhenensium summam erga debitas ipsius Provincialis quietantionales litteras, modalitate, qua supra, rite persolvere velitis ac debeatis. In reliquo etc. Dabantur in Arce Nostra Posonii die 12. Julii Anno 1712. Regnorum Nostrorum Romani primo, Hispaniarum nono, Hungarici et Bohemici secundo. Carolus m. pr. Zarhenbe m. p. Ad mandatum S. Caes. et Cath. Hungariaeque Regiae Majestatis Ferd. Ernestus Comes a Milla m. pr. Jacobus Meskaz m. pr.

Prepis u Benićevoj kronici.

XI. God. 1735. Zadarski nadbiskup V. Zmajević javlja vjeroplodnici o bosanskih katolicih.

Emi. e Rmi. Pni. Clsmi. È stato in verità opportuno l'ossequiato foglio di VV. EE. di 5 febbrajo, per consolare afflitta Christianità Bosnense divenuta Acefala senza Pastore et impaziente d' udire una volta le sue voci doppo quaranta e più anni di sua fatale lontananza. Con destra maniera ho ravvivato le loro speranze nel prossimo provvedimento alla loro gravissima spirituale occorrenza. Sono stati oppressi quell' ottimi Christiani nel decorso inverno dalle violenze ottomane per obligarli a farsi soldati e marciare in Persia. Non s' è trovato uno, che habbia voluto aruolarsi per quella guerra, non già per aborrimenti alli pericoli, e longhezze incomode del camino, ma perchè considerano il Persiano per gran benefattore della Christianità nelli presenti suoi sanguinosi conflitti, de quali poteva prevalersi la Porta per accrescere le fiamme al grand incendio di Europa, quando non fosse sturbata dalle diversioni dell' Asia; si sono contentati li Bosnesi di redimere la propria libertà col sacrificio delle sostanze, e nel gran travaglio non hann' altro conforto, che quello gl' ho apportato io delle sacre applicazioni di VV. EE. a fine di renderli a tempo consolati. Continuarò io pure a tener vive le loro speranze e per il tenero compatimento, che gli devo e per l' honor di ubbidire alle VV. EE. come questo che sono con profondo ossequio. Zara li 2 di Maggio 1735. Humillimus servus Vinc. Zmajević, Archieppus.

Izvornik kano pod br. IX. Bosnia vol. V.

XII. G. 1771. Kreševo. Apost. vikar M. Bogdanović javlja vjeroplodnici o stanju bosanskih katolika i franjevaca, te o najnovijem progonstvu.

Emi. e Rmi. Signori Pni. Colsmi.! Per dar a questo porporato Senato dell' Eminenze Loro qualch' abbozzo almeno dello stato di questa Chiesa di Bosna Ottomana nell' anno passato, io certamente

*

mi sento incapace, senza far volumi, di presentarlo. Gl' ardori di Marte, il timore, le minaccie, gli odj e strapazzi, le imposture, i mali trattamenti, massacri, le incarcerazioni, oppressioni, e l' estorsioni, sopportano i Cattolici dagl' infedeli, sono inenarrabili. Questi sempre crescevano notabilmente a tempi nostri, ma quest' anno *ascendunt ad culmen, ut non plus ultra.* Un manifesto escidio di questa povera Chiesa di Cristo. E per pruova di tutto ciò Le descrivo qualche cosa più patente. — Tra il spazio di nove anni a motivo della peste, et altri impedimenti ragionevoli, non furono spediti nel giro di questo Vicariato li Missionarj, che, secondo le sacre leggi, lodevoli costumanze, ed il gran bisogno di queste povere anime, sogliono mandarsi Io considerando tutto ciò e vedendo calmato alquanto l' ardor barbaro, col commun consiglio, destinai due sacerdoti secolari nelle parti superiori, e due regolari nelle inferiori della Diocesi, acciò prima del rigor invernale, secondo il costume, e le mie particolari istruzioni adempissero l' offizio del sacro ministero. Questi poveri Missionarj anno sofferto dagl' infedeli, precisamento dal rimasuglio de' militari, tanta barbarie, che tre le altare vessazioni, estorsioni, fughe, persecuzioni, e tanti ludibrj, che gli sforzavano ligar nell' aratro invece de bovi, e se il Parroco assieme colla moltitudine de' Christiani, colle pregiere e danari non gl' avessero riscattati, l' intento di arar terra li maledetti l' avrebbero eseguito. Questi e simili modi sono, con cui ordinariamente dai popolari siamo vessati. — Molto peggiore e più sensibile il tratto è, con cui dal publico presentamente ci troviamo afflitti. Poichè nel medesimo tempo presso le corti si escitò il fuoco di sospetto geloso, e le imposture infernali si suscitarono, che siano arrivati molti sacerdoti esteri, quali hanno disposti quei Missionarj di andar in giro e sobornar gente, levassero le armi, come hanno fatto in Morea, contro li Turchi. A tal effetto furono spediti dai Superiori Commandanti barbari ministri in diversi luoghi, quali cercarono i tre Guardiani, li due Missionarj, due altri fuggirono ne' loro Conventi, tutti li Sacerdoti Frati di fuora, e Preti, molti Cristiani, e così *exorta est persecutio magna et confusio in Ecclesia Dei,* contra i fedeli, massimamente Sacerdoti, che eramo di timor immortiti. Ma colla particolar assistenza del Signore, e della nostra innocenza dai medesimi vicinati turchi fuimo diffesi, quali communemente testificavano ciò esser falso, che si sospettava, e così restiamo, non so fin quando, vivi. Nulla di meno sin adesso da queste cinque Parochie, facendo grossolano il computo, barbaramente estorsero più di tre mila scudi romani, e tanto si vede spogliata la povertà, che quello, aveva quattro bovi, è rimasto con due, chi due l' aratro gli resta senza. Questo è il misero stato, in cui si trova presentemente questo grege di Cristo. Questi simili casi sono accaduti l' anno presente. Il Parroco di Lasva attualmente si trova ne' ceppi giustificato ed in pochi giorni ha speso cento scudi solo ai carnefici per ottenere pietà in tormentarlo. Pretendono mille zecchini dal medesimo e la causa sta così pendente. La colpa im-

putata ad egli è la commune solita, perchè ha benedetto in matrimonio una zitella, quale diceva di farsi turca, *quod falsum est, sed prodierunt duo falsi testes.* Così due altre zitelle si ritrovano ancora nella custodia, le quali abbenchè dopo di aver parlato ai tribunali come un altra Cattarina e Margarita: *non abbiamo detto e mai diremo di farsi turche, anzi se si tagli in mille pezzi questo nostro corpo, nessuno pezzo vi dirà di farsi turco.* Con tutto ciò furono 'carcerati quatto parrochi con molti Cattolici, quali giustissimi spesero più di mille scudi romani per redimersi. Da ciò evidentemente seguita, che nissuna si può benedir in Matrimonium dai Parrochi senza simili pericoli. — Da queste ed altre inenarrabili persecuzioni, oppressioni e sciagure, si può manifestamente inferir la difficoltosa cura de Sacri Ministri presso il suo grege, l' ignoranza e sempre maggiore malvagità di questi Cattolici dispersi e sopra tutto si rende la mia imminente visita impossibile senza evidente pericolo della vita e di un esterminio generale ed altri inconvenienti di brutissime consequenze . . . . , . Intanto con tutto il filial rispetto etc. Cressevo in Bosna 24. febbrajo 1771 anno, divotissimo ed osmo. servidore fra Mariano Bogdanovich Vesc. Echinense e Vic. Aplico in Bosna Othomana.

Izvornik kano pod br. XII. Bosnia vol. VI.

XIII. G. 1785. Budim. Ugarsko namjestničko vieće saobćuje biskupu A. Okiću cesarsko-kraljevsko riešenje, kojim se Franjevcem bosanskim podieljuje njeka zaklada opredieljena za sv. mjesta u Palestini.

Nro. 1003. Illme. ac Rme. Dne.! Sacratissima Sua Majestas erga demissam praeattactae Dominationis Vestrae representationem ex illis pecuniis, quae pro perenni conservatione Sacrorum Locorum in Palaestina deserviunt, pro educando juniore Clero Bosnensi 107.700 fl. Capitale, cujus annuum 4 a centum computatum interusurium 4308 fl. efficit, Clementer destinare dignata est. — Etsi autem ea est benigna summefatae Suae Majestatis resolutio, ut ex annuo hujusce Capitalis Proventu quovis anno Clerici in generali Seminario Zagrabiensi interteneantur, cum tamen praeattacta Dominatio Vestra eam fecerit remonstrationem, quod pro futuro anno scholastico ultra septem individua expedire non possit: Clementer vult Altefata Sua Majestas, ut haec septem individua cum 1. Novembris anni praesentis ad antelatum Seminarium Zagrabiense assumantur. — Proinde praeattactae Dominationi Vestrae benignam hanc resolutionem eum in finem notificandam (habet) Consilium hoc Locumtenentiale Regium: ut deinceps quoad benigne resolutos Zagrabienses Clericos, ac respective intuitu juvenum relate ad benigne determinatam summam eorsum, quo numero expediendorum, cum Rectore saepefati Seminarii, sub hodierno eatenus edocto, correspondentiam facere velit. Datum e Consilio Locumtenentiali Hungarico Budae 20. Jannuarii 1785 celebrato. — *S dvora:* Ilmo. ac Rmo. Domino

Augustino Bottos. Okich, qua Eppo Trapezopolitano et Vicario Aplico in Bosna Arg. — Ex offo. Budae.

Vjerodostojan prepis u arkivu bosanske franj. države.

XIV. G. 1792. Fojnica. Definitorij bosanske države javlja Vjeroplodnici tužno stanje redovnika i puka, moli njezino posredovanje kod bečkog dvora za potvrdu raznih privilegija i popravak manastira te da im dozvole i u talijanske vlade slati onamo klerike.

Emi. Signori, Padri e Patroni Colsmi.! Noi qui sottoscritti Missionarj ed umillissimi cooperatori nella vigna del Signore ci troviamo in un estremo obligo di prostrarci innanzi a loro piedi, ed esporre il deplorabile stato di questa Missionaria loro Provincia. — È ben vero, che noi Religiosi sino dall' invasione del Sultan Meemed II. siamo stati muniti d' un suo fermano detto *Athnama* ovvero capitulazione, di cui l' originale esiste appresso di noi, il quale in seguito sempre fù ricognosciuto, e confermato de' di lui successori sino al sultan Amedi, il zio del regnante, la conferma di cui s' otenne con grande difficoltà, attesa l' opposizione del Fermano antecedente derogatorio del Sultan Mustafa suo predecessore; però per mezo dell' alta loro mediazione, attività e zelo del Mons Garampi in allora Nunzio Aplico appresso la corte di Vienna, col insinuazione in persona d' un nostro Padre, ch' è al presente Ministro Provinciale, si superò il grand' ostacolo e fù abrogato il detto derogatorio quant' a noi per operato del C. R. Internunzio Herbert, con totale sborso della limosina sin allora conquistata. Alla vista del quale si stupirono li Turchi Bosnesi, ma ad istigazione d' un solo impressario pubblico ladro ed infame fratricida si solevarono contro, e s' opposero all' esecuzione del medesimo i Turchi delle principali città di Serraglio, Travnic e Bagnaluca col ligare, et tirare a coda di cavallo nudi e scalzi alcuni Religiosi nella stagion più rigida d' inverno, e si liberarono col sborso d' immenso danaro dalle pubbliche carceri dei malfattori; e benchè fra breve il malvaggio *pes simum finem obierit* col totale sterminio, ciò non ostante i Turchi trovarono mille cabale per deludere l' esecuzione del detto fermano, dichiarandosi, ch' esso non abbi verun valore, se da noi non sii approvato, com' infatti non l' ha; ma questa faccia ed ammasso de' rinegati *de omni natione, quae sub coelo est*, d' Arabi, Greci, Giudei, Zingari, Manichei, Patareni e Foziani ecc. *proprii juris et perfidi,* non connoscono ne' Iddio, ne' il proprio Padrone, il quale vend' a loro tutti gli officj e le giudicature *plus offerrentibus,* persino rivendendole nella quinta e sesta mano, e ciò nelle sole piccole terre e villaggj de' Cattolici appresso li tre Conventi situati; e di questi de' più scelerati sono in cinque sei con loro emissarj ch' ogni giorno ci affligono e maltrattano, e quel che è di più *super dolorem vulnerum nostrorum addunt,* non solo li Scismatici, ma molti de' falsi Cattolici loro serventi e masnadieri. — Ma usino pazienza Emi Padri, perchè possiamo alquanto spiegare l' indicibile

malizia loro; sono d' accordo come l' antichi Egiziani lo furono verso l' Israeliti, *ut sapienter nos opprimant et exterminent.* Siccome dopo la ricupera della Pannonia ci hanno parte destrutti, e parte abbandonati più di venti nostri Conventi, così ora vogliono destruggere questi tre soli rimasti *in meditullio hujus Regni*, situati, come dicessimo, fra i Cattolici e fra le due città di Serraglio e Travnic, appunto come fra Tunisi ed Algieri, e veri Corsari terrestri in quella vi è la giudicatura de' Nazionali prepotentissimi, pessimi; e mezzi ribelli, ed in Travnic il tribunale supremo degl' emissarj impresarj di Costantinopoli, e questi continuamente di noi, e de' Cattolici giocano a pallone, inventando giornalmente dell' avanie, e calunnie, *crimina fingunt et augent ficta, eaque fricant et refricant.* e ne formano continui criminali, trattandoci da malfattori e traditori per spogliarci del tutto *usque ad mendicitatem et ferrum,* e non abbiam verun riposo giorno e notte, si sodisfanno, ci assaliscono due o tre, e così sempre siamo da capo, come in un vortice, tra Scilla e Caribdi; nè mai possiamo abbastanza spiegarsi: *sunt enim leopardi, quibus etiam cum bene feceris pejores ac rapaciores fiunt.* Dopo l' intimazione della presente guerra, non si possono descrivere le furie, ed insidie tese a noi *pecuniis, muneribus, lapidibus et vigiliis diurnis, ac nocturnis defendimus nos et domos nostras, ne nos incendant et perdant velut rabidi canes, et lupi rapaces usque in praesens, ast in posterum impossibile erit, sed omnino aut providendum nobis restat, aut alio migrandum sub senecta et senio majorum cum dispersione totius gregis.* — Durante la presente guerra si sono in vano sforzati *militare plerumque propriis stipendiis* ora vogliono d' arabbiati rimettersi e vendicarsi sopra di noi, quel che non possono effettuare contra la belligerante vicina potenza, *nosque sumus nunc victima barbarorum rabiei et tractamur tamquam rei omnis damni, omnis cladis a rabidis Othomanis.* Tentarono più volte d' incendiare al bujo li tre Conventi, ma osservati da nostri fuggirono; fecero più combricole per massacrarci tutti, *sed timebant plebem Christianam et totale exterminium coloniarum Regni.* — E perchè possa capirsi in parte iniquo sistema del presente governo del Regno, che è vastissimo, li suddetti Governatori e giudici non vengono obediti, se non in sei o sette Contee, ove sono i Cattolici con tre Conventi, ed alcuni villani Turchi, perchè quelli delle città e borghi non li riconnoscono per niente, onde sempre la fanno con noi, l' onde per necessità dobiamo esser ruinati ed esterminati, e con tutto ciò che *in dies illis satisfaciamus, dinumerant omnes grossos nostros;* ed osservano se attachiamo qualche tavoletta al tetto, bisogna pagarla al peso di argento incarcerandoci, e mettendoci in ferri. — Il Convento finalmente di Fojnica minaccia totale ruina ed oppressione de Religiosi, pochi mesi fa abbiamo ricorso al Passà presidente per ricoprirlo, il quale ci rispose, dicendo: io non solo non voglio permettere ciò, ma se *in mea potestate esset, coeteros etiam solo aequarem,* e cio dopo ch' in ispazio di tre anni ci abbia estorto più di venti borse, ed ora siamo tenuti per più vili ed

odiati de' Giudei, Zingari ecc. come capitali loro nemici, nè è possibile più di sussistere. — E per non attediarle di più col raccontarle *inennarabilia et horribilia, cum non sit finis tiranicidis et iniquitatis eorum*, noi ridotti tutti all' estremo ricorriamo all' Emo Collegio di pietosissimi Padri, di fraporre l' altissima protezione del Beatissimo Padre nostro Pio, e veramente piissimo, il felicemente regnante, appresso la corte di Vienna, siccome fece sott' il regno *piae memoriae Mariae Theresiae* e dopo ciò si degnassero a raguagliarci, perchè possiamo prender l' opportune mesure, per spedirne abili sogetti alle due metropoli di Vienna e Costantinopoli, non tanto per la conferma de' sudetti Fermani, quanto per la possibile loro esecuzione, comechè coi rispettivi Ministri si concerterà per la nostra sussistenza, benchè genuinamente lo confessiamo, che non si troviamo più in istato di far le spese necessarie per sudetta spedizione, e per le Curie di Costantinopoli rese insaziabili, com' anche per risarcimento de' Conventi trovandosi esausti, ed indebitati. E quel che è di più dobiamo abandonare per necessità questa Missione, perchè li nostri giovani non vengono ricevuti, se non nel solo Stato Ecclesiastico, ed anche da codesto vengono mandati indietro; dunque Le preghiamo, che ci raccomandino almeno alle Corti d' Italia, per ricevimento de' medesimi. Per la qual grazia ecc. Fojnica S. Spirito nella Bosna Othom. li 28. Agosto 1792. Umilmi, divmi ed ossequiosissimi servi ed oratori: fra Giuseppe Ivich, Definitore, fra Paolo Stoicich, Def., fra Michele Kobacich, Def., fra Filippo Csovich, Def., fra Francesco Vucsevich, Custode, fra Gregorio di Varess Ex.-Provinciale ed Ex-Dfre. Genle., fra Francesco Grazich, Ministro Provle.

Izvornik kano pod br. XII.

XV. G. 1816. Beč. Cesarska državna kancelarija izvješćuje sv. stolicu o svome posredovanju kod bosanske i carigradske vlade u prilog franjevaca.

Vienne 14. Mai 1816.

1. Excellence! Le Consul de Sa Majeste a Travnik ayant envoyè ici dans le temps une copie du Memoire ci-rejoint sur les vexations souferts par le Clergè et les habitants de la Bosnie, le soussignè Conseiller d' Ètat et des Conferences vient de transmettre cette piece a l' Internonce Imperial et Royal avec ordre d' employer tous les moyens possibles auprès du Ministère de la Porta pour faire cesser les plaintes ènoncès dans le dit Memoire. Quoique l' èsprit d' insubordination, qui distingue la nation bosniaque, et paralisse même en partie l' exercice de l' autoritè du grand Seigneur dans cette Province, ne permet gueres d' attendre un succès complet des demarches du Baron Stürmer, le soussignè se flatte nèanmoins que Son Eminence Monseigneur le Nonce Apostolique Cardinal de Severoli reconnoitrà dans l' empressement qui à ètè mis de la part de la Chancellerie intime de Cour et d' Ètat à prèvenir même le

voeu exprimè dans la note de Son Eminence de 1. de ce mois une nouvelle preuve des sentiments religieuses de l' Empereur et du zele dont Sa Majestà est animèe pour tout ce qui regarde les interets de notre sainte Religion. Le soussignè saisit etc. Hudelist.

2. Eminence! Conformement aux ordres reçus, le Consul de Sa Majestè a Travnik a profitè de sa premiere audience après du nouveau Gouverneur de la Bosnie, pour recomander a sa bienveillance, et protection spèciale le Clèrge Cattolique de cette province. — L' extrait ci-joint du rapport y relatif de M. de Collonel Paulich ferà connaitre a Son Eminence Mons. le Cardinal Severoli, que Sulejman Pascha sans dissimuler dans sa rèponse les obstacles, que l' èsprit recalcitrant et inquiet des Bosniens opposoit a sa bonne volontè, s' est nèanmoins prononcè de la manière la plus satisfaisante en faveur de dit Clergè, et a promis d' employer son autoritè a reprimer les atteintes aux vexations qu' on se permettroit contre le Ministres de notre s. Religion. En s' empressant etc. Vienne le 27. Mai 1816. Hudelist.

Travnik 30. Avril 1816. 3. Je profitai de l' occasion de ma premiere visite officielle auprès du nouveau Gouverneur pour recommander en amitiè le digne Clergè d' ici a la protection genereuse de Son Excellence. Il me repondit en ces termes: „Vous connoisez très bien depuis long temps la difference enorme, qu' il y a ici dans la Chrètiennetè entra la Religion Catholique e la grecque. Vous savez aussi, qu' on peut se fier surement sur la fidelitè des prèmieres, et jamais sur celle des seconds. J' ai ètè toujours content de la conduite des prètres Catholiques d' ici. De telles braves personnes et fideles mèritent surement d' être non seulement recommandès, mais qu' on les protège. Si le cas donc arrivat contre sa volentè espresse, que quelqu' un se permettroit d' opprimer un de ces Religieux, ou seulement de l' offenser, cèlui-ci n' à qu' à porter ses plaintes ou a moi ou a vous, et on lui rendra justice. Je vous prie en ami de faire connoitre au Clergè pour sa regle et direction ces sentiments et ces fermes assurances". A un accueil si favorable contre toute atteinte donnè a cette reccomandation de ma part, j' ai repondu avec remerciemens le plus sinceres. Proconsul Paulich.

Izvornik kano pod br. XIV.

XVI. God. 1828 Bosanski vezir Abdul-Raman paša javlja biskupu Miletiću, da preduzeto oružanje nije napereno proti kršćanom, te hoće da on to raji obznani.

Tebi o biskupe, priliko izgledna naroda Isusova, stupe stožerni redovničtva latinskoga, svrha ti se srećom okrunila, ovo se od mene na znanje daje. — Imajući se porad njekog potrebitog obzira i opreznosti svi sliedbenici vjere Muhamedove na pomnjivom bdenju i opaznom oprezu gotovi naći, kako po ostalih mjestih carskih pokrajina sva braća svietle vjere Muhamedove marljivim okom na

oprezu stoje, tako i u bosanskom vilaetu morajuć se sve staro i mlado vjere Muhamedove pripravno na oprezu i bdijenju naći za utvrdit i učuvat carsku državu, počeli popravljat se gradovi, hrana sabirat i ostale stvari prikupljat, koja videći njeki slaboga i nedokučljivoga uma, svojimi izmišljenimi izpraznostmi počeli su mozgom priprostitih ljudih, kao s koncem oko prsta zamotavat, kao da je cilj ovizih priprava naperen proti raji, te da ćemo na raju udarit. Začuvši dakle mi sada, da su taki izprazni i izkoni razgovori maloumnu raju u strah i smetnju oborili, zarad toga zapovied čestitoga Cara poslana je po svih kadilucih, da se od tog ništa ne govori. I ako bi tko što govorio, da se takov razgovor utrne. — I ti dakle, spomenuti biskupe, znaj podufano, da se ove priprave samo porad opaznog čuvanja čine, a ne protiva poslušnoj raji, oli bosanskoj oli koja se u okolu nalazi. Ovo dakle svoj raji pod tvojom biskupskom vlašću nalazećoj se prikaži i dobro im i u uši i u pamet uvrti, da se svak u miru svojim poslom zabavlja, a takim izpraznim razgovorom uši neprilažu. Tako da si učinio i po ovoj se bujruktiji vladao. Na 28. Redžeba 1243. (po Is. dne 16. veljače 1828).

Izvornik s prevodom u arkivu franj. bos. države.

XVII. God. 1832. Dopisi Rešid-Mahmut paše, bosanskog vezira, na franjevce, da se oni i katolici ne pridržuju bosanskim ustašem i ničeg ne boje od strane carskih oblasti.

1. Viernomu i našemu bogomoljcu (Ahirdovadžiji), biskupu fojničkomu. — Vierni i bogomoljniče moj biskupe fojnički, posli našega pozdrava javljamo tebi, kako smo od naših vjerodostojnih ljudi iz toga kraja i od drugih, što dohode od tih miesta, razumili, i iz blagodarnosti čujemo viernost, koju si imao i imaš prama državi našeg *haliedevleta*, i nama bi vrlo drago to, što si vieran (sadik) podisto, zato ti dajemo na znanje sada, kako i mi svejednako se spremamo, da dojdemo sobom u Bosnu s velikom vojskom sa tri strane na poganoga i prokletoga Husein-kapetana, i na 15 ševala, to jest po barjamu, ako Bog da (himšallah), polazimo ovdale i uzdamo se u Boga, da će taj prokletac do malo vremena primit svoju plaću; zato i ti, kao vieran našemu visokomu *devletu*, kako si bio i jesi, da ne pristaneš nimalo, i da gledaš na svaku ruku i na svaki način, da svjetuješ što je dobro i uputno i za bolje, sve vierne siromašne carske podanike (raju), koji su god pod tvojom rukom i u tvojoj biskupiji, neka se pritrpe i zabavljaju mirno svojimi poslovi, a kad mi stignemo tu na bosansku granicu, onda ćemo dati njima naše naredbe i pisati. a kako budemo zapoviedati, tako neka urade, a uzdamo se, ako Bog da, da ćemo ih brže izbaviti od svih muka, što su podnosili i podnose na silu od toga prokletca. Tako se vladaj, kako ti zapoviedamo i da si od Boga zdravo. U Manastiru (Bitolje) dne 16. veljače 1832. Rešiet-Mehmed paša.

2. Noi Visir Machmut Pascia col grazia di Dio et Ordine Reale

Governatore di Bosnia e di Tessaglia ecc. A voi dilettissimi, Vescovo, Guardiano, Canonici, Parochi, Diaconi et tutti gli. uffiziali funzionarj Latini della Legazione di Fonizza etc siate in salute ed in pace e vi avviso. Fin ora siete ben informati, che tutti i tentativi, l' esagerazioni e gli atti del malvagio ed empio Chussein-Capitano sono stati ismentiti, dolosi e perniciosi, perchè questo infame per la sua naturale malvagità, empiezza e cupidigia, e per arbitrarj caprizj ed ingiurie, si dichiarò apertamente ribello, infedele ed ingrato presso il benevole e benefattore suo *Sovrano* e con varie, odiate ed erronee invenzioni procurò di strascinare ed introdurre nella perniciosa e faziosa via dell' anarchia una parte dell' aggressione degli ignoranti, corroti e malevoli, e così il male dell' anarchia si è propagato, il quale come l' esperienza giornaliera c' insegna, porta lo sconvolgimento del buon ordine e della giustizia, l' inquietà e la disgrazia della popolazione e generalmente tutti i mali. — Il potentissimo nostro Augusto Sovrano con i più profondi paterni e pietosi sentimenti desiderando di essere considerata la pace e la pubblica salvezza dei suoi sudditi ordinò noi pel governatore di questa Provincia e così le truppe Reali sotto i nostri ordini di operare con tutta la giustizia ed equità alla ripristinazione dell' ordine a alla conservazione della quiete pubblica e sicurrezza individuale, e di essere punito, secondo le leggi della giustizia, il malevole ed ingrato traditore Chussein-Capitano, come cagione dell' anarchia e dell' ingiuria. Noi dunque avendo per base il benevole desiderio e le disposizioni del nostro Augusto *Sovrano* e propriamente guidati dai sentimenti della filantropia e della giustizia per il bene dell' umanità, senza perdere tempo siamo arrivati qui e le nostre truppe si estendono fin a Priepol, Jenni Varussi e Vissegrad, e spero coll' ajuto Divino presto d' incamminare sopra Serraio, perchè fin ora senza successo, ma anche colla gran perdita, furono i tentativi degli agitatori ribelli scoragiati dalla lor empietà e dalle forze militari. — In questo terribile ed orrendo avvenimento attribuito alla malvagità individuale e nò in generale al popolo, rendo necessario di prevenire il suddetto popolo dei mali dell' anarchia, e per ciò non manco di scrivere anche a voi, come agli altri scrissi, e di consigliarsi paternamente che col tutti i modi siate allontanati dai perniciosi tentativi dei ribelli, anzi voi i religiosi ufficiali, come più savj, siete in dovere di dare al popolo i necessarj consiglj che stiano fedeli al loro legitimo *Sovrano*, come sono stati in varie altre epoche, e che per questa loro fedeltà sono particolarmente proveduti coll' aposito *Chat-Serif* del benedetto Sultan Mechmet, e che da noi saranno conservati i suoi sacri ordini e sareste protetti ed amati, come noi pure siamo autorizzati ed in piena disposizione di perdonare anche quelli che furono ingannati dai erronei consiglj di Chussein-Capitano, basta di ubidire e di entrare nella reta via della giustizia e dell' ordine, perchè nel delito di lesa maestà si trova presentamente il solo traditore e malevole Chussein-Capitano, e per essere adempito da parte vostra coll' onore, e pienamente il

dovere di fedeltà vi rimettiamo il presente, il quale faci notto ai Conventi subalterni. Dato il presente Buruldino dal Divano di Bosnia, Erseca, Clis e Tricala nel luogo di Senizza li 29. Aprile S. N. (11. Maggio S. N.) 1832.

3. Noi Visir Machmut Pascia Governatore di Bosnia e di Tesaglia ecc. ecc. ecc. Ai diletissimi il Vescovo, Guardiani, Parochi, ed a tutti gli ufficiali funzionarj religiosi, ed ai amatissimi sudditi Ottomani Latini della Legazion di Foniza, Siutisca e Cresciova salute, aviso ed ordine. Da ventitre giorni in avanti vi scrissi da Senizza estesamente, ora vi scrivo da qui' il Liubogostvo, due ore distante dalla città di Seraio, che coll' ajuto divino e del Potentissimo nostro Augusto Sovrano son arrivato oggidi col gran perdita dei ribelli in tutte le parti e dell' istesso malevole ed empio di Cussein-Capitano, il quale jeri si diede in fuga ed entrò nella città di Seraio, la quale essendo blocata dalle truppe reali, per ciò nessun individuo da tutti i villaggj della Legazion vostra non portasse nella suddetta città di Seraio ne' la minima cosa, ne' andasse nessuno là per qualche siassi affare, perchè se qualche uno farà arbitrio e volesse andare, sarà condannato assolutamente alla morte, e le sue sostanze saranno confiscate; e perciò voi, dilettissimo Vescovo e Guardiani, senza il minimo ritardo avvisate gli abitanti di tutti i villaggj di eseguire col tutta l' ubbidienza il nostro ordine assolutamente etc. 1832 Maggio 21. S. V. Giugno 2. S. N. da Liubogostvo.

Izvornik kano pod br. XVI.

XVIII. God. 1834. Liečnik N. Marcocchi, izviešćujuć zadarsku vladu o njekoj pošastnoj bolesti u Bosni, rad koje je tamo išao, dodaje svoje opazke o političkom i kršćanskom stanju.

Osservazione politiche sullo stato attuale della Bossina. Lo stato attuale politico della Bossina non può essere peggiore, mentre vi sovraneggia il dispotismo, uno spirito generale inclinato alla rivolta all' anarchia. Il Capo della Provincia è un personaggio veramente di merito e di sapere, ma utilmente vi presiede al governo della medesima. — I suoi voleri correlativi a quelli dell' Othomano Cesare non sono osservati dai Grandi della Bossina, i quali non ne fanno alcun calcolo, anzi vi si oppongono diametralmente. Egli non può colla forza vincere e domare l' insubordinazione, l' orgoglio, e il loro dispotismo, mentre non ha truppe bastanti per farlo. — Rassegna continui rapporti alla Corte, dimostrando la sua situazione, ricercando i necessarj rinforzi, e riceve lusinghiere promesse senza verificati effetti. — I suoi subalterni, che atrovansi al regime governativo delle popolazioni della Provincia sacchegiano le sostanze de' sudditi con inaudite ingiustizie, riscuotono i tributi, e ricusano di sborsarli all' erario. — Le istanze de' sacrificati non sono esaudite, e loro cagionano invece maggiori disgrazie. — Per impotenza, e per tema di non essere sacrificato egli stesso dal dispotismo Bos-

nese, non azzarda di gastigar disubbidienti, il Rettor del Governo, ed intanto i delitti si accrescono, le violenze si commettono dapertutto, sono derubate le sostanze e di spesso perfino innocentemente vengono sacrificate le vite. — Tutte le Nazioni però sono meno perseguitate del Cristianesimo. I soli Religiosi Cristiani, se vogliono erigere un sacello per celebrare il sacrosanto Sagrifizio della Messa, fabbricare le rispettive loro case di alloggio, od ampliare alquanto pella loro massima ristrettezza, devono a caro prezzo prio ottenere il permesso, e ripagarlo pure ad arbitrio della volontà de' Capi delle rispettive località della Provincia, allorchè abbisognano ogni volta di danari, quando vengono cangiati. — Se per effetto di riportata ubbriacchezza, od altra cagione alcuno della Turca nazione rimane vittima de' suoi disordini sulle pubbliche strade, od in qualsiasi altra situazione, si opprimono col più spietato orgoglio i soli Cristiani di quella vicina località, addossando il delitto al rispettivo Paroco, ed a suoi Parochiani; quindi succedono le detenzioni de Religiosi, e dei Cristiani, si passa alle percosse, e si obbligano colla forza all' esborso di rilevanti somme di danaro, se vogliono essere posti in libertà; e se riesce colla finissima Musulmana malizia di avvilupparè i Cristiani nel delitto, abbenchè in fatto sieno del tutto innocenti, succedono le morti, ed i tormenti. — Allorchè portano i Cristiani dai proprj villaggj ai convicini paesi generi per vendere, e procaciarsi col loro esito gl' opportuni famigliari bisogni, si strappa con violenza le loro sostanze, e non si compensano che per metà del loro valore, o totalmente con forza sono ad essi derubate. — La legge Othomana prescrive, che sia pagata la personale imposta da quelli soltanto, che giungono all' altezza di certa misura stabilita, e questo anno invece venne stabilito arbitrariamente ai Cristiani di essere pagata perfino dai bambini lattanti. — A continuate altre imposizioni venne obbligato il Cristianesimo, il quale minacciato, se non la paga, è costretto di vendere campi, suppellettili e perfino i proprj vestiti per sodisfarle. — Le case dei Parochi e dei loro Parochiani sono tante locande pegli Ottomani Bosnesi. Esigono a loro talento violentemente alloggio, cibario, generi e danaro. — Moglie al fianco dei loro rispettivi mariti non sono sicure della violenza dei Turchi, e le figlie vengono strappate dal seno dei loro genitori per servire di sfogo alle impure libidinose volontà dei Musulmani. Fomentano i Grandi della Pvovincia insurrezioni contro attuale governo, ed in tal guisa causarano in Derventa ed in altre località infiniti massacri, addossandone la causa alla greca nazione, pei quali, perfino le madri coi proprj figli, spietatamente perseguitate si gettarono vive ne' fiumi ad incontrare la morte. — Questi orribili fatti produssero conseguenze funeste, mentre i fuggitivi, per sottrarsi alle insidiose vitali turchesche violenze, si abbandonarono alla sbadda, e quindi s' infettarono le terre della Provincia di malviventi, che alla giornata sagrificano i tranquilli viandanti, ed assassinano le loro sostanze. — In consequenza di ciò venne di molto arrestato il commercio,

la indigenza e la miseria estendono le più profonde radici. — Le nazioni tutte, fuori della musulmana, e specialmente la Cristiana, colla più viva intensità ricercano la presenza di un Console in Bossina fornito di sapere, di fermezza, e di contegno decoroso, onde in esso ritrovare un protettore, e un difensore opportuno a tanti opprimenti ingiustizie. — La permanenza di questo potentissimo mezzo in Bossina basterebbe per certo a intimorire sufficientemente il Bossinese orgoglio, più assai che il proprio loro Governo, e porrebbe un argine insuperabile alle continuate violenze. — Il Cristianesimo in modo inesplicabile lo implora dalla del più potente de' Sovrani, dalla pietà religiosa del Principe difensore di Cattolicismo, dal più magnanimo fra tutt' i Monarchi della terra, dal benefattore attuale della religiosa cristiana nazione Bossinese, e dal più Augusto fra Cesari, Francesco Primo. — Dubitar non osa il popolo cristiano di quella Provinc a, che Cesare benigno vorrà sollecito condiscendere a suoi voti, e che in tanta calamità possa egli essere abbandonato da chi con inveterato diritto può estendere il suo dominio possente sù di esso. — Che se l' avverso destino volesse fatalmente opporsi ad ottenere un tanto bene; lo stato di sua insupportabile estrema violenza, in cui si attrova impresso con minacciante total eccidio lo costringerebbe ad implorare colle più vive voci del cuore la protezione di qualsisia altro regnante. Ma esso confida nella pietà e nella clemenza di Cesare, e me fa istrumento opportuno per innalzare a far giungere i supplichevoli suoi voti al misericordioso suo trono. — La qui unita lettera del Rmo. Padre Ministro Provinciale, che in originale si allega, conferma l' esposta situazione infelicissima del cattolico popolo Bosnese, che merita veramente pietà e compassione. — Infinitissimi altri anedoti si potrebbero annoverare sulle avversità dei Cristiani Bosnesi vertenti, i quali basterebbero per certo ad empiere un volume, ma per ora il brevi mano esposto è già bastante per far conoscere a Cesare lo stato di tanti mali, che spietatamente travaglia il cattolico gregge ottomano oppresso da barbarissima politica nella sola Bossinese Provincia, mentre in ogni altra dello stesso Impero si attrova di molto più felice, e priva di tante sciagure.

Prepis kano pod br. XV. — Bosnia vol. XI.

XIX. God. 1837. Biskup Barišić obraća se na cesara Ferdinanda I., opisujuć žalostni položaj katoličkog svećenstva i pučanstva u Bosni, te moleć ga da im izposluje koju polakšicu.

Auguste Caesar, Mecoenas Amplissime! Afflicta ac pene aerumnis confecta Bosnensis natio Catholicorum, quae a 4. ferme saeculis amaram servitutem experitur, sub imperio Sultanorum ad Te Auguste Caesar confugit, Tuoque potenti potrocinio sorte meliore se fruituram confidit. Incredibilis est vexatio, quam in iis partibus Christianum nomen patitur, eoque incredibilior videtur, quod undique Christianis populis stipati simus, ac in meditullio quasi totius

Europae positi, Affricano more gubernemur, tractemurque; nec sit qui misereatur nostri, quique relaxet catenas, quibus constringimur, mitigetque servitutem, ad quam dudum damnati sumus. Neque nos de Imperatoribus nostris tantopere querimur, praesertim de Mahmud Sultano feliciter regnante; nam multis beneficiis suam erga hanc nationem clementiam patefactam fecerunt, variis privilegiis populum et clerum afficiendo; quam clementiam tum avi nostri, tum nos quoque obsequio, veneratione ac veraci obedientia semper testati sumus, ut sancta Religio nostra indispensabiliter jubet; quod ipsi Bosnenses Turcae, quibuscum vivimus, sponte fatentur. Nam neque in publicis eorum regestis, neque in hominum memoria ullum exstat documentum, quo probaretur nos quidquam contra statum politicum sive legitimam auctoritatem machinatos fuisse, multo minus egisse, quamquam dolendum in modum oppressi simus. Extremis his temporibus, quibus regio haec infelix saevum spectaculum fuit bellici furoris, nos insignia fidelitatis erga legitimam potestatem dedimus specimina. Quum enim multis promissis sollicitaremur, ac terribilibus minis urgeremur a rebellibus, ut in eorum favorem arma caperemus contra Sultani exercitum huc appellentem, nos neque illis allecti, neque his territi, jacturam bonorum nostrorum magnam libentius subivimus, quam contra legitimam auctoritatem debellare voluissemus. Itaque sempèr fideles, ac legitimis magistratibus addicti, tanquam mitissimae oves eorum mandatis paruimus etiam duris et nostra fidelitate indignis, tributa aliasque impositiones solvimus, praemium a Deo expectantes, et a legitimo magistratu favorem pro nostra nunquam interrupta submissione, pro qua tamen acerbiora in dies nobis imperantur nostrumque nomen deletum iri praevidemus. Hiccine est diuturnae nostrae fidelitatis recognoscentia? Nullum frenum imponitur subalternis judicibus, neque aliis Muslomanis, qui pro lubitu ac insatiabili pecuniae aviditate spoliant innocentes Christianos, mulctis enormibus afficiunt, sine delicto, sine testibus, miris ac indignis artibus incusant, trahunt ad judicia, detrudunt ad tetros carceres quin aliquid eis sustentandae vitae impertiant. Eo fine id faciunt,, ut si quam substantiam habemus, nobis adimant, maxime vero pecuniam, si quam magno labore acquisivimus, nobis extorqueant. Nostrum delictum est, Magnanime Caesar, quidquam legitime possidere, nullum certum rerum nostrarum dominium habemus, cum rapinis, usurpationibus frequentissime locus sit in rebus nostris, idque non modo per Turcas indiscriminatim, verum per judices ac dominos nostros terrestres, saepe hinc speciosis titulis utuntur ad cohonestandas rapinas, quum omnia sibi deberi arbitrentur. Cum aliquem Christianorum observant ex commercio sive agricultura, vel quavis alia industria mediocriter bene subsistere, illico nova stratagemata cudunt, quibus eum accusent, ac tandem spolient. Si domum magnam aut emimus, aut nostris sumptibus extrui curamus, judicum et potentium Turcarum indignationem incurrimus, ac atrocem eorum libidinem ad rapinas excitamus, quo fit ut si quam pecuniam habe-

mus, ea omnino occultanda sit, ac si furto sublata foret; domos humiles ac tetras inhabitemus, quamquam saltem pauci meliori haberi possent; hinc miserum in modum languet commercium nostrum. Si equum bonum, bovem, vaccam (ignosce Auguste Caesar!), canem etiam gratiosum aut felem domi habemus pro nostro quotidiano uso necessaria, impune haec nobis diripiuntur plangentibus filiis nostris; ac plerumque nihil nobis solvitur vel levissimo pretio recompensatur. Misera sors nostra! quum domini terrestres quidam judices, ac nonnulli praepotentes Turcae quamvis ex praedictis rebus vel similibus habere anhelant, solent quandoque nos interrogare non sine dolo, quanti res ipsa valeat, quibus hanc, et non aliam responsionem dare audemus: „Domine ego sum tuus, equus et coetera similiter tuus est; fac quod tibi videtur". Inaudita saevities! Avertat Deus justum pretium contendere, aut rem, quam volunt, venum non esse, reponere, uti saepissime non est; ictus crudeles, conviciaque reportaremus, magnumque odium concitaremus in nos. Hoccine est verum dominium rerum, ac legitimorum contractnum usus; qui tamen saepissime apud nos exercentur. Majorem indignationem adhuc incurremus, multoque graviori periculo nos resque nostras exponeremus, si in tribunalibus reclamaremus contra violentias ac enormissimas laesiones; nam qui nos depopulantur, iidem saepe pro tribunali sedent, vel si judices non sint, seipsos faciunt, omnemque injuriam nobis illatam cohonestant ut volunt; mille testes si haberemus Christianos, nihil eis in tribunalibus defertur contra Turcas; ast unus eorum sufficit ad probandum quodcumque crimen contra Christianos, crimen fictum et excogitatum; neque inquiritur qualis sit testis, probusne an subdolus, vel quibus passionibus praeoccupatus, sit perjurus, sit infamis, mendax, modo sit Turca, testimonium illius verum est contra Christianos. Nec audemus pene cogitare de exceptione testium quidni audebimus de facto excipere; hoc esset crimen inexpiabile nisi capitis amissione, aut certe ingenti mulcta, multisque et acerbissimis ictibus. Quamobrem tribunalia, quae ubique terrarum eriguntur ad servandam justitiam, ad sublevandos oppressos, ad refrenandam avaritiam, verbo, ut quisque pacifice suum posideat vel injuste ablatum repetere possit, nobis sunt non modo incommodo sed etiam damno, cum non solum nullam libertatem habemus ad tuendam innocentiam nostram, vel ad urgendas recompensationes enormissimarum laesionum, quas continuo patimur, sed etiam majores damnificationes ac injuriae inde oriantur. Haec causa est, quod vix aliquis Christianorum judicio contendat cum Turcis, iique audaciores fiant ad diripiendas res nostras. Domini terrestres tamquam vilia jumenta tractant inquilinos suos, et alios Christianos quovis modo sibi subjectos; plus illis, quam nobis laboramus, qui labores non comprehenduntur contractibus de habitandis domibus campisque excolendis; proin sunt gravamina insupportabilia: diebus Dominicis, ac festivis Sabaoth ad servilia opera compellimur, quin Sacrum audire, minus cetera religionis officia praestare possimus. Nullam causam dedimus sussur-

ris et revolutionibus, quae diu infelicem hanc patriam nostram affligunt, qui semper pacem amavimus, nihilominus omnes funesti effectus inde orti super nos gravitant; miserae et humiles domus nostrae militum castra factae sunt, uxores, et filii nostri cum eis confunduntur, vel sub dio inclementi aurae expositi habitant, neque nobis de habitatione providetur. Militibus continuo servitia praestamus, impositiones gravissimas solvimus iis sustentandis, a quibus multa mala patimur. Quidquid placet etiam novis militibus, qui se filios Sultani jactitant, tollunt ex casis nostris: insidiantur quoque pudori uxorum, ac filiarum nostrarum. Haec nos patimur, iisque incommodis extenuamur. Auguste Caesar, dum ii, qui arreptis armis (Turcae Bosnenses) contra legitimam potestatem acerrime pugnarunt, amplis domibus, ac tapete stratis cubilibus libere fruuntur, novisque judicibus saepius a latere sedent; illi vexillum ac ferrum acutum pro submissione opposuerunt, ac modo impunes saltem multi suis bonis ac rapinis utuntur et nos mitissimi agni eorum crimina acerbissimis poenis luimus. Rebelles veniam consequuntur, qui primas partes in illegitimo bello sustinuerunt, in pristina jura restituuntur; nos autem fideles subditi diris vexationibus opprimimur; sanguinem nostrum sugunt, et quae nobis cariora sunt auferunt in vindictam fidelitatis nostrae, idque plangentibus, ac plane ullulantibus parvulis nostris ac nobis, quibus corda scinduntur violentissimis rerum rapinis, quae vitae sustentandae fortunisque augendis multo labore acquisitae fuerunt. Miserae domus nostrae militibus vacuae popinae sunt ac tabernae aliorum Turcarum: plures non contentantur iis, quos domi habemus, cibis, ac potibus; quare noctu etiam nos ad vicinos pellunt, rigentibus saepe hyemalibus brumis, et aliis praesentibus periculis, ad quaerendos exquisitiores cibos ac potus: filios et uxores nostras aut foras ejiciunt, aut ad stabula dormitum compellunt agnos, vitulos, gallinas, pullos mactant ipsi, vel nos mactare jubent, coquunt, vorant, reliquias secum asportant; nec infantium vagitus, nec matrum fletus, nec ima suspiria nostra et humiles preces leniunt indomitam hospitum indolem. Si antequam ingruant ad portas ingrati hi hospites praedicta animalia abscondamus, tamquam rabidi ac famelici lupi sus deque percurrunt, animalium voces imitantur, nimirum glocitant, mugiunt, sibillant, donec occulta praeda se ipsam prodat: pro exigua mellis quantitate alvearia nostra evertunt, apes occidunt, melque lambunt; sicque irreparabilia damna nobis impune inferunt. Mane antequam discedant, petunt sibi pecuniam vel alia munera dari, quod cum impune potuerint, (ut ipsi dicunt) non mactaverint nos in domo nostra, in mensa nostra, inter uxores ac parvulos nostros; plurima haec sunt dolorosissima exempla in Bosna, quin ullum juris remedium supersit iisdem tollendis. Nam si ad judices eos deferamus, aut nobis non creditur (multi ex judicibus etiam has crudelitates exercent), vel si quam fidem nobis haberent, cum nullam efficaciam ponant in puniendo direptores rerum nostrarum, magis eos concitarent in futuras violentias et rapinas plaudentibus ple-

rumque ipsis judicibus. Sed neque ignorant judices tanta nos pati, nam probi quidam Turcae rebus nostris miserentur, ac oppressores ad judices deferunt sine ullo felici effectu.

Ex nostris equis nos deturbant et dejiciunt cum in via eis occurrimus; ac nisi descendamus, nec a calumniis et conviciis abstinent et saepe verbera infligunt; non excusat grave incommodum descendendi, non praeceps via aut senilis aetas; in medio flumine crudelem hanc ceremoniam facere debemus. Cogunt nos frequenter ad coemendos agrorum proventus, qui ad eos spectant puta triticum, granum indiacum, et cetera, quum horum pretium aut leve est, aut praedictae res usui eorum minime inserviant. Quanti volunt, tanti haec nobis vendunt: periculosum esset de pretii enormitate conqueri, vel res non esse nobis necessarias, emendum est (si haec violentia emptio dici potest) atque statim solvendum pecunia saepissime mutuo accepta. Solent ceterae nationes penes vias publicas domos et tabernas erigere, tum propriae utilitatis promovendae gratia, tum accurentium viatorum commodo, quae nobis omnino fugiendae sunt, atque in densissimis silvis, locisque abditis tuguria figenda ut a transeuntium rapinis liberari possimus, quamquam in haec quoque loca fumi et semitarum signis nos insequantur. Horrorem incuteret, qui omem humanitatem non exuerit, conspectus locorum, quibus in locis in Occidentali praesertim Bosnia Christianorum tuguria jacent. Saepius ligna caedimus Dominis nostris terrestribus, quae ad exteras regiones vendunt, nostris bobus ad ripas fluminum eadem vehimus longo itinere multas dies insumentes, quin aliquid nobis solvant ingrati Domini, aut victum saltem praebeant. Nos ipsi nos, Auguste Caesar! non raro trahimus trabes, ac cetera materialia, boum vices gerentes. Si inquieti et seditiosi essemus, si in publicam auctoritatem umquam deliquissemus, duram hanc servitutem nostrarum machinationum dignam esse poenam fateremur; verum nihil nobis carius, nihil cordi magis fuit, quam parere, nihil sacratius, quam reddere Caesari, quae sunt Caesaris, tamen pro praemio praeclarorum speciminum majoribus acerbitatibus afficimur; nec gentium nec naturae sacra jura servantur. Omnes ferme Turcae jus plenum in nos exercent, sanguis noster, nostra vita vilibus insectis comparatur; pereunte aliquo Christianorum ex Turcarum insidiis, e pluribus unum canem periisse dicunt. Notum est Tibi, Auguste Caesar! omnes viciniores Christianos populos, qui Sultani Imperium colunt, cum armis, tum maxime Augustorum Regnantium patrocinio, qui eorum calamitatibus miserebantur, jam ab oppressionibus, et violentiis liberatos Divini cultus exercitium in Templo, pacem domi, libertatem in foro consecutos esse; nos vero acerbioribus malis premimur, nos, qui neminem laedere volentes, omnibus nationibus vastissimo Sultanorum imperio contentis diuturnam neque umquam seditionibus notatam vel interruptam fidelitatem intrepide opponimus.

Quod ad Religionis spectat exercitium et sacros Ministros nostros, non minorem horrorem incutit; omnes vias ineunt, callidas artes

adoptant, ut Sacerdotes nostros circumveniant, et mulctis pecuniariis afficiant, Divini cultus exercitium ut impediant nihil praetermittunt. Non solum Ecclesias erigere nobis in patria nostra prohibetur, verum paucas superstites ab eorum furore vetustate collapsas reparare non licet sine ingentis aeris profusione; pluris constat licentia reparandi Ecclesias et Conventus, quam ipsa reparatio. Domos parochiales exstruere pariter prohibemur sine judicum licentia, quam libenter peteremus, ast plurimum aes pendendum est. Atque haec tollerabiliora essent, verum pro stabulis et horreis erigendis, pro hortis sepiendis et consimilibus magno pretio facultatem vix obtinent sacerdotes. In his saevius agunt cum sacris Ministris, quam nobiscum, eo quod putent habere miseros multam pecuniam, magnasque summas quotannis percipere ex Christianorum partibus. Quamobrem omnem malitiam exerunt, ut exiguis fidelium oblationibus eos spolient. Utinam cessarent saevire, postquam magno dispendio obtenta facultate sacerdotes nostri quidquam erigunt novi, aut collapsi restaurent; ast tum maxime furiunt, fingunt nimirum et deferunt ad tribunalia Ecclesias esse factas, vel quovis modo facultatis obtentae limites transgressos esse vel etiam (Bone Deus) arcem sive propugnacula exstructa esse, adversus legitimam auctoritatem. Mille talia excogitantur in tribunalibus, saepe conniventibus ipsis judicibus ut facilius pecuniam extorqueant. Facto demum examine licet falsas fuisse delationes enormiter tamen solvere debent, partim iis, qui examinant aedificia, partim vero judicibus, ut non raro ii sumptus superent aut certe exequent aedificiorum valorem. Cum sacerdotes queruntur de profuso aere, illud juste solutum esse respondent judices; nam inquiunt: si verae fuissent relationes, capitis paena delicta haec solvenda essent, modo quia innocentes estis pecunia innocentiam redimere debetis. Ecclesias non habemus nisi paucissimas, quinque nimirum: tempore autem invasionis Turcarum ultra 100 numerabamus, quas Turcarum furor aut igni tradidit, aut a fundamento distruxit. Numerus vero Christianorum est 130.000 In campis itaque et coemeteriis festis diebus ad sacra convenimus; altaria erigunt ministri nostri sub quercu aut quovis arbore, sacram mensam palmis rudibus vel tabulis ligneis de super et a lateribus tegunt, ne paramenta sacra et ministri ingruentibus pluviis et nivibus undique pateant; nos vero Christiani sub dio genuflexi sacris functionibus intersumus, ventis, nivibus, pluvis ac rigidissimae aurae obnoxii et expositi, atque praedictum etiam modum altaria sacra tegendi maxime tabulis ligneis nobis invident non solum Turcae, verum in multis locis prohibent, vel persolutis sacris functionibus illico destrui jubent. Non raro aes pendimus pro erectione et conservatione horum altarium, quae tamen in locis remotis erigi solent. Campanis uti penitus prohibemur nisi in duabus Ecclesiis, quem usum magnis sumptibus largisque donis conservarunt Patres nostri. Hinc quoniam dispersi huc illuc miseri Christiani, nec facile diebus festis ad sacra convenire possint, congruo tempore, bovino cornu inflato ex altioribus

locis signa dantur, ut rem divinam celebraturi in unum conveniant; tamen et hoc in plurimis Paraeciis districte, et sub poenis gravissimis inhibetur; paucis ante annis quidam Parochus, qui eum morem convocandi populi introduxit in sua Paraecia, celeri fuga vix vitam salvavit. Domus quoque Parochiales nostrorum sacerdotum sunt quotidianae grassantium Turcarum tabernae, quaeque volunt quaerenda, atque apponenda sunt: otiosi, vagabundi, assassini, potatores, servi domini, diligenter inquirunt ubi habitent sacerdotes nostri, ut eos magis affligant. Scimus a natura ac S. Evangelio praescriptam esse hospitalitatem, ast major imo maxima Turcarum pars non veniunt hospitum more, sed tamquam latrones, et assassini petunt, quae sciant non reperiri in domibus, animalia mactant, res chariores auferunt nec sacris utensilibus quandoque parcunt, quae aut sacrilege ausu profanant, aut tollunt. Saepius solvere debent Sacerdotes, ut ingrati hi hospites e domo excedant. Sacerdotum equis ad libitum utuntur, munera continuo exigunt, meliores equos parochorum perpetuo rapiunt, exiguum vel nullum pretium reddentes. Advenientibus Turcis saepe fugiunt e domo parochi per secretas portas ad hanc fugam unice extructas, ut sese subtrahant verberibus ac mille ludibriis, quibus plures domi afficiuntur, tum totam domum depopulantur. Plura privilegia Sacerdotes nostri interventu maxime Augustae Domus Austriacae, quibus divini cultus exercitium tollerari praecipitur, verum aut nihili pendunt aut ad cujusvis privatum arbitrium explanantur; inconsultum et periculosum est quandoque praedicta Decreta oponere. Judices, Cadii dicti, conjungunt (in) matrimonium catholicos, quotiescunque sese ad eos conferunt, quamquam in secundo consagvinitatis gradu conjuncti sint, vel alio impedimento etiam naturali irretitos, modo solvant; immo etsi legitimam uxorem habeant; hinc magnam corruptelam in Religione nostra inducunt, ansam dant malis Christianis puellas et viduas rapiendi, nam etiam raptas vi copulant raptoribus ac polygamis, execrabile monstrum in Religione nostra exercentes. Iidem Judices cogunt Sacerdotes nostros minis ac mulctis pecuniariis vel etiam verberibus ut incestuosa, sacrilega et naturae adversantia praedicta matrimonia rati habeant. Haec sunt etc.

Datum Romae die 25. Novembris 1837.

Dominus servus et Cliens Raphael Barišić etc. nomine omnium Catholicorum in Bosna.

Izvorni prepis kano pod br. XVIII.

XX. Relatione[1] *data all' Imperatore dal Sign. Athanasio Georgiceo del viagio fatto in Bosna l' anno 1626.*

Doppo la relatione, che feci a bocca, mi comandò V. M. Cesarea che quella ancora in inscritto spiegassi, e perchè alcuni notati, ch' avevo fatto nel mio viagio non poteva havere a mano, fino che

[1] L' Originale della Relatione trovasi nel Cod. 218 p. 480 dell' Archivio di propaganda Fide.

certi mercanti Bosnesi con altri miei scritti non me le mandassero, non poteva per consequenza fare in scritto quella relatione, che V. M. Cesarea desiderava. Hora avendoli ricevuti vengo adempire il comaudamento di V. M. Cesarea dividendo la relatione in tre parti, come anco a bocca, se ben mi ricordo, haveva diviso. Una parte della beatissima Virgine d' Olovo, alla qualle in nome di V. Ma. Cesarea, della Serenissima Imperatrice, e dell' Illustrisimo Signor Conte d' Althan presentai e doni e voti. Seconda, del Regno di Bosna, dove essa Beatissima Virgine si trova. Terza, delle cose, che giornalmente notava cominciando da Buda sin al Regno di Bosna. Di tutte tre parti quello ho veduto istesso e potuto investigare mi sforzarò di spiegare con verità e brevità nel modo e maniera, che segue:

PARTE PRIMA.

Della Beata Vergine d' Olovo.

Questa parte si dividerà in altre tre parti: 1. perchè la B. V. si chiama d' Olovo? 2. come miracolosamente venne in quel loco? 3. che miracoli facesse in quelle parti?

Perchè la Beatissima si chiama d' Olovo? Olovo è stato anticamente un Castello fortissimo fabbricato sopra Monte assai alto, che da una parte ha grandissimo precipizio, e viene esser separato dall' altro Monte quasi di simil altezza, tra li quali passa un fiume non molto grande; da due parti di detto monte sono ancora precipitii, ma tali che persone gagliarde potrebbero salire, dalla quarta parte è puoca salita e da quel canto è strada comune. Hora di detto Castello non si vedono che alcuni vestigi. Alla costa della Montagna, sopra la qualle è il sudetto Castello è un Monastero sopra certe rupi, molto antico delli Rdi. padri di S. Francesco del Osservanza, nel quale in una Cappella fabricata a fianco della Chiesa è l' immagine della Beatissima Vergine sopradetta.

In questo Monasterio potranno essere tra padri, chierici e laici venti in circa di Giovani, che imparano le lettere appresso di loro; e che venuti all' età legitima, si vogliono far frati, sono dieci, li quali dal Monastero sono spesati e vestiti. Di simil farò mentione in altra parte, quando trattarò del Regno di Bosna. Sotto del già detto Monastero è il Borgo, che secondo la Montagna va descendendo, nel quale sono cento case di Christiani e trenta di Turchi con una loro Moschea. Sotto poi del Borgo corre il fiume, che passa per mezzo delle montagne sopradette, nel quale si trovano buonissime trutte e nella sua arena gran quantità di piombo, che in lingua Slava si chiama olovo, dal quale il Borgo, Monastero et Castello, et per consequenza la B. V., hanno la loro dinominatione, ò veramente dalle miniere di Piombo, che anticammente poco discosto da quel luogo si lavoravano. E questo basti quanto al nome della Beata Vergine.

Come l' Imagine della Beata Vergine vene ad Olovo? E' una citta in Bosna chiamata Zvornik, discosta da Olovo due giornate in

circa, la quale essendo stata presa da Turchi, una imagine della B. V. depinta sopra la tavoletta di quella grandezza e forma, che ho presentato a V. M. Ces. essendo in una Chiesa, che (come mi persuadono volevano farla i Turchi Moschea) si parti di là e s' appoggiò ad un arbore, ch' era a canto di fiume Drina, che corre sotto la sudetta città di Zuornik, la quelle vedendo un Turco, che a casa per quella riva cavalcava armato, subito strinse il cavallo e con la lancia fece un botto sopra la corona della B V. che hoggidi appare il segno; fatto ciò immediatamente quella infelice bestia con altra bestia del Cavallo cominciò a correre in quà in là, come s' havesse havuto mille spiriti adosso; e doppo haver bene stancato se e cavallo, si precipitò in quel fiume; et ogn' anno nell' Assontione della B. V. tre volte insieme con lá lancia e cavallo si rivolta, che Christiani e Turchi vedono, e se bene li Turchi istessi dicono, che quello è un segno lasciato da dio, acciò altri prendano esempio da quel scellerato, che non bisogna trattar l' imagine della B. V. in quella maniera ma honorarla, tuttavia alcuni Turchi pocho pratichi della loro legge dicono, che Iddio ha voluto lasciare una memoria perpetua di quel Turco, che ha fatto un atto così heroico. Dopo il quale quella Santissima Imagine si partì e venne sopra una Collina molto bella, lontano dal Monastero sopranominato tre miglia statione, et ivi si pose, la qualle trovata dalli Christiani volevano nell' istesso loco fabricare una Chiesa in honor della B. V. conchiudendo di portar l' imagine al Monastero fino che la Chiesa fosse fabricata, come fecero. Considerando poi, che quel luoco era fuor di strada e lontano dal Monastero, mutarono il pensiero, volendo fabricar la Chiesa puoco vicina della strada e del Monastero; ma l' intento loro non hebbe effetto, perchè quel che un giorno si edificava, l' altro si trovava atterrato, il che vedendo si trasferirno a fabricare dove l' Imagine fù prima trovata, e fabricando talmente crescevano le muraglie, che l' istessi muratori si stupivano. Questa Chiesa è in forma quadrata, non molto alta, di lunghezza di XXII. passi e di larghezza XV. Ha due porte: una nel frontespizio e l' altra nel fianco alla banda destra dell' Altare, non molto lontana da quello; ne vi è altro che dentro che altare, sopra il quale è un loco quadrato vacuo tanto grande, che capisca l' Imagine della B. V. et incontro sono alcuni ferri, alli quali s' applica una grata di ferro assai grossa fatta per causa degl' inspiritati, quali quando che l' Imagine e dentro saltano mirabilmente e s' attaccano a quella grata. Hora questa chiesa è coperta con le piastrelle di sasso, che prima era coperta di legno. In che anno fù la B. V. in quel luogo, non s' è potuto sapere dalli padri del Monastero, non havende loro di ciò pur una minima nota; ma nella mia partenza da Olovo cavalcando con alcuni mercanti di detto loco, un di essi mi mostrò certa Villa sotto Montagna, discosta quasi due leghe da Olovo, dove dicevino, ch' era stato un Vecchione, che si ricordava della venuta di quela Santissima Imagine, e che era vivo fino l' anno passato, dal che conchiudo, che non sono cento anni dalla sua miraculosa venuta, della quale non so più che dir altro.

Hora vengo ad alcuni miracoli della sopradetta B. V. che sono operati nella presenza di molti spirituali secolari, che hoggidi ancora vivono, e dalli quali io stesso ho inteso raccontare.

Di alcuni miracoli della B. V. d' Olovo. Bisogna sapere, che se bene questa Santissima Vergine fa sempre miracoli, tuttavia i Maggiori et in Maggior quantità fa tre giorni dell' anno, cioè nella viglia e festa dell' assontione e della natività, perchè questri tre giorni l' Immagine sua si trova nella Chiesa, che fu fabbricata dopo la sua venuta, come si è detto di sopra, alla quale nella Vigilia dell' Assontione a mezza notte si porta dal Monastero con tanta moltitudine di gente, con accese candele e faci, che pare di lontano che sia un foco intiero, che va serpendo e consumando quello ch' incontra. Posta ch' è l' Imagine in Chiesa non si leva di là fino a mezzodi del giorno sequente. Nell' istesso modo la portano nella Natività, ma non v' è tanto concorso della gente forastiera, e si può dire, ch' in maggior parte di quelli, che l' accompagnano, si fanno miracoli, perchè la più parte e se si dicesse di quattro tre parti vanno con li piedi ignudi; e non servandosi quell' ordine nella processione, che si suol servare, ogn' uno corre d' essere più appresso all' Immagine della B. V. e beato si stima se la pol toccare. Il che è causa che fuor della strada ordinaria (la quale è salegiata in parte, ma di pietre disuguali) va gran gente per li scopuli e spini, dalli quali li loro piedi vegnono essere malamente trattati; e pur doppo la processione non solamente le ferite delli piedi non si trovano, ma a mala pena qualche segno di loro appare. Anzi che uno ajutando portare la Santissima Imagine diede in mezza strada il loco all' altro, e nel ritirarsi con prestezza da una parte urtò con magno in taglio nella maniera di uno che l' haveva alla centura, che pensava, che dalla parte, dove urtò, li fossero tagliate tutte le vene per la gran quantità di sangue, che dalla ferita correva, pure involtando la mano con un fazzoletto, seguito la processione e finito ch' ebbe la sua divotione, volse vedere in che termine era la ferita mano, la vidde sana ne trovò altro solamente che il segno della ferita, il quale hoggidì appare, e da me è stato veduto, e ciò dalla bocca di quel tale m' è stato riferito. Questi miracoli non solo si fanno nell' andata con l' Imagine della B. V. ma ancora nella tornata, poi che quasi tutti quelli, che prima con piedi scalzi l' hanno accompagnata, tornano riaccompagnarla nel Monastero. E che più in quelli, che con (?) senza la processione ritornano, si vedono miracoli, li quali la sera della Vigilia sogliono tornare al Monastero per dormire, come dal seguente, miracolo si più congetturare.

Ritornando alcuni Padri al Monastero, doi delli quali andavano con li loro bordoni avanti, e caminando s' incontrarno in una mano de' Cingarini imbriachi, quali volendoli privare de' loro bordoni non li lasciavano; in quello mentre arrivarono altri padri o christiani' che similmente ritornavano dalla Chiesa, e cominciarono difenderli, in quel bisbiglio uno delli Cingari diede con un bastone sopra

la testa l' un padre, che li saltò fuori l' occhio, e pendendo sopra la mezza faccia del detto Padre, che per il colpo restò attonito, ritornando poco di poi con propria mano se lo mise nel suo loco, così restò immediatamente, come se mai havesse havuto male, il che dalli Padri, ch' ivi erano presenti, ho sentito, et hoggidì vive il padre, col quale è stato fatto questo miracolo.

L' inspiritati e le inspiritate, che vengono alla Chiesa mentre sono le suddette feste, sì de' Cattolici, de Scismatici e de' Turchi, e fanno diverse pazzie con la vita e con la voce, si per costumi diversi, come per occasione, che li potesse esser data dalli circostati, massimamente dalli Turchi, si ha dalle persone, che dalla B. V. sono state sanate che con tutti quelli, che vuol sanare si mostra ancora, perchè alcuni sana nella prima loro venuta, ad alcuni differisce la sua gratia 12 e più mesi con patto, che in questo mentre visitino quel loco suo, perchè dappoi ricuperarebbono la sanità, ad alcuni la da con obbligo che per tanti anni venissero visitarla nella sua Assontione. E perciò quelli, che già tralasciano venire secondo che l' ha detto la B. V. non si sanano, e quelli che già sono sanati e tralasciano d' eseguire quello li ha imposto di nuovo, vengono essere tormentati dalli spiriti, di che gli esempij già sono sanati sogliono riferire.

Hora tralasciando l' altri miracoli racontarò alcuni delli Turchi, perchè vivono quelli, che l' hanno o veduto, o dall' istessi turchi e turche sentito. Certa Turca essendo inspiritata e menata alla B. V. d' Olovo cominciò gridare ad alta voce: o beata signora, ajutami; repetendo in più volte lo stesso; sentendo ciò un turco che vi era presente, la riprese dicendole, che piutosto dovesse damandar ajuto dal loro Profeta Maomet che da quella Signora. All' ora quella turca restò libera, et il turco geloso del suo falso profeta rimase inspiritato.

Fù ancora una turca, la quale riferse poi il miracolo, com' è passato, ad un padre, e lui a me, ch' essendo inspiritata e dimandando ajuto alla B. V. se gli mostrò, che parlava con suo figlio et appresso le stavano dodici Vergini bellissime, e doppo un poco di tempo dimandò la B. V. quasi con collera una delle assistenti vergini, che cosa vuol quella infedele; il che sentendo la Turca cominciò a dire: o beata Signora, ajutami; e dopo havere più volte ciò ripetuto, disse la B. V. ad una che l' assisteva: Va; e sanolla; cosi venne e la toccò, all' hora uscirono di essa molti porci, e poi restò sana

Un turco valoroso e di gran nome, venendo con alcuni turchi armato con intentione di perturbar la festività che si faceva nel giorno dell' assontione, fù da Christiani per comandamento delli stessi turchi, che vi si trovavarono, ammazzato. Il suo fratello, sentendo questo, se n' andò a Costantinopoli e raccontò con pianti e lamenti l' infelice caso del suo fratello, aggiongendo che lui era stato valoroso soldato, perchè tante e tante volte ha combattuto contro li christiani e portatosi valorosamente in diverse occasioni, alla fine

trasferiva tutta la colpa nelli Padri e nelli Christiani d' Olovo. Per il che tanto fece alla Porta, che impetrò il Comandamento dal Gran Signore, acciò nella festività venuta potesse vendicar la morte del suo fratello con morte d' alcuni Padri, e con un numero de Christiani d' Olovo, di che nè Padri nè Christiani sapessero cosa alcuna. Approssimandosi poi la festa dell' Assontione si approssimava ancora esso alla Chiesa della B. Vergine, e non troppo lontano di essa faceva la consulta con altri Turchi come si mandarebbe in effetto la sua pessima intentione, la quale non li passò bene, perchè nella Vigilia dell' Assontione, mentre faceva con altri turchi, li quali volevano ajutarlo, l' ultima risolutione e conclusione circa il detto negotio, viene un fulmine dal Cielo et in mezzo di loro l' ammazzò, quelli ciò vedendo scampò chi in quà chi in là. Oltre di ciò tutti li suoi beni stabili dovunque gl' haveva doppo la sua morte furono tempestati, senza che i vicini sentissero un minimo danno.

Quando che li Padri volevano introdurre il nuovo Calendario in Bosna, i Turchi solicitati dalli Scismatici contradicevano a loro, quasi che volessero introdurre nuova Religione. Di che perchè li Padri s' escusavano et adducevano le ragioni, perchè i Christiani Cattolici ciò facevano, finalmente fù proposto dalli Turchi per istanza di Scismatici, che il Calendario nuovo admitterebbono, se nell' assontione, che veniva dieci giorni più presto di quello veniva nell' antico Calendario, la B. V. d' Olovo fecesse li soliti miracoli, altramente non facendo, et il Calendario non si accettarebbe, et li frati che ciò persuadevano sarebbero stati gravemente castigati. Dalli Padri fù accettato il partito, e nella Vigilia che fù li 14 d' Agosto portarno processionalmente l' Imagine della Beata Vergine alla sua solità Chiesa, dove fece miracoli, come altre volte faceva. Vedendo ciò li Scismatici fecero istanza appresso li Turchi, che anco nella Vigilia dell' Assontione secondo il Calendario vecchio si portasse, fù per commandante delli Turchi dalli Padri portata, e non fece pur un miracolo.

Tralascio li altri miracoli, che per traditione s' hanno, perchè non vivono persone, che l' hanno veduto. Aggiungo solamente alcune osservazioni di quelli d' Olovo, che delli lochi circonvicini ciò che mai viene la tempesta sopra le vigne e campi, dalli quali la B. V. si puol vedere, che se il Borgo d' Olovo casualmente viene essere impestato, fatta la processione con l' Imagine della Beata Vergine subito si smorza la peste.

Sono poi alcune cose ch' io ho osservato: prima. che quelli Borgesi d' Olovo ogni giorno sentono la Messa grande, e non è minor concorso del Popolo nelli giorni feriali che nelli festivi. 2. Che in tutto il Regno di Bosna non ho veduto Christiani caeteris paribus meglio vestiti di quelli d' Olovo, tanto gli huomini quanto le donne, nè anco più commodi, il che attribuisco al favore di quella B. V. la quale da loro viene con tanto affetto essere honorata. E questo del nome della B. V. d' Olovo. della sua venuta in quelle parti, e d' alcuni suoi Miracoli s' ha detto brevemente, del che può conget-

turare V. M. Cesárea: quanta cura ha la B. V. di quelli popoli così oppressi dalla tirannide turchesca, e fermar un fermo proposito di cercar mezzo e modo per ajutarli, e per ciò mostrai qualche segno di sua casa pia e santa intentione, perchè secondo la continovatione de tempi sperano quelli popoli, vivente V. M. Ces. la quale è specchio di bontà, che dalla tirannide cosi crudele e intollerabile saranno liberati, il che Sommo Monarcha per sua immensa misericordia voglia concedere a V. M. Ces. longa vita e felice per poter ciò effettuare et effettuando quelli paesi godere.

SECONDA PARTE.

Questa parte si dividerà in tre altre: prima Bosna in genere, seconda delle tre principali Città di Bosna e (terza del) loro Governo in spiritualibus.

De Bosna in genere.

Il Regno di Bosna da Oriente confina col Ducato di Sava chiamato altramente Herczegovina. Da mezzo giorno con il Regno di Dalmatia e Mare Adriatico. Dall' occidente col Regno di Croatia. Da Settentrione con il Regno di Rassia. Nella lunghezza haverà dieci giornate di cammino e nella larghezza cinque, secondo che hoggidì viene esser nominato dalli Turchi che prima non era cosi grande. Ha più di montagne che del piano, qual è assai coltivato, benchè in certi lochi le ville, che erano appresso la strada publica, per causa della tirannide si hanno ritirato nelle montagne, delle quali sono anco molte coltivate, massimante quelle, che dal piano comminciano con certe Colline piene di boschetti, l' altre montagne sono piene di selve e di belli pascoli e d' acque sorgenti dolcissime e sanissime; anzi alcune che curano le febbri massime terzane.

Questo Regno produce tutte le cose al vitto humano necessarie, biana, legumi d' ogni sorte et in quantità, vini solamente in tre lochi, ciò è in Bagnaluca, in Pobosanie et in K(N)arenta. Bagnaluca ha una costa de vignali sotto le montagne, che corrispondono à mezzo giorno e s' estendono un giorno di cammino. E questi producono vini bianchi e rossi, ma rossi carichi di colore però piccanti e delicati. Pobosanie, chiamato cosi per essere a canto di fiume Bosina, ha vignali bellissimi di lunghezza d' una giornata e mezza, nelle quali nasce un vin bianccho, non troppo grande et assai sano. In Karenta poi per una giornata crescono li vini rossi e bianchi molto buoni, ma bianchi sono migliori che tirano al color d' oro. Mi dissero li Padri di S. Francesco, che per una persona, che studia non si ritrovano vini migliori di quelli, e che anticamente li Re d' Ungheria, quando stavano a Buda, mandavano ogn' anno per mille some delli vini di Karenta; et hoggidì sono certi lochi, che si chiamano Craglieva ciò è del Re, dove nascono vini più eccellenti dell' altri di quella riviera, e de padri di quelli stessi lochi sogliono procurarli, anzi ancora in bona quantità ne havevano.

Quanto appartiene all' animali, produce gran quantità di pecore

e capre, bovi, cavalli honestamente, di animali selvatichi in gran numero, tra l' altri volpi di due sorta, martore anco di due sorta, una che si trattiene sempre nell' alberi, l' altra nelle fosse; item lupi, cervieri, orsi et cignali, delli quali anno passato un turco in più volte ne prese 60 con artifitio mirabile. Costui haveva un territorio in canton d' un bosco molto spesso, dal quale terreno quasi era tutto circondato, ne si poteva entrare, se non da una parte tanto larga che due Bovi con aratro potevano entrare; li Cignali quando era tempo prevalersi di quello, che lui haveva seminato, venivano per quella appertura del bosco e li facevano grandissimo danno. Il Turco se ne va, e cominciando dal suo terreno fa una strada nel bosco assai lunga, e nel fine di quella fa una grandissima fossa, e poi la copre di frasche; quando poi venivano li Cignali per strada ordinaria nel detto suo terreno, lui da quella parte li dava la fuga, loro vedendo quella strada nel bosco se ne fuggivano e precipitavano in quella fossa, e così poi dentro il Turco gl' ammazzava e vendeva alli Christiani.

Ha questo Regno XVII *fiumi,* ma non navigabili, se non in certi lochi, poichè hor corrono per il piano hora tra le montagne, dove si trovano scopuli et precipitij grandissimi; e sono questi fiumi: *Vosna*, dal quale il Regno ha la sua denominatione; *Verbas, Plieva, Rama, Neretva, Sana, Una, Slanizza, Spreka, Migliadka, Lepenizza, Xeleznicza, Tinna, Lasva, Gomanica, Gosteglia* et *Ukrina.* In questi fiumi si trova ogni sorte di pesci, ch' in altri fiumi si puol trovare, ma sopra tutto si trova certa sorta di trutte straordinarie, che sono molto bianche con poche macchie, che pesarà una fino a 40 libbre poi delicatissime al mangiare. Oltre questi fiumi si trovano *acque sulfuree* in questi lochi, *acidule* in doi, e come mi raccontò un Hebreo medico, era un acqua appresso Saraievo, secondo che lui giudicava minerale, che quando qualcheduno la beveva con gran violenza lo purgava di sotto e di sopra, e perciò lui non la lodava; ma io mi immagino, che ciò lui diceva per poter haver maggior quantità delli patienti, poichè ancora le purghe delli medici sono più delle volte violente, anzi violentissime. Ha ancora questo Regno tutti *metalli*, fuor di stagno. In Foinizza ha una miniera d' oro senza che vi fosse mescedato altro metallo appresso lavorata da Turchi e dalli Christiani, in questa minera è ivi un soprastante ordinato dal Teuftedar de quelli Paesi, il quale nota in un libro quelli che vogliono lavorare per minere e per questa inscrittione e libertà di lavorare paga ogn' uno un tanto, o che lavori o che non lavori; se lavorarà, lavorarà alle spese sue, con questo patto, che quell' oro che trovarà lo porti (a) soprastante, il quale lo paga ma per la metà de quello che vale; anzi vedendo che quelli tali si inrichiscono, li mette una calunnia adosso, o che non l' hanno mostrato tutto l' oro da essi trovato, o che l' habino nascosamente venduto alli mercanti, e così il soprastante essendo parte e Giudice fa quello che gli piace, talche il guadagno di quelli che cosi lavorano communamente casca nelle mani de sopra-

stante; e poi così disgustati la più parte di loro tralascia di lavorare; nell istesso modo si lavorano le miniere d' argento, delle quali due al presente si trovano aperte, ciò è quella di Cressevo, dove anco si cava argento vivo et oropimento, e quella di Srebarnizza, nella quale veramente se ne cava in abbodanza; e da quella si chiama *Bosna Argentina*, poichè in lingua slava *srebro* si chiama Argento. Sono in Bosna più miniere d' argento, ma occultate dalli Christiani, li quali per traditione sanno li loro posteri dove si troverebbono. In sette lochi di quel Regno si cava la minera di ferro; ma migliore et in maggior copia si cava a Vares, che anticamente si chiamava dalli Romani Varevalica. E *credo*, che in nessun Regno del mondo, caeteris paribus, si cavarebbe maggior quantità di ferro. che nella Bosna, perchè nel cavalcar che facevo per quelle montagne nella superficie della terra trovai certi sassi, che al peso et al colore si vedeva ferro purissimo. In luocho chiamato Gomianza e una minera di bronzo, dove si fondono le palle e pezzi d' Arteglieria. De Ramo e Piombo se ben che si trovano le minere, tuttavia non le lavorano. Oltre li minerali sopradetti si trovano *pozzi d' acque salate* in buona quantità. Il sale alcuni fanno col cucinar l' acqua salata nelli vasi di ferro, come si fa in Germania e Polonia, altri nel modo che segue: fanno una fossa d' altezza di due huomeni, e di larghezza, che una persona stando di fuora possi gettare in mezzo commodamente un secchio d' acqua; nel centro poi di quella fossa si cominciano poi mettere legna slargando tanto, che nella circonferenza della fossa di dentro possa passar un huomo. Sopra questi legni si mettono altri, aggiungendo di mano in mano, e facendo d' essi come una piramide, sotto la quale si mette il fuoco, acciochè pian piano bruci quelli legni; e quando è nella maggior furia, all' hora di tutte le bande buttano di quell' acqua salsa, però con tal giuditio che non smorzino il fuoco; così quell' acqua in simil modo gettata si converte in sale et in pezzi grandissimi, ma questo sale per essere nero non lo adoporano se non per li animali quadrupedi.

Città, Borghi, Fortezze e Castella che sono nominate e presidiate in questo regno sono li seguenti: *Novipazar*, *Vissegrad*, *Saraievo*, *Traunik*, *S(J)aicze*, *Jezero*, *Bagnaluca*, *Cattaro*, *Bociacz*, *Prussacz*, *Prozor*, *Illium*, *Kliucz*, *Camengrad*, *Ripacs*, *Biacs*, *Guozdenschie*, *Zrini*, dal quale si chiamano Conti di Zrino, *Zazin*, *Busin*, *Stiva*, *Costanicza*, *Dubicza*, *Gradisca*, *Viroviticza*, *Doboi*, *Vranduc*, *Maglai*, *Xepcse*, *Jachcs*, *Srebarnicsa*, *Zuornic* e *Gracsanicza*. — Destrutte città e Castella sono assai più di sopranominati, ma molti coperti già con li spini et arbori, pure sono alcune nominate, delle quali si vedono vestigii e muraglie, e quasi intiere, perchè sono in luochi alti e forti di natura, et è *Visok*, *Cresceracz*, *Olovacz*, *Bubosgnak*, *Cosa*, *Torisan*, *Sreczai*, *Krupa* e *Babouvach*, ch' era sedia del Re. Di tutti li sopradetti luochi non vi è più forte di Jaicze, ne più ricco di Saraievo, ne più quasi militare di Bagnaluca, poichè li è ordinariamente la residenza del Bascia di Bosna.

Di città tre, come principali membri di quel Regno, dirò brevemente quello ho veduto io stesso.

Delle tre principali città di Bosna

Jaicze è descritta dal *Bonfinio* per una città fortissima, ne si può dire altramente, perchè è il suo Castello sopra una Collina di piétre vive molto alta. La città da una parte che và descendendo sopra certe rupi di tuffo, sotto le quali corre un fiume assai grande, chiamato Plieva, et talmente si và sotto dette rupi dividendo, che saranno più di cento ruotte da quel fiume voltate, parte sono molini, parte certe casette, dove fanno cordovani et altre loro opere. Nel canton della città sotto rupi altissime fa questo fiume una cascata per più di 50 passi in un altro fiume non minor di esso chiamato Verbas, che fa con esso come un angolo retto; e nella cascata sua tanto rumore si sente, che stando sopra con un turco, col quale io era andato a vedere, non poteva sentire un altro quando parlavano. Tal che la cittá essendo da parte di questo fiume, non può essere ne assediata ne offesa dall' altra parte, ne v' è loco commodo d' accamparsi, ne manco se fosse, potrebbe troppo nocere al Castello in tanta altezza, e sopra cosi sodo fondamento fabricato. Anzi di questa città, quello che segue, hanno li Christiani di quelle parti per traditione che il turco sessanta anni dopo la presa dell' altre Città di Bosna prese questa, non per forza, ma per simil inganno. Cafforno alcune somme balle, ma misciate con quelle dell' impestati, e fecero che andassero tanto lontano da Jaicze, che da una sua sentinella potessero essere discoperti, acciocchè quelli della città venissero a tempo prenderli, come fu fatto. Perchè avvisati dalla sentinella i Cittadini uscirno fuori con tanta prestezza, e fecero di quelle robe un grandissimo bottino, il quale diviso tra loro s' attaccò una peste tanto gagliarda che in poco tempo restò la città quasi vota, e così li turchi senza cavar spada la presero. La città cavando il Borgo non è troppo grande; no credo che saranno dentro trecento case de' Turchi e quindeci de Christiani; e sono in essa due Chiese: una nominata di S. Francesco, molto bella con la sua torre intiera di sassi lavorati all' antica, che serve alli turchi per moschea; nell' altra ch' è fabbricata di pietra quadrata e lavorata è fatto un bagno. E perchè mi fù detto, che sotto il Castello vi era una Capella incavata nella Pietra viva, desiderava vederla, benchè alcuni Christiani facevano difficoltà per accidente che potrebbe nascere da quelli Turchi; pure havendo un turco meco per sicurezza del cammino li palesai il mio desiderio, che era più curioso che altrimente; il quale si contentò d' andar meco, ma perchè io era debole, fù la febre terzana, ch' ebbi il giorno precedente, lui mi disse, che nella partenza nostra montando a cavallo andassimo verso quella Capella, come se volessimo parlare con qualche Turco, suo amico. Cosi facessimo e gionti trovassimo la candela apparecchiata da un Christiano, che haveva mandato avanti; e così con quel turco entrai in un portone

incavato nella pietra viva, e per certe scale, che andavamo quì, entrai parimente nella Capella, la quale era dopia: una di sopra et una di sotto, ambe medesimamente incavate in pietra viva con 1 altari, sopra i quali erano pietre quadrate attacate alla parte superiore et inferiore; poiche l' tutto era un sasso, ne vi era altro in mezzo, che in cadauna una Croce vacua, per la quale si haveva luce, quando si andava intorno di Altari; la Capella di sotto era lunga per ogni verso sette passi, quella di sopra 14. tutte due scure, perche non havevo luce, se non per qualche poco delle Porte. Nella superiore Cappella era un fornello per scaldarla, e ciò per qualche Turco Dervis (è nome di certi religiosi), se desidera santificarsi, perchè intrando dentro bisogna che stia 40 giorni senza letto et in grandissima astinenza; e finito questo tempo, che venga o finga di venir fuori più morto che vivo, perchè vedendolo il populo così mal in ordine per la sua longa penitenza lo comincia tener per Santo. E questo basti quanto alla città di Jaicze.

Bagnaluca è una città molto vecchia e nominata, la quale anticamente non era così grande come è al presente, poichè il Bascia di Bosna, havendo ordinariamente in essa la sua residenza, e tenendo gran Corte, talmente l' ha aumentata, che hoggidi in essa si trovano 4000 case quasi tutte di legno; ma ognuna per ordinario ha un giardino a canto. Di queste case ne saranno 200 de Catolici, 50 de Scismatici, il resto de' Turchi. Sono dentro 42 moschee et alcune molto belle, fabbricate con pietra quadrata, fatte in forma rotonda e coperte di piombo con una torretta appresso di tanta larghezza, che possi passare una persona per scala lumaca nella parte superiore, dove è una portella per uscir fuora con un poggiulo fatto in forma di Corona sotto il tetto. In questo loco i loro preti sogliono gridare di mezza notte e nell' aurora, a mezz giorno e verso sera, acciò sentendo i Turchi lodassero Iddio e lo Profeta Mahumet. La più parte di questa Citta è nel piano. Verso oriente ha belissima Campagna, verso occidente entra tra due montagne per mezzo fiume per li sassi, che vi sono dentro, non è navigabile, se non in qualche parte dove entra nel fiume Savo, che sarà lontano dalla Citta una giornata di camino. Ha quatro ponti e d' una e d' altra parte molini e case habitate, e ciò nel stretto delle Montagne, dove sopra una collina sono ancora muraglie d' un vecchio Castello, che nella presa di questa città fù destrutto. Dalla parte del piano verso settentrione ha bellissime colline piene di Vigne, frutti e boschetti con acque sorgenti sanissime. Ha in se molti artegiani, massime Pelizzari e quelli, che fanno i Cordovani. È assai mercantile; lontana da Spalatro, dove suol menare e pigliare mercantie, quattro giornate e mezza.

Saraievo è una città molto grande posta in loco a guisa d' una nave, parte tra Colline e parte sopra Colline molto belle e vaghe, le quali poi seguitano l' altre quasi nude, che si vanno innalzando e formando quasi grandissime montagne. Per mezzo della città passa un fiume, sopra il quale sono bellissimi ponti di pietra la-

vorata, fatti alla moderna. In quello fiume entra un acqua anco non molto grande, che da una montagna per quelle colline va descendendo, e voltando le ruote di più di 50 molini. Sono poi alcune fontane in quelle colline fatte di pietra lavorata, si per servitio delli viandanti come per servitio di quelli che sono nella Città. In capo della città sopra una Collina molto alta e distaccata dalle montagne è un Castello vecchio non tropo grande, qual puoco ajutarebbe la Città, se venisse il nemico, dal che fo congetture, che anticamente non era grande; ma dalli Turchi è stata grandamente aumentata; e ciò si conosce dalle Moschee, che loro hanno edificato, che saliranno al numero di 115; alcune sono tanto grandi e tanto belle di pietra quadrata, coperte di piombo, che non mancarebbe altro, che benedirle e metter dentro di altari con l' Imagini; perche si farebono di esse Chiese nobilissime. Si stima che questa Città haverà più di 15.000 case, tra le quali 12.000 botteghe di mercanti e d' Artegiani. Di Christiani Cattolici intorno 40 case. Ha un Serraglio d' Hebrei, cinto d' altissime mura. Ha molte corvasarie per recettacolo de' forastieri. Ha poi un loco, ove la sera ad ogni povero viandante si da la cena. Sono mercanti dentro, ch' haveranno oltre le robbe di contanti, chi 50, chi 100, chi 200, chi 300 mila ducati, poi tutte le mercanzie, che vanno a Spalato di Turchia, e che da Spalato vengono per quella città. Insomma, cavato Constantinopoli non è città in quella parte d' Europa soggetta al Turco più ricca, ne ch' ha più delle moschee et in maggior quantità di Sarajevo.

De' Cattolici di Bosna e loro governo.

Il questo Regno di Bosna saranno de' Christiani Cattolici *250.000* de' quali in spiritualibus ne ha cura la Religione di S. Francesco, cioè Padri dell' Osservanza Zoccolanti, che tra tutte l' altre Religioni soli restano in Bosna e nelli luochi marittimi, mentre il turco occupò quella parte. Hanno da XVII monasterij, i quali esercitano la cura delle anime, cioè di quelle che non sono lontane dal Monastero. Poi ogni Monastero ha il suo distretto et un certo numero di Ville Christiane sotto di se, nelle quali mandano padri qualificati per cura di quelle anime; e tutto quello che radunano di loro acquisto d' Elemosina per le sue fatiche, lo manda al suo monastero, dal quale è (a) quella cura mandato. Oltre di ciò li Padri haveranno sempre intorno il Monastero qualche puoco di beni stabili, che coltivano; e ciò li è stato concesso dalla Sede Apostolica durante in quelle parti la tirannide turchesca e con tal mezzo sostentano li loro Monasterij, pagano l' ingiuste esattioni al Turco, danno da mangiare alli passageri turchi, che molte volte vengono solo per empir la panza nel Monastero, nè uno o due ma qualche volta dieci e venti e stanno li chi tre chi quattro e chi otto giorni; e se non sono bene trattati, trattano loro li frati di maniera tale, che tra li Christiani non si tratterebbeno li somari. E questo ho veduto con li miei proprii occhi, mentre nel Monastero di Foi-

nizza spettando il loro Capitolo per tre settimane mi ho fermato. Nelli sudetti XVII Monasterii saranno de' Frati, come mi disse il loro Ministro Provinciale, 300 sacerdoti, 100 Clerici e laici. Delli detti Sacerdoti saranno fuori nelle ville più che cento, ch' haveranno cura d' anime, come s' è detto di sopra. Fuor del numero suddetto e servitù, ch' è nelli Monasterij, sarà in ognuno dieci dodici e più giovani secondo la possibilità del Monasterio, servono secondo il ordine, chi in Chiesa alla Messa, chi in scopar la Chiesa, chi portar l' acqua, chi lavar le scudelle, chi ajutar à Cucinare, chi far una cosa e ch' altra per servitio del Monastero. E poi tutti a tutte l' hore canoniche, tolto il matutino, devono esser presenti a cantar con detti Padri. Li detti giovani sono la più parte nepoti o parenti delli frati, delli quali ogn' uno, oltre il maestro ordinario, insegna il suo nepote o parente fino che si veste, e dopo vestito sino che si facci Sacerdote; se è qualificato, si manda allo studio in Italia, et hoggidi si trovano in quella da 40 sacerdoti giovani, che studiano chi in filosofia chi in theologia; e cosi in questo mezzo vengono esser conservati li Monasterij in quelle parti. Perchè non essendo nel Regno Accademia, nè scuole publiche, non è nessuno fuor delli laici, che maturo e letterato entri in quella Religione.

Di Scismatici è maggior quantità in questo Regno che delli Cattolici, che sono governati dalli loro Popi e Calugeri in spiritualibus, li quali avanti la reformatione del Calendario erano molto familiari et amici delli Cattolici; ma doppo molto contrarij, pure havendo occasione nella liberatione cooperarebbono. Delli Turchi poi è molto maggior numero delli Cattolici e Scismatici; ma s' ha qui da notare, che li Turchi che lavorano la terra, puochi si trovano che parlano lingua turchesca: e però se non temessero il fuoco, quasi tutti quelli si farebbono Christiane sapendo bene che li loro maggiori sono stati Christiani. E concedendo Iddio la libertà a quel Regno, si convertirebbono più tosto, che Scismatici; anzi molti di loro si lamentano, se li frati, quando annualmente vanno a cercar biave per uso del Monastero, non vadino ancora da loro; perchè dicono che hanno maggior fortuna nelli frutti, che li produce la terra.

Il Vescovo di quello Regno non venendo mai alla sua Residenza, questi Padri procurano appresso S. Santità che sia fatto uno della loro familia con titolo forastiero, come hoggidi è uno della Scardona et Administratore di Bosna, il qualle fa tutte le funtioni di Vescovo in quello Regno, non havendo nessuna entrata se non il vitto e vestitito, che li danno quelli poveri Monasterij; anzi si dolevano queli Padri meco, che S. M. Cesarea conferisce alli altri quel titolo. Perchè conferendo in quello che fa offitio di Vescovo di Bosna, non solamente non potrebbe la sua giurisditione, ma sempre viverebbe in quelle parti un affetto et una divotione verso la M. Ces. et il Regno d' Ungaria e satisfarebbe alli Canoni che dicono: „Qui substituit in onere, substituit etiam in honore."

TERZA PARTE.

Delle cose che giornalmente notava partendo da Buda per Regno di Bosna.

Prima giornata, che fu alli 30. (29) Marzo circa le XI hore partissimo da Buda con doi carri, nelli quali oltre li cocchieri furono dieci passaggeri tutti mercanti Bosnesi con buone armi e 18 boche di fuoco; e mentre fussimo discosto una lega trovassimo sopra le ripe del Danubio un quadro di sasso lungo e largo un braccio, nel quale era scritto la venuta di Sultano Suliman a Buda tre anni dopo la sua presa. Mezza lega da questa scrittura trovassimo vestigii d' un gran Villaggio medesimamte alle ripe del Danubio, il quale in turco si chiamava *Talsichioi*, cioè Villa di sasso. Era veramente in un sito bellissimo, e dal piano saliva a certe colline belle, che per il passato erano piene di Vigne, il che da certe divisioni si poteva comprendere. Andando a canto di quelle Coline per mezza lega, arrivassimo ad una villetta, che prima si chiamava *Serraglio di Havan* (Hervan?) *Begh,* et entrassimo in una casa spatiosa ma senza solari chiamata dalli Turchi Carvasaria, fatta fabricare da Sefer Bascia avanti dieci anni, per ricettacolo delli viandanti, dove non era altro, che 18 camini e loco capace per molte persone, cavalli e carri. Quello ha cūra di aprire e serar la Carvasaria non ha altro per vendere che legne, fieno e biava; e quando si pigliano queste cose da lui, bisogna immediatamente pagarli, credo per due ragioni, prima per non tener tanti conti, 2. acciò la mattina seguente a che hora che vuol, possa partirsi il viandante. Qui si ha da notare, che per tutta Ungaria soggetta al Turco e per tutto l' Illirico si trovano simili Carvasarie fatte fare dalli turchi ricchi per anime loro; e tanto sono vicine, che da mezo in mezo giorno in quelle si può arrivare, e secondo i passi e le città sono, sono moltiplicate. Da questa villa, quanto tirarebbe un moschetto, era un palazzo sotto nna montagnola, però senza coperto, et in più parte rovinato, e tirati li sassi dalle finestre, il quale guardai ogni verso e trovai dalla parte della montagnola profondissime cantine con li loro volti intieri et una cucina tutta intiera, il cui tetto era fatto in forma piramidale, che serviva ancora per camino, cosa molto nobile; anzi era dentro un lavatojo d' intiero sasso, che avanzava assai fuora della muraglia, dove si gettava, come poteva comprendere, acqua sporca. Nell' altra parte di quel Palazzo in un cantone era una torretta ritonda, nella quale non era altro che una scala lumaca, per la quale s' andava alle stanze di sopra, dove si vedevano porte di marmo molto belle, talchè questa parte essendo alta, per la dependenza del sito o della montagnola, haveva tre mani di stanze; le parieti erano involtate ma rovinati i volti, le due superiori mostravano d' esser state accomodate di bellissimi architravi. La parte che veniva dal Cortile sopra le stanze involtate era similmente di marmo con un arma di sopra, nel cui campo era scolpita una corona,

sopra era un huomo nudo fino all' ombelico con le mani poste in croce, e quest' huomo assieme con la corona circondava un dracone ch' haveva un pomo in bocca. Uscij poi per una rottura del palazzo, e trovai una pianura sostentata dalla parte del Danubio d' una muraglia molto grossa, che agguagliava le stanze del Palazo, dove credo che sia stato giardino. e di sotto si vedevano muraglie vecchie non molto alte, che mostravano vestigii di stalle e di altre Case per la servitù accomodate Questo palazo, per quello che fui informato da una persona, che era meco, fu della Regina d' Ungaria, che a certi tempi se ne veniva da Buda a goder quel sito cosi nobile, lontano dal Danubio un tiro di Moschetto, nel quale venti passi in circa dalla ripa era un isoletta prima d' arbori fruttiferi di smisurata grandezza, e credo fatti piantar ancora da quella Regina. Tra il sudetto Palazzo e la ripa del Danubio è una bellissima Chiesa di sassi quadrati con un campanile fatto in quadro ma uno e l' altro senza tetto, e trovai uno numero si fatto *1487*; non so, se dinotava il tempo dell' edificio della Chiesa o della sua rinovatione; intorno la Chiesa era un Cimiterio circomdato di muraglia di pietra quadrata con un portone grande, ne lontano de lì erano alcune muraglie con certi fenestroni, che conjetturava siano state habitationi d' alcune reliquie.

Seconda giornata, che fu l' ultima di Marzo, partissimo à bonissima hora, et avanti giorno arrivassimo ad una *Pallanca,* che fu fabbricata avanti due anni per causa delli ladri, che in quel passo spogliavano i viandanti, qual è guardato da 80 persone a Cavallo, et d' altri tanti pedoni, ne sono pagati d' altro che del Dacio, che in quel passo cavano, poichè per ogni carro *pieno* pigliano 30 Ongarini, e per voto 15; nè è esente da questo Dacio nessuno, se fosse l' istesso Bascia di Buda. Questo loco è sopra collina non troppo alta appresso le ripe del Danubio, dove fu un loco molto celebre al tempo delli Christiani, che si chiama *Ersin*, poichè in quella si vedono le muraglie d' una Chiesa, et all' incontro d' una Isoletta si vedeva un' altra tutta intiera, fuorchè li mancava il tetto; qui oltre li sopranominati saranno settanta case di Serviani. Di la andassimo all' altre *palanche,* lontano dalle suddette una lega e mezza, chiamata *Samxcutaran,* che vuol dire liberatione d' anima; poichè Sultan Suliman fuggendo dall' Assedio di Vienna et arrivando in quel loco, domandò al suo Vesiro, dove fosse? rispose, che era nel suo terreno, e lontano da Buda una giornata; all' hora disse il Sultano: sia lodato Iddio, che ho liberato l' anima mia dalle mani de' nemici. Questa Pallanca vien guardata da 80 Cavalli e tanti pedoni pagati del denaro del Gran Turcho, e non haverà altri de' Christiani, che dieci case de' Serviani scismatici, è parimente sopra la ripa del Danubio non lontano d' un Isola, ch' e lunga cinque leghe e larga tre. Di là lontano quattro leghe trovassimo un *lago* molto grande, dove si vedeva una gran quantità dè Cigni et altri uccelli, che mai tal cosa ho veduto. Oltra di ciò fui informato, che questo lago haveva molti pesci, anzi all'

hora i Villani da quella portavano una bona quantità e per pochi denari li comprassimo. Da questo lago quasi due tiri di moschetto era una Pallanca chiamata *Fuduar* (Földvar) pure alle ripe del Danubio, dove tra Turchi e Serviani sogliono essere cento cavalli et altretanti pedoni, tutti pagati dal gran Signore, sono anco in quel loco da 30 case d' Ungari Calvini molto commodi, che non sono obbligati dare al Turco se non pedoni e portar lettere o carri per condure persone mandate in servitio publico, se vengono da Buda due leghe lontano, se vanno verso Buda quatro. Da Fuduar andassimo discostandoci dalle ripe del Danubio una lega in circa, e lontano dal sudetto luogo una lega e mezza, vinissimo di nuovo appresso il Danubio, et intrassimo in una Valle chiamata da Turchi *Altun Oluk*, cioè canal d' oro, dove in costa della collina sinistra era una Chiesa senza il tetto, la quale rappresentava, sì per il sito, come per li Vestigii delle case, come anco per l' acqua, che poco di là correva, che per il passato era ivi un grandissimo Villaggio. E perche nella guerre, che nel pupio (?) hebbero li Ongari con li Turchi, spesse volte li ruppero in quel passo, e tanto una volta guadagnarono li Ungari con li capelli spartivano li ducati d' oro, e da questo quel loco viene esser chiamato Canal d' oro. Di la lontano una mezza lega trovassimo una montagna non troppo alta nè molto larga; ma perchè per tutto intorno era pianura, si vedevano da quella molte chiese e da una parte del Danubio, e dall' altra, anzi, come mi fu riferito da uno, che con commodità circondò nella parte superiore la detta montagna, contò da sessanta Chiese molto grandi, che hora stanno deserte e senza tetti; dal che si conosce quanto era prima popolato quel paese. Passato quella montagna trovassimo immediatamente un Villaggio chiamato *Faua*, pure alle ripe del Danubio, dove al presente sono cento case de Turchi, 40 delli scismatici, sono anco lì due Chiese grandissime: una sopra collina tutta intiera fuor del tetto, l' altra in mezzo del Villaggio; dove hora è la Moschea de Turchi, si presupponeva, che era stata una terza Chiesa, o vero qualche palazzo, appresso le sopradette, poichè un Bascià haveva fatto fare una Carvasaria, overo un Hospitio per li viandanti, di pietre simili a quelle della Chiesa con due leoni di marmo alle parti della porta maestra. Questa Carvasaria fù coperta col piombo, ma nelle guerre fu dalli Haiduchi bruciata, ne è rimasto altro che le muraglie.

Terza giornata. che fu il primo di Aprile, partissimo di là tre leghe slongate al quanto dal Danubio, passassimo certi boschi molto pericolosi, et arrivassimo a *Tolna*, loco sopra Danubio, dove erano Pallanche con una Chiesa in mezzo molto grande, da una parte solamente coperta, dove i turchi facevano esercitio della loro setta. In questo loco erano da 200 case de Turchi et Ungari Calvinisti. Erano ancora alcuni scismatici *Rasciani* ma pochi. Poco di sotto di detta Pallanca trovassimo una Chiesa molto bella, alla quale per il diffeto del tetto erano cascati solamente i volti. Da Tolna una lega lontano trovassimo nove Pallanche, le quali fabbri-

cate forse da 20 anni in quà, appresso corre un acqua chiamata in Ungaro *Sarvis* (Sàrviz), cioè aqua fangosa, cioè piena di pesci, e perchè nel Ponte solevano pigliar da ogni caro 8 Ongarini, quello che haveva cura di ciò, vedendoci armati e vestiti alla turca, non hebbe ardimento di dimandarci. In queste nove Pallanche sono tra turchi e Serviani da 30 case. Poco lontano da esse il Collinich ruppe il Dervis Bascià con strage nonotabile, e portandosi vittorioso con preda grande fu assaltato da una imboscata appresso il Castello *Nadasdi,* dove perse alcuni soldati, ma la preda pur portò via. Di nove Pallanche mezza lega in circa arrivassimo a *Sexar,* che come mi fu detto era residenza dell' Arcivescovo Collocense, il che dalle Chiese e palazzo si poteva comprendere; e se bene non sono coperte, tuttavia quell' antichità cosi bella et in un sito cosi ameno rendeva oltre la meraviglia compassione a chi la contemplava, poichè mai può fallare le seminationi, anzi all' hora si vedevano più belle biave ch' in tutto viaggio habiamo veduto. Il detto loco stava appresso una Collina, che rispondeva ad una Valle, ch' andava molte leghe in sù, d' una e d' altra parte erano Colline piene di vignali, et appresso il Sexar faceva ogni parte un angolo reto; una delle quali s' estendeva secondo la strada maestra una mezza lega verso le Pallanche nove sopradette; l' altra parte che va avanti di noi per più di una lega dalla parte della strada maestra, era un bel piano con belle seminationi, come l' ho detto, ma non troppo largo, poichè un miglio italiano lontano correva il Danubio. Questo luogo di Sexar haveva due fontane nobilissime, una dalla parte della vale, l' altra dalla parte del Danubio, nel quale loco sempre stava un Sangiaco; e vi sono dentro 50 case de' Turchi Partendosi da Sexar e comminando per una lega e mezza travassimo due Chiese, una alli piedi di certe montagne, e l' altra verso Danubio, lontana una dall' altra quasi una lega, dove per il passato, per quel che si poteva comprendere dal sito, era grandissimo Villaggio. Di là una mezza lega passassimo appresso *Bataxich* (Bataszeg) luoco circondato con le Pallanche, nel cui mezzo era una Chiesa molto grande senza il tetto con alcune muraglie, che dimostravano per il passato esser stato un Monastero di qualche Religione; da una parte di queste Pallanche correva acqua sopradetta, la quale massimamente in quel loco era piena di pesci; poichè uno ch' era meco disse, haver comprato una volta otto liocci di lunghezza d' un braccio cadauno per sei ongarini, ne è loco sotto il dominio Turchesco, dove il pesce si possa havere per miglior mercato. Da Bataxich partendoci per mezza lega andassimo quasi sempre salendo per certi boscheti, et in mezzo della strada verso la parte del Danubio sopra una costa di certe colline erano due Chiese, una lontana dall' altra due tiri di moschetto, una era molto grande bella, l' altra picciola, ma tutte due senza il tetto. Di sotto delle colline correva acqua Sarvis, appo la quale era una pianura di bellissimi prati, dall' altra parte delle colline verso il Danubio era una Villa di 30 case d' Ungari Calvini. Mezza lega di là arrivassimo a *Secsny*

(Szekcsö), credo anticamente chiamato *Sepusium*. Questo loco è sopra una collina molto alta con una Chiesa discoperta assai grande, e con alcune muraglie intorno di forma a Castello, con agiunta d' altre muraglie nuove fatte dalli Turchi; dalla parte di T. F. era un' acqua corrente non molto grande, dopo la quale costegiano alcune colline piene di bellissime vigne e d' arbori fruttiferi, dall' altra parte della collina suddetfa era un precipitio sopra Danubio, che rendeva il Castelo inespugnabile; è però una salita, da quel parte non molto commoda, di sotto erano alcune barche sì per pescare come per passare ad una isola, che all' incontro d' una lega di lunghezza ò dentro una Villa d' Ungari Calvini, et in sudetto Castello di *Srecsis* sono sessanta soldati, che guardano, quel passo. Dipartendosi sempre comminassimo à canto delle ripe del Danubio, e lontano una lega e mezza arrivassimo ad un Torrente non molto grande, nel quale Re Lodovico, essendo rotto da un' esercito ottomano, cascò col cavallo, e sopravenuto dall' altri cavalli fu calpestato, dove finì la vita. Da quel loco mezza lega lontano arrivassimo a Muhach molto tardi, dove quella notte riposassimo.

Quarta giornata, che fu alli due di Aprile, ho considerato di *Muhach*, il quale era sopra il Danubio circomdato dalle Pallanche, dove stava un Sangiacco con cento Turchi in circa per guardia in quel loco. Di fuori nel Borgo erano da 150 case di Calvini Ungari, Serviani scismatici e Bosnesi Cattolici, alli quali il R D. Simon Manovich era Curato; e diceva la messa in una Chiesa molto grande fuori del Borgo, la quale non era coperta, se non in un Cantone, dove si diceva la messa, benchè la maggior materia per coprirla era da quelli poveri Cattolici di già apparechiata. Era ancora un' altra Chiesa in mezzo al Borgo, ma senza tetto. Partendo di là alla banda destra si vedeva una bellissima Campagna, alla sinistra un lago molto grande con molti ucceli acquatici, benchè in poche parti era acqua. Questo lago si suole empire, quando innonda il Danubio, e quando cala, lascia gran quantità di pesci in certe lacune. A canto di questo lago e lontano da Muchah una lega era un monticello fatto dalli Giannizzeri, quando ivi s' accampò Sultan Suliman trincerato, come hoggidì si conosce, quando la sua gente rupe il Re Ludovico sopradetto. Da quello luogo mezza lega lontano trovassimo due Chiese sopra certe colline distrutte, ma in loco molto bello, lontana una dall' altra un miglio italiano. Nelle coste delle Colline era una gran quantità d' arbori e quelle colline erano da quattro Villette de Rasciami Scismatici. Di quà partendo e comminando per una lega e mezza arrivassimo a *Baranavar*, loco fatto in forma di Pallanca, lontano dal Danubio più d' una lega, dentro erano da 50 Turchi per presidio, nel Borgo 30 case di scismatici, sotto borgo erano vestigi d' una Chiesa fracassata. Da Baravanar lontano tre leghe venissimo ad una Pallanca chiamata *Darda*, e di fuora da 30 de' Calvini Ungari e scismatici Rasciani. Di sotto lì corre un' acqua chiamata *Caratina*, piena di pesci, dalla quale comincia un Ponte tutto di

rovere, lungo uno lega, largo che comodamente doi carri scostandosi potevano passare; questo ponte è da molti Villagi fabricato, et ogni Villaggio ha sua parte, che deve accomodare, ne altro sono obbligati che a questa sola opera, benchè alcuni poi mi dissero, che li sforzano pagare li tributi e spese estraordinarie. Gli huomini delli detti villaggi alcuni sono scismatici Serviani, altri Ungari Calvini. Quando Sultan Suliman passò all' assedio di Vienna, fu fatto a canto di sudetto ponte un' altro simile, il che ancora dalli vestigi si conosce, et uno e l' altro arrivava alle porte di *Ossek*, sotto del quale passa Dravo fiume navigabile, e qui, come mi persvado fondato nell' informatione d' altri, termina il Regno d' Ungaria. Quanto a quella parte, la detta città di Ossik è antichissima, ma molto augmentata dalli turchi, il che si conosce molto bene, perchè l' antiche muraglie sono fabricate di quadrelli con un bel portone, le nove di legni impastati di creta; in un cantone della Città vecchia trovai tre pezzi d' artigliaria senza ruote, uno delli quali era lungo 36 palmi senza gran politezza, fatto, come mi persuado, dalli turchi istessi, poichè di sopra era la scrittura turchesca. In questa città potevano essere da 300 case, tra quali dieci de' Christiani Cattolici; delle moschee erano otto.

Quinta giornata. Fù alli tre di Aprile partendosi da Ossik camminassimo tra certi boschi molto pericolosi per 4 leghe intiere, ne vedessimo altro che una villa chiamata *Csepin* dalla parte destra, nella quale sono da 40 case d' Ungari Calvanisti, e si vedeva in mezzo una Chiesa molto vecchia, la quale da loro avanti sei anni è stata coperta. Arrivassimo poi a *Diacouo*, ch' è loco come una fortezza molto antico, e che ha intorno da 200 case de' Turchi, tra le quali potevano essere 25 dè Cattolici e parlavano Slavo. Erano in 4 Moschee, intorno del borgo bellissimi giardini, e da una parte un' acqua corrente non molto grande. Da Diacouo partendosi e facendo più di due leghe et avvicinandosi la notte non potendo arrivare al loco destinato, deliberassimo d' andare in qualche Villetta, e così voltando i carri verso una valle dove giudicavamo esser gente, non trovassimo altro che doi Pastori, che si scaldavano al foco; li quali vedendoci fuggirono, e doi dei nostri li seguirono, ma non li potero arivare; passando appo quel fuoco con li Cari trovassimo alcune lacune, per le quali non era possibile haver il transito, pure due de' nostri giovani per certi legni, ch' erano traversati, passarono e trovarno di là altri pastori con le pecore, li quali vedendo i nostri, pensando che fossero turchi si fuggirono lasciando le pecore; finalmente vedendo che li nostri li chiamavano e dicevano bone parole ritornarno; dalli qualli non si potè altro havere, che un poco di fieno per li Cavalli, col quale ritornati i nostri in una Valle tra l' acqua e boschi, facendo un bon fuoco, non senza gran paura quella notte passassimo.

Sesta giornata, che fu alli quattro di Aprile, partendosi nell aurora dalla sudetta Valle arrivassimo intorno le sette hore a *Brod*, ch' è un Villaggio di 500 case a canto di fiume Sava, nel quale

sono nove Moschee e da 40 case de' Cattolici. Di questi et altri intorno haveva cura in spiritualibus un Padre di S. Francesco d' Osservanza, chiamato Fra Pietro Bielavich, Bosnese. Da Brod discostandosi un tiro di moschetto trovassimo certe muraglie molto grosse, che mostravano per il passato essere stato un bel Palazzo, il quale fu di Giorgio *Despoti,* et hanno li Bosnesi per traditione che dal detto Palazzo soleva andare à Jaicze in un giorno, che sono 17 leghe di strada. Di la partendosi, sempre andando al canto al fiume Sava, due leghe lontano travassimo un traghetto antico con un Torione vecchio e da 25 case de' Turchi, dall' altra parte di fiume era parimente una cittadella di 250 case chiamata *Dubocsacz*, tra quali potevano essere tra 20 case de' Cattolici Slavi con un frate Bosnese, che ha cura di loro come di alcune Villette vicine de' Christiani. Nella istessa parte di fiume, lontano però una lega e mezza da Dubocsacz, era un Villaggio, nel quale, come mi affermarono homini pratici di quelli paesi, erano da 200 case di Turchi, ma io per l' oscurità della notte non lo poteva vedere; e caminando di là ancora per una mezza lega et essendo undeci hore di notte in campagna rasa dormissimo.

Settima giornata, fù alli 6 di Aprile, partendosi nell' aurora entrassimo in un bosco molto grande chiamato in slavo *Suignarski lughi,* cioè de' porci, perche nell' autumno gran quantità de' Porci vi s' ingrassano per la moltitudine de' frutti ch' in questo bosco nascono, quale è lungo più d' una lega, e quando che il fiume Savo innonda non e possibile passare per di là, ma lontano una mezza lega tra certe montagne. Dal detto bosco slontanandosi mezza lega passassimo con una barca il fiume Savo a canto d' un altro fiume, che entrava in Savo, chiamato *Verbas,* andassimo per una lega fra boschi e campagne molto belle, dove pascolavano bona quantità di pecore et animali grossi, et arrivassimo a *Vakup,* ch' è una Villa di 30 case de' Turchi con tre o quattro de' Christiani Cattolici et una Moschea; di là per campagna rasa camminassimo due leghe et entrassimo poi in certe colline molto belle e coltivate, poichè non erano lontano le ville de' Christiani. Per mezzo di queste colline correva il fiume Verbas, dalle quali lontano mezza lega trovassimo certa fondità, sopra la quale era un ponte di pietra molto vecchio, credo ancora fatto dalli Christiani, dove fu rotto un rebello del Gran Signore avante 22 anni. Da questo ponte una mezza lega andassimo per pianura, et arrivassimo à *Bagnaluka* verso la sera nel giorno della Domenica di Palme, dove facessimo quelle feste e ci fermassimo li per tre settimane intiere. Della città di Bagnaluka e d' altri particolari di Bosna ho fatto mentione di sopra nella seconda parte di questa mia relatione. Quello che ho veduto nel mio ritorno di Bosna, poichè feci altra strada della prima, non ardiva notare, non havendo meco i primi compagni, e d' altri non mi poteva fidare, perche vedendomi scrivere per strada facilmente potevano venire in qualche suspicione, tanto più ch' io spendeva il nome di mercante, pensavo però venendo in Alba Greca di notare

qualche cosa, e per conseguenza seguitare notando della mia andata; ma essendo in quella città stato discoperto e sparsa fama di me, ch' ero mandato per contemplar quelle parti dal serenissimo Re figlio di V. M. Cesarea e dell' Illmo. Sig. Conte d' Altan, con ajuto de certi Bosnesi Cattolici stetti due giorni nascosto. In questo mentre quell' istessi Bosnesi mi trovarono gente fidata, con la quale venni in *Cinque Chiese,* di là accompagnato con altra gente, dove per mezzo d' alcuni Christiani otenni dal Governatore un passaporto di poter andare e tornare per quelli Confini, fingendo d' essere un povero mercante, che havevo debitori in Giavarino, e che andavo se potevo riscuotere qualche cosa, oltre al passaporto otteni una lettera di raccomandatione all' Agà di Jova, ch' è una Pallanca nelli Confini, di dove accompagnato da alcuni Turchi per due leghe di cammino con certi Ungari sudditi turcheschi, che portavano la Decima al Rmo. Vescovo di Giavarino, mi trasferij nel territorio di V. M. Cesarea e poi nella città di Vesprimio. Taccio i pericoli della strada, che in questo mio viaggio ho havuto, perchè maggiori sopporterei per V. M. Cesarea, alla quale humilissimamente mi inchino e raccomando.

Nel Bassaluco di Bosna sono Sangiacchi numero 7;

cioè:

Herzegovina, Clissa, Lica, Bihach, Czernick, Poxega e Zuornik.

Herzegovina ha più di vinti città, alcune delle quali sono:

1. *Castelnuovo*, è loco murato con fortezza munita d' artigliaria grossa e minuta in gran numero, come anco la città. Lontano da Spalato da cinque giornate in circa, dal Seraglio e Bagnaluka sei giornate.

Vi è il Borgo ma dishabitato, riducendosi la gente tutta ad habitare dentro la città. Vi sono parecchi Aghi et un Cadi. Vi è il Dazdaro et il Capitano, qual' è superiore a tutti essi. Fra la città et il castello con qualche casetta fuori del recinto può fare mille persone da fatti in circa, et anco meno. Ha sotto di se molte ville, che possono fare buon numero de' soldati.

2. *Risano* è parimente luoco murato forte, di poco circuito, e di pochissimo numero di gente, che in tutti non eccede forse doi cento persone d' ogni età e conditione; et è a lito del mare. Vi è il Dazdaro. Ha cinque o sei Aghe, e vi è non poco numero d' artigliaria minuta. Lontano da Spalato verso levante di una giornata e mezza.

3. *Imotski,* (an)che città, ma non murata, con Borgo, che può fare appresso mille anime fra tutto. Non v' Artigliaria nè altra sorta d' armi atte alla difesa. Ha il Dazdaro, ma non vi sono Aghe. Vi è solamente il Cadi, che rende ragione et amministra piena giustizia capitalmente.

4. *Vargoraz* è città murata di poco circuito e senza alcuna di-

fesa. Vi è poco di Borgo, e ha diverse Ville vicine alla città, e fra di esse poco discorre, che tutte possono fare cinque o sei mille fuochi. La città col Borgo et altre case intorno non eccede cento huomini da fatti in circa. Vi è il Dazdaro il Cadi e sono vi anco doi o tre Aghe. Lontano da Spalato verso levante di una giornata e mezza.

5. *Gabella* è luoco cinto di mura e mercantile, può havere due o tre periere. Ha vicino il Borgo, che con la città insieme può fare al più doicento persone da fatti. È città vicina a *Narenta.* Vi è il Cadi et anco il Capitano, ch' ha il commando del luoco. Ha poche ville, che sono discoste per molte miglia dalla Città e che d' improviso non potrebbero sortire fuori per alcun soccorso. Lontano da Spalato verso levante da sei giornate.

6. *Nutiak* è città murata, picciola con poco borgo e che non farebbe più di vinti o trenta huomini da fatti, vi sono diverse Ville non molto lontane, che fanno poco numero di persone. È il luoco al confine del Sangiacato di Clissa, e non punto atto alla difesa. Il Cadi d' Imotski rende ivi ragione, e vi è anco un Dazdaro. Lontano da Spalato circa mezza giornata.

7. *Zaduarie.* È città murata discosta da Nutiak intorno miglia 10 non ha borgo e può fare trenta o quaranta anime; però è di poca consideratione. È in luoco deserto e dishabitato. Ha qualche villaggio assai lontano e di pochissimo numero d' abitanti. Lontano da Spalato circa mezza giornata.

8. *Cacuina* (Čačvina) è una città piccola cinta di mura e quasi della medesima grandezza di Nutiak. Non eccede intorno 30 huomini di fatti. Ha poche Ville, che pur fanno poco numero di gente, et è loco assai debole. Un Dazdaro et il medemo Cadi d' Imotschi, che qualche volta viene a visitar il luoco a capo d' uno o due mesi, come anco suol capitare a Nutiak. Ma per non essere luochi d' alcuna consideratione, vi capita di raro, e per i più suole passare per le ville. Lontano da Spalato circa mezza giornata.

9. *Blagaj* è città posta appo il fiume di Narenta, luoco murato, di circuito assai competente, è però dishabitata; ne vi sta dentro, può dirsi, alcuno. Vi sono poco discosto diverse Ville, che potrebbero fare trecento huomini di fatti. Vi sono d' attorno molt' acque vive. Capita alcuna volta nella città l' Aga di quel luoco, ma di raro, et habita d' ordinario in quei villaggi d' intorno. Lontano da Spalato circa 4 giornate, et altretanto da Seraglio.

10. *Stolaz* è parimento città murata, posta sopra un monte, a piè del quale sul piano vi sono molte ville, che fra tutte, compresa la città, che è pure dishabitata, possono mettere insieme cento e cinquanta huomini di fattione. Lontano da Spalato intorno 5 giornate.

Vi sono alcune Terre, delle quali le più nominate sono.

1. *Mostar,* che è d' intorno mille fuochi, è ben habitata. Vi passa per mezzo il fiume di Narenta, sopra il quale è un ponte, che

vien a dividere la terra in due parti, cadauna de' quali ha una picciola fortezza sopra il medesimo fiume, dove di notte si fanno le guardie; e vi può essere qualche arcobuso, ma non è artigliaria. Si serra di notte, e si leva il ponte da una o dall' altra parte. Vi è un Aga, che fa il luoco et ha principalmente la cura delle guardie suddette. Vi è il Cadi, che rende ragione, et anco il Voivoda, che giudica criminalmente castigando chi si trova colpevole in qualsivoglia cosa. Il numero degli habitanti delle Ville circonvicine, che sono molte, è incerto. Lontano da Spalato giornate quattro.

2. *Xupagn* è luoco che fa intorno cento fuochi, et è ben habitato. Ha molte ville circonvicine, che possono fare più di mille case tutte habitate, e che fanno buon numero di gente. Giudica ivi il Cadì d'Imotski, ne vi è altri che commandino. Lontano da Spalato giornate quattro.

3. *Goraxda*, che è di cento cinquanta fuochi in circa, habitato competentemente. Ha sotto di se alcune poche Ville e di pochi habitanti, che compresa la terra possono essere cento e cinquanta in ducento persone tra Turchi e Morlachi, quali però tutti sono della legge Mahumetana. Non ha Cadì, che ivi resieda, ma quello di Mostar vi esercita la sua autorità come in sua giurisditione. Ne vi è alcun Aga ne Dazdaro. Lontano da Spalato intorno a 8 giornate e da Seraglio verso levante una giornata.

4. *Coinizza,* che ha trecento in quatrocento case, luoco habitato competentemente. Non vi si vedono Ville d'alcuna sorta ivi dattorno, e vi giudica il Cadi di Pliuglie. Lontano da Spalato da 6 in 7 giornate, et è per levante del Serraglio.

5. *Milessevaz,* luoco murato di poco circuito senza borgo, con Villaggi ma lontani. La città può fare trenta o quaranta persone in tutto. I villaggi fanno intorno a doicento case, e sono habitate covenientemente. Giudica il Cadi di Pliuglie, e vi è un Dazdaro. Lontano da Spalato 6 in 7 giornate.

6. *Pliuglie,* che in turco chiamato Tasglix, è di cinque o seicento case ben habitato. Ha molte ville d'intorno, che fanno circa trecento o quattrocento case, ben populate, ma di incerto numero di gente. Vi è il Cadi e non altri. Lontano da Spalato 7 in 8 giornate.

7. *Foçça,* è di tre o quattrocento case. Ha poche Ville, ma e queste e la terra ben habitate. Può fare con le Ville cinque o seicento persone in tutto d'ogni età. Vi è il Cadì del luoco, ne vi è alcun altro di comando. Lontano da Spalato 6 in 7 giornate.

Vi sono alcuni altri luochi e puochi in numero e di poca o niuna consideratione. Il numero delle case di tutto questo Sangiacato altre volte, che v'è stata fatta descrittione, si dice, che arrivasse a ottanta mille case, ma al presente è voce, che non eccede settanta mille.

Il sangiacato di Clissa contiene sotto di se l'infrascritte Città:

1. *Clissa,* che è loco murato e di cento case in circa, ha tre pezzi d' artigliaria grossa et alcune poche di minuta, che sono cinque o sei. Le case, che vi sono dentro, sono picciole e molto ristrette. Hanno alcuni luoghi serrati, dove si fanno le guardie, ma però sono di poca consideratione. Ha presso il Borgo, che può fare al più quattro cento huomini de fatti, incluse alcune poche Ville, che ha sotto di se. Hanno ivi il comando il Capitano del Sangiaco, il Voivoda, che continuamente se vi trattengono, et il Cadì, il quale suole andar spesso per le Ville e per il borgo. Lontano da Spalato miglia 7.

2. *Loncarich,* luoco murato, che tra il Recinto et il Borgo ha intorno 40 fuochi. Ha una fortezza non molto grande, che ha dentro un pezzo d' artigliaria grossa, e quattro d' inferiori, che sono come periere. Questo è in Eminenza, che sopravanza tutte le case del luoco. La città et il Borgo fanno circa cento anime o poco più. Non ha che si vede alcune ville sotto di se. Vi giudica il Cadi di Clissa, che è lontana di là intorno a tre o quattro miglia. *Salona* da lontano da Spalato circa 3 miglia.

3. *Sasso*, città pure murata di pochi habitanti, che di persone da fatti non eccede forse venti, et anco meno. Vi è fortino picciolo con tre periere. Vi è l' Aga, che continuamente risiede Vi sono anco due o tre altri, che habitano in Czesina e nella compagna di Hliuno. L' aga medesimo, che risiede, e anco Dazdaro. Ha sotto di se una Villa, che è di ottanta fuochi in circa, e questa può fare intorno cento huomini di fatti. Lontano da Spalato circa 4 miglia.

Ha questa città d' intorno fuori del recinto quattro o cinque case, dove habitano i Lucanovichi delli Castelli di Traù, che sono banditi della Republica.

4. *Koziak* è luoco murato picciolo, che non ha quasi altro che una guardiola; però vi si numerano trenta buoni soldati. Non ha ne borghi ne Villaggi d' alcuna sorta. Nella guardiola vi è solamente una codetta. Ha un Aga che sta a Clissa ma si intitola di Koziak. Lontano da Spalato circa 8 miglia.

5. *Sign*, è città cinta di mura, più grande di Corzola, per il più dishabitata. Ha il borgo, che con città possono essero cento case. Da Tramontana in distanza di circa un miglio ha il fiume di Cettina, può fare tra l' uno e l' altro cento cinquanta huomini da fattione. Lontano da Spalato miglia 15 in circa.

Ha sotto di se circa trenta Villaggi, che possono fare da cinquecento case e più di mille huomini da fatti. Vi è il Dazdaro, che habita parte nella Città e parte per le Ville. Ha un pezzo d' Artigliaria di ferro e picciola, due periere et una o due codette.

6. *Varhglika*, città ben murata, picciola che non ha più di cinque o sei case Vi è il borgo di circa ottanta case, e tra tutto può fare cento buoni soldati. Ha l' Aga che habita parte dentro e parte fuori, ha intorno circa trenta ville, che possono fare più di mille soldati.

7. *Stikovo*, luoco murato ma deserto, non vi habita alcuno dentro. Ha una villa di circa 30 case, che può far venti o trenta huomini di fattione.

8. *Petrovaz,* luoco cinto di mura e parimente dishabitato, che non ha alcuna Villa ne anco sotto di se.

9. *Dernis,* Città murata, che gira circa mezzo miglio, ha poche case dentro et ha un Casteletto, ma fuori vi è il Borgo, che è di doicento case in circa può fare in tutto trecento huomini d' ogni età. Vi sono dentro quattro o cinque pezzi d' Artigliaria minuta.

Ha circa vinti villaggi, che fanno intorno 300 case, e questo sono vicino alla città, e vi possono esser dentro trecento huomini da fattione. Vi sono lontano da 18, 20 miglia circa quaranta ville, che possono fare doi mille huomini da combattere, e sono poste le suddette Ville in luoghi dette Cosovo e Petrovo pogliè.

10. *Neçvegn,* alquanto di minor grandezza di Dernis, luoco dishabitato; ha un Castello assai forte con qualche periera o artigliaria di questa sorte; ha il borgo presso il recinto di circa 80 case, che può fare intorno settanta o ottanta anime, la maggior parte de' quali sono buoni soldati. Vi sono non molto lontano dieci villaggi in circa, che possono fare intorno doicento anime con buona parte de' soldati. Non vi è nè Aga nè altro Giudice, che il Capitano del sangiaco, che qualche volta vi viene.

11. *Hotiblich*, da altri chiamato Susselich, luoco seben cinto di mura e con un castelletto di niuna consideratione, però dishabitato e senza borghi, vi è una villa, che puo fare sessanta o settanta persone da fatti in circa; ne vi è altro di consideratione.

12. *Boricevaz*, città murata con un castelletto, che ha dentro due o tre codette; puo fare trenta anime in circa. Vi sono dintorno in qualche distanza circa ottanta case, che possono fare cento persone d' ogni sorte; ha un Agà, che non habita ivi, ma fuori per quelle case, e qualche volta vi capita.

13. *Bunich*, luoco pur murato con un poco di Castelletto con poche codette e perriere; puo havere compreso il Borgo intorno a cento case, che fanno cento anime in circa con cinquanta huomini di fattione tra loro.

14. *Vinograc,* è citta murata con un Castelletto, che ha dentro due o tre periere, vi ponno essere tra quel di dentro et il poco, che vi è fuori, intorno a 40 case, che potrebbero fare circa venti huomini da fatti; ha un Agà.

15. *Ostarvizza,* luoco murato ma picciolo con un poco di Borgo, che in tutto possono essere sessanta fuochi . . puo fare in tutto cinquanta persone da fatti in circa. Ha un Castelletto e qualche codetta dentro; vi è un Dazdaro.

16. *Bilay*, è città murata, che può fare col Borgo sessanta fuochi, che ponno fare altretanti huomini da fatti; ha un poco di recinto e quattro cantoni per Castello, con due o tre periere et altretante codette, che sono statte poste da Mehemet-begh, che è hora san-

giaco; ha intorno trenta villaggi che potrebbono fare sei o settecento huomini da fatti; ha un Agà, che non ha altro pensiero, che tener le chiavi delle porte.

17. *Sokolaz,* Città forte e murata, che può girare più di mezo miglio, e di fuochi dieci o poco più; ha d' appresso due villette, che fanno circa 20 case et altretante persone da fatti. Vi sono più alla lontana intorno dieci villaggi, che possono fare cento e cinquanta huomini; e questa massa di ville si chiama *Gheezovo;* vi è un Agà, che è anche Dazdaro.

18. *Giezero* è una citta murata, circondata dall aque d' un fiume, che si chiama Pliva; ha dentro trenta o quaranta case. Vi è un poco di Borgo di dieci o quindici case. La città col Borgo puo fare circa settanta huomini. Ha intorno venti villaggi, che potriano fare circa trecento huomini. Vi è l' Aga, che pure è Dazdaro et anco il Cadì, e vi suol venire Capitanio.

19. *Glamoç,* città col Borgo, che tra tutto può fare sessanta fuochi e circa 100 huomini, si chiama anco Biogradaz. Ha sotto di se in campagna d' intorno da settenta villaggi, che farebbeno in ogni occasione di subito più di mille huomini buoni di combattere. Ha un Castelletto dentro, et alcune torrette; e vi sono due periere e poco più codette; vi è un Dazdaro et il Cadì, e passa di là il Capitaaio alcuna volta.

20. *Prusaz,* luoco murato di circa settanta fuochi. Vi sono fori del recinto intorno doi cento case, tra tutto puo fare da 300 huomini; ha un Castelletto con qualche codetta; ha di più cento e più villaggi, la massa de' quali si chiama *Scopia,* dove per la maggior parte il sangiaco si trattiene. Queste ville ponno fare tre o quattro mille huomini. Vi è l' Aga, il Cadi, e viene molto spesso il sangiaco per la vicinità del luoco.

21. *Castello,* è una città murata con un castello, in tutto dishabitata, che è dentro Scopia. Non vi è ne Aga ne Cadì, ne alcun altro, solo il sangiaco, che là d' intorno si trattiene.

22. *Susid,* città assai forte ma dishabitata; ha sotto una Villa di circa vinti fuochi et altretante persone da fatti; ha un Agà, che sta in Scopia, che è di la poco lontano.

23. *Starxan* è città ma parimente dishabitata; ha un borgo che può fare trenta quaranta case, e può fare anco cento huomini da fatti; ha una villa chiamata *Suicza,* dove scaturisce un' acqua chiamata nell' istesso modo, che può fare cento huomini da fattione. Vi capita alcuna volta il Procuratore del Cadì et il sangiaco, ma non habita alcuno.

24. *Prozor,* e città di mediocre grandezza, cinta di mura, con un castelletto che non ha dentro alcuno pezzo d' Artigliaria et è dishabitata. Ha il borgo di 200 case in circa, che può fare altretanti huomini da fattione. Da una parte, cioè da Maestro, ha Narenta, e da sirocco Rama.

25. *Narenta,* è una . . . di villaggi, che ha intorno doi mille fuochi, e puo fare altretanti huomini atti a combattere.

26. *Rama,* è l' altra . . . di villaggi, di circa mille case et altretante persone da fatti. In queste ville habita il Capitano del sangiaco et il Cadi.

27. *Hliuno,* è città ben murata di settanta case in circa col borgo, che d' intorno ottocento fuoci può fare tra tutti buoni mille soldati. Vi è dentro un' acqua sorgente, *Bistrizza*, e vi è dentro la stessa un Castello, ma non vi è alcuna sorta d' Artigliarìa; ha diversi villaggi, che fanno circa doi mille case, et altretanto numero di soldati. Vi habita il Cadi et il Capitano del sangiaco, senza il quale non può alcuno essere condanato capitalmente. Habita nel suddetto luoco di Hliuno per il più il sangiaco, come più proprio alla sua residenza. E quando avviene, che il sangiaco vada alla guerra o altrove fuori del sangiacato, resta ivi il Chiehaia, che è Luogotenente o vice gerente di lui, come è al presente, che il sangiaco è andato alla guerra.

28. *Prolog,* è un Castello sopra una montagna, dove fanno guardia per ordine quaranta huomini, come si descrivono, e vi è dintorno il recinto, che fa la città e resta dentro il Castello.

Tutto questo sangiacato ha settecento cinquanta cinque villaggi oltre le città suddette, tra le quali sono descritte anco alcune ville; già venticinque anni, che si fece descrittione universale del sangiacato, si trovano essere trenta millia e tante case de' Contadini, che servivano al sangiaco, alli Zahimi e Spahie; hora si crede, che sia diminuito di un terzo, e la causa n' è ascritta per esserne molti partiti in diversi luochi, specialmente di là dal Danubio, et in particolare per rispetto della sollevatione, che segui contro Mustai-begh padre del presente Mehmet-begh, per tema del quale molti e molti dopo l' eccesso hanno sloggiato il paese.

Il Sangiacato di Lica ha l' infrascritte città:

1 *Scardona,* è città murata, et ha un Castello sopra una collina fuori del recinto. La città col borgo fa circa 200 case, e può fare 300 huomini; ha diverse ville, che ponno fare 300 case et altretanti huomini da fatti et anco più; ha il Cadì, che se bene s' intitola di Scardona, abita nondimeno a Hliuno; vi resiede un Agà et il Capitano del Sangiaco.

2. *Uzdass*, è luoco murato con Castelletto, ma il tutto dishabitato.

3. *Topcovich*, è parimente città dishabitata affatto.

4. *Rachitnizza*, è una città piccola sopra una collina, di 30 a 40 fuochi in circa; può fare da 50 huomini con quelli, che sono di fuori del recinto; vi è l' Agà et il Dazdaro.

5. *Dazlina,* luoco murato posto sopra una collina, della qualità medesima di Rachitnizza. Tra li suddetti luochi restano dishabitate *Cinysich* e *Vuksich,* altre volte ville con poco recinto.

6. *Velin,* luoco picciolo murato con un poco di fortino e qualche codetta dentro. È di 30 o 40 casette, e può fare 15 o 20 huo-

mini; ha vicino una Villa chiamata *Bagneucci*, che con alcune case ivi dattorno può fare intorno 100 huomini; vi sta un Agà.

7. *Vrana*, è città murata di più di ducento fuochi; può fare da 300 huomini tra essa et il borgo; vi sono tre Aghe: Bezlinski, Azapski e Martoloski.

8. *Tin*, luoco murato, che tra dentro e fuori ha da 30 fuochi e circa 20 huomini; ha tre ville, che sono *Gorizza, Haraschiane* e *Percos*, che tra tutte hanno da 200 case, possono fare più di 250 huomini. Nel Castelletto risiede un Mutevelia, e nelle ville un Harembassa. Il tutto è feudo (di) Husaimbegh, filio di Perchat Bassà.

9. *Nadin*, è luoco murato e forte con un Castelletto, che ha dentro qualche periera; vi è il borgo, che con la città fa da 100 fuochi, e tra tutto può fare 150 fanti. Vi sono alcune ville, che tra tutte fanno da 200 case e circa 300 huomini. Nella città vi è Cadì, cinque Aghe con un Dazdaro.

10. *Zemonico*, è città murata con una fortezza, che ha dentro due pezzi d' artilleria minuta e qualche periera; ha il borgo, che con la città può fare 150 fuochi e circa 200 huomini. Vi sono alcune ville, che tra tutte fanno da duecento fuochi et altretanti buoni soldati. Nella città vi sono due Dazdari e cinque o sei Aghe, il Cadì et il Capitanio.

11. *Polignik*, overo Poliscane, città posta sopra una Collina, cinta di mura con alcune guardiole, e vi sono dentro due periere et altretante codette, ha un borgo, e con le case, che d' atorno sono da dieci, fa da 50 fuochi e puo fare cinquanta sessanta huomini. Ha un Dazdaro e tre Aghe, quali però tutti non habitano ivi di continuo.

12. *Islam*, Città murata e forte con una fortezza, che ha dentro delle periere et ha anco il borgo; questo con la città può fare almeno 150 fuochi con altretanti buoni soldati. Vi ha un Dazdaro tre o quattro Aghe et il Cadì, che risiede a Zemonico.

13. *Carim*, luoco murato con un poco di fortezza e col borgo può fare 30—40 fuochi, ha in tutto da cinquanta sessanta huomini; tra diverse Ville alquanto lontane puo fare ducento case et altretanto numero di soldati. Vi sono doi o tre Aghe et il Dazdaro et il Cadì di Zemonico giudica quel luoco.

14. *Obrovazzo di sotto*, luoco di Porto e frequentato per la scalla, ha cento trenta in quaranta fuochi, fa persone da fatti circa 200 e più; ha sparse alquante case vicino, ma non in molto numero. Vi sono Aghe, e Capetanio. E seguita poi in Lica e Corbaue:

15. *Obrovazzo di sopra*, è Castelletto in Collina, passono esservi 30 in 40 case tra dentro e fuori con cinquanta persone di fatì.

16. *Ribnik*, luoco picciolo di passo, ove si trattengono di guardia 30 in 50 soldati. Vi è il borgo, che con quelli di dentro può fare cento fanti; ha sparse non molto lontano alcune case in numero di 150 in circa con altretanti huomini da fatione. Vi sono doi o tre Aghe.

17. *Graçcaz*, è luoco della medesima qualità di Ribnik.

18. *Bruuno,* Villa di circa quindici case vicina a Graçcac.

19. *Novi,* è pure della medesina conditione con cento persone da fatti dentro la città.

20. *Perussich,* è città murata di circa 30 in 40 case, con 50 huomini in circa, con quelli che sono fuori; ha 4 torri e vi sono due codette. Vi sono alcune ville, che fanno da cento case con altretanti huomini. Vi ha due o tre Aghe et il Dazdaro.

21. *Vduina,* è città murata in fortezza, che col borgo ha 300 case in circa; ha fantaria e cavallaria, che tra tutti può fare cinquecento persone da fatti. Le ville convicine in Corbavia et intorno la terra sottoposte tutte alla Giurisditione della città passano il numero di mille case, possono fare da fatti mille cinquencento persone. Vi è il Cadì, il Capitanio et Aghe.

22. *Starmizza,* luoco picciolo murato, tra la terra et il borgo fa 40 in 50 case; ha una torretta, che può havere due codette dentro; la città col borgo può fare 50 o 60 uomini. Vi ha un Agà.

23. *Cnin,* è città murata forte, di più di due miglia di circuito. Vi è una fortezza sopra una collina, che ha dentro doi o tre pezzi d' Artigliaria grossa e diverse periere; ha dentro da 300 case, e fuori alcune poche sparse vicino; e la Città può fare cinquecento huomini; passano intorno ad essa due fiumi: uno è *Butinschizza* e l' altro *Karka;* ha diverse ville sotto di se, che possono fare circa mille fanti. Vi è il Cadì et il sangiaco per la maggior parte è solito risiedere in questa città, quando non è in visita del sangiacato.

24. *Zeçevo,* è una città piccola murata con poca fortezza e dentro ha due codette; tra dentro e fuori non ha più di dieci case in circa et altretante persone. Il Contado può fare mille fanti; ha un Harambassa, che per il più sta a Scardona et in Cettina.

25. *Ostarvizza,* è città murata, posta sopra una collina; et è fortezza, che ha due o tre periere et altretante codette; ha il borgo di circa 100 case, che con la città può fare 150 huomini Vi è il Dazdaro.

26. *Coxulovac,* Città de mediocre grandezza, dishabitata. Il Contado, che si chiama Coxulovo Poglie, fa da 500 case, che può fare da 600 huomini; ha il Cadi di Nadino.

27. *Bencovaz,* è città murata picciola con una torre ma tutta dishabitata. Ha poche case di fuori, che possono fare cinquanta o sessanta huomini da fatti.

28. *Berclaçina polaçça,* è un Castello con diverse case fuori de' contadini, che possono fare di cento huomini da fatti.

29. *Zuonigrad,* è città murata picciola, che può fare cinquanta soldati compreso un poco di borgo. Vì stà un Agà. Vi è un Castelletto e doi o tre altre terre picciole, e vi sono doi o tre codette.

Questo sangiacato si dice che può fare sette o vero otto mila fuochi al più.

Nel Sangiacato di Bihach sono le città infrascritte:

1. *Ripaç,* è una città con fortezza poco habitata, che non fa più di 15 o 20 soldati. È luogo situato sopra il fiume Unna, per il sito assai forte, ha alcune ville, che possono fare intorno 300 case con altretanti huomini da fatti, e forse anco fino a 400. Vi stanno dentro alcune Aghe. Lontano da Sebenico 3 giornate, et altretante da Bagnaluca.

2. *Bihach*, è città murata di più dì due miglia di circuito, ha dentro da 300 fuochi, e può fare almeno 500 huomini da combattere, diverse Ville di questo contado ponno fare cinquecento fuochi et altretante persone da fatti. Abitano dentro diverse Aghe, il Cadì, il Capitanio et il sangiaco, che per la maggior parte ivi si trattiene. Lontano come sopra.

3. *Sazin*, è luoco murato forte e di 100 fuochi; ha il borgo et alcuni Villaggi, che tra tutto ponno essere 200 case. La città col borgo e con le ville può fare trecento soldati. Vi è una fortezza con diverse periere; vi stanno dentro 4 o 5 Aghe.

4. *Buxim,* è luoco della stessa conditione Come sopra l' istesso.

5. *Ostrossaz,* è città pure della qualità medesima.

6. *Krup,* è città murata di miglior qualità delle tre predette, che può havere tra quel di dentro e fuori intorno a 200 case e 200 huomini da fattione. Tra diverse ville possono essere 500 case e da 600 persone da fattione. Vi è una fortezza con qualche pezzo d' Artigliaria e qualche periera, che la rendono assai forte. Vi hanno diverse Aghe dentro nella città.

7. *Camengrad,* è luoco murato, che per la qualità del sito si rende inespugnabile. È posto sopra una collina in luoco eminente, fabbricato sopra il sasso vivo in fortezza Ha dentro poche case, che non eccedono forse il di dieci, e puo fare da quindìci o venti persone di fatti, ha vicino due terre, cioè *Maidan* et *Vakup,* quali con alcuni villaggi possono fare mille case e più di 1500 soldati.

Il Sangiacato di Cernik ha le infrascritte città:

1. *Cernik*. Città murata col borgo, che può havere tra tutto da cinque in seicento Case; può fare da 700 huomini da fatti tra tutto. Una qualità innanti.

Vi è una fortezza et alcune torri con tre pezzi d' artigliaria e qualche periera. È luoco, ove ordinariamente questo sangiaco risiede.

2. *Bilastina*, è luoco picciolo murato di 50 o 60 case con quelle, che sono in borgo, è però luoco assai forte; ha una fortezza picciola con due periere in circa; ha doi o tre Aghe.

3. *Siraç,* o *Sirçe*, è città murata di mediocre grandezza, e molto forte, fa col borgo da 300 case con altretanti huomini.

Sono poi tutte le Ville quasi in uno disperse, una casa vicino all' altra, che con le città presentemente in tutto il sangiacato si numerano cinque milla fuochi.

Il Sangiacato di Poxega ha gli infrascritti lughi:

1. *Poxega*, è una città con la Terra vicina, che tra tutto può fare intorno mille case et altrettanti e più soldati.

É fabbricata la città in fortezza, che ha doi o tre pezzi d' Artigliaria, e quì ordinariamente si trattiene il sangiaco et il Cadì.

2. *Orahovizza*, è città murata con belle fabriche, che col borgo fa intorno 200 fuochi e può fare da 300 huomini. Vi sta il Cadi. Ha una fortezza con qualche pezzo d' Artigliaria minuta.

3. *Velika Craglieva*, è città murata di buono circuito e di doi cento case tra fuori e dentro, e circa 200 huomini da fattione; ha una fortezza con qualche periera dentro. Vi stano diversi Aghe e soldati, compresi però nel sopradetto numero.

4. *Birovitizza*, è città forte, cinta di mura con una fortezza et alcunni pezi d' Artigliaria in non poco numero; ha il borgo e colla città ponno essere 300 fuochi, e può fare in tutto da 400 huomini. Vi stanno Aghe et il Capitanio, che si trattiene ivi continuamente.

5. *Slatin*, luoco murato che può fare 60 o 70 case col borgo insieme; ha una fortezza con qualche periera dentro; può fare da 70 huomini da fattione. Stanno ivi Aghe.

6. *Vocchin*, città murata picciola della medesima qualità di Slatina.

7. *Capusuar*, della sopradetta qualità.

8. *Osik*, è città posta alle sponde del fiume Drava da questa parte con una torre; ha dentro un cannone, o quello si e sia di lunghezza di 36 palmi di buona misura; ha una terra vicina, che con la città può fare mille fuocchi e da due milla soldati. Vi sta il Cadi et il Capitano.

9. *Vucovar* città pure murata con borgho, può fare in tutto cento case con 150 huomini in circa; ha una fortezza e qualche periera dentro, e vi habita un' Agà.

Vi sono due infrascritte terre di qualche consideratione: *Brod*, è luoco di 800 case in circa e può fare più di altretanti soldati. Vi sta il Cadì, e vi capita alcuna volta il Sangiaco. *Diacovo* è luoco di simil conditione di Brod.

Seguono le Ville:

Le ville di questo sangiacato posono fare in tutto dieci mila in circa con altre tanti huomini da fattione.

Questo sangiacato di Poxega s' intende soggetto al Bassà di Bosna, dal quale ricevono il pagamento, et appresso di lui stanno i conti i Spahi e Zaimi. Sono però li medesimi obbligati ubbidire al Bascia di Canisca, e prestar il servitio dove da esso vengono impiegati.

Nel Sangiacato di Zuornik sono gli infrascritti luochi:

1. *Zuornik*, è città mediocre cinta di mura con una fortezza picciola e qualche codetta o periera; et è ordinaria residenza del sangiaco; ha il borgo che con la città fa cinque o seicento case et altre-

tante persone da fatti; ha il Cadì et Agà. Da Sebenico a Bagnaluca 6 giornate e di là a Zuornik 3.

2. *Sabaz,* è una città picciola con quattro torricelle, con qualche pezzo d' Artigleria minuta in poco numero; ha un borgo che con la città può fare da 800 case et intorno mille huomini; è luoco di passo e vi vengono barche, con le quali si naviga il fiume Sava. Lontana da Zuornik una giornata e mezza, da Belgrado una giornata.

3. *Srebarnik,* è pure città mediocre sopra una collina cinta di mura con una torre picciola e qualche codetta dentro; ha sotto in pianura una terra chiamata Srebarnika, dove si fa argento in buona quantità. Tra la città e la Terra possono essere 200 case, e quattro o cinquecento persone da fatti; nella città sta un' Aga e nella terra sono da cinquanta case de' Christiani, comprese nel numero sudetto; e v' è anco un convento de' Padri Zoccolanti.

4. *Sokol,* è una città picciola murata con circa 30 case, et alcune poche fuori; che tutto può fare da 40 huomini. Vi sta un' Agà che è anco Dazdaro.

5. Vi sono *Saline* al quanto lontane da Srebarnik, et una terra nominata *Saline,* che è di quattro in cinquecento case e può fare da sette ottocento fanti.

6. *Baççhi,* è un luoco picciolo di poco rilievo, che tra dentro e fuori può havere 200 case et altretanto numero di soldati.

Oltre questi luoghi e Villaggi di questo Sangiacato ponno fare sei mila fuochi et altretanti huomini.

Nella Bossina sotto quel Bascià sono l' infrascritte città e luochi:

1. *Jaycze,* città murata con una fortezza migliore che sia nella Bossina tutta, è di circuito poco inferiore di Zara, luoco importantissimo, che con un poco di Borgo ha intorno 400 case et altretanti huomini da fatti, e più ancora. Ha diversi pezzi d' artigliaria mediocre et anco delle periere. Vi sta il Dazdaro, il Cadì et il Capitano, che alcune volte suol venire ivi. Da Zara 5 giornate, da Spalato 4.

2. *Vençiaz.* è una fortezza picciola sopra una collina, che con un poco di Borgo può fare 50 case et altretanto numero di soldati; ha alcune poche periere e vi sta un' Agà. Mezza giornata in quà di Jaycze.

3. *Traunik,* è città di 50 fuochi in circa; ha il borgo, che è di circa 600 case, che tra tutto può fare 650 fuochi e tanti soldati ancora. Vi sta dentro l' Agà e vi capita spesso il Capo. Altre tante.

4. *Serraglio,* è città murata con 4 torri picciole con uno o due pezzi d' artigleria mediocre et alcune periere. È di circuito poco

*

maggiore di mezzo miglio. Vi sta dentro l' Agà, che è Dazdaro, ne altri habitano dentro. Fuori del recinto sono sparse più di sette o otto milla case et altretanti huomini da fatti.

5. *Vissegrad*, è una città picciola dishabitata, che ha dentro un' Agà solamente; ha il borgo di circa 200 case, e può fare tanti huomini ancora.

6. *Dobran*, è città murata di mediocre grandezza, dishabitata, che non ha dentro altri che l' Agà, che vi habita; ha fuori nel borgo 30—40 case et altretante persone da fatti.

7. *Visoki*, è una città posta in colina della grandezza medesima di Dobran, ma dishabitata; ha fuori poco lontano una Terra di 300 fuochi in circa, e può fare altretanti buoni soldati. Vi capitano il Cadì di Serraglio et il Capitano del Bascia.

8. *Vranduk*, è una città picciola, pur dishabitata dove sta un' Agà; e vi è un Castelletto con qualche codetta dentro; ha di fuori da 40 in 50 case et altretanti huomini da fatti

9. *Tessagn*, pur città dishabitata con un poco di fortezza, che ha dentro solo un' Agà; ha il borgo di circa 200 case et altretanti huomini da fattione.

10. *Kubas*, è un Castelletto dishabitato, che fuori ha da cento case et altretante persone; sta fuori di esso un' Agà nel Borgo.

11. *Gradiski*, sono due città, una da una parte del fiume Sava e l' altra dalla parte di riscontro, luogo principalissimo della Bossina. Vi sta dentro un' Agà per una. Sono bonissimo habitate, che tra tutte due dentro e fuori ponno fare 700 fuochi et altretanti huomini da fatti.

12. *Jassenovaz*, è città murata di circa 30 case con poca fortezza, vi stanno dentro da 40 soldati in circa.

13. *Dubizza*, è città di poca consideratione, che dentro ha da dieci o poco più case e fuori da 40 in circa, può fare tra tutto 200 huomini da fatti. Vi stanno il Capitano del Bassà et Aghe.

14. *Kostainizza*, è città murata posta in mezzo all' acqua chiamata Unna, che col Borgo fa da 700 in 800 case et altretanti huomini da fattione. Vi stanno il Capitano et Aghe.

15. *Novi* è città posta in collina di mediocre grandezza, che ha dentro 30 o quaranta case, et in borgo intorno à 260, e tra tutto puo fare 300 huomini da fatti. Vi sta il Capitano et l' Aghi come di sopra.

16. *Zrin*, città murata di circa 50 case tra fuori e dentro, e può fare in futto da 60 soldati. Vi stanno alquanti Aghe.

Da Gradiski tutti i luochi, che seguono fino quì, confinano con la Croatia.

17. *Bagnaluka*. superiore et inferiore, sono due città murate, una lontana dall' altra in distanza di circa quattro miglia, cadauna di esse gira intorno mezzo miglio. In cadauna di esse sta solamente

un' Aga, nel resto sono dishabitate. Vi è d' attorno la terra, che pur si chiama Bagnaluca et e di 3000 case in circa et altretanto numero de' soldati. Vi corre per mezzo la detta terra il fiume chiamato Verbas. In questo luoco habita d' ordinario il Bassa di Bossina et un Cadì et il Tefterdaro, se ben il Bassà medesimo si suol trattenere per qualche tempo anco in Serraglio, e quando parte fuori di Bagnaluca per alcuna occasione, vi resta sempre il Chiehaia, che ha il comando di tutta la Bossina.

Si dice, che i Villaggi della Bossina fanno da ottanta mila fuochi, e che ponno fare anco ottanta milla soldati; che e tutto, oltre quanto è descritto di sopra tra le città e Borghi.

Archivio Capitolino a Roma: vol. VIII. cred. XIV.

Ovo izvješće bješe doštampano, kada bi akademiji po v. č. otcu Euzebiju Fermendžinu uz druge rukopise predan drugi prepis toga izvješća. Oba se prepisa u bitnosti slažu, te se mogu naprama štampanomu samo te razlike spomenuti: na str. 131 r. 28 *Pacsa* (Paks) mj. Faua, str. 133. r. 12 *Srecsuy* mj. Srecsis, str. 140 r. 37 *Vranograç* mj. Vinograc. Fermendžin je tekstu dodao mjestimice razjasnjenja, od kojih je vriedno napomenuti sliedeća: K st. 117. Ovo će jamačno biti ona ista slika B. D. M. koju spominje naš Gjuro Sriemac „de Perdicione Hungarie“ na str. 48, gdje veli: De regno Bosnensi. Habebant ibi claustrum residencie. Et pro colore in Buda tradicionis fe(ce)rant convencionen cum tali magistro clam. Et pro quingentas marcas ad Z(v)o(r)nik in Turcia .... Dixit guardianus: mihi non credas domine Georgi, quia isti sunt boni religiosi et ad laudem beatisime virginis faciunt *tabulam* ditissime ad claustrum Z(v)o(r)nik“ ... K str. 118: Otac Nikola Lašvanin, koji je na koncu XVII. v. svoj ljetopis, kako sam opaža, izpisao iz rukopisa p. o. fra Stipana iz Jajca, jur definitura, bilježi ovako: „Godine 1538 uzeše Turci crkvu i manastir Zvornički“. Otac Pilip Lastrić († 19. srpnja 1783) piše, da je Zvornik god. 1533 od Turaka razoren (Epitome vetustat. Bosn. p. 66). — K str. 121. Novi koledar bi u Bosni uveden oko god. 1582. Fra Tomo Ivković piše god. 1631 u Rim: „Quanto poi calendario Gregoriano è stato accettato nel regno di Bosna più 40 anni sono“ (arkiv aracelitanski u Rimu). — K str. 127. O. Martin Barguljanin, provincial bosanski, pisa iz Fojnice god. 1631, 7. srpnja: „Patiamo diu noctuque in questi benedetti paesi, come hoggidì stiamo per le selve a guisa di animali selvatici, havendo lasciato et abandonato cinque conventi principali ... non potendo più supplire a mangiare e bevere alli Turchi. Di più anno passato il guardiano di S. Pietro a Saline fu amacato non avendo dargli a mangiar e bevere; cosi ancora alli 25 di Aprile nel anno corrente fù batuto un padre fra Marco in loco, che si chiama Possega, dico(no), che gli furno date settecento e tredeci bastonate dal Bassa di Chanissa per non haver potuto poccar (sic) un agnelo sera in monastero a dui huomini di detto Bassa“. Biskup fra Marijan Maravić pisao je god. 1655 u

Rim: „Il convento della Madona di Piombo ha spero più di 600 scudi per conservar l' honore nostro et il decoro della libertà christiana". (Arkiv araceli).

O piscu toga izvješća priobći o. Fermendžin sliedeće podatke:

Atanasij Georgiceo (Grgičević) Splićanin rodi se godine 1580 a umrie oko godine 1650.[1] Čovjek na umu bistar, a na srcu plemenit, spada medju najodličnije muževe južnoga Slovjenstva. Kada se je godine 1625 radilo, da se za misionare u južnu Ugarsku i Erdelj pošalju otci kapucini iz Francezke, Austrijski dvor se tomu protivio nehtijući dopustiti, da se s timi novimi misijonari novi protektorat francezke vlade u Erdelj i južnu Ugarsku uvede; te stoga šalje našeg Atanasiju, da se s bosanskimi redovnici o tomu porazgovori, te ih pozove u nove misije. Pošto su redovnici tu ponudu primili, svrši on svoju zadaću. Što je pako na putu u Bosnu i po Bosnoj izkusio, to je sve točno pobilježio, iz čega je izašao eto ovaj njegov Putopis. Već godine 1627 ukine sv. stolica kapucinom izdana pisma, pak ovlasti na to franjevce bošnjake,[2] koji pod upravom fra Marka Bandulavića,[3] Škopljanina, a kašnje nadbiskupa Preslavskoga u Bugarskoj, svoje djelo započeše. Pošto se Atanasij kao pouzdan, viešt i oštrouman čoviek pokazao, pošalje ga car 1629. godine sa važnom nekom diplomatičnom misijom u Poljsku. O tom nas osviedočuje list poljskoga poslanika, kojega amo spadajući komad priobćujem iz rukopisa Ossolinske knjižnice: „Innotuit mihi discessus Atha(na)sij Georgicei a sacra caesarea maiestate sua ad regiam maiestatem vestram missi, cuius opportunitatem nequaquam praetermittere debui, quin illi, ut sacrae regiae maiestati vestrae humillima obsequia mea deferret, serio committerem; porro ita rectum et sincerum in variis illum comperi, ut quaecunque mihi circa negotia hic coram cum supremo regni Poloniae Marschalco tractata occurrunt, probatae illius fidei sacrae regiae maiestati vestrae referenda traderem, humillime eandem rogans, ut fidem et benevolentiam regiam in singulis tribuere non dedignetur. Viennae 6. Octobris 1629." Više o plemenitom ovom mužu neznamo van da je razne bogoljubne knjižice napisao.[4]

---

[1] Kukuljević, Bibliografija hrvatska 42.

[2] Msc. svetog Leona u Firenci Cap. V:. 6.

[3] Ovoga svi pišu Marko Bandini; što pako grof Pojačević u svom djelu: „Peter Freiherr von Parčević" (str. 35) piše, da je Bandin 1650 biskupije lišen bio, tomu dokaza neima; rieči „extra romanam curiam" ne znače isto što „extra ecclesiam romanam". Da je Bandini častno svoj život kano biskup katolički dovršio, sviedoče ove rieči Bečkoga nuncijusa pisane u Rim god. 1666. 20. srpnja: . . . fra Marco Bandini di Min Osservanti honorato del titolo d' arcivescovo di Marzianopoli in Bulgaria che . . . si portava a risidiere in Baccovia, dove è anco hoggidi celebre il nome del prelatto, che . . . ordinò molti sacerdoti, consecrò varie capelle, cresimò milliaria di persone et in somma sodisfece a tutte le sue parti con tanta lode et applauso . . . che quei cattolici non potevano nominarlo senza lagrime . . . (Arkiv Aracelit)

[4] Kukuljević l. c.

Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu.

Priobćio dop. član Radoslav Lopašić

u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 15. ožujka 1884.

Odkako upravlja štajerskim zemaljskim arhivom odlični strukovnjak prof. dr. Zahn, stekao je taj zavod osobito dobar glas. U njem prikupio je njegov vješti i neumorni ravnatelj već do sada ogromno arhivalno blago iz Gradačkih, prije napose obstojalih arhiva, a mnogo je toga unj doneseno iz svih krajeva štajerske pokrajine, pa još k tomu priloženo više tisuća priepisa od spisa i listina, tičućih se Štajerske, iz raznih stranih arhiva. Veći dio te sbirke već je do sada zgodno i praktično uredjen po sustavu, što ga je dr. Zahn razložio u spisu: „Ueber die Ordnung der Urkunden", dočim se sakupljanje i uredjivanje arhivalija neprekidno nastavlja i dotjeruje do što većega savršenstva, toga radi, da arhiv što više zadovolji i znanosti i praktičnoj porabi.

Pošto je Štajerska našoj kraljevini susjedna zemlja, a u njenom glavnom gradu stolovahu austrijske nadvojvode, upravljajući puno godina našom kraljevinom: to je sasvim naravski, da Gradački zemaljski arhiv hrani dosta spisa, tičućih se zgoda hrvatskih, osobito počev od onoga doba, odkako se je Štajerskoj, pritjeranoj nuždom, valjalo u vlastitom interesu brinuti sporazumno s našom kraljevinom za obranu krajine od turske sile. Spisi toga razdobja veoma su obilni u Gradačkom arhivu, i vele zanimivi naročito za poviest tako zvane slavonske (windische) granice, te gradova Zagreba, Varaždina, Križevaca, Koprivnice i Petrinje, a i za poviest Belovarske županije i za obližnje priedjele današnje Slavonije. Spisi krajiški čuvaju se navlastito u 81. svezku „Miscelanea", pak u 30 omašnih svezaka, nazvanih „Antiqua über Grenz und Militär Angelegenheiten". Osim toga ima tu sila gradiva za poviest krajine u svezku „Bestallungen", sadržavajući postavnice za krajiške vojne poglavice, i u spisih štajerskih zemaljskih sabora, dočim bi izpitatelj naše poviesti mogao koješta pabirčiti i po ostalih sbirkah štajerskoga arhiva, naročito u poveljah i listinah knezova Celjskih,

kojimi bi se jamačno mogli razsvietliti nekoji važni dogodjaji u prošlosti priedjela sjeverne (posavske) Hrvatske.

Boraveći ja g. 1879. gotovo mjesec dana u Gradcu, upotrebih tu priliku na razgledanje gore pomenutih „Miscelanea", te se po gotovo nadjoh u čudu, namjeriv se na izvanredno velik broj sačuvanih krajiških spisa, izvještaja o stanju krajiških utvrda i o ratnih dogodjajih, popisa vojske i pojedinih četa, službenih naredaba i naputaka, te na silu različitih korespondencija sa njemačkimi carevi i austrijskimi nadvojvodami, sa stališi hrvatskimi i obližnjih austrijskih pokrajina itd. Da to gradivo, kojega je tek nekoliko upotrebio pokojni štajerski povjestnik A. Muhar, bude barem po nješto poznato i kod nas, pobilježio sam već g. 1879, a i ove godine, baveći se opet do osam dana u Gradcu, na koliko je to dopuštalo vrieme dozvoljeno danomice za boravak u arhivu, koje u kratkom izvadku, koje pak u obliku obširnijih regesta, a više od 100 arhivalija u cielosti, jedino spise, tičuće se ponajviše ratnih dogodjaja za doba od g. 1529. do 1695, te naseljivanja naroda iz Turske, služeći se pri tom po nješto nekim u arhivu nalazećim se popisom „Miscelanea" u kojem je popisu naznačen, gdje što netočno i što se igda kraće može, njihov sadržaj po redu, kako su spisi na svezke razdieljeni, bez obzira na kronologiju, predmet i abecedni red. Dakako da nisam pri tom poslu mogao pocrpati ni u najkraćem izvadku sve tu pohranjene znamenite stvari, u nekoliko pako svezaka nisam pravo niti zavirio, a kamo li ih proučio i pobilježio, zašto bi vrieme od jedne godine dana jedva dotjecalo. Pregledao sam pak manje više svezke pod brojevi: 1, 2, 3, 6, 7—10, 13, 14, 16, 17, 22, 23, 26, 27, 28, 30—33, 36, 37, 39, 40, 42—46, 48—58, 60—65, 69, 75 i 81, dočim u svezke ovdje nenaznačene zagledao nisam.

Bojeć se, da će još koje vrieme minuti, dok se Gradački pokrajinski arhiv po kojem našincu temeljitije prouči, te iz njega obilnije i po nekom pravilnom sustavu na vidjelo iznesu spomenici naše prošlosti, priobćujem ove moje bilježke s nadom, da će i one moći barem donekle služiti prijateljem i izpitateljem naše poviesti, a da će ovaj naš rad potaći druge književnike na ozbiljnije proučavanje arhivalnoga blaga u štajerskom zemaljskom arhivu, s kojim sam se zaista prvi izmedju Hrvata prijaznošću i susretanjem sadašnjega odličnoga ravnatelja arhiva prilično mogao upoznati.

Radoslav Lopašić.

1529. julija 16. u Budějovicah. Kralj Ferdinand pozivlje štajerske stališe, da idu na pomoć slavonskoj krajini proti biskupu Zagrebačkomu Šimunu Erdödu, savezniku Ivana Zapolje. **Pismo glasi u izvoru:**

Ferdinand von gotts gnaden zu Hungern vnd Beheim etc. kunig etc. Getrewen, lieben. Nachdem der bischof zu Agram gancz muetwillig vnd vnbillicher weiss abermals von vnns abgefallen, sich an den Ihanischweide geslagen vnd bisher mit seinen anhengern gegen vnns vngehorsamlichen gehalten, auch yeczo sich vnnderstanden ain offentlichen lanndtag in Windisch lanndt ausgeschreiben der maynung, wo vnnser getrewen partheien vnd vnnderthannen in Windisch lannd auf solich sein ausschreiben nit erscheinen, dieselben sambt seinen anhenngern mit der that anzugreiffen, zu vberczieben, vnd auff ir des Ihanisch weida seiten zu bringen, zu vnndersteen. Nun haben wir, ehe vnns solche kundschafft zuekomen, ainen lanndtag daselbs in Windisch lanndt auf den lesten dits monats july ausschreiben vnd verkunden -lassen, auch vnns gnedigklich bewilligt, die vngehorsamen, souer ir begern sey, in gnaden widerumb auffczunemen, auch darauff zu merer erschreken der widerwertigen ain anzal kriegsfolkh auf den lanndtag zu komen verordent, sambt dennen reittern, so bed vnnser wannen in Crabaten vnd Windisch lannd vnnder innen haben, auch solchem kriegsfolckh noch ainen zusacz mit tausent lanndsknechten thun lassen, der hoffnung, wo sich die widerbarthey guetlichen nit einlässt, das wir inen damit starckh genueg sein wolten, so uerr inen von dem Türcken vnd Ihanisch weida nit mer hilff zuekam, wo sich aber di sachen durch sy mitler zeit dermassen durch zuethueung des Türcken vnd weida, wie sich obgemelter bischoff offenlich beruembt, zuetrueg vnd vberhandt nemen wurden, oder vnnser kriegsfolckh entgegen in geferligkait stuenden, ist darauff vnnser gnedig begern, solchem zu fürkomen, das ir von stund an in vnnserm fürstenthumb Steier ordnung gebet, wo von vnnsern lanndshaubtman dasselbs in Steier ermannung gethan, das dann fürderlichen ain anzall pferdt, so vil muglich vnd wie die zu bekomen, auff sein, vnd bestimbten vnnsern kriegsfolckh zu Windisch lanndt zu hilff zue ziehen, vnd was zu widerstanndt der widerwertigen diennstlich vnd notturfftig treulichen beisteen vnd verhelfen, angesehen, das soliche ainer ersamen vnnser lanndtschafft zu guetten raicht, vnd wo das nit bestach, vnd di widerwertigen, das got verhueten welle, vber handt nemen sollen, das am negsten an ine sein, vnd iegliche vberfals, verderben, nachthails und schadens zu besorgen vnd gewarten sein muessten. Dem aber durch solch vnnse

getrewen lanndtschafften zuethueung vnd hillf fürzukomen vnd hinach ṣolch geferligkeit vberhaben vnd vnnser erblanndt dardurch in rue vnd friden gesezt werden. Daran erczaigt ir vnns gnedig vnd annemlich gefallen. Geben in vnnser statt Budweis den XVI. tag july, anno im XXViiij, unserer reiche im dritten. Ferdinand. m. p. Ad. mandatum regis proprium: I. Mosner.

Iz vana: Vnnsern getrewen, lieben, vnd ainer ersamen lanndschaft in Steyer verordennten. Fasc. 9.

— **julija u Budějovicah.** Kralj Ferdinand dozvoljuje, da se 3600 for., uplaćenih za španjolsku pješačku vojsku, uzme na račun za dozvoljenu pomoć proti Turkom (Türkenhülfe). Fasc. 44. br. 1.

1530. junija 1. i julija 2. Hans Katzianer moli stališe štajerske podporu za obranu hrvatske krajine. Dva pisma. Fasc. 14.

1537. septembra 12. Kralj Ferdinand pozivlje štajerske stališe, da primu 2000 konjanika i pješaka u obskrbu na daljna dva mjeseca, pošto će general Katzianer po pogoru Sopja krenuti s vojskom prama Osieku, te ponuditi bitku Turkom. Fasc 9.

1538. februara 15. General Ivan Katzianer, stavljen u zemaljski (landesfürstlich) zatvor, poslije izpušten, moli za milost carsku, i preporuča se zemaljskomu odboru štajerskom, koj mu obeća, da će molbu zagovarati nakon svršena sabora. Fasc. 61, br. 9.

— **Gvozdansko maja 1.** Hans Katzianer javlja štajerskim stališem pad Dubice na Uni, koju su Turci po izdajstvu zauzeli, pa da je krajina hrvatska sasvim otvorena, i da će se Hrvati valjda predati Turkom. Moli učiniti pripreme, a sebe opravdava. Pismo vrlo hrdjavim rukopisom vlastoručno pisano po Katzianeru sliedi, na koliko se moglo proštiti:

Hochwirdig, wolgeporn, gestreng, edl, ginstig vnd lieb herrn. Euer gnaden sein mein willig dienst vernwet. Ich fueg euer gnaden vnd gunst in eil zw vernemen, vnangesehen die weil ich etlich mal einer ersamen landschaft auch dem auschuss in Steir geschriben, davon ich pis her wenig als gar nicht kain antburt, oder meines vnfals, den ich vnferschuld leid mit leidung zw tragen nicht empfunden, der ich doch al mein tag vmb ein ersame landschaft nicht verschult, sunder der gern mit darstrecken leibs vnd guet gern gedient vnd noch gern dienen wolt, so hab ich doch aus kestlicher lieb zw gehorsam vnd der vnfal, so sich jetzt zw nahtaule gros verderben am xxviiij tag aprili zw tragen hat, auch was fur kunschaften gen, nicht verhalten migen, damit sich jeder man dester vas dar nach haben zw richten. Erstlich ist ain ab anzaigen . . . . xxviiij tag das grenz geschlos Dwbiz durch verraterey der inhaber von den Turken erobert worden, welches geschlos nahent an der Unn liegt an den orten, da es fast in die Sawe felt, durch welchen pas die Tirken an vnderlas das land Krabaten vnd gegen Agram zw verderben ein freien pas haben. Zw pesorgen, das nun die Krabaten gedrungen werden mit dem

Turken in ferhandlung vnd gehorsam begeben missen, welen sie anderst nicht verderben, vnd so des geschicht, so haben euer gnaden vnd gunst hoch zw pedencken, was hernach zu verderben der zbaj land Steir vnd Krain erfolgen wirt des mir gar nicht not thwet zw erzelen, sunder meines achtens gros von neten, das man solchs khaiss. Mt. in eil verkund, darin mit genaden einsehung vnd wendung zu thuen, ee es zw spat wird, vnd darnach kain klaine wendung helffen wirt. Ich tat gern der kristenhait dienstperkait, ich mag vnd tarf nicht, also ich waus die gros vngenad, ich waus auch, wie vil pratiken auff al geferlich weg meines leibs vnd lebens auff mich gestellt sein, das ich mich nicht kan enplessen, sunder mich in hier enthalten, dardurch ich zw werhwet der gleichen geferlkeit samt andern zw wenden mich nicht vndersten tarf, wie dan euer genad vnd gunst des zw pedencken habent, denn wann ist es zwm hegsten anzaigt worden, des zw verhieten, aber leider nicht darzw gethan, damit ist das der verliest des pas also löstlich verloren worden. Nun hab ich auch ein haus oder zbay an der granzen, Sosed vnd Stalabiz, welche nun nicht die wenigsten schlischl der art in land Steir ist, der nun gelich in der not wol versehens in diser geferlcher zeit wedarft vnd des ich selb da pey wer zw pefestigung vnd oder versehenhait noch zw gedenken. So tragen euer gnaden vnd gunst auch guet wisen, wie ich den jetzt aus kartl sol, die weil ich also in geferlikait gestellt wird, ich will aber nicht weniger durch mein pefelch als verorden so mir meglichen sein wirt, ich wil aber protestirt haben, wirt etbes durch mein diener in meinem aussein verbarlest, wuerd das solhe an mein schuld sein sol, dan ich mues in der natur noch des hawptguet pebarn, das ist leib vnd leben etc. Dar nach gen ein kunschaft iber die ander, das der Tirckisch kausser mit aigner perschan durch Windish Land, als dan auff Friaul vnd Italia zihen soll, ob er aber den zueg auf Petawa oder Agram nemen wirt, das ist verporgen. Jetzt ist der wasche aus Wosen samt ij schanschacken gegen dem mer pis in x tausent man starck zigen gegen Schibenik den Venediger, was aber sein furnehmen, ist auch verporgen, sunder die sag ist, das der Warbarosa mit seiner schiffung auch der art den selben kwlff kumen sol. Got schik es als zwm pesten, vnd euer gnaden vnd gunst vil lieber etbas trostliches schreiben wolen, dan das erschroken vnd verderblich, so hab ich es doch der notturft nach euer gnaden vnd gunst zu guet und werhuet land vnd leit nicht verhalten mugen, den ich mich thwe pefelhen. Datum Gozdansko am ersten tag May im xxxviij. Euer Gnaden

williger
Hans Kazianer.

Fasc. 44, br. 13.

— **maja 20.** Štajerski zemaljski odbor obraća se na Margaretu, udovu grofa Krištofa Frankapana, da plati od svojega imanja u Ljutomeru u južnom Štajeru dužni porez i prirez za ratno spremanje. F. 64, br. 38.

— **junija 28.** Na Savi sakupljahu se seljaci u vojničke čete, hotjevši se pod vlastitimi kapetani braniti od Turčina. Zemaljski štajerski odbor naloži oblastim, da se to preprieči. F. 64. br. 52.

— **septembra 18.** Zemaljski odbor štajerski pozivlje Doru rodjenu grofinju Blagaj, udatu za Leonharda Grubera, da povrati zajam od 6000 for. Dora stanovaše u Slunju. F. 65. br. 76.

1539. januara 21. Zemaljski odbor piše hrvatskim banovima Tomi Nadaždu i Petru Kegleviću glede ekscesa (rumor), što ga počiniše vojnici u štajerskoj plaći kapetana Jurja Herkovića (vlastelina u Zajezdi), koj je zapoviedao nad 200 konjanika na slavonskoj (Varaždinskoj) krajini. F. 46, br. 2.

— **januara.** Erazam grof od Thurna, kapetan nad hrvatskimi tvrdjami (ortsflecken), moli da se obskrbe hrvatska mjesta, a u Varaždinu konjanici Andrije Hofmana. F. 46, br. 14.

— **maja 11. u 9 sati prije polnoći u Križevcih.** Nikola Jurišić, baron i vojvoda, javlja Gašparu Paradeiseru, upravitelju u Ptuju, da će na skoro 5000 turskih konjanika navaliti na Koprivnicu i Varaždin, i svjetuje, što se ima učiniti za obranu. Pismo pisano njemački po sekretaru Nikole Jurišića, koj je samo hrvatski znao pisati, sliedi:

Lieber freundt verbalter. Vngeuer vor dreien stunden sein wir mit den kriegsfolkh von Agram, weil von denen Türkhen derselben ennden, dadurch wir vnns daselbsthin gethan, vnsre zusamen gebest, wider ziehen, ankhumen, darauf vnnss gleich in dieser stundt von Herrn Petrum Keglevitsch ab dem landtag zu Dombra, so zwo meill von dannen ligt, khundschaft zuekomen, wessmassen ain hauf Türkhen zu ross biss in fünf tausent starkh nach der Sau aufgetzogen, dess willens fur Tschesma vnd auf Agram zwe, vnd nachdem sy vnser achtens vnser daselbst gewaar worden, sein sy auf die nehe seiten der Trau zwe gerükht, vnd wie dess wann fursag, so werden sy auf Copreinitz vnd Warasdin zueziehen. Deshalben ab der vom Steyer kriegsvolkh darunden verhannden, so wolten inen solchen in aller eill zukhundt thuen, damit die gerussten vnd geringen phärdt umb Weinitz oberhalb Warasdin legen, und so vnss verrer desselb khundschaft zuekhumbt, wie wir am allen bestelt, wollen wir den nägsten gegen inen rukhen, vnd souill muglich gegebeht, anzeigen, damit sy alsdan vnnss auch zuecziehen. Dass mugen sy, weil wir von inen ligen, an alle sorg thuen. Datum in eil zue Creuz am XI tag mai 1539 vmb 9 uer vor mitternah. Niclas Jurischitsch, freih. obrist veldhautman vnd verordneter kriegrat.

Iz vana: Den edlen, vesten Gasparn Paradeiser, verbalter zu Pethau, vnsern gueten freundt. F. 45, br. 15.

— **junija 20.** Naputak za Krištofa Ratmanstorfa, da pregleda i izvježba konjanike Hrvate (Khrabaten) pod zapovjedi kapetana Jurja Auersperga. F. 46, br. 41.

— **julija 25.** Kapetan Ivan Lenković, gradska obćina i kaptol Senjski, mole povodom predstojeće obsade Novoggrada (Castel nuovo) u Dalmaciji po Barbarosi sa 250 jadrenjača (ladja), novaca, strjeliva, provianta, te osim Josipa Pendela još jednoga puškara (büchsenmacher).

— **julija 25.** Pismo latinsko Senjana na Lenkovića. Javljaju, da je Barbarosa došao u Kotor, sva Dalmacija i obala jadranskoga mora da je silno uplašena. Gradjani poslaše Lenkoviću Franju Zubranića, kraljevskog sudca. Pismo važno poslao je Lenković stališem štajerskim, kao što i jedno pismo ob istoj stvari grada Rieke. Pismo sliedi:

Magnifici et clarissimi, domini, domini nobis observan. Post debitam servitiorum nostrorum commendationem pro certo habeant v. m. d., Barbarossa omnium Barbarum immanissimum cum velis ducentis et quinquaginta ora Cathari intrasse, ibique, quod ab Hispanis deffenditur, Castrum novum expugnare, et vires suas modis omnibus ostendere conatur, et iam dies septima agitur, quod ipsum obsessum tenet, cuius adventu sinus Adriaticus et tota Dalmacia perteriti sunt, ex qua Venetorum dominium omnes inutiles et bello inhabiles ad provincias Istrie et Foriulij nam transuehere procurat, cum nullam in ipso Barbarossa fiduciam de pace obseruanda habet, minimeque valet viribus suis resistere. Nos vero, qui nullum amicicie siue confederationis vinculum cum ipso hoste habemus, considerantes, quod ipsi Dalmate et omnes conuicini nostri sic sibi familieque sue consuluerunt, decreuimus presentibus nostris v. d. m. admonere et easdem suplicare, vellint et dignentur, quo primum cum gentibus, bombardis et earum magistris comeatu, alijsque oportunis provisionibus prouidere, ut facilius ostium seviciam sustinere, seque et hanc civitatem deffendere valeamus. Iccirco iterum atque iterum suplicamus v. m. d., quatenus per uiscera misericordie dei nostri, quibus uisitavit nos oriens ex alto, vellint et dignentur omni mora postposita, et quam primum, oportunis prouisionibus nos visitare, ne sic inermes ab ipso Barbarossa occupemur, et iterum atque iterum, si hanc civitatem et nos sub alis sacre Romane regie maiestatis, domini nostri gratiosissimi, salvos esse cupiunt, clamamus, subuenite et date subsidium, neque cunctandum est, quia in mora semper fiet periculum. Plura dicet harum exibitor, nobilis et egregius dom. Franciscus Zubranich, judex regius, quem hac de causa istic destinuimus, cui credere uellint v. d. m. Quibus sese humiliter commendamus, a quibus subsidium oportunum expectamus. Datum Segnie die XXV. julij MDXXXIX. M. d servitores judices et tota comunitas ac capitulum civitatis Segnie. F. 44, br. 19.

— **augusta 13.** Ivan Pissanus, providitore otoka Krka, javlja kapitanu Riečkomu Antunu Thurnu zauzeće Novoggrada Priloženo je pismo I. Lenkovića, gdje sdvaja o Senju. F. 44, br. 26 i 27.

— **augusta 14. iz Rieke** obavještjuju gradjani i kapetan grada

upravitelja Kranjske o prijateljstvu Turaka sa Mletčani i o opasnosti, koja prieti Rieci:

Edl, vest, besonders gunstig herrn vnd liebe freunt euch sein mein freuntlich vnd willig dienst in gueten willen zuuor. Ich schickh hierin verwart ein coipey aines Welischen sendbriefs, den ich zw Teutsch transferiren lassen, so mir durch den herrn prouidor der insel vnd stat Wegless in eill pey aigner post zuegeschikht, heut vmb siben ur am morgen zuekhomen, laider got erparms, wie ir daraus vernemen werdet, nun haben ir gruntlichen zu erwegen, auch aus dem schreiben, darinen wir hie gewarnet werden, erinderung zunemen, wes wir hie zuerwarten, dan dj Venediger lassen die Thürkhn hin vnd wider passiern, thuet ainer den andern khain laidt, dabey abzunemen, das guete ainigkhait zwischen innen ist, vnd entlich, da got vor sein welle, das sy die Thürkhen an dise ort herein pegeben wolten, wen nun die Venediger schonn gern wern wolten, wären sy ainer solchen armada vnd gwalts vill zw schwah. So trag ich dise fursorg, nachden dennen Thürkhen nit klainer widerdriess aus Zenng taglich zuegefuegt, das innen soliches ain vrsuch sein wirt, das sy sich an dise ort lassen vnd begeben mohten. Euch ist jungstlich gleichermassen geschriben der gross mangel, so in diser stat, so zw genuegsamer gegenwher aines vill klainen gewalts als des Barbarossa zu wenig vnd gar ploss erscheint vnd befinden, wie ir aus hiebey ligunden inventar vnser vermugen vernemen mugt, hab also dise tag vergangen ain ordnung, wo not furfill, mich wissen zu halten, aufgericht, das volkh peschriben, pefindt in 200 vnd funfzig person, die zw der wher zugebrauchen. Aber zw zweifln, das in notten nit der halb taill oder villeicht gar niemandt bey mir bleiben moht. Dan ih gedenkh, das in den Venedigischen khrieg die armen leuth hievmb hilf bey ainer landschafft, auch bey den herzogen von Braunschweig, welicher derselben zeit mit dem khriegsfolgkh im landt gelegen, vmb hilf angelangt ist, die sach von ainem tag zum andern aufzogen worden, piss die Venediger khomen, die stat trostloser gefunden, die angenomen, geplindert, verprent, aus welicher eroberung die statmauer geschweht vnd lecz worden, vnd da got lang vor sein wolle, das diser stat etwas gfarlichs zuesten soll, will ich dennoht, als ainen frumen riter zuestet, alles das thuen, so menschlich vnd muglich sein wierdt. Wenn ich dasselb gethan, vnd ferrer nichts mehr thuen wir mugn eur hilf vnd baistandt auch fürderlhe einsehung verlassen. Will ich hiemit gegen der kön. Mat., ainer ersamen landschaft, euch vnd meniglich mein er bewart auch ganzlich entschuldigt haben, dan Neuhaus vill klainer dan Sand Veit vester vnd woll versehner, in 6000 gueter khriegsleufigen handlungen gelert personen darinen gewesen, welches durch den Thurkhisch gewalt erobert worden, wie solt ich, wo es zw ainen ernst khom, da got vor sey, mit disen leuten die khriegens vngewont, auch vnkundig, mich des venits zuerwern mohte. Nachdem ir zum tail die stat mit augen gesehen vnd wist, das es ain vnuester flekhen, wo

schon 4000 wherhaffter man darinen, wurden dennoht zw thuen genueg haben, das sy Sandt Veit beleger wurden, hat mich hierauf meiner hohen noturfft nah notwendig gedeiht, euch nohmallen, damit ir Sandt Veit als den schlussl vnsers vaterlandts mit zeitlicher fursehung in aller eill zu bedenkhen zuvermanen notturfftig sein angesehen. Es schickhn hiemit ein ganze purgerschafft diser stat, mer ratsfreundt ainen mit namen Bastian dell Benn mit disen schreiben, den sy ir not vnd obligen euch mindlich anzuzaigen. Biten darauf vnterthaniglich, denselben zuuernemen, vnd in seinen fürtrag glauben zu geben. Das dem also, wie ich geschriben haben sy disen brief mit irn statsigl neben mein verschliesen helfen. Bitn euch vnd ain ganze ersame landschaft des anlangens also zu gdenkhen, vnd biten abermallen euch samentlh, welt vns doh ainen rat mittailen, wo not furfill, wes wir uns zuhalten vnd gebrauchen soltn. Dan wir entlich darfür halten, was in dem fall der Thürkhen vorhabens wirt, das in 8 oder 10 tagen beschehen, wir haben schif vnd leit an zwaj ort kundtschaft zu halten ausgeschikht, wen die khumen werden, wellen wir euch von stundan berichten. Biten euch sonders vleiss, h. viczdhumb welln hiebej gelegen schreiben an di kue. Mt vnd lanten pey aigner post tag vnd naht irer Mt. zueschickhen, darinen das original der posen khundschaft verslossen, vnd wellet den einnemer zueschreiben, damit er sich in solcher augenscheindlicher not darinen khain vertzug gehalten mag werden, die aufgabn vnd schiflewt, schiflenboten vnd khundschafften zuthuen. — Datum Sandt Veit am Phlaub den 14. tag augusti anno 1539. vmb vesperzeit. E. h. willig gehorsam vnd guet vnderthanen: Iheronimo von Sara, haubtman, N. richter vnd rat der stat daselbst.

Es sein heuth dato etlich schif in khirchtag alhie khumen, zeigen für gruntlich an, das in Dalmatien etlich stet gewichen, als Corzula, Lesena, Braza, Spallato, Traher, die sin Venediger fleckhen, vill vester als Sandt Veit, vnd wissen, das sy nit den Thürkhen friden noh trauen, sy nit zu pleiben, verlassen alle das vnd weichen. — An herrn landsverweser in Crain vnd viczdumb daselbst.

Fasc 44, b. 27.

1540. januara 28. Zem. odbor štajerski piše pukovniku Ivanu bar. Ungnadu u Ptuj, kako će uzimati na službu i uzdržavati Martoloze, četnike ustrojene po načinu turskom, uzimane ponajvećma izmedju Uskoka Žumbrčana; u istoj stvari obraćuju se stališi na vojnoga povjerenika Adama od Holleneka. F. 64, br. 99.

— marta 14. iz Ptuja. Hans Ungnad, vojvoda (feldhauptmann) javlja stališem štajerskim, da Martolozi (turski) napadaju i robe na sve strane, i da su odveli mnogo krstjana u robstvo. Turci smjeraju udariti na gradove grofova Zrinskih; on da je uzeo na službu 250 Martoloza, da ustraši njim turske Martoloze. I slavonski stališi dozvoliše plaću za 100 Martoloza. Gašpar Alapić ufatio je dva turska Martoloza, od kojih će se smjerovi turski saznati. Uveo je u svrhu ustanka na Turke vituljače i topove glasnike. (kreudfeuer und kreudschüssen). Fasc. 44, br. 40.

— **aprila 5. iz Ptuja.** Ungnad stališem javlja provale turske na granici i prilaže pismo Krištofa od Medjuriča (Megiwreyche). Ungnad se podpisuje: Hans Ungnad, freiherr, obrister velthauptmann in Windischland und Nederöst. Landen.

Krištof Medjurički izvjestjuje, da su Turci u Požegi u veliko sakupljeni pod vodjami Mehmet begom i Oroslan begom. Neki gataju, da će Turci na Viroviticu, drugi pako kažu, da će na Zrinskova imanja (s osvete za Katzianera). Sedam zastava turske vojske konjanika navališe nedavno na biskupov grad Garić. U subotu pred nedjeljom Judica (gluhom) nahrupi 700 Turaka na Raču i popališe ju, te odvedoše mnogo krstjana; ali ih na povratku krstjanske čete ufatiše, pobiše i oslobodiše uhitjene, osobito mnogo žena. Iz Petrovine (Petrovca kod Daruvara) i iz drugih mjesta bježe kukavni krstjani, pošto ih je preko 1000 odvedeno po Turcih. Jedno pismo Krištofa Medjuriečkoga sliedi:

Magnifico d. d. Lucae Zeckely de Kewend, dom. castri Ormosdh et domino mihi observatissimo.

...hoc possum scribere certissime, quod nunc in Poseghawar maximum bellum Turcarum congregatum est, cuius belli ductor dicitur filius ipsius Mehmeth begh, nomine Orozlan begh. Alij bellum aiunt ad obsidionem castri Werewcze, alij ad bona m. d. Zriny moturum, plagiarij etiam Thurcicj ad bona episcopatus, montes videlicet Garyth vocatos, cum septem vexillis feria sexta nunc praeterita advenerunt, equites autem usque Crisium profecti sunt. Episcopus Zagrabie agit; literas v. d. m. illi medio hominis mei transmisi, et quicquid relationis fecerit, continuo una cum nouitatibus proxime remittam v. m. d., quam altissimus conseruet felicissimam. Servitor Christophorus de Megeryche. P. S. Homo etiam ille de Orbawa, quem Thurci abduxerunt eo tempore, quo apud v. m. d. fui, liberatus redijt, qui etiam similiter de bello Thurcarum narrat, quodque proprijs luminibus equites Thurcales dietim in magna copia congregari vidisset. Hec volui eidem nota esse.

Ceterum id habemus scribere v. m. d., quod pridie sabato ante dominicam judica in media nocte septemcenta Thurcarum, qui equis relictis pedester opidum nostrum Racham inuaserunt, et illud omnino igne combusserunt, fruges, vina et alia victualia, que illic fuerunt, combusta sunt. Et miserimos jobagiones nostros omnino abduxerant. Quos Deo volente profligavimus et multos ex eis interfecimus, aliquos vulnerauimus plurimos etiam vivos abduximus et miserimos jobagiones nostros per eos receptos, ac aliam predam ab eis eliberavimus et recepimus. Unum etiam harambasam specialem simul cum uno uexillo siue banderio ipsorum abduximus, qui harambasa sic dicit pro certo, quod quinque Zansakones ad bona d. Zriny venient procul omni dubio. Ideo si vestra m. d. aliquam curam huic regno non adhibuerit, ex tunc sub hac tali pace hoc opressum regnum omnino desolabitur. Item ex Petrovina et ex alijs castellis miserimi homines ultra Drawam fugiebant moraturj. Et in itinere ipsorum plagiatores illis obuiauerunt, et plus quam mille

homines abduxerunt, qui tam linguam ex plurimis castellis interceperunt, et sciunt, quomodo ipsa castella se habent. Et si aliquod castellum in manus Thurcarum deveniet, inde et castra specialiora peribunt. Ideo d. v. m. tempestative huic regno provideat, quia sub hac pace plagiatores maiorem desolationem et depopulationem faciunt, quam fecerunt, quousque pax non erat. Hoc est uerum. F. 44, br. 51.

1540. aprila 14. Kranjski stališi mole štajerske, da im dadu oružja i provianta za Bihać, koj će do malo obsjesti Turci, a tamo je veliki glad, i lako će ga Turci zauzeti. Kapetan Bihaćki Bartol Raunach. F. 44, br. 52.

— **aprila 29. Ljubljana.** Nikola Jurišić izvješćuje ratnomu vieću i moli novčanu podporu za krajinu F. 44, br. 54.

— **maja 1. Ljubljana.** Jurišić izvješćuje štajerske stališe o provali Turaka u Hrvatskoj. F. 44, br. 56.

— **maja.** Petar Keglević dojavlja štaj. stališem o provali Turaka kod Kostajnice i kod gradova Zrinskih Novigrada, Sračice, te kod Topuskoga. F. 13, br. 3.

— **maja 12 iz Varaždina** javlja Adam od Holleneka, da su Martolozi popalili Varaždinske Toplice, i ufatili 500 ljudi, te 800 goveda odagnali. F. 44, br. 60.

— **junija 1.** Ana kraljica priobćuje stališem štajerskim, da je dala radi četovanja Martoloza u Hrvatskoj opomenuti Muratbega, pašu Bosanskoga, a da je radi sile učinjene Zrinskim poslala posebnoga odaslanika u Carigrad, te će bez dvojbe ta nasilja prestati. Fasc. 44, br. 65.

— **junija.** Adam od Hollenekha izvjestjuje, da je muštra Uskoka, uzetih za Martoloze, obavljena po Erazmu Auerspergu, Wildensteinu i Weichselburgu. Nije zadovoljan, da se plaća dade veća Martolozom nego li drugim trupam. Javlja, da si knezovi Štefan Frankopan Ozaljski i Vuk Frankopan Brinjski (sin Anža) medjusobno oštećuju imanja pomoćju Uskoka, što je imao prepriečiti Uskočki kapetan Püchler po nalogu zemaljskoga kapetana Ivana Erazma od Thurna. Naročito se je tužio Stefan Frankopan, da mu je Vuk oteo jedan grad, i da mu nasilja čini sa Uskoci i sa drugimi Hrvati (Uskoken und andere Chrabaten). Pismo sliedi u izvadku:

Wohlgeborner etc. Das an gestern Erasm von Auersperg, Wildenstayner vnd Weichelberger von Guerkhfeld, dahin sy der herr obrist di Martolosen, nachdem wir die vorigen, wie ich euch geschrieben, geurlaubt, zu mustern vnd zu bestellen geordent, wider ankhumen sein; in der ausrichtung vnd meiner dienner zallung ich befind, das abermalls ain neue steygerung in der besoldung, wievoll anzusehen nit gross, gemacht wirdet, fürnemblich des den Uscogkhen, so alls Martolosen angenomen worden, albeg auf zahl sold pro Rh. g. zuraiten, ain Reinische gulden hinzue geben wirdet, vnd

yez dizmall bezalt ist. Wiewol nun die summa gelt nit gross ist, bedennckh ich doch, das mit solich klainen wol ain antrag gemacht werden mag, das auch fürter all andere Martolosen soliches gleichmässig oder ain merers begern mochten, zu dem das dj geringen pherd vnd der her Zägkhl von iren wegen embsig vnd offtermals sich der chlainen besoldung, wie sie nennen, beschwären etc. Geben zu Pettau am 27. tag juni in 40. jar. Adam vom Hollenegh.

Post scriptum Sbhreibt graff Steffan von Frannckhenpain hero, verclagt sich vber graf Wolfen. das er im yecz ain schloss abdrungen, vnd sonst vill beschwarung mit hilf der Vscogkhen vnd ander Chrabaten thuen soll. Also halten sy sich selbs vnndereinander, was der feind ain nit verderbt, thuet der Christ sein nachpern. Bej etlichen der lanndt chriegsrat ist bedacht, man soll den Vscogkhen selbst dem Puhler, herrn Hannsen oder herrn Erasmen von Thurn, landtcomendator, schreiben, das man es bei den Vscoghen abstellet dem gleichen den baan, das er darein suche, damit nit merers darauss wurdt. — Mich bedunckht, dj Khrabaten werden iren irthumb wol wissen zu verainen, vnd die landschafft nemb sich irer sachen nit an. — (Naslov.): Ainer ersamen landschafft des furstenthumbs Steyer etc. F. 44, br. 68.

— **julija 10. u Dubravi.** Pismo latinsko Šimuna Erdedia, biskupa Zagrebačkog, na ratne savjetnike (kriegsräthe) u Gradac, u kojem javlja, da je dobio glas iz Vrhbosne, da Turci idu na gradove Zrinske obitelji sa 2000 janjičara kroz Gradišku. Murat beg pripravlja sve za boj. Turci vode sa sobom lumbarde, otete Katzianeru i njegdašnjemu despotu. Nakon osvojenja Kostajnice i Zrinskih dobara navalit će Turci na biskupove gradove, a oni smjeraju porobiti i Rakovac i Božjakovinu. te provaliti preko Save u Turopolje. Pismo sliedi:

Generosi domini, amici observatissimi, salutem. Ego, quam sim avidus, petitionis d. vestrae et conservandae patriae,. quae multorum sanguine redimenda esset, testis mihi est conscientia mea et frequens scribendi studium. Quo rumore in praesentia terreamur, inclusae literae abunde plurimum declarant. Dum autem haec scriberentur, superuenit tristissimus nuncius ex Werbozania, homo meus, per privatum hominem christianum et mihi benevolum manumissus, qui diceret mihi nunciata haec verba: vade: inquit et refer, nos ad obsidenda expugnandaque castra d. Zriny armati, certum tibi praebet indicium ij millia janicerorum copia, quos coram cernis; ecce tecum veniet ad vadum Gradischye Murath beg, praeparaturus necessaria belli; haec ille, priusquam hominem meum dimitteret, omnia coram demonstrauit. Homo meus cum Murath beg venit ad Gradischye, et ibi divulsus est ab eo, vidit illuc aduectas duas bombardas Cazianes, alias duas Berodenses, quae erant olim dom. despoti.

Nuntiavit idem, expugnatis castris dominorum Zriny, et praecipue Costanicza, Thurcas certum coepisse consilium, obsidendi oppidum et castra nostra Hrazttoviczena, loco et natura adeo munita, ut ex

quibus multis regionibus vis possit inferri; ego uero propter defectum proventuum meorum non video, me ea posse defendere, ut quae et propugnatoribus et pulveribus vehementer indigeant Proinde d. vestras tamquam belli consiliarios in absentia regiae Maiestatis requiro, ut eaedem de conseruatione illius oppidi et castrorum singularem diligentiam praebeant. Haecque scripsi, adeo certo autore permanavit, ut nullo possit cadere suspicio, dixit idem homo: inter Thurcas publicum fuisse rumorem, nisi poenuria aquae fuissent retardati, jam primum spoliatum bona Rakonok et Bosyak advenissent, et transmisso Zavo per Thuropolya rediissent. Haec sunt, quae d. vestris scitu digna putabam; si hominem vestrum ad me, vel saltem Zagrabiam mittetis, scribam brevi certiora, alioquin impar sum continendis cursoribus. Caeterum d. vestras bene valere cupio. Dombrj X. julij anno s. XL. Simon, episc. ecclesiae Zagrabiensis. — Ad belli consiliarios etc. F. 44, br. 70.

Priložena su dva pisma, jedno Ivana Hrvata, kastelana u Pakracu na Luku Sekela o provali turskoj, i da Turci transportiraju topove, a drugo Stefana Bošnjaka, kastelana u Dianovcu (Dianavaru) na biskupa Erdeda, kojim javlja da su sluge Ivana Hrvata ufatili nekoliko Turaka i u Pakrac odveli, a ovi kažu, da turska vojska ide na Kostajnicu i Tetuševinu (Topolovac). Pisma sliede:

1. Magnifice domine etc. Nullam aliam famam habeo notificare m. d. v., nisi bombardas Caziani et Stephany despoty, quae fuerant, eas portaverunt ad Gradische brod et Murath begius est in Lewakha pole, et venit Drwo Melycha; janizarum venerunt ad Lewakam; ita narrat nuncius noster, quomodo multa curra praeparent et ituri erant per aquam et per terram; nescimus quo volunt, et ita dicunt, quod ad Joannem Zrinij, alii uero quod volunt Costaniczam, alij vero dicunt, quod sub Welicha, alij uero dicunt, quod sub Pakraz. Et hoc intelleximus, quod Gala agha primum volunt cum equitibus venire sub Rakovacz ponere Owudar; ita dixit, bene esset, m. d. vestra quod providerent unam bonam istrazyam, ut videant, quo ibunt Thurci ituri, quod cum certissimam famam nunciarent m. d. v.; et illum nuncium, quem habemus, nos non possumus eum servare, quia ipse non uult propter pactum cum capite suo ludere, nisi m. d. v. mittat per suum hominem aliquam pecuniam, et ipse, cum sit solus, per hoc cognoscetis ipsius fidelitatem, quia si non miseritis, ipse non vult in vano eam famam servare. Ecce inuenimus unam bonam uillam, ubi habebimus bonum litrum, si m. d. v. mitteret aliquos familiares ad nos, quia captionem possumus habere, quia in una villa equos pascunt; si m. d. voluerit videre, faciat statim mittere; quam valere optamus. Datae Franzia in feria octava b. Mariae virginis anno XL. — Famam aliam non habeo, nisi Paulus Rathky confligere voluit cum Murath begio his diebus. — Joannes Horwath, castellanus arcis in Pekrcz.

Ad magn. d. Lucam Zakl etc.

2. Reverendisime domine etc. Notifico eidem v. r. d., qualiter servitores Joannis Horwath, qui ad partes Poseganas more plagiari-

orum iuerant, hesterna luce, unum praecipuum Thurcam Deli Memya vocatum, qui cum Stephano Blythy, servitore d. Francisci de Bathyan etc, duellatum uolebat, captivarunt, captumque ad Pekriz duxerunt, qui refert, quod bellum Turcarum versus Costaniczam et Thowssewinam proficisceretur, et hoc omni procul dubio credatur; et licet vestra r. d. dictis et scriptis meis minimam adhibet fidem, attamen cum eadem videbit, fidem adhibebit, nam iste Dely Memya est servitor Kwrth age. Scripta etiam v. d. r., quae eidem v. r. d. ex parte captivorum eiusdem de Possega sunt missa, ad v. r. d. misi, quae non nimium sunt bona etc. Diamwar in octava visitationis Mariae. XL. Stephanus Bosnyakh, servitor et castellanus v. r. d. in Diambar.

Rev. domino Simoni episcopo Zagrabiensi. Fasc 44, br. 70.

— **julija 15. u Gvozdanskom,** piše njemački Ivan grof Zrinski (Serin), da su Turci obsjeli Kostajnicu i Zrin 30.000 jaki. Da je to već prije javio oberstaru (Ungnadu) i molio pomoć. Tuži se, da je Hrvatska zapuštena od krstjanstva. Pismo sliedi:

Wolgeborner, gnadiger herr und lanndtshaubtman. Wir fuegen e. g. nochmals zu ail zu wissen, dass vns die Türkhen an heut Khastanowitz und Zerin belegert haben, 30 tausent starkh. Wiewol wir vormals offt euch vnd den herrn obristen antzaigt, vnd vmb hilff angerufft, aber vns pisher noh nie peweist worden, das dan Got erparmen muest. Das wir also von der Cristenhait der massen sollen verlassen worden, vnd wir auch vnser anhern albeg treulich neben der Cristenhait gestriten, ist nochmals vnser hochvleissig pit, durch Got vnd Cristenlichs glauben wegen, vns in aill mit moglichisten vleis zu hulf khumen mit volkh an allen vertzug, des wir vns zu ayl gantzlich versehen zu bedenkhen, was nochmals für schaden daraus khais. Mt. vnd der gantzen Cristenhait entspriessen möcht, solich ich e. g. antzaig, vns nit zuverlassen, sonder an alle saumnuss hillf thuen. Des gleichen wellen vnser stainen noch ehrlich, als vill vns moglich sein wirt, widerpart thuen, aber euch ist guet wissen, das vns schwarlich war, auf di leng zu erhalten; dan wisst auch, das di Türkhen vnss herschafft gar versprennt haben, sein vnss nit mer bliben, das de larn gschlosser, da wellen wir vnss noch cinplich weren. Datum Gozdanskho an ersten tag nach sant Margen tag a. d. im 40. jar. Wollen also hiemit betzeugt haben genuegsamlich anzeigt. — Johannes comes Serin m. p.

Fasc. 44, br. 54. — Drugo pismo pisao je Zrinski am freitag nach s. Jurg tag 1540.

— **julija 18.** Ungnad javlja ratnomu vieću o provali **Turaka** i naznačuje mjesta, gdje će goriti vituljače (khreutfeuer). Piobćuje pismo Scilianovića, nadstojnika Valpova (praefectus castri Valpovo), pisano četvrti dan po Margaretinju na Luku Sekela, da naglo dolazi Orozlan beg. Scilianović bješe poslao napred uhodu u Tursku vojsku, koj javi, da su Turci došli do Broda na Savi, i da će na

Bielu (pri Daruvaru) i na Dravu. Priloženo je pismo i Petra Patačića, konj. kapetana iz Koprivnice, o ratnih stvarih. Pisma sliede:

1. Ad d. Lucam Zäkl.

Egregie domine mihi observ. Sit ad notitiam v. e. d., quod Oroslam beg sursum venit, exercitus autem eius in itinere est post eum, tandem quicquid dixerit Iwan servus eiusdem vestrae e. d. voce viua fidem creditiuam adhibere velitis. Datum ex castro Walpo feria quarta post festum s. Margarethae virginis. Anno MDXL. Stephanus Scilianovich.

2. Ad d. Lucam Zäkl.

Magn. dom. etc. Dicit iste nuncius, qui ex Walpo venit, quod miserat Stephanus Scilianowith vnum exploratorem inter exercitum Thurcarum et ambulavit inter eos plus quam per unum mensem et venit cum exercitu Thurcarum usque ad Nemeti, qui exercitus fuit deputatus ad Transilvaniam, et reversi sunt paenes fluvium Zavae, appropinquantque Brodum. Iterum venit Pribeg feria quarta, qui cum Oroslam beg venit ad Ezekh, et ipse dicit, quod venisset Turcarum explorator ex partibus istis, qui transfretavit fluvium Dravae et pro certo conantur ultra Dravam transfretare. Vestram m. d. felicissime valere opto. Ex Kaproncza post festum divisionis apostolorum anno DXL. Petrus Patachich.

— **julija 22. iz Varaždina**. Adam od Hollenekha pošilja pisma Ladislava Morea, i moli novaca, da može najmiti 500 strjelaca puškara (büchsenschützen) i Martoloza.

Ladislav More javlja za Stjepana Banovića (Banfhi aliter Tallovcz [Topolovački]), da je pristaša Ivana kralja, da su njegovi ljudi u Stupčanici (Soproncha, Sapploncza) ubili 40, a živih ufatili 20 Martoloza i poveli sobom živih sedam, medju kojimi Vuka Volonirovića, dobra znanca Petra Keglevića, bivšega bana i vlastelina u Bieloj stieni kod Pakraca. Taj je pripoviedao o skoroj navali Turaka na Kostajnicu. Pismo sliedi:

Magnifici domini, domini nobis honorandi. Salutem et nostri commendationem. Litteras d. v. m. ad nos datas optime intelleximus. Sciant d. vestrae m, quod nullius negotij nos sumus causa et neque erimus domini Ungnad. Vestra m. d. recordari poterit, quomodo eadem has suas ad nos dedit, ut cum d. Luca Zäkl nos ad unionem deveniremus, ubi nos cum domino Zäckl personaliter constituti fuimus, et nos cum domino Lucae Zäkl fide inter nos mutuo habita indutias ordinauimus et prefiximus usque ad festum penthecosten proxime praeteritum, ubi statim sub ipsis induciis Thurcas captiuos nostros unacum equis et rebus ipsorum interceperunt et abduxerunt. Nos enim confisi in fide domini Lucae Zäckl, qua se compromisit nobis, nescimus se praecauere, quia si nos in fide domini Lucae Zackl confisi non fuissemus, extunc nos a damnis se praecauere sciuissem, sed sub ipsa fide captiui nostri unacum equis et rebus ipsorum sunt intercepti. Quos usque ad hoc tempus dominus Lucas Zäckl nobis reddi et restitui non fecit. Pro eo rogamus v. m. d.,

uti ipsos praescriptos Thurcas, captiuos nostros, unacum equis et rebus ipsorum cum d. Luca Zäckl vestra m. d. nobis reddi et restitui faciat. Ceterum scribunt d. v. m. ex parte Stephani Banffij; sciant d. vestra m., quod Stephanus Banffy et pater ipsius Joannes Banffy non fuit fidelis regiae Maestati, domino nostro clementissimo, sed partem Joannis regis tenuit, sicut et Stephanus Banffy tenet; nos uero sumus fideles regiae Maiestati d. nostro clementissimo et suae Maiestati fideliter seruiuimus, seruiemusque, ideo magis licet vestris m. d., ut penes nos adessent, quam penes Stephanum Banffy. Christophorus enim Megorothei, qui plurima damna nobis intullit, quod totum istud regnum bene nouerit, pro quibus damnis ipse se compromiserat satisfactionem mihi impendere, quod lite is suis deprobare possumus, sed illam et hucusque nobis non inpendat. Sciant enim d. v. m., quod nos regiae Maiestati et huic regno plus seruiuimus et seruiemus, quam ipse Christophorus Megwrithei, sed potius adhuc unus seruitor uester huic regno plus seruiuit, quam ipse Christophorus. Ideo rogamus d. vestras m., ut cum ipso Christophoro Megwrichej de damnis nostris vestrae m. d. satisfactionem nobis impendi faciat, ac de istis praescriptis omnibus a v. d. m. bonam relationem expectamus. Cum hoc easdem quam felicissime valere optamus. Datum in castello nostro Racha, feria sexta post diuisionem apostolorum. 1540. Ladislaus More de Chwla.

Ulterius et id habemus scribere dom. v. m., quod venerat fama ad nos, ut bellum Thurcarum congregaretur, pro qua re miseramus seruitores nostros in montes Sopronсza, ut aliquam linguam aprehenderent, et de fama ista experiri poteramus, ubi seruitores nostri ultra castrum Soproncha quosdam plagiarios inuenerunt, quos et profligauerunt, uigintos ex illis interfecerunt, septem uero uivos ad nos adduxerunt, inter quos est unus specialis harumbassa, cuius nomen est Wk Volonyrowith, quem licet dominus Petrus Keglewich bene nouerit, quia est ex potissima progenie, quia et regno Rasciae specialis homo fuit, qui homo famam nobis ueraciter retullit, quod bellum Bossnense castrum Koztanycza obsidebit, et etiam quoddam castellum circa Zauum existentem expugnare uolunt, unde conantur ipsi Thurci fodinas domini Zrynij omnino in nihilum redigere, similiter etiam uenerat quaedam chatta plagiariens per montem Iwanzege, ubi similiter seruitores nostri quendam unum specialem harambassa Wkan nomine Cherynyensem interceperunt quem ad nos adduxerunt, qui isto et eodem modo hanc famam nobis retullit, esse uerum, sicut iste alter harumbassa nobis retullit; similiter etiam castellanus castri nostri Rachowcha, qui ad nos aduenit, pro necessitatibus castrorum nostrorum finitimorum, pro quibus nos v. m. d. medio egregii Nicolaj Orbaj, seruitoris nostri, nunciavimus, ipse quoque castellanus noster nobis sic dicit, quod ad bellum Oroslam beg se congregatur in partibus inferioribus, istud pro certo nobis uerum esse dicit, et pater ipsius Mehmetbeg ad portam caesaream profectus est. F. 44., br. 74.

Priloženo je pismo Mihalja Knilošića i Sebastiana Embera, ka stelana u Velikoj (Kraljevoj), kojim javljaju, da će Turci u kraljevinu Hrvatsku provaliti. Pismo glasi:

Ad. D. L. Zäkl.

Magn. dom. etc. Id vestrae dom. perscribere possumus, quod Thurcae congregantur et regnum Croatiae inuadere intendunt, haec a plerisque intelleximus et dicunt, quod validissimum bellum erit; alia nulla habemus, eamque foeliciter valere cupimus. Ex castro Welika in festo b. Margaretae virginis anno ut supra. Servitores Michael Knilosy et Sebastianus Ember, castelani in Welika. F. 44, br. 7ͧ.

1541 februara 4. Kralj Ferdinand nalaže generalu Ivanu Ungnadu, da mu izviesti, koliko je Austrija pod Ensom g. 1540. uzdržavala Martoloza. — Vojvodstvo austrijsko podmirivalo je u svem trošak za 800 Martoloza i 500 konjanika. F. 9.

— **aprila 8.** Štajerski zem. odbor sazivlje ratne viećnike, da dozvole uslied molbe plemstva i gradjana varoša Varaždinskoga podporu i pomoć proti Martolozom turskim, koji neprestance Varaždince napastuju i uništavaju. Odlučeno, da se molba kralju predloži. Turski sultan držao je 1000 Martoloza na plaći. F. 44, b. 140.

— **aprila 21.** Štajerska uzela 400 Martoloza na službu krajišku; plaćat će ih varoši i trgovišta. F. 64, br. 115.

— **maja 28.** Iz Bišća javlja Martin Gal, kapetan, da su u Gradišku prispjela tri sandžaka: Murat beg, Jahija Božić (Woschitsch) i Arslan beg sa mnogo vojske i topova. Kažu, da će na imanja Zrinskoga, a možebiti da će i kamo drugamo udariti Nedavno, da je došao Perla sa 300 konjanika u Udbinju, te su bešlije iz Udbinje navalili 23. maja na Bihać, odkle su odtjerani s gubitkom. F. 9.

1542 marta 7. Iz Križevaca. Ivan Alapić (Hlapčić) i Stjepan Gjula (vlastel u Vinici kod Varaždina) izvješćuju o provali Turaka u Hrvatsku:

Generosi ac magnifici domini etc. Quod hactenus v. generosis ac magnificis dom. nichil scripserimus, causa alia non fuit, nisi quod certam famam scitu dignam d. v. g. ac mag. significare non habuimus. Modo uero pro certo d. v. g. et mag. hoc possumus significare, quomodo magnificus dominus Nicolaus perpetuus comes de Zrinyo etc. proxime praeteritis diebus in regno Croaciae excursionem Thurcicam cum praeda iam reuersam in numero sexingentorum minus 20 ualidissime profligauit et prostrauit. Ex quibus ducentos cepit, et plus centum cecidere. Statuitque ex ipsis captiuis ipse dom comes aliquod regiae Maiestati ac magn. dom capitaneo etc. mittere.

Ipsi autem captiui omnes dicunt ac affirmant, quod omnes Posgensis ac Boznensis equitum ac peditum communitas, simul modo iuxta maximum numerum conueniet, ac simul iuxta eorum depositum, in quantamque partem uisum illis fuerit, se mouere decreuerint; ferunt autem ipsi captiuj aliquod castrum, ignorant tamen

quod, et in qua parte obsidere et expugnare; huiusmodi castrum in regno hoc existere conarentur.

Hac fama audita vnanimj consilio ex voluntate domin. militum feria secunda proxime futura versus Welika, illinc ulterius, quo visum commodius iter fuerit, sumus Deo auxiliante inituri.

In quo itenere fauente altissimo huic regno inseruiendum rursum huc sumus reuersuri, ac cum quali fortuna Dei auxilio sumus ambulaturi, tandem v. d. g. ac mag. non postponemus enodare.

Ad voluntatem et commissionem v. d. g. ac mag. haramias ipsos pro regno illinc multum inseruiendum iam omnino locauimus. Quia autem Martholoziones Thurcicj modo partes istas copiose intrauerant, et modo apud Dombro ferme centum personas sub nocte abduxerunt, quibus potuissemus iter preuenisse, si nobis prius fuisset relatum, nisi unus rusticus in crastinum iam hora meridiej nobis post eorum discessum retulerat, post quos aliquot equites miseramus statim, si eos potuerint consequi, ideo v. d. et g. ac m. faciant, si iam ipsae transfugae alias Wzkh aduenerunt, pro defensione maiori illos huc mittere eedem digneantur.

Quia uero ratione inituri itineris, ac ex equorum fatigiis ad lustram instantis mensis Warasdini uenire non potuerimus, rogamus plurime v. d. g. ac ma. huc Crisium magistrum lustrae ac solucionis, quem cum equitibus et peditibus fideliter faciemus expedire, tantum mittere digneantur. Et haec est alia causa, quod ipsi Thurcae tempore ipsius lustrae excursionem facere velint. Si que nos hinc discesserimus, maius damnum huic regno accidat. Si uero nullomodo v. d. g. ac m. huc mittere ipsum magistrum solutionis noluerit, tantum ad Kopronczam ueniret, unde commodius rabiei hostium possimus cum auxilio occurrere. Dom. Franciscus Tahy adest, nobiscumque iter statutum inibit.

A Johanne Herwath famam nullam adhuc audivimus neque habemus. — Datum Crisy 17. die martij anno 1542. Stephanus de Gywla et Joannes de Alaph m. p.

Iz vana: Generosis ac magn. d. d. locumtenenti ac consiliarijs inclitae provinciae Stiryae. Izvornik f. 9.

— **marta 26.** Iz Križevaca izvješćuju Alapić i Gjula o napredovanju Turaka prema Velikoj, Cerniku, Gradiški:

Generosi ac magnifici domini, nobis observandissimi etc. Nuper significaueramus v. g. ac m. dominationibus, quod iter quoddam Dei auxilio iniuissemus, ut ipso itinere primum d. v. g. magnificis inseruire, et huic regno auxilio fore potuissemus. Quod iter versus Welikam hinc 20. die marcij arripueramus, unde Dei fauore et voluntate hodie huc omnes salvj feliciter ambulando rediuimus. Ipsum vero iter hoc modo succesit, quo et ipse dom. Georgius Bildensthainer intererat. In civitate Welika vocata ordinatis et levatis penes Zauum peditibus commorantibus et haramijs huius regni ferme centum, qui Chasmae et hic nobiscum Crisij erant, 23 die huius mensis ex Welike versus castrum Czernik non remote a Gradischen — si vado distante festinauimus, et cum illic 24 diei ante auroram

appulissemus ad oppidum ipsius castri praefati in circuitu fortem, satisque munitum, delendum et annihilandum ipsos pedites direxeramus; et hoc cum certis equitibus pro custodia datis, quod oppidum jrruentes ipsi pedites non paruis fatigiis expugnarunt, interim vero omnes milites laeuis armature fecimus in insidijs eorum lingua buszia vocata expectare, si forte aliqui equites Thurcicj ex Gradischa vel ex Posegawar contra nos venissent, quorum aduentum in numero terceno a longe videbamus. Erga quos sine mora probatos milites miseramus ad dimicandum, tamen fugam dantes, expectare neque hastiludia dare voluerant. Ipsorum autem aduentum usque horam vndecimam expectauimus.

Interea autem oppidum ipsum in maximam praedam conuertere et igne assumere, illosque plurimos adiacentes, et quoddam fortalitium, quod parauerant pro excubijs nomine Ostrosewy werhy, non longe a Czernik, similiter igne consummi et plurima alia damna et praedam ad oculum multorum et damnum hostium, Deo sic volente, fecimus. Post cuius oppidi expugnationem et praedae conversionem in pontem castri vexillum sistere et ipsam portam in parte non parua cremare non postposuimus.

In quo oppido plurimos captiuos et uinctos ferro Christianos eliberauimus, Thurcos uero multos occidere et viuos capere absque certo numero fecimus.

Venerat vero illuc vesperi ille Bosnensis bassae chehaia, hoc est Thurcico nomine vocatus, qui est supremus seruitor et consiliarius ipsius bassae, ipseque praeteritis diebus vsque Varasdinum, vt ferunt, fecit excursionem, qui chehaia inter portam castri cum clipeo et sagitis fortiter se defendens, ictu pixidis est interemptus.

Scriba autem ipsius bassae cum ipso chehaia, qui venerat non in paruis negocijs, vt ferunt, est viuus captus et per nostros deductus. Ex ipso autem oppido expugnato absque jugulatis et igne consumptis Thurcis sunt plures centum captiui per nostros deductj, de quibus captiuis ac praeda alia egregia ac diuersa nullum lucrum et commodum pro nobis ab ipsis expugnatoribus, quod et eis fide mediante promiseramus et satisfecimus, considerando futurum commodum et defensionem huius regni, alioquin ipsos leuare non potuissemus, credant v. d. ac magnif. Accepimus, preter hunc juuenem pro v. d. g. ac magnificis, ut ab ipso famam certam et rem gestam intelligent, quia fuit iste continuus apud ipsum Chehaia dominum suumque, acceptabilis, vt ipse omnia lucideque referet v. d. g. ac m. . . . .

Post nostrum vero illinc sub castro discessum altera die profugj duo Christianj ex ipso castro Czernik ad nos fideliter venerant, quorum familias ex ipso oppido adduxeramus, qui tunc temporis fuerant in castro ipso Czernik; et fatetur pro vero, nemine co gente, ipsum chehaiam atque magistrum bombardarum, nec non novem personas speciales in ipso castro a pixidibus nostris mortuos cecidisse, et viginti tres personas in ipso castro saucios ex ictu pixidum essent; potuissemus vero ipsum castrum nos faciliter in-

cendere, nisi tecturam habuisset, tamen tecturam ipsam omnem habet intrinsecus. Sagitantes vero aliqua tela ignita in castrum, tectum ipsius castri, ut incenderant, attamen Thurcae ignem ipsum cum vino abstinxerunt. Ipsum autem castrum summo Deo favente expugnare potuissemus, si fuissent nobis apparamenta, quare v. d. g. ac magnificas plurime supplicamus et rogamus, ut aliqua aparamenta ignilia saltem ad Warasdinum mittant, si quando opus esset, ne forte deinceps et d. v. g. et magnificas inseruire et huic regno prodesse possemus. Nos autem dietim de confinio hoc curam habere volumus, solummodo aparamenta haec et talia v. d. g. nobis mittant. Ex nostris vero non amisimus illic praeter duos pedites, saucij vero sunt quinque, qui Dei auxilio sanitati iterum restituentur; ex equitibus vero, Deo laus, nullus est amissus. Cum vero iter nostrum dom. comes de Zrinio intelexisset, mox festinauit venire ad nos ad Welike solummodo cum illis seruitoribus, qui eo tempore erant cum ipso, ferme 200 capitibus. Et in his omnibus vna nobiscum interfuit. Haec eisdem voluimus significare.

Praeterea notum sit v. d. g. et magnificis, quomodo Thurcae praesentibus diebus praeteritis duo castra Dobrakocha vocata interceperant, et fama est certa, quod Bosnensis bassa iste omnino se mouere statuit, ut et iste juuenis dicet ad expugnandum castrum Feierkyw, quod castrum est satis munitum, bene tamen est absque apparamentis atque victualibus ac hominibus, si ipsum expugnarent, convinci possunt v. d. g. ac magn., quale damnum huic regno ac adiacentibus prouincijs ex ipso euenire potuerit, ad quod castrum retinendum bonum esset v. d. g. ac mag. in tempore prouidere et de necessarijs apparamentis consulere.

Reliquum reddentur v. d. g., quomodo proximis litteris nostris rogauimus et suplicauimus eisdem, vt ipsa lustra hic Chrisij foret et hoc duabus ex causis, quia tempore lustrae plenilunium erit, et excursio sine dubio Thurcica expectare est, et quod equi pro itinere hoc satis difficili strigosi ac macilenti sunt.

Insuper, cum a d. v. g. ac magnificis nuper discesseramus, eisdem plurime suplicauimus, ut singulo nostrum ad numerum majorem equitum ordinacionem eaedem fecissent, ac ad personam nostram solucionem maiorem facerent, qua d. Jergh Bildensthainer bene novit, et ab ipso v. d. g intelligere possunt, quam magnae sunt expensae hic in istis confinijs propter penuriam victualium, neque possumus contentj illis esse in parte media, ideo v d. g. et m. iterum rogamus, vt ad ipsam solutionem augendi providere benevole velint, ac ipsam lustram hic Crisij absque dilacione exequi facere digneantur, quia ipsi milites pecunijs jam carent.

Juvenem vero hunc rogamus vt v. d. g. . . . fama et re gesta ab ipso recepta nobis remittere velint, quia Christianus est, nacione vero provincia Grabrownicza, vbi habet parentes suos, quibus eum volumus, vt et promisimus, restituere, ex quo tantum est annus, vt est captus per hostem.

Ceterum rogamus v. d. g. et mag., vt istos haramias quoque

absque pecunijs dimittere vellent, quia penitus carent pecunijs, timendumqve est de eorum discessu, si eorum solucio differatur.

Datum Crisij 26 die marcij 1542. Stephanus de Gywla et Joannes Alaphy, aulici regiae Maest.

Iz vana: Generosis ac magnificis d. d. supremis consiliarijs inclitae provinciae Stiryae. — Izvornik fasc. 9.

— **maja 4**. Ratno vieće opredieljuje kapetana Scharlingera za muštranje 400 Martoloza izmedju Uskoka Ovi Martolozi odredjeni bijahu za krajinu Križevačku. F. 64, br. 142.

— **maja.** Muštru Vlaha (Walachen) obaviše baroni Juraj i Andrija Herbersteini. F. 3, br. 10.

— **junija 25.** U Varaždinu, Gašpar baron Herberstein, leutnant, izvješćuje, da Alapić i drugi krajiški kapetani nisu došli u Varaždin u skupštinu. Kapetan Januš Hrvat nudja svoju službu, ako bude odpušten od Zrinskoga; poradi toga pisao je Luki Sekelu. — Priloženo pismo Gašpara Herbersteina od 18. junija, u kojem se isti tuže na Ivana Alapića, da je bez dozvole i dogovora preveo svoje čete preko Save na Lievčanice polje (Libatscher Feld). — Ima tu i pismo Luke Sekela iz Zakona na Dravi od 26. junija sa zanimivimi podatci. F. 45, br. 53.

— **junija 29.** Varaždin. Gašpar Hermstein javlja povratak Alapića, koj se nije sukobio s neprijateljem. S njim bjehu pošli na vojnu Januš Hrvat sa četami bana Zrinskoga i hrvatska gospoda Držić, Bradač, Hrković, koji su pripravni primiti štajerske službe. Uskoci tuže se rad nestašice plaće. Pismo sliedi:

Wohlgeboren, edl, gestreng, günstig, lieb herrn vnd freundt. Euch seindt mein willig diennst zuuor. Thue euch zu wissen, dass der herr Alapy nähnen hieher ankhumen, der sich seines ausbleyben mit disem anzaigen hoch entschuldigt, das im dj vnserig schreiben spatt worden seindt, aber auf vnser erforderung hab er von stund an die haupdleyt vnd phärdt von der reiss abgeferdigt, die zum thaills schon über die Saw gewest sindt; sey auch niemandt mer auf der raiss von denen landt pferden, als der Herbat Janusch sey mit dem grafen von Serin vnd andern Khrabadisch herrn, die das renen thuen wellen. Es sindt auch mit dem Allapy her khumen der Derschfy, Pradasch, Herkhofitsch vnd des Meri Lasla diener. Auch des Steppani diener vnd der von Khärndten pferdt, Geste Janusch. Warumb aber dj armen hauptleyt ausbleiben, waiss der her Alapy nit, darauf haben dj hern kriegsrath mit sambt mier mit dem Allapy auch den hauptleytten gehandelt, vnd inen der khu. Mt befellich, auch begern anzaigen. Auf solliches haben sy sich, all dj da verhanden sein gewest, willig erpotten, wan man sie erfordert, wo es der khunig hin haben will, wellen sy gehorsam vnd gern ziehen; zaigen aber darneben an, sy tragen sorg, dieweil der graf von Serin an der khun. Mt. dienst hab angenomen, er wer in ire diener auf reden vnd mit gaben bewegen, das sy von inen ziehen.

Weiter so wist, das dj Vskokhen ire gesandten hir bey vns gehabt, dj zaigen an mit beschwär, das man innen ain gancz monat nit mer dan ain gulden geben hab, vnd man hab zu inen zugesagt, wie man sy bestellt hat, all monadt das gelt voran hin zugeben, wie haben sy vertröst auf di negste musterung. Man beschwärt sich hart vber sy, sollen den leitten grossen schaden thun; die weil sy nit bezallung haben, muess man zuesehen, khan nit woll wendung darin beschehen. — Datum in eill, den 29. juni 1542. Gaspar von Hermstein. F. 45, br. 54.

— **junija 30.** Štajerski stališi mole bana Nikolu Zrinskoga, da neprima na službu konjanike, što ih oni već uzdržavaju na krajini. F. 46, br. 38.

— **julija 4 iz Varaždina.** Gašpar Hermstein izvješćuje o sastanku sa kapitani. Ostao je na službi samo Januš Hrvat (od novih); manjka jošte 100 konjanika i toliko pješaka. Viesti iz Turske (kundschaft) neima.

Razdioba haramia i Uskoka. Oni su razdieljeni ovako: 1. na kranjskoj granici prama Ogulinu 100 Uskoka. 2. Prama Prodaniću (Virju) 100 haramija i 50 Uskoka. 3. U Streži (sada Paulin Kloštar više Belovara) 100 haramija i 50 Uskoka. 4. U Čaklovcu (Zaklauth, gradina danas uru daleko od Pakraca na glavici) 50 haramija i Uskoka. 5. U Apatovcu 5 haramija. 6. U Kaštelanovićev Kloštar prama Podgori (kod Ludine) 25 haramija. 7. Prama Praščevcu (kod Cirkvene) 35 haramija. 8. Prama Brezovici (Wersewze) kod Virovitice 40 haramija.

Ako Januš Hrvat ostane u službi, imade se razdieliti njegovih 100 haramija po stražah. F. 45, br. 57.

— **julija 5.** Ratni viećnici izvješćuju, da su odredili muštranje krajiške vojske buduće nedjelje u Koprivnici. Zapisnik o razpravi Luke Zekela i viećnika sa krajiškimi kapetani. Važno. F. 45, b. 58.

— **julija 10.** Kralj Ferdinand nalaže bezodvlačni odlazak četa k vojsci. Zrinjskov pohod na vojsku nesretan. Turci provališe sa 3000 vojske do Vrbovca, imanja grofa Zrinskoga o duhovih. Njim u susret odoše s četami Ivan Alapić, Stiepan Silli i Krištof Praščevački. Turci okrenuše natražke preko Gudovca naRaču do Kaštelanovićeva grada. To sve izvješćuje krajiški zapoviednik Gašpar od Herbersteina, kojega izviešće sliedi:

Wolgeboren, edl, gestreng, günstig, lieb herr vnd freundt, euch sein mein gancz willig dienst zuuor Wisst, das nachten spat ein pot von Wenn herein khumen ist, hat ein khu. schreyben an herrn Zäckhl, auch vonn hern stathalter, an vns pracht, des abschrifft ich euch hiemit schikh, darin iher vernemen wert, dass khun. Mat. eylencz vnd in khurczer zeyt die pferdt erfordert vnd hinaus begert, auch wen man hinein vnd wiefill man lassen will; darauf wist, das die rais, so der graf von Serin getan hat, gancz still ist, als man sagt, das ein edel man mit namen Semsy h. zu thot gerennt vnd der Heruat Janusch auch gewundt vnd hart verwundt sey. Ich

acht, es sey innen nit woll gegangen, die weill es so still ist. Weidter gib ich euch zu uernemen, das die Türkhen am negsten pfincztag frue berauf gerennt seindt bis gen Worwrcz (Vrbovec), des graff von Serin ist, vnd auf fier Lobroschine (Lovrečina), das ist des Geste Janusch. Vber des bischoff leyt, auch Geste Janusch, haben von stund an auf der seydten gegen in gerendt, so baldt die Türkhon iher gwar sein worden, haben sy sich zurukh gewennt dem Dumdar (arriere garde), ier halt vnd haufen zu der vnder Sandt Peter an der prukhen gehalten hat. Des pischoff leydt vnd Gesty Janusch haben ier fill gefangen, auch inen ros genumen; die gefangen zaigen an, das sy in die drey thausend starkh gewest seind. De hab der khayser erst da her geschikht auf dise greniz her, ier vorger seindt der Mechmet weyda, Alam weg vnd Malkhosth weg, den zaigen sie an, der sey verloren worden, entweder erschlagen oder gefangen; se haben an diser rais wenig gewunen, dan an der reis, als se zogen sein, ist odt vnd khain folkh mindert gewest, haben nur die derfer verprennt. Es ist auch der herr Allapy, alls palt er vernomen hat, mit seinen vnd des Sully Istwann, vnd Proseschitz Christoff pferten auf gwesen, ime fur aus Gudocz zogen, wie die Tuerkhen zu ruekh ann fraiftag gen Rescha, des Castalanfy schloss, sind sie fur Gottacz (?) zogen, aber der her Allapy hat innen khain sonnder abpruch khunen thuen, dan ir hauf sey ainannder gewest, vnd er schwach an pfärten, aber sy haben auf glauben in die etlich vnd fünffczig lanncz mit innen prochen, wie ir beyligunder zedl vernemen wiert, der vnnsern synnd sechs menschen vnd sint worn vnd etlich ros, wie sy anczaigen, aber der Türkh in fill vnd hart gewunt ros vnd man.

Zum andern ist anher schpat umb 9 vr zu der nacht vns drey khuntschaften khumen von Herkhouitsch, Hans Nagl vnd von pfleger zu Lubrekh; die zeigen an, das sy in die thausent Türkhen zu ros vnd fues vmb Khopreinicz perg gesehen haben. Ist dem also so, weren sy heut gegen dem tag rennen, auf solches haben wier noch in der nacht jederman geschriben vnd hinab verordnet, damit man im fürczug, ob man im ein abpruch mecht thuen; wie es got der herr schikhen werdt, welen wirs erst heren. Dieweil sy das thuen, so die pferdt noch im landt sein, noch vill mer wern sy es darnacht thuen vnd bekhumen mügen. Ich vernim auch, das sy daaussen vor wenig tagen zu Raab auch ein renen than haben. Der Alaphj schreiben begert von wegen der wunden vnd abgerithen rossen, das man die musterung zur Khreicz halten soll, oder inen ein lengern tag benenen. — Beschehen zu Kopreinicz am neunten tag juli 1542 jar. Gaspar von Herberstein, freyherr.

Post scriptum. Als heut ist der Marthilosen dienner khumen, vnd zaigt an, das in disen rennen seins herrn diener zwee Thurkhen gefangen haben. Die hat er fragen lassen. De zaigen an: das zwen haufen sein gewesst im rennen aus Wossen vnd Poschega, die vier thausent stark weren, auch auf der granicz bleiben vnd nit verrickhen, sunder der Turkhisch kaiser zeucht selber heraus sy; zaigen

auch an, das die Türkhen guet wissen haben, das die pferdt aus dem landt ziehen sollen, souuer der Russum wascha vns nit starkh genueg wierdt sein, der dan ist in die fünfczig thausent starkh, so wer ir kaiser in aigener berson khumen, es sey auch der wascha zu Sopia schon auszogen. Weidter ist die khundschafft wider khumen, das die pferdt, so in Kopreinicza birg di drei haramia geschpiert haben, wider zuruckh gezogen seindt. Datum Kopreinicz den 10 tag juli a. 1542 jar.

Iz vana: Den wolg. hern Jörgh von Herberstein, freyherr, khun. Mat. landverweser. — Priložen je ovaj popis:

Numerus illorum, qui hasta fregerunt sub Gwdocz: Jowan Wychkych 1, Paulus Marothy ij, Marcus Dely iij, Nicolaus Lachoczy ij, Georgius Medosewacz ij, Paulus Mwrathowych 1, Gregorius Zaloy ij, Jowan Zerblyn 7, Iwanacz 1, Georgius Myxych ij, Georgius Barouych 1, Nicolaus Dely 1, Bertha Balogh, Gregorius Mwrathowych 1.

Curiales: Martin Inos ij, Marco Inos ij, Iwanis Inos 1, Iwan Agaz ij.

Pauperum agazonum numerus: Zthepan ij, Iwanis ij, Gyrw 1, Mykwla 1, Sthephycza 1, Mathe Pothwrycza 1, Georgius Magyer ij, Ztepan ij, Mihael 1, Lucas 1, Math Hergh 1, Paulus Hrwzthan 1, Polyak ij, Georgius Zwlynych ij, Garap Dely 1.

Numerus familiarum magn. dom. Stephani de Gywla, qui hasta fregerunt: Petrus Herg ij, Blasych ij, Sthythkowyth ij, Joannes Gregoroczy 1.

Agazones eiusdam: Iohannes agaz. 1, Georgias Posgay 1, Frane 1. Item egregii domini Christophori de Praschewcz: Milosewych 1, Stephanus Segowych 1.

Item egr. Christophorus Megerechey: Simon 1. Fasc. 45, br. 59.

— **julija 18. u Beču.** Ivan Ungnad opominje Jurja Herbersteina, štajerskoga povjerenika (verordneten), da se imade postaviti na stražu na granici 500 konjanika i 1000 Martoloza pod kapetani Jurjem Wildensteinom i Ivanom Hrvatom. F. 45, br. 62.

— **julija 28. iz Ludbrega.** Luka Sekel javlja štajerskomu zemaljskomu odboru, da je pošao s vojskom iz Koprivnice. Zrinski da kod konjanika intrigue pravi. Viesti iz Turske. Važno.

F. 45, br. 65.

— **septembra 7.** Ungnad javlja iz tabora o kretanju državne vojske (reichsarmee). Za granicu ostane na stražah 600 konjanika i 1000 Martoloza. F. 45, br. 81.

— **novembra 12. u Ptuju.** Gašpar Herberstein izvješćuje štajerskomu zemaljskomu odboru, da su se Turci sakupili oko Save, i da je njih 8000 navalilo u Hrvatsku od Požege. Proti njima poslan Wildenstein. Izvadak glasa iz Turske.

Kapetan Žumberačkih Uskoka, Bartol Raunach, tuži se na Uskoke, da su nevjerni, i da je uhvatio 3 Uskoka u Vinici (na Kupi u doljnoj Kranjskoj), koji su za Turke u uhode išli. Takov je bio

Radoja Godonović, brat Vlaha. Uskoci bili su omraženi i nigdje se nesmjedoše pokazati. Desertirahu u Tursku, i bila je odredjena obća pazka na nje. Potankosti sliede u ovom izviešću:

Meniglich sei khundt, das mir Hannsen Ennstaller, phleger der herrschaft Gotschee, an heut in der nacht durch mein leut vnd diener ainen Martholos von den jeczigen heraus gefallnen hauffen Türggen zuebracht worden, den ich in beysein ettlicher burger befragt, der onuerporgens anzaigt, wie au jecz der hauffen vber die Kulp zu faren versuecht, vnd ir ettlich schon sambt ime herüber khumben. Haben sy inen an sondern schaden nit getraut all herüber zufaren, darauf sy wider zurugg gewillt, da hat er den floss versaumbt. Er zaigt an, es sein fünff hillat Türggen zu rossen, vnd vngeuerlich bey drei hilladt Martholosen. Ain hillat soll nach seinem anzaigen tausend sein. Ir haubtleut vber die phärdt sein Williweg vnd Makhutschweeg, vber die Martholosen ist Sthepersaw haubtman. Er vermeldet, die Huskhokhen, so vnnder graf Wolfen gesessen, sein zu innen gefallen. So hab er auch vnder dem hauffen gehört, das das fuessfolgkh auf Weintall fallen soll, wo aber dj phärdt aus werden, khan er nit wissen, sein aber alweg willens gewest, auf Metling poden oder Gotschee zu fallen. Er habe auch vnder dem hauffen gehört, das die Huskokhen in Metlinger poden beiainander versamblt vnd zu inen fallen sollen. Sy haben auch des graf Wolfen (Frankopan) leut nit geraubt. — Datum Gottschee 11 tag november XLII.

Auch zaigt er an, das zwen Huskhoken sein, die sy bis an die Kulp herauss gefuert haben, darunder haisst der aine Lach Radiuoi Spodigore oder vnder Sichelburg; derselb raist selbander mit Wladisleu Stibkhowitsch von Lamuntsch (Glamoč). Aber den andern habe er nicht gesehen, vnd khennt in auch nicht.

Već 11. novembra bio je Enstaller javio o rečenoj turskoj vojsci: derselb hauffen Turgkhen nunmals gegen der Thiellinncz (Delnice?) gelassen. Wo die aus werden fallen, khan man nit wissen. Sy sein etlich tag an der Kulp gelegen, vnd wären gern herüber gewest, also ist inen das wasser zu gross gewesen, da sy nit herüber gemacht. Sy sein noch am vierten tag november vnder Wosseil (Bosiljevo) ankhumen. Fasc. 45, br. 96.

— **novembra 12. Ljubljana.** Priobćuju Juraj Mindorf, upravitelj Kranjske, Krištof Purgkhstall i Vid Kisl, načelnik Ljubljanski, štajerskim stališem ove viesti o turskih navalah u Hrvatsku i Kranjsku.

Ausczug der Türkhen-khundschaften.

Am 11. november vmb 3 vr nachmittag ist von Wilhelm Schnitzenpamer khundschaffter khumen, das sich das Türggisch fuessfolgkh am nägsten mitwoch gegen Ogulin gewendt, vnd die ross sein von Costellen furt auf Dolincza hinein geschlagen, vnd trege fürsorg, sy werden auf Weintall raisen, aber niemant waiss, wo sy auss wellen.

Am 12. november in die 10 stundt vormittag sein noch volgundte khundschaften khumen: Erstlichen schreibt h. Anthon von Thurn

vnder andern anczaigen, das mit disen Türggen gewyslich der wascha Welliweg persondlich da, vnd 3000 zu ross, 3000 zu fuess, wie er bericht, stargkh seye, daneben ir handlung vnd gethanen schaden in Krabaten anczaigendt, wie das in vorigen khundschafften einkhumen.

Der Huskhoken halben hat im Bartlmee Raunach, ir haubtman, beyligenndt schreiben gethan. Auch in derselben stundt sambt dem Paulicz bej ime ankhumen, vnd angezaigt, das am nägsten tag darnach 50 Huskhokysch phärdt auch ankhumen sollen; die nodturfft erfordert, weil meniglich wider die Huskhokhen vast schwierig, das sy nindert ausdurffen vnd des angriffs besorgen, das sich der h. landthaubtman alle sachen zu stillen persondlich hinab verfuegt, oder yemandt verordnet zu uerhuettung grossers vnrats. Ferrer das er 3 neue Huskhoken, so bey der Khulp gegen Weiniz gefangen worden, bey ine hat; wo sie vber das wasser gemöcht, wären sy auch zu den Türgkhen zogen.

Post scripta. Hat der von Raunach ainen recht schuldigen vnd radlfüerer zu hannden bracht mit namen Radoia Godonawicz, des Vlach (des ist des gehaimen khundschafter) brueder. Datum Metling den XI november vmb 6 vr vormittag an, in XLij.

Schreibt Bartlme Raunach obgedachten herrn von Thurn der Huskhoken halben noch uolgendt maynung: Wisst, das die peswicht noch in wald sein, die ich vberall lass suechen, aber biss auf dies stundt noch nit gefundten. Bit euch, ir wellet auf der pruggen vnd gegen Semitsch aufsehen lassen, auch denen von Thernembl vnd Schnitzepamer schreiben, damit sy in dem waldt guete khundschafften hallten, das sy zu hannden gebracht. Datum Sichelberg den 9. november anno in XLij.

Mer schreibt Paulisch Tscholnitsch dem herrn landthauptman, das der alten Huskhoken 5 vnnder dem Türggischen hör, welches vmb die Husskhoken khumen, gewest, vnd die Huskhoken haben sich vor den paurn, so zu khu. Mt. ganngen, vnd irer aufruer gefurcht, — auch etlich weeg entsprungen, vnd er hat mit ainem seinen geschwornen brueder auf glauben geredt, wie sy die schifpruggen gemacht haben, vnd gesagt, es wärn die heubter alle gefanngen. Sy sollen nur wegg ziehen, ir weg war umsonst, hat sein geschworner bruder gesagt, man soll sich in 15 tagen woll rüsten. Darauf bit Paulitsch vmb einsehung, oder das lannt wer zu trumern gen. Er trag fursorg, das hör wer in 15 tagen wider da sein, man soll gedenkhen, das dem armen lanndt khain nachtl entspringe. Der Vlach, des Puchlers khundschaffter (wie er ime nennt, ist aber der gehaime khundschaffter), hat solches hör gefuert. Das datum steht Metling am 11. november.

Mer schreibt ainer mit namen Andreas Plasman von Mösen dem pharrer zu Tschermoschicz dise mainung: ich lass euch wissen, das wier die ganncz wochen in flüchten sein, vnd die Turgkhen all tag gesehen haben ennhalb der Khulp, vnd heut haben vnnsere specher die kreudtfeuer angeczindt, vnd die Turggen alss ihren innen ver-

nomen, vber die Khulp geczogen sein. Es hat auch der phleger der Gotschee vnd Schnitzenpamer ire poten bey mir gehabt; zaigen an, das das hör als pey XI tausendt im vorigen geleger ligt; das des Schnitzenpamer paurn auch sagen, vnwissendt, wo sy auss werden. Am 9. november. Fasc. 45, br. 93.

— **decembra 13.** Nikola Jurišić, zemaljski glavar u Kranjskoj, priobćuje štajerskim stališem svoju odredbu glede obranbe Kranjske, i viesti o navalah turskih. 600 Turaka sakupilo se u Kozlovompolju (Cosslovopolie) s namjerom, provaliti do Uskoka kod Metlike i Žumbrka. — Ivan Lenković javio je bio Jurišiću iz Metlike, da će Turci jamačno o Božiću udariti na taj grad. — O budućoj provali Turaka pišu Jurišiću i grofovi Slunjski i Blagajski iz svojih dvorova. — Zato Jurišić naloži obći ustanak u Kranjskoj i moli, da se pošlju koruški konjanici u Metliku. — Priložen prevod njemački hrvatskoga pisma Jurja Gusića iz Mehova (Maichau) kod Novog mjesta od 12. decembra, u kojem javlja Gusić, da je Brinje, što je njemu povjereno, sa hranom posve neobskrbljeno:

Copy Jurey Gussitsch schreiben an herrn landtshaubtman in Crain, so auss Crabatischer sprache vertaitsch worden.

Gnediger herr. Nach erbietung meiner diennst zaig ich e. gn auf derselben beuelch vnd begern für gwiss an, das an dem negsten freytag, das ist den 15. tag dicz monats december in die zechen tausent Turggen zu Plauna gegen den möer wercz in der besamblung werden, vnd sein dahin endtschlossen, das Crain lanndt vnd Kharst zerberziehen, vnd die Vsskhokhen mit inen erheben, oder all niderzuhagkhen, damit sy irennthalben ferrer der sorg nicht durffen. Es ist noch ain höer herdisshalb der Sauw auch von Wossnern beyeinander. Waiss nicht, ob sie auf Crain oder nach der Saue Crabaten verderben werden. Disem brief wellet glauben geben, den ain warhaftiger vnd ansehenlicher man hat mir solches zu khundt than. Ich hab des schloss Pryendl sorg, dann in ainen halben jar hat mir der aufschlager khain phennig darauf verordent, vnd ir wisst, was den lanndt nachtl darauss entsteen mag. Thue mich e. g. beuelchen. Datum Maichau den 12. december anno in XL ij. Jurej Gusitsch.

An herrn landthaubtman in Crain.

N. B. Vasst dieser khundschaft gmäss sein den herrn landshaubt man von beden grauen von Slun vnd Plagay schreiben khumen.

F. 45, br. 103.

— **decembra 14. u Ljubljani.** Kranjski stališi priobćuju štajerskim oglas Jurišićev o Turskoj nevolji i mole pomoć:

Ich Niclas Jurischitsch, freiherr zu Günss, Römischer kun. Mt. rat, camerer vnd lanndtshaubman in Crain, fueg allen vnd jeden, was wuerden vnd standts die sein, nach erbuetung williger vnd gebürlicher dienst zu uernemen: Wie woll mir vor wenig tagen khundtschafften khomen, das 600 Türgkhen zu ross in Cosslouapolla ver-

samblt des vorhabens, die vbrigen Vsskhokhen bey Metling vnd Sihelberg zu erheben, wie dan soliches ales zeitlichen nach lengs der kun. Mt. zugeschriben worden, vnd man von irer kun. Mt. taglichen beschaidt gewartund. Vber das ist mir heut datto nachmittag vmb drey vr abermals von dem haubtman zue Zeng Hansen Lengkhowitsch glaubwürdig khundschafft khumen, das durch den wascha in Wosen gännczlich beschlossen vnd aufgelegt, seinem ambtleuthen aufzebueten, vnd willens ist, diesen mit ainen hör als an der heiligen weinacht nacht in Metlinger poden zu fallen, vnd nochmals weiter das rennen in disem lanndt ergeen lassen, den abczug durch den Kharst nemen, Khestaw vnd andere flegkhen derselben ent versuechen zu erobern, wie sy die Türkhen dan jeczo an zweien orten zungen zu fachen ausgeschigkht; weil dan khein skart oder khundschafft, wie der haubtman von Zeng in seinem schreiben anzaigt, in dennen gebürgen vnd weldern frosst vnd winters halben gehalten werden mag, dardurch man der Turgkhen anczug vnd einfall zeitlich wissen haben möcht, demnach welle meniglich in gueter warnung sein, auch die von adl vnd riterschafft, vnd die, so gerichtsverwaltung haben, in aigner person, wie sich eurem standt nach gebürt, ancziechett, vnd sonderlich ir prouisonner vnd phandttschaffter zum aufboth gerecht vnd vertig machen, vnd nicht, wie bisher, saumig oder nachlassig erscheinet. Ir die viertl haubtleute solet auch in zeit der noth des Türgkhen einfall vnd anczug vermüg der ausgangen generall zeitlichen aufbueten vnd auf verern beschaidt nit warten, sondern an die ort vnd ende, dachin es die noturft erfordert, mit dem aufboth eurer viertel zur retung des vatterlandts anziechen. Wie euch dan zuuor alle handlung zu uerhagkhung die wälder, verslachung der furt vnd aufrichtung der kreidtfewer zu volziechen gewarnet vnd niet vberfallen würdet. Will auch all vnd jede, was standt die sein, so orthheuser oder ander geuärlich flegkhen in verwaltung ermant haben, in gueter warnung zu sein, vnd dieselben eure inhabende flegkhen aufs pest, so menschlich vnd müglich, zu fürsehen, auf das dem veindt souil müglich mit hilff des almechtigen sein fürnemen gehindert, vnd widerstandt gethan werde. Des ales will ich mich, weil es euch selb zu retung eures weib, khindt vnd vaterlandt zu guetem beschiecht, der vnuermeudlichen notturfft nach zue eur jedem ganczlichen versehen, an mir soll wie bisher nichts erwinden oder verabsambt werden. Datum in eyll, Laibach den 13. tag december a im XLIII. jar.

Post scripta, ist mir abermals glaubwürdig khundschafft khumen, das gewisslich zehen tausent Türgkhen dises land (doch vnbewist an was ort) in gar wenig tagen angreifen vnd überziechen welen.

Fasc. 45, br. 103.

1543. februara 7. Stališi štajerski javiše caru (kralju) Ferdinandu, da je 6000 Turaka sakupljeno pri Križevcih i Koprivnici. — Austrija pod Ensom postavlja 200 Martoloza izmedju Uskoka. F. 45, br. 43.

— **marta 3**. Zemaljski odbor u Kranjskoj javlja, da se Uskoci zavjeriše Turkom, koji prodroše do Metlike. Prošle jeseni bješe Turci već do Kupe došli, ali jih zaustavi zlo vrieme i velike vode. F. 45, br. 116.

— Ugovori sklopljeni po vojnoj krajiškoj upravi austrij. zemalja sa hrvatskimi kapetani radi vojne službe. Veoma važno i mnogo spisa. I. Gentes magnifici domini Lucae Zekl: sam Sekel konjanika 32, Petar Patačić 12, Andrija Kerečen (od Cirkvene) 10, Martin Ketessi 8, Jure Chwka (Orlovčići od Čovke, jedna grana bje naseljena pod Turnom u Podgori više Jastrebarskoga) konj. 8, Grgur Mindsenti (Sesvetički od Vugrovca) 6, Ivan Cirka 6, Ivan sa bratom 5, Baltazar Palfi 7, Mirko Zekl (vlastelin Zagorski) 7, Banski (od Selnice kod Karlovca) 6, Petričević (od Miketinca pri Stubici, starinom Ličani) 8, Franjo Spirančić 5, Petar Zlatski (izpod Petrove gore) 5, Petar Kerhen od Beloševca (kod sv. Ivana na Zelini) 5, Mihalj špan 5, Vid Tremski (Orehovački) 4, Ivan Hrvat 3, Gašpar Chwty 3, Mikšić 3, Ivan Kusanović, konjanika 3.

2. Registrum factum super militibus Pauli Ratchkaj 1542: Martin Bužanić, Andre Hrvat, Matija Meštrović, Ivan Hrvat konj. 5, Marko Papratović (od Gnojnice kod Slunja) 4, Franjo Benković, Krištof Tompa od Hrzove (pri Crkveni) 5, Krištof od Bistrice 4.

3. Registrum dom. Megjurečki konj. 8, Gašpar Orehovački (sv. Petar pri Križevcih) 4, Šimun Hrvat 4.

4. Registrum Johannis Setchy (ima više podzapovjednika zabilježeno.)

5. Equites egregii Gaspari Zubčić: Grgur Hrvat, Blaž Česko, Mihalj Horvat, Jure Glagolić, Jure Županić, Bradač od Ladomirca, zapovjednici konjanika

Na vojničku vježbu u Varaždin dodjoše Stjepan Giulaj sa 200 haramija, Januš Hrvat 100, Ivan Sechi 100, Ivan Mikšić, staroga Alapića lieutnant, 50 konj., Benko Petar 50 konj., Gašpar Zubčić 50 haram. F. 45, br. 116.

— **maja 6**. Kranjski zem. odbor moli pripomoć od štajerske pokrajine za izplatu taglie grofu Vuku Frankopanu (u Bosiljevu) za ufaćenog Uskoka Vuka Popovića, i za Uskoka Vlaha zvana, te za veoma opasnog turskog zapovjednika Perla (Perlle) zvanog, koju posljednu dvojicu ufatiše Bišćani.

Jeseni 1542. bunili su Vlah i Popović Uskoke Žumberačke, da odpadnu Turkom, koji bješe poslali dvie znatne vojske, da dignu Uskoke. Ovi buntovnici obećaše bosanskomu paši, da će Uskoci poplieniti Kranjsku sve do Postojne. Popovića ufatiše sluge kneza Vuka Frankapana. F. 45, br. 14.

— **junija 20**. Luka Sekel izvješćuje štajer. strališe o stanju na krajini, i da je Valpovo po Turcih obkoljeno. F. 45, br. 155.

— **junija 23**. Iz Čakovca javlja Petar Keglević velikomu kapetanu Luki Sekelu sliedeće:

Mag. dm. Scire damus eidem, qualiter die 20. praesentis m. infra Kapronczam vnum Turcum nostri homines interceperunt, in dicendo prudentem et in verbis satis constantem. Quem hesterno vesperi huc ad nos adduxerunt, qui ad nostras expiscationes, interrogacionesque retulit, caput suum obligans, caesarem Turcarum iam esse in Syrmio, et navale bellum cum navibus copiosis ac omni apparatu iam motum et directum esse supra per Danubium, et quod ipse caesar non cessat cum exercitu equitatuum post dictas naves movere pedem, sed properat; et ait, hanc esse famam in suo exercitu, quod recte sub Wiennam proficiscatur. Deinde idem Turca captiuus oculis proprijs naues Turcicas, numero septuaginta, de Zavo ad Danubiam dirigi vidisse, ait, reliquas vero naues ipsius caesaris cum omni apparatu bellico innumeras in Danubio esse fert. Ad quem diximus, qua via exercitus equitatuum sit profecturus? At ille dixit: ab hoc latere Danubij, inquit penes Danubium ipsum et in opposito ipsarum navium in Danubio inquit progreditur. Et quod beglerbeg spacio octo dierum ipsum caesarem praecedit, ita quod singulo octavo die caesar in eius locum succedit et attinget, condescenditque; et hanc esse famam in bello Turcico, quod caesar dixisset, nolo, inquit, oprimere pauperes, sed recta sub Wienam profisciscar, ut si eam capiam, alia omnia mihi subjicerentur. Diximus autem nos, vnde ista novis? qui dixit: quidam Turcae nobiles Bosnenses in occursum ipsius caesaris Turcarum iverant, a quibus domum redeuntibus hanc, inquit, rem didici. Chakthornya die 23. junii anno dom. 1543. Petrus Kegleuich de Bwsin.

Magn. d. L. Zekel. — F. 64, br. 183.

— **junia 27.** L. Sekel javlja, da su Turci jurišali Valpo. F. 65, br. 159, 160.

— **junia 27. iz Ljubljane.** Vilhelm Schnitzenbaum, kapetan Bihački, izviestjuje, da mu je javio upravitelj kapetanije Bihaćke Martin (Mert) Gall od Gallensteina, da je 400 turskih konjanika udarilo na imanja grofa Jurja Slunjskoga (Frankopana) Radatinu (Radovac pri Kladuši?) i Gradac (sadanje Todorovo), i da su Turci odveli 200 osoba i 3000 velike marhe. F. 45, br. 161.

— **junia 28. iz Virja (Weissenburga)** piše general Ivan Ungnad štajerskim starešem o provali velike Turske vojske u Ugarsku:

Erwierdigen etc Ir habt an zweyffl zuuor von mir numals verschiner zeyt verstanden, das allen khundschafften der Turggisch khayser mit ainem hör auf Hungern am zug wer, mitlerzeyt bin ich mit allen phärdten, souill ich bey mir heraus zu land gehabt, mit der proffand vnd geschücz, so ir es herein verordent, gleichwoll nicht mit geringer geuerlichkeit alheer geen Weyssenburg geczogen, vnd obnen melt proffant vnd geschütz verglait, daselbst ich abermals von mer orten glaubhafftig khundschafften, die sich vasst ainhellig in den furnemblichisten articln vergleichen, emphangen, das nu der Turgkh an der prüggen vber die Traag am zug, vnd der vorczug schon heruber khomen ist, welcher vorczug

sich numals allenthalben ausstaillen, die proffant heben, die armen leut verprennen, vnd ander thiraney gebrauchen werden, demnach ich fur ain hohe nodturfft geacht, auch mit ainig khundschaffter anzaigen, der sich bey seinen khoph verphendt, das den also sey, zueczuschigkhen vnd dabey zuuermanen, das ir an allen verczug das armb volkh an den graniczen warnen woldt,sich zu eillentisten mit ihren weyb, khindt, hab vnd proffant an sicher ort vnd in die beuestigungen thuen wollen, vnd danneben kreidschuss vnd khreidfeuer, wo das nicht beschehen, verordnen, vnd dieweill dann also, wie die khundschafft verrer mit sich bringen, der Türggisch khayser so nahendt auf disem lannd ist, khain zweiffl darin zw stellen, er werde sich vmb Ossterreich vnd Steyermark anczurennen vnndersteen; derhalben will die nodturfft eruordern, das ir auch von stund an des aufpots halben beratschlagt, bifliesset vnd den richtig machet, dan darin khain stundt zuuerfeyrn ist, vnd meines achtens doch nicht vmbgangen wierdt mögen werden. — Dann so nu khreidfeuer vnd schuss geen zulassen, furfallen möchten, so bedarff ich darczue leut, die die landt ort khenen, dann wo ich jecz auschigkhen soldt, hette ich niemandts dann hussaren zugebrauchen. damit wer die sachen aussgericht, wie ir vngeuerlich wissen mügt. Auf solliches erman vnd bit ich euch, ir wellet zu fürderung vnd genuegsamer verrichtung diser grenczen warnung in die acht oder zehen phärdt, die die landts ort, steeg vnd weeg khennen, b stellen vnd herab schigkhen, damit ich alsdan dieselben wider zurukh die khreidschuss geen zu lassen brauchen mug, dan die hussarn vnder das fluchtig volkh nicht zuschigkhen sein. — Datum Weissenburg den XXViij tag juni ano in XCIII. — Hans Vngnad, freiherr zu Sonneg, obrister veldthaubman der Nider Österreichischen lannden, vnd lanndtshaubtman in Steyer.

Wellet dise kundschafften herrn Lucas Zäggl auch zueschigken, sich darnach dinen zu richten wisse. Und nachdem Fünfkirchen öd gelassen, vnd nu, wie zu besorgen, vnd die khundschaften anczaigen, in der feindt hanndt khomen, ist noth, das de phärdt in Windisch lannd getaillt, vnd etwo ein vier oder fünfhundert geen Girmendt, von denselben ain hundert geen Limbach gelegt werden, vnd sonst überall ausstailt werden, die wacht vnd scart halten, dann nicht annders zuuermueten, der feindt werde täglich khumen, sein thiraney brauchen. — Dabey het mich vast guet angesehen, wo etwo ain sebl in vorrat, das in diser not souill geringe phärdt, als man in Windischen lanndt aufbringen möcht, aufgenumen werden, welches gegen den straiff vast dienstlich wäre. — Ich werde mit meinen phärdten zu Papa oder derselben enden gegen den feinden, wo das am bequemlichsten, zu verhinderung vnd widerstandt des veindts sein mag, heligen, wiewol dasselb khriegsfolk bisher nicht zu rechter zeit beczalt worden vnd noch vnbeczalt ist. F. 45, br. 162.

— **julia 1. Kiseg.** Mihalj Jurišić, gospodar u Kisegu, sin Nikole Jurišića, piše štajerskim stališem o napredku Turaka ovo:

Der ersamen landschaft zu Steyer. Edel, gestreng etc. — bin ich vngeuarlich vor dies tagen zu dem Gissing gewest, vnd mit dem Thürken, so vor Shoclasch gefangen, selbst geredt. Der zaigt an, dass der Türkisch khaisser in aygner person an eucht, vnd vnter Shokhlosh liget, Walpoth vnd Fünfkhierchn eingenommen, vnd dass er Schoclosch so lang verzaucht, wart er auf den Petter weida, der wer zu khumen mit 20 taussend vnd die Tattaren mit XL taussent, so hab er sonst an grosse meng vnd anzal volkh beyainand, ist er willeng, die schlosser vnd flegken, so ime der orten in weg ligen, abweg zu raumen, vnd den nägsten auf Wien zu dass zu erobern. Gott wolle ime solche sein fürnemen wennten. Datum Ginnss den 1. tag julij anno im XCiij. Michal Jurischicz. F. 45, br. 149.

— **julia 3.** javlja iz Güssinga Franjo Batjan pad Valpova stališem štajerskim ovim pismom:

Erwürdiger, wollgeborner, edler, gestrenger etc. Auff h. Hanns Vngnaden anlangt, so er an mich gethan, vnd ich mich gegen ime erpotten, hab aus gueten willen auch yeder zeit der ganzen lanndtschaft zu gueten guete khundschafft mittailen wölle. Fueg ich auch hierauf zu wissen, das man mir heut dato umb 5 vhr nach mittag ainen Thürkhen, da vnder Fünfkirchen gefangen worden, zugebracht hat. Der zaigt an, das sich Wallpo zway monat lang auffenthalten hat, biss der Thürkhisch kaiser mit der menig darhin khumen ist, hat er die stat mit geschütz zersprengt. Noch hat sich aber das geschloss nit ergeben wollen; biss es der Türkh auch zersprengt, haben sy sich nit lennger mögen auffhalten. Darczue ist auch solch greulich gestannkh, so von den todten vnnden vnd oben gewest ist, sich auch nit lenger erhalten hetten mögen. Da nun das geschloss auch vbergeben ist worden, hat der Türkhisch kayser die, so darinnen sich so lang aufenthalten haben, begnadet, vnd inen besoldung zuegesagt, das sy bei im an seinen hoff sollen sein vnd bleiben. Nach dem hat sich der Thurkisch kayser auferhebt, vnd für Schigloss geruckht seines fürnemens ob er dasselbig an 20. tag nit erobern mög, dass er doch dieselb zeit sein volkh vnd ross ausruen lassen wolle, sich also dan erhoben vnd sich von Schogloss wegen nit verligen. — Diser Türkh ist erst an negst vergangnen sambstag gefangen worden, vnd ist heut den 6. tag, des der Thürkhisch kayser vor Schogloss ligt. Sy khünnten sich nit so lang erreten, dann es ligt das schloss vnd alles auf ebenem feld. Derhalben sich die Thürkhen an die nachent hintzue nit ergehen dörffen, dan sy von irem geschütz grossen schaden empfangen möchten. — Der Türkische kayser hat auch nit mer geschütz bej inen, dan 300 stückh felgeschütz und X. mauerprecherin, das annder alles auff dem wasser. — Es seyen auch 40.000 Türkhen verordnet nach der Muer hinauff, vnd an das lanndt Steyer zu straiffen etc. Datum Küssing den 3 tag juli 7 vr nach mittag anno dom. 43. Franciscus Bathyany.

Iz vana: Den erwürdigen etc. ainer ersamen landtschaft verordneten des fürstenthumb Steyr. F. 45, br. 168.

— **julia (petak po Jakovlju)** iz Lukavca u Turovom polju doglasuje ban Nikola Zrinski kranjskim stališem svoj polazak u Ugarsku na Turke, te svjetuje, da se Žumberački Uskoci kao nepouzdani drugamo premjeste. Kranjski stališi zamoliše povodom banova odlazka pomoć u štajerskih statiša za onaj slučaj, ako bi se Uskoci pobunili i htieli otići u Tursku. Jadikuju, što neimaju više za glavara Nikolu Jurišića. Pismo banovo u njemačkom prevodu sliedi:

Wolgeborne, gnedig vnd besonder gunstig lieb freund etc.

Wir geben e. g. zu vernemen, das wir inner halb sechs tagen mit hilff des Almechtigen mit allen vnnser kriegsvolkh von danen auf Hungarn wider den Türkhen verrükhen worden, vnd dasselbst alles lanng k. M. will werden beleyben. Hieneben zeigen e. g. warhafftiglichen an, das di Vszkhoken, dy umb Metling seindt, werden aigentlich in der Türgkhey ziechen; es khomben dy Türgkhn vmb sy oder nit, sein des willens zu innen zu fallen. Darauf ist vnser rath, e. g. wellen auss denselben Vsskhoken dy maisten iberseczen, vnd etba oberhalb Wien oder an ain ander sicher orth, da man sich ir nit besorgen darff, zu wonnen verordnen; sonst, wo das nit geschicht, werden dise winter verwüest vnd verodt werden. Geben in vnsern gschloss Lukhawcz am freytag nach s. Jacobstag anno 43. Niclas graff zu Serin, baan. F. 45, br. 207.

— **augusta 28.** iz Ljubljane priobćuje zemaljski poglavar Kranjske štaj. stališem sliedeće izvješće o navali Turaka na Vinicu kod Kupe, pisano u Poljanah:

Wolgeborner herr. Ich las euch wissen, vnd wie ich euch jungst geschriben hab, wie die Turggen durch Prundler walldt auf Modrusch geen Mogkhro zogen, vnd daselbst dem scartner von Ottotschatz sein ross genomen, vnd niemancz gewist die zwei tag, wo sy hin zogen sein; darauf hab ich am phincztag vnd am freytag ob der Weincz auf den perg ain hallt gestossen, vnd überall in die geschlosser geschikht vnd ordnung getann, wo sy aussschlahen wurden die Turggen, damit man daselbst schuessen soll, das ich mich wisst darnach zu richten vnd innen furcziehen. Darauf ich an sanndt Bartlmas tag vor tags auf den perg ob Weinicz zogen, vnd den plunder zu der Weiniz abgefertigt. In dem haben die von Weiniz verschlaffen vnd ubersehen, das die Turggen bis zum thor an die Weiniz khumen sein, vnd haben von Weiniz das volgkh vnd das viech fuder khert vnd genomen. In dem, wie ich das geschray gehoert hab, hab ich mich von perg hinab gelassen, in dem haben die Türggen mein gebar genomen, vnd sein iber die Kulp mit dem viech vnd leuten geflohen, vnd was ich herdishalb erwischt hab, in die ain vnd fünffzig gefangen, vnd in die sibenczig erslagen, so war ich gern inen nach zogen mit den jungen Ardelly Petter sun, so sein mein vnndergeben reiter gewest verritten auf Alt vnd Newgracz vnd Tchernembl mit denen gefanngen, das ich khaum den-

selben tag all zusamen bracht hab. Der Raunacher ist bey mir gewest mit XV. phärden, der Strasser ist mit dem fuessfolgkh gewesst zu Waseill, hat nicht khunen alls palldt zu mir khumen. Der von Slun ist in furczogen, vnd graff Wolff ist mit fünffczehen phärdten auch bey mir gewest, vnd in den pesten scharmiczl ist des Ardelly Petter sun mit 70 phärdten auch khumen, vnd auch XIII. gefanngen zu begen bracht. Die gefanngen zaigen an, das sy haben das rennen wollen lassen biss geen Krup vnd Gracz, vnd sollen haben alles verprenndt. Das fuessfolgkh soll haben Weinicz eingenomen, vnd bey Weinicz daselbst auf die phärdt gewartt. Der phärdt sindt gewesst acht hundert, darunder khaum drey hundert guet, das andere nur auf paripen. Des fuesvolgkh ist gewest neun hundert. Sy haben genomen in dy annderthalb hundert personen, vnd haben etlich heuser zu Weinicz bei der maur verprenndt, vnd zwischen Weiniczer thor ain weib erslagen, meinen reittern zu Weinicz iren plunder den maisten taill genomen. Darauff ich inen erlaubt anhaimb zue cziehen, damit sie sich wider rusten vnd in drey tagen wider bey Weiniz sein sollen. Drey dörffer haben sy anczundt, aber in khainen dorff iber drey heuser verprunen sindt. Souer herr verwalter man dy post ross lennger haben vnd halten wellen, so schikht inen das gellt zue, wenn man mir khain gellt auf post-ross geben hat. Actum Polen an 26. tag augusti anno in 43. Wilhalbm Schniczenpamer.

An herrn Cristoffen freih. v. Kreug, verwalter der landthaubtmanschafft vnd die verordneten in Crain. F. 45, br. 224.

— **oktobra 28.** priobćuje Schniczenpamer iz Poljana na Kupi barunu Antunu Thurnu, namjestniku zem. kapetana u Kranjskoj, razne viesti o pogibelji, koja bi mogla nastati padom Bišća:

Wolgeborner herr, herr verwalter; freundlicher lieber herr vetter. Ich las euch wissen, das mir der graff von Sluin sein edelman zu mir geschigkht hat, dem wolglaubwirdig ist, mit namen Luczicza Radmillouitsch, vnd mir bey im empotten hatt, das ain Mertholoss in die Türgkhei gangen sey, vnd alpodt tscheta gefanngen heraussen bracht haben, di zaigen an, wie der wascha Flamen weg von Lobaczkho auf Hleuna zogen ist, vnd jeden man aufgeboten hat zu ross vnd fuess, vnd das albeg ir funff ain pallg haben Darauf zaigt euch der graf von Slun in vertrauen vnd von der Cristenhait wegen an das ir secht zu Wihitsch, damit Wihitsch nich verloren werdt, derweil man den gefanngen hat, das man in recht fragt. Wan das geschray lanngst auf in gewesen ist, so ferr man nit recht vmbgeet, das zu furchten ist, das durch verrätereij Wihitsch verloren möcht werden. Darauf wellet noch auf das pesst verordnen. Wan die purger in iren ratt khain dienstman nemen wellen, das ist ain beess zaichen, doch ir wisst im woll zu thuen; in dem geschray war mein ratt, das man auf das peldisst volgkh verordnet zu ross vnd zu fuess, damit nichts verwarlosst wurd. Solches hab ich euch in eill nit wellen verhalten.

Der graff von Sluin bit euch, ir wollet im wissen lassen, wollet es zu Wihitsch einsehung thuen oder nit; er zaigt an, nicht das man sprechen möcht, er hiecz nicht annzaigt; souerr die von Wihitsch was böess im synn haben, so fürcht ich mich, das sy niemandt hinein lassen, vnd zu besorgen ist, das sy nicht den haubtman bey dem brindt namen; ist der haubtman in dem gschlos stargkh, so möcht er zu den khlain thor, Zabala, nächtlicher weiss ain volgkh hinein lassen, oder ain raiss fürgenomen, damit man hinein khomen möcht, damit er sich erhalten mocht. Wan euch der Luczicza Radmillouitsch gesuecht hat vnd selber annczaigen vellen vnd des Rakhusch halben wird nicht fur sich geen.

Der Murat waywada der ist auf Khrabaten mit dreyen wascha verordnet, welcher Khrabatischer graff im gehorsam laisten will oder nit; welcher nit gehorsam laisten will, den soll er mit gewallt darczue treyben. Solches wisst ir in allen sachen zu bedenngkhen. — Datum Pollen in eyl den XXVIII. october anno in XLIII. Wilhalbm Schniczenpamer.

An hern Anth. freyherr von Thurn, verwalter der Lanndshaubtmanschafft in Crain. F. 45, br. 232.

— **oktobra 30.** iz Ljubljane priobćuje baron Turn štajerskim stališem, da se Bišćani dogovaraju s Turci radi predaje grada, i da bi trebalo krajiške ćete pojačati:

Wolgeborne, edl etc. Geben euch in eyl zu vernemen, das sich ain burger auf Wichitsch, welcher bey ainen Turggischen wascha ainen brueder hat, mit dem Turggen in practikhen eingelassen, ime Wihhitsch zu vbergeben. Wie dann derhalben jungstlich der Röm. kun. Mt. auss der Türggen leger khundschaften zuekhomen, also das derselb aus irer Mt. bewelch vnd anderer warnung durch den haubtman daselbst gefangkhlich angenomen, aber gleichwol noch mit strennger frag gegen ime nit gehandelt worden, vnd hoch zu besorgen, das di burger mer darinen verwanndt sein mochten. Weil auch das aufpot in Wossen ergee, der veindt alls der durch solche practikhen des fleckhen mengl an paw, geschucz, proffanndt vnd volkh guete khundschaft hat, werde sich vnnderstehen denselben abzudringen. — Wer auch bedenkhen, wie hochwichtig vil irer kun. Mt. lannden vnd leutten an disen fleckhen als ainen treffenlichen schlüssl der Christenhaidt vnd furnemblichen disen alls das dem feuer am negsten gesessen vnd dan den andern anrainenden lannden gelegen, auch wo derselb von dem veindt erobert, des aber Got nit welle, zu was faal jamer, khumer auch verfuerung viller Cristen menschen vnd vergiessung ires pluets solches gepew wurde. — Demnach haben wir Wilhalbmen Schniczenpamer, ainer ersasamen landschafftt haubtman iber dicz lanndts geburundt anczall der geringen phärdt, vnd Bartlmen von Raunach mit halben tail der zwey hundert Martholossen soldt, welche von dem herrn obristen veldthaubtman zu behuet diser granicza verordnet worden, vnnerzogenlich hinein abgefertigt, wo auch, ye die nott so gross

furfallen wurde, Jorgen Strasser mit den anndern halben taill der Martholossen auch hinein verordnen wellen, die rettung solcher fleckhen biss auf ferere irer k. M. verordnung souill muglich hellfen zu thuen — vnd schreiben dennach an herrn obristen vnd seinen leytenambt, h. Lucasen Zägkhl, ferrer verordnung vnd fursehung zu thun. Vnd dieweil dan ir vnnser lieb herrn freund vnd nachpern guet wissen tragt, in was lasst vnd gefarlichait dicz landt der Vszkhokhen halben steet, — hierauf langt an euch vnnser freundlich vleissig bitten, ir wellet ermelten herrn obristen vnd leitenambt gleichermassen schreiben vnd bitten, mergedacht statlich fürsehung vnd verordnung, ja den flekhen Wihitsch bey irer kun. Mat. auch inen selbs zu befurdern. Datum Laybach den 30. octob. XLiy. Annthoni freyh. von Thurn vnd zum Creuz, Röm. ka. M. rat., verwalter der landtshaubtmanschaft in Crain vnd — verordnete.

Naslov: Einer ersamen landtschaft d. fürstenthumbs Steyer. F. 45, br. 232.

— **novembra.** Zapovjednik (lieutenant) slavonske (Varaždinske) krajine Juraj Wildenstain izvieščuje štaj. stališe, da je prispio u Križevce i obavio muštra. Marko Tomasović javlja, da je Pakrac (Pegriz) napušten. F. 45, br. 236.

— **novembra pred Martinje** javlja iz Virovitice Ivan Girka zapovjedniku krajine Luki Sekelu da je velika opasnost nastala za Viroviticu, jer neima osobito hrane za konje:

Magnifice dom. etc. De voluntate et mandato eiusdem hic in hoc castro Werewcze remansimus juxta praecepta egregii dom. Joannis Herwath, capitanei eiusdem; licet ex relationibus egr. Stephani Thoth intelexisset, quod hic equites non indigeri, tamen idem capitaneus secus agere uellit; igitur sciant v. m. d., hic nullo modo possumus permanere propter penuriam victualium equorum, prout ex ore egr. d. Joannis Herwath eadem intelligere potuerit clarius et quales gentes sunt hic neccessariae; nihilominus si cras obsideretur hoc castrum, hic volumus esse et humaniter satisfacere. Cetera dicet idem praefatus capitaneus Joanes Horwath. Ex castro Werewcze feria sexta proxima ante festum b. Martini 1543. Joannes Gyrka cum omnibus, qui sunt in Werewcze. Ad magnif. d. Lucam Zekel. F. 45, br. 237.

— **novembra pred Martinje.** Franjo Tahy i Ladislav Kerečen javljaju iz Kloštra (Gorbonok) pri Gjurgjevcu, a Stjepan Thoth, kaštelan i Martin Pahi, upravitelj grada Virovitice, da je Murat beg osvojio grad Brezovicu kod Drave i da cieloj Podravini velika pogibelj nastala. Isto javlja i Ivan Hrvat, kapetan nad četami Luke Sekela:

1. Magnifice domine etc. Noua ista ad scitum possumus dare v. d. m., ut castellum Berzewcze per Murathbegum est expugnatum, non tamen VII., sed die secunda post obsessionem est datum. Idem bene scit v. m. d., ut huic regno satis periculj exinde erit, sed jam et

mundum est, ut maiora oriantur, si castrum Werewcze non custodietur. Ideo amore dei maximi ita v. d. m. concludant cum regnicolis in hac proxima generali congregatione, ut gentes et praecipue pedites in castro Werewcze seruentur numero 150, tali enim condicione, vt ad quamquam mustram ne valeant ascendere, nam et nunc in hoc euenit periculum castelo Berzewcze, ut Bwdanetz ex eo ad mustram recesserat, quia statim ipso Murath beg fuit ad scitum recessus suus; eadem ita agat de isto confinio, ut melius scit, ne jam maiora eueniant huic regno; tandem alij dicunt, nunc quoque gentes esse illic in Berzewcze, alij vero ipsum Murath beg recesisse. Ideo quaecunque certa fama fuerit, iterum v. m. ad scitum dare curabimus. Ex Gorbonok die sabbatj in profesto Martinj anno 1543. Franciscus Thaby. — Magnifico domino Lucae Zeckel de Kevend. F. 46, br. 237.

2. Magnifice domine etc. Bene constat apud v. d., qualiter saepe modo eis ad scitum dedj tum personaliter, tum vero literis mediante, ac per homines meos ex parte necessitatis castelli Berzewcze, tam eidem, quam eciam domino capitaneo, ac omnibus regnicolis, de quibus, non nisi castello meo, vllum auxilium fuit, praeter quod v. m. d. mihi dedit. Nam nunc jam euenit periculum ipsi castello, quod non meo vicio contingit, ... ad scitum v. m. d.; ideo id credat v. m. d., ut si talem curam adhibeant de ceteris castris confinijs, sic et ipsis continget ut et huic, sed verendum est, ut majus periculum eveniet regno isto, quam hactenus fuit. Ego non pro commodo meo fui loquutus, sed pro publica re et regni ipsius. Ideo, si et nunc v. m. d. vult ac dominus banus, vsque aliquid edificetur super castellum, ego id scribo eis, ut libere comburere possumus. Jam v. m. d. ita agat pro publico bono, ut melius scit. Ex Gorbonak in profesto Martini 1543. Ladislaus Kerecheny.

P. S. Haec quoque intellexi, vt aliquis v. m. d. huc dixisset, ut homines regiae Mt. ac homines eiusdem in castellum meum intro non immisissent. Si ego vel oficiales mei id agere voluissent, ex tunc auxilium a v. d. non postulassem, sed quisquis hoc v. m. d. dixit, ille talis honori meo ratis non fecit, sed improbe et non bene dixit.

Ad magn. d Lucam Zekel. F. 44, br. 237.

3. Magnifice domine! Do ad scitum v. m. d., quod Iwan Herwath capitaneus eiusdem cum suis gentibus et cum ceteris peditibus, qui cum Bwdanecz sunt, venit huc, et est mecum simul. Novit tamen bene v. d. m., quod pluries eidem ut domino quoque meo generosissimo, ac per vestras m. do. eciam ceteris dominis Germanis declarauerim tum inopiam huis castri, tum denique statum castellj Berzewcze, vt si illud per Turcas capietur, altera porta huius castri omnino claudetur. Ecce omnia jam successerunt, nam Berzewcze per dedicionem capta est a Murath begh secundo die obsessionis, castellanus statim restituit illam. Itaque volui hisce meis

supplicationibus vltimis quidem eciam modo v. d. m. requirere, cui supplico humilime per imortalem et omnipotentem Deum, per omnes sanctos eius, dignetur exhortari dominos Germanos, vt provideant huic domuj, nam nisi statim, statimque illi prouisum fuerit, Deum altissimum testor, quod relinquam illam, nec ulterius in ea manere uolo. Sciat enim per optime v. d. m., quod si ab eadem et dominis Germanis aliqua prouisio huc non fuerit, non habeo vnde subuenire, dominus namque meus generosissimus jam adeo exhaustus est, vt uix habeat quibus senem matrem suam ac semet ipsum cum domina conjuge sua sustentare, (mihi) autem huc jam non est opus equitibus praeter decem vel sedecem equites, qui excubiarum saltem gracia hic seruarentur. Nam hactenus quoque ex Hungaria omnibus victualibus provisi sumus; Hungaria vero per amissionem Berzewcze a nobis omnino seclusa est. Jam opus est huc peditibus, victualibus, pulueribus, qui, si citissime non adfuerint, certo certius credat v. d. m., quod haec domus veniet in manus hostiles etc. Ex Werewcze feria sexta ante festum b. Martini epis. anno d. 1543. Stephanus Thoth, castellanus, et Martinus Pahy, prouisor castri Werewcze.

Magn. d. Lucae Zekel. F. 45, br. 237.

4. Egregie domine etc. Literas e. v. d. clare intellexi, vbi scribit eadem mihi, quod ex parte Berzewcze eis veram rem scribam. Id eidem possum clare et sine omni dubio scribere, quod est accepta per Murathbegum et nunc in eodem castro est. Erat vero obsessa feria secunda et est decepta feria tercia. Ego vero cum familiarijs domini mei et dom. Francisci Thahy duobus diebus in Werewcze fui et hodie redij et reliqui in eodem castro Werewcze munis septem centum homines et 93. Et si d. v. ipsum castrum Berzewcze ita reliquitur, certo credant d. v. e., quod eciam Werewcze peribit statim, et ex Werewcze tota Sclavonia. Ideo d. v. e. ita consulant, ut bene sit. Ex castro Gorbonok sabatto ante festum Martini. Joannes Herwath, capitaneus m. d. Lucae Zekl.

Egregio domino Georgio Bylnystaner. F. 49, br. 237.

— **novembra na blagdan s. Elizabete.** Iz Podravja izvješćuje Franjo Tahy Luki Sekelu, da je na „Syly“ navalio Murat beg sa 400 vojske. Turci hoće da obsjednu Viroviticu i da medju postave kod Gorbonoga (Kloštra). Murat beg potjeruje kmetove ix Ugarske u Slavoniju. F. 45, br. 236.

— **decembra iz Križevaca** javlja Mihalj Forgač Luki Sekelu, da će Turci po svoj prilici obsjesti Viroviticu:

Magnif. dom. Ex inclusis m. d. v. accipere dignabitur, quam tristem rumorem Turcarum praedicent Kapronceze; vnus explorator est captus, duo denique hic Crisij apud me detenti sunt, quos hic reperi. Nomina et vestes cognoui, prout mihi castellanus et prouisor Kaproncenses scribunt. Ego exploratores examinare feci, non absque cruciata; nihil plus ab eis intelligere potui, nisi quod exploratores se esse confessi sunt, et cum hoc etiam bellum validum Turcarum in Posega congregaretur; absque dubio castrum Werewcze

obsidioni cingere vellent, et cum hoc esset qui jam Margethych cum triginta Wlahonis in montibus istis, hos exploratores expectaret, quorum vnus est in Thoplycza Iwan nomen Barbrich, est in veste flamma karysye; bonum esset, si m. d. v. ad illum capiendum mitteret, aut judici loci illius juberet, vt illius captioni invigilaret. Reliqua vero d. Petrus Pathachych verbotenus coram m. d. vestra reffere habebit, quae ab ipsis exploratoribus accepit. Crisiis feria quarta ante b. Luciae virginis 1543. Michael Forgach. — Mag. d. Lucae Zekel etc. (Izvornik). F. 45.

— **decembra.** Kapetani hrvatski mole štaj. stališe, da se bolji red učini glede njihove službe:

Generose ac magnifice domine! etc. Ceterum id specialiter optamus, m. v. nobis spopondere vellint, quanto tempore duratura sit nostra solucio, si in hyeme et in aestate tempestiuaque, hoc est statim completis mensibus..., ne confusi maneamus, ita ut anno proxime praeterito, unde certa orta est huic misserimo regno penuria, ex quo, dum opus erat, agrum collere, in seruitium dum vero venire nobis necesse erat, ad propria nos alienaque discedere oportuit, et absque soluccione manere coacti sumus.

Praeterea optamus eciam nobis spopondere per vestras m., si contingerit nobis extra limites huius regni belligerere, potissimum ad partes Germaniae, ne ductorum belli ita seducemur industria, quod sic ambulemus, vt olim bonae memoriae condam dominus Karlowych ac dom. Ludouicus Pekry, qui certa passi sunt damna, captiuitates personarum propriarum in se ipsos tollerauerant, sed m. v. hanc habere velint curam, ne per ipsos ductores belli aliquam patiamur molestiam vel incomodum; tales sint personae ductores belli.

Demum ad scitum damus m. vestris, pecuniam, qua nobis datur pro stipendio, nullo modo accipere possumus, prout nobis datur, ex quo exponere nam minime valemus, videlicet florenum aureum Hungaricum non ultra praeter pro auriferis centum, coronam per cruciferos nonaginta, florenum aureum Renensem pro septuaginta cruciferis; ad istasque hactenus tres monetas perdidimus, cruciferos novem, videlicet ad aureum Hungarium cruc quinque, ad coronam duos, ad Renensem aureum similiter duos.

Postremo, si contingerit nos extra limites huius regni in castris et exercitibus fieri, ne praestetur nobis ibidem sub aliquo praetextu aut quaesito colore licentia, sed vt habeamus eciam pro futuro solutionem ac locum pristinum seruiciorum nostrorum, nam per huiusmodi licentiam et vacanciam seruiciorum cogemur damna incredibilia, alij vero ex nobis vltimam paupertatem pati. — Milites et husarones Styriae et Karinthiae in regno Sclavoniae existentes: Paulus de Ratthka, Joannes Horvath, Syistrianin, Iwan Horwath, capit. m. d. Lucae Zekel, Cristophorus de Megeryche ac Thomas Zalay praefectus equitum centum. F. 9. (Izvornik).

1544. maja 20. Varaždin. Juraj Wildenstein, lieutnant, javlja štaj. stališem, da će Turci obsjesti Varaždin. Dvie paše Vlam beg

i Murat beg prešli su Savu. Dozvoljono 200 puškara strjelacà (büchsenschützen) za Varaždin. F. 46, br. 69, 72, 73.

— **maja 22.** Juraj Sauer, kapetan u Bišću, javlja, da je 6. maja 25 Turaka ufatio, a nekoliko ih ubio. F. 45. br. 259.

— **junija 23. iz Čakovca** piše Petar Keglević de Bwzin Luki Sekelu de Kewend, libero domino in Ormozd, da je jedan uhvaćeni Turčin izpovjedao, da se silna vojska sprema i da je prispjela u Sriem, pa da vozi na mnogo ladja zaire i prtljagu. Sam Turski car da je na čelu vojske, koja ide ravno na Beč. F. 54, br. 183.

— **julija 10. Varaždin.** Juraj Wildenstein javlja, da je Velika (Kraljeva) pala, premda, kako pripovieda sluga kapetana Marka Tomasovića, nije bio grad ni malo oštetjen. F. 45, br. 276.

— **julija 20. Varaždin.** Izvještje Jurja Wildensteina o spremanju i o mjerah, što su dogovorene i izvedene po povjereniku Franji Teuffenbachu za sigurnost pograničnih mjesta, osobito, što je odredjeno poradi utvrde Zagreba, zatim glede postavljenih straža, i o mjestih, gdje su postavljene vituljače. (kreuthfeuer).

„Stephanus Banfy de Alsolindua, comes Zaladiensis et perpetuus comes de Werewcze“ moli u Wildensteina pomoć za Viroviticu i za Lendavu. Isto tako traži pomoć za Viroviticu Martin Paxi, provisor et Johanes Zaly, „castellanus castri Werewcze.“ F. 45, br 277.

— **julija 23. Gvozdansko.** Ban Nikola Zrinjski javlja stališem štajerskim, da mu glasnici donieše viest o spremanju Turaka na Cernik. Pismo glasi u niemačkom prevodu:

Wolgeborne, gnedige herr, sonder lieber freundt. Wir haben euch verschine tag auch zu wissen gethan, das wir alczeit gewisse khundschaften in der Türkhey haben. Dieselbigen khundschaften sein yezt ankhwmen, zaigen an, das dj Thürkhischen reitter sich zuruckh auf Zernikh zuziehen, vnd taglich zu sich den wascha beglerwekh erwarten, vnd sein an alle zweifl fürhabens, auf vnser perkwerkh (Gvozdansko) zurukhen. Bitten wir e. g., wöllen solch den herrn obristen vnd den herrn in Steyer vnd Kärndten aufs fürderlichst zu wissen thuen, damit sy vns allen mit hilf erscheinen. Datum aus vnsern geschloss Goszdantzkho tags nach Maria Magdalena a. 44. Niclas graf von Serin; ban. — Georgio Bildenstein.

(Prevod iz latinskoga.) F. 45, br. 284.

— **julija 25. iz Gvozdanskoga** javlja Nikola Zrinski, da će Turci obsjesti od njegovih imanja ili Krupu ili Kostajnicu, što mu je javio pribeg iz Kamengrada; da ide bez odvlake na Turke, i moli za pomoć Štajerce. Izvornik latinski glasi:

Magnifice domine et amice etc. Heri m. d. v. dedimus ad scitum, quod procul dubio Thurci ad bona nostra venerint obsessuri, aut aliquod ex nostris castris: Khrwpam aut Khoztanyczam. Itaque hac hora ex Khywar salto venit ad nos prybegh vnus, qui dicit sub obligacione sui capitis, quod procul dubio obsident. Propterea

m. v. d. rogamus sumopere, velit paratus cum suis se habere, et domino Felcz et ceteris dominis, quibus eadem sciat scribere, ne deserant, sed sint auxilio etc. Ex castro nostro Gozdannzky in vigilia s. Jacobi apostoli a. 1544. Nicolaus comes, perpetuus de Zrinyo, banus. — Georgio Bildenstein. F. 45. br. 287.

— **julija 26.** Marko Tomasović, zapovjednik u Ivaniću. F. 45, br. 287.

— **julija 26.** Dozvoljeno, da se u Zagreb postavi 50 sluga (vojnika), i posada u Ivaniću, a Virovitica hranom obskrbi. Fasc. 45, br. 289.

— **augusta 17.** Štajerski stališi mole pukovnika (Ivana Ungnada), da se odmah obskrbi Zagreb, poglavito mjesto u Slavoniji. (führnemster ort in Windischland). F. 55, br. 292.

— **septembra 15. Varaždin.** Wildenstein moli obilnu podporu, da se opre Murad begu bosanskomu, pošto se krstjanska vojska dieliti ima na Savsku liniju i na Veliku.

1545. januara 4. u Varaždinu. „Franciscus de Tach, Paulus he Rathka, Johannes de Gezth, Vitus Wogkinovich, Johannes Olah, Gaspar Zwpchych et Petrus Patachich, capitanei et ceteri milites servientes Stiriae“ mole census stališe štajerske povećanje plaće s razloga „quod difficile vivamus ac fruamur“ i da je pravi „penurium huius miserimi regni Sclavoniae“. Sedam pečata i vlastoručni podpisi. F. 64, br. 176.

— **januara 8.** Nikola grof Frankopan Tržački ponudja stališem štajerskim, da će spremiti za vojnu 200 lahkih konjanika. F. 6, br. 12.

— **maja iz Varaždina.** Bartol Lechner, ratni tajnik u Slavoniji (Windischland), izvješćuje stališe štajerske, da su mu glasovi pali o provali Malkoč-bega iz Požege u Dubravu. F. 64, br. 180.

— **maja 4.** Luka Sekel javlja štajerskim stališem, da se još nije povratila turska vojska, već da stoji u šumi kod Slatine (u Slavoniji). Na Turke pošli su ban Zrinski, Ratkaj, Petar Erdedi mladji, i nekoliko druge hrvatske gospode (domini Croatiae) te mladi Keglević, koji stoje svi zajedno, moleći pomoć. U Varaždinu ne mogoše Sekelu dati obaviesti o boravku leitnanta (Wildensteina), ali se misli, da je i on kod gospode hrvatske. Turaka ima 10.000. Jedna rulja ide pješke s lopatami i kopačami. Ovi će valjda na Varašdin, ali se to nezna izviestno. Tri do četiri plemića sa svojimi ljudmi straže kod Grdjevca (Garbenitsh). U Varaždinu ima 100 konjanika i nekoliko haramija. Toplice nisu do sada razorene. Kad Turci navale, obriče, da će javiti. F. 64, br. 183.

— **maja 5. Varaždin.** Bartol Lehner izvješćuje stališe, da su konjanici bana Zrinjskoga i lietnanta Jurja Wildensteina poraženi po Turcih. Krstjani su hametom potučeni; od 1500 konjanika nije uteklo ni 300; konji su svi izgubljeni. — Izviešće Ungnadovo iz Va-

raždina od 6. maja. Turci misle uzimati Bihać, navališe na Krško (Gurkfeld), obkolišе Kostajnicu i Novigrad na Uni, porobiše Čazmu i Križevce. Natrag se vratiše na Dubravu. F. 64, br. 184.

— **junija 6. Varaždin.** Izviešće Wildensteinovo glasi o bitci kod Konjšćine u niem. izvoru ovako:

Wolgeboren, edl, gestrenng vnd vest gunstig vnd besonnder lieb herrn vnd freundt, e. h. sein yeder zeit mein ganntz willig dienst zuuorr. Nachdem ich euch durch dem secretari Bartlme Lechner vormals zu zwayen malen, wie vnd wassmassen die Turgkhen yetzt jungist in versamblung auch am herauffziechen an diser graintzen gewessen sein, zeittlich angezeigt vnd zuegeschriben, thue darauff e. h. hieneben widerumben erindern, das das gemelt hör Türgkhen in die 7000 stargkh am negsten freytag vorganngen anntzogen, denselben tag vor Weligkha herauff gerukht bis in die vier meyll wegs von hinen, vnd am sambstag gar herwerts etwo auff ain meil wegs von hie khumben; daselb sich zwischen das gepurgs ob Töplitz gegen abennts glegert, sich aber am sonntag morgen vor tags widerumben erhebt vnd zwischen das gepurg hinauff den Slütturz werts getzogen, aber nicht sonders geraubt; den ich mit meinen vndergebenen pherdten, die ich bis in die 60. bei mir gehabt, imer zue an innen nebenher zogen. Volgundts am sontag in der nacht, als ich, wo sy gelegert, nachendt an ire hauffen gewessen, ist der herr ban auch in der nacht mit etlich hundert Khrobatischen pherdten hernach zu mier khumben, weliche den merer teyll nicht seine diener gewessen, sonndern auff ire aignen raub vnd gewin mitgetzogen, als nemblich: die grafen von Slun vnd Blagaj, auch der jung Erdeudj vnd jung Kheglouitsch etc. Als nun am montag morgen das hör auffprochen, haben von stund an die Khrabaten vnd sonderlich die, mit denen der her pan, noch ich nichts zu schaffen gehabt, auch etlich andere mer reitter mit innen angefanngen zu scharmutzeln vnd copi prochen, das alles wider vnsern bayder willen beschehen, wie woll wier die zu etlich mallen bei iren ern ermandt. Ich bin selbs hinauff auff den scharmuetzl geritten, meine vnd ander reitter bei ire höchsten ehre vnd treuen vermandt, ab zu ziehen, als ich aber in solchen hind vnd wider geritten, hab ich mit grosser verwunderung gesehen, Thurkhen frei sich vnder unsern reitern hin vnd wider reitten, haben innen also glaider geben; khan aber nit wissen, durch wen ess beschehen ist, das mier das höchste wunder gewessen, durch welchen scharmützl, den also die, so vnnter khainen vnderworffen gewesen, angefanngen, sich alles hernach volgundt vnglückh erhebt, wan ichs innen mit nicht erweren khumben, dan dieselben den baan so wenig als mir gehorsam thuen wollen, sondern haben zu scharmüzlen nicht auffgehört, biss so lanng das die paiden wascha Vlambeg vnd der von Poschega, die persondlich da gewessen, mit ire ganntzen hauffen vber ain graben heruber neben vnns herr khumben, haben also mit allen gewalt in die 3000 starkh erstlich auff mein hauffen, wie ich gehalten hab, troffen, vns mit gewalt vber drungen, das sych die reitter all in di flucht

geben, die ross verlassen vnd zw fues zu ainen khastell nachendt da bey weichen muessen, sein also die Khroboten vnd wir vmb die maisten ross khumben, aber nit vill volgkh oder jemandt namhaffter ist vmkhumben oder gefangen worden.

Nun zaigen die gefangen Thurghen, so vom yetzigen hörr gefangen worden, auch all meine khundschaften für warhafft an, das sy das jar gewiss von dieser granitzen nit setzen werden, vnd ist gewiss zu besorgen, das jetzig hör als palt irre ross nuer ain wenig aussruen vnd sonderlich in schniden des traits wiert es widerumb sambt andern mer sansägkhen, so zue innen stossen mogen, gewislich ain starkhs raiss mit sambt guetter antzal geschutz thuen, vnd all flegkhen ennhalb an den graintzen einzenemen sich vndersteheen; nun ist dise grainitzen gantz ploss vnd vuuersehen, obgleich di 800 pherdt alle, souil ich der vnder mier hab, noch auffrecht wären, khan denoch dise weitt graintzen damit nicht stattlich gegen disen grossen sanschägkhen, die albeg mit so grossen gewalt ziechen, behueten, oder etwas fruechtpars gegen innen aussgericht werden, sonder wie yetzt beschehen, nuer meren nächsten zur gewartten. So mag ich e. g. warhafftig antzaigen, das dise sanschagkhen, wie all mein khundschafft vermugen, vom Turgkhischen khaysser beuelch haben, vnd ist inen mit ernst aufferlegt, dise graintzen zu bekhriegen, vnd als vill inen mueglichen, einzunemben vnd zue verhören; wnd so nun daruber durch di landt vnd den herrn obristen nicht fürderliche zeitliche vnd nottürfftige einsehung beschiecht, das ain stattliche starkhe gegen wer an diser so wertten graintzen zu ross vnd fuess verordennt wierdet, das der feindt sehen muess, das man zu widerstandt gefast ist, trag ich grosse sorg, wiert auch nit annderst beschechen, sonder dise graintzen, so nun nachendt biss hieher veröedt vnd verderbt, werde gar zue drumbern geen, vnd volgundts den negsten ain landt Steir vnd Khrain werden dan durch die feindt mit taglichen raissen khain auff hörn sein wierdet, vnd mir noch ainen andern, der an dise granitzen khumbt, nicht muglich, die so uil gezeunten vnd lainbkhlenten flegkhen, so an der graintzen sein, all mit so wenig wenig volgkh zueretten vnd erhalten sein khan. Den allen nach bit ich e. h. nochmallen, hierinnen das best vnd nützist zue bedengkhen vnd fur zunemben. Ich schigkh auch hieneben e. h. copi der zwai artigel, so ich neben andern den herrn obristen der armen reitter halber schreib, wie ichs mit innen weiter halten sol; sy begern, man sol sy nach aussgang dess monats mustern, wellichen wider gerist sei, den soll man betzallen, vermain aber, sy wollen allwider auff khumben; was mir als dan von obristen drüber für beschaidt wierdt, wil ich e. h. auch von stund an berichten. Das hab ich e. h. meinen gd. lieben herrn der notturfft nach vnangezeigt nicht lassen wollen. Datum Worastin den 6 tag may im 45 jar. Jorg von Wildenstain. F. 64, br. 182.

— **maja 6.** Kranjski zem. odbor dojavlja štajerskim stališem groznu nesreću, koja se dogodila banu i namjestniku zapovjednika slavonske (Varaždinske) krajine, i priobćuje im pismo gradjana Za-

grebačkih, upravljeno kapetanu Žumberačkih Uskoka Ivanu Werneka (Berneka), stanovavšem u Kostajnjevici (Landstrass). Upozoruje odbor kranjski na posljedice nedavnoga poraza. Da je sada nastala velika opasnost za Zagreb, koj nije zaštićen, (stat Agramb, so ain weitschweiffiger vnd vnbewarter fleckhen ist). Preporuča Zagreb zaštiti Štajerske zemlje. Kranjska da je poslala od svojih 200 Martoloza nekoliko a Zagreb, zatim jednoga puškara i dva centa praha, a da više učiniti nemože. Treba da se pošlje u Zagreb pomoćna vojska „zur erquihkhung vnd trost der armen christen, auch euer landen zu gunsten." Kranjci da su siromašni. Priložen je prepis Zagrebačke poslanice, koja ovako glasi:

Nos Bogdan, judex ac jurati et tota communitas ciuitatis montis Graecensis, dno. Johanni Wernek, capitaneo in Landstrass.

Magnifice dom. domine nobis observande, seruiciorum nostrorum commendacionem. Paucis his ante diebus, certam et adversam famam Thurcarum vestrae m. d. perscripseramus. Jam nunc certissimam eidem significamus, quod ingens et validissimum bellum Turcarum non longe ab hac ciuitate nostra per hoc miserrimum regnum circumquaque ferro et igne saevit, omninoque ad obsidendam hanc civitatem nostram veniebat, sed contenta praeda aliquamdiu pedem amovit. Dominus eciam banus ac dominus Petrus Keglevich, alter dom. junior Erdodi et dom. Byldensteinius, quantas copias maiores levare poterant, levatis illis ocurrerant, et penitus profligati cum paucis evasere, jamque et exploratores et captivi Thwrcae omnino ferunt, iam iam ipsos Thurcas reverti, et ad obsidendam hanc civitatem nostram venturos. Igitur supplicamus vestram m. d., dignetur amore Dei et nostri, ac patriae illius vestrae nobis auxilium ferre, et de gentibus pixidariis, bombardariis et pulueribus bombardarum et alijs cum consilio et iuvamine aliorum dominorum r. M. subditis et fidelibus providere. Alioquin protestamur coram Deo et vestris m. d., nos in hac ampla ciuitate ad propulsandum tam attrocisscimum hostem penitus sumus insufficientes, et non esse tandem nostram culpam, si quid adversi haec civitas nostra et deinde illa patria vestra pacietur. Unde ab eadem m. d. v. expectamus benignam relacionem, quam in reliquo felicitate valere optamus. Datum feria tercia proxima post festum sanctorum Philippi et Jacobi, anno dom. XLV. — Copy der von Agram schreiben. F. 64, br. 184.

— **maja 13. Ptuj.** Hans Ungnad moli štaj. stališe, da može uzeti na plaću 200 konjanika i 300 strielaca.

— **junija 19.** Ban Nikola Zrinski piše kapetanu Jurju Wildensteinu u Varaždin:

Magnifice domine et amice nobis observandissime, salutem et omnem prosperitatem. Prius quoque vestrae d. m. nuper scripsimus, bellum ingens Turcarum congregare. Quod et vestrae d. m. constare non dubitamus. Nunc rursum significauimus vestrae d. m., quod feria secunda nunc proxime praeterita equitores nostri fecerunt excursionem ad castrum Kamengrad. Illicque sex Turcas ceperunt et

eciam vnum, qui missus fuit ex Klywch ad Kamengrad per Swndykam dazdarum de eadem Klywch, et priusquam ad Kamengrad pervenisset, per nostros detentus est. Qui dicit et fatetur, quod Wlaman bassa et Mehmeth bassa hodierno die debent constitui simul in Belay, omnisque apparatus bombardarum illuc duci est emissus. Captivus ipse vidit et praesens fuit, praeparatae sunt viae bombis ex Banyaluka versus Belay, et missus fuit iste ad Kamengrad committere illis, vt omnes absque mora versus Belay proficiscantur. Dicit eciam pro certo, quod vel Rypach vel Byhagh, aut Kruppa vel Nowygrad, inter ista quattuor vnum, vellent obsidere. Excursionem vero interim, donec pixides ad castrum locabuntur, facere vellent. Ad prybegos, eosque educendum nituntur. Bellum est valde magnum et congregatur pro certo, et faciet excursionem absque dubio et absque mora. Propterea rogamus vestram d. m., velit cum isto exercitu cito moueri et venire versus Zagrabiam, et certum numerum equitum mittere velit vestra d. m. hic ultra Zawam et Kwpam. Rogamus praeterea, alias literas nostras domino Leonardo, capitaneo generali, mittere velit; eandemque valere optamus feliciter. Ex castro nostro Ozal, 19. junii 1545. Nicolaus comes perpetus de Zrynyo, banus etc.

Iz vana: Copia literarum d. bani ad d. Bildenstain, capitaneum. F. 64, br. 25.

— **junija 19.** Wildenstein javlja, da se pripravlja na veliku borbu sa Turci. Njegovi ljudi četovahu prije nekoliko dana ća pod Kamengradom, gdje ufatiše 6 Turaka, izmedju kojih bio je jedan pouzdanik sandžaka Ključkoga. Taj je izpoviedio, da se 19. junija imadu sastati Vlam beg i Mehmet paša u Belaju, i spremiti lumbarde. Turci udariii će na jedan od gradova Ripač, Bihać, Krupu ili Novigrad (na Uni). Konjanici turski četovati će do Zagreba i preko Kupe. Moli, da se ob ovom obaviesti glavni kapetan Leonhard. Priloženo pismo Senjskoga kapitana Martina Gala, koj izviestjuje 13. junija kranjske stališe o turskom napredku. Fasc. 64, br. 182.

— **junija 23.** Stališi kranjski pišu štajerskim: Bojati se, da će se pobuniti Uskoci. Sbog toga je odredjen zemaljski ustanak u Kranjskoj. Turci dolaze u velikom broju, zato moli Kranjska pomoć od Štajeraca. Sami da su preslabi.. Priložena su tri pisma u prepisu o gibanju turske vojske:

1. Ivice Kariučića na bana Zrinskoga (prevod iz hrvatskoga), pisano u subotu po sv. Vidu, koje ovako glasi:

Wolgeborner herr. Füeg e. g. zu vernemmen, das ich widerumben den Pnaschitsch mit etlichen meinen dienern auf ein raiss abgefertigt gehabt, vnd sein sy an ain Türkisch tscheta mit Martholosen von Louatschkho khumen, vnd dieselb mit hilf gotes geslagen, vnd drei daruon gefangen, die sy mir pracht; die zaigen nun an, das Mechmet weg vnd Vblan weg biss montag gewistlichen zusamben khumben sollen mit ainem heer, vnd von stvnden auff sein vnd herauss ziehen, aber inen ist nicht wissendt, an was ort

*

oder wohin, aber gewisslich zaigen an, das sy an des fürnembens, die Vskhokhen hinein zu fuern; der wascha von Poshega wirt auch geen Lauatschkho sambt vil geschütz vnd municion khumben vnd abgemelter zweier wascha, so heraus raisen sollen, daselbst erwarten, vnd nindert hin verrükhen lassen, auch die strasse machen vnd bessern, damit sy mit den geschütz dest leichter hindurch khumben, vnd sein des willens ainen flekhen zu belegern, wissen aber nit welchen, oder wan. Datum den sambstag nach s. Veits tag anno XLV. Juricza Kharindtschitsch. — An den herr ban. F. 64, br. 184.

2. Vuk Eng. Auersperg piše iz grada Krupe kod Vinice na Kupi 21. junija, da mu dojaviše vojvode njegove Strahinja i Vučeta, da su Uskoci izmedju sebe poslali glasnika u tabor turski, i da će još te noći (21. junija) dovesti Turke.

3. Vuk Auersperg javlja iz Vinice 22. junija: da su pobjegli Uskoci, što u njega služahu, a da je poslao sve ostale sluge za njimi u potjeru, da ih dobe ili s dobra ili silom. F. 64, 186.

— **junija 24. Varaždin.** Wildenstein javlja stališem štajerskim, da će Turci Bihać obkoliti, a da je osobito na boj spreman Požežki paša, koj ima spremnih 1000 konjanika i 2000 pješaka. — Prileží pismo Senjskoga kapetana Martina Gala:

Wol'geboren, gestreng, edl vnd vest, günstig, gebitthundt lieb herrn etc. Vnd gib euch zu vernemben, wie etlich meiner vntergebnen dienst knecht von der reiss hieher annkhumben sein, welliche einen Thürgkhen gefangen haben, vnd den gefragt, der innen für war anzaigt, wellicher massen Wossannskhi vnd Hlebouiskhi wascha dis monn schein mit einem hörr zu ross vnd fuess vnd vast stargkh herauff sollen, vnd geben für, vnnder Wihitsch zu ziehen. Es ist vor wenig tagen ein Vsgogg mit namen Voyckh Kheraneuitsch gefanngen worden, der soll des bemelt herr fueren. Ich will auch sollichest dem haubtman zu Wihitsch zu khundt thain, damit er dess ein wissen hat. Datum Zeng den VIII. juni in 45. Mert Gall. An aine ersame landtschaft in Chrain verordnet. F. 64.

— **julija 1.** Zem. odboru štaj. stigla dojava od zemaljskoga kranjskoga upravitelja barona Antona Turna, da su opet bili navalili Turci i već prekjučer povratili se iz Mokrica u Samobor, te dole u Hrvatskoj sve popalili i porobili. F. 64, br. 185.

— **augusta 12.** Wildenstein štaj. odboru: Turci četovaše oko Krškoga, spremaju se na obsadu Kostajnice i Novigrada. — Kašnje (bez datuma) doznanjuje Wildenstein, da nisu Turci išli na Novigrad, već da je Vlam paša sa 1000 konjanika pljačkao sv. Križ (na Obedu) i Čazmu, odanle krenuo prama Moslavini, odkuda prije toga pobjegoše ljudi Petra Erdeda, neimavši nikakove pomoći niti obskrbe. Wildenstein nastojao je osloboditi barem grad Ustilonja (na ustih Lonje, gdje se i danas znadu ostanci stare utvrde), za

koj je kašnje 1. septembra pisao Marko Tomasović iz Ivanića, da ga Turci biesnoćom obsjedaju i biju topovi. F. 64, br. 182

— **augusta 14. Pedal.** Pismo bana Nikole Zrinskoga na Jurja Wildensteina glasi u izvoru:

Magnifice domine et amice, nobis observatissime, salutem et felicitatem. Scire damus v. d. m., quod nuncius ille portitor litterarum domini capitanei generalis ad bassam hodie rediit ad nos, qui nullam litterariam relationem attulit, sed ita narrat, quod cum ipse cum litteris domini capitanei Flamam begum accessiset, eidemque litteras ipsas exhibuiset, mox bassa fecisset eum captiuare et obseruare, et quod per integras tres hebdomadas fuisset in captivitate et in ferro. Tandem nuper, dum bassa moveri voluisset, bombardaeque et pulveres et globuli currubus locati fuissent, tunc eum bassa dimisisset et dixisset ei: dicas, inquit testis, vestris dominis, et praesertim isti vestro capitaneo Fewlcz, me intellexisse ea, quae scribit pro pace, sed ego nullam scio pacem aliam, quam inter Danubium et Drawam. Sed videbitur statim, an habeatis pacem vel non, quoniam caesar invictissimus mihi comisit, ut occupem istam terram. Sed finaliter volo, inquit, mittere et interrogare caesarem, si fecerit ipse pacem vel non. Et hoc praestito postea volo rescribere vestro capitaneo.

Iterum significamus v. d. m., quod nunc adduxerunt nobis familiares nostri vivum Turcum, qui mihi refert, quod absque dubio intra octo dies obsessurum est bassa castrum nostrum Nowy. Propterea iterum atque iterum rogamus vestram d. m., velit mouere omnes gentes et venire versus Zagrabiam citissime. Nos hic sumus jam cum omnibus familiaribus nostris. Valeat eadem feliciter. Ex castro nostro Pedal, feria quarta post Laurentium 1545. — Nicolaus comes et banus perpetuus de Zrynyo.

Izvornik. F. 64, br. 190.

— **augusta 18. Beč.** Kralj Ferdinand pozivlje štajerske stališe, pošto se Turci spremaju na imanja bana Nikole Zrinjskoga, da pošlju svoje čete na pomoć. F. 64.

— **augusta 18. Varaždin.** Seifrid Ditrichstein Ivanu Ungnadu, zem. kapetanu i štajerskim stališem: Boraveći nedavno Ivan Ungnad u Varaždinu, pisao je paši bosanskom sbog mira, a i bana pozvao u tom smislu. Na to stigne iznenada gore sadržano pismo banovo (od 14. aug.) na Wildensteina. Ban da je vojsku kraljevine Slavonije pozvao u Zagreb, a Wildenstein prikupio 400 konjanika u Varaždinu i u Koprivnici, te se pobrinuo, da se i ostala vojska prikupi za potrebu. F. 64, br. 190.

— **augusta 20. iz Varaždina** javlja Dietrichstein, da su Turci prešli Savu kod Gradiške, da je paša Požežki prikupio svoje čete, i da se Turci oko Pečuha kupe. Turci će se bez dvojbe kakova težjega posla latiti. Fasc. 64, br. 190.

— **augusta 28.** Dietrichstein piše stališem štajerskim: Vlam paša ide na Novigrad, vukuć sobom u svrhu obsjedanja gradova četiri topa. Hrvati već su sakupljeni. F. 64, br. 190.

1546. februara 24. iz Požuna. Ban Nikola Zrinski preporuča povjerenikom celiša štajerskih, kranjskih i koruških svojega šurjaka Franju Tahiju ovim pismom:

Generosi et magnifici domini, amici nobis observandissimi, salutem et officiorum meorum commendationem. Quia magn. d. Franciscus de Thah, sororius noster charissimus, hactenus centum equitibus in stipendio d. vestrarum stetit, cum autem intelligamus, d. vestras gen. et magn. numerum militum hactenus intertentorum ob temporis condicionem minuere velle, visum est nobis, vt pro ipso domino fratre nostro partes nostras apud ipsas interponeremus, in cuius fauorem Maiestas quoque regia, dominus noster clementissimus, necnon d. generalis, certique domini consiliarij eius Maiestatis ad easdem scripserunt, qua propter nos quoque dom. vestras gen. et magn. diligentissime rogamus, velint amiciciae et officiorum quoque nostrorum causa ipsum dominum sororium nostrum in pristino numero et statu, condicioneque solucionis relinquere, eumque commendatum habere; seruiuit enim hactenus d. vestris generosis et magnificis, prouincijsque ipsorum maiori qua potuit fide, studio et diligentia, et de caetero diligenter facturus est etc. Posonij 24. die februarij 1546. Nicolaus comes de Zrynio, banus.

Iz vana: Generosis et magnificis commissarijs provinciarum et ducatum Styriae, Carnioliae et Carinthiae etc. Varasdini constitutis. Fas. 9.

— **marta, Zagreb.** Biskup Nikola Vlah (Olah) moli kralja Ferdinanda, da mu dade pomoć za uzdržavanje njegovih gradova, koji služe na granici za obranu (sunt propugnacula reliquiorum regni Sclavoniae). Kralj naloži banu i Luki Sekelu, da gradove razvide i pomoć jim pruže. F. 19. br. 10.

— **marta 2.** Musterregister konjanika na plaći Štajerske. Kapitani Luka Sekel, Paval Ratkaj, Januš Gesti, Gondolf Khainart, Ugrinović, Peter Patačić, Franjo Tahi, Gašpar Zupčić, ukupno 467 konjanika, gotovo svi sami Hrvati, kako je to po prezimenih izviestno. Fasc. 9.

— **aprila 17.** Kap. Vid Hallek izvješćuje, da Hrvati nedrže mira, već da neprestano četuju u Tursku. To čini osobito župnik Zagrebački, Delipop zvan, i mladi Petar Erdedi (die Chrabaten halten den friden nicht, dan der Deli pop, so vharherr von Agram ist, neulich zeit nahend auf Wainalukha gerent, daselbs zween hauffen schaf genumen; dergleichen sein auch des jungen Erdedi diener vnder Welikhe gerent, daselbst auch vich genumen, weliches der fridhaltung sich wenig vergleichen thuet). F. 9.

— **aprila.** Senj i Bihać obskrbljeni na godinu dana. Odredjena bolja utvrda i veća posada za Zagreb, Varaždin itd. Ivan Ungnad, burggraf u Varaždinu, tuži se s bog napasti susjeda. F. 19.

— **junija.** Luka Sekel priobćuje štajerskomu zemaljskomu odboru o tadašnjem turskom četovanju dva pisma bana Nikole Zrinjskoga Luki Sekelu, i jedno pismo vojvode Radoje Hrečkovca iz Gradca kod Hrastovice na rečenoga Sekelu. Pisma sliede:

1. Magnifice domine et amice. Scripseramus et antea ad dominacionem vestram magnificam, Turcarum exercitum in Sclavonia traiecisse. Id quod putamus, eandem iam et clarius intelexisse ex Radonya, qui ad eandem personaliter profectus est; alter vero venit, et est apud nos. Iam igitur dom. vestra magnifica illis in praesentibus agat et propellat, vt nouit melius et diligentius; dominus Deus fortunam dom. vestrae magnificae secundet et prosperet Turci partes Zagrabiae sunt depopulaturi. Nos quoque Deo auspicio iter in Turciam facere volumus, depopulaturi vnam aut alteram aliquam villam; quidquid dom. Deus voluerit, id fiet. Valeat dom. vestra magnifica feliciter, et curet omni industria maiori, quae facere poterit. Ex castro nostro Gwozdanzky, in festo penthecosten 1546. Nicolaus comes perpetuus de Zrynio, banus.

Iz vana: Magn. dom. Lucae Zekel de Kewend, libero baroni in Ormuzd, et capitaneo regni in Sclavonia.

2. Magn. d. mihi gen., seruitutem. Do ad scitum magn. dom. vestrae, quomodo bassa de Hlyewno et Malkochbegh, profectus cum Boznensibus cepit transjicere Zawum in Zwynar sabato: hodie traiecturi trans; adunato sibi et zanchako Posgawariensi, mouebat se a fluuio. Fama est, quod ituri sunt versus Zagrabiam. Magn. dom. vestra dignetur rebus consulere regni, vt melius nouit. Ex Gradacz in festo penthecosten, hora fere 9 ante meridiem 1546. Seruitor: Radonya Hrechkowacz.

Iz vana: Magnifico dom. Lucae Zekel, capitaneo regni Sclavoniae. Izvornik. F. 9.

3. Magn. dom. et amice nobis observandissime. Significare possumus vestris mag. dom., quod certa fama venit nobis, vt bellum Turcarum, quem expectabamus huc, excursiones fecit ad Hungariam, et vastauit prope Lyndwam. Iam nos in simul tractauimus cum dominis Paulo Rathkay, Joanne Alapy, Joanne Gezthy, et cum caeteris seruitoribus vestrae magn. dominationis. Nobisque ita visum est, quando ipsi vastant et depopulant nos, uti eciam nos simili modo faciamus. Ideo nos hac in hora mouimus se eciam cum ercitibus vestrae magn. dom. circa Zlobochyna et Czernyk, si poterimus aliquantulum jam inseruire regiae Maiestati, et etiam huic regno. Expectatemus vest. magn. dom., sed id negocium protrahere non possumus, nisi quousque bellum Turcarum redibit hucusque; si quod poterimus inseruire reg. Mt., scimus, quod nec reg. Maiestas, nec supremus capitaneus non inputet nobis pro hac re; quando ipsi nos vastant, nec ipsis sit parcendum. Propterea v. magn. dom. ignoscat nobis, quod sigillo nostro non sigillauimus, quia sigillum nostrum apud se non habuimus, ex quo in pascuis apud d. Paulum Rathkay fecimus scribere. Restat v. magn. dom.

felicissime valere optamus. Ex pascuis sub sancto Joanne, die 18. junij 1546. Nicolaus perpetuus comes de Zrynio, banus. — Ad dom. Lucam Zekel etc. Izvornik f. 9.

— **augusta 31. iz Varaždina** izvieštjuje Luka Sekel, zem. glavaru u Štajerskoj o držanju bivšega bana Petra Keglevića u Čakovcu i njegova kapetana Kraljevačkoga u Podravskih gradovih:

Wolgeboren, edle etc. Thue euch erinndern, dass ich auf des herrn waan schreiben zu ime hinüber zwischen Muer vnd Traa gereist, — ich pin über nacht enhalb bej den h. waan gebliben, vnd befindt in erkhundigung vnd besichtigung aller, das sich der herr waan nicht aller massen zu disen thuen schigkht, wie sich ainen khriegsman gebuert.

Zum andern hab ich auch vormals geschriben, das der Khegleuitsch noch drinen zu Schagkhenthurn ist, vnd wie ich jecz all sachen erkhundigt, so sein di pesten seine diener vorhin von ime wegh geczogen, vnd die vorder nacht sein im auch in die vierzehn khnecht entsprungen, das er nicht mer, als bej vierzig oder funfczig werhafft personen in geschloss bej ime hat, von des auch gestern fünf oder sechs dj pesten am scharmiczl vmbkhomen.

Es hat auch der Khegleuitsch etlich Cristen traidt, so vor den geschloss gestanden, mit feuerberch aufprent, vnd wie ich dj belagerung bisher ansiehe, trag ich sorg, wouer nicht dj khn. Mt. oder ir lanndt den herrn waan ein hilf thuen, das wenig erhalten wierdet. Es hat bis auf die vergangen nacht jederman auss vnd ein mögen khunnen zu Schokhenthuern, allain gestern hat der hieyg burggraff durch haimblich practiken erinndert, wo sy iren ein vnd ausgang habben, darauf hab ich dj vergannngen nacht derselben ordten wachen lassen. Ich besorg aber, der Khegleuitsch werde nunmals gewar sein worden, das wier solches ires wegs erindert sein.

Er hat auch auf wasser vnd landt allenthalben bestellen lassen, damit er von danen hinwegkh möcht khomen. Ich verhoff aber, es werde ime nicht geraten, viewoll er hat zu Schakhenthurn profiandt vnd munizion genueg, allain khein puxenmaister, so khunen auch seine khnecht, so er dort hat, nicht schiessen, vnd es wär meines erachtens liederlich zu feurn, dan er nicht in dachern abgeworffen hat. Wouer er aber von danen endtweicht, ist — anfs hegst zu besorgen, dan dass er von stund an dj Thuerken an sich henngen, vnd sich des armen erschöpfften lannden vnd iren graniczen merkhliche verderbliche nachtl zufuegen vnndersteen, vnd darinnen nicht feyern wierdet. So wist ir meine herrn als dj hochverstendigen zuerwegen, was den landen an Khopreinicz vnd Sannd Georgen geschloss gelegen ist, darauf hab ich an gestern hinab zu den burgern zu Copreinicz geschight, vnd sj in die kh. Mt. gehorsam gevordert, welches sy gannz willig angenomen; alss aber solches die in geschloss daselbst erinndert, haben sy ainen des rats gefanngen, vnd hart schlachen lasen, auch volgunds heraus gefallen,

mit meinen vndergebnen dienstleuten, so ich daselb gehabt, gescharmizlt, sein aber ires thails vier daruber vmbkhomen, aber meiner leut nicht mer als ainer etwas weniger geschedigt worden, das in nicht schaden wirdt. Vnd den burggrafen, mit namen Schischkko Georg, hat ain hagkhen, als er herauss geschossen, den linkhen arm abgestossen, das er an der haut henngt. Darüber hab ich inen in ainen schein das vieh wegkh treiben lassen, aber lass es inen widerumben zustellen, vnd handl mit inen, will maine reiter hinein in flegkhen legen, damit sy sich gegen den geschloss woll verschanczen, vnd ir vleisses aufsechen haben sollen, damit sj von geschloss heraus den flegkhen nicht anfeuern; dan wo man den flegkhen ainen nicht hat, wirdt man nicht woll mer dy scarten hinab halten, auch geen Wereticz khain volgkh in beseczung sicher schikhen mögen.

Dan der Khralowetschkhy, des Khegleuitsch burggraf, ist in Sanndt Georgen geschloss, vnd ich bin erinndert, das er sich versamblt vnd rat, das er dj armen khrangkhen khnecht, so ich iecz von Wereticz herauss nimb, am herauf zichen schlachen wolle. Darauf schigkh ich inen in diser stundt hilf entgegen; so ich gegen Wereticz geschigkht, auch angriffen, aber nicht schaden gethan. Darauf schreib ich ime den Kralowetschkhj, beger von ime zu wissen, warumb er der khun. Mt. vnd der landt dienstleut angreifen will. —

Datum Warastin den lessten august anno in XLVI jar. Lucas Zägkhl.

Post scripta. Khumbt gleich in abfertigung dises briefs der Nadasti Gaspar, den ich mit den khnechten hinab geen Werticz geschikht, zaigt mir an, das in der Khralowetschkhj zu Sanndt Georgen angriffen, viele khnecht gefangen vnd fünf ross genomen, er ist innen aber entrunen.

Daneben empeut mir der Khralowetschkhj durch ainen andern edelman, er het sich nicht verstehen, das man seinen herrn dermassen belagern vnd plündern solle; demnach sej er willens, dj drej befestigungen Copreinicz, Prodaris vnd Sandt Georgen schloss den Türgkhen in dj hennd zu anndtworten. Ich eracht aber, er wird sich anders bedenken. Actum ut in literis.

Den wolgeb. etc. Hannsen Vngnaden, freiherrn zu Sonnekh, k. Mt. rat vnd landeshaubtman in Steier, verordneten. Citissime. Izvornik, fasc. 9.

— **1547. 16. marta iz Varaždina** javlja Luka Sekel štaj. stališem, da su turski Martolozi silni i jači od kršćanskih Martoloza, i da uviek četuju. Priobćuje pismo Jurja Keglevića na Zagrebački kaptol:

Reverendi domini etc. Ad scitum damus vobis, quod ego plus non possum tenere Vztylonyam; quid habuimus jobagiones, totum dom. banus dissipauit eos; non habemus cum quo eam tenere; si vos vultis accipere, volo vobis dare, si nultis accipere, volo eam

cremare. Testor est nobis Deus, si haberem tenere cum quo, quod tenerem eam, nec vellem cremare eam, ego facio testimonium vobiscum, quod si haberem cum quo tenere, eam quod tenerem. Et vos bene scitis, quod prodest Cristianitati tenere eam, quia, si ipsa cremabitur, nocebit nobis maxime; si velletis adiuvare eam, tenerem adhuc; si omnes vultis accipere, ego adiuuabo vobis tenere ipsam. Expecto relationem breui tempore a vobis. Datum ex Blynye. Georgius Keglewych de Bwsyn. — Reverendis dominis capitulo eccl. Zagrab. (Suvremeni prepis.) Fasc 10.

— **junija 10. iz Ozlja** piše ban Nikola Zrinski o tadanjih dogodjajih u Hrvatskoj Luki Sekelu ovo:

Magnifice dom. et amice. Literas d. v. m intelleximus; eidemque gratias habemus, quod literas nostras dom. capit. generali transmiserit. Ea propter rogamus magn. vestram, vt et de caetero nostras literas dom. suae per postam eandem, si quas miserimus, transmittat. Nos ob illas causas, quas eidem intimauimus, conuentui proximo personaliter interesse minime possumus, itaque et v. m. solummodo hominem suum mittere velit. Rumoris nihil habemus, quod egr. Michael Desyth, officialis noster maritimorum castrorum nostrorum, ad nos hodie appulit, dicit, a caesare Thurcarum nuper Venetias venisse praecipuum unum nuncium cum Janycharijs, qui antequam Venecias intrasset, in quodam castello, distante a Venecijs quattuor miliarum, consederat vnacum praedictis Janicharijs, volens, vt ex dominis Venetis ex vrbe erga ipsum proficiscerentur; hy nolentes, data ratione, quod prius non ita nuncij caesaris erga illos cum Janycharijs venerunt. Hoc viso tandem ipse nuncius vrbem ingressus est; aiunt, caesarem optare ab illis ciuitates Dalmaciae, vt Zadar, Sybenyk et alias, quae sunt sub dominio dictorum Venetorum, ad coronam regni Hungariae spectantes, vel autem, vt vim caesaris Veneti libere dimitterent ad occupandum castrum et oppidum Zeny. Reliquas eciam vrbes et prouincias regni Croatiae, Stiriam et Carnioliam destruere nonnulli ita ferunt. Si de caetero quos habuerimus, curabimus m. v. significare. Eandem feliciter ualere optamus. Ex castro nostro Ozal, feria tercia ante festum sac. corporis Christi, anno 1547. Nicolaus comes perpetuus de Zrynio, banus.

Iz vana: Magn. d. Lucae Zekel. Izvornik, fasc. 10, br. 10.

— **julija 9.** Luka Sekel izvješćuje štajerske stališe, da čete Vlam paše priete Virovitici, a da ih vodi fratar (frančiškan), pobjegavši iz manastira Hrastovičkoga; taj je fratar inače pristaša Petra Keglevića. F. 10.

— **julija 20. iz Zagreba** javlja ban Nikola Zrinski Luki Sekelu, da će Turci doći uzimati gradove Ustilonja (na ustih Lonje) i Sisak:

Magn. dom. Hac hora nona veni hodie huc Zagrabiam, inueni apud d. lectorem literas Johannis Karinchich ad me scriptas, quae sine mora debebant post me portarj. Scribit mihi iste Karinchich,

quod venit nunc ad ipsum vnus transfuga wzkok, qui narrat pro certa, quod venisset ipse ex Vrbozynye cum exercitu Thurcorum, et cum multis akangijs(?) vsque ad Banjalwka, et quod venirent multj Tartari sagittarij cum exercitu. Dicit, esse determinatam conclusionem Vlamae et Thurcarum, quod primum deberent expugnare castellum Wztylonya et Zyzek, et propterea dicunt per aquam plurimas et magnas bombardas, et sic deinde volunt venire sub Zagrabiam. Hanc famam certissimam mihi scripsit, quam vestris mag. dom. voluj significare, eadem det ad scitum d. capitaneo generali et aliis dominis. Et si quid plus intelligero, mox eidem perscribam. Valeat eadem feliciter. Zagrabiae 20. juli 1547. Nicolaus comes de Zrynyo, banus, m. p. — Magnif. d. Lucae Zekel, capitaneo regiae Maest. in Sclavonia. Izvornik. Fasc. 10.

— **julija 24. iz Cetina** moli knez Juraj Frankopan Slunjski Luku Sekela, da nebi u taman išle njegove čete na ogled (muštru) radi izplaćanja:

Spectab. et magnif. Intelleximus literas v. m., quos nobis scribit pro parte nostra et nostrorum familiarium, in eo videlicet, quod primores provinciarum haereditariorum regiae Maiestatis fecerunt ordinationem, stipendiarios ac equites nostros octuoginta, cum quibus ego specialiter Zagrabiam prima die augusti nunc proxime venturi deberem venire ad lustrationem et pro gencium nostrarum locum et solucionem accipere. Ob id notum sit v. m., quod nos neque particulariter, neque nostri familiares ambulauimus ad lustrationem, solum modo nisi omnino ad omnes familiares nostros et ad personam nostram ipsa stipendia habuerimus. Nos parati sumus gentes nostras mittere cum capitaneo nostro juxta decreta et conclusiones primorum provinciariorum, modo homines et gentes nostrae habeant locum et solucionem. Si autem possent habere loca sua V. m. nobis rescribat, ne gentes nostrae incassum ibi ambularent et fatigias assumerent, nam nos personaliter Zagrabiam non ibimus. Restat, vestram dom. m. optamus valere. Ex castro Czettyn in festo beatae Cristinae virginis et martiris 1547. Georgius de Frangepanibus, Vegliae, Modrusiae etc., comes de Zlwn.

Spect. et magnif. d. Lucae Zekel etc. Izvornik. F. 10.

— **oktobra 7. Ljubljana**. Ivan baron Lamberg, upravitelj zem. kapetanije u Kranjskoj, predlaže, kako će se u Zagrebu uzdržavati posada. F. 64, br. 221.

— **1548. julija 2**. Dojava stališem štajerskim, da gradjani Zagrebački od straha turskoga bježe is svoga grada. F. 16.

1549 u nedjelju reminiscere u Križevcu moli Petar Keglević štajerske stališe za preporuku, da dobije naknadu šteta, pretrpljenih od Turaka, koji ga posve orobiše. F. 64, br. 229.

1551. Kupovni ugovor za grad i gospoštinu Samobor, sklopljen s grofom Nikolom Frankopanom Tržačkim u ime supruge mu Dore, rodjene grofinje Blagajke, a udove Leonharda Grubera. Fasc. 33, br. 1 i 5.

— **oktobra 11. Beč.** Kralj Ferdinand izdaje naredbu glede obrambe varoša Zagrebačkoga proti Turkom. F. 12, br, 21.

1552. januara. Ivan Ungnad, zemaljski poglavar u Štajerskoj, moli u obsežnoj spomenici, da se oslobodi službe zapovjednika nad vojskom. F. 46, br. 44.

— **augusta.** Ivan Lenković izviestjuje Gašpara Turna o raznih krajiških stvarih i ratnih dogodjajih. — Ivan Ungnad dopisuje sa banom Nikolom Zrinskim, kako da se brane krstjani proti Turkom u Slavoniji. — Ban Zrinski moli štaj. striliše, da dadu pomoć za obranu slavonske krajine. F. 12, br. 23, fasc. 13, br. 6.

1553. marta 1. Pod I. predstavka namjestnika vrhovnoga krajiškoga vojvode Ivana Lenkovića glede potreba za obranu cielokupne krajine; priložen pod II popis pošta, konjanika, pješaka itd., pod III. sumarni popis onoga, što je dozvoljeno za krajinu hrvatsku i pod IV. popis četa na slavonskoj (Varaždinskoj) krajini.

I. Main Lenkhowitsch beyleuffige aufzaichnung des vncostens auf khunftige besaczung vnd fursechung der Moers vnd der Crabbatischen ort-fleckhen vnd granicz von Zeng biss auf Wihitsch vnd Repitsch, in die zwelf Vngerisch meil wegs weit; dazwischen alle der Tuerkhen gewaltig einbzug vnd gemain straift zu ross vnd fuess auf den Kharst, Isterreich, grafschafft Görz, Gotschee, Mettling in Crain, vnd zwischen die fünf wasserflus Khulp, Dobra, Mrischnicza, Khoraina vnd Vnna ausser des eroberten pass vnd Türkhischen geschloss Dubicz in Crabathen beschechen muessen.

1. Erstlichen auf drey haimbliche khundschaffter auf Zeng vnd Wihitsch; zwen in Wossen des Türkken, vnd den dritten zu Dalmatia der Venediger vnnderthannen, järlich gulden 400.

2. Zum andern auf das schifflan (ausser des, so daneben ine zu zeiten auf des Türkhen armada in jedem geschray in schiffen für scarten vmb Rogus und derselben enden gehalten werden muessen, vnd darauf auch toppelter vncosten, der hie nicht eingefuert werden mag) auflaufft, allain was von zwayen khundschafften aus Dalmatien, biss geen Zeng der Türgkhen versamblung vnd anczug am möer jeder zeit verkhoundt wird, järlichen beyleuffig gl. 100.

3. Zum dritten auf 36 scartleut zu fuess im gepürg von moer biss auf Rèpitsch, monatlichen zu 3, ettlichen zu 4 gl., beyleuffig monat 9, thuet der vncosten darauf beyleuffig gl. 1100 vnd etlich.

4. Zum viertten auf 48 postpherdt nach derselben graniczen, gleichfals am Kharst vnd in Crain, ettlichen das monat zu 3, vnd ettlichen zu 4, zu 5 vnd 6 gl. — gulden 1700 vnd ettlich.

5. Zum fünften auf die haimblich khundtschaft zu Dubicz auch järlichen aufgeloffen, ducaten jeden per 80 k. zeraiten — gl. 100. In disem jar ist derselb haimblich khundschaffter den Thürkhen geoffenbart, gefangen vnd vmbpracht worden. Wirt e. g., hr. obrister, hoche notturfft sein daselbst, oder aber auf Sissekh widerumben ain haimbliche khundtschafft aufzerichten, id est daher per 80 k. zeraitten gl. 100.

Thuen die fünf posten der haimblichen khundschaffter, 36 scartleut, vnd 48 postpherdt peyleuffig gulden Rhein. 3433; daran wirdt järlichen aus irer khais. Mt. aufschlag zu Laybach 1600 gl. Rh. beczallt. Allain das all jar irer khön. Mt. new peuelih derhalben gefertigt, id est guld. Rh. 3433.

6. Zum sechsten auf die allt harrig pesaczung der haubt peuelchs vnd gemainer dienstleut zu Zeng, Ottotschacz, Pründl, Werlog vnd Dreschnikh, namblichen personen 383, darauf monatlichen laut meines musterregisters auflaufft gl. Rhein. 1528. Daselbsthin gen Zenng ze hilff des neuen thurns, so jeczo darob erpaut werden solle, wo nicht mer, auf wenigist guetter puchsenschuczen 30, gen Prundl 20, gen Ottotschacz 20, jeden monathlichen zu 4 gl. Rh. Pracht die allt besaczung vnd jeczgemelter geringister zuesacz järlichen gulden Rh. 21696.

7. Zum 7ten die allt harrig pesaczung auf Wihitsch, Repitsch, Socoll, Isatschitsch, Töpliz vnd Wrecowicz zu ross vnd fuess, personen 190; darauf monatlichen auch laut des eingelegten musterregisters laufft 740 fl. Rh. 10 kr. Daselbsthin aus allerlay peweglichen vrsachen, wie alle khundtschafften lautten, das Malkotschweg entschlossen, auf den früeling Repitsch zu belegern, vnd den Wihitscher werdt (otok) einzunemen, noch zu der alten besaczung puchsenschüczen 60, pherdt 50 per 4 fl. monath. Welches gleichwol für ainen gewalt gar nichts, sonder für die täglichen anrennen vnd scharmiczl, tag vnd nacht wacht dem fleckhen zu hochsten dienstlichen sein wirdt. Pracht die allt pesaczung sambt dem neuen zusacz järlichen guld. Rh. 14162.

8. Zum achten. Ze hilff der nothwendigen wacht vnd pehuet etlicher Crabbatischer grauen, herrn vnd edelleute verordenten vnd vnuersehener ortheuser, auch an genöttigen orten vnd Türkhenpässen gelegen, namblichen Ogulin, Modrusch, Sluin, Tscherschacz, vnd merer auch, alles inhalt der musterregiester, fuesskhnecht 47 zu 3 gl., vnd ihren bevelchsleuten zu 4 fl., lauft ain ganzes jahr darauf gl. Rh. 1800. In Crabaten nach den geverlichen Türkhenpässen noch aufzuthailen fuesskhnecht 50, thuet auf 12 monat 1860 gl. Rh. vnd aber die baiden suma alter besaczung vnd neuen zuesacz, thuet auf ain gancz jar gulden Rh. 3660.

9. Zum neunten. Auf müglichisten widerstandt, abpruch vnd pehuet der Türkhen gemainen geschwinden versamblungen, straifen vnd einfallen auf den Carst, Gotschee, Mettling, Crain vnd voreingefuerte winkhl zwischen den wassern in Crabathen haben die erforderten herrn auss Crain auf wenigist von 400 phärdten iren ratschlag irer khön. Mt. vnderthenigist zuestellen lassen, wouer aber des irer Mt. vnd e. g. herr obrister in der austaillung des khriegsvolckhs jee zuuiel sein wollt, so mechten es dieselb pey den 300 phärdten beleiben lassen. Darauf mit iren haubtpeuelchsleutten pesoldung vnd tafelgellt auf jar vnd tag, wouer die monathlichen vmb 4 gl. zu bekhomen wären, aufflauffen, wurd beyleuffig gl. Rh. 14400, daran bewilligt herr obrister phärdt 200 vnd nicht mer

aufzunemen, welches aber an ainer solchen weitschwaifigen, geuerlichen gräniczen gar nichts erkhleglich, wo es aber irer khön. Mt. auch also genedigist gemaint, dabey bleiben zulassen, wurdt der vncosten der 200 pherdt sambt der haubtleut vbersolden oder tafelgellt auf ain gannez jar gl. Rh. 10800.

10. Widerumben auf behuet der obgemelten Türkhen einfall neben den 300 pherdten an allen engen passen, khlausen, waldern vnd gepurg von möer bis gen Wihitsch haben auch die erforderten herrn aus Crain in jeczgemelter irer peratschlagung von 800 fuesskhnechten gehorsamiste meldung gethan. Welches gewiss nicht zuuiel, dan ich derselben des verschinen jars 765 in wartgelt, prouision vnd monatsbesoldung vnder meiner verwaltung gehabt, wie auch in meinem eingelegten musterregistern clarlichen gesehen werden mag; vnd dennacht dieselben päss vnd wälder, über allen meinen gehabten treuesten vnd müglichisten vleiss, nicht notturfftigilichen verhuetten, peseczen, noch der feindt einfall vnd straiff verhuetten mögen.

Wo abermals des auch irer khun. Mt. oder e. g. herr obrister nicht annemblichen, so mag doch an merkhlichen vnd unwiderpringlichen nachttail vnd verderben derselben graniczen vber 150 oder 200 dauon nicht, abgethan werden, also das, wo nicht mer, doch aufs wenigist guetter Vskhoggen, puchsenschüczen vnd anders der enden erfarnes khriegsvolckhs zu fuess 600 jedes jars vngeuerlichen 9 monatt ausser der haubt vnd peuelchsleut dem gemainen man zu 3 gl. Rh. zevnnderhalten gelassen werden mag, pracht der vncosten auf die jeczgemelten 9 monnat peyleuffig gl. 16000, vnd etlich 100. Hierauf ist e. g. herr obrister erste meldung vnd fürhaltung nur von 200 vnd aber vber main notturffige warhafftige ausfuerung von den 400 geredt worden vnd beliben. Darwider ich nicht weither anczerueffen, vnd vill weniger dieselb graniczen an den engen pässen zuuerhuetten noch zu bewarn waiss. Wo es aber je ir khun. Mt. also haben wellen, so hab ich mein vnderthenigiste treue meldung vnd anrueffen verricht, 9 monat jeden gemainen khnecht zu 3 gl. Rh., auf 2 haubtleut 32 gl. Rh., auf 8 harambascha jedem zu 8 gl. Rh., auf 2 fendrich, 2 dromblschlager, 2 pfeifer vnd 40 rodtmaister, ausser der 2 haubtleut vnd 8 harambascha personnen 46, jeder monatlichen ainen gld. Rh. zu vbersoldt, vnd die ganz suma 9 monat pringen gl. Rh. 10900.

11. Zum aindlefften auf 10 toppelhackhen schuczen, jeder mit ainem samb ross, darauf dieselben toppelhackhen mit iren heckhen, puluer, khugln vnd anderer zuegehörung, dergleichen andern khurndten puluer vnd pley auf die pesoldten vnd vnbesoldten zuelauffenden Khrabbatischen puchsenschuczen dits verschinnen jar gefuert worden. Derselben jedem das gancz jar 16 gl. Rh. zu wardtgellt, vnd zu jedem anczug auf ross vnd mann jeden tag 10 kr., thuet allen 10 auff des wartgellt jedes monat zuraitten 50 gl. Rh. dieselben beleiben zu lassen, oder davon 6 abzuthuen, weill ain solche geringe fürsehung an derselben graniczen wirdt vnnott, viel topel-

hackhen mitzufueren, allain puluer vnd pley den püchsenschützen, vnd zum tail des Lenkhowitsch profandt als an aines wagen oder khotschi stat beleiben zulassen, darauf mon. 20 gl. vnd auf ain jar gl. Rheinisch 240.

12. Zum 12 auf 5 pergen pey den khreudsschussen vnd khreudsfeuern sein die jar her gehalten worden 5 scartleut, jeder järlichen 36 gl. Der erst zwischen Landstras vnd Rain an dem Zerowizperg, der andere an den Oschtrcz zwischen den Vskhoggen, der dritte in Mettlinger poden an der Plischibicz. Der vierte zwischen Ogullin vnd Modrusch am Khrpell, der fünfft am Kharst zwischen Guettenegg vnd Jablanacz. Dieselben widerumben wie bischer zu vnderhalten, wäre zu warnung der armen landt vnd der ganzen graniczen ain hohe notturfft, solliches zu des herrn obristen vnd der herrn khriegsratt notturfftigen erwegung gestellt, darauf sonst bischer järlicheu aufgeloffen gl. Rh. 180.

Zum 13. auf irer k. Mt. khriegszalmaisters daselbst, weilundt h. Charln v. Purkhstall, welcher vor wenig tagen verschiden — järlichen beyleuffig aufgeloffen gl. Rh. 400 vnd ettlich.

Zum 14. auf mein Lenkhowitsch person oder leibsbesoldung vnd tafelgelt, ausser der Zengerischen haubtmans besoldung, welche mir auf meiner verwalter vnd anderer beuelchsleut daselbst im gschloss vnderhaltung gar vnd noch ain vberschuss auflaufft, hab ich dits jar gehabt gl. 300 vnd von 100 pherdten das tafelgelt, von welchen taflgellt ich aber dits gannez jar nicht ainen khreuzer genommen, sondern meinem leitenandt vnd beuelsleutten in austaillung der phärdt auf die scarten alles austaillen vnd zuestellen lassen.

Darinnen pit ich ir k. Mt. mir auf das wenigist souill, als ainen geschlechten haubtmann, der vber 100 pherdt, zu disen 400 gl. noch etlich 100 gl. zu tafelgelt genedigist zu bewilligen vnd zuerordnen.

Item auf meine 100 pherdt hab ich die jar her monatlich wie ander gemain dienstleut auf ains 4 gl. gehabt. Hierinen pitt ich ir k. Mt. auch mein geuerlich raisen in den verwüesten, oden wäldern vnd schwärister mitpringung aller menschlichen vnd der ross narung, vnd des vnerschwinglichen vncostens, so mir der orten mit den hungrigen Crabatten vnd Vskhoggen altag auflaufft, mit pesserung meiner pherdt pesoldung auf jedes monatlich zu 6 gl., macht mon. gl. 60, vnd ain gancz jar gld. Rh. 720. Im fall aber das dits — zu beschwär gedeichen, so pitt ich ir khun. Mt., mir vmb die jeczgemelten 2 possten meiner person, meiner 10 phärdt trabanten vnd schreiber all monnat genedigist verordnen vnd bewilligen gl Rh. 100, thuet ain gancz jar gl. Rh. 1200.

Item auf ainen veldtscherer, welcher mir dits verschinen jar von irer khun. Mt. nicht vnderhalten worden, des man aber der ortten khainen tag nicht woll empören mag, monatlich 10 gl. Rh., thuet ain jar gl. Rh. 120.

Item auf ainen trometter vnd ainen hörpaukei mon. 16 gl., ain jar gl. Rh. 192.

Item auf 2 stekhenkhnecht, paid mon. 12 gl., ain jar gl. Rh. 144.

Summa des hieobengefuertten vncostens gl. 67000 vnd etlich 100.

So haben die herrn aus Crain in jungister hieiger beratschlagung des khrigswesens auf ire aufpot vnd anczug järlichen 8000 gl. Rh., vnd auf ir nothgepew 2200 gl. Rh. von iren bewilligen im lanndt zu behalten austrüglichen gemellt vnd beschlossen, thuen die 2 posten gl. Rh. 10200, also das der vncosten auf die geringist obgemellt fürsechung mit diser inen behaltnen suma gelts auf ain gancz jar pringen wurd beyleuffig 77000 vnd etlich 100 gl. Rh.

Wo nun ir kh. Mt. oder euer gnaden h. obrister dieser meiner treuen vnerfarnen aufczaichnungen aine, zwo, drey oder mer fur vnnott oder vnnucz achten, vnd das die jecz gemindert vnd in der besichtigung vnd bereittung derselben gräniczen vnd orttfleckhen nicht gemehrt werden sollen, so pitt ich ir kh. Mt. umb Gottes vnd vmb aller meiner vnderthenigisten dienst willen, mich meines vnschuldigen beuelchs daselbst genedigist zu bemuessigen, vnd zu derselben gefallen allain bey derselben Zengerischen haubtmanschaft beleiben zu lassen, oder an ander ortten zu gebrauchen, dann an derselben geuerlichisten vnd sterkhisten graniczen an aller frembter Türkhen zuczug oder aufpot allain aus den vmbligunden Türkhischen geschlossern, vnd derselben souil feltigen starkhen peseczten gegenten, ausser der sanschakhen Wossen, Chleuno vnd Herzegovina person, hofgesindt vnd spahie albeg in zwayen tagen vnd nachten vor Wihitsch, Repitsch, Ottotschacz, Prindl, Zeng, oder in Crabbaten, vnd vber in dreyen oder vier tagen vnd nächten am Carst oder in Crain etlich 1000 starkh zw ross und fuess geschwindt vnuersehen ankhomben, ires gefallens handlen vnd widerumb vngeschlagen daruon ziehen mögen, also das ich oder jemandt ander mit meinem pisher gehabten beuelch vnd geordenter fursehung von allen jecz furgenommen khriegswesen, wie ain abgeschnittens gelid weit hindann gesondert, vnd dem herrn obristen nicht vngleich in khainer eyllunden nott oder der feindt vberfall aus dem Windischlandt oder der Steyerischen gräuczen mir ainiche hilff oder rettung zuezuschikhen oder zuerczaigen, wie solches all hoch khriegsverstendig vnd derselben graniczen erfaren mit grundt nicht anderst sagen mögen.

Vnd so ich aber je mit irer khun. Mt. genedigisten bewilligung meiner hieobengefuerten oder merern fursechungen bey obgemelten meinen vnschuldigen beuelch noch lenger beleiben sollt, bitt ich abermalls ir k. Mt., mir den wirdigen hochen tittel, alls nemblichen an den Crabbatischen graniczen des h. obristen leitinandt, gnedigist abzuthuen, vnd allain e. Röm. kh. Mt. vnschuldigen haubtman iber die Crabatischen ortflecken vnd Vskoggen beleiben zu lassen. Vnder denselben will ich mit hillf Gottes alles thuen, was mir von gedachten herrn obristen aufgelegt, aber mit den offentlichen vermelden, wo bey der jeczigen oder khünfftigen fürgenommen geringen fursechung vnd besaczung derselben ortflekhen vnd graniczen an mein nachlassigkhait oder verwarlosung

ain ortfleckhen vnd graniczen vberfallen vnd erobert, oder aber die anrainunden landt vnd graniczen verherdt vnd verderbt werden sollen, wie es aber, laider gott erbarmb, all stunds vor augen, das mir darinen von irer kh. Mt. derselben landt vnd leutten, e. g. herr obrister vud meniglich khain schuldt zuegemessen, sondern aller verantwortung vnd verleczung meiner eeren vor irer kun. M. jeczo hie frey ledig geczelt.

Zum beschluss der ibrigen Crabbatischen orttflecken vnd graniczen nach dem wasserfluss Wouna von Wihitsch auss piss auf Sissekh vnd Agram fursechung nicht zu vergessen, vnd dem herrn waan jeczo hie ernstlichen aufczulegen, das er seinem ambt nach, vnd aus seiner anzahl der 600 pherdt vnd 400 haramien neben dem, so er zu Rokhouacz, Verbouacz vnd bei seiner person zuhalten vermaindt, all dieselben ortfleckhen ime vnd anndern grauen, herrn vnd armen edelleutten zugehorig von Wrecowicz (Brekovica) piss auf Sissekh vnd Agram mit muglichister besaczung fursehe, darunder aber drey fleckhen nacheinander zwischen Wihitsch vnd Khrup, dem jungen grauen von Blagey zuegehörig, gancz vnuersehen, geuerlichen vnd aller derselben gräniczen zum höchsten nachtaillig, wo deren ainer dem feindt in die handt khumbt, so ist von nott Wihitsch mer zu beseczen, welche aber des herrn waans mainung gewiss gar nicht, vnd des obgemelten grauen vermögen vill weniger zuuersehen wirdt, namblichen Osstrhroschicz (Ostrožac), Ottokh vnd Wuschewitsch (Bušević), ob euer g. herr obrister allerlay grosser beuorsteunden geuerlichait piss auf e. g. pereittung oder besichtigung fürzekhomen, in al drey flecken 50 khnecht zu besaczung zu verordnen gelegen, vnd gefellig, wo nit, so hab das meinig gethan.

Was aber sonst die haubt fursechung der Windischen vnd Steyerischen waitschwaiffigen vnd geuerlichen haubtgraniczen anzefachen pey Sissekh, Iuanitsch vnd Agram piss auf Harperg vnd derselben end petrifft, daraus den merern lannden vnd leutten, vnd der Cristenhait hochstes verderben vor augen, werden ir kh. Mt., e. gn. herr obrister mit derselben zuegeordenten khriegsratten vnd dem herrn waan, als die hoch vnd khriegsverständigen, allen sachen wolzuthuen wissen, hab ich irer kh. Mt. vnd e. g. herr obristen aus meiner vnerfarenhait nicht verhalten mogen, vnd mich derselben in allen sachen gehorsamblichen beuelchen wellen.

Iz vana: Hansen Lenkhowitsch auss engist vnd schnelist beyleuffig aufczaichnus des vncostens auf khunftige besaczung des Moers vnd der Crabatischen ortfleckhen sambt derselben anrainenden greniczen.

II. Austthaillung des khriegswesens an den Khrabatischen gräniczen vom ersten märz des 53. jars.

Hanns Lennkhowitsch peyleuffige auffzaichnung vnd ausstaillung alles khriegswesens in seiner leitenandtambts verwaldtung an den Khrabatischen gräniczen vom ersten märcz gegenbürtigen 53. jar,

doch alles auf des h. obristen vnd der h. khriegsrädt wollgefallen verännderung oder verpesserung gesteldt.

Erstlichen aus Zenng zben haimblich khundtschafften in der Türkhey auf jar vnd tag, paid per 200 fl., yeden per 80 k. zeraidten, zu pestellen.

Item auf das schifflan, so all khundschafften von disen zbaien khundschafftern aus Dalmatia piss geen Zenng füern, laufft järlichen auf vngeuerlich, etlich jar mer, etlich jar weniger 100 fl.

Item dasselbst von möer piss auf Mochlepolle zwischen den Türkhischen geflössern, 8 meil wegs weidt, 20 scardtleut, järlichen 9 monadt yeden per 3 fl. zu vnnderhalten.

Item aus Wihitsch auch ainen haimblichen khundschaffter, jarlichen per 100 fl. in münss jeden per 80 k. zeraidten, widerumben zesuechen vnd zu pestellen.

Item dasselbst von Mochlopolle piss auf Repitsch, 5 meil wegs weidt, auch zbischen den Türkischen geschlossern 16 scardtleut zu fuess, yeden per 4 fl., järlichen 9 monadt zu vnderhalten.

Item durch Dubitz oder aus Sissegkh auch ainen haimblichen Türkhen khundschaffter auf jar vnd tag, wie die obgemelten zusuechen vnd zu pestellen.

Posten. Hernach volgt nun die aussthailung der postpfärdt durch dieselb ganncz graniczen piss geen Laibach durch den Kharst, vnd nachmallen von der andern saidten piss geen Pettau oder Warosin zu dem h. obristen.

Zeng. Erstlichen zu Zeng postphärdt 2 auff jar vnd tag, yeden monadtlichen per 4 fl, id est fl. 96

Weinthal postpfärdt 2, yedes monadtlichen per 4 fl., vngeuerlich auff 9 monadt id est fl. 72

Karst postpfärdt 2, yedes monadl. per 4 fl., auf 9 monadt id est fl. 72

Ottoschatz postphärdt 4, yedes monadt per 3 fl, 9 monadts zu vnderhalten, id est fl. 108

Pründl postpfärt 2, yedes monadtl. per 4, jar vnd tag zevnderhalten, id est 96

Ogulin postpfärdt 2, yedes mon. per 4 fl., jar vnd tag zevnderhalten, id est 96 fl.

Weinitz postpfärdt 2, yedes mon. per 4, 9 monadt zu vnderhalten gulden 72

Pollan postpfärdt 2, mon. per 3 gl., 9 monadt gl. 54

Reiffnitz postfärdt 2, yedes mon. per 3 gl. 9 mon. gl. 54

Laas postpfärdt mon. per 3 gl. 9 monadt gl. 27

Seisenberg postfärdt 2, yedes mon. per 4 gl., jar vnd tag zu erhalten gl. 96

Treffen postfärdt 2, monadtl. per 4 gl., 9 monadt gl. 75

Mötling postpfärdt 2, monadtl. per 4 gl., 12 monadt gl. 96

Samabor postpfärdt 2, mon. per 4 gl., 12 monadt gl. 96

Rohitsch postpfärdt 2, auf 12 monadt per 4 gl. gl. 96

Agram postpfärdt 2, yedes monadtl. per 4 fl., jar vnd tag zu vnderhalten gl. 96

Wihitsch postpfärdt 2, yedes monadtl. per 4 gl.. jar vnd tag gl. 96

Dreschnikh postpfärdt 2, monadtl. 4 gl., 9 monadt gl. 72

Vndter Kladusch postpfärdt 2, monadtlich per 4, 9 monadt gl. 72

Mlatsch postpfärdt monadtl. per 3 gl., 9 monadt gl. 54

Dubitz, gegen Dubitz zu Khostaneuitz oder Prikhouerschkhy postpfärdt 2, yeden monadtlichen per 4 gl., jar vnd tag zu erhalten gl. 96

Lenkhouitsch bey den Obristen postpfärdt 2, yedes monatlich per 4 gl. jar vnd tag zu erhalten gl. 96

Aussthailung der 200 pfärdt.

Zu Wihitsch 50, zu Trschacz 50, zu Slun 50, zu Ottotschàcz, Prindel vnd her zu zeiten zu Ogullin 50.

Aussthailung der 400 fuesskhnecht.

Vmb Wihitsch 50, vmb Dreschnikh 20, vmb Slun 20, zu Ogullin 30, zu Khostell 20, vmb Claan vnd Guetenekh am Kharst 30, zu Ledenicz 20, im Moergepürg 50, zu Ottotchacz 100, zu Pründl vnd Jessenicz 50, pey dem Lenkhowitsch 10.

Item toplhakhenschüczen mit ihren sammbrossen 4.

Item 5 scarttleut auf 5 pergen, am Kharst vnd Crain, wo es di nodturfft erfordert bey den khreudsschüssen, järlich per gl. 180.

Item 200 prouisions püxenschüczen, wo die am negsten pey den graniczen zu pestellen vnd zu bekhomben.

III. Affzaichnung, was Hanns Lennkhowitsch in seinem leitenandtambts verwaldtung an den Khrabatischen gräniczen ausser der Khrabatischen ortflegkhen vorhin seiner verwaldtung laut seines eingelegten muster vnd zallregister, darauf ime järlichen 29022 gulden Rhein. von den khön. hofzallmaister ambt pezaldt werden soll, für fürgehen khundtschafften, scardt, post, khriegsvolgkh zu ross vnd fuess. vnd alles andere yeczo vom ersten marczy vnd zum taill hinnach zu pestellen, annemben, vnd ordenlicher musterung vnd pezallung seinem guett pedungkhen nach ausstaillen vnd gebrauchen solle.

Erstlichen auf yeczgemeldten haimblichen Türkhen khundtschaffter, 36 scardtleudt zu fuess vnd in die 48 postpfärdt, darauff järlichen auflauffen wie:t peyleuffig gulden 3400 vnd etlich

Zum andern auf dieselb graniczen pfärdt 200 mit der haubtleudt pesoldung vnd tafelgeldt auf jar vnd tag gl. 10800.

Zum dritten neben disen 200 pfärdten 400 fuesskhnecht in selben wälder vnd engen pass von möer piss auf Repitsch, zbayen haubtleuten yeden monadtlichen 25 gl. Rh., auf 8 harambascha, yeden monadtlich zu 8 gl. Rh., auf 2 fendrich, 2 drumblschläher, 2 pfeifer vnd 40 rodtmaister oder zehner, yeden mon. 4 gl. Rh. vnd den andern gemeinen knechten yeden zu 3 gl. Rh., vngeuerlich im jahr 9 monadt lanng vnderhalten, pracht der vnkhosten peyleuffig gl. 11100 etlich mer oder weniger.

Zum vierdten, auff 4 toplhägkhenschüczen mit ihren saumbrossen järlich gl. Rh. 240.

Zum füunfften, 5 scardtleutten auf den fünff pergen pey den khreudtschüssen vnd feurn das ganncz jar gl. 180.

Zum sexten, des Leukhowitsch leitenandtambt pesolldung vnd tafelgeldt jarlich gl. 600.

Zum 7. auf seine 10 pfärdt yedes mon. zu 6 gl. rh., thuet jarlich gl. Rh. 720.

Zum 8. auf ainen veldtscherer mon. 10 gl. thuet jarl. gl. Rh. 120.

Zum 9. auff ainen tromedter und höerpaukher yeden mon zu 8 gl, Rh. thuet gl. Rh. 192.

Zum 10. auf 2 stekhenkhnecht jeder mon. per 12 gl. Rh., thuet gl. 144

Zum 11. inhaldt der kh. Mt. schliesslicher pebilligung auf 200 püxenschüczen jars prouision gl. 1900

Vnd ir lifergeldt, so offt die zu pesaczung der orthflegkhen oder ausser landts geprancht werden, mon peyleuffig gl. Rh. 700.

Zum 12 vnd peschluss die inen pehaldtung der herrn aus Crain auf ire auffpodt vnd nodtgepeu gl. R. 10200.

Summa der obgemelten posten, ausser der 200 püxenschüczen lifergeldt, gl. Rh. 39596.

IV. Ausstaillung des Kriegfolgh auf den Windischen granitzen.

Agramb, knecht Teutsch 100, haramia 100 pherdt.

Iwanitsch, pherd 300, haramia 140.

Sissegkh, haramia 100, auf wasser vnd land zu prauchen.

Creucz, pherdt 300, haramia 100.

Zirkhwina, haramia 50, pherdt 100. ist nahent pej *Zaschma.*

Tapoloy (Topolovac), haramia 40, pherdt 50.

Kopnitz, haramia 50, pherd 3.

S. Georg, pherdt 150, haramia 150

Wabotscha (Bobovac) vnd *Kotna* pherdt auf kuntschafft 20.

Kapraunitz, pherdt 200, haramia 100, Teutsche knecht 50.

Lubrigh pherdt 75, heramia 20.

Apatotz, wie sich das gepürg anfecht zwischen Warasdin vnd des *Creucz,* so hinauf geet auf Rochitsch.

Zu *Apatotz* haramia 32.

Glogonitza, haramia 20

Gross Gambnigkh (Veliki Kalnik), haramia 20.

Tscheno (Čanje), haramia 32.

Rementnitz, haramia 32.

Theplicz, haramia 50.

Warazdin, haramia 200.

Summa pherdt 1375, haramia 1416.

Des herrn waan pherdt 600 vnd knecht 400

Zu Rokhonigkh vnd Woszagkhowira knecht 100, zu Werbocz 100, Kostanobitz knecht 100, Prekhowe[rsch-

khj knecht 50, Neues schlos (Novi grad na Uni) 50, summa 400 knecht.

Dj pherdt, zu Rokhonigkh ph. 200, Werbotz, ein meil von Iwanitsch, ph. 100. Dj andern 300 pherdt will der herr waan alzeit pey sich pehalten, hat nit anzaigt wo er damit ligt.

Des herrn pherdt vber dj vorig aussteilung.

Der herr obrist pehellt pej sich ph. 300, auf dj äussern granitz gegen Canischa auf fünf fleckhen ph. 100, den Lenkowitsch pherdt 200, post pherdt 50. Suma 650.

Gradacz pherdt 100, knecht 100. Der obrist pej sich Teutsche knecht 200. Fasc. 46, br. 80.

— **junija 12. Varaždin.** Ratni viećnik Baltazar Casianer pozivlje kaptol Zagrebački, da se za to pobrine da posada u Blinji neostavi grada. Pismo glasi:

Reverendi domini et amici etc. Accepimus literas d. v. r. in facto periculi castri dom. Keglevitsch, Blinia vocati ad nos datas, pro quibus vestris summas habemus r. d. gratias. Quoniam autem gentes sac. cesareae ac Hungariae regiae Maiestatis ex istis confinijs Sclavonicis bona in parte ad fortificationem castri Babotscha sunt transmissae, atque hic loca confinia aliquum gentibus spoliata, adeo quod vix ad custodiam illorum reliqui sufficere poterint, et propterea hinc neminem eo transmittere habemus, scripsimus attamen erga d. vicebanum, ut, quum illic d. banus certos habeat haramias, ut ex illis ad praefatum castrum Blinia prouisionem faciat. Credimus quoque, et d. generalem breui redditurum, et magistrum etiam solutionis iam iam descensurum, et si tantum interim ipsi castro prouideretur, non diffidimus, quin tandem de conseruatione illius maturius prouideatur. Rogamus attamen vestras quoque d. r., velint huic necessitati et vestrae eadem personae industria consulere, et favores suos interponere, ut quod illi uberius prouidere poterit, auxilio vero eidem subuenire velint, hominibusque in eo existentibus bona verba praestare, ut interim sese exhibeant prout viros decet humanos. Ex Warasdino 12. junij anno 1553. Baltazar Cozianer, consiliarius bellicus s. et c. Hung. regiae M. in confinijs Sclavonicis et Croaticis. Fasc. 6. br. 22.

— **junija 20. iz Senja** izvješćuje Ivan Lenković generala Ivana Ungnada o dogodjajih na krajini:

Wolgeborner hr. obrister etc Was massen ih auf euer gn. beuelch zway mall nach ain annder meinen gesanndten Malkhloschweg vnd andern meinen benachtparten Türkhischen schunschäckhen des fridlichen anstanndt halben, den ersten aus Wihitsch vngeuerlich vor zwaien monat, vnd den anndern aus Zeng den 29. may abgeferttigt, vnd den ersten die Türkhen für Welley, zwe meill von Repitsch, nicht khumen lassen, sonndern im daselbst in die 17 tag aufgehalten, vnd in alls dan an alle antwurth widerumb zu ruekh gejagt, aber vmb den anndern weis ih noch nit ain wort, wie es stet. Allain souill das zu uorgemellten Malkhotsch, der in von stund an

hinein inn die Thürkhey verschickht, dergleichen, das der wascha oder schanschakh von Wossen, aber ain annder e. gn. oder den herrn baan gesanndten, auch des fridlichen anstanndt halben zu jetzo verschimdt hallten solle, vnd wie vor aber in die drithalb thaussent Dyrkhen zu ross vnd fuess den neunten gegenwärdigs monats juni hir vor disem flekhen gewest, vnd wie mir von ainem gewalltigen Türkhen höer vnd anzueg der jetzo von stund an schimdt auf dise der Röm. k. M. lanndt vnd granitzen besehen soll, mit belegerung etlicher ortflekhen allain, das sy noch derhalben irres khaisers auss teglichen bescheidt gewart, so uill khundschaffter nach ain annder zu khumen, habe ih e. g. zwischen negst verschinen 16 tag drey mall nach ain ander zu hennden der hrn. khriegsradte geen Ageram nach lenngs schriftlich verkhundt, dagegen ih auch von e. g. vmb den herrn veltmarschalgsch des annder vnd jetzgemeltes herrn khriegsredten zway schraiben mit eingeschlossner khundschafften emphangen vnd vernomen, darunder mir aber zwischen hie mit allerlay schreiben der orten Preundl vnd Moderusch zu dreien mallen die post furdreiut allerlay schreiben der orden den feinden in die henndt khumben, also das ih nit grundlich wissen mag, — was von e. g. der herrn khriegsradt oder meiner schreiben der zwischen verlorn werden oder durchkhumen, vnd auch, wo ich doch vorgedachter Türkhen gewaltigste anzueg hinwennden solle, eur g. bishoer nicht grundlich zuschreiben, noch anzuzeigen gewist, sondern neben verrichtung etlicher hochgedachter kh. Mt. sachen hie auf meine khundschaffter gewarth, derselben funf si der besster der vesper zeit biss auf dise stundt etlich persainlich, vnd etlich durch ir potten jeder enntschiedlich, das ainer vmb den anndern nicht gewisst, für mich khumben, vnd alle fünf bey verphenndung ires halls vast gleichlauttund anzaigen, das Malkhotsch weg bei seinen khaiser durch seine gesanndten die gancz zeit des verschinen winders vnd fruelings, inn dem yetzigen ieren anzaigen zum vorderisten Wihitsch, vnd von denselben winkhl des Crabadischen lanndt anzegreiffen hefftig an zugeehallten, aber khain anderen beschaidt erlanngt, als was ime vnd noch andern siben schanschaken etlich taussent arkhansie vnd andern Türkhischen khriegsvollckh (welches von der ganntzen Romania im anzug, vnd ainstheils numals vmb Lewatschko vnd denselben ennden ankhumen sein soll) der wascha von Wossen beuelchen oder auflegen werdet, denselben sol meniglich gehorsamlichen nach khumen, darauff nun alles geschütz, khriegsristung vnd aufnembung des Thurkhischen volkhs zu ross vnd fuess vnnder allen obgemellten sanschakhen erstlich auf Sissegh vnd Ageramb, vnd von dan auf die negsten ihrer kh. Mt. anrainenndten lanndts gewenndt vnd zugeordert werden, also das ain gewalltiger Türkhenhauffen auf Vellikha, vnd der ander auf Dubitz, vnd der dritte am wasser vnder Sissegkh zusamben khumben, vnd nun yetzo von allen ortten anzug nach in disem schein den angriff zu thuen vorhabens sein sollen. Dise khundschaffter zaigen auch an, das der Türkhische khaiser mit

dem khunig aus Persea oder Saspj gewiss ain ebigen statten fridt beschlossen, der in Constantinopel mit grossen freiden publiciert worden sein solle.

Ferer zaigen sy an, dass auss Frannkhreich jetz verschinen 19 diss monats des printzen von Saluere schwester sun in ainer Venedigischen galeen für Sara in Dalmatia eillens auf Sannta zu Tuerkhischen vnd Frantzesischen armadta gemellten printzen Sellera seinen vettern zu gefaren, mit habenden beuelch von dem khunig von Frankhreich, dem Turckhischen khaiser alle müglich zereitlichkhait zemachen, das mit Röm. kh. Mt. khainen fridt oder anstanndt annembe oder beschleuss, mit erzellung allerlai vrsachen, dauon e. g. lang zu schreiben. — Datum Zenng den 20. juni vmb mittag a. 1553 gehorsamer: Hanns Lenkhowitsch. — An herrn Hansen Vngnaden, freihern, obrister velltbaubtman. F. 45, br. 154.

1555. Beč. Kralj Ferdinand dozvoljuje, da se nabavi jedan dvor izmedju Ptuja i Maribora za smještenje Pribega (Vlaha, Walachen). F. 12, br. 40.

— Kralj Maximilian izdaje naredbu o utvrdi krajiških mjesta i glede odnosnih troškova. F. 12, br. 38.

— Krajina Hrvatska i Slavonska za g. 1555; trošak na nju, vrst i broj vojske. I. Na slavonskoj krajini:

a) konjaničtvo:

Luka Sekel	za	82	konja	mjesečno	377	for.	—	d.
Petar Erdedi (kasniji ban) .	„	155	„	„	705	„	4	„
Krištof Ungnad (kasniji ban)	„	100	„	„	458	„	—	„
Jakov Sekel	„	100	„	„	458	„	—	„
Josip Thurn	„	62	„	„	278	„	—	„
Ivan Alapić u Križevcih . .	„	60	„	„	278	„	—	„
Janko Geczy u Ivaniću . .	„	60	„	„	278	„	—	„
Nikola Bradač u Gradcu . .	„	50	„	„	278	„	—	„
Paval Ratkaj u Rasinji . .	„	63	„	„	291	„	—	„
Tomaš Salle	„	28	„	„	126	„	—	„
Ivan Margetić u Ludbregu .	„	49	„	„	228	„	4	„
U Varaždinu	„	32	„	„	144	„	—	„
Janjičara (tielesne straže pukovnikove)	„	21	„	„	88	„	4	„
Gašpar Gothal, pjeneznik gradjevina (bauzahlmeister) u Zagrebu	„	4	„	„	16	„	—	„
Krištof Trautmansdorf, nadstojnik nad haramijami u Slavoniji	„	4	„	„	224	„	—	„
Poštovni konji u Slavoniji				„	97	„	—	„

Konjanici i haramije, poštovni konji i plaća kapetana mjesečno: 4133 for. 30 šil. 19 din., ukupno na godinu 49.601 for. 1 šil. i 18 den.

b) pješačtvo:

Niemački vojnici (Teutsche knechte) u Varaždinu 23 momka i 1 Pribeg	mjesečno	107	fr. 4	d.
Slavonski vojnici (Windische knechte) u Varaždinu 66 momaka	„	190	„ —	„
Niem. vojnici u Zagrebu 34 momka . . .	„	57	„ —	„
Slavonski vojnici u Zagrebu 24 momka . .	„	109	„ 4	„
Vojvoda Naislapla i 36 haramija u Križevcih i 1 desetnik (rotmeister)	„	101	„ —	„
Vojvoda Petar Šramac i 35 har. u Remetincu	„	98	„ 4	„
Radko pribeg, vojvoda, i 43 sluge u Topolovcu	„	119	„ —	„
Tomaš Preškopilović vojv. i 45 sluga u Ko privnici	„	124	„ —	„
Jure Kapa (Cappa) vojv. i 30 sluga u Toplicah Varaždinskih	„	86	„ —	„
Petrić Jurašić, vojv. i 35 sluga u sv. Petru (Čvrstecu)	„	98	„ —	„
Jure Bogofizonić (Wogofizony) vojvoda i 35 sluga u Kloštru Ivaniću	„	116	„ —	„
Jure Letela vojvoda u Ivaniću sa četom . .	„	140	„ 4	„
Vojvoda Novak u Ivaniću sa 49 sluga . . .	„	259	„ —	„
Vojvoda Margetić u Koprivnici i 53 sluge .	„	144	„ 4	„
Vojvoda Brojan i 34 sluge	„	96	„ —	„
Andrija Gothal, vojvoda u Križevcih sa 47 sluga	„	129	„ 4	„
Tomaš Šandoca (Schandwza) vojvoda i 38 sluga u Kostajnici na Uni	„	225	„ 4	„
Jure Besedica vojvoda sa 38 sluga u sv. Jurju (valjda na Uni)	„	106	„ 4	„
Jure Vidošić voj. u Gradcu sa 39 sluga . .	„	109	„ —	„
Posada u Kostajnici sa porkulabom (burggraff) i puškarom (püchsenmeister)	„	199	„ 2	„
Posada u Novom gradu (na Uni), porkulab i puškar, 31 osoba	„	150	„ —	„
Posada u sv. Jurju (Gjurgjevcu) i Koprivnici svagdje 50 osoba	„	223	„ —	„

U svem ima 920 osoba, a ukupni trošak: 35.199 for.

Ukupni trošak za konjaničtvo i pješačtvo: 84.740 for. 1 šiling i 18 din.

c) zapovjedničtvo i častnici:

Veliki vojvoda (feldmarschal)	mjesečno	274	for.
Luka Sekel, kapetan u sv. Jurju i Koprivnici .	„	191	„
Petar Erded (Eberau), kapetan, zapovj. Kostajnice i Novigrada na Uni	„	125	„
Vojni liekarnik (feldapoteker)	„	15	„
Puškari u Koprivnici i sv. Jurju	„	42	„

Puškar u Varaždinu . . . . mjesečno 32 for.
Puškar u Križevcih . . . . „ 10 „
Častnici dobivaju ukupno godimice 8444 for.

d) Trošak opredieljen za popravak gradova u Slavoniji:

Varaždin	2500	for.
Koprivnica	1000	„
Križevci	4000	„
i druga manja mjesta; ukupno	37000	„

e) za glasnike (kundschaften) 2000, izvanredni trošak 1000, u svem 141.365 for. 6 šil. i 24 din. Krajinu slavonsku uzdržavala je Štajerska sa podporom iz Austrije i Niemačkoga carstva.

II. Hrvatska krajina gdje je Kranjska uzdržavala ovo vojno stanje.

Za uhode i tajna doglašivanja godimice	867	for.
16 stražara oko Bišća po šumah	576	„
20 stražara u Senju	540	„
32 poštarska konja u Hrvatskoj i Kranjskoj	1464	„
Za ladjicu u svrhu tajnih izvidjenja po moru	100	„
200 providjenih strelaca (puškara)	8154	„
Posebni prinos (liefergeld)	1854	„
200 Martoloza (Uskoka) sa kapetanom i ostalimi zapovjednici	4598	„
Posebni prinos (liefergeld)	5226	„
100 hrv. pješaka u Bišću, Ripču, Izačiću, mjesečno 350	2800	„
Za 6 novo primljenih Uskočkih kapetana	300	„
Za hrvatske gradove Senj i Bihać s vojskom	32260	„
Ivan Lenković, glavni kapetan, plaća mjes. 100 for., 10 konjanika 60 for., za dva trabanta 12 for. i pet tovarnih kola, ukupno mjesečno 192, na 12 mjes. .	2304	„
Za 2 niemačka i 1 latinskoga i hrvat. pisara ukupno .	191	„
Veliki trumbentaš (Hercules trompeter)	120	„
Janko trubljač	72	„
Ranarnik	144	„
Tamničar (kerkermeister)	144	„
Ratni blagajnik	240	„

Ukupni trošak na hrv. Krajinu kroz godinu 65.151 for. F. 6 br. 15.

1556. januara 8 iz Beča nalaže kralj Ferdinand stališem štajerskim, da utvrde grad Križevac:

Ferdinand von Gottes genaden Römischer, zu Hungern vnd Behaimb khunig. Edler, vnd lieben getreuen. Nachdem wir der hohen notdurft nach hieuor gnedigistn beuelch gethan haben, damit der fleckhen zum Creuz mit notwendigem gepew fürsehen vnd befestigt werden solle, wie dann nun zu solchen ain anfang gemacht worden, so ist demnach vnser genedigs begern an euch, ir wellet in bedenkhung, das vns, vnsern landen vnd leuten an fürderlicher verfertigung solches gepew gegen dem erbveind Christlichs namens dem Türkhen bey yecziger geferlichen zeit nicht wenig gelegen ist, den

vnchostn vnd aussgab zu volkhumenlicher aussberaitung desselben gepew aus den alten der lannd ausstendigen restanten vnuerzogenlich dargeben, vnd die vnuolendung an disem vnchosten, des vnnsers erachtens nit gar vil sein wirdet, nit erwinnden lassen. Daran bewisst ir sambt dem, das es euch gleichsfals zu guettem khumbt, vnnsern angenemen willen vnd maynung. Geben in vnser stat Wienn, den achten tag january anno im sechsvndfünfzigisten, vnseres reichs des Römischen im sechsvndzwainzigisten, vnd der andern im dreissigisten. Ferdinand. Ad mandatum domini regis: Melchior von Hoberkh m. p. — Iz vana: Ainer ersamen landtschaft in Steyer. Fasc. 39, M. 14.

— **oktobra 13. iz Čakovca** piše ban Nikola Zrinski generalu Ivanu Lenkoviću hrvatski:

Magnifice domine, amice observandissime, salutem et seruitiorum commendationem. Razmel zam lyzth w. m., kade pyse w. m., da moye zlwge Thwrochyw y oztalym plemenytim lwdem skode chine. Sal my-e, da tako chyne, zach zam ym ztawyl, da nemayu skhode chynyty. Da ako wze chyne kakowo skhodo ny chwdo; zna dobro w. m., da zw moye zlwge neplachene od wnogo vremena. Ja by nykakor moy zlwgh tamo preko nebyl pwztyl, da by kralyewa volya nebyla, kako w. m. dobro zna. Nysthar manye zada hochyw pozlaty tamo meghy moye zlwge Kapytanycha Isthwana j Hoyzychya, ter hochyw vchynyty popyzatj, komw zo skodw wchinyly, j kada im ze perwy penezy dado, da ze ym platy.

Sto w. m. pyse za pwth, ja zam w. m. j perwo pyzal z toga dogowanya; za zada w. m. owo mogw pyzaty: doyde danaz k meny jedan prybegh z lepom zprawom, ky e byl Alypasyn ztolnyk, j poweda, da ye wchera Alypassa pry Kalmenchehe byl z taborom. Beghlerbegh ye prosal na zaghy, j Alypassa na tragh ide. Bozanzky passa, kako ye chywl j zlysal, da ze mozth preka Drawe nachyna, tako ye od Boboyschya j posal preka. J zomnyl ze ye, da hochemo kamo gode robyty. Zato, ako bj zada posly na pwth, boym ze, da by ze kade gode na nyega nameryly. Zato meny ze tho vydy, da by ymaly jedan aly dwa aly try dny pochyekaty, j da by w. m. dersala whode, ky by moghly iztynny glaz donezty, kamo ze ye ganwla Bosna; y nystar manye, stho ze w. m vydy, ja zam gotow.

Pysu my Zygeta, j ow prybegh tako wely, da zw w Zygeth od beghlerbega woyzke wnogo dobyly, glawny zwzsnye wnogo, kony glawny z pozlachenymy zedli, wzdami zrebernymy, wele zo dobyly, vhytyly zw jednoga Chyhayw beglerbegowa j shnym wnogo otercheny kony; whytyly zw opeth jednoga glawnogha Twrka, za kym ye Rwztan passina zeztra. Hwala boghw dobro zw j pochteno hocyly, a nas Pete Janos ye byl pred nymy.

Sto me w. m. prozyte, da by lyzty w. m. pozlal herczegw, rad zam zlwsyty w. m., wzem da ya zam newydyl nyednoga lyzta, ny my-e donezen. Negh vezely w. m. bogh. Dan w Chakowethwrue 14. octobr. 1556. Nicolaus comes perpetuus de Zrinio, banus.

Magnifico dom. Joanni Lenkouych, confiniorum Croaciae et Sclavonie capitaneo. Istodobni prepis. Fasc. 40, br. 36.

— **oktobra 17. iz Meredinca** izviešćuje ratni blagajnik štajerske striše o gibanju turske vojske:

Wolgeborn, edl, gestreng, besonder gebiettund vnd lieb herr vnd freund. Das der h. Sporcia sambt dem hern ban vnd Lenkhowitsch nunmahln Corothna gewunen, 200 Tirkhen vnd Walachen aldort erlegt haben. Wo aber ir r firnehmen vber auf ist, hab ich noch khain wissen. — Die Tirkhen sein vor wenig tagen starkh geen Zasma ankhumen. Geb Gott, das sy vns in Windischlandt nicht schaden, des dan an aller khriegsvolkh vnd notturfft gantz bloss. Ich will mich auf beuelch des h. obristen zu Warasin zu miglichster virsehung derselben armen granitz verhalten. Geben Meredinitz (Beretinec?) den 17. october 1556. Jorg Pögl, freiher (khriegszallmaister). F. 40, br. 40.

— **Beč**. Kralj Ferdinand pozivlje krajiške vojvode, da se poslije pada grada Kostajnice i pogora Novigrada radi obranbenih mjera dogovore sa grofom Tomom Nadazdiom i pukovnikom Lenkovićem. F. 37,br. 39.

— Ivan Lenković priobćuje viesti o nepredovanju i radu Turaka. — Gradjani u Varaždinu i Koprivnici oporni su krajiškim zapovjednikom. F. 30, br. 102.

— Tri kćeri Ivana Lenkovića, krajiškoga zapovjednika, primljene u samostan Göss kod Leobena. F. 40, br. 99.

1557. Ivan Lenković izviestjuje o štampanoj pjesmi rugalici (schmachtractate) na štajerske konjanike kod Bobovca (Babocha). — Muštra vojske u Zagrebu. — Siget hranom obskrbljen, a u njem zapovjednik Marko Hrvat, Stančić. F. 30. br. 95.

— Lenković izviestjuje o uvali Turaka u Hrvatsku, opisuje stanje Bišća i Ripča. Jure Sauer, kapetan u Bišću, Martin Gall, lieutnant na hrv. granici. F. 30, br. 162.

— **julija 31. iz Želina** javlja ban Petar Erdedi generalu Ivanu Lenkoviću o spremanju vojske na Turke:

Generose et magnifice domine et amice observandissime. Possumus significare eidem g. et m. d. v., qualiter hodie Zagrabiae peracta lustra praecipuus explorator noster ex Thurcia rediit et retulit certam famam, quomodo bellum vnum validissimum Thurcarum in Poschega, aliud in Banyalukha cum bombardis et alijs apparatibus bellorum consedisset; hanc intentionem et voluntatem praeferendo, vt reliquias huius misserrimi regni depopularent, expugnarent et occuparent. Proinde eadem g et m. d. vestra prout melius novit, curam ferat cum caeteris dominis, vt hostibus occurere et obstare cum Dei auxilio possemus, et ne nos hostes imparatos et dormientes offendant. Nos similiter, quod officium nostrum concernit, cum omnibus nostris parati erimus. In reliquis eandem g. et m. d. v. felicissime valere desideramus. Datum ex Selyn ultima julij 1557. Petrus Erdeudj, banus. Magn. dom. Johanni Lenkhouitsch Fasc 31, br. 151.

— **augusta 1. iz Novog dvora** (na Muri) piše knez Nikola Zrinski Ivanu Lenkoviću:

Generose et magnifice domine ac amice, nobis observatissime, salutem et nostrorum obsequiorum commendationem. Accepimus ex litteris v. g. m. dom. rumores, quos eidem ex partibus diuersis exploratores eiusdem scribunt. Hesterno die redijmus a Chorgo, tamen dum illic transibamus, a domino Gregorio Farkasyth, capitaneo Zygetyensi, vicecapitaneus suus Sebastianus Wylaky cum alijs quattuor fidedignis personis aduenerant erga nos, qui hos rumores certo nobis attulissent: Casson passam Quinque ecclesias appulisse cum omni illo exercitu, quem vltra Drauum traiecerat, et quod sibi comissum esset, vt confestim Budam properaret, vbi bassa Budensis in castris nunc resideret. Idque apud nos manifestum esset, vt idem Kassum in villis et oppidis subiugatis certos currus sibi in castra dare misisset, tamen in quas partes animum suum intenderit, certo non latet. Quod autem eadem scribit, Alipassam, Malkochbegum et Perhatbegum cum suis copijs ad Banyalukam apulisse, idem familiaresque nostri ex Croatia nobis scribunt, quid autem moliantur, ignoramas. Hesterno autem die pro commodiori conseruatione confiniorum regni Croatiae expediuimus ex seruitoribus nostris centum equites; cum illis reliquis parati sumus et nos ipsi personaliter vbique exigente communi necessitate interesse, regnoque pro nostro posse servire. Quemadmodum vestra g. et m. dom. scribit, nos vocatos esse per sacram Rom. reg. Maiestatem, dominum communem clementissimum, id verum est, neque arbitretur dom. v., nos pro hoc tempore libenter domo velle abesse; tamen quemadmodum v. g. et m. d. scribit, ad nos habere se animum veniendi cum alijs dominis consiliarijs bellicis, id nobis placet, et maximopere rogamus, velit cras ad prandium ad hanc domum suam cum dominis consiliarijs bellicis venire, et tempestive, vbi eandem leto, gratoque excipiemus animo, cum eadem plura pertracturi. Valere vestram dom. faustissime optamus. Ex Noua curia, 1. augusti 1557. Nicolaus comes perpetuus de Zrinio, tauernicorum regalium magister. Iz vana: Generoso et magn. dom. Johanni Lenkowych, confin. regnorum Sclavoniae et Croatiae regio generali capitaneo. Izvornik 31, br. 151.

— **augusta 4, iz Želina** javlja ban Petar Erdedi Ivanu Lenkoviću o spremi banskih četah na krajini:

Generose et magnifice domine et amice. Hodie sunt nobis literae g. et m. d. vestrae praesentatae tarde, quia posta ad Jastrabarzko portauit literas; ex illinc hunc tenorem earum intelleximus. Nunc tertius tempore lustrae explorator noster aduenerat, qui tali modo retulit; v. g. m. hinc statim rescripsimus. Heri haramiae de Zrinio ceperunt tres Turcas, qui dicunt: velle bassam Bosnensem, et Malkhochbeghum cum magno numero gentium equitum excursiones et deuastationes facere in Croatiam, pedites vero et Zarahore (?) Nowigrad ad Vnam fluuium reparabunt. Nos iussimus, ut in Croatia et Sclavonia omnes capitatim statim insurgant. Videretur nobis, ut

vestra g. et m. d. iniuerat militibus Crisium. Nos vero personaliter cum gentibus nostris in stipendio existentibus erimus in Iwanich et Rokhonokh, quia Crisij tanta multitudo victualium non haberetur; gentes vero regnicolarum partim Crisio, partim vero ad Rakhonokh conuenient, regnicolarum Croatiae apud Topozkhum conveniant. Vestra g. m. apperiat suum animum, quod de his videtur, nosque statim certiores reddat, vt scimus quibus accomodare. Nos, quocunque eidem videbitur, parati sumus cum nostris ire; ad vigilandum est etiam ad Croatiam; et g. m. d. v. felicissime valere optamus. Datum in nostro Selin, 4. augusti anno 1557. Petrus Erdeudi, banus. — Iz vana: Litterae d. bani ad d. Johannem Lenkhouich. Prepis, fasc 1, br. 151.

— **augusta 22 iz Varaždina** izviešćuje Ivan Lenković štajerske stališe o pobjedi, što ju je on zajedno sa križevačkim konjaničkim kapetanom Ivanom Lenkovićem održao nad 4000 Turaka kod sv. Jelene nedaleko Rakovca i o pobjedi baruna Krištofa Ungnada nad četom turskom kod Koprivnice. Izviešće glasi:

Wolgeborn, etc. Wass massen am nechstverschinen phintztag vmb mittag mit sonder augenscheinlicher Gottes gewelltiger hilf durch mich vngefärlich mit 300 gerüsten vnd hundert geringen oder husarischen phärdten in die 4000 Türkhen zu ross zwischen Rokhonekh vnd St. Helena vnder Agramb angriffen, in die flucht geschossen, vnd gestochen worden, vnd wie es allenthalben ergangen, wie auch herr Christof Vngnadt, freiherr etc. gleich auf denselben tag in die hundert vnd funffzig Türkhen zu ross, so vnder Khopreinitz gerendt, allein mit seinen vundergebnen phärdten erlegt, vnd wie viel er deren zu todt geschlagen, gefangen vnd ross genomen, werdet ir von dem edlen gestrengen herrn Wilhelben Grässwein, ritter, vnd Hannssen Holbenberger, herrn Christoffen von Lamberg leytinant, (welche ich bait derhalben zu allen fleiss zu euch abfertigen wollen) nach lenngs aussfürlich hören mugen.

Diser obbemelten gefangen Türken vil hab ich auf manherley weg examinirt vnd befragen lassen, vnd vnder andern, wie es noch mit dem wascha von Wossen vnd Malckotschweg anzug gegen Crabathen vnd belegerung eines oder mehr ortsfleckhens mit geschicz gestaltsamb, die zeigen vast all gleichlauttend an, das er khayser an vnnderlass khrankh, vnd der wascha von Ofen todt, vnd sich aber nichts minder dasselbst aus Ofen gegen der Röm. khun. Mt. vnd des heyligen reichs khriegsvolkh ein ansenlich Türkisch hör zu veldt gelegen haben soll, vnd das auch der wascha von Wossen krankh worden, vnd er sunst vorhin seinen schauss zu seinen khaiser vmb bescheid vnd beuelch, ob er noch vnnden dieselbigen orttsfleckhen in Crabaten ziehen soll oder nicht, abgeferttigt, vnd desselben beschaidt gewertend. Aber sonst soll das geschütz, die schiffung, sayll vnd ander khriegrüstung zu Gradischki alles in ordenlicher beraidtschafft seind etc. Datum Warasdin den 22. augusti anno 57. H. Lenkhovwitsch. Fasc. 31, br. 194.

— **augusta**. Dopisi Vida Haleka, lieutnanta u Varaždinu, Jurja Zoblberga iz Čazme i Gjurgjevca, zatim Jurja Sauera i Ivana Lenkovića iz Bišća o dogodjajih na krajini. F. 32, br. 21.

— **oktobra**. Štaj. zem. odbor obaviestjuje Ivana Lenkovića, da u njegovu odsuću ima bojnim četam zapoviedati kapetan Ivan Alapić. F. 32, br. 52.

— **oktobra**. Viesti iz Bišća od kapetana Sauera, a iz Senja od Herberta Auersperga, kasnijega generala. F. 32, br. 53.

—Turci se opet sakupiše kod Novog grada na Uni, da udare u Hrvatsku. F. 42, br. 67, 77.

— Franjo Teufenbach izviestjuje, da su Turci provalili u Hervatsku kod gradova Skrada, Hojšića, Ogulina, dočim je ban (Erdedi) na svojem gradu obavio krst djeteta, neučiniv za doba pripreme. F. 32, br. 145.

1558. februara, Ptuj. Ivan Lenković moli štaj. rstališe, da doznače plaću za vojnike na krajini i trošak za gradnju i bolju utvrdu pograničnih gradova. F. 6, br. 18.

— **februara**. Izviešće o Uskocih na medji Kranjskoj. Fasc. 6, br. 19.

— **februara, Varaždin**. Baltazar Katzianer, povjerenik na krajini javlja, da se Turci sakupiše u velikom broju kod Kostajnice, i da obsjedaju grad Keglevićev Blinju. To mu je doglasio vojni zapovjednik u Zagrebu Krištof Cardal. F. 16. br. 25.

— **aprila 18**. I. Lenković izviestjuje o navali Turaka na Hrastovicu, odkle su s gubitkom suzbijeni. F. 6, br. 22 i 24.

— **junija**. I. Lenković izvieščuje o umnoženju vojske u slavonskoj krajini. F. 6, br. 6 (18).

— **junija**. Naputak štajerskih stališa za odaslanike do zapovjednika Ivana Lenkovića u Varaždin. F. 6, br. 6 (20).

— **junija**. Za hrvatske pogranične utvrde doznačiše štajerski stališi 4000 for., koje ima podići ratni blagajnik H. Khiesl (Kisel), Ljubljančan. F. 6, br. 23.

— **junija 28. Zagreb**. Ivan Lenković piše banu Petru Erdedu glede porušenja Blinje i još nekih pograničnih gradova:

Wolgeborner herr vann, günstiger lieber herr. Derselben schreiben an gestern zu Khrawweriskhi ausganngen, die handlung mit dem Kheglouitsch Blinya betreffend, hab ich heut in aller frue bey den vrfar Khreilleprodt empfangen vnd vernumen, vnd wie wol ich mit denselben noch anndern merern orth schlosser derselben enden in Khrabathen gar nichts mehr zu thuen habe, allain weil mich eur hr. vmb mein rätlich bedenngkhen gemeltes schloss Blinya halben ansprechen, bin ich auch der meinung, wie eur hr., das hierinen

nit des Kheglouitsch begern, sunder der Römischen khay. Mt. — beuelch vnd verordnung durch eur her. gehorsamlich uolczogen.

Dann wass ich eur hr. verer über die jüngist Khrabatisch versamblung zu Stennischnagkh etlichen jeczgemelter orthschlosser irer Röm. khay. Mt. allergnedigister verordnung gemass besaczung von eur hr. vnndergebnen haramien, vnd der vbrigen abprechung vnd zerschlaiffung halben bey Steffan Gussitsch ausfürlich geschriben, vnd daneben noch mereres mündlich entpotten, worden eur hr. sonders zweiffel woll vnd nodtturffig vernumen haben Darauf mier aber von eur hr. gar khain schrifftliche anntwortt zuekhumen, sunder was mir gemelter Gussitsch mündlich anzaigt, das eur hr. dieselb abprechung (von wegen der versambleten Türgkhen höer an mer orthen) der zeit nicht an die hanndt nemen müegen, sunder ich selbs mit meinen verordenten püchsenschüczen vnd khnappen verrichten. Wo dem also, verwundert mich nicht wenig, das mier eur hr. soliches wider irer Röm. khay. Mt. vnd aller derselben hohlöblichen Teutschen vnd Hungarischen ratte, vnd eur hr. person selbst jüngst zu Wienn beschehne beradtschlagung vnd beschluss zue empietten, vnd doch gründlich wissen, das ich von ihrer khay. Mt., noch von den landten desswegen gar khain andere beuelch habe, als wan eur hr. dieselben flegkhen abprechen lassen werden, wir baid mit vnnseren vnndter geben khriegsvolgkh die verhüetten vnd verwaren sollen. Darauf vnd khainer anndern gestaldt ich dise täg 160 püchsenschüczen von Crain gegen Hrastowicz, vnd 40 gegen Wuschewitsch verordent. So sein auch die 33 khnappen in ordnung; wan mier eur hr. schreiben, will ich dieselben von stund an zu eur herrl. fertigen.

So wirdt auch der bestelt eusen prechzeug bei den hamer in Seisenberg dise wochen ferttig, vnd alsdan durch diss herrn lanndthaubtmans vnd herrn viczthumb aus Crain verordnung von stund an auf Stenischnagkh erlegt. Daselbst werden in eur hr. mit der Khrabatischen fuer auf der roboth weither, wo man des von nödten, durch eur h. beuelchs leute neben Mori Mathiaschen, mein vndtergebnen haubtman vber obgemelte 200 puchsenschützen, mit guetter beschreibung vnd inuentirung zu heben, zu fuern vnd zu gebrauchen zu uerordnen wissen.

Lestllich, was nun die gancze zeit her alle eur hr. vnd meine gehaimbn khundtschafften der Türghen anzug in disen monat gleichlauttundt anzaigen, wierdt eur hr. bewisst sein, wie an gestern durch etiich ausgeschigkht dienstleuth von Hrastowicz ain gross Türgkhen höer zu ross vnd fuess vndter Khastanawicz enhalb des wasserfluss Wonna auf irer der vheindt lanndt mit augen gesehen, vnd aber ain annder Türghischer hauffen zu ross vnd fuess dise tag Weinaluca herüber die Saw gegen der Possega übergefaren, wirdt sonders zweifl eur hr. (wie mier) auss Hrastowicz an heut geschriben worden sein. Darauff ich in der eill meinen leuttenambt an den Khrabatischen graniczen, herrn Georgen Saur, von stund an geschriben vnd beuolchen, das er sein maist vnndergeben volkh zu ross

vnd fuess gegen Stenischnagh abfertigen, dasselbst eur hr. erforderung zu erwarten, vnd derselben beuelch als meiner person selbst gepürliche gehorsamb zu laisten.

Ich aber erheb mich mit Gott des almechtigen zuegeben zu nachts gegen Warasdin, von danen das maist mein vndergeben volkh herüber gegen Novemesta oder Sanndt Miclausch vnndter Wissag zu heben vnd zu pringen.

So hab ich gleichfalls die 400 gerüste phärdt von Rain vnd Gurgkfeldt vnndter Sossedt eillundts anzukhumben, vnd meines weittern beschaidts daselbs zu erwartten erfordert, vnd sunst den lanndten Steur vnd Kherndten mit irer bewilligten lannd rüstung vnd souil tausendt püchsenschüczen auf mein weitere auf manung alle tag gefast zu halten, aufgeschriben. Die werden mich meines verhoffens damit auch nit saumben. Wo aber die notturffige profanndt darauf sein wird, waiss ich noch nicht. Dann als ich vernumben, wie eur hr. die tag ain versamblung der Windischen stännde hieher aussgeschriben, eur hr. persönlich nicht khumen, vnd sunst der herrn vnd lanndtleuth gar wenig erschinen, vnd diselben also alle handlung wider dauon gezogen, darüber ich das obgemeldt der landtkriegsuolgkh gegen den vheindten in dise verwüste, öde landt zu fueren wissen wirdte. Bin aber eur hr. verere verordnung vnd vertrostung, diser profandt halben gewarttund, mit vleissiger pith, was eur hr. weitter für khundschafften zuekhomen, oder sonsten von den vheindten begegnen möchte, mich derselben bei tag vnd nacht hieher zu berichten Gleichffals solle es durch mich auch beschehen. Daneben mich euch, meinen günstigen lieben herrn, vnd uns alle den gnaden Gottes beuelchen thuen. Datum Agramb in eill den 38. tag juli vmb acht uhr nachmittag im 58. jahr. H. Lenkhowytsch, ritter, obrist. An herrn Waan. F. 7, br. 1.

— **julija**. Kralj Ferdinand dozvoljuje kapetanu Ladislavu Kerečenu 100 konjanika u mjesto prijašnjih 30. F. 6, br. 7 (20).

— **augusta**. Dopisi Ivana Lenkovića iz Varaždina i grofa Blagaja iz Senja o dogodjajih na krajini. F. 6, br. 8 (12).

— **augusta**. Izviešća, tičuća se obsjedanja Kostajnice po Turcih. F. 6, br. 8 (5, 6, 8).

— **augusta, Zagreb**. Ivan Lenković javlja štajerskim stališem, da se Turci primiču Sisku i Hrastovici; odredjeno, da se pale vituljače i da se nevolja oglasi mužari (nothschüsse), te čete odašlju na krajinu poradi obrane. F. 6, br. 9 (1—3).

— **augusta**. Razprave i spisi, tičući se financija za uzdržavanje krajiških četa. F. 6, br. 9 (3—18).

— **augusta**. I. Lenković priobćuje glasove, što ih je primio iz Cetina i Bihaća pod 12. lipnjom i 17. kolovozom. F. 6, br. 4 (12 i 13).

— **augusta**. Kralj Ferdinand odredjuje odpremu 30 momka na

boj, i uplatu ratnoga troška povodom navale Turaka na sv. Juraj (Gjurgjevac?) i Hrastovicu. Fasc. 6, br. 15, 22.

— **septembra 1. Zagreb.** Ivan Lenković javlja zem. kapetanu štajerskomu, bar. Jurju Herbersteinu, da se primiče turska vojska pod Malkoč begom bosanskim k Sisku i Hrastovici:

Wolgeborn, gestreng etc. herrn vnd freundt. Wie ich eur hr. iber die vilfeltigen, gleichlautendt mier ein zeither nacheinander zuekhumen kundschaften von der Türghen gwaltigen anzug zu ross vnd fues, mit geschücz vnd anderer khriegsrüstung auf dise der Röm. khay. Mt. orthflegkhen vnd nägst anrayunde lanndt mit mereren vorgestern bei der posst zuegeschriben, dess euer hr. sunders zweiffl nunmals zeitlichen zuekhumen sein wüerdet, also zaig ich eur hr widerumb in der eil an, das mier heut in der nacht abermals merer denen vorigen gleichlauttundt khundtschafften, vnd daneben ain gefangner Türckhischer Martolossischer haranwascha durch die haramia von Gradacz zuepracht worden, welichen sy vor vier tagen zwischen Tschasma vnd Velligkha gefanngen, den ich von stund an erstlich vmb alle sachen güetlich vnd nachmals peinlich befragen lassen, der bekhenndt, das er von seinen weyuoda, Demnyer genandt, vndter den sanschagkhen Ferhatwegh selb vierter auf zungen zu fahen, vnd sich zu erkhundigen, ob ainich Christlich hör oder khriegsuolkh hievmb verhannden, ausgeschigkht worden, vnd das gewiss Malckotsch weg, wascha aus Wossen, mit anndern vier sanschagkhen als Herczegouina, Hleuffno, Tschasma vnd Possega zu ross vnd fuess, aufs sterkhist, als sy aufkhumen mügen, mit geschücz vnd inn der khriegsrüstung nunmals von Lewatschki gegen Sissegkh vnd Chrastowicza im anzug sein soll.

Weither, als ietz verschinen suntag in die achthundert Türkhen zu ross vnd fuess zwischen Khrup vnd Sdenna (Biela stiena) in Crabathen iber den wasser fluss Vnna gerenndt, bey achtzigh arme Cristlicher seelen gefanngen, ain guette anzal viechs dauon getriben, vnd im nachzug oder tunndar vber zwayhundert Türghen gelassen, denselben ain anzal des herrn grafen von Seryn phardt neben den Crainerischen prouisionirten püchsen schüzzen, vnd mereren versambleten volck daselbst zugeilt, die angriffen, in die flucht ins wasser geschlagen, vnd aine faan genumen, als das ier der Türkhen daselbst iber hundert gefanngen, erschlagen vnd erdrunckhen sein sollen, aber den vbrigen eroberten raub, darmit die anndern nun iber das wasser getzogen gewesen, dennoch dauon gepracht. Aus welichen gefanngen Türkhen mier einer heut in aller frue zuegepracht, der zaigt alle sachen von den Türckhischen hör gleichlauttundt, wie der hievor gemelter gepeinigter Martolossisch harumwascha an, allain das er die sanschagkhen nicht alle nennen khan, vnd das er gehört, dits Türkhen her soll für Khrupa ziehen.

Darauf ich dise hie beiligundt schrifftlich offne warnung allenthalben ausgehen lassen, vnd eur hr. mit hörpoter vermanung widerumben erindern wellen, sich mit des landts rüstung sambt den 2000 puchsenschüczen gerecht zu halten.

So sein auch vorgestern in die 500 Türken zu ross vnndter Chrastouiecza, Gore vnd derselben ennden in Crabathen gerendt, daselbst etlich dürfer verprenndt, vnd iber hundert arme christliche personen sambt ainer grossen anzall viechs daruon gefierdt, mit welchen mein vnndergebene geringe phardt gescharmiczelt, vnd etlich aus innen den Türckhen gefangen. — Datum in eil, Agramb den ersten tag september, anno 1558. H. Lennkhowitsch m. p.

Iz vana: Dem wolgebornen etc. Georgen freyhern zw Herberstein, landthauptman in Steyer. F. 7, br. 5.

— **oktobra 1. Jakuševac.** Ban Petar Erdedi javlja Ivanu Lenkoviću, da su Turci poharali Hrvatsku oko Topuskog i Steničnjaka:

Generose et magnifice domine. Eidem g. et m. d. v. significare possumus, quod heri et hodie maximas devastationes Turcae in partibus Croatiae fecerint, videlicet in pertinentijs Topuzka et Ztenysnyak. Nos autem ipsum hostem ad has partes Sclavoniae unacum d. Allapy expectabamus. Saepissime mentionem feci, vt si aliquas hostis facerit depopulationes, ex tunc nos vicissim in alias partes faceremus. Nunc itaque sic determinauimus, vt feria quarta proxime affutura iter accepiamus (Deo autem volente), quare eandem rogamus, velit eadem capitaneis in hys partibus existentibus sub capitaneatu cum omnibus equitibus, apparatibus et eciam voyuodis haramiarum commitere. Eandem rogamus, secus ne faciat. Datum ex Jakwsewecz, 1. octobris 1558. Petrus Erdewdy, banus. Ad dom. Johannem Lenkhowyth. Fasc. 7, br. —.

— **oktobra 1. u taboru kod Žirovca.** Ban Petar Erdedi moli generala Ivana Lenkovića za pomoć na krajini;

Generose et magnifice domine, domine et amice nobis observandissime, salutem etc. Iam in saepissimis litteris nostris scripsimus vestrae g. m. d., quod Turcae in oppositum Lysnycze aedificarunt castrum et oppidum in loco munitissimo, et verendum, ne Croatia tota pereat. Nos quantum pro nunc in Lyssnicam imposuimus victualia et gentes, bonorum tamen in Lysnica scloporum vltra quatuor non habentur, pulueris nihil. Itaque eadem quam citissime prouideat pulueribus et sclopis, quia nos talia non habemus. Juuet v. g. m. d. etiam gentibus et alijs, quia si nos omnia nostra bona et omnem nostram substantiam uenderemus, contra Boznam Zrynium et Lysnicam ac Praekhowerzky tueri non possemus. Hic nullum habemus subsidium praeter istos regnicolas, isti vero nihil sunt, quia sunt per Thurcas deuastati; nos vnacum regnicolis ea, quae possimus, facimus, tamen ad impossibilia non obligamur. Vere nec Freyenthurn (Podbrežje na Kupi) manebit, si Croatia peribit. Ista v. g. m. d. cum protestacione significare voluimus, quam et feliciter valere optamus. Datum in castris ad Syrownyczam positis, vltima octobris 1558. Petrus Erdewdi, banus. — Ad d. Joannem Lenkhowytsch. Fasc. 7, br. 4.

— **novembra 5. Varaždin.** Ivan Lenković odgovara banu Petru

Erdedu na pismo od 31. oktobra, javljajuć, koje je odredbe učinio glede obrane Lišnice i drugih hrvatskih gradova:

Wolgeborner hr. v. waan. Mein gunstig lieber herr. — Auf derselben schreiben vnd vermeldung (das mir eur hr. etlich mall der Turgkhen gebew halber gegen Lyschnicza geschriben) aus Schirofnicza vom leczten yecz verschines octobris, zaig ich denselben an, das mir seit der Jannschen Kuschkoczy jungster raiss halber meines gesandten widerkhonfft, darauf ich von stund an des Iban Rustchitsch arrestirte ross widerumben ledig geczelt, von eur hr. nie khain puechstaben, vnd alsdan hernach eur hr. von der Röm. khay. Mt. durchaus vngegrundte furgebrachte beschwärdt wider mich, denselben Rutschitsch vnd mereres betreffendt zuekhomben.

Das aber eur hr. weiter vermelden, wie zu Lyschnicza nicht mer, dan vier haggen vnd gar khain puluer, darauf schickhe ich hiemit eur hr. dicz schreiben an Hansen, puchsenmaister zw Crastowycza, wan eur hr. vmb vierczehen toppel haggen vnd sechs tunnen zeugpuluers sambt zwaien platten pley, die jungist alda zw Crastowicza bliben, schickhen werden, das ers eur hr. auf Seryn vnd Lyschnycza ausszutaillen wissen. Doch, das mir von derselben nicht geschech, wie jungst mit Sanct Ellenna. Aber vmb merer volkh, oder ainer besterkhung derselben fleckhen Lyshnycza, Seryn vnd Prekhowärschkhy sollen e. h. nicht bey mir, sonndern bey ier Röm. khay. Mt. verordnung suechen.

Dan des vorgemelten Türkhischen gepews halber waiss ich meines tails nicht, hab auch in e. h. schreiben noch khain wordt nit gesprochen, wan gleich khriegsvolkh verhanden, wie vnd durch was weeg muglich, denselben yecz vber die grossen angeloffnen wässer ainiche verhinderung zu thuen, dan mir beyleuffig bewist, wie starkh e. h. daselbs hin auf Chrabaten anczogen. So höre ich auch nicht, das e. h. den wenigisten menschen im Windisch lanndt zu ainichen thuen auf diczmal zw sich gefordert oder aufgemondt. Darbei ich leychtlichen abczenemen, was mit etlich wenig hundert mann aus Chrabathen gegen den feindten furgenomen oder aussgericht werden mag, allain das aus e. h. schreiben zu uersteen, disen handl villeicht dahin zu dirigiren, dises Thurgkhischen gepews halber, das die feindt dauon nicht abgetriben, vor irer Röm. khay. May. oder den armen Crabathen lanndt die schuldt auf mich zu legen. Vnangesehen, das ich albeg vnd auch yeczo alles mein vndergeben volckh daselbt in Crobothen verordent gegen den feindten zusamenczichen, wo es die maist notturfft erfordert, vnd in mein abwesen auf eur hr. ir aufsehen zuehaben, wie auch nun die jar zu souilmallen vnd lecztlich im jungsten Turgkhischen gewelltigen einfall in Chrabaten bescheen, das die albeg am feindten gewest, vnd eur hr. phärdt oder fuesskhnecht khainer darzue khomen, aber yeczo weil ich nun ain guete zeit her meiner schwachait halber auf khain ross siczen mugen, sonnder mich im peth vmbwalczen muessen, waiss ich nit, wo sich die klain annczall desselben Crobatischen khriegsvolgkh zu ross vnd fuess (vber dise

eingeschlosne Teutsche vnd Wällische Turghenkhundschafften) gegen dem möer zu rettung Crainlands vnd Charst versamblen vnd bey einander einhalten wirdet.

So hab ich auch von dieser Windischen gräniczen khriegsvolkh vngeuerlichiste enntplössung derselben niemandt auf Crobaten e. h. zu hilff zuezuschikhen, dan ich über die Muer vnd zue dem gepew Babotscha vber vierhundert phärdt vnd fuesskhnecht, vnd dan jungist geen Chrastouicza vnd Blynia auch hundert zwainczig fuesskhnecht verordnen muessen. So werden auch die gerusten pherdt in dreyen oder vier tagen ausdient haben vnd iren abczug nemen. Was mir nun gegen der dreyer sentschakhen Poschega, Tschasma vnd Malkhotschweg auss Wossen (vber des erlosen verräters Vuicza, meines haubtkhundtschaffters hinvber entspringen vnd vnserer fürgenomen raiss annczaigen) versamblung für volkh zu ross vnd fuess an disen gräniczen bleibt, vnd was ich daruon eur hr. zu hulff schikhen oder verordnen sollt, haben eur hr. leyhtlich auszuraiten, vnd mir darüber weder dicz gebews noch ander der landt verderben wenigist schuldt zuezumessen. Sonst one dise obeingefuerte warhaffte vrsachen wolt ich gewiss nit auf eur hr. schreiben vermanen oder protestation warten, sonder ich weste meinen vnschuldigen ambt in Crobathen vnd andern ortten woll ausszuwartten, wie ichs pissheer, Gott hab lob, erlich vnd aufrichtig gethan.

Lecztlich, wie e. h. vermelt, wo Chrobothen verlorn, wurd Freyen Thurn auch nicht bleiben, mocht ich woll leiden, das eur hr. dergleichen spottlich verächtlich schreiben gegen mir erliessen, vnd nit vmb meine arme wonungen vnd heuser, sondern vmb derselben graffschafften vnd herrschafften sorgg trüegen, hab ich e. h. auf angeregt derselben schreiben zw andtworten nicht verhalten. Vnd vns all in dj genedt Gottes bewelchen wollen. Datum in eyll. Warasdin, den 5. novembris a. in 58. Hans Lenkhowitsch, ritter. — An herrn waan. Fasc. 7, br. 4, (35).

— **novembra 11. Varaždin.** Ivan Lenković izviešćuje štaj. stališe o četovanju Malkočbega nakon porušenja Lišnice:

Wolgeborn, gestreng, edel vnd ernuest, gunstig, sonder lieb herr vnd freundt. E. h. sein mein beflissen willig dienst allweg zuuor. Wasmassen der sanschakh von Chleuno sambt den Zeekhes voiuoda iber etlich mier zuuor zuekhumen khundschafften in euer herr. gesehen in die vierthalbthausent starkhs zu ross vnd fuess den verschinen dritten dits monats nouembris auf die alben ober Zeng khumen, dess vorhabens, in das Weinthal gegen den Carst zufallen, aber auss vrsach des bessen vngeuitters, vnd das auch meine Vsskhokhen irer khollauss oder wegkhfuerer zwen vor den hauffen gefanngen, dasselbst an ainiche handlung wider zu ruckh gewenndt, werdet ir aus Sigmunden Semenitsch schreiben hieringeschlossner copy zum thail vernemen mägen. Die vbrigen aber von Tadiolouitch, darauf sich Semenitsch referiert, sein in vnlesslicher Chrabbatischer sprach gestellt, darumb ichs e. h. zuezuschickhen vnderlassen.

So schreibt mir auch herr waan, wie Malckotsch wegkh aus Wossen nach vollendung seines neuen gepews gegen Lischnitz vnd zerschuessung desselben thurns weitter aufwerts alles auf seines khaysers lanndt enhalb des wassersfluess Vnna vnter Ottockh vnd Wuschouitsch des herrn von Blagey ca telen anczogen, dieselbigen auch zu erobern, vnd wie das vill Chrabbatisch pauern hinüber zu im dem Malkhotschwegkh halten, vnd das vbrig vberbliben drimel desselben landts in höchster flucht vnd zwittracht steht, deren vrsachen vnd auch von wegen meine Vsskhoken, damit mir dieselben nit auch in dem gefärlichen schuebe dauon zogen.

Vnd beuor ab auf der Röm. khay. Mt. vnd khun. würde zu Behaimb baider meiner allergnedigistan herrn, etlich mier, zuekhument beuelch, muess ich mich also mit wenig volkh (weil ich desselben von diser Windischen graniczen an geuarliche entplossung derselben nindert weegkh zunemen) von stund an hinein ziehen. — Datum Warassdin in eill, den aindefften novembris zwo stundt vor tags, anno in achtundfünffzigisten. I. Lenkhowitsch.

Iz vana: Den herrn Georgen freyherrn zu Herberstain, landthaubtman in Steyr.

Priložen prepis sljedećeg pisma, upravljena generalu Ivanu Lenkoviću:

Edler, gestrenger. — Wassmassen dise tag dj Turgkhen auf dj khundtschafften, die ich e. h. vbersendt, ausprochen, wie ir des aus hiebey ligunden schreyben, so mir von Andreen Tadiollouitsch zuekhomen, mit mehreren vernemen derhalben ich von stund an mit den Mori Mathiaschen sambt seinen vndtergebnen püchssenschüczen auf Ogolin zuezogen, also ist mir widerumb ein schreyben vndterwegen nahendt bey Ogolin von Andreen Tadiollouitsch iberantwort worden, in welichen er mir schreibt, das sich dj Turckhen widerumb gewenndt, vnd weyl die vorhabens gewest in Weinthal zu renen, aber Gott — sich erparmbt, das der erbfeindt seinen furnemen nach nicht khomen mügen, sonderlich des grossen vngewidters halben wider wenden muesste, vnd auf diese seiner gehabten raiss nichts anders volbracht, allain das die reyter vnd etlich fuesskhnecht für Zenng gerendt, aber gar khainen schaden nicht gethan, alein der Zenger hey auf den Alben abgeprendt, vnd an verschinen phincztag nach, das ist den 3. november zu Gaczkho vnder Sitnigkh gelegen, derhalben ich mich mit den Mori Mathiaschen widerum gewendt. – Datum Tschernembl den 7. november in 1558 jar. Gehorsamer S. Semenitsch.

— **novembra 14. Varaždin.** Ivan Lenković izviestjuje kralja Maksimiljana, da su Turci grad Zrinskoga Lišnicu na Uni lumbardami razorili, i gradove knezova Blagajskih Otok i Bušević osvojili:

Copy articls an die khun. Mt. zu Bechaimb etc.

Wie aber dem allen, weil der feindt nun sein angefanngen gepey dasselbst in Crabaten verpracht, den thurn Lysnitz zerschossen vnd baidt flekhen besetzt, auch si der des herrn grafen von Blagay zwai

castell Ottokh vnd Wuschowitsch amb wasser mit der schiffung vnd geschutz, wie mier an gestern von den dienstleutten der enden fuer glaubwurdig angezaigt, mit gwalt auch erobert, vnd vierczig dasselbst meiner vnndtergebne fueskhneht zu Wuschowitsch zu stükhen zerhaut, vnd sih der Türkhisch haufen von tag zu tag zu ross vnd fues meerdt vnd sterkht, des vorhabens (weil nindert khain notturftiger widerstanndt oder rettung verhannden) alle dieselben granicz n vnd ortflekhen vnd villeicht merers einzunemen vnd zu erobern, vnd weil auch das neu khriegswesen, wais Gott wan, beratschlagt, angewent vnd in richtigkhait gebracht, vnd das auh der landt gegenwurtigs 58. jars bewilligung laut balder granitzen khriegszalmaister mier 'zugeschikhter auszug niht weiter, als bis zu endt gegenwurtigs monats novembris erkhlekhen wierdet, vnd dasselbig auh der zeit bei den landt, die sich nunmer vmb des khriegswesen nicht annemen, schwärlich aufzebringen oder zuerlanngen, bit ih euer khu. Mt. mit aller vnndterthenigister gehorsamb, wie ichs durch mein jungist schreiben auch gethan, bei jetzgedachten lannden ernstliche verordnung zethain, baider granitzen khriegsvolkh die drei verdint monat zum fuerderlichsten ausszuzallen; vnd weil die Turkhen mit schiffungen vnd geschütz ain fleckhen nach den dem anndern in Crabaten, wie vor gemelt, geweltiglichen einnemen, vnd sunders zweifels noh disen winter (wouer in niht mugliher widerstandt erzaigen wirdt) noh weiter greifen werden, das die jecz wohlgedachten landt ieren dreissigisten man (weil auf ier ristung der ennden niht notturfftige vndterhaltung zubekhumen) zum wenigsten auf zway monat, biss das neue khriegswesen angeordent vnd in richtigkhait gepracht, oder bis die feindt durch Gottes allmechtigen schikhung wider abziehen, zum fuerderlichisten vnd an allen verzug mit aufmanung und ierer beczallung hinein zu rettung des ofitgedachen Khrabatlandts abfertigen wolten, wie ih dennen nun desswegen laut hieein geschlossnen copi geschrieben, vnd ob euer khu. wur. dem herrn baan, dem herrn graffen von Seryn vnd mier eillents vnd ernstlich vndterschidlich schriftlich aufzulegen, genedigist gefellig, ein anczall vnnser aller dreier vnndtergebnen khriegsvolkhs zu ross vnd fuess auf Crabaten biss auf euer kh. w. weitter genedigiste fuersehung zu legen, welches ich mich sonst von wegen entplessung der Windischen vnd Steyerischen granitzen ausser euer khu. w. genedigst beuelchs fuer mich selbst zu thain nicht vndterwinden mag, dan derselben auch genedigist bewist, was die jar her durch die volgedachte landte von wegen der offtgemelten Crabatischen ortflekhen vnd graniczen fuersehung vnd vndterhaltung erbarmliche beschwärden fuerkhumen, ier bewilligung dasselbst hin vnd auch gegen dem Mwr darzugeben, jetz aber laider wierdt innen ains thails derselben beschwärt abgeholfen vnd das feuer for ierer selbst aigen thor sein; Got der almehtige wel sih vnser erparmen.

Zum beschluss bit ih abermals eur kh. w. vndterthenigist, dem Crabatischen khriegszalmaister Hansen Khissl mit genedigister verordnung ains tails der alten Crabatischen ortflekhen beczallung vnd

merer seiner vndterthenigisten werbung vnuerzogentlich genedigst herein abzufertigen, dan bey dem jetzigen wesen dieselben flekhen, vnd zuuor der ist Wyhitsch vnd Repitsch, wo gleich monatliche beczallung auf sy verordent, aus mangl der profanndt ich schwärlich lennger enndthalten werden mugen.

Ich aber bin amb weg mit lärer hanndt an volkh vnd sunst auh schwahait halben wenig nutz, als wie man mih auf das ross hebt vnd legt, gegen derselben Crabatische granitzen dasselbst die Vskhokhen vnd annder gesintl aufzubringen, vnd eur khu. w. auf all sahen ehister genedigster hilf vnd beschaits zuerwarten, hab ih eur khu. w. noh lenngs vndterthenigst anzaigen muessen, vnd thue mih derselben allzeit gehorsambist bewelchen. Datum Warasdin, den vierzehenden tag november anno 1558. jar. Euer kh. würde vndterthenigister gehorsambister diener H. Lenkhowitsch.

Ujedno javio je Lenković i stališem štajerskim pad Otoka i Buševića, te moli za pomoćnu vojsku, pišući jim medj ostalim: Darauf wo e. her. denselben armen clainen iberplibnen drimbl des Crabatlanndts vnd merrern nächst anrainenden lannden jeczt in den lessten vnd eusseristen verderben ainich hilf vnd rettung erczaigen wellen, so wär — mein gehorsam bit vnd vermanen, die vollig anczall e. h. dreissigster mans von stund an aufzumannen vnd zum wenigsten zwo monat beczallung geen Pethau darauf richtig zu machen oder zu erlegen, oder aber mit denselben gellt anders khriegsvolkh zu fuess, es sey nun Teutsch, Windisch oder Khrabatisch anzunemben, verordnung zu thuen, vnd hinein auf Chrabaten, also weil die profanndt halben ziechen mochte, abzufertigen. Fasc. 7, br. 5.

(Svršetak sliedi).

Razgovaranje meju papistu i jednim luteran*(om)*

stumačeno po Antone Seńanine, štampan*(o)* u Padove miseca setembra po Gračioze Perkačine godišće MDLV.

Predao u sjednici filologičko historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti od 20 prosinca 1884.

Pravi član M. Valjavec.

To je naslov kńižici Antuna Seńanina koga napomińe profesor Šime Ļubić u II. svesku svoga ogledala kńiževne povijesti jugoslavjanske na strani 435 ovako: Senjanin Antun naštampa god. 1555. 16 u Padovi: Razgovaranje medju papistom i jednim luteranom. Za njim imaš u istoj knjizi od P. Vergeria Istrianina: Ena molitev krsčenikov. Iztisak u knjižici s. Marka u Mletcih.

Ona ‚molitev' što ide iza toga razgovarańa štampana s Verđerijevim potpisom pisana je slovenskim jezikom i ne potiče od Verđerija nego od P. Trubera, a preštampana je u ļetopisu matice slovenske u Ļubļani za leto 1882 i 1883 pod naslovom: droben spisek Truberjev po prijepisu g. Š. Ļubića.

O Antunu Seńaninu ne zna se dosele ništa. Ali pošto je ńegov spis sačuvan vaļa da jedino u eksemplaru koji čuva Markova biblioteka u Mlecima — Miscellanea Marciana 1944 (CXCI. 7) — a važan je osobito s toga što je rijedak ostatak protestantske literature u Hrvata, preštampava se ovdje i radi jezika po prijepisu, koji onomlane po drugi put učini profesor Šime Ļubić, pravopisom današńim a ortografijom akademijskoga riječnika.

Papista: Jesi ti jedan jošće od onih ki se hvastaju za imiti didinstvo od raja po vere brez zarabļenji?

Krstjanin: Bog ne prijimļe dila ka nisu doučińena, i buduči Isukrst doučinil dila za me, kada ja imam svitlinu od ńega i veru za moći mu verovati i prijat ga za moje z jednom takovom verom, prihajam za priticati raj brez mojih zarabļenji.

Pap. Te znam na prvu, ti jesi jedan velik luteran, tudje ti skačeš za govoriti od vere, hoćeš da ona gre naprida i da dila naša jesu za ništare.

Krst. Mi ne pogrdujemo dila narejena od boga i učińena s verom, da ako dobra ona ka činite vi ka jesu brez vere i sańana od ļudi i u velikom dilu protivna narejenjem[1] božjim.

Pap. Ne veruješ ti svetim skupšćinam rečenim papom i od svetac i otac starih ki jesu oni ki udržuju[2] crikvu?

Krst. Ja ne verujem druzim nego svetomu vanjelju[3] sina božjega Isusa Krsta, gospodina našega, i onim ali skupšćinam ali svetcem ali otcem ki jesu vazda bili tvrdi na tim.

Pap. Hoću te pitati[4] od nikih drugih čļani a pravo reči[5] mi, bi l' imil ti sminost za poiti udiļe sprida jednoga kraļa brez imiti kako jednoga ki bi te popeļal i molil za te? ne stanovito[6], za to hoćeš ti reći da ima se poiti udiļe ku bogu i molit ga brez vazeti usridenje od koga svetca.

Krst. Popadaš ti kolika slikanja od svita jesu ti draga, ja niman za slidovati[7] nego besidu božju ka me uči čisto da sprid pridem udiļe sprida otca nebeskoga[8] i molim ńega za jedinoga vsridnika Isukrsta, znajući[9] i za to ja nisam dostojan da silujući se za poslušati ńegovoj voļi.

Pap. Jesi ti u prevraćenoj misle od onih ki taje da papa jest glava od crikve i udržati na zemļe misto od svetoga Petra i od boga?

Krst. Ja sam u misle da u pravoj crikve od Krsta ni druga glava nego Isukrst sam, i verujem dobro da od rimske crikve, ka jest jedna stvar preļubodevnena i spurijana, jest sada glava on preveliki licimira i tamńak od Pavla četrtoga.

Pap. I mi dimo da potribuje poslušati svemu onomu ča zapovida papa, jošće ako on živije zlo, za č Isukrst reče: činte ono ča vam zapovidaju a ne činte po dilah ńih.

Krst. Ča ima činiti jedan s drugim? pisci i farižei pripovidahu nauk Mojzesa narejen od boga, za to Krst reče da u onom imaju biti slišani, papa stanovito hoće siliti ļudi da veruju stvare od ńega sańane protiva vlastitoj riči božjoj.

Pap. A ča ti diš od sakramenti? crikva, ka ima oblast, hoće da budu sedam, i tako mnogo vrime jest se obslužilo; hoćeš ti protiva reći još tomu?

Krst. Sin božji jest naredil dva sama, to jest krst i svetu večeru ali pričešćenje, drugi pet jesu priloženi od vaše glave i vam se vidi lipa stvar za htiti se učiniti pametniji nego jest bog i Isukrst i duh sveti.

---

[1] U prijepisu: ‚naregiegiem' mjesto naregiēgiem to je: naregiengiem.
[2] ‚xudarxugiu' svakako pogrješro.
[3] ‚vagelgiu' vaļda je crta nad a ispala mj.: vāgelgiu.
[4] ‚Hoichute pitate' mj. hochiu te pitati.
[5] mjesto reci, ali se i u imperat. pogrješno govori reči.
[6] ‚stanonito' je štamp. griješka.
[7] ‚slidoueati' je štamp. griješka, tako i
[8] ‚nepescoga'
[9] ‚znagiuchij'.

Pap. Po vode od krsta mi prijimļemo milost i duh sveti i onda tudje nastanemo krstjani osvitļeni, a ki ne prime onu vodu ne more najti milost pri bogu ni osvitļenje. Ča diš ti od toga?

Krst Izabranje jest vične, za to izabrani jesu ki najdu milost pri boge, od koga ishaja spašenje naše, a ne od vode. Istino jest da ona ima se prijati i krstiti se s čistom vodom od zakonskoga službenika brez vaših ulji, sole i sline i krizme, ka jesu namazanja i omamļenja od ļudi.

Pap. Kako? jesu le biskupi oni ki konsakrivaju one tri ulja s toliko lipimi čeremonijami na dan četrtoga velikoga; za č nimaju se staviti u vodu od krsta, budući svećeni i budući tako učinili naši prvi toliko vrime udiļe?

Krst. Znaš za č? za č naša regula jest ovo da ne ćemo pristati da u crikve ima se za učiniti[1] stvar ku ni naredil Isus Krst: Isus Krst ni naredil ta ulja, za to mi jih ne ćemo, nika naši prvi jesu je potribovali koliko se hoće.

Pap. Tako ne ćete htiti da vaši sini budu krizmani i pomazani na čelu, i da nemoćnici kada stoje za umriti budu takaje mazani po očah i ušah[2] i po ostalih misteh?

Krst. Bog nas[3] čuvaj od takovih psovanji. Kada se mažu čela maļahnim, vaši biskupi vam daju razumiti za pristaviti vam, i kada mažu bolniki, diju da po ovom pomazanju odpušćaju se grisi. Ka hote biti psostine, ako ta nisu? odprite oči, odprite.

Pap. Za č se ne poklańate vi tilu i krvi Krstovoj u oštije posvećenoj?

Krst. Isukrst reče: jijte i pijte u moje spomenutje, ne reče: zdvignite gori i poklonite mu se, ni: nosite ga na pročešijon.

Pap. Za to vi verujete le za vazeti i blagovati istino ńegovo tilo i piti istino ńegovu krv svaki čas ki se pričešćujete?

Krst. Brez sumńe svako krat, ki mi vernici častujemo večeru, prijimļemo istino ńegovo tilo i prijimļemo istinu ńegovu[4] krf, i on kruh i ono vino nisu naga[5] zlamenja, i hoćemo da jošće i svitovni imaju prijati krf, za č Isukrst reče: pijte od ovoga svi, ku naredbu ne mogu prominiti ni papi ni končiliji ni anjeli nebeski.

Pap. Velika stvar jest da hoćete biti tako ostinani za htiti le piti, jošće da ste svitovni, krf posvećenu kako pije ju redovnik pri oltari; ne uzmožuje[6] se vam da u oštije to jest u tile udrža se jošće krf?

Krst. Gospode ne, ni dovoļe da potribuje činiti trizmeno ono ča zapovidal jest Isukrst. Isukrst reče: pijte svi, ni reče: službenici samo pijut[7] a druzi ne. I ostinačijun i skupa nečistvo veliko jest

---

[1] ,viciniti.
[2] ,ociah, vussiah'.
[3] ,na'.
[4] ,gnegou'.
[5] možda štamp. griješka mjesto: nego.
[6] ,vsmoxugie'.
[7] ,piutt' upravo: piju t'.

vaše da, imijući s jedne strane naredbu vlastitu od Isukrsta, z druge rasutje i neposluh[1] od nikih ļudi hoćete brže slidovati nego onu.

Pap. Da pustimo sada to ča jest od mańe potribe. Ako vi spovidate da prijimļući oštiju kada se pričešćujete vi prijimļete[2] istino tilo Krstovo, i pijući s kaleža pijete istinu ńegovu krf, za č za to odprikujete vi za priti na naše maše, u kih se častuje ono isto posvićenje ko bi učińeno na križu i ondika jest istino tilo istina krf Krstova?

Krst. To jest himbeno. Vaša maša ni posvićenje, u onoj vašoj oštije ne prijimļe se tilo, u onoj čaše ne prijimļe se krf Krstova, za č vi ju ne činite po naredbe Isukrstovoj, za to ista maša jest velika idolatrija i omraženje, htijući vi reći da ona jest posvićenje i da se mora pridružiti to za živih to za mrtvih, i da se čini preobraćenje, i budući ju oskvrnili od tolikih usridenji od svetih mrtvih, od tolikih kako začaranji i od tolikih drugih nečistvi. Činite kako činimo mi, to jest da jedan zakonski službenik vam pripovida i vas nauč', ča jest ona božastvena večera, i pak vam poda kruh i vino po vlastitoj naredbe Krstovoj, i onda, ako budete imili veru, prijat ćete ńegovo tilo i ńegovu krf.

Pap. Zovete vi zakonskoga službenika jednoga popa ki jest rejen i mazan uljem svećenim po rukah jednoga biskupa katoličaskoga?

Krst. Gospode, ne Jest jedna smamija i jedno okrabuļenje sve to ča čini on biskup, najme kada u jedno niko od godišća on se stavi za čariti ona nika troja ulja (kako ju(r)ve jest rečeno) i pak s jednim od onih maže ruke jednoga popa i veruje da mu daje moć za činiti priti Krsta u mese i kostah dolika s neba za mrmńati nike riči sgor jednoga malo testa. Stanovito jest sramota le za pomisliti, toliko veće da obikujete reći da ne potribuje da on takof pop bude jedan opijavac, jedan kurbar, jedan igarc, jedan smutńak, jedan neslovńak i jedan prasac, jere ne protivujući to sve, vi hoćete da u kriposte od onoga pom zanja on more pridobiti oblast za učiniti kada hoće priti Isukrsta na zemļu. Ako ne biste bili slipi, biste se oćutili od tolikih velih nepodobšćin.[3]

Pap. Ako ti imaš toliko zle misle, mnim da ti imaš jošće imiti malu skrb od duše tvoga otca, od koga jesi didinak, i nimaš nigdar moliti za ńega.

Krst Pisma u tom jesu, prekrstjanine, ka diju, ki umira s živom verom u boge ima život vićńi, ki nima živu veru i ne umre u boge jest dijavlef, zato jest pretašćina i nečistna stvar moliti za mrtvih.

Pap. Ja znam da vi biste htili jošće da papi ali službenici crikveni bihu se imili oženiti, da ta stvar jest od apostate ali otvernika i od polovernika.

Krst Ti zoveš stvar od apostate ali od polovernika onu ku gospodin bog jest zapovidal u svih naravah od ļudi, to jest pre-

---

[1] ‚neposlug'.
[2] ‚prigimglite'.
[3] ‚nepodobschyni'.

sveti matrimonij, i vi drugi jeste od tako prevraćena suda da hoćete da vaši popi živiju brže sada s jednom bludnicom a sada s drugom, nego s obdankom počtenom.

Pap. Mislim jošće da ti ne greš nigdar se spovidati ni popu ni fratru ni skrbiš se za imiti od ńega odrišenje ni za učiniti pokoru ali zadovoļenje, ča on ti zapovida za tvoje grisi.

Krst. Človik ki razumi istinu nima se spovidati nego bogu i bližiniku kada ga jest naudil, paka druzi ne mogu me odrišiti nego sam bog i ni drugo zauzmoženje[1] za grisi nego zauzmoženje[1], ko učinil jest Isukrst.

Pap. Nigdor more vlisti u raj, ako on ni dobro očišćen od oskvrńenji od svojih zlih dil i tamnih besidof, za to jest potribno da budet purgatorij za tim životom. Da ti jeda jošće to ne veruješ?

Krst. Pače verujem da jesu dva od purgatorijov: jedan jest za duše i ta jest krf od Isukrsta blaženoga, ki jest je očistil i opral, ni more biti drugi purgatorij za duše. Drugi jest ki spražńuje i sčišćuje mošńe, žitnice i vinarice, i ta jest papin od popof i fratrof.

Pap. O nebore ti! ti hoćeš još reći da papa ne more dati induljenčije i pomoće i prostiti sagrišenje i muku, i kada hoće zahraniti odrišenja od nikih grihof.[2]

Krst Nebog[4] si ti tvoje duše, ako ti misliš da drugi mogu odpustiti grisi, budut[5] kakovi se hote, i za prostiti sagrišenja i muke nego bog po Isukrste.

Pap. Sve te tvoje misli i umenja jesu nova i samo od trideset osam godišć od sle jesu počati biti učena od Martina Lutera 'l od[6] onoga inoga imenom Verjerija, ki hote veće radiji[7] i brže pojti služiti onim luteranom i ńim pomoći nego biti biskup i služiti papi, i da bi ga djaval ponesal toga istoga, za č nam veliku skodu čini.

Krst. Sve te naše misli i umenja jesu stara i počahu učiti se od proroci, od Isukrsta i od apustoli, i papi ali antikrsti svojimi stvorenji obrivenimi i pomazanimi bihu je zakopali i sakrili pod druge misle i umenja smišļena i sańana od onih. Martin Luter istino i drugi naši službenici nisu učinili umenja nova da nauci ka jesu stara i ta jesu katoličaska i božastvena.

Pap. Nesrećni vi bihote se imili le oćutiti, ako ne bihote bili slipi i smamni, da gdi vi jeste, vazda jest kogode smućenje i nevoļa, i gdi jest crikva rimska, vazda živije se u veseļu i u miru. Ne vidite da svaki čas jesu mnozi od vas obišeni i sažgani ali najmańe utamničani i bandeni.[8] To jest le znamenje da vi jeste u navidoste božjoj.

---

[1] ,sausmoxenge'.

[2] ,grihouf'.

[3] možda je boļe čitati: induljencije i tako sve ostale iz talijanštine primite riječi kao konšiencija ili kumšiencija, supersticioz, superstición, devocion.

[4] ,Neboh'.

[5] upravo: budu t.

[6] ,lod'.

[7] ,radíj'.

[8] ,bādeni' t. j. banđeni.

Krst. Ako to jest dobro zlamenje za imiti za poznati oni ki jesu u navidoste božjoj, tada potribuje reći da Isukrst jest bil on jošće u navidoste božjoj jere on jest bil u sve vrime života svoga umaran i pogrjen od farižei i na skončanje laćen, vezan i popeļan za umriti sgor jednoga križa kako jedan razbojnik, i naprotivno potribuje reći da ona sinagoga od poglavicov, od redovniekof, od pisac i fariżeof jest bila istina crikva, jere bihu bogati i živijahu s mnogom svitlostjom i oholijom.

Pap. Vidi se le da morija, glad i rat[1] i svako zlo grede cića vašega računa, jere vi ste se dilili od umenja i misle od vaših starijih.

Krst. Te nevoļe i protivstva nahajamo u pisme da obikuju priti tako nečistivim kako dobrim, ni za imit je moramo reći da smo u navidoste božjoj, ni za nimit je u miloste.

Pap. Da ča hoćeš umiti odgovoriti na ovo da u kućah ali gdi vi druzi pribivate veće krat vidi se biti smutńa, dim meju mužem i ženom, meju otcem i sinom, meju brati? Ni to jedna stvar sramotna?

Krst. Ako smućenje bi bilo za drugi račun nego za poznanje ali nepoznanje od istine, stanovito je da bi bila stvar sramotna za viditi smutńu; da kada ona jest, za č jednomu otac nebeski jest učinil milost za razumiti istinu, drugomu računu, ovo jest stvar ku Isukrst jest napovidal da imijaše priti i biti zlamenje da u onoj takovoj stvari imijaše biti od ńegove svitline i od ńegove vere, ka ni stvar od svih. I jest silno da oni ki jesu puteni i nimaju ju imaju u navidoste i progańaju duhovnih ki imaju ju, ovo je narafsko[2] i naredno[3].

Pap. Ki ne zna da ti nimaš činit se konšienčiju za jisti meso u petak i sobotu ni u kvatrah ni u vijilije i u korizme?

Krst Duh sveti diju čisto u svetih pismeh da človiku vernomu jest dostojno jisti zahvaļivajući bogu od svakojake piće u ki se hoće dan, i jest umenje djavļevo zavezati i mučiti kumšienčije, zakratiti danas jednu jistvinu a zjutra dopušćivajući.

Pap. Ne veruješ ti najmańe da zlamenjem od križa, na kon bi propet Isukrst, čine pobignuti djavli, za č mu za to ne činiš počtenje, za č mu ne odnameš beritu?

Krst. Djavli nimaju straha od zlamenja, da dobro od božastva i moći Isukrstove Ja istino onda činim počtenje križu, kada za ļubav moga otca vičńega podnašam u strpļenju križ od nevoļef ki ńemu jest drago staviti na me.

Pap. A ne veruješ ti da dusi ali duše od mrtvih pridu kada kole za prikazati se prijatelem svojim i navistit jim od raskladnih stvari ke se čine na drugom svitu?

Krst. Gospode ne, da ne verujem, cića česa tudje kada duša jest izašla vanka s tila ona gre kamo bog jest preodlučil i ondika ona

[1] ‚Rata‘
[2] ‚narafťco‘.
[3] ‚naredna‘.

stoji da se ne dili veće do vrimena od najzadńega suda, i znam dobro da vi papisti biste radi da bi se imilo verovati prikazanjem od mrtvih, jere z onimi po vašem fra Grgure i po drugih superstičiozeh jesu htili ukazati ta vaš purgatorij.

Pap. Ča ti diš od putovanji, ni dobro pojti u mista daleka za viditi gdi počivaju tila od svetac, a to da nas pomogu u naših umaranji*(h)*?

Krst. Sveci nisu nigdar želili jednu stvar takovu, pače kada bihu u živote pokarahu takova putovanja, da vi drugi obikujete pojti tako volńo za učiniti nepodobšćin i tamnosti pod imenom od devočijonof.

Pap. Najme bi imil verovati od gospoje od Loreta, a ne karati onih ki gredu za viditi onu presvetu kamaru u koj naša gospoja bi pozdravļena od anjela i hrani svoga sina i bi prnesena[1] simoka od anjeli.

Krst. Najme bihote imiti sram za verovati onoj prevelikoj laži i himbe. Anjeli imaju drugo ča činiti nego stati za nositi zidi na ramenah od Žudije u Italiju.

Pap Tajiš ti dobro zdvignuti ti beritu i pokloniti se sprida prilikam učińenim na čast božju i gospoje i svetcem?

Krst. E tajim i dim da jest idolatrija gnila, budući besida božja čista i svitla ka di da se nima poklańati ni častiti prilike, a vi na sramotu gospoda hoćete je počtovati i klańati se s beritami i s kolinami i z incensi i svićami.

Pap. Ne verujem da jest nijedan prokļat[2] na svitu ako ti nisi, imijući tolike zle misle, da po sriće ti se hoćeš spotati od prokļastvi[2] papinih.

Krst. Brez himbe, ča ima činiti papa s dušom mojom? le da ona bude zjednačena i skupļena s krstom, ni papi ni djavli nimaju slobod sgor one.

Pap. Jedna stvar jest, ja se zabļivah pitat te: ča diju ti vaši meštri d redof od svetoga Duminiga i Frančiska i svetoga Benedita i od tolikih drugih u kih naši stavļaju ufanje od spasenja?

Krst. Dimo da jest jedno samo redovstvo istino i to jest ono od Isukrsta, a ki išće drugo i stavļa svoje ufanje u drugo, odnimļe i pogrduje ono Isukrstovo, i po sebe dimo da on fra Duminik Spańol od sela zvana Kalorga bi poglavica od ipokrižije i od superstičijonof i ime jošće od hinca, i da fra Frančisko od Ažiža bi jošće jedan hinac i nime nigdare rane, da ono bi jedno veliko besidovanje i himba.

Pap. Hoćeš ti reći da človik nima svoj[3] libar arbitrij i da ni u svojoj slobode i htiti se spasiti kada on hoće?

Krst. E hoću reći da ga nima i ne more htiti se spasiti, ako

---

[1] ‚parnesena‘ posve po slovenskom jeziku mjesto prinesena.
[2] ‚prochgliat, prochgliastui‘.
[3] ‚da clouih nima svogiu libar Arbitryg‘.

dobrota božja ne prosvitli ga duhom svojim i ne čini ga verovati i htiti spasenje.

Pap. Misliš ti moći se spasiti prez trudenja za reći otče naš i zdravi Marij, brez udržanja nikih dni od nikih jistvin brez žežina i ne dati robe fratrom?

Krst. Ako pismo potvrduje da nijedan more pridobiti život vični po djeleh od zakona, ki jest le zapovidan od boga, drugače Isukrst bi bil umrl zaman, kako hočeš ti moći se spasiti čineći nike tvoje dila zapovidana od ļudi i protivna voļi božjoj?

Pap. Kada vi drugi ulizete u jednu od naših crikaf, vi ulizete kako psi i ne marite se vazeti naše vode svete ni za odpušćenje naših grihof[1] ni za duše od minutih, ko nemilosrdje jest to?

Krst. Pače vaše jest nemilosrdje i psostina na boga prevelika za htiti pridati jednoj malo vode očarenoj i osoļenoj kripost i moć za potrti i odprati grisi, a da ča bi učinila krf božja?

Pap Ono ča nam veće potribuje jest, da mi imamo na zemļe jednoga vikarija božjega i od Isukrsta a to jest papa, ki brez sumńe ima kļuči[2] od raja i purgatorija i od pakla, i pohvaļivajući on sve te naše misle i dilanja, hoćemo je imiti za dobre na sramotu vašu.

Krst. To jest veće nego neslijena misal od svih druzih ku imate vi putni, ča jest verovati da jedan človik tamni ima držati misto od Isukrsta predobroga, stanovito ki jest duhovan ne more slišati vekšu[3] psostino[4], i gdi vi hoćete imit ga za vikarija Isukrstova, mi ga držimo za preveloga antikrsta i činca poglavitna od velikoga djavla.

Pap. Hoćeš ti reći da svi naši stari jesu pogubļeni i toliki i toliki druzi po svem svitu, za č nisu razumili i obslužili te stvari po način ki razumite i obslužujete vi? To bi bila jedna stvar činiti boga od veće nemilosŕjiva.

Krst. Bog je poslal svoga sina Isukrsta u puti ki jest naučil ki put ima se držati ki hoće pojti u život vični. Za to ki ńe će hoditi po onom, da činiti sebi svojimi možjenami druge puti protivne (kako činite vi papisti), upada pravo u nemilost božju, ki ne more se reći da jest nemilosŕjiv, da prepravedan, ako on osujuje pogrdnici od svoga nauka i voļe. Hoću za to da ti znaš da mi ne dimo kako diš ti da svi naši minuti jesu osujeni, jere u svakom vrimenu je jih bilo u raskladnih misteh od onih ki imijući dar od žive vere jesu razumili i obslužili stvare kako je razumimo i obslužujemo mi i jesu pokarali vaše licimirije i idolatrije kako karamo mi da papi s vašimi drugimi popi i fratri jesu ponašali tih takovih za polovernici i jesu jih progańali dar do smrte kako čine jošće sada.

---

[1] ‚hrihof‘.
[2] ‚cugliuci‘.
[3] ‚vechsu‘ mjesto: veću.
[4] ‚psostino‘, je li i to slovenizam kao gore parnesena? kao da je Verđerij sam ovo razgovarańe sastavio.

Pap. Tada crikva rimska jest bila toliko vrime dugo u bludu i s ńom[1] vas svit.

Krst. Brez sumńe i duh sveti u božastvenih pismeh jest napovidal da svit imijaše se odveriti i razlučiti se od boga i da pridući Isukrst na zemļu bi bil našal malo veri, i tako nimate se čuditi ako vidite da jest sustrilo ono ča mudrost božja reče da se ima sustriti.

Pap. Zatvaram mi uše na tolike tvoje psostine i polovernoste, stoj u zal put, molim boga vidit te jedan dan na sohah ali vržena u jedan ogań i da ja nosim prašće.[2]

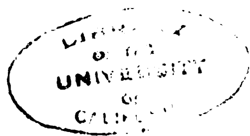
Krst A ja molim boga da ti da svako dobro, i vidite ofdika ke plodi rodi vaš nauk puteni to jest srdbe, jadnoste i psovanja, i jeli bihote imili činiti s pismi božanstvenimi silujući se naučiti istinu, ako vam vidi se da smo u blude, stavļate ruke na sohe i ogńi; vidi li se vam da to jest put Isukrstof?

Pap. Za to krat nisam se maril pitat te da s poglavistvom od pisma ti bi mi imil ukazati ono ča si rekal, ni ja na protivno sam ti htil reći računi ke jest ganula sveta crikva za učiniti lipe svoje naredbe (ako prem za reći istinu ne znam je ja jošće), da zjutra oli jedan drugi dan hoću prit te najti skupa s jednim fratrom mnogo učenim ki jest studijal i stal veće od trideset godišć u studijeh očitih, i hoćemo viditi kako hoćeš umiti odgovoriti.

Krst. Pridi kada ti drago i s koju t je drago, ali ja k vam, i ako prem nisam bil na studije, le ufam se u dobrotu božju da se hoće dostojati staviti u dušu moju ńegof duh i u usta svoja besidu svoju, od kuda ja budem mogal braniti nebesko učenje ko ńegof ļubļeni sin prnese[3] na zemļu.

---

[1] ‚i Isgnon'.
[2] ‚prasschie' riječ mi nepoznata.
[3] ‚parnese'.

STARINE

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI.

KNJIGA XVIII.

U ZAGREBU 1886.

U KNJIŽARNICI JUG. AKADEMIJE L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH).

TISAK DIONIČKE TISKARE.

STARINE

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

KNJIGA XVIII.

U ZAGREBU 1886.

U KNJIŽARNICI JUG. AKADEMIJE L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH).

Dionička tiskara u Zagrebu.

SADRŽAJ.

Prilozi k razpravi: Imena Slovjenin i Ilir u našem gostinjcu u Rimu poslije 1453 god.

(v. Rad knj. LXXVIII.)

PRIOBĆIO DOP. ČLAN DR. IVAN ČRNČIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 29. studenoga 1884.

Prva doba do 1485 god: samo Slovjeni.

I. 1449.* 28. maji. In Dei nomine Amen. Constitutus personaliter cor(am) me infrascripto domino potestate (?) infrascriptus Franciscus, et produxit infrascriptam petitionem, cuius tenor talis est, v(idelicet): Comparuit coram Vobis nobili viro Nerio de Franchis pro sancta Apostolica Romana Ecclesia, et sanctissimo domino nostro domino nicholao (sic) diuina prouidentia papa quinto hon(orabili) potestate Ciuitatis Viterbij . . . . . . Franciscus quondam (?) petri carracterij[1] de *sclauonia,* habitator Urbis, et coram ipso domino potestate produxit patentes (?) literas seu publicum instrumentum . . . . . continentem protestationem (?), mandatum et processum et inhibitum in eo contentum, manu publici notarij subscriptum . . . . . . et solito sigillo cum cera rubea intercluso in cera alba cum cordula rubea dicto instrumento . . . . . Reuerendissimi domini decretorum doctoris domini vannugi (?) . . . . curie causarum camere apostolice . . . . . executoris ordinarij ad contenta in dictis literis et publico instrumento . . . . . specialiter deputati . . . . . . instru-

---

* A „locatio Petri de Segna de una domo quam locavit Cath(arin)e de Zagabria 1446", kako je u popisu: „Inuentarium scripturarum quae reperiuntur penes Venerabilem Societatem S Hieronymi Illyricorum de Urbe, per q. D Antonium Rosaneum de anno 1562 tunc temporis eiusdem Ven. Societatis Presidentem confectum, et per me Simoonem Turrinum presbyterum Iadrensem eiusdem Societatis Capellanum, jussu dominorum officialium praedictae Ven. Societatis in hanc meliorem formam restitutum 1586" („Istromenti, I. I. 158—9), ta izprava je propala, kako je i nekoliko drugih tutu popisanih. A ova Kata možda je ona ista koja pod II.

[1] po talijansku: carrettiere = kolar ili vozac.

mentum, ut premititur, in publicam formam producturum (?) . . . . . . exequi et executioni mandari . . . . contra Jacobum de monte pescario,[1] et magistrum Angelum . . . . . de Viterbio, detentores et occupatores bonorum ad dictum Franciscum spectantium et pertinentium in dictis literis seu instrumento productis, de quibus supra fit mentio, contentorum et alios quoscunque . . . . . . vel modo aliquo impedientes vel molestantes dicto vel facto executionem literarum et instrumenti . . . . . . contentorum, et maxime pro executione eorum, quod (?) mitti et poni possit (?) in realem et corporalem possessionem infra scriptorum bonorum, v(idelicet) unius domus cum orto *(sic)* et cellario, posite in ciuitate Viterbij in contrata podiaro (?) . . . . . bona domine Caterine . . . . . . Johannis . . . . . . bona antonij petri . . . . . via vicinalis . . . . . et vinee vineate posite in territorio Viterbij in contrata . . . . . . quod pensionem et fructum dicte vinee et domus per eum detentarum et fruitarum jam pluribus annis elapsis singula singulis respondeat, det, tradat, restituat, soluat, dicto Francisco, et dictam domum et vineam liberam et expeditam dimittat et relinquat . . . . sic etiam precipiat et mandet dicto Jacobo de monte pescali . . . . . . quod dent, soluant et restituant dicto Francisco ducatos auri quinquaginta quatuor de camera pro expensis factis et taxatis in causa et causis Viterbij . . . .

Acta fuerunt omnia et singula suprascripta per me Johannem notarium infrascriptum in Ciuitate Viterbij in palactio *(sic)* habitationis et residentiae domini potestatis, videlicet in sala magna ubi jus redditur, anno millesimo quadragintesimo quadragesimo nono, ind. XII, die vero vigesima octaua mensis maij, pontificat. smi. in X°. (= *Christo)* patris, et domini nostri domini Nicholai pape quinti . . . . . .

Ego Johannes quondam Francisci (?) . . . . notarius . . . . scripsi (L. S.) . . . .

Autographum membr. in archivo congregationis s. Hieronymi Illyricorum de Urbe.

II. 1451. 21. jan. In nomine domini Amen. Anno domini mil(es)imo $\overset{c}{\text{IIII}}$[2] LI, pontificatu domini Nicolai pp. V^ti^, indictione XIII, mensis januarij die XXI, in p(rese)ntia mei notarij et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum Quia (?) umane nature condictio statum habet instabilem, et ea que visibiliter videntur habere existentiam, interdum et visibiliter . . . . . non esse: idcircho *catarina stephani de frigoli (di)strict(us) sclauonie*[3] existens Rome in r(egio)ne pontis in burgo sancti petri, gra-

[1] nižo: *pescali,* a to valja da ono u Toskani.

[2] Ov bilježnik i ovdje i drugdje za 400 piše „IIII“ (= 4), i „c“ (= centum) nada tim.

[3] A „caterina *valit* (valjada: Valić?) de frigoli *sclaua* r(egio)nis pontis in burgo sancti petri“, ovako tu ženu isti bilježnik, „julianus jotij nardi listij“ na 7. aprila 1450 godine zapisa u izpravi, kako je ona 70 dukata ostavila u nekoga Provensana Dardanova, što i ova izprava niže

(tia) omnipotentis dei sana mente, et conscientia pura, existens tamen corpore languido, timens umane fragilitatis p(er)iculum et future mortis euentum, quod omnibus est .... quia nil certius morte, et nil incertius hora ipsius mortis, nolens intestata decedere, hoc suum nuncupativum testamentum, quod de jure ciuili dicitur sine scriptis in hunc modum facere curavit et fecit. Et primo et ante omnia animam suam altissimo creatori et gloriosissime beate virgini marie eius genitrici, et beatis suis ap(osto)lis petro et paulo, et omnibus sanctis curie celestialis deuotissime commendauit. Et quando eius anima a corpore separata fuerit, voluit, ut ... cadauer suum sepeliri debeat in venerabili hospitali campi sancti, cui hospitali dicta testatrix pro eius anima reliquit unum lectum fulcitum. Item reliquit dicta testatrix pro eius anima suorumque parentum et mortuorum unum aliud lectum ecclesie sancte marie delle gratie[1]. Item reliquit dicta testatrix unum aliud lectum fulcitum venerabili hospitali sancti spiritus in saxia de Urbe, et ea hospitalia contenta fecit, quod plus de bonis suis petere non possint quoquo modo, jure, titulo, sine causa, saluis vero semper relictis et legatis supra et infra scriptis Item dicta testatrix fecit, instituit, creauit ..... ordinauit suos heredes uniuersales murellum[2] *sclauum,* petrum spalastrum,[3] et jo(annem) frollanum[4] *sclauum,* et quemlibet ipsorum in solidum, quibus, et cuilibet ipsorum reliquit (?) ipsa testatrix omnia bona sua, relictis et legatis supra et infra scriptis semper vero saluis. Item dixit et asseruit dicta testatrix in judicio .... prouensano dardani merciario r(egio)nis aren(ule) ducat. auri LXX, secundum quod app(aret) publicum documentum contentum in .... scriptum (manu mei juliani jotij nardi) listij publici notarij. Item reliquit dicta testatrix pro eius anima suorumque parentum et mortuorum infrascriptis executoribus ducatos LXX

---

spominje. A držim, da nije bila sjeverna, nego južna *slovjenka.* A i ta izprava je istica, ter na kvieru.

[1] „delle", to je očito, a „gratie" po prilici, i još po razlogu, što tada bijaše u Rimu tako zvana crkva.

[2] Morda: Marullum?

[3] I ovoga ovamo niže zove *slovjeninom.* A da je „spalastrum" = spalatrinum = spalatinum = spalatensem, to kaže V. i VI. izprava; prva ovako: „Martinus Petri sclaui .... donauit .... venerabili hospitali sancti Jeronimi .... et viris discretis georgio johannis sclauo, et *petro spalat⁰ (= spalatino) sclauo,* officialibus societatis et hominum sclauorum"; a druga: .... „domina Caterina ux(or) quondam petripauli sclaui de R(egio)ne sancti Eustachi .... vendidit .... petro georgij de *spalatro* sclauo de r(egione pontis .... quandam vineam". .. Vidj još izpravu od 23. jan. 1457 „spalatrum" (sa r), ovako je na talijansku.

[4] Najbrže: Frlan, kakov pridjevak je sada u Senju; a „Frlanić", ovako se je Boljunski (u Istri) župnik 1590 g. pisao, po Kukuljevićevih spomenicih na 292 s.

. . . . . . ad libitum ipsorum dispensandos pro anima ipsius testatricis modo infrascripto, v(idelicet): medietatem dictorum LXX ducat. auri pro nuptu et maritagio . . . . . . r(egio)nis pontis et ipsius testatricis, et aliam vero medietatem pro maritagio et nuptu honeste puelle johanne filie (?) ipsius testatricis . . . . uxori (?) strenui viri sbardellati de niconca (?) generali pedestrium conductori, saluis vero semper relictis et legatis supra et infra scriptis . . . . . dicte magdalena et johanna eiusdem testatricis filie morerentur in pupillari etate, vel postea . . . sine legitimis filijs . . . . . (successo)ribus . . . . . . quod una alteri moriatur, et si ultima decesserit sine filijs, ut supra, q. moriatur sine heredibus prefatis et executoribus infrascriptis (?) . . . . . , ad faciendum et disponendum, de dictis LXX ducatis pro anima ipsius testatricis ecclesijs infrascriptis quibuscumque eis melius videbitur. Et si . . . . . . seu alter ipsorum non vixerit, reliquit dicta testatrix prefatos LXX ducat. auri in hunc modum et formam, v(idelicet): tertiam partem ecclesie sancte marie in trespadin[1] r(egio)nis pontis in burgo sancti petri, et aliam tertiam partem ecclesie sancti petri principis apotolorum de Urbe, et ultimam tertiam partem reliquit dicta testatrix venerabili hospitali sancti spiritus in saxia de Urbe ad faciendum de dictis bonis sibi et pijs (?) relictis pro eorum libito voluntatis. Item reliquit dicta testatrix pro eius anima unum mataratum cum capitali et linteamine, quod est desuper . . . . . prefatis . . . . stephano . . . . . . ad faciendum pro eorum (?) libito voluntatis. Item reliquit, voluit, et mandauit dicta testatrix pro eius anima suorumque parentum et mortuorum, q(uod) fiat comestio[2] LX pauperum ipsius testatricis sumptibus et expensis soluenda per dictos heredes et executores infrascriptos de bonis et rebus ipsius testatricis. Item reliquit dicta testatrix ecclesie sancte marie in trespadin pro eius anima suorumque parentum et mortuorum unum calicem argenteum pretiatum quatuordecim florenos currentes, et tres ducat. auri, dispensand(os) per infrascriptos executores in dicta ecclesia pro anima ipsius testatricis. Item reliquit dicta testatrix pro eius anima suorumque parentum et mortuorum ecclesie sancte prasedis unum ducatum auri pro missis celebrandis in diuinis. Item reliquit dicto venerabili hospitali sancti spiritus in saxia de Urbe (?) campi sancti[3] pro sumptibus (?) sui funeris duos ducat. auri. Item reliquit dicta testatrix pro eius anima suorumque parentum et mortuorum . . . . tres ducatos et duas camisias Item reliquit dicta testatrix pro eius anima eius cadauer portantibus . . . . per eos.

[1] *transpontina*, pravo, za koju crkvu pišu, da je 1563 godine sazidana; no ovo kaže, da je jur onda nekakova bila. I ova izprava još jedan krat spominje tu crkvu; a i XII.

[2] da budu karmine, iliti dáća. A tako i Jakov Allegretti 1468 g. naredi, u XIV.

[3] Valja da se je zarekao, jer drugo je „hospitale S. Spiritus in Saxia“, a drugo „Campi Sancti“.

Item reliquit dicta testatrix *venerabili sotietati confallonorum sclauorum dicti burgi sancti petri*[1] .... *c(ura?) dictorum confallonorum.* Item reliquit dicta testatrix pro eius anima suorumque parentum et mortuorum cuidam nutrici et lactatrici .... duos ducat. auri, et eam contentam fecit, quod plus de bonis suis dicta nutrix et lactatrix petere non possit .... Item reliquit dicta testatrix pro eius anima suorumque parentum et mortuorum mon(asterio) sancti pauli quinque florenos currentes pro missis oblatis, illudque (?) contentum fecit, quod plus de bonis suis petere non possit quoquo modo, jure, titulo, siue causa. Cetera autem bona mobilia et immobilia, jura, nomina et actiones, presentia et futura, videlicet aurum et argentum, pannos lane et lini, et supellectilia, res, et massam ipsius testatricis tam in Urbe quam extra existentia existentia (sic) dicta testatrix reliquit dictis suis heredibus et executoribus infrascriptis ad faciendum et disponendum pro eorum libito voluntatis, saluis vero semper relictis et legatis supradictis. Executores et fideicomissarios huius sui ultimi testamenti, et sue ultime voluntatis fecit, instituit, creauit, et ordinauit prefatos murellum *sclauum,* et petrum spalastrum *sclauum,* et jo(annem) frollanum *sclauum,* et quemlibet ipsorum. Quibus et cuilibet ipsorum dedit et concessit plenam licentiam et liberam potestatem predicta omnia et singula effectualiter exequendi et executioni mandandi. Et hoc est suum ultimum testamentum, et sua ultima voluntas, per quod et quam semper et perpetuo ratum, gratum, et firmam habere voluit firmitatem. Et si non valeret jure testamenti, saltem valere voluit jure codicillorum, seu donationis causa mortis, et omni meliori modo, via, jure, et forma, quibus melius fieri potest et debet. Cassauit, irritauit, et annullauit omne aliud suum testamentum .... aliamque suam ultimam voluntatem, per ipsam testatricem alias (?) factum et factam, scriptum et scriptam manu cuiuscumque notarij publici ..... Actum Rome in R(egio)ne pontis in Burgo sancti petri sc(ilicet) in domo habitationis dicte testatricis, presentibus hijs testibus, v(idelicet), Stephano Jo(hannis) de *Sengnia (ovako) sclauo,* Ant(oni)o *busingnaco*[2] *sclauo,* Antonuccio de lanciano r(egio)nis pontis, stephano petri de gallipuli, georgio Jo(hannis),[3] stephano ant(onii) *sclauo,* et Antonio de predicta regione alijsque ad hec vocatis, habitis et rogatis.

Et ego (julianus jotij nardi) listij,[4] ciuis romanus, dei gratia publicus imperiali auctoritate notarius, quia predictis omnibus et

---

[1] Nije moći pročitati što je ostavila; no netko negda prije valja da je to mogao, zapisav na hrbtu te listine: „21 Junij (nije istina) 1451. Testamentum Cattarinae de frigoli sclauonae. Reliquit *duc. X* societati Confallonorum Sclauorum s. Petri in Burgo“.

[2] = bošnjak. Toga i XII. izprava pominje.

[3] Ovo, i ono: „Georgio Johannis *sclauo*“ u V. izpravi, i još: „Georgius Johannis de Singna de partibus Sclauonie“ u X., držim, da je isti.

[4] V. III. V. VII. i IX.

singulis interfui, et presens fui vocatus scribere cripxi (sic), et publicaui, et in publicam formam reddigi rogatus, meumque signum apposui consultum. (L. signi.)
Autograph. membr. Ibidem.

III. 1451. Testamentum Joannis *slaui,* in quo reliquit Coitati[1] *slauorum* de burgo[2] ducatos duos. 1451. Notarius Julianus Jocij Nardi listij.[3]

IV. 1453, 21 aprilis. a) Nicolaus Episcopus seruus etc. Venerabili fratri episcopo Tiburtino salutem etc. Pijs fidelium votis, illis presertim per que pauper. et miserabilium personarum hospitalitas et subsidium procurantur, libenter annuimus, eaque fauoribus prosequimur opportunis. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte di(le)ctor. filior. Hier(ony)mi de Potonia[4] et alior. pauper. Heremitar.

---

[1] = Communitati; no u matici najbrže da je bilo: societati, sudeć po II. izpravi.

[2] t. j. s. Petri, po II.

[3] Ovako u Turinovu popisu. Nu te oporuke nisam mogao naći.

[4] Ovo držim da je namjesto: *Potomnia* = *Potamnje,* na dalmatinskom poluotoku Peliešcu grad, za koji dobro znamo iz *„Potomanjskoga* Vieća", pjesme od davna, koju je Kurelac u „Runjah i Pahuljicah". i to vele shabno dao na svjetlo. Evo kako tote netko pjeva:

„Nad svim selim, vrh svih sgrada, *Potomnje* se paka vidi:
Dvori u njem kako od grada; sried dva brda liepo sidi.
Ti bi rekô, da po blagu stan ono je od pokoja,
Ali nije, neg po vragu od žalosti i od znoja.
Iz onega mjesta jadna mir se i pokoj dalek tjera,
Ter života sred neskladna još se uzdrži stara vjera.
Ondje tužna ja sam bila s Poljanića rodila se
Pak sred liepih skladnih vila *od Pelieśca* gojila se.
Moga otca sad na stanu ja stanovah u *Potomnju,*
Ki mi obilnu dava hranu, i od mene ima pomnju"

. . . .

„S te nevolje težke sgode, posred sbora veoma grda
Potomnjani pravdu vode, a ja utekoh posred brda".

. . . .

„Smirite se, bratjo mila, *Potomnjani,* smirite se!" . . . .
„Katić Matia usta gori, ter zavika: *Potomnjani!*
Nie potreba da se sbori, to se vidje prikolani" . . . .
„Za njim Ivan Vukac veli: *Potomnjani,* bratjo mila!
Zaludjeli vi jeste li? tu sramotna nije dila" . . . .

I držim da je „Potomnje" pravo, a ne „Potomje", kako je u dubrovačkom šematizmu od 1867 g. Ovdje bez *m,* a ondje bez *n!* I to mjesto da je obzidano: a tako to je grad, ter od davna. Pak držim, da je očito, da je „Potonia" = Potomje. Pak Potomnjanom ako je ono „vieće" na sramotu, nije ovaj Jeronim! On jim je, ako i nije bio dobar Slovjenin, na čast! I držim, da nije bio pop, kako je to rečeno

Dalmatiae et Sclauoniae nationum in Alma Urbe degentium petitio continebat, quod l(ice)t in d(ict)a Urbe pro suscipien(dis) diuersar. nationum paupteribus et egenis ad illam pro tempore confluentium[1] multa Hospitalia esse noscant(ur), *Dalmatica t(ame)n et Sclauoniae nationes* Hospitale pro suscipiendis special(ite)r *earumdem nationum* pauperib(us) carere noscunt(ur); propter quod ipsi pietate moti pro suscep(tion)e pauper. et personar. hu(iusm)o(d)i quoddam Hospitale sub inuocat(ion)e sancti Hier(ony)mi in ecclesia dirutta *(sic)* et discooperta sanctae marinae[2] de Campo martio dictae Urbis ad collationem dilecti filij nostri Philippi tituli Sancti Laurentij in Lucina presbiteri Cardinalis ratione ipsius tituli, cui prefata ecclesia subesse dignoscitur, pertinere,[3] ex pijs fidelium elemosinis, prefati Cardinalis ad id accedente consensu, construere et edificare, eamdemque ecclesiam reparare, et in ea caetera ad hospitalitatem necessaria conuenienter disponere et ordinare affectant.

Quare pro parte Hier(ony)mi et aliorum Heremitarum pr(aefa)torum nobis fuit humiliter supplicatum, ut attentis premissis, Ecclesiam predictam cum omnibus iuribus et pertinentijs suis eis pro fundando Hospitale huiusmodi ad usum predictum concedere et donare de benignitate apostolica dignaremur.

Nos ig(itu)r etc. huiusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati tuae mandamus, quatenus super premissis omnibus et singulis, ac eorum circumstantijs uniuersis te diligenter informes, et si per informationem huiusmodi, super quo conscientiam tuam oneramus, ea vera esse reperer s, et ad id titularis assensus accedat, Ecclesiam p(raedic)tam, cuius fructus, redditus, et prouentus duorum florenorum auri de Camera secundum communem estimationem, ut ijdem heremitae asserunt, non excedunt, cum omnibus juribus et pertinentijs supradictis eisdem heremitis pro fundando et construendo[4] Hospitale huiusmodi eadem authoritate nostra . . . . .[5] ita quod liceat Hier(ony)mo pr(aefa)to per se uel alium seu alios corporalem

---

u malo istinitu spisu: Della Congregazione Illirica e de' nuovi affreschi da essa fatti eseguire nella sua (?!) Chiesa di S. Girolamo", što je neki Pilip Maria Gerardi u Rimu 1853 g. dao na svjetlo. — A „Posonia", kako je u Arkivu za jugoslov. povjest u I. k. na 109 s., ono je dašto, pogrješno.

[1] Ovako shabno u svih prepisih, namjesto: confluentibus. A tomu držim da je skraćenica „confluen." kriva, i nerazbor prvoga prepisača.

[2] „Marinella", i to trikrat, u nekakovoj pravdi od 1516 g. medju kapitulom ovoga sv. Lovrenca i našim gostinjcem, kako to XXXVI. izprava kaže.

[3] U dvih drugih prepisih je: „pertinen." = pertinente (ecclesia). A tako i pristoji.

[4] Ovako još u četirih prepisih; a tako držim da je i pravo, a ne „conseruando", kako je u trih drugih.

[5] *„concedas et dones"* pristoji; no toga u podpunijih prepisih nije, nego piknje u dvih, a u jednom ništa; ali jest u skraćenih.

possessionem Ecclesiae, iuriumque et pertinentiarum predictarum authoritate propria libere apprehendere, illiusque fructus, redditus et prouentus (iure tamen dicti tituli semper saluo) in Ecclesiae et Hospitalis ac pauperum predictorum usus et utilitatem conuertere, alicuius licentia super hoc minimae requisita, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ceterisque contrarijs quibuscunque. Datum Rom(ae) apud S. Petrum 1453, Anno 7º.

Tako je od 1613 do 1625 g. većkrat prepisano, a sada u knjizi: „Jura diuersa romana Hospitalis, stantiarum, administrationis, et redditionis rationis", kojoj su samo gibna pobrojena, ter to je u 8., u 18., u 20., i u 26. gibnu.

b) Nicolaus Episcopus, seruus seruorum Dei: Venerabili fratri Episcopo Tiburtino salut. et Apostolicam Benedictionem. Pijs fidelium votis illis praesertim, per quae pauperum et miserabilium personar. hospitalitas et subsidium procurantur, libenter annuimus, eaque fauoribus prosequimur oportunis: Exhibita siquidem Nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Hieronymi de Potonia et alior. pauperum heremitarum Dalmatiae *seu Illiricae nationis* in Alma Urbe degentium petitio continebat, quod licet in dicta Urbe pro suscipiendis diuersar. nationum pauperibus et egenis ad illam pro tempore confluentium[1] multa hospitalia esse noscantur, Dalmatica tamen *seu Illirica natio* Hospitale pro suscipiendis specialiter *eiusdem nationis* pauperibus carere *noscitur*, propter quod Ipsi pietate moti pro susceptione pauperum et personar. hu(iusmo)di quoddam hospitale sub uocabulo sancti Hieronymi in ecclesia diruta discoperta sanctae Marinae de Campomartio dictae Urbis ad collationem dilecti filij n(ost)ri Philippi Tituli sancti Laurentij in Lucina prebyteri Cardinalis ratione ipsius Tituli, cui prefata ecclesia subesse dinoscitur, pertinen(te), ex pijs fidelium elemosinis prefati Cardinalis ad id accedente consensu construere et edificare eandemque ecclesiam reparare et in ea caetera ad hospitalitatem necessaria conuenienter disponere et ordinare affectant: Quare pro parte Hieronymi et alior. heremitar. dictor. Nobis fuit humil(ite)r supplicatum, ut attentis premissis ecclesiam predictam cum omnibus iuribus et pertinentijs suis eis pro fundando Hospitali huiusmodi ad usum praedictum concedere et donare de benignitate apostolica dignaremur: Nos ig(itu)r de praemissis certam notitiam non habentes, *(et)* hujusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus super praemissis omnibus et singulis ac eorum circumstantijs uniuersis auctoritate n(ost)ra Te diligenter informes, et si per informationem huiusmodi, super quo conscientiam tuam oneramus, ea uera esse reppereris *(sic)*, et ad id praefati Cardinalis assensus accedat, ecclesiam praedictam, cuius fructus, et prouentus duorum florenorum auri de Camera secundum communem extimationem valorem annuum (ut idem *(sic)* heremitae asserunt) non excedunt, cum omnibus juribus et pertinentijs supradictis eisdem heremitis pro fundando et conseruando hospitali hu-

---

[1] V. pod *a*.

iusmodi eadem auct(oritat)e nostra,[1] ita quod liceat hieronymo prefato per se uel alium seu alios corporalem possessionem ecclesiae, juriumque et pertinentiarum praedictar. auctoritate propria libere apprehendere, illiusque fructus, redditus, et prouentus (jure tamen dicti Tituli semper saluo) in ecclesiae et hospitalis, ac pauperum predictorum usus et utilitatem conuertere, alicuius licentia super hoc minime requisita. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, coeterisque contrarijs quibuscunque. Datum Romae apud sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicae millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio, undecimo Kl. May, Pontificatus Nostri anno septimo.

Tako je prepisano na kvieru, pak (po svoj prilici 1?51—1655 g.) izopačeno, što je Theiner, i to ne posve vjerno, dao na svjetlo (Monum. Slavor. Merid. I. 523.)

V. 1454. 20 martii. In nomine domini, Amen Anno domini millesimo IIII^c. LIIII., pontificatu domini Nicolai pape quinti, indictione secunda, mensis martij die XX. in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogator. martinus petri de *sancta cruce de sclauonia*[2] dudum et nunc habitator Urbis in R(egio)ne pontis, non vi, non metu, nec aliqua alia persuasione ductus, sed eius bona propria libera et spontanea voluntate, et ex certa eius scientia, et non per errorem donauit et titulo donationis irreuocabiliter et in perpetuum dedit, cessit et concessit, transtulit et mandauit *venerabili hospitali sancti jeronimi* existenti in R(egione) campi martis, et viris discretis Georgio Joh(ann)is *sclauo*, et petro spalat^o (= *spalatino) sclauo*, officialibus societatis et hominum *sclauorum* dicti hospitalis, et Georgio stephani *busagnaco*,[3] et Clementi michaelis de *capransa*,[4] petro giurcio,[5] et stephano ga-

[1] Ovdje nije ni „concedas et dones“, ni prazna prostora.

[2] Držim da nevalja na sjeverne Slovjene pomisliti, nego na južne, pak u tih iskati ovo mjesto „Sveti Križ“, ter od tada. No i u senjskoj biskupiji je tako zvana župa, i u zagrebačkoj, (pod Obed) i u ljubljanskoj (pola Kostanjevice), ter za senjsku pišu, da je od starine („antiquissima“), a za zagrebačku, da je od davna („antiqua“), a za ljubljansku, da je od prije 1258 g. I još jedna tako zvana župa držim da je tada bila u zagrebačkoj biskupiji, sudeć po ovom: „Ego Gregorius plebanus *Sancte Crucis de Velika* dyoc(esis) Zagrabien. 24. may 1492“ (Starine XV.). Pak je težko odsuditi, iz kojega je to sv. Križa bio taj Martin, koji 1461 godine još bijaše živ (IX.)

[3] = bošnjak.

[4] Držim, da je ovo po magjarsku, *Kaproncza* (V. Kukuljevićevo: Iura regni C. D. et Sl. p. II. p. 42—43), za *Koprivnicu* u zagreb. biskupiji, komu gradu jur 1432 g. jest spomena (Farlati V. 466.). Pak: . . . . „presentibus testibus, Andrea de Zagata (?) . . . . Clemente Michaelis de *charpecote* sclauone“, kako je u *prepisu* nekakove izprave od 16 novem. 1466 (XIII.), ono, držim, da je krivo prepisano.

[5] giurcio = Gjurčić?

liotti[1] *sclauis* hominibus societatis prefate et dicti hospitalis, presentibus, recipientibus et legitime stipulantibus pro se se ipsis ac *vice et nomine* dicti hospitalis et michi notario infrascripto, ut publice persone presenti, recipienti *vice et nomine* dicti hospitalis, ac vice et nomine omnium et singulorum, quorum interest nunc, et in futurum poterit quomodolibet interesse, id est, quandam vineam ipsius martini sex petiarum inter vineam vineatam et terram sodam cum tertia parte vasche vaschalis, et tini, et statij junct. pro indiviso cum alijs duabus tertijs partibus dicte vasche vaschalis et tini et statij ecclesie sancti blasij et hered. petri tartari positam extra portam castelli[2] in loco qui dcit (= *dicitur)* marinecta, inter hos fines, cui ab uno latere tenent menia urbis s. d. n. pape Nicolai quinti, ab alio latere tenet . . . . autem est via publica seu viculus vicinalis, vel si qui sunt, vel esse possunt ad dict. vineam plures, aut veriores confines antiqui vel moderni, vel vocabula veriora, liberam et exemptam ab omni canone, censu, et re sponsione, nisi tantum et dumtaxat censuatam ad respondendum omni anno et in perpetuum heredibus quondam matthei lelli[3] varatti R(egio)nis columne duas caballatas boni et puri musti exuberant. ex dicta vinea tempore vendemiarum cum omnibus et singulis introijtibus et exitibus suis, omnibusque suis usi ›us, utilitatibus, cómoditatibus, juribus, jurisdictionibus, et pertinentijs et adjacentijs suis universis, tam de jure quam de consuetudine ad dictas res supra donatas spectantibus et pertinentibus. Item simili modo et forma dictus martinus donauit, et titulo donationis, ut supra, dedit. cessit et concessit dictis hospitali et officialibus jam dictis ac prefatis hominibus dicte societatis hospitalis jam dicti et michi notario infrascripto, ut publice persone presenti recipienti et legitime stipulanti vice et nomine dicti hospitalis ac omnium et singulorum, quorum interest nunc et in futurum poterit quomodolibet interesse, omnia et singula jura omnesque actiones, conditiones reales et personales, utiles et directas, tacitas et expressas, ypothecarias seu mixtas in rem scriptas, off(iciu)m judicis, beneficium juris, et quecunque alia, que ipse martinus habet vel habere posset, ac sibi competunt, vel quomodolibet competere possunt nunc et in futurum in et super dictis rebus supra donatis, et juribus et pertinentijs suis predictis ad habendum, intrandum, tenendum, possidendum, utendum, fruendum, vendendum, donandum obligandum, pignorandum et cetera alia faciendum, ut quilibet verus dominus et possessor bonorum, rerum, et jurium suorum facere potest, dans et concedens dictus martinus dicto hospitali et officialibus eiusdem presentibus et legitime stipulantibus pro dicto monast(erio!) et futuris in dicto hospitali, et michi notario infrascripto ut publice persone presenti et legitime stipulanti vice et nomine omnium et

[1] Oporuka mu od 1466 pod XII.
[2] Ova vrata bijahu tadanjemu gradu Lavovcu na sjever.
[3] Ako nije: Celli?

singulorum quorum interest nunc, et in futurum poterit quomodalibet interesse, plenam licentiam et liberam potestatem sine aliqua pena cuie (= curie) et ipsius juris lesione dictam vineam . . intrandi, tenendi, possidendi, vendendi, et cetera alia faciendi, prout eis, et cuilibet ipsorum melius videbitur, et placebit, constituens . . . . dictus martinus . . . . magistrum Johannem Ferrarium Regionis pontis, testem infrascriptum, presentem et acceptantem, quem dictus martinus fecit . . . . constituit ad inuestiendum dictum hospitalem et officiales ac homines dicti hospitalis, recip(ientes) vice et nomine eiusdem hospitalis de dicta vinea supra donata cum juribus et pertinentijs suis. Et donec corporalem possessioem accep(er)it, dictus martinus constituit, se nomine dicti hospitalis, officialium et hominum eiusdem hospitalis tenere et possidere, volens et mandans dictus martinus, quod dictum hospitale, officiales et homines jam dicti nomine dicti hospitalis ex nunc in antea in locum, jus et priuilegium ipsius succedant in dictis rebus supra donatis, ita quod eorum proprio nomine agant petant exigant recipiant et defendant, ac directis et utilibus act(ionibus?) utantur fruantur et recipiantur, et de eis rebus supra donatis faciant et disponant quemadmodum ipse martinus facere poterat an(te) factam presentem donationem, ac factum et celebratum presens instrumentum, nullo jure nullaque actione ipsi martino in dictis rebus supra donatis, et jur(ibus) ipsarum de cetero reseruatis, sed in omne jus, omnemque actionem, quod et quam ipse martinus habet, vel habere posset in eisdem rebus supra donatis, et juribus ipsius voluit, quod prefatum hospitale et officio (= *officiales!)* eiusdem succedant, et succedere debeant tanquam in rebus suis proprijs, et propria hereditate, reservato tamen ipsi martino donatori prefato usumfructu dictarum rerum supra donatarum toto tempore vitae sue, ita quod post eius mortem ad dictum hospitale et donat. *(sic)* prefatos nomine dicti hospitalis prefata res supra donata cum juribus et pertinentijs suis libere reuertatur ad faciendum et disponendum pro eorum et cuiuslibet ipsorum nomine dicti hospitalis libito voluntatis, pactis ac tenoribus et conditionibus inscriptis inter ipsas partes, et quamlibet ipsarum habitis et firmatis, semper vero saluis. Hanc autem donat(ionem), dati(onem), cessi(onem) et concess(ionem), et omnia que dicta sunt vel dicentur, fecit dictus martinus eisdem hospitali et offic(ialibus) eiusdem presentibus et legitime stipulantibus vice et nomine dicti hospitalis ob infirmitatem et paupertatem ipsius martini, et ob reue(re)ntiam et remissionem suorum peccatorum. Item et quia sic sibi bene placuit facere et donare. Item et quia dicti officiales et homines sotietatis eiusdem hospitalis promiserunt et conuenerunt dicto martino per sese suosque successores in dicto hospitali ipsum martinum toto tempore vite sue et usque ad mortem suam, et tempore suarum infirmitatum et inopie et calamitatis alere et gubernare proprijs expensis dicti hospitalis, cum hac adiecta conditione, quod casu quo dicti officiales qui nunc sunt et per tempora futura erunt in dicto hospitali, aut homines dicte societatis hospitalis jam dicti predicta

facere et adimplere neglesserint circha infirmitatem, victum et vestitum dicti martini, tam de presenti, quam in futurum post eiusdem exitum, et tempore sui funeris, ut supra extitit expressum et declaratum, et circha inopiam et calamitatem ipsius martini, quod ex nunc prout ex tunc, et ex tunc prout ex nunc hec donatio sit nulla nulliusque valoris roboris efficacie vel momenti, et dictum hospitale et officiales eiusdem a presenti donatione ipso jure cadant omni exeptine (= exceptione?) remota et solepnitate jur(is) requisita nec ss(ariis) et oportunis remedijs, dictusque martinus donator prefatus dictam rem supra donatam valeat et possit alteri locare, vendere, donare et alienare ad voluntatem ipsius martini, obmissis alijs actionis omnibus jur. solempnitat. a jure necessarijs, requisitis et oportunis, cum hoc etiam quod casu quo presens donatio nulla esset, et nullum effectum obtinuerit, et prefat. hospitale, officiales et homines dicte sotietatis aliquas expensas fecerint in dicta vinea et territorio eiusdem, decultiuando, scassando, fodendo et pastinando territorium vinee ipsius martini expensis proprijs ipsius hospitalis, vel officialium eiusdem nomine dicti hospitalis, quod ipse martinus. vel quis cui de jure debentur, tenentur eidem hospitali et officialibus eiusdem reficere omnes expensas fiendas nomine dicti hospitalis ut supra in vinea facta et fienda, q(uia) sic actum et conventum extitit inter ipsum martinum ex una, et prefatos officiales et homines dicti hospitalis vice et nomine ipsius hospitalis recip. et stip. partibus ex alia, me autem notario ut publica persona presente, recipiente et legitime stipulante vice et nomine dicti hospitalis, et ipsius martini, ac omnium et singulorum, quorum interest nunc, et in futurum poterit quomodolibet interesse, promittens nanque dictus martinus per se suosque heredes et successores eisdem hospitali et officialibus ac hominibus sotietatis jam nominate, et michi notario infrascripto ut publice persone presenti, recipienti, et legitime stipulanti vice et nomine omnium et singulorum, quorum interest nunc, et in futurum poterit quomodolibet interesse, quod dicta vinea supra donata cum jur(ibus) et pertinen(tijs) suis est ipsius martini, et ad eum spectat et pertinet pleno jure, et quod nemini est vendita, data, donata, cessa, concessa, nec modo aliquo alienata, et quod nec de ea, vel eius parte aliquis contractus, vel quasi contractus factus est, nec factus apparet in prejudicium pre sentis instrumenti, et si contrarium aliquo tempore appareret, et dicta ecc(lesi)a dictum hospitale, aut eius offiic(iales) et homines dicte sotietatis nomine eiusdem hospitalis litem aliquam seu q(uesti)onem haberent in dapnum aliquod incurrerent, expensas fecerint, aut interesse aliquod substinuerint, promisit dictus martinus eisdem off(icialibus) et hospitali dicte sotietatis hospitalis jam dicti presen. et stip. vice et nomine dicti hospitalis statim ac in continenti de dicta lite et q(uesti)one, ipsam litem et questionem in et supra se suscipere, aduocare et .... ipsius martini a principio medio usque ad finem omnibus suis sumptibus et expensis. Et nichilominus se .... ita et taliter cum effectu, q(uod) omnis q(ui) aliquod jus

. . . . . in dicta vinea et jur(ibus) et pertin(entijs) suis huic presenti instrumento et omnibus et singulis in eo contentis consentiet, et suum consensum prestabit, et renunciabit omni suo juri, si quod habet in dicta vinea, et juribus ipsius quotiescunque et qualitercunque tacite vel expresse ad omnem pet(itionem), requis(itionem) et voluntatem dictorum offic(ialium) et hominum, ad quos spectat, dicti hospitalis. Quam quidem donationem, cessionem et concessionem promisit dictus martinus eisdem officialibus et hominibus eiusdem hospitalis presentibus et stipulantibus, ut supra, perpetuo ratam, gratam et firmam habere et tenere, et eam non revocare, irritare et annullare, nisi qua deceat, ut supra extitit expressum et declaratum. Pro quibus omnibus et singulis exequendis, et plenarie adimplendis dicte partes ad invicem, v(idelicet) una pars ad alteram obligaverunt et pignori posuerunt omnia et singula earum, et cuiuslibet ipsarum bona mobilia et imm bilia, jura, nomina, et actiones, presentia et futura. Et voluerunt pro dictis et quolibet predictorum posse cogi, constringi, compelli, et conueniri omni tempore, et in omni curia tam ecclesiastica quam seculari, diebus feriatis et non feriatis, quibus feriis et feriatis diebus ren(unciantes) expresse et ex certa earum, et cuiuslibet ipsarum scientia, legi cedo bonis beneficio, cess. bonorum, priuilegio fori, et illi legi, qua cauetur, quod si debitor non habuit aurum, argentum, vel aliquod mobile, unde possit suo satisfacere credit(ori), quod possit offerre de stabilibus; et generaliter omnibus alijs et singulis ex(cepti)onibus et defensionibus juris et facti, et legum auxilijs, stat(utis), benefic(ijs), et consuetudinibus Urbis, factis et fiendis, quibus contra hoc presens instrumentum (seu aliquam eius partem venire), uti, tueri et sese quomodolibet defendere possent, ren(unciantes) expresse ex certa earum, et cuiuslibet ipsarum scientia. Que quidem omnia et singula supradicta et quodlibet predictorum . . . . conuenerunt dicte partes, videlicet una pars ad alterutram, ac jur(antes) ad sancta dei evangelia corporaliter manutactis sacrosanctis scripturis, semper et perpetuo rata, grata, et firma habere et tenere, et in nullo contrafacere, dicere vel venire aliqua ratione vel ingenio de jure vel de facto sub ypothecha et obligatione predictorum, et dicti prestiti juramenti.

Actum Rome in R(egio)ne p(ar)ionis in domo habitationis mei not(arij), presentibus hijs testibus, videlicet magistro johanne ferrario, petro portunansi, matheoccio marini r(egio)nis pontis, et thoma johannis de anania murat. regionis p(ar)ionis, ad hec vocatis, habitis et rogatis.

Et ego Julianus Jocii Nardi de Listijs ciuis romanus dei gratia pub. imperiali auctoritate notarius, quia predictis omnibus et singulis, dum sic fierent et agerentur una cum prenotatis testibus interfui et presens fui rogatus scribere, sed quia grauatus infirmitate hanc scripturam scribere non valui, sed per alium mi(hi) fidum scribi feci . . . . cum protocollo et notula meis diligenter concordare inueni. In fidem autem omnium premissorum presens in-

strumentum publicaui, et in publicam formam reddegi vocatus, meumque signum apposui consuetum. (L. signi.)

Apograph. membr. Ibidem.

VI. 1454. 6 octobris. In nomine domini, Amen. Anno domini millesimo CCCC.LIIII., pontificatu sanctissimi in Xpo. patris et domini nostri domini Nicolai diuina prouidentia pape quinti, Indictione tertia, mensis octobris die sexto. in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum domina Caterina uxor quondam petri pauli *sclaui* de R(egio)ne Sancti Eustachi sponte et ex certa eius scientia, et non per errorem vendidit et venditionis titulo dedit, cessit et concessit, transtulit et mandauit jure proprio et in perpetuum Petro Georgij de *spalatro sclauo* de R(egio)ne pontis presenti et recipienti et legitime stipulanti pro se ipso suisque heredibus et successoribus, id est, quandam vineam, v(idelicet) vites et arbores ipsius domine Caterine quatuor petiarum plus vel minus quanta est cum quadam terra soda, et cum vascha vascali et tino et canneto et puteo in dicta vinea existentibus. Què vinea posita est extra portam castelli in loco qui dicitur marinecta, inter hos fines, cui ab uno latere tenet et est vinea Augustini de Viterbio de R(egio)ne pontis, ab alio vinea juliani jacobini, (?) ab alio vinea georgij petri *sclaui* de R(egio)ne p(ario)nis, vel si qui sunt, aut esse possunt plures aut veriores confines antiqui vel moderni, seu vocabula veriora .... pro pretio et nomine pretij centum florenor. in Urbe currentium .. *(I ostalo.)* Actum Rome in R(egio)ne Sancti Eustachi in porticali apothece seu domus pauli ..... presentibus, audientibus et intelligentibus hijs testibus v. Stefano Filippinc, nardo zacharia, ambobus de R(egio)ne S. Eustachi, et Johanne palutij, Mathei de R(egio)ne pontis testibus ad predicta vocatis, habitis et rogatis.

(Za ovim je na 19. januara 1455 g. pridano, kako je ta Kata tomu Petru za posve izručila taj vinograd) Actum Rome in R(egio)ne pontis in porticali ecclesie sancti Apollinaris, presentibus, audientibus, et inteligentibus Nardo Zacharia, Angelo de .... jacobo colij et Saba mathei cagni, omnibus de R(egio)ne pontis, testibus ad predicta vocatis, habitis et rogatis.

Ego Dominicus quondam mathei de malamerendis, ciuis romanus, publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius, quia suprascriptis contractibus et instrumentis emptionis et venditionis suprascripte vinee ac quietat. et refutationis et omnibus et singulis in eis contentis, dum sicut premittitur agerentnr et fierent, sua cum prenotatis testibus interfui, et presens fui, ideo ea scripsi, subscripsi et publicaui, meumque signum apposui consuetum. (L. s.)

Autograph. membr. Ibidem.

VII, 1457. 23 januarii ...... Anno domini millesimo IIII.^c LVII., pontificatus domini Calixti pape tertij, indictione V^a, mensis januarii die XXIII^a, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum Bar(tholomeu)s Jo(hannes)

della pilosella R(egio)nis pontis, cum consensu, assensu, presentia, licentia, verbo et voluntate Antonii eius germani fratris presentis, volentis et consentientis, et suum consensum et auctoritatem prestantis, et renunciantis et refutantis quantum ad hec cum juramento per eum corporaliter manu tactis sacrosanctis scripturis, omnia et singula jura, nomina et actiones, que, quas et quod dictus Antonius nunc habet, vel habere posset quomodolibet in futurum in et super infra scripta vinea et juribus ipsius, nullo jure nullaque actione ex nunc in antea sibi ipsi Antonio quomodolibet reseruatis, eius bona, propria, libera et spontanea voluntate, et non per errorem vendidit et venditionis titulo dedit, cessit et concessit, transtulit et mandauit Johanni Stephani de *trimacia*[1] *de sclauonia* dudum et nunc de Urbe R(egio)nis pontis, presenti, ementi, recipienti, et legitime stipulanti pro se suisque heredibus et successoribus, et cui, vel quibus infrascriptam vineam cum juribus et pertinentijs suis infrascriptis dictus Jo(annes) vendere, dare cedere et concedere voluerit in perpetuum, id est, unam vineam ipsius par. trium petiarum inter vineam vineatam et terram sodam, positam extra por tam pertusi[2] in loco qui dicitur marinecta inter hos fines: cui ab uno latere tenet petrus *(de) spalatro,*[3] ab alio latere tenent res sancti petri, ante est via publica . . . . pro pretio et nomine pretij nouem ducat. auri . . . . . *(I ostalo.)*

Actum Rome in R(egio)ne pontis, v. in porticali domus mei notarij, presentibus hijs testibus, v. symeone bar. varila(r)io, Georgio *sclauo* R(egio)nis pontis, et alexandro funa(r)io Regionis parionis ad hec vocatis, habitis et rogatis.

Et ego julianus jotij Nardi de listijs, ciuis romanus dei gratia publicus imperiali auctoritate notarius, quia predictis omnibus et singulis interfui et presens fui, vocatus scribere scripxi *(sic),* et publicaui, et in publicam formam reddegi, meumque signum apposui consuetum. (L. S.)

Apograph. membr. Ibidem.

VIII. 1461. 28 aprilis.[4] Pius episcopus seruus seruorum Dei. Ad futuram rei memoriam. Inter cetera apostolicum occupantia pectus,

---

[1] Latinin neima sloga *sra, sre, sri, sro, sru,* pak ja pomislih, da je ovo krivo zapisano, na mjesto: srimacia, što pak može biti: Sriem, grad, koji sada zovu: Mitrovica. Najbrže da je taj Ivan Stepanov bilježniku talijaninu za se rekao da je Srimac, pak da je taj načinio: „trimacia“. No i ovo može biti: da je „trimatia“ na mjesto: трѣмьць, što je = turris, ili pravo = turricula, pak da su tako Slovjeni negdje zvali, a morda i sada zovu kojigod grad ili župu.

[2] Ova vrata bijahu u gradu Lavovcu.

[3] = spalatro = spalato = Split.

[4] Ovoj povelji je spomena 1552 godine na 18 decembra, kada za nju braščina odredi, da ju valja prepisati: „Nella quale (congregatione) si è risoluto, che si renoui la Bolla di pp. Pio II. sopra le spoglie ab intestato“ . . . . (Decreti.)

illa rebus preferenda veniunt in omnibus, per que pauperum et infirmorum necessitati consulitur, et caritatis sperantur obsequia peramplius propagari. Sane pro parte dilectorum filiorum Castaldionum et administratorum hospitalis sancti Jeronimi nationis *sclauonorum*[1] de Urbe nobis nuper exhibita petitio continebat, quod licet natio predicta, sicut et quedam alie nationes in eadem Urbe, prefatum hospitale pro usu pauperum et miserabilium personarum de dicta natione titulo cardinalatus sancti Laurentij in Lucina subiectum habeat, tamen ipsius hospitalis fructus, redditus et prouentus adeo tenues et exiles sunt, ut ad perferenda onera huiusmodi hospitali imminere consueta, cum presertim plures de predicta, quam de alijs nationibus in eadem Urbe pauperes reperiantur, minime suficere possint, et sicut eadem petitio subiungebat, si bona decedentium ab intestato de ipsa natione in Urbe et districtu predictis dumtaxat proximos heredes non habentium, eidem hospitali saltem pro medietate applicarentur et debita forent, ex hoc non mediocriter dicti Hospitalis facultas augeretur, eiusque redditus et prouentus ad huiusmodi perferenda onera longe copiosius sufficere possent. Quare pro parte castaldionum et administratorum predictorum asserentium, quod fel. recor. Calixtus papa III. predecessor noster eis super hijs prope similem gratiam concessit, licet super huiusmodi concessionis gratia apostolicae littere, eius superueniente obitu, confecte non fuerint, nobis fuit humiliter supplicatum ut hospitalis predicti, et pauperum atque infirmorum de ipsa natione in eo pro tempore degentium statui et commodo super his oportune prouidere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur, qui ad procurandam eorumdem[2] pauperum et infirmorum utilitatem manus operarias libenter apponimus, huiusmodi supplicationibus inclinati auctoritate apostolica tenore presentium statuimus et ordinamus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus omnium et singulorum de predicta natione *sclauonorum* in eadem Urbe vel eius districtu ab intestato decedentium, et patrem, vel matrem, aut uxorem, filios, fratres, sorores, nepotes, vel neptes ex filio, filia, fratre, sorore non habentium, bona mobilia et immobilia quecumque etiam in nominibus debitorum consistentia, ad ipsum hospitale pro medietate duntaxat deuolvantur, ipsumque hospitale dictis sic ab intestato decedentibus succedat eo ipso, ita quod liceat castaldionibus et administratoribus hospitalis huiusmodi pro tempore existentibus medietatis eorumdem bonorum taliter decedentium et proximos heredes, ut prefertur, non habentium, possessionem per se, vel per alium seu alios auctoritate propria libere et licite apprehendere, et pro dicto hospitali perpetuo retinere, ac illorum fructus, redditus, et prouentus in usus pauperum et infirmorum conuertere, alicuius licentia desuper minime requisita. Volumus autem, quod alia medietas bo-

[1] Ovako još dva krat, a Vatikanski prepis svaki krat: Sclavonum; a tako i u X. izpravi.

[2] „eorumdem“, ova u našem prepisu držim da je pridana.

norum predictorum Camere apostolice applicetur, ipsaque Camera in eadem medietate, sicut prefertur, decedentibus succedat eo ipso.[1] Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, nec non priuilegijs, indultijs, et litteris apostolicis dilectis filijs Archipresbitero et Capitulo Basilice Principis Apostolorum de Urbe, et Abbati ac Conuentui monasterij sancti pauli extra muros eiusdem Urbis Ordinis sancti benedicti ab apostolica sede concessis, presertim quibus caueri dicitur, quod Archipresbiter et Capitulum ac Abbas et conuentus praefati in huiusmodi ab intestato decedentium bonis succedere debeant, quibus quoad sic decedentes de eadem *sclauonorum* natione dumtaxat, et illis alias in robore permansuris, derogamus expresse, ceterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, voluntatis et derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eum se nouerit incursurum. Datum Rome apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominice M.CCCC.LXI, quarto Calendas Maij, pontificatus nostri anno tertio.

Ibidem. Po našem prepisu od 1543 god u knjizi „Catasto" na 6 listu, gdje ih je nekoliko drugačije nego u Vatikanskom, po kojem je Theiner dao na svjetlo: Monum. Slavor. merid. I, 458.

IX. 1461. 3 novem. In nomine . . . . . Anno domini millimo. IIII^c. LXI, pontificatu sanctissimi in Xpo. patris et domini nostri domini

[1] No ta papina državna blagajna prigovori ovoj povelji, kada je „Francisca *sclauona* q. Michaelis do Vicesorovich nella Bosna Argentina" na 31 oktobra 1670 godine bez oporuke umrla u Rimu u samostanu sv. Dinka i Sista, „in quo permanebat educanda, annorum 75 circiter", pak nasta pravda medju njom i ovim gostinjcem, kako to pisma u našem arkivu kažu. Ter gostinjac ovako se je branio: „Bona q. Franciscae *Sclauonae* defunctae ab intestato sine consanguineis in gradu successibili, non possunt praetendi in totum a Reu. Camera, sed pro medietate spectant ad Hospitale S. Hieronymi *Sclauonum* seu Illiricorum, quia quod decedentibus in Urbe uel eius districtu *Sclauonibus* absque testamento et absque consanguineis, succedat pro medietate R. Camera, et pro alia d. Hospitale, expresse statuitur in Breue, seu Bulla sanct. mem. Pij secundi, in actis producta, cuius copia datur integra et de cuius auctoritate dubitari non potest" . . . „In eleganti scriptura pro R. Camera emanata merito fuit omissa impugnatio Breuis Sanct. mem. Pij secundi ex capite non usus per spatium 200 annorum, quia non constat in tanto tempore euenisse unquam casum, eo utendi, sine quo lapsus temporis nihil operatur", itd I sve do 1681 g. se je gostinjac za to pravdao, pak i dobio, a to polovicu ovoga: „et in eius hereditate adsunt loba octo cum dimidio montium . . . . . Insuper census scut. 50 in sorte". A ni ove nevalja zamučati: „Registro delle patenti de' Luochi de' Monti. Francesca Illirica filia qm. Michaelis Bosinae Argentinae in **Scithia**!!" A ovako je u dvih svjedočbah za te njezine novce.

pij diuina prov. pape secundi, indict. decima, mensis nouembris die tertio, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocator et rogator. Cum hoc fuerit et sit, quod dominus romanus scia . . a R(egio)nis pontis habuerit et habeat in locationem perpetuam a venerabili viro domino Antonio de baron. dioc(esis) dud., rectore venerabilis ecclesie sancti blaxij de fouea de . . . pareaitium (?) alias della fossa R(egio)nis pontis infrascriptam vineam duarum petiarum dictae ecclesie tria barilia musti tempore vindemiarum ad vascham, ut ipse partes dixerunt et asseruerunt, et cum juramento per ipsas partes et quamlibet ipsarum corporaliter prestito affirmarunt . . . . verum . . . . voluerunt, quod idem romanus alte (= ante?) dictam et infrascriptam vineam cum juribus et pertinentijs suis possit locare, cedere et concedere in et pro comodo et utilitate ipsius ecclesie. Protanto dictus romanus tanquam locatarius antedictus cum consensu, presentia, licentia et voluntate reuerendi patris et domini domini Georgij protonotarij apostolici, et nunc rectoris ipsius ecclesie, ac venerabilis viri dicti domini Antonij dud(um) rectoris ipsius ecclesie, et nunc canonici venerabilis basilice sanctorum laurentij et damaxi R(egio)nis p(ar)ionis, presentium, volentium, et consentientium eorum, et cuiuslibet ipsorum pro bono (?) dictae ecclesie sancti blaxij consensum et . . . . . prestantium omnibus melioribus modo, via, jure, et forma, quibus magis et melius fieri potest et debet, et non vero metu, dolo, nec aliqua . . . . sed certa scientia, et non per errorem locauit, et locationis titulo dedit, traddidit, cessit et concessit, transtulit et mandauit jure perpetuo in emphiteosim et in perpetuum discreto viro jacobo allegretti *schlauo*[1] habitatori Urbis R(egio)nis pontis in burgo sancti petri principis apostolorum de Urbe, presenti, recipienti, et legitime stipulanti pro se suisque heredibus et successoribus, id est, quandam vineam ipsius romani et prefate ecclesie duarum petiarum plus vel minus quanta est cum canneto in ea existente, positam extra portam cast(elli) sancti angeli, in loco, qui dicitur marinecta, inter hos fines, cui ab uno latere tenet Nardus della corona R(egio)nis pontis, ab alio latere tenet martinus *sclauus*, ante est via publica, vel si qui alij sunt, vel esse possunt ad dictam vineam plures aut veriores confines antiqui vel moderni, vel vocabula veriora. Item simili modo et forma dictus romanus cum consentientibus prefatibus locauit, et titulo dicte locationis dedit et concessit eidem jacobo *sclauo,* et mi(hi) notario infrascripto, ut publice persone . . . . *(I ostalo)*

---

[1] rodom iz Dalmacije, kako mu oporuka od 26 oktobra 1468 g. kaže; morda iz Dubrovnika, sudeć po ovom: Elias *Allegretti* de *ragusa,* 5. junii 1513", „m(esser) dun Marco *Alegreti* de *Ragusa,* agosto 1554", kako je to zapisano, prvo u Starinah, XV. 175, a drugo u sv. Jeronima bratovskoj knjizi; ako nije bio iz Splita, kako je „m(esser) de Girolamo *Alegretti*", ter članom Svetojerolimske bratovšćine od 1588 do 1590.

Actum Rome in R(egio)ne pontis, v. in porticali ecclesie sancti blaxij de fouea, presentibus hijs testibus, v. domino Petro de vicentia auditore domini vicecam(erarij), et domino Francisco de capua, et domino jacobo archipresbitero Olibani,[1] existentibus omnibus in Regione p(ario)nis, ad hec vocatis, habitis, ed rogatis.

Et ego julianus jotij Nardi de listijs, ciuis romanus, dei gratia publicus imperiali auctoritate notarius. *(I ostalo.)* (L s.)

Ibidem. Autogr. membr.

X. 1462. 14 martii......... Anno domini millesimo cccc. LXII., pontificatu sanctissimi in Xpo. patris et domini nostri, domini Pij, diuina prov. pape secundi, die vero XIIII mensis martii, X indict., in presentia mei not. et septem testibus (sic) infrascriptis Georgius[2] Jo(hannis) de *singna*[3] de partibus *Sclauonie*, infirmus corpore, sanus tamen mente, et conscientia pura, timens, casus futur. mortis euentum, quio nil certius morte, et nil incertius hora et puncto mortis, nolens ab intestato discedere, ne post eius mortem de bonis suis aliqua possit questio exoriri, id circho hoc presens suum nuncupatiuum testamentum, quod de jure ciuili dicitur sine scriptis, facere curauit et fecit in hunc modum et formam, v(idelicet), et quia de anima, que dignior est corpore, prius est putandum, idcircho animam suam omnipotenti deo, eiusque gloriosissime matris *(sic)* virginis marie, et totius celestis curie humiliter et deuote recomendauit. In quo quidem suo testamento et ultima eius volunptate suam heredem uniuersalem instituit, v. dominam Stanam[4] eius testatoris uxorem, presenptem, abstantem, et acceptantem, cui reliquit omnia bona sua q(ue) nunc (?) habet, et post eius mortem et pererentum (= *parentum?)* preter legata et relicta infrascripta. Et primo voluit suppelliri *(sic)* in ecclesia sancti simeonis R(egio)nis pontis, et obsequium sibi fieri ad volunptatem dicte sue heredis et executorum infrascriptorum. Cui ecclesie reliquit ducat. duos pro anima sua, et socteratorio cadaueris sui. Item reliquit dicte sue heredi omnia et singula bona quacunque et qua-

---

[1] Sada: Olevano, na rimskom.

[2] Ako li ovo „Gog̅ . . ius", kako je u matici, nije: Gregorius, kako su dva ina čitaoca odsudila, pak na drugu stranu zapisala. No što je drugo slovo *o* a ne *e,* i što je za drugim *g or* donekle *izbrisano,* i jošte, što mu je otcu bilo ime „Ivan", kako i onomu u II i V, i što je stavao (v. na kraju) „in regione Pontis", kako i onaj, po tom ja sudim, da je „Georgius" pravo, i da je to onaj isti. Na moju i pop Šimun Turrin ono 1586 g., rekši za ovu oporuku ovako: „Testamentum *Georgij* de Segnia".

[3] Ovo je: *Senia* = Senj, kako je evo Turin i još onaj jedan odsudio, a ne: de *suignio spalatensis* dio(cesis)", kako je drugi pomislio, valja da: Sinj. Da je i drugi mnogi Rimljanin pisao: *Signa,* namjesto: *Segna,* to eno Theinerova „Vetera monumenta Slavor. merid." kažu. Pak „Stephanus Johannis de Sengnia", ono u II, morda je ovomu bio brat.

[4] Slovjensko ime.

litercunque existentia tam in Urbe quam extra Urbem, v(idelicet) bubalos domitos cum argangeris currulis ad artem lingor. (= *ligonum?)* spectantibus et pertinentibus, et nonnulla linga (= *ligna?)* amputat . . . . unam vineam ipsius testatoris positam extra portam castelli in loco, qui vlgaliter *(sic)* dicitur marinecta, quant(a) est suis finibus confinat(a), sub proprietate ecclesie sancti petri de Urbe ad respondendum singulis annis dicte ecclesie libr. denariorum quatuor, ut de ea faciat et disponat pro suo libito volunptatis. Item reliquit dicte sue heredi medietatem cui(us)dam domus versum sanctum seruestrolum, in qua de presenti habitat ipse testator iuncta (?) pro indiuiso cum alia medietate versus prazitellam, quam medietatem vlt (= *vult)* ipse testator, ut sit et esse debeat post eius mortem Elene filie pupille dicte Stane, eiusque heredum et successorum pro anima sua cum hoc, si contingerit premori ante dicta Stana eius matre sine legitimis et naturalibus filijs, quod tunc et in eo casu mu . . . dicte Stane, et eo casu si dicta Stana contingerit premori ante dicta Elena sine filijs legitimis et naturalibus, dicta medietas domus dicte Stane ut supra relicta, sit et esse debeat dicte Elene, ita quod una ipsarum alteri mu . . . . . quoad domum prefatam tentum et ita dictus testator mandauit; de alijs vero bonis dicta Stana faciat et disponat pro suo libito volunptatis. Si vero contingerit ame (= *ambe)* ipsarum mori sine legitimis et naturalibus filijs, quod tunc et in eo casu vlt (= *vult)* et mandauit ipse testator, quod dicta medietas domus dicte Stane relicta versus sanctum sernestrolum remaneat et esse debeat hospitalis *(et?)* societatis *Sclauonum* Urbis Sancti Jeronimi de R(egio)ne campimartis, quod dicta sotietas teneatur facere unniuersarium *(sic)* prout moris est; alia vero medietas versus prazitellam vlt (= *vult)* et mandauit dictus testator, quod sit et esse debeat venerabilis hospitalis Inmaginis saluatoris ad sancta sanctorum de Urbe pro anima sua et suorum mortuorum cum hoc, quod teneatur dicta sotietas facere uniuersarium *(sic)* prout est de more in Urbe. Item reliquit dicto hospitali et societati jam dicte ducat. Auri XL, in quibus laurentyus crote eidem testatori obligatus extitit, ut ipse testator asseruit in constientia anime sue. Quas pecunias asseruit idem testator debere habere occasione unius piacte seu barche, q(ue) erat comunis inter eos, ut ipse testator asseruit. Quam barcham ipse testator assseruit actasseratari (?) fecisse suis sumptibus et expensis, et nunquam rehabuit. Quas pecunias reliquit dicto hospitali Saluatoris pro anima sua et suorum mortuorum Item dixit et asseruit pingorasse (= *pignorasse)* duas taxias aregenteri (= *argentario?)* andreotio seoli spitiarij pro quinque ducatis, de quibus dixit et asseruit rehabuisse duos ducatos ponderis . . . . Ita dixit in constientia anime sue predicta vera esse. Et executores huius sui testamenti et ultime sue volunptatis fecit, constituit, creauit et ordinauit, v(idelicet) Colam cotianum (?) absentem tamquam presentem, et dictam dominam Stanam heredem . . . . . . *(I ostalo.)*

Actum Rome in R(egio)ne pontis, in domo habitationis ipsius testatoris, presentibus videntibus, audientibus, et intelligentibus hijs testibus, vt. discretis viris Antonio condam matthei cangi (?) de R(egio)ne pontis, martino matthei de *singna*,[1] georgio clementis de *costangiza*,[2] mariano matthei de *singna*, mattheo de *sibenico* de R(egio)ne triuij prope sanctum marcellum,[3] Nicolaus (?) de *zocha* de R(egio)ne pontis (?) laurentio de pop .... *tuschane* (?), et Stephano de *giara*[4] de partibus *sclauonie*[5] ad predicta vocatis, habitis et rogatis.

Et ego Angelus condam Cor .... spanga (?) ciuis romanus de R(egio)ne pontis, dei gratia publicus imperiali auctoritate not., quia predictis omnibus et singulis dum prout premittitur, agerentur et fierent, interfui et presens fui, ideo ea rogatus scribere sripsi. *(I ostalo.)* (L. s.)

Autograph. membr. Ibidem.

XI. 1463. 3 decem. ...... Anno domini M.CCCC.L(X)III.,[6] pontificatu sanctissimi in christo patris et domini nostri domini pij div. prov. pape secundi, indict. XII. mensis decembris die III, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad h(ec) specialiter vocatorum et rogatorum domina Caterina ux(or) Nicolao *(sic)* cole de marganis de R(egio)ne jurauit ad sancta dei euangelia, tactis per eam co·poraliter sacrosanctis scripturis, contra infrascripta omnia et singula et precipue ausilium (sic) velleani senat(us) consult(i) introduct. in fauorib. mulieribus (sic), et omni alio fauore perpetuo non facere, dicere vel venire aliqua ratione, jure, titulo, vel causa, cum consenxu (sic), presentia, voluntate et verbo dicto Nicolao (sic) suo viro presentis, consentientis, et eius consensum prestantis, ac similiter jurauit ad sancta dei euangelia tactis per eum corporaliter scripturis contra infrascripta omnia et singula non facere, dicere, vel venire aliqua ratione, jure, titulo, vel causa, ac renupt. (= *renuntiare?)* omnia suo juri (?) competent(ia), aut competituro (sic) in et super infrascriptas vineas reb(us), eius bona. propria, libera, et spontanea voluntate vendidit et titulo venditionis

---

[1] Senj, kakono sprieda.

[2] Pravo: Kostanjica, a to grad na Uni. Da je „Kostanjica", pravo, a ne „Kostajnica" kako sada pišu, to ja sudim po ovom: „gospodovaše (knez Martin Frankapan) . . . i inimi gradi: Komugojnû, i *Kostanicû*" = Kostanjicu (Kukuljević: Pov. Spom. 82. s.)

[3] Ova za stan, držim, da se obzira ne samo na ovoga Mata, nego i na trih sprieda.

[4] = Zara, po talijansku, namjesto: Jadera?

[5] Za ovu nije očito, obzira li se na sve ove svjedoke, ili samo na zadnjega.

[6] Da je ovako pravo, a ne „M.CCCC.LIII", kako je u matici, to je očito po papi i po indikciji. I toga lje nije spoznao onaj neki sudac, zapisav na hrbtu: „1453", i još dvie neistinite: „Venditio vineae extra portam *portuensem* in loco, qui dicitur *lo pozzo santi pantaleo*",

dedit, tradidit, cessit, concessit, transtulit et mandauit paulo[1] . . . . *schauo (sic)* de R(egio)ne Rip(e), presenti, recipienti, et legitime stipulanti pro sese suisque heredibus et successoribus in perpetuum, videlicet tres petiarum vinearum cum canneto, et mediet. part. vascha et tino esistent. in dicta vinea, plus vel minus, quanta est, posita est sub proprietate eccl(esie) vel sotietatis santi quaranta de R(egio)ne trst. (= *transtiberim)*, ad respondendum singulis annis tempore vendebiarum (sic) dicte ecclesie vel societati p(ro) d(atione?) unam salomam musti, liberam et exemptam ab omni alio honere *(sic)* responsionis, solutionis, reditus, census, aut canonis solutionis, et etiam prestationis (?). Que vinea ut supra, poxita *(sic)* est extra portam portuensem[2] in loco, qui dicitur lo pozzo santi pantaleo,[3] quibus *(sic)* ab uno latere tenet marcho *schauo*,[4] ab alio latere tenet luca (?) lunardo de R(egio)ne trst. (= *transtiberim)*, ante est via publica . . . . *(I ostalo)* . . . . pro pretio et nomine pretij septuaginta nouem flor(enorum) . . . . . *(I ostalo)* . . . .

Actum Rome in R(egio)ne Rip(e), in portiale Ecclesie santi bartholomei, presentibus et intelligentibus hijs testibus, v. Ambrosio pauli, angeli de R(egio)ne Rip(e), et Ludouicho pasquarelli de R(egio)ne trst. (= *transtiberim)* ad predicta vocatis, habitis, et rogatis.

Et ego laurentius jacobi de Urilis *(Vercelis?)*, ciuis Romanus, dei gratia publicus imperiali auct. not. *(I ostalo.)* (L. s.)

Autograph. membr. Ibidem.

XII. 1466. 31 maji. . . . . . . Anno domini millesimo quatringentesimo (sic) sexagesimo sexto, pontificatu . . . . . . Pauli diuina prouidentia Pape secundi, indictione decima quarta mensis maij die XXXI, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocator. et rogator. Stephanus Galeotti de *sclauonia*,[5] habitator Urbis in burgo sancti Petri, infirmus corpore, sanus tamen mente, et conscientia pura, videns quod nihil certius morte, et incertius hora et puncto ipsius mortis, nolens decedere intestatus, volens facere testamentum et de bonis suis disponere, ne post eius mortem schandolum *(sic)* aliquod oriatur, coram me notario publico et septem testibus infrascriptis fecit hoc suum ultimum nuncupatiuum (testamentum), quod de jure ciuili dicitur sine scriptis, et ultimam suam voluntatem in hunc modum et formam fecit et procurauit. Primo et ante omnia recommendauit animam suam altissimo creatori et gloriosissime virgini marie genitrici domini nostri yhesu christi, et suis beatis apostolis Petro et Paulo, et omnibus sanctis curie celestialis. Voluit, jussit et mandauit corpus suum sepelliri in ecclesia sancte Marie in trespontina eius parochiae,

---

[1] pak je za jednu ili dvie rieči čista prostora.

[2] Na jugo, ter Tiberu na desnu; sada portese.

[3] I sada tako zovu.

[4] Na oporuci Andrije Grassa 1476 godine svjedokom je „Marcus sclauus“, pak držim, da je ono ov isti.

[5] A „Slovjenin“ u V. i u XIII.

dum eius anima a corpore separata fuerit, cui reliquit ..... Item reliquit dictus testator, ac fecit, instituit, et solleniter ordinauit et fecit suam heredem uniuersalem dominam Mariam eius uxorem presentem, cui reliquit omnia et singula eius bona mobilia et immobilia, presentia et futura. Item voluit, mandauit et reliquit dictus testator, quod post mortem dictae Mariae eius uxoris et heredis prefatae vineam et terras sodatas, quas dictus testator habet in valliferre[1] intra suos fines confinatas, cum juribus et pertinentijs suis reliquit pro eius anima et dictae Mariae eius uxoris et heredis prefatae, Venerabili *hospitali sancti Hieronimi de Urbe prope sanctam Mariam del Populo*,[2] recollectis tamen fructibus primi anni, in quo dicta heres decesserit, per illum, qui dictam vineam laborauerit, vel cui ipsa sua heres voluerit, et mandauerit, ac reliquerit .... *(I ostalo)* ...

Exequtores et fideicommissarios veros *(vero?)* suos et huiusmodi sui ultimi testamenti suaeque ultimae voluntatis fecit, constituit, deputauit et ordinauit supradictum Clementem et Antonium *busignachu(m)*[3] et Gratiosum absentes tanquam presentes ... *(I ostalo)*.

Actum Romae in burgo sancti Petri in domo dicti testatoris, presentibus, audientibus, et intelligentibus his testibus, v. d. Baptista rectore sanctae Mariae in transpontine *(sic)* de Urbe, d. Johanne de benardi de Borgognia, presbitero Grando de peupello de cremona, Stephano Pauli de buta, Clemente Michaelis de beletio[4] spetiario, Johanne magistri Jerni[5] de beninsz[6] et Nicolao Thomasij de sancta croce,[7] testibus ad predicta vocatis, habitis, et rogatis.

Et ego Jo(annes) Baptista de sanctis, ciuis Romanus, Dei gratia publicus imperiali auctoritate notarius *(I ostalo.)*

Apograph. membr. Ibidem. Po skraćenu prepisu od 1562 ili 1586 god.

XIII. 1466. 16 nov. .... Anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto, pontificatu .... domini Pauli, diuina prouidentia pape secundi, indictione decima quinta, mensis nouembris die decima sexta, in presentia mei notarii et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum Domina Maria uxor quondam Stephani galeocti *schlaui*,[8] habitat(rix) Urbis in Burgo sancti Petri, que domina primo et ante omnia cum juramento re-

[1] Krivo, namjesto: *Valle Inferni, Val d' Inferno*, dol Vatikanu na zapad.

[2] No do pol kilometra je ta crkva daleko od sv. Jeronima.

[3] V. u II.

Mjesto na Ugrih, po XIII.

[4] Belec, župa u zagreb. biskupiji, ili ono „Bilecia“ u Bosni. „1386. Adi 27 agosto furono rotti li Turchi in Bosna in *Bilecia*“ ... (Monum. spect. hist. Slav. mer. V. XIV. 48.)

[5] Ovo i „Jornus“ u XIII. brže da je isto slovjensko ime = Bartul.

[6] Brže da je krivo prepisano.

[7] na talijansku; a ovo bi moglo biti ono isto mjesto (V.)

[8] V. V.

nuntiauit auxilio veleani senatus consulti, et autentice, si qua mulier, et omnibus auxilijs et juribus dotalibus in fauorem mulierum introductis, certiorata prius dicta Domina per me notarium infrascriptum de dictis auxilijs et juribus, quid sint, quid inportent, et quem effectum habe(a)nt, sponte et ex certa eius scientia, et non per errorem donauit causa mortis, et titulo donationis causa mortis, dedit, cessit, concessit, transtulit et mandauit jure proprio *(ir)*reuocabiliter omni meliori modo, via, jure et forma, quibus magis et melius potuit et debuit *venerabili Hospitali sancti Hieronimi supra fontem, qua itur ad Sanctam Mariam del Populo*[1] de Urbe, et *jorne*[2] *de monacho* et johanne *(johanni)* della stuffa[3] guardianis dicti Hospitalis, presentibus, recipientibus, et legitime stipulantibus vice et nomine dicti Hospitalis, (et) mihi notario infrascripto, (ut) publice persone, presenti, recipienti et legitime stipulanti pro dicto Hospitali et guardianis, qui nunc sunt et per tempora erunt, et omnium et singulorum, quorum nunc (inter)est, vel in futurum poterit quomodolibet interesse, id est, medietatem omnium et singulorum suorum bonorum mobilinm et immobilium, presentium et futurorum, quae reperirentur et inuenirentur post eius mortem. Item simili modo et forma prefata domina Maria donatrix donauit et titulo donationis causa mortis *(ir)*reuocabiliter dedit, cessit, concessit, transtulit, et mandauit dicto Hospitali sancti Hieronimi et Guardianis presentibus, recipientibus, et legitime stipulantibus vice et nomine dicti Hospitalis, ut supra, *(et)* mihi notario iufrascripto, ut publice persone, presenti, recipienti, et legitime stipulanti, ut supra, medietatem omnium et singulorum suorum bonorum, jurium, nominum, conditionum, exceptionum, defensionum utilium et direptarum *(directarum)*, tentarum *(tacitarum)* et expresse *(expressarum)*, ypotecharum *(hypothecariarum)*,[4] pignoratitiarum seu mistarum, et in rem scriptarum, ciuilium et pretoriarum, et officium judicis, quae, quas et quod dicta Maria donatrix habet, sibique competunt habere, et competere possunt nunc et in futurum super medietate dictorum suorum bonorum mobilium et immobilium, presentium et futurorum supra per eam donatorum, nullo jure, nullaque actione eidem Domine Marie donatrici in supradictis medietatibus dictorum suorum bonorum supradonatorum reseruatis, dans et concedens dicta Domina Maria donatrix dictis Jorno et Johanni guardianis dicti Hospitalis vice et nomine dicti Hospitalis, ac omnibus aliis guardianis, qui per tempora in dicto Hospitali erunt vice et nomine dicti Hospitalis, *(et)* mihi notario infrascripto, ut publice persone, presenti,

[1] V. XII.

[2] Ovdje Jorna, a niže, ter dvakrat, Jornus. No tomu, držim, da je prepisač kriv. Vidj 6. prim. pod XII

[3] „de monacho“ i „della stufa“ držim da je prevedeno: „Koludar“ i „Pećarić“, kakova pridjevka jest u Pov. spom.

[4] Po ovih ovakovih pogrješkah možemo lako odsuditi prepisačevu razboru!

recipienti et legitime stipulanti ut supra, q(uod) post eius mortem plenam licentiam, liberam facultatem, ac omnimodam potestatem, dictam medietatem dictorum suorum bonorum mobilium et immobilium, presentium et futurorum supradictorum, ubique reperirentur, propria auctoritate, absque aliqua juris sollemnitate cum omnibus dictae Marie competentibus et competituris, capiendi, possidendi, apreendendi, alienandi, cedendi, utendi, fruendi, fructificandi, et de eis faciendi et disponendi pro eorum libito et voluntate, prout veri domini et patroni faciunt de rebus et bonis eorum propriis, et quemadmodum dicta donatrix facere poterat ante presentem contractum donationis, nullo jure nullaque actione dicta donatrix *(dictae donatrici)* de cetero reseruatis, sed omnia jura et actiones sibi competentes in de et super dicta medietate omnium suõrum bonorum ut supra donatorum transtulit et mandauit dicto Hospitali et guardianis, et volens prefata domina Maria donatrix, q(uod) presens donatio (ir)reuocabiliter causa mortis per eam, ut supra, facta post eius mortem habeat et habere debeat omnes et singulas suas vires, et actiones suas reales et personales, et in omnem euentum presens donatio sit ualida et firma et penitus *(ir)*reuocabilis, quia sic ipsa domina Maria donatrix prefata dicto Hospitali sancti Hieronimi et mihi notario infrascripto ut publice persone presenti, recipienti et legitime stipulanti ut supra, quia sic sibi bene placuit pro eius anima, et ut dicti guardiani, qui in dicto hospitali sunt, et qui per tempora erunt, eam defendant, et defendere debeant contra omnem personam eam molestantem, vel molestare facientem. Hanc autem donationem (ir)reuocabiliter causa mortis, cessionem, concessionem, et omnia supradicta et quae infra dicentur, fecit dicta d. Maria donatrix prefata dicto Hospitali sancti Hieronimi de Urbe, et Jorno de monacho et Johanni della stufa guardianis dicti Hospitalis presentibus, et legitime stipulantibus vice et nomine dicti Hospitalis, mihique notario infrascripto, ut publice persone, presenti, recipienti, et legitime stipulanti, ut supra, pro eius anima, et ut dicti guardiani dicti Hospitalis, qui nunc sunt et per tempora erunt, eam defendant, ut supra, et ob maximam deuotionem et reuerentiam, quam habet in dicto Hospitali, et quia habuit, et in futurum sperat habere multa grata seruitia a guardianis dicti Hospitalis . . . . . . *(I ostalo)*

Actum Romae in Burgo sancti Petri, in via publica, presentibus, audientibus, et intelligentibus his testibus, v(idelicet), Andrea de Zagata,[1] Thomas de *sclauonia*, Stephano Pauli de buta de ongaria, Thomassio de *signia* de *sclauonia,* Clemente Michaelis de charpecote[2] *sclauone,* omnibus habitantibus in Burgo s. Petri, et Petro barberio de regione Campimartis, testibus ad predicta vocatis, habitis, et rogatis

[1] Bojim se da je krivo prepisano

[2] V. V. 3. prim.

Et ego Jo(annes) Baptista Jacobi de Sanctis, ciuis Romanus, Dei gratia publicus imperiali auctoritate notarius, quia predictis omnibus et singulis . . . *(I ostalo)*

Apograph. Ibidem. Po prepisu god. 1562 ili 1586.

XIV. 1468. 26. octobris. In nomine sanctissime et indiuidue trinitatis patris et filij et spiritus sancti . . . . indigentibus et anime suffragijs et temporalis cure pr . . . . vite presentis satis prouidetur etiam languen . . . . legittime disponuntur. Hinc est, quod anno a natiuitate domini nostri ihesu christi millesimo quadringentesimo sexagesimo octauo, indictione secunda,[1] die vigesima sexta mensis octobris, pontificatus sanctissimi in christo patris et domini nostri domini pauli diuina prouidentia pape secundi anno quinto, in mei notarij publici et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum presentia personaliter . . . . . et constitutus honestus atque discretus vir Jacobus Allegretti de *Dalmacia*,[2] laicus, sanus et compos mente, ratione et intellectu, licet corpore languens . . . . . premeditato, ut asserit, ne intestatus a vita sua decedat, volens anime sue saluti prouidere, et de bonis suis . . . . . disponere, ne occasion . . . . . post eius mortem . . . . . materia questionis. Quare omnibus melioribus modo, via, jure et causa . . . . . fecit, condidit . . . . . . suum testamentum siue ultimam eius voluntatem in hanc formam seu modum. Imprimis . . . . . prout quiuis tam eger quam etiam sanus . . . . . super omnia opera eius . . . . . animam suam . . . . . . inexplicabili misericordie huiusmodi gloriose virginis marie, beato Iheronimo . . . . debeat corpus suum seu cadauer ecclesiastice tradi sepulture in *Sancti Iheronimi* in urbe romana[3] . . . . . aqua extinguet . . . . . elemosinis . . . . dicte *ecclesie sancti Iheronimi eiusque societati seu fratribus* quandam suam vineam ut asseruit . . . . . continentem duas petias, sitam prope (?) Urbem extra portam Castelli in loco, qui dicitur Marinetta[4] cum omnibus melioribus modo. via, jure et causa et forma, quibus alias efficacius potuit et debuit, legauit, donauit et assigurauit perpetuis temporibus, nolens huiusmodi vineam indebite per quempiam absque dictorum fratrum sancti Iheronimi voluntate quomodolibet possideri, aut eos desuper molestari, sed voluit, quod antedicti de vinee commodis et de ipsa vinea gauderent potestate plenaria disponendi . . . . . prout eisdem fratribus seu societati dicte ecclesie videbitur expedire. Confessus est autem expresse antedictus Jacobus Allegretti testator, quod eadem vinea antedicta de jure et . . . . consuetudine teneatur quolibet anno respondere et annualiter persoluere tria barilia vini sancto blaxio de fouea in Regione pontis dicte Urbis romane. Optauitque propterea et rogauit quantum in eo fuerit (?) sue anime (?)

[1] Ovih zadnjih trih veće nije moći pročitati, no lako im je odsuditi, po papi, i po godinah njegova papovanja.

[2] V. IX. gdje ga „Slovjenom" zovu.

[3] Bilježnik tudjin nije hotio samo Rim zvati: Urbs.

[4] V. ondje.

salutis remedium meditando, ut premissa tria barilia vini juxta memoratam consuetudinem siue de jure quolibet anno persoluerentur et amplius pro remuneratione antedicti sui legati .... et pro singulari consolatione anime sue atque ad Dei honorem, ad cuius similitudinem omnis humana anima creata existit. Voluit idem testator, ut singulis annis in sepememorata ecclesia sancti Iheronimi et in ipsa solemnitate siue in ipso festo et die sancti Iheronimi pro ipsius anima tres misse celebrentur et commemoratio sua obseruetur ..... tribus celebrantibus antedictas tres missas eodem die antedicto ...... Insuper antefatus Jacobus testator cuidam honesto viro Johanni de *dalmacia* laico jadrensis diocesis[1] suo hospiti, in cuius domo languens jacet (?), reliquit (?) duas vegetes[2] vini, quas eumdem Johannem in eiusdem presentia asseruit ...... tenere et habere. Quibus quidem dictis idem Johannes r spondendo confessus est et publice recognouit, se dictas duas vegetes vini tenere et habere a dicto testatore, in custodiam ...... cum hac conditione subsequenti et .... alias videlicet ...... debeat sepedictum testatorem in eius .... infirmitate prouidere et gubernare, et ut decet infirmum nutrire ...... diligenter in dicta sua infirmitate ...... si deo jubente debitum nature soluendo ab hac luce ...... debeat de sui corporis siue cadaueris ...... et sepultura, alijs quoque singulis circa huiusmodi fieri solit. et consuet ...... facere, et precipue singulariter atque diligenter in die sui obitus seu decessus facere celebrare decem missas; et item septimo die, a die eius obitus computando, alias decem missas similiter facere celebrare pro anima dicti testatoris, et de hijs viginti missis ... persoluere, et eis post missarum celebrationem antedictarum prandium[3] largiri, aut saltem quod executor inferius nominandus predicto Johanni de suis laboribus et expensis prius (?) satisfaciat, et dictas duas vegetes vini in usum supradicte fraternitatis sancti Iheronimi det cum dictis oneribus supportandis secundum quod ipsi executori nominando expedire videbitur. Idem testator volens .... Et postquam memoratus Jacobus testator premissa omnia et singula sic ut premissum est, legauit ...... omnibus melioribus modo, via, jure, causa, et forma premissis elegit, nominauit, et deputauit suum huius testamenti siue voluntatis sue ultime executorem unicum solum et in solidum venerabilem honorabilemque virum domi num dominum Mathiam Baronellis[4] abbatem monasterij sancti Ge-

[1] Ovih trih nije veće poznati, nego samo „oç“ zadnjoj; no da je ovako bilo zapisano, kaže ona ovamo na kraju: .... „in domo habitationis *supradicti* Johannis de Dalmatia laici *dicte Jatren.* (a: Niemac) *dioc(esis)*“.

[2] Ni ove nije veće poznati ovdje, ni drugoč. no trećoč jest; a držim da je = talij. veggia = bačva.

[3] t. j. karmine. V. III.

[4] Ova je jur izlizana; no *ll* je još poznati. a na kraju je očito: „presentibus ibidem venerabili et discreto viro domino *Mathia baronellis*

orgij de copriua[1] ordinis sancti benedicti Nonen(sis) dioc(esis) ad presens penitentiarium in ecclesia principis apostolorum de Urbe, suumque patrem spiritualem et confessarium presentem, et onus huiusmodi executionis assumentem ad perficiendum sepedicti testatoris in quantum eiusdem testatoris bona se ad hoc extendere valeant, et non alias, de quo protestabatur et protestatus est publice et expresse. Atque idem testator se commendans orationibus antedicti sui executoris, eidem executori legauit, donauit, et dimisit omnia et singula sua bona et credita, si que fuernt, quecunque et ubicunque fuerint superius non nominata aut legata. Voluit etiam idem testator et commisit antedicto domino executori in animam suam, ut si aliqua personarum, quibus supra de suis bonis legauit in aliquo . . . . . . contrauenerit sue ultime voluntati huiusmodi, illam non adimplendo statutis temporibus et per omnia ut supra dictum est, huiusmodi testamentum quoad infringentes voluntatem ultimam antedictam nullius sit roboris vel momenti, sed quod ipse ex nunc pro extunc illa legata in aliud bonum opus debeat conuertere, aliasque per omnia huiusmodi testamentum exequi plenarie secundum quod ipsi videbitur saluti animarum suarum hincinde expedire, dans et concedens eidem domino Mathie executori antedicto plenam liberam et . . . m potestatem et auctoritatem omnia et singula bona sua ubicunque existentis seu reperiri potuerint a quibuscunque personis (?) forsan habentibus et tenentibus petendi, exigendi, locandi, habendi, percipiendi, et de illis juxta sue ultime jam dicte voluntatis formam et tenorem pro anime sue salute dispondendi et ordinandi, et pro recuperatione illorum quorumcunque judicialiter . . . . conueniendi, et de recept(is) quitandi. Et huiusmodi suum testamentum seu ultimam voluntatem in omnibus et per omnia, ut premissum est, exequendi, perficiendi et adimplendi, ceteraque faciendi, que de jure, equitate, et consuetudine in similibus fieri consuetum est. Voluitque idem testator antedictus premissa omnia et singula valere jure testamenti, vel saltem jure codicillorum seu donationis inter vivos, aut alterius cuiuscunque ultime voluntatis, aut alias via, jure, causa et forma aut consuetudine, quibus melius, firmius, et validius subsistere potuerint, ac firmitatem quomodolibet obtinere; reseruans nihilominus idem testator premissus sibi plenariam potestatem reuocandi huiusmodi testamentum seu ultimam voluntatem, si Dei gratia ad corporis sanitatem peruenerit, et si reuocare uoluerit de quo expresse testatus est. De et super quibus om ibus et singulis idem testator premissus a me notario publico subscripto unum vel plura publicum seu

abbate, nec non Johanne de Dalmacia *antedictis*". A u onom Turrinovu kazalu ovo: „Venditio domus in burgo s. Petri emptae per Matthiam de Baronellis 1475", pak držim, da je ovo on isti. A te izprave nije veće.

[1] blizu Obrovca, zašto „Kopriva" = rieka Zrmanja, po dokazih u mojoj „Najstarijoj povjesti" od 17 do 49 s. Theiner ondje na 241 s. krivo: Coprina.

publica fieri petiit et confici instrumentum et instrumenta, seu testamentum et testamenta.

Acta fuerunt hec Rome in burgo sancti Angeli in domo habitationis supradicti Johannis de *Dalmacia* laici dicte Jatren(sis) dioc(esis), hospitis memorati testatoris, presentibus ibidem venerabili et discreto viro domino Mathia baronellis abbate, nec non Johanne de *Dalmacia* antedictis, atque Johanne *slauo* de *slauonia*[1] et Jacobo de *Jadra* Jadren. dioc. laicis ad premissa vocatis specialiter et rogatis (L. s.)

Et ego Mathias Kalthoff, clericus colon(iensis), et canonicus collegiate ecclesie sancti Seruacii trajecten(sis) Leodien dioc(esis), quia supradicti testamenti factioni, executor(is) deputationi, protestationi, potestatis dationi, et potestatis ad reuocandum reseruationi, omnibusque aliis et singulis premissis dum sic, ut premittitur, fierent et agerentur, una cum supra nominatis testibus personaliter presens interfui, ea quoque omnia et singula, sic ut premissum est et non alias, fieri vidi et audiui; ideo ego Mathias premissus publicus imperiali auctoritate et juratus notarius hoc presens publicum instrumentum seu testamentum manu mea propria scriptum et sub scriptum fideliter exinde confeci, et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine ac cognomine meo solit et consuetis subscripsi et signaui, in fidem, robur, et testimonium indubitat. omnium et singulorum premissorum

Ibidem. Autographum membr.

XV. 1474 (?). In nomine Domini Amen. Anno . . . . . millesimo quadringentesimo septuagesmo[2] . . . . . mensis m . . . . pontificatu sanctissimi in chrysto patris et domini nostri domini . . . . . . diuina prouidentia pape . . . . in presentia mei . . . . notarij publici et testium infrascriptorum[3] . . . . . . omnipotenti deo . . . . jussit, voluit . . . (in ecclesia sancte marie) super minerba (sic) de Urbe (sepeliri?) . . . . . . scuta (?) duo. Item jure legati reliquit venerabili societati sancte marie de consolatione . . . . scutum (?) unum Item jure legati d. caterine (?) *sclauone* pro eius anima scuta tria reliquit. Item jure legati reliquit[4] . . . . . . pro eius anima scuta decem. Item jure legati reliquit unam . . . . . . pro eius anima . . . heredem suam in bonis, juribus, nominibus et actionibus ubicunque existentibus ipsi testatrici competentibus . . . . instituit suam sororem margaritam *sclauonam* eius sotiam, cui jure institutionis reli-

---

[1] bez *c!* zašto pisac ne bijaše talijanin.

[2] i još, po svoj prilici: *quarto;* a to bijaše sveta godina.

[3] Oporučiteljici imena nije veće poznati, a na drugoj strani nije nego: „Testamentum“. A ni u Turrinovu kazalu nije ništa o toj oporuci; no totu jest ovo: „Testamentum Antonij de Spalato caducum illegibile“; a ove oporuke nije, pak to može biti, da je ovo ista da je on ili prije njega Rožanić pročitao: Antonius, namjesto: Antonia, a da nije one: „testatrix“.

[4] morda slovjenskomu gostinjcu. Izlizane su tri ili četiri strane.

quit omnia et singula eius bona, jura, nomina et actiones .... exceptis legatis sapradictis. Executor(em) huius presentis testamenti dicta testatrix facit et reliquit supradictam margaritam heredem predictam, presentem. Cui dedit potestatem post eius mortem bona omnia ipsius testatricis capiendi, possidendi et alienandi pro executione presentis testamenti et contentorum in eo. Et hoc esse voluit ultimum testamentum *(I ostalo.)* ....

Actum Rome in R(egio)ne Columne in camera solite habitationis ipsius testatricis, presentibus, audientibus, et intelligentibus hijs testibus, v. marcho qd. jo(annis), baptista de raglis (?) de urbino .... in Columna, m(agistr)o baptista qd. bortolli de Ceris de C..., baptista qd. boriani (?) de .... testore in R(egio)ne Columne, petro paulo quondam mattei miunelli (?) ro(mano) eodem (sic) regione, johanne qd. Coluza[1] de castello nouo et testore eodem regione, francisco q. antonii de caualieri de carpino fabrino (?) alla rotonda, et augustino de angelinis ro(mano) eodem regione Columne, testibus ad predicta vocatis, habitis et rogatis.

Et ego vincentius quondam Antonij de p...... ro(manus) de R(egio)ne Columne publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius *(I ostalo.)* (L. s.)

Ibidem. Autographum membr.

XVI. 1476.[2] In nomine etc. Anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto, pontificatu etc. Sixti diuina prouidentia pape quarti, indictione nona, mensis augusti die .... in presentia mei notarij publici et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum discretus vir Andreas grassus q(uondam) ..... habitator urbis in Regione campi martis, gratia omnipotentis dei sanus mente et conscientia pura, timens future mortis euentum, quia nil certius morte, et nil incertius hora ipsius mortis, nollens decedere intestatus, hoc suum ultimum testamentum et suam ultimam voluntatem .... in hunc modum fecit .... Imprimis animam .... et gloriose virgini marie .... beatis apostolis petro et paulo, ac toti curie celestiali, (corpus vero suum jussit) sepelliri in ecclesia sancti augustini[3] de urbe, cui reliquit pro anima sna ducatos quinque. Item reliquit ..... ducatos similiter quinque. In ceteris autem .... suo ultimo testamento suaque ultima voluntate (heredem snum) .... ordinauit discretum virum Matheum julianum ....

---

[1] morda svoj onomu Jurju „Colutia“ u XVIII.

[2] U Turinovu popisu zabilježena je izprava, kako je 1475 god. kardinal Oliverij Caraffa, vršeć oporuku popa Fantina „de Valle“, Trogiranina, „Rotae Auditoris“, dao sazidati gostinjac (valja da veći); ali ta je izprava propala. A spisao da ju je bilježnik Jakov „Picheuer“. Što Farlati u IV. na 305 s. piše za toga glasovitoga Trogiranina, da je zastavio ovdje „collegium“, ono nije istina

[3] Tako krivo Nibby piše za tu crkvu, da je 1484 god. sazidana. Njega je napis na pročelju prevario.

. . . . p. prefatum eius heredem . . . . . . legitim . . . . . . pertineant hospitali predicto[1] . . . .

Executores huiusmodi sue ultime voluntatis . . . . . instituit spectabilem virum franciscum . . . .

Actum (Rome in regione Campi martis) in domo habitationis dicti testatoris, presentibus, videntibus, audientibus . . . . . Johannis pauli de pisis barbitonsore . . . . . . in urbe . . . . antonio blasij *sclauo* et marco joh(ann)is *sclauo* . . . . (geor)gio benedicti (?) *sclauo*,[2] testibus ad premissa omnia et singula vocatis specialiter, habitis et rogatis.

Et ego Valerianus de lauro, ciuis romanus, publicus imperiali auctoritate notarius, premissis omnibus et singulis interfui. *(I ostalo.)* (L. S.)

Ibidem. Autographum membr.

XVII. 1478. 20 octobris. . . . . De anno Incarnationis dominice millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo, Indictione undecima, die vero vigesima mensis Octobris, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Sixti divinâ providentia pape IIII. anno octavo. In mei notarii et testium infrascriptorum et subscriptorum, ad omnia et singula infrascripta vocatorum specialiter et rogatorum, presentia Illustrissima domina Catherina quondam Ducis Stephani filia, Regina Bosne, nunc in alma Urbe in Regione Pinee, in domo sue solite habitationis prope ecclesiam sancti Marci de Urbe constituta, egra corpore, sana tamen et compos mente . . . . suum presens nuncupativum testamentum seu ultimam modo infrascripto condidit voluntatem. *(Preskočiv).* Insuper in reliquis bonis mobilibus et immobilibus, que sua hic in Urbe reperiuntur et extant, suos heredes et successores equis portionibus instituit similiter et esse voluit dominam Paulam Mirosani[3] Mirchovich; dominam Helenam Iohannis Sempchouich, et dominam Maram Georgii

---

[1] Ova kaže, da je sprieda, gdje nije moći čitati, imenovan nečiji „hospitale“, a to ovaj slovjenski, po napisu od davna na drugoj strani: „Testamento d' Andrea Grasso, il quale doppo la morte di matheo juliano suo herede et di suoi figli lassa doi case alla compagnia et hospitale di santo Girolimo, fatto del M CCCC LXXVI. . . . . . agosto“ (na koliko, to se veće neda pročitati.)

[2] Po ovih držim, da je slobodno odsuditi, da je i taj Grassi (morda „Debelić“ ?) bio Slovjenin. Nebi ne Talijanin dvie kuće zapisao slovjenskomu gostinjcu.

[3] po prepisačevu nerazumievanju i nerazabiranju, namjesto: Mirosaui, t. j. Mirosavi, kako i jest niže prvoč, a to namjesto: Miroslavi; no drugoč je: Mirosam!! A Theiner prvoč: Marosani, a drugoč i trećoč: Mirosani! No za ovu Pavlicu ovako nije očito, je li „Miroslavu Mirkoviću“ bila kći ili žena A godinu dana zatim je umrla po ovom napisu: „Paulae, Nobili Bosnensi Reginam usque ad mortem secutae, Helena constantiss fort. sotia mestiss. f. c. an. sal. MCCCCLXXIX. Id Octub. (sic), na kamenu u našoj staroj sakristiji.

Misglenouich[1] . . . . . . Item legavit et legat Hospitali sancti Hieronimi de Lausto[2] pro natione *sclauonorum* capellam suam integram, hoc est Missale, calicem cum patena et corporale, planetam cum suis camisiis et aliis sacerdotalibus indumentis, et unum tusale sericeum, quo altare cohoperitur. Item prefata regina dixit et confessa est se habuisse ex causa mutui a prefata domina Paula ducatos viginti duos. Item dixit se habuisse a Radice[3] Johannis Clesich[4] sue domus Magistro ducatos triginta octo. Item dixit se esse debitricem certis honestis causis Luce Vucichovich[5] in ducatis decem et octo et carlenis octo. Quibus ante omnia et cuilibet eorum satisfieri voluit et mandavit. Ulterius prefata domina Regina dicte domine Paule Mirosaui Mirchouich prelegavit ducatos quinquaginta . . . . . Item prelegavit domine Helene, Iohannis Semphodiuich[6] prefate ducatos viginti quinque . . . . . . Item prelegavit dicte domine Mare Georgii Misglenovich ducatos triginta . . . . Item legavit Georgio Nicolai Zubranich suo familiari ducatos quinquaginta. Item legavit Habrahe Radici suo familiari ducatos triginta . . . . Executores autem suos instituit, ordinavit, et esse voluit, nobilem virum juris utriusque doctorem dominum Matheum de Raguis[7] de Ragusio Canonicum Ragusinum, Reverendissimi domini Cardinalis sancti Petri ad Vincula Capellanum et dictam Paulam M rosam (sic!) Mirochovich (sic!) et Radicem Johannis Clesic supradict(um). *(Preskočiv).*

Acta fuerunt omnia suprascripta, que in hoc publico testamento continentur, presentibus, audientibus et intelligentibus venerabilibus et discretis ac religiosis viris, videlicet domino Georgio de Marinellis Archidiacono Arbensi et Capellano Reverendissimi patris domini Cardinalis s. Marci . . . . . .

Et ego Antonius Georgii[8] de *scla(v)onia,* presbyter *spalatensis*

---

[1] Da je ova „Mara" (kako je ovdje dvakrat, a to po slovjensku, rečeno) Marija i da je bila hći ovomu „Jurju Mišljenoviću", to XX. izprava kaže, kako i da je ova „Jelena" njoj bila sestra a ovomu „Ivanu Semkoviću" žena.

[2] naopako, kako i „Lausta", i „Austa", i „Hausta", a to namjesto: Augusta: što tu blizu je mausoleum *Augusti.*

[3] ime „Radko"?

[4] niže: Clesic, a to valjada: Klešić.

[5] Držim da: Vučković.

[6] Ova smiešna shaba držim da nije prvoga pisca *Slovjenina,* nego prepisačeva; njegova je i „Zubrauich", namjesto: „Zubranich", a to nam: Čubranić. A i ono „Habrache" bojim se da nije pravo.

[7] Ragnis? jer ovo držim da je onaj isti: Matheus Araneus Archidiaconus ecclesie Ragusine", komu Innocenac VIII. (ondje na 524 s.) piše, pak da je krivo „Araneus", namjesto: A raneo ili Raneis; a to valjada: Ranjina.

[8] Još i u XIX, i u XX.

diocesis, clericus in basilica principis Apostolorum de Urbe, publicus imperiali auctoritate notarius. *(I ostalo)*

Ibidem. Po vatikanskom prepisu, po kom je i Theiner (monum. Slav. merid. I. 509), no ne posve pravo.

XVIII. 1480. 12 apr. .... Anno ..... millesimo quadringentesimo octuagesimo, indictione tertia decima, pontificatu sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Sixti diuina prouidentia papae quarti, die vero duodecima mensis aprilis. Pateat omnibus et singulis (?) hoc publicum instrumentum visuris pariter ac lecturis, quod .... honorabilis confraternitas et confratres venerabilis hospitalis sancti Iheronimi de Lausta de Urbe congregati ad sonum campanelle, ut moris est, in ecclesia dicti hospitalis in .... Interfuerunt infrascripti confratres, Johannes Calinchich[1] et .... Uetus Guardiani, et Georgius Colutia[2] Camerarius Georgius Zapich, Andreas Barba,[3] magister Johannes de Tragurio, Nicolaus Ranis (?), Blasius Michaelis (?), ... Johannes Magnus (?), Matheus ....., Andreas Clementis, Marcus Georgius de Bosina, Georgius Ungarus, totam vel majorem partem dicte confraternitatis representantes ex una, et Lucas Jedrich[4] parte ex altera, venerunt ad infrascriptum concordium, pactum et transactionem, videlicet quod cum alias societas et confratres dicti hospitalis locauerint et titulo locationis concesserint dicto Luce .... vineam in perpetuum ad vitam dicti Luce ac uxoris sue Helene .... prout in instrumento dicte locationis plenius continetur ..... Lucas asseruit: magistri stratarum Urbis cogunt ...... locatam nunc dictam vineam vendere ducatis auri quatuordecim, vel .... Lucas sentiat se grauatum de dicta solutione .... e conuerso confratres hospitalis predicti dicant, quod Lucas predictus .... venerunt dicte partes de comuni concordia ad infrascriptum concordium, pactum et transactionem[5] .... Actum (Rome in ecclesia) dicti hospitalis presentibus ibidem venerabilibus viris fratre Stefano .... et domino an ... Georgii, in magistro francisco de carauag(io?), testibus itd.

Et ego Sanctus ..... de Viterbio, publicus apostolica auctoritate notarius, quia hijs omnibus et singulis, dum sic ut premictitur, agerentur et fierent una cum supranominatis testibus presens fui, eaque sic fieri vidi et audiui *(I ostalo)* (L. s.)

Ibidem. Autograph. membr.

---

[1] u XX.: Chalicich.

[2] Ovo i „Georgius Colluxa“, „Coluza“ u XXXIV. držim da je isti.

[3] Još i u XX. i u XXVIII., i a XXIX., a brže da *Bradić* prevedeno.

[4] Isti i u XXVI., ter: Jadrich, i jošte: *sclauonus*.

[5] Napried nije moći pročitati nego po kojugod. No na drugoj strani je, ter od davna: „Concordium inter Societatem Ven. Hospitalis Sancti hier(onym)i et Lucam Jadrich *(krivo!)* super XV (XIV?) scutatis et erectione domus“, ter ova zadnja je i u Turrinovu kazalu.

XIX. 1482. In nomine domini, Amen. Per hoc publicum presens instrumentum pateat euidenter, quod anno a natiuitate eiusdem domini millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo, indictione XV,[1] die vero duodecima mensis junij,[2] pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini sixti diuina prouidentia pp. quarti anno undecimo. In mei notarij publici et testium infrascriptorum ad hoc specialiter rogatorum et vocatorum presentia, personaliter constitutus coram me discretus vir Dimitrius Urbani de Verhouaz[3] .... dioc(esis) .... et quod nil certius morte, et nil incertius hora mortis .... hoc suum ultimum testamentum in hanc formam .... condidit Primo et ante omnia, quia anima nobilior est corpore et rebus humanis ...... omnipotenti deo et beate marie semper virgini, sancto Iheronimo ..... et contingerit eum de hac luce migrare, corpori suo elegit sepulturam in ecclesia sancti Iheronimi (sic) de Lausto hospitalis natio(n)is *sclauonorum*, ubi secundum suum honestum modum voluit sepelliri. Cui ecclesie sive hospitali pro anima ipsius testatoris legauit ducatos papales auri quinque. Item reliquit etc. Item reliquit etc Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit etc. Item reliquit unam domum ipsius testatoris sitam in campo martis inter hos fines, cui ab uno latere tenet ...... stephani ... ab alio latere ...... vel si qui sunt vel esse possunt plures aut veriores confines antiqui vel moderni ad predictam domum spectantes et pertinentes .... v(idelicet) mathie ...... helene ...... et cuilibet ipsorum .... succedat alter eorum ...... et illico post mortem .... mathie et helene minime desuper requisita aliqua licentia (?) auctoritate (?) propria succedat venerabile hospitale sancti Iheronimi de Lausto natio(n)is *sclauonorum* positum in regione campi martis ...... possideat in perpetuum .... cum con-

---

[1] No broj je izlizan.

[2] Ako nije: maij.

[3] Za ove dvie: „de Verhouaz" i za ime biskupiji jest prostora, no su posve izlizane, a nadrugoj strani nije zapisano nego ovo: „Testamentum Dominici (nije istina!) Urbani per quod reliquit" itd. Kako je i u Turrinovu kazalu prvoč, no drugoč ovako: „Testamentum Demetrij Urbani de Verhouaz 1482. In quo reliquit heredem hospitale sancti Hier(ony)mi (On onakov „Ilirac" zamučao je onu: „Sclavonorum".), et etiam unam suam domum post mortem quarundam mulierum (Na pol istina, po onih: „mathie", „helene", „ipsorum", „alter eorum".), sitam in campo martio" .... Pak to može biti, da je bilo totu napisano „de Verhovaz", a to namjesto: Verhovec", što je župa u zagrebskoj biskupiji; ako li nije bilo napisano: Verhoraz, ili, pravo, Verhgoraz = Vrgorac, što je župa u splitskoj biskupiji (sada Talijanom za volju pišu Vergorac). Ovo je priličnije istini, sudeć po tom, što je tu za ь(jerić)*a*, a ne *e*.

dicione et pacto prefatus testator legauit predictam domum ..... et actiones quascunque dictus testator reliquit .... instituit, reliquit, fecit et ordinauit. Executorem .... instituit, creauit, fecit et ordinauit .... hospitalis, cui dedit, cessit, et concessit plenam licentiam ...... testatoris, omni bona et jura ipsius testatoris mobilia et immobilia .... faciendi et relicta satisfaciendi. Et hoc voluit esse suum ultimum testamentum ....

Actum romae in regione campi martis in hospitali supradicto, presentibus, audientibus et intelligentibus discretis viris, Johanne (?) petri de ragusa, thomaso de licha, paulo barilario, vito de spirona (?), helya stephani .... martini de garigio (?), ad predicta vocatis, habitis et rogatis.

Et ego antonius georgij pbr. (= *presbyter)* Spalaten. dioc(esis), publicus imperiali auctoritate notarius *(I ostalo.)* (L. s.)

Ibidem. Autograph. membr.

Druga doba: Slovjeni i Ilirci.

XX. 1485, 17 sept. In nomine .... Anno ..... millesimo quadringentesimo octuagesimo quinto, indictione tertia, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Innocentij diuina prouidentia pape octaui, pontificatus eius anno secundo, die vero decima septima mensis septembris. In mei Notarij publici testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presentia personaliter constituta coram me Nobilis et discreta mulier domina Maria filia quondam domini georgij misglenouich[1] de regno bosne nunc Rome in regione pinee[2] sana mente et intellectu, licet infirma corpore, considerans huius mundi pericula, et quod nil certius morte nilque incertius hora et puncto mortis, nolens ab intestato decedere, sed facta (?) sua omniaque bona a deo sibi collata ordinare et disponere, hoc presens ultimum testamentum suum et suam ultimam voluntatem in hunc, qui sequitur, modum condidit et ordinauit. Primo et ante omnia, quia anima est nobilior corpore et rebus humanis de diuini regis cena plene confidens, quia cor contritum et humiliatum deus non spernit, animam suam eximie, humiliter et deuote omnipotenti deo, beatissime virgini marie, diuo jeronimo omnibusque sanctis curie supernatis comendauit. Et si eam de infirmitate, qua laborat de presenti, decedere contingerit et de hac luce migrare, corpori suo elegit sepulturam in ecclesia sancte marie de Araceli,[3] cui quidem ecclesie reliquit ducatos tres de Carlenis pro anima ipsius testatricis, et pro debito sepultnre. Item reliquit pro cera sui obsequij ducatos

[1] Tako nije pravo: „Marija Jurja Mišljenović“, kako u Klaićevoj Poviesti Bosne, na 340 str. Po XVII. izpravi, bila je dvorkinjom bosanskoj kraljici. Niže spominje svoga sina Petra, no muža nigdjer.

[2] Tu negdje i kraljičini dvori bijahu.

[3] Gdje joj i kraljica bijaše sahranjena.

*

quinque similes. Item reliquit hospitali sancti jeronimi nationis *illirice*[1] ducatos tres et duo linteamina, unum tapetum et duo pulmentaria. Item reliquit Canonicis sancte Marie ducatum unum similem ut cantent missam pro anima ipsius testatricis. Item reliquit magistro vincentio de Ragusa ducatum unum pro anima ipsius testatricis. Item reliquit ducatum unum puellis maritandis in ecclesia sancte Marie de Urbe. Item reliquit ducatos duos ecclesie sancti gregorij, ut celebrentur misse triginta pro anima ipsius testatricis. Item reliquit sancte Marie de consolatione ducatum unum pro anima ipsius testatricis. Item reliquit ducatum unum sancte Marie supra mineruam, ut cantetur missa pro anima ipsius testatricis. Item reliquit georgio nicolai[2] et dinche eius uxori unum equum pro anima ipsius testatricis. Item reliquit michi presbitero antonio infrascripto notario ducatos tres. Item reliquit carlenos duos, ut celebretur missa in ecclesia sancti sebastiani pro anima ipsius testatricis. Item reliquit domino Marino de Copitibus[3] ducatos tres, quos jam habet, et duo linteamina, et unum pulmentarium. Item reliquit nicolao cipriani[4] ducatos duos et unam camisiam. Item reliquit clare, lucie et Catherine ducatos duos pro anima ipsius testatricis Item reliquit francisce carlenos quinque pro anima ipsius testatricis. Item reliquit luce *(lucie?)* alias cunseglio (?) ducatum unum pro anima ipsius testatricis. Item reliquit alijs, qui sunt in domo cum francisca carlenos quinque pro anima ipsius testatricis. Item reliquit thomice et stane carlenos quinque pro anima ipsius testatricis. Item reliquit jeronimo filio pauline (?) unam paruam crucem argenteam pro anima ipsius testatricis. Item reliquit paulo gregorij unum anullum aureum pro anima ipsius testatricis. Item reliquit margarite tragurine carlenos tres pro anima ipsius testatricis. Item reliquit petro filio ipsius testatricis ducatos viginti et duos crateres argenteos, et anullos tres, ac unam[5] . . Item voluit et ordinauit, quod si autem dictus petrus eius filius moreretur ante quam recipiat infrascripta[6] bona, disposuit, quod prefata pecunia et res una cum vestimentis suis, et alijs rebus sibi pertinentibus, ut de dictis bonis ematur una domuncula pro pauperibus mulieribus *sclauonice* nationis, que merito honeste videbuntur ad recipiendum infrascriptis executoribus.[7] Et voluit, quod prefate mulieres, que ibidem pro

---

[1] No u matici morda bijaše: *sclavonice*, kako je ovamo niže.

[2] Ovo i „Georgius Nicolai Zubranich" u XVII. držim da je isti.

[3] Isto iz Bosne, ter pop i bilježnik, po XXIV. izpravi od 1492 g. Držim, da je ovo onaj isti „Marin", koji 1451 g. bosanskomu kralju Stjepanu Tomi bijaše „kapelanom" (Miklošić: Mon. serb. p. 447—450), i da mu je bio pridjevak po slovjensku: Kopčić.

[4] Isti, držim, da i u XXVII. i u XXIX., ter Trogiranin i vlastelin.

[5] Dviju rieči nije moći pročitati.

[6] *suprascripta*, valja da.

[7] Na drugoj strani je, ter od davna, zapisano: „Testamento di . . . Maria Misglenouich della casa in Colonna quale subdita ala compagnia

tempore habitabunt, teneantur reparare dictam domum pro posse suo, et quod teneantur soluere et consignare annuatim unam libram candelarum cerearum hospitali sancti jeronimi in festo ipsius in signum subiectionis, quod domus sit subjecta prefate ecclesie et hospitali post obitum infrascriptorum. Officiales prefate ecclesie siue hosp talis pro tempore existentes debeant habere curam dicte domus et prefatarum mulierum ibidem habitantium. Et si aliqua earum erit fraudolosa vel litigiosa seu inhonesta, ipso facto sit expulsa sine spe restitutionis per dictos officiales. Item voluit et ordinauit suam heredem uniersalem Nobilem et discretam mulierem dominam helenam[1] uxorem domini johannis semchouich de bosna sororem suam Executores autem et commissarios instituit, fecit et ordinauit, videlicet venerabilem virum presbiterum Marinum de Copitibus, et Nobilem virum georgium nicolai[2] una cum prefata domina helena, quibus statim post separationem anime a corpore eius dedit, et concessit plenam facultatem et liberam potestatem capiendi et apprehendendi ac disponendi .... voluntatis, et omnia faciendi ac si ipsa esset dum viuebat Et hoc voluit, jussit, ordinauit et mandauit esse suum ultimum testamentum, ultimamque suam voluntatem, et si non valeret vel valebit jure testamenti, valere voluit jure codicillorum seu donationis causa mortis, et cuiusuis alterius ultime voluntatis, quibus melius potest et debet.

Actum rome in regione pinee in domo solite habitationis predictarum dominarum, presentibus, audientibus, et intelligentibus discretis viris, videlicet andrea petri alias barba, cola francisci, johanne martini alias chalicich, magistro Nicolao Theotonio (?) pistore, Nicolao luce alias cipriano, Biasio Johannis de regione transtiberim, et ultimo Nicolao de palma (?) testibus ad predicta vocatis, rogatis et habitis.

Et ego antonius georgij pbr. spalaten. dioc(esis) de *sclauonia* publicus imperiali auctoritate notarius, quia premissis omnibus et singulis, dum agerentur, sicut premittitur, una cum prenominatis testibus interfui, eaque sic fieri vidi et ...... publicum instrumentum manu mea fideliter scriptum extraxi et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis et consuetis signaui in fidem et robur omnium et singulorum premissorum rogatus et legitime requisitus.

---

di santo hieronimo del 1485", pak po tom sudim, da su bili kupili „kućicu" za takove slovjenke, i da je to ta bila; a i po ovom: „1547, 3 aprile. La sopradita Compagnia hordenò, che se debba andare visitare per li officiali della compagnia le *donne* che stano in la *casa posta in Colona* secondo il solito" (Decreti). No to bi mogla biti i nekakova ina kućica blizu sv. Marka, jer za tu „Cabrero" knjiga kaže: „l' habitano le *pouere donne* della Natione".

[1] V. XVII.

[2] Ovo i ono „Georgius Nicolai Zubranich" u XVII. držim, da je isti.

Et ego Marcus de Vitis,[1] clericus Sibinic(ensis), publicus imperiali auctoritate notarius et judex ordinarius, hunc publicum transsumptum siue copiam testamenti, alinea manu[2] scriptum, et prius cum autentico auscultatum, inveni eum concordare, propterea me subscripsi, signo et nomine meis (sic) aposui in fidem omnium premissorum. (L. s)

Ibidem. Po prepisu negdje 1496—1497 god.

XXI. 1486. 10 oct. Innocentius papa VIII. Dilecti filii salutem et apostolicam benedictionem. Expositum fuit nobis pro parte vestre Societatis hospitalis Sancti hieronimi *Illirice* nationis de Urbe, quod cum juxta Vineam dicti hospitalis et ei contiguam via mediante sit quedam Cripta sita subtus montem seu sepulchrum Augustorum, que licet ad cameram Alme Urbis spectare noscatur, tamen Venerabilis Frater noster Oleuerus Episcopus Sabinensis Cardinalis Neapolitanus illam ad se spectare pretendens Vobis et dicto hospitali eam tradere et donare velle se offert. Verum quia de ipsius titulo dubitari forsam *(sic)* posset, cum de eo nomine[3] constet. Nos considerantes illam utilitati et comodo dicti hospitalis cessuram esse, vestris in hac parte supplicationibus inclinati, de nostra mera liberalitate et ex certa scientia ac Motu proprio dictam Criptam ac omnia et singula Jura dicte Camere quomo(do)l(ibe)t competen(tia) ipsi hospitali tenore presentium donamus et concedimus, ipsumque hospitale in Juribus et actionibus dicte Camere surrogamus, sine tamen juris alicuius alterius preiudicio, et ipsius Cardinalis accedente consensu. Volumus tamen, ut Cripta ipsa in eo statu, in quo ad presens est, conseruetur, et in eius dispositione non alteretur,[4] in contrarium facien(tibus) non obstan(tibus) quibuscunque. Datum Rome apud Sanctum petrum sub Anulo (sic) Piscatoris die decima Octobris MCCCCLXXXVI, Pontificatus nostri anno tertio.

Ibidem. Po skorijem prepisu na istoj živoj harti, na kojoj je i IV izprava, ter za njom. Pak Theiner (op. cit. 522) krivo, da je matica.

XXII. 1490. 9 decem. . . . . Anno domini millesimo quatricentesimo nonagesimo, pontificatu sanctissimi in Christo patris domini nostri domini Innocentii diuina prouidentia pp. octaui, indictione nona, mensis decembris die nona, in presentia mei notarii et sectem *(sic)* testium infrascriptorum ad hec spetialiter vocatorum et rogatorum. Cum nil sit certius mortis *(sic)*, et nil incertius ora et puncta *(sic)* mortis; idcirco prouidus Simon *Sclauonus* morans in Urbe in Regione transtiberim, licet infirmus corpore, mente tamen

[1] još i u XXVII, i u XXIX.
[2] Jest drugakovo pismo.
[3] *nemini*, neumni prepisaču!
[4] Te pećine već nije; no je tu ulica: „Vicolo del *Grottino*", ter valja da po njoj prozvana.

sanus et conscientia pura existens, timens casum future mortis, nolens intestatus decedere, ne post eius mortem super eius bonis scandalum aliquod oriatur, sed potius cum testamento, ut omnia quieta remaneant et tranquilla, hoc suum ultimum testamentum, quod de jure ciuili dicitur sine scriptis, facere et ordinare procurauit, ac fecit et ordinauit in hunc modum et formam prout infra sequitur. V. quia primo ante omnia animam suam et corpus suum altissimo deo creatori eiusque gloriosissime matri semper virgini marie, et toti curie celesti humiliter deuote commendauit. Et jussit ac voluit eius corpus post eius mortem sepelliri in venerabili ecclesia sancte Bonose sita in dicta Regione Transtiberim. Cui ecclesie prefatus testator reliquit pro reparatione unius capelle site in dicta ecclesia carlenos decem. Item reliquit pro cera torcias sex, et paria sex facularum, et tres cannellarum *(sic)* libras pro sex presbiteris suisque exequijs fiendis in dicta ecclesia. Item reliquit missas sancti gregorii carlenos decem, et libram unam cannellarum pro anima ipsius dicti testatoris. Item in omnibus alijs et singulis suis bonis, tam stabilibus quam mobilibus, ac juribus, nominibus et actionibus, presentibus et futuris ad ipsum testatorem spectantibus et pertinentibus quomodocunque *(quocumque)* titulo et ubicunque existentibus, prefatus testator eius uniuersalem heredem instituit ac fecit Bonam[1] eius uxorem. Cui Bone heredi predicti jure institutionis reliquit omnia et singula bona sua preter legata supradicta ad usumfructum tantum toto tempore vite dicte Bone. Post eius mortem dictus testator reliquit omnia sua bona hoc modo, videlicet medietatem bonorum reliquit *ecclesie sancti hyeronimi et eius sotietati* pro anima sua; reliquam vero medietatem dictorum bonorum reliquit quibusdam suis neptibus, quas ipse testator dixit habere in *sclauonia,* et earum nomine *(sic = nomina)* dixit ignorare. Et voluit dictus testator, quod si dicte eius neptes ad Urbem non venerint spatio trium annorum a die obitus ipsius testatoris computandorum, tunc dictus testator reliquit dictam reliquam medietatem bonorum suorum, relictam dictis neptibus ut supra, prefate ecclesie sancti hieronimi et societati predicte pro anima sua. Executores autem et fidei comissarios huius sui ultimi testamenti ultime(que) sue voluntatis prefatus testator constituit ac fecit prefatos executores *(sic)*, v. Nobilem virum Franciscum de Syniballis, et prouidum virum georgium de *Signia*[2] *de Sclauonia.* Quibus dedit et concessit plenam et omnimodam potestatem et facultatem dicta omnia sua bona et res apprehendendi, tenendi, vendendi, distrahendi et alienandi pro executione et amplimento *(sic)* dicti sui ultimi testamenti et ultime sue voluntatis . . . . . . *(Preskočio).*

Actum Rome in Regione Transtiberim, presentibus, audientibus et intelligentibus his v. prouidis viris Benedicto Sterniculi, Casattoni de Corsicha, Segerio petri Flandrie, Magistro Johanne aque-

---

[1] „Dobra“ prevedeno?

[2] i u XXX.

uitis (?) de almania, Marcho Christophori sancti poli, Francischo marioli fauacchij collescipionis, Benedicto beltrami de Bergamo, testibus ad predicta vocatis, habitis et rogatis.

Et ego presbiter Jacobus Nicolosi Corsi de montefortino publicus dei gratia apostol ca et imperiali auctoritate notarius, quia predictis omnibus et singulis *(1 ostalo.)* (L. s.)

Ibidem. Autogr. membr.

XXIII. 1491. 12 decem. Venerabilibus Fratribus Amerin(o) et Modrusiensi Episcopis in Romana Curia residentibus Innocentius papa octauus. Venerabiles fratres, salutem et apostolicam benedictionem. Exponi nobis fecerunt dilecti filii Prior, Guardiani, Camerarius et Uniuersitas Confraternitatis Hospitalis sancti Jeronimi in Lausta[1] alme Urbis *Illirice* nationis, quod dictum Hospitale inter cetera immobilia bona habet quandam (vineam ili contiguam,[2] ex qua paruum commodum) consequitur; verum si eis licentia concederetur, ut super illa domos, seu casas edificare possent cum pacto, (quod pro qualibet canna terreni ad mensaram Senatus Urbis, quam capi contigerit, unum grossum annuatim dicto) Hospitali soluere teneantur, profecto utilitati Hospitalis ipsius maximopere consuleretur, ibidemque propterea diuinus cultus magnum susciperet incrementum. Nos (de hic alias non informati, augmento) et commodo nichilominus piorum omnium locorum, quantum cum Deo possumus, libenter intendentes, eorum supplicationibus inclinati, fraternitati vestre committimus et mandamus, (ut de premissis vos diligenter informetis), et si per informationem eandem coniunctim compereritis ita esse, et id, si fiat, in euidentem dicti Hospitalis utilitatem cedere, super quo vestram conscientiam oneramus, (eisdem Priori, Guardianis, Camerario, uniuersitati et hominibus dicte Confraternitatis, domos seu casas huiusmodi super dicta vinea cum pacto seu responsione premissa edificandi litentiam auctoritate nostra concedatis pariter et facultatem, felicis recordationis Pauli pape secundi predecessoris nostri, et aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ceterisque in contrarium facientibus non ohstantibus quibuscunque. Datum Rome apud sanctum Petrum snb anulo Piscatoris die duodecima Decembris millesimo quadringentesimo nonagesimo primo, pontificatus nostri anno octauo. Ita signat(us) N. Consan prefati domini nostri pape secretarius.

Ibidem. Iz XXIV izprave; a što je u zaporci, to je strto, pak je uzeto iz ine izprave od 1556 god.

XXIV. 1492, 3 januar. Cristoforus dei et apostolice sedis gratia episcopus Modrusiensis et Cesar eadem gratia episcopus Amerinus, Commissarii ad infrascripta a sede apostolica specialiter deputati, uniuersis et singulis presentes litteras inspecturis salutem in do-

[1] V. XVII.

[2] Tomu vinogradu nije spomena u sprednjih izpravah, ako to, daj nije bilo nekoliko onoga, što je papa Mikula V zapisao.

mino, et presentibus fidem indubiam adhibere. Noueritis, q(uod) nuper sanctissimus in Christo pater et dominus noster dominus Innocentius diuina prouidentia papa octauus quasdam literas apostolicas in forma Brevis sub annulo Piscatoris sigillatas, sanas et integras, non viciatas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes, ut in eis prima facie apparebat, nobis per procuratorem venerabilium et circumspectorum virorum dominorum Prioris, Guardianorum, Camerarii et Uniuersitatis Confraternitatis Hospitalis sancti Jeronimi in Lausta alme Urbis *Illirice nationis* principalium in eisdem literis apostolicis principaliter nominatorum coram notario publico et testibus infrascriptis p(rese)ntatas (sic), Nos cum ea, qua decuit, reuerentia noueritis recepisse huiusmodi sub tenore, a tergo: Venerabilibus fratribus Amerin. et Modrusien. episcopis (V. XXIII.) .... Post cuius quidem Breuis apostolici siue commissionis presentationem et receptionem nobis et per nos, ut premittitur, factas, fuimus pro parte Prioris, Guardianorum, Camerarii, et uniuersitatis predicte Confraternitatis debita cum instantia requisiti, quatenus ad executionem dictarum literarum apostolicarum et contentorum in eisdem procedere curaremus iuxta tradditam seu directam per eas a sede apostolica nobis formam. Nos tunc attendentes requisitionem huiusmodi fore iustam et rationi consonam, volentesque mandatum apostolicum nobis in hac parte directum reuerentur exequi, ut tenemur, attenta prius ipsarum litterarum forma, et quia per diligentem et legitimam informationem et examinationem repperimus: quod si dicta vinea in litteris apostolicis designata in edificationem domorum seu casarum et habitationum conuerteretur, hoc in maximum, ut nobis per diligentem informationem et loci visitationem ac dictorum testium examinationem constitit et constat, cedere commodum et euidentem utilitatem dicti Hospitalis et diuini cultus augmentum. Idcirco auctoritate apostolica nobis commissa et qua fungimur in hac parte premissis attentis, eisdem Priori, Guardianis, Camerario et uniuersitati Confraternitatis antedicte licentiam et facultatem auctoritate apostolica concedimus, dom s, casas, et domunculas siue habitationes in loco dicte vinee edificandi et componendi, cum tamen conditionibus et oneribus infrascriptis, videlicet: quod illi, qui voluerint edificare domos seu casas in dicta vinea, teneantur edificare honestas et congruas domos iuxta ipsarum personarum potestatem et facultatem, et soluere annuatim effectualiter Camerariis pro tempore existentibus dicto Hospitale pro qualibet canna ad mensuram Senatus Urbis grossum unum: item in dictis domibus nulla persona inhonesta possit residere seu habitare; item quod si aliquem contigerit ab hac luce migrare ab intestato, dicte domus deuoluantur ad dictum Hospitale, viuentibus vero ipsis habitatoribus et eorum heredibus, possint uti, frui, et gaudere de dictis domibus tanquam de rebus propriis ipsis legitime spectantibus et pertinentibus, soluto tamen annuo censu pro qualibet canna, ut premittitur, unius grossi; item si alique

petre inibi reperirentur cuiuscunque generis, sint legitime dicti Hospitalis spectan(tes) et pertinen(tes). In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium premissorum presentes litteras nostras per notarium publicum infrascriptum subscribi et fieri mandauimus, nostrorumque solitorum sigillorum iussimus et fecimus appensione communiri Datum et actum Rome in dicta vinea apud sanctum Jeronimum sub anno a natiuitate domini millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, indictione decima, die uero tertia mensis Januarii, pontificatus sanct ssimi in Christo patris et domini nostri domini Innocentii diuina prouidencia anno octauo, presentibus ibidem venerabilibus viris dominis Symone Sellario[1] presbytero Capellano dicti Hospitalis, Conrado Piscatoris clerico et magistro Mareo Cristofori de Carauaso Urbis habitatoribus Zagrabien(sis) et Feltren(sis) diocesis, testibus ad premissa vocatis specialiter atque rogatis.

Ego presb. Marinus de Copitibus[2] de Bosna publicus imperiali auctoritate notarius premissis omnibus et singulis, dum sic ut premittitur, fierent et agerentur per predictos Reuerendos dominos commissarios una cum prenominatis testibus presens fui, eaque omnia et singula sic fieri vidi et audiui, et de mandato predictorum Reuerendorum dominorum comissariorum scripsi et publicaui, nunc autem in aliis negotiis occupatus manu alterius presenti instrumento fideliter scripto me subscripsi, et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis et consuetis signaui in fidem et robur ac testimonium omnium singulorum premissorum rogatus et requisitus. (L. s.)

Ibidem. Autographum membr.

Pečatima samo vrpca ostala, a ni 1556 g. nebijaše ih veće, po riečih: „Litteras . . . scriptas cum duabus capsulis, in quibus, ut apparet, erant sigilla, eidem pendentibus“, u onoj ispravi.

XXV. 1494. 20 januarii. Anno domini M.CCCC.LXXXXIIII., pontificatus sanctissimi in Christo *(sic)* patris et domini nostri domini Alexandri diuina prouidentia pape sexti, indictione XII, mensis januarii die XX, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum. Cum hoc fuerit et sit, quod nobilis vir Rophinus de rophinis de regione columne locauerit et in perpetuum in locationem concesserit petro alias petriza ungaro et michaeli *sclavono* pro sese ipsis et eorum filijs per eos conducendis et nominandis in dicta locatione quoddam tenimentum sive clarius loquendo quoddam cannetum ad fabricandum in eum domos et habitationes, positum in regione campi martis iuxta suos confines

[1] Valja da: Sedlarić.

[2] Ova je izlizana, pak za nju je izprava od 1556 g. pomogla. A tu izpravu je, ter isto na koži napisao: „Franciscus Albericus I. U. d., Prothonotarius apostolicus, sanctissimi D. N. PP. eiusque Camerarij, nec non Curie causarum camere apostolice generalis auditor, Romaneque curie Judex ordinarius“.

cum pactis, tenoribus, conuentionibus et sponsionibus et capitulis, prout in instrumento desuper celebrato et publicato manu mei nonotarij infrascripti clarius clarius *(sic)* continetur, ad quod in omnibus et per omnia relatio habeatur, pro tanto prefatus petrus alias petriza et pro se et dicto michaele eius conlocatario in primo instrumento declarauit et declarando nominauit inter alios locatorios et fabricatores in dicto loco cardinalem[1] *sclauonum* habuisse, habere et possidere de dicto tenimento cannas XXVII, et in eo fabricasse et habitationem fecisse, cardinale .... dicto petriza .... pro eo promittente suisque heredibus et successoribus dicto Rofino presenti et stipulanti ut supra pro se suisque heredibus et successoribus semper et perpetuo stare primo contractui locationis prefate et adimplere in eo contenta et respondere singulis annis dicto Rofino presenti suisque heredibus quibuscunque bolonenos tres pro qualibet canna dicti tenimenti supra expressi et per eum possessi et gallinam unam in festo natiuitatis domini nostri Iesu Cristi, seu carnispriuij; alijs pactis, conuentionibus, et capitulis in instrumento prime locationis semper saluis, integris. et inlesis remanentibus, quia sic actum et conuentum extitit inter dictas partes sollepni stipulatione interueniente, et promiserunt dicte partes premissa et in primo instrumento conlocationis contenta actendere et obseruare, hinc inde singula siugulis congrue referendo, cum promissionibus, stipulationibus, conuentionibus, ipotecis et renunptiationibus in eo appositis, et iurauerunt ad sancta dei euangelia manu tactis scripturis in manibus mei notarij premissa omnia et singula et alia in primo instrumento expressa actendere et obseruare, et in nullo (?) contra facere, dicere, vel venire aliqua ratione, modo, iure, titulo. *(I ostalo.)* Actum Rome in domo mei notarij, presentibus, audientibus, et intelligentibus his v. magistro dominico luchelli (?) et bernardino antonini lombardis, testibus ad predicta habitis, vocatis et rogatis. Et ego Cola Sanctis de giptijs romanus ciuis de R(egio)ne Campimartis publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius. *(I ostalo.)* (L. s.)

Ibidem. Autographum membr.

XXVI. 1494, 25 junii. Indictione duodecima, mensis Junij die 25. 1492.[2] Cum hoc fuerit et sit, quod Guardiani Hospitalis et Societatis Sancti Hyeronimi *(sic)* in Augusta de Urbe *Illyricae* nationis habeant potestatem locandi quandam vineam dicti Hospitalis positam in loco qui dicitur Augusta de Urbe *Illiricae* nationis prope dictum Hospitale in Emphitheusim in perpetuum personis uolentibus in dicta vinea edificare etc. et dicto Hospitali etc. respondere annuatim in perpetuum pro censu grossum unum pro qualibet canna

---

[1] Ovo brže da je pridjevak, sudeć po onoj: „Elena uxor quondam Johannis aliter dicti *Cardinale,* sclavona“ ... U XXX.

[2] Da to nije bilo tada nego kašnje, kaže ovo: ... per *felicis recordationis* Innocentium VIII.“, jer taj papa je umro na 25 julija 1492; a da je 1494 g. bilo, kaže indikcija, što je dvanaesta.

dictae vineae, et dicta facultas eidem *(sic)* fuit concessa per fel. record. Innocentium VIII. uirtute Breuis,[1] et sententiae[2] tenor talis est videlicet etc.

Id circo honorandi viri Stephanus Corradi[3] de Bosna et Georgius Jadrio de Tragurio[4] Guardiani ven. Ospitalis *(sic)* Sancti Hye ronimi et societatis praefatae uirtute praefati Breuis et potestatis eis attributae locauerunt et titulo locationis in emphitheusim perpetuum *(sic)* dederunt etc. honestae Dominae Helenae uxori q(uondam) Lucae Jadrich *Sclauonis*[5] pro se suisque heredibus et successoribus triginta tres cannas dictae vineae dicti Hospitalis positae in loco praefato iuxta quamdam grippa *(sic)*, cui ab uno latere tenet et est domus cuiusdam Sophiae, ad habendum, tenendum etc., saluis tamen et reseruatis pactis et conditionibus infrascriptis.

Item simili modo prefati Guardiani et Camerarius[6] locauerunt et titulo locationis in emphitheusim perpetuam dederunt etc. dictae Dominae Helenae omnia et singula jura etc. Hanc autem locationem etc. fecerunt d. Guardiani et camerarius praefatae Helenae etc. eo quia d. Helena promisit etc. in dicta vinea edificare unam domum, et nihilominus respondere pro censu triginta trium cannarum dictae vineae quolibet anno eis et eorum successoribus in perpetuum ducatos duos et bonenos quindecim, ad rationem bonenorum septuaginta quinque pro quolibet ducato, in festo S. Hyeronimi cuiuslibet anni, his pactis etc., quod casu quo dicta Helena decederet ab hac luce intestata, et sine legitimis heredibus, quod tunc et eo casu d. domus et solum reuertantur ipso jure ad dictam Societatem et Hospitale Sancti Hyeronimi praefati cum omni melioramento in eis facto. Item quod dicta Helena et sui heredes et successores non possint d. domum uendere sine licentia Guardianorum d. Hospitalis etc.

Ibidem. Po prepisu u pravdi od 1701 god.

XXVII. 1496. 23 maii. . . . . . Anno millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto, indictione quarta decima, die uero vicesima tertia mensis maij, pontificatus sanctissimi in Christo patris et d. n. d. Alexandri diuina prouidentia pape sexti anno quarto. In mei notarij publici testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presentia personaliter constituti honesti viri Johannes Marius[7] et Paulus Aquarius[8] g(u)ardiani Hospitalis sancti Jeronimi

---

[1] XXIII izprava.

[2] XXIV.

[3] shabno, namjesto: Rado, kako u XXVII.

[4] Ovo i „Georgius de Dragura“, kako je u XXVIII., i „Georgius de Tragurio“, kako u XXIX, držim da je isti, i da je „Jadrio“ namjesto: Jadrić, ili Jedrić.

[5] V. XVIII.

[6] No ovomu sprieda nije spomena, pak je očito, da ga je prepisač preskočio.

[7] Ako nije: Mucius, ili: Marnus, ili: Mirvus.

[8] i u XXIX.; na ovo „Aquarius“ neznam, je li pridjevak, ili služba.

de Urbe prope Hospitale Anglicorum,[1] nec non Johannes de Segna eiusdem Hospitalis Camerarius, et nonnulli alii de societate prefati Hospitalis et societatis virtute suorum officiorum nomine prefati Hospitalis et societatis omnibus melioribus modo, via, jure, causa, et forma, quibus melius et efficatius potuerunt et debuerunt, et quilibet eorum potuit et debuit ac voluit pro se ipsis eorumque successoribus dicti Hospitalis guardianis pro tempore existentibus sponte ac ex eorum certa scientia animoque deliberato dederunt, locauerunt, et concesserunt in enphiteusim perpetuam honesto viro Stephano Rado[2] de bosina, et helene eius uxori, presentibus, recipientibus, et conducentibus pro se suisque descendentibus ac heredibus et successoribus quibuscunque, id est quoddam *(sic)* fundum seu terenum cannarum triginta secundum mensuram Romanam, positum prope Hospitale in Vico nouo **Illyricorum**,[3] ubi fuit alias vinea dicti Hospitalis juxta hos fines, videlicet ab oriente bona pre(sby)teri Valentini Johannis,[4] ab ante via publica. ab occidente bona Pauli[5] . . . ab aquilone . . . . saluis suis alijs verioribus confinibus, si qui sunt, ad habendum, tenendum, possidendum, construendum et edificandum, in eoque fundo lapidibus vel alias murandum, prout dicto Stephano melius videbitur, cum omnibus juribus, pertinentijs et appenden(tijs) suis pro pretio et nomine pretij ac annuo censu vel liuello pro qualibet canna dicti fundi bolonninorum quinque anno quolibet dicto hospitali et societati prefate soluendorum a principio cuiuslibet anni de sex mensibus in sex mensibus cum hoc, quod dictus Stephanus prefatum fundum vendere et alienare possit et valeat, dicto annuo censu semper saluo et debito dicto Hospitali, videlicet quinque bolonninorum pro canna, ea tamen lege, quod ipse magister Stephanus teneatur et sit obligatus in euentum venditionis et future alienationis (?) . . . forsan de fundo vel domo predict(is) per eundem fiend(e) requirere (?)

---

[1] Zarekao se je. Jer blizu toga inglezkoga gostinjca bijaše ini sv. Jeronim, *della Carità.*

[2] Ovako na drugoj strani i u Turrinovu kazalu, ter bez prvoga imena „Stephano": no u matici je: Radi, pak to mu je otčino ime. A taj bosanac je nešto *umio,* jer ovamo niže zove ga *meštrom.*

[3] A u XXXIX.: Vicus *Illiricus".* No Rimljani, pravi gospodari u Rimu, oni s prvoga početka tu ulicu prozvaše *slovjenskom,* po riečih: „in loco qui *dicitur Scauonia"* u XXXI., „in l. q. d. *Schiavonia* u XXXII., u XXXIII.; u XLI., i XLII., „in l. q. *vulgariter dicitur Schiauonia"* u XXXIV., „in l. q. d. *sciauonia"* u XXXVII., a to 1514 do 1516 god. Ter su ju zvali i pisali „Via *Schiavonia"* ili „di *Schiavonia"* sve do 1871, koje godine izpraviše: Via degli *Schiavoni.* A nekakovu manju ulicu blizu tê zovu, ne znam od kada: Vicolo degli *Schiavoni.*

[4] Po XXX. Slovjenin, pridjevkom Bonić, ter kapelan sv. Jeronima. 1517 g. jur bijaše umro, po XXXVIII.

[5] Jedne, morda pridjevka, ili otčina imena, ili domovine, nije moći pročitati.

Guardianos et Camerarium seu officiales dicte societatis et hospitalis pro tempore existentes, se illud vel illam . . . . conseruare habeat . . . . dicte partes omnia et singula supra et infra scripta . . . . obseruare et adimplere . . . . dicti Guardiani et Camerarius . . . . prefato magistro Stephano et suis heredibus descendentibus . . . . contra et adversus quoscunque deffendere . . . . dictus magister Stephanus dictis Guardianis Camerario et Officialibus . . . . . . de dicto Annuo censu modo quo supra . . . . . . sub ipotheca et obligatione . . . . Acta fuerunt hec Rome in ecclesia Sancti Jeronimi . . . . prope hospitale *Illyricorum* in Regione Campi Martis, sub anno, indictione, mense, die et pontificatu, quibus supra, presentibus ibidem honorabilibus (?) viris dominis Nicolao Cypriano nobili Tragurien(si), magistro . . . . Et ego pbr. Marcus de Vitis Sibenicensis publicus imperiali auctoritate notarius et judex ordinarius, quia premissis omnibus et singulis cum sic, ut premittitur, fierent et agerentur, una cum prenominatis testibus presens fui, eaque sic fieri vidi et audiui ac in notam sumsi ex qua hoc presens publicum instrumentum manu aliena scriptum exinde (?) confeci, subscripsi et publicaui . . . . . . (L. s.)

Ibidem. Autographum membr.

XXVIII. 1496. 10 julii. . . . . Anno domini millesimo quatricentesimo *(sic)* LXXXXVI, pontificat. sanctissimi Crhisto (sic) patris et domini nostri domini Alexandri diuina prouidentia pape VI, indictione XIIII, mensis Julij die X, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum. Cum hoc fuerit et sit secundum infrascriptorum partium assertionem, quod alias Georgius de dragura,[1] Stefanus de Bosna et Andreas Barba, ut officiales hospitalis et societatis sancti Hyeronimi *(sic)* de Hausta nationis ylirice *(sic)* vice et nomine dicti Hospitalis et Societatis prefate locauerunt et locationis titulo dederunt Johanni de Sibilia tabernario tunc presenti et conducenti quandam dicti Hospitalis domum terruream,[2] soleratam et tectatam cum orto retro eam et cum omnibus et singulis suis juribus, membris et pertinentiis, positam in R(egio)ne Campimartis in contrada sancte Cecilie iuxta res quondam Antonij de Spagnolis ab uno latere, et res . . . . ab alio latere, et alios suos fines, sub certa annua pensione per ipsum Johannem officialibus prefatis et alijs in dicto officio successoribus promissa et sub certis pactis et conuentionibus inter ipsos initis et firmatis verbotenus tantum. Et quia de his aliqua scriptura non apparet, et sepenumero mutari soleant officiales dicti Hospitalis, ad obuiandum differentiis, que forsan obuenire possent, et ut veritas elucescat, idcircho Johannes de Segna Came-

[1] V. XXVI.

[2] Ili: *terrineam,* kako u XXXII.?

rarius et Paulus ....[1] guardianus prefati hospitalis et societatis officiales iure et nomine eiusdem hospitalis et societatis deuenerunt cum dicto Johanne presente ad declarationem omnium pactorum et conuentionum super dicta domo, ut supra, locata solempni tamen et legitima stipulatione inter eos adinuicem interueniente, videlicet. In primis quod dicta domus intelligatur locata per dictam societatem dicto Johanni toto tempore vite sue pro annua pensione XII ducatorum de carlenis cum dimidio soluenda pro dimidia parte in principio cuiusque semestris per ipsum Johannem dicte societati et officialibus secundum morem et consuetudinem Urbis. Item quod dicta pensio incipiat currere singulis annis die octaua mensis januarij, quo tempore de presenti anno habuit dictus Johannes dictam domum. Item quod omne et quicquid per dictum Johannem de Sibilia fuerit expositum in dicta domo, quod accedat ad commoditatem et lucrum dicte domus, et repeti ab eo non possit, nec debeat excomputari ad pensionem. Item quod dictus Johannes non possit nec valeat dictam domum seu iura sibi competentia super ea alteri locare, vendere, seu alienare sine expressa licentia et voluntate dictorum officialium. Et in euentum ubi propter aliquem casum dictus Johannes se absentauerit ab Urbe, non possit nec valeat retinere dictam domum per alium, nisi per unum annum, dummodo satisfaciat de pensione dicto Hospitali, et eius officialibus debitis temporibus, quo casu dicta societas teneatur expectare eius reditum per unum annum; et ubi non redierit, ex nunc prout ex tunc, et ex tunc prout ex nunc liceat dicte societati proprio auctoritate dictam *(domum)* capere et aprehendere, et de ea facere, ut dominus et patronus eiusdem. Item quod teneatur et debeat debitis temporibus dictus Johannes satisfacere dicto Hospitali et societati et officialibus eiusdem de debita pensione sub pena deuolutionis dicte domus ad dictum Hospitale et societatem prefatam cum omni melioramento quod in ea reperietur facto. Item quod dicta societas teneatur et debeat sua expensa dictam domum reparare in scalis, portis, fenestris, tecto et alijs necessarij secundum consuetudinem urbis, ac ipsum Johannem mantenere in possessione domus locate, ac ipsum defensare ab omni molestante p(erson)a, collegio seu uniuersitate secundum morem et consuetudinem urbis. Pro quibus omnibus et singulis obseruandis et plenarie adimplendis dicti officiales presentes iure et nomine dicte societatis et hospitalis prefati obligauerunt omnia et singula bona dicte societatis et hospitalis, et dictus Johannes obligauit se et omnia bona sua mobilia et immobilia presentia et futura. Et voluerunt dicti contrahentes pro predictis et quolibet predictorum posse cogi, compelli, constringi et conueniri omni tempore, et in omni curia tam ecclesiastica quam seculari, et coram quocunque judice ordinario, *(de)* legato, vel subdelegato, diebus feriatis et non feriatis, quibus ferijs ac feriatis

---

[1] Kojê ovdje prepisač nije mogao pročitati, ta držim da je bila: **Aquarius**, sudeć po XXVI i po XXVIII.

diebus et beneficio fori, renun(ciantes) expresse renunciauerunt etiam cum iuramento beneficio cessionis bonorum et termini quinquennalis cedentes et diuid. (?) art. et illi l(egi), qua cauetur, quod si debitor non habuerit aurum, argentum vel quid mobile unde suo possit satisfacere creditori, quod liceat offerre de stabilibus. Et ad maiorem firmitatem predictorum iurauerunt ad sancta dei euangelia corporaliter (per) eosdem manibus tactis sacrosanctis scripturis in manibus mei notarij infrascripti contra suprascripta omnia et singula, vel aliquid suprascriptorum non facere, dicere, vel venire aliqua ratione, modo, iure, titulo, fine, causa, sub obligationibus predictis, et sub dicto vinculo iuramenti, rogantes me notarium infrascriptum, ut de predictis publicum conficerem instrumentum unum vel plura prout opus fuerit.

Actum Rome in R(egio)ne Campimartis, et in discoperto seu reclaustro dicte ecclesie sancti hyeronimi, presentibus, audientibus et intelligentibus his testibus, v. prouidis viris Bartholomeo cole dela matalena et Michaele[1] . . . . . **sclauono**,[2] ad premissa specialiter vocatis, habitis et rogatis.

Et ego Gregorius de Consellis ciuis Romanus, publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius, quia premissis omnibus et singulis dum, sic ut premictitur, agerentur et fierent, unacum pronominatis testibus interfui et presens fui, rogatus scribere scripsi, subscripsi, et publicaui, et in fidem et testimonium premissorum signum meum apposui consuetum. (L. s.)

Ibidem. Po skorijem prepisu na koži.

XXIX. 1497. 12 martii. . . . . . . Anno millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo, indictione quinta decima, die vero duodecima mensis martij, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Alexandri diuina prouidentia pape sexti anno quinto, in mei notarij publici testiumque infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum presentia personaliter constituti egregij viri domini Stephanus de Bosna, Paulus Aquarius Guardiani, Georgius de Tragurio Camerarius hospitalis sancti Jeronimi **Iliricorum** de Urbe, non vi, dolo, metu, aut aliqua alia sinistra machinatione seducti, seu circumuenti, sed omnibus melioribus modo, via, iure, causa et forma, quibus melius et efficatius potuerunt et debuerunt, et quilibet eorum potuit et debuit ac voluit pro se ipsis eorumque successoribus dicti Hospitalis Guardianis pro tempore existentibus sponte et ex eorum certa scientia animoque deliberato dederunt, locauerunt, concesserunt in emphiteusim honestis viris dominis Ilario Ugis et Paulo Ugis, fratribus germanis, presentibus, recipientibus et conducentibus pro se suisque descendentibus ac heredibus et successoribus masculinis de legitimo matrimonio duntaxat ex eisdem procreatis usque ad tertiam generationem quibuscunque, id est quandam domum siue fundum, positam apud domum Reue-

[1] prazno za jednu rieč.

[2] brže da onaj isti u XXV.

rendissimi domini Cardinalis Parmen(sis) infra hos confines, videlicet, ab oriente via publica, a transmontana via publica, ab occidente bona domine Paule fornarie, ab meridie bona domine Catherine quondam magistri Nicolai alias Cypolete, saluis alijs suis verioribus confinibus, si qui sunt, ad habendum, tenendum, possidendum, construendum, et edificandum, in eoque fundo lapidibus vel alias murandum, prout dictis Ilario et Paulo fratribus et suis heredibus placuerit. Item similibus modo et forma prefati Stephanus *(et)* Paulus Aquarius Aquarius *(sic)* Guardiani, et Camerarius cesserunt, locauerunt, et concesserunt eisdem fratribus presentibus, stipulantibus *(sic = recipientibus)*, et stipulantibus pro se suisque heredibus et successoribus masculinis duntaxat omnia et singula jura, nomina, et actiones utiles et directas, taxitas *(tacitas)* et expressas, reales et personales, ypothecarias, pignoraticias seu mixtas, ciuiles et pretorias et . . . . . et officium judicis et beneficium juris, que, quas et quod dicti Stephanus Paulus Guardiani, Georgius Camerarius et alij de societate habent, eisque competunt, et competere possent quomodolibet in futurum, ac eosdem Ilarium et Paulum fratres presentes in locum, ius, et priuilegia eorum posuerunt ita quod de cetero in locum, ius, priuilegia eorundem omnino in totum succedant, nulloque iure nullaque actione in et super dicta domo et eius iuribus, ut supra, cessis, de cetero ipsis et dicto eorum hospitali quomodolibet reseruatis. Hanc autem dationem, cessionem et locationem et concessionem et emphiteusim fecerunt dicti Stephanus Paulus Guardiani, et Camerarius pro pretio et nomine pretij et annuo censu ducatorum auri in anno de Camera decem dicto Hospitali et societati prefate soluendorum de sex mensibus in sex menses, et incipiendo primo die mensis maij proxime futuri ea tamen lege et conditione, quod si prefati Ilarius et Paulus de Ugis decederent sine legitimis heredibus masculinis, tunc et eo casu prefata domus reuertatur ad manus domine Margarite uxoris dicti Ilarij, ita tamen, quod eadem domina Margarita de eadem domo juribusque et pertinentijs suis utatur et gaudeat eius vita tantum durante, nec non post mortem predictorum heredum dominorum Ilarij et Pauli, ac post mortem domine Margarite dicta domus perueniat pleno jure ad prefatum hospitale sancti Jeronimi *Iliricorum* cum omnibus juribus et pertinentijs ac melioramentis suis; ac etiam quod prefati Ilarius et Paulus fratres, eorundemque heredes masculini, ac domina Margarita teneantur et debeant in fabricam et reparationem dicte domus centum et quinquaginta ducatos auri de Camera exponere et expendere infra tres annos proxime futuros. Promitentes dicte partes omnia et singula supra et infra scripta solemni stipulatione interueniente conuenerunt, ac utraque pars per se conuenit dictis modis et nominibus quibus supra perpetua, firma, et rata habere, tenere, actendere, obseruare et adimplere, et contra predicta non facere, dicere, vel venire per se vel alium seu alios aliqua ratione, iure, vel causa in iudicio vel extra, iure vel de facto, sub pena predicta. Pro quibus omnibus et sin-

gulis obseruandis et adimplendis dicte partes et quelibet earum de *(sic)* per se dictis modis et nominibus solemni stipulatione hinc inde interueniente sibi inuicem et vicissim, videlicet dicti Guardiani et Camerarius nomine dicti Hospitalis dictam domum prefatis Hilario et Paulo et suis Heredibus et successoribus legitime descendentibus perpetuis quibuscunque manutenere contra et aduersus quoscunque defendere, tenere, custodire, et preseruare ..... *(I ostalo.)*

Acta fuerunt hec Rome in ecclesia sancti Jeronimi *Illiricorum* de Urbe, sub anno, indictione, die, mense, et pontificatu quibus supra, presentibus ibidem honorabilibus viris dominis Andrea Barba, Nicolao Cypriano Trigorien(si)[1], Petro Nauarino[2], Augustino de Sebenico[3], Paulo Beliza, et Georgio Getzani laicis et omnibus alijs de prefata societate sancti Jeronimi testibus. *(I ostalo.)*

Et ego Marcus de Vitis pr(esbyte)r Sibenicen(sis), archipbr. (= archipresbyter) de Luca Scradonen(sis) dioc(esis)[4] publicus imperiali auctoritate notarius et iudex ordinarius, quia premissis omnibus et singulis, cum sic, ut premititur, fierent et agerentur, una cum prenominatis testibus presens fui, eaque sic fieri vidi et audiui, ac in notam sumsi, ex qua hoc presens publicum instrumentum manu aliena scriptum exinde (?) confeci, subscripsi et publicaui, ac in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis et consuetis signaui in fidem et testimonium omnium premissorum rogatus et requisitus scripsi et co(rro)boraui (?). (L. s.)

Ibidem. Autographum membr.

XXX. 1498. 28 apr. .... Anno domini millesimo cccc. nonagesimo octauo, pontificat. sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini alexandri diuina prouidentia pape sexti, indictione prima, mensis aprilis die vigesima octaua, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocator. et rogator. domina Elena uxor quondam Johannis aliter dicti cardinale[5], *sclauona,* moram trahens rome et in R(egio)ne et in burgo sancti petri, infirma corpore, tamen dei gratia mente sana et conscientia pura, timens casum future mortis, cum nil certius morte, et nil incertius hora et puncto ipsius mortis, nolens intestata decedere, s(ed) potius cum testamento, ut post eius mortem inter remanentes nulla oriatur discordia, idcirco hoc suum ultimum testamentum nuncupatiuum, quod de iure ciuile dicitur sine scriptis, facere procurauit et fecit in hunc modum et formam, v(idelic)et: Et quia anima

---

[1] = Traguriensi, po XX.

[2] Još i u XXX—XXXV., i XXXVII—XXXIX., i u XLI.

[3] „Augustinus sclavonus" u XXX. držim da je isti.

[4] „Luka" pod Skradinsku biskupiju?

[5] Na drugoj strani i još u Turinovu kazalu: „Testamentum Helenae q. Joannis Semcouih" (po XVII. i po XX izpravi), no ovdje nije „semcovich", nego „cardinale", taj pridjevak, pak ja držim, da ovo nije isti Ivan.

dignior est corpore, idcirco eam, cum de suo fragili corpore se separauerit, altissimo deo omnipotenti comendauit, corpus suum siue cadauer sepelliri jubsit (sic) in ecclesia sancti Jeronimi de Austa. Et quia eiusque testatoris .... heredis institutio, ideirco dicta Elena suum uniuersalem heredem instituit et fecit Societatem hospitalis sancti Jeronimi de Austa prope supradictam ecclesiam[1]. Cui eius heredi dicta testatrix reliquit omnia sua bona mobilia et stabilia, et eorum iura, nomina, et actiones ubicunque[2] (existentia) preter legata infrascripta. Item dicta testatrix confessa fuit et in veritate recognouit se esse veram debitricem antonij de castrouiza[3] ... (in)ducatis quinque (?) ... in quibus eidem tenetur ex causa amicabilis mutui ab eo recepti, quos mandauit eidem restitui. Item reliquit Ca .... unam eius g ..... lane ipsius testatricis pro eius anima. Item confessa fuit dicta testatrix se esse debitricem domine mariete de ge .... ducatis quatuor .... ex causa amicabilis mutui ab ea recepti, pro quibus quatuor ducatis dixit ipsa testatrix dedisse in pignus eidem u .... (a)uri et unum .... argenti cum lapide crigmole (?) in eo existente, et duas corigias argenti, et unum cuchiarellum argenti, quos quatuor (ducatos mandauit re)stitui. Item dicta testatrix confessa fuit se esse debitricem Johanete fornasarrij absentis incertam pecuniarum sumam pro pretio .... dixit se non recordari, tamen stari mandauit eius iuramento, et eo prestito, illas eidem solui mandauit. Item dicta testatrix (confessa fuit se) esse debitricem ursoline claude presentis et acceptantis in carlenis quadraginta quatuor ex causa amicabilis mutui ab ea recepti, quos mandauit dicta testatrix restitui. Item dicta testatrix confessa fuit et in veritate recognouit se esse veram debitricem domini marci de litis absentis .. in carlenis quatuor (ex causa amicabilis) mutui ab ea (sic) recepti, quos quatuor carlenos mandauit eidem restitui. Item dixit et asseruit dicta testatrix Gratiosam[4] de sibenico *sclauonam* (presentem et accep)tantem esse debitricem ipsius testatricis in carlenis quatraginta (sic), eidem gratiose mutuatis, pro quibus ipsa testatrix dixit habere in pignus ab ea ... linteamina stoppe usitata, et unum cuchiarellum argenti, que linteamina et cuchiarelum mandauit eidem gratiose presenti et acceptanti (restitui, pro dictis) quatraginta carlenis. Item reliquit dicta testatrix Augustino *sclauono*[5] unam bancham de suis meliorem quam habet pro ...... (benefi)ciorum ab eo receptorum et habitorum. Item reliquit dicte ursoline claude pro eius anima

---

[1] No ove dvie zadnje nisu očite.

[2] Počimlje škulja.

[3] Talijanin naše *h* ili zanemari, ili izreče kako *k*, pak držim, da je ovo: Hrastovica, u Zagrebskoj biskupiji, ter župa od starine, po ovom zapisu: „Johannes plebanus ecclesie Sancti Spiritus in *hrasthouza* zagrabien. dioec. 1493. 11 maij“ u bratovskoj knjizi sv. Duha u Rimu.

[4] Valjada „Milica“ prevedeno.

[5] Ovo i niže „Augustinus Johannis sclauonus“ držim, da nije isti

*

unum materatum et unum capitale, et unum par l...... copertorio ipsius testatricis. Item reliquit ipsa testatrix marie uxori georgij de segni[1] *sclauone* unum materatum et unum copertorium cum capitali..... Item reliquit marie filie suffie *sclauone* ipsa testatrix pro eius anima unam cassam, et unum oglierium (?), et unum rete sete (?), et unum linteamen...... unum materatum. Item reliquit ipsa testatrix marte mathei *sclauone* unum gurenellum (?), et unam libram filati suctillis (sic) pro anima ipsius testatricis. Executores et fideicommissarios huius sui ultimi testamenti sueque ultime volunptatis prefata testatrix fecit et ordinauit paulum de bosina et Johannem (?) (m?)ahanza *sclauonos* absentes, ut presentes, pro executione huius sui ultimi testamenti ac sue ultime volunptatis, quibus suis executoribus dicta testatrix dedit vim et no(men) heredis. Et hoc esse voluit suum ultimum testamentum eiusque ultimam volunptatem. *(I ostalo)* Actum Rome in burgo sancti petri et in domo habitationis ipsius testatricis, presentibus, audientibus, et intelligentibus his testibus, videlicet: paulo symonis petri *sclauono* habitatore in portica (?) in austa, et reuerendo patre domino Valentino iohannis bonichi *sclauono* capellano[2] dicte ecclesie sancti Jeronimi de austa, bernardino petri de mediolano, antonio antonij veneto, tabernario in burgo, Ambrosio antonij de bergamo, et symone blaxij calafacti de zara (?) barberio (?), et francisco alberti macellario in burgo, et Augustino Johannis *sclauono* de sancto laurentio[3] tabernario in dicto burgo, testibus ad predicta vocatis, habitis, et ab ipsa testatrice specialiter rogatis. Et ego Agnielus luce de Janzys, ciuis Romanus, publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius, quia predictis omnibus, dum, sicut premictitur, agerentur et fierent, una cum prenominatis testibus interfui et presens fui, ideo ea rogatus scribere, scribsi (sic), subscribsi, et in fidem omnium premissorum signum nomenque meum apposui consuetum. (L. s.)

Ibidem. Autogr. membr. Koža je škuljasta.

XXXI. 1514. 28 decem....... Anno domini millesimo quingentesimo decimo quarto, pontificatus sanctissimi in cristo patris et domini nostri domini leonis diuina prouidentia pape decimi, indictione tertia, mensis decembris die vicesima octaua, in presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocator. et rogator. honesta domina domina elisabetta relicta quondam cole *sclauoni,* que domina primo et ante omnia in quantum ad infrascripta omnia et singula medio eius iuramento renunptiauit auxilio velleani senatus consultus, et autentice, si qua mulier, et legi julie de fondo (sic) dotali, ac omnibus iuris, dotis, donationis propter nuptias, parrafernorum, bonorum, alimentorum, et omnium aliorum

---

[1] V. XXII.

[2] V. XXVII. i XXXVIII.

[3] „Sv. Lovrenac“, tako zovu dvie župe u Istri, pak ja tamo pomislih.

legum et juris auxilio in favorem mulierum introductis, certiorata prius per me notarium infrascriptum de dictis iuribus et fauoribus rebusque dotalibus supra renunptiatis, quid sint, quid dicant, quidue importent, et quem effectum habeant, sponte et ex certa eius scientia, et non per errorem, non vi, dolo, metu, fraude, nec alia aliqua sinistra machinatione circumuenta seu ducta, sed sua libera et spontanea voluntate et non per errorrem, cum consensu, presentia, verbo, voluntate et mandato Reuerendi patris domini vincentij episcopi octosien(sis)[1] tanquam presidentis infrascripti hospitalis, et cum consensu petri nauarini et andree sutoris guardianorum venerabilis hospitalis sancti Hieronymi de Austa (Augusta) presentium et consentientium, et quilibet ipsorum consentientes et eorum et cuiusque ipsorum consensum prestantis infrascripto instrumento (?) comunicationis et omnibus in eo contentis cum consensu predicto dicta domina elizabetta comunicauit et in comunionem posuit cum discreto viro bartolino quondam quilermi (sic) de centina de lauaglia episcopatus placentie presente et stipulante pro se suisque heredibus et successoribus, id est, quandam (sic) parietem muri existentem inter medium domus prefate domine elizabette et domus ipsius bartolini sitas in regione campi martis et in loco qui dicitur **scauonia**[2] retro sanctum rochum et positas sub proprietate sancti hieronymi predicti, et infra hos fines, videlicet cui ab uno latere est domus ipsius bortolini, ab alio est domus dicti hospitalis, retro est gripta seu mons austi (Augusti), vel si qui alij sunt plures aut veriores confines antiqui vel moderni, aut vocabula veriora ad dictam domum seu parietem quomodolibet spectantes et pertinentes, id est a fondamentis *(sic)* dicte (sic) parietis usque ad culmen tecti, quem parietem dicte partes asseruerunt ascendere ad cannas decem et . . .·. . cum pactis et conuentionibus infrascriptis, quod liceat et licitum sit dicto bartolino in dicto muro coicato (= *communicato)* apodiare, trabes mittere, et super eo edificare, et omnia alia facere, que de iure in simili muro comunicato facere potest. Hanc autem comunicationem et omnia alia et singula, que superius dicta sunt, et infra dicentur, fecit dicta domina elizabetta cum consensu prestito (?) dicto bartolino presenti et stipulanti ut supra, pro pretio et nomine pretij nouem ducatorum auri ad rationem decem juliorum pro quolibet ducato, de quibus dicta domina elizabetta confessa fuit et in veritate recognouit habuisse et recepisse a dicto bartolino presente et stipulante. *(I ostalo.)* Actum Rome in dicta regione campi martis et in sala domus sit(e) in hospitali sancti hieronymi predicti, presentibus, audientibus et intelligentibus hijs v. prbri. (= presbyteri) mattie (sic) canonico de

[1] = Ottociensis = Otočki (Otočac), pridjevkom „de Andreis" (Andrijčić?) po XL, a rodom iz Trogira.

[2] Valja da je hoteo izreći = ščavonia, kako to i izriču nekoji Talijani; no za to bješe mu zapisati: *sciavonia,* kako je u XXXVII., a u XLV. pak *„sciauoni"*.

trau capellano dicti reuerendi patris domini episcopi, et presbyteri Jacobo canonico spalatensi cum eodem episcopo, testibus . . . . .

Et ego . . . . . . ciuis romanus, publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius, ac notarius perpetuus et actuarius Curie Capitolij . . . *(I ostalo)* (L. s)

Ibidem. Autogr. membr.

XXXII. 1515. 9 sept. . . . . Anno Domini millesimo quingentesimo decimo quinto, Indictione quarta, die vero nona septembris, pontificatus sanctissimi in Christo Patris et D. N. Domini Leonis diuina prouidentia Papae decimi anno tertio. In presentia mei notarij et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocator. et rogator., cum fuerit et sit, quod alias. prout infrascripte partes asseruerunt, Venerabilis Societas Sancti Hieronimi Illiricorum locauerit ad liuellum in perpetuum quondam Baptiste et Antonio germanis fratribus sclauonis quoddam petium soli seu terreni ipsius societatis triginta cannarum in totum cum certa domuncula parua, terrinea, et tectata, tantum ex creta confecta in eo existente, situm et sita in Regione Campi Martis in loco qui dicitur *Schiauonia*, cui ab uno latere sunt res proprietatis ipsius societatis, quas retinet ad similem locationem Fabianus de Chelichi[1], ab alio etiam res proprietatis societatis prefate, ante et retro sunt vie publice . . . . ad respondendum singulis annis eidem societati ducatos duos de carlenis decem pro ducato ad computum monetae veteris, videlicet ad rationem unius grossi pro qualibet canna dicti soli seu terreni, computata dicta domuncula. Et cum dictus Baptista, predefuncto dicto Antonio eius fratre intestato sine filijs et alijs proximioribus, in suo ultimo testamento solum ipsum cum dicta domuncula reliquerit domine Ursoline[2] sue uxori, sub conditione, quod post ipsius Ursoline mortem remaneret prefate societati et Hospitali *Illiricorum;* dictaque domina Ursolina postmodum solum ipsum et domunculam cum juribus et pertinentijs suis donauit et titulo donationis ireuocabiliter et inter viuos dedit et concessit viro nobili Rufino Campi Martis, propterea quod orta fuit super dicto solo et domuncula controuersia inter dictam societatem ex una pretendentem solum ipsum cum domuncula ad se deuolutum et deuolutam, et prefatum Rufinum ex alia (parte); quapropter volentes partes ipse litis anfractus euitare, et sumptibus et expensis parcere; hinc est, quod personaliter congregati et cohadonati, ut moris est, in ecclesia Sancti Hieronimi *Illiricorum,* sita in Regione Campi Martis prope montem Augustalem, ubi tales congregationes et cohadunantie pro negotijs peragendis et expediendis fieri solent, venerabiles et discreti uiri Dominus Georgius de Ubertis[3], abbas Si-

---

[1] Bijaše članom toga družtva, kako je ovamo niže; no „Chelichi“, ovo neznam, je li: Kelik, ili Helik, ili Čelić, ili Ćelić, ili Čelići, a brže da je mjesto.

[2] Morda ona ista u XXIX.?

[3] Iʼjoš u XXXIII., i u XXXIV., i u XXXV.

billicensis[1], presidens, D. Johannes Pollacus[2] Penitentiarius sanctissimi Domini N. Papae, D. Marius Petri de Marmoreis[3], beneficiatus s. Petri de Urbe, D. Simon de Dominis, D. Johannes de Dominis[4], Mattheus Johannis[5], Paulus Marci[6], Dominicus de Parma[7] tabernarius et Petrus Nauarinus guardiani, magister Baptista de firmo[8] camerarius, Georgius quondam Pauli zagrabiensis, Bartholomeus de Cremona[9], magister Andreas sutor[10], magister Marcus quondam Gregorii spadarius[11], magister Gregorius Brigliarius[12], Fabianus de Chelichi, Marcus quondam Gregorij de Guba[13], Radichius stipendiarius sanctissimi Domini N. Papae, Johannes de Asti scoparolus, alias Roscio[14], omnes de dicta societate Sancti Hieronimi *illiricorum*, asserentes se esse ultra duas tertias partes de tribus integris tertijs partibus ipsius societatis. *(Preskočiv)*. Actum ut supra, presentibus prouidis viris magistro Stefano de Cugia Comen. dioc. muratore in Urbe et Regione Campi Martis commo-

---

1 Bih rekao, da je ovo shabno, namjesto: Sibinicensis, no neznam za Šibensku opatiju.

2 I u XXXIV.

3 I u XXXV., i još u knjizi „Catastro“ od 1543 g. na 87. l.

4 Najbrže obadva iz Raba, pak Ivan Senjski biskup od 1537—1541.

5 I u XXXIV. Je l' ovo on isti „Mathaeus Ivanich“ u XXXIII., i u XXXIX.?

6 I u XXXV., i još morda isti „Paulus Smougliar“ u XXXIX.

7 Ovako i u XXXIII., a u XXXIV. *Puema,* a XXXVIII *Palma,* u tih *prepisih;* no „Pernia“ i „Perna“ u XXXV. i u XXXVII. izpravi, u tih *maticah,* kako držim, da je pravo. A to daj vidj.

8 Ovako i u XXXIII., a u XXXIV. „frimo“. Što u ondašnjih pismih *s* priliči *f-u,* po tom sudim, da je u matici bilo: *srimo,* ili *sirmo* = *Sirmio* = *Sriem,* ako nije *Srima,* u Šibenskoj biskupiji župa od 1298 do 1570 g., kako te biskupije „Prospectus“ kaže.

9 Pravo?! Isti „Barth. Lombardus“ u XXXIII., i u XLI.?

10 I još u XXXIV., i u XXXIX.

11 Sabljar. Isti još u XXXIV, i u XXXV. A i „Marcus de Nona“ u XXXVIII. jest ov isti, kako to „Catasto“ na 9. i na 55. l. kaže.

12 Ovo i „Gregorius fornimentarius“ u XXXIX., i u XLIII. držim da je isti. Jer „brigliarius“ može biti = „fornimentarius“ = uzdar. A brže da je i ono „Gregorius de Zagrabia“ u XXXV., i „magister Gregorius“ u XLI. ov isti.

13 Ovo u prepisu, i ono „Marcus quondam Georgii de crupa“ u XXXVII., ter u matici, držim, da je isti, pak da je prvo krivo a drugo pravo. A i „Marcus de Cimpe“ u XXXVIII., držim, da je shabno prepisano, namjesto: Crupa, pak da je ono ov isti, kako možda i „Marcus Georgii, spedalerius“, u XLI.

14 „Asti“ držim, da je krivo prepisano. „Roscio“ je = Rosso, po talijansku, a po latin.: Rubeus, kako je u XXXIV., u XXXV., i u XXXVI.

rante, et magistro Antonio quondam Virgilij del Frate de Bononia carpentario in Urbe testibus ecc. Stefanus de Amannis notarius ecc.
Ibid. Po prepisanu. Istromenti I, 56.

XXXIII. 1515. 7 octobris. Cum fuerit et sit, quod alias Dominus Ciprianus Juuenalis clericus Amerinus emerit a domina Flora uxore q. Georgij de Rena quandam domum proprietatis S. Hieronymi *Iliricorum* de Urbe, seu Hospitalis et societatis ipsius Ecclesiae s. Hieronymi, videlicet melioramenta et jura ipsius Florae, quae habet super solo et proprietatis (sic) prefatae societatis nouem cannarum cum dimidia mensurae senatus ad respondendum singulis annis eidem societati et Hospitali in perpetuum grossos nouem cum dimidio videlicet ad rationem unius grossi pro qualibet canna. Quae domus posita est in regione Campi Martis in loco qui dicitur *Schiauonia*, cui ab uno latere sunt res praefati domini Cipriani sitae sub eadem proprietate sancti Hieronymi, a duobus alijs lateribus sunt viae publicae, vel si qui alij sunt, aut esse possunt plures aut veriores confines . . . . . . pro certo pretio inter eas conuento, prout in publico instrumento manu d. Johannis Cozardi publici notarij de eo rogato. Hinc est quod orta fuit controuersia inter praefatam societatem sancti Hieronymi ex una, et dictam d. Floram ex alia de et super deuolutione dictae domus rebusque alijs, et coram Reverendo Patre Domino Auditore Camerae Apostolicae. Et propterea personaliter constituti in praesentia mei notarij v. Reuerendus Pater Dominus Georgius de Ubertis Prothonotarius Apostolicus et Praesidens eiusdem societatis sancti Hieronymi, Petrus Nauarinus et Dominicus de Parma[1] tabernarius, Guardiani Societatis praedictae, ac Baptista de Firmo[2] Camerarius, dominus Matteus Florius[3], Capellanus Matteus Iuanichi[4], Fabianus Brigliarius[5], magister Andreas Bilensis sutor[6], magister Andreas de Subinico[7], Fabianus Piscator[8], Bartholomeus Lombardus, Fabianus Carozzarius[9], omnes de dicta Societate Sancti Hieronimi, pro se ipsis et alijs absentibus, pro quibus de rato, quatenus opus sit,

---

[1] *Perna,* po XXXV., i po XXXVII,

[2] Vidj XXXII.

[3] Morda „Cvetković" prevedeno? I u XXXV.

[4] U XXXIX.: Ivanich; a tako i u „Catastru" na 9. i na 35. l., ter ne „Matteo" (na talijan), nego „Matia".

[5] I ovo uzdar. Isti još u XXXIV., XXXV. i u XXXVII., gdje mu je i otčino ime (Šimun), i domovina (Zagreb).

[6] I „magister Andreas Ropis Belinzis" u XXXV. držim da je isti, a morda i „mr. Andreas q. Ropis de Zablak sudubalen". u XXXVIII.

[7] Još u XXXV. i u XXXVII., gdje mu je i otčino ime (Paval). Svagdje je „Subinico", pak se bojim reći, da je to pogrješka, namjesto: Sibenico, a za „Subinik", ili „Zubinik" neznam. Vidi još u XXXVI.

[8] *ribar,* ili *Ribarić?*

[9] *kolar.,* ili *Kolarić?*

promiserunt in forma etc., et vocatis alijs absentibus pro hac die et hora ad infrascripta facienda, asserentes tamen se esse ultra duas integras partes de tribus integris tertijs partibus eiusdem Societatis, totamque Societatem representantes sponte et ex certa eorum, et cuiusque ipsorum scientia etc. vice et nomine dictae Societatis et pro ea cesserunt primo et ante omnia liti et causae huiusmodi per dictam Societatem motae contra praefatam dominam Floram licet absentem, me notario praesenti etc. Et insuper consenserunt, et eorum et cuiusque ipsorum consensu et assensu vice et nomine Societatis praedictae dederunt et praestiterunt supradictae venditioni et jurium cessioni, ut praemititur, de supradicta domo et melioramentis factis eidem D. Cipriano praesenti etc., dictamque venditionem et jurium cessionem ratificauerunt, approbauerunt, et omologauerunt, ratamque, gratam et firmam haberi voluerunt semper et perpetuo, et in nullo contra facere etc. dictae Societatis nomine aliqua ratione, vel causa, omni meliori modo etc. et hoc praesertim intuitu et contemplatione Reuerendissimi D. Cardinalis de Grassis, a quo dicta Societas plura beneficia recepit, et in futurum Deo concedente recipere sperat . . . . . . Hanc autem locationem nouam etc. fecerunt praenominati Confratres eidem Domino Cipriano praesenti etc. pro eo, quia praefatus d. Ciprianus promisit et conuenit annuatim soluere et pacare in perpetuum eidem Societati et Hospitali etc. dictam annuam responsionem nouem grossorum cum dimidio ad rationem quinque bolendorum pro quolibet grosso . . . . . *(Preskočiv)*.

Actum Romae in Regione Campi Martis in ecclesia praefati S. Hieronimi praesente I. U. doctore Galeotto de Ferazzolis aduocato concistoriali *(sic)*, ac D. Joanne Benedicti de Bonsauenis Clerico Bononien., et Domino Rosato Speculino laico ortano testibus etc.

Stefanus de Amannis ciuis romanus not. publ.

Ibid. Istromento I, 104.

XXXIV. 1515, 21 octob. . . . . . . Anno Domini millesimo quingentesimo decimo quinto, indictione quarta, die vero vigesima prima mensis octobris, pontificatus Sanctissimi in Christo patris et domini nostri d. Leonis diuina prouidencia Papae decimi, anno (tertio), in presentia mei notarij et testium infrascriptor. . . . . . congregati et cohadunati, ut moris est, in ecclesia Sancti Hieronimi nationis *Illiricorum* venerabiles viri D. Georgius de Ubertis Presidens, D. Johannes Pollacus Penitentiarius sanctissimi D. N. Papae, Dominicus de Puema[1] guardianus, magister Baptista de frimo[2] camerarius, Andreas quondam Pauli de subinico, Marcus spadarius, Fabianus brigliarius, Rubeus scoparolus, magister Andreas sutor, Mattheus Johannis, omnes de societate S. Hieronimi *Illiricorum*, asserentes se esse maiorem partem dictae societatis, et habere potestatem infrascriptam locationem faciendi, sponte et ex eorum certa

[1] V. XXXII.
[2] Ondje, 9.

scientia et non per errorem unanimiter et concorditer, nemine ipsorum discrepante, locauerunt et titulo locationis in emphiteosim dederunt et concesserunt prouido viro Petro Nauarino eorum confratri presenti, recipienti et stipulanti pro se et eius futura uxore, licet absente, videlicet quandam ipsius societatis domunculam, sitam in Regione Campi Martis in loco qui *vulgariter* dicitur *schiauonia*, cui ab uno latere est ecclesia sancti Rochi, a duobus alijs lateribus res proprietatis hospitalis et societatis prefate, ante est via publica, vel si qui alij etc., id est ad vitam et durante vita prefati Petri Nauarini et eius future uxoris, si uxorem ducere contingerit . . . . . *(I ostalo)*.

Actum Romae in Regione Campimartis, videlicet in dicta ecclesia Sancti Hieronimi *Illiricorum*, presentibus prouidis viris D. Francisco Serena clerico Lucen., et Johanne Moneto clerico Urionen. (Visonen ?) diocesis testibus . . . . .

Ibidem. Istromenti I, 57.

XXXV. 1516, 20 jan. . . . . . . Anno domini millesimo quingentesimo decimo sexto, indictione 4. die vero vicesima mensis januarii, pont. sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Leonis div. pror. pape X., anno eius tertio, in presentia mei notarij et test. infrascriptor. . . . . . congregati et cohadunati, ut moris est, in ecclesia sancti hieronimi *illiricorum*, loco congregationis solito venerabilis societatis et hospitalis diete ecelesie sancti hieronimi *illiricorum* de urbe, Reverendissimus pater dominus georgius de ubertis presidens, petrus nauarinus et Dominicus de perma[1] guardiani eiusdem societatis et hospitalis, et magister andreas ropis belinzis camerarius, domini Jacobus beuilaqua[2] mazerius sanctissimi domini pape, fabrianus *(sic)* brigliarius, marcus posidua[3], Rubeus scoparolus, marcus spadarius, andreas de subinico, et gregorius de zagabria *(sic)*[4], paulus marci, dominus matteus florius cappellanus eiusdem societatis, tomas de zarra *(sic)*[5], omnes de dicta societate sancti hieronimi *illiricorum*, asserentes et affirmantes se esse ultra duas tertias partes de tribus integris partibus societatis prefate, ac

---

[1] U matici je: *pma (p je zdola prekriženo)*, kako držim, da je bilo i u maticah XXXII., XXXIII. i XXXIV. izprave, jer tada su svi pisci skraćivali. A to držim da nije *Parma*, jer talijanin nemogaše biti medju ovimi Slovjeni; nego *Perma*, prama drugim ovakovim skraćenicam u ovoga istoga pisca: „facto sup (= *super)* his colloquio . . . . nemine repto (= *reperto)* . . . cum juribus et ptinentijs (= *pertinentiis)* suis . . . . . salua tamen in omnibus et p (= *per)* omnia . . . p (= *per)* dictam societatem“ a to „Perma“ namjesto *Perna*, kako u XXXVII. A to daj vidj.

[2] I u XLI., i još u „Catastu“ na 9. i na 53. l. Morda „Vodopijić“ prevedeno? A „mazerius“ = štakonoša.

[3] I ono „Marcius Posilovich“ u XLII. brže da je isti.

[4] I ono „Gregorius claudus Zagabria“ držim da je isti.

[5] I u XXXVII., a brže da i ono u XXXIX.

affirmantes societatem et hospitale predictos fore grauatam et grauatum multis et diuersis litibus et debitis . . . . societatis fuisse contra eandem societatem decretas et traditas literas executoriales, dictamque societatem et hospitale non habere in presentiarum manuales pecunias ad satisfacienda . . . . alias diuersas lites prosequendas tam pro recuperatione bonorum occupatorum ad eandem societatem et hospitale spectantium, quam pro defensione et tuitione aliorum bonorum eiusdem societatis et hospitalis. Propterea facto super his pluries colloquio et parlamento inter omnes, et considerantes denique societatem et hospitale habere quandam domum sitam in dicta R(egio)ne campi martis in . . . . . ab uno latere est dictum hospitale sancti hieronimi, ab alio . . . . . eiusdem societatis et hospitalis, vel si qui alij sunt vel esse possunt ad dictam domum spectantes plures aut veriores confines . . . . . . que indiget reparatione . . . . . . damno societatis et hospitalis prefati. Ad euitandum igitur huiusmodi damnum ac venditionem et alienationem alicuius sui stabilis . . . . deliberatum fuit, matura deliberatione preambula, esse deueniendum ad infrascriptam locationem de dicta domo fiendam cum pactis et conditionibus infrascriptis, et nemine reperto qui meliorem aut talem conditionem obtulerit, quam infrascriptus dominus nicolaus delfi; idcirco prenominati guardiani et officiales et homines societatis predicte vice et nomine dicte societatis et hospitalis et pro eis, salua tamen in omnibus et per omnia si necesse fuerit, sauctissimi d. n. pape et sedis apostolice auctoritate et confirmatione, unanimiter et concorditer, nemine ipsorum discrepante pro se ipsis et alijs de dicta societate absentibus, pro quibus etiam, quantum opus sit, promiserunt de rato, in forma iuris . . . . . . in euidentem utilitatem ipsius societatis et hospitalis locauerunt et titulo locationis in emphiteosim dederunt, cesserunt et concesserunt v. dicto domino Nicolao delfi mercatori . . . . in ea, ut supra, preter quam dominum marium petri do marmoreis[1] beneficiatum principis apostolorum de urbe pretensum locatarium seu conductorem eiusdem domus . . dictus dominus nicolaus delfi promisit concordare, si quod ius dictum dominum marium legiptime habere constabit virtute alicuius locationis de dicta domo per dictam societatem ut dicitur, sibi facte, illud eidem domino nicolauo (sic) cedet ita et taliter, quod presens locatio modoet forma premissis firma remaneat, ac si nullam per dictam societatem eidem domino mario factam locationem appareret . . . .

Actum rome in R(egio)ne campi martis in dicta ecclesia sancti hieronimi *illiricorum,* presentibus prouidis viris v. dominico de vendictis not(ari)o, et francisco lisis clerico abbulen. (?) et domino . . . de mediolano, testibus . . . .

Et ego Stephanus de amannis, ciuis ro(manus), publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius, quia predictis omnibus et singulis,

---

[1] V. XXXII.

dum sic ut premititur, agerentur et fierent, una cum prenominatis testibus interfui et presens fui, eaque rogatus scribere in notam sumpsi, ex qua hoc presens publicum instrumentum manu alterius fideliter scriptum sumi et scribi feci, ideo in testimonium . . (L. s)

Ibidem. Autograph. membr.

XXXVI, 1516, 5 mar. . . . . . . Anno Domini millesimo quingentesimo decimo sexto, indictione quarta, die vero quinta mensis martij, pontif. sanctissimi in Christo patris et domini nostri d. Leonis diu. prou. pape decimi, anno eius tertio, in presentia mei not. et testium infrascriptorum . . . . . Cum fuerit et sit, quod versa fuerit lis, que adhuc in prima instantia coram r. p. d. gulielmo Cassadoro uno ex sacri Palatij Apostolici auditore pendet indecisa, inter venerabile Capitulum et Canonicos sancti Laurentij in Lucina de Urbe actores ex una, et venerabile hospitale et societatem sancti Hieronimi *Illiricorum* etiam de Urbe conuentos ex alia, de et super certo annuo censu, ut dicebatur, per dictam societatem et hospitale debito eisdem Canonicis et Capitulo occasione et ex causa sancte Marinelle, que ecclesia sancte Marinellae erat unita ecclesiae et Capitulo sancti Laurentij in Lucina, pretendentes dicti Canonici et Capitulum, quod fundum hospitalis predicti et etiam circumcirca que de presenti possidet dictum hospitale, spectare et pertinere (sic) alias ad dictam sanctam Marinellam; nec non similis lis et differentia versa fuerit et sit inter dictas partes, videlicet Canonicos et Capitulum ex una, et dictum hospitale et illius societatem ex alia, de et super bonis et hereditate q(uondam) Georgij colluxe[1] ac Thomasij[2] *(et)* Paulize[3] de partibus *illiricis* de Urbe defunctorum, rebusque alijs in actis causae et causarum huiusmodi latius deductis, et illorum occasione in prima instantia coram r. p. d. Bartholomeo Petra sancta etiam uno ex dictis sacri palatij apostolici auditoribus, coram quo predictum hospitale et societas difinitiua sententia in eorum fauorem et contradictos possidentes ex una et cum fructibus et expensarum condemnatione facta, a qua pro parte dicti Capituli et Canonicorum appellatum, causa huiusmodi appellationis r. p. d. Jo(anni) Antonio triuusio comissa extitit, coram quo in secunda instantia pendet indecisa: inter partes sic penden. fuit per communes Amicos tractatum et conclusum de concordia et compositione infrascripta. Hinc est, quod personaliter constituti in presentia mei notarij et testium infrascriptorum . . . . r. p. d. Bernardus ruta sedis apostolicae prothonotarius, et r. d. Cardinalis mantuani secretarius nec non predicte ecclesiae sancti Laurentij in Lucina Vicarius ac eiusdem Capituli et Canonicorum procurator ac eorum vice et nomine ad infrascriptam concordiam et

---

[1] Niže: „Coluza“; a tako i u „Catastu“ na 63. l., ter prama onomu u XVIII.

[2] Možda onaj iz Like u XIX

[3] Niže, ter trikrat: Pauluza, i još očito, da su to tri osobe. Zato sam pridao *et*.

cessionem cum capitulis infrascriptis faciendam specialiter deputatus, prout de dicto procurationis mandato manu eiusdem notarij infrascripti latius continetur ex una parte, et spectabiles viri domini Egidius gallus[1] humanarum literarum professor[2], Jacobus de subiaco[3] guardiani dicti hospitalis et societatis ac Andreas decano nichnes[4], Johannes alias Rubeus scoparolus, procuratores eiusdem societatis sancti Hieronimi *illiricorum,* ad infrascriptam concordiam faciendam et adimplendam cum pactis et conuentionibus infrascriptis similiter specialiter deputati, prout etiam de dicto mandato manu eiusdem notarij infrascripti latius apparet, volentes et cupientes, ut par est, litium anfractus euitare et expensas *(sic)* parcere ac mandata *(sic)* eorum resp(ectiu)e debite executioni, non ui, metu, dolo, fraude, aut aliqua alia sinistra machinatione seducti seu circumuenti, sed sponte et ex certa eorum et cuiuscunque ipsorum scientia, et non per errorem aliquem juris vel facti, ac omnibus melioribus modo, via, jure, causa et forma, quibus magis et melius de jure potuerunt et possunt ac debent, debuerunt et debent pro se ipsis ac vice et nomine quibus supra respectiue, saluis et reseruatis, si necesse fuerit S. D. N. pape et sedis apostolice auctoritate et confirmatione, deuenerunt ad infrascriptam concordiam, transactionem, conuentionem, compositionem et pactum solemni et legitima stipulatione inter eos interueniente; v. propter huiusmodi concordiam dicta societas et hospitale habeat *(et)* habere debeat de dicta hereditate q. Georgij coluze, Thomasij et Pauluze domum magnam angularem cum juribus, membris et pertinentijs suis, liberam et exemptam ab omni onere seruitutis, redditus, canonis siue census, in qua ipsi Georgius, Thomasius et Pauluza successiuis temporibus habitauerunt, que in presentiarum est diuisa in tribus habitationibus, positam in regione Campi martis in platea sancti Laurentij in Lucina; cui a duobus lateribus sunt vie publice, retro res proprietatis venerabilis Cappelle Sancti Johannis site in dicta ecclesia sancti Laurentij in Lucina; nec non quandam aliam domum ipsius hereditatis terrineam et tegulatam tantum, cum juribus, membris et pertinentijs suis, sitam in dicta regione Campi Martis et juxta dictam domum magnam viculo mediante, ut uiam publicam ante-

---

[1] I još u XXXVII. i u XXXVIII., ter totu on „Romanus“; pak, ako je to istina, ja neznam, kako li je mogao medju Slovjene.

[2] A u „Catastu“ na 75. l.: „1523. Marco e fratelli heredi del condam Egidio Gallo *Poeta laureato* tengono et possedino canne trenta quatro mensurate“. . . .

[3] Grad na rimščini, pak držim, da je ovo krivo prepisano, morda namjesto: Sibenico; pak bi moglo biti, da je ovo, „Jacobus q. Joannis Jacobi canonicus Sibinicensis“, u XL., ili: „Prete Jacomo de Sebenico“, u „Catastu“ na 87. l.

[4] A niže: „de Caramchnet“. Pak ili ovdje, ili ondje je krivo prepisano; a morda i ovdje i ondje; no „de“ to je svakako predlog.

riorem, in qua ad presens inhabitat quidem Andreas Jobunco[1] *Hiliricus (sic)* . . . . . *(Preskočiv.)* saluo et reseruato dictis Capitulo et Canonicis super dicta domo parua infrascriptis *(sic)* annuo censu seu canone trium ducatorum soluend. ut infra; et quod dicti Canonici et Capitulum ex dicta hereditate predicti *(sic)* q. Georgij, Thomasij et Pauluze habeant et habere debeant unam aliam domum cum horto retro eam et alijs juribus *(et)* membris suis, liberam ab omni onere seruitutis, redditus, canonis seu census, sitam in dicta regione Campi Martis, cui ab uno latere sunt res ecclesiae sancti Ludouici de Urbe nationis gallicane, ab alio res Johannis baptiste q. magistri Antonij de Mediolano muratoris, et res predicte societatis et hospitalis s. Hieronimi *Illiricorum,* retro res Johannis bonfortis de Casinatis, ante est via publica . . . . *(Preskočiv.)* nec non predicti domini Canonici et Capitulum habeant et habere debeant omnia et singula melioramenta, vites, superficies, aut jura et actiones, que, quas et quod dicti q. Georgius, Pauluza, et Thomasius successiue habuerunt et possiderunt, et dictum hospitale habet seu habere posset super quadam vinea, que de presenti occupatur per Moniales seu bizochas ordinis S. Augustini, comorantes iuxta dictam plateam sancti Laurentij in Lucina. Et similiter predicti Canonici et Capitulum habeant et habere debeant de dicta hereditate omnia bona mobilia descripta in quodam inuentario confectu manu domini Siluestri de Soletanis clerici romani, nec non omnes et singulos fructus, redditus et prouentus per dictos d. Canonicos et Capitulum ex dictis domibus et hereditate perceptos usque in presentem diem; et predicti Canonici et Capitulum, siue dictus d. Bernardus procurator pro eis, possint et valeant recuperare, exigere et leuare eadem bona mobilia *(et)* immobilia a quibuscumque personis illa occupantibus seu quomodolibet detinentibus, et arrestan(tibus) sua super eiusdem bonis facta et apposita siue relaxata (?) faciendum (?) Qui relaxationi ex nunc consenserunt predicti domini Egidius, Jacobus, Andreas, ac Johannes guardiani et procuratores respectiue dicte societatis sancti Hieronimi *hiliricorum (sic)* ad deseruiendum in diuinis eidem ecclesie . . . . . . *(Preskočiv).* Et insuper prefati D. Egidius et Jacobus et Andreas de Caramchnet, et Johannes alias Rubeus procuratores prefate societatis et hospitalis *(I ostalo.)*

Actum Romae in regione Coll(umne), et in parocchia *(sic)* sancti Saluatoris de Cupellis, v. in reclaustro domus solite habitationis r. p. d. Johannis Staphilei episcopi sabucen[2], sacri palatij auditoris, presentibus spectabilibus viris d. Jacobo eue (?) clerico veneten.

---

[1] A niže (a to sam preskočio): „In qua (domo) de presenti inhabitat *dictus Andreas de suburro*"; no ni ovdje ni ondje, držim, da nije pravo prepisano. Morda je ovo „Andreas de Subinico" u XXXIII., u XXXV., i u XXXVII.?

[2] Pravo: Sebenicensis, ili: Sibenicensis. A bio je taj Šibenskim biskupom od 1512 do 1528 g., a Trogiranin rodom.

dioc. et domino Nicolao de pileis canonico ciuitatis spoletane, et d. Johanne lutio c(anonic)o agonen.[1], nepote predicti r. p. d Johannis Staphilei testibus . . .

Stephanus de Amannis not. publ romanus . . . . .

Ibid. Istromenti I, 14.

XXXVII. 1516. 20 sept. . . . . Anno domini millesimo quingeutesimo decimo sexto, indictione quinta, die vero vigesima septembris, pontif. sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Leonis diuina prouidentia pape decimi, anno eius quarto. In presentia mei notarij et testium infrascriptorum . . . . . . congregati et cohadunati, ut moris est, in ecclesia s. Hieronimi *Illiricorum* de urbe prouidi viri petrus nauarinus guardianus, Dominicus de perna[2] tabernarius, Franciscus Zanoby alias capo de cetta[3] Ro(manus)[4], Fabianus brigliarius q. Simonis de Zagabria, Mattias etiam de Zagabria, Mattias etiam de Zagabria[5], Gregorius claudus etiam de Zagabria, magr. antonius de penyytis[6] pifararius[7] de pisino, Tomasius quondam mattei de Zara, Nicolaus quondam gregorij de Castagna[8], magr. Andreas quondam ropis de Zablak[9] sudubalen., Marcus quondam georgij de crupa[10], et Andreas q. pauli de subinico, omnes de ven(erabi)li societate prefati hospitalis sancti hieronimi *Illiricorum* de urbe siti in R(egio)ne Campi martis, asserentes se esse maiorem partem eiusdem Societatis, ac affirmantes dictam

---

[1] shaba, namjesto: Traguriensi, sudeć po drugoj: „*nepote*" . . . . i po onoj: „Joannes Lucius Staphileus Canonicus Tragonensis (Traguriensis)" u XXXIX., jer držim da je ovo isti

[2] U matici je: *pna (p* je zdola prekriženo), a to je: *perna,* sudeć po ovih drugih ovakovih skraćenicah: „confines . . . ptinentes (= pertinentes), . . . vocabula . . . ptinentia", „ex quo solo dicta societas . . . nichil pcipit (= percipit)", „facto sup (= super) his colloquio, et nemine repto (= reperto), qui . . ." „imppetuum (= imperpetuum)", „psona (= persona)", „semp (= semper)", i sve ovako p za *per;* a „Perna", to je bio grad u zagrebačkoj biskupiji", kako Kukuljevićeva „Jura" (I. 133, II. 20), „Acta Croatica" (239, 253, 257, 259, 280, 299 s.) kažu; ter su ga i „Pernia" pisali.

[3] I u XXXVIII., no nešto drugačije.

[4] Pak ovdje?

[5] I „Mattheus (?) de Zagabria" u XXXVIII. držim, da je isti.

[6] ako nije: *penyycis.*

[7] = sopac.

[8] Valja da „Kostanje" u Splitskoj biskupiji, ter župa. Isti brže da i u XXXIX. i u XLI.

[9] Ova je ponovljena, a prije sudim da je bilo: *sablaco;* prvo *s* još je zdola poznati, a i zadnje *o*. „Sabljak selo" u Krbavskoj biskupiji držim da to nije; nego, ili „Zabljak" župa u Bosnoj, ili „Žabljak" grad u Crnoj gori. A tomu, držim, da pomaže ova druga: „sudubalen"- (si? — sis?); no ja je nemogu protumačiti.

[10] Grad na Uni.

societatem habere in dicta R(egio)ne Campi martis in lochio qui dicitur *Sciauonia*[1] certum petium soli seu terreni alias ad similem locationem dari solitum, quod in totum est triginta quatuor cannarum, vel circa, ad mensuram senatus; cui ab uno latere sunt res rufini de Casalibus ro(mani) ci(vis) de dicta Re(gio)ne campi martis, site sub eadem proprietate hospitalis et societatis sancti hieronimi, ab alio res pauli scaucla eiusdem proprietatis, ante et retro sunt vie publice *(Preskočiv)*. Ex quo solo dicta societas in presentiarum nichil percipit. Et facto pluries et pluries, ut ipsi confratres asseruerunt, super his colloquio et parlamento, et nemine reperto, qui meliorem condictionem *(sic)* de eo optulit, quam infrascriptus d. Egidius gallus; idcirco prefati Confratres unanimiter et concorditer, nemine ipsorum discrepante, in euidentem utilitatem ipsius societatis et hospitalis et pro eis, salua tamen et reseruata, si necesse fuerit, sanctissimi d. n pape et sedis apostolice auctoritate et confirmatione, locauerunt et titulo locationis in emfiteosim imperpetuum dederunt, cesserunt et concesserunt, trastulerunt, tradiderunt et mandauerunt prefato domino Egidio gallo, presenti, recipienti, conducenti et legitime stipulanti pro se suisque heredibus et successoribus, id est supra dictum solum supra positum et confinatum cum juribus et pertinentijs suis . . . *(Preskočiv)* . . . . . Hanc autem locationem, dationem, et jurium cessionem, seu concessionem fecerunt dicti Confratres pro se vice et nomine, quibus supra, eidem domino Egidio presenti et stipulanti, ut supra pro annua responsione seu canone duorum ducatorum de carlenis decem pro ducato ad computum monete veteris, et bol. viginti, videlicet ad rationem quinque bol. pro qualibet canna dicti soli seu terreni soluendorum integraliter de anno in anno eidem societati in Kl. (= *Kalendis)* septembris cuiuslibet anni incipiendo in Kl. presentis mensis septembris; nec non pro eo quod prefatus d. Egidius promisit in dicto solo edificare, et in eo construere et facere unam domum habitabilem ad minus suis sumptibus et expensis, illamque manutenere etiam suis sumptibus. *(I ostalo.)*

Actum in dicta ecclesia sancti Hieronimi *Illiricorum*, presentibus prouidis *(viris)* Johanne quondam petri de criminale lauden. dioc(esis) librario in Campo Flore, et Johanne Filippo htruelis[2] de naña[3] stampatore librorum de bononia in Re(gio)ne arenule, et aug(usti)no quondam andree de ghosminiis[4] ro(mano) ci(ue) etiam stampatore testibus etc.

Et ego Stefanus de amannis ci(uis) ro(manus), publicus dei gratia imperiali auctoritate notarius. *(I ostalo.)* (L. s.)

Ibidem. Autographum membr.

---

[1] V. XXXI.

[2] Ako nije: heruelis, ili: htrudis, ili: henudis.

[3] = Nanna? ili: Nonna, kako u prepisu?

[4] Ako nije: ghosmirinj.

XXXVIII. 1517, 15 febr. . . . . Anno . . . . millesimo quingentesimo decimo septimo, indictione quinta, die uero decima quinta mensis februarij, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Leonis diuina prouidentia Papae decimi anno quinto, in presentia mei notarij publici *(Preskočio)* . . . . personaliter constituti, congregati, et coadunati, ut moris est, in ecclesia sancti Hieronimi *Illiricorum* de Urbe sita in Regione Campi martis ad infrascriptum actum faciendum prouidi viri D. Egidius Gallus Romanus, Petrus Nauarinus guardiani societatis et nationis sancti Hieronimi *Illiricorum* una cum Dominico de Palma[1] Camerario dictae societatis, D. Franciscus de Zenobijs alias Caput accede, Mattheus de Zagabria, magister Andreas sartor, Bartholomeus Nicolai de baccais, Marcus de Cimpe[2], Giorgius *(sic)* de bosina[3], Fabianus de Zagabria, Mattheus de Chiecuta Marcus de Nona, omnes Confratres predicte Societatis sancti Hieronimi *Illiricorum*, asserentes, et quilibet eorum asserens, se maiorem partem hominum dicte Societatis facere, pro quibus de rato et ratihabitione in forma juris valida, et in Urbe consueta, prout moris est, promiserunt, et quilibet eorum promisit, et contra infrascriptam locationem nullo umquam tempore nec aliquo quesito colore uenire, nec contra facere, sed illam ratam et gratam habere. Quibus praemissis, omnes concorditer, et nemine discrepante, non contradicente, sponte et ex eorum et cuiuslibet ipsorum certis scientijs ac spontaneis voluntalibus, non coacti, nec seducti, sed omnibus melioribus modo, uia, jure, causa et forma . . . . confirmauerunt, et quilibet eorum confirmauit, et de nouo locauerunt . . . . . honorabili viro domino Ludouico de perris de Amelia presenti[4] hered(um) q(uondam) D. Presbiteri Valentini, dum in humanis ageret, Capellani dictae societatis, licet absenti, mihi tamen notario publico stipulan(ti) et recipien(ti), et etiam pro ipsis heredibus et successoribus dicti Valentini conducen(ti) et acceptan(ti), v(idelicet) pro Mariano et fratribus imperpetuum v(idelicet) omnes domus et cappannas, quas dictus q. D. Presbiter Valentinus retinebat, et heredes sui retinent, cum eisdem pactis et conditionibus qua *(sic)* prius habebat dictus Presbiter Valentinus et heredes, v. cum responsione quinque bolendinorum (sic) pro qualibet canna singulis annis, cum ista etiam noua conditione, v. quod prefati heredes et successores dicti presbiteri Valentini exponant et exponere habeant ducatos quinquaginta de carlenis monete veteris, et hoc in melioramentis et reparatione dictarum cappannarum, quia ad presens minantur ruinam. Et si dicti heredes et successores dicti Valentini non exposuerint dictos quinquaginta ducatos de carlenis infra terminum quinque annorum, quod dicte

[1] Nam.: Perna, ili Pernia!

[2] Nam.: Crupa!

[3] I u XLI.?

[4] Krivo, nam.: procuratori, sudeć po drugih riečih, a navlastito po protivnoj: „absenti“.

cappane reuertantur ad dictam societatem eo ipso, prout plenius continetur in certo contracto (sic) locationis facto pro hac re inter Guardianos et Camerarium dictae societatis tunc existentes, et per dictum D. Ludouicum procuratorem predictorum heredum et successorum dicti domini Valentini *(Preskočiv)* . . . .

Acta fuerunt haec rome in regione campimartis in ecclesia Sancti Hieronimi societatis *Illiricorum* presentibus ibidem venerabilibus viris dominis magistro Bernardino Martini de Bussia, et D. Angelo Centolini de gallesio testibus . . .

Salustius de Soletanis notarius . . . . .

Ibidem. Po prepisu god. 1653. Istromenti I, 89.

XXXIX. 1519, 7 aug. Collegium Arch(iv)ij Romanae Curiae scriptorum. Uniuersis et singulis, ad quos praesentes nostrae, siue praesens instrumenti consensus sumptum peruenerint, salutem in Domino, et nostris huiusmodi fidem indubiam adhibere. Noueritis quod in notis instrumentorum rogatorum per q. dominum Joannem Lucium Staphileum[1] notarium publicum, quae conseruantur in archiuio generali Urbano, scilicet in Libro extensorum nuncupato numero 35., inter alia reperitur infrascriptum instrumentum tenoris sequentis, videlicet. Die Dominica, septima mensis Augusti 1519. Cum sit, *(quod)* alias Joannes Dominicus de Fidelibus de Ripatransonis laicus firmanus *(sic)* dioc(esis), scriptor Archiuij Rom. Curiae prin(cipa)lis emerit a domina Helena Chicha[2] *Illirica* relicta q. Antonij Ungari, et filia Catherinae *Illiricae* eius matris quaedam meliora menta sita in quodam fundo sito in Vico *Illirico*[3] sub proprietate Hospitalis S. Hieronimi *Illiricorum* regionis Campi martij, prout in instrumento rogato manu D. Joannis de Gais latius apparet. Hinc est, quod supradicta die venerabiles viri Gregorius fornimentarius, et magister Andreas sutor, Guardiani, nec non Nicolaus de Gregorio Camerarius, omnes officiales in praesentiarum dicti Hospitalis, ac d. Joannes Jacobus Canonicus Sibinicensis[4], Petrus Nauarinus, Georgius Zoppo[5], Mattheus Iuanich, Paulus Smuogliar[6], et magister Thomas pannorum tonsor, omnes *Illirici,* et Confratres dictae Societatis S. Hieronimi *Illiricorum,* et *Illirici (sic)* dederunt et prestarunt *(sic)* omnium (?) eorum consensum, ut officiales et Confratres dicti Hospitalis, et dicti Hospitalis nomine, ac totam Socie-

[1] I šibenski biskup od 1528 do 1557 g. ovako se pisao, pak je li ovo on isti?

[2] A u „Catastru" na 63. l: „1523. La casa quarta che fo de Zorzi colluza, la qual casa, e *(sic)* in campo marzo appresso alla piaza di S. Lorenzo in lucina possiduta per margarita qual fo moglie del q. Andrea *chichia*" . . . .

[3] V. u XXVII.

[4] I u XL.

[5] Najbrže = „Gregorius Claudus" u XXXVII.

[6] *Smuglier* u XLI, u „Catastru" na 11. l. *Smuegliaro* a na 72. *Smucgliar*. A pravo?

tatem representantes, et dictae Societatis nomine consenserunt, et consensum prestarunt, ac uoluerunt dictum Joannem Dominicum, eiusque haeredes et successores in dicta melioramenta in perpetuum possidere etc. ad habendum etc., salua tamen solutione Census sex Carlenorum et bolendinorum duorum cum dimidio, soluendorum annuatim in duabus pagis[1] officialibus dicti Hospitalis . . . *(Preskočiv)*

Actum Romae in ecclesia praefata S. Hieronimi praesentibus ibidem venerabilibus uiris D. D. Jacobo Dominici de bona erba laico Vercellensi, et Venturino q. Stephani Caruiglia de bona *(sic)* monte laico yporigiensis diocesis testibus etc. — Joannes Lucius Staphileus Canonicus Tragonen(sis)[2], publicus apostolica auctoritate notarius, ac in Arch(ivi)o Romanae Curiae descriptus pro nota.

XL. 1520, 26 febr. Copia extracta ex libro extensorum num. 38 Instrumentorum existente in Archiuio Urbano, in quo libro folio 31 reperitur instrumentum infrascriptum rogatum per q. Franciscum Serrenam notarium.

. . . . . . Anno Domini 1520, die 26 februarij etc. Constituti et congregati in ecclesia sancti Hieronymi de Urbe *Illyricorum*, videlicet Societas seu Confraternitas Hospitalis, videlicet R p. d. Vincentius de Andreis Episcopus Ottociensis[3], Presidens dicte Societatis, venerabilis presbyter Jacobus q. Joannis Jacobi canonicus Sibinicensis etc. sponte etc. reseruato tamen beneplacito Sedis Apostolice, locauerunt et locationis titulo uere proprio et in perpetuum dederunt etc. quodam casamentum, seu cappannam sitam in Regione Campi Martis, cui ab uno latere sunt heredes quondam presbyteri Valentini, via publica, et ab alio latere uia, quae ducit ab ipso Hospitale ad Sanctum Ambrosium, aut si qui etc. cum omnibus suis juribus etc. et exceptam ab omni onere praeter a responsione et pacto infrascripto, magistro Zannino muratori d(iocesis) Cremonensis, ita quod deinceps perpetuo praefatus conductor, et eius successores et haeredes possint de dicta cappanna seu casamento, et juribus disponere etc., hac tamen conditione, quod dictus magister Zanninus, et sui successores perpetuo teneantur et obligati sint etc. singulis annis pro annuo censu etc dicto Hospitali seu Societati *Illyricorum* uiginti septem Julios monetae currentis etc. uidelicet decem bajochos pro Julio etc. Actum Romae in dicta ecclesia etc. praesentibus etc. testibus etc.

Franciscus Serrena notarius rogatus.

Ibidem. Po skorijem prepisu.

XLI. 1522, 1. jun. Collegium Archiuij Romanae Curiae scriptorum Uniuersis et singulis, ad quos praesentes nostrae, siue praesens instrumenti sumptum peruenerint, salutem in Domino et nostris huiusmodi fidem indubiam adhibere. Noueritis, quod in notis instrumentorum rogatorum per q. Dominum Bernardinum Corradinum

---

[1] Valja da po talijansku: paga = plaća.

[2] Traguriensis.

[3] V. XXXI.

notarium pub., quae conseruantur in Archiuio generali Urbano, scilicet in libro Extensorum nuncupato n. 38 inter alia reperitur infrascriptum instrumentum, tenoris sequentis, uidelicet: Die prima Junij 1522, congregata uniuersa Societas (Hospitalis) S. Hieronimi in Lusta Almae Urbis *Illiricae* nationis in ecclesia S. Hieronimi dicti Hospitalis, videlicet dominus Gregorius Raretius[1] Ripae et Ripettae[2] almae Urbis Sensarius, et magister Thomas q. Petri Palatrij[3], Guardiani, d. Jacobus Beuilacqua Sindicus, magister Gregorius alter Sindicus, Marcus Georgij Spedalerius, Presbiter Simon auxerensis Capellanus dicti Hospitalis, Petrus Nauarinus[4], Paulus Smuglier, magister Simon Guadagnini[5] pellicciarius, mr. Paulus Ragusinus tessitor pannorum, Nicolaus Gregorij, mr. Georgius de Triesto, Michael Ambrosius spadarius q. Francisci Pastocchij[6], d. Georgius q. Martini de Bosna insoppo (?) pro infrascriptis negotijs peragendis, ut moris est, omnes concorditer et unanimiter et in mei notarij etc personaliter in dicta ecclesia congregati, coram quibus, et in mei notarij etc. praesentia personaliter constituta honesta mulier Pasquinia filia et haeres, ut asserit, q. magistri Marci pellicciarij[7], et ibidem exposuit, qualiter praefatus mr. Marcus suus pater habuerit et tenuerat certum terrenum uineatum dicti Hospitalis in locationem, et in emphiteusim perpetuam, videlicet cannas uiginti septem, et palmos tres terreni in Urbe positi, ubi dicitur *Schiauonia*, juxta suos confines, uidelicet: ab uno latere ecclesia S. Rocchi, ab alio bona cuiusdam Helenae relictae a quodam Joanne Factore, ante est uia publica, retro est mons Laustus uulgariter dictus, ad respondendum annuatim unum grossum pro qualibet canna dicti terreni . . . . *(Preskočio)* . . . .

Ideo praefatae dominae Pasquinae filiae et haeredi dicti magistri Marci, praesenti, petenti, et instanti pro se et suis heredibus et successoribus recipienti et stipulanti dictam locationem confirmauerunt et approbarunt *(I ostalo.)*

Actum Romae in dicta ecclesia S. Hieronimi dicti Hospitalis, praesentibus et audientibus discretis uiris d. Petro Francisci laico mediolanensis dioc., magistro Christophoro muratore de Finetis laico cremonen. dioc., Antonio filio Leonis de Gabianis de Carauaggio, Bartholomeo alias Chirugino buscaren. Cremonen dioc., et Baptista Giorgi laico cremonen. dioc. testibus . . . .

Presbiter Bernardinus Coradinus pro nota.

Ibidem. Po skorijem prepisu.

[1] A u „Catastu“ na 74 l.: „Gregorio *rerecio* sensale di ripa *(pristanište na Tiberu)* tiene e possedi Canne sedici e meza“ . . . Ja držim da je *Rerečić* pravo.

[2] Prvoč u naših pismih.

[3] Možda: „Petri Spalastri“ = Spalatensis u III.?

[4] Navarinus, po sprednjih izpravah.

[5] I još u XLIII., i u XLIV.

[6] Pravo?

[7] I u „Catastu“ na 90. l.

XLII. 1522. 1. jun. Collegium Archiuij . . . *(kako u XLI.)* Eadem die prima Junij 1522, quibus supra, guardiani et officiales et alij confratres hospitalis S. Hieronimi similiter congregati etc. in praesentia mei notarij etc. personaliter etc. honesta mulier d. Margherita uxor q. Lucae di *(sic)* Luca[1] di *(sic)* Segna, nomine Catherine et Petronillae eorum filiarum, et heredum dicti d. Lucae, et ibidem exposuit qualiter praefatus Lucas olim maritus suus, dum uixit, et pater dictarum Catherinae et Petronillae, habuerat et tenuerat certum terrenum uineatum, uidelicet cannas uiginti quatuor sitas in Urbe, ubi dicitur *Schiauonia,* cui ab uno latere sunt res Marci possilouich, ab alio res Bartholomei Lombardi, retro est mons Laustus, ab alio res d. Cipriani de Amelio, uel si qui sunt etc. dicti Hospitalis S. Hieronimi in locationem et in emphiteusim perpetuam ad respondendum unum grossum pro qualibet canna dicti terreni . . . . . *(Preskočiv).* Ideo praefatae Margheritae nomine, quo supra, instanti et petenti et pro praefatis heredibus et successoribus praefati Lucae praesenti et recipienti et stipulanti ipsi guardiani, officiales, et confratres dicti hospitalis Sancti Hieronimi sic congregati unanimiter, nulloque discrepante confirmauerunt dictam locationem . . . *(I ostalo.)*

Actum Romae . . . . *(Sve kako u XLI.)*

Ibidem. Po skorijem prepisu.

XLIII. 1532, 5. maii. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat euidenter et sit notum, quod anno . . . millesimo quingentesimo trigesimo secundo, indictione quinta, die uero quinta Maij, sedente Clemente diuina prouidentia papa septimo, anno pontificatus sui . . In quondam d. Thome Seueri, dum uixit, notarij publici etc presentia personaliter cohadunati et congregati in discoperto s. Hieronimi Regionis Campimartij nationis *sclauonorum,* videlicet magister Gregorius fornimentarius, magister Johannes Babici[2] guardiani eiusdem societatis *sclauonorum,* et d. Gaspar beuelaqua[3] camerarius eiusdem societatis, magister Simon guadagninus, magister Mattheus barbitonsor[4], presbiter Alexander Sagotta[5], magister Joannes calzolarius, Antonius pisanus, Gregorius cornetta, Johannes spadarius, omnes de dicta societate et natione, confratres dictae societatis, prehabito consilio inter eos, sponte et ex eorum

---

1 Morda: Lika? No u „Catastu“ na 101. l. ovako: „Margarita *Schiauona* in nome di Caterina sua fiolla et erede di condan luca de Segnia“ . . .

2 t. j. *Babić,* ter možda iz Trogira, kako i „Mate Babić“ ovamo niže.

3 Svoj onomu u XXXV., i u XLI.

4 U knjizi „Decreti 1541—1550“, na 10. l ovako: „Mattheus *babich* (i na 22) barbitonsor“, a na 33.: „magr. Matheus barbitonsor *tragurien(sis)*“, a to na 1. aprila 1543.

5 Rabljanin, ter pravo: Segotta. Isto tote na 24. na 41., i na drugih stranah; i još u knjizi: Istromenti, I. na 2. l., a to 1546 god., kada tu bijaše kapelanom.

et cuiuslibet ipsorum certa scientia, et spontanea uoluntate, omnibus melioribus modo, uia, jure, causa et forma, quibus magis, melius, ualidius et efficatius debuerunt et potuerunt, reseruato beneplacito sanctissimi d. n. pp., quatenus opus sit, cesserunt, et quilibet eorum cessit, cessionisque titulo dedit magistro Thome quondam magistri Jacobi de Colla, sellario, presenti, recipienti et stipulanti pro se suisque heredibus, eodem de Thoma notario publico, ut publica et autentica persona, presente et legitime stipulante uice et nomine omnium quorum interest, intererit, aut interesse poterit quomodolibet in futurum, omnia et singula iura, nomina et actiones reales et personales, utiles et directas, tacitas et expressas, hypotecarias, pignoraticias et in rem scriptas, officium judicis, et beneficium juris que, quas et quod habent super quadam vinea trium petiarum plus uel minus sita in loco dicto prato .... *(Preskočiv)*. quia predictus magister Thomas per se et suos heredes promisit et conuenit soluere et pagare eisdem guardianis et pro tempore existentibus ducatos quinque de carlenis ueteribus in perpetuum *(I ostalo)*

Ibidem. Po prepisu. Istromenti I, 7.

XLIV. 1544, 25 avg. Congregati li infrascritti fratelli in loco solito alle cose necessarie per molti boni respeti hanno deliberato, e perche alli giorni passati furno fatti dui Capellani al seruitio della chiesia et compagnia di Santo Hieronimo di *schiauoni* di roma per piu augumento del culto diuino, et essendosi absentato m. (= messer) p. (= pre) Zorzi[1] per alquanti giorni con licentia della compagnia, fu per detta compagnia dato comm(issio)ne a p(re) Gio(vanni) scarabelich[2], che sino alla venuta di detto p. Zorzi seruisse per lui con li medesimi patti et condition et salario promesso a detto p. Zorzi per la ratha parte delli giorni che seruira. Et essendo tornato detto la spesa di tre capellani, per tanto li infrascritti officiali et fratelli danno licentia a detto pre Giovanni scarabelich, ordenando li sia intimato a prouedersi, altrimente non si intenda a correre il salario suo da hoggi indrieto, cosi se li facia intender che dia la camera a pre Zorzi. E questa è la ferma deliberatione volunta et ordinatione di detti officiali et fratelli, c(i)oe de

m. (= messer) Aluise Bassano[3], } guardiani
m. Hieronimo mircouich[4], }
m. pasino de justis[5], } sindyci
m. Gio. pietro sfondrati[6], }

---

[1] Pridjevkom: *de Costantinis*, ter iz Zadra. „Decreti" l. 32, 33, 34, i dr.

[2] „Pre Giouani de nasis ditto Scarabelici" na 7. l., a na 44.: „M. Pre Gio. scarabella".

[3] Zadranin, na 39. l.

[4] Rabljanin, isto tu, i još na 8. l. ovako: „Hieronymus mircouich can(oni)cus Arben".

[5] Zadranin, na 39 l.

[6] Dubrovčanin, u knjizi „Piante delle Case", 7, 91.

m. nicolo de dominis[1] camerlengo,
mo. (= maestro) gregorio[2] fornimentario,
mo. baptista[3] sarto,
m. Gio. maria ferro[4],
mo Simon guadagnino.
Ibidem. Libro delli Decreti 1541—1550. p. 41.

XLV. 1544, 9 nov. Adi 9. di nouembre 1544, in Roma. Per la presente poliza si fa noto ad ogni persona che legerà questa scritta nostra qualmente hoggi la congregatione di Santo hieronimo di *sciauoni* di Roma, udita la petitione di Bernardina di castelnouo di pia *(sic)* monte, quale desiderando di stare in vita sua nela casa posta in Campo marzo d' in contro ale bizoche di Santo Augustino, pertinente a S. Hierolimo, si e offerta di megliorare ditta casa delle cose necessarie, et maximamente di farui un pozo, conzare il destro, et porte, et altro . . . (I ostalo. Pri tom je bilo pet onih istih, a to: Alojsij Bassano, Pasin Justić, Ivan Petar Sfondrati, Mikula Dminić, Ivan Krstitelj Marganić, i Ivan Ferro; i još: pop Anton Natali[5], pop Ivan Tavileo[6], i Juraj Goro, Zadranin).
Ibid. fol. 43.

XLVI. 1553. adi 22 Aprile. Andrea depitro *(sic)* de luca Drago euichi[7], catarino, camerlengo della venerabile compagnia de Santo Hieronimo deli *sclauoni* a ripetta in Roma
Ibid. Giornale de S. Hieronimo.

XLVII. 3. marzo 1555.
a) Comettemo a uoi m. Pietro Cacich[8] camerlengo della Compagnia di Santo Jeronimo di *Sclauoni* che douiate paggare al Notaro della causa contra le donne in Collona[9] scudi tre di moneta,

---

[1] Rabljanin, „Decreti", na 16. i na 39. l.
[2] Zagrebčanin, isto tu.
[3] Zadranin, na 33. l. Ovo i „magister Jo(annes) baptista *marganici*", — „magr. Baptista marganichi" (= Marganić, ili Mrganić?), na 31, na 32 i na 34. l., držim da je isti.
[4] Zadranin, na 8. l.
[5] Šibenčanin, po svoj prilici, sudeć po Ivanu „Natale iz Šibenika" 1581 g.
[6] brže da: Tavilić, i to šibenski kanonik, na 8. l.
[7] na mjesto: Dragoević
[8] ovo i „petro de macarscha" (Decreti, l. 14), držim, da je isti. Prvi put je u zapisniku na 29 avg. 1546.
[9] nam.: Colonna = Columna, a to je predjel u Rimu. Toj kući je više puti spomena u zapisnicih („Decreti") od 1547 do 1557; i još u „Catastu" na 263 s. ovako: „Questa casa fù già di alcune donne *scauone,* con le quali litigò molti mesi la nostra Congregatione, et finalmente ottenne la sentenza in fauore et entrò in possesso di detta casa".

quali sono per la nota della sentenza seconda Et in fede del uero gli habiamo fatto la presente, ut supra, in congregatione ordinaria.

Io Andrea Dragoeuichio[1], presidente.

Io Jacomo Zellio[2], guardiano.

Io Lorenzo Palcit[3], guardiano.

b) Cometemo a uoi m. Pietro Cacich camerlengo della Compagnia di Santo Jeronimo della natione *sclauona* .... (I još dva puta ovako, a jednoč: *di sclauoni.)*

21. aprile 1555.

Comettemo a uoi m. Pietro Cacich camerlengo della Compagnia di Santo Jeronimo della natione *sclauona* .... (I još četirikrat ovako.)

Ibidem. Mandati di pagamento.

XLVIII. 11 (?) Luglio 1557.

a) M. Jacomo Zellio nostro camerlengo della Compagnia di S. Jeronimo delli *Schiauoni* pagarete scudi dodici ... *(I ostalo.)*

Io Nicolo Raguseo, presidente,

Io Lorenzo Palcit, guardiano,

Io Pietro Cacichio *(sic),* guardiano.

b) 1. Agosto 1557. M. Jacomo Zellio nostro camerlengo della Compagnia di S. Jeronimo della natione *Schiauona* pagarete .... (I još jednoč: deli *Schiauoni;* a pak na 5 septembra, kada drugim čuvarom bijaše Mikula Adauto, Splićanin, četirikrat: S. Jeronimo della natione *Schiauona.)*

XLIX. 10 agosto 1559. Fu posta parte che le case di già Io: Battista alias detto Frà Stupino, le quali teneua dalla Compagnia in loco detto *Schiauonia* sub proprietate sancti Hier(ony)mi *ylliricorum (sic)* et dicte societatis, per mortem di esso Frà Stupino siano deuolute alla detta Chiesa et Compagnia secondo la narratiua et tenor che seguita, et cosi fu ballotata, et nemine discrepante obtenuta per tutti uoti ch'è deuoluta, ut sequitur:

Frate Io: Battista de Chiauarinis genouese, altrimenti dicto Fra Stupino, mentre uisse, tenette et possedette dui case poste nel Rione de Campo Marzo in loco detto *Schiauonia,* confinante con li loro confini, quali qui se intendono espressamente specificati, et le dette case sempre furno, sicome sono al presente, sotto la proprietà dominio et iurisdictione dello hospitale, chiesa et confraternita de Santo Hieronimo delli *Schiauoni* ... (I još jednoč ovako tote.)

Ibidem. Decreti.

L. 1563. Le entrate deli censi deli beni di Santo hierolimo dela nacione *(sic) scauona (sic)* a ripetta riscosse per me nicolo ragugeo (= *dubrovčanin)* camerli(n)go nell' anno 1563.

Ibidem. Censi.

---

[1] Kotoranin, po XLVI.

[2] Trogiranin.

[3] Pažanin.

LI. 1566 alli 15 sett. In questa congregatione fu decretato di pigliar per procuratore delle *(sic)* tutte le cose et haueri mobili et stabili del loco nostro di Santo Hier(oni)mo di *Schiauoni* m. Pompeo belmiser da Poltremoli . . . ."
Ibidem. Decreti.

LII. Adi 6 di Marzo 1569. Si radunarono li infrascritti .. tutti compagni et Fratelli della Compagnia di S. Hieronimo delli *Schiauoni* . . . . .[1]
Ibidem.

LIII. A di 19 di Febraro 1570. In questa Congregatione fu decretato et ordenato che si debbia procedere contro prete fabio de justis[2] per hauer rubatto paramenti et più cose della chiesa di Santo gieronimo de *Schiauoni.*
Item fu decretato che mastro Francesco de briansa muratore debbia godere la casa che luy ha restauratto della compagnia di santo gieronimo delli *Schiauoni* . . . . nella via della *Schiauonia.*
Ibidem.

LIV. 17 Maggio 1570. Fu anche decretato che per esser la casa assignata a uso delle pouere donne della natione nostra, posta in via detta *Schiauonia,* doue al presente è deputato il serraglio per habitatione delle publice meretrici, che non essendo conueniente che le dette donne honeste *Schiauone* habitino in luocho dishonesto.
Ibidem.

LV. 24 di Luglio 1576. Essendo partito da Roma el mese passato il R. Hieronimo Abbate Bucchia Presidente[3] della Venerabile compagnia et Hospitale di S. Hieronimo de *Schiauoni,* con licentia dell' Illustrissimo Sig. Card. Farnese Protettore et delli fratelli di della Compagnia . . .
Ibidem.

LVI. Adi 23 d' Aprile 1577. Fu decretato in la presente congregacione extraordinaria particularmente congregata che si deputasse un procuratore per mandare a Magliano di Sabina et in compagnia sua uno dei nostri fratelli della compagnia . . . et questa deputatione et electione fu fatta per mandarli a Magliano di Sabina, et altroue doue bisognarà, per hauere piena et reale informatione

---

[1] To bijahu: Mikula, Dubrovčanin (on' isti); Petar Pančarić (pišu ga i: Opančarić, kako brže da je i pravo), Zadranin; Ivan Razolić, isto Zadranin; Andrija Dragoević (onaj isti); Petar Kačić (onaj isti); Fran „Britanico", Zadranin; Grgur Fianić iz Neretvice; Mikula Adauto (naj isti); Ivan iz Omiša; Luka Lucianović, Šibenčanin; Luka Stjepanov, dubrovčanin; Anton Ragusin; i Grgur, dubrovčanin.

[2] Zadranin, ter pobratim od 1559 g. Decreti, I. 6.

[3] na 5 aprila 1503 zapisan: „m heronimo buchia abbate di Sibenico"; a tako i zatim više puti. Presjednikom je bio od 10 aprila 1575.

d' un legato lassato alla nostra chiesa et hospitale, come si dice, la ualuta di mille scudi, che consistono in terreni et case, et per hauer il testamento di Pietro *schiauone*, et Agnile sua moglie, et pigliarne la possessione . . . . . . (A na 4. avgusta iste godine:) „Fu anco decretato che si facesse il mandato di scudi 12: 65 che si sono spesi in mandar il procuratore con doi fratelli della Compagnia in più uolte a Magliano di Sabini per la *pretensa* eredità di Pietro *Schiauon*" . . . .

Ibidem.

LVII. Adi 5 d' Ottobre 1578. In nomine Domini, et della gloriosa uergine, et del beato santo Hieronimo aduocato di questo loco et Hospitale della natione *Schiauona* di Roma in piena congregatione congregata secondo il solito, presenti li infrascritti: il giudice deputato[1] dell Illustrissimo e Reuerendissimo cardinal Farnese nostro Protettore . . . .[2]

Ibidem.

LVIII. 1583. In nome della santissima et indiuidua Trinità Padre, Figliolo et Spirito Santo, amen. Per questo presente publico Instrumento a tutti sia noto et manifesto, come nel anno della Natiuità di N(ostro) Signore Giesu Christo 1583, adi 26 di febraro, nel pontificato della Santità di Papa Gregorio XIII, l' anno del suo pontificato XII, per me Don Giovanni Parentio da Nona, al presente Capellano et Confessore della Chiesa et venerabile Hospitale di S. Gierolimo in Ripetta della Natione *Schiauona*, et delli infrascritti testimonij a questo effetto specialmente chiamati et pregati, essendo presente et personalmente constituita m(adonn)a Margarita fiola del q. m. Martino Giurcouich da Sibenico città in Dalmatia, essendo amalata di corpo, et passata nel letto nel detto Hospitale . . . . . . (Omissis.)

Et tutto il restante tanto di beni mobili et stabili, presenti et futuri, tanto in Roma, come in qualsiuoglia altro loco, uole et lassa per l' anima sua alla Chiesa et Hospitale di detto Santo Gierolimo, del quale disse hauer hauuto più uolte agiuto tanto in sanità, come nelle molte infermità, doue per li molti beneficij receuuti instituisce la detta Chiesa et Hospitale suo erede uniuersale[3].

Ibidem.

---

[1] To bijaše: „Aurelio Coperchio", Svetopetarski kanonik.

[2] i jos 13 pobratima: Mikula Dubrovčanin, Petar Opančarić, Ivan Rasolić, Andrija Dragoević i Luka Lucianović, oni isti od 1569 g. (LII); i još: pop Ivan Parenčić, Ninjanin. Mihovil Opančarić, Zadranin, Mikula Ricci (Ježić?), Rabljanin, Mate iz Zadra, Miho „Marchi", Splićanin, pop Ivan „d' Allegris", Rabljanin, Luka iz Šibenika, i Benko Gallo (i „Galleli"), Zadranin.

[3] I ovo je vriedno pokazati: „Fu fatta congregatione generale hordinaria nella solita sala di Santo Gerolimo di *Sciauoni* adi 3. di aprile 1588" („Decreti").

LIX. 1589. 1 augusti. Sixtus Episcopus seruus seruorum Dei[1]. Ad perpetuam rei memoriam. Sapientiam Sanctorum narrant populi et laudes nunciat alma Mater Ecclesia piis eorum suffragiis et intercessionibus adiuta, praeclaris operibus et exemplis edocta doctrinis et miraculis illustrata, ipsorum in primis praestantium Doctorum, qui suis salutaribus documentis eamdem Ecclesiam decorarunt, virtutibus et sanctissimis moribus informarunt, inter quos maxime elucet inclytus Confessor et Doctor egregius S. Hieronymus Romani Sacerdotis praeditus titulo, cuius mira facundia, caelestis roris gratia influente, Scripturarum Sanctarum enigmata reserat, soluit nodos, obscura dilucidat, dubiaque declarat, adeo ut ipsius diuinis Scriptis sacrum Ecclesiae Aedificium, velut gemmis uernantibus, rutilet, ac verborum elegantia singulari eleuatum in sublime coruscet. Quare Nos iam inde ab ineunte aetate praecipuum gerentes erga hunc Sanctum Doctorem deuotionis affectum, eo etiam magis pro in eum studio accensi sumus, quod Nobis iam pridem in minoribus constitutis diuino contigit beneficio, ut cum in amplissimum S. R. E. Cardinalium Collegium ascripti fuimus[2], eius Ecclesia, quae *Illyricorum* dicitur, in Urbe ad Ripam Fluminis Tyberis sita, in Titulum[3] nostri Cardinalatus Nobis concessa de more, et assignata, hunc unicum[4] proprium et perpetuum Titulum nunquam dimissum tamdiu retinuerimus, donec diuina sic disponente Clementia nullis nostris meritis ad Sacrum Summi Apostolatus Apicem assumpti sumus: quo tempore aucta in dies magis erga eumdem gloriosum Doctorem veneratione; primum quidem in Sacrosancta Basilica B. Mariae Maioris, in qua eius sacrum Corpus religiose asseruatur, Altare ipsius Sancti, humili, nec satis decenti loco situm, in ampliorem et augustiorem Cappellam ad Sanctum Praesepe D N. Iesu Christi per Nos a fundamentis aedificatum, in qua etiam idem Praesepe reposuimus, eo quo par erat ornatu et decore transtulimus. Deinde vero ad praedictam Ecclesiam S. Hieronymi nostri olim tit. nos conuertimus, quam cum plane angustam, obscuram, vetustate paene collapsam, ac Sancti tam eximii dignitati minime respondentem videremus, ea solo aequata, in eodem loco, dilatato tamen undequaque aedificio[5], illustriorem Ecclesiam, et ut nostra in praecel-

[1] Nekoji naši lakovjerci svojataju ovoga papu; no prava je istina, da nije bio Slovjenin, a ni otac mu, ni djed, ni pradjed, ni šukundjed. A je li njegova šukundjeda otac bio Slovjenin, o tom držim da nije vriedno rieči trošiti. Tempesti: „Storia della vita e delle gesta di Sisto V.“

[2] To je bilo na 17 maja 1570 godine. — Isto tote na 77 s.

[3] Kardinalkom ovu našu crkvu stvori papa sv. Pij V. mjeseca februara 1566 g., dav ju kardinalu *Santa Croce,* Rimljaninu. Naši „Decreti“.

[4] Ova neda, da mu je s početka bila dana crkva kardinalka sv. Šimuna, kako Tempesti za Ughellom piše.

[5] No kuće, koje za to poruši, pripadale su gostinjcu, i nosile mu tada 200 škudî na godinu Da je kanio navriediti gostinjcu tu škodu,

lentem Doctorem deuotis postulat, ampliorem a fundamentis non mediocri impensa pie et liberaliter erogata ereximus, ornauimus, et Sacra supellectili abunde instruximus, ut praeclaro Confessori, si non pro ipsius meritis, at pro nostra tenuitate honor debitus tribuatur, et Christi fideles ad eius venerationem et imitationem maiori celebritate ac frequentia inflammentur, et nostrae erga eum summae deuotionis, hoc quasi perpetuum et insigne monumentum apud posteros extet. Cum itaque nuper Ecclesia, seu Cappella sine cura S. Mariae de Sora nuncupatae prope et extra muros Oppidi seu loci de Canta Mediolanensis Dioecesis, quam q. Joannes Angelus Creminati, ipsius Ecclesiae seu Cappellae Rector dum viueret, obtinebat, per obitum eiusdem Io. Angeli, qui, infrascripto beneplacito adhuc durante, extra Romanam Cur(i)am de mense Iulii proxime praeteriti diem clausit extremum, et Praeceptoria S Antonii eiusdem Oppidi seu loci Ordinis S. Augustini Commenda, in quam d. Io. Angelus illam ad eius vitam ex concessione Apost. etiam obtinebat[1], per obitum huiusmodi cessante, adhuc, eo quo ante Commendam ipsam vacabant modo, vacauerint et vacent ad praesens, nullusque pro eo quod Nos dudum omnia beneficia Ecclesiastica ex tunc usque ad voluntatis nostrae beneplacitum in Julii et certis aliis tunc expressis mensibus extra d. Cur(i)am aliis[2] quam per resignationem vacatura, collationi et dispositioni nostrae reseruauimus, decernentes ex tunc irritum et inane, si secus super his a quoquam quauis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, de d. Ecclesia seu Cappella B. Mariae praeter Nos hac vice disponere potuerit, siue possit, reseruatione et decreto obsisten. supradictis: Nos, pro nostra singulari erga eumdem S. Confessorem et Clarissimum S. E. Doctorem deuotione et reuerentia, in eius Ecclesia predicta, iuxta quam est Hospitale Nationis *Illyricae* pro pauperibus Peregrinis et Infirmis ex ea prouincia ad Sedem Apostolicam et Sacra limina Apostolorum visitanda pro tempore confluentibus recipiendis, et cuius fabrica iam Deo annuente feliciter absoluta et ad tectum perducta existit, diuinum cultum, ac personarum Deo seruientium laudes eius nomini persoluentium numerum ad laudem et gloriam Dei Omnipotentis, et honorem eiusdem S. Hieronymi augeri cupientes, nec non uerum et ultimum Praeceptoriae et Ecclesiae seu Cappellae S Mariae huiusmodi vacationis modum, et si ex illo quaeuis generalis reseruatio in corpore Iuris clausa resultet, ac unionis, annexionis et incorporationis dudum per Nos de dicta Praeceptoria, cum primum dicto Ioanne Angelo cedente, vel decedente Commendam praedictam cessare, ipsamque Praeceptoriam ex eius persona, vel alias quouis modo vacare con-

---

piše za njega 1652 godine pop Jeronim Pastrić, ali da nije mogao, zašto da je toga istoga mjeseca umro; a to nije istina. Jer on je na 24 avgusta 1590 umro. Tako više godinu dana zatim.

[1] ili je „in . . . . illam" previše, ili nekoje je nestalo.

[2] modis?

tingeret in fauorem Collegii Heluetiorum in Ciuitate Mediolanensi instituti etiam Motu proprio sub quibuscumque tenoribus et formis, ac cum quibusuis clausulis et decretis quomodolibet forsan factarum, quae suum effectum sortitae nunquam fuerunt, e seu earum Concessionibus tenores praesentibus pro expressis habentes, ipsasque unionem, annexionem et incorporationem, ac earum concessionem cum inde secutis quibuscumque ex certis causis animum nostrum mouentibus, et ex certa scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine dissoluentes, reuocantes, cassantes, irritantes, et annullantes, viribusque et effectu vacuis haberi et censeri volentes, et declarantes, Motu, scientia et potestatis plenitudine similibus Ecclesiam Sancti Hieronymi praedictam sic de nouo constructam, cui dilectus filius noster Petrus tituli eiusdem Sancti Hieronimi *Illiricorum* Presbyter Cardinalis de Dezza nuncupatus praeesse dignoscitur, in Collegiatam Ecclesiam sub invocatione Sancti Hieronymi huiusmodi cum mensa Capitulari, sigillo et arca communibus aliisque collegialibus insignibus, et in ea unum Archipresbyteratum pro uno Archipresbytero, qui post Presbyterum Card. Titularem pro tempore existentem aliorum Caput existat, ac sex Canonicatus, et totidem praebendas pro sex Canonicis, qui omnes una cum praedicto Archipresbytero Capitulum dictae Ecclesiae S. Hieronymi faciant, ac Horis Canonicis interesse, ac in ea residere teneantur, nec non quatuor perpetua beneficia Ecclesiastica seruitoria Clericatus nuncupanda, pro quatuor Clericis in dicta Ecclesia S. Hieronymi perpetuis Beneficiatis, qui illi nec non Archipresbytero et Canonicis praedictis in his, quae ad ipsam Ecclesiam S. Hieronymi spectant, inseruiant, Apost. auctoritate tenore praesentium perpetuo, ac sine alicuius praeiudicio, ac statu et essentia eiusdem tituli, iureque tam praedicto, quam pro tempore existenti Presbytero Cardinali titulo Sancti Hieronymi huiusmodi in ea competenti, et etiam ipsius Hospitalis iuribus semper saluis, erigimus et instituimus, ac Praeceptoriam, quae nec Conuentualis, neque generalis existit, et a Monasterio eiusdem Sancti Antonii de Sancto Antonio dicti Ordinis Viennensis Dioecesis dependet, cuique Cura Parochianorum non imminet animarum, et Ecclesiam seu Capellam S. Mariae praedictas, quarum insimul, et illis forsan annexorum fructus, redditus, et prouentus trecentorum ducatorum auri de Camera secundum communem aestimationem valorem annuum, ut etiam accepimus, non excedunt, et super quibus, videlicet ipsius Praeceptoriae pensio annua centum scut. seu ducatorum auri similium certae personae Ecclesiae illam annuatim percipienti dicta auctoritate reseruata praetenditur, siue Ecclesia vel Cappella S. Mariae praemisso siue alio, et tam illa quam Praeceptoria huiusmodi quouis modo, aut ex alterius cuiuscumque persona, seu per liberam resignationem dicti Joannis Angeli, vel cuiusuis alterius de illis in dicta Curia, vel extra eam etiam coram Notario publico et testibus sponte factam, aut d. Praeceptoria per constitutionem fel. rec. Joannis Papae XXII. Praedecessoris nostri quae incipit „Exe-

crabilis", vel assecutionem alterius beneficii Ecclesiast. quauis auctoritate collati, seu dissolutionem unionis, annexionis et incorporationes huiusmodi vacent, etiam si tanto tempore vacauerint, quod earum collatio iuxta Lateranen. Statuta Concilii ad Sedem Apost. legitime deuoluta, ipsaque Praeceptoria et Ecclesia seu Cappella S. Mariae dispositioni Apostolicae specialiter vel generaliter reseruatae existant, et ad Praeceptoriam praedictam consueuerit quis per electionem assumi, eique Cura jurisdictionalis immineat, et super ea nec non d. Ecclesia seu Cappella S. Mariae inter aliquos lis, cuius statum praesentibus etiam haberi volumus pro expresso, pendeat indecisa, dummodo quoad dictam Ecclesiam seu Cappellam S. Mariae cuius collatio ad Nos hac vice pertineat, cum annexis huiusmodi, ac omnibus iuribus et pertinentiis suis praedictae mensae Capitulari pro illius ac Archipresbyteratus, Canonicatuum et praebendarum, beneficiorumque praedictorum dote, et onerum illa pro tempore obtinentibus incumbentium supportatione, auctoritate et tenore praedictis etiam perpetuo unimus, anneximus,[1] et incorporamus; Ita quod liceat Archipresb. et Capitulo praedictis per se, vel alium seu alios eorum et eiusdem mensae nominibus corporalem, realem, et actualem possessionem Praeceptoriae et Ecclesiae seu Cappellae S. Mariae, ac annexorum, iuriumque et pertinentiarum praedictorum propria auctoritate libere apprehendere, et perpetuo retinere, illorumque fructus, redditus, prouentus, iura, obuentiones, et emolumenta quaecumque percipere, exigere, et leuare, ac in distributionum quotidianarum[2] inter praesentes, et diuinis officiis interessentes dumtaxat, iuxta prouidam ordinationem desuper facienda(*m*) diuidendarum et repartiendarum, nec non Sacristiae ipsius Ecclesiae S. Hieronymi usus et onerum eis pro tempore incumben. supportationem conuertere, Diocesani *(sic)* loci, vel cuiusuis alterius licentia desuper minime requisita ex supradictis auctoritatem, et aliis per Nos eidem mensae in augmentum distributionum quotidianarum huiusmodi assignandis redditibus annuis, quae saltem ad summam et valorem annuum 640 scutorum auri similium insimul

---

[1] Annectimus?

[2] No ta mu se nije izpunila. Jer mi sada vršimo službu samo na nedjelju i na blagdan; a tako su ovdje i prije nas, sudeć po ovih riečih: „Ipso (t j. Sisto V.) interea defuncto, cum redditus essent tenues, constans est opinio, Capitulum per organum Cardinalis Titularis supplices porrexisse preces Urbano VII. pro reductione, qui vivae vocis oraculo reduxit servitium faciendum tantum diebus Dominicis et festis de praecepto, nec non feria Quinta, Sexta et Sabbato majoris Hebdomadae, quomodo nunc praticatur, eademque consuetudo observata dignoscitur ex Libris Capitularibus usque ab anno 1605", što je 1719 godine rekao kardinal Ivan Ptolomej, pokle je po zapoviedi pape Klementa XI razvidio što i kako je u Svetom Jerolimu, pak to popisao. („Iura diversa romana Hospitalis" . . .)

ascendent[1], Archipresbyter 120, et singuli Canonici 60, singuli vero beneficiati praedicti 40 scuta similia annuatim eidem Ecclesiae S. Hieronymi assidue inseruiendo, et diuinis officiis interessendo, nec alias percipere possint; quicquid autem supererit usque ad summam 20 scut. parium Sacristiae praedictae, ultra eam vero eisdem Archipresbytero et Canonicis ac Beneficiatis iuxta ratam praedictam itidem perpetuo applicamus. Praeterea pro tempore existentibus Archipresbytero et Canonicis praedictis, ut ornamentum et indumentum ad instar Canonicorum aliarum Collegiatarum d. Urbis deferre, ac omnibus et singulis priuilegiis, immunitatibus, exemptionibus, praerogatiuis, libertatibus, gratiis, fanoribus et indultis aliis Collegiatis Ecclesiis praedictis, illarumque Arch presb., Capitulis, Canonicis, et personis de iure, statuto, usu, et consuetudine, vel ex priuilegio, aut aliis quomodolibet concessis uti, potiri, et gaudere, ac in ipsa Eccl. S. Hieronymi ius sepulturae, omniaque Parochialia iura pro se ac omnibus illius presbyteris, Clericis, Ministris et personis, sine tamen praeiudicio Rectoris et Jurium Parochialium Parochialis Ecclesiae, infra cuius limites ipsa Ecclesia S. Hieronymi consistit, perpetuo habere ac consequi, nec non quaecumque statuta, ordinationes et decreta ad eiusdem Eccl. S. Hieronymi, illiusque personarum, rerum, et bonorum spiritualium et temporalium curam, regimen, gubernium, directionem et administrationem pertinentia, licita tamen et honesta, ac sacris Canonibus, et Concilii Tridentini decretis non contraria, a Vicario dictae Urbis examinanda et approbanda, facere et edere, ac illa, quoties pro rerum et temporum qualitate, seu alias expediens videbitur, de eiusdem Vicarii consilio immutare, corrigere, moderari, reformare, et etiam alia similiter examinanda et approbanda ex integro condere libere et licite valeant, eisdem auctoritate et tenore similiter perpetuo concedimus et indulgemus.

Insuper Jus patronatus et praesentandi personas idoneas dictae Nationis *Illiricae*, seu alias etiam origenas eiusdem tamen *Illiricae* linguae et idiomatis, ad Archipresbyteratum videlicet Card. Titulari, ad sex Canonicatus vero et praebendas, nec non quatuor beneficia huiusmodi Arhipresbytero pro tempore existen(tibus) praedictis tam hac prima vice ab eorum primaeua erectione et institutione huiusmodi apud Sedem praedictam vacantia[2], quam quoties

[1] No dao ih nije nego 350, kako isti kardinal Ptolomej svjedoči: .. „in quorum (640 aureorum) computu tradidit tot redditus ascendentes ad annua 350 aureorum“. Pak je naš gostinjac jur trikrat morao pridati kapitulu dohodka: 1782 tristo i šesdeset i šest škudî, a 1827 četiri stotine i trideset i dva škuda, a 1880 godine 5280 franaka. I tako je dobio pravo imenovati osmericu za u kapitul.

[2] U Svetojerolimskom zapisniku („Decreti“), pisanu dva dana prije nego je ova izprava, čitam ovo: „Domenica di alli *(sic)* 30 di Luglio 1589. Fu fatta congregatione estraordinaria per trattare gli infrascritti negotij, nella quale interuenero gli infrascritti officiali et fratelli:

ex nunc de caetero illa quibusuis modis et ex quorumcumque personis etiam nostris aut Romani Pontificis pro tempore existen(tis), seu cuiusuis Card(inalis) etiam tunc viuentis familiaribus continuis commensalibus, seu Rom. Curiae officialibus, aut aliis quumodolibet reseruationem inducentibus, seu per liberas, etiam ex causa permutationis, resignationes de illis in dicta Curia, etiam in manibus nostris, vel Romani Pontificis pro tempore existentis, vel extra eam quomodolibet factas et admissas, aut assecutionem alterius beneficii Ecclesiastici quauis auctoritate collati, seu illa pro tempore obtinentium decessum, vel quamvis aliam dimissionem, admissionem, priuationem, religionis ingressum, matrimonii contractum, aut alias quomodocumque et qualitercumque, etiam apud Sedem praedictam simul vel sucessione vacare contigerit, per Cardinalem Titularem et Archipresbyterum praedictos, vel ipsis indebite recusantibus, per Protectorem dictae Cappellae nostrae ad Praesepe Domini ad praesentationem huiusmodi in forma solita instituendas dilecto filio nobili Adolescenti Michaeli Peretto Marchioni de Encisa Burgi S.

Il Reu. Padre Don Alessandro Abbate comuli Presidente *(Splićanin)*;
Il Reu. m. Don Domenico de Alegri *(Rabljanin ?)*; } guardiani
M. Natale Bonifacio *(Šibenčanin)*; } guardiani
Il Reu. M. Don Nicolo Brauti *(Lopudjanin)* Sindico;
Il Reu m. . . Benedetto Gallo *(Zadranin)*;
M. Giouanni capiccio *(Cresanin)*;
M. Don Simon Georgieuichi *(Zadranin)*;
M. Pietro Milaneo *(Splićanin)*;
Il Capitano Pauli Lupo *(Zadranin)*;
M Ambrosio vetnich (za ovoga pišu samo: *Illirico)*;
M. Giorgio da Zara;
M. Simone da Fiume;
M. Stephano Falcone *(Sokolić?* A za domovinu mu pišu: „da nouegradi“, da Castelnuouo;
M Nicolo Riccio *(Ježić? Rabljanin)*.

Fu proposto che hauendo data intentione Sua Santita al Illustrissimo Sig. Cardinale Santa Seuerina nostro protettore di fare un' Arciprete, sei canonici et quatro chierici nella chiesa noua fatta da Sua Santita si douesse fare una nota e lista delli sacerdoti et altri habili a poter esser, quale fu fatta e sottoscritta dalli officiali, et sigillata con il sigillo di San Hirolamo per dar al Illustrissimo S. Cardinale Protettore, e li nominati forno per Arciprete et canonici: Il R Padre Don Alessandro comuli Presidente, il R. Don Domenico Alegri Guardiano, il R. Don Nicolo Brauti Sindico, il Reu. Don Benedetto Gallo, il R. Don Simon Georgi, il R. Don Giulio Grisogoni *(Zadranin)*, Don Nicolo Maruli *(brže da Splićanin)*. Per chierici furno Francesco Magnorichi *(Zadranin)*, Piefro Riccio *(Ježić? Rabljanin)*, Pietro Hieronimo Bonifacio *(Šibenčanin)*, et Nicolo Cuinichi (?), e cosi fini la congregatione“. Tako ovi Dalmatini sami sebe preporučiše za mladi kapitul! Komulić na 13 maja 1590 godine jur bijaše nadpopom.

Petri et militum Custodiae nostrae Praefecto, nostro secundum carnem ex sorore germana pronepoti, eiusque filiis et descendentibus legitimis et naturalibus, ac ex legitimo matrimonio natis et procreatis, nec non in eorum defectum *(sic)* aliis in reseruationem similis Juris patronatus et praesentandi personas idoneas ad Praeposituram et Sacristiam ac Cappellanias et beneficia per Nos in dicta Cappella nostra erecta et instituta nominatis, et ibidem comprehensis, ac alias modo, forma, et ordine, ac in omnibus et per omnia iuxta litterarum nostrarum desuper confectarum tenorem, quem similiter haberi volumus pro expresso, auctoritate et tenore similibus itidem reseruatum concedimus et assignamus, decernentes Jus patronatus et praesentandi huiusmodi Michaeli et descendentibus ac aliis praedictis non ex priuilegio, sed ex vera, reali, et actuali, non autem ficta fundatione et dotatione competere, prout vere et non ficte competit, ipsumque sub derogatione Juris patronatus ex priuilegio Apostolico nullatenus comprehensum, sed tamquam eis ex fundatione competens, prout verum est, exceptum esse et censeri, ac illi ullo unquam tempore etiam per d. Sedis, aut legatorum eius quomodolibet, etiam motu, scientia, et potestatis plenitudine similibus pro tempore concessas litteras quascumque, etiam derogatoriarum derogatorias, et alias efficaciores clausulas in se continentes nullatenus derogari, nec derogatum censeri posse, nisi de toto tenore, et specifica Dat(a) praesentium, nec non nominibus et cognominibus Patronorum, qui pro tempore fuerint, specialis, specifica, et expressa mentio facta fuerit, et ipsorum Patronorum expressus ad hoc accesserit assensus, et quascumque collationes, prouisiones, et alias disposittiones de Archipresbyteratu ac Canonicatibus et Praebendis, nec non per praesentes erectis beneficiis praedictis deinceps quomodolibet, etiam apud Sedem praedictam vacaturis alias quam praesentationem, seu de consensu dd. Patronorum etiam per Nos, aut Romanum Pontificem pro tempore existentem faciendas etiam eo praetextu, quod Archipresbyteratus ac Canonicatus et Praebendae, nec non per praesentes erecta beneficia huiusmodi inter aliquos litigosa, seu apud Sedem praedictam vel alias vacantia, et ex illa obtinentium personis ex quauis causa specialiter vel generaliter Nobis, vel Rom. Pont. pro tempore existenti reseruata tunc forent, seu in futurum esse contingat, nullius prorsus roboris vel momenti existere, ac penitus pro infectis haberi debere, nullique jus, seu coloratum titulum possidenti tribuere, ac praesentibus litteris in nulla sui parte per quascumque derogationes, clausulas, etiam derogatoriarum derogatorias fortiores, efficaciores, et insolitas, ac litteras, in quibus praesentes etiam de verbo ad verbum insererentur, nisi in eisdem cum conditione huiusmodi, videlicet si ad id Patronorum praedictorum expressus accedat assensus, et non alias, nec alio modo nunquam derogatum vel detractum ullo modo censeri, sicque nostrae et eiusdem Sedis incommutabilis intentionis fore, et si quae huiusmodi a Nobis et d. Sede ullo unquam tempore etiam motu, scientia et potestatis plenitudine

obtineantur, illas, praeter nostram et d. Sedis mentem emanatas ac praesentationem per ipsos Patronos ad Archipresbyteratum Canonicatusque et Praebendas, nec non per praesentes erecta beneficia huiusmodi, et institutiones ad eorum praesentationes huiusmodi alias rite pro tempore factas, validas et efficaces existere ac suos effectus sortiri, sicque per quoscumque Judices et Commissarios etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. R. E Cardinales, sublata eis, et eorum cuilibet quauis aliter judicandi et interpretandi facultate, et auctoritate iudicari et diffiniri *(sic)* debere, ac quoad d. Ecclesiam seu Cappellam S. Mariae, prout est si attentatum forsan est hactenus vel imposterum, quo vero ad omnia alia praemissa ex nunc irritum et inane, si secus super his a quoquam quauis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca venerabilibus fratribus nostris Amerino et Marturanensi Episcopis, ac dilecto filio Curiae Causarum Cam. Apost. Auditori Motu simili per Apost. scripta mandamus, quatenus ipsi, vel duo aut unus eorum per se, vel alium, seu alios praesentes litteras et in eis contenta quaecumque, ubi et quando opus fuerit, ac quoties pro parte pro tempore existen. Archipresbyteri, Capituli, Canonicorum, Beneficiatorum ac Patronorum praedictorum, seu alicuius eorum fuerint requisiti, solemniter publicantes, eisque in praemissis efficacis defensionis praesidio assistentes faciant auctoritate nostra praesentes litteras et in eis contenta huiusmodi ab omnibus ad quos spectat et pro tempore spectabit, inuiolabiliter observari, nec non Archipresbyterum, Capitulum, Canonicos, Beneficiatos, et Patronos pro tempore existentes praedictos, eorumque singulos illis pacifice frui et gaudere, non permittentes ipsos vel quempiam ex eis per quoscumque desuper quomodolibet indebite molestari, perturbari, vel inquietari, contradictores quoslibet et rebelles per sententias, censuras, et poenas ecclesiasticas aliaque opportuna iuris et facti remedia, appellatione postposita, compescendo, ac legitimas super his habendis seruatis processibus, sententias, censuras, et poenas ipsas etiam iteratis vicibus aggrauando, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, non obstantibus praemissis, ac piae memoriae Bonifacii Papae VIII. Praedecessoris nostri, etiam qua cauetur, ne quis extra suam ciuitatem vel dioecesim, nisi in certis expressis casibus, et in illis ultra unam d'etam a fine suae dioecesis ad iudicium euocetur, seu ne Judices a Sede praedicta deputati extra ciuitatem uel dioecesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, aut alii, vel aliis vices suas committere audeant seu praesumant, et in Concilio generali edita de duabus dietis, dummodo ultra tres dietas aliquis auctoritate praesentium ad Judicium non trahatur, ac nostris de unionibus committendis ad partes vocatis, quorum interest, et exprimendo vero annuo valore tam beneficii uniti, quam illius, cui fit unio, nec non quatenus opus sit de non tollendo iure quaesito, Lateranensisque nouissime celebrati, et quorumuis aliorum generalium Conciliorum uniones perpetuas, nisi in casibus a Jure permissis fieri, ac bene-

ficia unius dioecesis beneficiis alterius dioecesis uniri prohiben., aliisque Apostolicis ac in Prouincialibus et Synodalibus Conciliis editis specialibus vel generalibus constitutionibus et ordinationibus nec non Urbis ac monasterii et Ordinis praedictorum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus, priuilegiis quoque indultis et litteris Apostolicis illis ac dilectis filiis eorum Abbatibus, Superioribus, Conuentibus et personis, ac pro tempore existenti Cardinali Titulari d. Ecclesiae S. Hieronymi, nec non etiam et dilectis filiis Populo Romano sub quibuscumque tenoribus et formis, ac cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus et insolitis clausulis, nec non irritantibus, et aliis decretis per quoscumque Rom. Pont. Praedecess. nostros, ac Nos et d. Sedem etiam Motu, scientia et potestatis plenitudine paribus etiam iteratis vicibus concessis, approbatis, et innouatis, etiam si in eis caueatur expresse, quod dignitates, canonicatus, et praebendae, aliaque beneficia ecclesiastica d. Urbis nonnisi Ciuibus Romanis, ac Ciuium Romanorum filiis originariis, et alias certo tunc expresso modo qualificatis conferri possint, et alias de illis etiam per Sedem praedictam pro tempore factae collationes et prouisiones, ac quaeuis aliae dispositiones nullius sint roboris vel momenti, quodque eisdem statutis, priuilegiis, indultis ac litteris nullatenus, aut nonnisi sub certis modo, et forma in eis expressis derogari possit, etiam si illis aliter derogari contingat, derogationes huiusmodi nemini suffragentur, quibus omnibus, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, alias de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, et indiuidua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importan. mentio seu quauis alia expressio habenda, aut aliqua exquisita forma ad hoc seruanda esset, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus ommisso, et forma in illis tradita obseruata inserti forent, praesentibus pro sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, contrariis quibuscumque, aut si aliqui super prouisionibus sibi facien. de Praeceptoriis, aut huiusmodi speciales, vel aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus generales d. Sedis vel Legatorum eius litteras impetrarint, etiamsi per eas ad inhibitionem, reseruationem, et decretum, vel etiam quomodolibet sit processum. Quas quidem litteras, et processus habitos per easdem, ac inde secuta quaecumque ad Praeceptoriam et Ecclesiam seu Capellam S. Mariae huiusmodi volumus non extendi, sed nullum per hoc eis, quoad assecutionem Praeceptoriarum, vel beneficiorum aliorum preiudicium generari, seu si alicui praedictorum, vel quibusuis aliis communiter aut diuisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, et quibuslibet aliis priuilegiis, indulgentiis, litteris Apostolicis generalibus vel specialibus quorumcumque tenorum existant, per quae praesentibus

non expressa, vel totaliter non inserta, effectus earum impediri valeat quomodolibet vel differri, et de quibus quorumcumque totis tenoribus haben. sit in nostris litteris mentio specialis. Volumus autem, quod propter posteriores, unionem, annexionem, incorporationem, praefatas, Praeceptoria et Ecclesia seu Cappella huiusmodi debitis non fraudentur obsequiis, sed eorum congrue supportentur onera consueta. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae erectionis, institutionis, unionis, annexionis, incorporationis, applicationis, reseruationis, concessionis, assignationis, decreti, derogationis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum[1]. Datum Romae in Monte Quirinali Anno Incarnationis Dominice M.DLXXXIX Kal. Augusti, Pontificatus Nostri Anno Quinto. M. Vestrius Barbianus. Loco † plumbi. A. de Ponte.

Po primjerku tada tiskanu Romae ex typographiae (sic) reverendae camerae Apostolicae.

LX. 1590, 18 martii. Fu decretato si facci mandato a Thomaso *schiauone* da Zara di scudo uno per elemosina.

Ibid. Decreti.

LXI. 1590, 1 julii. Fu decretato si dassero a noue poueri schiaui che sono uenuti di *Schiauonia* giuli doi per uno alla partita loro di Roma.

Fu decretato si dasse per elemosina a Nicolo da Cherso *schiauone* scudi uno.

Ibidem.

LXII. 1597. 2 martii.... fu presentato un memoriale in congregatione per olimpia figliola del q. Gio. da Zara *schiauone*...

Ibidem.

LXIII. 1598. 23 jan. Il sopradetto giorno fu fatta congregatione straordinaria, nella quale interuennero li infrascritti fratelli: Monsignor Reuerendissimo Vescovo di Corzola, il Sig. Simone Urmaneo[2] Presidente, m. Michele Riccio[3], guardiano, m. Giouanne Salich[4],

---

[1] No toga se nije bojao „Duca Francesco Sforza Cesarini“, komu je lako i tako pripadalo pravo imenovati dva kanonika i jednoga klerika za ovaj kapitul, pak nas je talijanskim nepravednim zakonom prisilio dati mu dvadeset tisuć franaka od onoga što je taj papa izručio kapitulu! I tako je on zatro to troje.

[2] Urmanić, ter Splićanin, po ovoj; „6 Nouembre 1583. Comparse m. Pre. Simone Urmaneo da *Spalato*“ (i još dva puta ovako). I ja držim, da je ovo onaj isti, koga Ljubić u Pregledu Hrvatske Poviesti na 234 s. po pravu hvali. Pak ili ovdje je po krivu „Splićanin“, ili ondje „Bračanin“. A predsjednikom ovdje bijaše od 13. aprila 1597.

[3] Rabljanin, i to sin ovdje ovoga Mikule.

[4] Zadranin.

s. Nicolo Boliza[1], sindico, s. Girolamo Alegretti[2], s. Paulo Rafaelli[3], m. Nicolo Riccio[4], m. Pietro da Sibenico, Don Pietro Viteneo[5], Don Giorgio Liberale[6], m. Francesco Bonifatij[7], m. Pietro Bonifatij[8], s. Simone Georgio[9], m. Giouanne Pastrouich[10], m. Lorenzo Moscardin[11]. Hauendo riferito il R. Presidente, et congregata la congregatione straordinaria secondo che richiede l' offitio suo, et con grandissimo nostro dispiacere inteso, ch' el R. don Simone Georgio Canonico et Sindico della nostra Congregatione, zaratino, deputato da noi li mesi passati sopra la festa di S. Girolimo prossima passata, non solo non ha procurato, che l' arma della Serenissima Signoria e Republica Veneta fosse posta sopra la porta della nostra Chiesa, *secondo ch' è sempre stato consueto di farsi* in testimonio del honore et riuerenza che a quella Serenissima Republica portiamo, come boni et fideli suditi; ma essendo stata posta da persone che sopra ciò più matura consideratione hanno hauuto, egli di propria autorità l' ha leuata con publico scandalo et male esempio, come è publica uoce e fama, et riferiscono testimoni degni di fede et come egli stesso orgoliosamente ha confessato a quelli che di cosi fatto errore modestamente l' hanno auertito et amonito, con proposito di farlo per l' auenire ogni uolta che gliene uenisse occasione *(sic)* per li sinistri occorsi è stata interpretata per alienatione di fedeltà, et demostratione di ribelione di tutti noi che representiamo la Natione nostra in Roma uerso il nostro Principe, al quale siamo tanto obligati. Però ad espurgatione di noi tutti, ad esempio de' posteri, a terrore dell' inobedienti hauendo bisogno di nuouo rimedio quelle cose che di nouo succedono, et essendo graue l' errore, a grauare anco la prouisione per l' auenire, et

---

[1] Kotoranin, a svetojerolimski kanonik.
[2] Splićanin, isto kanonik.
[3] Korčulanin.
[4] Rabljanin.
[5] Šibenčanin (pišu ga i: Viteneo, i Vitelei, i Vitenich).
[6] pravo: Blašković, Jelšanin.
[7] Šibenčanin.
[8] Isto.
[9] Zadranin, a svetojer. kanonik.
[10] Na 1. jul. 1590: „Comparse in congregatione m. Gio. Pastrouichi da *Susaza*" . . ., a gdje je to mjesto i kakovo, ja neznam.
[11] Cresanin: samo Dalmatini, ter svi osim Korčulanina, Benetčanom podloženi. Zato su im se i klanjali onako. No još bijaše u Rimu Svetojerolimaca: Martin „de Lauro *schiauone* del territorio di Zagabria" (možda: iz Javora? od 3. julija 1594, ter od 21. aprila 1596 do 13 istoga mjeseca druge godine predsjednikom); Toma, Riečanin („da Fiume"), Ivan Divnić, Šibenčanin, Toma „di Fiore" (Cvetković?), Dubrovčanin; Pavao Lupo Damianović (od 1582), i Petar, Zadranin; pak ti valja da se nisu hotjeli klanjati Mletčanom; a zašto bi se Zagrebčanin, Riečanin, i Dubrovčanin, njim nepodložni?

prouedere con conueniente castigo al passato, con uoti unanimi di tutti li fratelli congregati et conuocati a questo effetto priuiamo il suddetto Don Simone dell' offitio di Sindico, et lo cassiamo e rademo dalla nostra congregatione per sempre[1], non essendo degno d' esser conumerato tra li nostri fratelli per non mantener li ordini et lodeuole usanze nostre, per hauere anche particularmente con questa accione machiato l' honore di tutta la nostra natione uerso del nostro Principe.

Fu medesimamente ordinato che per qualsiuoglia rispetto non si resti mai più di metter l' arma della Serenissima Signoria Veneta *secondo che sempre*[2] *è stato solito di farsi* in segno della fedeltà che teniamo a quella Serenissima Republica, secondo che richiede il debito nostro.

Ibidem.

LXIV. 1601. 11 marzo. A di XI marzo in general congregatione il Reverendissimo Monsignor di Sidonia judice deputato presentò una terminatione dell' Illustrissimo et Reverendissimo Signor Cardinal S(anta) Seuerina Protettore della natione (sic) *Illiricha,* la qual letta ad intelligentia di tutti, il tenor di essa:

Hauendo l' Illustrissimo et Reverendissimo Signor Cardinal S(anta) Seuerina Protettore del Hospitale et natione *Slauona*[3], nostro patrone, domenica matina alli 18 di febraro 1601 in camera sua et in presentia nostra et di molti gentilomini seruitori di S. S. Illustrissima vive uocis oraculo ha *(sic)* rimesso, restituito, et reintegrato il Signor Caualier Marcho Samuel Colirani[4] di Antiuari[5] nel pristino stato che era per prima nella congregatione del sudetto Hospitale et natione come persona benemerita et della istessa natione *Slauona et Illiricha,* essendo Antiuarino, non ostante qualsiuoglia decreto particolare o generale che fosse fatto in contrario da qualunque persona in deta congregatione, quale ha comandato che sia casso, irrito, et nullo, et in fede di ciò habbiamo sotoscritto la presente di mano nostra, et sigilatolla con il nostro sigillo. Et

---

[1] Ali na 5 dec. 1599 god. opet ga uzeše medju se, očitovavši za njega, da je bio prav!

[2] Bojim se, sudeć po ovoj: „Adi 24 septembre 1586, per tanti contati al nostro mandatario per arme *3, cioè del papa, del Farnese* (kardinal štitnik), *et del Montalto* (kard. naslovni) per metter alla porta di fori per ordine delli guardiani bajocchi 33“ (Pellegrini, 1578—1587.)

[3] Prvi put Talijanin piše samo: *sl!* Možda je umio po slovjensku?

[4] a na 27 apr. iste godine: caloiani.

[5] Primili su ga bili u bratšćinu na 6 marča 1583, a na 7. sept. 1586 pišu za njega, da se je za nešto na njih razsrdio, pak da se sam odrekao („disse che dubitando egli se la patria sua sudetta („Antiuari“) sia compresa nella prouincia di Dalmatia, et trouandosi hauer hauta mala sodisfattion in detta Compagnia“). Sva je prilika, da su mu Dalmatini, onako malo Slovjeni, poticali, da je Arbanas. To sudim po „Albanese“, koja je njemu više puti pridana u zapisniku.

per comandamento di S. S. Illustrissima ordiniamo che sia eseguita et registrata nel libro delli decreti di essa congregatione ad futuram rei memoriam. Questo di undecimo, cioè XI di Marzo mille è *(sic)* seicento è uno, cioè del 1601.

Ibid. Decreti 1599—1610.

LXV. 1651. 30 decem. Illustrissimi DD. DD. Colendissimi! Congregatio Hospitalis Sancti Hieronymi Illiricorum, seu *Slauonorum* scripsit proximis diebus DD. VV. Illustrissimis[1], easque instanter supplicauit, quatenus dignarentur suam benignam mentem circa controuersiam ortam nobis declarare, Utrum ista Prouincia Carniolae sit Illyrica, seu *Slavonica*[2], an vero Germanica, et Theutonica, ad effectum, ut DD. VV. Illustrissimae declarantes, tam ipsam Prouinciam, quam Populos utriusque Ordinis Illyricos, et *Slauos* esse debeat ipsa Congregatio continuare in suscipiendis Peregrinis de praedicta Prouincia, et haec pro viribus suum auxilium paupertati dicti Hospitalis ad eius opera et onera pia sustentanda elargiri; Visum eidem est denuo DD. VV. Illustrissimas pro eodem effectu supplicare, ut secus declarantes, Hospitale possit consulere rebus suis, idque eueniet absque praeiudicio Peregrinorum dictae Prouinciae, quae si est Germanica, et gaudeat priuilegijs Germanorum, mittat suos non ad hoc Hospitale Illyricum, sed ad Hospitale Theutonicum, pro suscipiendis Germanis hic Romae erectum. Nos interim DD. VV. Illustrissimis obsequium nostrum exhibemus, et diuturnam felicitatem, et maiorem exaltationem omnium vestrum a Deo deprecamur. Romae die 30 decembris 1651. DD. VV. Illustrissimarum Additissimi *(sic)* obsequentissimi[3].

Ibidem. Prepis popa Jeronima Pastrića.

LXVI. 1652, 18 januarii. Reuerendissimi, Admodum Reuerendi, et Illustres Domini. Desiderio et petitioni D. D. V. V. satisfacere annuentes, propositae nobis quaestioni ad dirimendam inibi[4] ortam controuersiam, Utrum nostra Prouincia Carniolia, Illyrica seu *Sclauonica,* an uero Germanica et Theutonica sit, et hinc aduentantes Peregrini ad illud[5] Hospitale S. Hieronymi recipiendi sint, hisce respondere uoluimus: Esse nimirum hunc Inclitum Ducatum, et Prouinciam Carnioliam Sacrae Caes. Majestati ut Duci et Principi

---

[1] Mjeseca novembra, i to ne samo Kranjskim, nego i Koruškim zastupnikom. Registro delle spese.

[2] Da je ova i u matici bila, vidjeti je po odgovoru na ovaj list: . . . „Utrum nostra Prouincia Carniolia, Illyrica seu *Sclauonica* . . . sit" . . . LXVI.

[3] Po odgovoru sudim, da su u matici bili podpisani: štitnik t. j. Kardinal Julij Sachetti, predsjednik, t. j. Juraj „Georgiceo" (Juričić?) Splićanin, izabran biskup Ninski, i čuvar, a to: ili Ivan Steir, Kranjac, ili Ivan Anton Pellegrini, Tržašćanin.

[4] *istic,* pravo.

[5] *istud.*

terrae immediate subiectam, et Germaniae, sic etiam Imperio Romano non minus, quam Styria et Carynthia, etiamsi plebs de Illirica lingua participet, addictam. Eapropter hinc demeantibus peregrinis non illuc[1], sed ad Hospitale Germanorum confugiendum. Et, ut a nostris imposterum omnis in solito recursu infligenda molestia praepediri possit, singulares hac de causa per hunc Ducatum expediuimus patentes, ut hinc in futurum ad uisitanda Sacra limina procedentes non ad Illyricum amplius, sed ad Germanorum Hospitale, quos eatenus necessitas oppresserit, refugiant, quibus etiam simile Directorium et Testimonium a suis Parochis et Plebanis impertiri iussimus. Interea DD. VV., si quos ex priori errore illuc *(istuc)* deuenire contigerit, eos ad competentem locum benigne dirigere non dedignentur, quibus omnia fausta, ut percepimus, auspicamur. Dedimus Labaci in Metropoli Ducatus Carnioliae 15 Calend. Februarij 1652. DD. VV. addictissimi N. Praesidens et Deputati Ducatus Carnioliae.

(Nitko nije podpisan, no iz vana na tom listu po duljini redom jest pet različnih pečata a za nje na istom listu, kada je bio otvoren, pak na 17 februara iste godine predan sudu t. j. papina namjestnika zamjeniku[2], ovako posvjedočeno: „Jurati (?) Illustrissimus D Joannes Erben (?) Cazianer Baro de Cazensteni de Carniola ducatus Prouinciae Germaniae superioris .... recognouit et recognoscit omnes sigillos in presenti Epistola impressos, quorum primus *(sic)* d(ici)t esse Illustrissimi D. Vulffanghi Enghelbert Comitis Auspergh Presidentis sup(radic)ti ducatus Carniolae, 2. Illustrissimi et Reuerendissimi D. Fr(atr)is Joannis Abbatis Sitizensis, 3. Illustrissimi D. Ghirardi Visini Comitis Plaghi, 4. Illustrissimi D. Gottfridi Galler, 5. Illustrissimi Fra(ncis)ci Gasparis Pusner, omnes deputati dicti ducatus Carniole, in forma, et tacta cruce more s(olito) jurauit“ .... Ter jošte su cieli ti pečati, samo nije treći).

Reuerendissimis, Admodum Reuerendis, Illustribus, ac Nobilibus Dominis Venerabilis Congregationis Hospitalis S. Hieronymi, Protectori, Praesidi, et Custodi pp.[3] Romae.

Ibidem. Autographum.

XLVII. 1652 ante 18 februarii. De situ Lubianae metropoli *(sic)* Carnioliae. Lubianam, seu, ut Germani uocant, Laubacum, ueram et genuinam *Illyrij, siue Sclauoniae Urbem esse*, adeo certum est, ut siquis audacius contradicere nitatur, is omnibus non immerito Geographis bellum indixisse uideatur, *cum nullus* inter tot et tantos *Geographos tam ueteres, quam recentiores, ac pariter Historicos, qui id non asserat, inueniatur.* Quod ut euidenter constet,

---

[1] *istuc.*

[2] „R. V(ice) G(eren)te Pro Venerabili Hospitali S. Hieronymi Illiricorum de Urbe Contra D. Joannem Baptistam Jamsi. Die 17 feb. 1652. Desaria“ (?), isto totu ter na drugom kraju.

[3] = per postam?

testimonia singulorum hoc loco adducenda constitui. Claudius Ptolomaeus Lib. 2. cap. 17. Illyrij terminos, secundum longitudinem statuit utranque Pannoniam, et Istriam, cuius dictae longitudinis medium cum Lubiana seu, ut uocant, Nauportum praecise teneat, necessario tenendum est, Lubianam Illyrij ueram et proprie dictam urbem esse. *Quem sequuntur quotquot hodierna die terrarum descriptione famam sibi pepererunt Geographi.*

Munsterus in sua Cosmographia sic loquitur: Fuerunt olim inter mare Adriaticum et Regnum Hungariae duae insignes regiones, quae Illyricum et Dalmatia appellantur, inter quas nostro aeuo prior in multas scissa est partes, nempe Carinthiam, Croatiam, Carniam, cuius caput Laubacum est, et Marcam Sclauonicam, quam uulgo Windisch March dicunt. Huic adstipulatur Abraham Ortellius, qui in suo Theatro Orbis terrarum, eandem ijsdem plene *(plane?)* uerbis confirmat. Joannes Antonius Maginus in geographico suo opere fol. 83. in utri(u)sque sententiam ultro descendens, sequentibus uerbis suum interponit iudicium Carniolia Illyrij prouincia duplex, unam siccam, alteram irriguam uocant incolae, cuius (?) caput Goritia est, huius Lubiana, seu Laubacum. Quibus lib. 3 fol. 97 suae Introductionis subscribit Io. Philippus Cluuerius, luculenter demonstrans, quod, quidquid Sauum inter Drauumque terrarum interiacet, Sclauonicum sit, Carniolaeque Sauum inter Drauumque medium tenentis caput existat Lubiana, quae uulgo Laubach dicitur". Idem prorsus asserunt Rithamerus, Leuinus, Itulsius, Nauaton, Nouus Atlas, Vulphangus Lazius lib. 6 pag. 133 in fine, nec dissentiunt Vernefridus Diaconus, Laubardicarum (sic) rerum scriptor, et Laurentius de Anania in suo de fabrica mundi tractatu, et proinde superuacaneum esse ratus sim, eorum uerba ad longum hoc loco protexere.

Patet itaque unanimi Geographorum consensu, Lubianam urbem nec esse, nec dici posse *(Germaniae)*. Neque dictis officit *imperitia* (imperita?) nonnullorum argumentatio, dum, eo quod Lubiana Austriae Archiducibus subiaceat, eam inde Germaniae Urbem esse inferunt. Inualida ne dicam ridicula argumentandi methodus, cum pari pacto concludere liceret, Mediolanum, eo quod Hispaniae Regis Imperio subiaceat, non Italiae, sed Hispaniae urbem esse, quod quam absurdum sit, quis non uidet? Nationes itaque iuxta dominantium iurisdictionem nequaquam sumendae sunt, sed iuxta naturales situs et terminos, in quos singula ueterum Geographorum depescuit (?) auctoritas, ut docte putat Tolosan. lib. 1. Sintagm. de Jure gent.

Cum itaque Lubiana Carnioliae Metropolis sit, Carniola *(sic)* uero uera et genuina *unanimi* Geographorum consensu *Illyrij siue Sclauoniae prouincia sit,* in optima forma sequitur Lubianam ueram esse Illyrij seu Sclauoniae ciuitatem.

Quae cum ita *(sint),* necessario sequitur, omnes inde oriundos communibus dictae Nationi priuilegijs concessis frui posse et debere, neque ulla ratione a Beneficijs huiusmodi Congregationis Illyricae

nationi in Urbe conceduntur *(concessis?)* excludi debere, ut supra citatus Gregorius Tolosanus in Sintagmate Juris fuse probat.

Concludo tandem id, cuius causa praesens discursus institutus fuit, Lucam Jampsech *(sic)*, filiumque eius Joannem Baptistam nequaquam a dicta Congregatione excludendos esse, sed tanquam ueros, et genuinos *sclauones* recipiendos esse, praesertim cum Lucas Jampsech iam fere 22 annorum in dicta Congregatione commoratione peracta[1], Jus sibi ad dictae Congregationis Priuilegia quasi praescripserit.

Ita sentio ego infrascriptus Athanasius Kyrcherus Soc(cietatis) Jes(u).

Huic sententiae, utpote ueritati per omnia consonae meum quoque calculum addo et subscribo: Lucas Holstenius, Vaticanae Basilicae Canonicus[2].

Po Pastrićevu ne točnu prepisu: Attestatio p. Kirkeri et D. Lucae Holsteini.

LXVIII. 18 febr. 1652. Responsio Hieronymi Pastritij[3], 18 februarij 1652. De situ Carnioliae, ac Lubianae eius Metropolis.

In Ecclesia Sancti Hieronymi Illyricorum de Urbe tria adesse uidentur. P(rimum) Hospitale eiusdem Nationis aedificatum uigore Apostolicae concessionis s. m. Nicolai V. sub dat. Kal. Maij 1453 ex legato (?) ad hunc effectum relicto per bo. me. Fantinum Valle de Tragurio ex Dalmatia S. Rotae Auditorem, pro suscipiendis in eo specialiter pauperrimis peregrinis Dalmatiae seu (?) Illyrice (?) Nationis. 2. Collegiata erecta de anno 1589 a s. m. Sixto V. cum Archipresbyteratu, sex Canonicatibus, et quatuor Beneficijs ecclesiasticis pro personis dictae Nationis Illyricae, et peritis Illyricae linguae et idiomatis. 3. Congregatio pro gubernio iusdem Hospitalis, in qua plures ex Italia (?) et Germania (?) fuerunt admissi una cum Illyricis, quia tunc nulla dispositio, seu constitutio aderat in contrarium, (??) donec per Decretum Emin. D. Julij Cardinalis Sacchetti moderni illius Protectoris emanatum die XI Maij 1651 cautum fuit, non posse de cetero in eam admitti nisi oriundos ex Prouincia Illyrica, a parentibus Illyricis, et peritos Illyrici idiomatis.

[1] No na 9 nov. 1631 bili su ga pobratili, pak još nebijaše 22 godine bratom.

[2] I jošte Siponatski nadbiskup i devetero vlastele iz Kranjske ili iz susjedstva posvjedočiše za Kranjce da su Ilirci, kako to pop Juraj Križanić, isto njihov, a to ćemo potla vidjeti, zagovornik, svjedoči u svojoj obrani predanoj sudcem na 10 decembra 1655: „Insuper quod Carniolia sit Illyrica, extat in actis attestatio Illustrissimorum DD. *(Archi) Episcopi Sipontini,* et Lucae Holstenij, et R. P. Atanasij Kirkerij, quantorum uirorum, et alia nouem nobilium“ .... (LXXV). A Siponatski nadbiskup, to držim, da je bio Ivan Puccinelli, koji to posta na 13 maja 1663, i da je on to posvjedočio prije toga, dokle još stanovaše u Rimu.

[3] A na svršetku je podpisan.

Unde ex receptionibus antea factis in dicta Congregatione non oritur obseruantia efficax pro admissione ad Canonicatus eiusdem Collegiatae iuxta cons. Oldrad. 337 no. 3 cum alijs relatis in S. Seuerini Fideicommissi 14 decembris 1646 coram R. P. D. Verospio.

Versamur itaque non ut ex aduerso supponitur, in questione: an a dicta Congregatione excludi debeant Lucas Jamsech, et Joannes Baptista eius filius ex Lubiana Metropoli Ducatus Carnioliae recepti ante praedicti Decreti emanationem, sed nostra principalis controuersia in hoc consistere uidetur: an dictus Carnioliae Ducatus compraehendatur *(sic)* in Prouincia Illyrica iuxta Bullam et mentem Sixti V fundatoris, seu potius in Germania recentiori, et an praedictus Joannes Baptista aspirans ad Canonicatum in dicta Ecclesia uacatum de mense octobris 1651 per mortem q. D. Vincentij Mazzolae Dalmatae sit ex natione et prouincia Illyrica, et habeat peritiam Illyrici idiomatis. Has enim duas qualitates necessario requirunt Bulla eiusdem Sixti V, et Decreta Sacrae Visitationis Apostolicae, confirmata anno 1630 ab Urbano s. m. Papa octauo quoad dictam Collegiatam.

Dato etiam et non concesso, quod dictus Joannes Baptista natus Romae a matre itala, esset origena Prouinciae Illiricae, tamen est incapax ad huiusmodi canonicatum, quia caret omnino Illyrica Lingua, nec eam intelligit. De iure indubitatum est, quod quando plures debent concurrere qualitates, ut in praesenti casu, unius probatio non sufficiat, sed omnes copulatiue probari debent per text. in L. si haeredi plures ff. de condit. instit. § penult. Paris cons. 48 no. 9, ac no. 19, et seqq., Gutieréz cons 2 no. 5, cons. 4 no. 1, Lother de re Beneficiaria lib. 2. 9. 11 n. 42, Gonzal. ad Regul. 8 gloss. 3 in principio n. 100. Rot. cor. Seraph. decis. 1270 n. 2, coram Mantie decis. 115 n. 5. In recent. decis. 15 n. 1 et 3. par. 2, et in Cracouien. Praeposituræ Sancti Floriani 28 Aprilis 1650 coram R. P. D. Bichio § non obstat, et 28 Junij, et 24 Nouembris 1651 coram R. P. D. Verospio.

Quo autem ad Provintiam Illyricam animaduertendum est, quod duplex Illyricum apud Geographos et Historicos praesertim antiquos reperiatur. Alterum scilicet proprium, naturale, et stricte sumptum; alterum generale et commune latissime dictum.

Illyricum naturale[1], uerum, proprium, et particulare est illud, quod Claudius Ptolomeus ueterum Geographorum merito princeps descripsit in sua Geographia lib. 2. cap. 17 tabula 5 Europae iuxta celestes obseruationes, constituendo illi terminos ab ortu uidelicet Macedoniam iuxta Drilonem amnem, a septentrionali plaga utranque Pannoniam, Superiorem nempe et Inferiorem iuxta Bebios montes, ab occasu Istriam iuxta Arsiam fluuium, a meridie Adriaticum mare; quem sunt secuti celeberrimi recentiores Geographi eodem libro 2. cap. 17 tabula 5 Europae Pircheimerus, Syluanus, Berlin-

---

[1] Da bi to bila istina, nebi sada Austrija baš Kranjsku i Istru zvala Ilirijom.

gerus, Villanouanus, Maletius, Glareanus, Ortellius, Mercator, et in Ptolomaicarum tabularum annotationibus fol. 13 sub titulo Illyridis, Maginus, Ruscellus, Rosacius et alij. Vulphangus quoque Lazius Vienensis in suo opere de Migratione gentium lib. 5, fol. 140 exponens textum, et situationem Illyrici Ptolomaei declarat his uerbis: Illyricum mediterraneum secundum discriptionem Ptolomaei erat tractus ille a Sauo ad mare Jonium et Adriaticum exporrectus, tam late extentus, quantum hodie maritima pars Dalmatiae, Croatiae, et Bosna dilatantur Ad huiusmodi Illyrici descriptionem ea omnia pertinent, quae de Gentio Rege Illyricorum a Tito Liuio quatuor prioribus libris Decad. 5 sunt praescripta.

Huius proprij et ueri Illyrici recentiores classici Geographi particularem tabulam in eorum *(sic)* opere ediderunt cum titulo et nomine Sclauoniae, eiusque tractum in quatuor regiones distribuerunt, et descripserunt, scilicet in Sclauoniam, Croatiam, Bosnam, et Dalmatiam, praesertim Girardus Mercator Atlas maior, Judocus Hundius Atlas minor, Guglielmus Blaeu Atlas nouus tomo primo fol. 30, Petrus Bertius in tabulis Geographicis lib. 4, fol. 477, Ludouicus Tesseirac, Petrus Plancius, et Guglielmus Jansonius, omnes in magna tabula totius orbis sub titulo Illyrici, et nouissime Abraham Golintz in compendio Geographico lib. 2 cap. 6 fol. 177, ubi in haec uerba scribit: Illyricum sub se complectitur quatuor prouincias: I. Sclauoniam, quae inter Drauum et Sauum interiacet amnes, cuius oppida sunt: Posega, Gradisca ad Sauum flu., Zagabria, Kopranitz[1]. Huic adhaeret Rascia[2], cuius (?) oppida sunt Garra, Sirmium etc. II. Croatiam, ubi oppida Scisek *(sic)*, et Vihitich[3] etc. III. Bosnam in qua Jaytza, Warbosina[4], quae Regni est Metropolis. IV. Dalmatiam, in qua est Comitatus Jadera olim Liburnia, hodie Zara. Praeterea ibi Fianona, Tarsaz *(sic)*, Nona, Scardona, Sibenicum, Tragurium, Salona, Spalatum, Narenta *(?)*, Sabioncello, Ragusium, Cataro *(sic)*, Butua etc.

Nicolaus Istuanfi in Historia Hungarica lib. 2 fol. 17 inquit: „In ea quoque Illyrici parte, quam modo Sclauoniam uocant[5], Joannes Corbinus ea omnia *(complectitur?)*, quae a Drauo flumine usque ad fines Adriatici maris sita sunt“. Ludouicus Tubero in suis Commentarijs temporum lib. primo fol. 10 ait: „A littore Dalmatiae quod mari Adriatico abluitur ad Drauum amnem gentes Illyricae sunt. Bonfinius de rebus Hungaricis lib. pr. decad. prima, Blondus Inclinationis Romani Imperij dec. 2 lib. 2, Joseph Lagius in elementale Geographicum cap. 37.

Huiusmodi proprij Illyrici spacium alij geographi strictius concludunt, in duas uidelicet partes: Croatiam olim Liburniam, et Dal-

[1] Koprivnica, pravo.
[2] Serbia.
[3] Bihač.
[4] Vrhbosna.
[5] Ne „vocant“, nego: *est* Sclauonia.

matiam uulgo Sclauoniam nuncupatam, sumendo longitudinem eius ab Arsia occidentali limite usque ad Boianam siue Drinum amnem ad ortum expositum, latitudinem uero a mari Adriatico usque ad montes Croatiae protendunt, presertim Maginus in nouis tabulis Geographiae uniuersalis fol. 179, Cluuerius in sua Introductione lib. 4 cap. 4. de Illyrico, Joannes Boterus in suis relationibus lib. 1. par. Europae fol. mihi 97 sub titulo *Sclauoniae,* Ludouicus Vergerius Justinopolitanus in epistola sub dat. 15 decembris 1549 relata in Cosmographia uniuersali lib. 4. fol. mihi 987, Rosacius in sua Geographia uniuersali lib. pr fol. 57 et 58, Henricus Glareanus de Geographia cap. 27 n. 16 et 17, Dauit in descriptione statum *(sic)* Imperij, et Principum uniuersi Orbis, idiomate gallico, fol. 738 n. 20.

In tractu praedictarum quatuor Illyrici proprij regionum uetus olim Dalmatia continebatur, ut suadent uerba Constantini Porphirogenetae Graecorum Imperatoris circa annum 912, qui in opere de Administrando Imperio ad Romanum filium cap. 30 „De themate Dalmatiae“ his uerbis loquitur: „Antiquitus igitur Dalmatia incipiebat a confinijs Dirrachij, siue ab Antiuari, et ad Istriae montes pertingebat; in latitudinem uero ad Danubium flumen se extendebat. A Zettina autem fluuio incipit regio Croatiae, et extenditur uersus oram maritimam usque ad confinia Istriae, siue ad castrum Albunum“. Ludouicus Tubero in dd. Commentarijs lib. 3 fol. 62 ait: „Joannes natus in ea mediterraneae Dalmatiae regione, quae inter Sauum et Drauum amnes sita, a Pannonia dirimitur Drauo“, lib. 4. fol. 118. — „Neque enim Dalmatae, quorum pars potior est Croatia, lib. XI. fol. 333, „Praemisso ultra Sauum Balide Jachiuo eius partis Dalmatiae, quam Bosnam uocant.

Sub uno quoque Dalmatiae et Croatiae Rege a Legatis Sanctae Sedis Apostolicae anno 1076 inuestito in urbe Salona metropoli Dalmatiae teste Baronio Annal. Eccles. tomo XI. praedictae quatuor regiones continebantur, et ad hanc quoque diem tum Archiepiscopus Spalatensis alias Salonitanus continuat suum antiquum titulum Primatis Dalmatiae totiusque Croatiae, habens sua jura in parte Bosnae et Croatiae, ut tradit Andreas Maurocenus Patritius Venetus in Historia Veneta lib. 15, tum Banus, id est, pro — Rex Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae, et Bosnae (??) eas regit, quem Leo s. m. Papa X. Praetorem Illyrici nominauit in litteris apostolicis ad eundem Banum datis anno 1515 relatis a Joanne Tomco Margnauich *(sic)* in uita Petri Berislaui Bani fol. 34. Nicolaus Istuanfi lib. 4., et Hungari maritimum Praefectum appellant, teste Bonfinio in sua Hungaria Dec. I. lib. 8. fol. 127.

Quibus geographis et historicis in hac materia plena fides (?) praestatur. Gloss. in cap. Inter dilectos de fide instrum., Menoch. cons. 2. sub n. 80, et cons. 378 n. 8, Mascard. de probat. conclusione 287 n. 1. et seq., Franciscus Antonius Costa cons. 23 n. 117, Gratian. discepta. 893. n. 7, et pluries Rota dixit in Florentina, seu Bononien. de Barbadoris 25 Junij 1640 coram 60. me Coccino

uers. quod attinet etc., et in Calaritana Primatis 25 Aprilis eiusdem anni coram Reuerendissimo Tarraconensi, et in Nazarena Juris deferendi crucem 28 Junij 1647 coram RPD Verospio, uers. haec autem obseruantia

Illyricum uero uniuersale, commune, generale, et latissime sumptum incipit a Danubij et Rheni fontibus (??), et extenditur usque ad mare Euxinum (??), et urbem Constantinopolim (??). Continet decem et septem ac ultra prouincias, ut ex Appiano Alexandrino in suo libr. de Illyrico, ex Breuiario Sexti Ruffi, ex Strabone lib. 7. ex Jornande, ex Sacro Concilio Calcedonense act. 4. Diuisumque fuit a Romanis Principibus in Illyricum orientale, et in Illyricum occidentale, utrumque amplectens huiusmodi prouincias: Rhetiam (?) uidelicet, Vindelitiam (?), Noricum Ripense (?), Noricum mediterraneum (?), Pannoniam Superiorem (?), Pannoniam Inferiorem (?), Sauiam, Valeriam, Dalmatiam, Epirum vetus, Epirum noua *(sic)*, Macedoniam, Dardaniam, Preualim, Mysiam Superiorem, Mysiam Inferiorem, Traciam Tessaliam, Cretam (?) insulam, Acaiam (?), ut tradunt Pancirolus in Notitia utriusque Imperij, late Pater Philippus Brietius Soc. Jes. in sua Parallela ueteris et noue geographiae tomo 2. lib. 1. cap. 2. fol. 259, et cap. 4. fol. 277, et seqq., Lazius in Commentarijs Reipublicae Romanae lib. 1. fol. 3., Miraeus in Notitia Episcopatuum universi orbis lib. 1. fol. 6., Carolus a S. Paulo Abb. in sua Geographia Sacra lib. 3., et seqq.

Nostra (?) siquidem aetate prouinciae uniuersalis Illyrici nouam diuisionem et nuncupationem sortitae sunt, unde preter Sclauoniam, Bosnam, Croatiam, et Dalmatiam hodie censentur Ducatus Bauariae, pars Sueuiae, Archiducatus Austriae, Stiria, Carinthia, Carniolia, Comitatus Tiroli, Archiepiscopatus Salisburgensis, pars Hungariae, Transiluaniae, Valachiae, Seruia, Bulgaria, Romania, insula siue regnum Candiae, Morea siue Acaia, Macedonia, et Albania.

Quando itaque Sixtus V. erexit praedictam cum suis Canonicatibus, expresse in suis litteris apostolicis super eadem erectione dixit: „Juxta quam Ecclesiam est Hospitale Nationis Illyricae pro suscipiendis in eo specialiter pauperrimis peregrinis et infirmis ex ea Prouincia“. Per uerbum igitur „Prouincia“ singulari numero prolata non intellexit compraehendere *(sic)* generale Illyricum cum omnibus suis regionibus, sed uoluit se restringi ad Illyricum uerum, proprium, et particulare uigente *(sic)* tempore eiusdem Pontificis, sub quo continere uidentur quatuor tantum regiones: Slauouia, Bosna, Croatia, et Dalmatia. Ex dispositione Juris qualitas intelligitur de tempore uerbi, l. in dilectis § Si extraneus ff de Noxal., Surd. de aliment. tit. q. q. 13. n. 5., et iustificari debet de tempore Praesentationis ad Canonicatus controuersi cap. Dudum d. 2. elect. cap. Si eo tempore de Reseruat, adeo ut praeterita, uel superueniens non sufficiat, Mandel Alb. cons. 60 n 12, Surd. cons. 494 n. 2., Rota diuers. decis 100 n. 2. par. 2.

Idem comprobat inconcussa obseruantia spacio 150 annorum et ultra, cum a die fundationis praedicti Hospitalis in eo semper fue-

runt recepti peregrini et infirmi oriundi ex dictis quatuor proprij Illyrici regionibus, ita ut nullus ex Carinthia, Stiria seu Carniolia fuit *(sic)* ad huiusmodi hospitalitatem receptus[1], et minus admissus ad Canonicatus eiusdem Ecclesiae, qui semper collati fuerunt Dalmatis solummodo connationalibus eiusdem Diui Hieronymi Dalmatae. Ob eius *(sic)* specialem et antiquam deuotionem Sixtus V. huiusmodi erexit Collegiatam, in qua depingi in Choro et tribuna fecit idem Pontifex sua insignia ac prouinciae Dalmatiae tantum; haec continent tria capita leonum coronatorum, illa uero leonem erectum gerentem tria pyra *(sic)* in ungula con *(sic)* monte stellaque supra eum. Quae obseruantia remouet omne scrupulum, et litterae Sixti V debent intelligi eo modo et in eo sensu, quem firmiter et inconcusse declarauit obseruantia subsecuta, quae est optima interpres constitutionum apostolicarum. Gratian. discept. 181 n. 9., Rota diuers. decis. 503 n. 1. et 2. Grey. decis. 184 n. 8 uers Animaduertendum est et in recent. decis. 450 n. 3. par. 5, in Montisalti Primiceriatus 8 Juny 1643 coram RPD. Verospio, et in Barchionen. Canonicatus 4. Decembris 1644, 19 Junij 1645. coram eodem RPD. Verospio, et in eadem 15 xbris 1645, et 1646 coram Rmo Archiepiscopo Tarraconen., ubi dicitur, dictae obseruantiae standum esse etiam si contrarius intellectus de Jure esset uerior; et in Comnen. Collegij 17 Martii 1649 § quod clarius in fin.; et 5 Julij eiusdem anni § hanc etiam coram RPD. Peutingero.

Per appositionem uero insignium Dalmatiae euincitur clara uoluntas d. Pontificis donandi eandem Collegiatam Dalmatis (?), cuius *(sic)* insignia depingere fecit, ut optime probat Nicol. Euarad. Senior cons. 186 n. 4, et sequuntur Theod. Hoeping de Jure insignium et armorum cap. 13 n. 167, Roland. a Valle cons. 84 n. 23, et seqq. lib. 2., Peregr. cons. 75 n. 3. lib. 1., Surd. cons. 61. n. 29, et cons. 179 n 59, Enriquez cons. 70 n. 5, Mandel cons. 777 n. 3, Rauden. de Analog. cap. 23 n. 49, et tenuit Rota coram Coccino decis. 201 sub n. 2, et decis. 230 n. 1., et coram Seraph. decis. 141 n. 7, et inter diuer. decis. 527 sub n. 6, et in Mediolanen. Prioratus 14 Martij 1646 coram Emo. Card. Corrado § 6. Inquam.

Nec attendenda uidetur (?) quaedam asserta attestatio de situ Lubianae R. Patris Athanasij Kirkeri Soc. Jes. insignis Mathematum professoris, subscripta ab Illmo. D. meo Luca Holstenio Basilicae Vaticanae canonico, et rerum geographicarum diligentissimo scrutatore, ne dum quia aperte est nimis affectata (?) ad fauorem partis dd. Lucae et Ioannis Baptistae Jampsek super meritis causae, uerum etiam quia plures continet euidentes (!) errores, et presertim:

Primus error in eo consistit, ubi asserunt, quod Lubiana, seu ut Germani uocant, Laubach, sit uera et genuina Illyrici seu Sclauoniae urbs, et adeo certum, ut nullus inter tot et tantos geographos, qui id non asserat, reperiatur. Et nihilominus multi praestantissimi geographi supra relati § „Huius proprij" etc. particularem

[1] Da laže, kaže LXIX prilog.

Illyrij et Sclauoniae tabulam ediderunt, illiusque ciuitates et alia loca cum terminis suis descripserunt, et nullam de Lubiana seu Laubach mentionem fecerunt. Et ratione bene comprobari uidetur. Lubiana enim non potest constitui in Sclauonia inter Drauum et Sauum amnes, dum Sclauonia ab occasu in parte habet Stiriam et in parte Comitatum Ciliae; non in Croatia, quae separatur a Carniolia Kuppa fluuio, ut tenet Lazius migrationum lib. 5. fol. 143 n. 30. Ipsa etiam Laubach ciuitas tam a finibus Sclauoniae, quam Croatiae distat sexaginta quatuor milliaria, ut tabulae et mensurae geographorum patenter comprobant; neque in Bosna, uel Dalmatia, quae, ut refert Petrus Ranzanus in Epitomen rerum hungaricarum Ind. 1. fol. 5. cum Illyride et Liburnia Ptolomaei uno uocabulo ab omnibus fere orbis nationibus Sclauonia uocatur, et quidquid est trans Sauum agrorum per quos sit iter Italiam uersus, Croatia nominatur. Quarum regionum ciuitates et oppida Golintz suprarelatus in suo compendio numerat, et tamen nullibi Lubianam, seu Laubach reponit.

2. error ex eo patet, ubi adducunt testimonium Ptolomaei lib. 2. cap. 17. de situ Illyridis et Dalmatiae, asserendo, quod geographus iste statuerit Lubianam, seu, ut uocant, Nauportum in Illyrico suo, et propterea necessario tenendum, Lubianam Illyrij ueram et propriam urbem esse. Attamen omnino contrarium probatur tum ex descriptione Ptolomaei d. lib. 2. cap. 17, ubi nullum oppidum Nauportum, Nouiodunum seu Lubianam reposuit, et nemo alius ex tot Ptolomaei signatoribus et expositoribus superius adductis § „Illyricum naturale". Imo ipsi expositores in lib. 2. cap. 15. de situ Pannoniae superioris eiusdem Ptolomaei oppidum Naupontum, seu Nauportum uel Aemonam, quam hodie Lubianam, seu Laubach uocant, in ipsa Pannonia Superiori non minus qnam Viennam collocant, Villanouanus, Maletius, Maginus, Roscellus Mercator, Pius 2., Rosacius, et nouissime Petrus Bertius in Theatro ueteris geographiae, Pr. Brietius in dicta Parallela tomo 2. lib. 1. cap. 2. fol. 272., Melchior Indofer Soc. Jes. in apparatu annal. Eccles. Hungariae pag. XV.

Et eo magis dum Carnioliae est portio eiusdem Pannoniae Superioris, ut firmiter tenent Petrus Bertius in Commentarijs rerum germanicarum lib. 2, fol. 157, Abraham Ortellius in Thesauro geographico uerbo Pannonia, Carolus Steffanus in Dictionario geographico uerb. Pannonia, Jacobus Cordonus in Cronologia circa finem de urbibus in ditione Germaniae, Blaeu Atlas nouus tomo 1. tabula ueteris Germaniae fol. 69, et Petrus Dauit in descriptione Statuum Imperij et Principum fol. 869. 890 etc.

Sed omnem difficultatem tollit (??) Philippus Cluuerius in 1. par. antiquae Italiae, in qua edidit tabulam Venetiae et Istriae agri, distinquendo punctis et lineis terminos harum regionum cum finitimis, adeo ut clare ponit *(sic)* Nauportum et paulo altius Aemonam oppidum in ipsa Pannonia, idque confirmat ead. par. lib. 1. cap. 2. his expressis uerbis: „Nauportus Pannoniae oppidum erat

apud amnem cognomine(m), qui uulgo nunc dicitur accolis Laubach, siue alia dialecta *(sic)* Laupach dictus, Italis Lubiana, ad hunc *(sic)* oppidum fuit eiusdem nominis Nauportum XI mill. pass. a Summo Julio traiectu, et XII ab eo millia in eadem planiciae *(sic)* colonia Aemona, a qua in praescripto itinere octo numerantur millia ad Sauum amnem Unde patet Aemonam esse urbem, quae in ripa dicti amnis uulgo nunc incolis communi amni(s) uocabulo Laupach, Italis Lubiana, Carnioliae caput. Cum igitur Aemona tam procul ultra Alpes Pannonicas posita Pannoniae (?) urbs habeatur Plinio atque Ptolomeo, in eadem prouincia censeatur". Haec ille, et id ipsum alibi tenet eodem lib. 1. cap. 20. fol. 198 n. 30., et fol. 206. n. 40.

3. error depraehenditur *(sic)* ex eo, ubi adducunt Philippi Cluuerij lib 3. suae Introductionis de Sclauonia testimonium, putantque hunc auctorem intellexisse Sclauoniam quidquid longitudine et latitudine terrarum inter Drauum et Sauum fluuios interiacet, nec non Carnioliam Lubianamque eius metropolim inter eosdem amnes esse sitam, et consequenter ad Illyricum seu Sclauoniam uere pertinere. Hoc Cluerius non solum non dicit, sed contrarium omnino tenet. Primo, quia dictae Introductionis lib. 3. cap. 8. fol. mihi 182. Carnioliam una cum Stiria et Carinthia inter regiones Germaniae Superioris recenset; 2-do quia ibidem lib. 4. cap 3 fol. 302. memorat, nomine Sclauoniae uulgo accipi quidquid terrarum a Drauo amne ad Adriaticum mare protenditur, et clarius subiungit in haec uerba: „At proprie Sclauonia dicitur ea regio, quae Drauum Sauumque amnes interiacet, ab occasu Stiria, ab ortu Danubio clausa. Longitudo eius ab oppido Kopranitz ad Draui confluentem millium germanicarum L, latitudo a Drauo ad Sauum XII. Oppida notiora: Posega, Gradischa, Zagabria, et Kopranitz". — Patet igitur ex huiusmodi situatione et descriptione Cluuerij nec in Sclauonia esse Carnioliam, nec Lubianam eius urbem, nec posse inter dictos amnes constitui, tum quia Carniolia non clauditur ab ortu Danubio uel ab occasu Stiria, sed omnino diuersos fines habet. Ab occasu enim dirimitur Carinthia, ab ortu Kuppa Croatiae fluuio, tum quia Lubiana praedicta urbs constituta in medio fere Carnioliae, ultra Sauum amnem mare uersus distat ab eodem flumine octo millia pass., ut de facto tabulae geographorum luculenter perhibent; 3-o quia uulgo accipiendo Sclauoniam quantum a Drauo ad mare Adriaticum protenditur, initium seu longitudinem eius, quae excedit 200 milliaria, non debemus sumere a fontibus Draui e Norici *(sic)* orientis, quia compraehenderet totum Ducatum Carinthiae, et non mediocrem Styriae, et sic confunderentur huiusmodi fines, et noui constitui deberent ultra Carinthiam in finibus Archiepiscopatus Salisburgensis; neque ab ortu Saui amnis ex Alpibus Carnicis, qui 120 millium passuum interuallo in Danubium plane se differt, ut tradit Bonfinius in Historia Hungarica decad. 1. lib. 1. fol. 20 et 22.; sed ipsa longitudo incoari debet uel ab oppido Copranitz iuxta Cluuerium, uel ab oppido et arce Vinicensi iuxta descriptionem Georgij Ratkai canonici Zagabriensis lib. 1. memoriae Regum et Banorum Dalma-

tiae et Croatiae, qui latitudinem eiusdem Sclauoniae ab eodem Kopranitz oppido desumit. 4°. quia idem Cluuerius dictae Introductionis lib. 4. cap. 4. fol. 304., et cap. 5. fol. 306., describens Illyrici regiones, limites, latitudinem, longitudinemque ac ciuitates, oppida, et in *(sic)* incolas, nullibi Carnioliam, seu Laubachum uel Lubianam urbem aut Carniolenses populos compraehendit, uel reponit in tractu eiusdem Illyrici.

Demum ridiculum putant esse, tenere Carnioliam in Germania, et arguunt imperitiae illos, qui huiusmodi opinionem sequuntur Non attendimus dominia Principum, quae non confundunt jura naturalia prouinciarum, nam Dalmatiae subiacet potior pars Venetorum in Italia imperio, et tamen nemo somniauit, Dalmatiam compraehendi in Italia; sed obseruamus descriptionem et situationem regionum iuxta statuum diuisionem, et modernam orbis faciem, quae ab antiqua omnino est diuersa, ut facile prudens geographus et Historicus scrutari et cognoscere potest.

Germania etenim antiquitus non erat amplissima secundum hodiernum typum, nam extra Rhenum a parte Galliae, neque trans Danubium Italiam uersus non se extendebat. Sed postquam Carolus Magnus Romanum Imperium Germaniam transtulisset, eam in prouincias et ducatus diuisit, ut tradunt Andreas Knichen de Jure territ cap. 1. n. 6., Trettemius de origine Franc. fol 94., et Blaeu Atlas nouus tom. 2. tabula 1. Germaniae hodiernae. Hinc Germania fuit diuisa in Superiorem et Inferiorem. In superiori fuerunt inclusae etiam Bauaria, Austria, Stiria, Carinthia, et Carniolia, ut praecise tenent Cluuerius dicta Introductione lib. 3. cap. 8., Maginus in descriptione Magnae Germaniae fol. 78, Abraham Golintz in dicto Compendio lib. 2. cap. 4. fol. 134., Blaeu Atlas nouus dicto tomo 2. tabula 1. Germaniae, Pater Gabriel Bucelinus in sua Germania fol. 2. sub titulo Superioris Germaniae prouinciae n. 33, Bertius in septem libris tabul. geograph. fol. 386, Pr. Brietius dicta Parallela ueteris et nouae geograph. tom. 2. lib. 2. cap. 3. fol. 44., Joannes Natalius Metellus in Speculo Orbis ac descriptione Germaniae, Cornellius de Judeis in Speculo Orbis ac descriptione Germaniae fol. 3. tab. 1., Registrum mundi sub titulo septimae aetatis fol. 277., Hermanus Coringius de finibus Imperij Germanici lib 1. cap. 4. fol. 31., Abraham Ortellius in Theatro Orbis tabula 29. Germaniae, Elseuerius de Republ Imperij par. 1. fol. 13., Petrus Dauiti de statu Imperij et Principum fol. 916., Aubertus Miraeus in Notitia Episcopatuum lib. 4. cap. 17. fol. 203 et 207., Ziglerius Annal. de Boys lib. 4., Joannes Aubanus de moribus gentium lib. 3. cap. 12., Joseph Rosacius in descriptione uniuersali sub titulo Germaniae.

Prouinciae Germaniae illae censentur, quae referuntur ad decem illos Circulos, in quos Constitutiones Sacri Imperij recentiores Germaniam diuidunt, suntque hi, nempe: 1. Electorialis Rhenanus, 2. Austriacus, sub quo continetur Ducatus Carnioliae ac Episcopatus Labacensis metropolis illius, ut affirmant M. Sebastianus Schroterus

in descriptione historica totius orbis cap. 4. de Germania fol. 62, 77, et 80, Girardus Mercator Atlas maior tabula Austriae fol 259, Hundrius Atlas minor in dicta tabula fol. 536, Golintz in dicto Compendio lib. 2. cap. 4. fol. 136, Hieronymus Caninus in Hist. Summaria de electione Regis Romanorum, ac in Compendio Bullae Aureae Caroli 4. Imperatoris fol. 22 et 53, Elseuerius de Republ. Imperij 1. par. fol. 17., Petrus Dauit de Statu Imperij fol . . .

Hoc comprobare uidentur (?!) litterae Ferdinandi II. Imperatoris, qui Craniam, id est, Carnioliam una cum Stiria et Carinthia inter prouincias Interioris Austriae recenset[1], ut in eius epistolis ad dd. prouincias datis de anno 1627, relatisque per R. P. D. Carafam Episcopum Anuersanum in eius Historia intitulata Germania Sacra fol. 188 et 206. Huiusmodi Caesareae Maiestatis assertio plenissime (!) probat in hac materia diuisionis et constitutionis prouinciarum, Belluga in Specul. Principum Rubr. XI. § iam supra n. 2. folio mihi 43 a tergo, Theod. Rheingh de Regimine secul. et eccles. lib. 1. class. 5. cap. 2. n. 4., et in specie tradunt Alberic. in L ex quacunque n. 7 ff. Si quis in ius uocatus non ierit, Calcan. cons. 34. n. 16. uers. Et propterea, Brunc. cons. 34. n. 2., Menoch. cons. 147 sub n. 21 uers. septimo et seqq.

Cum his concordant (!) testes examinati occasione promottionis *(sic)* ad dictum Labacensem Episcopatum R P. D. Otthonis Friderici Comitis a Buchaim de anno 1642[2] . . . deponentes, Lubianam esse metropolim Carnioliae in Germania; fides quoque baptismatis Joannis Baptistae Jamp(s)ech supradicti de anno 1636, in qua declaratur esse filium Lucae Jampsech de Lubiana in Germania; litterae denique Illustrissimorum DD. Praesidis et Deputatorum Ducatus Carnioliae datae Labaci 17 Kal. Februarij 1652 cum quinque eorum sigillis ad Em. Protectorem et Officiales dictae Congregationis Sancti Hieronymi, fatendo in ipsis, Carnioliae Ducatum non minus quam Stiriam et Carinthiam ad Germaniam spectare; et demum attestatio R. Georgij Crisanij sacerdotis ex Croatia, affirmando Carnioliam esse prouinciam Germaniae[3]. Et propterea magis est differendum *(sic)* huiusmodi probationibus et confessionibus, quae cum geographis conueniunt, et eorum auctoritati standum esse uidetur ex adductis supra § Quibus etc., quam attestationi af-

---

[1] No i Dalmacija bijaše Mletačka. A ova još više vriedi: Prvi Ferdinando na 25 februara 1549 godine piše, i to papi, za Pićansku biskupiju u Istri, da je u *Iliriji*, ovako: „Quam tenuis quamque exiguus sit Episcopatus Petinensis in *Illirico* ditionis nostrae" . . . Theiner: Mon. Slavor. merid. 662.

[2] 1641?

[3] To bijaše istina u državnom smislu, kako i za Dalmaciju da je Mletačka. Da je taj vele razumni Slovjenin samo to mislio, vidjeti je po tom, što je potle odvjetovao za Kranjce da su Slovjeni (LXXVI, i LXXVII).

*

fectatae, quae intelligi debet secundum antiquam et generalem diuisionem Illyrici.

His accedunt Constitutiones Apostolicae tum s. m. Gregorij XIII. super erectione Collegij Germanici in Urbe a Julio fel. record. Papa III. fundati pro centum alumnis Nationis Germanicae ex uniuersali Germania euocandis, ut patet ex Bulla 14. eiusdem Gregorij expedita anno 1573, uigore cuius Carniolia uti prouincia Germaniae[1] habet locum alumni in huiusmodi Collegio. Similiter Urbanus s. m. Papa VIII. restituit Collegium Illyricum in ciuitate Lauretana de anno 1580[2], pro uiginti alumnis nationis Illyricae et ex prouincijs Illyricis euocandis, quorum octo loca assignauit ciuitatibus littoralibus Dalmatiae. Ex reliquis octo locis Bosna, et regio inter Sauum et Drauum constituta, scilicet Sclauonia, singulae unicum locum habent, nulla facta mentione uel compraehensione ciuitatum Carnioliae, uel Stiriae, aut Carinthiae, ut in Bullar. eiusdem Urbani la. 65 §. 2. 3. 4. 5. Juxta quarum Constitutionum intellectum regulari debent (?) litterae Sixti V, cum una Constitutio per alteram declaretur, et ex usu Curiae, et Romanorum Pontificum interpraetationem *(sic)* recipiant, ut late fuit decisum in Sac. Rota in Barchinonen. Canonicatus 4 Decembris 1644, et 9 Junij 1645 coram R. p. d. Verospio, et 15 Decembris eiusdem anni, ac 16 Aprilis 1646 coram Reuerendissimo Archiepiscopo Tarraconen., in quibus agebatur, an Cathalani compraehenderentur sub Indulto concesso Regi Catholico.

Non obstat, quod nonnulli ex aduerso adducti scriptores Carnioliam compraehendant in Illyrico una cum Stiria, Carinthia et Histria, quia praeterquam Istria ab Augusti Caesaris diuisione semper fuerit inclusa in Italia, ut innumeri antiqui et moderni scriptores praecise tenent, praedictae aliae regiones continentur in hodierna Germania, et si istae annumerandae essent in Illyrico, intelligendum erit de generali latissime sumpto secundum antiquam diuisionem (??), et sic necessario in illo comprehendi deberent Bauaria (?), Archiepiscopatus Salisburgensis (?), Comitatus Tirolis (?), et tot aliae prouinciae Graeciae, et orientalis Illyrici supra nominatae, quae eadem ratione (?!) possent praetendere hospitalitatem et beneficia ecclesiastica in eadem Ecclesia S. Hieronymi contra mentem fundatoris, et inconcussam (?) obseruantiam.

Minus obstat, quod Carniolenses cum Carintijs, Styrijs, et Istris

---

[1] Ali samo u državnom smislu.

[2] Evo što sam našao u naših knjigah:

„1585, adi 12 Nouembrio. Venero in hospitale otto peregrini, cioè sei *Alunni del Collegio Illyrico,* Don Martino Clemente da Cataro, Don Stefano da Spalato, Don Marino da Ragusa, Don Marco Fumati da Zara, Don Marin Zlenda da Gielsa, Don Nicolo d' Almissa" (Pellegrini) — „1586, adi 11 marzo. Venero in hospitale doi peregrini, cioè mr. don Mattheo da Liesina alluno del *Collegio,* et don Michel chilrico (= chierico?) dalla Braza" (Ondje).

a nonnullis scriptoribus appellantur Slaui, tum quia apud eos uiget imago (!) slauicae linguae, corrupto et mixto *(sic)* cum germanicae linguae dialecto[1]. Hinc est, quod multae gentes ex affinitate linguae ac morum Illyrici et Slaui sunt appellati, et in hoc sensu intelligendi sunt huiusmodi scriptores. Tum quia ipsi non solum Dalmatas, aliosque incolas proprij Illyrici Slauos appellant, uerum etiam Bohemos et Polonos, qui a Dalmatis (??) ortum duxerunt, ut eorum referunt historiae, et praesertim Pius s. m. Papa 2. in sua Bohemia, et egregie insignis Cardinalis Hosius Polonus in dialogo de sacro uernacule legendo, ubi in haec uerba scribit: „Quamlibet autem nos ipsos amemus, tamen fateamur illud necesse est, Sclauorum, aut Dalmatarum linguam elegantiorem esse, quam sit nostra, et si praecationes et sacras lectiones in uernaculam transferri linguam oporteret, in eam potissimum transferendae sint, a qua nostra duxit originem, quae praestat etiam ceteris elegantia; cum praesertim Dalmatica (?!) lingua sacros libros Hieronymum uertisse constet (!!). Morauos, Silesios, Moscouitas, Ruthenos, et alios innumeros fere populos per Europam et Asiam (?), qui non solum lingua, sed litteratura Illyricae linguae utuntur, Slauos appellare possumus. Olim ueterem Germaniam ipsi Slaui uarijs nominibus distincti diu incoluerunt, et late dominati sunt, ad hanc quoque diem ibi reliquiae huius gentis et lingue haerent, de quibus copiose agunt prbr. Helmoldus in Chronica Slauorum, Maurus Orbinus in Regno di Slaui, Adam Chronographus lib. 2. cap. 10., Choranzius in sua Saxonia et Vandalia, Ziglerius Annal. de Boijs lib. 4., Joannes Natalius Metellus in Speculo Orbis in descriptione tabulae Lusatiae, Baronius Annal. eccles. tomo XI. sub anno xpi. 1012, 1062, Bozius de Signis Ecclesiae Dei, signo 93. lib. 2. tom. 1. fol. 495, Joannes Aubanus de Moribus gentium lib. 3. cap. 12, Paulus Jouius in Legatione Moscouitica fol. mihi 169, Sigismundus baro Herbestaim in Commentarijs rerum Moscouitarum fol. 1. et 2, Laurentius Surius in suis Comentarijs rerum gestarum sub anno Domini 1501.

Slauinorum siquidem nomen uarias (?!) nationes compraehendit, ut affirmant Beatus Rhenanus de rebus germanicis sub titulo: Venedi Slauini in Germania, Olaus Magnus in sua Historia Gothica l. — cap. —, Bozius loco citato fol. 495.

Idioma denique Slauorum seu Illyricorum maiorem Europae, et Asiae (?) maximam portionem incolit, ut declarat sapientissimus Urbanus glor. me. Papa VIII. in Bulla institutionis Collegij Illyrici Lauretani. Adeo ut nulla alia lingua preter Arabicam latius et maior est *(sic)* quam Slauorum, qua hodie utuntur maximi populi ad incognita usque loca, ut tradit Jodocus Ludouicus Decius de uetustatibus Polonorum, et de omnibus late tractat Hieronymus Megisaeras in dictionario multilinguae in principio tabula V. de Slauica seu Illyrica lingua.

---

[1] A koliko bolje bijaše slovjenskomu jeziku u Dalmaciji po mletačkom, po talijanskom? a ako bi Mletčani još bili ostali ondje? . . .

Cum itaque Carniolia non compraehendatur in Illyrico proprio et naturali, sed olim in Pannonia Superiori, et hodie in Germania recentiori, et habeat locum in Collegio Germanico pro natione germanica fundato, et nullum locum in Collegio Illyrico pro Illyricis erecto, clare patet Joannem Baptistam Jampsech esse incapacem ad Canonicatum controuersum ob defectum nationalitatis et peritiae idiomatis Illyrici. Et licet hodie cum patre tolleretur, ut ad arbitrium possit interuenire in Congregatione praedicta, tamen alteri locum non occupat, nec exinde habilis esse potest.

Habemus etiam ante oculos exemplum in Ecclesia et Congregatione Sancti Caroli ad Cursum nationis Lombardorum, in qua deseruit pro Rectore, et interuenit actis praedictae Congregationis admodum R. D. Franciscus Marchius sacerdos Dalmata Spalatensis[1].

Clarissimam ergo praedictam ueritatem iuri conformem (?), tot, auctoritatibus insignium (?) scriptorum et Constitutionibus Apostolicis firmatam ego Hieronymus Pastritius Dalmata Spalatensis collegi et subscripsi, saluo prudentiori et saniori iudicio, cui omnia supra exposita subijcio *(sic)*.

Prepis samoga Pastrića.

LXIX. Koji Kranjci su prije 1625 god[2]. bili na stanu u slovjenskom gostinjcu u Rimu.

1522, 1. junij, magister Georgius de Triesto *(sic)*. Ovaj bijaše tu pobratimom. (V. izpravu);

1548, 20 sept., paulo di seuidal (Ciuidale, Čabdad, pod Vidamsku biskupiju) fu accetato;

1553, 10 agosto, vene dorotea de goritia, 6 sett., vene amalato groro (Gregorio) de goritia; 30 sett. et piu orsa Cragniza serua in lo ospitale sia pagata a razon de b(ajoc)chi 30 al mese; 1. ottobrio, castrato libre una per gregorio de goricia amalato († na 7);

1563, 5 mag. margarita crangicia (= kranjica; ali ova sada izopačena: craglieuich),

1569, 18 Maggio, Orsola de Costellezu slouenca. (Ovako četirikrat; no u drugakovoj knjizi: „Ursa de seluzu sta a San Marco", t. j. u kući kod crkve sv. Marka, pripadajućoj tada ovomu gostinjcu. *Kastelec* je selo u Tržaškoj biskupiji.);

1580, 11 agosto, Gian Pietro da gliubliana;

1582, 20 luglio, et più a dato a caterina da glubliana amalata, per ordine del Guardiano;

1583, 17 apr., Gieronima da Goricia; 2 luglio, linardo da s. pietro di vipauo;

1584, 27 feb., filipo da trieste; 11 apr., Zuanne d' Antonio da Gorizza;

1597, 5 apr., Baldazar de Goriza;

---

[1] Od 19 decem. 1649 do 16 julija 1651 je svetojeronimskim predsjednikom, a od 1654 do 1660 nadpopom, pak krčkim biskupom.

[2] Jer Dalmatini su tvrdili, da njih su tek tada počeli prijimati.

1609, 5 maggio, Mattio Garsic da postoina (ali ova izopačena: pastrouich);

1611, 19 apr., Matio Golich di Gorizia (po prilici, ali izopačena: Traù); 1 mag., Giouani Ilicerio, 23 mag. fu aloziato al solito, Simone, 11 lug., Adamo Schiauo, 13 lug., Giouani di Michele, 14 lug., Giouani Slauichio, 14 lug., Gio. Pedouichio, 14 lug., Martino, 18 lug., Nicholo Lomatichio, 30 lug., Michele Salichio, tutti da Gabria (na Goričkom),

1612, 20 mag.. Gregorio osegouich da Pettouia (ali ova izopačena: Pettouich.);

1614, sett., Biasio da Lubiana,

1615, lug., Antonio da Goricia, Andrea da Goricia, Bastian da Cornolia (= *Carniolia)* de Zille; agost., Vincenzo da Rubiana (= Lubiana);

1616, ott., Georgio da Lubiana.

Ibidem. Spese per i Pellegrini e Infermi.

LXX. **Koji Istrani su bili pobratimi ili na stanu u Slovjenskom gostinjcu u Rimu:**

a) Pobratimi:

1516, 20 sept., magister Antonius de penyytis (?) pifararius[1] de pisino (XXXVII izpr.);

Die 6. febr. 1549.

In mei Notarij publici testiumque infrascriptorum praesentia praesentes et personaliter constituti R D. Nicolaus Ingaldeus[2] clericus *Justinopolitanus,* et D. Antonius de Natalibus clericus Spalatensis, confratres et deputati a Ven. Societate S. Hieronymi Illyricorum de Urbe ad Ripettam[3], ...;

b) Na stanu kako hodočastnici:

1547. 15 lug., Martino de busagni[4] de istria; 17 lug., Paulo de giorgio de Istria,

1549, 19 zug., Bernardo Voschina da Histria, 19 ott., Gregor uecchio da labin[5], 10 nou., pre Joanne rebelicho da piran,

1550, 3 apr., pietro de momiano de Histria, 8 nou., Nicolo Zotto de Capo d' Histria,

1556, decem., marino de Istria,

1557, 9 di decembrio, lucia de Istria,

1558, 20 mag., prete Francisco de Istria, 20 ott., ursa de Capo d' Istria,

---

[1] sopac.

[2] Na 1. aprila 1543 jur bijaše u bratovštini, pak ga izabraše za razvidnika („in syndicum". Decreti, I.)

[3] Izprava u arkivu, prepisana. Istromenti.

[4] Ne znam za ovo mjesto.

[5] kako je po slovjensku (Labinj), a po talijansku je: Albona. I još je tu nekoliko puti zapisano: Labin.

1560, . . . decem., Ursulina di pisino,

1561, 18 marzo, ·ianantonio di istria di deschoeuigo (no slova *eu* neočita),

1570, 18 apr., Gio. de Histria.

1574, alli 19 agosto.

Mathio Prianouich[1] d' Istria, trouandon amalato nel hospitale di S. Gieronimo, confesso in presentia di me Capellano[2] del ditto loco, et di m(esser) Biasio de Nerenta, et m. Andrea fornaro, che si troua delli sui denari apresso maestro Zuanne Rassolich caligaro scudi di moneta sei, et più da Stephano da Velli scudi de moneta 3 b(ajocchi) 10, quali sono per la mercede sua per hauerlo seruito mesi uno, giorni cinque, Item da m. Biasio julij 8; Item confesso esser debitor a maestro Marco Marangon a Ven(eti)a, qual fu prezo per ditto Mathio per andar fuori con la naue a viaggiar. Et uuole ditto Mathio che sia satisfatto ditto maestro Zuanne. Item ordino che del restante si compra uno scudo di cera, et dui scudi per le mese *(sic)* al Capellano, il auanzo al hospedale. Et cosi fu la sua ultima uolonta. Testimonij ut supra. Item maestro Andrea Fiorentin li die dar baiochi 38 per hauer lauorato alli conduti. Item uolse ditto Mathio che uolendo andare il Capellano preditto a Ven(eti)a, che lui porta (?) sudetti 5 scudi a Ven(eti)a a ditto maestro Marco. Item ordino che di otto duc(ati), li quali ha da dar Vidiuisich figliolo di Zorzi habbitante alla Villa Carniza[3], che ditto debitor habbia il 3, et il restante dia al capellano che diga tante messe per l' anima sua.

1574, alli 20 agosto.

Item ordino che Gregorio Bragneuich (?) d' Istria suo compagno debba scoder scudi 3 a horte (?) doue ha seruito, et che anchor scoda in Istria da Vido Difsich da Carniza scudi otto. Et anchor ordino, che li si debba dar delli scudi 3 che ha d' hauer da Stefano da Velli julij 15, li quali portara seco in Istria, et come haura scosso 8 scudi da ditto Vido, che porti a Ven(eti)a a maestro Marco maragon L(?) 30, il restante che daga per amor di Dio per l' anima mia. Et cosi uolse, et fu l' ultima sua uolonta delli denari cioe scudi (?) sie, quali sono da maestro Gio. sudetto, uolse che si compra cera et mese come di sopra, il restante al hospedale, presenti m. Lorenzo da Pago, et m. Biasio da Nerenta.

1579, 3 mar., Michele di Capodistria, 20 apr., Nicola d' Istria, 23 apr., Andrea d' Istria.

1580, 7 mag., Battista de Valentini de Labin d' Istria, 9 mag.,

[1] ali *P* nije očito; bi moglo biti i *B*.

[2] To bijaše pop Ivan Budinić, možda rod popu Šimunu Budiniću našemu književniku.

[3] Ne znam, je li ovo: *Krnica,* a to selo u Porečkoj, ili: *Črnica,* a to selo u Tržaškoj biskupiji a u Buzetskoj župi, kako držim da je i „Cerniza" ovamo 1585 g.

Vicentio d' Antonio Banicich da Labin d' Istria, 29 mag., Giouanni Benesco et Giorgio da Pisin de Istria, 8 lugio, Stefano Grandeveuich da pasino[1] d' Istria et perina sua moglie et nicholo suo figliolo, 12 luglio, Giorgio di Lorenzo da Fianona d' Istria, 15 agosto, Andrea da Montona d' Istria, 2 ott., michel Chlechnich (!) da Pola, et Jouane Gauich d' Istria.

1581, 13 di zenaro, Nicholo e Mateo d' istria, 1 mazo, Andrea d' istria, 16 mazo, Margarita d' istria, 10 giugno, Nicholo d' istria.

1582, 9 gen., Giouani Regulo et Giouani di bolsana[2] d' Istria, 4 mag., michel da montona d' istria, 22 mag., pietro da pirano, 2 luglio, don mateo zoiolo et mateo rasichi d' istria.

1583, 29 mazo, pietro cranz et Nicolo Petrouich d' Istria, 5 zug., biasio, andrea, thomaso iuanis, istriani de vesniza[3], 15 zug., Zorzi sirischia con sua moglie d' Istria, 18 zug., jacomo merigo con suo fiolo d' Istria

1584, 12 feb., m. Antonio Bosco de Capodistria, 17 feb., Margarita da Pirano, 19 feb., Zuanne letognia de radgona[4], 1 apr., Zorzi Vrbanich da Capodistria, 8 mag., Siluestro Bosich de Istria, 8 luglio, Perina et jera *(Jerka?)* da Pazin, 22 luglio, Giouanni di Istria, 29 luglio, Lorenzo Panadich da Smign[5], 23 agosto, Marco Cenertich de Istria.

1585, 21 feb., 17 luglio. Lucia di Fianona, 1 mazo, Don Giacomo Lucanouich et Don luca Glacich d' Istria, 21 mazo, Gioanni d' Albona, 8 giugno, Mattheo Crilcich (?) da Lourana, 9 giugno, Francesco Sissich da Cerniza, et pre Mattheo da Rachagl[6] d' Istria, 28 giugno, Antonio Calich da Pasin de Istria, 10 luglio, mad(alen)a (?) elena da Fianona.

1586, 25 feb., don Gioanni da Istria, chierico, 5 giugno, Gioanni de Penesich (?) et Thomaso suo figliolo habitanti à S. Lorenzo in Istria, 10 giugno, Martino d' Istria, 20 agosto, Gioanni d' Istria

1587, 5 gen., Giouanni di Capodistria[7], 11 gen., Giouanni d' Istria, 26 maggio, un peregrino d' Istria, 30 maggio, pietro raif, stefano roscinich da pisino.

1588, 24 marzo, pre Ioan Batilana d' Albona, 6 aprile, pre Giouanni uitulouich (?) e pre martino milucanich (?) d' istria, 2 giugno, un putto pellegrino d' Albona, 25 giugno, Giouanni d' Al-

---

[1] = Pazin.

[2] možda: Volzana (Volče) na Goričkom?

[3] Ne znam gdje je.

[4] Ovo i „Radguna" („1627, 6 apr., Pietro Bracich da *Radguna*") držim da je isto mjesto, i da su to još i „Rašpurg" (kako je u Istranskom Razvodu) zvali, ter po njemačku: Ratspurch.

[5] kako Slovjeni (Žminj), a Talijani: Gimino.

[6] kako je i u Istranskom Razvodu, i kako još i sada Slovjeni („Rakalj") zovu, a Vlasi: Castelnuovo, župu blizu Pula.

[7] No i po našu: „1608, 26 Luglio, Lucia di Michiel Jugouich da *Copar* in Istria".

bona, 7 sett., Filippo et Ambrosio di Capodistria, 5 decembrio, Giouanni schiauo de istria, 10 decembrio, tomaso de istria.

1589, 1 gen. matio d' Istria, 22 luglio, pre Simon da Montona.

1590, 27 febr., francesco da labdin *(Labin)* d' Istria, 15 maggio, cusmana quondam lorenzo Lucorich *(Lucouich?)* d' Istria 27 mag., Gioannne di condam Giacomo Pupelich da Vognano[1] d' Istria.

1592, 30 giugno, uincenzo de Albona, 7 luglio, aniza con uno figliolo da San Vincenzio de Istria.

1593, 25 marzo, Giure e Mico de Istria.

1594, 22 marzo, Gioanna da Pazino in histria, 11 agosto, lucia d' Istria, 24 sett., Nicolo de Istria.

1595, 10 marzo, Nicola de Istria, 16 marzo, Mattia de Istria, 31 marzo, Michele de Istria, 7 giugno, Christoforo de Istria.

1596, 2 luglio, Gregorio Putinich da Istria, 26 nou., Matthio e Jacomo de Istria.

1597, 8 marzo, Gregorio da Estria *(sic)*, 1 agosto, Michele Istriano, 7 agosto, Caterina Istriana, 15 sett., Matthio da Istria, 16 sett., Stephano da Istria, 23 sett., Catherina d' Istria.

1599, 16 sett., Pietro d' Istria, 29 nou., Stephano d' Istria, 25 decembrio, Pietro d' Istria.

1600, 5 febr., Francesco di Andrea d' Istria, 5 marzo, Thomasso di Pietro d' Istria. 15 marzo, Andrea di Christoforo di Istria, 6 apr., Fra Bartolomeo e Giorgi di Vidale, d' Istria, 11 apr., Simone di Nicolo d' Istria, 24 apr., Andrea de Istria, 15 maggio, Mattheo di Lorenzo Murero, Antonio di Domenico, Leonardo di Simone, Matthio di Gasparo, Giorgio di Pietro, Danielle di Nicola, Pietro di Biascio *(sic)*, Menica di Pasquino, Lucia di Domenico, Vida di Christoforo, Anna di Luca, tutti da Dignano in Istria, 22 maggio, Biascio di Pietro d' Istria, 25 maggio, Don Gregorio Marinouich, Don Gregorio Radanouich, Don Baldo Ritosa, Don Giacomo Millanouich, sacerdoti da Parenzo, Simon di Giorgio, Nicolo di Michele, Nicolo di Moro, da Parenzo in Istria, Biascio di Antonio, Jacomo di Mattheo, Gasparo di Jacomo, da Montona in Istria, 29 maggio, Gregorio Petrouich e Hieronimo Sottillich d' Istria, 1 giugno, Fra Martino Terzarolo d' Istria, 2 giugno, Matthia Sircot d' Istria, 4 giugno, Giouani di Pelegrino e Valentino di Pelegrino suo fratello d' Istria, 6 giugno, Benedetto Salmo d' Istria, 15 giugno, Francesco Pancich e Antonio Matacouich, da Galignana in Istria, Giouanne Bastich, Gregorio Bencich, Matthia Curechich, Bernardo Orlouich, da Zimin in Istria, 18 giugno, Michiel Cola d' Istria, 19 giugno, Nicolo Caligaro di Montona in Istria, 20 giugno, Giorgi Palusa e Pietro Babich, d' Istria, 29 giugno, Jacomo di Jacomo d' Istria, 12 luglio, Jacomo Crassauaz d' Istria. 17 luglio, Giouanni di Christoforo d' Istria, 18 luglio, Fra Giouani d' Istria, 19 luglio, Andrea Sigichex *(sic)* d' Istria, 23 luglio, Pietro Cauallo di Capodistria, 25 luglio, Pietro di Antonio e Christoforo di Mattheo, d'

[1] t. j. Vodnjan, po slovjensku, a po Talijansku: Dignano.

Istria, 27 luglio, Thomasso di Gasparo e Hieronimo di Giouanni, d' Istria, 1 agosto, Antonio Bolcich, Jacomo Zonta, Paulo Cettino, Iseppe Zanin, Michel d' Antonio, d' Istria, 4 agosto, Antonio di Giouanni e Francesco di Antonio, d' Istria, 3 sett., Thomasso di Piero e Francesco d' Antonio, d' Istria, 12 sett., Thomasso di Antonio e Nicolo di Domenico, di Montona in Istria, 13 sett, Nicolo di Antonio d' Istria, 20 sett., Fra Ambrosio e Fra Gregorio, terzaroli d' Istria, 24 sett., Christoforo di Michiel e Siluestro di Andrea, d' Istria, 2 ott., Elia d' Istria, 16 ott., Bartolomeo di Gasparo da Fianona, 19 ott., Giorgio di Michele, Thomasso di Martino, Antonio Brauich, d' Istria, 25 ott,, Nicolo Rosmodi da Pinguente, 28 ott., Francesco di Nicolo, Thomasso di Nicolo, Piero di Francesco, d' Istria.

Znam i koliko je od 1608 do 1617 godine bilo hodočastnika iz Istre u ovom gostinjcu na stanu: 32, ter 4 iz Trsta; a 1625-te bilo ih je tu 70, ter 6 iz Trsta.

Spese fatte per infermi, Pellegrini, et altro, dal 1594 al 1627.

LXXI. Pobratimi i hodočastnici iz Barske krajine u ovom gostinjcu.

a) Pobratimi:

1546, adi 7 di febraro. In dicta congregratione forno acettati et balotati .... et pre uicentio de *baro* ebe una (t. j. fava = bob) contra et resto in fauor *(t. j. 12 glasova.* Decreti, 1. 51.) — 1546, 4 apr...... Nomina Societatis praedictae (t. j. „S. Hieronimi Illyricornm“) sunt ista, et primo D. Io. Petrus Sfonderatus presidens .... Dominus Vincentius bazotus *antibariensis* ... (Instromenti, I, 2.). No ovo je prepis, pak za pridjevak „Bazotus“ bojim se da nije pravo prepisano, i to tim više, što ga u inoj izpravi, a to je matica, ovako pišu: „1554, 19 aug. Congregatione .... M. dun Vincenzo *Bussota* de Antiuari“ (Decreti, II.).

1550 (a možda i prije nekoliko ili kašnje, Zuan paulo pasquali de Antiuari, Lorenzo preculian de Antiuari (Decreti, I, 9, 17).

1583, 6 marzo, Marco Samuel d' Antiuari accettato per fratello[1].

1584, 1 luglio. Comparse m. Giouani di Antiuari per esser admesso per fratello, donde la compagnia soprasedette a tale admissione, perche alcuni diceuano che tal paese era Albanese, et non illirico. Et cosi si dette ordine di tal informatione a Monsignor Reuerendissimo Vescovo di Lesina, m. Simone Zapich guardiano, m. Marco Zodenico, et m. Natale Bonifatio, che si doccessino informare, et referir alla compagnia iusta quello che da essi sarà trouato, et per ballotatione furno tutte bianche eccetto una nera (valjada Marka Samuela, koji bijaše pri tom. No tomu baraninu Ivanu tu nije već spomena.)

[1] V. LXIII. izpr.

b) Hodočastnici:

1549, 9 zugno, Francisco d' Antiuari.

1553, 5 nouem., fra L(orenz)o de giorgi de Antiuari, uene amalato, 6 decembrio, franceschо d' Antiuari *(sic)* (i još na 7, na 26, i na 30 januara 1554).

1573, 9 maggio, Margarita de Dolcigno ammalata.

1577, 7 agosto, Georgio d' Antiuari.

1580, 1 zugno, Antonio Oliuerio Antiuerino.

1581, 23 ott., don pietro d' antiuari.

1584, 25 feb., Don Pietro d' Antiuari, 3 sett., Lena et Zuanne d' Antiuari.

1585, 22 luglio, Pietro da Antiuari, 10 nou., Dimitri d' Antiuari — et fu licenziato per esser albanese (!).

1589, 22 luglio, Gio(uanni) da dulcigno. (Spese per i Pellegrini).

K ovomu imam pridati, da je pop Juraj iz Bara 1621 godine bio *beneficiatom* u ovoj našoj crkvi (Decreti, na 23 oktobra). I još nešto mogu ovdje spomenuti: „Adi 20 di genaro 1461 Zorzi di *zarna gora* ouer per dir meglio da monte nigro uense al ospitale". — „1584, 21 sett., pelegrino Zuanne de Siluestro di *Zetta da Budua*". (Ali „Budva" nije što i „Zeta"!)

LXXII. Srbi u ovom gostinjcu na stanu.

1550, 3 feb., Jacomo sarbglin calugiero ed il suo compagno amalato uene al hospitale et stette fino adi 19 martio;

1579, 22 marzo, Baldassaro et Giouanni da Belgrado;

1580, adi 8 di Marzo, Venero nel Hospitale doi Reuerendi Padri del ordine di S. Basilio del monastero di Santo Michiel posto al Fiume di carcha (= *Krka)* per nome frate efrem, et gabriel;

1581, 19 apr., uene nel Hospitale per albergo el Reuerendo monsignor Vescouo di Samandria[1] con uno suo seruitore;

1596, 7 giugno, Monsignor Vescouo di Samandria;

1611, 5 apr., Constantin de Georgio da Belgrado;

1625, 20 maggio, Andria Giorgieuich da Belgrado, 23 maggio, Mattheo di Michele da Belgrado;

1693, 24 maggio, p. Paulo schirotichouich da Samandria, (Pellegrini.)

LXXIII. Bugari u ovom gostinjcu.

a) Pobratimi:

1638, 4 ott. Fu acceettato per fratello .... il Sig. Pietro Parciauich Bulgaro[2].

---

[1] To, po Coletovu (Illyricum sacr. VIII, 152), bijaše Mikula Ugrinović, dalmatin, poljičanin, za koga on piše da je 1587 g. umro; no ili to nije istina, ili je počeo prije 1605 njegov nasljednik Stjepan Cecchi, sudeć po ovom drugom zapisu.

[2] Decreti. — 1654 godine više puti je u ovoj crkvi mašio „Petrus Parceuich", pak držim, da je ovo onaj isti. I da je bio velik diplomat.

b) Na stanu:

1580, 8 marzo, Giorgio Andrieuich d' Audrinopoli *(sic)*;

1610, 22 feb., venne Stanislao Poporicos da Soffia, e fu alloggiato secondo il *solito,* 1 giugno, venne Gio. Battista Bulgaro Imperial (Ne znam zašto: carevac?), qualo fu alloggiato;

1613, gen, Steffano Nicolo de Macedonico, (Pellegrini);

1618, 9 decembrio. Fu ordinato al detto guardiano, che deva dare di elemosina straordinaria a Francesco Zuban scudi tre, a Luca da Segn scudo uno, a tre *Bulgari* et un Crouatto fuggiti da schiauitù de Turchi mezzo scudo per uno (Decreti);

1625, 4 maggio, Giouanni Stipanouich et Giouanni suo figliuolo da Soffia;

1627, 2 sett., Filippo Stanislauich da Nicopoli;

1628, 5 marzo, Pietro Nicholich da Bulgaria (Pellegrini).

LXXIV. **Od naseljenih Sloviena u Taliji, u Napuljskoj, bili su na stanu u ovom gostinjcu kako hodočastnici:**

1548, 20 gen, jouanni di lansano[1];

1600, 16 maggio, Giouani di Francesco di lupo et Lorenzo suo figliuolo da Santo Mitro in Puglia (no „in Puglia", ove su izbrisane, ali ne posve. A „Sv. Mitar", to držim da je: „San Demetrio ne' Vestini", u Aquilskoj pokrajini, a ne: „S. Demetrio Corone" u Kozenačkoj (Cosenza); 21 maggio, Biascio di Luca, Angelo di Braia[2], Cesare di Valente, da Santo Mitro in Puglia (zadnje dvie donekle izbrisane); Donato di Papich, Thomaso di Marino, Michel di Pietro, Barbara di Braia, da Santo Felice in Puglia (zadnje dvie donekle izbrisane. Ovo držim da je: „San Felice Islavo", gdje da još i sada govore po Slovjensku: „Villaggio in monte, uno dei più vaghi del Molise, dove parlasi un dialetto *schiavone*", kaže „Vocabolario geografico-storico-statistico dell' Italia", djelo tiskano u Bolonji 1875); 30 maggio, Matthia di Thomasso, Ottauiano di Antonio, Sando di Domenico, Antonio di Nicolo, Pavolo di Criato, Gregorio di Giouanni, dal Monte di Santo Angelo in Puglia (zadnje dvie donekle izbrisane. Ovo je župa i grad u pokrajini: Foggia);

1602, 24 maggio, Donato, Marino, Nicolo et Martino, tutti da Santo Felice;

1626, 23 marzo, Fra Gaudenzio di Giacomo Carli Heremita nel territorio di Monte Santo Angelo; 22 luglio, Angelo Antonacci da Giulia Nuoua *(I sada se ovako zove)* in Abruzzo; 7 agosto, Giouanni Depriba, Giouanni de Cattinara, Mattheo figliuolo di Michele, Martino Tornaro, da Ortona (Ovo držim da je: „Ortona a Mare", kako i jest drugdje zapisano, a ne: „Ortona dei Marsi". Prvo je grad blizu Jadranskoga mora, ter Lancianu na sjever); 22 agosto, Don Gasparo Corieri, Diana sua madre, Biagio Brattacampo, Marzia

---

[1] sada: *Lanciano*, osam kilometara daleko od Jadranskoga mora.

[2] Prispodobi *Braianouich* de tucepi de Bosina admesso (= pobratiše ga) 1554". (Decreti, I. 9).

sua madre, Gregorio di Persa, Catherina sua zia, Marco Corriero, Giuseppa figliuola di Jura dello Prete, Nicola Corriero, Diana sua moglie, Lorenzo di Nola, Christoforo di Santo sagno, Bernardino della Farriciuola, Marino della Farriciuola, Nardo della Farriciuola, da Ortona a Mare; 22 sett., Claudio Impacciatore, Librato da Scola, Francesco figliuolo di Claudio sudetto, Matthia, moglie di Claudio, Pasqua, Moglie di Librato, Don Marco di Martino, da Ortona; Giouanni di Rosa, Renzo di Rosa, Andrea di primo, Abondio Brontano, Andrea di Mi' l' Antonio (*sic*), Gio. Battista di Nardo, Giacoma moglie di Nardo, Santa di Sabbattino, Nardo Acitella, Minerua Fella, Francesca della Tessa, Thomassa di Donato, da Lanciano; 20 nou., Donato Marinich, Pietro Giadrin, Santa Tenina, Maddalena Marinouichia (= Marinovićka), Catherina Lucdina, Agniola Blasa Chopichia — da Lanciano; 3 decembrio, Gregorio Marchouich, Marco di Vita, da San Felice; 15 decembrio, Steffano di Hamech, Giouanni di Stonar, Andrea da Lancalz, Antonio di Hanach, Luca Radmino, da Lanciano. (Pellegrini[1].)

LXXV. Nekoliko prije 18 februara 1652. Scriptura facta a Reuerendo D. Georgio Crisanio Croata[2].

Canonicatum, ad S. Hieronymum Illyricorum, nunc uacantem, a S. m. Sixto V. Pontif. opt max. pro Natione Illyrica crectum, quidam alienigenae ambiunt[3]. Capitulum et Congregatio nationalis praedicti loci ipsis contradicit, et eos prorsus incapaces praefati Beneficij esse demonstrat; idque tripliciter: de congruo, et decenti, ex consuetudine; et per legem perque rigorem Juris.

Primo, quippe congruum, decens, et necessarium est mentem justi testatoris, et pij fundatoris per omnia illibate obseruari, et non licet

[1] A evo što Rafo Riera, isusovac, piše, i to nekoliko poslie 1559 god., za Slovjeue u Loretu i naokolo: . . . „Habitabant autem in tuguriis et mapaliis tanquam in tentoriis sine proprio duce, sine privatis legibus, Recanatensibus per omnia subjecti, in cujus praenobili ditione colles illi sunt constituti. Et quamvis saeva illa pestis, quae anno 1464, et rursus anno 1496 nimium infestavit totum agrum Picenum, praedictas Illyricorum Colonias multum debilitaverit, eas tamen omnino non extinxit; sed usque ad nostra tempora in praedictis locis perdurarunt, suasque facultates vel Almae Domui Lauretanae, vel Venerabili Societati Corporis Christi Lauretani oppidi contulerunt . . . . Hinc gemina Xenodochia, alterum intra oppidi maenia, in quo honestiores peregrini excipiuntur, alterum extra, ubi scabiosis et miserabilioribus cubilia aliaque subsidia praebebantur . . . ., propter quod Societas illa usque ad tempora Pauli III. Confraternitas *Sclavonum* vulgo est appellata“, Pietro Valerio Martorelli: „Teatro istorico della S. Casa Nazarena“. Roma 1732, I I. p. 22.

[2] Križanićevi suparnici, držim, da su ove rieči pridali, i ro sudim po njihova bilježnika riečih ovamo na kraju.

[3] To bijahu: Ivan Jamšek rodom Rimljanin a po otcu Ljubljanac, i Ivan Pavao Trumsi rodom Lešanin (Alessio) ter pokršćen Turčin.

ei in aliquo contraire. Sed mens sanc. Pontificis Sixti V. fundatoris pientissimi est, ut ad hoc Capitulum sola natio Illyrica admittatur. Ergo haec mens obseruanda est, et ipsi in aliquo contraire non potest. Maior est certa, minor probatur.

Mens fundatoris erat erigere non solum domum Hospitalem pro peregrinis[1]. hoc, inquam, nec solum, nec omnino primarium fuit intentum. Quid enim ad hunc solum finem opus erat Ecclesia tam magnifica, et Collegio Sacerdotum? Principale fundatoris eo respiciebat, quod in hac Urbe communi omnium gentium receptaculo et patria, sub nomine plurium Nationum proprios reges habentium extent Ecclesiae, uel Capitula, quae fundata sunt a pijs Principibus aemulantibus per hoc uenerari hanc S. Sedem Apostolicam. Et quia natio Illyrica numerosissima a Turcis oppressa est, neque proprium Principem habet, per quem tale ipsi Collegium sacerdotale erigi potuisset, id circo placuit S. Sedi Apostolicae pro ipsa erigere praememoratum Capitulum. Sicut etiam pro Graecis, et alijs nationibus idem factum est. Hoc uero eo potissimum fine factum esse non ambigitur, ut gens nostra semper et maneret et cresceret in deuotione erga hanc S. Sedem Apostolicam. Nunc si ad hoc beneficium alienigenae admittantur, quomodo praedicta deuotio crescet? Tali pacto nostra natio, aut mox, aut certe sensim ex dicti loci usu usurpabitur[2]. Admisso enim uno exemplo, mox sequuntur plura inconuenientia. Quia si etiam cum Graecis et Maronitis simile fiat, quae consolatio, quae deuotio in his gentibus erga Sedem Apostolicam manebit? Turpius eijcitur, quam admittitur hospes. Haec loca potissimum pro harum gentium sacerdotibus erecta esse constat, siue ad institutionem et doctrinam, siue ad premium et solatium senectutis, ut eo alacrius populares suos in uera fide et in deuotione Sedis Apostolicae contineant. Hoc beneficium si ipsis auferatur, non tam facile munus suum exercebunt. Tali uia intentio et uoluntas sanctissimi fundatoris minime obseruatur.

2-o. Consuetudo licita uim legis obtinet. Sed consuetudo in hoc Capitulo constanter perdurauit, ut linguae Illyricae ignari non admitterentur. Quae consuetudo et licita, et iusta, et legitima, siue legi a fundatore latae conformissima est. Ergo eadem uim legis obtinet, et infringi non potest

3-o. Lex et uoluntas fundatoris, idest, Bulla errectionis mandat, ut promouendi ad hoc beneficium sint gente et lingua Illyrici, uel ex parentibus Illyricis oriundi, eiusdem tamen linguae.

Hac lege primo irrefragabiliter excluduntur Albanenses, et quicunque alij, qui nec gente, nec lingua, nec origine sunt Illyrici.

Excluduntur 2-o. illi, qui olim quidem erant Illyrici, sed casu temporum linguam Illyricam amiserunt, et in aliam nationem ac priuilegia translati sunt. Huiusmodi sunt Carniolani, quia prouincia Carniolia non est Illyrica, sed Norica, siue Germanica, Austriacis

---

[1] Nije taj papa gostinjca zastavio, nego Mikula V. 136 godina prije.
[2] exturbabitur?

prouincijs haereditarijs (quae Germanicae sunt) adnumeratur. Lingua ibi Germanica in Judicijs, Concionibus, Scholis, et in quibuscunque publicis negotijs sola usurpatur, adeo, ut neque epistolam slauonice scriptam ibi uidere liceat. Gens Illyrica olim mediante Marte illuc irruperat, sed a Germanis priscis possessoribus denuo pulsa, uel oppressa est. Hinc est, quod inter agricolas, et non inter omnes, adhuc imago aliqua linguae Illyricae permaneat, adeo tamen corruptae, ut a nobis Illyricis non sine interprete (?) intelligi possunt *(sic)*. Media quippe pars linguae est Germanica. De his praecise loquitur Brodom^us Coptus, ubi ait: Slauones finitimi Germaniae, quorum dialectus adeo ex harum nationum idiotismis confusa est, ut plerique lingua promiscua loquentes nihil loqui uideantur. Appellat eos Slauones, quia olim tales erant. Nunc potiores non sunt tales, quia integri Comitatus in ipsa media Carniolia mere Germanice loquuntur, ut Coceuia[1], et Bohinia[2]; et quia Nobilitas tota est Germanica, et profitentur se esse Germanos, nec uolunt dici Illyrici. Qui ex agricolis imaginem linguae Illyricae ritinent, ii linguam ipsam perdiderunt, et tertium quid, nec Illyricum, nec Germanicum, sed utrinque mixtum loquuntur, quod et liber praefatus, et experimentum testatur. Proinde hi non gaudent Priuilegio nostrae Bullae, quae uult, ut qui promouentur, sint linguae Illyricae, et non eiusdem mixturae, quae a nobis Illyricis sine interprete (?) percipi nequeat.

Excluduntur igitur Carniolani.

Excluduntur 3-o illi, qui oriundi sunt ex patre Carniolano et matre non Illyrica, et qui neque linguam Illyricam, neque ipsam mixturam Carniolanam callent[3], qualis est D. Lucas[4] competitor. Bulla expresse uult, ut qui promouentur, sint linguae Illyricae homines, et tales eam ignorant. (?) Ergo excluduntur.

Excluduntur postremo etiam illi, qui essent origine Illyrici, sed extra patriam nati, si adsint competitores in patria nati linguam perfectius callentes, aetate, et meritis digniores. Et praesertim si sunt sacerdotes, aemulus autem ipsorum non sit sacerdos, sicut non est praefatus dominus Lucas[5].

Probatur assertum, quia qui extra patriam nascuntur, praesumuntur linguam non sufficienter callere, ut illi, qui eam in patria didicerunt. Quocirca tempore Jubileorum, uel alterius necessitatis non possunt tam commode supplere officium Poenitentiariorum. Secundo, quia qui legem intelligere uult, mentem legislatoris ante omnia spe-

---

[1] *Gottsche,* po njemačku. Uzporedi „*Cacceo*", kako je dvakrat u LXXVIII. izpravi u odgovoru III. svjedoka na VIII. pitanje; a u LXXIX., tu je pak: *Gochevia.*

[2] valja da: *Bohinska* Bela.

[3] po ovoj je on meči, nego po onoj: „excluduntur"; a još meči u svojem spisu pod LXXXIII, navlastito u 7 tački.

[4] Ivan Krstitelj otcu mu bijaše ime Luka.

[5] Mjeseca kolovoza 1652 tri svetojer. kanonici nebijahu svećenici.

tare debet. Legislator autem intendebat per erectionem praefati Capituli Nationi Illyricae gratiam facere, ipsam in deuotione erga Sedem Apostolicam excitare et confirmare, beneficia personis linguam callentibus et meritis conferre, et non intendebat promoueri nihil de natione meritos, aut mereri posentes *(sic)*, et postponi digniores multos, et contristari nationem. Sed si admittantur alienigenae ignari linguae, iuuenes non sacerdotes, et reiciantur sacerdotes nationales seniores, digniores, tunc nationi Illyricae gratia non fiet, neque ipsa in deuotione erga Sedem Apostolicam exercitabit[1], neque beneficia de natione benemerita[2] conferentur. Sed seniores et digniores reicientur, Natio contristabitur, sensim ex loci illius fruitione extrudetur. Et sic mens pientissimi funditoris prorsus euertetur, quod ne fiat, iustitia et Vestrarum Illustrissimarum Dominationum[3] gratia prohibebunt. Manfrono Judice d(eputa)to.

Pro Venerabili Congregatione Hospitalis Sancti Hieronymi Illyricorum de Urbe, contra R. D. Georgium Crisanium Croatam, die 5. februarij 1654[4]. De Sanctis Notarius etc

In mei etc. supradictus R. D. Georgius Crisanius filius quondam Gasparis de Croatia mihi cognitus etc med(iante iuramen)to tacto pectore more etc. recognouit et recognoscit retroscriptam eius manum litteras, et caractherem *(sic)* in presenti scriptura apposit et content. in forma etc., et sic tacto pectore more etc. iurauit etc super quibus etc.

Prepisano ondje l. 235—7, a na l. 135 na drugoj strani ista svjedočba skraćena.

LXXVI. 20. oktobra 1652. U Rimu. Križanić piše Svetojeronimskomu nadpopu.

Molto Illustre et Rdo. Sigr. mio Patrone Colmo.

Non potendo io trouar V. S. M. J. in casa, la supplico con la

---

[1] exercitabitur?

[2] benemeritis?

[3] misli svetojer. bratovštinu u kojoj on tada još nebijaše.

[4] Da Križanić ovoga nije tada napisao, nego nekoliko prije 18 februara 1652 godine, vidjeti je po tom, što je Pastrić tada spomenuo ovu njegovu svjedočbu, odbijajuć Kranjce (LXVIII); a i po samih njegovih riečih u 7-moj tački njegova odgovora pod LXXXVIII. A da je on tada jur bio u Rimu, to je očito, jer na 15 februara iste godine svetojeron. bratovština (najbrže Pastrić) po svojem pravdašu obznani na sudu, da je njega odabrala, da mladoga Jamšeka izkusi, umie li slovjenski: „Dicta die (15 februarij 1652). Pro Congregatione contra eundem int(imetur) qualiter D. (t. j. procurator) elegit in Peritum *Georgium Crisanium*, et reassumpsit causam“ . . . . „Die 15 feb. 1652. Vicesgerente. Intimetur Joa. Baptistae Jampsi, qualiter Instans elegit *Georgium Crisanium* peritum ad effectum de quo agitur“. . . u I-voj knjizi: „Informationi facti et iuris“ itd. na 2 i na 125 l. (No Jamšek nepristade na taj izpit. Rekoh, u *prvoj* knjizi, jer

presente cedola, a non palesar al Sig. Card(ina)le[1] quelle oppositioni fatte contra me, prima ch'io mostri a V. S. qualche cosa più di quello, che gia hò mostrato. Io son pronto alle mie proue chiare, et euidenti. Ma se il Sig. Car(dinale) risapesse quelle fintioni, mi potrebbono trattenere anche per un mese. Io ho fatto la Replica, se bisognara produrla. Ma credo che non ci occorrerà altro, che produr le mie proue. Con tanto umilmente bacio a V. S M. J. le mani. Roma adi 20. octobre 1652. Di V. S. M. J. et Rda. Prontiss(im)o et humi(li)ssimo ser(uito)re Gior. Crisanio.

Na listu: Al Molto Illustre et Rdo. Sig. mio Patrone Colmo. il Signor Arciprete di S. Gerolamo.

Matica u istoj knjizi priliepljena medju str. 44—45.

LXXVII. Izvana: 1654. R. p. d. Romana Canonicatus, pro R D. Jo. Baptista Jampsi, contra Congregationem Illyricam, quatuor articuli.

Articulos et positiones infrascriptas dat, facit, et producit procurator[2] Joannis Baptistae Lampsik *(sic)* Canonici Ecclesiae Collegiatae Sancti Hieronymi Illyricorum contra nationem Illyricam tanquam non legitimam contradictricem, sed turbatricem de facto, quos ad probandum admitti petit, et repetitis omnibus iuribus, ex quibus constare dixit de suo bono iure, citra tamen onus superfluae probationis nec se astringens probare uult et intendit

1-o. Qualiter ueritas fuit et est, quod ciuitas Lubiana, Laibachum sermone latino nuncupata, est metropolitana prouinciae Carniolae, quae prouincia connumeratur inter prouincias *Sclauonicas* et *Illyricas*. Nam *Sclauonia* constat ex prouincijs Stiriae, Croatiae, Carniolae, de qua agitur, Istriae, Dalmatiae, Bossinae, et irrigatur a duobus fluminibus circumcirca, nempe a flumine Saua et Draua, intra eorum limites est situata dicta prouincia Carniolae, et signanter illius metropolitana, et profertur Lubiana, seu Laibacum nuncupata. Et haec testes sciunt, quia sunt ex eadem regione Illyrica, et quia a tempore eorum ricordatus (sic) agnouerunt, et quia etiam ita ab omnibus Illyricis semper existimatum fuit, et quia etiam a versatibus *(sic)* in geographia, et a scriptoribus illius ita recensetur, recensitum et agnitum semper fuit et est apud habentes notitiam huiusmodi nationis. Et si aliter fuisset, testes sciuissent, et scirent per rationes ab ipsis iam assignatas, et latius recensendas. Et de his fuit et est publica vox et fama.

2-o. Qualiter veritas fuit et est, quod in eadem ciuitate Lubiana a tempore, de quo non est memoria in contrarium, semper viguit, et de praesenti viget idioma *Sclauonicum et Illyricum*, ita ut parum differat ab idiomate Dalmatiae, et diuersitas solum versatur circa

---

su dvie isto ovako prozvane, ter ono je *druga,* koju sam do sada spominjao, ne znajuć jošte za ovu. Na prvoj je A napisano, a na drugoj B.

[1] Štitnik Sacchetti, po svoj prilici.

[2] po imenu: Lesandar Saracinelli.

accidentalia, prcut est inter Neapolitanos, Januenses, et Mediolanenses. Et haec testes sciunt, quia sunt de eadem regione, et *(per)* alias rationes latius ab ipsis recensendas. Et de his fuit et est uox publica, et fama.

3-o. Qualiter veritas fuit et est, quod omnes prouinciales ex prouincia Carniolae semper in Congregatione Illyricorum Sancti Hieronymi Urbis recepti et habiti et admissi fuerunt tanquam *Sclauones et Illyrici* ex Illyrica natione. Et hoc obseruatum et practicatum fuit a tempore, de quo non est memoria in contrarium, et si aliter fuisset, sciuissent, prout uiderunt ita obseruari. Et de his est publica uox et fama.

4-o. Qualiter veritas fuit et est, quod Lucas[1] genitor articulantis a multis annis citra fuit admissus in congregationibus dictae nationis, in qua semper fuit, tanquam verus *Sclauonus et Illyricus* habitus, admissus, et receptus in votando, et alia fauendo prout fieri consueuerunt *(sic)* a ueris Confratribus Illyricis. Et haec testes sciunt, quia interfuerunt in dictis congregationibus[2], et ita uiderunt fuisse obseruatum absque ulla hesitatione et contradictione. Et de his est publica uox, et fama.

Nomina et cognomina testium:
Joannes Petrus Antonius Seghinus *(Sephinus?)*, Tergestinus,
Joannes Zuech[3], Aquilionensis *(= Aquilejensis)*,
Matthias Carbinairus (?) ex Lubiana[4],
Matthias Strosser ex Lubiana,
Joannes Striet Salsturgensis *(= Salsburgensis?)*,
Joannes Luin Aquilionensis,
Nicolaus Carnet Tergestinus,
Joannes Antonius Pellegrinus ex Triest,
Georgius Colenz ex Lubiana,
Joannes Steier ex Carschoue[5].

LXXVIII. **Da su Kranjci i Istrani, a donekle i Štajerci i Korušci, Slovjeni.**

1654 Illustrissimo et Reuerendissimo Domino Priolo[6]. Romana (t. j. causa) Canonicatus. Summarium quatuor testium in Curia examinatorum ad instantiam R. D. Joannis Baptistae Jampsi contra Congregationem Illyricam. Luccor. (?) q. Petri Buscaroli not(arius). 1654[7].

---

[1] na 19 nov. 1631 g.

[2] No samo tri, i to zadnji, bijahu u bratovštini.

[3] U LXXVIII izpr., spominje ga 3-ći svjedok, i još četvoricu ovih.

[4] ili ovaj ili ovaj drugi „Matija" bijaše iz Kranja, po LXXVIII izpr.

[5] A u LXXX. izpravi: *Carsco,* kako držim da je i pravo, t. j. Krško. A ova svjedočba je prepisana u istoj knjizi od 146 do 148 l.

[6] sudac („auditor") sv. Rote, rodom Mletčanin, komu su ove svjedočbe predane te godine na 15 maja, kako Pastrić kaže u svojoj drugoj obrani: . . . „in particulari Summario No. 1-o dato die 15 May 1654".

[7] I navrh i na dno prve strane napisana godina.

Summarium quatuor testium in Curia examinatorum in causa intitulata „Romana Canonicatus“, in Sacro Rotae auditorio introducta coram Illustrissimo et Reuerendissimo Patre Hieronymo Priolo inter dominum Joannem Baptistam Jampsium ex una et venerabilem Congregationem sancti Hieronymi nationis Illyricorum[1] de Urbe ex altera partibus vertente, qui testes medio eorum juramento, quod tactis etc primo juxta interrogatoria in actis data, et deinde super articulis dixerunt et deposuerunt prout infra, videlicet:

Primus testis juxta primum interrogatorium et recte respondet[2].

Juxta secundum interrogatorium: Respondit de nomine, cognomine, patre, et patria ut supra et: Io sono di Clamfort[3], metropoli della prouincia di Carintia, et non è nell' Italia ne nella Germania, et e compresa nella Panonia (?). Et io[4] habito nel palazzo del Signore Cardinale Colonna, che saranno da tre mesi in qua, et studio Teologia nel Collegio Romano. Et io mi ritrovo in Roma dalli dicidotto d' ottobre prossimo passato[5] in qua. Et io per il passato sono stato a Praga, et mi ci sono trattenuto da quatro anni, et per primo sono stato in casa mia in Clanfort; et io non sono ne ricco ne pouero, et io viuo a spese del Signore Theodoro Hostens[6], et io non sono mai stato prigione, ne inquisito, ne querelato, et io sono solito confessarmi e communicarmi spesso, et la Pasqua passata[7] mi confessai in Praga nella chiesa del saluatore, et ui erano presenti molte persone che non mi raccordo.

Juxta tertium interrogatorium: Respondit: Io sono uenuto ad essaminarmi ricercato da mastro Luca, che il suo cognome non lo so[8], et habita uicino Campidoglio, et è calzolaro, et venne da me quattordici giorni incirca nel palazzo del signore cardinale Colonna, et mi disse, che uerteua una lite nella quale haueua bisogno di monstrare se esso fusse *Schiauone,* et se io poteuo sopra dicio testificare. Et io gli risposi, che molto uolentieri hauerei detto quello che sopra di ciò hauerei saputo. Et io non sono stato ricercato altre uolte, et non mi pare che ui fosse presente alcuno, et io ho uisto l' articoli, sopra li quali mi doueuo essaminare, che mi sono stati monstrati dal Procuratore, che non so come si chiama, ma è uicino alla piazza de Sancti Apostoli, et mi disse, se io poteuo dire qualche cosa sopra quelli. Et io gli risposi, che hauerei detto quello che hauessi saputo. Et a me non è stato parlato da altri di questa

---

[1] Ali ovi svjedoci vazda *slovjenskim* zovu ovaj zavod.

[2] No toga odgovora ovdje ne ima, pak ovomu svjedoku ne znam za ime. A da je bio rodom iz Celovca, to ćemo do časa vidjeti, kako i da se je tada u Rimu učio bogoslovju.

[3] Klagenfurt, Celovac.

[4] Vidjeti je, da je po njemačku mislio.

[5] t. j. 1653 g.

[6] „Hostein“, u četvrtom odgovoru trećega svjedoka.

[7] Tako ovo je svjedočio prije uskrsa 1654.

[8] t. j. Jamšić, ili Jamšek.

causa, ne meno sono stato instrutto di quello deuo deporre. Et detto mastro Luca mi disse, che in questa causa si doueuano essaminare altri testimonij, et io non so chi siano, eccetto che hauendomi detto mastro Luca sudetto, che si doueua essaminare un soldato che stà a Termini[1], et alla descritione che mi fece ne uenni in cognitione, essendo che per prima era mio cognoscente[2]; non gli ho però mai discorso di questo negotio.

Juxta quartum interrogatorium: Respondit: Io cognosco il figliolo di mastro Luca, che è quel giouane, che e stato qui poco fà, et saranno da sei giorni che l' ho cognosciuto quello giouane, et lo cominciai a cognoscere con l' occasione, che io fui a casa di detto maestro Luca, et saranno da due mesi e più che io cognosco detto maestro Luca, et lo conobbi con occasione, che il detto signore Theodoro mio padrone mi mando da detto maestro Luca a chiamarlo, et a fargli accomodare le scarpe. Et io non sono creditore, ne debitore, ne parente, ne meno sono suo intrinseco, ne commensale, ne con detto suo figliolo ho interesse alcuno. Et sò che la controuersia di questa causa per quanto mi ha detto maestro Luca consiste, se la citta di Lubiana sia nella prouincia di *Schiauonia*. Et io di questa causa non ho inteso ne discorso cos' alcuna.

Juxta quintum interrogatorium: Respondit: Io so che accio che uno possa ottenere un Canonicato nella Chiesa di S. Girolamo de *Schiauoni* di Roma si ricercha che uno sia *Schiauone*. Se poi si ricercha che sia nato in *Schiauonia,* o che basti che uenghi de *Schiauoni*, io non ne so niente. Et io non sò se debbia hauere altra qualità, et io non posso dire se la mia città di Clamfort sij nella prouincia di *Schiauonia,* non sapendolo, subdens ex se, dico bene a Vossignoria, che nella chiesa principale del mio paese, chiamata San Spirito, si predica in *Schiauone.*

Interrogatus ex officio per dominum interpretem, an praedicetur in dicta ciuitate Clamfort, ex quo in illa reperiantur plures de prouincia Illyrica[3], et ut dicitur de *Schiauonia,* non autem quod sit in prouincia Illyrica, et ut dicitur di *Schiauonia.* Respondit: Nella mia patria massime nelli luoghi conuicini ci sono de *Schiauoni* assai che non sanno parlare d' altro linguagio. Se poi la predica si facci per questo rispetto, io non lo sò Et prosequendo dictum interrogatorium: Io non so se del mio paese ui sia stato alcuno il quale sia stato Canonico, overo habbia preteso di essere Canonico nella detta Chiesa di San Girolamo de *Schiauoni* di Roma, ne meno è stato tra noi altri di quelle bande ciò discorso. Et io non so da chi sia stata eretta detta chiesa, ne di che tempo, ne a fauore di quali persone, et di quale natione. Ho però inteso qui in Roma che

---

[1] U Rimu mjesto gdje bijahu cara Dukljanina *thermae* = toplice.

[2] U trećem odgovoru za desetim zove ga Matijom; a to držim da je treći svjedok koji bijaše iz Kranja.

[3] Ali tako zvane pokrajine tada nebijaše nigdjer na svietu!

la chiesa è sotto la deuotione di San Gerolimo e per la natione *schiauona.*

Juxta sextum interrogatorium: Respondit: Io ho letto alle uolte qualche libro che tratta di geographia, et l' hauere peritia della geographia consiste in sapere in che parte del mondo sij una prouincia; che citta e luoghi la prouincia comprenda, di che lingua sia; sotto che dominio sia, o sia stato; e non credo secondo il mio parere che consista in altro. Et io non ho studiato geographia ex professo, mi sono però dilettatto di geographia, et io hauerrò letto dui l bri di geographia, che trattano di questa materia, che non so il nome dell' Autori principali che descriuono tutto il mondo. Et sono pochi mesi che io l' ho letti. Et io non sono perito nella geographia, et io circa qualche luogo posso errare; circa questo però del quale si tratta, dirrò quello che sò, et io tengo a memoria quello che ho letto in detti libri. Et io in detti libri ho letto solamente circa la Carenthia per uedere in che parte sia compresa la mia patria, et che gente fossero.

Juxta septimum interrogatorium: Respondit: Io non ho cognitione ne peritia della geographia descritta da Claudio Tholomeo, Michele Villanouano, Gioseffe Molesio, Pietro Bertio, Gesardo Mercatorio, Jodoco Undeco, Giouanni e Guglielmo Bleue, Filippo Cluuerio, Giouanni Antonio Magino, et delli altre che hanno seguitato il Tholomeo, et in che parte li detti authori habbino descritta la prouincia di *Schiauonia,* che confini gl' habbino assegnati, in che Tauola habbino descretto Lubiana, ouero Labachum città della Carniola, io non sò niente, perche non ho letto li detti autori.

Juxta octauum interrogatorium: Respondit: Il mio paese non è Illyrico; io non ci sono mai stato, et non so se l' Illyrico confini con l' Italia; et io non sò che l' Italia si diuida dall' Illyrico da fiume alcuno. Et propterea non fuit ulterius interrogatus, et prosequendo dixit: Et io non sò quale sia la prima città dell' Illirico, ne i confini d' Italia uerso l' oriente. Et io ho inteso dire che la prouincia di Stiria è della Panonia Inferiore; ma la prouincia di Carniola et Istria ho inteso dire che siano della prouincia di *Schiauonia;* et l' ho inteso dire in Praga, mentre io stauo in detto luogo a studio, da diuersi che io non mi raccordo i nomi. La Stiria confina verso Oriente con la Carniola (?), verso mezzogiorno con la Crouatia, et uerso occidente con l' Austria (?), et uerso settentrione con la Carinthia (?). Et io so li detti confini perche li ho passati da due bande, cioè dalla banda di Carinthia, et Austria, e che fossero li confini mi fu detto da quelli che ueniuano con me, che io non mi raccordo chi fossero; et che confini con la Crouatia, lo sò perche ci è un fiume, che si chiama Mura. Et io pur so che detto fiume sia il confine tra la Stiria et Crouatia, verso mezzo giorno; et che confine con la Carniola, lo sò perche me l' ho detto mio fratello che andò alla città di Lubiana, et me lo disse con occasione, che gli domandai doue era stato nella Carniola, et nella città di Lubiana. Et la Carniola ho inteso che confini da una banda con

Foro Julij, e ui sonno due città, Trieste et Goricia. Et mi pare, che questo confine sia da settentrione (!). Et che questo sia confine della Carniola da detta banda, l' ho inteso da mio fratello, et non lo sò per altra raggione. Et con chi confini la Carniola da Oriente, io non lo sò, ma mi pare, che confini con la Stiria (?), et l' ultima città sia Zila; io però non lo sò di certo Et da occidente con chi confini l' Istria, io non ne so niente. Et io sono stato in Stiria et Carintia, et sono stato in Gratz metropoli della Stiria, et ci stetti da due anni et due mesi del mille sei cento quaranta otto, et mille sei cento quaranta noue. Et io, mentre mi trattenni, in Instria[1], sempre stetti in Gratz. E ben uero che di passaggio sono stato in Vudemburgo[2], et sono stato anco nella città di Loeiben[3], et sono stato anche in Marburgo, et sono stato anche in altri luoghi per passaggio. Et nella Carinthia sono stato a Frisa[4], Vuelchmort *(sic)*, et altri luoghi per passaggio. Et nella Carniola et Istria io non ui sono stato mai. Et per Stiria et Carinthia io ui sarro stato da quattro o cinque uolte per passaggio. Del resto io non ne ho altra prattica. Et poteuo hauere sedici anni quando passai le prime uolte per detti luoghi di Stiria, et Carinthia. Et la Stiria et Carinthia sono luoghi montuosi. Et per Carinthia passa un fiume, che si chiama Draua. Et io non so che ui siano altri fiumi. Et nella Stiria io non ho inteso altra lingua che la germanica, et nella Carniola io ho inteso parlare *schiauone*. Et se in tutta la Carniola si parli *schiauone*, io non lo sò. Et nella Istria per quanto ho inteso da un giouane mio paesano, che non mi ricordo il nome, che era stato in Istria, mi disse che si parlaua *schiauone*. Et io non lo sò per altra causa. Et io non ho letto niun authore, il quale descriua in che prouincia siano la Stiria, Carniola, et Istria; ho letto bene, come ho detto, questa matteria un authore per uedere che cosa diceua della Carniola, et de costumi di quella gente.

Juxta nonum interrogatorium: Respondit: Io non ho letto alcuno authore, il quale comprenda alcune di dette prouincie, o paesi che uogliamo dire, cioè Stiria, Carniola, et Istria, nelle prouincia di Germania, ouero Italia. Et io non so che ui sia alcuno authore, il quale dica che la Stiria, Carniola, et Istria siano paesi della prouincia Illirica. Et detti paesi, cioè Carniola et Istria non so che habbino hauuto mai altro nome; Stiria però ho inteso da miei condiscepoli, che anticamente si chiamaua Panonia. Et io non so che ui siano persone prattiche, le quali dichino che la Stiria, Carniola, et Istriano siano prouincie o paesi della prouincia Illyrica; ma puo essere, che ue ne siano; io però non ne ho parlato con alcuno.

Juxta decimum interrogatorium: Respondit: Io ho inteso dire che San Girolamo sia stato *Schiauone* di Dalmatia. Et io non so i confini della prouincia Illirica. Io non so che prouincia si compren-

[1] Stiria.
[2] Judenburg.
[3] Leoben, Ljubno.
[4] Friesach, Brezovje.

dono *(sic)*, et si comprendessero sotto questo nome dell' Illirico. Dico bene, che quando questo nome di Illirico s' intenda per tutta la prouincia di *Schiauonia*, dico hauer inteso dire che la prouincia di *Schiauonia* comprende la Crouatia, Dalmacia, Istria, et Carniola. Et mi pare di hauer inteso dire ancora, che anticamente comprendesse la Bosna argentina, et l' ho inteso dire in diuersi discorsi come accade; ma de quali persone et con che occasione, io non me ne raccordo.

Interrogatus per dominum interpretem ex officio: An sub isto nomine Illyrici, seu prouinciae Illyricae intelligatur tota prouincia, ut dicitur di *Schiauonia*, et prout compraehendit Stiriam, Croatiam, Dalmatiam, Carniolam, Istriam, et Bosnam Argentinam, siue aliqua eius pars; quae sint confinia istius partis, et quomodo ipse testis sciat? Respondit: Io sempre ho inteso dire, che sotto questo nome de Illirico si comprende tutta la prouincia di Schiauonia, et che sia il medemo dire Illirico, prouincia Illyrica, et *Schiauonia*. Et non lo so per altra raggione, senon per hauerlo inteso dire. E quali siano li confini di tutta la *Schiauonia*, io non lo sò.

Interrogatus per eumdem dominum interpretem ex officio: quomodo ipse testis intelligat uerbum istud Illyricum siue prouinciam Illyricam, an pro tota prouincia *Sclauoniae*, et prout comprehendit Dalmatiam, Croatiam, Carniolam, Istriam, et Bosnam Argentinam? Respondit: Io intendo per questa parola Illyricum siue prouincia Illyrica per tutta la *Schiauonia*, et conforme comprende la Croatia, Istria, et Bosna Argentina, e doue si parla in lingua *schiauona*.

Interrogatus per eumdem dominum interpretem: An ipse testis sciat in omnibus dictis locis, nempe Croatia, Dalmatia, Istria, Ca*(r)*gniola, et Bosna Argentina loqui sermone *schiauonico*, et an omnes de dictis prouincijs siue locis utantur *eodem* idiomate, et quomodo ipse testis hoc sciat. Respondit: Io so che in tutti li luoghi sudetti si parla *schiauone*, et hanno la medesima lingua. Se poi si parli in tutte le città e terre delli medesimi luoghi et prouincie, io non lo so. Et io so che in tutte le sudette prouincie si parla *schiauone*, perche ho parlato con uno della Bosna Argentina, che non mi souuiene il nome ne il cognome, con occasione, che staua a studio con me in Ferdinandeo di Gratz, et parlaua *schiauone;* et che fosse della Bosna Argentina lo so perche l' ho uisto stampato quando si adottorò; ma di che luogo preciso della Bosna, io non me ne raccordo. Ho parlato anco con un Dalmatino, il nome del quale io non me ne raccordo; mi raccordo bene del cognome, che è Dobrilouiz[1], quale parlaua *schiauone*, nel medemo modo che parlaua quello della Bosna; et di che luogo fosse della Dalmatia, io non me ne raccordo. Ho parlato inoltre con uno della Croatia, che non mi raccordo il nome, il cognome però e Leua Ciccia[2], e da che luogo

[1] Dobrilović, toga pridjevka je sada u Rabu. A u odgovoru na 13-to pitanje: Dovrilović; ali držim da krivo.

[2] Levačić ?

fosse della Croatia, io non lo sò, et parlaua *schiauone*. Et che fosse della Croatia, io l' ho uisto stampato con altri quando fu promosso al dottorato. Ho parlato parimente con uno della Carniola qui in Roma chiamato Matthia[1], quale è soldato a Termini, et parlaua *schiauone*. Et che sia della Carniola, me l' ha detto lui medesimo, et non mi ha detto di che luogo sia, perche non gli l' ho domandato.

Interrogatus per eumdem dominum interpretem ex officio, an ipse testis sit peritus linguae *schiauonicae* ita, ut possit deponere, praedictos locutos esse *sclauonico* sermone? Respondit: Io non sono schiauone, ne mene sono prattico di quella lingua; ma però intendo qualche poco il parlare, et la distinguo bene dall' altre lingue confinanti, come a dire dalla pollacha, et Bohema.

Et prosequendo decimum interrogatorium, respondit: Io non so che le sudette prouincie, Croatia, Istria, Carniola, Dalmatia, et Bosna Argentina habbino hauuto mai altro nome che questi, et se dall' authori tanto antichi quanto moderni vengino chiamati con altri nomi, io non lo so. Io non so se antichamente si comprendessero altre prouincie delle sudette sotto la prouincia di *Schiauonia*, hauendo inteso dire solamente, come ho detto di sopra, che comprenda le sudette prouincie, Istria, Carniola, Dalmatia, Croatia, et Bosna Argentina, et ciò per hauerlo inteso dire come ho detto, non lo so per altra raggione.

Juxta decimum primum interrogatorium respondit: Io so che ci sono alcuni, i quali tengono, che la Carniola sia prouincia Illirica, et ui è il Padre Chierchen[2] Jesuita, et non so che ui sia altro. Et io non ho parlato con il Padre Chierchen, et io so che il Padre Chierchen tiene cosi, perche ho uisto una scrittura, nella quale si dice, che esso Padre asserisce essere la Carniola una parte della prouincia Illirica; ma se poi detta scrittura sia mano di detto Padre, io non lo so, et da chi mi sia stata monstrata detta scrittura, io non me ne raccordo. Et mi è stata monstrata in Roma nel palazzo doue io sto, et se bene mi raccordo, è stata portata da mastro Luca al mio padrone acciola vedesse. Et io detta scrittura l' ho ritenuta appresso di me da un hora. Et io non mi raccordo da quanti giorni sijno che io habbi in mano detta scrittura. Et io non ho discorso mai con il mio padrone di questa causa. Et io non so *(di)* che luogo sia il sudetto Padre Chierchen. Io so che è publica uoce e fama, et publica uoce e fama intendo quello che si dice communemente da tutti, et io non so che si ricerchi altri requisiti per la publica uoce et fama, se non che si dichi da più della magior parte, et non ui siano alcuni che dichino publicamente il contrario.

Juxta decimum secundum interrogatorium respondit: Io non so scriuere, ne parlare *schiauone*. Et propterea non fuit ulterius inter-

[1] treći svjedok.
[2] LXVII pril.

rogatus. Et prosequendo: Io non sono mai stato nella città di Lubiana, et la città di Lubiana non so con quali città (!) et luoghi confini; dico bene, che nella Carniola, et Lubiana è lontano da Clamfort mia patria, che sta nella prouincia di Carinthia, dodici miglia todeschi. Et io non so niuna altra città della prouincia di Carniola; so pero de luoghi della detta prouincia, che non so se siano città, terre o castelli, come Clamburgo[1], Piscia Floch[2], Obre Labo[3], et non so altri luoghi Et io non sono stato in niuno di questi luoghi, perche ho detto non essero mai stato in detta prouincia di Carniola, e donde sia uenuta questa denominatione di Carniola, io non le so. Et la città di Lubiana è sotto il dominio dell' Imperatore, quale manda un Capitanio che si chiama il Capitanio di prouincia, la quale gouerna. Et in Stiria ue n' è altro, et in Carinthia un altro. Et come si usi nell' altre prouincie, io non lo so, fuorche in Croatia et Ungheria, che ci è un Vice Re, che lo so per hauerlo inteso dire da quelli di quel paese miei condescepoli che ho detto di sopra. In Lubiana si parla *schiauone* da tutti del paese. Io lo so, percho mio fratello, che è stato in Lubiana, me l' ha detto, quale sarrà stato in Lubiana per un anno e mezzo ad essercitare la pittura[4]. Et in detta città di Lubiana non ci è altra lingua che la *schiauona,* che sij commune a tutti, che cosi parimente mi disse mio fratello. Et so che ci sono alcuni in Lubiana che parlano tedesco[5], che non so chi siano, et parimente me l' ha detto mio fratello. Et (?) se in che lingua si faccino le scritture tanto publiche quanto priuate, io non lo so. Et le prediche si fanno in lingua *schiauona,* perche, se si fanno anco nel mio paese, molto maggiormente si faranno in Lubiana. Subdens ex se: Et io ho studiato nel Ferdinandeo con tre della prouincia della Carniola, li quali predicano[6] nel Ferdinandeo per essercitio in lingua *schiauona,* poi hebbero beneficij curati in Carniola. Et io so, per che sendo partiti dal Ferdinandeo, dissero che nella loro patria haueuano auuti beneficij curati. Et non sapeuano altro parlare che *schiauone.*

Interrogatus ex officio per dominum interpretem, de quo loco Carniolae essent dicti tres, quia una cum ipso studuerunt; et per quantum temporis spatium insimul studuerint; quomodo uocentur; et cur praedicarent idiomate *schalonico (sic),* et si (?) forsan accederet *(audierit?),* ex quo in Ferdinandeo et ciuitate Gratz uiget etiam idioma *schiauonicum?* Respondit: Io non mi raccordo da che luogo fossero quelli tre da me detti di sopra, ne meno mi raccordo de loro nomi. Et con me haueranno studiato due anni incirca,

---

[1] Krainburg.

[2] Bischof — Lack.

[3] Oberlaibach.

[4] ali ova nije očita.

[5] manje nego talijanski n. p. u Zadru.

[6] predicavano?

cioè del mille sei cento quaranta otto, et mille sei cento quaranta noue. Et predicauano *schiauone* in refettorio per essercitio, accio tornando al paese sapessero predicare nella lingua loro, et non gli sia difficile il predicare Et nella città di Gratz et nel Ferdinandeo non ui sono altri che uenghino da Carniola che parlino *schiauone.*

Interrogatus ex officio per eumdem dominum interpretem: An in ciuitate Clamfurtij vigeat idioma *sclauonicum,* et in locis eidem ciuitati finitissimi *(sic! finitimis);* quae sint eadem loca; quot milliaria distent a dicta ciuitate Clamfurtij?

Respondit: Nel mio paese ci è la lingua *schiauona*, et si parla ancho *schiauone* in tutti l' altri luogni uicino alla città, et in particolare sono stato in una villa chiamata Vuaitentorf, che sarrà lontana dalla mia città un miglio italiano, doue si parla *schiauone.* Sono stato anche a san Giorgio, lontano dal mio paese un miglio et meno italiano, doue si parla *schiauone.* Et da una banda uerso la Stiria, doue io sono stato per quatro miglia tedeschi, che faranno venti italiane, et si parla *Schiauone.* Et dall' altre bande non so se si parla *schiauone,* perchè io non ci sono stato.

Interrogatus per eumdem dominum interpretem: An omnia loca praedicta posita circa ciuitatem Clamfurti sint in prouincia Carinthiae, et per quot milliaria extendatur territorium C(*l*)amfurti? Respondit: Tutti i sudetti luoghi sono nella prouincia di Carinthia, et da alcune bande il territorio di C(*l*)amfurt si stende per quatro miglia di Italia al più.

Interrogatus per eumdem dominum interpretem, quot ciuitates compraehendantur prouincia praedicta; quibus finibus terminetur; et quomodo praedicta sciat. Respondit: Nella prouincia di Carinthia, ui è Clamfort, mia patria, la città di San Vito, la città di Fribacho, la città di Vuelchamarch, Vuolspergh, la città di Vilach, che non ne so altro. Et io sono stato in tutte le sudette città. Et io non posso dire doue sia compresa la prouincia di Carinthia, se nella Panonia Inferiore, ouero nella *Schiauonia,* perche non lo so.

Et prosequendo dictum interrogatorium, respondit: La prouincia di Carinthia confina dall' oriente con la Stiria e da mezzo giorno non so con chi confini, da settentrione confina con la Carniola (!), et da occidente con il Foro Giulio.

Interrogatus ex offiicio per dominum interpretem: An Stiria, quam dixit ipse testis, essere (?) in Prouincia, sit in Panonia Inferiori, uel Superiori? Respondit: Mi pare che la Stiria sij parte nella Pannonia Inferiore, et parte nella Superiore.

Et prosequendo supradictum decimum secundum interrogatorium, respondit: Li negotij da quelli che non sanno altra lingua che *schiauona,* credo che si trattino in lingua *schiauona;* da quelli però che sanno altra lingua, puol essere, che si tratino et concludino in altra lingua della *schiauona.* Io però non so dire altro circa quello, perche io non sono mai stato in Lubiana, ne ho uisto trattare o negociare cos' alcuna.

Juxta decimum tertium interrogatorium, respondit: Io non so

tutti li luoghi nei quali si parla et si e diffusso il parlare *schiauone,* et quelli che ho saputo l' ho detto di sopra. Et che differenza sij tra il parlare de Da(*l*)matini da quello che si usa in Carniola, io non lo so, perche non intendo ne l' una ne l' altra lingua; ne meno so la differenza, che è tra il parlare che si usa in Lubiana et quello che si usa in Dalmatia; dico bene che tra di loro si intendeuauo, et era un Dalmatino et uno della Carniola, che il Dalmatino si chiamaua Dourilouitz, come ho detto di sopra, et dell' altro non mi raccordo ne nome ne cognome. Et l' ho inteso parlare a Gratz, et non lo so per altra raggione

Juxta decimum quartum interrogatorium, respondit: Io non sono informato per niente della Congregatione di san Geronimo de *Schiauoni* di Roma, se non come ho detto di sopra. Et propterea non fuit ulterius interrogatus.

Juxta decimum quintum interrogatorium, respondit: Io non so di che prouincie siano le città di Triestè, Gradisca, Carmons (sic), et di San Giouanni de Douino[1]; ho bene inteso dire da miei condescepoli, i nomi de quali non mi souuengono, che Trieste et Gradischa siano nel Foro Giulio (?), et non so altro circa questo particolare. Et io non so del sito et confini delle dette città, ne in che prouincia siano, se non come ho detto di sopra. In reliquis negatiue in omnibus.

Juxta decimum sextum interrogatorium, respondit: Io non so che i Confrati che si riceuano nella Congregatione di San Gerolamo, si notino in alcun libro, ne meno so che sia stato riceuuto alcuno in detta Congregatione da Trieste, Gradisca, Cormons, et San Giouanni de Douino, ne anche so se auanti questa lite, ouero in altro tempo si riceuessero nella Congregatione sudetta confrati quali fossero della Stiria, Istria, Carniola, (e) de Foro Giulio. È ben uero però quanto mi ha detto maestro Luca, quale è della città di Lubiana, per quello che parimente esso mi ha detto, è stato riceuuto nella Congregatione sudetta, et circa ciò non posso dire altro che quanto ho detto di sopra. Et propterea reliqua contenta in interrogatorio fuerunt omnia.

Juxta decimum septimum interrogatorium, respondit: Io non so chi sia il Prottetore della Congregatione sudetta, ne se sia stato fatto decreto, nel quale si prescriuano le qualità che deuono hauere quelli che uogliono entrare et essere riceuuti in detta Congregatione, se non come ho detto di sopra. Et propterea reliqua fuerunt omissa de voluntate domini interpretis.

Deinde deuentum fuit ad Articulos.

Super primo Articulo dixit: È la uerità, come ho detto di sopra nell' interrogatorij, che la città di Lubiana è la metropoli della prouincia della Carniola, la quale, come ho inteso dire, si communemente[2], et è nella *Schiauonia,* essendoui anche nella *Schiauonia*

---

[1] Dovin i Dovin po našu, a po tal. Duino.

[2] pogrješno, na mjesto: *connumera,* sudeć po tom što je drugi svjedok na isto odgovorio.

compresa la Croatia, l' Istria, Dalmatia, et Bosna. Et questo io lo so per le raggioni da me dette di sopra nell' interrogatorij.

Super secundo articulo dixit: È la uerità, per quanto ho inteso dire, che nella *(nelle ?)* città di Carniola si parla ordinariamente et dalla maggior parte in lingua *Schiauona,* per le raggioni da me dette e conforme ho deposto nell' interrogatorij.

Super tertio articulo[1] dixit; nescire.

Super quarto articulo[2] dixit: tantum scire quantum supra deposuit in interrogatorijs, ad que se refert.

Super ultimo: generalis est. In causa scientiae etc.

Secundus testis[3]. Juxta primum interrogatorium fuit monitus de nomine, cognomine, et patria, ut supra. Io sono della città di Lubiana, et habito uicino alla Minerua sotto Santa Chiara, et l' essercitio mio e di calzolaro, et sono padrone di bottegha, et io sono puouero huomo, et non ho altro che la mia bottega, et campo cosi giornalmente come Iddio lo sa; et sono in Roma da quaranta anni in qua, et io non mi sono mai partito da Roma da che ci uenni, solo che sono stato alla Madonna di Loreto per mia diuotione. Et io sono stato due uolte in prigione, in Torre di Nona una uolta per la festa (?), et un altra per hauer fatto sigurtà che bisognò pagarla Del resto non sono stato più prigione, ne inquisito, ne processato. Et io sono solito confessarmi et communicarmi in Sant' Eustachio mia parrochia Et io per il tempo che sono stato in Roma ho habbitato in San Luigi, e nella casa doue sto al presente.

Juxta tertium interrogatorium, respondit: Io sono uenuto ad essaminarmi, chiamato da un fratello della nostra Congregatione di S. Geronimo de *Schiauoni* di Roma, quale si chiama maestro Luca Jamplik *(sic),* et me ricerco la settimana passata, che non mi raccordo il giorno, in casa mia, et mi disse, se mi uoleuo essaminare per uerita: Se doue fosse la prouincia di *Schiauonia,* et se doue confinasse. Et non mi disse altro. Et io gli risposi, che per la uerità mi sarrei essaminato, et hauerei detto quello che hauerei saputo. Et non ci era presente altro, et a me non sono stati monstrati ne articoli, ne materie sopra le quali mi deuo essaminare, ne sono stato instrutto di quello che deuo deporre. Et ho inteso dire da detto maestro Luca, che si deuono essaminare altri testimonij in questa causa, et ne cognosco alcuni, cioè Giouan Antonio Pelegrini[4], collararo in piazza Farnese, Giouanni Stayer, orologiaro alla Chiesa Nuoua, et un soldato, che lo cognosco di uista. E che

[1] Tu su, sudeć po odgovoru drugoga i četvrtoga svjedoka, pitali: da jesu li prije prijimali Kranjce u svetojeronimsku bratovštinu.

[2] da je li stari Jamšić u toj bratovštini.

[3] To bijaše Juraj Kolenčić, ili Golic (i ovako i onako ga pišu), rodom Ljubljanac, postolar, ter brat u sv. Jeronimu od 1 marta 1617 godine.

[4] Ovdje četvrti (zadnji) svjedok.

si deuino essaminare me l' ha detto maestro Luca. Et di questa causa ne ho discorso con li sudetti Giouanni Antonio Pelegrini et Giouanni Staier, et con altri fratelli della Congregatione, et si è discorso che la nostra prouincia è nella *Schiauonia,* et che era quaranta anni che sono della Congregatione[1]. Et loro dicono l' istesso che diceuo io, et che la nostra lingua è uera *Schiauona.* Et questi discorsi sono stati più et più uolte, et in particolare è stato quando siamo andati alla Congregatione. Et Giouan Antonio Pelegrini credo che sia da Goritia o Trieste. Et io non so la prouincia ne il luogo d' onde sia detto Giouanni Stayer, hauendo mi detto che è di un loco di Zila, et io non so in che prouincia sia della *Schiauonia* detta città di Zila; ma è nella *Schiauonia,* et noi altri la chiamamo „Sauina" perche è uicino ad un fiume chiamato Saua. Et io so che detta città di Zila è nella *Schiauonia,* et ho inteso che si parli *schiauone,* et non lo so per altra raggione. Et io non sono informato di quello che sono per deporre l' altri testimonij in questa causa.

Juxta quartum interrogatorium, respondit: Io cognosco le parti che litigano, cioè mastro Luca da una banda, et Don Girolamo, che non mi raccordo il cognome[2], ma è essattore della nostra Congregatione. Et io non so che litigano altri, et io cognosco mastro Luca da venti anni in quà, et lo cominciai a cognoscere da che venne in Roma, et perche anco è della mia professione, cioè essercitio[3]. Et io non sono parente in grado alcuno di detto maestro Luca, ne domestico, ne familiare, ma amico come di tutti l' altri, et è mio paesano. Et tra noi non ci è interesse di dare, ne di hauere, ne di altro. Et io non so altro se non che Don Girolamo sudetto uuol cacciare noi altri, che semo soggetti all' Imperatore, dalle Congregatione con tutto che siamo nella uera *Schiauonia.* Et di questo se ne è trattato, come ho detto di sopra.

Juxta quintum interrogatorium, respondit: Io non sono informato che qualità debba hauere uno che uoglia ottenere un Canonicato nella Chiesa di San Gerolimo de *Schiauoni* di Roma. Et fu fatta Collegiata, per quanto ho inteso dire, da Papa Sisto quinto, et io non so il tempo, et fu fatta a fauore della natione de *Schiauonia* sotto il titolo di San Girolamo de *Schiauoni* Et credo che detto Santo fosse di Croatia[4], per quanto ho inteso dire, quale è Capo di *Schiauonia.*

Juxta sextum interrogatorium, respondit: Io non so che cosa uoglia dire hauere prattica della geographia, et io non ho letto, ne inteso leggere i libri, che trattano di geografia. Et propterea non fuit ulterius interrogatus.

---

1 ne 40, nego 37 godina.
2 t. j. Pastrić.
3 t. j. postolar.
4 I četvrti svjedok isto tvrdi.

Juxta septimum interrogatorium. Fuit omissum de uoluntate domini interpretis.

Juxta octauum interrogatorium. Respondit: Io so che la parola Illirico uuol dire *Schiauone.* Et la prouincia di *Schiauonia* confina con l' Italia, et credo che Trieste sia il suo confine, cioè un luogo uicino Trieste una giornata chiamato Fiume *(sic).* Et io in detto luogo chiamato Fiume, che non so se sia castello o terra, non ci sono mai stato. Et io so che il detto luogo è confine verso Italia (?); l' ho inteso dire da diuerse persone, che non mi ricordo d' alcuna. Et la prima città che si troua uerso Italia è Trieste, et confina detta città con il mare Adriatico. Et io non so in che prouincia l' Authori mettono la Stiria, la Carniola, et l' Istria. Et io non so che confini assegnino l' authori alla Stiria, Carniola, et Istria. Dico bene, che i confini delle sudette tre prouincie io no li so, ma che sono nella *Schiauonia,* e lo so che sono nella *Schiauonia,* perche sono nato di là, e mio padre non sapeua altra lingua che la *Schiauona,* et per hauerlo inteso dire da altri, che non mi raccordo da chi, et ne hauemo discorso più uolte tra noi di Congregatione, e perche non intrano in Congregatione le genti se non sono ueramente *Schiauoni,* et se non sanno la lingua. E che si ricerchi che uno sia *schiauone* ò[1] sappi la lingua per entrare in Congregatione, io lo so per essere fratello. Et che siano dette tre prouincie nella *Schiauonia* non lo so per altre ragioni che per le sudette. Et io sono stato per passaggio nella Stiria; et nella Carniola sono stato in più luoghi, sono stato in Cranio per passaggio, e sono stato per passagio anco a Triffigi, et sono stato in Clamfort

Interrogatus per dominum interpretem ex officio: An ciuitas Clamfurti sit in prouincia Carniola, siue in alia, et in qua, et an in ciuitate Clamfurti vigeat lingua siue idioma *schiauonicum* eodem modo quo uiget in ciuitate Lubania[2], per quantum temporis spatium ipse commoratus fuerit in ciuitate Clamfurti. Respondit: La città di Clanfort *(sic)* e nella prouincia della Stiria *(sic),* e confina con i Tedeschi, et sta di la dal Fiume Draua in modo che puol essere *(e)* sclusa dalla *Schiauonia.* Et in detta città di Clamfort' si parla tedescho e *schiauone.* E so che si parla cos perche ci sono passato una volta o dui, et non mi ci sono trattenuto niente, ma solamente passato. Et che si parli tedescho e *Schiauone* non lo so per altra raggione.

Interrogatus ex officio per eumdem dominum interpretem: An circa ciuitatem Clamfurti adsint loca sub regimine eiusdem ciuitatis, in quibus vigeat tantum idioma *schlauonicum,* et quae sint loca praedicta? Respondit: Come ho detto nella città di Clamfort si parla tedescho et *schiauone;* dalli luoghi però dalla banda verso Carniola in tutti si parla *schiauone,* et da quelli della banda di la si parla tedescho. Et i luoghi della banda di quà non me ne rac-

---

[1] možda: *e?*

[2] krivo, nam.: Lubiana.

cordo, perche ui sono stato di passaggio, et ero piccolo quando ui passai. Et io non mi raccordo se uicino Clamfort di la dal fiume ui siano luoghi nelli quali si parli solamente *schiavone*.

Interrogatus per eumdem dominum interpretem: an ipse sciat siue dici audiuerit adesse in ciuitate Clamfurti concionatorem pro illis, qui intelligerent tantum idioma *sclauonicum;* in qua ecclesia? Respondit: In Clamfort si predica in lingua *Schiauona,* et lingua tedescha. Et lo so per hauerlo inteso dire per esserne stato discorso tra noi altri qui in Roma et in paese. Et io non so se uì sia il predicatore particolare, quale predichi solamente *schiauone,* o che si predichi da uno nell' una et altra lingua.

Et prosequendo dictum interrogatorium dixit: Et io tornando da terra todescha passai per Zila, et mi ci tratteni solamente una notte di passagio. Et Zila sta in capo alla Croatia (?); et io non so in che prouincia stia, ma credo che stia nella prouincia di Carinthia *(sic).* Et in Zila tanto dentro quanto fuori si parla *Schiauone.* E da Zila per uenire a Lubiana non ui è altra città, ma si bene terre, e castelli, et il primo che si troua è Walselz, che è un castello; si troua San Pietro, che è un castello, si troua Sauignache un villaggio, et passato Sauignach si troua Mattnich, che è un castello, et tutti l' altri sono villaggi, ma io non li so.

Interrogatus per dominum interpretem ex officio: An omnia dicta castra sint in Carniola, siue in alia, et in qua; et quomodo praedicta sciat. Respondit: Tutti li sudetti da me detti di sopra sono nella prouincia di Carniola, et lo so per hauerlo inteso dire, et perche sono da quelle parti, et il primo luogo che sia in Carniola è il castello Saultz.

Et prosequendo dixit: Et io sono stato per tutti li luoghi della Carniola, ma non mi raccordo di altro, se non come ho detto di sopra, et ci sono stato con occasione che andauo a uendere scarpe con il mio maestro per uenderli et per lauorare, et in Vusaul mi ci trattenni da due mesi a lauorare. Et a lauorare non sono stato in altri luoghi eccetto che a Lubiana mia patria; et nei altri luoghi mi sarro trattenuto un giorno, o dui al più. Et la Craniola *(sic)* confina uerso i Tedeschi con il fiume Draua, che è fiume nauicabile, il quale ua sino alla Turchia, et da quella banda non so che ui siano altri confini; et uerso Italia con Trieste et Goritia, et con il detto luogo chiamato Fiume, in modo che Trieste e Goritia sono nella prouincia di Carniola. Et sono stato a Trieste, ma non a Goritia, et mi ci trattenni tre giorni, aspettando una barcha per uenire dalla banda di Venetia.

Juxta nonum interrogatorium, respondit: Io non so che alcuna di dette prouinciae, Stiria, Carniolia, et Istria, siano comprese d' alcun Authore tra le prouincie di Germania ò d' Italia, ne meno so che ui siano authori, i quali asserischino, che la Stiria, Carniola, et Istria sijno comprese nella *Schiauonia,* perche, come ho detto, non ho letto authore di sorte alcuna, et io non so se le sudette tre prouincie, o alcuna di esse habbino hauuto altro nome per il

passato. Et io non so che ui siano persone perite le quali dichino, che la Stiria, Carniola, et Istria siano paesi della prouincia Illirica o *Schiauonica* che uogliamo dire. Et io di questi paesi non ho parlato con altri, se non con quelli che ho detto di sopra.

Juxta decimum interrogatorium, respondit: Io non posso sapere li ueri et proprij confini della prouincia di *Schiauonia.* Io sempre ho inteso dire che la prouincia di *Schiauonia* tanto anticamente quanto di presente, et da che io mi raccordo, comprende tre prouincie cioè Stiria, Carniola, et Carinthia, et non so se ui si comprenda la Croatia, ma io credo di sì, et che io sappia, non comprende altro che le sudette prouincie (?), quali non so se habbino hauuto mai altro nome, come ho detto.

Juxta decimum primum interrogatorium, respondit: Io so che ci sono alcuni della prouincia di *Schiauonia*, che sono quelli che ho detto di sopra, i quali dicono che la Carniola è nella prouincia di *Schiauonia,* e con essi ho parlato più uolte come ho detto. Et io non mi posso riccordare di che tempo io habbi discorso con li sudetti di questo particolare, ne habbiamò discorso però tanto prima, che si mouesse questa causa, quanto doppo, e che li sudetti siano di questo parere lo so per hauere discorso, come ho detto di sopra. Per publica voce et fama intendo quando una cosa si sa da ogn' uno, et che se ne discorre publicamente. Io non so che cosa si uoglia intendere per questa parola „metropoli", et il significato di essa.

Juxta decimum secundum interrogatorium, respondit: Et io so parlare *Schiauone* meglio che italiano, et io so da quando nacqui. Et io sono stato in Lubania (= *Lubiana),* perche è mia patria, che è una città della Carniola e capo di quella; et è nella prouincia della *Schiauonia,* che lo so per le raggioni da me dette di sopra Et il padrone della Carniola è l' Imperatore, ma uiene gouernata dall' Arciduca d' Austria. Et il parlare che si usa in detta città di Lubiana è *schiauone.* Vi sono anco di le genti che parlano italiano, alcuni che parlano tedescho. Et i negotij si trattano et concludono per ordinario in lingua *Schiauona,* et nella medema lingua si fanno le scritture; credo però che ui siano dell instrumenti latini, et in altra lingua. Le prediche sonno in lingua *Schiauona;* ui è però una chiesa, che non mi raccordo il nome, che si predica in lingua tedescha per i forastieri checci *(sic)* sonno. Et le sudette cose le so per essere da Lubiana, et hauere trattato con quelli del paese.

Juxta decimum tertium interrogatorium respondit: Io so che si parla *schiauone* in Carniola, in Stiria, in Istria, in Croatia, in Carinthia, et in Dalmatia, et non so altri luoghi, nei quali si parli *Schiauone,* et ui possono essere altri luoghi doue si parli *Schiauone*, et io non lo sappia. Et so che nei sudetti luoghi si parla *Schiauone,* perche ne uengono qui in Roma spesso di quei luoghi.

Interrogatus ex officio per dominum interpretem, ut dicat: an idioma *Sclauonicum* uigeat in omnibus supradictis prouincijs, et

sic (?) omnes loquantur communiter, et quomodo ipse testis hoc sciat, et an possit esse, quod predicti, qui Romam uenerunt, locuti sint *sclauonice,* et quia scirent linguam praedictam, et non quod intelligerentur ab ipso teste, et ab alijs illarum partium? Respondit: Che nelle sudette prouincie si parli *schiauone,* io non lo so per altre raggioni, se non per hauer parlato con diuersi che sono uenuti di la, quali ho cognosciuto che erano di quei paesi, et al parlare, et all' habbiti. Et se ui sia altra lingua in dette prouincie, eccettuando la Carniola, io non lo so, ma tengo, che non ui sia altra lingua, perche nel passare per li luoghi, che ho detto di sopra, non ho inteso altra lingua.

Et prosequendo supradictum interrogatorium dixit: Tra la lingua dell' una et l' altra prouincia ui è differenza, e ui sarra quella differenza, che tra la lingua Romana e Napolitana, la Fiorentina et la Bolognese, che tutti parlano Italiano, ma hanno diuerse pronuncie. Et io non sono stato mai nella Dalmatia. E quelli di Dalmatia hanno la medema lingua *schiavona,* ma un poco più gentile. E so che hanno la medesima lingua perche ho parlato con più Dalmatini, et particolarmente con il Signore Arciprete Diodati[1], con il Signore Banich[2], et altri. E che li sudetti siano di Dalmatia, et che altri con i quali ho parlato fossero di detta prouincia, lo so per hauerlo detto loro, et hauer portate le loro fedi in Congregatione, quali io ho uedute. Et la lingua che si usa in Dalmatia mi pare più difficile di quella che si usa in Carniola, et particolarmente in Lubiana, se bene ho inteso da Dalmatini, che la loro lingua è più facile, et la nostra più difficile.

Juxta decimum quartum interrogatorium, respondit: Io sono informato della Congregatione di San Gerolimo de *Schiauoni* di Roma, essendo fratello di detta Congregatione, et saranno quaranta anni che io fui riceuuto in detta Congregatione[3]. Et io quando uenni a Roma fui ricercato ad intrare in detta Congregatione dal Signor Don Marcho Spudeo[4], e dal Signore Giouanni Battista Passari[5], et dal Signore Biassio de Bianchi[6], et non mi dissero, se io per essere della natione uoleuo intrare nella Congregatione, et loro mi fecero riceuere. Il detto Don Marcho Spudeo era ministro, et essattore del Hospedale, et io non mi posso ricordare tutti i fratelli, che erano della Congregatione nel tempo che io ui entrai; me ne ri-

[1] Svetojeronimski nadpop.

[2] Fran, po imenu, a kanonik svetojeronimski.

[3] na 1 marča 1617 g.

[4] „Spudichieuich“ u Svetojeronimskih zapisnicih; i to od 6 maja 1607. Rodom bijaše Splićanin.

[5] Tršćanin. Pobratiše ga na 5 junija 1616 (Decreti.)

[6] Ovo ime i prezime i još „Croatto“ prvoč je zapisano na 9 januara 1619, a prije na 5 oktobra 1617 godine ovako: „Biagio Gribenzi Croatto“; a kašnjo i ovako i onako, ali to bijaše isto, sudeć po LXXVII. izpravi.

cordo bene de alcuni, et sono il detto Don Marco Spudeo che era de un luogo uicino Zara, ò Setenigo *(sic)* ò Spalatro, che io non lo so, il detto Signore Giouan Battista Passari, che era da Trieste (et so che era da Trieste, perche lui me l' ha detto), ci era un tale Giacomo[1] et Giouanni fratelli carnali (?) da Trieste, per haver melo detto loro, il detto Giouanni Antonio[2] da Goritia[3] per quanto mi ha detto, ui era Biagio de Bianchi cucchiere[4] della Signora Donna Anna Barberini, da un luogho uicino Clamfort[5], che credo si chiami Blach (sic), per quanto mi ha detto lui; et ci erano altri de quali non mi raccordo i nomi, et nel tempo che io entrai, ui era un tal Urbano Slucaro[6] sartore, che è gia morto, che era di un luogho della Carniola uicino il fiume D(*r*)aua, che io non so il nome di detto luogo. Et lo so perche me l' ha detto lui. Et ci erano altri della Carniola per quanto ho uisto et inteso dire; ma non mi raccordo il numero, ne i loro nomi. Et so che ui erano anco alcuni dell' Istria, ma non mi raccordo il numero, e *(sic)* ne i nomi. Et che fossero dell' Istria, l' intesi da loro. E della Stiria pure ce ne erano, ma io non mi raccordo il numero, ne i loro nomi. Et che fossero della Stiria, lo so, perche lo diceuano loro. E di Foro Giulio ce ne erano come ho detto, essendo compresi (?) nel foro Giulio Trieste et Goritia come ho detto. Et che siano comprese nel Foro Giulio dette due città, l' ho inteso dire da diuersi, et per essere passato, et non lo so per altra causa.

Juxta decimum quintum interrogatorium, respondit; Nel tempo che io entrai in Congregatione si litigaua con l' Arciprete et Canonici[7], *(che)* uoleuano entrare in Congregatione, come che noi altri fratelli, et noi altri non ci li uolevamo; et da chi fosse protestata *(la lite),* e di che tempo cominciasse et d' onde e da chi auesse origine, io non lo so, perche la trouai cominciata. Et io non so di che prouincie siano le città di Trieste, Gradisca, Cormons, et San Giouanni da Doino, ma credo che siano di Capo d' Istria (!!) per quanto ho inteso dire. Et io non sono informato del sito, et confini di dette città, et se siano più in una prouincia che in un altra.

Interrogatus ex officio per eumdem dominum interpretem, quae differentia sit in vestibus, quibus utuntur Carniolae ab illis, quibus utuntur aliae prouinciae conuicinae, respondit: Io, come ho detto, so che ui è differenza dal uestire di una prouincia all' altra, ma non so redire le foggie dei vestiti.

Juxta decimum sextum interrogatorium, respondit: Io so che li

---

[1] Oktob. 1619 (Decreti).

[2] Pellegrini.

[3] pravo: Trieste.

[4] valja da: cocchiere, kočijaš.

[5] ili ovo nije istina, ili ono: „Croatto".

[6] Ali u zapisniku od 7 aprila 1619: „Urbano *Xucari* (a kašnje i: Succari) di Schiauonia" (Decreti).

[7] od 1613 do 1630!

confrati che si riceuano in detta Congregatione di San Gerolimo si notano, et si scriuono in un libro che si conserua in Archiuio, del quale ne tiene una chiaue l' essatore, che al presente è detto Signore Don Gerolimo, et l' altra credo che la tenghi il presidente, che al presente è il Signore Giouan Francesco de Marchis; e con quali parole si descriuano in detto libro, io non lo so. Et del tempo che io fui riceuuto in Congregatione ci erano alcuni di Trieste, et non so se da Gradischa, Cormons, et San Giouanni de Doino ui fosse alcuno. Et doppo che io sono entrato in Congregatione et del tempo che duraua la lite, io non mi raccordo li nomi et cognomi di quelli che erano di detti luoghi, cioè Trieste, Gradisca, Cormons, et San Giouanni di Doino, et sono stato riceuuti in Congregatione. Ne meno mi raccordo quanti ne siano stati riceuuti di detti luoghi. Io non so se auanti detta lite si riceuessero in detta Congregatione i confrati che fossero di Stiria, Istria, Carniola, e Foro Giulio; dico bene, che doppo esser entrato io in Congregatione sono stati riceuuti della Stiria, che io non so nè i loro nomi, ne cognomi, sono stati riceuuti di Carniola diuersi, et della mia patria, et sono stati riceuuti Giouanni Clobassone[1], decano del Signore Cardinale Triultio, Giouanni Stayer[2], maestro Luca, et non mi raccordo d' altri d' Istria. Non so se ne siano stati riceuuti alcuni et de Foro Giulio, ne meno me ne ricordo i mesi, che sono stati riceuuti in Congregatione, ne per quanto tempo ui siano stati.

Juxta decimum septimum interrogatorium, respondit: Al presente è Protettore della Congregatione di S. Gerolamo de *Schiauoni* il Signore Cardinale Sacchetti, et detto Signore Cardinale non so (!) che habbia fatto decreto alcuno o ordine, nel quale prescriua le qualità, che deuono hauere quelli che uogliono intrare in detta Congregatione di San Gerolimo. Et propterea non fuit ulterius interrogatus.

Deinde deuentum fuit ad articulos.

Super primo articulo dixit: È la uerità, che Lubiana è la prima città della prouincia di Carniola, et questa si connumera et è nella *Schiauonia*. Et questo lo so, perche sonno dell' istessa città, per parlarsi communemente in lingua *Schiauona*, et perche tanto io quanto l' altri di mia patria siamo stati riceuuti nella Congregatione di San Girolamo, che fu eretta da Sisto quinto *(sic!)* a beneficio della natione di *Schiauonia*, conforme anche l' altre prouincie, che ho detto di sopra nell' interrogatorij, sono parimente comprese nella *Schiauonia* per le raggioni dette di sopra nell' interrogatorij.

Super secundo articulo dixit: È parimente uero, che nella città di Lubiana per l' ordinario et comunemente da tutti si discorre et si tratta et si parla in lingua *Schiauona*, non seruendosi il popolo

[1] na 6 oktobra 1641. To bijaše Goričanin. (Decreti, i još LXXVII pril.)

[2] iz Kranja. Pobratišo ga na 25 novembra 1649 (Decreti.)

di altra lingua che di questa. Et questo io lo so per essere del medesimo luogo, et per altre raggioni da me dette nell' interrogatorij. Et in reliquis se tantum scire quantum supra deposuit.

Super tertio articulo dixit: È parimente uero, che tutti della prouincia della Carniola ogni uolta che hanno fatto instanza d' essere ammessi alla Congregatione di San Geronimo di Roma, vi sono stati riceuuti et admessi come della prouincia di *Schiauonia* et ueri *Schiauoni,* non essendo mai stato escluso alcuno di questa prouincia che io sappia. Et questo io lo so tanto per le raggioni dette nell' interrogatorij, quanto nell' articoli.

Super quarto articulo dixit: È la uerita, che maestro Luca padre di Giouanni Battista Jampsi, molti anni sono[1], fu riceuuto nella Congregatione di San Gerolimo come uero *schiauone,* essendo natiuo di Lubiana capo della prouincia di Carniola, come ho detto, et in detta Congregatione detto maestro Luca ha fatto tutte le funtioni solite da farsi dall' altri fratelli secondo l' occasione; et occorrenza da negotij. Et questo lo so per hauerlo uista nelle Congregationi, nelle quali sono stato io.

Super ultimo articulo generalis est. — In causa scientiae etc.

Tertius testis[2]. Juxta primum interrogatorium fuit monitus, et recte respondit.

Juxta secundum interrogatorium de nomine, cognomine, patre et actate, ut supra ui(delicet): Io sono di Clamburg[3]. Et detta città mia patria è in mezzo tra la Germania et l' Italia. Et io sono in Roma dall' anno santo in qua. Et da che sono in Roma ho habbitato nel quartiere di Termini, essendo io soldato. Et io non sono ne ricco, ne pouero, et il mio hauere consiste nella paga che mi da il Principe. Et io non sono stato mai prigione, ne inquisito, ne processato. Et io sono solito confessarmi et communicarmi, et la Pasqua passata mi confessai et communicai nella chiesa di San Pietro di Roma, doue erano presenti molte genti, che io non li cognosco.

Juxta tertium interrogatorium, respondit: Io sono uenuto ad essaminarmi, ricercato da maestro Luca Jampsi, atteso che sapendo, che io ero di quelle bande, mi uenne a trouare a Termini, et sarranno circa otto giorni, et mi disse, se mi uoleuo essaminare per una certa lite che haueua, et che hauessi uoluto dire quello che hauerei saputo per la uerità, ne mi disse, che cosa si trattasse in detta lite. Et mi uenne a trouare una uolta per condurmi qui. Et non mi raccordo che ci fosse presente alcuno quando mi ricercò. Et a me

---

[1] V. LXVII.

[2] Prvi svjedok zove ga Matijom, a sam za se, kako ćemo vidjeti, veli da je iz Kranja, i da je papin vojnik.

[3] Krainburg. Pisac bijaše zapisao, a to je još poznati, Clamfurt, pak je ovako na pol izpravio. Da je „Clamfurt" bila pogrješka, to je očito ovamo po osmom odgovoru. No i u 12-om odgovoru je isto ovakova pogrješka i popravak.

non sono stati monstrati, ne materie, ne articoli, ne instrutto di quello che deuo deporre nel presente essame. Et io so che si deuono essaminare altri in questa causa, perche sono stati a giurare con me in questo officio dui altri, uno dei quali si chiama Joannes Zuech, qualle mi pare che sia di Santa Croce di Goritia[1], et l' altro si chiama Joannes Luni, che è soldato del Signore Conte Vidman, et è di quei luoghi uicini alla Goritia, ma il luogo preciso non lo so[2]. Et so che sono delle dette bande, perche habbiamo pratticato assieme, et prattichiamo, et loro me l' hanno detto. Et il sudetto Joannes Zuech è mio camerata, essendo anche lui soldato nella medema compagnia, doue sto io. Et tra noi altri non habiamo mai discorso di questa causa, et di quello che in essa si contiene.

Juxta quartum interrogatorium, respondit: Io cognosco le parti che litigano in questa causa, et una parte è maestro Luca et suo figliolo, et l' altra, per quanto mi ha detto detto maestro Luca, è un prete che io veddi in questo anno santo nell' hospedale di San Gerolamo de *Schiavoni* di Roma, del quale io non so ne il nome ne il cognome, et non l' ho uisto più dall' anno santo in quà. Et non sono sei mesi che io cognosco maestro Luca sudetto; et il suo figliolo cognosco da puochi giorni in quà, che l' ho uisto in questo officio, et i' conobbi con occasione, che io ero dal Signore Theodoro Hostein, segretario latino dell' Eminentissimo Colonna. Et essendo uenuto detto maestro Luca a portargli un paro di scarpe, mi disse detto Signore Theodoro che era paesano. Et io non ho hauuto mai interesse alcuno con detto maestro Luca, ne ce l' ho di presente. Et io non sono stato informato da alcuno di quello, che si tratta in questa causa.

Juxta quintum interrogatorium, respondit: Io non so, che requisiti et qualità debba hauere uno, che uoglia intrare per Canonico nella chiesa di San Gerolimo de *Schiauoni* di Roma; ne meno so da quale pontifice sia stata fatta detta chiesa di San Gerolimo; ne meno so di che prouincia fosse detto Santo!

Juxta sextum interrogatorium, respondit: Io non ho prattica della Geografia, ne l' ho mai studiata. Ne meno so che cosa sia l' hauere peritia di quella. Et io non ho letto mai niuno authore che tratti della discrettione *(sic)* del mondo, et della geografia. Et se Vossignoria mi domanderà di qual che parte del mondo, doue io sono stato, non credo di potere errare; ma in quanto alle parti doue io non sono stato, potrei errare.

Juxta septimum interrogatorium, respondit: Io non ho letto nessun authore, che tratti di geografia, come ho detto di sopra; ho uisto bene delle tauole stampate, ma non ho letto alcuna et per questo non posso dire in che parte del mondo li authori che trattano di simil materia, habbino posta la prouincia dell' Illirico, o

---

[1] Na Goričkom je župa zvana: sv. Križ.

[2] Ali ova dva valja da nisu bila pitana.

che uogliamo dire, di *Schiauonia,* et che confini l' habbino assegnati li detti authori, ne meno l' ho inteso dire.

Juxta octauum interrogatorium, respondit: La prouincia di *Schiauonia* confina con l' Italia da una banda uicino al mare, e uicino la Goritia ci è un fiume, che non so come si chiami[1], ne meno so la sua lunghezza, et è largo quanto questo di Roma; ma però non ha tanta acqua. Et detto fiume sarrà lontano da Goritia quanto dalla porta del Popolo a Ponte Molle. Et di la dal fiume si parla schiauone, et di quà italiano[2]. Se poi detto fiume sia il confine tra l' Italia et la *Schiauonia,* io non lo so. Io non so, che ui siano authori che dichino di che prouincia sia la Stiria, la Carniola, et Istria. Et io sono prattico di detti paesi perche sono nato li, et io l' ho caminati, essendo stato dui anni e mezzo a Gratz, che sta nella Stiria sono stato tre anni in Clamfort, che sta in Carinthia, et sono stato anco a Felgmarg, che sta in Carinthia, et ce sono stato tre uolte di passaggio, et al più mi sono trattenuto un giorno. Sono stato anche a Pleiburg[3] parimente di passaggio da tre o quatro uolte. Et detto luogho è in Carinthia. Sono stato anche a Bolsburg[4] una uolta di passaggio. Et questo luogho è nella Carinthia e l' ultima città uerso la Stiria. Et della Carniola sono stato a Lubiana, che è lontano dal mio paese quatro miglia tedesche. Et ci sarrò stato quindici uolte a uedere la detta città et i miei parenti. Et alle uolte mi ci sono trattenuto otto giorni, alle uolte quattordici, et alle uolte più, et alle uolte meno, ma mai sono arriuato ad un mese. Sono stato a Piscia floch[5], luogo parimente della Carniola, et ci sono stato tre uolte, et non mi ci sono trattenuto più di un giorno; et è lontano dal mio paese un miglio tedescho. Sono stato a Ratmanstarff[6], luogo pure nella Carniola, et ci sono stato da quatro o cinque uolte per deuotione, sendoci in detto luogo grandissime indulgenze, et sarrò andato la mattina et tornato la sera; et è lontano dal mio paese due leghe. Et sono stato a Stain[7], luogo parimente della Carniola, una uolta di passaggio, che andai a Gratz. Et sono stato in detti luoghi in diuersi anni. Sono stato a Haistelbi (?), luogo parimente della Carniola, una uolta, et mi ci trattenni dui giorni, che saranno noue anni, che io ui fui con un Gentil huomo che io seruiuo, che andò a visitare i suoi parenti. Sono stato a Obrelaboch[8] una uolta, et mi ci trattenni una notte, et saranno cinque anni del mese di settembre pure per transito con occasione che da Goritia andai a Vienna. Et il detto luogo è parimente nella Carniola. Sono stato

---

1 To je Soča, a talij. Isonzo.
2 Ali donekle i slovjenski.
3 Bleiberg.
4 Wolfsberg.
5 Bischof-Lack, slov.: Škofja Luka.
6 Radmansdcrf, sl.. Radolica.
7 Kamnik.
8 Vrhnika, slov.

ad Iddria, luogo parimente della Carniola, tre uolte, due uolte per passaggio, et una uolta ci stetti otto giorni, che andai con il Signor Conte de Lentier, quale io seruiuo, et saranno da cinque anni che io ci fui. Et io non sono stato in altri luoghi della Carniola. Et la detta prouincia di Carniola confina da una banda con il Foro Giulio detto Frioli, dall' altra con la Carinthia, dall' altra con la Stiria, et dall' altra con la Dalmatia[1], et dall' altra con la Turchia (?), et l' ultimo luogo della Carniola che confina con il Turcho, è Carlstat. Et dalla Stiria sono stato a Zila, et ci sono passato una uolta per andare a Vienna cinque anni sono. Sono stato a Morburgh (sic) due uolte, et mi ci sono trattenuto dui notte, et la prima uolta che ui fui saranno dieci anni, et la seconda cinque, che la prima uolta andai a Gratz, et la seconda a Vienna. Et detto luogo è nella Stiria. Sono stato anco a Rildan dui uolte, et la prima uolta ci fui saranno dieci anni, et l' altra cinque, et mi sono trattenuto un giorno et una notte in tutto. Et sono stato a Gratz dui anni e mezzo come ho detto, et fu dell' anno mille seicento quaranta otto, et ci fui a schola. Sono stato a Pruch tre uolte per passaggio, et la prima uolta ui fui, saranno sette anni, la seconda, sei, et la terza, cinque. Et io della Stiria non sono stato in altri luoghi. La prouincia di Stiria confina con l' Ungheria, et io non so l' ultimo confine uerso l' Ungheria; confina con la Carinthia, et l' ultimo luogo della Stiria uerso Carinthia è Vindisgratz; ma il confine poi io non lo so come si chiami; ma è una casa uicino ad un fiume chiamato Draua; confina con l' Austria, et il primo luogo d' Austria, che confina con la Stiria, è Schiaustien. Et quale sia il confine di Stiria con la prouincia di Salsburgh, io non lo so. Et confina con la Carniola. Et il confine tra la Carniola et la Stiria proprio non lo so; ma l' ultimo luogo de confini della Carniola versola Stiria è Potpeuia.

Et prosequendo dictum interrogatorium dixit: Et io non so altri confini della Stiria che quelli ho detti di sopra. Et io so, che sono ti confini della Stiria perche ui sono passato, et nel passare mi è stato detto; del resto io non lo so per altra raggione. Et nella prouincia d' Istria io non ci sono mai stato, ne meno so li confini di quella. Et nella Carniola ci sono delle montagne, et ui è del piano, et verso Kaisel (?), e li monti stanno sopra Lubiana. Et nella Carniola per tutti luoghi si parla *schiauone*. Et in Caueo[2] luogo della Carniola verso Dalmatia (!) si parla tedescho et *schiauone*. Et io lo so, perche sono stato nella prouincia della Carniola, nelli luoghi da me detti di sopra. E che in Caueo si parli e tedescho e *schiauone* lo so, perche l' ho inteso dire, et ho parlato con quella gente; ma fuori di detto luogo non essendoci io stato (?). Nella Stiria si parla *Schiauone* e tedescho, cioè dai confini di Cranio sino a Morburgh (sic) si parla Schiauone, et alcuni parlano

[1] Zarekao se, namjesto: Hrvatska, koju i spominje ovamo napried.
[2] ako nije: Cacceo. A to su možda Kočevari?

anco tedoscho. Ma da Morburg in la tutti parlano tedescho. Et lo so perche sono stato nella Stiria da due anni e mezzo, come ho detto di sopra. Et la maggior parte della Stiria è montosa, et ui è anco dell piano uerso la Croatia.

Juxta nonum interrogatorium respondit: Io non so se alcune delle dette prouincie Stiria, Carniola, et Istria siano tra le prouincie d' Italia, o Germania; dico bene, che la Stiria è nella prouincia di Germania, et in quale prouincia della Germania sia, io non lo so. Et io non so che ui siano authori quali dicono, che la Stiria, Carniola, et Istria siano paesi della prouincia Illirica, o che uogliamo dire della *Schiauonia.* Et io non so, che le dette prouincie, Stiria, Carniola, et Istria, habbino hauuto altro nome.

Juxta decimum interrogatorium respondit: Io non posso dire li confini della prouincia di *Schiauonia,* non intendendo quello che uoglia dire questo nome „Prouincia“; dico bene, che si parla *Schiauone* in una parte della Carinthia, in una parte della Stiria, nella Carniola, in Istria, per hauer inteso dire si parla anche in Goritia, et non so altri paesi che li detti, nella quali si parla lingua *Schiauona.* Et non so quali prouincie siano comprese sotto questo vocabolo Illirico, o *schiauone* che uogliamo dire.

Juxta decimum primum interrogatorium respondit: Io non so, ne meno ho inteso dire da altri che la Carniola sia prouincia di *Schiauonia,* perche non intendo che cosa uoglia dire questo nome „Provincia“. Et propterea non fuit ulterius interrogatus.

Juxta decimum secundum interrogatorium, respondit: Io so parlare *schiauone* da che nacqui, et io sono di Clamburg *(sic)* come ho detto. E sono stato in Lubiana più uolte, come ho detto di sopra. Et della detta città di Lubiana ne è padrone l' Imperatore, et uien gouernata dal Signore Conte de Artesburgi[1], fratello del Maggiordomo del Re de Romani. Et in Lubiana tutto il popolo parla *schiauone.* Vi sono alcuni che parlano anco tedescho et italiano, et io so per hauerlo inteso parlare, et hauerui anco io parlato. Et le scritture di contratti si fanno in lingua tedescha, et le dette scritture si fanno dai dottori, et chi ha imparato tedescho le fa da se. Et le prediche si fanno in lingua *schiauona,* et nella medema lingua insegnano nelle schole il parlare latino. Et in detta città ci uengono a parlare lingua *Schiauona.*

Juxta decimum tertium interrogatorium respondit: Io non sono stato in alcun luogo della Dalmatia, et io non mi raccordo hauer sentito parlare altro Dalmatino che il Signore Don Geronimo, che al presente sta in San Geronimo de *Schiauoni.* Et detto Don Geronimo con occasione che andai ad alloggiare in San Gerolimo quando uenni l' anno santo mi parlò in lingua *Schiauona,* che allhora non sapeuo la lingua italiana ne l' intendeuo in modo alcuno, hauendola imparato qui in Roma.

Interrogatus ex officio per dominum interpretem, quomodo sciat

---

[1] Auersperg?

dictum dominum Don Girolamum esse Dalmatinum, a qua ciuitate sit, et àn possit esse, quod dictus dominus Don Hieronymus fuerit locutus cum ipso teste *sclauonice,* ex quo ipse testis non intelligat aliam linguam, et non ex quo ita Dalmatae loquantur. Respondit: Io non so se detto Signore Don Geronimo sia Dalmatino, ma, come ho detto, con me parlò *schiauone,* et puol essere che uno parli *Schiauone,* et non sia, et in consequenza puol essere che detto Don Geronimo parli *schiauone* per essere inteso da quelli della natione che non sano altra lingua, et che non sij *schiauone.*

Juxta decimum quartum interrogatorium respondit: Io non sono informato per niente della Congregatione di San Geronimo de *Schiauoni* di Roma, et non so se ui sia alcuno in detta Congregatione di Carniola, Istria, Stiria, et del Frioli o Foro Giulio che uogliamo dire.

Juxta decimum quintum interrogatorium respondit: E (sic) so, che la città di Trieste è nella *Schiauonia,* et lo so, perche in detta città si parla *Schiauone.* Et io dentro Trieste non ci sono stato mai, et so che si parla *Schiauone* in detta città, perche in Roma ci ne è uno che si chiama Giouanni Slauiz, che mi ha detto essere di là, et parla *Schiauone,* et non lo so per altra raggione. Et non so se Gradischa, Corsmons *(sic),* et San Giouanni de Doino siano città d' Italia, o di altra prouincia. E Gradisca è posto in piano uicino un fiume che non so come si chiama, che passa anco per Goritia. Et i confini di detta città io non li so.

Juxta decimum sextum interrogatorium fuit omissum de uoluntate domini interpretis.

Juxta decimum septimum interrogatorium — ut ad proximum.

Deinde deuentum fuit ad examen super articulis.

Et super primo articulo dixit: È la uerità, che Lubiana è la prima città della Carniola, et è nel paese di *Schiauonia,* perche ci si parla *Schiauone.* Et fin doue si estenda la *Schiauonia,* e per li quali luoghi si parli *Schiauone,* già l' ho detto nell' interrogatorij, sapendolo per le raggioni che ho addotto in essi.

Super secundo articulo dixit: E parimente la uerità, nella sudetta città di Lubiana per l' ordinario da tutti si discorre et si parla in lingua *Schiauona,* sapendolo io per esserci stato, per hauerli sentito parlare, et discorre*(re)* assieme, et per altre raggioni da me dette nell' interrogatorij.

Super tertio articulo dixit: tantum scire quantum supra deposuit in interrogatorijs.

Super quarto articulo dixit ut ad proximum.

Super ultimo articulo: generalis est etc.

In causa scientiae etc.

Quartus testis.[1] Juxta primum interrogatorium fuit monitus, et recte respondit.

---

[1] t. j. Ivan Anton Pellegrini, Tršćanin iliti Tržašćanin, ter od 1616 godine Svetojeronimski brat.

Juxta secundum interrogatorum respondit: De nomine, cognomine, et patre, ut supra. Et io sono della città di Trieste, et habbito qui in Roma in piazza Farnese, et sono da quaranta anni che io ci habbito, et in Roma ho habbitato anco in piazza Fiammetta in casa di Monsignore Volta da tre o quatro anni. Et sono stato in casa di Monsignore Massa che staua in Piazza Farnese, et ui sono stato pure da quatro anni incirca. Et doppo essere stato con detto Monsignore Massa, mi partij da Roma, et andai alla mia patria, doue mi trattenni da un anno e mezzo, et poi tornai in Roma, et andai a stare dal signore Prencipe Peretti, doue ci stetti per un paro d'anni, et seruiuo detto Signore Prencipe che ero compagno del mastro de paggi. Et doppo presi moglie, et sempre ho continuato a stare in Piazza Farnese. E dentro quaranta anni che sono stato in detta Piazza, tornai al paese dell' anno mille sei cento ventisette, et mi ci trattenni da un anno incirca. Et poi tornai in Roma, donde non mi sono qui partito. Et io sono pouero, et sono colloraro[1], et uiuo delle mie fatiche, et io non posso sapere quello che uaglia il mio, perche non l'ho mai stimato, ma ho poco.

Interrogatus ex officio per dominum interpretem, an eius patria sit in Germania, siue in Italia? Respondit: La mia patria è in *Schiauonia*.

Et prosequendo dictum interrogatorium, respondit: Et io sono solito confessarmi et communicarmi, e nella prossima pasqua passata mi confessai et communicai nella chiesa di Santa Catherina della Rota incontro il Collegio Inglese, et ui erano presenti molti che non ci auertij. Et io sono stato dui uolte prigione. La prima uolta fui prigione in Campidoglio ad instanza di un tale calzolaro, quale pretendeua che io hauessi uoluto subornare i testimonij in una lite che haueuo con esso. Et come si chiamasse questo calzolaro sudetto, io non me ne raccordo, ma habitaua in quel tempo dietro a San Carlo de Catinari, e meno mi raccordo del notario, ne meno di quel giudice che era a quel tempo, ma era il primo collaterale, et io non mi raccordo l'anno preciso, ma saranno da venti otto in trenta anni. Et io uscij, et non pagai altro che quello andaua al notario, et per le spese delle carceri. Et la seconda uolta fui prigione in Borgo per una rissa che io hebbi con un mio genero chiamato Aurelio Laurentij, et è colloraro incontro a . . . ., et non mi raccordo l'anno, ma saranno più di venticinque anni. Et ne uscij con pagare il notario, et le spese delle carceri, ne fui condemnato in pene alcune. Del resto io non sono stato più prigione, ne inquisito, ne querelato.

Juxta tertium interrogatorium respondit: Io sono uenuto ad essaminarmi, ricercato dal Signore Giouan Baptista Jamplik *(sic)* Cano-

[1] Ovako je za njega rečeno i u odgovoru drugoga svjedoka na treće pitanje. Pak ovo brže da je = coloraro (mastilac), nego = collararo (tko koralje prodaje). On i za svoga zeta ovamo malo niže veli da je: **colloraro.**

nico nella chiesa di San Geronimo de *Schiauoni*, et è stato a ricercarmi a casa mia da due uolte che io mi raccordi, et non ci è stato altro a ricercarmi che detto Signore Giouan Baptista, e maestro Luca suo padre, et mi dissero, che mi fossi uoluto essaminare come che loro erano nationali Illirici, et non mi dissero altro. Et non ui era presente alcuno, et fu nella mia bottega come ho detto. Et a me non sono stati monstrati d'alcuno ne articoli ne materie de quali mi habbia di essaminare, et non sono stato instrutto di quello che deuo deporre. Et so, che si deuono essaminare altri in questo causa, che sono nationali, et questo lo so, perche me l'hanno detto loro.

Interrogatus per dominum interpretem ex officio, quomodo uocentur ij, qui ipsi testi dixerunt, ipsos deberi examinari in hac causa, in quo loco praedicto[1] ipsi testi dixerint, et quibus verbis. Respondit: Che si debbano essaminare altri nationali in questa causa me l'ha*(nno)* detto li detti Giouanni Battista Jamplik *(sic)* et suo padre et non lo so per altra raggione, et che siano questi nationali che si deuono essaminare, io non lo so.

Et prosequendo supradictum tertium interrogatorium respondit: Et io non so se sin qui si siano essaminati altri; mi hanno detto però detti Giouanni Battista e suo padre che se ne sono essaminati alcuni.

Juxta quartum interrogatorium respondit: Io cognosco le parte che litigano, cioè li detti Giouanni Baptista Jamplik *(sic)* et suo padre, et il Signore Don Geronimo Pastritio essattore di S. Geronimo litiga con il Signore Cardinale Montalto, perche vorrebbe leuare al detto Don Giouanni Baptista il Canonicato, che gli ha dato il detto Signore Cardinale. Et io non so che litighino altri che li sudetti. Sono da dicidotto anni che io cognosco mastro Luca sudetto, et lo cognobbi qui in Roma nell' intrare che fece nella Congregatione de San Gerolimo de *Schiauoni*, che fu accettato come nationale, che era. Et io non mi raccordo l'anno preciso, che fu accettato. Et io sono amico di detto maestro Luca, come di tutti l'altri fratelli della Congregatione. Ne io sono parente, ne ho interesse alcuno con detto maestro Luca ne suo figliolo. Et io cognosco il sudetto Signore Don Girolimo Pastritij da quando detto Don Geronimo uenne in Roma, che fu da un anno auanti l'anno Santo incirca che l'accettassimo per Essatore della nostra Congregatione. La lite è che detto Don Geronimo pretende, che i Carnioli non siano nationali Illirici, e propose ciò in Congregatione doue ci ero anche io che ero guardiano. Et gli fu risposto, particolarmente da me et dal presidente, et dall' altri fratelli ancora, che ciò non litigasse, ma che si uedesse d'amore et d'accordo senza litigare.

Interrogatus ex officio per dominum interpretem: de quo anno, mense, die fuerit propositum a dicto Don Hieronymo in Congregatione praedicta, et an resolutio Congregationis fuerit descripta in

[1] praedicta?

aliquo libro, siue fuerit facta de illa aliqua scriptura. Respondit: Quando ciò fu proposto in Congregatione dal detto Don Gerolimo fu l'anno doppo l'anno santo, ma non mi posso raccordare ne il giorno ne il mese[1]. Et in detta Congregatione ui erano presenti: Io testimonio, Monsignore[2] e Vescouo di Veglia[3], allhora presidente, un tale Signore Don Nicolò, che non so il cognome[4], ma ha le stanze sopra la nostra sacrestia, Giouanni Stayer o(ro)logiaro, et molti altri fratelli nationali, che io non mi raccordo il nome di tutti. E le risolutioni della Congregatione si scriuono in un libro che si chiama de Decreti. Et fu risoluto in congregatione che non si litigasse. Et non so se fosse scritta detta resolutione dal notario de Santis nostro notario. Et hauendo ciò inteso detto Don Geronimo, rispose queste precise parole: Alle Signorie Vostre sta il commandare, et a me l' obedire. Subdens ex se: et era il douere che obedisse, mentre mangia il nostro pane, et non obedi.

Interrogatus ex officio per eumdem dominum interpretem: An ipse testis locutus fuerit cum aliquo de Congregatione; cum quo, siue quibus, et quid inter ipsos tractauerint; et an aliqui, siue ipsemet testis conquestus fuerit de dicto Domino Hieronymo, ex quo hanc litem mouerit, et illam prosequatur nomine proprio et particulari, siue potius nomine aliorum; qui sint isti; et quomodo praedicta ipse testis sciat. Respondit: Fra noi altri fratelli habbiamo discorso, cioè adesso con uno, adesso con l'altro, et detto, che detto Don Gerolimo ci haueua mosso una lite ingiusta, et che non si poteua negare, che non *(sic)* fossimo nationali; subdens ex se: ma la comodita fa l' huomo ladro. Et propterea non fuit ulterius interrogatus.

Juxta quintum interrogatorium respondit: Io non so che qualità e requisiti debba hauere uno, il quale uoglia ottenere un canonicato nella chiesa di San Girolimo de *Schiauoni* di Roma. Et io non pretendo ottenere canonicato alcuno in detta chiesa, ne per me, ne per i miei parenti. Et da chi sia stata fatta Collegiata detta chiesa, io no lo so; et è sotto la deuotione di San Gerolimo, et San Gerolimo era parimente della Croatia. Et che sia della Croatia lo so parimente, perche me l' ha detto uno chiamato Georgio, che non so il cognome, et è sacerdote a San Gerolimo della Carità[5]. Et mi disse, che San Girolamo era della Croatia[6], e del medemo paese donde è esso Don Giorgio.

---

[1] to je bilo na 10 decembra 1651.

[2] Luka Antun Mafron štitnikov zamjenik; ali ne bijaše pri tom.

[3] Juraj Georgiceo, Splićanin; ali tada još ne bijaše krčkim, nego ninskim odabranim biskupom; ter ni njega nebijaše pri tom.

[4] Kopčić.

[5] Istoga svećenika spominje i u 11-tom odgovoru; a to, po LXXVI. izpravi, bijaše Juraj Križanić.

[6] Valja da je i on za sv. Jeronima vjerovao da se je u Strigovu u Medjumurju rodio.

Interrogatus per eumdem d. interpretem ex officio, a qua ciuitate seu loco Croatiae sit dictus Dominus Don Georgius. Respondit: Il detto Signore Don Giorgio è della *(sic)* Zagabria, o d' un loco li uicino, che la so per hauerlo me *(sic)* detto il medesimo Don Georgio.

(Što je na šesto i na sedmo pitanje odgovorio, u tom nije ništa znamenita).

Juxta octauum interrogatorium respondit: Sotto questa parola Illirico[1], cioè la *Schiauonia* confina da qualche banda con l' Italia, et confina con il Frioli, et io lo so, perche attaccato[2] al Frioli, cioè il Venetiano, lo so anco per prattica, perche sono stato da quelle bande uerso Aquileia. Et io sono passato a Grado et Caorli, che sono due terre dei Signori Venetiani, che sono sotto la jurisdictione d' Aquileia. Et io non so, se le sudette due terre siano nel Frioli, o in altra prouincia, sono bene sotto la giurisdictione dei Signori Venetiani. Et con l' Italia non so che confini dall' altra banda. Et io non so il confine che diuide l' Italia dalla *Schiauonia,* et se sia fiume o altro. Et io non so, quale sij la prima città di *Schiauonia* nel confine d' Italia uerso l' oriente. Et io non so, che ui siano autori che dicano di quale prouincia siano la Stiria, Carniola, et Istria. Et i confini della Stiria è un fiume chiamato Draua, che diuida *(sic)* la Stiria dalla Carniola. Et questo fiume uiene dall' occidente, et ua uerso Constantinopoli *(sic),* che entra nel Danubio. Et so, che il detto fiume è il confine della Stiria, perche ci sono passato una uolta sola Et il detto fiume Draua in quella parte doue sono passato io, sarra largo per due uolte quanto questo di Roma, et io non so se sia nauigabile, non hauendoui uiste altre che quelle barche, le quali portano la gente dall' altra banda. Et io non so che si chiami quel luogo, doue si passa. Et io della Stiria non so altri confini. E nella Stiria io sono stato a Petouia per passaggio, e mi ci trattenni una notte, e sono stato in altri villagi per passaggio, ma non me ne raccordo dei nomi, et io ci sono passato una uolta sola. Et io non ho altra informatione della Stiria, che quanto ho detto di sopra. Et io non so i confini della Carniola. Et io sono stato nella Carniola, et ci ho habbitato in Lubiana per un anno e mezzo. E sono più di cinquanta anni, che io *(ci ho)* habbitato in una casa uicino al fiume chiamato Lubianiza, et ci fui a schola ad imparare. Et per tornare a casa mia, cioè alla città di Trieste, sono passato per Vernich, Lugatez, che sono luoghi della Carniola. Et ci sono anco altri villaggi per ueuire a Trieste, luoghi parimenti della Carniola, ma io non mi raccordo li loro nomi. Et io non sono stato in altri luoghi della Carniola. Et io sono stato nell' Istria, et sono stato in un luogo detto Pasino, ouero Pisin, et ci sono stato una uolta, et mi trattenni più di un anno, et quando ui fui, ero giouane che non haueuo passato anco li sedici anni. Et detto luogo è terra, et ci stetti con occasione che mio fratello car-

[1] Nije dorečeno.

[2] valja da: è attaccata?

nale, chiamato Giuseppe. era gouernatore della parte dell' Istria, che è dell' imperatore, essendo una parte di quella de Venetiani. Et io non so li confini della Istria. Et io sono stato in Pedena città dell' Istria, et Antignana che è una terra dell' Istria, che ci sono stato a spasso, et mi sono trattenuto una giornata et una notte. Et non mi raccordo di altri luoghi. Et ui fui quando ero giouane dell' età detta di sopra, et nel passare per detti luoghi ui ho uisto delle montagne, valli e fiume.

Juxta nonum interrogatorium respondit: Io non ho letto authori, come ho detto di sopra, di sorte alcuna, li quali comprendano le dette tre prouincie di Stiria, Carniola, et Istria nelle prouincie di Germania, o d' Italia; dico bene, che sono nella prouincia di *Schiauonia,* perche in tutti li sudetti luoghi doue sono stato io, parlano tutti *Schiauone,* ne ho inteso altro linguaggio. Et lo so anche perche essendo uenuto qualcheduno delle sudette prouincie a Trieste mia patria, et dimandatogli di doue erano, rispondeuano, che erano *Schiauoni.* Non mi raccordo però dei nomi dei paesi, terre, e luoghi donde diceuano, che erano; mi raccordo bene di hauere domandato a qualcheduno, et hauermi quello detto essere della *Slauonia*[1], che è una prouincia lontano da Trieste da quindici miglia d' Italia, che quella veramente è il capo (?!) dell' Illirico. Et io non so, se la Stiria, Carniola, et Istria habbino hauuto mai altri nomi di questi.

Interrogatus per eumdem dominum interpretem ex officio: an dicta prouincia *Slauiae (sic)* sit prouincia separata ab Istria, Stiria, et Carniola; et quae sint confinia dictae prouinciae *Slauoniae;* et an ipse fuerit unquam in prouincia praedicta *Slauoniae;* in quibus locis; quot vicibus. Respondit: Io non so, se la prouincia de *Slaonia (sic)* sia separata e diuisa dalle prouincie Stiria, Carniola, et Istria; nemeno so li suoi confini, non sapendo altro che quei tali che ueniuano a Trieste, diceuano essere da detto luogo (!) di *Slauonia.* Ne io sono stato in nessun luogo di *Slauonia.*

Juxta decimum interrogatorium respondit: Io non so li ueri et proprij confini della vera (!) prouincia Illirica o di *Schiauonia,* che uogliamo dire. Et che prouincie si comprendessero sotto questo nome di Illirico o di *Schiauonia,* io non lo so. Et al presente si comprendono sotto questo nome d' Illirico o di *Schiauonia:* la Croatia, la Stiria, la Carniola, l' Istria, la Slauonia, la Bosna, et la Dalmatia. Et lo so, che tutte le sudette prouincie sono comprese nella *Schiauonia,* per i discorsi che habbiamo fatto tra noi altri paesani, et l' ho inteso dire doppo che sono entrato nella detta Congregatione di San Geronimo de *Schiauoni* di Roma, et anco auanti che io ui entrassi, et non mi posso reccordare chi siano stati quelli dai quali l' ho inteso. Et lo so che dette prouincie sono nella *Schiauonia* per hauerlo inteso dire, come ho detto, et perche parlano *schiavone;* et non lo so per altra raggione.

---

[1] tobože medju Dravom i Savom. Drugo mu je: *Schiavonia,* a drugo: *Slavonia!*

Interrogatus ex officio per dominum interpretem: an ipse testis fuerit uuquam in prouincijs Croatiae, Dalmatiae, et Bosnae; quibus finibus illae terminentur; quo idiomate habitatores dictarum prouinciarum utantur; in quibus locis earumdem prouinciarum fuerit ipse testis. Respondit Io non sono stato mai nella prouiucia della Bosna, ne meno so li suoi confini. Et in Dalmatia sono stato in luogo detto Tersat, doue staua la Santissima Madonna di Loreto, che è un Conuento de Zoccolanti. Et non sono stato in altro luogo della Dalmatia[1]. Et la Dalmatia da quella banda doue sono stato io, confina con una terra detta Fiume, che non so se detta terra di Fiume sia nella Dalmatia, ouero nell' Istria. Et per andare a Tersat essendo partito da Trieste mia patria, passai per diuersi villaggi, che non mi raccordo il nome di quelli, arriuai a detta terra di Fiume, doue allogiai, atteso che ui haueuo due mie sorelle maritate, et da detta terra di Fiume arriuai a Tersat, che è lontano da Fiume mezzo miglio. E che Tersat sia il confine della Dalmatia da quella banda. lo so per hauerlo inteso dire da diuersi, che non mi raccordo i nomi. Et io non so altri confini della Dalmatia. Et io sono stato in Crouatia, et sono stato a Lipograo[2], che è un conuento della religione di San Paulo primo eremita. Sono stato a Varasdin, che è città della Croatia, per passaggio da quatro o cinque hore, et sono stato in altri villagi di là attorno, che non mi posso raccordare. Et haueuo, quando fui in tutti li sudetti luoghi, da quindici o sedici anni. Et io non so i confini della Croatia. Et per andare da Trieste in Croatia si passano Vernich, Lubiana, et poi certi altri villaggi, che io non mi raccordo. Et doppo arriuai a Lipograo, come ho detto, et mi ci trattenni da un anno e mezzo a schuola, et alloggiauo dentro al conuento. E so, che sono luoghi della Croatia, perche si parla alla Croatta.

Juxta decimum primum interrogatorium respondit: Io so che in Roma ci sono dei *Schiauoni,* i quali stimano et tengono, che la prouincia di Carniola sia una delle prouincie di *Schiauonia,* che sono: maestro Luca Jampsik, il Padre[3] Giorgio sacerdote di San Geronimo della Carità[4], et un tale maestro Georgio[5] calzolaro, che sta uicino a Santa Chiara, un tale Biagio[6], che è cocchiere della *Signora Donna* Anna Colonna, Giouan Battista Giuliano[7], che è un seruitore, che non so con chi stia, che è da Trieste mia patria, Giouanni Clobasson, che sta per seruitore, che non so con chi stia;

---

[1] No ni Trsat ne bijaše u Dalmaciji.

[2] Liepoglava.

[3] namjesto: Don = pop

[4] t. j. Križanić, V. peti odgovor.

[5] drugi svjedok.

[6] Ovo držim da je onaj isti: „Biagio de Bianchi“ u 14-tom odgovoru drugoga svjedoka. Pak ili „Barberina“ ondje nije istina, ili ovdje „Colonna“.

[7] Tršćanin, ter svetojeronimski brat od 5 aprila 1620 g.

era già decano del Signore Cardinale Triultio, quale non so di che luogo sia Et io non mi raccordo di altro, et lo so per hauerne discorso assieme, et per essere della Congregatione. Et questi discorsi sono stati diuerse uolte: due mesi fa, cinque mesi fa, et anco un anno e mezzo, et dui e tre. Et io non mi raccordo a che proposito si discorresse di questo. Et la Carniola è prouincia di *Schiauonia,* non altrimenti della Germania; et che sia della *Schiauonia,* la cauo perche tutti parlano *Schiauone,* essendoci io stato, come ho detto di sopra, et non lo so per altra causa. Et io publica uoce et fama intendo che sia quando una cosa è diuolgata in generale. Et i requisiti della publica uoce et fama tengo che sia la uerità; ne io so altri requisiti.

Juxta decimum secundum interrogatorium respondit: Io so parlare *Schiauone;* non so però scriuere *Schiauone.*

Interrogatus per eumdem dominum interpret m[1], ut dicat: quibus uerbis diceret *sclauonice:* La quadragesima è di quaranta se giorni, et da niun Christiano si deue mangiare carne. Respondit: La quadragesima so stir deset dam *(sic)* ij sest, in etrebe[2] da Christiani jeio mesa.

Et prosequendo respondit: Io, come ho detto, sono stato in Lubiana, et questo luogo è città nella prouincia della Carniola sotto il dominio dell' Imperatore, et li ministri ci li manda l' Imperatore. Et in detta città di Lubiana si parla *schiauone* communemente; si parla anche tedescho da quelli che uengono lì, e sono quasi tutti quelli parlano *schiauone.* Et io non so in che lingua si faccino le scritture in Lubiana, ne publiche ne priuate, ne so in che lingua si predica. Et i ministri *(sic)* di schola insegnano e parlano *Schiauone;* non so però se si parli da tutti li maestri, perche non sono stato in tutte le scuole. Et io fui a scola in casa di un particolare, ne mi raccordo il nome di detto maestro, perche saranno da cinquanta cinque, o cinquanta sei anni che io fui a scuola in dette luogo, ne so in che lingua si tratti*(no)* et concludino li negotij.

Juxta decimum tertium interrogatorium respondit: Io so, che nella Carniola si parla *schiauone,* nella Crouatia credo che si parli *schiauone,* nella Slauonia si parla *schiauone,* et nella Bosna, perche ne ho inteso parlare alcuni della Congregatione quì in Roma, quali dicono essere di detta prouincia; si parla nella Dalmatia, e lo so, perche dei Dalmatini ue ne sono in Congregatione, come il Signore Don Gerolimo, et Francesco Marchi, et un altro che si chiama Carlo[3], che è guardiano al presente[4], et io non so di che luogo siano della Dalmatia, e so che sono della Dalmatia, perche l' hanno detto loro. Et ui sono altri Dalmatini nella Congregatione, ma io non so il nome. Et si parla *schiauone* nell principio della Carinthia,

[1] Toga tumača valja da je Pastrić naputio.
[2] = i netrebe.
[3] Heronda, pop iz Trogira.
[4] od 7 decembra 1753 godine.

che io non so li luoghi; ui sono stato però in alcuni per passaggio, Et si parla anco *schiauone* nel principio del Frioli, che non mi raccordo i luoghi. Et io non so altri luoghi, doue si parli *schiauone*. Et tra il parlare che si usi in Dalmatia et quello che si usa in Carniola ui è qualche differenza, come sarebbe tra il Romano et il Lombardo, essendo un poco più difficile la lingua che usano li Dalmatini, et la difficultà consiste nel proferire le parole. Et io non ho tanta prattica della lingua che possi dire, se ui sia differenza nei vocaboli.

Juxta decimum quartum interrogatorium respondit: Io sono informato della Congregatione di San Gerolimo de *Schiauoni* di Roma, perche sono fratello di quella da trentacinque anni in quà, et non so se fossi riceuuto nell' anno mille sei cento dicisette, o mille sei cento dicidotto in circa[1]. Et fui ricercato ad entrarui da Marcho Spudeo allhora essattore dell' Hospedale, et ministro della Congrogatione. Et io non mi posso ricordare li fratelli che erano in Congregatione del tempo che ui entrai. Et della Carniola ue ne era la maggior parte, che non mi raccordo, chi fossero. Et della Stiria et Istria se uene fossero, io non me ne raccordo; credo bene, che ue ne fossero. Et di Frioli ue ne erano parimente, ma io non mi ricordo li nomi.

Juxta decimum quintum interrogatorium respondit: Io non so che con li sudetti della Carniola, Istria, Stiria, et Frioli ui sia stata mai lite alcuna con la Congregatione, et che la Congregatione habbia mai hauuta lite con essi ne doppo ne prima il mio ingresso in Congregatione, se non questa che uerte al presente, che questa è stata cominciata come ho detto di sopra. Le città di Trieste, Gradisca, Carmons *(sic)*, et San Giouanni di Doino sono comprese nella Carniola, e non in altra prouincia, perche in detti luoghi et città si parla *schiauone*, et non lo so per altra raggione, atteso che sono stato a San Giouanni, et si parla *schiauone*. A Gradisca non sono stato, ne meno a Cormons; et che si parli *schiauone* in detti luoghi doue non sono stato, l' ho inteso dire dalle genti che ui sono stato *(sic)*. Del sito poi non posso dire altro, che San Giouanni, doue sono stato, sta in piano vicino al mare. Et io non so il sito dell' altri luoghi, ne il loro termini.

Juxta decimum sextum interrogatorium respondit: Tutti i fratelli che si riceuano in Congregatione di san Geronimo, si notano in un libro, che lo tiene l' essattore. Et per entrare in Congregatione quello che uuole entrare presenta un memoriale, et la Congregatione suol deputare dui per pigliare informatione della qualità delle persone per uedere se è nationale, e referendo quei tali di hauerlo trouato degno et nationale s' accetta nella Congregatione. Et della relatione dei sudetti non se ne fa scrittura, ma sogliono riferire a bocca. Et riceuuto che è si nota nel libro, nel quale libro si nota il nome, et cognome e patria. Et io non mi ricordo di quelli, che

[1] 1616 godine.

sono stati riceuuti in Congregatione, di Trieste, Gradisca, Cormons, et San Giouanni di Doino; so bene, che ne sono stati riceuuti a mio tempo, et per l' innanzi ancora, ma io non mi raccordo li loro nomi ne il numero. Et propterea non fuit ulterius interrogatus.

Juxta decimum septimum interrogatorium respondit: Al presente è protettore della Congregatione et natione di San Gerolimo de *Schiauoni* di Roma il Signore Cardinale Sacchetti, et io ho inteso che detto Signore Cardinale ha fatto un non so che decreto; ma non so (!), ne ho inteso dire, che cosa detto decreto contenga, ne meno per che causa si sia mosso a fare detto decreto.

Deinde deuentum fuit ad articulos.

Super primo articulo dixit: È la uerità che la città di Lubiana è la prima città della prouincia di Carniola, che è una prouincia di *Schiauonia.* Et questo io lo so, perche si parla *schiauone,* et perche da tutti cosi si crede, et perche cosi è, e perche quelli di detta città sono stati sempre riceuuti in Congregatione di San Gerolimo come nationali et *Schiauoni*, et per altre raggioni da me dette di sopra nell' interrogatorij.

Super secundo articulo dixit: È la uerità, che in detta città di Lubiana communemente da tutti si discorre et parla *schiauone.* Et questo io lo so per le raggioni dette di sopra nell' interrogatorij.

Super tertio articulo dixit: È parimente uero, che quelli della prouincia di Carniola sempre sono stati riceuuti et ammessi in Congregatione come nationali et ueri *Schiauoni,* non essendone mai stato escluso alcuno in tempo mio; che io lo so per essere della medesima Congregatione, come ho detto hauer uisto cosi osseruare, hauendolo inteso da altri della Congregatione, et per l' altre raggioni da me dette di sopra nell' interrogatorij.

Super quarto articulo dixit: È la uerità, che mastro Luca Jampsik da Lubiana fu riceuuto et ammesso in Congregatione da molti anni sono, come nationale et *Schiauone,* in modo che nella Congregatione ha fatto quella funtioni solite farsi da l' altri fratelli. Et questo io lo so per le medeme raggioni da me dette di sopra.

Super ultimo articulo generalis est.

In causa scientiae etc.

Ibidem. Rukopis od 78 listova.

LXXIX. 1654. 31 martii. **Devetorica vlastele svjedoče, da su Kranjci Slovjeni.**

Cum lex charitatis admoneat, rogantibus utilem ueritatem non celare, nos infrascripti ab honesto uiro Luca Jampsich rogati, ut iuxta animas nostras coram Domino perhiberemus testimonium ueritati de casu subiecto, roganti annuimus. et coram Deo de pura conscientia, et certa scientia, utpote in Carniolia nati et educati, dicimus et attestamur, quod prouincia Carniolia sit prouincia *Sclauonica siue Illyrica* et populus eam inhabitans sit Illyricus, et lingua, qua omnes communiter utuntur, sit Illyrica sola in omnibus ciuitatibus, oppidis, et villis, neque aliam callent, praeter oppidum

Gocheuia cum aliquot villis annexis, ubi incolae loquuntur Germanicè: est autem ille tractus inter Carnioliam et Dalmatiam, uicinus mari Adriatico et undequaque a populis linguae Illiricae cinctus.

Insuper de certa scientia attestamur praedictam prouinciam et eius incolas ab omnibus populis uno ore et consensu censeri et appellari Illyricos. Nec turbare debent litterae Dominorum Deputatorum dictae prouinciae[1], quia uerissimum quidem est, quod illi dicunt, prouinciam esse Caesareae Maistati subiectam, et Germaniae additam; unde tamen non sequitur, prouinciam uel gentem non esse Illyricam. Et quod addunt peregrinos debere ad Germanorum Hospitale recurrere, et non ad Illyricum, id sine dubio, uel ex aliqua praua, aut insufficiente informatione subrepsit, qua putabant, peregrinos praedictos in Germanico suscipi Hospitali, aut suscipiendos esse. Nunquam enim intendebant, aut intendere poterant, uel debebant, pauperes peregrinos ab utroque Hospitali excludere, et naturali eorum iure priuari, quo eos nemo priuare potest. In horum fidem manuum nostrarum subscriptiones et sigilla nostra apposuimus. Romae Martij die trigesima prima anno 1654.

Joannes Georgius à Lamberg Baro in Stein, et Af. Guetenberg manu propria † Loco signetti *(sic),* Joannes Sigefridus a Lamberg m. p. † Loco signetti, Franciscus Albertus Kayssel manu propria † signetti, Joannes Franciscus Cepriua[2] de Reichsperg m. p. L. signetti, Jodocus Jacobus a Galemberg m. p., Sigefridus a Gallemberg, Joannes Adamus Engelshauser m. p. L. signetti.

Nos quoque infrascripti, nati et educati in Croatia prouincia Carnioliae contermina, eorum quae hic suprascripta sunt bene conscij et periti cum praedictis testibus supradicta eodem ut illi modo affirmamus. Romae trigesima prima Martij 1654. Comes Nicolaus Draskouich perpetuus de Trahostian m. p. † Loco signetti, Comes Joannes Draskouich perpetuus de Trahostian m. p. † Loco signetti.

Fidem facio per presentes ego Notarius publicus infrascriptus qualiter die XI Aprilis 1654 Illustrissimi DD Comites Nicolaus et Joannes Draskouitij perpetui de Trahoistian *(sic),* filij quondam Illustrissimi et Excellentissimi D. Comitis Joannis Palatini Proregis Hungariae, et med(iante iuramen)to, tactis scripturis, recognouerunt et recognoscunt subscriptiones suas et duo sigilla, quibus ordinarie utuntur; eo *(et)* medio eorum iuramento tactis corporaliter scripturis recognouerunt similiter subscriptiones et sigilla Illustrissimi D. Joannis Georgij Baronis a Lamberg et Illustrissimi D. Joannis Francisci Copriua subscriptiones, litteras, caratheres *(sic)* in forma etc. omni etc. Et alias latius prout in actis mei etc. Ad quae et. in quorum fidem Datum hac die et anno praedictis.

Ita est. Ego Leonardus de Leonardis Curiae Eminentissimi et Rdsmi. D. Cardinalis Vicarij, notarius in fidem etc. † Loco sigilli.

Ibid Prepis: Informationi facti et iuris I, 255—6.

---

[1] LXVI izpr.

[2] no ovamo niže: Copriva.

LXXX. 1654. 17 aprilis. Mandatum procurae collitigantium.

Fidem facio per praesentes ego Reuerendae Camerae Apostolicae Notarius infrascriptus, qualiter die decima septima Aprilis 1654 D. Joannes Staier filius q. Stephani de Carsco[1] syndicus[2], et Joannes Clabason q. Vincentij de Goritia, Blasius de Blanchis q. Christophori de Grebenzis, Georgius Colonz[3] q. Andreae de Lubiana, et Ludouicus eius filius mihi etc cogniti etc. D. Joannem Antonium Pellegrinum filium q. Justi de Tergesto mihi etc. cognitum, et asserentem mediante iuramento etc. cognoscere omnes et singulos suprascriptos, ac idem D. Jo. Antonius Pellegrinus o(mn)es, ut asseruerunt, confratres Ven. Societatis S. Hieronymi nationis Illyricorum Urbis insimul congregati in loco infrascripto sponte etc. omni meliori modo etc. constituerunt et fecerunt etc. eorum uti confratruum *(sic)* praedictorum procuratorem etc. Illustrissimi et Excelentissimi D. Hippolitum Ursellium I U. D. absentem, et Reuerendissimi D. *Georgium Chrisanium* q. Gasparis Diocesis Zagrabiensis dictae Societatis confratrem praesentem et acceptantem, et quemlibet eorum in solidum, ita quod etc. ad ipsorum uti confratruum praedictorum nomine agendum omni et quocunque iure dictae Societatis litem motam a D. Hieronymo Pastritio exactore d. Ven. Societatis asserto nomine dictae Societatis contra Reuerendissimum D. Jo. Baptistam Jampsech actiue et passiue, coram quibuscunque DD. Judicibus comparendum, dictaeque Societatis et ipsorum iura tuendum etc. calumniae, et aliud quodcunque, licitum tamen et honestum iuramentum in eorum anima prestandum etc. cum pleno, amplo, libero, et generali mandato ac clausula ad lites etc. amplissime extenden. iuxta stilum Romanae Curiae. Et generaliter promittentes etc. releuantes etc. super quibus etc. et alias latius prout in actis mei etc. ad quae etc. In quorum etc. Datum Romae in Camera Apostolica hac die 20 Aprilis 1654.

Ita est. B. (?) Brunorus Reu. Cam. ap. not.

Ibid. p. 93.

LXXXI. 1654. 22 aprilis. **Križanić imenuje pravdaša.**

Romana seu Illyricorum. R. P. uertit hec causa inter D. Joannem Baptistam Jampsi, et D. Hieronymum Pastritium asserto nomine Congregationis Illyricae, et fuit subscriptum dubium, an constet de inhabilitate eiusdem Jampsi ad Canonicatum illi confertum *(sic)*, et de requisitis in litteris Sixti V., quae duo sunt, nempe origo et lingua Illyrica.

In huius dubij resolutione, quia facilime tangi et determinari potest, quid sit Illyricum, et quae prouinciae illius appellatione comprehendantur, indeque praeiudicium generari peregrinis ad Urbem confluentibus, ne in Hospitali nationis ulterius reciperentur,

---

[1] U Kranjskoj je dvoje: Krško.

[2] tim on bijaše u bratovštini.

[3] Colenz, po LXXVII, i po LXXVIII.

ac ab eo Romae commorantes, dum contingit egrotari, excluderentur, sicuti etiam a communi sepultura in Ecclesia nationis, et capacitate beneficiorum eiusdem Ecclesiae, proinde D. Georgius *Crisanius* cum alijs quinque[1] ex diuersis prouincijs Illyrici obtinuerunt[2] solitam commissionem admissionis ad causam huiusmodi, et facte mandato procurae in mei personam, quod datur in calce contra instantiam ex aduerso in praesenti Rota factam eos repelli a limini *(sic)* iudicij pro eorum et cuiusque ipsorum patriae interesse.

Constat enim de dicto interesse ex praedictis, quia si contigeret firmari Illyricum esse proprie Dalmatiam, que uulgo dicitur Slauonia, uel quod dici non possint Illyrici illi, qui extra Illyricum habitant, quamuis retineant idioma, et u'uant uti populus, quod esset absurdissimum etiam ex mente s. m. Sixti V., speramus faciliter demonstrare, sequeretur, quod fere omnes principales mei et caeteri ex illorum prouincijs, imo et ipsa patria Diui Hieronymi[3] essent perpetuo exclusi a supranarratis. Et clarum est, qnod ad hunc effectum sufficeret etiam apparenter de interesse docere. Put. decis. 166 in fine, parte 3., Marches. de Comiss. p. 2. de comm. quando tertius ad causam admitt. sub numero 20, fol. mihi 255. Quare. Hippolitus Ursellus.

Ego quoque sup(rascri)ptus Georgius Crisanius instituo meum procuratorem p(raedic)tum D. Hippolitum Ursellum omni etc. hac die 22 Aprilis 1654.

Idem qui supra manu propria.

Pro R. D. Georgio Crisanio contra R. D. Hieronymum Pastritium, 13 Aprilis 1654.

Ibid. f. 88.

LXXXII. 1654. 15 maii. **Lesandar Saracinelli odvjetuje za patrona i za njegova kanonika Jamšeka.**

R. p d Priolo, pro aduersario responsio facti[4].

Romana Canonicatus. R. P. Sententia lata[5] a Vicesgerente super inhabilitate nostri praesentati non meretur allegari, et proinde censeri debet ac si fuisset lata a priuato, non solum quia institutio horum canonicatuum reseruata legitur soli archipresbytero Ecclesiae decreto irritanti, et clausula sublata, ideo cognoscere de habilitate, uel inhabilitate praesentati spectabat ad instituere habentem. Verum etiam quia Ecclesia S. Hieronymi Illyricorum Urbis est titulus Cardinalitius, in qua propterea titulares de iure communi habent ius instituendi, et iurisdictionem episcopalem . . . . . . Ideo tanto minus iurisdictio illius non fuit prorogabilis per comparitionem factam

---

[1] V. LXXX. i LXXXIII.

[2] i to još na 3 febrara iste godine, kako je na ovoj izpravi napisano: 1654. 3 februarij. Commissio obtenta nomine peregrinorum".

[3] Držim da je mislio: Strigovo, u Medjumurju. Uzporedi što o tom veli 4-ti svjedok u svojem odgovoru na 5-to pitanje, u LXXVIII. izpravi.

[4] Ovo nisu odvjetnikove rieči.

[5] na 20 febr. 1652.

a genitore huius praesentati coram dicto Vicesgerente, in quem *(quam?)* in praeiudicium filij consentire non poterat, quia pater in beneficialibus non est procurator filij, ut animaduertit Ang. in l. final. §. Sin autem in 2. in fine ...... Ideo optime R. p. d. Areostus pronunciauit[1] dictam sententiam nullam, et attentatam, et ius instituendi spectare ad archipresbyterum, qui illum instituit[2] tanquam idoneum, et Signatura, rescribendo per clausulam sine praeiudicio, omnia canonizauit.

Itaque cum institutio, de qua agitur, nullo comparente legitimo contradictore et competitore in beneficio uacuo emanauerit extra iudicium, ita ex illa remanent probatae (?) omnes qualitates requisitae in fundatione ex iuris praesumptione, quae est liquidissima probatio in proposito Sarnen. q 3. uers. breuiter de idiomate.

Nec farago ex aduerso nimis prolixe adducta inturbidat, quia stant auctoritates tam antiquorum, quam modernorum scribentium geographiam primae classis. Prouincia(m) Carnioliae, ex qua trabit originem praesentatus, esse in parte Illyrica, et in ea uigere idem idioma, nec ex aduerso allegati hoc negant, licet eam omiserint adnotare inter partes Illyricas, quo fit, ut nostro praesentato possessori ad excluden. aduersarios dantes obiectum liceat allegare hanc probabilem opinionem et possibilitatem, bene Rota decis. 706. n. 17., et 21. par. 3. recent.

Maxime, quia in geographia, quam nos damus in manibus Illustrissimi Ponentis pars Illyrica terminatur a duobus fluminibus, nempe Saua et Draua, et mare *(sic)* Adriatico, intra cuius fines clare uidetur esse ciuitas Laubachum.

Nec probatur ex datis in sum. ex aduerso no. 5., quod Hospitale Illyricum fuerit solum erectum pro Dalmatinis, quia Nicolaus V. alternatiue loquutus fuit, ibi Dalmatiae, seu Illyrica natio[3]. Nam dictio *seu* non potest stare declaratiue, dum papa contemplauit totam nationem[4], quia nationes constituuntur ex pluribus prouincijs, prout fecit Sixtus V., dum mandauit praesentari personas nationis Illyricae, seu etiam origenas eiusdem tamen linguae et idiomatis, quia solum uoluit excludere illas prouincias, quae antiquitus commorabantur inter partes Illyricas, et in quibus tamen non concurrit idem idioma, prout concurrit in nostro praesentato, et dum papa loquutus est de tota natione eiusdem linguae, non est in odium comprehensi facienda restrictio; quia huiusmodi restrictiones, quando non est diuersitas linguae, sunt odiosae, et a iure exorbitant, secundum quod non est acceptio personarum, ultra quod ex hospitali non bene infertur ad Ecclesiam per Sixtum V. postea dotatam.

Nec pariter obstat, quod aliquando fuerint admissi orti in Italia, quia omnibus notissimum est in Apulia, Aprutio, Calabria, Marca

---

[1] na 8 avgusta 1652.
[2] na 25 istoga mjeseca.
[3] I on je držao da je ovako papa rekao!
[4] Da bi bio znao, da je papa rekao: Dalmatiae *et Sclavoniae nationes!*

Anconitana inibi plures reperiri a parte maris Adriatici Coloniae *Sclauorum,* in quibus non utuntur alia lingua, quam *Sclaua*[1], ut contingit in genitore Sixti V., qui, cum esset Illyricus[2], iuit ad inhabitandum Cupris[3] prope Mare Adriaticum, et inibi duxit uxorem, et genuit dictum Sixtum, ut dicitur in illius sepulcro in capella Praesepis S. Mariae Maioris: „Cupris natus, Monte Alti educatus". Ideo non mirum, quod tales tanquam originarij, eiusdem tamen linguae et idiomatis admittantur in Congregatione, quia concurrunt qualitates in Bulla requisitae, et si intelligeretur de sola Dalmatia, frustratoria fuissent illa uerba contemplantia totam nationem, et uniforme idioma, quae concurrere debent in praesentato; et quidem Status Mediolani sub Rege Hispaniarum non esset de Natione Italiae. Quare. Alexander Saracinellus.

Izvana: R. p. d. Priolo, Romana Canonicatus pro Eminentissimo et Reuerendissimo D. Cardinale Montalto illiusque praesentato, contra nonnulos ex natione Illyrica, responsio facti.

Prepis u I knjizi: Informationi. fol. 251—2.

LXXXIII. 1654. 15 maii. **Herkul Ronconi odvjetuje isto za patrona i za njegova kanonika Jamšeka.**

(R. p. d. Priolo, pro aduersario, responsio Juris).

Romana Canonicatus. R. Pr Quod D. Joannes Baptista sciat loquellam Illyricam, et probatum et certum, si audiatur. Quod autem ciuitas Lubiana sit in Illyrico, est certum ex tabulis geographicis et ex attestatione peritorum in his materijs. Et ex inspectione librorum patet et hoc euidentissime. Nam, et Abraham Hortellius fol. mihi 102, posuit etiam in Illyrico, nec non Pius 2. in historia Europae cap. 16, mihi fol. 407 dicit: „Post Albaniam Illyricae sequuntur gentes. Hoc genus hominum nostra aetas Sclauos appellat, et Bosnenses, alij Dalmatae, alij Croaci *(sic),* Istri, Carnique nuncupantur". Et cap. 18 in tabula *Sclauoniae* Lubianam ponit, et cap. 19 dicit in Carniola sermonem *sclauum* obtinere. Inter tabulas Ptolomaei tabula 14 nouiter addita a Maletio Mathematico mihi fol. 340 continetur Slauonia, sub eius nomine, inquit, continentur prouinciae plures, ut Styria, Japidia, olim Carinthia (?), quae Illyricis et Lubiana dicebatur, Dalmatia, Croatia etc. Populi harum prouinciarum pro maiori parte utuntur lingua *Sclauonica,* et tabula Lubianam ponit. Raphael Volaterranus Coment. lib. 8. cap. 1. de Illyrico, tractatu fol. mihi 227. col. 2. ponit inter eos Carniolam et oppidum Lubianam, quem *(sic)* Plinius Neuportum appellasse dicit. Unde descendit Argonauis ad Istros. Dalmatae hoc oppidum Lublanam uocant etc.

---

[1] V. LXXIV.

[2] No Sistov otac rodio se je u Taliji; a tako i djed mu i pradjed i šukundjed. Tempesti: Storia di Sisto V. I. 1—34. Ali može biti, da su poreklom bili Slovjeni.

[3] t. j. Grotta a mare.

Restringitur igitur ex aduerso natio Illyrica ad solos Dalmatinos sine fundamento, nam ex admissione Dalmatinorum non sequitur exclusio aliarum prouinciarum ex Illyrico, sicuti ex admissione Bononiensium non sequitur exclusio aliorum ex Italia. Et Sixtus V. sermone latino uocauit Illyricos, ergo debet intelligi, qui sunt tales, iuxta sensum eorum, qui latina lingua utuntur, non autem prouti credunt Dalmatini, sicut de communi usu loquendi in lingua uernacula dixerunt maiores nostri, tunc nempe attendi, quando disponens uernacula lingua, secus si utatur lingua latina. Tunc enim statur proprietati uerborum, Barthol. in l. 5. Si quis filiabus n. 3. ad med., ff. de testam tutel. Decis. Cons. 366 n. 8. Roland cons. 83. n. 21 lib. 3. Menoch. cons. 459 n. 17. Sard. Cons. 140 n. 82. Rot. decis. 245 n. 15. par. 5. recent.

Patet igitur, quod, dum ex aduerso dicitur ex historicis et geographis constare Carniolam esse separatam ab Illyrico, assumi propositionem in facto minus ueram, cum a peritissimis talis nobilissimae scientiae contrarium asseratur; et patet ex praedictis libris impressis, et ex alijs allegatis in responso de hoc reddito a doctissimo Holstenio, ad quem me remitto.

Admissio ad Congregationem plene probat habilitatem ex adductis in informatione. Et abusus ex aduerso gratis asseritur, et sufficit, quod non fuerit quoad principalem nostrum, nec quoad patrem emendatum ab Eminentissimo Cardinale Protectore. Unde approbatum etiam ab eodem censetur, quia aliqua reformans et expellens, caeteros confirmasse uidetur. Nota Cons. 484 n. 17, et seqq., Sard. decis. 38. n. 16, et alijs passim.

Onus probandi negatiuam spectat ad partem aduersam, non autem nobis affirmatiuam, ut in informatione. Et satis ex praedictis patet nos probasse, hanc Ecclesiam fundatam propter legationes mittendas gratis dicitur ex aduerso, et nec in Bulla erectionis adest ullum uestigium, nec reuellationem aliquam in mundum uenisse scimus. Et ideo ad jurisconsultos non pertinent huiusmodi considerationes, cum interpretemur scripturas mortuorum, non condamus scripturas de uoluntatibus uiuorum.

Bulla 64. Urbani 8. non est pro Illyricis, sed pro littoralibus Dalmatiae et certorum locorum; patet ex eius tenore, in quo sapientissimus ille pontifex, et harum rerum politioris litteraturae obseruantissimus, tam proprie et stricte loquitur, ut nulli dubitationi locum relinquat. Nomen enim Collegij, Illyricum a Gregorio XIII. datum, retinuit, loca concessit *Dalmatinis tantum,* non autem caeteris eiusdem prouinciae, nec de Illyricis tunc loquitur, sed de Dalmatinis tantum.

Accedat, quod sumus in admissione, quae et fauorabilis, et non stricte, sed late interpretanda. Gonzal. glos. q. §. 1. n. 114., Menoch. cons. 227. n. 1. et seqq., Mant. decis. 274. n. 7., Seraph d. 162, n. 3, Merl. decis. 797. n. 3. Quare. Hercules Ronconius Aduocatus.

Izvana: R p. d. Priolo, Romana Canonicatus, pro Eminentissimo et Reuerendissimo D. Cardinale Montalto, illiusque praesentato, contra nonnullos ex natione Illyrica. Responsio juris Ronconij.
Ibid. fol. 254—5.

LXXXIV. 1654, 15 maii. Križanić odgovara i prigovara Pastriću.

1. Aduersarius allegat nimiam latitudinem linguae Illyricae. Respondetur: Polonos, Bohemos, Ruthenos etc. habere quidem in genere similitudinem linguae cum nobis Illyrijs, in specie tamen illorum linguae ita (??) distant a nostra, ut Gallica ab Italica[1]. Ideo neque illi dicuntur loqui Illyrice, neque confitentur Poenitentiario Illyrico sed Polonico, et Ruthenico: neque solent accedere nostrum Hospitale. Facile ergo illi a nobis Illyrijs discernuntur propter magnam linguae differentiam. Quod non est in Carniolis, qui confitentur Poenitentiario Illyrico.

2. Asserit Joannem Jampsium non esse capacem, quia natus est Romae. Respon. Uniuersim de Carniolis aduertendum, posito etiam quod non essent in Illyrico, certe tamen, cum omnes Illyrice loquantur, impossibile est, ut non sint saltem oriundi ab Illyrijs, quod solum sufficeret; cum Bulla dicat: „Aut alias origenas".

3. Allegat, quod in Collegio Illyrico Lauretano Carnioli non habeant, in Germanico autem Romae habeant locum, et ideo esse Germanos. Resp. Aduersarius profitetur, Croatos esse ueros Illyricos, et eorum peregrinos suscipit ut curator Hospitalis. Et tamen Croatorum nullus fuit in Collegio Lauretano, nec habent ibi locum. Habent autem duo loca Romae in Germanico, idque sub nomine Ungarorum, quorum Regno uniti sunt. Ergone propterea dicet, Croatos esse Ungaros? Similiter de Carniolis est, et friuolum est, ex hisce pijs fundationibus (quae fiunt, et nominantur ad placitum conditorum) uelle iura nationum turbare.

4. Croatiam quidem aduersarius aperte suscipit, occulte autem excludit contra mentem Bullae, *(quam?)* ad solam Dalmatiam contrahere nititur per multa argumenta hinc inde ex parietibus collecta. Ex geographis autem nullum habet textum assertiue loquentem, Carniolia non est Slauonica, uel Illyrica, quod ei (ut asserenti) probandum incumbat *(incumbit?)* assertiue. Ille autem tantum per negationes incedit, dicendo, quod ibi, uel ibi non exprimitur Carniolia, uel quod ponatur inter prouincias Domus Austriacae etc., qui modus arguendi est fallacissimus. Nos autem assertiue probare, etsi non teneamur, possumus tamen cum Cluuerio (et alijs) dicente: „Quidquid Sauum inter Drauumque interiacet, Sclauonicum est". Ibi autem est Carniolia et Croatia.

5. Dum uult euertere attestationem nouem Nobilium[2], inter quos duo sunt filij Proregis Ungariae, ait, despiciendam esse, ut extortam

[1] Kako se je pokajao za onu, da Kranjci nisu Slovjeni (vidi ovamo 7-mu točku), tako držim, da se je i za ovu poslije, kada drugi put bijaše u Rusiji.

[2] LXXIX izpr.

lite pendente. Respondetur: Illorum Nobilium aliqui adhuc sunt Romae, et scire potest, an sit extorta.

6. Dum uult euertere attestationem D. Lucae Holstenij Pontificis geographi, ait, principaliter attendi debere patriam D. Hieronymi, et ubi illa est, illam regionem intentam in Bulla. Euge, bene uertat, fatetur ueritatem! Hinc porro sequitur, Carniolos et Croatos esse capaciores, quam Dalmatas, quia sunt uiciniores patriae Diui Hieronymi[1], quod nos demonstratiue euicimus[2] ex Incoferio, citante ad idem Lazium, Sambucum, Ranzanum etc., et potissimum ex testibus[3] ipsiusmet D. Hieronymi, addito textu Porphirogenetae imperatoris, quem et aduersarius allegauit.

7. Producit quandam scripturam meam[4] (Georgij Crisanij) de Carniolia, ad maculandam meam famam. Respondetur: Cum mens magis quam uerba attendi debent (Scac. de appel. q. 4. n. 15), patefacta mea intentione mihi nihil, et alias comuni Confratrum causae nullo m do nocere potest. Initio motae litis cum familiariter uersaremur, aduersarius petijt meum consilium. Ego, qui tunc Joannem Jamsium non noueram, credebam aduersario, eum non callere linguam, et ob hanc causam posse contra eum merito procedi, non autem quasi non esset de natione. Et hoc saepius suadebam, ut non procederet contra totam prouinciam. Cum autem non possem persuadere, tentaui hunc modum: Scripsi aliquot argumenta ad sensum aduersarij prorsus hyperbolice (!), quae probari non possunt, et haec monstrando dicebam: Etiamsi haec omnia (ut tu uelles) probari possent, tamen nihil concluderent ad exclusionem Carniolorum. Quia si haec concluderent, sequeretur per eandem rationem excludi etiam Dalmatas, utpote multo magis italia*(ni)*zatos, quam Carnioli sint germanizati. Et hortabar, ac serio monui, ut nec illa nec alia argumenta unquam contra Carniolos allegaret, nisi uellet causa cadere, nam meliora non posse inueniri. Ille dixit, se illis nolle uti (prout nec usus est)[5], habere tamen meliora, et nolle ab

---

[1] Vidi 2-gi pripomenak u LXXXI.

[2] Po ovoj bih rekao, da je on o tom nešto napisao; no toga nisam našao.'

[3] textibus.

[4] V. LXXV.

[5] Ili je Pastrić ove pridao, ili Križanić nije obličio onih njegovih rieči: . . . „et demum attestatio R. Georgij Crisanij sacerdotis ex Croatia, affirmando Carnioliam esse prouinciam Germaniae“, u prvoj obrani (LXVIII), a u drugoj („discursus“): „Georgius Crisanius in sua scriptura formiter recognita *(ono na 5 februara 1654)* expresse tenet, quod prouincia Carniolae non est Illyrica, sed Germanica, ut dicta nota ad partes n. 9“. — „tum quia in Carniolae Ducatu uiget idioma pariter germanicum, ut deponunt ipsi ex aduerso testes . . . Hoc idem affirmat Crisanius in dicta scriptura, in dicta nota ad partes n. 19“. — A i odvjetnik Dalmatinski, Mikula Ševeroli, upotrebio je, nekada od 30 septembra do 10 decembra 1655, istu Križanićevu svjedočbu: „Georgius

competitione Carnioliae desistere. Tunc ego incorrigibilem reliqui, ille autem me postea citauit, et scripturam recognoscere coëgit.

Haec num sic se habeant, ut retuli, et iam antea uerbo scriptoque coram R. p. d. Priolo protestando omnia submisi, et submitto iuramento aduersarij Haec ergo priuata causae communi nihil nocere debent. Et facta sunt fortiora ad declarandam mentem, quam uerba, quae saepe proferuntur contra intentionem proferentis, (L. quibus, ubi Jas. col. 9. ff. de leg.). Ego uero factis semper protestatus sum, me stare pro Carniolia, et postea etiam pro Io. Jampsio, postquam fuit etiam quoad linguam legitime examinatus et approbatus.

Georgius Crisanius.

Izvana: Rpd. Priolo, Romana Canonicatus pro pauperibus peregrinis et 7[1] confratribus Nationis Illyricae, contra D. Hieronymum Pastritium, asserto nomine Congregationis Illyricae. — Replica, 15 Maij 1654

Ibid. 255—6.

LXXXV. 1655. 10 decembris. **Križanić opet odvjetuje za Kranjce.**

Ad Sac. Rotam Rom. Rpd Priolo, Romana Canonicatus, pro Confratribus Imperialibus, et peregrinis, contra D. Hieronymum Pastritium. Adiumentum informationis. Die X. Decembris 1655.

Romana Canonicatus. R. P. Ego Georgius Crisanius, qui causam confratrum imperialium sustineo, die martis fui in domibus aliquot DD. Votantium, sed responsum fuit: Cras erit audientia, et non hodie. Die autem mercurij fuit festum, et ego cum sim indignus sacerdos in S. Hieronymo de Caritate[2], debui tota die adesse officijs Ecclesiae, a quibus ob nullam causam, quantumuis grauissimam, abesse licet. Ea est loci obseruantia. Excurri tamen post Completorium, sed non potui colloqui, nisi Illmis. DD Ponenti et Albergato. Et haec est causa, cur pro nostra parte nemo informauerit, cum procurator noster[3] tunc *(nunc?)* ob infirmitatem e domo non exeat. Quod cum ego praeuidissem, ea, quae oretenus dicenda erant, summatim describere debui, et porrexi.

Quodsi autem aduersarius scripturam aliqualiter infirmare tentauerit, cogitet, quaeso, V. Illustrissima D. hoc dilemma. Jus nostrum in Congregatione uel est nullum, uel aliquod; si nullum, quomodo ergo, et quare uocamur ad congregationes publicas, quociescunque factae sunt? Quare ex nobis unus patria Carniolus[4] in

---

enim Crisanius sacerdos et hodie Confessarius in Ecclesia S. Hieronymi Charitatis, in fide per ipsum iurata attestatur, Carnioliam non esse prouinciam Illyrici, sed Germaniae" . . . Informationi II. 75 l.

[1] Mislio je onih pet u LXXXI. i još oba Jamšića.

[2] V. odgovor četvrtoga svjedoka na 5 to pitanje u LXXVIII. izpr., i još 7-mi pripomenak k LXXXIII., na kraju.

[3] Valja da Hipolit Urselli.

[4] Ivan Štajer.

ultima creatione officialium ante triennium[1], lite iam mota creatus est syndicus, et si nunc fieret congregatio in loco syndici consideret? Quare alter ex nobis, pariter ex patria per aduersarium reiecta, saepius gessit uaria officia guardianatus, exactoratus, et, ni fallimur, syndacatus[2]? Si autem ius nostrum est aliquod, tunc uel est minus uel maius iure aduersarij, uel aequale. Minus non est, quia nulla ratio hoc persuadet. Maius esse probari posset, cum nos simus corpus Congregationis omnes Romae habitantes et a nobis ipse sit in officium constitutus, et a nobis deponibilis. Sed maioritatem iuris pro hac uice non urgemus. Ergo est aequale; quodsi aequale, de expensis partecipare debemus.

Insuper, quod Carniolia sit Illyrica, extat in actis attestatio Illmor. DD. *(Archi)*episcopi Sipon ini, et Lucae Holstenij, et R. P. Atanasij Kirkerij[3], quantorum uirorum! et alia nouem nobilium[4]. Et si opus fuerit, plures producere poterimus, quia frequenter in hac Urbe adsunt aliqui nobiles ex illis partibus. Aduersarius autem nullam huiusmodi attestationem produxit, nec producere poterit. Quod bene notetur.

Insuper si opus fuerit, non diffidimus, quod ab ipsismet Illustrissimis DD. Deputatis Carnioliae, qui per certa tempora mutantur, habebimus attestationem iuri nostro consonam; quanquam et illa, quam aduer arius producit[5], si bene perpenditur, nobis non contradicit, iuxta dicta in nostra informatione[6], tantum ubi de peregrinis disponunt, limites suae potestatis excesserunt.

Neque nobis desunt autho es grauissimi, et plurimi, quia profecto dabimus semper tres, aut fortasse etiam decem, clare loquentes contra unumquemque, si quos aduersarius allegat, obscure utique loquentes, uel potius ab ipso male expositos.

Insuper notandum, quod post motas has turbulentias DD. Canonici S. Hieronymi nostrae nationis (omnes Dalmatae[7] praeter unum, de quo litigatur), cupientes hisce rumoribus sua presentia et opera opportunum adferre remedium, petierunt admitti ad Congregationem, aduersarius noster obstitit quantum potuit. Sed facta uotatione[8], nostra uota superarunt, ut DD. Canonici admitterentur. Hoc facto aduersarius exlamauit, interposita appellatione ad Em. D. Protectorem, asserens, rem esse praeiudiciosissimam admitti Canonicos, et debere fieri aliam uotationem in alia Congregatione. Et hac

---

[1] na 27 aprila 1653.
[2] Ivan Antun Pellegrini, Tršćanin.
[3] LXVII. izpr.
[4] LXXIX.
[5] LXVI.
[6] u LXXIX.
[7] No Juraj Vušković, kanonik od 7 septembra 1623, a prije toga od 1616 beneficiat, to bijaše Baranin. Informationi itd. I. 118, 123, 124 l.
[8] na 11 maja 1653. Decreti.

ratione, D. Praesidente acquiescente illi semper et ad hoc et ad reliqua similia, aduersarius exclusit a Congregatione DD. Canonicos Dalmatas suos ciues! Ex aduerso autem studiose conquisiuit et introduxit scholares quosdam ex Collegijs Neophitorum et propagandae fidei, rem nunquam antea factam, ut uota nostra superaret. Non uult Canonicos, uult autem scholares in Congregatione, et nos, qui Romae habitamus nititur eijcere! Et quare hoc, nisi ut ipse fruatur dictatoria potestate in depressionem Nationis? qua et fruitur et fruetur quandiu DD. huiusmodi nefas non intellexerint, et VV. Ill. DD. proteruiam hominis non refrenauerint.

Insuper singularissime notandum, quod post acceptas litteras DD. Deputatorum, mox institit in Congregatione, ut peregrini excluderentur. Sed Congregatio non consensit. Ipse autem, more consueto, interposita appellatione ad Em. D. Protectorem, et praeocupatam habens mentem Praesidentis, proposuit temperamentum, quod nimirum singuli peregrini deberent remitti ad ipsumet Em. D. Protectorem pro licentia hospitandi obtinenda toties quoties. Qua propositione estne aliquid, quod imprudentius cogitari possit? Et tamen a D. Praesidente sicut cetera huiusmodi, ita hoc quoque obtinuit Sed ne(c) propositam *(rem?)* nunquam adimpleuit, quia nullum peregrinum suscepit, et nullum, quantum scimus, ad Em. D. pro licentia obtinenda remisit, aut direxit.

Certe non leue censendum est, iniurias fieri Romipetis, quod Bulla Coenae Domini sub censuris seuere uetat. Romipetae enim censeri debent esse personae, quae uel propter uota in infirmitate facta conuolant ad sepulchra Principum Apostolorum, uel post peccata commissa huc properant ad absolutionem, uel cupidi uidendi maiestatem Ecclesiae Catholicae, suscipiunt labore*(m)* itineris ad ueneranda sacra ossa innumerorum martyrum. Aduersarius autem noster, parum curans da praeceptis Bullae praedictae et aliarum, conculcat iura, et perseuerat in obstinatione, et perseuerabit, nisi auctoritate VV. Ill. DD. compescatur

Finaliter proponimus temperamentum forte idoneum, quod in hoc casu adhiberi possit, si ita DD. VV. Ill. uidebitur, uidelicet: ut aduersarius non audiatur, donec de nouo iustificet suum mandatum procurae ex consensu unanimi Congregationis, ac proinde fiat dilatio usque ad proximam Dominicam in Albis, qui dies est deputatus pro generali Congregatione, et pro officialium electione. Quam electionem profecto, nobis interim impigre solicitaturis, nullis artibus amplius impedire poterit.

Si sic decretum fuerit, speramus profecto fore, aut potius certo praeuidemus, ut nunquam imposterum aures VV. Ill. DD. hac leuissima et molestissima disputatione obtudantur Leuissima dico, quia agitur de uno, uel ad summum de tribus scutis per annum in peregrinos nostros expendendis. Molestissima uero, quia non est in materia legali et consueta, sed requirit inspectionem et considerationem plurimorum historicorum; quandoquidem aduersarius attestationibus non acquiescit.

Quodsi hoc non placet, fiat id, quod in informatione petiuimus, scilicet, ut de expensis participemus[1], et ut in reliquo iuri nostro per omnia prouideatur, ne in possessione turbemur. Nam de iure nostro nec latum unguem cedere cog tamus, nec debemus. His factis, mox utrinque alacriter litigabitur. Caeterum quaecunque ego uel hic uel in informatione scripsi, nisi omnia liquide probauero, poenas condignas sustinere uolo. Totum autem etc

Quas Deus etc.

Ibid. Informationi II, 78.

LXXXVI. 1655. 10 decembris. Dalmatini prigovaraju Križaniću.

Romana Canonicatus. R. P. Audiuimus, quod sub nomine Subditorum Imperio petitur dilatio per D. *Georgium Crisanium* super resolutione causae, sed eam capi supplicamus. Dilatio quippe denegauda uidetur, dum a mense Junij praeteriti fuit *(a?)* parte citata obtenta specialis Commissio a Sanctissimo super huiusmodi articulo, et dubium[2] tunc subscriptum fuit pariter transmissum cum innu meris intimationibus subsecutis pro illius propositione, quae ad ultimam hanc Rotam fuit protracta. Et gratis hodie allegatur aduersa ualetudo D. procuratoris[3], tum quia iam per mensem et ultra conualuit, tum quia aduersarij in hac causa etiam habent procuratorem D. Coppetum, ut in memorialibus et informationibus datis sub die 31 Maij proxime praeteriti, et in ultima propositione causae coram Reuerendissimo D. meo Ponente, qui D. Coppettus bene poterat informare. Et praeterea fuit super hoc articulo etiam ex aduerso scriptum sub die 15 Maij 1654. Ex alia uero parte causa requirit celerem expeditionem, ut sit finis huius controuersiae, et sciantur quinam possint ad Canonicatus praesentari, et in Hospitali recipi, et Congregatio*(ne)*, quae ut locus pius iam fecit plures expensas in praesenti praepositione[4], et si, emanata resolutione fauorabili, ut speramus, ex aduerso aliquid afferetur, noua audientia dignum, RRmi. DD. mei illam non denegabunt, et sic potest esse consultum utrique parti.

Caeterum non bene fit ex aduerso oppositio nec sub nomine Subditorum Imperio, quia non adest legitimum mandatum, et contra

[1] Za to njihov odvjetnik Dragutin Copeti na 31 maja 1655 g. ovako odvjetuje: . . . . „Imo ideo praemittendum est dubium possessorij: quodsi in illo Imperiales uincent, prout utique uincent cum sint in possessione, uel Congregatio Illyrica tenebitur ipsis Imperialibus *subministrare expensas litis*, prout ex pecunia Congregationis (pravo: Hospitalis) praetendunt litem substentare Illyrici Dalmatini; uel utraque pars litem proprijs sumptibus substinere cogetur: cum Congregatio potius uni parti, quam alteri, non debeat expensas subministrare, dum utraque pars est de corpore". Informationi. I. 389—290 l.

[2] t. j.: „Quaenam intelligatur esse vera et propria ea Prouincia Nationis Illyricae iuxta (!) Bullam et mentem Sixti V. in Casu".

[3] To je valjada bio Urselli.

[4] propositione?

eos (?!), urget expressio ipsius Sacrae Caesareae Maiestatis in literis per Reuerendissimum Carolum Carapham, ut in informatione, et declaratio DD. Praesidis et Deputatorum Carniolae, nec a D. Georgio *Crisanio*, qui attestatus fuit regiones, ex aduerso adductas uti Illyricas, esse in Germania. Quare etc.

Franciscus Liberatus.

Izvana: Rpd. Priolo, Romana Canonicatus, pro Ven. Congregatione Illyrica, contra D. Io. Baptistam Jampsi et litis Consortes — memoriale pro resolutione X Decembris 1655.

Ibid. II, 79—80.

LXXXVII. 1656, 24 aprilis. **Odsuda sv. rote na 24 aprila 1656.** Christi nomine inuocato, pro tribunali sedentes, et solum Deum prae oculis habentes, per hanc nostram deffinitiuam sententiam, quam de Dominorum nostrorum Coauditorum consilio pariter et assensu ferimus in his scriptis in causa et causis, quae primo, et in prima coram nobis uersae fuerunt, et uertuntur instantia inter Venerabilem Congregationem Nationis et Hospitalis Sancti Hieronymi Illyricorum de Urbe ex una, ac Io. Baptistam Jampsi filium Lucae Jampsi oriundum ex Ducatu Carnioliae, Joannem Calabassonum quondam Vincentij de Goricia, Blasium de Blanchis qm. Christophori de Gribensis[1], Georgium Colonz[2] qum. Andreae de Lubiana, ac Georgium Crisanium qm. Gasparis partibus ex altera de et super declaratione Bullae s. m. Sixti quinti editae super erectione Ecclesiae Collegiatae Sancti Hieronymi Illyricorum, quoad Prouinciam Nationis Illyricae in ea nominatam, rebusque alijs, prout in actis, Dicimus, pronunciamus, sententiamus, definimus, et declaramus, Prouinciam ueram et propriam Nationis Illyricae iuxta (?) Bullam et mentem dicti Sixti quinti fuisse et esse, ac intelligi debere, Dalmatiam, siue (sic) Illyricum, cuius partes sunt Croatia, Bosna, et Slauonia, exclusis penitus Carinthia, Styria, et Carniola, et oriundos ex dictis quatuor regionibus *(sic)* Dalmatiae, Croatiae, Bosnae, et Slauoniae tantum admitti posse tam ad Canonicatus et Beneficia ecclesiastica eiusdem Collegiatae iuxta formam praedictae Bullae ac decretorum Sacrae Visitationis anni 1630, quam ad hospitalitatem et Congregationem eiusdem Sancti Hieronymi, et mandatum quodcunque desuper necessarium et opportunum decernendum et relaxandum fore et esse, prout decernimus et relaxamus victosque uictrici in expensis[3] condemnamus, quarum taxationem nobis, uel cui de iure, imposterum reseruamus. Et ita dicimus, pronunciamus, definimus, et declaramus non solum praemisso, sed et omni alio meliori modo.

Ita pronunciaui ego Hieronymus Priolus S. Rotae Auditor.

Ibid. II, 89. Istromenti I, 100.

---

[1] Možda imo kakovu mjestu?

[2] namjesto: Colenz. A jošte slabnije: Golic, kako je u inom prepisu.

[3] V. LXXXVII.

LXXXVIII. Koliko je potrošeno za parnicu.

Spese fatte nella causa del Canonicato di S. Girolamo delli Illirici ad instantia della Congregatione del medesimo Santo contra Gio. Battista Jampsi Romano oriundo da Carniola dal mese di decembre 1651 auanti Monsignore Vicegerente, auanti Monsignore Ariosto, in Signatura di Giustitia, di Gratia, in Sacra Rota auanti Monsignor Priolo, et Donozetto in anni cinque per tutto il mese di Maggio 1656:

Citationi in detto tempo, come nelli libri della spesa giornale	scudi	9.81
Fedi di diuerse scritture prodotte in Rota . . .	„	11.30
Propine tre de scudi d' oro dieci, fanno scudi 43—75 moneta, et una de scudi cento d' oro, fanno sc. 152.50 moneta, in tutto	„	198.25
Per la nota della prima sentenza auanti Mons. Vicegerente	„	1.50
Registri fatti et pagati ai Notari diuersi di Rota .	„	73.80
Per Summario delli quatro testimonij essaminati in Rota ad instantia del Jampsi, scudi sette baj. 15 moneta per interprete, scudi 11, et per registro delli detti testimonij, in tutto	„	21.05
Per nihil transeat et incassas le commisioni diuerse,	„	2.90
Per le manze[1] alli staffieri delli votanti et ponenti in Rota quando fu decisa più uolte la causa, et data la sententia, ...	„	36.60
Per le scritture originali alli procuratori	„	8.50
Per dati a tre auocati, compreso il procuratore due uolte pagato	„	75.50
Per copie delle positioni, et altre scritture in detta causa pagate a copisti diuersi	„	80.27
Stampa del libro del Papafaua con la copia . . .	„	30.00
	scudi	549.48

In archivo congregationis s Hieronymi.

LXXXIX. 1657. Pastrić odvjetuje za Barane.

Dalmaten. seu Albanen. Confiniorum. Eminentissime et Reuerendissime D. Hospitale Sancti Hieronymi Illyricae nationis de anno 1453 fuit aedificatum pro suscipiendis in eo specialiter peregrinis eiusdem nationis, — Sixtus fel. recor. papa V oriundus ex patre Dalmata *(sic!)* ecclesiam eiusdem D. Hieronymi in Collegiatam erexit de anno 1589, in eaque Archipresbyteratum, sex Canonicatus et 4 Beneficia pro personis dictae Illyricae nationis et peritis in Illyrica lingua instituit.

De anno 1651 uacante Canonicatu in praedicta Ecclesia ad illum se praesentari Joannes Baptista de Lubiana ciuitate Carnioliae in Germania *(sic)*, et Joannes Paulus de Alessio ciuitate in Albania, iactantes se et dictas prouincias esse nationis Illyricae. Quibus se

[1] mancie, dari.

opposuit Congregatio dicti Hospitalis, et pendente iudicio introducto coram R. p. d. Riualdo tunc Vicegerente fuit ad praedictum canonicatum praesentatus dictus de Lubiana, sed tam ab eodem D Vicegerente per suam sententiam definitiuam, quam per tres decisiones et sententias emanatas in gradu appellationis in S. Rota fuit declaratus inhabilis, et expulsus ab eodem Canonicatu ob defectum linguae Illyricae, omissa discussione, an Carniola esset prouincia Illyricae nationis.

De anno 1655 die X. Decembris ex speciali commissione Sanctissimi emanata in Signatura Gratiae S. Rota coram R. p. d. Priolo in Romana Canonicatus Illyricorum firmauit, et per sententiam deffinitiuam declarauit, quod uera et propria prouincia dictae Illyricae nationis iuxta Bullam et mentem Sixti V fundatoris intelligi debeat Dalmatia, Croatia, Bosna, et Slauonia, et quod ex his quatuor regionibus tantum oriundi recipi debeant ad Beneficia dicti Hospitalis et Ecclesiae, ut summario numero p-o.

Vacante hodie Antibarensi Ecclesia una ex quatuor metropolitanis in Dalmatia (?), quidam Albani, ut auditur, conantur perturbare iura prouinciarum, asserendo, Antibarim esse ciuitatem in Albaniae proüincia, non obstante quod antea scriptis et tabulis D. Holstenius et Pater Kirker probare conati sunt, Alessium supra Drinum amnem uersus orientem porrectam esse ciuitatem Dalmatiae, licet a lacu Boianae 30, et ab Antibaro *(sic)* 42 milliaria distat (sum. n. 2).

Verum quia praedictum Hospitale semper recepit peregrinos et infirmos oriundos ex Antibaro uti ciuitate in Dalmatia (?), et timens, ne exprimatur in Decreto promotionis personae ad praedictam Antibarensem Ecclesiam, seu in processu et praeconio illius, ut est consuetum, quibus saepe utuntur partes, dictam urbem esse in prouincia Albaniae, humiliter supplicat Eminentissimos Patres, quatenus dignentur huiusmodi occasione declarare, dictam ciuitatem compraehensam esse in Dalmatia, et terminos Dalmatiae et Albaniae esse lacum di Scutari *(sic),* uulgaritor dictum lago seu fiume[1] di Boiana. Et uidetur ex benignitate esse concedendum, tum quia de facto non clare constat ex Litteris, Visitationibus, et Constitutionibus Apostolicis, ac ex alijs ualidissimis rationibus, tum quia tolluntur lites, expensae, et controuersiae, quae possunt oriri. Nam huiusmodi Hospitale admittendo ad praedicta beneficia oriundos ex Antibaro, si permitteretur, hanc urbem esse in Albania, cogeretur ad eadem beneficia admittere oriundos ex alijs (?) ciuitatibus Albaniae, et sic confunderentur iura dictae Illyricae nationis et Hospitalis, nec non Constitutiones Apostolicae, decisiones et sententiae Sacrae Rotae.

Nulli dubium esse potest, Antibarum esse ciuitatem in Dalmatia:

1-o. omnes geographi illam describunt in Dalmatia, et secundum eorum mensuram distat a Scodra et a lacu Boianae 35 milliaria. Sum. numero 3., et praesertim Jansonius in tomo V. Atlantis Orbis maritimi in tabula Illyriae fol. 242 et seq., cuius descriptionem

---

[1] po talijanski ?!

refert Rubertus Papafaua patauinus nobilis venetus in suo libello de situ Carnioliae etc. quaestione 4. fol. 62. lit. *e*, ac fol. 63. lit. B.

2-o. Adest Decretum Em. D. Cardinalis Sanctae Seuerinae 60. mo. Protectoris dicti Hospitalis de anno 1601, in quo declarauit Marcum Samuelem equitem ortum ex Antibaro esse nationis Illyricae[1], Summario n. 4.

3-o. Litterae prouisionis, ac instrumentum possessionis Canonicatus in dicta Ecclesia Sancti Hieronymi ad fauorem Georgij Vuscouich de anno 1623 expresse testantur dictum prouisum esse de Antibaro ciuitate in Dalmatia, sum n. 5.

4-o. Sacra uisitatio Apostolica in Dalmatia R. p. d. Garzadori Archiepiscopi Jadrensis de anno 1625 numerat et describit Antibarensem Ecclesiam metropolitanam inter alias Dalmatiae, ut est uidere in magno volumine actorum dictae visitationis existente in archiuio huius Sac. Congregationis de propaganda.

5-o. Bulla s. m. Urbani 8. super noua institutione Collegij Illyrici in ciuitate Lauretana de anno 1627[2], in quo, habito maturo consilio cum Eminentissimis Patribus huius Sac. Congregationis, assignauit duodecim loca urbibus litoralibus Dalmatiae, et inter has signanter numerat Antibarensem Ecclesiam, unam ex quatuor metropolitanis Dalmatiae. Et insuper requirit eadem Bulla, quod alumni dictarum 12 urbium sint ex parentibus Illyricis, et periti Illyricae linguae etc. Sum. n. 6.

6-o. Omnes notitiae episcopatuum uniuersi orbis Antibarensem Ecclesiam reponunt in Dalmatia, uulgariter etiam *Sclauonia* dicta. Sum. n. 7.

7-o. Lingua Illyrica naturalis, qua ciues et habitatores territorij Antibarensis urbis utuntur, ut ex fide Georgij Vuscouich missionarij Apostolici sum. n. 8. denotat eos esse Illyricos, et non Albanos, qui proprio utuntur idiomate prorsus diuerso. Nam illud neque Graeci intelligunt, ut tradit idem Papafaua dicta quaestione 4. fol. 64. litera E dicto n. 8. litera B

Quo uero ad Dalmatiae et Albaniae limites, certissimum est, quod iuxta insignium scriptorum testimonium proprius et communis recentior terminus harum prouinciarum sit lacus seu amnis Boiana, ad cuius ripam uersus ortum est posita urbs Scodra, ita ut regiuncula citra dictum lacum Illyrice Crana dicitur *(sic)*, et Latinis confinium significat, ut ex Verantij et Michaliae dictionario refert ipse Papafaua d. q 4. fol. 60. l. C, ac in summario n. 9., quos sequitur Jansonius in dicto tomo V. Atlantis in tabula Illyriae fol. 242 et 247, ac in tabula Albaniae dicto fol. 247, ubi ultimum terminum

---

[1] Opet laže, jer u toj odluci je ovako: „natione *Slavona*“ prvoč, a drugoč: „natione *Slavona* et Illiricha“. V. LXIII. pril.

[2] Taj kolegij je papa Grgur XIII. 1580 godine bio zastavio u Loretu, pak ga neznam kada, premjestiše u Rim, i prozvaše, a to naši zapisnici kažu, Klementovcem: valjada po papi Klementu VIII.

Dalmatiae et Albaniae memorat esse Boianam fluuium, ut dicta quaest. 4 Papafauae fol. 63. li . A., ac in eodem sum. d. n. 9. lit. C.

Id ipsum comprobare uidetur Bulla s. m. Urbani 8 super dicta institutione Collegij Illyrici, in quo duo loca assignauit prouinciae Albaniae, donec eidem peculiare Collegium erigatur, unicum uidelicet citra Drinum amnem, alium uero ultra Drinum Ecclesiae constitutae locum habeant. Sum. n. 10. Ex quibus duobus locis unum occupauit ciuitas Scutarensis, uti prima citra Drinum in Albania, ut ex fide Rectoris d. n. 10. l. D. Signum ergo euidens est, quod Scutarensis Ecclesia constituta ad ripam Boianae sit in limite Albaniae, et quod terminus illius ac Dalmatiae sit dictus Boianae fluuius, nam Antibarensis ciuitas remota 35 milliaria a Scodra nunquam occupauit locum Albaniae prouinciae in dicto Collegio, ut supra assignatum.

Non obstat, quod Scutarensis, Alessiensis et Polatensis Ecclesiae in Albania subiectae sint archiepiscopo Antibarensi in Dalmatia; quia non solum exinde probari non potest Antibarum esse in Albania, sed quia Ecclesiastica iurisdictio non modo naturales atque ciuiles regionum limites plerumque transcendit, sed in diuersas omnino atque seiunctas terras fines suos proferre solet, ut multa exempla adducit idem Papafaua dicta quaestione 4. fol 60. l. D. Et ipse Antibarensis antistes praeter iura, quae habet in Albania et Dalmatia, est etiam Primas totius regni Seruiae, ut ex subscriptione Joannis Bruni in Sac. Concilio Tridentino in ordine archiepiscoporum sub Julio Papa 3. liquet Quare etc.

Hieronymus Pastritius.

Ovaj spis je u svetojeronimskom arhivu, ter na njem je ovako napisano: Sac. Congreg de Propaganda Fide, Eminentissimis DD. Spada, Bragadino, et Rospiglioso, Dalmaten. seu Albanen. Confiniorum, pro ven. Hospitale S Hieronymi Illyricorum, — memoriale Hieronymi Pastricij. Die martis X Julij 1657. Decretum: Non indigent declarare, tamen Secretarius abstineat exprimere prouinciam.

Apokrifski zbornik našega vijeka.

PRILOŽIO DOPISNI ČLAN STOJAN NOVAKOVIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 25. lipnja 1885 godine.

U mojim dosadašńim prilozima za našu literarnu historiju sredńega vijeka ja sam više puta napomińao, kako se periodi literarne historije ne mogu dijeliti po godinama, nego da ih vaļa lučiti po pojavama bez obzira na godine. Ima pojava često iz najnovijega vremena, i štampom, najmodernijim sredstvom publikacije, na svijet puštenih, koji po sadržini i duhu ideja svojih pripadaju kulturnom stańu četrnaestoga vijeka. I koja korist onda što je tako nešto štampano, i štampano ma kojeg dana ili godine XIX vijeka? Od kako je nastala obnova nauke i kńiževnosti, i od kako se počińe novi vijek kulturni, mogu se i obratni primjeri navesti. I prije sto, i prije dvje sta godina doista su mnoge napredne kńige postale, koje pripadaju prije XIX vijeku nego gdjekoje koje su usred istoga vijeka štampane. U novu potvrdu ovome, što je i vrlo prirodno i vrlo poznato, hoću da opišem jedan zbornik, koji je postao u našem vijeku, 1836 u Crnoj Gori; koji je, tako reći pisan u sami momenat, kad je u toj pokrajini svitalo vrijeme nove kńiževnosti osnovańem štamparije na Cetińu; koji je prepisivan rukom a minejskim ili rukopisnim slovima i sadašńim rusko-slovenskim dijalektom crkvenoga jezika, ali koji, osim toga, ništa drugo suvremeno nema, pripadajuć i prošlim vijekovima po cijeloj sadržini svojoj.

Zbornik je taj pisao многогрешни свещенoiерей или попъ Іованъ, братствомъ Лоровићъ, племеномъ изъ Брчели, нахиомъ из Цермице, kako se sam u kńizi u zapisima imenuje. I tu, na takoj blizini mjesta, kao što su Crmnica i Cetińe, sa svijem u isto vrijeme na Cetińu Vuk Karağić štampa svoje *poslovice*, Milaković svoju *Grlicu,* zbornik novoga vremena i sa suvremenim sadržajem, i Sima Milutinović svoju *Diku crnogorsku* — a pop Jovan Lorović na Crmnici spokojno minejskim slovima ispisuje iz starih kńiga u svoj zbornik što mu se dopada; i onda, kad oni gore pomenuti

uvode novo vrijeme, on služi vremenu starome, jedva sluteći na ono što novijem vremenom nastaje.

Ali je i pop Jovan imao svoj razlog. Ja znam da su se u pređašńa vremena, dok još nijesu nastali popovi školovani u novijem školama, jako cijenio među popovima onaj koji je imao kńigu sa molitvama kojih nema u običnim odobrenim trebnicima, koji je znao čitati neke rijetke molitve što ih svaki pop nema i svaki pop ne čita. Takvijem se popovima daleko išlo; mislilo se da ńihove molitve nekako osobito i boļe pomažu. Lako je danas nama znati, kakve su te osobite kńige. To su zbornici sa osobitim ali nepriznatim molitvama, kojih u svakom zborniku nema; to su kńige sa zapisima od bolesti i od raznih drugih bijeda; u tima su kńigama razni apokrifski članci. Glas, koji su te kńige do pošļedńega vremena imale, poštovańe koje se činilo popovima koji takve kńige imaju, može interesovati one kńiževnike koji se zanimaju historijom starih jeresi i ńihove literature.

Zbornik popa Jovana Lorovića pisan je minejskim i rukopisnim slovima. Ovima pošļedńim obično je pisano ono što je u ńemu narodnim jezikom, a onima prvim ono što je crkveno-slovenskim jezikom. Biļeženi su i rukopisi iz kojih je vađeno. Tako je na drugoj strani lista 54 zabiļeženo: Изписах из книге попа Ивана Раиковића из Косиер, 1836. To je zabiļeženo na kraju nepriznatih molitava. Na prvoj strani lista 92, na kraju apokrifske priče o smrti Bogorodičinoj, za koju je neki Jakov zabiļežio da je obretena u kńigama Petra cara Bugarskoga kojega je prijesto bio u Velikom Preslavu à koji je umr'o u Rimu — stoji da ju je pop Jovan Lorović našao u kńizi popa Stanka Popovića, koja je prepisana 1572 u Veneciji. Na drugoj strani lista 132 zabiļeženo je da je iz iste kńige popa Stanka izvađen *Gromovnik*. A za Vječiti Kalendar stoji na drugoj strani lista 128 da je ispisan *iz štampe*. Kao obično, kńiga je, dakle, iz raznih takih kńiga ispisana.

Na prvoj strani lista 70 ima pečat mitropolije vrańinske, garom od svijeće u hartiju uštampan. Pečat ima u prečniku 6 santimetara. Na sredini je slika sv. Nikole s natpisom **Сты Николае**. Okolo je natpis: **Сии печать митрополие Кранине, храм стаго Николае**. U sredini vijenca s natpisom vrhu glave svečeve ima krst i okolo ńega **IC** s jedne, a **XC** s druge strane.

Poznato je da su se prijedmeti apokrifske literature tijesno isprepletali s narodnim vjerovańima i narodnom usmenom literaturom, što je najboļi dokaz onoga upliva koji su ideje apokrifske litera-

ture imale na život narodni i na kulturno stańe ńegovo. Onaj put, koji vodi iz staroslovenske kńiževnosti u narodni život, čini mi se da se najboļe vidi u kńizi koju ovdje opisujem Bez kanonične i bogoslovske obrazovanosti (kakvi su kroz sredńe vijekove skoro svi bili) samouk pop prepisuje po svome, iz narodnog života crpenom ukusu, ono što mu se svidi da će najboļe biti; on pravi zbornik za sebe, i on ga sam kanoniše Po takovome zborniku čita on i vrši svoje obrede. Niti koga pita, niti mu to kad na um pada. Kao što će se daļe vidjeti, on po svom nahođeńu prevodi, umeće, prerađuje, spaja, tako reći, ovu nepriznatu, ali sa kulturnim stańem narodnim homogenu literaturu s onijem što se po ńegovim gorama i poļima vjerovalo ili propovijedalo.

Pošto nas zbornik upravo svojom sadržinom i svojim sklopom interesuje, ja sam se u transkripci,i, osim pristupnog zapisa, svuda služio običnim prepisivańem, zamjeńujući stara slova prostijima. A pisac se držao svuda onoga načina koji je pokazan u pristupnom zapisu.

Na pošļetku imam da napomenem, da je rukopis svojina g. arhimandrita N. Dučića, kojemu neka je prijateļska zahvalnost što mi ga je za ovaj posao ustupio

Zbornik je pisan na običnoj hartiji u osmini malo široj Broji danas u tvrdom povezu 145 lista, ali se vidi da su svežńići pisani za se i da su prije poveza od nekoga bili drugojačije paginirani, te da je nešto u povezu preturano i oduzimano Svi su članci u zborniku cijeli.

Današńa sadržina zbornika ovo je:

L. 1. zapis o Zborniku, koj glasi ovako:

Во славꙋ свѧтыѧ единосꙋщнина и животворащна и нераздѣлнина троици, отца, и сына и свѧтаго дꙋха преписахъ сей молитви свѧтихь за бо лащихъ при великомъ господаромъ императоромъ Николаюмъ Павловичемъ и преѡсвещенѣишнимъ митрополитом Петромъ Петровичемъ азъ многогрешни свещеноіерей Іѡаннъ Лоровићъ ҂аѿлѕ. л. сетембра. Тѣмже молю ви, оци и братиѡ моа, и колѣном власаю са, аще что бꙋдет погрѣшено и поквареноо, любве ради Христовѣ исправите а не клените, но благословите; не писа сие аггелъ господенъ ни дꙋхъ свати, но рабъ грешни попъ Іѡваннъ Лоровићъ ѿ Черне Горе, из Цермнице; поманꙋхъ нелоҗнаго пророка Давида, дние лѣтъ нашихъ въ ниже седамдесатъ лѣтъ; аще же вь силахъ осамдесатъ лѣтъ, и паки апостола Павла, сей глагола: красай церковъ, свою дꙋшꙋ краситъ; Богꙋ слава вь сей и вь бꙋдꙋщи вѣкъ, аминъ.

Poslije toga dolazi sadržaj izrađen od samoga pisca, preko kojega prelazim Prva grupa začiňe na l. 4, i to su *Molitve svetih vračeva.* To su molitve nad bolesnicima U početku je pred ňima pristup sveštenički i đakonski na listu 4, 5 i na prvoj strani lista 6, a na drugoj strani toga lista počiňu molitve, i produžuju se do kraja lista 29. Tijeh *molitava svetih vračeva* ima na broj dvanaest, i sve su za vidaňe bolesnika.

Poslije običnoga crkvenoga pristupa dolazi prizivaňe u ovim riječima: Не даждъ намъ, Господи, по дѣломъ нашимь, кои си бонаго риечомъ оздравио и губавца очистио, кои си четверти денъ мертваго Лазара из гроба дигнуо, кои оу купелницу сылуамну дође и бонаго си оздравио, и рекао си нѣму, ево здравъ есы, к тому не согрешаи; ты созда, владико, человѣколюбче, милостыве и долготерпѣливе, да не како без погану без покаяния утврждании мя у дубыну адовиту, но уздвигни раба твоего *име рекъ,* невидимимъ посѣштениемъ; — светы три отроци, кои пећъ погасише, помозите рабу божиему *име рекъ;* — светы пророче Авакуме отъ сихемские, светы пророче Аггее отъ Вавилона, светы пророче Азарие, помозите рабу божиему *име рекъ,* итд. U ovakom dosta dugačkom nizu svetaca poslije arhanđela Mihaila dolaze i srpski sveci ovako: „Светы прввовѣнчани кралю Стефане сарпски, светы архиерею Максиме сарпски, помозите рабу божиему *име рекъ;* — светы Степане сербскы деспоте, светы Иоанне деспоте сарбски, света госпођо Анђелию сарбска, помозите рабу божему *име рекъ;* — светы кралю Стефане Дечански, светы кралю Стефане отъ Студенице, светы кралю Стефане Штиляновићу, помозите рабу божему *име рекъ;* — светы архиерею Саво сербски, светы Симеоне сербски, светы Арсение сарбски, помозите рабу божему *име рекъ;* — светы млади мучениче, млади царе Оуроше оть Призрена; светы кнеже Лазаре отъ Раванице, светы архиерею Василие отъ Острога помозите рабу божему *име рекъ;* — светы Стефане, света Елено сарпска, светы кралю Милутыне, помозите рабу божему *име рекъ.* Za tijem se nastavļa daļe ređaňe ostalih crkvenih svetaca, pa na pošļetku se završuje ovijem: Непобѣдимая сыло чеснаго и животворящаго креста, припадаите и молитеся милостывому Богу, ако да подасть рабу своему *име рекъ* здравлѣ и спасение, и продолжениемъ днемь отжени отъ него вcяку язу тресавичну и вcяку болесть приходящи на нъ. Заклинаю ви .о. и .в. болести, иже имать вcякъ человѣкъ,

отступите отъ раба божего *име рекъ,* еда отъ небесъ овамо сниде, отъ солнца, или отъ мѣсеца, или грома, или отъ града. или отъ труса, или отъ облисания придосте, или отъ коего распутия, или отъ вертогра, или отъ свиехъ распутнице придосте увриедыти раба божего *име рекъ;* — или еда клетвою или ревностию восхотѣсте сотворити или положиты в' домъ или в градъ или отъ везания очию или отъ ситосты или отъ напасти приходяще на нъ или отъ дне, или отъ тресавице, или главе, или отъ сердечне болесты придосте оувриедити раба божего *име рекъ;* — еда глава боли, или очи, или руце, или груди, иди слезия, или запретия води и сви злы недузи, кои приходятъ на раба божего *име рекъ,* отступите отъ раба божия, и возвратыте ся у гору пусту, кождо во своя си, кои досаћуете нѣму, или у чело или у главу или у уши или у уста или у езикъ и у свиехъ злобова нѣговиехъ, кои приде да нѣму досаћуете унутра у серцу, отступите отъ него и поверните се у главу кои ве посла; ако ли туђи учинио есть, или ближни, или служебникъ, или свободникъ, или есть отърабилъ или друго што зло учинио, заклинаю васъ све зле натруне великимъ именемъ Христовимъ и пречестиемъ его образомъ и державномъ нѣговомъ десницомъ осезающи пречестну верхъ его, благи человѣколюбче, милостиве и милосерде Господи, отъ всяке натруне и болесты оздрави раба божего *име рекъ,* итд. Ona molitva koju je Ļ. Kovačević po starijem rukopisu priopćio u Starinama X. 280 pod br. 14 ima sličnosti s ovom, ali je ova i od ńe različna. Vidi se, da su prepisači davali maha i svojim kombinacijama i stvarańu kad su po voļi svoje dodatke umetali.

Poslije toga na listu 30 počińu Молитвы отъ духовъ нечистихъ i iza običnih priziva Gospodu nareduje se: Таже канонъ отъ заклинания или молбанъ Богородици по канону Молитве велегласно икосно. Za tijem su: Молитвы си есть Златоустаго великаго Іоанна и Василіа к страждуштимъ отъ демоновъ и на всяку немошть Primjera radi navešću tu molitvu u cjelini:

Господу помолим ся! Господы помилуі.

Боже Боговъ и Господы Господей, огненныхъ чиновъ содѣтелю, и невештественныхъ силъ хитродѣтелю, небесныхъ и земныхъ хетрче (?), егоже никтоже отъ чловѣкъ выдѣты можетъ, егоже боится и трепещетъ вся тварь, иже вию возвисиша иногда архистратига и свое служение преслушаниемъ

отверша низвергиі на землю. и отступникі с' нимъ аггели демони бывшия въ помрачения глубины тартаръ предавы і, даждъ заклинанію сему о страшнѣмъ имени твоемъ совершаемому страху быти сему предводителю лукавствыя и всѣмъ полкомъ его с нимъ снизпадшамъ отъ горняго свѣтоношеніа, и обрати его въ бѣгство, и запрѣты емоу и демономъ его отступити конечнѣ, да ничтоже вредно сопротивознаменанному образу содѣлаетъ, но да пріимутъ крѣпостъ державы сей запечатанній; во еже ступати на змию и на скорпию и на всю силу вражию, твое бо поется и величается и отъ всякаго дихания со страхомъ славится всесвятое имя оцу, и сыну и святому духу и нинѣ и присно и во вѣкы вѣковъ аминъ

Po tom dolazi na dnu druge strane lista 31:

Молитва вторая отъ заклинания великаго Василие.

Господу помолимся! Господи помилуй!

Заклинаю тя злоначалника хулнаго, началника сопротивнаго востания и самодѣтеля лукавства; заклинаю тя низверженнаго отъ горняго свѣтоношения и во тму глубины низведеннаго возношения ради; заклинаю тя и всю низпадшую силу послѣдователную твоего произволения; заклинаю тя, душе нечистыи, Богомъ Саваотомъ и всѣмъ воинствомъ аггелъ божіихъ Адонаі, Елои, Бога вседержителя, изиди и разлучи ся отъ раба божия *име рекъ;* заклинаю тя Богомъ, словомъ вся создавшимъ, и Господемъ нашимъ Іисусомъ Христомъ, единороднимъ сыномъ его прежде вѣкъ неизречено и безстрастно отъ него рожденымъ, видымую же и невидимую тварь содѣлавшимъ по образу своему человѣка создавшимъ закономъ первѣе естественѣ сия дѣтоводившимъ и аггелскимъ приставлениемъ сохраншимъ, водою согрѣшение с више потопившимъ и поднебесния бездни разустившимъ и геганти нечествовшия растлѣвшимъ, и столпъ скверних растрясшимъ и землю Содомовъ и Гоморовъ огнемъ жупелнимъ испепелившимъ, егоже свидѣтель дымъ неугасимый курится, жезломъ море раздѣлшимъ и люди ногами немокримы проведшымъ, и мучителя Фараона и воинство богоборное во вѣкы волнами нечистия бранъ потопившимъ, ва послѣдная отъ дѣви чистоти сохраншимъ, омити крещениемъ древную нашу скверну благоизволившимъ, еюже мі преступленіемъ осквернихомся; заклинаю тя крестившимся во Иорданѣ и образъ намъ нетлѣния в' водѣ по благости подавшимъ, егоже аггели и вся сили небесныя оудивишася, воплощена Бога смирившагося зряще, без-

началии отецъ, безначалное рождество сыновное откри и святаго духа схождение троическое единство свидѣтелствова; заклинаю тя онимъ вѣтру запрѣтившимъ и бурю морскую укротившимъ, полкъ демонскій отгнавшимъ и зѣницы очиния отъ утробы лишеныя, брениемъ слѣпия прозрѣты содѣлавшимъ, и древнее рода нашего создание обновившимъ и нѣмия еже глаголаты исправшимъ, струпы проказъ очистывшимъ и мертвия отъ гробовъ воскресившимъ даже до погребения человѣкомъ бесѣдовавшимъ, и адъ востаниемъ плѣнившимъ, и все человѣчество необято смертию устроившимъ; заклинаю тя Богомъ вседержителѣмъ, богодухновенимъ гласомъ человѣки вдохнувшимъ и апостоломъ содѣйствовавшимъ, всю вселенную благочестыя исполнившимъ; убой ся, бѣжи, бѣжи, разлучи ся, демоне нечисти и скверный, преисподниі, глубинный, лестивый, безобразни, видимыи безстудия ради, невидимый лицемѣрия ради, идѣже аще еси или отидеши, или самъ еси Веелзевулъ, или сотрясаяй, или змиевидный, или звѣровидни, или яко пара, или яко птица, или нощноглаганикъ, или хулникъ, или нѣміи, или отъ нашествія устрашаяй, или растерзаяй, или навѣствуяй или в' снѣ тяжцѣмъ или в' недузѣ, или в язвѣ или в' смѣсѣ скотаяй, или слези любосластыя творяі, или блудни или злосмрадныи или похотни, или сластотворни или отраволюбивый или любонеистовный или звѣздоволхвуяй, или домоволшникъ или безстудныи, или любопрителный или непостояный или съ мѣсецем пременяяйся, или временемъ нѣкимъ сообращаяй ся, или утрени, или полудни, или полунощниі, или безгодія нѣкоего, или блистаныя или по случаю срѣтился еси, или отъ него посланъ еси, илі нашелъ еси в'незапу, или в' мори, или за рѣцѣ, или отъ земли, или из кладязя, или отъ стремления, или отъ рова или отъ езера, или отъ трости, или отъ вещества, или отъ верху земли, или отъ скверни, или отъ лука или отъ лѣса, или отъ древа, или отъ птицъ или отъ грома, или отъ покрова банпаго, или отъ купѣли водния, или отъ гроба идолскаго, или отнюдуже вѣми, или не вѣми, или отъ знаемихъ или отъ незнаемихъ и отъ непосѣщаемаго мѣста отлучи ся и премѣни ся, оустиди ся образа рукою божиею созданаго и воображенаго, убои ся воплощенаго Бога подобия и сокри ся в' рабѣ божиемъ *име рекъ*, но жезалъ желѣзный и пещъ огненная и тартръ и скрежетъ зубныи, отмещение преслушания тебе ожи-

даетъ Убой ся, умолкни, бѣжи, не возврати ся, ни сокри ся со инѣмъ лукавствомъ нечистыхъ духовъ, но отиди в' землю безводную, пустую, недѣланую, на неи же человѣкъ не обитаетъ, Богъ единъ призираетъ, связавый всѣхъ уязвляющихъ и зло совѣтующихъ на образъ его и веригами мрака тартару предави въ долгую нощъ и денъ тебѣ всѣхъ злихъ искусителя и изобрѣтателя діавола, яко велій естъ страхъ божій и велия слава оца и сына и святаго духа нинѣ и присно и во вѣки вѣковъ, аминъ.

U istome smislu ali kraća i bez stilističkoga granańa dolazi Молитва Іоанна Златоустаго na drugoj strani 36 i na prvoj 37 lista, pa za ńom na drugoj strani lista 37: Молитва иная тогожде, opet u istom smislu; pa za tim na prvoj strani 38 lista: Молитва иная тогожде opet taka; pa za tim na strani prvoj 39 lista: Молитва иная тогожде opet taka, samo što se ova pošļedńa pruža do kraja prve strane 44 lista, i s ńom se ovaj red molitava protiv nečistih duhova svršava. Poslije svega toga na drugoj strani lista 44 i na 45 listu dolazi još Указъ о молитвѣ о духу нечистом; псалми и канон ко Христу и Богородицѣ и ко всѣмъ святимъ гласъ .в. пѣсань .а. Tu je upravo propis službe ili ceremonije, kojom se molitve svršavaju.

Na prvoj strani lista 46 dolazi Молитва святыхъ седмі отроковъ на немощнаго и неспящаго U toj molitvi poziv̦u se takođe sveci, ali prije nego što će se to prizivańe svršiti, stoji uputstvo: и прочихъ глаголи святыхъ елико хоштеши име рекъ Na osnovu tome su u prvo navedenoj molitvi uvršćeni srpski sveci, a u onoj što ju je Ļ. Kovačević u Starinama (vidi citat gore) štampao, na tom su osnovu umetnute izvjesne svetińe naših zemaļa, kojih u starijim prijepisima i u originalima bez sumńe nije moglo biti.

Na prvoj strani lista 49 dolazi: Егда крестъ творитъ священикъ на страстъ недуга со святымъ копиемъ, глаголетъ сия тропари. Po tom su navedena tri tropara Hristu, a na prvoj strani lista 50 počińe: Правило о избавлѣнии отъ злихъ помисловъ. Poslije uputa na pjesme crkvene kojima se pristupa k molitvi dolaze o istom prijedmetu tri molitve, a za ńima, opet o istom prijedmetu, Молитва Богоматере. To se produžuje do kraja lista 53, a na listu 54 ima: Херуфика на святую пасху и всю свѣтлую недѣлю. Na drugoj strani istoga lista gdje se to svršava na dnu je rukopisnim slovima zapisano: Конаць и Богу слава, аминь. Изписахъ из книге попа Ивана Раиковића из Косиер, 1836. Kadašńa je pak bila

kńiga iz koje je pop Lorović ovo prepisivao, nije zabiļeženo. Među tim tu nije ni kraj svežńića, jer se odmah na listu 55 produžuje u nekoliko isti prijedmet, jer tu dolazi: О недужныхъ многихъ или о единомъ на проскомидии. Razne naredbe i pjesme crkvene za taj čin traju sve do kraja lista 59.

Sad ću u daļem izlagańu sadržine preskočiti običan red i odmah prijeći na list 69, jer se na tom listu čita nastavak molitava o kojima je dovde govoreno. Da svršim, dakle, s molitvama prije nego što bih se daļe krenuo

Tako je na listu 69: Молитва отъ страха ноцнаго, koja je u nekoliko vrsta, a za ńom: Молитва .в. святаго оца нашего Николая чудотворца. Ista glasi ovako:

Святи Николае, помови рабу божему *име рекъ*, якоже помогалъ еси Василию сину Агрикову и избавилъ еси Димитрия отъ потопа воднаго; якоже три мужие праведныихъ умрети предъ царемъ епархомъ повинения в скорѣ умрети избавилъ еси ихъ и пустілъ ихъ еси, тако избави раба боже . . . *име рекъ* отъ всякия напасти и враговъ видимихъ и невидимихъ и отъ всякия напасти и зле болести, яко тебѣ подобаетъ всяка слава, честь и поклонение оцу и сыну и святому духу и нинѣ и присно и во вѣки вѣковъ аминъ.

Na listu 70 dolazi: *Молитва глаголемая во время када стока нестае отъ цержавице или отъ инаго. Господу помолим ся.* Pošto je ta molitva tijesno vezana sa vjerovańima narodnim, nalazim za opravdano ispisati je i priopćiti ovdje u cijelosti sa ostalim što u rukopisu k ńoj spada.

Ona glasi ovako, a pisana je rukopisnim slovima.

Господи Боже нашъ, силни и крепки, имѣяи властъ живота и смерти, и человѣки и скоти спасаяй, и скоро послушаяй во всѣхъ вѣрою призивающихъ тя и прошения ихъ милостивно исполняяй, тебѣ ми недостоини раби твои припадающе вѣрно и сердцемъ сокрушенимъ молим ся и мили ся дѣемъ, призри милостивно на скоти сие, тешкимъ недугомъ и лютою болѣвнею обдержимие, и силою твоего благословения скоро сия исцѣли, и погашаяй пламенъ вънутреняя ихъ жегущія, и утоли болѣванъ, воздухъ злорастворения губящи ихъ во благорастворения претвори, и вие и еже аще что в нихъ или отъ нихъ и естъ отъ лукаваго бѣсовскаго дѣиства чародѣяниемъ и обаваниемъ или в нихъ коими волшебнимъ злохитримъ насилиемъ дияволскимъ далече отжени отъ нихъ, и

даруи имъ живота, здравие, исцѣление, ништихъ ради и вѣрнихъ людеи твоихъ. Ми грѣшни к тебѣ, Боже, вопиемо и милостивно просимо молитвами пречистия владичици нашея Богородици и приснодѣви Мари, силою частнаго и животворящаго креста, предстателстви небесних сил, часнаго славнаго пророка, предтечи и крестителя Иоанна, светихъ, славнихъ и всехвалнихъ апостолъ Петра и Павла и всехъ светихъ апостолъ. светихъ добропобѣднихъ мученикъ Георгия, Димитрия и прочихъ мучениковъ; свети Василие велики, Григорие богословъ. Иоанне Златоусте, и вси светители господни, преподобни и богоносни оци наши Антоние, Евтимие, Саво, Онуфрие и вси преподобни оци святих чудотворцовъ и брезсребрениковъ, Козмо и Дамяне, Кире, Иоане, Пантеилемоне, Иермолае, и вси безсребрници, светихъ сербскихъ просветителие, Симеоне, светителю Саво и Арсение и Максиме и Стефане и святи Василие острошки и Стефане пиперски, святи митрополите Петре Черногорски и вси святи сербски угодници, молите ся Господу Богу яко да подастъ рабу божему *имс рекъ* его стаду здравие. исцѣление; ти бо еси источникъ живни нашея податель, человѣки и скоти спасаяй и создатель и вседержитель всея вселения, и тебѣ славу восилаемъ, оцу и сину и святому духу и нинѣ и присно и во вѣки вѣковъ аминъ.

Молитва .в. над стадомъ отъ духовъ нечистихъ.

Заклинаю васъ вселукави злоначалници, древни змиеви, проклети мерски бесове, иже аще кто есть и елико васъ есть, иже обаваниемъ и чародѣиство же и злотворни дѣянми на человѣка сего *имс рекъ* привидѣниемъ бивше на стадо сие обурстаниетели (?) мечтаниемъ, облаванствомъ своимъ повреждуете и пакости дѣиете дому сему и живущи в немъ и стаду ихъ; заклинаю васъ всесилнимъ и всемощнимъ именемъ единаго сотворителя Бога в троицѣ святѣй славимаго оца и сина и святаго духа и силою честнаго и животворящимъ крестомъ и всѣхъ спасителнихъ страстей и животворящей смерти Господа и Бога и спаса нашего Исуса Христа ею же вся темная ваша и лютое на человѣка мучение и всемъ сознаниемъ божимъ крѣпко повелѣваю вамъ отъ нинѣ со всѣмъ болшаствомъ обаваниемъ и чародѣаниемъ вашимъ отъ дому и отъ мѣста и отъ стада сего скоро отбѣжите, идите у мѣсто уготовано вамъ далече и никако же николиже возвращати се на создание, но обратите се воспятъ, о проклети нивзвежници, отидите и бѣжите

со всеени злодѣянми вашими отъ стада раба божего *име рекъ*, и дадите мѣсто божой сили и своимъ неизчтнимъ милосердиемъ и благодатию да разрушитъ злодѣяния ваша; да запретитъ вамъ перстъ божи, якоже запретилъ есть Фараону, погрузившему во чермное море; да запретитъ вамъ тои егоже спасе Давида царя отъ Саула, да запретитъ вамъ, богомерски демони, тои егоже сохрани Иону во чревѣ китовѣ; да запретитъ вамъ той, егоже Моисею даде десетъ заповѣди; да запретитъ вамъ той, егоже сохрани Ноя и синовъ его отъ потоплѣния во ковчевѣ, да запретитъ вамъ, проклети дуси, тои, егоже сожеже Содомъ и Гоморъ ради грѣха ихъ; да запретитъ, нечисти демони, тои егоже любяаше Аврама, Исака и Якова; да запретитъ вамъ, егоже дарова Соломуну премудростъ; да запретитъ вамъ, нечисти демони, егоже роди ся во яслѣхъ нашего ради спасения, а чародие и волхвомъ его и тѣмъ и мучити иматъ; да запретитъ тои егоже апостола Павла немощнои вашего лукавства силу ва елиме (?) волхве и всякия власти и злоби исполнѣномъ, врази же и всякая неправди, имъ же ви много повреждуете и пути господни развращаете, обли ихъ и посрами и испразни; да запретитъ вамъ той, егоже Еноха и Илию пророка воздвиже отъ земли на небо; да запретитъ вамъ тои егоже Симона волхва в' Римѣ сокруши; да запретитъ вамъ егоже Кинопса погрузи в море; да запретитъ тои егоже Арию низложи; да запретитъ тои егоже именомъ Павла апостола отъ отроковици духи нечистия изгна; да запретитъ вамъ той, егоже Лазаря изъ мертвихъ четвородневна воскреси и животъ даровави; да запретитъ вамъ егоже святую истину креста знамениемъ и на нѣмъ распятаго Христа Бога нашего; да запретитъ вамъ тои иже крсти ся во Иорданѣ; да запретитъ вамъ тои иже повелѣниемъ море утишиви; да запретитъ вамъ, нечисти духи, тои иже очи слиепому даровави; да запретитъ, нечисти демони, тои иже во адъ сошеди и гроби истряси и всѣхъ содержими, связанихъ свободиви и в себѣ возвави, егоже вратници видѣвше ужасоша ся и подвижници адови криюще ся ичезоша; да запретитъ вамъ и да проженетъ васъ отъ мѣста сего и отъ дому и отъ стада сего, сице нинѣ да нападетъ на васъ ужасъ, обиметъ васъ трепетъ Бога вседержителя, оца и сина и святаго духа, хотящаго васъ низринути во огенъ вѣчни и безконачно в немъ мучити, аминъ.

Кропя водицом глаголя:

Да угаснеть и прогнана будеть всякая болѣзань и недугь и все лукавое бесовское дѣиство оть скотовь сихъ оть кроплѣние освештения води сея во имя оца и сина и святаго духа, нинѣ и присно, во вѣки вѣковь, аминь.

По томъ напиши на хлебу пшеничну: Да угаснеть и прогнана будеть . . *до конца, по том смерви ситно и даи стоки у со.*

Iza svega toga na prvoj strani lista 78 dolazi *Молитва .г. благословение стада*, običnoga sadržaja i prilično kratka, koja se svršava na prvoj strani lista 79. S tijem se ujedno svršava odsjek molitava, koji je u našem zborniku sigurno najznamenitiji.

Prije nego što daļe pođemo, vratićemo se na sadržinu lista 60—68 koja je malo prije preskočena Tu su upravo srpski prijevodi nekoliko jevanđeļa po danima. Najprije je Matijino jevanđeļe na Božić, po tom jevanđeļe koje se čita na Bogojavļeńe, pa na Uskrs, pa na Duhove, pa na Preobražeńe. Prijevod je crnogorskim dijalektom, dolazi redovno 4 pad. m. 7. ima jedan put *ked* m *кад* i miješan je sa slovenskim prijevodom.

Na drugoj strani lista 79 počińu pitańa i odgovori o osnovima vjere, koja se obično nalaze u katihisisima. Ista se produžuju do kraja lista 85.

U početku lista 86 počińe opet apokrifski članak, kojega ćemo ispisati u cijelosti jedno što ima na kraju zabiļeženo da je iz mnogo starije kńige prepisan, a drugo što je jezik već skoro sa svijem narodni, te pokazuje kako su se apokrifi počeli u narodni jezik prevoditi. To je:

Григориа чудотворца кои виће на успение пресвятия Богородици како доше .г. спископи, аі. апостоли облакомъ, како рече Христос апостолом: тако подобаеть вам свако лѣто доходити в' празник' и во Іерусалимъ.

Во .ли. мѣсеца Августа посланъ бисть архаггелъ Гаврилъ к' святои дѣви Марии и овако рече нои: тако говори они кои се из тебе родио; въ .еі. овога мѣсеца преставить хоће матерь свою к' вѣчнимъ обителем. И тако поче святая Мария ко одру приносити омофурь свои, ерь бо бѣше на нѣмъ много кресте. И кадъ е виђеше они ближни свои, рекоше ои: што се хоће сатворить ово оть тебе к' одру? Тадарь она рече: сада трећомъ явля ми се архаггелъ Гаврилъ, кои ми каза первом, да ћу родить Христа, другомъ, кадъ иђахъ по мору све како

ми е било, и кадъ виђе Атоская гора Лазаря четвороднεвнаго воскресшаго наћохъ во кипирскаго острова и того епископа сотворихъ, и све заповиедати и учити за Христа, у Атоскую гору наћох еднога идола у едно село кое се зваше Ножевица, и те идолъ крсти се, и све што говорахъ слушаху с радостию великою, и доносаху ми различна воћа, и я рекохъ селу тому: подобаетъ селу назвати се воћно и свято, и људи справише насъ с радошћу великом до мѣста кое се зваше Климетова риека у бродъ. Тадаръ људма тиема молитву оставихъ и мѣсту проштенѣ рекохъ. Ово кажеваше Григории епископу, коега бѣше она крстила и епискупом поставила свему Иерусалиму. И рече му: ову ноћь доће къ мене аггелъ Гаврилъ, и ово ми рече: тако говори сынъ твои, аггелскии царъ, во .еі. овога мѣсеца преставићу матеръ мою къ вѣчнимъ обителемъ, и ово ми рече архаггелъ Гаврилъ: радуи се, мати безсмертнаго цара, по томъ невидимъ би. И тогда удари громъ велики и вѣтаръ около двора и ту доше богомудри три епископа: Дионисие, Иеротеи отъ Атина и Тимотеа отъ Македоние отъ града Коласиа. И тадаръ бѣху сви апостоли раздалеко по свему свиету, и ту доше .і. апостоле, во .ді. денъ, Петаръ доће, богомудри апостолъ Павелъ во .еі. денъ, и виће святую Марию на одаръ ће лежи и око нѣ .д. епископи и .і. апостолъ ће плакаху са сузама многими. Она рече свема апостолима: ове халине мое кое су руке сатвориле што видите, раздиелите и убогим ћевоикама на радостъ моего преставления, а ову велику халину што видите на ню много крсте, ню ми обуците, еръ самъ ню обуковала на празнике, по нови[1] ме назвасте архиереи, и я васъ поставихъ .ві. епископи; и рече святая мати къ апостоломъ: с номъ покрите ме на одаръ мои, тако и у гробъ кад ме положите покрите ме с номъ тадаръ. Богопровѣдникъ апостолъ приступи к одру богоматере, и рече са сузама: о мати великаго Бога, ако и Христа с тиеломъ не видимо, тебѣ гледасмо и с тобомъ ућешисмо се, сед[2] не хоћешъ оставити сиротне по седъ; до садъ дохоћасмо отъ све землѣ во денъ празника .н.-таго во Иерусалимъ, наиприе к тебѣ дохоћасмо и тебе све кажевасмо ко и ћеца матери своои. Она рече нима: ћецо моя, када будетъ страшни судъ, тадаръ ће битъ обште воскресение, и сваки ће устадъ ко се гоћъ родио на землю,

[1] ńojzi.
[2] po crnogorskom dijalektu m. *sad*.

и сваки ће тадаръ изниет собомъ своя ћела зла и добра предъ Христомъ, моиемъ синомъ; тадаръ ћете сви ви .вı. сѣсти на дванаестъ престоле около моего сина и виђеђе не весъ свиетъ и езици кои су подъ небомъ ка и великие .вı. чудние старѣшине, и на васъ будетъ фелонъ чудни и многосвиетли како звиезде и каменъ драги, него имаите вѣру праву в чистоту отъ тиела и любовъ нелицемѣрную, и што гођъ просите у оца и сина и святаго духа, вама ће се даровати. Тадъ, у исти зборъ, призва сина свего и Бога: садъ ти, сине и Боже мои, прими духъ мои! Онда предаде духъ свои у руке сину своему Христу. И тад'р .аı. апостоле и они .д. іепископа поииеше пречисто тиело богоматере у село Гетсимани, ербо ту бѣху погребени и родители нѣ Иоакимъ и Анна, и ту апостоли і епископи сотворише пѣния до трећега дневи.

Но и другу жалост имаху апостоли међу собомъ. Како не мога приспѣти и Тома на ово преставение богоматере, у то дође и Тома отъ Индие. Кадъ .аı. апостолъ виђеше Тому, радоваху се са сузама и рекоше му: днесъ трећи денъ отъ када се преставила богомати. Онда поче и Тома ту са сузама многиема зборити: о мати и дѣво чистая, како не могохъ приспѣти када успне, али ово би за што не вѣровахъ каде обидохъ сина твоего и Бога моего у ране гожђене[1], кое разбоиникъ Логинъ копиемъ прободе у божествена ребра, жаляше много са сузама. И ту виђеше Томино уздисанѣ и плачъ. Рекоше у себе: хаидете да му гробъ отворимо, тако да и Тома види свято тѣло боже матере, како смо и ми видѣли. И того раде отворише му гробъ. И не нађоше ништа у нѣмъ, нако покривало коием се бѣше покрила святое и живоначалное лице богоматере Тадаръ Тома узе оно покривало, кое бѣше платно отъ биеле свиле, и рече Тома: ово подобаетъ мене, да другимъ далнимъ мѣстима казати ово знамение, яко да вѣрую многи невѣрни таквому знаменю и чуду божиои матери како успне, послѣдъ тѣло аггели на небо вознесоше святе ђевоике во вѣки вѣковъ аминъ.

И ту азъ Григорие іепископъ самовидецъ бихъ и вся случивши ся тогда видѣхъ, и услишахъ вся реченная отъ святия Богородици Марии и отъ .вı. святихъ апостолъ, сие же списахъ еврейскимь язикомъ по маломъ времену придохъ в' Амосию града, и

[1] gvoždene.

ту обрѣтохъ единаго іепископа именемъ Федемъ, и сказахъ ему вся иже видѣхъ на успение Богородице, и како придоша три іепископа, .вı. апостоль, и сие слитавъ Федемь іепископъ, и онъ же преписа харапскимъ езикомъ во славу святе Богородице и святихъ апостоль, во вѣки аминъ.

Сии изводъ обрѣтохъ азъ Ияковъ въ книгахъ Петра царя болгарскаго, иже бѣше тому настолни градъ Велики Преславъ, и умре ва велики Римъ.

Сие же обрѣтохъ азъ попъ Иоаннъ Лоровићъ у книги попа Станка Исповића, иже бѣше преписанъ отъ Адама ҂ζп *(7080 — 1572) ва Венеци.*[1]

Iza ovoga na listu 92 drugoj strani počiňu poznata apokrifna pitaňa i odgovori, jedan od najinteresnijih odjeļaka apokrifske literature. Pošto o tome odijeļku na drugom mjestu mislim zasebice govoriti, to ga ovdje prelazim. Pitaňa i odgovori produžuju se do kraja lista 95.

Na prvoj strani lista 96 dolazi članak: Тогожде Григорія іепископа отъ житиа святаго Иоанна Крстителя. Taj članak, takođe apokrifan, traje do kraja lista 99.

Na prvoj strani lista 100 ima nekakvo *Vjerhju*, u kojem se ređa šta vjeruje pravoslavni hrišćanin sve u pojedinijem tačkama.

To se svršava na listu 102; list 103 je prazan, a na listu 104 dolazi Сказание колико се учинѣло залах и знамение у петакъ. U tome je upravo popularna prerada poznatoga apokrifskog članka o petcima, ali prerada dosta slobodna, koja je stvar od prvobitnih tekstova znatno udaļila. Radi te interesnosti izvadiću iz te priče ono što je najinteresnije, na ime način, kojim se, po toj priči, saznalo za dvanaest petaka. Tako se pripovijeda:

И вергоше .в. мудерца одъ книге, еднога Християна, а другога Абрела[2] и ш нима бѣше Мале[3] син Абрела. И затворише се у едну кућу за три дни, и Християнинъ доби правду. Када видие Абрео да е изгубио правду, покори се, и рече Християнину: када си добио, кажи ми за дванест великие петекъ што доходе преко године? И рече Християнинъ: не знам. Абрео о[4] жестока сердца побѣже на дворъ, а остаде нѣговъ синъ

---

[1] Što je kursivom sve je u originalu crvenijem.
[2] Jevrejina?
[3] U Starinama IV, gdje je ponajstariji tekst čita se Малехъ (str. 25).
[4] od

Мале. Упита га филосовъ: знаш ли, Мале, ти дванаестъ петеке[1] великие што доходе преко године? Мале рече: знамъ, ема имамо клетву међу собом да не кажемо Християнима; тебе хоћу. И каза и Мале, и рече: ти су петки, каде ваше апостола мучише и уморише, и наћоше у нѣга листъ книге написани, прошћеше[2] и изгорише, и те петке у нѣга наћоше. И у них не валя никаква почетка чинитъ, ни жито сиятъ, ни жене халине кроити, ни орати, ни виноградъ садити, ни женидбе чинити, ни своом женом спавати, за што ако се зачне диете, биће омало живота, сакато, али крвопролитиво, али злочинецъ, али зао чоекъ. И каза дванаестъ великихъ петеке, кое валя светковати преко године. Sad dolazi ređańe petaka, koje izostavļam, a priča se na drugoj strani lista 107 završuje ovijem: Онда улѣже опетъ Абрео у кућу. Тадаръ рече Християнинъ Абрелу: я знадох .вı. петака што доходе преко године, те се светкую. Абрео му рече: Ахъ, во истину, каза ти е мои синъ Мале. И извади свои ножъ из жестока сердца, и закла Маил своего сина, послѣдъ самъ себе уби.

Na prvoj strani lista 108: Святаго Григория iепископа слово о .л. сребреницѣхъ Июдиниxъ. Druga je strana toga lista prazna, a ovo je opet pisano minejski.

Na prvoj strani lista 109 opet minejski: Толкованiе словех што су око образа Христова.

Na prvoj strani lista 110 dolazi opet rukopisnim slovima Премудростъ Соломунова како валя разбирати се свакоему человѣку. Evo šta se tu čita:

Мѣсеца Сетебра: пи млиеко на ште сердце, бићеш здравъ;

Мѣсеца Октобра: чувай се купляня и умиваня главе;

*Мѣсеца Ноевра:*варуй се лука чешняка, да не учине на тебе красте преко године;

Мѣсеца Декемвра: варуй се зеленога купуса, да на лѣто чиганъ не имашъ и грояницу;

Мѣсеца Януария: пи вино на ште серце, неће ти наудити ваш (?) вѣтаръ;

Мѣсеца Фефбара: ећи сотом (?) свако естие;

Мѣсеца Марта: санъ никомъ не кажи;

Мѣсеца Априла: варуй се репе, за што отъ нѣ отокъ удара;

---

[1] I ovo je po crnogorskom dijalektu mjesto *petaka*.

[2] прочьтѣше.

Мѣсеца Маиа: варуй се не ясти главахъ ни ногахъ; нећешъ имати сердчане болести;

Мѣсеца Июния: пи воду на ште сердце, бити ћешъ здрава серца;

Мѣсеца Июлия: чувай се топлине, не ећи, ере ћешъ иматъ огань на лѣто;

Мѣсеца Августа: не ећи воћа на ште сердце, ни вруће ништа. Конацъ.

Na listu 113 dolazi *Типикъ отъ зминяго уядения.* Prvo je naredba šta se pjeva i čita prije molitve, a poslije molitva, u kojoj je upravo prerađeni tekst poznate molitve apostola Pavla, koji je naštampan i u mojoj kńizi Примери, Београд 1877. str. 515. Iza molitve su daļe naredbe: и возми сосудъ чисти, и вли воду чисту, молитву сию глаголи надъ водою, и напои болящаго, и помажи его и отпустъ. Na listu 115 ima još i zapis ovako: пиши ови записъ на лебъ шенични, три и подаи га да га изие: Кагкан; пагка; крарата; понопоидоюръ, пагъ канана; пагнараратъ. A na pošļetku se pomińe i lijek: И ово е добро отъ змиинога уядения: сатри сунпоръ, истри добро и смиешаи га с медом и приви на рану.

Na dnu prve strane lista 115 dolazi kao *zapis od zapora vode* ono isto što u drugim rukopisima dolazi kao *molitva* od istoga zla, pa tako je i u Ļ. Kovačevića (Starine X, 282 pod br. 15). Tekst je potpunce isti. Naprijed crvenijem slovima piše: отъ запора воде напиши на хартию и даи у воду чисту чоику али скоту (dolazi tekst). Poslije toga ima još ovo: и тако оми, да испиетъ. И се отъ запора напиши сия слова на два палца ручни и ножни по два слова, ручна: а. ф. ѿ. г.; ножна: м. т. н. п. И оптъ разтуци зрно дафиново и пи добро велми, то е лиекъ.

Na prvoj strani lista 116 ima zapis od mahnita psa. Taj glasi: А се отъ махнита пса напиши на квасни хлѣбъ пшенични да пие за .г. ютра а преко живе воде да не минуе за три ютра. Sad dolazi kvadrat crvenim i crnim gredicama ispresijecan na kockice ili kvadratiće, od kojih u svakom dolazi po jedno od ovijeh slova i ovijem redom

ш	а	т	о	р	а
р	е	п	о	т	о
н	о	т	о	п	е
р	а	р	о	т	с

Ispod toga ograđeno kao zapis još i ovo:

Помози, Господи, страстному на безестрастие ввідп и исцѣли ся отъ греха и познати себе, и получи сагрѣшением проштение молитвами пречистия твоея матере и всѣхъ святихъ твоихъ, аминъ.

Na listu 117 počiñe *vječiti kalendar*. Na kraju toga kalendara ima opet zapis popa Jova, koji glasi: писахъ азъ рабъ божи попъ Иово Лоровићъ, исписахъ си календаръ изъ штанпе на ҂аѿлѕ (1836) Июлия мѣсеца .к. денъ. Конецъ.

Na prvoj strani lista 129 počiñe *Gromovnik* i svršuje se na listu 139. Na kraju 132 lista ima pribiļežen izvor odakle je ispisan, a to je: сие же исписахъ из книге попа Станка, a ta se kñiga ranije spomiñe sa ļetopisom 1572. Gromovnik je ovdje cio, i vidi se da je dvostruk po onome na što se u ñemu gleda. Prvi je *po čislima* koja su u mjesecu obiļežena, i u tome se gleda po danu kojega zagrmi; drugi je *сказание о громовнѣи луни*, kako se u ovom rukopisu veli na drugoj strani lista 136. Tu se gleda kako je mjesec onda kad grmi. Primjera radi ispisaću odatle jedan mjesec.

Мѣсецъ Сетеберъ. Аште погермитъ растушти луни, то всему изобилие и здравие кажетъ и цару болѣзань и погибелъ; пшеници и сочива млого а соли мало; аште сходяште луни погармитъ, то рано сниегъ кажетъ. Аште тутань будетъ, то отлучение кажетъ многим мужемъ изобранимъ отъ езе многе.

Ovijem treba ispraviti ili popuniti ono što o tome stoji u mojim Примерима (Београд 1877) na strani 512.

Na prvoj strani lista 140 počiñe *Korednik* i svršava se na prvoj strani lista 142.

Na drugoj strani lista 142 počiñu i na drugoj strani lista 143 svršavaju se *Dani dobri i zli*.

Na pošļedña dva lista 144 i 145 dolaze pjesme Новообретеному иже во святихъ оцу нашему Петру архиепископу и митрополиту черногорскому и берцкому.

Tijem se svršava ovaj rukopis.

Zapisi od grada, moļca i crvi po ńivama.

PRILOŽIO DOPISNI ČLAN STOJAN NOVAKOVIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 25. lipnja 1885 godine.

Zapisi koji se ovdje štampaju po rukopisu karlovačke patrijaršijske biblioteke br. 3624 sačuvani su u potpunosti i opširnosti koja se rede nalazi u toj vrsti kńiževnosti. S toga ih ovdje iznosimo na svijet.

Се же юсть, аште кто хоштеть ҁапись ѿть града или ѿть молю или ѿть үрьвин же по нивахь.

Въиегда хоштєши писати .А. ҁапись, пиши вь велики понедѣлникь до прѣжде свештеніе лүтоүргіе; .В. ҁапись въ вѣлики вторьникь, до прѣжде свештеніе лүтоүргіе; .Г. ҁапись вь вѣликүю срѣдү до прѣжде свештенніе лүтоүргіе; .Д. запись вь вѣлики үетврьтак до Василіеве лүтоүргіе. И сьедини вьсѣхь, и стави на светүю трапеҁү под светы аньтимись доньдеже сьврьшить се слүжба божьствнаа великаго Василіа и страстна еүаггеліа. И вь великүю сүботү, вь когожде стави вьнүтрь үесть панагіе великіе и стави ихь, идеже хоштеши, вь виноградь или вь никү: .А. на вьстокь, .В. на ҁападь, .Г. на югь, .Д. на севѣрь. Крѣпко блюди, да тько не ѡсстить ихь, да их не иҁмѣть.

Се .а. юсть на вьстокь. Ҁапись .а.

Вь име ѿца и сына и светаго дүха

Маѳ		i. н. ц i			Мар.
	є ѡ, д, ү, к			х	
Архаггель Михаиль	х х х х	Іс	Хс	к к к к	Архаггель Гавриль
	б б б б	Ні	ка	в в в в	
	с с с с			ү ү ү ү	
	н н н н	П	В	д д д д	
	р р р р			ч ч ч ч	
Лоук		м л р б			Іѡн

Ста Финесь, и оугоди и прѣста сечь, и вьмѣни се емȣ вь правдȣ, вь родь и родь до вѣка. Про ѳипонтинь анастасинь тинь синь Христе ѡ ѳеѡс ѳѡѳе паравниькьти трисȣма маньтинь тасапинь.

Мл. Вь истинȣ достоино и праволѣпьно Господомь нашимь Іѵс. Христомь, посилаен архаггела Михаила да стрежеть рѣки водьніе, да діаволь не имать ѡбласти надь ними, Господь пріиде клетвою вели-кою, с ѡцемь и светымь доухомь, ꙗко да діавола оутврьдить ѡть рѣкь водьніихь светою троицею, ꙗко да не имать ѡбласти на трȣдехь христіанскыхь, одаждевати бȣрею, злою. Ꙁапрѣштаю те, діаволе, Богомь вьседрьжителюмь живінмь и истиннимь и прѣчистою его матерію Маріею, ѡбрȣченною Іѡсифови, имена светыхь .м. мȣченикь, Домень-тіань, Алеѯаньдарь, Касаньтіе, Чаль, Єчтисахіе, Єчиосіе, Иȣлиань Флавіе, Аѯентіе.

Єѵаггеліе ѡть Маѳтеꙗ: Вь врѣме ѡно вьскресе Іисȣсь ꙁа ȣтра вь прьвȣю сȣботȣ и ꙗви се прѣжде Маріи Магьдалини, из неѥже изьгна .ꙁ. бѣсовь . . . Послѣдствȣю ми ꙁнаменьми аминь.

і. н. ц і

Архаггель Іоурилъ — Іс | Хс / Ни | ка — Архаггель Рафаиль — Ꙁапись .а.

м. л. р. б.

Да стрежет прѣдѣль, име рекь, вь име ѡца и сына и светаго дȣха.

Свети великомȣченикь Трифоунь, свети аггель Полȣтось.

Ꙁапись .в. на ꙁападь,

Вь име ѡца и сына и светаго дȣха.

і. н ц. і.

Архаггель — є, ѡ, д, ч / х х х х / с с с с / б б б б / ч ч ч ч / н н н н / п п п п — Іс | Хс / Ни | ка / П | В — І́с Х́с — Михаиль

Архаггель — м. л. р. б. — Гавриль

Светы великомѹченикь Трифѹнь и светы аггель Полѹтось и светы аггель Тиргіюль, Тогаетронь, Кенаковонь, Єньдоѳаворь, Іермонь, Єосонь.

Єѵаггеліе ѿ Маѳтеꙗ: Въ врѣме ѡнѡ единнї на десете оѵченици идоше вь горѹ галилеискѹю, и обешта се прѣбивати съ оѵченики до скончаніꙗ вѣка, аминь.

Ꙁапрѣштаю те, діаволе, .д. ⁝ ми оѵгальми небесними; запрѣштаю те, діаволе, четирми еѵаггелисти, Маѳ. Мар. Лоѵк. Іѡаньиомь, подьдрьжештінимь небо и землю; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, .ві. ⁝ мъ апостолѡмь; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, светыхь .м. мѹченикь; запрѣштаю ти, діаволе, великимь пророкомь, прѣдтечемь крьстителемь Іѡаномь; запрѣштаю ти, діаволе, .д. ⁝ ми патриархи; ꙁапрѣштаю ти, діаволе, .ти. светыхь отьць иже вь Никеи, да не имаши ѡбласти на трѹдехь христіанскыхь нивь, одаждевати бѹрею ꙁлою, светыхь .м. мѹченикь Маѯиміе, Леѡньтіе, Северіань, Галактіонь, Амонь, Аглась, Иракліе, Єѵтихіе, Киріань, Акакіе

І Н Ц І

Іс | Хс

Ꙁапись .в.

Ні | Ка

на Ꙁападь.

Царь славе
на ꙁападь

Ovdje se, očevidno, svršuje drugi a počińe treći zapis, ali natpisa nema kao što se nad prva dva nalaze, nego je u rukopisu na osobitoj strani i bijeļška na dnu.

Вь име ѡца и сына и светаго дѹха.

Архаггель І. Н. Ц І. Михаиль

Маѳ х̃, х̃, х̃, х̃, є̃ ѡ̃ д̃ Іс | Хс ч̃ к̃ х̃ к̃ к̃ к̃ к̃ Мар

с̃ с̃ с̃ с̃ Ні | Ка в̃ в̃ в̃ в̃

б̃ б̃ б̃ б̃ ч̃ ч̃ ч̃ ч̃

ц̃ ц̃ ц̃ ц̃ д̃ д̃ д̃ д̃

Лоѵк и̃ и̃ и̃ и̃ р̃ р̃ р̃ р̃ Іѡн

П. к

п̃ п̃ п̃ п̃

Архаггель Гавріиль

.мг. Ꙁое сотори метаморь менѹтасаворь ріѡнѡрѡрь Фотіе скепаскои иматите сѹлѹгіе.

Єѵаггеліє ѡть Лѹки. Вь врѣме ѡно вьниде Інсоусь вь вѣсь нѣкую, тѣмь же, блажении, слишештеи слово божіе и хранештеи. . . .

Ȥапрѣштаю ти, діаволе, .д. : ми рѣками Фисонь, Гіѡнь, Өигарь и Єфрать, ѡбходештеи всѹ вьселюенѹю, да не имаши ѡбласти иȥбити жить христіаньскіихь никь; ȥапрѣштаю ти, діаволе, аггели и архаггели Господа нашего Інсоуса Христа; запрѣштаю ти, діаволе, рождьствомь Христовѣмь; запрѣштаю ти, діаволе, крьштеніемь господнымь; ȥапрѣштаю ти, діаволе, вьскрьсеніемь Лазаревымь; ȥапрѣштаю ти, діаволе, цвѣтоносіемь Господа нашего Інсѹса Христа; ȥапрѣштаю ти, діаволе, распѣтіемь Христовѣмь; ȥапрѣштаю ти, діаволе, вьскресеніемь Господнымь; ȥапрѣштаю ти, діаволе, боголѣпнимь юго прѣѡбраженіемь Лисимахь, Гаие, Атанасіє, Летіє, Клавдіє, Николає, Хѹдіѡнь, Кандиде, Іѹліань, Сьвердонь, Рифаие, Авьѫѹсь, Єидо, Єȥафиѳиȥись, Меферн, Алȥалени, Єсефи, Єлои, Саваѡѳь, Аган, Өелоимени, Єсефи, Адонаи, Ипоиимихие, Єкенѣи, Доменьтіань, Горьгоніє, Йриськѹ, Өеѡдѹль, Лѳалиє, Фалкіань, Өеѡфиль, Пелитонь, Мелитѡнь, Іѡань

Архаггель	Іс	Хс	Іоурнаь
Архаггель	Ні	ка	Рафаиль
	м л	р б	

Мло. Мар.

Да стрежет мѣста сего, и ме р е к, вь име ѡца и сына и светаго дѹха свсты великомѹченикь Трифѹнь, светы аггель Палѹтось, светы аггель Тиргіюль

Іѡан

Ȥапись .г. на сѣверь.

Isto tako kao i treći dolazi i četvrti zapis s potpisom na dnu.

Вь име ѡтца и сына и светаго дѹха.

І. Н. Ц І.

Архаггель	х̃ х̃ х̃ х̃ є̃ ѡ̃ д̃	Іс	Хс	ү̃ к̃ х̃ к̃ к̃ к̃ к̃	Михаиль
Мло	с̃ с̃ с̃ с̃	Ні	ка	в̃ в̃ к̃ к̃	Мар.
	б̃ б̃ б̃ б̃			ү̃ ү̃ ү̃ ү̃	
	ц̃ ц̃ ц̃ ц̃			д̃ д̃ д̃ д̃	
Лоук	н̃ н̃ н̃ н̃	Н.	к.	р̃ р̃ р̃ р̃	Іѡн.
	п̃ п̃ п̃ п̃				
Архаггель		м. л.	р б.		Гавріиль.

Рифапе, Афѯвсь, Єдьно, Єꙁафити, Єлои. Саваѡѳ, Мифериꙁись, Єсефи, Пропимихие, Лаꙁамени, Єлои, Агли, Тиломени, Лꙁомелии, Єкекѣи.

Ꙁапрѣштаю те, дїаволе, силою чьстнаго и животворештаго крьста, да не имаши ѡбласти иꙁбити жить христїанскихь нивь; запрѣштаю те, дїаволе, Сѣдрахѡмь, и Мисахѡмь, и Авденьнаго; ꙁапрѣштаю ти, дїаволе, двѣма свѣтилы великими, еже сьтвори Господь, сльнце дневи а лвнѣ ношти; ꙁапрѣштаю ти, дїаволе, херввими и серафими Іис. Христовѣмь Господомь нашимь, пѣнїемь немльчинимь, сь ними же и нашь глась да прїеть бвдеть прилежанїемь и исповѣданїемь вьсегда и нынѣ и прысно и вь вѣки вѣкомь аминь.

Єѵагг. оть Лвкы.

Вьскресе Іисвсь ѡть мрьтвїихь, ста по срѣдѣ оучениkь своихь, рече имь: мирь вамь. И бѣхв вь црькви хвалеште и благословеште Бога, аминь.

Имена мвченикомь: Доминось, Горгонїе, Прискось, Ѳеѡдвль, Пелетоньдїи, Аволить, и Іѡань, Имелїе, Флавїань, Ѳеѡфиль, аминь.

Архаггель	Іс	Хс	Иоурилъ
Архаггель	Ни	ка	Рафаиль.
	м. л.	р. б.	

Лоук. — Да стрѣжеть мѣсто сїе, име рекь, вь име ѡца и сина и светаго доуха светы великомоученикь Трифвнь, светы аггель Полвтось, светы аггель Тирьгїюль,

Ꙁапись .д. на югь.

Такожде пиши вьсе ꙁапис више крьсть сь слови крстии, и ниже крьсть сь слови крьстии.

Ꙁапись .д. на югь.

Apokrifske priče o Bogorodičinoj smrti i još neke sitnice apokrifske o Bogorodici.

PRILOŽIO DOPISNI ČLAN STOJAN NOVAKOVIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 25. lipnja 1885.

Priče o smrti Bogorodičinoj takođe su mańe poznate u slovenskim etnografskim zbornicima. Nema bar nijedne u poznatim zbornicima A. N. Pipina i Tihonravova, ni u Porfirjeva Исторіи руской словесности, изданіе 2^{oe}, Казань, 1876, gdje se o apokrifima opširnije govori. Tim većma je vrijedno, da se o ńima nešto progovori i da se izdańem naših tekstova popuni praznina u poznavańu ovoga odsjeka naše apokrifske literature.

Jedan tekst o Bogorodičinoj smrti štampan je već u mojim Примерима књижевности и језика старога и српско-словенскога. Београд 1877, str. 430. Taj isti tekst, prerađen narodnim jezikom, štampa se u ovoj istoj ńizi Starina u prilogu „Apokrifski zbornik našega vijeka". U završetku toga teksta kaže se da je priču napisao jepiskop Grigorije, koji je sve svojim očima gledao, na jeziku jevrejskom, da je isti opet ono što je gledao kazivao jepiskopu Fedimu u Amasiji gradu, a ovaj je isto to napisao na jeziku arapskom. Priča kaže, da je toga Grigorija Bogorodica krstila i postavila ga za jepiskopa Jerusalimu. Kad se Bogorodici primakao smrtni čas, zvati su k ńoj svi apostoli, a došla su joj, osim jepiskopa Grigorija, još tri jepiskopa: Dionisije i Jerotej iz Atine i Timotej iz Makedonije iz grada Kolasija. Po ovome i po onome što se u priči spomińe dolazak Bogorodičin u Svetu Goru, mogućno bi bilo misliti, da je apokrif tu negdje i postao. U ńemu se govori o Tomi apostolu, kako je na pogreb kasno stigao, te su mu otvorili grob, ali u ńemu nijesu našli ništa osim pokrivala od bijele svile kojim je bilo pokriveno lice Bogorodičino, i koji je Toma uzeo za spomen te da bi ga mogao pokazivati onima koji su daļe. U članku naprijed štampanom u ovoj istoj ńizi vidi se da je ista ova priča

na narodnom jeziku prerađivana sa teksta koji je bio pisan 1572, i vidi se da je u tom tekstu pribilježeno da je priču našao nekakav Jakov u kńigama Petra cara bugarskoga kojemu prestonica bješe Veliki Preslav.

Sa svijem je drugojačiji i od toga texta mnogo opširniji tekst iz rukopisa br. 501 kńižnice Akademije Jugoslovenske, o kojem je riječ u Starinama IX, 60. U tom rukopisu priča nosi naslov: **Мѣсеца Авгоуста .еі. слово Іωанна богослова на оуспение прѣсветие владичице наше и Богородице и приснодѣвїи Марие. Благослови отьче!** Ovaj je tekst sa svijem drugojačiji i na drugojačijoj osnovi izrađen. U tome se tekstu pripovijeda, kako je Bogorodica svaki dan pohodila grob Hrista sina svoga, i kako mu se tu molila da je k sebi uzme. Judeji se od toga uznemire, i namjeste straže da ne dadu nikome prići ka grobu tome, ali Bog ne dopusti da straže smotre Bogorodicu, te je ona išla i dalje, a opaziti je ne mogaše niko. Jednoga dana arhanđeo Gavril javi Bogorodici da će je Hristos primiti k sebi, i Bogorodica se stane spremati za odlazak na onaj svijet, zamolivši sina svojega Isusa Hrista, da joj pošlje apostola svoga Jovana Bogoslova, što odmah bude i izvršeno. Na plašńu Bogorodičinu, da će joj Judeji, kao što su se kleli, tijelo poslije smrti spaliti, Jovan Bogoslov je uvjeravaše da ńeno prečasno tijelo nikad neće propasti. Za tijem se vaskrsavaju već pomrli apostoli i upućuju se u Vitlejem da bi bili na samrtnome času Bogorodičinu. Apostolima se govori: ne mislite da je sad Vaskrs; vi ustajete iz grobova samo za to da idete na cjelivańe, čudo i čast matere Gospodńe, jerbo se približilo putovańe ńeno na nebesa. I kad su se svi skupili, Bogorodica pita kako je koji saznao za ńeno razrješeńe i kako je došao tamo. I oni na to pitańe svi odgovaraju. Kad je Bogorodica izdahnula, svi bolesni i nevolni, koji su se ńojzi zamolili, nalazili su lijeka dodirujući zidove kuće u kojoj je ona ležala, i toga radi povrvi tamo svijet sa svijeh strana. Judejski sveštenici pošlu vojsku da to rastjera, ali se toj vojsci noge sapeše, i ne mogahu se maći od strahovitog nekog priviđeńa. Za tijem se izište rimska vojska. Ali prije nego što ona dođe u Vitlejem, sila božija prenese je zajedno sa apostolima u Jerusalim, gdje se istom peti dan saznalo da je ona tamo. Rimski vojni zapovjednik potjera sa sobom Vitlejemce koji su javili o onome što on u ńihovoj varoši nije mogao naći. Judejski sveštenici hoćahu sad da zapale kuću u kojoj je bilo tijelo Bogorodičino, ali vatra iz te kuće suknu na one koji bijahu pošli da to urade, i oni se moradoše vratiti. Nakon

toga čuda povjerova u Hrista mnogi svijet. Kad su Bogorodicu ponijeli u vječni stan, nekakav jak Jevrejin Jofonija zaletje se da apostolima iz ruku istrgne i na zemlju obori kovčeg sa svetim tijelom. Ali mu obje ruke ostaše pri kovčegu. Na to čudo i on povjeruje u Hrista i pođe za kovčegom slaveći Hrista, te na riječ sv. Petra ruke mu se opet povrate i prirastu kao što su i bile. U tome su glavne crte ove priče. U ńoj se ništa ne nalazi o tome da je koji apostol izostao.

Osim ove priče nalazi se u rukopisu br. 184 Narodne Biblioteke u Biogradu članak pod naslovom **Слово апостола Фоми како вьздвиже папагию**, koji takođe pripada ovamo. Nešto nalik na prvi tekst, ali opet drugojačije, tu se kazuje kako Toma nije dospio kao svi apostoli na pogreb Bogorodičin, već kako je pogreb sreo na oblacima. Na molbu ńegovu da se na ń smiluje, da bi ga primili drugovi ńegovi, Bogorodica mu dade *stuzicu*. Apostoli ga doista ne primiše među se, ali im on pokaza od Bogorodice kao biljeg dobivenu *zuninicu*, i tijem se sve izpravi. Tražeći obje te riječi u Miklošića Lexicon palaeoslovenico- graeco- latinum *stuzicu* ne nađoh nikako, a kod *zunice (zuninica* je bez sumńe pogrješkom) nađoh da je vestis genus i da se pominje opet u nekom prijepisu ovoga istoga članka koji se nalazi u rukopisu nomokanona pisana 1596 godine, pored kojega se, po Miklošićevu opisu, nalaze Physiologus et alia quaedam. Pošto se u prvom tekstu spomińe da je Tomi dato kao biljeg pokrivalo od bijele svile kojijem je bilo pokriveno Bogorodičino lice, mogućno je da se i ove riječi na to odnose.

Gore spomenuti apokrif akademijskoga rukopisa br. 501 ostao je nepoznat i u evropskim zbornicima. Migne, koji je bez sumńe najopširniju literaturu o apokrifima pod rukom imao, iznosi *jedan opširniji tekst ovoga istoga apokrifa* — „Livre de passage de la bienheureuse vierge Marie, écrit par saint Jean“ u svome Dictionnaire des apocryphes, II, 503, i ovako govori o ńemu: „Ovo djelo je ostalo nepoznato sve dokle jedan ńemački naučnik Maksimilijan Enger nije obznanio arapski tekst i latinski prijevod 1854 godine. U ostalom zna se da je u prvim vijekovima poznata bila ńiga Transitus sanctae Mariae. Ona se pomińe u dekretu pape Gelasija, kojim je 494 godine zabrańena bila kao apokrif uz još neke take vrste spise“. Spis izdan od Maksimilijana Engera Migne priopćuje cio u francuskom prijevodu. Kao što već malo prije spomenuh, i lica, i događaji i red pričańa isti su i u nas i u tom arapskom spisu ili prijevodu. Samo je u nas sasvijem drugi i kraći, a onamo

je opširniji izrad. Da bi se to još bolje vidjelo, mećem ovdje u prijevodu odlomak iz glave druge Migné-voga prijevoda i to onaj u kome se govori o sazivańu apostola na samrtnički odar Bogorodičin: „Kad je došao petak, razbolje se sveta Bogorodica, i pošto je uzela kadionicu i tamjan, zamoli se Bogu: O moj Gospode i Bože vječni, Isuse Hriste . . . . usliši molitve tvoje majke i pošļi mi Jovana najmlađega, kojega toliko ļubiš i koji tvoje naredbe svijetu objavi; učini da mi se razveseli duša gledajući ńega, i pošļi mi i sve tvoje mnogoļubļene učenike, proroke i izbranike, žive i mrtve, e da bih se razveselila gledajući ńih kad polazim s ovoga svijeta. Ja znam da ti možeš sve što hoćeš i da ćeš mi učiniti što želim. I čim je ona prestala govoriti, sjajan jedan oblak uze mene Jovana, koji se nalažah u Efesu. A sveti duh mi reče: O Jovane, mati tvoga Gospoda hoće da te vidi prije nego što pođe s ovoga svijeta. Idi k ńoj u Vitlejem, a ja ću pozvati tvoje drugove i žive i mrtve, da i oni k ńojzi dođu. I onda osjetih gdje me poče nositi onaj svijetao oblak, i učini mi se kao da idem po zemļi, i na jedan put se nađoh pred vratima kuće u kojoj je stanovala presveta Bogorodica. I otvorivši vrata, uđoh. A ona ležaše na posteļi i moļaše se Bogu . . . . I pošto ja svrših molitvu, sveta Bogorodica mi reče: O sveti Jovane, tvoj Gospod je obećao da će mi se ukazati sa svojim anđelima i svojim izbranicima prije nego što ostavim ovaj svijet, i da ću u tako slavnoj pratńi ja ovaj svijet ostaviti. A ja rekoh: On će doći da ga vidiš i ispuniće riječ svoju. A ona onda reče: O Jovane, Jevreji su odlučili, da poslije moje smrti uzmu moje tijelo i da ga sažegu. A ja joj rekoh: ne boj se ničega; bila ti živa ili mrtva, ni Jevreji niti iko drugi neće imati oblasti nad tobom, jerbo je s tobom Gospod Bog. A ona onda reče: O Jovane, gdje li ćete me sahraniti? A ja joj rekoh: Gdje bude naredio naš Gospod Isus Hristos . . . . Po tome mi Marija reče na novo: Upali kadionicu i moli se Bogu. I ja upalih kadionicu i počeh se moliti: „Gospode i Bože moj, Isuse Hriste, usliši molitvu moju i čuj glas majke tvoje i ispuni ono što si joj obećao. Neka bude po voļi tvojoj i po żeļama tvojega oca nebeskog, pošto si ti sam izabrao da ti stan bude u tijelu ove žene. Anđeli i sav stvor neka ti hvalu dižu". Čim sam ja molitvu svršio, začu se silan glas: Amin. I mene obuze neobično čuđeńe. I kad me sveti duh zapita: Da li si, Jovane, čuo ovaj glas? — ja odgovorih: Čuo sam ga vrlo dobro. A sveti duh mi reče: Taj će glas ići k učenicima, i oni će doći da pozdrave bla-

ženu Mariju; svakome sam od njih ja javio onamo gdje se koji nalazi i prigotovio sam im kola koja će ih na sjajnom oblaku ovamo donijeti. I javio sam u Rim Simeonu Kefi baš kad je bio pošao u hram da prinese žrtvu, i rekao sam mu: Pošto prineseš žrtvu, požuri se u Vitlejem, jer je tamo mati tvoga Gospoda i spremna je da polazi sa ovoga svijeta. Isto sam to kazao Pavlu koji se nalazio na pedeset strijela od Rima prepirući se sa Jevrejima koji mu se podrugivahu govoreći: Budi uvjeren da se neće vjerovati ono što propovijedaš, jer ti propovijedaš ime Hristovo, a ovamo si iz Tarsa, i mi te poznajemo. Čim sam javio Pavlu, s mjesta se digao i pošao. Za tijem sam pozvao Tomu, koji se nahodio u unutrašńoj Indiji; on je bio ukraj posteļe kćeri kraļeve i bijaše je krstio. S mjesta se požurio u crkvu, pomolio se Bogu, i pošao. Po tome sam pozvao Matiju i Jakova. A onda sam se obratio mrtvima: Filipu, Andriji, bratu Simeonovu, Luki, Simeonu Kananitu, Marku i Vartolomiju, i rekoh im: Ustajte, pođite iz vaših grobova, ali ne mislite da je došao pošļedńi dan; još nijesu nastala pošļedńa vremena. Nego se požurite u Vitlejem da pozdravite preblaženu djevicu, svetu majku božiju, jerbo je spremna da polazi sa ovoga svijeta. A oni rekoše: Kako ćemo to učiniti i ko će nas tamo odnijeti? I na jedan put spustiše se u sredinu ńihovu sjajna kola koja nošaše jedan oblak. Vjetrovi duvahu iz sve snage, a muńe i gromovi tutńahu po nebu i po zemļi. I onaj ih oblak odnese sve u Vitlejem, i oni se približiše Mariji, i pozdraviše je, i bi radost velika, a Jovan paļaše mirise u kadionicama, i pozdravļaše ih. A na glavama ńihovim sijaše se sjajna kruna Hristova . . . .

Osim naše glavne priče iz akademijskoga rukopisa br. 501 koja se ovdje štampa pod α, predajem ovdje javnosti još neke odlomke iz apokrifa o Bogorodici. Tako se

pod β štampa priča o apostolu Tomi, ispisana iz rukopisa Narodne biblioteke u Biogradu, br. 184 (list 46 i 47);

pod γ: **Єпифаніа миха прѣзкітера ѡ знамени прѣсветые Богородицє**, ispisano iz istoga rukopisa Narodne Biblioteke;

pod δ: **Слово светаго Єпифанна мниха и прѣзвитера. Ꙁнаменнє и нравь образа и възраста прѣсветниє владичицѣ наше Богородицѣ и приснодѣви Марне** iz zbornika na hartiji g. prof. P. Srećkovića, kojim je jedan put poslužio. To je odlomak. I na pošļetku

pod ε: **Въпросы пресветые Богородици ѡ .ꙁ. грѣховь** iz zbornika na hartiji Srpskog učenog društva pod br. 147. S tijem je srodno

i u mnogome jednako ono što je po kijevskom rukopisu štampano pod β u Starinama XVI, 91. Ovdje je potpunije i na drugi način zaokrugljeno, a onamo je pomiješano i rašireno sa još nekom građom, koja obično dolazi u apokrifskim pitańima i odgovorima.

α.

Мѣсеца Авгоуста .еі. слово Іωнна богослова на оуспение прѣсветие владнучице наше и Богородице и прысnодѣвін Марие. Благословы отьче!

Свѣтаа и прѣславнаа Богородица и приснодѣва Марıа по обычаю на светы гробь Господа нашего Іус. Христа ходешти кадити, и поклоньши светѣи колене свои, молаше се изь нее рождьшаго се сына Христа Бога нашего, да би ка немоу пришла. Видешти же ею Іюдеие ходештоу на светы гробь, припадоше кь архіереомь, глаголюште, ıако Марıа по все дьни ходить на гробиште. Призваше же архіерее стражоу, еже бѣхоу оучинили не даты проиходь никомоу же на гробь тьи светы, и въпрашахоу о иеи, аште вь истиноу тако ıесть. Стражие же отвѣштавше реше: „ıако иичесоже таковаго видехомь", Богоу не оставльшоу нхь чьстнааго прихождениа ıее видети.

Вь едииь же оть дьни, петкоу соуштоу, приде на гробь по обычаю светаа Марıа Богородица, и молитвоу еи творешти архаггель Гаурıиль сьшьдь кь иеи рече: радоуи се, рождьшиıа Христа Бога нашего, молитва твоıа на небеса вьзьшьдши, кь рождьшомоу се изь тебѣ, прнета бысть, и ты нынıа по прошенію твоемоу оставльши мирь сь на небеса кь твоемоу сыноу на животь истинны и непременлаемии отходиши.

Слишавши же сін от архаггела Гаурıила, вьзврати се вьспеть вь Виѳлеемь, имоушти сь собою .г. дѣвы, еже еи слоужахоу. Рече же кь дѣвамь: принесете ми кадилиицоу, да помолоу се. И принесоше заповеданомоу нмь. И помоли се рекши: Господи мои, Іс. Христе, изволеи родити се оть мене, великие ради благостиие, оуслиши глась мои, и посли мнѣ апостола Іоанна, да видевше и иачноу веселити се, и посли мнѣ светые апостоли твое, иже соуть юже кь тебѣ ишли на семь свѣте, на иеи же ıесть вьждо страие светнмь твоимь поколениемь, да сие видевши благословлю многохвалиое ти име, надею бо се, ıако послоушати ме имаши, рабоу свою, о коемь ждо.

Молешти же се еи придохь азь Іоаинь, доухоу светомоу вьсхитившоу ме на облацѣхь оть Ефеса, и поставльшоу ме на мѣсте, идеже лежаше мати господнь, вьниде же кь иеи, прославль рождьшаго се

изь неѥ, и рекь: радоуи се, маты господниꙗ, рождьшиꙗ Христа Бога нашего, весели се, ꙗко сь велию славою отходиши житиꙗ сего. И прослави светаа Мариꙗ Бога, зане придохь азь Іоаннь кь неи, поменоувь гласъ господниꙗ рѣкши: се маты твоꙗ и се сынь твои, и .г. дѣвы приидоше, поклониште ми се. И глагола ми Богородица: сьтвори молитвоу и вьзложи кадило. И помоли се тако рекь: Господи Іс. Христе, сьтворен чюдеса, и ныниꙗ сьтвори чюдеса прѣдь рождьшеѭ те, и изидеть маты твоꙗ оть житиꙗ сего, и оустрашеть се распьншен те, и не вероваавшен вь те. И ꙗко сьтворихь молитвоу, глагола ми светаа Богородица Мариꙗ: Принеси кадилницоу. Рече Господи, ськрьши о мнѣ елико ми се еси обешталь прежде даже не вьзиде на небеса, ꙗко егда отхождоу оть мира сего, придеши ты и множьство аггель твоихь сь славою многою кь мнѣ. И глаголахь кь неи азь Іоаннь: придеть Господь Господь нашь, Іс. Христось, Богь нашь, и оузриши, ꙗкоже ти се ѥсть обѣщталь. И отвѣштавши светаа Мариꙗ рече ми: Іюдеие клели се соуть, ꙗко егда оумроу, да сажегоуть тело мое. Отвѣштавь рѣхь еи: не имать видети истлѣниꙗ прѣчьстно и чьстное тело твое. Отвѣштавши же светаа Мариꙗ рече: кь мне принеси кадилницоу, и вьзложи кадило, и сьтвори молитвоу. И бысть гласъ сь небесе глаголѥ: аминь. И слишахь азь Іоаннь гласъ и светыи доухь: Іоанне, слишá ли гласъ, реченыи на небеси, егда скончa молитвоу? И отвѣштавь рѣхь: еи, Господи, слишахь. И рече ми гласъ: и еже слиша, сказаеть пришьствие боудоуштее братіе твое апостоль и светыхь силь, ꙗко дьнь сь придоуть кь вамь

Азь же Іоаннь о семь молꙗхь се, и светыи доухь рече апостоломь: вси вь коупѣ на облакь вьседше оть кон'ць вьселеннѥ сьбѣрете се вь светемь Виѳлееме, ты Симонь Петре изь Рима, Паувле оть Ивѣрнона, Ѳома оть Индіе вьноутрьнѥише. Іаковь оть Іероусалима, Андреꙗ, брать Петровь, Филипь, Лоука и Симонь Кананить почивши, вьставше оть гроба светыимь доухомь, кь нимь же и рече: не мните, ꙗко вьскрѣшеніе ѥсть ныниꙗ, на сего ради вьсташе изь гробь, да идете на целованнѥ и чьсть и чюдо матере господнѥ и Бога и спаса нашего, ꙗко приближи се вьсхожденіе ѥѥ на небеса. Марко же їеште сии, такожде и ть изь Александріе приде и сь прочими апостоли, ꙗкоже рехомь о косьмьждо страни кьждо. Петрь же на облацѣ ста междоу небомь и землею, светымь доухомь подпираемь, и подобно светимь апостоломь, и темь вьсхиштеномь на облацѣхь, обрѣтохомь се сь Петромь.

И тако светыимь доухомь вь коупь си придохомь вь домь, и пришьдше кь матери Господа Бога нашего, поклонише се рѣхомь: не бои се, ни

скрьби, Господь Бог рожден се изь тебѣ изводить те изь мира сего сь славою. И вьзрадовавши се о Бозѣ спасѣ нашемь, вьзвѣдь се и седе на одрѣ и глагола ка нымь: ныня кероу ехь, ако придеть оучитель вашь и Богь сь небесе, и виждоу и. И тако се изрѣдшоу оть житиа сего, якоже видехь и вась пришьдшихь, и хоштоу да ми повесте, како разоумевше отрѣшеніе мое оть тѣлесе сего придосте кь мнѣ, и оть книхь страны и вь колицѣ пріидосте само, заню тако оускористе на мое проксештеніе, не оутаи бо мене рождьши се изь мене Господь Іус. Христось Богь всѣхь.

Отвештавь же азь Іоаннь, рѣхь: азь, егда вьсхождахь вь светы олтарь слоужбоу сьткорити вь Ефесе, доухь светы глагола ми, ако приближи се врѣме преставленіа матере Господа Бога твоего, поиди вь Вьѳлеемь на цѣлованіе ѥѥ. И облакь свѣтль вьсхити ме и вь дворехь, идеже лежиши, постави ме.

И Петрь рече: азь вь Риме кін живіи вь оутрьници, слишахь гласъ светымь доухомь глаголюшть кь мнѣ, ако маты Господа Бога твоего врѣмени приближившоу се преставленіе ѥѥ, иды кь Вьѳлеемь на цѣлованіе ѥѥ. И се облакь свѣтьль вьсхити ме и вь двcovехь, идеже лежиши, постави ме, и видехь и прочеѥ апостоли на облацехь грѣдоуште кь мне и глаголюшть глась: вси идете кь мнѣ вь Вьѳлеемь.

Отвѣштавь же и Паvль рече: и азь вь граде отстоештінмь оть Рима не маломь отстоаніемь живи, Тиверноисцѣи стране нарицаемѣеї, слишахь доухь светы гласомь глаголюшть кь мнѣ: маты Господа твоего оставлаюштии мирь сь, на небеса прѣставленіемь, течеміемь творить, нь иди самь вь Вьѳлеемь на цѣлованіе ѥѥ. Се облакь светль вьсхити ме, и постави ме идеже и віи.

Отвѣштавь же Ѳома и рече: и азь индиискіе страни прошьдь по проповеди, Христовою благодатию оутрьждье и сынь сестри царице именемь Дак'дань мною хотештимь знаменати се вь полате, и вьнезапоу светы доухь глагола кь мнѣ: и ты, Ѳома, иди вь Вьѳлеемь на целованіе матере Господа твоего, ако преставленіе на небеса творить. И се облакь свѣтьль вьсхити ме, и постави ме при вась.

Отвѣштавь же Марко рече: и азь по законоу вь .г. чась дьне вь александрьсцѣмь граде молиткоу творахь, егда ме светы доухь вьсхити и привѣде ме кь вамь.

Отвѣштавь же Іаковь рече: мнѣ вь Іероусалиме соуштоу, светы доухь повѣле ми, глаголе: боуди кь Вьѳлеемѣ, ако маты Господа твоего преставленіе творить. И се облакь свѣтьль вьсхити ме и постави ме прѣдь вами.

Отвѣштавь же и Маѳеи рече: азь прославихь и славѣ Бога, ако

*

соуштоу ми вь мори вльноуюшти се и вьзмоуштьшоу се вльнами, и вьнезапоу облакь светль осени и вльнюеніе моутное престави их тихость, мене же вьзхишть постави предь вами.

Отвѣштавше же такожде отшьдшеи и прѣжде, како и ты, придоше и Врьтоломеи рече: азь вь Өиванде бѣхь, проповедае слово, и се светы доухь глагола кь мнѣ: маты Господа вашего преставленіе творить, иди оубо на целованіе юю вь Выөлеемь. И се облакь свѣтьль вьсхити ме, прѣдь вами постави. Сіи вса поведаше светы апостоли: како придоше кь Богородици и которою вьзнию. И вьздвигшіи роуцѣ на небо помоли се, глаголюшти: кланаю се и хвалоу и славлю многохвалное име твое, Господи, юко призрѣль еси на смереніе раби твоеє, и сьтвориль ми еси великое име, силне, и се блаже те вси роди.

И по молитве рече апостоломь: вьзложите кадило и сьтворите молитвоу. И помолившимь се имь, громь бысть сь небесе, и приде глась страшьнь оть колѣсниць, и се множьство вои аггелскіихь и глась, юко сына члобѣча слишань бысть, и серафими окрьсть храмини стоюхоу идѣже вьзлежаше светаа божіа маты и непорочнаа и присно-дѣваа, юко вси соуштіи вь Выөлееме видештѣ вса чюдеса, и вышьдьше вь Іероусалимь вьзвѣстише вса чоудеса бившаа. И громоу бившоу вьнезапоу юки се сльнцѣ и лоуна окрьсть домоу, и сьборь прьвѣнць светыихь бысть, и сташе вь чьсть и вь славоу светые. Видевше же вси знаменіа многаа бившаа, слепи зрлюште, глюси слишешти, прокаженны очиштаюштаа и бесніе цѣлештаа, и вслкь, иже беше вь недоузѣ езы, прикасаюште се вьнеюдоу стенахь храмины сь верою вьпиюхоу: светаа Маріе, рождьши Христа Бога нашего, помилоуи ни. И абіе исцелевахоу. Многь же народь оть Іероусалима и о коегождо отьчьствіа молитви ради пришьдьше и оуслишавше биваемаа вь Выөлеемѣ матерію господнею знаменіа, придоше на то место различними недоугы одрьжими, просеште исцѣленіа, и оулоучахоу. Бысть же радость веліа и не(и)зглаголаниаа вь ть дьнь оть множаства исцѣлевшихь и зрѣштихь славлю Христа Бога нашего и матерь его; вьсь же Іероусалимь оть Выөлеема хвалами и песньми доуховными веселеште се пришьдьше вьзврашталхоу.

Іереіе же іоудеисціи, вь коуне сь лоудми своими, оудививше се о биваемихь, завистию тежкою низпадше, и пакы соуетною мислию сьвѣть сьтворише, мишлахоу послати на светоую и на светие апостоли вь Выөлеемь. И множаство Июдеи сьбравь се оустрьмленіе творахоу, юко оть пьприштѣ единого. И оузреше виденіе страшно, и оть страха спьнншемь се ногама ихь, и вьспѣть вьзвратише се вь родоу своемоу, и все страшно виденіе повѣдаше архіереомь. Они же паче раждегше

се іаростію идоше къ игемоноу, въпиюште и глаголюште: погыбѣ єзыкъ іюдеискыи отъ жени сеѥ, отжени є отъ Виѳлеема и отъ єпархіє ієроусалимскые Игемонъ же оужасе се, и іако слиша чюдеса, рече къ нымъ: азъ ни отъ Выѳлеема изгоню ѥѥ ни отъ иного мѣста. Іюдене же наче въпиюште спасениемъ кесара Ѳикеріа заклинахоу и, да бы апостолы изгиалъ отъ Выѳлеема. Аште ли же сего не сътвориши, накадимъ на те Ѳикерію, кесароу. И ноуӂденъ же посла тисоуштника къ Выѳлеемъ на апостоли.

Свеֳты же доухъ глагола къ апостоломъ и къ матеры господны: се игемонъ послалъ ѥсть тисоуштника на ви Іюдеомъ въстакшимъ на вы, изъшьдше оубо изъ Виѳлеема не бои се, се бо къ облацѣхъ проважд̆оу ви въ Ієроусалимъ, сила бо отьца и сына съ мною и съ вами ѥсть. Въставше же свети апостоли изидоше изъ домоу, носеште одръ владичице Богородице и стрьмленіе творешть къ Ієроусалимъ. И абие, іакоже рече светы доухъ, на облацехъ въсхиштении обрѣтохо се въ Ієроусалиме, въ домоу госпожд̆ине, и ставше молиткоу сътворихомъ на петь дьни не почиваюште. Єгда доиде тисоуштникъ въ Выѳлѣмъ, не обрете тоу матерь господню ни апостоли, и дрьжаше Витлеемлиани, глаголе къ нимъ: не ви ли вънидосте къ игемоноу і къ ієреомъ, глаголюште вса бившаа и чюдеса, іако пришли соуть апостоли отъ всѣхъ странъ тогда соуть, нынѣ придете, идемъ къ гиемоноу въ Ієроусалимъ, не вѣдѣаше бо тисоуштникъ, іако апостоли и мати господниа ишли соуть къ Ієроусалимъ Поимъ же тисоуштникъ Выѳлѣемлиани, вънидекъ игиемоноу, іако инединого обрѣть.

Но петихъ же дьнехъ оувѣдѣ игиемонъ, ієреіе и вси граждане, іако въ своемъ домоу ѥсть въ Ієроусалиме маты господниа и съ апостоли. Бише же тоу знамениа и чюдеса, и множьство моуӂь и женъ и дѣвицъ сьбравше се въпиахоу глаголюште: светаа дѣво, рождьшиа Христа Бога нашего, не забоуди рода чловѣчьскаго. Сымъ же бивающтимъ наипаче движеште людие июдеисции, сы ереи приемше дрьва и ог'нъ наидоше, пожештн хотеште домъ, идеже бѣ маты господниа съ апостолы. Игиемонъ же стоіаше изъ далече позори дѣе, іако тькмо толико доидоше двери домоу людие їюдеисции, се вънезапоу сила огниа изашьдьши съ аггеломъ изъ вьноутрь попали множьство много люди июдеискынихъ, и бысть въ всѣмъ граде страхъ великъ, и вси верни славлиахоу Бога, рождьшаго се из ниѥѥ. Єгда же видѣ игиемонъ вса бывшаа и възоупоу прѣдъ всемоу людьмии, глаголѥ: въ истинноу сынъ божии ѥсть рожден се отъ дѣви, єгоже вы прогнаты мнѣсте, знамениа бо сии истинилаго Бога соуть.

Бысть же разделіе междоу Іюдеи, и мнози въ име Исоухриста

Бога Господа нашего верокаше о бывшиихь знамениихь. По томь же, ꙗко бише вьса сии, светоую и славноую и приснодѣвы Марию матерію Господа нашего соуштинмь намь сь нею апостоломь вь Іероусалимѣ, рече доухь светы: вѣсте, ꙗко вь неделю принеть благовештение Мариа оть архаггела Гаврiила, и вь неделю роди се спась вь Виѳлѣемѣ, и вь неделю чеда іероусалимскаа сь ваиемь изыдоше противоу Іисоусовы вь сретение його глаголюште: осанна вь вышнихь благословень гредн вь име господне, и вь недѣлю вьскресе изь мрьтвiихь Христось, и вь недѣлю пакы имать прити сь небесе вь славѣ и чьсты прѣставлениа ради светые дѣвы рождьшоую и.

Вь тоу ношть глагола маты господнꙗ вь апостоломь: вьзложите кадило, ꙗко господь гредеть сь вон аггельскымы. И се вь иныь Господь сѣде на прѣстоле хероувимсцѣмь, и всѣмь молитвоу творештимь, ꙗви се безьчисльнное множьство аггель сь нимь, и свѣтло знамение прѣдходе на светоую дѣвоу пришьльствиемь единоучедаго сына и вьзглаголаше вь матери, рече Господь: Марие! Она же отвешта: Се азь, Господи. И рече еи Господь: не скрьбы, нь да веселить се срьдце твое и радоуеть, обрѣла бо еси благодать, и виждь славоу мою, юже имамь сь отцемь моимь. И вьзрѣвшы светаа Мариа, божиа маты, виде славоу на немь, юеже оумь чловѣчь не можеть сказати ни разоуметн. Господь же вь нен рече: се нынꙗ боудеть тело твое чьстное прѣложено на рай, а светаа твоꙗ доуша на небеса вь скровишта отьча вь свѣтлость, идеже юсть мирь и веселие. Отвѣштавши же рече светаа Мариа вь немоу: наложи десницоу твою, и благослови ме. И простръ чьстноую десницоу свою, и благословы ю. Таче дрьжешти лобызаше чьстноую его десницоу, и глаголюшти: кланꙗю се десници сеи, сьтворши небо и землю, молоу многохвалное име твое, Христе Боже, цароу всехь вѣкь, единоучедин сыне отьчь, приими рабоу твою, изволен родити се оть мене смерение спасениꙗ ради чловѣчꙗ, зане изреченное твое сьмотренние вьсакомоу же чловѣкоу призиваюштоу или нарицаюштоу име раби твоюе, подаждь емоу помошть твою Сии же еи глаголюшти, пристоупльше апостоли вь ногама еѥ, и поклониите се рехомь: маты господнꙗ, остави всемоу мироу благословение твое, ꙗко отходиши оть него, благословила бо еси и вьскрѣсила погыбшиихь, рождьши светь всемоу мироу.

Помолши же се маты господнꙗ рече вь своеи молитвѣ сице: Боже, иже еси благостыю сь небесе пославь единоучедiи твои сынь вьселити се вь смерен'ное мое тело, и роди се оть мене, помилоуи вьсь мирь свои, и всакоу доушоу нарицаюштоую име твое светое и благое, да прославлен'на боудеть рождьшиꙗ те. И паки помолиши се, рече: Христе,

цароу небесны, сыне Бога живаго, прими всакого чловѣка призика-юштаго име твое светое и благое, да прославлѥнии боудоуть рождь-шиѩ те. И паки помолши се, рече: иже все можеши на небесы и на земли, и се молѥние прими, молю име твое светое, на всако врѣме и мѣсто, идеже бивает памет имени твоего, светы мѣсто тоо, и прославлꙗюштеѥ те прослави именемь моимь, приемле таковиѥ на всако приношение и молитвоу и отвѣты.

Сиице же еи молешти се, Господь рече кь неи: весели се, и да радоуѥть се срьдцѣ твое, всака бо благодать и всака дарь дань ты бысть отьцемь небесныимь и мною и светыимь доухомь; всака доуша, ꙗже име твоѥ призиваеть и не имать постидети се, нь обрѣштеть милость и оутехоу и застоуплѥние и дрьзновение и вь нинꙗшнии вѣкь и вь боудоуштии прѣдь отьцемь моимь небесныимь.

Обрашть же се кь Петроу рече Господь: преспе време, начни пение. Петроу же начьншоу пение, все сили небесные отпевахоу аллилоуꙗ. И тогда лице матере господнѥ просвѣти се паче света, и вьзведши се своѥю роукою благослови коегождо апостола, и вьздахомь вси славоу Господоу Богоу. Прострь же роуце, приеть светоую и непорочноую ѥе доушоу. Вь исхождении же светые доуше ѥе, исплньны се воне благые и неизреченна свѣта вь мѣсто то. И се гласъ бысть сь небесе глаголѥть: Блажена еси ты вь женахь. И текши Петрь и Павьль и Ѳома и прочии апостолы обхоупихомь чьстнѣи нозѣ ѥе, да се вихомь свѣтилы оть неѥ нии оба на десете. Чьстное же и светое тело ее на одрь вьзложше понесоше.

И се несоуштемь имь, Еврениь етерь, именемь Іофониа, крѣпакь сии теломь, оустрьмль се, начеть сметати на землю одрь апостоломь носештиимь. И се аггель господнꙗ невидимою силою мьчемь огньномь оть плештоу его отсече обѣ роуце ѥго, и по аероу сьтвори при одрѣ висѣти. Семоу жѣ чюдеси бывшомоу вьзоупише тоу вси обрѣтшеи се людие иоудеисции, видеше ꙗко по истине истинии Богь ѥсть рожден се из тебѣ, Богородице, присиодѣво Марие. И ть самь Іофониа, Петроу повелѣвшоу емоу, да се ꙗветь чюдеса божиꙗ, вьставь вьслѣдь одра вьпиаше: светаа Марие, рождьшиꙗ Христа, помилоуи ме! Обрашть же се Петрь рече кь немоу: вь име рождьшаго се изь неѥ, да прилепита се роуце отьтетеи оть тебѣ. I авие словомь Петровомь роуцѣ, оть одра божиѥ матере висештеи, шьдшыи прилѣпише се Іофонии на мѣсте своемь. И веровавь и ть славе Христа Бога нашего рождьшаго се изь неѥ.

Соумоу же бывшоу чюдеси, егда исхождахоу апостоли изь града Іероусалим'скаа носеште одрь, вьнезапоу .ві. облацы свѣтли вьсхитише

ны сь тѣлесемь кладнунце наше Богородице, прѣлагающти на рай Семоу же преложенію тамо, видехомь тоу Єлисаветь, матерь Іоанновоу, и Ан'ноу, и матерь госпожды Богородици и Авраама и Давида, поюштаа аллілоуіа, и все лики светіихь кланяюштіихь се честномоу тѣлеси светые матере господне, и мѣсто свѣтло, егоже свѣта того ничтоже юесть свѣтлѣе, и множьство бо благие воніе вь немь, и велмы поюштемь рождьшаго се изь нее Христа Бога нашего пѣснію, иже сьхранимь юность свою чистоу, тькмо даннаа викають. Таковь сладькь глась юего слишеште не насиштаемь се, мы же апостолы оубо видевше вьнезапоу светаго юе телесе честное преложеніе прославихомь Бога показавшаго намь чюдеса своя и преславніе матере Христа Бога и спаса нашего Інс. Христа, еюже молитвами и молюеніемь достоины боудемь вси обрѣсти милость и отпоуштеніе грѣхомь оть Господа нашего Інс. Христа вь нынѣшнѣи вѣкь и вь боудоуштіи, славеште вь коупе отьца и сына и светаго доуха, и нынѣ и прысно и вь вѣкь вѣкомь, аминь.

8.

Слово апостола Θомы, како вьздвиже панагію.

Єгда высть оуспѣніе прѣсветые Богородице, тогда аггели и апостоли сьбраше се. Θома се близьньць вѣреше зем'лю .ȥ. тисоушть людь, и не доспѣ гдѣ вси апостолы. Єгда понесоше прѣсветѹю Богородицѹ вь рай, Θома срѣте Богородицѹ на облацехь и вьзоупи гласом вѣликимь: Помилѹи ме, прѣчистаа, не доспѣхь, дай ми милость, да примѹть мене дрѹзи мои. Богородица стѹзницѹ дадѣ емѹ и благословеніе. Θома вьзьмь пріидѣ кь апостоломь; они вь гнѣвь имахѹ его. Онь рече: мирь вамь, дрѹзы мои! Они же не отвѣшташе, догдѣ оправѣ жалость прѣсвѣтеи Богородици, имахѹ бо вь срдци одринѹти Θомѹ вь проклетіе. Сьбрав'шимь се на трапезѹ, где комѹ юест било мѣсто, Θома не сѣде на мѣсте, заніе не быст на оуспени. Θома же не проповѣдѹе стѹзницѹ, сѣдѣ на краи всѣх. И егда ядоше, и рѣше: извеpемо слово, како да почьтѣмь прѣчьсноу. Рѣше вьси по единомоу словѹ, и инединио быст пріетно. И пакы глаголаше, и инединио не изьбраше. Рѣше: рьци и ты, Θомо! Θома рече: отлоучили ме сте от себѣ, невьзможно мнѣ глаголати. Апостоли рѣше: рьци, дѣло твое отлѹчило те юесть. Тогда Θома нарѣза хлѣбь на три страни, и вьставь поклони се имь, рече: Простете ми, и благословыте! Θома рече: Велико име апостоли рѣше прѣсветѣи троици. Θома прѣкрьстивь се: Прѣсветлаа Богородице, помагаи намь, и дасть вьсѣмь оть него. И

изеть зꙋнниницѹ, и повѣда имь. Ѡни же познавше, и поклонише се и ꙋмлькоше. Петрь рече: Благословень еси, Ѳомо, вь вѣкы, Богꙋ же нашемоѹ слава вь вѣкы аминь.

γ.

Епифаниꙗ мниха прѣзвиѳера ѡ знамени прѣ́светые Богородице.

Бѣше вьзрастом срѣдным. нѣции же рѣше больши вьзрасть срѣдны имꙋшти; смагла лицѣмь, рꙋса власы, ѡчи благолѣпьнѣ, брьвы чрьнѣ нось похиль, рꙋцѣ дльзѣ, прьсти дльзи, дльгом лицѣмь, ризы носешти ѡт самочиньніе вльни, а не цвѣтни ѡсинииєнии или ѡбагрѣнии, и сьчитают се лѣта ѥе сице: вь .еі. лѣто приѥт благовѣштеніе ѡт архаггела Гавріила и сыном своим Богом нашим сьтвори лѣть .гл. И по вьзнесении господины вь домꙋ Іѡана Богослова прѣбыст .кд. лѣта доньдеже прѣстави се. Всѣх лѣт .ов.

Мои же Христось и Богь бѣ ѡбразом красьнь зѣло, вьзрастомь же, рѣкьше висотою тѣлесе шесть стопь сьвршенних. И томѹ слава вь вѣкы вѣкомь.

δ.

Слово светаго Епифаниꙗ мниха и прѣзвитера. Ꙁнамениѥ и нравь образа и вьзраста прѣсветниѥ владичицѣ наше Богородицѣ и приснодѣви Марие. Благослови оче.

Бѣше ѡтлꙋчено мѣсто в҆ храме божиемь близь левиѥ страни жрьтвеника, идѣже стоꙗхꙋ тькмо дѣви единиѥ. Иниѥ ꙋбо дѣви по скончании пѣниꙗ ѡдхождахꙋ кьждо вь своꙗ си, Мариꙗ же ѡсташе блюдоѹшти црквѣ и жрьтвьника и слꙋжешти ереѡмь дьнь и ношть. Нравь же еѥ беше сицѣ: Кротостию вь всемь. Малоглаголива, скорослꙋшлива, благоприѥтлива, стидѣние имꙋшти вь всакомꙋ чловѣкоѹ, не смехлива, не смꙋштена, не гнѣ . . . .

ε.

Вьпросы пресветые богородици ѡ .ꙁ. грѣховь.

Ѡтреши ꙋбрꙋсь свои пресветаꙗ богородица и постави на лоне господини, и молꙗше се светаꙗ богородица глаголюште: Господи, скажи ми, кои сꙋть ꙋбиставніе грѣси? И рече Господь: Ꙁа

сл'зи и за въздихание твое отпуштꙋ грѣхи чловѣкомь, и иже .ꙁ. грѣховь не отпуштꙋ. И рече светаꙗ Богородица: Господи, повѣждь ми, кои сꙋть грѣси тие? И рече: Слиши, мати моꙗ! .а. грѣхь еже вь неделю блꙋдь творить, не имат проштениꙗ; .в. еже Бога хꙋлить, и отметает се светаго дꙋха, си свезань вь веки; .г. грѣхь, еже не въстаеть вь неделю и не идеть вь цркwь, и не целꙋеть светое еуаггелие; .д. грѣхь, еже досаждаеть светимь црквамь и ꙋкараеть слꙋжештимь имь; .е. грѣхь, иже творить блꙋдь сь матерню или сь сест'рою своею или сь кꙋмою своею, сего зем'лꙗ пожираеть; .ѕ. грѣхь иже вь богатьст'ве живеть и Бога не въспоминꙋе и не идеть вь цркwь сь страхомь и сь гонениемь, и не плачет се о гресехь своихь, и не мислить о цркве, нь трепаеть ногами, и рꙋками плештеть и очима помизаеть и ꙋстнами нечастникими глаголеть и смеет се и кривопрнца сы дꙋшегꙋбьць ест, и свезань сы отидеть оть Бога вь самое д'но адово; .ꙁ. грѣхь вьсихь сихь горши есть, очаание еже не покает' се и не отстанет' се грѣхь творити, нь прилагаеть зло кь злꙋ и грехь кь грехꙋ и глаголеть: Понеже погинꙋль есьмь. Сы не имать вѣре кь Богꙋ. Нь разꙋмеи, безꙋм'не чловѣче, и отстани се грѣхь творити и обрати се кь Богꙋ постомь, молиткою ꙋсрд'но сь слезами и сь въздиханиемь и крѣп'кою любовию, понеже Богь милостивь есть, а Богꙋ вьса въз'мож'на сꙋть; нь притеци, чловѣче, и покаи се. Тогда рече светаꙗ Богородица, и паде пред нимь глаголюште: Помилꙋи ме, Господи и скажи ми кои аггель снѣгь и градь носить. И рече Господь: Архан'гель Михаиль снѣгь и градь носить где сꙋть злие чловѣци, погани, кр'вомеш'цие, дꙋшегꙋбци, тѣхь сланa и снег' и градь биеть, Богꙋ нашемꙋ слава вь веке аминь.

Otkriveńe Varuhovo.

PRILOŽIO DOPISNI ČLAN STOJAN NOVAKOVIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 25. lipnja 1885.

Otkriveńe ili viđeńe Varuhovo pripada bez sumńe među najstarije ali i među najmańe poznate apokrifske spise staroga zavjeta. U svome članku o „Slovenskim tekstovima kanona i kńigama staroga i novoga zavjeta podjedno s indeksom lažnih kńiga“ (Starine IX). V. Jagić navodi citat iz „Stihometrije“ carigradskoga patrijarha Nikifora († 828), u kojoj se već pomińe apokrif o Varuhu. Tekst taj glasi: Ἠλία προφήτου, Σοφονίου προφήτου, Ζαχαρίου πατρὸς Ἰωάννου, Βαρούχ, Ἀββακούμ, Ἐζεκιὴλ καὶ Δανιὴλ ψευδεπίγραφα. U spisu Nikona Crnogorca († 998) kojega djela na grčkom jeziku još ni izdana nijesu, dolazi gorńi tekst Nikiforov bez Varuha u ovakom redu i izrazu: **ѱалми Соломонови, Илиино ѿкровенье, Исаиино видѣнье, Софониино ѿкровенье, Захариино ѿкровенье, Ездры ѿкровенье** (V. Jagić, Starine IX.)

Tihonravov u predgovoru k svojoj kńizi Памятники отреченной русской литературы, томъ I, Ст. Петербургъ 1863 načinio je neki svod starih spisa koji su древнею Россіею въ различныя времена считались ложными и отреченными. On tu navodi pod br. 18—24: Псалмы Соломонови, ψαλμοὶ Σολομῶντος; Пѣсни нѣкія Давидови; Ильино обавленіе, Ἠλιοῦ ἀποκάλυψις; Захаріино обавленіе, Ζαχαρίου ἀποκάλυψις; Исаино видѣніе, Ἠσαίου ὅρασις; О плѣнении іероусалимскомъ паралипомена іереміина, что орла слали съ грамотою въ Вавилонъ къ Еремеи — Βαρούχ, (Ἀββακούμ) . . . . ψευδεπίγραφα (?) — Izgleda mi da Tihonravovu nije bio poznat apokrif Varuhov, ili upravo otkriveńe Varuhovo, pošto ga on ne navodi kao osobit spis, sa zasebnim brojem, nego kao da je voļan smatrati ga kao drugo ime poznatoga apokrifa o plijeńeńu Jerusalima.

I J. A. Fabricije u svome Codex pseudepigraficus veteris testamenti, Hamburgi et Lipsiae 1713, I. 1116 uvršćujući Varuha u

red pisaca o kojima govori, nije znao kakav je upravo apokrif Varuhov. I on spomińe Nikifora, ali što piše vidi se da piše o drugom nekom kńiževnom djelu. „Epistola Barucho tributa apud Syros et diuersa ab libro qui sub ejus fertur nomine et ab epistola Jeremiae prophetae supposita, quae eidem libro subjici solet", koju je Fabricije priopćio u drugoj kńizi svoga zbornika (II, 147) ne dodiruje ovu stvar, već se tiče ropstva vavilonskoga. Istoga se ropstva tiče i poznati apokrif o Jeremiji i Varuhu, koji je pod naslovom **Слово пророка Ієремиіє о плѣнени Ієроусалима**, štampan u Starinama VIII, 40. Kako su prorok Jeremija i Varuh ńegov čatac glavna lica u tome apokrifu, i kako se istoga prijedmeta tiče i gore navedena Varuhova *Epistola*, to se pod utiskom istih djela lako moglo misliti, da se samo ńih tiče tekst Nikiforov, a pravo *djelo o otkriveńu* dolazilo je toga radi u zasjenak, te pisci, koji su o ovijem stvarima radili, nijesu na ń ni mislili, tim prije i tim lakše što je ono malo poznato bilo.

Abbé Migne u svome opširnom djelu Dictionaire des apocryphes ou collection de tous les livres apocryphes I. Paris 1858 str. 162 pomińe i u prijevodu priopćuje takođe samo epistolu Varuhovu i, držeći se u svemu Fabricija, ni riječju ne spomińe ovo djelo Varuhovo.

Među tijem Otkriveńe Varuhovo, kao što će se vidjeti, ne ide u vrstu apokrifa o proroku Jeremiji ni o vavilonskom ropstvu. Apokrif taj ide u onu veliku i interesnu grupu apokrifa, kojima u starom zavjetu pripada *Enoh*[1], *Viđeńe Isaijino,* a koje je u novozavjetnoj apokrifskoj literaturi jače zastupļeno onim različitim apokrifima, u kojima se govori o nebu i zemļi, o raju i paklu, o životu i smrti i o životu s one strane groba. Ta grupa apokrifa predstavļa kulturno stańe i literarne pojmove sredńega vijeka oštrije i uočļivije nego ikakav drugi prijedmet literature iz tijeh vijekova. Što je već i pri Enohu u Starinama XVI pribiļeženo, pri ovome se apokrifu još većma potvrđuje, da su oni u literaturi apokrifa rijetko i malo poznati. Da li je to zato, što su ih kao starozavjetne apokrife te vrste zaklańali i nazad potiskivali slični im apokrifi novoga zavjeta?...

Ja nemam pri ruci toliki prijegled literature, da bih mogao pouzdano ustvrditi je li doista grčki tekst ovoga apokrifa već štampan; po svemu što sam mogao saznati, vidi se da je on ıijedak, te lako može biti da ovijem prvi put u štampu ulazi. Štampa se

[1] Vidi moje izdańe u Starinama XVI, 66.

pak po onom punom interesa zborniku iz biblioteke Jugoslovenske Akademije znanosti i umjetnosti br. 501, iz kojega je štampan Rodoslov u Starinama IX, 60, gdje se i o rukopisu može saznati što treba. Način štampańa je isti kojega se ja držah u ostalim prilozima, što u ovome zborniku do sad izlaziše.

Открьвѣние Варохово.

Єгда плака се оть племени ѥроусалимовѣ, и послань бисть кь немоу аггель, а егда плѣни Навьходоносорь царь ѥроусалимскь и обогати Вавилонь, и се азь Варохь плакахь се немльчно и глаголахь: Господи, што неправедно ѥсть Навьходоносороу цароу, по что не поштеди е града своего Єроусалима; что се, господи мои, сьтвори?

И се плачоуштоу ми се, и се аггель Господинь предста ми и рече. оумльчи, моужоу, оть жалости твое, тако бо подобаеть Єроусалимоу преити, нь тако глаголеть Господь вседрьжитель, и посла ме предь лицемь твоимь, да ти скажоу все таиніи божие, зане сльзи твое вь оушию Богь Господь нашего вьнидоше, нь рци ми, да ніи приложишь ни оутаишь словесе единого, и скажоу ти таини, ихь же не виде чловѣчьскь оумь николиже.

И рекохь азь Варохь кь аггелоу: живь Господь Богь мои, аште кажеши ми, не требоую приложити ни оутаити словесе единого

И вьзметь ме аггель силы, и несе ме, и идеже бѣ оутврьждение небесное, и беше прьвои небо, и на томоуи небоуи дьвры превеликие и рече ми аггель: вьнидивѣ вь двеpы сіе. И бе шьствие дьни .и., и показа ми спасение божие, и видехове поле превеликоѥ, и вехоу чловѣціи живоуштеи на немь, имь же лица бѣхоу волюꙗ а рози елени, а нозе козии, а чрева овче. И вьпросихь аггела, и рехь: скажи ми, что ѥсть тльстота небесь, еже проидоховѣ, или что ѥсть полѥ сїѥ, скажи ми, да и азь скажоу синомь чловѣчьскимь. И рече ми аггель: фаноуиль дьвры ѥже видеше ими же проидоховѣ, елико ѥсть оть востока до запада, толика ѥсть тльстота небеснаꙗ, полѥ сыѥ великое. И рехь кь аггелоу: А сы имеми образи что соуть? И рече мы: сіи соуть сьздавше стльпь, и преобрази е Богь.

И поеть ме аггель, и веде ме на .в. небо, и показа ми дьвры отврьсты великие. И рече: вьнидеве. И вьнидоста летешта, ꙗко шьствиꙗ дьни .ꙁ. и показа мы клѣть прѣвеликоую, и бехоу вь неи живоуште инообразны, ихь же лица бехоу пьсиꙗ а ноги елены, а рози кози. Вьпросіихь азь Вьрохь аггела, и рехь: кто соуть сы? И рече ми: сіи

соуть сьздавше стльпь, хотеште вьзлести на небо. Ти бо здаше стльпь, и сьгнаше вьсь народь моужьска пола и женска. Тоу бо бе видети овии дрьва секоуште, овiи тькоуште кaль, овiи метоуште карь, овiи камение жегоуште. И тоу бѣ тоуга велика людемь темь оть вьстока до запада, ꙗко отрицати се комоуждо житиꙗ своего. И бѣ скрьбь велика людемь темь. И тоу раждаюштии жена дете, и не отстоупи родивши дети метоуштии карь. И приемши окриль свои и обвивьши повръже на землю. И пакы тьжде делаше. И сьздаше стльпь .п. тисоушта сежани а ва широтоу .е. сьть, и ськоваше скрьдле, да прокрьтеть небо, да видеть, каково ꙗсть, или е камено, или медено. И виде Богь безоумьство ихь и високооумие ихь, и порази е палицею невидимою, и раздели имь ѥзики на .л. и .в ѥзика И поидоше кьждо вь свои ѥзикь, глаголюште, бѣхоу бо прежде ѥдиниммь ѥзикомь глаголюште, сирьскымь оть Адама до сьзданиꙗ стльпа.

И тако поеть ме аггель до светилишта, ꙗко шьствiа дьни .л. и .в., и показа ми полѥ превеликоe, егоже оумь чловѣчьскiи не доумееть, и се ве на поли томь гора превелика зело, и на веи лежаше змѣи, ꙗко се оть вьстока до запада, и прѣкланаѥ се пиꙗше оть мора на всакы дьнь по лакьть и землоу ꙗдеше ꙗко и сено. И рехь азь Варохь кь аггелоу: Господи, по что пиеть змы сы оть мора по лакьть на дьнь, и како не оскоудееть море? И рече ми аггель: Слиши, Вароше, сьтвори Богь .т. великiихь рекь .лг.; .а. ꙗсть рѣка Афиꙗ, .в. Авариꙗ, .г. Агоренинь, .д. Доунавь, .е. Ефрать, .ѕ. Азакать, ȥ. Ȥѣтноусть .и Инеоусь, .ѳ. Тигрь. Инехь рекь ꙗсть много великiихь, и те все влазеть ва море, и напльнаеть се море. Того ради сьтвори Богь змиꙗ сего, и повеле его емоу да пиеть оть мора на дьнь по лакьть. Аште не би пила мора зми сы, не би соушна била по васеи земли, да сего ради повеле емоу Богь, да пиеть оть мора на дьнь по лакьть, ꙗко да ни прибика моу ни оубоуде ме. И рехь азь Варохь кь аггелоу: Господи, да колика ꙗсть оутроба змѣꙗ сего, да пиеть на дьнь оть мора по лакьть, а землю ꙗсть ꙗко сено? И рече ми аггель: елико ꙗсть дно адоу, толика ꙗсть оутроба его. И рехь азь Варохь кь аггелоу: покажи ми древо, имь же прелаштень бисть Адамь и Евга изгнань бисть изь раꙗ? И рече ми аггель: слиши, Вароше: .а. ꙗсть лоза, .в похоть греховилю ꙗже излеꙗ Сьтанаиль на Адама и на Ꙗввоу, сего ради прокле Богь лозоу, зане во ю Сатанаиль вьсади, и тоу прок(л)еть на Адама и на Ꙗвгоу. И рехь: аште Богь проклеть лозоу, нинꙗ кто како ꙗсть на потребоу? И рече аггель: ѥгда Богь сьтвори потопь на земли, и вьзиде вода прѣвише горь високiихь .м. лакать надь горами, и оста Нос ѥдинь, и вьниде вода вь раи, и изнесе лозоу. Ꙗко

исече вода, изиде Ное изь корабля, и обрете лозоу лежештоу на земли, и не знаше кто бо бѣ; слишаль бо бѣ о неи какова бѣ образомь, и вь себе мишлаше: ѥсть вь истиноу лоза, ѥюже вьсади Сатанаиль вь раи, и прелasти Адамь Ѥввоу. И сего ради проклета ю Богь. И рече Ное: аште вьсаждоу ю, прогневаеть се на ме Богь. И преклонь колени моли се, и пости се .м. дьни, молеи се и глаголе: Господи, аште вьсаждоу лозоу сию, еда како прогневаеши се на ме, Господи мои? И посла Богь аггель своего Сарьсаила, и рече емоу: вьстани, и вьсади древо, еже обрете, и азь пременоу еи име, и сътвороу ю на добро, на блоуди се, Вароше, и еште имать злобо вь себе, ѥко и Сатанаиль. Не премени злобе свое, елико се опиѥють, толико съгрешають, ни брать брата милоуеть, ни отьць сина лоубить, за злобоу вини ѥю биваеть разбои и прелоубодеяние, тьтаки и зло биваеть.

И паки рече аггель: ходи, Вароше, и скажоу ти таины все, и видиши, оть коудоу сьнце. И показа ми ороужия четворокоиьчная, кои иже и аггели перьвиты, нь ороужи же томь седеше чловѣкь, носе венць огньнь, носимо же бѣ ороужие то .д. ста аггель, и птица прелетаюшти оть вьстока до западь. И рече азь вь аггелю: Господи мои, покажи ми о всем, и рци ми! Аггель чловѣкь седе на ороужи, носе венць огньнь, се ѥсть сьлнце, а птица прелетаюшти ѥсть хранительница мироу вьсемоу. И рече ми аггель: сия птица простираеть крилѣ свои, и закриваеть лоучь огньние сльнцоу. Аште не би закривала лоучь огньнии сльнцоу, не би жиль родь чловѣчьскы на земли, ни вьсь тварь оть вара сльньчьного. И повеле работати сеи птици вьсемоу мироу до скончания века; нь вижды на десномь крилоу, что ѥсть написано. И азь пристоупивь, и проучохь. И бехоу книги, ѥко и токь гоумьнени злати. И беше писано сице: ни ме роди небо ни земла, нь ме роди сини отьчь. И вьпросихь аггель: что ѥсть птици сеи? И рече ми: име ѥсть еи фоуниз.

И рече ми аггель: поиги, Вароше, мало, и оузриши славоу божию. И бехова стоѥшта и поюшта песнь аггельскоую. И слишаховѣ громь великь сь небе. Вьпросихь аггель: что ѥсть громь сьи мои? И рече ми: сьи громь еже слишиши, разлоучаѥть се светь сльньчни оть тьми, и вьзносеть аггели венць до престола божія. И видехь сльнцѣ гредоуште ѥко чловѣкь оуниль и дрехль. Видехь птицоу сию оунилю и дрехлоу, гредоуштоу сь нимь. И вьпросихь аггело: что ѥсть птица сы оунила и дрехла? И рече аггель: оуниль ѥсть и дрехла птица сія оть вара сльнчнаго. И слишахь ю зовоуштоу: Светодавче Господи, посли светь мироу. И авие петли вьспеше. И паки вьпросихь аггела:

Господи, многи поуиваєть сльицѣ? И реуе ми аггель: оть нелиже петли вьспоють, доидеже свѣть боудеть.

И реуе ми аггель: слиши, Вароше, скажоу ти о прехождени сльнуномоу, егда минмоходить иже дьни приходить .у. аггель, и вьзмоуть венць сльицоу, и вьносеть его до престола божіа, осквьрьнаєть бо се оть грехь уловѣуьскінхь, а егда приходить сльньце подь небесемь, не трьпить видети безакони уловѣуьскінхь, по земли оубистка, безаконина, прелюбодеіаніа и плауеть се, осквьрьнаю венць свои Сего ради оуиштаєть се оу престола божіа.

И паки рехь кь аггелоу: Господи, скажи ми о прехождени месеуиемь, да оувемь, како юсть? И реуе аггель: месець юсть подобиь жене седешти на колесници, и соуть воловє меуюште колесницоу .м. аггель, и вьси аггели соуть. Образь месеуии подобиь юсть жене седешти на колесницѣ.

И рехь азь Варохь кь аггелоу: о семь, еже те хоштоу вьпросити, по уто лоуна тьуьна света сльицоу не имать? И реуе ми аггель: слиши, Вароше, и скажоу ти: вса веси, и веси егда преласти змиꙗ Адама и Єкгоу и облнуи єю наготоу, и плакаста се о наготе своеи горко, и плакаше се о ныю вса тварь, небеса и сльице и звезди, и тварь колебаше се до престола божіа, аггелы же и силы подвигоше се о престоуплении Адамове, а лоуна посмеꙗ се; за то прогнева се на ноу Богь, и помрауи светь єю, и створи ю вь мало време старити се и паки родити се: а испрьва же не бе тако, на беше светлеꙗ сльица и дьлготоу дьни имоушти.

И паки поеть ме аггель силы, и показа ми єзеро великое зело, и реуе ми: се юсть єзеро, идеже облаци водоу вьзимають и одьждають по земли И рехь азь Варохь кь аггелоу: како глаголоуть уловѣци, ꙗко облаци исходеть оть мора, вьзимають водоу морскоую и даждить по земли? И реуе ми аггель: льстить се родь уловѣуьски, не ведоуште ниуесоже, вса морскь вода слана юсть, да аште би дьждь биль оть мора, не би плодь расль по земли

И поеть ме аггель сьлы и постави ме на небесе и показа ми врата великаꙗ зело. И бехоу писаниꙗ на нінхь имена уловѣуьскаа. И реуе ми аггель: ниь же вьнити семо, техь имена соуть зде. И реуе Варохь кь аггелоу: не отврьзають ли се врата сіа, да вьнидеве вь ниꙗ. И реуе ми аггель: не отврьзаю се, дондеже Михаиль придеть, нь иди и оузриши славоу божію. И ожидаюштима нама, и бисть глась оть небесе, ꙗко и громь .г. = шть. И рехь кь аггелоу: уто юсть глась сьи? И реуе: Михаиль исходить, да приемлеть молитвіи уловѣуьскиє. И еште приде глась, глаголе, да открьзоуть се врата. И отврьзоше се.

И бысть громь боли прьваго, и приде Михаиль, и срете аггела, иже бѣ сь мною, и поклони се емоу. И видехь вь роуце его хранилницоу превеликоую зело, и гльвока, елико оть небесь до земле. И рехь кь аггелоу: Господи мои, что ѥсть иже дрьжи Михаиль вь роуце? И рече ми аггель: се ѥсть, идеже вьходеть молитви человѣчьские. И се ми глаголюштоу, приидоу аггели оть земле, носеште дари пльни цве-тию. И рехь кь аггелоу: Господи, кто соуть сы? И рече ми аггель: сы соуть слоужеште праведнимь человѣкомь, темь добрие дари принe-соше, и приемлеть дари Михаиль, и вьложи е вь хранилницоу Михаиль. И видехь иние аггели, носеште скровишта празна, не имоуште ничесоже. И бехоу дрехли о грешнихь человѣцехь, ꙗко не обретаю ничесоже вь нихь. И вьпиꙗхоу кь прьвоначелникоу Михаилоу: о лютѣ намь, ꙗко злоу местоу предани есми, не обретаюште вь нихь ничесоже пра-ведна, да аште ѥсть вьзможно, да не бихомь кь томоу вьзвратили се и смрада ихь не обоняли, ꙗко оубо вь црьквi прѣбегаюште, жене ихь они изводе ихь на блоудь и все зло створають, да юже же мо-жемь сь непокоривимиі жити Рече же Михаиль: слишите, аггели божіи, несть вамь повелено отстоупити оть грешніхь человѣкь, на повелѣнно ѥсть вамь работати имь дондеже покають се и обратеть се, азь соуждоу имь, глаголеть Господь. Се паки глась бысть сь не-бесь: послоужите грешникомь, дондеже покають се; аште ли не по-кають се, то нанесете на нѥ езоу лютоую и сьмрьти напрасние и проуги и гоусениице, сланоу и громь и градь и бесы и раздроушение градовомь ихь, и чеда ихь издавите, зане не оубоꙗше се богь, ни сьбирають се вь црьковь божію молитве ради, вь место молитве вле-твоу принесеше.

Рече ми аггель: вьзри, рабѣ божіи, и виждь покоиште праведніхь и славоу и веселие и радость, и паки виждь покоиште нечьстивіхь, слызи и вьздихание и чрьви неоусипаеми зовоуштѣ до небесь грешни, соуди праведни помилоуи ни И рехь азь Варохь кь аггелоу: кто сы соуть, Господи мои? И рече ми: сы соуть грешници. И рехь кь аг-гелоу: повелю ми, Господи мои, да и азь плачоу се сь нимы; некли Господь послоушаеть гласа моего, и помилоуеть ѥ. Приде сь небесь глась, глаголе: снесете Вароха на землю, да скажеть синомь человѣчь-скимь, еже виде и слиша все таини божіе, Богоу нашемоу слава вь векь, аминь.

Prinos za životopis Gjurgja Križanića, svećenika i kanonika zagrebačke biskupije.

PRIOBĆIO O. EVSEBIJE FERMENDŽIN.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 27. siečnja 1886 godine

Križanić u Rimu od 1640—1642.

Veliki crkveni pokret medju Rusi, koji pod konac 16. i početkom 17. stoljeća velikom stranom bjehu se ujedinili sa rimskom crkvom, potakne i raztura istu misao sjedinjenja i medju ostale Slovjene. Ozbiljniji ljudi odciepljene crkve počeše o tom nesamo misliti i govoriti, nego još i odlučno djelovati. Uslied toga Bulgari (Pavlićani)[1], Srblji iz sinoda u Moračevu[2], Crnogorski vladika[3], Uskoci po Hrvatskoj i Primorju stupiše koje u ozbiljni dogovor, koje pako u podpunu uniju sa Rimom. Slovjenom bijaše taj pokret tim miliji, što su u njemu nazrievali nesamo klicu buduće čvrstije sloge bratinske, nego još i pravednu težnju za oslobodjenjem od turskoga jarma.

Sasma je dakle naravno, da je ta idea sbliženja i sjedinjenja slovjenske crkve s Rimom krepko zahvatila bujni duh mladoga

---

[1] . . il quale (t. j. fra Petar Bošnjak iz mjesta Soli-Tuzle) dopo aver convertita e battezatta la maggior parte dei Pauliani che habitano le ripe del Danubio . . . passò a meglior vita (1623) . . . *Relatione della chiesa di Bulgaria* 1626 (Arkiv Aracelitanski). Gundulić (*Relatione dello stato* kod Bandurini-a Imperium Orientale II.), a po njemu i Jireček Geschichte d. Bulgaren 464. velo, da je te Pavlićane na vjeru katoličku obratio biskup Filip Stanislavov; nu tomu dokaza neima. Filip postade kanonikom istom god. 1648. 6. srpnja (Vallicelit. Cod. mss. I. 60.), dakle za dvadeset godina poslje obraćenja.

[2] Determinassimo (piše srbski kler na sinodu u Moračevu sakupljen) mandare alla S. Santità ambasciatori di tutto nostro concilio dandoli autorità per stabilire l' amore e dar obbedienza al capo della chiesa a S. Santità. Però non nel modo novo, m' al' antico come la concessò ad altre terre et nationi et in particulari a picciola e bianca Russia . . . . . Scritta nella terra di Servia nel gran monasterio imperiale dal concilio di Moracevo . . . . 1648 primo di Febraro.

[3] Farlati Illyric. Sacr. II 128. Balan La Chiesa Cattol. e gli Slavi . . 247.

Križanića, tim većma, što se je ta misao baš sada u Hrvatskoj iznovice počela u život uvadjati[1]. Toga radi ostavi on Bolonju, pak svakako Levakovićem, onud putujućim nagovoren, pridje god. 1640[2] u Rim sa izrazitom mišlju, da se za promicanje unije pripravi i usavrši, što se iz kašnjih njegovih spisa i djelovanja lako razabrati može.

Čim se je Križanić u Rimu bavio i što je učio, to su točno pobilježili učena gospoda Kukuljević[3] i Jagić[4]; ništa nemanje ja ću ipak nješto iztaknuti, po čemu, barem mi se vidi, da je lakše pogledati u sadanji duh i smjer Križanićev. Iz Levakovićevih spisa razabire se, da kler nesjedinjene grčko-iztočne crkve kod Uskoka ništa nije znao o sadržini sabora Florentinskog glede unije, a niti je poznavao poviesti jur učinjenog razkola, jer nisu razumievali ni grčkoga ni latinskoga jezika, a u njihovom jeziku toga napisana nisu imali[5]; kada im se je pako o tih priepornih pitanjih šta govorilo, bilo im je nepovoljno[6].

Uzmimo li to na oko, pak dopustimo li, što je vjerovatno, da je Franjo Ingoli, tajnik zbora vjeroplodnice, a stalni zaštitnik Križanićev, sve to, što mu je Levaković o uskočkom kleru i uniji pisao, takodjer i Križaniću, koga je stvar morala vrlo zanimati, saobćivao: onda moramo i to dopustiti, da je on izazvao u Križaniću misao, da piše kontroversije proti nesjedinjenim. Ova misao od sada postade kretačem svih njegovih poduzeća: s toga on nigdje nemože ostati, gdje bi ga okolnosti u pisanju kontroversija priečile; za tu svrhu on sve žrtvuje, toj misli ostaje do konca svoga života vjeran. U tu svrhu lati se marljivo učiti jezik grčki, svoj

---

[1] Iz Levakovićevih listova u Rim pisanih počam od veljače 1641 do jeseni te godine vidimo, da je on blizu Ivanićgrada u Morači, u Zagrebu, i oko Žumberka mlogo radio za uniju; osobito ga pomagahu hrvatski ban, biskup Vinković i gjenerali Vuk Frankopan, Schwarzenberg i Paradeiser (Arkiv. Aracelit.)

[2] Kukuljević Arkiv X. 25

[3] Arkiv. X. 26—29

[4] Rad XVIII. 164—215.

[5] . . loro (biskup Maksim i djakon mu Gavro) non dissero altro . . . . se non che era fatto tal concilio, ma che cosa contenesse non l' havevano in lingua loro . . . . ultimamente conclusi, che lui (Gavro) malamente si poteva dolere non sapendo ne greco ne latino e conseguentamente non potendo saper l' historie . (list pisan 10 rujna 1641 Arkiv. Aracel.)

[6] . . Mi provocava anche . . . a parlar delle controversie et io mi scusavo con dire che io mal volontieri ragionavo di simili cose con persone che andavano in colera . . . . pure fui astretto a narrare tutta la historia dello schisma . . . . *La mia* (Levakov.) *relatione del vescovo Massimo.* (Arkiv Aracelit.)

hrvatski, osobito štokavsko nariečje, i staroslovjenski[1], bez dobroga bo poznavanja tih jezika nebi mogao svrhe polučiti.

Ali Levaković u drugom svom listu od 20. kolovoza 1641. opet piše, kako je kardinal Barberini Vinkoviću odgovorio, da on (Levaković) nemože biti biskupom kod Vlaha — che per essere io del rito latino non potevo secondo li canoni esser fatto vescovo loro che sono del rito greco . .[2] — Razumjevši dakle Križanić od istog sekretara tu potežkoću, pored koje nije mogao Levaković postati biskupom, da ju glede sebe unapried odkloni, zaiska dozvolu, da smije službu božju iztočnim obredom obavljati; postigav bo ovo lako bi si bio utro put do biskupata medju Vlasi, pošto je i onako te biskupije kanonikom bio. Nu al mi neimamo dokaza, da je on ikad iztočnim obredom svetu službu obavljao, nego protivno da je po rimskom obredu služio. Zašto je pako tu namjeru svoju pred Levakovićem i Vinkovićem krio, samo se po sebi razumije.

Križanić u Hrvatskoj od 1642—1646.

Godine 1642 u studenom povrati se Križanić iz Rima u Zagreb, gdje mu biskup Vinković odmah obeća kapelaniju u Ivanićgradu; nu pošto mu biskup na skoro umrie[3] a naprotiv kapelanija ne bje izpražnjena, skupi se on, te ode u Ljubljanu, da si, ko što sam veli, nabavi potrebite stvari za zimu, odkale je u Rim pisao pomenutom tajniku propagandinom Franji Ingoli-u, svom osobitom pokrovitelju[4]. Poslje svog povratka iz Ljubljane ponudi mu kaptol već po drugi put profesuru u sjemeništu, koju on okolnostmi primoran doduše primi ali je neobnaša s voljom, jer mu se je činilo, da ga ona, kano i u obće njegovo boravljenje u Zagrebu, prieči u izvedenju svoje glavne misli (pisanju kontroversija)[5]. Pošto se dakle još iste godine (1643) na toj profesuri bio zahvalio, kaptol mu ponudi rektorat u Bolonji, ali on nehtjede ni toga primiti, nego podje u *Nedeljce* (Nedelišće?) za župnika. On doduše u svom listu od 12. srpnja, gdje nabraja mjesta, na kojih je služio, nespominje *Nedeljaca*, nego naprosto veli, da je neprimiv rektorata Bolonjskoga izašao na župu; a u izkazu misionara te dobe dolazi zabilježen kano takav medju Vlasima, bez da se kaže kada[6]; ja pako držim, da je on te

---

[1] Vidi pjesme hrvatske, srbske i staroslovjenske u slavu Ferdinandu III spjevane. Str. 226.

[2] Arkiv Aracelit.

[3] Vinković biskup zagrebački umrie 2. prosinca te god. 1642. Farlati Illyr. sacr. V. 578.

[4] Vidi list pisani 10 prosinca te godine. Str. 216

[5] . . . ove (na profesuri u Zagrebu) insieme con le occupationi ecclesiastiche e gli intrigi secolari del canonicato che sono infiniti non fui mai quasi un hora quieto per poter adoperarmi al *proposito fine*. List od 12 Jula 1645. Str 221.

[6] . in Croazia Don Giorgio Crisanio missionario alli Valachi di

godine ondje (u Nedeljcih) župnikovao, pošto je u jednom na tajnika propagandinog pisanom listu zabilježio mjesto ovako: Nedelce 18 Jan. 1644.

Ove godine (1643) Metodij Terlecki Rusin, biskup holmski (1630 do 1649), veliki promicatelj unije s rimskom crkvom, putujući u Rim udari kroz Ugarsku i Hrvatsku, svakako s namjerom, da one, koje je u tih krajevih još za svoga djačtva na uniju bio preveo, tom zgodom posjeti i okriepi[1]. Tom prilikom sastane se i sa našim Križanićem od prilike u mjesecu lipnju ili srpnju, jer 14. kolovoza te godine nalazimo ga već u Rimu[2]. Terlecki je svojim govorom i uplivom toli jako djelovao na našeg i onako sada već dosta ogorčenog Križanića, da mu je ovaj obećao, da će k njemu u Rusiju poći. Od sada opažavamo na Križaniću dvie u cielom mu životu oštro izražene zadaće: pisati kontroversije i djelovati u Rusiji. Pod Rusijom je Križanić za sada razumievao one krajeve poljskoga kraljestva, u kojih stanovahu Malorusi iliti Rusini[3]. Da pako tu odlučnu svoju nakanu izvede, trebalo mu je dvoje, naime da se oslobodi duga (200 talira), koj je bio učinio još djakom, i da si izhodi potrebnu dozvolu za selitbu; u tu svrhu dogovori se sa novoimenovanim biskupom unijatskim Gavrom[4], da ga na trošak varaždinskog gjenerala prati u Rim, gdje se je svakako nadao,

---

monte Feltrio . . (Arkiv Aracelit) Monte Feletrio je kod Žumberka . . Il monte che va verso Xumberg . . . . il Contado di Ciglia quasi tutto e bona parte di esso monte che non so chi ha dato in nota col nome di Feletrio nel quale sta bona parte delli Valachi sotto il capitaneato di Xumberg. Levaković u listu od 20 kolov. 1641. (Arkiv Aracelit)

[1] Noch als Student in Wien erzählt Susza (Jakob Susza t. j. Terlecki, biskup holmski, u svom djelu de laboribus unitorum . . . pag. 323 editio Harasievicz) begab er sich in der Ferienzeit zu den in Ungarn, Kroatien und Slavonien wohnenden Ruthenen und Walachen, und hat viele von ihnen zur Union bekehrt. Pelesz Geschichte der Union der Ruthenischen Kirche II 331.

[2] Die . . 28 Augusti 1643 relata instantia episcopi Chelmensis (Meth. Terlecki-a), ut decretum in praecedenti congregatione (bila je držana 14 kolov. iste god.) editum circa sonum campanarum in hebdomada maiori abrogaretur, ne Rutheni perturbarentur, congregatio petitioni oratoris annuit. A C. Petruszević: Lêtopis str. 92.

[3] Ja Jozef Velamin Rutski niegodny metropolita Kijovski, halicki i *calej Rusi* . . . . u svojoj oporuki od god. 1637. Guépin-Kalinka: Život ś Jozafata Kuncevicza 370.

[4] A quo hac transivit Reverendissimus Methodius Ruthenus . . . . expectabam . . . . ut sumptibus domini Generalis Varasdinensis comitarer Gabrielem episcopum Valachorum ad limina apostolorum visitanda . . . sed ille iam circiter ante duos menses migravit e vivis. Križanić u listu od 11. kolov. 1644. Ovaj dakle Gabriel nemože biti ista osoba sa Gabrom Miakićem, o kom piše Krčelić Notit. Prolim. 431. da je na doživotnu tavnicu odsudjen bio.

svoje poslove ustmeno i na brzo svršiti; ali i tu ga snadje nesreća, jer Gabro umre od prilike mjeseca lipnja; sada mu nepreostade ino nego da pokuša svoje poslove kroz listove urediti. U to vrieme uputi se varaždinski gvardijan Franjevaca u Rim, a Križanić šalje po njemu pismo (11. kolov. 1644) na pomenutog propagandinog tajnika, te mu priobći svoju nakanu, da predje u Rusiju k Terleckomu, i to, čim dugove namiri; pak ga uvjerava, da je on još isti onaj, koj je bio u Rimu, i da marljivo radi oko svojih kontroversija[1], ter preporučuje štovanoga gvardijana, svoga susjeda. Mjeseca studenoga vrati se gvardijan iz Rima, te mu donese dozvolu za put u Rusiju i preporuku na nuncijusa u Beč.

Medjutim, dok se ovi poslovi amo tamo povlačahu, bivalo je mlogo koješta u Nedeljcih za Križanića veoma neugodna, i to, kano što sam veli, od strane neprijatelja svojoj rodbini[2], uslied čega bi prisiljen ostaviti župu. Sada priedje opet u Zagreb, gdje je njeku službu uz godišnju plaću od 25 škuda malo mjeseci obnašao, a medjutim hranu i stan je imao badava kod velikoga predstavnika Petretića[3]. Koncem svibnja 1645 predje u Varaždin za župnika, gdje su ga uz kapelana s prodikami i u izpoviedaonici pomagali Isusovci i Franjevci onoga grada; dohodci nisu mu bili za ono vrieme slabi; nu njega je ipak tištio stari dug i uznemirivale ga novo nadošle ekonomične brige; osobito pak ga je jedilo, što ni ovdje nije mogao baviti se pisanjem svojih kontroversija[4]. Premda iz pomenutih uzroka jošte je uzrujan bio, ipak čovjek bi mislio, da će se nakon tolikokratnih selitba valjda u Varaždinu smiriti; nu njegov živahni duh i Terleckomu zadana rieč toga mu nedopušćaju, njegov ideal ga goni u sviet. Istom mjesec dana prodje, kako je tu novu župu nastupio, al on opet svom silom radi, moli, piše, da ga zbor propagandin u Rim pozove; pa pošto mu je u naravi bilo, da svoje namjere kadkada od nalježnih starešina krije i taji, opisuje on još i način, na koji bi najbolje bilo da ga pozovu; dapače on se usudjuje i isti formular pozovnice sastaviti, ter veli, da će se to sve moći lako obaviti bez grieha i grisća[5]. Naposljetku ište, da ako ga nebi htjeli pozvati u Rim, barem neka se pobrinu, da dobije u Mletcih bezplatno stan i hranu, a on bi onda izdavajuć

---

[1] .. Interea vero temporis non cessabo prouti quotidie non cesso circa controversias elaborare . . . List. 11. kolovoza 1644.

[2] .. ove ho patito molti stenti dalli nemici de' miei parenti si che bisogna che io mi partissi . . . List od 12. srpnja 1645.

[3] Stetti da poi in Zagabria in casa del Mons. Preposito il quale mi prometteva libera tavola, ma ancor là non mi potei fermare . . . . Ibidem.

[4] . . . bisognarebbe spender tutto il tempo in cose dette (t. j. traffichi et intrighi . . dell' economia) e non mi restarebbe niente per promovere la *mia intentione* . . . Ibid.

[5] E ciò tutto sarà vero, intendolo in allegoria . . . List od 12. srpnja 1645.

svoje knjige u brzo dugove namirio. Da se mogu duga osloboditi, veli on, odma bi se prisegom obvezao, da ću, vjeran svetom otcu, raditi medju nevjernici do smrti[1].

Križanić polazi u Rusiju (1646).

Medjutim propaganda, kako mi se čini, na ovaj način mu je pomogla, da su bili dugovi na skoro namireni, te on poče već rano u proljeće godine 1646. pripravljati se na put. Sakupiv nuždne si knjige, odrekav se župe, podje sa Tomom Dujmovićem, koga si je za druga bio uzeo, u Beč, odkale je opet pisao tajniku propagandinom o svom putu i veli, da će se i kanonikata odreći, čim mu se budu dala sva potrebna za put. Okolnosti sada su takve bile, da je morao ne u željeni mu Holm nego u Smolensko poći. Tomu uzrokom je svakako bila velika buna koja se bje od 1644. godine u Holmskoj biskupiji medju sjedinjenimi i nesjedinjenimi podigla, i s koje je sva ta biskupija mlogo trpila[2]. Što i kojim uspjehom je u toli željenoj Rusiji radio, o tomu opet neznamo ništa.

Križanić odlazi iz Rusije (1650).

Godine 1650. vrati se u Beč, odkale je opet izviešće o svom djelovanju poslao već novomu tajniku propagandinom Dominiku Massari-u; prijašnji tajnik Franjo Ingoli, njegov stalni i mogući prijatelj i zaštitnik, valjda je već bio umro. Križanić napisa još jedan list i kardinalu prefektu propagandinom, komu iznova preporučuje svoju osnovu o pisanju i izdavanju kontroversija protiv nesjedinjenim; iz misli u tom listu pobilježenih rekao bi, da je Križanić za ove četiri godine i balkanske krajeve proputovao. Jeli se iz Beča opet natrag u Rusiju vratio, ili je drugamo otišao, ništa neznamo. Nu vjerovatno je, da za sada nije u Rusiju išao, pošto baš te godine 1650. bile su u onih krajevih velike bune; i isti Methodije Terlecki, njegov prijatelj, bijaše već umro 1649., a unija kraljevom naredbom iste godine dignuta.

---

[1] Pur che da questo (duga) io possa esser libero, io sempre parechiato ad astringermi col giuramento ad ubbedire talmente la Santità del N. Sre, che sino alla morte andaro e ristaro in qualunque parte degl' infedeli . . . Ibid.

[2] . . . Posteaquam vero idem Methodius factus esset episcopus Chelmensis, plane in Vladislaiana incidit tempora, videbaturque schisma omne suum virus in eum episcopatum exeruisse. Commissarii a Vladislao rege per schismaticos obtenti totam eam dioecesim mirum in modum afflixerunt (pag. 323) . . . circa annum 1644 . . . (pag. 326). Susza *De laboribus unitorum.* Kod Harasevicza Annales Eccles. Ruthen. 1862.

[3] 1650. In Januario rex Casimirus tollit ad instantiam Cosaccorum unionem. Episcopatum Chelmensem, Luceoriensem, Premislens. etc. tradidit schismaticis . . . Kiški kod Petruszevicza Svodnaja Galiczko Ruskaja Lêtopis 1874. str. 109.

Križanić opet u Rimu (1652—1656.)

Godine 1652. već ga nalazimo u Rimu[1], gdje je, koliko se znade, do 1656 boravio. Što li je ovdje radio i čim se je zanimao, to je opet u Arkivu X. gosp. Kukuljevića vidjeti; ja ću samo napomenuti, da je on 1655. sa najučenijimi muževi u Rimu u tiesnom savezu stajao, te š njimi u družtvu caru Ferdinandu III. u slavu *„harvaçki dumu"*, *„sarbski davorijn"*. *„staroslovinski pjsan"* i latinski pjevao, koje su pjesme medju ostalima takodjer tiskane u Rimu „typis Vitalis Mascardi anno MDCLV". Naslov djelu je: Triumphus Caesareus-Polyglotus[2].

Izprave.

I. 1642, 10 dec. Lubiana. Illustrissimo e Reverendissimo Signore! Ho scritto a V. S. Illustrissima alli 2 di Novembre promettendo di voler più in particolare scrivere, quando saria venuto al Monsg. Vescovo di Zagabria. Così adunque venuto a lui fui alquanti giorni con esso, et egli subito commincio di procurarmi un buon luogo vicino al Monastero[3], nel quale io potevo esercitare la mia missione; et a questo fine mi lascio per alcuni giorni a procurarmi le cose necessarie per quest' inverno. Quella conditione fu un capellanato nella fortezza di Iuanichi; ma il Monsig. al 1°. (sic) di Decembre s' e ne andato a miglior vita, che Iddio lo habbia in cielo, e cosi io dovrò aspettare fino che qualcun' altro li succeda; ma con tutto ciò farò diligenza ottenere la predetta conditione et per la memoria della mia missione e del mio obligo, io ho tralasciato una commodita in Zagabria di esser Magister Seminarij, la quale m' offriva il nostro capitolo, ma io la rifutai dicendo che io debbo ubidire (sic) prima il mio Rmo., il quale mi ha destinato ad altro luogo. Prego intanto con ogni instanza V. S. Illustrissima, che dia ordine acciò che si spedisca quanto prima questa mia missione e che mi la mandi il Signor Domenico[4] per quella via che io li ho detto e

---

[1] Kukuljević Arkiv. X 30

[2] U Lavovu u Osolinskoj knjižnici medju rukopisi pod brojem 2163 nalazi se „Latopis Jerzego Jawkanicy Križanicza. Oryginał jego znajduje się w Moskwie . . (u bibliotheki typografičeskoj. Pisan je (original) taj Ljetopis god. 1662 u Tobolskom latinskimi slovi.

[3] Razumieva Marču, samostan kalugjera, o kom je Levaković ova zabilježio: Mi mostro (Maksim biskup neujedinjeni) il Breve di Paulo quinto dato a Simone Vrotonich vescovo delli Valacchi suo antecessore nel quale li concedeva facolta di fabricare un monastero di Marcha e la chiesa di S Michaele con le pietre della chiesa anticha di tutti li santi, quale sino al presente sta discosta dal monastero poco più d' un tiro d' archibugio . . . *La mia Relatione del Vescovo Massimo.* (Arkiv Aracelit.)

[4] Ovaj Domenico Varisio bio je agent missionara jugoslavenskih.

scritto, e se non ha pigliato la mia lettera, il P. Raffaele lo informara. Io mi procuro adesso sufficenti vestiti per l' invernata e per l' estate, fatti questi subito tornarò da qui, da Lubiana per Zagabria e cercarò di accomodarmi in tutte le maniere per poter mettere in opera il mio obligo; per che ce ne ancora una parocchia non molto piu lontana dal proposito luogo, che e il sopradetto capellanato. E non dico altro che io ho grandissimo desiderio di esseguire quanto mi sarà possibile.

E per fine a V. S. Illustrissima humilmente mi raccomando et le baccio le sagre mani.

Di Lubiana 10 Xbre 1642.

Di V. S. Illustrissima humilissimo servitore Giorgio Crisanio.

Responsum die 3. Januarii. Oltre alle missioni si sono mandate le facoltà spedite a V. S. la quale all' arrivo di questa havra ricevuta l' una e l' altre per la strada da lei ordinata, ch' è in quanto mi occorre ora in rispósta alla sua delli 10. Xbre. Prego il Signore che con l' anno nuovo conservi a lei et accresca il desiderio, che le da di servirlo a beneficio delle anime; e per fine me l' offero e raccomando.

II. 1646, 28. febr. Varasdin. Illustrissimo e Reverendissimo Signore! . . . mi ho risoluto effettivamente ad inviarmi verso il Ms. vescovo di Chelma . . . causa della mia tardanza . . . di voler accordarmi con li amici creditori . . . Non dubiti un punto del mio animo . . . per grazia del Signore mi stano bene a mente quelle parole, con le quali mi chiamò il Mons vescovo di Chelma et le tengo esser dette per bocca sua dal Sig. Iddio, ciòe: Egredere de terra tua etc. et veni in terram quam monstrabo tibi Gen. 12. Ego protector tuus sum et merces tua magna nimis Gen. 15. . . .

In questa parocchia (e) finito il mio anno col fine del Maggio . . . . Del non haver fatto verun frutto con questi Valachi penso che non sia stato cagione il mio animo ma molte altre incommodità, le quali non posso tutte scrivere, ma la principale e stata la presta morte della bona memoria del quondam Benedetto nostro prelato. Però vedendomi esser impossibile di far qualche frutto in prattica mi messi tutto allo scrivere della materia dello schisma et continuai ciò in tutto questo tempo. Et il frutto che penso di haver fatto ho guadagnato un compagno col nome Tomaso Duimovich olim alunno di Loreto, detto la Dumiceo et gia una volta a Roma cognoscuto da V. S Illustrissima . . . . Questa persona ha fama d' esser di vita casta et timoroso di Dio . . . . Con la sua compagna dunque desidero spender il picciolo talento al honor di Dio.

(Moli da ga preporuči sekretar nunciusu bečkom) . . . che egli mi ricetti con mio compagno a Vienna e ci proveda del modo di passare di là a Chelma, per che non siamo bastanti con nostre spese a far tanto viaggio, massimamente havendo io a portare una man di libri che mi sono necessarii . . . *(Zatim da ga preporuči)*

. . . al Mons. Arcivescovo di Russia . . . et Mons. Martino Bogdan vescovo di Zagrabia. — Varasdin li 28 Febr. 1646. Georgio Crisanio, Parocho in Varasdino.

III. 1646, 29 giugno. Vienna. Illustrissimo et Reverendissimo Signore! . . . . Venni a Vienna li 26 di Giugno et al presente lo aspetto (biskupa iz Smolenskoga) qui nel collegio di Croati vicino alle scole publiche . . . . et se per sorte fusse passato per altra strada che ella mi raccomandi al Mons. Nuntio, accio che egli mi possa dare una patente di tal tenore, che la sagra Congregatione di propaganda fede manda me al Mons. di Smolensco, che io col favore et incaminamento del Mons. Nuntio (possa) arrivar al detto fine, per che egli avra bene il modo e potenza di mandarmi cola, ove a me e impossibile a venire con le proprie spese. Egli mi potra raccomandare a certi Sign.ʳ Prelati d' Ungaria et al Nuntio di Polonia . . . . Io di gia ho rinuntiato la parocchia et sto disposto a rinuntiare ancora il canonicato subito che vedro la prima possibilita per passare al supradetto fine, dove con multo maggior gusto andro che a Chelma . . . . . Quando havro questo . . (da može odputovat u Rusiju) subito rinuntiaro al mio canonicato. Ho mostrato al Mons. Nuntio la copia di quella raccomandatione, che V. S. R. haveva fatto per me verso il detto Monsig. e mandato mi la per un padre francescano alli 9. novembre del 1644 per che l' originale . . . mi e brusato nel incendio di Zagrabia . . . Se fra breve tempo non verra qua il Mons. vescovo di Smolensco, io non havro commodità di aspettar qui . . . . .

Et se forse il Mons. di Smolensco sta eziandio in Roma, io li facio humilissima riverenza et desidero a sapere il suo nome. Vienna li 29 di Giugno 1646. Georgio Crisanio.

IV. 1644, 11 aug. Nedelce. Illustrissime et Reverendissime Domine! A quo hac transivit Reverendissimus Methodius Ruthenus carui convenienti occasione scribendi ad Reverendissimam Dominationem . . . . Nunc vero per exhibitorem praesentium admodum rev. patrem guardianum Varasdiensem[1] meum vicinum breviter Vestrae Reverendissimae Dominationi molestus fieri . . . . volui. Expectabam ab illo tempore, ut sumptibus Domini Generalis Varasdiensis comitarer Gabrielem, episcopum Valacorum, ad limina Apostolorum visitanda fideique professionem exhibendam. Sed ille iam circiter ante duos menses migravit e vivis, nec adhuc mihi innotuit quis in eius locum suffectus aut sufficiendus sit Interea ego de commissione quam

[1] To će biti o. Imre Isaak, koji dolazi podpisan na dekretu rimskom izdanom god 1644 XXII. studenoga, kojim se dozvoljava samostanu Varaždinskom, da može nješta zemljišta posjedovati. Antiquarium provinciae Marianae mss. (Arkiv Aracelitanski).

Domino Methodio feci praestanda sollicitus sum, scilicet de expediendo me versus Russiam, sed ob debita aliqua, quae dum adhuc in scholis agerem contraxi, me movere non possum, donec illa exolvam.

. . . Interea vero temporis non cessabo prouti quotidie non cesso circa controversias elaborare . . . .

Semper hactenus is sum, qui Romae fui, et ut in Deo spero, ero in posterum. Ausim profecto iureiurando affirmare, me neque hac in patria, nec alibi, ubi nunc beneficium querere cępi, aliud praetendere, quam ut fidem meam creditoribus liberare possim atque ita remota et postposita omni spe et expectatione qui hic in patria detineri possem ad destinatum locum properare, Patrem vero Gvardianum . . . eidem commendo ad iuvandum in eius negotiis, dignus enim est, utpote qui in tota hac patria in religiosae vitae observantia, in concionibus et in auctoritate inter religiosos sui ordinis primus omnium iudicio existimatur. 11. Augusti 1644. Georgius Crisanius.

V. 1644, 18 jan. Nedelce. Illustrissimo e Reverendissimo! . . . Non scrissi a V. S. Illustrissima . . . piu volte . . . per (non) darle molestia . . . Ma adesso hebbi alle mani una lettera dal Mons. Terlezki Ruteno, che fu scritta alli 28 di Luglio et a me presentata nel corrente mese Genaro.

Nedelce 18 Jan. 1644.

Se V. S. Illustrissima mi vorra qualche cosa comandare, faccia la coperta con la soprascritta: Il Mastro di Posta in Pettovia, per che esso mi la mandera con prestezza. Giorg. Crisanio.

VI. 1645, 7 iul. Varasdin. Reverendissime et Illustrissime Domine, Patrone Colendissime. Triennium iam prope elabetur a quo ego hic moras traho, neque meae missioni in ullo satisfacere potui. Causas vero, cur tantum tempus amissum sit, et cur cum Domino Episcopo Chelmensi non abiverim, recensere satis non nisi praesens possum. Oro itaque Vestram Reverendissimam Dominationem, tanquam Patronum et Fautorem meum maximum, ut s. Congregationi me comendando suadeat, quatenus ipsa totalem meae personae curam suscipiendo, mihi simplicem aliquam sustentationem sive in Collegio suo, sive alibi R(omae) assignet; ubi in s. Congregationis servitiis exerceri valeam. Deinde ut S. C. literas ad me scribi curet, quibus me revocabit hinc ad se, uti sibi et Sedi Apostolicae obligatum, quodque velit me presentem habere, ac audire, quidnam egerim in mea missione; aut denique simpliciter iubendo ut veniam, neque enim opus est, ut S. C. causas adscribat, cur mihi imperare dignatur.

Tum etiam ut S. C. literas dirigat ad Reverendissimum Dominum Martinum Bogdan Episcopum, et admodum Reverendum Dominum Petrum Petretich praepositum, Zagrabienses meos Praelatos; quibus

postulabit, ut ipsi reddant testimonium de vita et conversatione hoc triennio a me acta. Neque istud scribo, quasi confidens nullo vitio me fore notandum: quoniam si dicimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus; sed scribo idcirco, quia sic oportet fieri, neque aliter s. Congregationi possem meam fidem et animum testata facere. Supplico tamen, ut in nullis litteris mentio fiat huius meae postulationis, ut ita literae s. Congregationis motu proprio, vel saltem non ad meam sed ad Dominationis Vestrae Reverendissimae instantiam expeditae esse videantur Sic enim varia, quae me impedire possent, evitabuntur. Ego hic non alio animo sum, quam si in carcere essem: crucior quotidie et affligor, quo citius hinc cliberari, atque ad s. Congregationis imperia properare possim. Ad hunc finem, pro mea ope, omnem iam movi lapidem. Unde et literas comendatorias ad D. Nuncium a Vestra Reverendissima Dominatione expetii: quae mihi in Conflagratione civitatis Zagrabiensis incendio perierunt. Deinde preterita hyeme supplicavi cuidam prelato, in itinere versus Poloniam habitanti, ut mihi iter ad Dom. Chelmensem suis sumptibus procuraret: sperabam enim, modo si illuc pervenirem, plane ibi me facilius fore liberandum; sed petitam gratiam non obtinui. Nunc tandem petii obtinuique parochiam civitatis Varasdini sperans ita, quamprimum post unum aut duos annos me liberatum iri. Sed et in hoc carui successu: siquidem Dominus Praelatus non consentit, ut mihi ambo beneficia tenenda permittat, sed vult me canonicatu privare. Et alias in parochia visis videndis experior, me longo tempore non fore liberandum. De cuiusmodi liberatione ego loquar, V. Rever. D. bene intelligit. Omnibus igitur iam tentatis, destituor omni consilio, praeterquam ut me s. Congregationi committam totaliter, ut ipsa de mea persona disponat quidcumque voluerit. Paratus enim et cupidus sum exequendi mandata s. Congregationis plura et maiora, quam forte his literis crederetur, quae oretenus magis explicabo. Meminerit autem V. Rma D. dicere s. Congregationi, quod ego me ad ista offeram, non ob acquirendum panem, sed ob meliorem aliquem finem. In hac enim parochia per Dei gratiam mediocriter ssecundum proprietatem huius patriae vivere possum, et quidem in optima quiete conscientiae, quoad obligationes parochiales administrandas. Conciones enim, si ego volo, perficiunt semper Patres Soc. Jesu, qui in hac civitate scholas docent. Confessiones autem tum dicti Patres, tum fratres Minores de observantia peragunt: et in reliquo coadjutor meus me supportat. Attamen agricultura et oeconomia ita me distrahunt, ut ad perficienda illa opera, quae in controversiis fidei dudum agressus sum, neque semel manum admovere potuerim. Quapropter nihil ita doleo, quam iacturam aurei temporis. Si mea sponte Urbem petere pararem. plurima hic mihi exoritura incommoda timerem. Si vero vocatus discessum paravero, omnia plana erunt. V. R. D. parcat obsecro meae prolixitati: quam D. O. M. conservet felicem in annos plurimos.

Varasdini 7. Julii 1645.

V. Rm et Illm. Dnis. Servitor humillimus Georgius Chrisanich.
VS. Rma. indirizzi le lettere al Mro. di Posta in Pettovia con una coperta di sopra: si che le altre lettere ancora siano mandate a me.

Varad. pro die 7. Julii 1645. Giorgio Chrisanich ha scritto dopo questa un' altra in italiano, e se gli è risposto.

VII. **1645, 12 iulii. Varasdin.** Illustrissimo et Reverendissimo Signor Patron mio Colendissimo. Alli 7. del corrente Luglio, scrissi a V. S. Illustrissima una lettera latina; et per chè il seguente di m' incontrai col Don Giovanni Tenini olim Missionario[1], mi parve a dover scrivere un' altra volta. Et per chè forse potrà perdersi quella lettera, per maggior sigurtà rinovarò con questa quanto che scrissi là.

Et in quanto al detto Tenini, egli sta in una parochia discosta da me una lega, et già altre volte ho conversato con esso, e questa volta mi disse che il Mons. nostro Vescovo gli ha raccontato d'una lettera scritta per conto di lui dalla Sacra Congregatione. Egli dunque si raccomanda a V. S. Illustrissima et la riverisce humilissimamente e dice, che lui è sempre parecchiato ad andare alla sua antica missione del Vescovato di Nona ma che senza la Provisione sufficiente non lo può fare: quando io sarò presente con V. S. Illustrissima le dirò più l'animo di lui.

Di più io venni in cognitione d'una persona di vita inculpata, la quale sarebbe ancora a proposito per li servitii della S. C. che già era alunno in Loreto, e sta qui circa sei anni in una pieve: a costui dunque provarò persuadere a servire Iddio senza guardare gli interessi temporali.

In quanto dunque a me, io non posso ne potei avere in questo paese veruna comodità ne tempo per fare quello che desidero ad honor di Dio, et al piacere della S. C. Illustrissimo Signore, io in verità sto qui come in prigione, fino a tanto che il Signor Iddio mi conceda una congiuntura da poter spendere all' honor suo quel piccolo talento, che mi ha donato, e non sotterrarlo: il che indubitamente deve seguire, s'io starò in questo paese, e se non havrò ajuti singolari e straordinarj dalla Sacra Congregatione. Io non posso assai ringratiare il Signore che mi ha conservato fermo l'animo nel proposito fra tanti e tanti disviamenti; perchè al primo nissun huomo secolare, ne ecclesiastico, ne religioso mi ajutò mai per un punto a poter applicarmi alla mia missione: e fra tante prove e pensieri che feci da me stesso per questo fine, e le accennai ad alcuni, non hebbi mai manco un conforto di parole a

---

[1] Ovaj Ivan Tenini bio je domaći kapelan banov, o njemu piše Levaković tajniku propagande: Don G. Tinino . sta al servitio del Signor conte bano, qual l'ama come se fosse suo proprio figliuolo Lui sta benissimo con bona provisione et ottima riputatione . . 24 Veljače 1641. (Arkiv Aracelit.)

perseverare nel mio proposito; anzi la maggior parte mi furono contrarii o mi ridevano, overo mi disviavano; eccetto che solo V. S. Illustrissima, et il Monsig. Vescovo di Chelma mi inanimirono. Di più mi chiamarono alle sue Corti, il Signor Conte Bano, cioè il Governatore di questo Paese, e due altri Conti, con varie speranze di promotioni future, principalmente per via del Signor Governatore, sicome potrò ogni cosa testificare. Ma io mi scusai à tutti temendo fra le turbe delle Corti di perdere il tempo et il proposito. Altri disviamenti sono stati a Zagrabia; perchè quelli Canonici mi hanno voluto trattenere per mastro della Scola; ove insieme con le occupazioni ecclesiastiche e gl'intrighi secolari del Canonicato, che sono infiniti, non fui mai quasi un' hora quieto, per poter adoprarmi al proposito fine. Da poi mi volsero mandare a Bologna per tre anni in un suo certo Collegio per Rettore; ma questi impedimenti io li ho sfuggiti col andare a una parochia, ove ho patito molti stenti dalli nemici de' miei parenti, si che bisognò ch' io mi partissi Stetti da poi in Zagabria in casa del Monsignor Preposito, il quale mi prometteva libera la tavola, ma ancor là non mi potei fermare; perchè a pena in dieci anni mi potria sdebitare, essendo che il mio beneficio colà in Zagabria difficilmente importa 25 scudi all' anno. Però mi appigliai a questa Parochia, nella quale, quanto alla sustentazione, posso stare comodamente, e mi posso aiutare per isdebitarmi, ma non prima di 4 o 5 anni, e ciò ancora non altramente, se non giorno e notte stentando fra i traffichi et intrighi infiniti dell' economia et occupationi ecclesiastiche; si che bisognarebbe spendere tutto il tempo in cose dette, e non mi restarebbe niente per promovere la mia intentione. Io feci pur l' elettione di questo benefitio, solo acciochè la S. C. sappia che io gia sono provisto quanto alla mia persona, e che non mi raccomando a lei per mancamento del pane, ma solo per ciò che non ho altramente il potere di sbrigarmi presto da questo paese.

Però prego V. S. Illustrissima a far tanto con l' Emo. Signor Cardinale direttore della S. C. che egli scriva alli miei Prelati, al Rmo. Martino Bogdan Vescovo et al M. R. Pietro Petretich Preposito di Zagabria, chiedendo da loro l' informatione della vita e conversatione mia, in questi tre anni. E perchè son certo, che essi non mi daranno cattivo testimonio, però prego ancora, che il Signor Emo con la Sacra Congregazione mi scrivano a me una lettera, dove mi richiamaranno a Roma, con una provisione qualsivoglia da poter sostentarmi a Roma, fino che la Sac. Congregatione mi mandi altrove. Di più prego da V. S. Illustrissima, che Ella da parte sua mi mandi una lettera di simile senso a questo: Essendo che l' Emo. Card. N. (cioè il direttore della Sac. Congregatione) desidera di havere in sua Corte huomini di varie lingue e nationi, io li ho proposto la persona Vostra, e li piacque, e vi fece chiamare per via di me: però vi esorto a venire in qua, ove potrete sperare promotioni maggiori che in vostro paese etc. E ciò tutto

sarà vero, intendendolo in allegoria. Et io dimando tal lettera, perchè la vorria mostrare a questi cittadini, alli miei creditori, et a varii miei Patroni: et con tal coperta vorria ascondere il mio proposito, et appresso loro servar il credito. Perchè se sapessero loro, che io ho l' animo d' andare agli infedeli, tutti mi abbandonarebbono e non mi ardiria mostrar alle persone, altri mi reputerebbono per pazzo, altri per hipocrita, e tutti mi biasimarebbono; come di già ho esperimentato in quelli, li quali hanno suspettato di me tal intento. Perchè li minori mi amano per l' interesse e li maggiori per li servitii che sperano col tempo haver da me; ma quando risapessero li miei secreti non sperarebbono più e mi biasimarebbono. Et ancora senza tal colore o pretesto io non mi posso honestamente partir lontano da miei creditori. In questa lettera non bisogna mettere ne il nome della Sacra Congregatione ne qualche altra cosa de' miei trattati con essa. Ma se V. S. Illustrissima mi vorrà scrivere qualche altra cosa, lo scriva in un' altra lettera appresso. Da quelle lettere poi che saranno scritte alli miei Prelati, prego che non si possa scorgere in nessum modo che io habbia fatto questa instanza, ma che paiano esser fatte o motu proprio o ad instanza di V. S. Illustrissima, la quale prego che tutte me le mandi quanto più presto si può, fino che durano li tempi buoni da navigare. Se li signori miei Prelati risapranno o scorgeranno dalle lettere, che io habbia fatto questa instanza, io temo qualche impedimento di parole e di varii consigli e pareri: non tanto da loro, quanto da quelli altri Signori Canonici, alli quali essi rivelano il tutto. Quello che in tal caso io habbia già patito, lo dirò a V. S. Illustrissima in presenza.

Illustrissimo Signore, io non desidero altro, che senza perdimento di tempo accingermi subito alla mia gia intenta missione; et altro non mi ritiene, se non, come già avanti ho scritto, un debito di 200 scudi. Pur che da questo io possa esser libero, io sono sempre parecchiato ad astringermi col giuramento ad ubbidire talmente la Santità del N. S. che sino alla morte andarò e ristarò, in qualunque parte degl' infedeli da lui sarò mandato.

Però prego V. S. Illustrissima che essa fatto il Consiglio con qualche suo Patrone delli Em. Signori Cardinali, faccia a se, et a quel signore l' animo di ajutarmi in tal caso, con le loro efficaci raccomandationi, o appresso sua Santità per la liberatione della mia fede, con una pensione, o altrimente, overo appresso qualch' altro Principe. Io ho inteso, che il fratello del Re di Polonia, quale si haveva fatto Religioso, sia fatto Cardinale; se ciò è vero prego V. S. Illustrissima che mi avvisi, e che mi raccomandi a lui, perchè spero col suo favore io potrò far quanto desidera il Mons. Vescovo di Chelma: si che io possa andare a lui, e con la liberalità di quelli Prelati soddisfare alli miei creditori. E per fine ancorchè niente di queste cose mi potrà ajutare: pur che io habbia il modo di sostentarmi a Venetia per alcuni mesi, io assicuro V. S. Illustrissima, che solo dalle mie opere (che apparten-

gono pure alla pensata impresa) io potrò sdebitarmi, se saranno stampate. Di più posto tutte queste cose da banda, pur che solo V. S. Illustrissima mi accenni con la sua lettera il suo favore e protetione, e che mi chiami lei a Roma, io voglio subito rinuntiare ambedue li miei benefizii e sbrigarmi da qui perfettamente, senza più perdere il pretioso tempo e struggermi pensieri: poichè nemo propheta acceptus in patria sua, e non è possibile che io faccia qualche opera desiderata in queso paese. Prego V. S. Illustrissima che tenga in secreto tutte queste cose da quelli, alli quali non tocca il saperle. Denique io mi trado tutto nella protetione et discretione di V. S. Illustrissima e la prego con ogni instanza, che faccia cosi, che io subito del tutto mi sbrighi da qui: per chè haveria nuovi disturbi; s' io non slasciassi la familia mala ritenessi fino all' andar e ritornar da Roma per dislasciarla poi all' hora. Basta che V. S. Illustrissima me lo accenni et io farò ogni suo comando. Demetrio Greco scolare del Collegio per le virtù e dottrina che egli ha, può fare a tutti buona speranza di se: et io ho sempre desiderato ad essere in sua compagnia, perchè spero ad essere assai aiutato da lui ne' miei disegni; però prego V. S. Illustrissima a non lasciarlo partire da Roma per niun caso fino che io possa parlare con esso lui e con V. S. Reverendissima, la quale il Signor la conservi molti anni in ogni prosperità; et io humilissimamente le bacio le mani.

Varasdino alli 12 di Luglio 1645.

Di V. S. Illustrissima Humillimo Servitore N. N.

V. S. Illustrissima faccia una coperta al Mastro della Posta in Pettovia.

(**Iz vana**). Varasdino 12 Luglio 1645. D. Giorgio Chrisanich scrive de' suoi interessi e della sua missione. Al mro. delle poste in Petovia R. die 14 Augusti.

Solo il Monsignor Illustrissimo Secretario, mio Patrone, ha da leggere questa e nissun huomo altro.

VIII. 1650, 7 maii. Vienna. Eminentissimo Signore. Non è pretensione, ma humilissima veneratione ch' io scriva a V. Eminentissima. Ella gratiosamente si degnò prima scrivere a un servo indegno, quando avanti quattro anni fui spedito per Moscovia. Dal che restai obligato a rispondere et a rendere il conto della missione. Ed a tal fine di già al M. Massari ho scritto la relatione, et come bramo proseguire la detta missione. Et con la presente vengo a presentare humilmente a V. Emza la medesima mia proposta, come bramo impiegarmi nel servitio di V. Eminenza. Cioè che vorrei scrivere le Controversie degli Orientali con quel modo come fece Bellarmino nelle controversie degli heretici moderni. Della qual' opera l' utilità e necessità si può pensare da queste ragioni.

1. Perchè si come il Belarmino, doppo innumeri autori, che hanno scritto contro gli heretici, fece una opera non vana, ma

necessaria: ragunando insieme le ragioni di tutti gli altri, et riducendole all' ordine e chiarezza et alla vera forma logica, cosi pare che non sarebbe vana simile opera per gli scismatici: ancorchè si trovino molti autori di questa materia: poichè nissuno pur si trova con l' ordine e forma scolastica, et che habbia trattato tutte le difficoltà compitamente. Di più gli scismatici non paiono essere men numerosi degli heretici, ma ben sono meno esercitati nelle lettere e meno intelligenti. Quindi pare che ad essi bisogna propor le cose con magior chiarezza et ordine che agli heretici. E pure fino ad hora tutto quasi ciò che se gli è proposto, ha della confusione Oratoria, et poco della forma e chiarezza logica.

2. In particolare poi occorrono gli scismaticii della lingua Illirica: cioè nella Moscovia, ove sono vescovati 15: et nella Bulgaria et Albania, ove sono due Metropoliti, l' uno d' Ocrida l' altro di Pecchi, quali anno incirca 40 vescovi. Questi tutti infino al giorno d' oggi non sono mai da veruno toccati con qualche istromento esortativo alla unione. Pare adunque opra non vana, che si scrivesse qualche cosa per tanti popoli in lingua loro: massimamente poichè una medesima fatica può servire e per li Moscoviti, e per li due detti Metropoliti, con li loro popoli. Laonde appunto questi giorni fui esortato da un Religioso Greco a scrivere qualche cosa per li detti Metropoliti.

3. In Moscovia l' anno 1644 con l' autorità del Metropolita fu stampato un volume grosso[1], riferto di calunnie e biasteme contro la Chiesa Cattolica. Pensar si può quanto danno da ciò proceda alla fede cattolica sotto una tal' autorità, se si lascia senza la risposta. Dall' altro canto pensar si può, questo piutosto essere bene che male, et essere una strada per la verità. Perchè i Moscoviti, benchè prima sfugivano udir la verità e temevano le dispute, adesso saranno in jure gentium costretti a sentire le risposte. Poichè essi disfidarono e provocarono: et alli Cattolici tocca rispondere. Onde se alcuno fusse colà mandato dalla Sede Apostolica con le risposte et col risentimento della Santa Chiesa: non è dubbio, che sarebbe udito e forse con frutto

4. Finalmente a una tal' opera non si richiede troppo gran tempo, o spese, o difficoltà. Le controversie tutte si trovanno negli autori, tutta la fatica sarebbe nel metterle in ordine. Non sono poi tante che dovessero crescere in troppo gran volume come quelle degli heretici. Et a comporle in lingua latina e greca si trovano molti habili. Io mi pigliarei la parte di interpretarle per li sud. Moscoviti e Bulgari, et aportar gliele ove sarei mandato. Aspettarò da V. Em. una gratiosa risolutione: nella cui gratia resto confidato et le faccio humilissimo inchino.

Vienna a di 7 di Maggio 1650.

Di V. Eminenza Humilissimo Servitore Giorgio Crisanio.

[1] To će biti djelo Petra Mogile, metropolite Kijevskoga, koje bje tiskano 1645., nu ne u Moskvi nego u Kijevu, pod naslovom Λυτος (kamen). Pelesz Geschichte der Union. II. 415.

IX. Triumphus Caesareus Polyglottus, tot concinnatus linguis, quot in veterum doctrina stabilienda linguis Oedipus Aegyptiacus utitur. Quem immortali — Ferdinandi III. — Sapientissimi Romanorum Imperatoris Gloriae — ob immortale in priscae sapientiae instauratione meritum — Literatorum — in Romani orbis terrarum Theatro — ex omnibus populis et Nationibus — Congregatorum — Chorus — aeternum — erigit — dicat — consecrat.

Elogium XII.

Illyria:

Напис Похвални Големому пресилному Преславному Цару Хвердинанду Третому; Повелѣвшему толковати Єгипска каменна столпи иже пребесѣдѣ изущи Мудрецъ Атанасъ Кирхаръ.

Napis Pohvalni Golemomu, Presilnomu, Preslavnomu çaru Hverdinandu — Tretomu — Povelivzemu tolkovati Jegipske kamennae stolpi. — Jaexe prebesjdi izuqui Mudreç — Atanas Kirhar.

Maximo, Potentissimo Gloriosissimo — Imperatori — Ferdinando III. — Mandanti enarrari obeliscos.

Epigramma Prosphoneticum.

Augustissimo Teroptimo Caesari — Illyria — Vitam precatur — Pacem gratulatur — Victoriam ominatur — Hoc in opere — Augustali munificentia — plane digno — Cui simile Orbis non vidit — Unde et Musa Illyrica — Prorumpit in versus inauditos — Carmineque Illirico — modis latinis colligato — Maiestatem Sacram — devota veneratur.

Duma

Harvaçki.*)

Vîle, gorske knegínye
Ke u kôlo sastâvʒe
Spîvate dîvne písni,
Nad studençi bistrîmi
Kîmno vicnôe íme
Orpey Odrízkih dao ye Knez pevāça
Gdi mutna, rīka Mariça
I virovíta Strumiça,
Sūsedski izuir prijamʒe
Idu protîvne çiste.

Vîle, ke iz visoçih
Drivate Ríle varhōva
Ʒirôka Sridçà grâda
I xitoródna pólya
Razmîrate ocíma.

Istinu mi kazuite:
Kadí su one guste;
Kîmi iz iâm martvackih
On svoiu, na svît bîli,
Euridíku vedîʒe?

*) q = ć, ç = c, ʒ = š, c = č.

Kîmi derlyive vuke
Divye medvîde, i rîse,
Pokorne si tvorâȥe.
Kod vassi se hrâne; il zaisto
Bozi razkōȥno nyími
Svoie gudu popîvke?

Onīh, onīh ie meni
Golemo nínye trîba:
Da slavim silna çara;
Da spômnim mudra muxa;
Da pravim dîvno dílo.

Carmen Pindaricum.

Illirice moderne.

Nymphae montanae principes,
Quae in chorum sistentes,
Concinitis geniales hymnos:
Lympidos supra fontes,
Queis nomen dedit aeternum
Odrysiorum Orpheus princeps vatum.

Hebrus vbi amnis turbidus,
Strimonque vorticosus,
Ortu vicine sumpto
Adversas abeunt vias.

Nymphae, quae ab excelsis
Frondosae Rhodopes iugis,
Spaciosas Sardicae vrbis
Et frugum feraces campos
Dimetimini oculis.

Vera mihi narrate:
Vbinam Lyra illa,
Qua ex cauernis inferum
Ille suam, ad lucem candidam,
Euridicem ducebat?

Qua laniaces lupos
Ferosque vrsos, lyncesque,
Obsequiosos tenebat.

Vobisne illa conditur; an reuera
Dij iucunde ad illam
Sua personant carmina?

Illa nunc, illa mihi
Est vehementer opus:
Ut celebrem fortem Caesarem;
Ut memorem sapientem virum;
Ut narrem mirum opus.

Pjsan.

Staroslovinskì.

Sîlni nebesnim çar opomenyen gîbom
Dîvna tvoríti iest poveljl cudesa:
Kirharxe djvna mjru stvorj cudesa;
Jako bo Môiza xezlyem udarj skalu,
Abye xe xivjh vôd izavríȥae vrūtçi;
Síçe i Kîrhar skali gdj kosnù umom
Tâineae vrutçi mūdrósti sae iavíȥae
Uxe da vmôlknut strúni bogîny Parnaskjh
Spjvati drjvnjh hvalnaia djla muxey;
Vsixe dvoivathae sínavi luzi góri
Çârskimi glasno da vozvonaet hvalami.
Uxe i mudrjh ti Davoriy podately,
Vîl nedoglasjh gizdâvi kolovode,

Skíni iz glavi tae svitonosae trâki,
Ixeno mnaet sae xârkago sòlnça kôsi:
Ibo bezumya markluiu nôq razgonaet:
Tixe Homîru vólhve suspaeti djvno
Pêtye: i vaeneç lôvorni pūsti luczim.
Hoqet bo pravda: da iasni svjta traçi
Celo castnôe Svjtlago çara razut;
Pravda kazúiet: da mudro Atanasa
Cudnago tíme lôvorni vaenec krasit.

Jambicum Bettinianum.

Sclauonice antique.

Fortissimus coelico Caesar permotus nutu
Mira patrari mandavit prodigia:
Kircherusque mira orbi patrauit prodigia
Vt quippe virga Moîses percussit rupem,
Protinusque perennium aquarum ebulliere fontes;
Sic et Kircherus cautes ut tetigit mente
Arcanae fontes sapientiae apparuere.
Iam conticescant dearum Parnassidum fides
Celebrare priscorum facta laudanda virum.
Omnes autem umbrosi montis bicollis luci
Caesareis alte resonent praeconijs
Iam et doctarum tu Iliadum dictator
Nympharum mellisonarum superbiens chorage,
Corripe vertice istos luciferos radios,
Qui reputantur fervidi solis comae:
Quoniam ignorantiae caecam dispellunt noctem;
Tuque Homere vates contine mirandum
Carmen: et coronam lauream linque melioribus.
Vult quippe Themis, ut sereni lucis radij
Frontem colendam Augusti Caesaris cingant;
Dictatque aequum, ut doctum Athanasij
Mirandi verticem, laureum sertum ornet.

Romae 1655.

Davorija.

Sarbski.

Kliknite mi sîlna çara míla bratyo, i druxíno:
Nacnì More Davoriju; ili qu ia zapêti.
Kripost mi va svakom muxu hvālē y' vridna i poztênya;
A iz çarskih ona parsî kot daníça lîpo blîska.
Kîm te ímam slavni Kralyu pêti glasom i besidom?
Tî, za mūdrost dati zqedro milovao nīsi zlata:
Vridno tî y' iz obla zlata klast' obraze i stobore.

Epos Heroicum.

Modi et styli Sarbiaci.

Insonate fortem Caesarem cari fratres et sodales:
Incipe commilito heroicum; aut id ego insonabo.
Virtus quidem in omni viro laude est digna et honore;
At ex regio illa pectore ceu phosphorus pulcre fulget.
Qua te debeo gloriose Caesar canere voce aut sermone?
Tu pro sapientia copiose dando non pepercisti auro:
Aequum tibi ex solido auro poni statuas et columnas.

Davorija.

Latinski.

Nî cestiti çaru, tvîm dīkam bîlo dovôlyno,
Cà se neizbroinih glasom proslavlyaȥe lyudî
Tva krīpost: iur i tvardo zvonî tva imena skalye,
I studene stîne daiu mudrosti slovesa.
Kîh, pokoli lítnih dvî tisuqa Sunçe okrugov
Obtece, víklasti mūdraç nemogaȥe iedîni;
Sam Atanàs ova cuda tvorî: sam pameti sílom
Iskre nāvukov iz kamena kreȥe bogato.
Na perutîh, hvālē çarovo pako íme visôko
Prik gôr, i priko môra letî, i nebesa dosíxe.
Jur moa kobza mucî: ali hôt nevstane xeliti,
Cestito mnoga líta çvati, slovì, íme golemo,
Vikuy, premagay, vladay, bud straȥno protivnim.

Epos Heroicum.

Modi Latini.

Non erat, o felix Caesar, tuis gloriis satis,
Quod innumerorum vocibus praedicabatur populorum
Tua virtus; iam et dura sonant tua nomina saxa,
Et gelidae cautes edunt sapientiae verba.
Quae, ex quo duo millia annorum Sol circuituum
Percurrit, sapientum nullus valuit explanare;
Solus Athanasius haec miranda facit: solus ingenij vi
Scintillas doctrinarum ex lapide excutit copiose.
At Caesareum, super alas laudis, nomen sublime
Trans montes, trans maria volat, et sidera tangit.
Iamque mea cithara silescit: animus vero vouere non desinet,
Perfauste multos annos flore, claresce, nomen ingens,
Perenna, triumpha, regna, inimicis esto tremendum.

Georgius Crisanius accinuit.

Jedan prilog k poznavanju bosanskijeh bogumila.

PRIOBĆIO LJUBOMIR STOJANOVIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 29. travnja 1886.

U bogatoj zbirci rukopisa imperatorske publične biblioteke u Petrogradu nalaze se na jednom pultu pod staklom megju ostalijem i 4 pergamenska lista u 8°, koja su sačinjavala završetak jevangjelja bogumilskog. Ti listići nijesu zavedeni ni u kakav spisak

Sem završetka jevangjelja po Jovanu na njima su još i dva vrlo važna zapisa. U jednom su zapisana imena 28 novoobraćenijeh bogumila — ljudi „ки соу се нарекли в редь цркве". Zapis nam taj osvetljuje u nekoliko unutrašnje stanje bosanske crkve, i pokazuje kako su propovjednici bogumilski marljivo vodili računa o svojoj pastvi.

Iz drugog zapisa vidimo da je rukopis pisan 1393 g. za tepačiju Batala njegovijem djakom Stankom. Ovaj će Batalo biti isti što se nalazi podpisan medju ostalom vlastelom na desetak diploma bosanskijeh krajem 14 i početkom 15 stoljeća, ali — čini mi se — ovdje se prvi put opredjeljuju zemlje koje je držao i odnos njegov prema bogumilima i „Vojevodi" Vukcu. — Dalje doznajemo za još jedno ime časnika crkve bosanske — *starca Radina,* prethodnika — po svoj prilici u istom mjestu — mnogopominjatog u bosanskijem i dubrovačkijem listinama prve polovine 15 stoljeća prvo krstjanina, poslie gosta pa starca Radina.

I filolog će naći interesnoga u ovijem zapisima. Pored neobičnijeh imena bogumilskijeh nalazi se i oblik dat. pl. крстиѣмь, kakav u do sad poznatijem spomenicima svega 3—4 puta dolazi. Dalje: ѿ роєнитѣ etc. — Interesno je da se u jevangjelju nalazi jednom gotovano *e:* ѥⷮ, što inače ni u docnijim bosanskijem spomenicima, po glagoljskoj tradiciji, nikako ne dolazi, ako slučajno pogrješkom nije tako napisano mjesto: єⷮс.

Evo cijele sadržine tijeh listića:

L. 1 α do polovine: Jevangjelje po Jovanu XXI 21—25. Приделен те 21. сего видивь Петрь гла Исоу: ги, а сь что? 22. гла емоу Ись: аще хощоу да та прибиваєть дондиже пр(и)оу что ѥ теби? ти по мни греди 23. изиде же слово се въ братию ѣко оученикь та не оумреть[1]. нь аще хощоу да та прибиваєть дондиже придоу, что теби? 24. сы есть оученикь свѣтелоуеи о сихь, иже и написа си, и внмь ѣко истинно есть свѣтельство его. 25 соуть же и ина многа ѣже сьтвори Ись, ѣже аще по едином писана бивають, ни самомоу, мноу, всемоу мироу вьмистити пишемихь сихь книгь аминь.

Druga polovina strane prazna.

L. 1 β. Ovaj pozniji bugarski zapis:

Сие евагліе го ѡкова Трьпенъ Кацалиовн и Горшо ѿ гръть Орытъ (od grada Ohrida?) и го приложил в(ь мон)астирь Скръбатно за свою душа (въ лѣ)го ҂ζсаї (1703).

L. 2 α. prazan. L. 2 β. u dva stupca:

St. a. Вь име оца и сна и стаго дхь

.а. Єремись
.в. Азарнѣ
.г. Коукьлечь
.д. Ивань
.е. Годинь
.г. Тишемирь
.ζ. Дидодрагь
.и. Боучинь
.ѳ. Крачь
.і. Братичь
.аі. Боудиславь
.ві. Драгошь
.гі. Драгичь
.ді. Лоубинь
.еі. Дражета
.гі. Томишь

Се пишоу прѣ речение редове книгоу се нарекли у редь црькве гни нашего Растоудиѣ.

Се пишоу вь име оца и сна
St. b и стаго дхь

.а. гнь Растудое
.в. Радое
.г. Радовань
.д. Радовань
.е. Хлапое
.г. Драгошь
.ζ. Покрожень
.и. Радославь
.ѳ Радославь
.і. Мирославь
.аі. Болеславь
.ві. Раатко.

L. 3 α. prazan. L. 3 β. crvenijem: Вь име оца и сна и стаго дхь сеи книге направи тепачиѣ Батало своимь дїакомь Станькомь Кромирѣчиномь и оковавь е среброкь и златомь и одивь кросницомь и приказа е старьцу Радину. А написаше се сие книге у дни крала

[1] Izpuštene rieči: не речеть же емоу исоусь, ѣко не оумреть.

Давние ѿ роениѣ сна бжиѣ .у. и т и .ѕ. и .г. ло, по умрьти Крала...[1]. Тврьтка дрѹго лито.

Dalje produženo drugom rukom crnijem: Сеи справи книге тепаунѣ Батало кои бише много славань, кои дрьжаше Торичаи и Л[2]ашкѹ, а za нимь бише госпоѣ Реса, Вукца вое(во)де кћи А бише он едань братьи

L. 4 α. вое(во)да босаньски, дрѹги кнезь босаньски а трети бань хрьватьски. А тада Батало тепаунѣ дрьжаше Санѹ, и гредише мѹ на козиницихь кнно ис Кремене ѹ Торичань. А онь бише много добрь добрим людемь и много славань добрим крьстиѣмь и за то га бь множаше ѹ вѣки вѣкомь, амѣ.

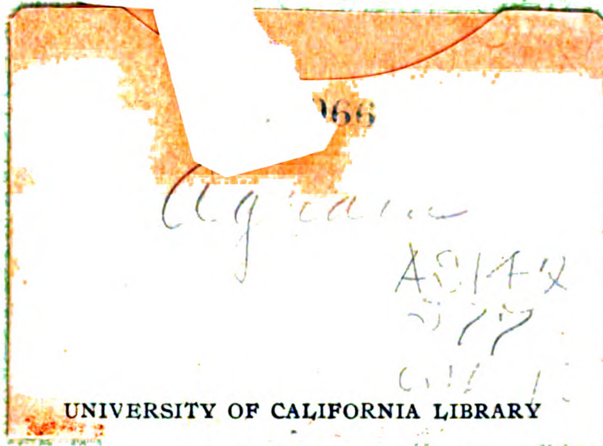
Ostalo prazno. L. 4 β. prazan.

U Petrogradu 28 Februara 1886.

---

[1] Počęto Даби . . . pa prevučeno perom.

[2] Л nejasno.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY